הלכה · שולחן ערוך · מפרשים · חבל יוסף

חבל יוסף (חדרי דעה)

רבי יוסף זונדל הוטנר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חבל יוסף (חדרי דעה)

רבי יוסף זונדל הוטנר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חבל-יוסף-חדרי-דעה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן א 7
סימן ב 13
סימן ד 17
סימן ו 20
סימן ז 21
סימן ח 21
סימן ט 21
סימן י 22
סימן יג 25
סימן יד 28
סימן טו 31
סימן טז 32
סימן יח 35
סימן יט 38
סימן כ 40
סימן כא 40
סימן כב 42
סימן כד 44
סימן כה 46
סימן כו 47
סימן כז 48
סימן כח 49
סימן ל 51
סימן לא 53
סימן לב 54
סימן לג 55
סימן לד 57
סימן לה 58
סימן לו 59
סימן לח 63
סימן לט 65
סימן מ 68
סימן מא 70
סימן מב 73
סימן מד 77
סימן מה 80
סימן מו 81
סימן מז 83
סימן מח 84
סימן מט 86
סימן נ 87
סימן נא 88
סימן נב 89
סימן נג 91
סימן נד 94
סימן נה 95
סימן נו 101
סימן נח 110
סימן ס 114
סימן סא 115
סימן סב 118
סימן סג 120
סימן סד 122
סימן סה 123
סימן סו 125
סימן סז 127
סימן סח 128
סימן סט 129
סימן ע 134
סימן עא 137
סימן עב 137
סימן עג 138

סימן עד 142
סימן עה 142
סימן עו 143
סימן עז 144
סימן עח 144
סימן עט 145
סימן פ 146
סימן פא 148
סימן פב 150
סימן פג 152
סימן פד 155
סימן פו 158
סימן פט 166
סימן צא 168
סימן צב 172
סימן צג 178
סימן צד 179
סימן צו 186
סימן צז 187
סימן צח 188
סימן צט 193
סימן ק 199
סימן קא 201
סימן קג 209
סימן קד 215
סימן קה 216
סימן קו 223
סימן קז 224
סימן קח 227
סימן קט 229
סימן קי 233
סימן קיא 241
סימן קיב 244
סימן קיג 247
סימן קיד 249
סימן קטו 252
סימן קטז 254
סימן קיז 255
סימן קיח 258
סימן קיט 263
סימן קכ 269
סימן קכא 276
סימן קכב 282
סימן קכג 285
סימן קכד 292
סימן קכה 301
סימן קכו 306
סימן קכז 311
סימן קל 334
סימן קלג 351
סימן קלה 361
סימן קלח 371
סימן קלט 373
סימן קמא 378
סימן קמג 388
סימן קמד 392
סימן קמה 392
סימן קמו 397
סימן קמח 403
סימן קמט 404
סימן קנב 409
סימן קנג 411
סימן קנד 413
סימן קנה 414

סימן קנז 419
סימן קנח 422
סימן קנט 423
סימן קס 425
סימן קסב 430
סימן קסג 434
סימן קסד 436
סימן קסה 437
סימן קסו 439
סימן קסז 443
סימן קסח קסט 444
סימן קע 449
סימן קעא 452
סימן קעב 452
סימן קעג 457
סימן קעה 463
סימן קעו 466
סימן קעז 469
סימן קעח 478
סימן קעט 479
סימן קפ 481
סימן קפא 483
סימן קפב 485
סימן קפג 488
סימן קפד 490
סימן קפה 494
סימן קפו 496
סימן קפז 499
סימן קפח 508
סימן קפט 514
סימן קצ 527
סימן קצא 538
סימן קצב 540
סימן קצג 542
סימן קצד 543
סימן קצה 548
סימן קצז 561
סימן קצח 563
סימן קצט 571
סימן רא 576
סימן רב 603
סימן רג 604
סימן רד 605
סימן רה 606
סימן רו 607
סימן רח 607
סימן רי 608
סימן רטו 609
סימן רטז 610
סימן ריז 612
סימן ריח 615
סימן ריט 616
סימן רכ 617
סימן רכא 619
סימן רכב 624
סימן רכג 625
סימן רכד 625
סימן רכו 626
סימן רכח 628
סימן רל 640
סימן רלב 640
סימן רלג 643
סימן רלד 643
סימן רלה 654

סימן רלו 657
סימן רלז 658
סימן רלח 659
סימן רלט 662
סימן רמ 665
סימן רמא 669
סימן רמג 675
סימן רמד 676
סימן רמו 677
סימן רמז 679
סימן רמח 679
סימן רמט 680
סימן רנ 681
סימן רנא 681
סימן רנב 683
סימן רנג 684
סימן רנד 686
סימן רנז 688
סימן רנח 689
סימן רסא 695
סימן רסד 699
סימן רסה 701
סימן רסז 707
סימן רסח 717
סימן רסט 718
סימן רע 720
סימן רעב 724
סימן רעג 725
סימן רעו 727
סימן רעח 729
סימן רפ 731
סימן רפא 733
סימן רפב 734
סימן רפג 735
סימן רפו 736
סימן רפח 739
סימן רפט 741
סימן רצ 742
סימן רצא 743
סימן רצד 748
סימן רצה 754
סימן רצו 756
סימן רצז 759
סימן רצז 761
סימן רצח 764
סימן רצט 765
סימן ש 768
סימן שא 769

סימן א

לרבי יוסף זונדל בן חיים הוטנר

ס"א בהגה וי"א שאין לסמוך על החזקה אלא בדיעבד כו' ע' מש"כ בחי' ב"י:

ש"ך סק"ד טבח אומן שקלקל צריך להביא ראי' שהוא מומחה ולא אמרינן בכה"ג רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן והקשה הגרע"א דא"כ אם ראינו אחד שקלקל פ"א לא יהיה רשאי עוד למסור לו לשחוט וזה לא מצינו. והנה נראה שהבין כמש"כ הפמ"ג דכיון דרוב מומחין אין מקלקלין וע"כ הוא ממיעוטא וא"כ דילמא הוא ממיעוט זה דמצוין אצל שחיטה ואינן מומחין ועפי"ז הקשה דא"כ לא יהיה עוד רשאי לשחוט כלל ולענ"ד א"א לומר כן לפי מה דקיי"ל דלכתחילה אין סומכין על רוב מצוין א"ש מ"ה וע"כ איירי הכא בגוונא שידעו בו שהוא מומחה ועוד משמע בס"פ הבע"י ובר"פ תינוקת דבפ"א אינו יוצא מהרוב אפי' לענין ממון ובאיתחזק ג"פ ודאי הוה כרגיל להתעלף שנזכיר בסמוך. ע"כ נראה דמומחה דכשר לשחוט אינו כלל כמומחה שפטור מתשלומין דהא במומחה דשחיטה סגי בשחט לפנינו שנים ושלשה פעמים ולא קלקל ואין נראה כלל לפוטרו בזה מן התשלומין אלא בעי חזקה טפי שהוחזק שאינו מקלקל לעולם ובכה"ג הוא דקרי אומן כדמשמע בהדיא לשון הש"ס בב"ק (צ"ט) ואפי' אומן כטבחי צפורי ע"ש וכן משמע עוד דודאי לא איירי הא דהדיוט חייב בגדול עומד ע"ג וכ"ש להמחמירין בס"ג דלכתחילה אינו שוחט מי שאינו מומחה אפילו גדול עומד ע"ג ודאי לא איירי בשחט באי' וע"כ דאפילו הכשר לשחוט עדיין מקרי הדיוט לענין לפוטרו מן התשלומין. וא"כ כוונת הש"ך בפשי' דלענין חזקה זו לא אמרינן כלל רוב מצוין א"ש מ"ה דלא מצינו דרוב מומחין הן אלא להכשירן לשחוט ולא לעשותן אומן. אלא דבח"מ הביא הש"ך בשם רש"ל דבשלשה עופות קרי מומחה ע"ש וצ"ע. ונראה ליישב עוד דנהי דאבד חזקת אומנתו לאמן ידיו מ"מ ה"ה יודע ה"ש ול"ג ממי שדרכו להתעלף דברי שלו מהני כמבואר בס"ג בהגה אלא דלכתחילה נראה מדברי הרב בס"א דאינו שוחט בפ"ע וי"ל דבספק כה"ג אין להחמיר דע"כ דרובא דמומחין עדיף מרוב אין מקלקלין דרוב מומחין היכי דא"א לברורי קיי"ל דשרי ובלא בדק בסימנים קיי"ל דאסור בהדיא אפילו א"א וע"כ דרוב מומחין עדיף והא דמוציאין ממנו ממון מספק נראה דהיינו כמש"כ בספרי שם דמדינא כיון דהוא מזיק בידים אף אומן דאונס הוא חייב ומה שפטרוהו הוא מתקנת חכמים דא"כ אין לך אדם מעביר חבית וכו' כדאמרינן בסו"פ האומנין וא"כ בספק תקנה קיי"ל דאוקמינן אדינא אבל לענין להחמיר לכתחילה ודאי אין לחוש לזה ודו"ק:

שם סק"ה הביא שי' ראב"ן דהא דאמר בש"ס אליבא דרבינא דליתא קמן אסור היינו דווקא דמצינן למטרח ולמרדף אבתרי' וכתב דהוא דוחק. ולענ"ד יש סעד גדול לשי' באוקימתא דרבה ב"ע הכל שוחטין אפילו טמא בחולין כו' ובמוקדשין לא ישחוט (אם שחט ואמר ברי לי שלא נגעתי שחיטתו כשרה וכו' דליתא קמן כו' וכ' התוס' אע"ג דעזרה רה"ר והיה לנו לטהר מספק. רוב פעמים אינו יכול ליזהר מליגע ע"ש. ויש תימא שלא הקדימו דבריהם מעיקרא אהא דבעי ברי לי ומיהו לפי דבריהם א"ש נמי הא דצריך דווקא ברי לי כיון דרוב פעמים אינו יכול ליזהר. אבל בנדה (ד"ה) ד"ה ואם א"א אלא א"כ נגע כו' כ' אהך דברי לי דהכא דברי ל"ד דעזרה רה"ר וספיקא טהור ולכאורה הם כחולקין אדבריהם כאן ואם באנו להשוותם י"ל בדוחק דכך כוונתם שם דבתחילה כ' שם אהא דאמר התם מי שהיה עטוף בטליתו וטומאות וטהרות בצידו ספק נגע טהור ואם אי אפשר אלא א"כ נגע טמא דא"א ל"ד דא"כ פשיטא וכתבו שכן ברי דהכא ל"ד כנ"ל והיינו דס"ל ג"כ דעיקר הטעם דבעי ברי היינו משום דרוב פעמים אינו יכול ליזהר כמש"כ הכא וא"כ אינו צריך דווקא ברי אלא דאם אמר שהיה זהיר הרבה עד שהיה אפשר יותר דלא נגע סגי. אבל כ"ז דוחק גם גוף הסברא דא"א ליזהר לכאו' קשה כיון דאיירי בסכין ארוכה אבל לפירוש הראב"ן הנ"ל א"ש בפשיטות עפ"י הא דאמרינן בע"ג (דל"ב) דרבי ינאי כי אתא לקמי' ספק טומאה ברה"ר הוי אמר להו דנהרא קמייכו זילו טבילו דלא מטהרינן מספיקא כל היכי דאפשר לאהדורי אודאי טהרה והכי נמי אמרינן בנדה ר"פ הרואה גבי ס"ט דשונין להחמיר ע"ש דכל היכי דאפשר לברורי מבררינן וא"כ י"ל דה"נ אף דאינו אלא ספק גמור צריך לכתחילה לשואלו כדי לברר וי"ל דהתוס' בנדה ג"כ כוונתם לזה דל"ד ברי אלא שצריך לשואלו לכתחילה וכן משמע פשט דבריהם והך דליתא קמן ע"כ היינו נמי כפירוש הראב"ן דאפשר למטרח ולמרדף אבתרי' וכיון דאפשר לברר אפילו ע"י טורח ג"כ צריך לברר ומשו"ה בעי אחרים ר"א דלא לבעי למטרח אבל בא"א כלל לברר ודאי כשר וא"כ ודאי דה"נ נפרש כן בליתא קמן דרבינא ודו"ק: שם סק"ח לענין שוחט שנמצא שא"י עי' מש"כ בזה בחי' שם:

ס"ג בהגה ומי שדרכו להתעלף ושחט ואמר ברי לי שלא נתעלפתי נאמן הש"ך כתב דל"ד ברי לי אלא הה"ד אפילו שתק דאם נפסלה היה אוסרה לנו וכתב כן עפ"י דברי הב"י ע"ש ולולי ד"ק צ"ע בזה דהנה הרשב"א הקשה גבי מומר לתיאבון היכי סמכינן עליו דילמא לא שחט רובא וקיי"ל דצריך לבדוק בסימנים ע"ש מה שתי' דלא שייך זה גבי כשר וא"כ בהא דמצא גדי' שחוטין דקיי"ל דמותרים ודאי קשה דהא אית לן למיחש דילמא לא נשחטו רובן וראיתי בחי' הגרע"א ס"ב סק"ב דכתב דבאמת לא שרי

אלא ברואה דהסימנים נשחטו רובן והוא תמה דבהדיא מבואר כאן בס"ב בהגה דאפילו בדיקת סימנים אינו צריך אלא באפשר לבדוק ע"ש אבל באמת הוא פשוט דכבר כתבו התו' דבדיקת סימנים אינו אלא מדרבנן והנה מבואר בדי"ב גבי בעיא דאמר לשלוחו צא ושחוט והלך ומצא שחוט דהו"ל למיסמך אחזקה דשליח עושה שליחותו אלא דבדאורייתא לא סמכינן עלה כמש"כ התו' שם ומסיק דמ"מ בשחיטה סמכינן דאי"נ אחרינא שחיט רוב מצוין א"ש מו"ה והנה כ"ז בדאו' אבל בדרבנן שפיר סמכינן אחזקה דשע"ש וא"כ הכא דלא שרי אלא במקום שאינו עשוי להטיל נבילות היינו גדר עושה שליחותו דאם היה אסורה לא היה מונחה במקום זה שנחזיק אותה לכשירה אלא היה משליכה למקום נבילות ובחשש שלא נשחט רוב דאינו אלא חששה דרבנן ודאי שפיר סמכינן אהך חזקה דהיה אוסרה לנו דבדרבנן סמכינן אחזקה שע"ש וכעין זה הקשה בסי"ח לשי' הרמב"ן דהצריך דווקא בדיקת סכין לאחר שחיטה ע"ש ופשוט דגם שם אינו אלא מדרבנן וסמכינן אחזקה שע"ש ולפי"ז פשוט דהיינו טעמא דרבינא בל"ב אע"ג דס"ל דרו"מ א"ש מ"ה אפ"ה בעי דווקא שאומר בפירוש ברי שלא נתעלפתי ולא סמך אהא דאם היה אסורה היה אוסרה לנו דכיון דס"ל דעילופי הוא ספק גמור א"כ לא סמכינן אהא דלא היה מניחה במקום זה דאין זה אלא בגדר שליח ע"ש ולא סמכינן עלה בדאו' ואנן לא קיי"ל כוותי' דלעלופי ל"ח. אבל בדרכו להתעלף דהוה ספק גמור לכאורה בזה ברור דגם לדידן לא סמכינן עלה אלא דווקא באומר ברי לי בפירוש וצע"ג: שם בהגה ב' ומי שיודעין בו שא"י הלכות שחיטה יכולין ליתן לו לשחוט אם אחר עומד ע"ג ויש אוסרין עש"ך דיש לדקדק כן מאוקימתא דרבינא באינו מומחה דקאי וכולן ששחטו אאינו מומחה ואפ"ה דווקא דיעבד והה"ד לדידן ביודעין בו שאינו מומחה והנה האחרונים דחו זאת מדברי התוס' דריש מכילתא גבי חש"ו דכ' דמוכולן אין ראיה דדווקא דיעבד די"ל דקאי אטמא במוקדשין כו' א"כ ה"נ י"ל דקאי דווקא אחש"ו ולא אאינו מומחה. ולענ"ד ז"א ודהא בהדיא פריך בש"ס גבי אוקימתא דכותי וכולן אהייא אילימא בעוע"ג הא לכתחילה נמי שחיט ולא שני דדיעבד משום חש"ו אבל עיקר הדבר כמש"כ התו' דט"ו ד"ה צור וקנה דאין לשנות הכשרים לכתחילה עם הני דדיעבד אלא א"כ יש חידוש בדבר ע"ש וה"נ גבי חש"ו יפה כתבו דשפיר י"ל דחש"ו הוה אפילו לכתחילה ואפילו הכי תני ליה שפיר עם הא דדיעבד משום דאשמועינן חידוש דחש"ו כשר באחרים ר"א. אבל גבי כותי דהוא פשי' ליה מרישא דבעוע"ג כשר וכן הא דבעי דווקא אחרים רואין אותו פשוט בכ"ד דכותים לא מהימני לאחרינא כמבואר בסו"פ דם הנדה ע"ש וא"כ אין לו לשנות ביחד עם הני דדיעבד. וכן ה"נ לענין אינו מומחה דאין כאן חידוש דהא דלא מתכשר בלא

אר"א ידעינן מואם שחטו דרישא. (וכ"ש לפמש"כ הט"ז בסק"ג בשי' האו"ז שם ואזיל כאן לשי') והא דכשר באחרים ר"א הוא נמי פשי' כדאיתא לקמן די"ב ואם כן ע"כ הא דתני' ליה עם הני דדיעבד משום דה"נ דווקא דיעבד וזה נכון:

ש"ך סקי"ז כתב דהולכין אחר הרוב המצוים אפילו רוב השוק והעיר להיפוך ואם מצוין שוין הולכים אחר רוב השוק אפי' רוב העיר להיפוך ואם שוין בשוק הולכין אחר רוב העיר. וכתב שכן משמעות כל הפוסקים. והנה בעניותי ראיתי שצריך לבאר כל דבריו הנה מש"כ דאם המצוין הוא להיפוך מרוב השוק והעיר הולכין אחר רוב המצוין נראה דהיינו טעמא כיון דאנו רואין שכאן מצוין רוב עובדי כוכבים וכדומה אין לנו לילך כלל אחר רוב העיר והשוק. דזה הוי כישבת בין ההרים דמסקינן בב"ב (כ"ג) דלא אזלינן בתר רובא דעלמא. והיינו משום דאנו יודעין דלא שכיחי התם אינשי דעלמא. וכן כל כיוצא בזה וכדאמרינן התם בסוגיא גבי זיקי דאשתכחו בי קופאי אף דרוב עוברי דרכים עובדי כוכבים רובא דשפוכאי ישראל ולא אזלינן אלא בתר רובא דשפוכאי כיון דאנו יודעין דע"כ מהם נפל וכן גבי בשר מבושל תנן בפ"ב דמכשירין דהלך אחר רוב אוכלי בשר אף שרוב העיר להיפוך וכ"כ התוס' סופ"ק דיבמות גבי עו"ג שקידש בזה"ז חוששין לקידושין חיישינן שמא מעשרת השבטים הוא ומסיק בדוכתא דקביעי ופי' דאפילו דאזיל איהו לגבה דאמרינן מרובא פריש דבדוכתיי' אינהו הוי רובא ולא אזלינן שם בתר רובא דעלמא משום דאנו יודעין דבדוכתיי' אינהו שכיחי טפי מרובא דעלמא וכ"ז הוי כישבת בין ההרים וז"ב (ועפ"ח סס"ג שהקשה ע"ז מרוב וקרוב הולכין אחר הרוב ופלפל הרבה בדברי הרשב"א ולפמש"כ א"ש הכל בפשיטות. והוא ברור ומוכרח). ומש"כ דהולכין אחר רוב השוק אפי' נגד רוב העיר ע"כ ג"כ דאנו יודעין דלא שכיחי רוב העיר התם כגון שכונה בפ"ע ע"ש וכ"כ התוס' בב"מ (כ"ד) ד"ה בטמון ולא בעי לאוקמא במקום שאין הרבים מצוין דמדמפליג בין רוב העיר עו"ג או ישראל משמע שמצא במקום שרוב העיר מצוין שם דאי מצא במקום שאין רבים מצוין שם לא הו"ל למנקט רוב העיר אלא אם רוב עו"ג או ישראל שכיחי במקום שמצא שם ע"ש היטיב ודו"ק. אבל זה שכתב דאם המצוין שוין הולכין אחר רוב השוק ואם שוין בשוק הולכין אחר רוב העיר אם נפרש דאנו יודעין שהם שוין צ"ע דלכאורה כמו באנו יודעין רובן אין הולכין אחר רוב העיר והשוק אפילו הוא להיפוך ה"נ ביודעין שהן שוין והכי תניא בהדיא בתוספתא פ"ד דדמאי רבו במדינה ולא רבו בעיר במדינה מותר בעיר אסור ע"ש והיינו כשאנו יודעין דבעיר שוין אין הולכין אחר רוב המדינה כיון דאנו רואין דכאן שוין וה"נ כשאנו יודעין דכאן מצוין שוין מה לנו לרוב השוק וה"נ כששוין בשוק כיון דבני העיר לא שכיחי הכא מה לנו לרוב העיר

ע"כ נראה דצריך לפרש ששוין היינו דאינו נודע לנו מאי הוי רובן ע"כ תלינן בסתמא בתר רוב השוק וכן כשאין אנו יודעין רוב השוק אזלינן בסתמא דרוב העיר הוה רוב השוק וצ"ע לדינא והרב ש"ך קיצר בזה במקום שצריך אלינו לבאר וה' יאיר עיני סקי"ט כתב דבנגנבו הולכין אחר רוב גנבי אפילו רוב העיר להיפוך והוא מבואר כבר בדברינו בסמוך דבכה"ג אין הולכין אחר רוב העיר וכמו ברובא דשפוכאי ישראל וכן גבי בשר מבושל דהולכין אחר רוב אוכלי בשר אף שרוב העיר להיפוך וכן הוא בהדיא בסקכ"ט סי"א ע"ש אמנם אם אין הגנבים שכיחים במקום שנמצא שם א"כ רוב השוק הוא ודאי סותר הרוב דגנבי צ"ע לכאורה. וראיתי בפלתי שכתב ללמוד זה מהא דאזלינן בתר רוב המקום שנמצא שם אף דרוב העיר להיפוך ואינו מובן לי כלל דהתם דבמקום זה אנו רואין דלא שכיחי רוב העיר בודאי אין לנו לילך כלל אחר רוב העיר וכנ"ל אבל כאן כיון דנגנבו ע"כ אית לן למיזל בתר רוב הגנבים ואם אין הגנבים שכיחים בשוק ע"כ הוי תרי רובא דסתרי ואין לומר דרוב השוק מברר דהוא ממיעוט הגנבים דמאי חזית דאזלית בתר רוב השוק ניזל איפכא דרוב הגנבים מברר שהוא ממיעוט השוק ופשוט דהוה תרי רובא דסתרי אהדדי. ונראה דיש לדון בזה לקיים שניהם דהא כתב הש"מ בב"מ (כ"ז) דמשו"ה מהני סימנים במציאה ול"ח דילמא מכרה לאחר דאוקמא אחזקה ע"ש וא"כ כאן דממקום הגניבה יש לדון כך משום רוב וממקום המציאה יש לדון להיפוך ג"כ מכח רוב וכיון דקיי"ל דרוב וחזקה רובא עדיף וא"כ פשוט דכדי לקיים שני הרוב י"ל דאפקינן לה מחזקה ואמרינן דלקחו רוב הגנבים ומסרום לרוב השוק ושני הרוב קיימים וא"כ לדון בזה לדינא הנה יש להסתפק אצל מי נעשה השחיטה אם אצל הראשון או השני ובודאי נוקמא בחזקת חיים ונעשה אצל השני ועוד יש חזקה שאינה זביחה וזה הוי חזקה בהחלט דשחטה העובד כוכבים דשחיטתו נבילה בין אם הוא ראשון או שני וא"כ כשהראשון רוב עו"ג הוי תרי חזקה דסתרי והוה ספק נבילה וכשהשני רוב עובדי כוכבים שני החזקות מעידים דנעשה אצל העו"ג שהוא השני והוה נבילה ודאית ויש להקל בה גם לענין אותו ואת בנו לשחוט בנה אחריו וצריך ישוב לדינא:

והנה כ"ז בדליכא רוב טבחי ישראל אבל אי רוב טבחי ישראל פשוט דשרי אף ברוב גנבי עו"ג כמו דמסיק בפרק א"מ דשרי אף ברוב עובדי כוכבים כיון דרוב טבחי ישראל וה"נ אף ברוב גנבי עכו"ם. ומה שכתב הרא"ש דבנגנבו בעי רוב גנבי ישראל קאי ע"כ לפי ס"ד דהתם דאיירי ברוב ישראל ממש והטבחים לא הוי רוב מישראל. וא"כ אי הוי רוב גנבי עובדי כוכבים לא אזלינן בתר רוב העיר כנ"ל ומשו"ה בעי רוב גנבי ישראל. אבל ברוב ט"י לא איכפת לן כלל דהא שרי אף בשר הנמצא ביד עובדי כוכבים והא דכתב הרא"ש

לפי הס"ד אף דמסקנא לא קאי הכי התם ואוקי ברוב עובדי כוכבים ורוב ט"י משום דמ"מ דין זה אמת בכה"ג דרוב ישראל והל"ח בפ"ק דחולין סי"ז הבין דברי הרא"ש לפי המסקנא ותמה עליו דלמ"ל רוב גנבי ישראל ולפי ענ"ד נראה כמש"כ [ומש"כ ליישב סברת הרא"ש דבעי אפי' ברוב ט"י ג"כ רוב גנבי ישראל דאי ל"ה כיון דהיה ביד עובד כוכבים לא סמכינן אשחיטה דאינה סימן להתיר ע"ש לא הבנתי כלל דהא גם במציאה ברוב עובדי כוכבים ג"כ תלינן דהיה ביד עובדי כוכבים אלא דשרי משום דהעובד כוכבים נמי גבי טבחי אזיל ואין ההיתר כלל משום סימן השחיטה דאדרבה בלא רוב ט"י אסור ולא מהני שם סימן השחיטה אלא משום דברוב טבחי ישראל אמרינן דכל הבשר משל ישראל הוא ובעוף דדרך לשחוט בעצמו הביא הש"ך סקי"ח דאסור ע"ש. והנה לענ"ד היתר זה דרוב עובדי כוכבים ורוב טבחי ישראל דווקא לדידהו דלא היה מוכרין נבילות לעובדי כוכבים אלא אם היה מכריזין אבל לדידן דאין מכריזין כלל כ"כ הש"ך סס"ג סק"ו דבשר הנמצא ביד עובדי כוכבים אסור מתקנת חכמים ע"ש ולפמש"כ בסמוך יש לחוש מדינא משום השחיטה שמא לא נשחט רובא וכ"כ דלא שייך בזה רמא"ש מו"ה דהא צריך בדיקה אלא דהוא משום דנמצא במקום מוחזק להיתר דאם היה מקולקלת היה אוסרה לנו בל בל"ה לא ע"ש וא"כ כאן במקום שאין מכריזין אין ביד העובד כוכבים בחזקת היתר וע' מש"כ בסס"ג:

שם סקכ"ה העלה כשי' הפוסקים דסוגיא דסו"פ לה"ג דקטן שיודע לשחוט מותר לאכול משחיטתו היינו בדיעבד וכדבריו ראיתי בהג"א גבי הא דראה אחד ששחט דלשון מותר לאכול משחיטתו שאמרו שם בראהו מתוע"ס משמע דהוא בדיעבד ולפי"ז באינו יודע לאמן ידיו לשחוט ע"כ אסור אפילו בדיעבד ונראה לענ"ד טעם הפסול אף שראינו ששחט יפה עפ"י דברי הרא"ש גבי הפיל סכין ושחט דכתב דמ"מ דווקא הפילה בכוונה. אבל הפילה בלא כוונה אפילו הוא מכחו פסול. ובאר דאע"ג דלא בעי אפי' כוונה לחתיכה מ"מ כוונת עשי' מיהו ודאי בעי ובסי' ג' כתבתי לזה ראי' נכונה ע"ש וא"כ בקטן גמור ודאי אפילו כוונת עשי' ודאי לי"ל ושחיטתו פסולה מדאו' וע' מש"כ בזה בחיבורי בכ"י. ומ"מ הוא קשה מאוד לומר דזה גרע משוטה. ויותר מזה כתב הגר"א באו"ח סי' קנ"ט סקל"ז ע"ש:

ס"ה בהגה ומיהו אם שחט בינו לבין עצמו שחיטתו פסולה. ודעת הטור והרשב"א במה"ב דביודע ה"ש ויודע לאמן ידיו כשר בדיעבד ועט"ז שהקשה דהא קיי"ל דאין עדות לקטן. ולענ"ד אזלי לשי' בס"ב דהביא הטור בשם הרשב"א דאפילו במומר לתיאבון אמרינן דרו"מ א"ש מו"ה הרי חזינן דאע"ג דאין לו נאמנות כלל ובודאי דאם צריך בשר

וא"י לשחוט. אין האיסור מעכב עליו לשחוט שלא כהוגן במזיד מ"מ כך הוא הרוב ממנהג העולם דאם לא היה מומחה לא היה נזקק לשחוט ואינו כלל מתורת עדות ונאמנות וא"כ כ"ש דקטן זה דיודע לאמין ידיו ויודע ה"ש ודאי דזה גופא רוב דשוחט שפיר. ועוד דכיון דהוא בידו הרי כתב הש"ך בסקכ"ז סקל"א דסמכינן אקטן בדבר שבידו ע"ש ואע"ג דלא מהני כ"ז לענין בדיקת סימנים דקיי"ל דכ"א צריך לבדוק לאחר שחיטה וחיישינן שמא נתקלקלה שחיטה והרי בזה ודאי צרי עדות וגם כבר אינו בידו [וגבי מומר כבר יישב שם הרשב"א הן מ"מ כבר בארנו דזה אינו אלא מדרבנן וא"כ שפיר סמכינן בהא אבדיקת הקטן. אבל לדידן דקיי"ל דלא אמרינן במומר רו"מ הרי דלא שייך חזקה זו אלא בנאמן וכשר להעיד א"כ ה"נ בקטן ל"מ דדילמא יקלקלה כיון דאינו כשר להעיד ופלתי כתב ראי' מהא דאבדו לו גדי' וכ"כ דהתם סמכינן אהא דלא אסרה לנו וא"כ זה נמי הוה כעדות ופשוט:

סי"א אם הטילו הקהל חרם כו' ע' מש"כ בזה בחי' שם:

סי"ב השוחט לפני עדים ואח"כ אמר לא שחטתי א"נ עש"ך סקל"ט דדווקא כשעומד בדיבורו שלא שחט כלל אבל בל"ה מתרצינן דיבורו דלא שחט כהוגן קאמר ומשמע דאנן בעצמינו מתרצינן דבריו. אבל מדברי הט"ז מבואר דדווקא כשהוא עצמו מתרץ דבריו ע"ש וכ"כ בזה הפ"מ. ונראה לענ"ד ראי' מפורשת דהתו' סברי כשי' הט"ז דבשבועות (דמ"א) ד"ה כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי הקשו בההיא דכתובות אמר לנו אבא לא לויתי כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דנתרץ דבריו כההיא דכריתות דמפרשינן לא נטמאתי לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי ה"נ נתרץ לא עמדתי בהלואתי אלא פרעתי ותי' דדווקא כשהוא עצמו מתרץ דבריו אבל אנן לא טענינן ליתמא מילתא דל"ש ע"ש ומשמע מדבריהם דגם בההיא דכריתות דהוה לענין איסורא לא מתרצינן ליה אנן אלא כשהוא עצמו מתרץ דבריו וע' לשון התו' ריש האשה רבה (דפ"ח) ד"ה ומה אם ירצה לומר מזיד הייתי ודו"ק:

סימן ב

ס"ב בהגה מי ששחט והוציא טריפה פ"א מתח"י אם לא הוחזק בכך מותר לאכול משחיטתו עש"ך שהאריך להשיג ולענ"ד דברי הרב הם עפ"י דברי הר"ן ריפ"ג גה"נ גבי טבח שנמצא אחריו חלב דכתב דהכל לפי פשיעותם ואונסם והיינו שכתב הרב דהכל לפי ראות עיני הדיין וע' עוד בש"ך שהביא דסברת העט"ז לחלק בין עבר לפני עדים או לא וכתב דל"נ. ולענ"ד דסברא זו נכונה ומוכרחת בש"ס ביומא ס"ו דאמר התם גבי עגל

עדים והתראה סייף עדים ולא התראה מיתה בידי שמים לא עדים ולא התראה בהדרוקן. ואידך מפרשי זיבח וקיטר בסייף גיפף ונישק מיתה בידי שמים שמח בלבו בהדרוקן ע"ש. ומשמע ודאי דגיפף ונישק חמיר משמח בלבו וא"כ ע"כ צ"ל דמיתה בידי שמים חמיר מהדרוקן וע"כ צ"ל דהדרוקן דהתם לא אתי לידי מיתה דאי ל"ה נראה דזה חמיר כדמשמע בסו"פ ב"מ דהוא מיתה חמורה וכן בסוף מו"ק ע"ש] וכן משמע מסדר העונשין דחשיב מעיקרא חרב דקשה ממות כדאמרינן בב"ב ד"ז וא"כ מסתמא הדרוקן דחשיב לסוף קיל טפי וא"כ חזינן דלל"ק עבירה אחת כשהוא בעדים עונשה חמיר וכשהוא בלא עדים עונשה קיל ולכאורה התם בעונש בידי שמים מאי נ"מ אי יש עדים או לאו וע"כ דכשהעיז לעבור לפני עדים חציף טפי וא"כ פשוט דה"נ יש להחזיקו בחשוד יותר כשהעיז לעבור לפני עדים ונכון:

ס"ג אפילו נשבע וכו' ע' אחרונים ויש להקשות ע"ז מהא דמשביעין את כה"ג בריש יומא ולולי שאיני כדאי הי' נראה כמש"כ התו' בר"פ הא"מ גבי עדות עד שצריך שבועה פסול דאם לא יגיד כתיב שצריך להיות נאמן בהגדה. ה"נ בעדות איסורין צריך שיהי' נאמן באמירה וכן מוכח באוקימתא דכותי ובכ"ד גבי כותי דשבועה ל"מ ודו"ק. ש"ך סקי"ז הסכים לשי' הפוסקי' דבפ"א נעשה מומר. והנה התו' בדי"ד ד"ה השוחט בשבת הוכיחו מסוגיא בסופ"ב דמוקי הא דשנים אוחזין בסכין ושוחטין אחד לשם א' מכל אלו פסולה דמוקי לה בישראל מומר ות"ל דבל"ה אסור משום שחיטת מומר וש"מ דבפ"א אינו נעשה מומר ע"ש ונראה דתלי בשני גירסות דהנה הוכחתם יש לדחות בפשי' עפמש"כ הט"ז בסי' ה' סק"ו בישוב דברי הר"ן דשנים אוחזין היינו כשאפילו הכשר לבדו יכול לשחוט בעצמו ואי"צ להשני אפ"ה כיון דהשני חשב לשם דבר פסול אוסר השחיטה יעו"ש ועש"ך בסי' זה סק"ל וא"כ בכה"ג א"ש בפשי' דבלא המחשבה היה כשירה בשחי' הכשר כיון דאי"צ כלל לכח המומר ולק"מ אלא דתלוי בהא דאמרינן בד"ל גבי שנים אוחזין בסכין ושוחטין שחיטתן כשירה דרישא דגרסינן שם למדתני רבינו מתני' בשני סכינין כו' [וצ"ל לפי"ז דאע"ג דבסכין אחד ודאי כשר מ"מ הכי א"ש טפי משום דברייתא מפרשא שמא יטרופו זה ע"ז ע"ש] ולפי"ז דאירי רישא בשני סכינין מסתמא סיפא אירי נמי בשני סכינין ובכה"ג ודאי אוסר שחיטת מומר לכו"ע אפי' בלא המחשבה כמבואר בסוס"ז בהדיא ומוכרח ע"כ כשי' התו' דבפ"א אינו נעשה מומר. אבל כבר הביאו שם בתו' גי' בה"ג למדתני רבינו בסכין אחד והוא בדרך קושי' ואע"ג דלפי האמת ודאי דהדר מהא דדוקא ס"א מ"מ אין לנו ראי' לזה דא"ש טפי בשני סכינין ואיכא לאוקי כולהו גם

לפי האמת בסכין אחד וא"כ לק"מ דא"ש כדברי הט"ז ואין שום ראיה דאינו נעשה מומר בפ"א ודו"ק:

ט"ז סק"ט כתב ליישב שי' הרמב"ם דס"ל דאפילו מומר לשאר עבירות צריך בדיקת סכין מההוא דגנבו לו גדי' דמותרין אף דתלינן דהגנב שחטן דהתם איכא ס"ס דילמא נתן למומחה לשחוט וצ"ע דהא ע"כ לא שרינן בשחיטה בס"ס דהא לרבינא דלי"ל רו"מ א"ש מ"ה אסור בלא ידעינן דלא גמר אף דהוה ס"ס דדילמא גמר ודילמא אע"ג דלא גמר מ"מ שחיט שפיר ועש"ך בכללי ס"ס דכנגד חזקת איסור ממש ל"מ ס"ס ע"ש מיהו הט"ז לשי' לקמן סט"ז דא"י ה"ש שחיטתו הוא ודאי נבילה ואי לא גמר ליכא ספק כלל דילמא שחט שפיר אבל כ"כ שם האחרונים דשי' הרמב"ם דאינו אלא ספיקא עמשכ"ש וצ"ע: ס"ט צ"ו כו' וגם בדקו להם סכין עש"ך דמדברי הרשב"א נראה דהוי ככותי דמרתת ולענ"ד כשי' המחבר דלא שייך מרתת בצ"ו דהא ברי"פ בנות כותים ס"ל לר"י דבסתמא סמכינן עלייהו ואפילו לת"ק בהוחזק בדרכי ישראל סומכין עליהם ע"ש [ואף דנסתפק בש"ך סקכ"ב אי מהני החזיקו במי שהוחזק כישראל בכל דבר שאני] וא"כ ודאי י"ל דלא שייך מרתת וצ"ע:

ט"ז סוהס"י הקשה בדברי הרשב"א דכתב גבי התחיל פסול דהיינו כגון מין דבזה הא אפי' במעשה כ"ד אוסרה ואפי' בהנאה ותי' דמעשה כ"ד נמי דווקא ס"א וכבר הקשה בנה"ך דהא מוכח בהדיא דאפילו משהו גמור דהא מוקי לה לברייתא דהשוחט חטאת העוף בחצי קנה פגום הא בל"ה היה אוסרה גם בהחצי קנה ומש"כ בח"ד ליישב דהכא משום מוקצה צ"ע לענ"ד דלכאורה דווקא נעבד אוסר דבר שאינו שלו במעשה ולא במוקצה דזה ודאי אינו יכול להקצות של חבירו להבא כלל. וכן נראה בהדיא ברי"פ פרת חטאת דפריך מוקצה ונעבד הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ובודאי דל"ד פריך מנעבד דהא קיי"ל עשה בה מעשה אוסרה ובודאי לא אזיל סוגיא דלא כהלכתא אלא דודאי סמיך אמוקצה דזה ודאי לכו"ע אינו יכול לאסור אפי' במעשה (ומה שהקשה בסוגיא דע"ז נ"ד כגון שניסך לה יין בין קרניה כ"כ התו' דנ"ב שם דההיא דהתם אינו אלא מדרבנן ע"ש] ועוד עדיין אינו מיושב לפי דברי הט"ז דעכ"פ במעשה נבילה הרי הוא אוסרה גם בהנאה וא"כ הא אין האיסור בזה כלל משום שחיטה פסולה ולענ"ד ליישב דברי הרשב"א עפ"י דברי התו' ע"ז נ"א ד"ה חייב שהוכיחו לחלק דבעכו"ם שעבודתו בכך אפי' שבר מקל לפני' הוה כעין שחיטה ונאסר בהנאה אבל באין עבודתה בכך אינו נעשה התקרובות אלא בשחיטה שהיא כשירה גם לגבוה ע"ש. והנה קיי"ל דאין מפגלין בחצי מתיר כמבואר ברמב"ם פט"ז מפה"מ ע"ש וא"כ ה"נ בעכו"ם שאין עבודתה בכך

ודאי אינו אוסר אלא שחיטה גמורה כמחשבה דגבוה וכן משמע מסנהדרין (דס"ב) דס"א לא אתי אלא מריבויא כמו שבר מקל ומשמע דבתרווייהו דווקא עבודתה בכך ע"ש וא"כ בזה"ז דאין עובדים לעכו"ם בשחיטה יפה כתב הרשב"א דאין כאן אלא שחיטה פסולה [ואף דהמחבר סתם לקמן דבמעשה כ"ד אוסר משמע אפי' בזה"ז המחבר לי"ל באמת דברי התו' הנ"ל כמבואר בסקל"ט ס"ד ע"ש אבל כ"כ שם הש"ך דדעת רו"פ כהתו' ע"ש והש"ס אוקי בריי' בסתמא דהוה בעבודתה בכך דבזה אוסרה ודאי בכ"ד ודו"ק: סימן ג ס"א ואפי' הפיל סכין שלא בכוונה. נראה דהיינו דא"צ אפילו כוונה לחתיכה או לנעיצה שהזכיר מקודם. אבל מ"מ ודאי בעי שיפול מיהו בכוונת הפלה וכמו שהובאנו בסי' א' בשם הרא"ש דלא נתכוין למעשה כלל ודאי פסול כיון דלא נתכוין למעשה כלל לא מיקרי עשי' כלל ע"ש. ובזה א"ש מה שהקשו התו' בסנהדרין ע"ז ד"ה סוף חמה דלמאי דקיי"ל דאשו משום חציו ואפילו לענין ד"נ חייב כמעשיו ממש והא בהניח אבנו וסכינו ומשאו בראש גגו ונפלו ברו"מ חייב משום אש וא"כ ה"נ בשחיטה נפלה סכין להוי ככח גברא ע"ש ומה שתי' בזה כבר תמהתי על ד"ק בחיבורי על חו"מ סי' תי"ח ולדברי הרא"ש הנ"ל א"ש דהכא שאני דהא בעי מיהו כוונה לעשי' ואפילו הפילה דכחו בלא כוונה פסול וז"ב וע' תבו"ש שהביא דברי הרש"ל שכתב דלשם חניקה פסול והבין דבזה שכיוון בפירוש שלא לשם שחיטה פוסלת אפילו בחולין. ובספר עונג יו"ט הקשה ע"ז מהא דהשוחט וצריך לדם כיצד הוא עושה נוחרו כו' וליכוין שלא לשם שחיטה וזה יש לדחות בפשי' דמ"מ חייב בזה מדרבנן מפני מראית העין כמש"כ הרמב"ם גבי עז שילדה כמין צבי (והע"ז אמלב) אבל הוא מוקשה קושי' נצחת דא"כ היכי מתכשר שחיטת כותי בעומד ע"ג דמ"מ דילמא כיוון שלא לשם שחיטה דהא חשידו אל"ע אבל המעיין ברש"ל יראה שלא כתב זה אלא לביאור דברי הרא"ש דכיוון לחניקה היינו שלא לעשות שחי' אלא חניקה ונעשה הולכה בלא כוונתו והוא לא כיוון למעשה זה כלל ובלא:

כוונת עשי' פסול וכ"ה ברה"ש דכ"ח דקא מנבח נבוחי דאפי' למ"ד מצוות א"צ כוונה מ"מ בלא נתכוין לתקיעה ועלתה בידו תקיעה ודאי ל"מ וכן בזבחים (ד"ס) גבי כוס היה ממלא מדם הנשפך דמסיק שם דהפסול דבעינן שפיכה מכח אדם ובדל"ה אמרינן דכהנים זריזים ועבדין הייא ומשתפך. הרי דכל שלא כיוון לשפיכה אע"ג דנשפך על ידו זה לא חשיב כחו וכל זה ברור:

סימן ד

ש"ך סק"ג אפילו שמע שחושב העכו"ם לעכו"ם וראי' מהני טעיי כו' הנה התם אמרי דמא ותרבא לדידן וא"כ אפילו אם נאמר דהשמיעה היא כמחשבה ופוסלת. מ"מ הא התם אין זה אלא מחשב שיזרוק העו"ג וכבר הסכים בסק"ד דכשר וא"כ אין ראי' משם. ונראה דבאמת דלשי' גופא דמחשבה שיזרוק העו"ג כשר בל"ה יש ראי' ברורה דאפילו מחשב ממש שחושב העו"ג בשחיטה ע"כ ג"כ כשר וכ"ש בשמיעה בעלמא. דאיל"ה לוקי שם ברייתא דאין מחשבה מועלת בחולין מעבודה לעבודה בכה"ג ולא נסתפק לי' להש"ך אלא לשי' המחבר דמחשבה שיזרוק העו"ג אסור וה"נ כ"ש במחשב שחושב לעכו"ם בשחיטה דפסול. ולשי' שפיר אייתי ראי' דמ"מ שמיעה בעלמא ע"כ אינה מחשבה דהא לשי' זריקה פוסל כשחיטה ודו"ק:

ס"ב שחט ואח"כ חשב ה"ז ספק כתב הרש"ל דשי' הרא"ש דבעיקר הדין קיי"ל כרבנן דלא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו ויש להקל ולענ"ד ראי' נכונה דבמחשבת פיגול מבואר במנחות ט"ז ובזבחים מ"א דקיי"ל כרבנן דלא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו ע"ש וכ"ש מחשבת ע"ז דחמיר איסורא והחזקה אלימתא טפי ותדע דהא לענין כשרות משמע בריש זבחים דאמרינן הוכיח סופו ע"ת וע"כ דלפסול משום דמעיקרא לא קיימא בהך חזקה לא אמרינן וכ"ש מחשבת ע"ז וע' חיבורי על חו"מ סרמ"ה:

ס"ד ישראל ששחט בהמת חבירו לעכו"ם בט"ז סק"ד הביא דעת הרא"ה והר"ן דאע"ג דאין אדם אוסר דש"ש מ"מ אין שחיטתו מתירתו באכילה דלא אסר לה אלא דלא שרי לה והאחרו' דקדקו מדברי התו' פסחי' שכתבו להוכיח דת"ע מטמא מדאו' מדלא משני בשוחט חטאת בחוץ לעכו"ם דתיקן להוציא מידי נבילה ע"ש הרי דס"ל דהוה שחיטה ואינה כמתה מאלי' ולענ"ד דלטהר מידי נבילה ודאי יודה גם הרא"ה דהוה שחיטה דהרי מפו' בש"ס דלר"מ דשחיטה שא"ר ש"ש מחייב שוחט אותו וא"ב לעכו"ם כדתנן בהדיא בדפ"ה ולא אמרינן דאינה שחיטה כלל והכי אמרינן בהדיא בזבחים ס"ט גבי ש"ח אם הועילה שחיטתו לחייבו כרת לא תועיל לטהר מידי נבילה וה"נ בתקרובות עכו"ם ודאי דשחיטה היא לזה ואין סברתו אלא להיתר אכילה ודו"ק ומה שכתב בנה"ך לדחות יישוב הט"ז ליתא לפמ"מ שבאר הט"ז דבריו בס"ה סק"ו ע"ש:

שם ואם יש לו שותפות י"א שאיסר כו' עש"ך דבחו"מ לא הביא אלא דיעה זו וסתר תי' הסמ"ע ובחי' שם ישבתי דברי הסמ"ע בסברא נכונה דקושי' הש"ס אינו אלא דכיון דמן הסתם אנו אומרין דלצעורא וא"כ אין על המעשה שם היזק אלא דהכא בשביל שיש לו שותפות ואין זה נודע. והוה כעושה מלאכה בפרת חטאת דאין חיוב בד"א משום דהוה

מחשבה בעלמא ע"ש. ומ"מ עדיין יש לפקפק דכמו שאינו נודע דיש לו שותפות י"ל דה"נ אינו נודע דהיא של חבירו. ועוד דהא באמת אינו אוסר אלא שלו ושל חבירו נאסר בשביל התערובות ואין זה אלא כמערב וכ"כ שם התו' ע"ש. ושפיר הוה היזק שאינו ניכר מיהא ואף שי"ל דכיון דגם שלו אינו נאסר אלא בשביל המחשבה הוא קיל מ"מ הוא צ"ע:

ומש"כ הש"ך דאע"ג דלענין האיסור הוא ספק מ"מ יכול לומר איני רוצה לכנוס בספק הוא תמוה דבהדיא קיי"ל בחו"מ סי' ש"ו דטבח שעשה ספק טריפות פטור וע' חו"מ סי' קכ"ו ש"ך סקע"ח ויש ליישב עפ"י דבריו שם וצ"ע סימן ה ס"א לשם עולה כו' ע' ש"ס לענין עולת יולדת וגי' רש"י דאפי' יש לו אשה אינו נאסר דאי באין לו אשה פשיטא והתו' כתבו דווקא באין לו אשה ומ"מ אינו פשיטא דקמ"ל דלא חיישינן שמא יש לו בצנעא ונראה כשי' רש"י דבאשה לא חיישינן לצנעא דהא בכתובות כ"ג הוה ס"ד דאפי' להכחיש עדים הוה גבי אשה. לא ראינו ראי' ע"ש וכן בקדושין ע"ט אמרינן דא"צ לה"ר שבניו מאשה זו כיון דלא ראינו שיש לו אשה אחרת וע"כ לא איצטריך אלא ליש לו אשה וכן פסק הרמב"ם ומיהו לפי"ז צ"ל דל"ח דלמא אפלה דקלא אית לה וצ"ע קצת בסו"פ הבע"י דאמרינן היא אמרה לא אפלית איהי מהימנא דלא הוה מחזקה נפשה בעקרה והול"ל דאי הפילה קלא אית לה ויש ליישב:

שם לשם פסח כו' לכאורה דהוה"ד כל קרבנות ציבור דהא אפי' לרבנן בשילהי ב"מ דס"ל דאין יחיד מתנדב לשם ציבור אינו אלא חששה דרבנן ועוד דהתו' כתבו ביומא ל"ה ד"ה ניחוש דבכהן שריוח הקרבנות שלו ל"ח שמא לא ימסרם יפה. ומ"מ מדנקטו פסח משמע דווקא פסח דהוא לכל יחיד וצ"ע. שם ואם נודע שעבר עבירה שחייבין עליו חטאת פסולה הרש"ל החמיר בזה לאסור גם בהנאה כשחוטי חוץ ממש והנה בש"ח גופא נראה לכאו' מדברי התו' קידושין נ"ז דמדאו' נפקעו מקדושתן כקדשים שמתו דאין אסורים אלא מדרבנן. אמנם כבר תמהתי בחי' ב"י דמבואר בכ"ד דש"ח הם שחיטה שא"ר ומוכרח בכ"ד דהוא מדאו' ע"ש שהארכתי בזה וכעת נ"ל דהתו' לשי' בחולין קט"ו דס"ל דלענין שחיטת אותו ואת בנו לא שייך למילף ממעשי שבת שלא לאסור מכל שתיעבתי. דהכא השחיטה ניכרת יותר והוה שייך בזה כל שתיעבתי. אלא דגמר שם מדאסר רחמנא מחוסר זמן לגבוה ע"ש. וא"כ בש"ח ודאי דשייך נמי כל שתיעבתי ואף דיליף שם להתיר באוא"ב מ"מ בש"ח ודאי ליכא למילף מיניה דהא קדשים וכרת חמירי. וא"כ ש"ח אף דנפקעו מקדושתן כקדשים שמתו מ"מ ודאי אסורין מדאו' מכל שתיעבתי. [ולענין ההיקש לחולין שנשחטו בעזרה בדברי' בקידושין שם] ודאי לא שייך

לכל שתיעבתי דאיסורא אחרינא הוא ודו"ק]. ואף דהבאתי שם דברי התו' ב"ק ע"ו דנדחקו למה לי"ל פדי' משמע דס"ל דאין הקדושה נפקע וגם ליכא איסור כל שתיעבתי דאי ל"ה לא שייך פדי'. לענ"ד הא בהא תלי דאי הוה שייך פדי' והוה ליה להקדש זכות בו לא היה נפקע ההקדש. וגם לא הוה שייך כל שתיעבתי כיון דפודין אותו. ונפקע ההקדש הא תו ליכא התועבה ודו"ק. אבל כיון דמסקי דלא שייך פדי' ואינה ראוי' להקדש כלל. נפקע המעילה. ומ"מ כיון שאינה נפדית עדיין. הוא בכל שתיעבתי וה"ה בב"ת וא"כ כ"ז לאיסור אכילה. אבל ההנאה כתב הרא"ש בפ"ז דחולין סי"ז דלא קיי"ל כר"א דלא תאכל איסור הנאה במשמע וא"כ בש"ח גופיה אין ההנאה אלא מדרבנן כקדשים שמתו ועוד דהרי כתבו התו' בזבחים נ"ט באריכות דבזה"ז ליכא לאו דשחוטי חוץ ע"ש וא"כ פשיטא דאין כאן אלא איסור קדשים שמתו מדרבנן וא"כ אין להחמיר באיסור דרבנן בספיקא דהקדש וכן נראה קצת גבי עולת נזיר דמרבה ליה בזה הכלל דנידר ונידב דאימר נדר בצנעא ע"ש ומשמע ודאי דלא חמיר הא דאתי מריבויא בזה הכלל מכל הני פסולין דחשיב שם דלא הוה אלא לאיסור אכילה ואע"ג דעולת נזיר הוה כמחויב חטאת ובעי ודאי למימר נמי עולת נזרי כמו לחטאתי ואפ"ה לא מיתסר בהנאה ודוחק לומר דהתם דאינו ודאי דהוא נזיר קיל טפי אלא ע"כ דאין מחמירין בזה כהקדש גמור וצ"ע:

ס"ב שחט תרנגולים כו' מבואר דהא עופות כשרים להקרבה נאסרים בשחיטה לשם קדשים ואע"ג דבקדשים דינן במליקה מ"מ מיחלף וע' בזה בחי' ב"י סמ"ד ומזה סעד לשי' הב"ח שהובא בש"ך סק"ט דאף לאחר שחיטת רוב סימנים בהכשר אם גמר לשם קדשים אסור מפני מראית עין והש"ך כתב דלא שייך בזה מראית עין דהרי שור שחוט לפניך והרי כאן אמרינן דשחיטה מיחלף במליקה כ"ש דמחליף רוב בלא נעשה רוב ודו"ק:

ס"ג במד"א שיש לו בה שותפות אבל אין לו בה שותפות אינו אוסר דבר שאינו שלו שלא כיוון אלא לצערו. בארו האחרונים דהעיקר הוא משום דבשל חבירו ליכא מ"ע דהכל יודעים דאין הקדש בשאינו שלו וצ"ע דא"כ בשל שותפות לא ליתסר דהא קיי"ל דבהמה של שותפות ג"כ אינה קריבה כדאיתא בהדיא בקדושין (ד"ז) ולקדושת דמים הא ודאי לא חששו בזה דהרי בבע"מ הוצרכו לומר דילמא שדי מידי אמומא הא לק"ד ל"ח וצ"ל דה"ט דדווקא בשאינה שלו לגמרי ידוע שהיא אינה שלו אבל של שותפות איכא למטעי דכולה שלו וצ"ע:

סימן ו

ס"א בהגה ב' בשעת הדחק מותר אם כורך מטלית והב"י הביא דברי הרוקח לאסור ובאמת צ"ע דהרי בשומרי פירות התירו לעבור במים בשינוי דלא יוציא ידיו מתחת חפת חלוקו שיהיה לו היכר דלא יבוא לסחוט ואפ"ה לענין חזרה לא התירו לו בשינוי זה כמבואר באו"ח סי' ש"ו וא"כ מנ"ל להתיר גזירה זו דכאן בשינוי וצ"ע:

ס"ב ותלוש ולבסוף חיברו כו' שחי' כשירה ואפילו בטלו והאחרונים הסכימו לשי' הרא"ש דבטלו הוא בעיא דרבא ולא איפשטא ואסורא מספיקא והפלתי הכריע דאפילו לשי' הרא"ש דהוא בעיא מ"מ הא מסיק שם דיקא נמי דקתני דומיא דקנה העומד מאליו וקיי"ל בכ"ד לפסוק כדיקא ויש להקל ע"ש. והנה התו' כתבו דבקנה ודאי לא שייך להצריך דווקא עומד מאליו דבהשרשה ודאי הוא מחובר אלא דגלי אכותל מערה דדוקא מחובר מעקרו ולכאו' לפי"ז ליכא הדיקא כלל דהא י"ל דבטלו הוה ג"כ כהשריש וזה הוא דגלי דיוקא דדומיא דקנה דקאי דווקא בבטלו אבל בבטלו ודאי פסול דזה הוה שפיר כעומד מאליו וכמו בהשריש. ונראה דבאמת הך סברא דבטלו הוא מסיק בתר הכי שאני סכין דלא מבטל ליה אבל מעיקרא לא הוה ידע כלל לחלק בזה והיינו שנדחקו התו' שם לפרש בעיא דרבא והמהרש"א תמה דלמה לא פי' כהרא"ש והוא פשוט דשי' הרא"ש אינו אלא לפי המסקנא ובס"ד ע"כ צריך ליישב באו"א ע"ש וא"כ לפי המסקנא דמחלק בבטלו ליתא להאי דיקא כלל ונכון:

הגרע"א הקשה מנ"ל להפו' דגם צפורן בהמה פסול הא הסכמת הפו' גבי אונאה וכ"ד דאדם כקרקע וא"כ דילמא ה"נ דווקא קאי בציפורן של אדם אבל בהמה לא מיפסל [וע' בסי' רצ"ב מש"כ שם בזה] אבל נלענ"ד בפשיטות דלכאו' בכאן גם צפורן של אדם לא היה לנו לחשוב כמחובר לקרקע כיון דמיעוט דמחובר דכאן אינו אלא מויקח בידו דבעי מידי דמיטלטל ולא מחובר. ולא ממעטינן אלא מחובר ממש וראי' ברורה דהא גבי גט איתמעט ג"כ מחובר מונתן בידה כמש"כ הרא"ש שם ואפ"ה תנן בהדיא כותב לה על יד העבד ע"ש. ע"כ נראה ברור דהפסול הכא הוא עפ"י דברי התו' דיש כאן מיעוט שני להצריך דווקא כלי אלא דהא לא מוקמינן אלא לענין קדשים דלא מיסתבר למעט זה בחולין ע"ש והנה בגיטין (כ"ג) אית לי' לריה"ג גבי גט דממעט מספר דבר שיש בו רוח חיים ורבנן פליגי וסברי דספר לספירת דברים ע"ש הא ל"ה הוה ממעטינן גם בחולין דבר שיש בו רוח חיים וא"כ הכא דיש מיעוטא ג"כ דדווקא כלי נהי דזה לא קאי אלא אקדשים אבל יש בו רוח חיים ודאי מיסתבר גם לחולין ומשו"ה הוא דפסלינן לי' הכא בשחי' והיינו כדברי הפו' דכל בע"ח פסול ודו"ק:

סימן ז

ס"א יכול אדם לקבוע סכין בגלגל כתב התבו"ש דכאן כשר אפילו בסביבה שני'. דחשיב כחו כמו זרק סכין. ולענ"ד צ"ע דהתם ודאי כחו הוא דאי לאו כחו תיזול לתחת כדאמרינן בסנהדרין ע"ח ע"ש אבל כאן בגלגל ידוע דטבע הגלגל הוא להתגלגל הרבה אפי' לאו מכחו וצ"ע ובאמת לענ"ד הכל תלוי לפי האומד אם הוא מכחו ואף בגלגל של מים שכתבו האחרונים דבסביבה שני' פסול וכן הוא בהדיא בב"י באו"ח סי' קנ"ט שהביא לשון ר"י דאמרינן גבי שחיטה דבסביבה שני' פסולה ע"ש מ"מ לשון רש"י ד"ה כח שני לאחר פעם ראשונה ושני' ע"ש משמע דגם בפעם שני' כשר אלא דהוא לפי האומד וזימנין דגם בפעם שני' הוא כחו וזהו לשון ראשונה ושני' דלפעמים דוקא ראשונה ולפעמים גם שני' מכחו וזה נכון:

סימן ח

ס"א כמה הוא אורך הסכין ששוחט בו כו' והאחרונים הסכימו דלכתחילה לא ישחוט אלא בסכין שיש בו כמלא שני צווארים של דבר הנשחט ולענ"ד ראיה ברורה מהא דלר"ש שיעור שהייה כדי בדיקת סכין וכתבו התו' בדף ל"ב דהיינו סכין שיש בו כמלא שני צווארים של הנשחט דאיל"ה לא ידעינן שיעורו ע"ש וע"כ הא דמשערינן בסכין זה משום דלכתחילה אינו שוחט אלא בסכין כזה וכן משמע ג"כ לפי שי' מדלא מפרש ר"ש באיזה סכין דע"כ דסתם סכין הוא כעין סכין זה ודו"ק:
שם בהגה וי"א לשער בי"ד אצבעות ורמז ושחטתם בזה כו' והרא"ש והטור סי"ח כתבו רמז זה לענין הבדיקה שהם י"ב כמנין זה בלא הב' ע"ש:

סימן ט

ט"ז סוף הסי' באותן רשומין שעושין האומנין אין לחוש שהן רחוקין כו' וסתם דבריו מה הוא רחוק ובאמת לכאו' הוא לשיעורין דהא תלוי לפי עובי הרשומים ע"כ נראה דאין להתיר אלא ברחוק כשיעור רוב סימן של הנשחט דבזה אין לחוש כלל אפילו הוא קורע כמו שהסכימו הט"ז והש"ך לקמן סי' כ"ו דבהסימן גופיה ודאי אין טריפות לאחר שנשחט רובו ע"ש:

סימן י

ס"א סכין של משמשי עכו"ם כו' ואסור לשחוט מסוכנת כו' ע' רא"ש שהאריך להתיר דיעבד וכתב הש"ך דמ"מ מודה דצריך להוליך הנאת דמי הסכין לים המלח והשיגו עליו דא"כ אכתי קשה קו' הרא"ש דמאי פריך ות"ל משום שמנונית דילמא ניחא לי' לאשמועינן איסור דמי הנאת הסכין. ולענ"ד דלפי"ז י"ל דכיון דאוסר כ"ק א"כ לענין ההנאה כ"ד כזה דהנאת דמי סכין חשיב כנגדו קילקול הכ"ק וכעין מה שאמרו מה שהשביח בעור פוגם בבשר ע"ש וא"כ י"ל בפשי' דבאמת הכי פריך דאף מסוכנת ג"כ הוא מקלקל משום איסור הקליפה דחשיב כנגד הנאה כ"ש של דמי הסכין אבל אי היה הנאה חשובה לאסור כל הבהמה ודאי לא הוה שייך למחשב קילקל הכ"ק ושפיר הוכיח הרא"ש דע"כ הבהמה מותרת אבל לענין דמי הסכין אין ראיה. אמנם ממה שהביא הרא"ש ההוא דאין זורעין תחתיו משמע דדמי לגמרי לשם והתם לפי שי' משמע דשרי לגמרי דהולכת הנאה לים המלח ודאי הו"ל למיתנא ולענ"ד באמת לולי ד"ק ראייתו שם לענין אין זורעין תחתיו גופה מדלא תני ואם זרע אסור כדתני ואם עבר טמא לכאו' י"ל בפשי' דהתם הא דלא יעבור אינו משום טומאה אלא משום איסור הנאה ומשו"ה הוצרך לאשמועינן דאם עבר טמא ומיהו מדברי הר"ן שם מבואר דלא יעבור הוא ג"כ משום טומאה אבל משום איסור הוה אפשר ולא מיכוין דלא מיתסר ע"ש. ומ"מ עדיין אינו מוכרח די"ל דהתם גבי טומאה הא באמת פליגי עלה רבנן ול"ל טומאה. והוצרך לאשמועינן דטמא. אבל כאן שפיר י"ל דאסור משמע גם בדיעבד ולכאורה יש שם קצת הוכחה להיפוך. דהא בש"ס פריך שם אאוסר דר"י דסיפא מהא דבערלה מותר בדיעבד ש"מ דס"ל להש"ס דאוסר היינו בדיעבד וה"נ איסור דת"ק וצע"ג]. וע' חי' רע"א שהקשה דליתסר בדיעבד משום אי עביד ל"מ. והנה לכאורה לפמש"כ התו' בע"ז (כ"ו) דאין דרך לאכול נבילות תמותות ולא שייך תיאבון אלא בנתנבלה בשתי' ע"ש וא"כ ודאי דגם לנוחרה בסכין של עכו"ם הוה הנאה ובל"ה ג"כ הא עכ"פ הרי הוא מקרב הנאתה וקרובי הנאה היא [וזה ודאי לא מסתבר דזה לא חשוב תיקון כיון דהיה יכול לשוחטה בשחי' גמורה לישראל והוא קלקלה ואסרה דלכאו' ודאי לא שייך קילקול אלא בשוחט בריאה דהשתא כמו שהיא היא ראוי' יותר אבל כאן במסוכנת דעכשיו היא מקולקלת לגמרי והוא מתקנה בשחיטה אלא דהיה יכול לתקנה יותר ודאי לא שייך דתיקון קטן אינו תיקון ופשוט] וא"כ אפילו נפסול את השחי' והוה כנחירה ודאי ג"כ איסורא הוא ולענין נחירה ודאי דלא שייך ל"מ כמש"כ התו' גבי צורם אוזן בכור דלא שייך ל"ע כיון דאפילו בנפל בעצמו שרי ע"ש וה"נ ודאי ל"ג ממתה מעצמה וא"כ אפי' נאסרנה לישראל

לא נתקן האיסור וכ"כ האחרונים דכל שלא נתקן האיסור לא שייך ל"מ. אבל באמת ז"א דודאי מ"מ מה שנאסור לישראל הרי יתמעט מיהו האיסור דכל מה שהוא נהנה יותר הוא איסור יותר ואף דהנאת ההיתר לעו"ג ע"כ לא נוכל לתקן מ"מ איסור הנאת הישראל הא יש לתקן אבל לענ"ד עיקר הקושי' ליתא כ"כ דהא באמת אי הוה הנאת חשובה בל"ה הוה ע"כ אסורה השתא דהרי זה הוא עיקר האיסור וכמו אפה בו את הפת שהפת אסורה אבל הא עיקר ההיתר דבדיעבד לא חשיבא הנאה זו ולא מינכר האיסור וא"כ ודאי דה"נ לא שייך ל"מ דאין כאן איסור כלל ודו"ק היטיב:

ונראה לי דמסוכנת דהכא אינה דווקא כמסוכנת דסי' י"ז דצריכה פירכוס אלא כל מה שממהרים לשוחטה בשביל סכנתה חשוב הנאה וכן כתב הש"א בסס"ד גבי מסוכנת אין שוחטין אותה ביו"ט אלא א"כ יכול לאכול ממנה כזית דגם מסוכנת דשם ע"כ אינה מסוכנת הצריכה פירכוס ע"ש [אמנם מה שהכריח שם דאי ל"ה אסור לשוחטה כיון דאיכא ריעותה וכדין עוף שנדרס צ"ע דהתם טריפה עכ"פ מהני לה שחיטה אבל כאן אם לא תפרכס אמרינן שם בש"ס דנשמתה נטילה ממנה קודם וא"כ נראה דהוה מחתך בבשר בעלמא כמו דאמרינן גבי מלתו של נפל בשבת (דקל"ה) ע"ש. ואפי' נימא דכשתמות באמצע שחי' הוה איסורא מ"מ עכ"פ הוה ס"ס להיתרא ודו"ק]:

ט"ז סק"ו העלה בשי' הטור שפסק דסגי לסכין של נכרים נעיצה דס"ל דאף דשי' הרא"ש דאינו אסור אלא בסכין ב"י מ"מ ס"ל דגם לשי' אין האיסור אלא מהטיח על פניו ומשו"ה סגי ליה נעיצה אלא דבאב"י גם הטיח ע"פ נפגם והנה גוף סברא זו כבר הביאה המחבר לקמן סי' ק"ג גבי קדירות שלא הודחו דיש מתירים דגם הנדבק נפגם ע"ש אלא דלכאורה צריך ביאור דמ"מ מנ"ל הא להטור דהרי הרשב"א שכתב דסגי נעיצה הוכיח זה לשי' דס"ל בהא דסכין ששחט בה טריפה סגי בהדחה בעלמא לשחוט בה כשירה דע"כ הוא משום דאין חום ביה"ש של הכשירה מפליט מן גוף הסכין וא"כ מוכח שפיר דגם בסכין ש"נ נמי סגי בנעיצה כצונן בעלמא אבל הרא"ש דס"ל בפירוש דהחילוק הוא דדם שהוא בשפע רב בולע הסכין בכולו אבל שמנונית אין הסכין בולע בכולו אלא נדבק על פניו ומשו"ה בסכין ששחט בה טריפה סגי בהדחה לשחוט בה כשירה דהתם בשחיטה אין חשש לבליעת דם דאיידי דטרידי סימנים לפלוט דם לא בלעי דם. ואין חשש אלא משום שמנונית שאינו בלוע בו אלא שהוא עליו בעין כנ"ל וסגי בהדחה. ומשמע לכאו' דהא אם היה חשש גם לדם שבליע בו לא היה סגי בהדחה והיה מפליט גם מהבליע וא"כ בסכין של נכרים שיש בו בליעת שמנונית לא לסגי בנעיצה. וצ"ל דס"ל דכיון דלענין שמנונית אמרינן דאין הסכין בולע בחום ביה"ש כ"ש שאין חום ביה"ש מפליט שמנונית

ממה שבליע בסכין והרי קיי"ל דאין מליחה לכלים להפליט ואפ"ה יש מליחה להבליע וא"כ י"ל דפשי' ג"כ בחום של ביה"ש שאינו בולע שמנונית כ"ש שאינו מפליט ודו"ק:
אלא דעדיין צריך להבין למה כתב דבאב"י א"צ אפי' הדחה דנהי דבאב"י גם הטיח הוא לפגם הא מבואר לקמן סק"ג דודאי אינו פגם כ"כ להיות ניתר בעצמו אלא דפוגם למה שנותן בו טעם וא"כ הבעין ודאי צריך הדחה והנראה דכבר הביאו שהקשה הר"ן בדרבה בב"ח דס"ל דשחט בסכין ש"נ מדיח דהא בל"ה צריך להדיח משום דם ותי' דמשום דם סגי בהדחה בעלמא עד שיסיר מראית דם אבל משום שמנונית הסכין צריך שיפשוף יותר גדול ע"ש וא"כ שפיר י"ל דבאב"י לא החמירו בו יותר מדם ורשאי לשחוט בה לכתחילה דע"כ ידיח אח"כ משום הדם וקיי"ל דרשאי לכתחילה להשתמש בכלי טריפה שיהיה ההיתר צריך אח"כ הדחה בדבר שדרכו בהדחה וה"נ הרי ע"כ צריך הדחה משום הדם וסמכו בזה על ההדחה שמשום הדם כוון דאינו ב"י ואין חשש אלא ממה שעל פניו מלמעלה לא עדיף מדם ונכון:
ס"ב ומותר לחתוך בו צונן ע"י הדחה עש"ך סקט"ז שהאריך להשיג על רש"ל שגורס בדברי הרא"ש ולא בליתא דפרסא ושי' הרש"ל דהכא הוה ג"כ בליתא דפרסא כהדחה והש"ך חולק עליו דודאי אף למ"ד דל"ב הדחה הא ודאי דצריך עכ"פ קינוח וא"כ למ"ד דבעי הדחה הוה ודאי דווקא הדחה ולא סגי ליה בליתא דפרסא וע"כ דדווקא גבי שחיטה אמרו דבליתא דפרסא הוה כהדחה וכתב הטעם משום דטרידי סימנים לפלוט דם ע"ש ולכאו' מבואר כדבריו בהדיא בדברי התו' ד"ה והלכתא וכו' שכתבו או קינוח למ"ד ל"ב הדחה הרי דקינוח לכו"ע צריך אבל מ"מ סברתו קשה להבין להקיל בשחיטה טפי מצונן דעלמא דהרי בדיעבד שחיטה חמיר יותר אבל באמת דברי הרש"ל מבואר בהדיא עפ"י דברי הר"ן שכתב דדווקא בליתא דפרסא הוה כהדחה אבל קינוח בעלמא לא והתו' כתבו קינוח בעלמא זה ודאי צריך לכו"ע כדברי הש"ך אבל בליתא דפרסא באמת לא צריך לדידיה ושפיר גרסינן בלשון הרא"ש ולא בליתא וכו' אבל בליתא דעדיף מהני בכ"מ כמו הדחה גמורה ודו"ק:
ס"ג סכין טריפה כו' ואם לא הדיח מדיח ביה"ש כו' והרשב"א כתב דצריך קליפה כדין שוחט בסכין ש"נ וכן הסכימו האחרונים דהרי ביה"ש ודאי בולע מהאיסור בעין שעליו ונראה בסברת הט"ו דדווקא התם דיש בעין הרבה דלא סגי ליה אלא בנעיצה צריך קליפה אבל כאן דהסכין לא היה עליו אלא איסור הדחה אף דהוא מבליע אינו אוסר בדיעבד דהרי אפי' בדבר שצריך קליפה יש פוסקים לקמן סצ"א דבנתבשל כך מותר בדיעבד וכ"ש מה שלא היה צריך אלא הדחה וכ"כ שם הט"ז סק"א בהדיא דבדבר הצריך הדחה

לכו"ע אינו אוסר ע"ש והרשב"א י"ל דאזיל לשי' דס"ל דהסכין נאסר גם בפנימיות גם בשמנונית והא דסגי ליה בהדחה כתב לפי שאין ביה"ש מפליט מפנימית הסכין ובאמת קשה דלכתחילה מיהו למה לא נצריך גם בסכין טריפה נעיצה כדין סכין ש"נ דהרי ה"נ יש בו אפי' בליעה בפנים [ועש"ך דהנעיצה מעברת את קליפה החיצונה של הסכין וא"כ גם כאן למה לא יהיה צריף הכשר לקליפה החיצונה] וצריך לדחוק שהקילו בסכין טריפה שהוא באקראי משום דלאחר הדחה עכ"פ אין בו אלא משהו ול"ח לו וא"כ שפיר י"ל דבלא הדיחו כלל שיש גם רבעין ה"ה מצטרף יחד עם מה שבפנימיות [היינו בקליפה החיצונה] ואוסר אבל הטור והמחבר לשי' דאין גוף הסכין נאסר משום שמנונית [אלא משום דם דל"ח בשחיטה] אלא דחיישינן להשמנונית הטיח על פניו ואין כאן אלא איסור הדחה בעלמא שפיר י"ל דאינו אוסר בדיעבד וז"ב ט"ז סקי"ז דבשלשה פעמים הוה רגיל וכן הוא לשון הש"ס בנדה ס"ג גבי וסתות הא דרגילה למיחזי בסוף לילא כו' והיינו ג"פ כדין וסת וכ"ה בירושלמי נדרים ר"פ השותפים דקרי שם רגיל בתלתא זימני דאמר עברת קמייתא ועברו עלך תנינא ועברו עלך מכאן ואילך כו' הרי שבפעם הג' קרי ליה רגיל ולשון הר"ן שם שני פעמים היינו לבד הפ"ג הזה ע"ש ודו"ק סימן יא ס"ג אבל אם יש בכלי מים כו' זה כגי' הרי"ף אבל שוחט לתוך אגן של מים וגי' רש"י לתוך עוגה של מים ונראה קצת דלשי' רש"י מדלא מפליג מתני' באמת בכלים גופה ע"כ דכלי אפילו יש בו מים אסור ועב"י ואולי דעוגה של מים מפלגא מימים ונהרות דרישא וגם זה קרי בדידה וצ"ע] ומדברי הפו' משמע דעוגה הוה כימים ונהרות דאסור [ונ"מ דאפי' בעכורים אסור] וכן משמע בתו' דכתבו דבגומא גופא אין היתר כלל ע"ש ויש לתמוה בההוא דר"ח נפל ליה יאניבא בכיתנא וא"ל רבי שקול עופא ושחוט אבוביתא דמיא דמשמע דהוה בקרקע וכן ההיא דהשוחט וצריך לדם ברפ"ב. ולולי דמסתפינא היה נראה דבכל דוכתא דמוכחא מילתא למאי דצריך ליה לדם לא מיתסרא ולא גזרו אלא במקום שיש חשש ובזה יתיישב מה שנתקשה הפלתי בסי' י"ב שכתב להקל בזה"ז. דהא כל שנאסר במנין אפי' בטל הטעם צריך מנין אחר להתירו דהכא שאני דהרי בתחילה לא אסרו בסתם אלא ביש חשש והיכי דמוכחא שרי' ובזה"ז תמיד הוה כמוכחא מילתא וכה"ג כתב לקמן גבי גילוי ובכ"ד ודו"ק:

סימן יג

ס"ב מצא בה עובר מותר באכילה כו' ובטור דמו אסור וחלבו מותר. ובאר דהדם חשוב כדם של איברי הבהמה עצמה וכתב הט"ז סק"ג הא דהחלב לא חשוב כחלב הבהמה

עצמה [פי' לר"י דקיי"ל כותיה דהתולש חלב מעובר בן ט' במעי בהמה חייב דחלב גמור הוא ואפי"ה מתירין אותו בכאן. לפי שהתירתו שחיטת אמו ומתיר אפי' את האיסור ודו"ק] ותי' דהדם מתערב עם דם של הבהמה דהעובר ניזון ממנה וכתב הפמ"ג דלפי זה אינו אלא בל"ת כדם האיברים ותמהני שהרי הוא פלוגתא דר"י ור"ל בש"ס בהדיא ור"י דקיי"ל כוותיה ס"ל דהוא עונש כרת וע' ב"י סס"ו. ולענ"ד בפשי' דה"ק דכיון דלגמרי ודאי לא שרי דלא גרע מדם האיברים. וא"כ ע"כ לא קאי עליו שריותא דכל בבהמה תאכלו וא"כ באיסורו קאי וממילא עונש כרת ככל דם הנפש דעלמא ולר"ל נראה דאזיל לטעמי' דס"ל גבי חלב דאוירא גרים. ומשו"ה גם לענין דם ס"ל דאינו כדם הנפש לחייב כרת אלא דהוה כדם האיברים וזה כדברי הפמ"ג וזה פשוט:

ס"ב השוחט את הבהמה ומצא בה עובר כו' עי' הג"א פרק בה"מ שכתב בשם הראבי"ה דעובר שהוא טריפה אסור וראיתי באו"ז שה"ר מהא דמסיק שם (ע"ד) דנוצרה טריפה לא היה לה שעת הכושר ואי מותרת בשחיטת אמו הרי היה לה שעת הכושר ע"ש ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים דהרי בס"ד שם דתני נולדה טריפה ובעי למפשט מינה בעיא דר"א דהושיט ידו למעי בהמה ושחט עובר שבמעי' לא מהני השחיטה דאי ל"ה הרי היה לה שעת הכושר לשוחטה במעי אמה דמפרש בלא היה לה טריפות קודם הלידה והיכי ס"ד הכי דנהי דשחי' עצמה ל"מ במעי אמה:

אבל הרי היה יכול לשחוט אז את האם ובודאי היה ניתר העובר שאינו טריפה וע"כ דזה דשחי' אמו לא חשיב ליה הש"ס שעת הכושר ואין שום ראיה ועוד קשה לענ"ד דלפי שי' דע"כ דס"ל דאיסור טריפה חל במעי אמו ואפי' בבן ח' דהרי קרי ליה לא היה שעת הכושר משעת יצירה ואפי' לטהר מידי נבילה כדאיירי סוגיא שם וע' תו' דק"ג ד"ה דאיסור וע"כ דלשי' גם כשימות אח"כ שוב אינו ניתר דאי ל"ה מצינו טריפה שיש לה היתר בידי אדם דיכול להכניס ידו למעי' ולהמיתו וזה פשוט דלכל השי' אין היתר לטריפה בידי אדם וע"כ דלשי' דנאסרה בתחילה מחמת טריפות כבר אין לה שום היתר וא"כ איך יפרנס בעיא דדס"ח הוציא ידו וחתכה כו' עד שהשלימו לרובו כו' או"ד רובא בב"א בעינן דלמ"ל מטעם רוב ת"ל דע"כ כבר נטרפה קודם רובו כמבו' בכ"ד ובנדה [כ"ד] וא"כ לשי' בודאי תו ל"מ שחיטת האם כלל אפי' לטהר מידי נבילה וכן בזבחים [ד"ע]דחשיב חומרא דטריפה מנבילה דחל איסורא מחיים ולא חשיב חומרא דאוסר בעובר. ואולי יש ליישב עפ"י דברי התו' ברי"פ שור שנגח ובכ"ד דאע"ג דקיי"ל בכ"ד עובר ירך אמו מ"מ לענין ולד של טריפה לא אמרינן הכי כיון דהעובר יש לו חיות בפני עצמו ע"ש וא"כ י"ל דזה דווקא כל זמן שהוא חי אבל כשמת תו הדר הוה ירך אמו כמו

דקיי"ל בכ"ד וא"כ שפיר י"ל דלשי' אע"ג דס"ל דכשהוא טריפה נאסר מ"מ כשמת הוא ניתר ואינו. היתר לטריפה דמעיקרא כשהיה חי לא הוה חשיב ירך אמו והוה בהמה באפי נפשי' וכשנעשה טריפה נאסר אבל כשמת בהמה דמעיקרא כמאן דליתא דמי. דהא השתא ירך אמו שהיא בהמה כשירה הוא. ושפיר שריא. ובזה א"ש גם הא דזבחים דלפי"ז ה"ז נכלל בכלל מה דחשיב דאוסר מחיים ואולי יש לכוין זה בדברי הד"מ בשם האו"ז סמ"ה אות א' ע"ש וצ"ע:

שם אם הפריס ע"ג קרקע טעון שחיטה ובט"ז נסתפק לענין דיעבד דאף דהפו' כתבו לשון פוסל כתב דמצינו גבי ורידים דאר"י לשון פוסל וכתבו התו' שם דאינו אלא לכתחילה ובאמת משם אין ראי' דהא ר"י קאי את"ק דמכשיר רוב שנים בעוף לכתחילה ובכה"ג שייך שפיר פוסל אפי' לכתחילה כמש"כ הרא"ש בגיטין פ"ג ס"ג גבי טופסי גיטין ע"ש אמנם בפסחים ע"ז מוכח בהדיא דלפי המסקנא שם לי"ל דיוקא דפוסל משמע דיעבד כמבואר שם בתו' אבל כבר הכריעו האחרונים דמוכח מכל הפו' דאסור כאן דיעבד ומש"כ הט"ז דמצינו בריפ"ב דגיטין דמשום חשש איחלופי לא הוה אסרינן בדיעבד באמת התם לא הוה אלא איחלופי בקיום שטרות דהוא גופי' מדרבנן וכעין זה חילק הרב בספ"ז גבי חלב שקדים ועוד דבסוס"י ס"ו גבי דם דגים וחגבים שנתערב בתבשיל הוצרך הרשב"א להתיר משום דבכה"ג ליכא מראית עין ע"ש ש"מ הא ל"ה הוה אסרינן משום מראית העין אפי' דיעבד וכה"ג בכ"ד ודו"ק:

ס"ג בהגה ועכשיו אין להתיר שום ולד הנמצא בבהמה דעת התבו"ש דאפי' לאחר שמונה ימים דיצא מחזקת נפל לא שרינן ליה הכא ועדג"מ שתמה עליו דאפי' בבן שמונה חדשים ודאי. דרובן אינן מתקיימין מהני לרשב"ג דקיי"ל כותי'. כ"ש בהא דלא יצא מהרוב וולדות כלל ע"ש. ולענ"ד יש לקיים דברי התבו"ש דכבר הוכיח המג"א (בסש"ל סק"י) מדברי הראשונים דנהרגה האם רובא שאין הולד מתקיים ע"ש ומוכח שם דאפי' בכלו לו חדשיו. רובן אינן מתקיימין. וא"כ ודאי דהכא גרע טפי מסתם לא כלו לו חדשיו. דהא הכא מצטרף מיעוט נפלים דעלמא. דהוא ג"כ מיעוט השכיח. עם הרוב שאינו מתקיים מחמת שנהרגה האם אבל בלא כלו לו חדשיו ליכא אלא חשש נפל לחוד וא"כ מנלן דרשב"ג פליג אדרבנן גם בהא דהכא. והא דבש"ס אמרינן בפשי' דארבע סימנים אכשר ביה רחמנא אפשר דהיינו בידעינן ביה דכלו לו חדשיו דליכא אלא חד רובא לאיסורא ובזה מהני ח"י כמו בלא כלו לו חדשיו אבל לדידן שפיר י"ל דל"מ וצ"ע. ט"ז סק"ט כתב להתיר אפי' בבהמה דעלמא הבא על בן פקועה אם נשחטה הבן פקועה ונמצא בה הולד ולא יצא הולד לאויר והשיגו כל האחרונים דשחיטת הב"פ אינה שחיטה ואינה מתרת

הילד והפמ"ג כתב דשיטת הט"ז דגזיה"כ הוא דכל בבהמה תאכלו דבהמה שהיא עצמה כשירה לאכילה גם כל הנמצא בה מותר ולענ"ד מבואר בדברי הרא"ש דלא שרינן בזה דהרי הוכיח דלא כרש"י דכתב דטעם דר"מ דאוסר בבן ט' חי דס"ל דחדשים גרמו דא"כ אפי' נמצא מת ליתסר דדילמא בשעת שחיטה היה חי ע"ש ואי דזה גופא היתר דנמצא בבהמה כשירה אפי' אינה בשעת שחי' א"כ לא קשה מידי ומוכח בדברי הרא"ש דע"כ דהשחיטה הוא המתיר. אבל לאחר שחיטה אין כאן היתר. ואולי יש לדחוק דשחיטה ממש אינו כלל כנמצא בה דכמאן דמונח בקופסא דמי אבל ב"פ מ"מ חיותא אית בה והולד תלי בחיותא דידה והוה כנמצא בה ודוחק וצע"ג:

סימן יד

ס"א הוציא ראשו אע"פ שהחזירו ה"ה כילוד משמע דהוא כבר כנולד לגמרי וכיון דהוא כלידה פשוט דתו אין שייך שיהיה עוד עליו תורת עובר כלל וכדמוכח בש"ס (ד"ע) גבי בעיא דהדביק שני רחמים דאי ל"ה הוה ליה למבעי בפשיטות בהכניס ולד לרחם וע"כ דאין רחם קולט דבר הילוד ודברי הלבוש שהובא בפמ"ג סק"ז שכתב גם בהוציא ראשו דהאיסור אינו אלא משום כיון שיצא חוץ למחיצתו הוא תמוה מאוד דפשוט דבכה"ג לא מיקרי כלל בבהמה וכמו שהוכחתי ועפמ"ג שנתעורר ג"כ עליו דאי גם בלידת הראש צריך להך דרשא א"כ ע"כ דמתני' ג"כ ס"ל להך דרשא ותיקשי לר"י דפליג עלה וחידש די"ל דר"י ג"כ מודה בדרשא זו אלא דבכל אבר בעלמא דלא חשוב ס"ל דבטל הוא בתר רוב עובר אבל בלידת הראש גם ר"י מודה בהך דרשא ע"ש ולא מוכח כן בש"ס אלא דר"י לא ס"ל כלל הך דרשא דהא פריך שם תיובתא לר"י מברייתא דמייתי הך דרשא וע"כ כמש"כ דלידת הראש שהחזיר לא צריך דרשא כלל דהוא כבהמה דעלמא ודו"ק:

ס"ב אבל מה שבפנים מותר אפי' הוא מיעוטו עב"י דלרש"י פליגי בהא תרי לישנא אליבא דרב דקיי"ל כותי' בהא וא"כ לשי' הו"ל לפסוק להחמיר בשל תורה. אלא דשי' הרי"ף דהוא פלוגתא דרב ור"י בלישנא בתרא ור"י מיקל וקיי"ל בכ"ד כר"י. והרא"ש הוכיח כשי' הרי"ף מבעיא דהוציא ידו והחזירו דנקט הש"ס אליבא דמ"ד אין לידה לאיברים ולרש"י משמע דהוא ר"י דס"ל אין לידה לאיברים ומתיר אפי' האבר [ובאמת גם לשי' רש"י י"ל דקאי להך לישנא אליבא דרב דמתיר את המיעוט שבפנים וצ"ל דמשמע ליה לשון זה דקאי אר"י דהוא אמר שם האי לישנא ועוד דאפי' אם נפרש כן מ"מ יהיה הוכחה גם לשי' רש"י להתיר המיעוט שבפנים כיון דאזלא סוגיא הכי להתיר] וזה קשה דלדידיה ודאי ליכא למבעי ויש לנו לומר בפשי' דכ"ש דאינו לידה בזה לענין

העובר ע"כ הכריע כהרי"ף דלל"ב מודה ר"י לאסור היוצא ולענין מה שבפנים הוא דס"ל אין לידה ואליביה הוא דמבע"ל ע"ש ולענ"ד יש להוכיח, מהרשב"א והרמב"ן דלא ס"ל הכרח זה של הרא"ש ומפרשים הבעיא דקאי למ"ד דאין לידה כלל אפי' על האבר דהנה הביאו האחרונים משמם שכתבו אבעיא דיצא חציו ברוב אבר [דבעי הש"ס אי שדינן בזה מיעוט אבר דגואי בתר רוב האבר שנולד והוה רובא] דא"ש אפי' למ"ד יש לידה לאיברים וחשיב לעולם גם מיעוט האבר כילוד דמ"מ י"ל דאף דלענין האבר עצמו שפיר חשיב כילוד מ"מ לענין העובר אפשר לומר דלא הוה לידה לחושבו כולו כילוד ע"ש ולפי"ז לכאורה קשה טובא דא"כ גם בבעיא זו דהוציא ידו והחזירה למה נקט הש"ס דווקא להך מ"ד דאין לידה דהא אפילו למ"ד יש לידה לענין האבר הא י"ל ג"כ דלענין הולד כולו אינו לידה וע"כ צ"ל דבאמת גם למ"ד יש לידה איכא למבעי אלא דנקט למ"ד אין לידה דלדידיה פשי' הבעיא טפי שיש להתיר גם מה שיצא תחיל' כיון שהחזירו א"כ ע"כ דלי"ל סברת הרא"ש וס"ל ע"כ דאזלא סוגיא כמ"ד לגמרי אין לידה ואפי"ה איכא למבעי וא"כ לפי"ז אין לנו ראיה להתיר המיעוט שבפנים ויש לנו לפסוק בדאורייתא לחומרא וצ"ע:

ס"ג יצא חציו ברוב אבר ה"ה כילוד הוא בעיא דלא איפשטא בש"ס גבי בכור וע' תוס' יבמות כ"ח ד"ה לא סתים לן תנא כו' דכתבו דבעיא דהכא אליבא דמ"ד אפשר לצמצם דלמ"ד אי אפשר א"כ בל"ה אסור דילמא הוא רובא וא"כ צ"ע על הפוסקים דלדידן דקיי"ל אי אפשר לצמצם מאי אריא חציו ברוב אבר בל"ה חציו אסור מספק ואין לומר דהשתא הוה ס"ס לאיסורא דז"א דהא איכא נמי ס"ס להתירא דדילמא אינו אלא מיעוט ובמיעוט בודאי לא שדינן ליה בתר מיעוטא דולד ואפי' הוא חצי דילמא ג"כ לא שדינן וא"כ ג"ז אינו אלא ספק שקול וצ"ע:

והנה אם בא ולד זה אב"פ מעליא לכאורה יש להתיר את הנולד מהם דהוה ס"ס שמא ג"ז אינו כילוד והכל שרי כולד ב"פ מעליא ואפי' אם זה הוא כילוד מ"מ גם בעלמא אינו אלא מספק דשמא חוששין לזרע האב וא"כ יש ספק שמא אין חוששין [ואין לומר דאפי' אם זה אינו כילוד מ"מ אוסר משום חצי היוצא שלו שהוא ודאי אסור ז"א דהא כתבו שם התו' דלכח של איסור גמור של צד האב ודאי לא חיישינן דזוז"ג מותר ולא חיישינן אלא הכא דכל עיקר האיסור הוא נעשה ע"י התערובות וא"כ לענין חשש יוצא שיש בו דהוא איסור גמור ודאי לא חיישינן ליה] וא"כ הוה לכאו' ס"ס גמור ויש להתיר אמנם בחי' הגרע"א כתב להתיר החלב של הספק זה משום ס"ס שמא הוא כילוד וכבהמה דעלמא דמי דשרי החלב ואפי' אינו כילוד ויש בו איסור יוצא מ"מ גם בחלב של ולד שיש בו

איסור יוצא יש ספק אם חלבו אסור וא"כ נקיל להיפוך מחמת ספק ילוד וכבר כתבו התו' בנדה כ"ז ד"ה חומר דס"ס הסותר אפי' בספק הראשון לבד מחמרינן בשניהם וא"כ ה"נ יש להחמיר בשניהם ודו"ק:

ועיין בחי' רע"א לענין חלבו של הנולד מב"פ הבא על הבהמה דעלמא לדידן דחוששין לזה"א הוא ספיקא א"כ הוה על החלב ס"ס כנ"ל והיה נראה להתיר וכתב דיש על הנולד חזקת:

איסור שאינה זבוחה כיון דיש ספק בשחיטתו והוא בחזקת אמו שצריכה שחיטה ע"ש והנה הסכמת האחרונים דבספיקא דדינא ל"מ חזקת איסור [ולענ"ד הוא מפורש בדברי התו' חולין פ"ו ד"ה מ"ט דכתבו דלרבנן מספקא להו אי רוב מעשיהן מקולקלין ומשו"ה ל"מ חזקת איסור ע"ש] ובנולד מבהמה דעלמא הבא על ב"פ ודאי ליכא חזקת איסור ובודאי היה נראה להתיר לפ"ד אמנם לדברי הש"ך סקי"א משמע דבכה"ג אין ספק כלל בחלבו דודאי הוא אסור כחלב טריפה אלא שבאמת אין דבריו ברורין בזה דמש"כ דהוה כטריפה הוא תמוה לענ"ד דלכאו' נראה דאפי' לשי' רש"י דקרי שחיטתו שוחט בשהי' זה אינו אלא לענין הכשר שחי' אבל ודאי לא שייך לעשותו כטריפה ממש דהא הב"פ גופיה אינו כשחוט לגמרי דהרי פודין בו פט"ח ואף שאין פודין בשחי' ובטריפה וכ"ש מש"כ משום שעת הכושר דחילוק זה אין לו שורש כלל. ול"מ בטריפה שיהיה מותר בהיה לו שעת הכושר וגם לא בשחיטה שיהיה אסור בלא היה לו שעת הכושר וע' מש"כ בזה בסכ"ד: ס"ה והרי החלב כחלב טריפה שנתערב בכשירה האחרונים התירו ביש ס' כנגד האבר היוצא והמל"מ טען עליהם מדברי המרדכי דדבר דתחילת ביאתו לעולם בתערובות אינו בטל והנוב"י תניינא נ"ד כתב דדווקא ברוב לחוד אבל בס' דגם א"מ בטל גם בזה בטל ע"ש ולולי ד"ק אינו מובן חילוק זה דבא"מ שייך לחלק דבס' בטל הטעם וה"ה כמו שאינו אבל במינו מאי נ"מ או ס' או פחות תרוויי' רובא הוא ודו"ק:

עיין רמב"ם פ"ה מהלכות מ"א שכתב לענין שליא הקשורה בולד שהוא בפנים שיצאה מקצתה דכתב דהיוצא אסור והשיג עליו הראב"ד דהשליא גופיה פירשא בעלמא ולא אסרו בש"ס אלא היכי דיש לחוש למיחוי הולד. והרה"מ כתב דנראה דיצא לו להראב"ד זה מהא דאינו מטמא טו"א ומ"מ הרי אינו כפרש גמור דהרי בחישב עליו מטמא ע"ש. וד"ק תמוהין לענ"ד דהרי בהדיא אמרו לשון זה של הראב"ד לענין בב"ח דשליא פירשא בעלמא הוא ע"ש דקי"ג וכיון דאינו כבשר לכאורה ודאי אין לאוסרו משום יוצא ג"כ. ולפ"מ שמבואר בפמ"ג לקמן סס"ב דרכובה אע"פ שאין בה בשר כלל מ"מ אבר מה"ח הוא נראה דהרמב"ם לשי' שם בה"ב דס"ל דאבר שאין בו אלא בשר לבד ג"כ ה"ה בתורת

אבר ע"ש וה"נ השליא אפי' אין בה בשר גידים ועצמות ה"ה כאבר ומבואר שם בהי"א דהיוצא ה"ה כאבמה"ח ממש וכיון דהוא אבמה"ח הרי אסר רחמנא אפי' בגידין ועצמות ג"כ [וצ"ע בפ"ד ה"ה ע"ש וע' מש"כ בסס"ב בזה בס"ד] והראב"ד לשי' שם דס"ל דאין עליו דין אבר אלא כדין בשר מן החי וא"כ בשליא דאין עליו תורת בשר אין איסור ודו"ק:

סימן טו

ס"ב אסור עד תחילת ליל שמיני. ע' הגהות פמ"ג:

שהביא ראיה דלא צריך ז"י מעת לעת מסוגיא דיומא ס"ג דפריך אהא דאוקי קרא למעט מחוסר זמן בשעיר המשתלח דלמ"ל קרא הא אין הגורל קובע למשתלח אלא א"כ ראוי לשם ע"ש ואי צריך דווקא מעל"ע לוקי שמגריל קודם שהגיע המעל"ע וא"כ שפיר ראוי היום גם לשם שימתין עד שיגיע המעל"ע ואם יפול זה למשתלח הו"א דאינו צריך להמתין וכשר תיכף ומשו"ה צריך מיעוטא ע"ש. ואין זה כלום דהרי מבואר בהדיא ברי"פ אותו וא"ב דלפני ז"י אסור להקדיש ג"כ והרי קיי"ל דהגורל עושהו חטאת כמבואר בקידושין י"ג וש"מ וא"כ אילו בעי מעל"ע ע"כ אינו ראוי עכשיו כלל לשם דהא אסור לקרוא עליו שם חטאת ג"כ קודם הז"י מעל"ע וכן מפורש בהדיא בתו' זבחים קי"ד ד"ה היתר דאסור להקדיש בתוך ז"י ע"ש וליכא ראי' כלל ודו"ק: ס"ג אין סומכין על הגוי כו'. עי' בחי' הגאון רע"א דאף דבכ"ד סמכינן עלייהו במלפ"ת בדרבנן. הכא דהחשש הוא למיעוט נפלים שהוא מדאו' עשאוהו כאיסור תורה והוקשה לו דברי הרש"ל שהביא המג"א בסתקי"ג גבי עו"ג שהביא בצים ביו"ט אחר השבת [דהנולדים בשבת זה אסור ביו"ט שאחריו מדאורייתא] אסורים מספק דאע"ג דהוא מיעוטא לא אזלינן בתר רובא בדבר שיל"מ. ומ"מ סומכין שם אמלפ"ת ע"ש ולענ"ד לחלק בזה עפ"י דברי האו"ה גבי גבינות עכו"ם שהביא הש"ך בכללי ס"ס סקי"ח בארוכה דכל מקום שחששו למיעוט עשאוהו כשל תורה ואפי' נצרף עוד ספק גמור ל"מ ביה להתיר משום ס"ס ע"ש ולקמן סשע"א הבאתי דכ"כ הר"ש והרמב"ן בהרבה הוכחות ע"ש. ובדבר שיש לו מתירין מבואר בדברי רמ"א שם סעי"ח להקל ולא אמרו בזה דהספק כודאי וע"כ דהחילוק פשוט דדווקא במקום שקבעו עליו איסור משום שראו שהמיעוט הוא מיעוט חשוב ושכיח וגזרו עליו. בזה עשאוהו כשל תורה אבל לא בדבר שיל"מ דהוא על דרך הכלל בכל ספק ואינו כלל משום חשיבות המיעוט אלא דכיון דאפשר לצאת מספק החמירו בזה ודאי לא עשאוהו כשל תורה וז"ב וה"נ כאן לענין מיעוט נפלים דכ"כ התו' דאסרוהו בשביל שהוא מיעוט השכיח החמירו בו כשל תורה ולא האמינו גם מלפ"ת אבל בספק דשיל"מ

לא החמירו בו כלל כשל תורה וז"ב. והנה ראיתי בתשו' ב"א שה הרבה לדקדק מלשונות הרמב"ם דמדאו' אסור משום ספק נפל דל כשי' התו' וכן נוטה דעת הדג"מ ע"ש אבל לענ"ד ראי' ברורה מרי"פ המוכר פירות דמותיב למ"ד הולכין בממון אחר הרוב מהא דשור שנגח את הפרה ונמצא ולדה בצדה דנימא הלך אחר הרוב ורוב בהמות ולד מעליא ילדן ע"ש הרי דאפי' איכא ריעותא שמחה לפנינו ס"ל דהוה רוב גמור דודאי הוא מחמת הנגיחה ולא נעשה נפל מצד עצמו ואפי' לאפוקי ממונא וכ"ש באיסורא וליכא ריעותא וז"ב ובחי' הארכתי עוד בזה:

סימן טז

ס"ב איסור אותו וא"ב כו' שהדבר ספק אם נוהג בזכרים וכו' ע' רא"ש שדקדק מלשון אמה מכרתי לשחוט ולא נקט אביו וכתב דאורחא דמילתא נקט ולכאורה זה שייך כאן דאינו צריך למינקט אלא חדא וניחא ליה טפי למנקט דבר הרגיל אבל בההיא דשחטה ואת בתה ואת בת בתה סופג שמונים שחטה ואת ב"ב ואח"כ שחט בתה אינו סופג אלא ארבעים וכה"ג נקט שם גבי שני בני' ולמה לא תני ג"כ שחטה ואח"כ שחט אביו ואמה סופג שמונים שחט אבי' ואמה ואח"כ שחט אותה אינו אלא מ' ומוכח לכאו' מכאן דבאביו לא מיתסר ונראה דבאמת למ"ד דנוהג בזכרים ויליף ליה מתרי קראי דאותו משמע זכר ובנו משמע נקיבה וא"כ הוה תרי איסורא לגמרי ובאמת גם בשחט אבי' ואמה ואח"כ שחט אותה ג"כ חייב תרתי ובזה מיושב קושי' התו' בריי"פ שם דלא לכתוב לא בנו ולא אותו וממילא הוה אסרינן תרוויי' [ומש"כ לתרץ דבן נמי משמע נקיבה הנה לשון הש"ס שם משמע לכאו' דדווקא לשון בנו משמע נקיבה. וכן הדעת נוטה דכי לא קרי בן לגבי אב. וצ"ל דכוונתם גבי בהמה דווקא דהאב לא ידיעי וכ"ז דוחק] ולפי"ז א"ש דבאמת איצטריך תרווייהו לחייב על שניהם בפ"ע ואין להקשות דלענין מלקות היכי יתחייב שנים הא אין איסור חל על איסור דא"כ גבי שני בני' דמתני' נמי ת"ל משום אין אחע"א ומבואר בכל הסוגיא דאין הפטור אלא משום שני זיתי חלב אבל באמת י"ל דאיירי בב"א או בכולל ופשוט. אמנם לכאו' יש לה"ר דסוגיא אזלא דחוששין לזה"א מרי"פ בה"מ דפריך בפשי' גבי בעיא דמהו לחוש לזרעו מאי אריא האי דאית ביה איסור יוצא אפי' ב"פ דעלמא נמי דאר"מ למ"ד חוששין לזה"א כו' ולכאורה היה אפשר לדחות דאין ראיה מכאן די"ל דמשו"ה פריך מיני' בפשי' משום דבל"ה ע"כ הך בעיא דאיסור יוצא בבא על בהמה דעלמא ע"כ הוא אי חוששין לזה"א ופריך שפיר לשי' דלדידך בל"ה אפי' בב"פ דעלמא איכא איסורא אבל באמת ע"כ צריך לחלק בדבר דהנה התו' בריש בכורות ד"ז

ד"ה והא איפכא הקשו אסוגיא דולד טריפה דמוקי לה בנטרפה ולבסוף עיברו וקמיפלגי בזוז"ג דאי אין חוששין לזה"א א"כ ליכא כאן זוז"ג וכוונתם דהא מסקינן ברי"פ בה"מ דר"א ממחלוקתו גופי' דפליגי הכא גבי ולד טריפה ס"ל דמספקא לן אי חוששין לזה"א וא"כ היכי שרי שם אינהו גופיי' לשי' ולד טריפה משום זוז"ג והנראה דהנה התבו"ש הרגיש דהא אפי' בעכו"ם קיי"ל דאין בניו מתייחסים אחריו דזרמת סוסים זרמתם וא"כ לא כ"ש בבהמה אבל באמת אין כל הדברים שוין בזה דודאי לענין גורם ליכא לאפלוגי בה מידי דודאי ה"ה גורם לפנינו וכגורם דשאור וזבל וכ"ד ואין כאן ספק ומחלוקות. ולענין קריבות ודאי דלא שייך בבהמה וכן בעכו"ם עשאוהו בזה כבהמה כי פליגי לענין הכשר שחיטה ולענין אוא"ב ולענין כלאים ומתנות אי שייך בזה לייחס אחר האב וז"ב. ומצאתי סעד לדברי בפלתי יעו"ש אלא שלא הזכיר דברי התו' ולא באר הסברא. שוב ראיתי שכוונו לזה התו' בסנהדרין ד"פ ד"ה אלא ע"ש. וא"כ היוצא לפ"ד דלענין איסור יוצא דנקט בבעיא דר"י מעיקרא דהוא מדין זוז"ג וכמש"כ התו' שם זה ודאי לא תלי כלל בחוששין לזה"א. וא"כ שפיר קמה הראי' מדפריך בפשי' מחוששין לזה"א ש"מ דקיי"ל הכי ודו"ק. והנה הפלתי כתב ראי' מפלוגתא דמקצת שה דהוא ע"כ מאיזה לימוד וא"כ ע"כ דחוששין לזה"א דאי ל"ה היכי משכחת לה מקצת שה [וע' תו' דף ע"ט ד"ה עיילן]. ולענ"ד דהא התו' בסו"פ כיסוי הדם ובכ"ד רצו לדמות לענין זה הא דמקצת דם ומקצת בתולים וכה"ג אלא שסיימו שאין לדמות אלא מה שהש"ס מדמה וא"כ י"ל דאיכא שום דבר דיש בו מקצת בעצם דלא תלי בחוששין לזה"א וס"ל להש"ס לדמוי' הא להתם ודו"ק: ש"ך סקט"ז דמי יודע שבא מן העז כו' לכאורה מבואר בהדיא ברי"פ בה"מ דניכר עליו אי אבוה מסוסיא או מחמרא ע"ש ולכאו' ה"נ י"ל הכי וצ"ע: ט"ז סקי"ג דקדק מדלא אסר במתני' לשחוט אחריו אלא כשאחרים רואין אותו שהוא כשר לאכילה ש"מ דהא אין אחרים רואין אותו דשחי' אסורה אפי' בגדול אם א"י ה"ש. בזה מותר לשחוט אחריו וכבר הרגישו האחרונים דלשון של הרמב"ם גבי גדול שא"י לשחוט דה"ז קרובה לספק נבילה וא"כ מפורש דאינה פסולה גמורה ובודאי אסור לשחוט אחריו ובאמת דקדוקו מהמשנה ע"כ אין ראי' דהא בהדיא מבואר בש"ס דדווקא בשביל שרוב מעשיהן מקולקלין מותר לשחוט אחריהם הא ל"ה לא הוה שרינן וא"כ כל שהוחזקו שאין רוב מעשיהן מקולקלין ודאי אסור והו"ל למיתנא בכה"ג וע"כ דלא נחית מתני' להכי דזה פשי' דספיקא דאורייתא לחומרא ונראה דלא נחית אלא לאשמועינן דלפעמים גורם שחיטתו של הקטן איסור לשחוט אחריו ול"ב דווקא שחי' בני חיובא ודו"ק:

ועש"ך סקי"ט בשם הסמ"ק דשהה במיעוט סימנים או נמצא סכין פגומה וכה"ג אסור לשחוט אחריו ומ"מ נראה דבשחט בסכין שאינו בדוק כלל ולית ליה חזקת בדוק מותר לשחוט אחריו דבספק אוקמינן לה בחזקת שלא נשחטה וכן מבואר בהדיא בתו' שם דבספק מוקמינן אחזקה ודווקא בספיקא דדינא לא שייך חזקה כמבואר שם בתו'. ונמצאת פגומה שכתב לאסור היינו בסכין בדוק שנמצא פגום לאח"ש דכנגד חזקת הבהמה איכא חזקת הסכין והוה ספק שקול אבל בסכין שאין לו חזקת בדוק ואין לנו אלא חזקת הבהמה ודאי שרי וכן משמעות דבריהם ודו"ק סימן יז ס"א צריך הפירכוס למשוך עד אחר שחיטה הנה כולם כתבו כן בשם רש"י ולענ"ד הוא מוכרח בפירוש מהא דא"ר דלעולם פירכוס בסוף שחיטה והא דפשטה ידה פסולה שאינה אלא הוצאת נפש משום דידוע דנשמתה נטולה הימנה קודם לכן ע"ש ולכאו' למ"ל להא דקודם לכן הא מסיק שם בסמוך בהדיא מהא דיתום דזה פי' למיתה וזה פי' לחיים אסור וה"נ אם הוצאת נפש בשעה זו של הגמר שחי' ממש ג"כ אסור ולמ"ל לרבא לומר עוד מקודם לכן וע"כ דמאן דאמר דפירכוס בסוף שחיטה היינו שמושך עד לאחר גמר שחיטה. ומשו"ה הוצרך לומר קודם לכן דהיינו שגם מקודם והוא בשעה של הגמר שחי' ממש כבר היא מתה אבל אם לא היה היציאת נפש מקודם אלא באותה שעה ממש הא הוה כבר לאחר הגמר שחיטה ובודאי היה כשירה ע"ש היטיב ומוכרח בהדיא דהפירכוס היינו לאחר גמר שחיטה ודו"ק: בטור הביא פירכוס דגועה והטילה רעי וכתב הב"י דהרי"ף והרמב"ם שהשמיטו זה ס"ל דרבא דאמר הלכתא כהא מתניתא אתא לאפוקי כל שאר פירכוס ולכאו' הוא תמוה דהא הוכיחו התו' ד"ה גועה כו' דע"כ ס"ל להש"ס דגועה והטילה רעי עדיף מפירכוס דיד או רגל וכיון דבמתניתא זו תני הא דיד או רגל לכאורה כ"ש גועה וה"ר ומנ"ל לומר דאתי לאפוקי ולענ"ד דיצא להם זה משום דס"ל דע"כ דהשתא סברת רבא דאין הולכין כלל אחר עדיפות הפירכוס ומתניתא מפקא אפי' הפירכוס דעדיף טפי והוכיחו כן דהנה הקשו בתו' שם על רבא דאית ליה דפירכוס דווקא בסוף שחיטה דלא שני מידי אהא דדייק שם מעיקרא מהא דר"ש דזינקה ודילמא זינקה בתחילת שחיטה ולי"ל דזינק עדיף דא"כ מאי עד שתפרכס ביד כו' ע"ש בסוגיא ומה שתי' התו' דאין רגילות לזנק אלא בסוף שחיטה הוא תמוה לומר סברא שלא נזכר בש"ס והו"ל להש"ס לדחויי הכי בהדיא ע"כ ס"ל להרי"ף ור"מ דבאמת הא כל עיקר האי קושיא אינו אלא משום דלא רצה הש"ס לעשות פלוגתא בסברות הפוכות אבל רבא לא איכפת ליה בהא וס"ל דאע"ג דלר"ש ע"כ זינקה עדיף דמהני אפי' בתחילת שחיטה מ"מ לרבנן יד או רגל עדיף ול"מ זינקה כלל אף בסוף שחי' והיינו עד שתפרכס ביד או ברגל ודווקא הא ולא

זינוק ובאמת אין בזה היפוך כ"כ דהא כבר כתב רש"י שברי"ף אהא דאוכלת קורות דהטעם דל"מ די"ל דהא עושה זאת רק בשביל דוחק מיתה וא"כ אין לנו ראיה כלל מחוזק הפירכוס דהא על הכל י"ל דהוא בשביל דוחק המיתה וא"כ אינו תלוי אלא במה שהם דברים שאין המיתה עושה ושפיר י"ל לפי"ז דפליגי בסברא זו דלמר הא הוה דברים שהמיתה עושה ולמר בהא וא"כ ודאי דה"נ מפקא שפיר גועה וה"ר אע"ג דלרב הוה ס"ל דעדיף טפי לדידן ל"מ ואפשר עוד שמפרשים כן בדרבא גופיה דהא דאמר הלכתא כהא מתני' היינו דבאמת אתי לתרוצי הך קושי' דזינוק דקים ליה דהך מתניתא הוא מפקא כל שאר פירכוס ואע"ג דעדיף לאידך תנאי וא"כ לא קשה גם מהא דזינוק ודו"ק היטיב:

סימן יח

ס"ג ואם אח"כ נמצאת יפה שחיטתו כשירה כו' בב"י כתב דנלמד ממעשה דרבא ב"ח שם ובאמת דמשמעות הש"ס שם מש"א דבדקיה לסכינו ונמצאת יפה ואכשרי' לא קאי על אותה השחי' עצמה שם. אלא על השוחט דעברוהו מעיקרא [וע"כ צ"ל כן דעל הבשר הוה כחכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר ואולי דהכא בנמצאת סכינו יפה דיכול החכם למחול לא שייך הכי וצ"ע] וכן מוכח שם מפרש"י בהדיא ע"ש וא"כ אין ראי' משם להכשיר השחיטה בבדיקה זו של אח"כ אבל באמת אין צריך לזה שום ראיה דהא אפי' גבי מומר אמרינן דאם שחט בודק סכינו אחריו אם נמצאת סכינו יפה שחי' כשירה (ואף שלא הראה לחכם) ופשוט:

ס"ד סכין שתבדק בהולכה ולא נמצאת בה פגם כו' זה שי' הרמב"ם וכתב ע"ז הרא"ש דדבריו נכוחין אך דעת רחוקה הוא דיהיה פגומה דרך הובאה ולא דרך הולכה ונחלקו האחרונים בדעתו של הרא"ש בזה לענין דיעבד לדינא ע"ש ומ"מ לכתחילה החמיר הרא"ש בפירוש לבדוק הסכין בהולכה והובאה וצ"ל דעכ"פ לכתחילה חשש לשי' הרמב"ם דס"ל שאפשר שיהיה כן ואם הוא כן הרי אסור לשחוט בסכין זה שיש בו פגם בהובאה אף שהוא רוצה לשחוט בהולכה כמו במגל יד ומשו"ה אף שבדק בהולכה ס"ל שצריך לבדוק גם ההבאה ומ"מ פשוט דזה שייך לכתחילה קודם השחיטה יש לחוש להחמיר כדעת הרמב"ם כיון דלשי' הוא אפשר ואסור לשחוט בסכין זה אבל בבדיקה דלאחר השחיטה אם קודם השחיטה יתן דעתו לשחוט בהולכה [דודאי כשנותן דעתו בתחילה לא שייך מילתא דלא רמיא עליו לאו אדעתי' כמש"כ הש"ך סי' כ"ג סקט"ו ע"ש] א"כ סגי גם עכשיו אחר שחיטה שיבדוק ג"כ בהולכה לבד דממ"נ לשי' הרמב"ם אפי' יש בו פגומה בהובאה ודאי הוא כשר כיון דשחי' היה בהולכה ולשי' הרא"ש הא ס"ל

דכשאינו מרגיש בהולכה ודאי אין בו שום פגומה אפי' בהובאה ג"כ ולמ"ל לבדוק ואפי' לשי' התבו"ש בשי' הרא"ש דכשנמצא פגומה שמרגיש בהולכה ולא בהובאה כיון דא"א שיהיה כן ע"כ אבד זה הרגשתו ולא הוה בדיקה מ"מ כיון דלא עכ"פ פשיטא ליה זה לבירור דע"כ זה א"א ופוסל גברא בזה א"כ כ"ש ופשוט דאין לו לחוש ע"ז לכתחילה וז"ב לענ"ד ועש"ך סקט"ז שהביא בשם הבדיקות ישינים שאין לבדוק כל הי"ב בדיקות בין שחיטה לשחיטה שלא יפסיק בין הברכה לשחיטה והש"ך השיג עליו דצרכי שחיטה אינו הפסק ולכאו' בל"ה דבריהם תמוהין דהי מינייהו מפקת. ונראה דכיוונו שיתן דעתו לכתחילה לשחוט בהולכה או להיפוך ולא יהיה צריך לבדוק אלא בענין ששחט. וא"כ אין שום צורך יותר בזה כלל ולק"מ:

ס"ט צריך לבדוק אבשרא ואטופרא עי' פמ"ג בשם הרא"ה דבדיקות בשרא אינו אלא למצוה מן המובחר וכן נראה מוכרח בשי' הרא"ש שכתב אהא דהרי"ף לא הביא דברי ר"ח דפגימת סכין כדי שתחגור בה צפורן דסמך אהא דהביא דצריכה בדיקה אבישרא ואטופרא ולכאו' כיון דהצריך גם אבישרא וע"כ משום דלפעמים בישרא מרגיש יותר כפירש"י וא"כ הרי ע"כ הוא פחות מחגירת צפורן וא"כ לכאו' אדרבה הרי זה דלא כר"ח וע"כ דלשי' הוא ג"כ דבדיקת בישרא אינה אלא לחומרא בעלמא. ונראה שע"ז הוא שסמכו עכשיו להקל בבדיקות בשרא ודו"ק. וראיתי בספרי מורים גדולים שכתבו דאי"צ כלל לגמור אצל אומן הרגשת סכין דלא מצינו זה בש"ס ופוס' ואדרבה סמכו אפי' על שחיטת כותי אם חותך כזית בשר וכו' ואי"צ לבדוק את הסכין. ולענ"ד אין זה כדאי כלל להקל ע"ז בספד"א. והנה מכותים אין ראי' שכמו שסמכו עליו בכל הלכות שחיטה דקיבלו עליי' ה"נ בדיקת הסכין. ומה שלא הוזכר זה הנה מהש"ס גופא ודאי אין ראי' דהא בימיהם היה צריך כל סכין להראות לחכם בפ"ע. אבל גם מהפו' אין ראי' דהא הזכירו שיהיה מוחזק לשחוט כדין והרי לפירש"י בדף ט' הוא מכלל חמש הלכות שחיטה. דפירש דעיקור היינו שוחט בסכין פגומה. ולבה"ג שם כתבו התו' דאין זה שחיטה כלל אלא חניקה. והכי אמרינן דבדיקת סכין פשי' כיון דאי נקיב טריפה. בעי בדיקה. ובודאי צריך לידע שהוא יכול לבדוק וז"ב:

סעי' יג נאבד בלא בדיקה לאח"ש ואח"כ נמצאת פגומה כשר הואיל ויצא בהיתר בפלתי הקשה ע"ז דא"כ היכי פשוט בדמ"ט דתלינן בידא דטבחא מהא דתלינן בזאב התם שאני דיצא בהיתר ולענ"ד עיקר הסברא דיצא בהיתר הוא עפ"י שי' הריב"ב בתו' כתובות דכ"ו ד"ה אנן אחתינן דבבאו שנים שאמרו נתגרשה מקודם כבר הוקלש חזקת א"א דידה ואפי' באו אח"כ שנים ואמרו לא נתגרשה לא אמרינן אוקי בחזקת א"א דכיון דכבר נקרא עלי'

שם היתר איקלשא חזקה ע"ש וה"נ כיון דסכין בחזקת בדוק אלא דאיכא כנגדו חזקת בהמה שאינה זבוחה וכיון דיצא בהיתר ואיקלש חזקת בהמה שאינה זבוחה עדיף לן בזה חזקת הסכין טפי מחזקת בהמה ושפיר סמכינן להכשיר וא"כ פשוט דלא שייך זה שם גבי ריאה דקיי"ל נשחטה הותרה וממילא הוא בחזקת היתר לעולם ודאי דאין לחלק בזה וז"ב:

סעי' יד טבח שיש לו סכין מיוחד לשחוט בו כו' ושחט בלא בדיקה ונאבד כשר כן דקדק רש"י מהא דאר"י א"ר טבח צריך שיהיה לו שלשה סכינין אחד ששוחט בו ואחד שמחתך בו בשר ואחד חלבים וע"ש בש"ס ומסתמא הא דאינו משתמש בסכין של שחיטה לפי שצריך שיהיה בחזקת בדוק וע' ר"ן שחולק ע"ז להתיר בלא בדיקה דעשוי לפגום מעצמו וכתב הא דאין מחתך בו בשר דהוא משום הדם שעליו כמו בסכין של חלבים משום שמנונית ע"ש ולכאו' דודאי גם רש"י אין כוונתו לדקדק מזה דזה ודאי פשוט לכו"ע כדקיי"ל דסכין ששחט בו צריך הדחה אפי' לצונן אלא דכוונתו למה צריך סכין אחר לחלבים ולא יחתוך באותו של שחיטה וכדפריך בש"ס ולחתוך בו בשר והדר חלבים וע"כ דלזה שיהיה צריך הסכין הדחה כשיצטרך פ"א לחתוך בשר לא חששו כמש"כ התו' וא"כ ה"נ אין לחוש אם יהיה צריך הדחה לשחי' של פ"א ומ"מ נראה די"ל דדווקא לחתוך בשר בפ"א דהוא צונן ובדיעבד כשיחתוך בלא הדחת הסכין לא יהיה צריך הבשר אלא הדחה לא חששו אבל על השחיטה בפ"א הכא רב לשי' דס"ל לעיל בשוחט בסכין של עו"ג קולף וה"נ בשחתך בו חלבים דיש שמנונית על פניו יהיה צריך קליפה כמבואר לעיל סוס"י ע"ש וכיון דהוה איסורא בדיעבד ודאי דיש לחוש אפי' לפ"א ואולי דרש"י אזיל לשי' בפרק כל הבשר בהא דצונן אמרי לה בעי הדחה דפי' דהיינו מה שחתך בו ע"ש ומשמע דמתיר לכתחילה לחתוך אסמך שידיח אח"כ מה שחתך וא"כ גם הכא הוה שרי לחתוך בו בשר ודייק שפיר מזה אבל אנן קיי"ל דצריך הדחה אסכין קאי ואסור לחתוך לכתחילה בלא הדחת הסכין כמבואר בסצ"א א"כ ודאי א"א הכא לחתוך בו בשר כמש"כ הר"ן וא"כ לדידן אין ראי' לדין זה גם הט"ז סקי"ב הביא דברי הריב"ק שהיה רגיל להכות הסכין אחר שחיטה על העץ והיה מפגימו לכתחילה ע"ש וע"כ דלא ס"ל כלל סברת רש"י בזה דאינו נכון להפגימו וא"כ צ"ע בזה לדינא:

סעי' יז טבח שלא הראה סכינו לחכם וכו' בפלתי דקדק מדאמרי גבי מומר דצריך לבדוק לו סכין משמע דהא לאחר אי"צ וכתב דבדיקת חכם אינו אלא בטבח הקבוע למכור לאחרים אבל בשוחט בביתו אי"צ ולשון המחבר בסמוך שהוא לשון הרא"ש והאידנא כו' ובשביל זה נתבטל גם בשוחט בביתו משמע בהדיא דמדינא אף שוחט בביתו צריך וכן

נראה לענ"ד מהא דרי"פ הדר דאושפיזוכני' דרבינא אייתי סכינא קמי' א"ל זיל אמטיי' לרבא א"ל לא ס"ל מר הא דצורבא מרבנן חזי לנפשי' א"ל אנא מזבין זבנינא וש"מ דאפי' לס"ד דאושפיזוכני' דהוה כשוחט לעצמו אפ"ה דווקא צורבא מרבנן ובאמת אין ראייתו מההוא דמומר מוכרח כלל דהכא אינו אלא בשביל כבודו דחכם ורשאי למחול משא"כ במומר דהוא חשש איסור ופשוט:

בהגה ובנמצא פגום מעבירין אותו כו' עב"י מש"כ בשי' הרי"ף דהשמיט דרבינא דאפי' לעכו"ם לא מזבנינא ליה דס"ל כפי' בע"ה דרבינא אינו חולק על רבא אלא אל"ק דסתמא דגמרא וחידוש שלא הביא דכן הוא פירש"י ועיין רש"א שכתב ראי' לפירש זה. ומש"כ דפסקו כל"ק משום דהוא לקולא פשוט יותר לומר משום דלהך לישנא לא פליגי אמוראי ועדיף לפסוק כן כמש"כ הפוס' בכ"ד:

סעי' יח הטבח צריך שיטול שכר מן הטריפות כמו מן הכשירות ובט"ז סקי"ד וכל האחרונים נדחקו ליישב המנהג שנוטלים כרכשות של הכשירות ולא של טריפות ולענ"ד לא הבנתי דלפמש"כ הט"ז בעצמו בסקט"ו גבי ההיא דכל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו דדווקא ראיית בכורות דהוא הוראה במקום דאיתחזק איסורא אבל בדיקה דלא איתחזק איסורא וכן שחי' דהוא בידו לא מיתסר ומשו"ה שוחט ובודק אדם לעצמו א"כ הא דלא יטול שכר מן הכשירות לבד הוא ג"כ נלמד מהא דאילא ביבנה גבי ראיית בכורות ובודאי דלא גרע זה משוחט לעצמו ולא נאסר אלא בהוראת בכור דאיתחזק איסורא אבל שחיטה ובדיקה אין לאסור [וכשיהיה ספק בהכשר השחיטה בל"ה אפי' יטול מהטריפות כמו מהכשירות אסור לו להורות דהא טבח אומן שקלקל בשכר ה"ה חייב לשלם. וא"כ הרי ההוראה לעולם לעצמו] ומדברי האחרונים נראה דכשאינו אוכל בעצמו גרע אבל לא מצינו חילוק זה גבי נאמנות ואין לנו שום הכרח מהא דאילא כיון דהתם לעצמו נמי אסור ודו"ק:

סימן יט

ש"ך סק"ב הקשה על שי' רש"י דגם על שחיטת טריפה יכול לברך דשחיטתה מטהרת מידי נבילה מהירושלמי דפרק הרואה דפריך שם מעתה עד שתבדוק ועפמ"ג ולענ"ד עדיין י"ל לשי' הש"ך בסי' כ"ה סק"ב דלכתחילה צריך לבדוק על שמוטה כמו בריאה ובזה קיי"ל כשי' בה"ג דאינה שחי' כלל והוה נבילה ואף דמסיק ע"ז לשון ב"מ בחזקות כשרות וכתבו התו' בחולין נ"ד דסימנים ודאי לא קרי ב"מ מ"מ ודאי יש מקומות שגם הסימנים בכלל כמו ההיא דאין מזמנים נכרים על ב"מ ועוי"ל בלשון הירושלמי שהוא

בקצרה דכוונתו על ב"פ מטריפה דקיי"ל דנטהר בשחי' אמו מטומאת נבילה וניתר בשחי' עצמו לאכילה ובזה אם הוא טריפה ל"מ שחיטה כלל ודו"ק: ס"א בהגה שחט בביהמ"ט שהוא מטונף יברך ברחוק ד"א הקושי' מפורסמת דלפי מש"כ הרב באו"ח סקס"ו דכ"ב אמה הוא הפסק לענין ברכה והוכיח מהא דרי"פ כל הפסולין דמסיק מרחק צפון ואינו תיכף והוא כ"ב אמה ע"ש וא"כ לפי ס"ד דשם דהוא משום ביאה במקצת דצריך להיות הסמיכה בחוץ והשחי' הוא בפנים ומשום זה אינו תיכף א"כ ש"מ דמחוץ לפנים נמי אינו תיכף ולענ"ד דלפי ס"ד לא שייכא כלל לשאר הפסקות כיון דאינו רחוק כלל ולא הוה אלא שם גבי סמיכת קדשים דבעי סמיכה כעין שחיטה בקודש וזהו דאינו תיכף אבל לענין שאר הפסקות לא שייך כלל אבל לפי המסקנא ע"כ אין ההפסק אלא השיהוי וזה ודאי יש ללמוד גם בכ"ד ונכון ומ"מ לפמש"כ התו' בסו"פ לולב הגזול דכ"ז שהאתרוג אינו בידו אינו נכון לברך דלא מיקרי עובר לעשייתן כמו בתפילין דאינו מברך אלא משעת הנחה צ"ע לענ"ד גם בכאן לברך ברחוק ד"א וצ"ע:

ס"ו והנ"מ כשהביאו לו קודם שברך על כיסוי הראשונה לפמש"כ המחבר בס"ז גבי ברכת שחי' דאם בעוד ששוחט הביאו לפניו יותר אי"צ לברך לכאו' ה"נ אפי' כבר ברך כ"ז שהוא עוסק בכיסוי הול"ל דאי"צ לברך. וע' ש"ך שהקשה על הרב דכתב בהגה לענין ברכת שחי' דהביאו לפניו ממין הראשון אי"צ לברך [וע' מה שהקשו מזה על הב"י באו"ח סר"ו דס"ל דכל שהוא ברכה אחת חשוב מינו דהא הכא הכל ברכה אחת היא ובעי דווקא מינו. ולי"מ נראה דמינו דהכא היינו מין הנשחט בסכין זה וכל שדרכו בסכין אחר ודאי מן הסתם אין דעתו עלי' בשחיטה זו וצ"ע] ולקמן גבי ברכת מילה כתב דהביאו לו תינוק אחר צריך לברך ע"ש ע"כ נלענ"ד דהנה אע"ג דאמר בש"ס אליבא דר"י דמודה בברכת השחי' דאינו מברך אלא ברכה אחת נסתפק לו להרא"ש לענין ברכת כיסוי דאפשר דכל אחת מצוה בפ"ע וטעונה ברכה לעצמה ואח"כ כתב דמסתבר דהעושה מצוה אחת שני פעמים אין צריך לברך אלא ברכה אחת על שניהם ועכ"פ מבואר דאינו מדמה לגמרי ברכת השחי' לברכת כיסוי והטעם פשוט דברכה שהוא על מצוה שאני ולא סגי כוונה סתמית אלא כוונה מפורטת וא"כ ה"נ י"ל דלא דמי ברכת מילה וברכת כיסוי לברכת שחיטה דהני כיון דמצוות הם בכה"ג דלא היה בשעת הברכה גופא אינה כוונה מבוררת ול"מ בברכת מצוה ועוד יש סעד לזה מהא דקיי"ל כר"י בהיה לפניו מצות הרבה דמברך על כ"א (בסוכה מ"ו) ולא קיי"ל כוותי' בהא דמיני דשאים שם וע"כ דמחלקינן בזה דמצוה שאני ודו"ק בביאור הגר"א או"ח סכ"ה סקי"ז. וצ"ל דמ"מ חשוב שם מצוה אחת וצ"ע:

סימן כ

ס"א ושיעורו למטה עד ראש כנף האונה כשנופחין אותה מבואר לקמן סי' ל"ד ס"ח דהוא עד החזה שבמקום לשון דלמטה מן החזה שבש"ס ובלשון המחבר שם ס"י נקטו למטה ממקום שחי' ע"ש. וכן הוא בש"ס גבי דופן סותמתה והיכי במצר החזה תרגומא כנפי דאונה ע"ש:

ס"ב שחט למעלה ממקום זה וכו' שחי' פסולה עש"ך דהיינו במתה מחתך זה הוה נבילה גמורה דלא מתה משחי' אבל בשחטה אח"כ במקום שחיטה משום ניקב התורבץ לחוד אינה אלא טריפה והביא דברי הכ"מ דגם בנפסקה הגרגרת למעלה ממקום שחי' מהני שחי' אח"כ להוציאה מידי נבילה וכן נראה לי משי' הרמב"ן שהביא הב"י בסי' כ"ד דס"ל דשמוטה הוה טריפה וכשנעשה השמוטה בשעת השחיטה הוה נבילה הרי בהדיא דבשלא בשעת שחי' אע"ג דהוה טריפה בשביל שמוטת הסימן מ"מ כיון דאינו במקום שחי' מהני ליה שחי' ולא הוה כפסיקת הגרגרת במקום שחי' וה"נ בנפסקה למעלה ממקום שחי' דמ"ש ואף לבה"ג דשמוטה ל"מ שחי' היינו דווקא בשמוטה כולה אבל כשנשאר מיעוט שלם הא מהני השחי' וה"נ בנפסקה רוב למעלה מהני שחי' והפלתי השיג ע"ז דלר"ה מהני הגרים שליש ושחט שליש ואי דשלמעלה אינה אלא טריפה א"כ למה מצטרף למיפוק חיותא ואין הבנה לדבריו דכי בנפסקה במקום שחי' הא דל"מ שחי' אח"כ הוא משום דכבר נפיק חיותא לגמרי הא פשוט דכ"ז שלא מתה אינו אלא כשאר טריפה וכמש"כ שם התו' בסוגיא בפירוש אלא דכשנפסלה המקום שחי' ל"מ ליה הכשר שחי' כלל ולכי מייתה אח"כ הוה כנבילה בעלמא אבל כ"ז שלא מתה אין כאן מיפוק חיותא כלל אלא דבשחי' כשירה גזרה התורה להתירה אפי' היא חי' עדיין וקרי ליה מיפוק חיותא אבל באמת אף בשחיטת שני הסמנים עדיין אינה נבילה וכדקיי"ל שחט בה רוב שנים ועדיין הוא מפרכסת ה"ה כחי' לכל דבריה וכדמוכח סוגיא דהותזו ראשיהן וע"ש בתו' וא"כ אינו ענין כלל לצירוף הכשר שחי' וע' לקמן סכ"ו משכ"ש וצ"ע:

סימן כא

ס"א רוב אחד בעוף ע' פלתי שהקשה לר"א דס"ל בש"ס ושט ולא קנה ובע"ז נ"ד ס"ל דאדם אוסר דשא"ש וא"כ תיקשי לדידי' הך בריי' דהשוחט חטאת העוף כו' כדמקשה בסו"פ השוחט לר"ה ע"ש וליכא לתרוצי לדידי' בחצי קנה פגום כיון דס"ל דושט ולא קנה ולענ"ד דבאמת לפ"מ דמבואר ברי"פ א"ט דלשמואל דתורבץ הושט ברובו שייך הגרמה גם בושט וא"כ למ"ד הגרים שליש ושחט שליש כשר פשוט דה"נ הגרים חצי

בתורבוץ והוסיף כ"ש בושט נמי כשר כדאמרי' התם בפירוש מידי דהוה אחצי קנה פגום ע"ש וא"כ באמת משכחת נמי ההיא דחטאת העוף גם בושט אלא דהש"ס מילתא דפשי' נקט אליבא דכו"ע אבל באמת לדידהו איכא לאוקמי גם בושט וא"כ י"ל דר"א יסבור כשמואל ור"ה ולק"מ. ואין לדחות דלר"א כיון דסבר דבעי דווקא שחי' בושט דמיטריף בנקב משהו לא מצטרף התורבץ דאינו נטרף אלא ברובו דהא מבואר בסוגיא שם דמודה ר"א בחטאת העוף דסגי בושט או בקנה משום דאיכא שדרה ומפרקת והיינו דאיכא התם תרי טריפות פסוקת חוט השדרה [דהא מסקינן שם דאינו חותך רוב בשר] ופסוקת הקנה וה"נ כיון דאיכא בזה שני מיני טריפות פסוקות רוב התורבץ ונקובת הושט ודאי מהני ודו"ק:

וע"ש עוד בפלתי דהוכיח דל"מ בושט אלא רוב של עור הפנימי עם החיצון וכ"ז דליכא רוב הפנימי ל"מ דאיל"ה משכחת גם בבהמה דהיה פסוק רוב החיצון של הושט וחצי הקנה והשלים רוב הקנה ונקובת הפנימי של הושט בב"א והדר תיקשי למה נקט חטאת העוף ע"ש והנה אף שהדין פשוט וברור אבל ראייתו צ"ע לענ"ד דהא כתב הר"ן רי"פ א"ט גבי דרוסה דאמר להפכי' לושט ולבדקי' דל"ח שהאדים צד החיצון של הפנימי דכיון דהוא לבן וזך היה ניכר גם בצד הפנימי וא"כ לכאו' ודאי דכ"ש דמצד החיצון של הפנימי גופי' יש היכר וא"כ למה לא מצאו תקנה גבי הא דממסמס קועי' דמא אלא בשחי' הקנה ולהפכי' לושט. ובבהמה ליכא תקנהיקלפו במקום השחי' את עור החיצון של הושט ויבדקו מצד החיצון של הפנימי וע"כ דאע"ג דניקב זה בלא זה כשר מ"מ כי נפסק כל רוב החיצון טריפה ויתבאר יותר בסי' ל"ג בס"ד:

ס"ג לא שחט רוב הסימן במקום אחד כגון שהתחיל לשחוט ונתהפך הסימן וגמרה שם כו' זה פי' בהא דרב השוחט בב' וג' מקומות שחי' כשירה דהיינו בכה"ג דמצטרף לרוב ויל"ד בהא דאמר רב גופי' ברי"פ א"ט ניקבה כנפה מצטרפת לרובא דהיינו דמצטרף אע"ג דיש שלם ביניהם דמאי קמ"ל כיון דאפילו בשחי' כשר בכה"ג כ"ש בטריפות וכדאמרינן (בדכ"ט) ומה טריפה כו' ולשי' הר"ן שם דבטריפה מצטרף גם השלם שביניהם א"ש דלא שמעינן ליה מהא דשחי' ואפשר דלשי' הפוס' החולקין ג"כ אדרבה הא גופי' קמ"ל דלא מצטרף השלם שביניהם דהו"א דמחמרינן בזה בטריפות וכמו ביש בהם חסרון דמצטרף אף השלם שביניהם קמ"ל ודו"ק:

סימן כב

ס"א או שינקבם בשעה שהוא מפרכס שעדיין הוא חם ועש"ך סק"ג בשם הרא"ש דלאח"כ ג"כ יש תקנה כשיחתוך גם הבשר שסביבותי' ופשוט דהיינו חתיכה בעלמא שיחתוך הבשר שסביב דזה ג"כ הוה כחותך אבר אבר כמו הסיר הראש כמש"כ הש"ך ואין כוונתו שיחתכם לגמרי מן העוף וכן הבין המע"מ סק"כ [אלא דמש"כ אח"כ דנ"ל להגיה ברא"ש באופן דכל זה דווקא כשעדיין הבשר חם ל"ל דכיון דהכשירו בורידין שהה בהם א"כ ודאי אין לנו שיעור אחר אלא כ"ז שהוא חם וא"כ בזה שהוא עדיין חם ודאי עדיין סגי בנקיבת הורידין בעלמא והא שהוצרך חיתוך הבשר היינו ודאי כשכבר נתקרר וע"ש] ולשון מן הצוואר שכתב בש"ך אינו מדוקדק דלפ"מ שמדמה להסרת הראש פשוט דסגי בחתיכה בעלמא ולפ"ז פשוט דכ"ז לענין למולחו או לצלותו כשהוא שלם אבל לאוכלו חי בלא מליחה לא שייך כ"ז כלל. אמנם מדברי המע"מ משמע דלא דפשי' דזה הוה כחותך אבר אבר אלא משום דכל עיקר הגריעותא בלא נקב הורידין אינו רק דמבליע תיכף בבשר שסביב והוה הבשר גופא כאומצא דאסמיק וכשחותך בשר זה סגי וא"כ כשנוטל בשר זה לגמרי שרי השאר לאכול גם חי ובדרך זה נראה דהלך גם הפמ"ג ומשו"ה הקשה על הש"ך דמדברי הרשב"א לקמן סע"ו מבואר דצריך דווקא ניקור כל חוטי הדם שבכל הגוף אמנם לענ"ד יותר נכון כהבנת הש"ך דכן משמע בראש"ש שם גבי מש"כ דבעבר וצלאו שלם סגי בכ"נ סביב הורידין דאינו מפעפע בכל הגוף ע"ש משמע דמה שכתב קודם דמפליט בבשר שסביב היינו ג"כ בשעת צליו או מליחה כשהוא שלם אז מפליט ולא איירי כלל במקודם ע"ש ודו"ק והחתיכה מהני שלא יבלעו מהם בשעת צליו ומליחה כהסרת הראש וכהבנת הש"ך ולענין כשהוא חי אין שייך כלל לדברי הרשב"א. וכנל"ד מדלא הביא שם הטור דעת אביו הרא"ש כלל שאין דרכו בכך אלא ע"כ דלענין לאוכלו חי אין שום הכרע בדברי הרא"ש בזה ולא קאי אלא לצלותו שלם ומה שלא כתב הטור בכאן דין זה דחותך בשר סביב מהני י"ל דזה פשוט ותדע דגם הרא"ש לא כתב זה בדרך חידוש אלא ברהיטא דלשנא בעלמא אבל אם חולק גם בדין דסע"ו ודאי היה ליה להוביאו וע' מש"כ בסס"ה וצ"ע:

שם ואם בשלו שלם כו' עש"ך שהאריך דלא אמרינן כאן איסור דבוק לפי שהחוטין מפסיקין וכתב דהא דגבי נמצא לב שלא נפתח דבוק בחתיכה לקמן סי' ע"ב אמרינן איסור דבוק התם משום שבלב עצמו יש דם וע' פמ"ג ובאמת משמע שם בש"ך סקט"ז בהדיא דאף בלב שנמלח דשוב ליכא בלב גופה דם ג"כ הוה איסור דבוק יעו"ש ולולי ד"ק נראה בפשי' דכיון דלגבי הלב בעצמו לכו"ע אמרינן דלא בלע ומהני שיעותו אפי'

בבישול עש"ך שם סק"ז ולגבי שאר דברים שעמו הוא דאמרינן דבלעי א"כ חשוב הדם עצמו דבוק להחתיכה כיון דלא נפסק בשום בליעה כלל דהא הלב אינו בולע ובזה יתיישב מה שהקשה שם הדג"מ לענין הא דצריך לקלוף סביב הלב במליחה משום דלגבי אחרינא לא חשוב כדם פליטה והקשה דמ"מ להוי גוף הלב במקום קליפה וכן הקשה הגרע"א ולענ"ד בפשי' דכיון דלגבי הלב עצמו מודו דלא נאסר במליחה דלגביה גופה ודאי מהני כבולעו כך פולטו אם כן ודאי אינו נעשה הפסק בפני הדם ואוסר סביבותיה כדי קליפה ודו"ק סימן כג ס"א מפני ששהיית העוף מועטת מאוד דכדי שחי' רוב סימן אחד נעשה מהר משמע דעכ"פ משערין בכדי שחי' רובו של סימן ועב"י בשם הרשב"א והר"ן דגם בשחי' העור משערינן והאחרונים החמירו בשם התה"ד דאינו אלא משהו בעלמא כיון דמשכחת בחצי קנה פגום והוסיף עליו כ"ש ע"ש וע' רש"י סוף חולין דק"מ גבי בעיא דהושיט ידו לקן ושחט מיעוט סימנים מי אמרינן כיון דכי שביק להו מיטרפא לך ולא לכלבים קרינן בהו ופירש"י ונוטל האם ואח"כ גומר הסימנים ומשמע דגם בעוף לא מיטרף בשהי' משהו ומגוף הש"ס היה אפשר לדחוק דאינו מפסיק בשחי' כלל אלא נוטל האם במשך השחי' שממיעוט הושט [דע"כ איירי שם בושט] לרובו אבל לשון רש"י משמע בפירוש דאפי' פוסק ליכא איסור ואף דגם שי' לפסוק כמ"ד דעוף לעוף וע"כ דמ"מ אינו במשהו אלא ברוב סימן ודו"ק:

ש"ך סק"ו הביא דברי רש"ל להקל בהפ"מ ע"י בדיקת הושט ולפי"ז כל הני דסי' זה וסי' כ"ד דמחמירין לדידן אפי' במיעוט קמא דקנה יש להקל לדעתו בהפ"מ ע"י בדיקת הושט ואי"נ כן דעת הרב וכל האחרונים וכן הש"ך גופי' לא כתב בסוף הסימן להקל אלא בתלישת נוצות בהפ"מ. ואי בהפ"מ מהני בדיקת הושט לא הוצרך שם להקל בתלישת הנוצות כיון דיש תקנה בבדיקה וע"כ דבעלמא ל"מ בדיקה כלל ודו"ק. ובאמת מה שסמך שם על הגה שבסמ"ק לבדוק הושט וכתב דזה חשוב כמקום ידוע דגם אנו בקיאין הנה כבר מבואר בב"י דמוכח מדברי הרמב"ם דמדינא ג"כ בבהמה אין לה תקנה לשחוט למטה או למעלה ולבדוק אותו מקום חתך. דיש לחוש בזה בכל הושט וכפשיטות הש"ס דאתי ממסמס קועי' דמא דמשמע אפי' במקום אחד אפ"ה אין תקנה אלא בעוף לשחוט הקנה אבל בבהמה חיישינן דילמא במקום נקב שחיט וכ"ה דברי הר"ן ריש א"ט בשם הרא"ה וכ"כ הטו"מ וכיון דמדינא צריך כל הושט בדיקה א"כ ודאי אין אנו בקיאין בבדיקה וצ"ע:

ס"ה ויש מש"א דכל שלא גמר שחיטת כל שני הסימנים פוסלת שהי' כו'. הרשב"א כתב דאפי' לשי' זו שהוא שי' רש"י אינו אלא מדרבנן והתב"ש האריך דהוא מדאו' ע"ש. אמנם

לענ"ד סוגיא דזבחים ס"ה גבי שהייה בסימן שני בעולת העוף א"ב כתב רש"י בהדיא כיון דעוף הכשירו בכל מקום בס"א גם בעולת העוף דמצותו בשנים מ"מ סימן השני אינו מהכשירו אלא מצוה באפי נפשי' ולא שייך להכשיר שחי' כיון דנפיק ליה חיותא ע"ש בארוכה. הרי בהדיא דלבתר הכשירו לא שייך לפוסלו עוד בדין שחי' ואפי' רבנן דפליגי שם אינו אלא התם דבעולה מצותו בשניהם אבל בעלמא כיון דאיתעבד הכשר שחי' אין שייך לפסול. ואע"ג דלפי דברי התו' בחולין כ"א ד"ה ואינו מבדיל יש מקום לחלק בין סימן שני דעוף למיעוט הנשאר מ"מ לפי דברי רש"י גופי' שם אינו נראה לחלק. ובאמת לפי דברי התו' הנ"ל היה מקום להקל גם לפי חומרת מנהגינו להחמיר גם במיעוט בתרא מ"מ בשהה בין סימן לסימן בעוף או בהחליד בסימן השני י"ל דקיל טפי. אמנם האחרונים החמירו בכ"ז יעוין בדבריהם:

ש"ך סקי"ז בשם הרוקח דשחט הושט והניחו ושחט בקנה ואח"כ גמר הושט שחיטתו כשירה ועפמ"ג דאפי' בעוף ולענ"ד דבעוף אפי' לא גמר אח"כ הושט כיון דמה ששחט בו היה דרך שחי' ועוף הכשירו בס"א שפיר מצטרף מיעוט הושט להקנה והוה שחיטה מעליא וכן מוכח לענ"ד דכיון דקיי"ל לדידן דפוסלין כל הלכות שחי' אפי' במיעוט קמא דקנה משום חשש דנוגע בושט א"כ אי ס"ד דלא מצטרפי היכי מכשרינן אפי' שחי' כשירה בעוף בקנה לבד ניחוש ג"כ שמא נגע בושט וע"כ דאין זה איסור כלל בכה"ג דהכל חשוב חדא שחי' ובזה ג"כ יתיישב קו' הפלתי שהבאתי בסי' כ"א לר"א דושט ולא קנה היכי מתרץ בריי' דהשוחט חטאת העוף וע' מש"כ שם ולפי"ז י"ל גם לדידי' אמרי' שם לענין מליקת חטאת העוף דאיכא גם שדרה מודה דכשר בקנה לבד כמבואר שם ה"נ י"ל דקנה ומיעוט ושט דאיכא נמי שני טריפות כשר לדידי' והוה שחי' כשירה בצירוף כנ"ל וא"כ י"ל דגם לדידי' משלים רוב הקנה ומיעוט ושט בפ"א וכעין זה כתב הפלתי שם לענין בהמה וע' מש"כ שם ודו"ק: שם סק"כ דאע"ג דידעינן דע"י מריטות הנוצות לא ניקב הושט מ"מ גזרינן אטו נקרע העור לא הבנתי היטב כיון דאפי' בשכבר ניקב הקנה אם תפס הקנה לבד וידע שלא ניקב הושט כתב בעצמו בסקט"ו דכשר ולא גזרינן. למה נגזור בזה כיון דידעינן דע"י מריטה אינו ניקב הושט. ואולי דשם כיון דמכוין בתחילה שלא ינקוב הושט לא שייך למגזר וצ"ע:

סימן כד

ס"ז חלדה כיצד ע' מ"ז סק"ג שדקדק מדברי התו' גבי מלק בסכין דהוציא הסימנים חוץ למפרקת ושחטן מלמטה למעלה הוה חלדה ולא הבנתי מהו דאי שהשחיטה צריכה

להיות דווקא מדרך צד הפנים לצד הגב הרי מחזיר סימנים לאחורי עורף הוא כשר אף דדרך השחי' הוא מן העורף לצד פניו ואי משום שגוף הסימנים עצמם הם מהופכים לכאו' גם בזה משמע שם בהדיא דאין בזה שום קפידה ע"ש וכן בההיא דהשוחט בב' וג' מקומות לפי פי' השאלתות מבואר שהסימן מתהפך ולא קפדינן בזה ודברי התו' נראה דהם דווקא כשחותך עכ"פ כנגד מקום המפרקת ואפי' כשהמפרקת שבורה ע"ש הא כל שאינו כנגד מקום המפרקת משמע דאין חשש ע"ש וצ"ע:

ש"ך סקי"ח דלא תימא כיון דשחט שליש והגרים שליש ושחט שליש כשר הוה"ד כשדרס או החליד השליש הראשון כו' באמת לענ"ד צריך ראי' גדולה לזה דמנלן לפסול בזה דהא גם בשחט שליש ראשון שחיטה כשירה אם אח"כ היה מגרים שליש ומניח כן נמי הוה נבילה גמורה דכבר נפסק רוב הקנה בפסול ואפ"ה כששוחט עוד שליש קיי"ל דהוא כשר ומצטרף לשחי' המיעוט הראשון. ואין ההגרמה שבינתים פוסלת. א"כ ה"נ י"ל דאפי' אם היה המיעוט הראשון פגום בעלמא כיון דהוא במקום שחי' מצטרף שפיר למיעוט בתרא שהוא בהכשר. והוה ככל שחי' רובא דעלמא דאפי' מיעוט קמא בפסול השלמת הרוב בהכשר מכשירו ואולי נאמר דכיון דבאמת דין זה חידוש הוא וכן משמע מפרש"י ברי"פ א"ט ובכ"ד דהוא מהלל"מ א"כ י"ל דלא גמירי הלכתא אלא בשכל השחי' כשירה ולא כשהמיעוט הראשון בפסול מ"מ אף שיש מקום לומר כן מ"מ ל"י מקום הכרח לזה ומדברי התו' שכתבו דלא שייך שהייה בשחי' הקנה יעו"ש מוכרח דלא ס"ל הא סברא דלפי סברא זו דלא הוכשר הגרמה אלא כשכל השחי' בכשרות א"כ פשי' דשהייה ג"כ פוסלת בה דהא מה דכשר שהייה בקנה הוא משום דל"ג מפגום דעלמא אבל בכה"ג הא לא מתכשר אלא כשהמיעוט קמא ג"כ בהכשר וא"כ ודאי דשהה והגרים פסול וא"כ שפיר משכחת שהייה גם בקנה וע"כ דלי"ל סברא זו כלל וצ"ע:

ט"ז סק"י הקשה על הא דמתירין חלב שמוטה משום דאינה טריפה אלא שאין לה היתר בשחי' דבשביל זה גופה דאין לה היתר בשחי' נמי יש לנו לאסור החלב כדקיי"ל לעיל באבר יוצא ותי' דדווקא התם שאיסור זה חמיר דאין לו היתר לעולם אבל הכא אין כאן אלא איסור אבמה"ח והנה נראה מדעתו דאיסור יוצא הוא איסור אחר ואינו אבמה"ח אבל כבר מבואר ברמב"ם בפ"ה ממ"א דין י"א דחייבין עליו משום אבמה"ח וכ"כ רש"י דע"ב ד"ה והבשר מגע נבילה אבמה"ח שמטמא כנבילה יעו"ש והפלתי כתב דלהבה"ג דאינה טריפה באמת הדרא בריא וא"כ שפיר מיקרי אית ליה תקנה בשחי' ע"ש אבל הש"ך סקכ"ה הביא לשון הרשב"א דבמיעוט שנשאר כשר השחי' דהדרא בריא ע"ש מוכח בהדיא דכולן עקורין לא הדרא בריא (ומה שדקדק הפלתי דאל"כ מאי

נ"מ הא שדקדקו הפוס' דלהבה"ג אינה טריפה באמת בל"ה נ"מ טובא דלפי הסכמת הפוס' דטריפות דאדם הוא כטריפות דבהמה א"כ נ"מ לענין בכור שנשמטו סימנים שלו דלרש"י דהוה טריפה קיי"ל דבכור שנטרף בתוך ל"י פטור מה' סלעים גם לענין הקפה דלהבה"ג בעי בהמה אחרת דווקא ולרש"י מהני בה גופה כמש"כ רש"י בהדיא בדף נ"ד ע"ש ועש"ך סק"ל וגם נ"מ לענין מה שכתבו התו' בד"כ ד"ה אילימא ע"ש] ולענ"ד י"ל בפשי' דבאמת דווקא גבי יוצא דהוה כמופרש כבר כמבואר שם ברש"י הנ"ל ואפי' מתה או נשחטה האבר הוא כבר אבר מן החי ממש שפיר קרי ליה לי"ל תקנתא בשחי' אבל שמוטה נהי דלאכילה לא שרי לה השחי' אבל איסור אבמה"ח ה"ה נפקע בשחי' ואפי' במתה אלא דאינה כשירה להתירה באכילה וא"כ איסור אבמה"ח ודאי דאית ליה שפיר תקנתא ונהי דיבא עליו איסור נבילה מ"מ איסור אבמה"ח הרי נפקע ממנה. ודווקא ביוצא. דאבמה"ח דידי' גופי' אינו נפקע לעולם זהו נקרא לי"ל תקנתא ופשוט:

ועש"ך דבנשאר מיעוט מדולדל זהו טריפה גם להבה"ג [ומש"כ דכן מוכח מרש"י אין לו הבנה דהא לרש"י גם בשמוטה גופי' אית ליה דטריפה הוא] והנה לפי"ז למאי דקיי"ל לקמן סמ"ד ס"ו גבי כוליא דניטל הכוליא אחר שנימוק אין טריפה חוזרת להכשירה א"כ גם בכאן אפי' ישמט אח"כ לגמרי ודאי לא יתכשר ואם יטול ביד גם להרש"ל שם הוא בפסולו כמבואר שם בט"ז סקי"ג וא"כ נראה דאין להכשיר החלב אלא כשראה שנשמטו בנחת ודו"ק:

סימן כה

ס"א בהגה אי"צ לבדוק אחר שמוטה ע' רש"י דף נ"א דאפילו נפולה אי"צ לבדוק שמא נעקרו הסימנים דקשין הן אצל נפילה ע"ש:

שם ויש לבדוק ע"ז קודם שיזרק העוף מידו כל האחרונים חתרו ליישב דברי האו"ז שאוסר בדיעבד אם לא בדק קודם שזרק דחיישינן שמא נתרחב מחמת פירכוס דהא רבא בדק ליה גירא לר"י ושחט בי' עופא בהדי דפרח וע"כ שבדק הסימנים אחר שנפלה לארץ ולא חייש להא ולענ"ד בפשי' דלפי מש"כ הרשב"א בהא דצריך לבדוק הסימנים אם נשחטו רובן דאע"ג דרובא דשחיט שפיר מ"מ הוה רובא דתליא במעשה וקיי"ל דלא סמכינן עליו ע"ש וא"כ הכא רבא לשי' בריפ"ג דבכורות דשני שם שנויא אחרינא ולי"ל להא דרבינא וא"כ לשי' שם שפיר יש לסמוך ארובא דשחיט שפיר ולדידי' אי"צ כלל לבדוק אם נשחטו רוב הסימנים אבל לדידן דקיי"ל דצריך לבדוק בודאי מסתברא דאחר הפירכוס יש לחוש לנתרחב החתך. אמנם כ"ז לדברי הרשב"א אבל המרדכי כתב

דאין זה רוב גמור וכן נראה מלשון התו' ונראה דאזלי לשי' בריפ"ב דיבמות דכתבו על הא דרוב נשים מתעברת ויולדות דלא חשיב רוב התלוי במעשה כיון דהוא בא בטבע [ובעיקר דבר זה דתלוי במעשה צ"ע ברוב תנוקת מטפחין בקידושין ד"פ ובפסחים ד"י בסוגיא דאין ספק מוציא מידי ודאי ע"ש ואכמ"ל] וה"נ כיון דעושה מעשה השחי' זה הוה בטבע שישחוט רוב והו"ל שפיר למסמך אהך רובא. ומשו"ה הוכרחו לשי' לומר דבל"ה אין רוב זה דשוחט רוב הסימנים חשוב רוב גמור וא"כ לשי' הרי בזה אין לנו חולק על בדיקה זו וא"כ הוה הא דרבא ראי' ברורה שאין חוששין לפירכוס ודו"ק:

סימן כו

ס"ב שחט הקנה וניקבה הריאה קודם ששחט הושט טריפה ולענין נפסקה הקנה גופי' הביא התבו"ש דברי הראב"ד דלר"ל דבעי לשנוי דמהני שחי' אף בפסוקת הגרגרת אם לא שחט במקום חתך הרי דע"כ גם הקנה גופי' עדיין אינו כפסוק לגמרי ופשי' ג"כ דטריפות פוסל בו והרמב"ן השיג עליו דאנן קיי"ל כר"י דלאחר חזרה ס"ל דל"מ שחי' והנה נראה בשי' הרמב"ן דס"ל הא דלא מהני שחי' בשביל שהוא כפסוק כבר וא"כ נקובת הושט לשי' ודאי מהני שחי' דהא בנקב בעלמא ודאי אינו כלל כפסוק אמנם לפ"מ דקיי"ל לקמן סי' ל"ג דגם נקה"ו ל"מ שחי' ע"ש מש"כ בזה וע"כ דטעמא דל"מ שחיטה לדידן הוא משום דכיון דנפסל מקום הכשר שחי' תו ל"מ שחי' א"כ ודאי דאין כאן ראי' כלל דר"י סבר דכפסוק דמי דלא כר"ל ושפיר י"ל דקיי"ל כר"ל דטריפות פוסל בו וכמש"כ הרא"ש דלא ידעינן הי דאחריתא ע"ש והנה נסתפק הפמ"ג לשי' המטריפין בזה אי הוא גם נבילה ולענ"ד לשי' דהיא אסורה ע"כ צ"ל דנבילה היא דהא כבר הקשו התו' שם דמאי פריך דהא באמת היא טריפה כ"ז שהיא חי' ותי' דמשמעות המשנה דקאי לאחר שחיטה ע"ש וא"כ אי בזה אינה אלא טריפה ולא נבילה לוקי הא דמשמע ליה דגם לאח"ש היא טריפה בשנעשה הנקב בסימן לאח"ש אותו הסימן וע"כ דגם בכה"ג הוה נבילה והטעם דגם שחי' של השני ל"מ אלא כשהראשון ראוי לשחי' וכמשמעות הרשב"א לענין שמוטה דגם בעוף אפי' לא נשמט אלא ס"א אין שחי' גם בהשני דבעי שני הסימנים ראוים ע"ש וא"כ גם בזה אף דשחי' סימן הראשון כבר הוכשר מ"מ הרי אין כאן אלא שחי' ס"א דשחי' סימן השני ל"מ כיון דנפסל הראשון קודם שחיטת השני וא"כ בשחי' ס"א ודאי הוא נבילה ודו"ק. ולפי"ז דין זה לדידן הוא ספק בשחי' ובודאי ניזיל לחומרא. ומש"כ הפמ"ג לדקדק מדברי התו' דס"ל ג"כ דבגוף הסימן שנשחט רובו אינו פוסל עוד ממש"כ גבי מימרא דר"ז דליבן סכין דפריך והא איכא צדדים וכתבו דש"מ מהכא דאפי' ניקב

כנגד מה ששחט כבר טריפה ע"ש ואי איתא הא לשי' לקמן ר"ז פליג אר"ל וס"ל דיש טריפה לחצי חיות ולפי"ז אפי' בסימנים גופיי' ג"כ יש טריפות אפי' כבר נשחטו רובו של הסימן יש טריפות בו כ"ז שלא נשחט השני. וא"כ אין שום ראי' משם דלר"ז לשי' פשי' דלדידי' אפי' לאחר שחיטת רובו טריפה כנ"ל. וע"כ דס"ל דבגוף הסימן שאני ולא תלי בפלוגתא דשם. לענ"ד אינו מוכרח כלל דבאמת לשי' גופי' לקמן לא הוצרכו לראי' כיון דר"ז ס"ל בהדיא דיש טריפות לחצי חיות פשי' דנקטינן כותי' וא"כ אפי' ניקב לאח"ש רובו של סימן פשי' דטריפה דלא מחלקינן בזה בין הריאה להסימן עצמו ואין בזה ספק כלל דטריפה. ולא הוצרכו לראי' זו אלא לרש"י שם דס"ל דר"ז לא פליג. דמ"מ ז"א אלא כשכבר שחט הרוב אבל לא נשחט הרוב ודאי טריפה ע"ש:

סימן כז

ש"ד סק"א הביא דהרשב"א תמה על הרמב"ם שאסר מפרכסת לב"נ דהא מסקינן דלא כראב"י דמי איכא מידי דלישראל שרי ולב"נ אסור והנראה דהנה בסו"פ העוה"ר בסוגיא דאבר המדולדל דפליגי בנשחטה אי הוכשרה דר"ש סבר לא הוכשרה ובאוקימתא דר"פ שם בהכשר קודם מחשבה פירש"י דזה צריך מחשבה לפי שאסורה אף לב"נ ע"ש והנה לכאו' הא מסקינן בפרק בה"מ דע"ד דגם לישראל אינו אלא מדרבנן ולכאורה לא שייך לאסור ליתן לב"נ-- מדרבנן דהגוי ודאי לא נצטווה על לא תסור וזה ודאי דוחק דאסרו לישראל ליתן לב"נ משום גזירה דאבמה"ח גמור דאיכא עליו לפ"ע אבל נראה דלב"נ מדאו' אסור דהא מבואר שם דמדינא אבר המדולדל כיון דאינו מעלה ארוכה הוה כאבמה"ח גמור אלא דלישראל איכא גזיה"כ דשחי' אינו עושה ניפול ע"ש בתו' וא"כ זה דווקא לישראל אבל לב"נ דאין שחי' מתיר אלא מתה קיי"ל התם דמתה עושה ניפול ולב"נ גם בשחי' אינה לו אלא כמתה. וא"כ ר"פ לשי' דאמר שם אדראב"י דבעי לאתובי דמי איכא מידי דלישראל שרי ולב"נ אסור ואמינא הא טעמא קאמר ע"ש. וא"כ ה"נ גבי אבר המדולדל כיון דאיכא טעמא כנ"ל שפיר אמרינן דאסור לב"נ אע"ג דלישראל שרי ולא חש גם לקושי' דבריי' ולא הדר בי'. וכן בע"ב שם מוקי סתמא דהש"ס הא דר"י דטעמא דר"ש משום שאסור לב"נ אנשחטה ואע"ג דפריך שם ודילמא כדרבא מ"מ גופא דאוקימתא לא מפריך וא"כ מוכחי כל הסוגיא דלי"ל הא דמי איכא מידי היכא דאיכא טעמא. והנה הש"ך בסי' נ"ה הביא בשם הרשב"א דאבר המדולדל כיון דלישראל לא אסור אלא מדרבנן שרי לב"נ לכתחילה ובשם הרוקח כתב דגם לב"נ אסור ליתן מדרבנן ונראה ברור שנחלקו בפירוש הסוגיא דהעוה"ר דהרוקח מפרש דהוא מדרבנן. והרשב"א

ס"ל דלא שייך לאסור לב"נ מדרבנן כמש"כ. וע"כ דטעמא דההיא סוגיא הו מדאו' משום דמיתה עושה ניפול ולא שייך שחי' גבי ב"נ וסברה סוגיא זו דכל היכי דאיכא טעמא לא אמרינן מי איכא מידי וכראב"י וס"ל דקיי"ל כסוגיא דמפרכסת דדחה שם הא דראב"י. וא"כ שפיר י"ל דהרמב"ם אדרבה סמך אההיא דהעוה"ר ודחה לסוגיא דהכא ודו"ק:

ועיין פלתי דכ' דלמ"ד אין שחי' לעוף מן התורה ובנחירה תליא מילתא א"כ ה"נ ליתסר בי' מפרכסת ע"ש וזה ליתא לענ"ד דהא בהדיא פי' התו' בדף כ' ד"ה ל"א דגם לדידי' בעי היתר סימנים דווקא ונבילה אסורה וע' רש"י רי"פ השוחט דנ"ל מושפך את דמו ע"ש וא"כ כיון דתלי ההיתר בסימנים הא קיי"ל דשחט בה שנים ועדיין היא מפרכסת ה"ה כחי' וא"כ ה"נ בפירוש שרי מפרכסת גם בעוף ול"ד לגוי דלא הותר לו אלא מתה וז"ב לענ"ד:

ט"ז סוף הסי' כ' להוכיח מדברי התו' דכ' דמשו"ה לא חשיב נשברה מפרקת ורוב בשר דבעי פסוקת חוט השדרה וכבר תני לה. דע"כ דס"ל דגם טריפה אינה בלא פסוקת החוט דאי ל"ה אכתי הו"ל למיחשבה דהא חשיב שם טריפות ובאמת זה אינו מוכרח כ"כ די"ל דטריפה שפיר הוה אבל הטעם הוא בשביל שסוף החוט לפסוק וכעין שכתבו התו' בריש עירובין גבי חסר חוליא דבמקום החוט י"ל דהוא משום שסופו לפסוק ע"ש וא"כ אתי שפיר הא דלא חשיב לה דהוה בכלל נפסק החוט. כמו דל"ח כל הני לקותי דריאה דהוה בכלל ניקבה הריאה וכן לענין חוה"ש גופא דל"ח נתמסמס המוח משום דהטעם דסוף החוט לפסוק. אבל נבילה דודאי דלא שייך שהוא בשביל שסוף החוט לפסוק מוכרח לומר דע"כ דאינו בלא החוט ופשוט. אלא כיון דזעירא ע"כ איירי דווקא בנפסק החוט אין לנו להוסיף מעצמינו בלא נפסק כלל. ומיהו בדיקה בחוה"ש ודאי בעי כדמוכח בסל"ב ואפי' כבר נקשרה השדרה היטב וע' בסנ"ה ומשכ"ש בס"ד:

סימן כח

ס"ה צריך שיתן עפר למטה ולהזמינו בפה עש"ך דאינו אלא למצוה מן המובחר אבל בדיעבד לא גרע מכסהו הרוח ונראה דכוונתו דאע"ג דהתם בכסהו הרוח חזר ונתגלה חייב לכסות מ"מ כאן גבי עפר שלמטה אף אם הוא ככסהו הרוח לא שייך זה. דאינו מתגלה מלמטה ולמעלה הרי מכסהו כדינו וא"כ שפיר כ' דליכא נ"מ לדינא ומיהו לשון מצוה מ"ה ל"ד דהא בכסהו הרוח לא קיים המצוה כלל ודו"ק. וע' בתבו"ש שדקדק מלשון הרמב"ם גבי השוחט ונבלע דם בקרקע פטור מלכסות שזה ככסהו הרוח ע"ש אף דקרקע אינו מדברים המכסין דהא צריך עפר תיחוח דווקא וע"כ דאפי' כסהו הרוח

בדברים שאינן מכסין פטור ע"ש ולענ"ד הדבר זר מעצמו כיון דאין מכסין בו הוה כמגולה לגמרי ועוד דבהדיא מבואר בס"ז דבלא היה עפר למטה צריך לגרור הדם ואי איתא להוי ככסהו הרוח וע"כ משום דהתם הוא בדבר שאין מכסין והא דפטור בנבלע בקרקע נראה פשוט דהוא משום דלא אפשר כיון דאין רושם ניכר כבר נתבטל וכדמשמע בסוגי' דהתערובות ע"ח דלענין זה בחזותא תלי ע"ש וא"כ ע"כ אזיל מיניה המצוה ולשון הרמב"ם שזה ככסהו הרוח היינו לאשמועינן דעדיין לא קיים המצוה כמו דכסהו הרוח ונ"מ דכשיחזור להיות רישומו ניכר יהיה חייב ודו"ק. סי"א כסהו הרוח פטור מלכסות ע' תו' סוכה ל"ג ד"ה נקטם דאפי' יכול לגלות פטור והטעם נראה ברור דלא שייך לכסות דם מכוסה ואם נתגלה מילתא אחרינא הוא ונעשה עליו חיוב חדש ואינו מחויב בזה כמו שאינו מחויב לשחוט כדי שיכסה ודו"ק ועי' פ"ח ובמג"א סי' תקפ"ו סק"ו:

סי"ג נתערב בדם הבהמה או ביין אדום רואים כו' ע' בזבחים דע"ח ומשמע פשטא דסוגי' דהאי מתני' ר"י דמב"מ ל"ב ורבנן פליגי וסברי דבדם בהמה דהוה מינו ברובא בטיל ור"ל פסק כותיי' וא"כ לכאו' גם לענין כיסוי פטור. שוב ראיתי בלח"מ סופ"ב מפסולי המוקדשין שנתעורר קצת בזה על הרמב"ם שם ומדברי הראב"ד שם נראה דפסק באמת כר"ל ע"ש וא"כ אפשר דגם כאן א"י לברך וצ"ע:

סכ"א מי שהולך במדבר כו' ולא שוה העוף דמי הבגד שישרוף תקינו ליה רבנן לממצה הדם בבגד ומברך וכשיגיע למקום עפר מכבס ומכסה. הסבר הדברים נלענ"ד דבבגד דודאי רשומו ניכר ולא הוה נדחה כשמכבס אח"כ ויש בו מראית דם ודאי ה"ה מקיים מצות כיסוי כדינו ואין כאן אלא שיהוי המצוה וא"כ אפשר דכמו בהידור מצוה קיי"ל דתלי בשליש ה"נ בשיהוי קבלו בזה שתלי אי שוה כמו אכילתו ודו"ק. ומה שמברך עכשיו אף שלא קיים מצותו עדיין ע' ד"מ וט"ז אמנם יש לדמותו להא דפסחים דף קט"ו גבי לי"ל אלא חסא דפסקינן דמברך על אכילת מרור בטיבול ראשון אע"ג דאינו יוצא ידי חובת המצוה אלא בטיבול השני כמש"כ התו' שם מ"מ כיון דמתחיל לאכול מעט יכול לברך כ"ש כאן שכבר התחיל בהכשר המצוה ודו"ק. סכ"ג שאין היוצר צריך לכתשו כלל. פי' לאפוקי צריך ולא צריך עב"י הלכות טריפות סימן כט ס"א שמונה מיני טריפות הן הלל"מ. היינו דההלכה מפרשא פרטי דלאו דטריפה דכתיבה. והיינו דאיצטריך קרא והלכתא ולא פרכינן מאחר דהלכתא הוא קרא למ"ל כדפריך ברי"פ' ב"כ גבי תינוקות בת ג"ש ע"ש דקרא איצטריך ללאו הלכתא לפרש את הטריפות והכי איתא בבכורות (דט"ז) גבי חטאות המתות דהלכתא דלא נימא לרעי'. וקרא ללאו ע"ש. ובפלתי הקשה דלשי' הבה"ג דשמוטה אינה טריפה אלא דאין שחיטה מתירתה תיקשי הא דאמר שם

דמ"ד דטריפה חי' נ"ל מחי' אשר אינה נאכלת ולהבה"ג דילמא קאי אשמוטה דאינה טריפה וא"כ שפיר הוא חי' שאינה נאכלת ולפ"ד א"ש דלשמוטה דאינה אלא היא לחודא ע"כ ליכא לאוקמא קרא להכי דתיקשי מאחר דהלכתא הוא קרא למ"ל כנ"ל אבל על כל טריפות דטובא הוה א"ש וכנ"ל ופשוט:

ועיין תבו"ש בסי' ל' שכ' גבי ספק חסרון בגולגולת דאין להכשיר אפי' ביב"ח די"ל דנשתנה הטבע לפי הארצות ולפי הזמן כדי שלא לבטל דברי חכמים ע"ש והוא תימא רבתי דהרי הא דטריפה אינה חי' דריש לה ברי"פ א"ט מקרא ולא שייך כלל שישתנה לעולם וצע"ג:

סימן ל

ש"ך סק"ד דמסתבר דגולגולת כגרגרת כו' והוה"ד באין בהם חסרון לרובא מיהו כשת"ל דנפחתה לאו מצד עצמו מיטרפא אלא שסוף הקרום לפסוק א"כ באין בהם חסרון אין סופו לפסוק ול"ד לגרגרת. האחרונים תמהו בדבריו דהא דאין בהם חסרון לרובא ודאי אנו באין לדון מצד נחבסה וזה ודאי טריפות מצד עצמה דהא חשיב לה באפי נפשה במנין הטריפות ולענ"ד דכך הוא עומק כוונת הש"ך דבאמת הא אין מדמין בטריפות וע"כ דעיקר קושייתו משום דמצינו דהש"ס דמי להו בגרגרת. וגולגולת דמי שם לגרגרת. והנה אם היינו אומרים דנפחתה הגולגולת הוא טריפה מצד עצמה היה נראה לומר דבאמת חסרון כסלע ונחבסה ברובא חד טריפות נינהו וכמו שכ' התו' בד"ה הנך גבי גרגרת דחסרון כאיסר חשיב כנפסקה ברובא וה"נ בגולגולת כן [ובאמת לפ"ז היה מיושב מה שנתקשו דלמה לא חשיב חסרון בגולגולת דהוה אמרינן דהוא בכלל נחבסה ברובא וכמש"כ התו' גבי גרגרת שם] וא"כ כי היכי דדמי בש"ס גולגולת וגרגרת ביש בו חסרון ה"נ באין בהם חסרון אבל באמת הא התו' לא ניחא להו בהכי [ונראה הטעם דבגולגולת לא שייך לומר דדין דנפחתה כסלע כדין תבוסה ברובא דזה שייך בגרגרת דהוא משום פסוקה י"ל דגם חסרון כאיסר הוא סופו לפסוק אבל הכא גם תבוסה גופה אינו כלל מענין פסוקה דהרי נחבסה הוא בין בגובה בין בהיקף עט"ז ופסוקת הגרגרת קיי"ל דלאורכה אינה טריפה אפי' בשנשתייר בה משהו בעלמא. וע"כ דהכא הוא משום המכה בעצמה וא"כ לא שייך לזה נפחתה כסלע] וא"כ אין ללמוד לכאן מגרגרת דמדמה שם אין בו חסרון ליש בו. דבגרגרת חסרון כאיסר ופסוקת רובא מחד טריפה. ומשו"ה דמי אהדדי. אבל גולגולת וגרגרת ל"מ דמדמה הש"ס אלא ביש בהם חסרון. דהטריפה בזה הוא מצד הקרום. אבל באין בהם חסרון דהוא טריפות אחרת לא מצינו דדמי אהדדי וז"ב:

ס"ב כסלע שהוא שליש טפח עש"ך דהקשה דהא לקמן מסקינן דיותר מכסלע הוא כשליש טפח ותי' בנה"ך דבאמת גוף הסלע הקיפו בפנים טפח ורחבו שליש טפח. אלא דבעי התם יותר כדי שיכנוס בו הסלע דאי ל"ה אמתא באמתא היכי יתיב. ולא הבנתי ד"ק דמה הועיל בזה דהא גם לפי"ז עדיין מוכרח לפ"מ דקיי"ל כמ"ד שם יותר מסלע דדווקא שם דאמרו לשון יותר מסלע בעינן שיכנוס בו הסלע אבל היכי דאמרו סתם כסלע לא בעינן שיכנוס בו הסלע וא"כ הכא דאמרו כסלע לא בעינן כלל שיכנוס הסלע וא"כ לפ"מ דקיי"ל שם כמ"ד יותר מסלע הוא טפח הכא דאמרו כסלע הו"ל למטרף בפחות מטפח. ואולי כוונתו דלפי"ז נימא דלמ"ד יותר מכסלע ס"ל דבכ"מ שאמרו כסלע הוא יותר מסלע. וגם כאן בעי יותר מסלע. דהיינו שיכנוס בו הסלע. אבל זה דוחק דא"כ י"ל דאמוראי גופיי' שם נמי ל"פ כלל. ומ"ד כסלע נקט לשון המשנה בכ"ד והוא באמת יותר מסלע. ולא משמע כן בדברי התו' דנ"ד ד"ה כסלע ע"ש. ועוד דהא בגרגרת לקמן אמרינן דבנפחתה כדלת שהוא מחובר עדיין לגרגרת אינו נטרף עד שיכנוס בו האיסר ע"ש. ש"מ הא בחסרון גמור דשיעורו סתם כאיסר אין צריך שיכנוס בו. וכן בודאי סתם סלע אין צריך שיכנוס בו ואם כן לדידן על כרחך הוה בציר מטפח וצע"ג:

שם בהגה דלא חיישינן בבהמה לנקיבת קרום של מוח. ומוכח בד"מ דאפי' ע"י הכאה אין חוששין ע"ש. והנה באמת לכאו' משמע כן שם בתו' דכתבו אקושי' הש"ס דפריך שם למה קרי למאן דבדק בידא מאכיל נבילות דהא טריפה היא וכ' דקשה מאי פריך דילמא ר"י לשי' דס"ל דשחי' עוף אינו מטהרו מטריפתו ע"ש. וש"מ דס"ל דלא שייך בדיקה זו אלא בעוף דאי ל"ה דילמא קושי' הש"ס משום דבבהמה אינה אלא טריפה ולמה קרי לה בסתמא נבילה טפי מטריפה ע"ש. וכן מורין סתימת דברי'. אמנם תמוה לענ"ד דהרי רש"י כ' ליישב הא דחשיב שם במשנה טריפות דעוף אף דאיתנייהו בבהמה וכ' בהדיא גם בזה דלהכי תני הא בעוף משום דהו"א דבכל עוף טריפה בשבירת העצם לחוד אפי' בלא נקובת הקרום כמו בעוף של מים וכ"כ הרא"ש שם ביותר ביאור ע"ש והא טריפה דמתני' פשוט דהיינו דצריכה בדיקה בקרום [וכמו נפילה דברי"פ א"ט] ומבואר בהדיא דס"ל דגם בבהמה צריכה בדיקה ועוד דלכאורה לא גרע ממחיא אפסקא דצריך לבדוק חוה"ש. ומיהו משם ע"כ צריך לחלק דהא מבואר בסי' נ"ד דנשתברו צלעותיה כשירה וכבר האריכו האחרונים שם דמשמע דאי"צ בדיקה אפי' הוא כנגד כל האיברים שנקובותן במשהו. ונראה ברור דהחילוק הוא דהתם החוט אין סמיכתו אלא על השדרה אבל התם האיברים נסמכין בכל הגוף וה"נ קרום של מוח ה"ה מונח על העצם התחתון וצ"ע:

שם ובעוף של מים אפי' ניקב העצם כ"ש טריפה. בפלתי היקל בניקב בתחילת ברייתו אפי' לשי' הפוס' דבכ"ד טריפה אפי' נברא כך. הכא דאין הטריפות מצד עצמו אלא משום שסוף הקרום לפסוק בכה"ג ודאי י"ל דבנברא כך אין סופו לפסוק ע"ש והנה בעיקר הסברא שכ' דכיון דאינה טריפה מצד עצמו כשר לכו"ע בחסר מתחילת ברייתה אינו מוכח כן מדברי הרשב"א שהביא הב"י בסוסמ"א גבי חסר הכבד שכ' דכיון דטריפת הכבד משום מרה מה לי נטלה מה לי חסר מתחילת ברייתה ע"ש. הרי דאדרבה דבכי ה"ג פשיטא ליה טפי דטריפה אפי' בחסר מתחילת ברייתו [ויש לחלק בדוחק דהתם אין לה להמרה אחיזה כלל אבל הכא אינו אלא משום סופו וצ"ע] גם מה דפשי' ליה דהכא הוא משום שסוף הקרום לפסוק באמת כ"כ רש"י דלא קאי קרום משמע דהיינו דסופו לפסוק אבל התו' לקמן פרק בה"מ גבי צומת הגידים דבבהמה אינה טריפה עד שיפסקו רובם ובעוף אפי' נפסק חד טריפה. כ' דלא חשיב ביותר עליהם עוף דהכא לפי שסוף כולם לפסוק ע"ש משמע דכיון דלפי"ז אינה טריפה חדשה לא חשיב יותר וא"כ לשי' אי הכא הטעם משום דסוף הקרום לפסוק ג"כ לא הו"ל למחשבה ביותר וע"כ דס"ל דהכא הטריפות מצד עצמו שא"י לחיות בגולגולת פתוחה והוא טריפות חדשה ועי' לקמן סי' נ"ו מש"כ בשי' רש"י ז"ל:

וע' פמ"ג דהביא דברי רש"ל דאפי' לפי שי' התו' דחסרון בגולגולת לפי שסוף הקרום לפסוק ג"כ אינה חי' יב"ח והוא מפורש בהדיא בש"ס שם נ"ז גבי חסרון דגולגולת גופי' דאייתי שם מינה דאינה חי' יב"ח ע"ש: ומש"כ התו' ברי"פ א"ט דב"א הרבה חיים כ"כ שם דהיינו בלא העליון ובאדם בעי קרום העליון ודו"ק:

סימן לא

ס"ב המוח עצמו שנרקב כו' הכל נלמד מדין חוט השדרה שבסי' הסמוך ע"ש. וצ"ע בעב וכבד דהתם ע"ש:

שם ואם נמצאו מים בתוך הקרום כו' ואם נמצא דם ע' לקמן גבי כוליא במים זכים כשר ואפ"ה הוצרכו לומר שם דדם ג"כ כשר דטבע הכוליא שהיא כולה דם וא"כ כאן לגבי מוח בודאי לא שייך זה היה נראה בפשי' דלא עדיף ממים וטריפה. אלא דיש סברא לומר עפ"י דברי הרשב"א הובא בש"ך סע"ב סק"י דמוח יש בו שורייקי דדמא ע"ש ואפשר לצדד דהוא מהני שורייקי וצ"ע:

ש"ך סק"ז דשאני התם דלא מיטרף אלא בנקובת שני הקרומים. אך לקמן סמ"ח משמע דאין לחלק בכך. עד"מ שביאר דבשני קרומים יש להקל דאיכא למימר דאי ניקב הוה

קורט דם אבל בקרום אחד י"ל דאכתי לא אתי ק"ד ולפי"ז ודאי נראה לקמן סמ"ח דאין לחלק בכך דהיינו דמבואר שם דבליכא מידי למסרך לא בעינן קורט דם וה"נ התולע עשוי לרחוש תמיד ולא שייך להצריך ק"ד וע"כ דאין הקולא כלל משום דליכא ק"ד אלא דבל"ה שכיח טפי לקולא וא"כ אין לחלק ודו"ק. ס"ג אבל אם נמצא חוץ לקדירה כגון בחוטם כשירה היינו משום ס"ס שמא לא הגיע כלל למוח ושמא לא ניקב ועט"ז שהקשה דמ"ש ממחט בחלל הגוף. דלא אמרינן דהוה ס"ס. שמא לא הגיע לאיברים הפנימים כו'. ולענ"ד ל"ד כלל דהכא כ"ז שלא נמצא בקדירה הוה כההיא דס"ד לקמן סנ"ז סי"ג דאע"ג דבעל קיי"ל דחוששין לס"ד. בספק על ספק לא על מקילינן לכו"ע דאמרינן אימור לא על והוה ס"ס ע"ש. אבל כשנכנס ביניהם תו הוה ספק אחד. וה"נ כשהוא כבר בחלל הגוף לא מיקרי אלא ספק אחד. אבל כ"ז שאנו מסתפקים אם נכנס למקום החלל שפיר הוה ס"ס. וכיוצא בו מצינו לענין טומאה ספק ביאה טהור ספק מגע טמאה טמא ע"ש וע' שבת נ"ד אין הרחלות יוצאות חנונות דמניחין לה חנון בחוטמה כדי שתתעטש ויפלו דרני ראשה. וא"כ ש"מ דהוה מילתא דשכיחא וא"כ י"ל בפשוט דלא הוה ריעותא כלל. וכמו גבי קוץ בושט דאמרינן דנמצאת לא איצטריך ליה לאשמועינן דכולי חיוי ברייתא קוצי אכלן ע"ש וה"נ הא שכיחא ודו"ק:

סימן לב

ס"א חוט השדרה שנפסק רוב היקף עור כו' עש"ך וכבר חלקו עליו האחרונים דאפי' נקבים הרבה מצטרף לרובא וכן נראה דבזה לא שייך אין מדמין בטריפות כיון דחזינן דהש"ס דמי גרגרת לגולגולת ש"מ דלא שייך לחלק וכן מצינו לקמן גבי בשר החופה את רוב הכרס שכ' הטו"מ דאפי' באורך מצטרפת לכסלע והנה חזינן דבגולגולת איצטריך להש"ס לאשמועינן דבנקב ארוך נמי מצטרף ע' רי"פ א"ט וא"כ לכאו' מנלן הכא בבשר החופה דאפי' באורך מצטרפינן להיקף וע"כ דפשי' דלא מחלקינן בהא כיון דהש"ס דימה שם גם גרגרת לגולגולת בהני תו לא מחלקינן בכ"ד וע"ש. ס"ב נשברה השדרה ולא נפסק החוט ע' פמ"ג סוסיכ"ז דלא חיישינן שמא נפסק ונתרפא ונראה בטעמו דלא מצינו חשש שמא הבריא אלא בניקב משהו בעלמא אבל לא בפסוקת רובו ומ"מ משמע קצת בדנ"ז גבי קדירת הקנה בכאיסר דהוה כנפסקה רובא כמש"כ התו' רי"פ א"ט דמתרפאות ג"כ עד תוך יב"ח ע"ש ומ"מ אפשר דברובא הוה מנכרא ובסי' נ"ה דקדקתי דהוא מחלוקת הראשונים ע"ש וצ"ע. והנה בסי' הקודם גבי תולעת שנמצא במוח דשוה בכ"ד לחוה"ש משמע דאי הוה בקיאין בבדיקה הוה מהני וצריך להבין למה לא חיישינן לנתרפא ומיהו

בסמ"ח גבי המסס נראה דלעיקר דינא ל"ח כלל לנתרפא אלא גבי ושט ועש"ך סל"ג ואין להאריך ס"ח נודע שנפלה חוששין האחרונים החמירו דאפי' בנפלה מפחות מי"ט חוששין ול"נ דא"כ כולהו נמי דהא אפי' גבי אדם אמרינן ברי"פ אלו נערות גבי סומא אין לה טענות בתולים כולהו נמי חבוטי מחבטי ע"ש ע"כ נראה דאדרבה כיון דהוא שכיח טובא לא הוה ריעותא כלל וכמו שכ' בסי' הקודם וכן מוכח בכ"ד:

עיין פמ"ג לענין נראה שחרות בחוט דאע"ג דאנן קיי"ל אין שינוי מראה אלא בריאה מ"מ כשהמוח בפנים לקוי ג"כ איגלי מילתא דהוה ריעותא ע"ש ולכאו' סברא זו צ"ע דהא בריאה גופא דשינוי מראה פוסל דעת הרא"ה לקמן סי' ל"ח ס"ג דאם הוא מחמת מוגלא שבבשר הריאה אינו מטריף וע"ש בפמ"ג סק"ה דעשאו סניף להקל וא"כ למה כאן בשאר איברים היפך סברתו להחמיר בשביל זה גופה ואיך יהיה קולו חומרו. ונראה בישוב דבריו דבאמת הכא במוח שאני דהרי קיי"ל במוח שנשפך כקיתון דבמעמידין אותו ואינו עומד טריפה. ובארו הפוס' משום שסופו לקלקל העור. והרי בריאה מכשיר אפי' כולה נשפכה כקיתון וע"כ דבריאה אינו עשוי לקלקל, העור. וא"כ א"ש דכאן במוח דעשוי לקלקל אף דהשתא עדיין אינו בשיעור דאינו עומד. מ"מ כיון דכבר ראינו ששלט לשנות מראה העור הוא ריעותא. אבל בריאה דקיי"ל דאין הבשר עשוי לקלקל העור א"כ אין קלקול הבשר ריעותא כלל לעור. וי"ל דאדרבה יש בזה קולא וצ"ע:

סימן לג

ס"ג ושט שניקב לחללו נבילה וכן הוא לעיל סוס"י ב' וכן פרש"י שם ובד"ל גבי החליד במיעוט סימנים ובמיעוט קמא (דושט] לא מיבעיא דנבילה נמי הוה ע"ש. וכן צ"ל בהא דיליף ר"א דאזלינן בתר רובא משחי' דילמא במקום שחי' נקב הוה ושי' התו' דבעי למילף אפי' במקום חזקה ע"ש וש"מ דנקובת הושט נמי הוה נבילה ומיקרי חזקה שאינה זבוחה ומה שהקשו האחרונים מהתוספתא נראה פשוט דההיא קודם חזרה כמתני' דפרק השוחט לפי המסקנא וז"פ:

ס"ד ניקבו זה שלא כנגד זה טריפה והוא שניקבו מרוח אחד נראה לכאו' דכל שאינו בצד שכנגדו ממש יש לקרותו מרוח אחד וצ"ע:

בהגה וכ"ז מיירי שניכר שהנקב בא מחמת חולי עט"ז שהקשה דמספק נמי לתכשר דהוה ס"ס כמו ספק ע"י קוץ או ע"י חולי בסנ"א ובאר יותר בסי' מ"ט דאין לומר דהכא חמור טפי דהרי התם ע"י קוץ אסור לכו"ע והכא יש מחלוקת אי חיישינן שמא הבריא ע"ש ולענ"ד יש ליישב בפשי' דהנה באר הרא"ש אהך דחוששין שמא הבריא דדווקא

התם יש פלוגתא לפי שהקוץ אינו תחוב אלא בפנימי ע"ש. וא"כ בפשוט כבר ניחא הכא שפיר דהכא בניטל הקוץ הא לכו"ע חוששין וא"כ ודאי דמסתבר דהכא חמיר טפי דודאי דיותר הוה ריעותא מנקיבת עור אחד של הושט על השני מנקיבת הבשר לחלל וז"פ. אבל יש לבאר ביותר ביאור דהא באמת כ' הרא"ש שם דכאן גם ע"י חולי ודאי יש לחוש גם לפנימי אם לא שניכר שבפנימי אין שום חולי וכן הוא לשון התו' ע"ש. וא"כ פשוט דכאן לא שייך ס"ס דהא אפי' ע"י חולי יש לחוש ג"כ לפנימי אם לא שניכר דאין חולי בפנימי וכאן לא שייך שניכר כיון דגם בחיצון אינו ניכר החולי וליכא ס"ס. משא"כ שם בנקב בחלל הגוף אין חשש אלא ע"י קוץ דע"י חולי אין חשש מבשר לאיברים וע' מש"כ בזה בסוס"י נ"ג ודו"ק:

ס"ה וכן בשניהם אדומים כו' כ' הרא"ש דאע"ג דלא הוה לקותא אלא בחדא ל"ד לניקב זה בלא זה דהכא דכולו לקוי גרע ובסכ"א כ' ראי' נכונה גם בנפסק דע"כ כל שנפסק עור האחד שיעור הכשר שחי' ודאי טריפה וא"כ נראה דה"נ בלקותא כל שיש שיעור כזה ודאי טריפה דהא כל הקולא נלמד מנקב זה שלכנ"ז ולא עדיף משם. ובש"ך משמע דס"ל דדווקא כולו וצע"ג. ומיהו בפמ"ג כ' סברא נכונה דאפשר דנשתנה מקצת אינה לקותא כלל ע"ש. והנה הקשו על עיקר חילוק הרא"ש מריאה דאפי' אגליד כולה כשירה. ולענ"ד לק"מ דע"כ דבזה אין לדמות בטריפות. דהרי מצינו גבי גלודה דדמי גם כן לדהכא. דקיי"ל דבנשתייר כסלע מציל וניטל כולה טריפה. וכיו"ב בכ"ד. והא דפריך גבי ריאה שהאדימה מ"ש מקצתה דהדרא בריא כולה נמי הדרא בריא פשוט דהתם ס"ל להש"ס דדמי לנצרר הדם דלא מחלקינן בהא וכדמסיק וכי תימא לשמונה שרצים מדמינן לה ע"ש:

ס"ו אם עוף הוא בודק הקנה מבחוץ הט"ז כ' דבודק מקום שחיטה לבד והשאר יבדוק לאחר שחיטה ולענ"ד זה צריך עיון דקיי"ל כשי' החולקין על רש"י וס"ל דגם בדרוסה אין בדיקה לושט מבחוץ [ולי"ל מש"כ רש"י דבדרוסה יכול לבדוק לאחר שחי'] משום דלאח"ש מתלכלך בדמים וא"א לבדוק ע"ש בטור וא"כ גם כקנה שדרוסתו ג"כ במשהו בודאי ג"כ אינו יכול לבודקו לאח"ש וכמו שכ' בעצמו דמקום שחיטה בודק קודם שחיטה וא"כ מי יודע שיעור הדבר עד כמה מתלכלך וכן משמעות הלשון בפוס' דצריך לבדוק כל הקנה קודם השחי' ע"ש ס"ח בודק מקום המלוכלך וכ"ה גם לשון הטור ע' ב"י סי' כ"ג בשי' הרמב"ם והביאו שם בטור גבי אתא כי ממסמס קועי' דמא דל"מ לשחוט למטה ממקום המלוכלך ולבדוק מקום המלוכלך אח"ש דושט פשטא לי' ואפשר דמתרמי הנקב במקום שחי' ולא יהיה ניכר אח"כ ע"ש וא"כ פשוט דמש"כ הטו"מ כאן מקום המלוכלך לאו דווקא אלא צריך לבדוק תחילה כל הושט כולו וכן

מוכח בפשי' מדכתבו דבבהמה אין תקנה לספק נקב ואי דסגי בדיקת מקום המלוכלך לחוד גם בבהמה יכול לשחוט למטה ולבדוק מקום המלוכלך לאח"ש מבפנים וע"כ דכל הושט צריך בדיקה מבפנים קודם שחי' ודו"ק:

בחידושי הגאון ר' ע"א הובא להקל בשם ספר הישר לר"ת בכל המעי ההולך מהזפק להקורקבן רק בחתיכה אחת שע"ג הקורקבן ע"ש. אמנם מדברי הבה"ג גבי ניקב הזפק מבואר להיפוך דדווקא הכיס שתלוי חשיב זפק. והיותר הוא הכל כדין ושט. ומשמע שכן היה גירסתו בגמרא ע"ש. וכן מוכיחין דברי הריב"א במרדכי שהביא הב"י סוס"י זה ע"ש. וכן ראיתי בתשו' הרשב"א ח"ד סי' קפ"א דדעתו שהכל כדין דקין ע"ש:

סימן לד

ס"ב ויש מש"א שאין אנו בקיאין בשיעור כאיסר הלכך משערינן ברוב רוחב חלל הקנה והרב משיב על זה ועש"ך סק"ד שרוצה ליישב השגתו וכבר הרגישו האחרו' דהרא"ש כ' בפירוש דרוב רוחב גבי עוף הוה קולא גם אם נשער בעוף לפי ערך שיעור איסר וא"כ לפ"ד ודאי דהוה"ד בבהמה כאיסר הוא פחות מרוב רוחב דידי' וכ"ה בב"י בהדיא גבי נפחתה בעוף דלשי' הרא"ש אם חופה הוא יותר מאיסר ע"ש. וע"כ צ"ל לפי"ז דהרשב"א חולק בזה על הרא"ש וסבור שם דהוא חומרא בעוף ואפשר דהוא הולך בשי' הרי"ף דקאי אחסרון דעלמא וי"ל דהוא חומרא אבל שי' הרא"ש בפירוש דאיסר זוטר טפי מרוב רוחב הקנה כמש"כ הרב ובאמת עיקר הוכחת הרשב"א דודאי לא הקילו בעוף דזוטר חיותא ע"ש לולי ד"ק אינו מוכח כלל דהא מצינו גבי בשר החופה לקמן סי' מ"ח דבגדולה טפח אבל בקטנה לא מיטרף לפי ערך קרע טפח אלא בעי רובא דווקא ומבואר שם דכיון דהקרע טפח ממש. הוא מטריף כרובא. וה"נ י"ל בזה דבבהמה דאיכא שיעור איסר ממש. הוא חשיב להטריף כרובו אבל בעוף כיון דליכא איסר ממש לא חשיב להטריף בכערך. אלא דווקא ברוב אע"ג דבכ"ד משערין לפי ערך. הכא לא הטריפו אלא בשיעור איסר ממש. כמו שם בטפח. וא"כ אין להקל בזה נגד הרא"ש וכ"כ הפלתי. ומיהו מה שמוכיח זה דהא כסלע הוא כשני אצבעות כמבואר בסי"ל ובודאי כאיסר לא נפיש מסלע וחזינן דרוב חלל הקנה בשור הגדול הוא יותר אין זה מוכרח דהרי מבואר בסוגיא דבכורות ל"ז לפי אוקימתא דר"פ שם דפונדיון האיטלקי הוא כמקדח גדול וסלע סתם זוטר אפי' ממקדח סתם ובברכות סופ"ח מבואר דאיסר ופונדיון צריך אור גדול להבחין ביניהם ע"ש וא"כ שפיר י"ל דאיסר האיטלקי דהכא ג"כ נפיש מסלע סתם דבס"ל ע"ש וע' רא"ש פ"ד דב"מ ד' נ"ה שהוכיח דאיסר הוא של נחושת וצ"ע: ס"ד בהגה בעוף אם

נחסרה הגרגרת כו' עש"ך בסק"ד בשם הר"י לענין עוף הגס שיש בגרגרת דידי' כאיסר אי חסרון דידי' בכאיסר והנה יש לדקדק שנחלקו בזה רש"י והרא"ש והר"ן דרש"י כ' בעוף דליכא למימר בגרגרת דידי' כאיסר אבל הרא"ש והר"ן השמיטו הך תיבה למימר וכ' דליכא בגרגרת דידי' כאיסר ומזה נדקדק דרש"י. ס"ל דאפי' איכא בגרגרת דידי' כאיסר ליכא למימר בי' שיעור איסר אבל הרא"ש והר"ן ס"ל דדווקא בדליכא כלל בגרגרת דידי' כאיסר לא משערינן כאיסר אבל ביש בו משערינן כאיסר ודו"ק ש"ך סק"י ע' מש"כ ר"י וב"י לענין נפחתה כדלת בעוף וקצרתי לפי דלדידן דאין אנו בקיאין משערינן לעולם בחופה רוב הקנה והנה הולך בשי' דחופה פחות מכאיסר אבל הב"י כ' בהדיא דלשי' הרא"ש אם חופה יותר מכאיסר וכמש"כ לעיל והיינו דמקשה הב"י על ר"י דמנלי' הא כיון דאם חופה קיל י"ל דלא הקילו אלא ביש שלם ביניהם אבל כל שהוא חסר לגמרי לא הקילו אלא לפי ערך איסר בבהמה אבל באמת אין הבנה לקושייתו כיון דחזינן בבהמה דבנפחתה כדלת קיל טפי לשי' הרא"ש מביש שלם ביניהם דביש שלם לא הקילו כלל ביותר מאיסר וכאן בנפתחה הקילו וא"כ בודאי בעוף ג"כ לא נחמיר ודו"ק:

ס"ו י"א שאם ניקב מפולש משני הצדדים כו' עש"ך דבין בבהמה בין בעוף משערינן כעובי שני איסרים והוא יותר מאם חופה ולכאו' צריך ביאור דהא בעוף קיל בכאן מביש שלם ביניהם. ובבהמה מחמרינן בזה יותר דהוא פחות מכאיסר. וכבר הרגיש בזה קצת הפ"ח דהכא נמי הו"ל לחלק וטפי היה לו לומר דהא בבהמה אדרבה מחמרינן בזה. ונראה דה"ט דבאמת הרי לא שייך בכאן צירוף שני הנקבים ביחד כיון דבין נקב לנקב יש יותר מכמלא נקב אלא דהטריפות הוא בשביל הפילוש מצד זה לזה ובפסול טריפות זה דפלוש. שפיר י"ל דשוה עוף ובהמה משום דבכל פחות מעובי איסר י"ל דלא שייך פילוש. ועפ"ז אפשר לומר באם יש שני נקבים בצד זה ושני נקבים כנגדן כל שאינו כעובי איסר בנקב אחד אין שייך כאן להצטרף ודו"ק:

סימן לה

ש"ך סק"ט ומדברי התו' נראה דאפי' גדולה רק כשאר אונות טריפה. לפענ"ד לפי מה דמסיק בעצמו דלדידן הטריפות בזה משום חסירה ורדא. א"כ אין ראי' מדברי התו' דאינהו דמטרפי משום יותרת מקמא י"ל דכל שאין הורדא כדרכה ואינה כדרך חיוי ברייתא ודאי דבזה הרי הוא כבר בכלל יותרת אבל לדידן דקיי"ל דיותרת מקמא כשירה ואין הטריפות אלא משום חסר ורדא י"ל דבכה"ג עדיין לא מיקרי חסר וע' סקי"ז לענין יותרת ורדא שכ' דמסתבר דבמקום ורדא אפי' בתואר ורדא קצת יש להטריף דהוה יותרת

ורדא א"כ כ"ש דיש לנו לומר כשאין אלא אחת ושינתה תוארה קצת. דלא מיקרי חסירה דתלינן דורדא הוא וצ"ע. ס"ח ריאה שאין לה חתוכה דאונא טריפה. זהו פי' אחד בהא דדמי לאופתא והנה בסי' ל"ו גבי נפוחה כחריות של דקל כ' ה"ז ספק וע"ש בב"י דהוא משום ספיקא דלישנא דדמיא לאופתא וכ' דבהך דבכאן אינו ספק דזה ודאי טריפה משום מימרא דחמשה אוני אית לה לריאה ע"ש אמנם מדברי הרש"ל בש"ך סקמ"ד נראה דאינו הכרח משם די"ל דבשכולן איתנייהו וחסרה אחת גרע טפי והרי הרש"ל היקיל שם באופתא יותר מחסר ע"ש וצ"ע:

שם בהגה נראה היכר סימנים אלו כו' ע' עוד בד"מ בשם מהרי"ו דיש גם היכר דאונה יש לה שני חדודים ע"ש:

ש"ד ס"ק מ"ב ולפי"ז אפי' אם הורדא כתיקונה ויש יותרת אצלה אינה משלמת. והאחרו' נסתפקו עליו ולענ"ד הוא ק"ו משי' הרב בס"ט גבי אונה בסוף אומה דאינה משלמת. אע"ג דמודה דאין זה מיטרף בשביל יותרת מקמא ע"ש ודו"ק ס"ט חסרה האונה ובסוף האומה שבאותה צד כו' והרב החמיר ובפ"ח הקשה דהא בס"ד כ' הרב דזה מיקרי בדרא דאוני ע"ש ולפ"מ שבאר הש"ך שם עפ"י דברי רש"י דבש"ס אומה נמי מיקרי אוני כו' א"כ פשוט דלא שייך אלא לענין יותרת לענין פירוש דרא דאוני. אבל להשלמת המנין של האונות פשי' דלא שייכא כלל דהרי התם ודאי כוונו על האונות לבד האומה ופשוט:

סימן לו

ס"א ויש מטריפים בניקבו זה שלא כנגד זה כ' הב"י בשם הג"א דריאה פשטא ליה וגמדא לי' כמו בושט וכוונתו משום שהיא מרחפת והב"י השיג ע"ז. וע' בסמוך במש"כ בסט"ז מדברי ר"ת ברא"ש סל"ד תמצא הוכחה נכונה לדברי הג"א דודאי ריאה דמי בזה לושט דחיישינן בתרוויי' ליצאה וחזרה ול"ח בשאר איברים:

והש"ך כ' משום דהרוח נכנס בזה ויוצא בזה וצ"ל דבושט לא:

איכפת לן בהכי ומשו"ה הוצרך שם הש"ס לומר משום זימנין דמתרמי אהדדי ובזה א"ש דלענין ריאה הוצרכו בכ"ד בדיקות ביצבוץ ולא, סגי בדיקת העין כמו בכ"ד די"ל דכאן דאפי' בשלא יוכל אלא לצאת הרוח לבד נטרפת ג"כ. לא נתפס עדיין בראות העין כלל [ואין להקשות מדברי התו' מ"ג ד"ה הנך דכ' דחסרון בריאה וחסרון בשדרה חשיב בתרתי משום דאין השיעור שוה, דבריאה משהו ובשדרה דווקא חוליא. והרי בנקבים חשיב הכל בחדא. וע"כ דהשיעור שוה. דע"כ זה ליתא דהרי מפורש שם דחשיב בכלל נקובי גם ניקב הטחול. אע"ג דהתם בעינן שיור ד"ז דוקא ואינו שוה לכולם. וכן שי' רש"י

דבהמסס טריפה אפי' אינו ניקב לחוץ. וכן בריאה קיי"ל דבעינן תרויי' ובמוח הרבה פו' דבעליון לחוד נטרף. וכן בזה שלא כנגד זה בושט טריפה. ובקורקבן כשר. וע"כ דלא כ' התו' זה אלא גבי חסרון. דבריאה הוה משהו ובשדרה חוליא שלימה]. ובזה יתיישב ג"כ הא דמשמעות הפו' לקמן סוהס"י גבי מחט בריאה דאי"צ ריאה ק"ד. די"ל כיון דסגי כאן נקב כ"ש כזה שהרוח לבד יוצא. אפשר דבנקב כהאי עדיין לא נפיק דם כלל כדמשמע בסוף סוכה דמים אי"צ נקב כ"כ כיין. כ"ש רוח לגבי דם. וכעין זה חילק בד"מ סי' ל"ח גבי קרום של מוח ע"ש:

ס"ב נגלד קרום העליון כשר אלא שצריך בדיקה. ע' רא"ש דהואמבה"ג ולא הוזכר בש"ס ולענ"ד יצא לו לבה"ג מריאה דאוושא דאמר בש"ס דצריך בדיקה וס"ל לבה"ג בפשי' דודאי אין האוושות מעיד אלא על קרום התחתון אלא דכיון דחזינן דניקב התחתון חיישינן גם לעליון וס"ל בפשוט דה"נ מעליון לתחתון ובזה י"ל מה שנתקשה הש"ך שם באוושא דמשמעות הפו' דמהני בדיקה גם לדידן דכיון דבדיקה זו מדינא דהש"ס א"כ אין לסמוך על בדיקה דידן די"ל דאנן ס"ל להיפוך דרבא דלא הזכיר בדיקה גבי איגלי"ד ול"ח מקרום אחד על חבירו ודאי דה"נ גבי אוושא אי"צ בדיקה. ומה שהצריכו בדיקה בשניהם אינו אלא חומרא ואפשר דזה תלי במחלוקת דחוששין שמא הבריא בסל"ג ס"ט ערא"ש רפא"ט ודו"ק והסכמת הפו' בסמ"ח גבי ביה"כ דלראות שאינו נקוב ודאי צריך לכו"ע ודו"ק:

ס"ג ניקב ונסתם טריפה עש"ך שכ' שהוא משום דל"מ אלא סתימה דמעיקרא עכ"ל והא דכ' הרא"ש והרמב"ן גבי צוה"ג דיש תקנה לשבור ולחתוך העצם למעלה ע"ש צ"ל דשם דניטל כל עיקר האבר שהטריפות בו הוה נמי כלא נטרפה כלל וצ"ע:

ס"ה וכן אם נקבוה תולעים עי' סו"פ א"ט דמסתפק הש"ס בקוקייאני' היינו תולעים שבכבד ובריאה אי מיני' קא גבלי או מעלמא אתו ע"ש ומה שהשוחטים מפרישין בין התולעים ל"נ כלל כיון דגם לחז"ל לא נתברר טבעם ודאי דאין לעמוד אנו עליהם:

שם בהגה אפי' אדום בצלעות נגד הנקב טריפה משמע הא נגלד לחוד נגד מכה כשר ולא הוה ריעותא ויש מי שנסתפק בזה:

ס"ח חסר גוף הריאה ימש"א. ע' ב"י מש"כ ליישב אף דהש"ס מסיק גבי ריאה שנימוקה דחסרון מבפנים לא שמי' חסרון. דהתם עדיפא טפי דאי הוה סופה לנקוב כבר הוה ניקבה וא"כ משמע דסבר דהטריפות דחסר מגוף הריאה הוא בשביל שסופה לנקוב וסותר תחילת דבריו שכ' דהרמב"ם מפרש חסרה דמתני' בהכי ואי הוא משום שסופה לנקוב ודאי לא שייך למחשבה באפי נפשה כמו דל"ח כל לקותא דריאה ומצאתי

שנתעורר בזה בפמ"ג ובזה נסתלקו ג"כ קושי' הט"ז אהא דכמו כ' כפופה וחסרון דיתר מרביעית ע"ש דהני הוה לקותא וכמו נתפצלה בסי' הקודם וז"פ] אבל קושי' מנימוקה לכאו' י"ל בפשוט דהתם בעולה בנפיחה ואינו ניכר כלל אחר הנפיחה ובזה מודה הרמב"ם דלאו שמי' חסרון וכמסקנת הסוגי' שם גבי' נמוקה דחסרון מבפנים לא שמי' חסרון וה"ג מסיק הש"ס עוד גבי מחט שנמצא בריאה ע"ש והכא בניכר גם אחר הנפיחה וכן נראה לי בכוונת התו' שם דמש"כ בדברי המטריפים ואפי' עולה בנפיחה כוונתם על לשון ניכר החסרון שכ' תחילה דהיינו דניכר החסרון אפי' אחר שכבר עלה בנפיחה ע"ש ודו"ק. ועש"ך בסקכ"ג שכ"כ בפשי' דלא הטריפו אלא בשניכר אחר הנפיחה וכוונתו כמש"כ ולכאו' צריך להבין לשי' הרמב"ם דמנלי' לפסול כל חסרון דילמא דווקא אונה שלימה כדרבא ואולי דסתם:

חסר משמע ליה. בכ"ג. ואפשר דלמד זה מדאיצטריך לי' לרבא לאשמועינן דחסרון אונה טריפה וע"כ דבמתני' הוה מוקמינן במילתא אחריתא בחסרון בגוף הריאה וצ"ל דהו"א סברא להיפוך דחסרון אונה אינו ניכר החסרון בהריאה אבל חסר בגוף הריאה ניכר טפי ומשו"ה איצטריך ליה לרבא לאשמועינן וצ"ע. ועוד נראה והוא עוקר דס"ל להרמב"ם כהבה"ג דצמקה אונה שלימה טריפה וא"כ ליכא לאוקי בחסר אונה שלימה דהוא כ"ש מצימוק דצמקה נמי ודאי' אין הטריפות משום לקותא דהא חשיב לה באפי נפשה אלא דהוה כחסר דאינו עושה פעולתו. וכ"ש בחסר לגמרי וא"כ חסר דמתני' ע"כ אפי' לא הוה אונה שלימה ורבא דנקט חסר ע"כ אינו אלא:

איידי דיתר וחלוף ודו"ק ס"ט ריאה שנמצא בה מקום אטום כו' קורעים הקרום לבד עט"ז שהאריך והביא מסוף דברי הרב בהגה שכ' אפי' נחתכה הריאה יש לבדוק כו' לא הבנתי. דנראה דהבין דהיינו דנחתכה במקום האטום ואין לו ביאור דהא כתב הרב אם עולה בנפיחה ופשוט דזה לא שייך בנחתך זה המקום אלא פשוט דכוונת הרב דאע"ג דמשמע בכ"מ דנולד ספק נקב על חתיכה מריאה ל"מ בדיקה בהחתיכה וכדמוכח במחט בחתיכה דריאה וכ"מ גבי סירכא ובכ"ד ודו"ק וקמ"ל דהכא לענין בדיקה זו מהני אפי' אין אלא חתיכה לפנינו די' כשמנפח החתיכה ויראה דמקום זה עולה בנפיחה וז"ב ש"ך סקכ"ט דצמקה אונה שלימה הוה כחסרה. נראה לפי"ז דאונה שאין בה אלא כט"ד וצמקה מקצתה אפי' מעוטה כיון דאין בה השיעור בלא מה שצמקה ה"ה כחסר אונה וצ"ע והאחרונים נסתפקו בצמקה מקצת אי מיקרי ריעותא אם יש לחוש לשי' הב"ח דס"ל דגם צמוק מקצת טריפה ולכאו' לפמש"כ הרא"ש והר"ן ליישב דיקדוק הראב"ד. הא

דאמרו בש"ס גבי יבשה לשון מקצתה משום דבכולה קודם היובש מיטרפה בצימוק. א"כ מוכח דצימוק הוה התחלת היובש וקיי"ל דכל התחלות קילקול לטריפות הוה ריעותא: סט"ז ריאה שמחט בתוכה כו' ואם הוא חתיכה טריפה עש"ך במה שהשיג על הב"ח דמצריך ק"ד דא"כ מאי נ"מ בשלימה ונפיחה דהכל תלוי בק"ד. וכ' דאין טבע כל האיברים שוה. והנה קושי' מאי נ"מ בנפיחה לק"מ דבשביל זה הוה כנקב מצ"א דביה"כ שם וכבר ביארו שם החילוק שמצ"א לשני צדדים אף דבעי ק"ד ע"ש ומש"כ דאין טבע כל האיברים שוים לכאו' הוא תמוה מאוד דהא בהדיא פריך שם בש"ס מ"ש מכל נקובי דעלמא דל"ב ק"ד הרי שלא חילקו בזה בין האיברים. אמנם יש לפרש כמש"כ בריש סי' זה' דריאה שאני ע"ש. ולדינא הנה לשי' רש"י דס"ל דבאין כאן הוכחה שהוא דרך הריאה תלינן שבא דרך הושט ודאי לא שייך כאן להצריך ק"ד דנהי דכשאין ק"ד ע"כ דנכנסה בריאה לאחר שחי'. מ"מ הרי כבר ניקב הושט ביציאתו וכמו מחט בחלל הגוף ולא שייך ק"ד כיון דליכא מידי למסרך וכמסקנת הש"ס שם ולשי' התו' דס"ל דהוא משום דחיישינן ליצאה וחזרה הנה בביה"כ במצ"א ל"ח שמא יצאה וחזרה וע"כ דריאה דמי' לושט וכמו שכ' הרא"ש בשם ר"ת דושט איידא דפשטא לי' חיישינן שמא הבריא ע"ש והכי נמי הריאה ואם כן נראה דכיון דחיישינן ליצאה וחזרה הוה כניטל המחט משם דמבואר שם דתו לא שייך ק"ד. וה"נ י"ל כן בזה כיון דהכא חיישינן ליציאה וחזרה ול"ד לביה"כ דהתם ל"ח להכי כמש"כ ר"ת ובזה א"ש נמי הא דלא צריך ק"ד בושט אמנם הרשב"א כ' שם ט"א ועש"ך סמ"ח סקי"ד וסקל"ב וצ"ע סימן לז ס"ג שתי אבעבועות כו' אם שופכות למק"א אחת היא כו' עפמ"ג שפתי דעת סקל"ג דכ' דהא דנופחין אותה שבסוהס"י לא אמרינן כאן לקולא אלא דווקא שם לענין מעבר לעבר לחומרא ע"ש וע' לקמן סמ"ב גבי מרה כ' הב"י דהטור למד דין מרה בשופכות זו לזו מדין תרתי בועי ע"ש וא"כ כוון דהתם אמרינן דבנופחין הוה כשופכות כ"ש הכא דלא יהא המלמד חמור מהלמד וז"ב לענ"ד. ש"ך סקט"ו בבדיקה אם הוא מים זכים כל שיש להם כיס וכו' וכך הביא הד"מ בסי' ל"ח בשם מהרא"ק ע"ש שם סקי"ט ווובסמח"ב כ' משום דיש לחוש לחיכוך הצלעות עכ"ל הש"ך ונראה דלפי"ז ל"מ גם חוט בשר מקיף ובישש"ש סל"ח כ' עוד טעם אחר משום דשם הסמפון מגולה והוה כמעל"ע ע"ש וגם לפ"ז אין לחלק וצ"ע ס"ג בהגה ובועה כנגד טינרי בין אונה לאונה טריפה' נראה דאע"ג דלא נזכר זה בש"ס ולא נזכר אלא סמוכי ואין להוסיף על הטריפות נראה דהא דמטרפינן אינו בשביל ודאי' טריפות אלא דבהכי דרך לנקוב ולא הוצרכו להזכיר זה בש"ס דפשוט דלא גרע מקוץ שנקב לחלל ובועא כנגד טינרי דהוא קשה' כאבן ודאי מנקבת ומה לי אבן ממ"א או אבן מעצמה ואף לפי

דברי הפמ"ג סל"ט ש"ד סקכ"ג דדווקא בקוץ שמנקב בכח. הכא' בריאה שמרחפת תמיד ודאי לבכח דמי וחוששין לה. ולדידהו ודאי הוה מהני הכא בדיקה אלא דלדידן בכ"מ שיש ריעותא מן הדין לא סמכינן אבדיקה דידן משו"ה הוא טריפה וזה' נכון ש"ך ס"ק כ"ד אוקי תרי להדי תרי ובהמה בחזקת היתר עיין תו' כתובות (כ"ו) ד"ה אנן אחתינן כו' שכ' דבכל דוכתא קיי"ל דתרי ותרי הוה ספיקא מדרבנן ול"מ חזקת היתר באיסור דאוריי' וכ"כ בכ"ד וצ"ע: ס"ה בהגה ואפי' מים זכים בבועא מעל"ע עש"ך שהאריך להסכים כהרב דבועא מעל"ע יש לה מקור מריאה שנשפכה כקיתון. ובאמת כ"כ כן הרב בד"מ סק"ו דראי' מהא דריאה שנימוקה (וצמקה פשוט דש"ס) וכוונתו שנשפכה כקיתון דחיישינן לסימפונות אפי' במים זכים (כצ"ל שם בבירור] ונראה דמשמע לי' להרב דמיירי שם במים זכים דס"ל דודאי לא גרע בועא מריאה שנימוקה בעצמה. וכן הרא"ש בסמ"ה מקשה. על הרי"ף גבי בועא דאסרח מנשפכה כקיתון ע"ש (וכן משמעות לשון הש"ס דנ"ה הרי מוגלא כשר בריאה דמשמע דשוה בכ"ד] וא"כ תקשה הא דלא רצה ר"י להתיר בהני דקיימי צימחי צימחי דהיינו בועא. הא איהו גופי' מכשר בהדיא ריאה שנשפכה כקיתון. וע"כ דהא דלא רצה ר"י להתיר היינו במוגלא וכדר"מ שם מים זכים כשירה מוגלא פסולה. ונשפכה כקיתון דכשר היינו במים זכים. ובהא מסיק שם בנשפכה כקיתון דחיישינן לסמפונות. וה"נ בבועא מעבר לעבר דודאי הוא מגוף הריאה אבל כשאינה מעל"ע אנו תולין דאינה מגוף הריאה וכמש"כ הש"ך בשם הרשב"א ובזה נדחה כל מה שהקשה בפלתי ע"ש ומ"מ כיון דהד"מ מביא בשם מהרי"ל להקל במ"ז אפשר להקל בזה ע"י בדיקה וצ"ע ט"ז סקי"ז ובלבד שיעיין בצלעות ל"י למה לא הביא כן בסי' הקודם גבי נקב בכל ריאה דצריך לעיין בצלעות כמש"כ שם הב"י בהדיא ע"ש:

סימן לח

ט"ז סק"א אבל מה שמצאתי כמראה צב או כמו עין כו' ל"נ דאין להוסיף על הטריפות ע' ד"מ סי' ל"ז שהביא זה על בועא ובאר טעמו משום דבמראות הללו ודאי הס סרוחים ועכורים והיינו דס"ל כשי' הרי"ף דטריפה בזה וכ"ז לשי' זו אבל לדידן דמכשירין אף בסרוחים אין לחוש לזה כלל: ס"ג ימש"א דאין מראה פוסלת כשהשינוי בעור מחמת מוגלא כן פי' הרא"ה ליישב קו' התו' אהא דאכשיר שם באוכמי אוכמי דלא תיקשי הא דכדיותא טריפה דהא דאוכמי כשהשינוי הוא מחמת מוגלא ולע"ד פשוט דכל הראשונים שלא פירשו כן בהא דאוכמי ודאי דלא ס"ל בזה כהרא"ה לדינא ואין לומר דלדידהו דין זה מסתברא מעצמנו דהא גבי אטום חזינן דהוצרך בש"ס לפרש דאי מחמת

מוגלא כשר א"כ גבי מראה דלשי' לא אמרו כן בש"ס ודאי לא ניקל בזה וכן במעשה דרעגענשפורק שהביא הט"ז בסוהס"י דהטריפו הריאה שהי' בה חוט שחור מחמת מוגלא ונשתנה העור מחמת המוגלא ע"כ הוא דלא כהרא"ה וצ"ע דסתמו בזה ולא פירשו כן:

ס"ד כמראה הכחול שקורין בלא"ה ודומה לרקיע זה צ"ע דהרי התו' הוכיחו דככרתי הוא דומה לרקיע וגבי אוכמי פי' בשם בה"ג דהוא ככחול אלמא דכחול לאו כעין רקיע הוא וכן כ' בביאור בספ"ק דב"ב דכחול הוא שחור ע"ש והכי אמרינן בהדיא בנדה די"ט גבי שחור דיהה מכן ככחול טהור ע"ש הרי דכחול הוא שחרות דיהה מעט מדיו ונראה דמכאן יצא לו להראב"ן דפסק הכא כשחרותא דדיו להקל משום דכיון דבברייתא שם תני לטהר בכחול ואמרו שם בש"ס דכפחכותא דדיו טהור ובודאי דלא הקילו יותר מברייי' דאי ל"ה תיקשי בברייתא דלשמעינן רבותא טפי וע"כ דתרוויי' חד שיעורא הוא וכיון דהכשיר כאן בכחול ה"נ אינו טריפה אלא כחרותא וע' תבו"ש. וע' רש"י דכ' כקורטי דדיותא וכ"ה בר"ן ובאו"ז הגדול והיינו כמו שהוכיח הרש"א שם דביבשה הוא חומרא וכ"ש לחה דגרע טפי ע"ש היטיב ודו"ק: שם בהגה מכה בדופן נגד אדומה טריפה. והאחרונים הסכימו כהמהרש"ל להתיר בהפ"מ והפלתי השיג עליו דגם הרי"ף מודה לאסור דהא לא התיר אלא מדר"נ וש"מ דלשמונה שרצים מדמינן וכשיש מכה בודאי יש לתלות במכה ותמה אני מאי סוגי' היא לפרש בש"ס דמסתפק בפירוש לענין נצרר מחמת מכה. ולפשוט להתיר משום דר"נ. ולא הזכירו כלל. אלא פשוט דהמסקנא להתיר היינו במחמת מכה דלשאר שרצים מדמינן והרי"ף לא אייתי דר"נ אלא לראי' מדהתיר לקמן אדומה מדר"נ ולא חששו למחמת מכה ש"מ דמ"מ ודאי כשירה אלא דהש"ס לקמן גבי אדומה אמר דאפי' אינה מ"מ אין חשש דתלינן בדר"נ וז"ב:

ט"ז סוהס"י האריך דמראות הללו פוסלין אפי' בקרום העליון לבד וכל ראיותיו תמוהין. מש"כ מר"י שלא רצה להתיר צימחי אע"ג דלא ראה שנכנס לקרום לא ידעתי כלל דכי הצמחים תחת קרום העליון לבד הם גדילים ידוע דהצמחים גדלין בין עור לבשר כמש"כ הרשב"א ועוד דהא התם כל החשש הוא שמחמת קיללקול הבועא ודוחקה סופה לקלקל את הקרום ואי"צ כלל שיכנוס כבר לקרום ומש"כ מהדרוסה דמשיאדים סימנים פשוט דדרוסה חמיר דהרי בשאר איברים אסור אפי' משיאדים הבשר כנגד המעיים לבד וכ"ש דאין ראי' מכאן לדעת הר"ן ברי"פ א"ט דבושט בעינן באמת שיכנוס הארס בשני העורות ע"ש וגם הרא"ש שנסתפק גבי שינוי מראה דנפלה לאור כ' דאין לפשוט מדרוסה ע"ש ומהא דנפלה לאור גופה ודאי ג"כ אין ללמוד דהתם שאני דקוטרא עייל בהו אבל הכא

הרי משמעות הש"ס גבי שחור דאמרינן דאדום הוא אלא שלקה ע"ש ומשמעות הש"ס דהוה"ד בכל המראות אינו אלא שהמראה הוא לקותא וא"כ לא אלים אלא מנתקלקל עור אחד והרי גבי ושט כ' כל הפו' בפשי' דנתקלקל עור אחד במקצת אינו נטרף וכן מוכח מדברי הט"ז עצמו בסי' ל"ג דדווקא בכולו לקוי כ' דיש חומרא ולא במקצת וה"נ בריאה אין להטריף כל שניכר דבתתון אין שום ריעותא וע' פמ"ג ודו"ק:

סימן לט

ש"ך סק"ט ואפשר דה"ק כיון דסירכה לא שכיחי כשנסרכא סירכא גמורה הוא והא דמתנתקת משום שהיא רכה וכן מוכח לענ"ד דע"כ מש"כ הר"ן משום דלא שכיחא ודאי לא סגי בהא לחוד דא"כ גם בחי' לא נמעך כמבואר כאן בהגה דל"ש בהו סירכא. וע"כ צריך נמי לטעמא דרכה ותרויי' צריכי ודו"ק: ס"ג הוציא הריאה קודם שתבדק נופחין אותה הט"ז כ' דלדידן דאין בקיאין בבדיקה אין להתיר בזה ועפמ"ג מש"כ בשם הרשב"א דאע"ג דקיי"ל בכ"ד דבדיקות הריאה דרבנן מ"מ באיכא ריעותא הוה דאו' וא"כ. פשוט דל"ד הכא לשאר דוכתא דאיכא ריעותא דקיי"ל דלא סמכינן אבדיקה דידן התם משום דהוה חששא דאו' אבל כאן דליכא ריעותא דלא הוה אלא חששא דרבנן שפיר יש לסמוך גם אבדיקה דידן ופשוט:

ס"ד אונא הסריכה לאונא כו' כסדרן כשירה. עפמ"ג בפתיחה לסי' דלשי' הרמב"ם דחסר בריאה הוה טריפה בפ"ע א"כ אם יש חסרון ל"מ סתימה ולענ"ד אני מסתפק גם לשי' הפוס' דקיי"ל כותי' דאין טריפה אחרת בחסרון אפשר דבכה"ג ל"מ ואפי' לשי' רש"י דמכשר בנקב גמור אבל בחסרון לא. דהנה זה נראה ברור דבכ"מ דמהני סתימה לנקב כגון כאן וכן בסתימת דופן במצר החזה כן מרה וכבד סותמתה וכן חלב טהור בקורקבן ודקין. משמע דווקא נקב בעלמא אבל נקרע רובו לא וראי' ברורה ממלחולת שניקבה וירכים מעמידין אותן דכשר מפרש התם ר"י דברובו טריפה. וא"כ ה"נ בחסרון כיון דמצינו בגרגרת דנקבים שיש בהם חסרון חמיר מאין בהם חסרון. י"ל דה"נ בכה"ג ל"מ סתימה ואין לה"ר דא"כ כדפריך בש"ס גבי חסרון בפנים מריאה שניקבה או שחסרה ה"ד אילימא מבחוץ היינו ניקבה. לשני דהיינו כשיש סתימה. דז"א כיון דכל הטעם דל"מ סתימה בזה דבזה אין הסתימה מתקיימת וסופה לסתור. אכתי הוה בכלל ניקבה כמו כל לקותות דסופה לסתור. מיהו סתימת הפוס' בכל הניקובים לא משמע לחלק בזה וכן משמע בהדיא מדברי האחרונים בסל"ג גבי שניהם לקוים בושט, דכ' דאע"ג דברובו ודאי הוה לקותא. מ"מ כיון דאכתי אינו בכולו ל"ג מניקב זה בלא זה דכשר. הרי אע"ג

דודאי דכל מקום הלקוי הוה כחסר ס"ל דמהני נמי הגנת השני. אע"ג דבש"ס לא הוזכר אלא ניקבה וצ"ע שם בהגה וי"א להכשיר אם היא מעיקר האונות עד חצין אפי' מפולש. במשבצות סק"ז כ' דאם לא נהגו לאסור נ"ל בכוונת הרב דדווקא במפולש. אינו אלא עד חציו. דאיכא ריעותא דבתחילתה אינה מחוברת ובסופה מחוברת אבל מחוברת מעיקרה כשר עד סמוך לשיפולה ע"ש. ונ"ל להוסיף עוד סברא בזה דאפי' נימא דמה שלמעלה מחצין היא במקום זה שלא כסדרן. מ"מ כיון דהיא מחוברת מעיקרה עד חצי' בכסדרן. ומחצי' עד סמוך לשיפולה ע"כ היא פחות מחצי'. א"כ יש לנו לילך אחר רוב מקום הסירכה כמו בסכ"א גבי מצר החזה דאזלינן בתר רוב מקום בסירכא ע"ש ועש"ך סקי"ז בשם הב"י דאם סירכא יוצאה מדיבוק שבין האונות ונסרכה לאונה עצמה. הוה ס"ס. ספק מחמת הדיבוק ואפי' אם מהריאה שמא היא מאותה אונה שנסרכה סופה ובש"ד כאן ובמשבצות סק"ט האריך בזה. ולכאו' כאן שנסרכה בשני מקומות בבין החיתוכים שהיא כסדרה. וגם לגב שהיא שם שלא כסדרה. הו"ל למיזל אחר רוב הסירכא וכהני דינים שבמצר החזה וכמש"כ לעיל. אמנם דיקדוק לשון הב"י נראה לפענ"ד דלא איירי כאן בסירכא אחת (ובזה יש לעיין לדינא דכיון דפרט שם כמה דינים בזה. נראה דעקירות הן ואין ללמוד מהם למ"א. ועוד די"ל דהוה ספק חסרון ידיעה דבקי אפשר שיכול להבחין) אלא בשניכר לפנינו שעיקר הסירכא היא כדינא בין החתוכים. אלא שיצאה עוד מבין הדיבוקים סירכה שנסרכה לגב וכיון שאנו רואים שהם שתי סירכות שאינן מחוברות. משמע דל"מ מידי האחת להשני'. והיכי שאין להכיר שהנסרכת לגב יוצא מבין הדיבוק. טריפה מספק וכמו שכ' שם הב"י בשם הרמב"ן לענין שתי אונות הנסרכות לדופן ואין ניכר ראשי הסרכות ע"ש. אלא כיון שניכר שהיא יוצאת מהדיבוק ס"ל דיש סברא לומר כיון שעיקרה בין הדיבוק. אע"ג דקיי"ל כשי' התו' דס"ל דיש לחוש לכל סירכא שלא כסדרן שתעשה נקב בהפסקת ראשה. כאן י"ל שלא תפסיק אלא בראשה שבין הדיבוק ואין חשש בזה. ואע"ג דמספק א' אין להתיר בכאן שיש לנו ריעותא סירכא שלא כסדרן לפנינו ול"ד לס"ה דהתם ליכא לריעותא כמו שיתבאר לפנינו אבל בריעותא לא) וכמש"כ בשם הרמב"ן לעיל. אלא דיש להצטרף הספק שמא היא מינה ובה והוה ס"ס טוב. דמתחלה יש לנו לדון על התחלת הריעותא שמה שיצאת מבין הדיבוק אינה שום סירכא כלל ובזה יתיישב היטב כל מה שגמגמו בזה ודו"ק:

ס"ה נסתפק אם בגב או בחיתוך כו' כשירה ע' אחרונים דלא שייך הכא נולד ריעותא מחיים דקיי"ל להחמיר דסירכא כסידרן לא הוה ריעותא כלל וזה יובן היטב עפ"י דברי הח"ד בסי' נ' ע"ש ונראה דאפי' לשי' רש"י דגם סירכא כסדרן אינו בלא נקב אלא דמהני

סתימה מ"מ י"ל דגם הנקב גופי' כיון דיש לו סתימה מעיקרא אינו טריפה וכמו באי מבדרא לי' סימנא חיא דלא הוה טריפה אלא דכ"ז שלא נסתמה חוששין שמא אינו ראוי לסתום וגם צריך בדיקה אם ניסתם ומ"מ אותו שנסתם בברור מעיקרא לא הוה ריעותא ודו"ק:

ס"ח סירכא יוצאת מהריאה והיא תלוי' עש"ך בשם הרא"ש דאפי' לשי' רש"י דאין סירכא בלא נקב אם הי' נקב הי' מסתרכת למקום אחר ותמהו האחרונים דשמא עדיין לא הספיקה להסתרך. ובאמת דברי הרא"ש מפורשין בפירוש בדיקדוק לשון רש"י שכ' בלשון זה אין סירכא זו באה בלא נקב. דקדוק לכתוב זה דהיינו שלא כסדרן דווקא והיינו דמהפשטת ליחות בעלמא לא הי' מגיע להסתרך למקום שהוא שלא כסדרן אבל כל שלא נסתרכה למ"א אין זה בודאי אלא הפשטת ליחות ובודאי דרגיל בריאה הפשטת ליחות כדאמרינן גילדי גילדי כשירה. אלא דלכאורה יל"ד דלפי"ז למה כ' רש"י דכסדרן דשוכבות זו ע"ז ומגינות זע"ז. נאמר בכסדרן דהוה הפשטת ליחות. וכן דקדקו התו'. אבל לולי ד"ק לא ידעתי קושי' בזה דרש"י כ' לרבותא דאפי' יש נקב לפנינו תחת הסירכא הוא כשר. כיון דאמר רבא דהכי רביתייהו כמו דאמרו גבי מצר החזה. והתם מכשירין בפירוש אפי' בניקבה. וה"נ הכא. אבל בודאי דבסתם אמרינן דאין כאן נקב כלל וה"נ בתלוי' ונכון: וע' בחדושי הרשב"א שכ' בשם העיטור דסירכא תלוי' כיון שעולה בנפיחה כשר דהוה כמו בועא והוא סברא אחרת דאמרינן דהוא עור הריאה עצמה שעלה והיא בועא בעלמא. ואף שאנו אין סומכין ע"ז שהרי הרב בהגה מטריף בעולה בנפיחה. מ"מ י"ל דמצרפינן תרתי טעמא ביחד. הפשטת ליחות. ובועא. ובזה יוצדק דברי הט"ז בסוהס"י שכ' גבי סירכא שבראשה בועא כמין כפתור מלאה מוגלא. דיש להטריף דהוה כבועא בשפולי ע"ש. ותמהו עליו להטריף משום ספק בועא בשיפולי. דמבואר לעיל בסל"ז ש"ך סקכ"ד דיש להכשיר בספק ע"ש. ועוד מאי ענין בועא בשפולי לכאן דהתם כשר בחוט בשר מקיף. אבל באמת כוונת הט"ז כמו דמטריפין בשפולי. ה"נ כאן שבראשה כפתור והיא תלוי' דחזינן דהיא מתנתקת ודאי דיש להטריף. וכיון דאין מכשירין ס"ת אלא בצירוף שני הסברות הפשטת ליחות. ובועא. וכאן דאם בועא היא טריפה. אין להתיר בשביל הפשטת ליחות דחיישינן שמא נקב. ושמא בועא תלוי' היא וכן נכון לדינא סכ"ד אם כל הריאה דבוקה לדופן כו' טריפה אין זה סותר לדברי הרב בהגה ס"ז. והחילוק מבואר בב"י באריכות:

בל"ש סוסי"ז לענין ריאה שמוציאה כעין טיפת דמים דאם אינו מבצבץ י"ל דהיא מהפשטת ליחות. ואף שהוא כעין דם מצינו בגיטין זיעא כדם. אלא שנסתפק אם שייך

לאחר שחי' שמזיע. והנה בטור או"ח סתס"ו מצינו בפירוש בשר שחיטה שמזיע וכ"ש בריאה ששכיח בה ליחות וא"כ נראה להכשיר. וראיתי מי שחשש בזה שהוא נקובה ומה שאינה מבצבצת שהדם סותם הנקבים ולענ"ד הוא חששה רחוקה דמוכח בהדיא גבי אטום דשכיח שלא תעלה בנפיחה ואפ"ה כשתנקוב תבצבץ ע"ש. וא"כ כשהוא עולה בנפיחה ודאי דאין סתימת הדם מעכב לסתום את הנקב. כמו שאין הרוק שלמעלה מעכב וסותם את הרוח. ולפמש"כ ברסל"ו דמשו"ה תלי בריאה בדיקת ביצבוץ ולא נקב במ"ע משום דהריאה היא נטרפת ביציאת הרוח ואפשר שאינו נתפס עדיין במ"ע: וא"כ כאן בנקב שמוציא דם. ודאי זה צריך להיות נראה לעין. וכשיקלפו את הקרום ולא יראו בו נקב ודאי שוב אין לחוש כלל:

סימן מ

ש"ך סק"ג אפי' ניקב הלב מפולש מצד לצד ולא ניקב לחלל כשר. בחי' הגרע"א דקדק מדברי הטור גבי נפלה לאור דכ' שהכבד אינו כלב דהלב בכ"מ שנשתנה טריפה והכבד אינו נטרף אלא כנגד מקום מרה. ואי איתא גבי לב ג"כ כשלא נשתנה נגד החלל לא הי' לו להטריף ע"ז ולענ"ד דבלב חללו הוא לעולם אמציעותו לכל צד. ואף שצד אחד הוא עב יותר מ"מ כל הקיפו של לב הוא כנגד חללו ומותאין קו על אלכסון ולא שייך זה גבי כבד כנגד מקום מרה ודו"ק:

עיין פמ"ג שכ' בשם הסמ"ג דמחט בחלל הגוף הוה ודאי טריפה דעל הרוב נכנס דרך הושט וניקב ויצא וע' בסי' הסמוך דהרשב"א והתו' חולקין על רש"י ולא ס"ל רוב זה דנכנס דרך הושט ובאמת גם לשון רש"י דרוב הנבלעין דרך הושט משמע דלא קאי אלא לענין ריאה דלא נימא דניכנס דרך הגרגרת ולא ניקבה כלל ע"ז כ' דאפי' אי דרך בליעה עייל רוב הנבלעין הוא בושט אבל לענין חלל הגוף לא ידעתי כלל אי שייך לומר דרוב הוא דרך הושט ומשמעות לשון הנבלעין שכ' רש"י משמע דווקא דרך בליעה וכן לשון התו' והר"ן והמרדכי גבי מחט שנמצא בביה"כ מצ"א דכ' דהיינו בצד הפנימי אבל מצד החיצון ודאי טריפה דאי מגואי ודאי נקוב ואי מאבראי יש לחוש שמא ניקב א' מאיברים הפנימים מבואר בהדיא דאינו אלא ספק וכן בתשו' הרשב"א ששע"ה אשר הובא קצת ממנה בב"י סמ"ח מבואר דאינו אלא ספק ואע"ג דכ"ז שהיא בביה"כ מצד פנים אנו מקילין דהיא כדרכה וכשירה. אבל כשכבר ניקבה לחוץ ויצאה מהפנים משמע שם דשוב אין בזה סברה לתלות דרך בליעה ע"ש היטב גם מש"כ שם הוכחה ממה שהעור שלם אינו מוכרח לענ"ד דלא שייך הוכחה משלימת העור יותר משלימת הושט ועוד

דהעור דאין בו טריפות עשוי יותר. להתרפאות מהושט דהוא מיטריף בנקיבתו וברי"פ דם הנדה מבואר בהדיא דעור גזעו מחליף לכמו שהי' טפי מבשר ע"ש וצ"ע: ס"ג בהגה מיהו אם נמצא בסימפון הגדול שבלב וקופה לחלל הלב כשירה דאין סופו לנקוב כן הוא שי' הד"מ בפי' דברי הבה"ג וחודה לצד הלב טריפה אפי בסימפון גדול דסופה לנקוב וכבר כ' הב"י דזה תמוה לעשות טריפות בשביל שסופה לנקוב ומה שכתב הפלתי מסירכא שלא כסדרן וחסרון בגולגולת לענ"ד דכוונת הב"י דגם לעשות טריפות בשביל מה שסופה לנקוב הוה בכלל מוסיף על הטריפות דמי יודע דאי בדרא לה סימנא לא הדרא בריא וביותר כאן כיון דכ' בעצמו דבקופה לצד חלל הלב אפשר דפלטה לה ע"י שיעול. א"כ אף כשהחוד לפנים מי יודע דלא פלטה לה. וא"כ זה גרע יותר אף מנתפצלה הריאה מקמא וחסרון ככ' כפופה דמטרפינן לעיל. ועוד קשה דהא בריאה מכשירין לה ולא אמרינן דסופו לנקוב וכמו שהרגיש הט"ז לשי' ומיהו זה יש ליישב לענ"ד דנראה דדווקא בסמפון אמרינן דסופו לנקוב משום דהסמפונות עשוין לפעולתן ובודאי שלא יחזיקו שום דבר בחללן וטבען תוציאן לחוץ ותנקוב אבל בבשר י"ל שפיר דתנוח שם תמיד ולא תנקוב כלל לחוץ. והנה מבואר בב"י בסי' הסמוך דלהרמב"ם ניקב סמפונות הכבד שבפנים הכבד ג"כ טריפה ובריאה כבר הביא הב"י בסל"ו דברי הריב"ש דודאי מודה הרמב"ם למסקנת הש"ס דלא מיטרף בניקבו בפנים הריאה משום דריאה בשרה רך. והבשר סותם ול מיטרף אלא כשנתקלקל גם הבשר. אבל בשר הכבד הוא קשה ואינו סותם. וכמו בסימפון שניקב לחבירו ע"ש. והנה הלב שהוא קשה יותר מכבד ודאי ג"כ אינו סותם. ואפי' חלב הלב ס"ל להרמב"ם דאינו סותם כמבואר כאן בש"ך. וא"כ א"ש דבריאה לא הוה סופה לנקוב די"ל דתיכנס לבשר והבשר יסתום תיכף את הסימפון ובבשר תנוח שם ולא תנקוב כלל את הקרום לחוץ כנ"ל. אבל כאן בלב כיון שסופו לנקוב את הסימפון כבר נטרף דהרי אין לו סתימה כנ"ל. אבל עדיין קשה דמנלן לחדש זה דסופה לנקוב כיון דאין זה מוכרח כמש"כ דאפשר דפלטה לה. ע"כ נראה עיקר כמש"כ הט"ז דכ"ז אינו אלא מחשש שניקב כבר את הסימפון אלא דלא חיישינן לזה אלא כשסופה לנקוב דהיינו בחודה לפנים וכשיצאה כבר מסימפון גדול. אלא דמה של"ח אלא כשסופה לנקוב. נדחק משום דלב דהיא קרוב לקנה כריאה הוה כריאה ולא הוה לן לחוש לניקב. כמו דל"ח בריאה אלא משום דסופה לנקוב. וגם נדחק דלפ"ז הא גם ריאה ג"כ סופה לנקוב ומ"מ ל"ח שם וחילק דבריאה ל"מ טעם דסופה לנקוב משום שיש לה בדיקה ע"ש ולענ"ד אין הבנה לטעם זה דמאי עדיפות יש בזה וגם אין שום מקור לכל החילוקים האלו וכן הרשב"א לא כ' בזה אלא דריאה סימפונות שלה רחבין עי'

ב"י בסי' הסמוך אבל א"ש הכל בפשי' לפמש"כ לעיל בסמוך וגם יתבאר מקורו דבאמת ס"ל לבה"ג בפירוש עיקר החילוק שבש"ס שבין כבד לריאה דבכבד טריפה בקופה לבר והוא משום נקובת הסימפונות [דמפרש בש"ס ג"כ כשנמצאת בתוך הסימפונות כמש"כ הב"י לשי' הרמב"ם בסי' הסמוך ע"ש] ובריאה הכשירו בכל ענין אפי' בחודה לפנים ולא חששו לנקיבת הסימפונות. וע' בזה מש"כ התו' לשי'. ומש"כ בסמוך בשם הרשב"א. והוא ס"ל בטעם החילוק כמש"כ בסמוך משום דבכבד סופה לנקוב את הסימפון ואין לו סתימה אבל בריאה שהיא רכה ותסתום ל"ח כנ"ל ומ"מ הכל משום חשש שניקבה כבר כמש"כ הט"ז. אלא דל"ח לזה אלא בשסופו לנקוב דווקא. ומשו"ה לא חששו בריאה דהתם אין סופו לנקוב כמש"כ בסמוך. וזה א"ש מאוד בלשון הש"ס שם הא איתא קמן ולא מינקבה כשירה והאר"נ סימפון שניקב טריפה כו' פי' מדלא חילק בין קופה לבר כו' ודו"ק. וא"כ לב נמי דאין לו סתימה להסימפון כנ"ל. ודאי דומה בזה לכבד ובחודה לצד הסימפון חיישינן שניקבה וטריפה. וא"כ מקורו פשוט מדברי הש"ס גבי כבד וריאה וזה נכון:

והנה הרשב"א כ' סתם דמחט בחלל הלב טריפה. וע' ב"י. ולענ"ד דהרשב"א ס"ל כיון דלא פי' בש"ס אלא דין ריאה ומרה וכבד וביה"כ. ולא איירי בלב י"ל דבלב אין דרכו כלל לבא בו דבר דרך פנים וא"כ יש להטריף בכה"ג כמו מחט בחלל הגוף ועוי"ל מדפריך שם בש"ס גבי כבד אלו אשתכח בבשרא כה"ג מי טרף מר ופרש"י משום דנקובת הכבד אינה טריפה משמע הא בלב דטריפה בנקובה שפיר יש להטריף בכה"ג ומסתימת דברי' נראה להחמיר בכה"ג אף בסימפונא רבא דלבא וצ"ע:

ש"ך סק"ז לולי קבלת ראבי"ה יש להתיר מאחר שלא הגיע המכה לחלל הלב ולשון הג"א וראה בעובי הלב קורט דם ולא בחללו ואסר. ומזה כתב המחבר דאצ"ל בחללו. וכבר תמה הש"ך בסמוך דהרי בחלל הלב דרכו בכך. ולענ"ד גם הלשון לא משמע כלל שהוא לרבותא. ולולי שאיני כדאי הי' נראה דאדרבה ה"ק שלא הי' הדם הרגיל להיות בחללו אלא ק"ד בעובי הלב ובזה הרי איכא ריעותא גם בחלל ומשו"ה הוא דאטריף אבל בליכא שום ריעותא בפנים באמת אין להטריף וצ"ע:

סימן מא

ס"ב שיעור זה דכשני זיתים אפי' בשור הגדול ובעוף הכל לפי גדלו לשון אפי' בשור הגדול משמע לכאו' דבכל בהמה שוה אפי' דקה שבדקה וא"כ גם בעוף הכל שוה וא"כ

אין להקל אלא ערך עוף גדול לפי ערך בהמה דקה וצ"ע. וגם לקמן סמ"ג גבי טחול לכאו' לא משמע כן ועיין מה שכתבתי בסנ"ו וצ"ע:

ס"ג יבש הכבד עד שנפרך בצפורן כו' הא דהטריפו יבש גם בכבד אף דאין מדמין בטריפות ולא חששו בכל האיברים למראה וסירכא וכה"ג. נראה דהכא שאני לפי דגם הש"ס שם דמי לה גם למומי בכור. והקילו בכבד ג"כ עד שנפרך בצפורן משום דתלי לה הש"ס שם בשלט בה אוירה. וא"כ גם בכל האיברים שהטריפות פוסל בהם ג"כ יבש פוסל ודמי לנתמסמס דמטרפינן בכל האיברים [ובצומת הגידים י"ל דמיקרי שליט בהו אוירה ואפשר להחמיר בהו כמו באוזן בכור שם ועי' רי"פ גה"נ גבי ביעא דגדיא דקרי לי' שם לא שליט בהו אוירא. וברי"פ לולב הגזול גבי אתרוג משמע דבכה"ג קרי שליט בה אוירא וצע"ג] אבל צ"ע קצת דא"כ למה לא כללו גם יבש בכל האיברים כמו שכ' בסי' נ' גבי נתמסמס ע"ש:

שם בהגה אם יבשו אלו הב' זיתים לבד נמי טריפה עש"ך הא דלא בעי לה הש"ס הכא כמו גבי גלודה דמיבעי לי' נטלו ראשי פרקים וכולו קיים משום דהכא פשיטא לי' דהוא טריפה. ונראה לענ"ד הטעם הא דפשי' לי' הכא משום דלמ"ד דכשר בנשתייר הימנו כלום פירש"י דטעמו משום דלא בעי כדי להעלות ארוכה דלא תלי בי' חיותא אלא דשיורא כ"ש בעינן מקום תליא דמרה. וכיון דאין טעם השיור כלל משום מעלה ארוכה. אלא דמקום זה הוא דיש עליו טריפות וכל השאר אינו תולה בו טריפות א"כ לא שייך כלל למיבעי דדווקא גבי עור דכולו תלוי בי' חיות אלא דכ"ז שנשתייר מקומות אלו מעלה ארוכה י"ל דבכולה קיים ג"כ אינו ניטרף אף שחסר במקומות הללו אבל כאן דהטריפות הוא רק בשביל מקום זה ודאי דלא שייך למיבעי כלל דודאי הכל תלוי בי' דווקא וא"כ ודאי דלמ"ד דמחמיר דבעי דווקא כזית לא ניקול טפי מלמ"ד כ"ש ובודאי גם לדידי' טריפה דודאי גם לדידי' משמע דעיקר החיות תלי במקומות הללו ודו"ק:

שם נימק הכבד טריפה אע"פ שנשתייר הב' זיתים. עט"ז שהאריך להשיג דבהש"ס גיטין מקשה עלה דאדרבה ריאה חמיר דהא תנן ריאה שניקבה או שחסרה ובכבד ניטל ולא נשתייר כלום ומשני כיון דמפומה קאתו אימור איתמוחי איתמח ופי' רש"י אף השני זיתים ע"ש משמע דווקא בשנימק השני זיתים הוא דטריפה ע"ש. ובאמת לולי ד"ק של רש"י לשון הש"ס איתמוחי איתמח לא משמע כן דא"כ הו"ל למימר דילמא כולי' איתמח. ע"כ נלענ"ד דבאמת יש להבין בקושי' הש"ס שם דמאי פריך הא מסקינן גבי כוליא דכשר בריאה פסול בכוליא מוגלא. פסול בריאה כשר בכוליא נקב. וא"כ לק"מ דשפיר י"ל ג"כ דנימוק גרע בכבד מבריאה אע"ג דבנקב ריאה חמיר. ע"כ נראה דמעיקרא

הוה ס"ד דריעותא דדם שבא מכבד הוא רק משום חסרון והיינו דפריך דחסרון אדרבה פוסל בריאה יותר. דבריאה פוסל בחסרון כ"ד אבל כבד כשר בנשתייר כלום [ולפי"ז צ"ל דס"ל דחסרון דריאה היינו אפי' אינו חסר אלא מבפנים דליכא נקב ואין הטריפות כלל משום הקרום אלא משום החסרון בעצמו וי"ל דמכאן יצא לו להרמב"ם להטריף חסרון מבפנים בשניכר החסרון מבחוץ]. ומשני דהאי ריעותא דדם אינו כלל משום חסרון אלא משום דודאי איתמח וסופו לקלקל הכל. ובזה שפיר י"ל דכבד חמיר. ובכבד אמרינן דגם במקצת סופו להיות נימוק הכל. אבל ריאה שנימוקה אפי' נשפכה כקיתון קיי"ל דכשירה. וא"כ אי"צ כלל לפרש דאימור איתמחי איתמח דהיינו דכולו איתמח. אלא כוונת הש"ס כמש"כ דהטריפות מצד איתמח. ובזה שפיר כבד חמיר כנ"ל. וכן מוכת לענ"ד דפשטו' הש"ס דמכבדא אפי' מעט דם כבר לי"ל תקנתא בודאי ע"ש ודו"ק. וע' רשב"ם ב"ב דק"ל גבי אין מדמין בטריפות כ' כדאמרינן וחילופא בכבדא וכבר נדפס בצדו שלא נמצא. ולכאו' הי' נראה בכוונתו על סוגיא זו. ומפרש כדפירשתי. אמנם יש לומר דכוונתו על הא דחולין מ"ה גבי תלתא קני ר"ח מתני דכבדא כריאה. דריאה ככבדא ע"ש. ומש"כ ראי' מנפלה לאור דלא מטרפינן בכבד אלא כנגד ב"מ פשוט דאין מדמין בטריפות. וכ"ש דשי' המרדכי שם להטריף באמת בכולו וע' משכ"ש ודו"ק:

ס"ד התליע הכבד והש"ך החמיר כדברי הר"ן דהבעיא לא היה להקל אלא אדרבה דבעי להחמיר בזה דלא סגי אפילו נשתייר ב' זיתים ופשטו בזה להקל אבל השני זיתים בודאי בעינן לבד המתליע. ונראה דלפ"ז בעינן נמי שלא יהיה מרודד בשביל התולעת. דאי ל"ה עדיין הו"ל להר"ן למימר דמבע"ל היכי דהכזיתיסהוא מרודד אע"ג דמרודד בשביל חסרון דעלמא פסול. וע"כ דליכא הכא שום קולא ומשו"ה הוצרך להר"ן לפרש דאדרבה הוה הבעיא להחמיר דהכא גרע טפי ודו"ק:

ס"ו מחט שנמצא בכבד כו' פשוט דל"ב הכא ק"ד דבין לשי' רש"י דחיישינן שמא בא דרך הושט וניקב ובא לכבד ובין לשי' הרשב"א דהחשש שניקב את הסמפון בהליכתו עכ"פ אין המחט במקום הנקב וליכא מידי למסרך דקיי"ל דל"ב ק"ד ופשוט:

שם כלפי חוץ כשירה עש"ך דכ' דאם החוד כבר יצא חוץ לכבד חיישינן שמא ניקב את המעיים וער"ן שהקשה דלמה לא חיישינן אפילו באינו יוצא לפנינו שמא כבר יצא וניקב וחזר וכדחיישינן בריאה ותי' דדווקא גבי ריאה דבשיצא משהו לחוץ כבר נטרפה חיישינן אבל בכבד דאינה נטרפת בנקובתה אלא דניחוש שמא יצא כ"כ עד שניקבה המעיים לא חיישינן דאי יצאה כ"כ לא היתה חוזרת. ולפי"ז אפילו ביוצא כבר משהו ממש לחוץ עדיין אין לנו לחוש לנקובות המעיים. אבל לא נתברר לנו שיעורו. ועוד

דאין קושי' מוכרחת לענ"ד דלפ"מ דמבואר לעיל סי' ל"ב בתולעת בחוטם דל"ח לנקובות קרום של מוח משום דהוה ס"ס שמא לא הגיע לקרום ושמא לא ניקב. ובארנו שם משום דזה הוה כספק על ספק לא על בספק דרוסה. וא"כ ה"נ לענין ריאה דהנקובה מטריף בשביל עצמותה. והוה ספק אחד אי ניקב אי לא מטרפינן. אבל כאן דאין הנקובה אלא באבר אחר א"כ כ"ז שלא יצא לחוץ לפנינו נראה ברור דהוה נמי ס"ס שמא לא יצא ושמא לא ניקב. וא"כ לפי"ז י"ל דכ"ז אינו אלא כשעדיין לא יצא כלל אבל ביצא משהו. בודאי יש לחוש כבר שניקבה המעיים. ועוד לא ידעתי דהרי לכאו' ל"ח ליצאה וחזרה אלא בושט דפעיא בי' וכן בריאה דמשמעת ג"כ קול וכמש"כ בסוסל"ו אבל בשאר איברים קיי"ל דל"ח כדמוכח בביה"כ שניקב מצ"א וער"ן גבי ביה"כ ודו"ק:

ס"ז מחט שנמצא בסימפון גדול שבכבד כו' עפמ"ג שכ' דאפילו כבר ניכנס בהסימפון שהוא בגוף הכבד כשר ויש לתמוה עליו דבהדיא מבואר בב"י דלמאי דקיי"ל דהסימפונות שבתוך הכבד אין נקב פוסל בהם ע"כ דהחשש הכא על הקנה שלא נכנס עדיין לתוך הכבד וע"כ כל שנכנס לתוך הכבד כבר יש עליו חשש ניקב. וע"כ לא הכשירו כאן אלא בהרחב הרבה ולא כשהוא מיצר כבר. ואפילו חוץ לכבד וכן משמע בהדיא בדברי הרשב"א וצע"ג:

ס"ח ניקב טרפש הכבד כו' נראה דס"ל להגאונים דכזית במקום שהיא חי' היינו במקום הטרפש. וא"כ ע"כ בניטל הטרפש היא טריפה. וכדפריך בש"ס גבי ניטל לחי התחתון והא איכא עיקור סימנים. וכיון דבניטל טריפה קיבלו דהוה"ד בניקב ולא חשיב לי' לטריפות בפ"ע משום דהוא בשביל הכבד. ועפ"ז נראה דאע"ג דמהני לי' סירכא לסתום את הנקב מ"מ זה דווקא סירכא אחריתי דהוא בריא ומחזיק את הכבד אבל סירכת הכבד עצמו ל"מ כיון דהוא צריך להחזיקו להכבד. א"כ אם אין בו כח בלא הכבד היאך יחזיק את עצמו. ועוד כיון דעיקר החיות במקום חיבור. א"כ אם נקוב שם אין הגנה על מקום חיותו. ואם נקוב במ"א ונסרך לכבד אינו כסדרו. ובודאי ל"מ וכ"כ הח"א ונראה דזה טעמו:

סימן מב

ס"ו שתי מרות שבמקום דיבוק ברוחב אצבע היה כאחת כשירה עש"ך דאע"ג דלקמן גבי דקין בעינן שיוצאין כאחת גם למטה התם שאני שצריך המאכל לצאת. ועפ"ז נראה הא דס"ז וכ"נ דברי הרשב"א בב"י מקור הך דינא. ולכאו' היה נראה דכ"ז הרשב"א לשי' בתשו' שהביא הב"י בסמ"ו שלא קיבל עדות הטבחין על הוריד שבדקין סמוך לקיבה

אבל לדידן דקיי"ל כחכמי לוני"ל שקבלו העדות שהוא האמת שבכל הבהמות יש להם וריד זה מן הכבד והמרה לדקין והביאם ב"י בסמ"ז ותימה על הב"י שלא הביאם יחד למחלוקת). ועכ"פ קיי"ל כחכמי לוניל וכ' שהוא לשפוך מותרות המרה לחוץ. א"כ גם המרה יש לה דרך לצאת ולא שייך טעם זה. אמנם נראה בלא"ה כיון דהרבה פוס' מכשירין לגמרי ביתרת מרה סמכינן הכא אמ"ד אע"ג דלא הדרי וערבי דהא התם גבי דקין אינו אלא חומרא מספיקא וכשי' הר"ן שם שהסכימו עליו דלא בעי הדרי וערבי ע"ש:

ס"ז בהגה מרה הניכרת מעבר לעבר אי שפכו להדדי חדא היא וכשירה עש"ך בשם הד"מ דאע"ג דבועא הניכרת מעל"ע בריאה טריפה התם חיישינן לסימפונות, אבל בכבד אין חשש סימפונות ול"י למה הוצרכו לזה דא"כ לשי' הרמב"ם דס"ל דגם בסימפוני הכבד פוסל נקב גם בכאן יש להטריף. ולענ"ד בפשי' דדווקא בועא דהוא לקותא יש חשש סמפונות אבל מרה אין כאן לקותא ואורחה היא וליכא למיחוש למידי ודו"ק שם אי לא שפכו תרתי היא וטריפה לענ"ד דדווקא כ' בכה"ג דשני המרות הם בתוך הכבד בזה האחת ע"כ הוה יתרת. אבל כשהמרה תלוי' כהלכתה ויש בתוך הכבד כמין מרה הוי כשאר יתרת שלא במקומו דנוהגין להכשיר כמבואר בכ"ד וצ"ע:

ס"ט בהגה וכ"ש מחט או קוץ במרה דטריפה הנה שי' רש"י דלמאן דמכשיר בריאה מכשיר גם במרה וקו' התו' דא"כ למה מסיק בש"ס בפשי' אבל דזיתא בזע כיון דאנן קיי"ל להכשיר בריאה. מבואר בב"י בשם רי"ו ובע"ה. דהיינו בשאינה שלימה לפנינו דהוה כחתיכה דריאה דקיי"ל שם דטריפה אבל כשהיא שלימה לפנינו גם במרה דיינינן דין שלימה וכשירה בכה"ג כמו בריאה שלימה. וגם בשאינה שלימה אי קופה לגיו כשירה. וכ"ה בחתי' דריאה לשי' רש"י שם דפי' גם בחתי' דהוא משום חשש שמא אתי דרך ושט א"כ בקופה לגיו לא חיישינן ע"ש. והנה התו' חילקו דבזיתא שהוא גרעין חיישינן טפי דדחוק לה לבוא דרך הסימפון ולכאו' לפי דבריהם ג"כ במחט דלא שייך סברא זו דדחוק יש להכשיר ובקופא לגיו [ואע"ג דלשי' גם בריאה בחתיכה טריפה אפילו בקופא לגיו משום דחיישינן דנקבה כבר לחוץ וחזרה ויש לחוש כן גם במרה (ואפילו בשלימה לדידן דלא דיינינן במרה דין שלימה] יש לחלק דדווקא בריאה יש לחוש לחזרה וכמש"כ בסל"ו ע"ש]. וגם י"ל דהתו' ס"ל כשי' הר"ן דס"ל דבמרה הוה כסימפונא רבא דכבדא וא"כ במקום דליכא סברא דדחוק משמע דלשי' יש להכשיר בכ"ג. וכן הבין הרש"א ע"ש. וא"כ יש לצדד להקל בזה בקופא לגיו. אלא דעדיין יש לדון בזה דהנה הר"ן כתב לפרש מטעם אחר דבמרה מתוך שעורה דק חיישינן שמא נקבתה ע"ש. ולפי"ז הוא להיפך דכשקופה לגיו והחוד לצד העור. חיישינן שנקבתה. (ועט"ז סק"ה בשי' הרשב"א

והרמב"ם). ובקופא לצד העור אין חשש וכשר. לשי'. ולשי' רש"י הוא להיפך כנ"ל. וא"כ לדידן דע"כ אנו צריכין לחוש לחומר שני השיטות. ע"כ יש להטריף בתרוייהו דבקופא לגיו והחוד לצד העור יש לחוש שמא נקבה דרך הליכתה דעורה דק וכסברת הר"ן. ובקופא לבר דהיינו לצד העור יש לחוש לדרך הושט כשי' רש"י. וא"כ לדידן ע"כ טריפה בכ"ג ועוד דקיי"ל דלא בקיאינן בין אלימתא לקטניתא. אלא א"כ היא כגרעין תמרה כמבואר בסמ"א:

וכשהקופה גדולה כ"כ תו יש חשש התו' דהמקום דחוק לה וטריפה בכ"ג ודו"ק סימן מג ס"ב ניקב ראשו העב טריפה התב"ש דקדק מלשון הרשב"א שכ' דלשי' הרמב"ן שני טחולין הדבוקון בסומכי' טריפה דכניטל מקום הדבוק דמי ומשמע אפילו דבוקין בכל הסומכי' דהוה כניטל כל הסומכי' טריפה. ש"מ דאפילו ניטל כל הסומכי' כולו ולא נשאר כלל אלא הקולשי' הוא טריפה ע"ש והנה מבואר מדברי' דס"ל דהא אם היה שני טחולין דבוקין בכל הטחול לגמרי זה כשר אפי' להרמב"ן דהוה כניטל כולו ולענ"ד נראה דלא שייך כניטל אלא על מקום הטריפות אבל במה שאין בו טריפות לא שייך כלל כל יתר כניטל וא"כ להרמב"ן דבשביל מקום דבוקו מטריף. אפילו דבוק בכולו טריפה דלעולם חשיב כניקב בסומכי' וטריפה. ומ"מ אינו אלא להרמב"ן דבשביל דבקותו של היתרת עושה את המקום שהוא דבוק בו אם יש באותו מקום דין טריפות כניטל והוה כניקב בסומכי' דטריפה. אבל לשי' רש"י דבאבר יתר הוה כניטל גם אבר השני שכנגדו. אין לנו להחמיר בו אלא לעשות זה כניטל כל האבר כולו. ובטחול דניטל אינו מטריף בו אלא א"כ ניקב. כשר זה. דזה הות כניטל כולו ודוק וא"כ בחסר כל הסומכי' שפיר י"ל דהוה כניטל כולו וכשר ודוק היטב:

ס"ג כל מה שדבוק לכרס קרוי עב כו' ע' ל"ח דהמונח ואינו דבוק כשר. וכן נראה לענ"ד כיון דדק שבעב כ' כל הפוס' בפשי' להטריף. ואם גם המונח טריפה א"כ מטריף נקב ברובו. ולמה אמרו לית הלכתא כמאן דמטריף בניקב הטחול. דהרי אדרבא ברובו הוא טריפה. והול"ל הלכתא כותי'. והנ"מ בסומכי' וכדאמר שם גבי כוליא. והנ"מ דמטיא לקותא למקום חריץ. אלא ש"מ דברובו כשר. ואין טריפה אלא המיעוט הדבוק לכרס ודוק: ס"ד עובי ד"ז ל"י שיעורו ע' פלתי שכ' לצדד בשליש אצבע ואין דבריו מוכרחין כמבואר מעצמו להמעיין שם. ולענ"ד המדקדק במלאכת המשכן במעשה האדנים בפירש"י וסוגיא דשבת ימצא בכל אדן שמונת אלפים ושש מאות וארבעים אצבעות כסף. על רוחב וגובה אצבע. ומבואר בפרשה פקודי שהוא נעשה מככר כסף שהוא שלשת אלפים שקלים כדאמרינן בריש בכורות. ומגיע לכל שקל דאו' שהוא סלע. קרוב

לשלש אצבעות. על רוחב וגובה אצבע. (חסר חלק תשיעית אצבע בקירוב) וקיי"ל בס"ל דסלע הקיפו טפח. וא"כ רחבו שהוא שליש מהקיפו הוא אצבע ושליש והוא עגול. וכשתעשנו מרובע דקיי"ל דהוא נעשה רביע פחות. הוא אצבע מצומצם. וא"כ ע"כ שהיה ג"א בעביו. ובפרק הזהב אמרינן דינר הבא מסלע. שהסלע כשנפחת יכול לעמוד על דינר ומסתמא הוא נפחת גם בהקיפו. ולפחות הדינר כסף יש בעוביו אצבע. ובתוס' רי"פ הזהב כ' דדינר זהב היה עב יותר וא"כ היה נראה לכאורה דודאי אין פחות מאצבע וצ"ל דהוא בשור הגדול וכמש"כ הפוס' וצ"ע: שם ומ"מ נראה שהוא פחות מחצי טובי' עפ"מ דגם בדק שבעב דיו בחציו. וצ"ע לענ"ד דכ"כ המפרשים דאע"ג דבש"ס נתנו שיעור אחד בסתם. עובי ד"ז. י"ל שהוא בשור הגדול ובקטנים הוא לפי חשבון עובי' של הטחול כמו שהוא. ומשו"ה א"ש דמשערין לדידן בכ"א בחצי עובי' כמו שהוא. וא"כ אין השיעור שוה דבאמת הוא לפי עובי' של הטחול ע"ש. וא"כ אי"נ לחלק בטחול אחד:

דודאי נתנו שיעור אחד על כולו. וא"כ לכאו' לדק צריך ג"כ חצי עובי של העב. ואף שהוא יותר מחצי עובי' במקום זה הדק. ולשון אשתייר לא קשה ע"ז. דקאי על עיקר עובי' וצ"ע ס"ו טחול העוף כו' אין הנקב פוסל בו. עב"ח דברייתא דלוי דכנגדן בעוף אינו אלא על המתני'. הנה אין כוונתו לאפוקי דלא קאי ברייתא אשמעתא דר"ע דזה פשיטא אלא דכוונתו דאע"ג דברייתא דר"י ברי"פ א"ט מסקינן דחשיב לכולהו טריפות. והיה מקום לומר דבריי' דלוי קאי ג"כ אברייתא דר"י. ומשו"ה כ' דמ"מ לא קאי אלא על המתני' וכעין זה כ' התו' בנדה ס"ז גבי ברייתא דכל החוצץ בגר חוצץ בנדה שכן דרך הברייתא לעמוד על המשנה ע"ש ויפה הקשה הט"ז דהא מש"א אין לך אלא מה שמנו חכמים ע"כ לא קאי אמתניתין לחוד אלא אכולהו. ה"נ מה שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף ודאי קאי נמי אכולהו. ולא כמו מי שהשיג על הט"ז דברייתא דלוי ודאי לא קאי אשמעתא דאמוראי ואינו נכון דהרי ברייתא דר"י ודאי דחשיב כולהו כמבואר ברי"פ ודו"ק:

ועיין ט"ז שכ' דלקותא דטחול בפנים אינו פוסל וה"ר דהא בריאה כשר חסרון בפנים. ומדלא אמרו כשר בריאה פסול בטחול כדאמרינן הכי גבי כוליא ש"מ דבטחול נמי באמת אינו פוסל לקותא שבפנים כמו בריאה. ולענ"ד ע"כ יש לדחות דהרי גבי חוה"ש נמי קיי"ל ברובו דווקא. ואינו נפסל בנקב כריאה. ואפ"ה קיי"ל בסי' ל"ב דהומרך המוח מבפנים פוסל ולא אמרו ג"כ כשר בריאה פסול בחוה"ש. וע"כ דאין זה מוכרח. ומ"מ בנשאר גם מעט בשר שלם בכל הקיפו אפשר ללמוד מהא דחוה"ש גופה להקל דהרי כשהמוח מקיף מכל צד כשר גם במוח שבראש אע"ג דנפסל בנקב משהו כמבואר

בסל"א. וכ"ש בחוה"ש. וא"כ י"ל דה"נ כאן כשהבשר שלם סביב. וע' אחרונים שכ' דין זה של הט"ז בכוונת הראבי"ה שבהגה ס"ב. וי"ל דהראבי"ה לשי' דמכשיר נמי שם גבי מוח ודוק:

סימן מד

ש"ד סק"ב בשם האו"ה דניקב ע"י חולי ל"ג מנתמסמם. ולכאו' הא בהקטינה דהיינו ע"י חולי כמבואר בס"ה אפ"ה אינה טריפה אלא אם הקטינה עד כפול ומשמע אפילו שלט ההקטנית גם בלובן. אפ"ה ביותר מפול כשירה וע"כ דאפילו ע"י חולי לא הוה כנתמסמס ע"כ נראה בכוונתם דהיינו כשניכר דהנקב או החסרון הוא מחמת רקבון שנרקב ונימק וא"כ בזה ודאי דקודם שנימק זה המקום לגמרי. נתמסמס תחילה. וכבר קיי"ל דאף דניטל הכוליא כשר אם נימוק ואח"כ ניטל טריפה דאינה חוזרת לכשרותה וכ"ש הכא במקצתה שנימוק כבר דודאי כבר נטרפה. אף שאח"כ נימוק שם לגמרי. ומה שהוצרך לומר דל"ג מנתמסמס. כוונתו דאף שעכשיו כבר הוא נימוק לגמרי וניטל מ"מ ל"ג מתחילתו דכבר היה בודאי נתמסמס דכבר נטרף. משא"כ בהקטינה דהוא חולי אחר המקטינה בלא המסמסה כלל בזה לא שייך כלל לנתמסמס וז"ב. וא"כ מש"כ הב"ח דמסתימת הפוס' לא משמע כן. לענ"ד אין זה מוכרח דבכה"ג פשוט דכו"ע מודי דהוא טריפה והוא פשוט ונכלל בהא דס"ו ומה בין כולה למקצתה ואדרבה בכוליא מקצתה גרע טפי ודו"ק:

ס"ב בהגה מכת חרב דינו כלקתה עש"ך דהיינו כשהוכתה בכח. וכן מצינו חילוק זה גבי סימנים שנדלדלו בסכ"ד דאפי' לשי' בה"ג דאפי' שמוטה כולה אינה טריפה [אלא שאין שחיטה מתירתה] מ"מ בנעקרו בכח הוה טריפה דזה כייב לה טפי כמש"כ שם הש"ך. וה"נ כאן אף דחותך מן הכליות תנן בהדיא דכשירה וכמו דדייק שם גבי טחול. י"ל דזה דווקא בנחתך בנחת. אבל בהוכתה בחרב בכח שפיר י"ל דהוה טריפה וההיא דמחו בכוליתא שדקדק משם הרא"ש דאינה טריפה אפי' בנחתך במקום חריץ ע"ש ומשמע ודאי דמחי היינו בכח. צ"ל דהם יפרשו כמו שכ' ההג"א בסל"ו דמחי לה דהתם היינו על הגוף כנגד הכוליות ע"ש אבל בכוליא גופה הוה מיטרפא וזה נכון: ט"ז סק"ח דהלא ק"ו הוא ומה נקב דפוסל בריאה כשר בכוליא אפילו בלובן מ"ז דכשר בריאה כו' ל"ד קל וחומר דהרי במוגלא דכשר בריאה אפילו הכי פוסל כאן אפילו לא הגיע למקום חריץ. אלא דכוונתו אינו אלא ללשון הש"ס שסתמו בתרוייי דנקב כשר בכוליא וכן מים זכים אמרו כשר בכוליא. וכי היכי. הא דבנקב כשר הוא אפי' בלובן ואף שיש בזה פסול יותר

שפוסל בריאה אפ"ה אמרו בלשון כשר סתם וקאי אף על הלובן ה"נ כשר שאמרו בכאן היינו אפי' בלובן. כיון דזה נוטה יותר להכשיר ובפשוט י"ל כיון דלקותא דאמר עלה שם פסול בכוליא היינו במטאי למקום חריץ ש"מ דמ"ז דכשר היינו אפילו במקום חריץ וכן לעיל גבי ריאה שהעלתה צמחין אמרו דההיא דמליא מוגלא פסולה מים זכים כשירה בכוליא אתמר. משמע בהדיא אפילו מליא מ"ז. ולפ"ז משמע לכאו' דאפילו כולה כן ולא נשתייר כלל כשר. ומש"כ הט"ז דאי"צ שישאר כל הלובן אלא מקצתו משמעות דבריו דמקצת מיהו צריך צ"ע:

ס"ד נמצא בה דם דינה כמים. ע' פלתי שהקשה דהא הכבד ודאי כולו דם ואפ"ה קיי"ל דנימוק לדם טריפה ע"ש. ול"י דמיונו כלל דהתם הרי הטריפות הוא בשביל ניטל דבעינן שיהיה קיים דחיותא תלי בי' וכל שנימוק אינו קיים. אבל הכא בכוליא הרי ניטל כשר ואינו מטריף אלא בלקותא וכן בהקטינה לקותא היא דמכאיבה. וכל שלא היה הלקותא גדולה כ"כ לשנותו היפוך טבעו עדיין אינו מטריף בו. ודם היינו כמ"ז דבטבעה היא אדומה והחילוק פשוט לענ"ד:

ס"ה בבהמה דקה עד כפול עש"ך וע' מג"א רסר"ב אמנם בריש כלאים מבואר דפול ופול הלבן שני מינים הם ע"ש:

שם והיכי ידעינן אי קרום שלה כווץ. היינו נמי שהכיס מלא חלב דסעיף הסמוך דחלב הכוליא הוא הקרום כדלקמן סס"ד:

ס"ז הקטינו היתרות עט"ז דאפילו אין היכר איזה הקטינה כשר. ונראה דאע"ג דלעיל סל"ה ב' ורדות בשורש אחד והאחת הפוכה אינו כשר אלא כשהקטנה דווקא הפוכה. אינו דומה לכאן דהא באמת שם ב' ורדות הוא טרפה. ואינו כשר אלא כשהם בשורש אחד. דאמרינן חדא היא. ואם כן תלוי טריפות בשניהם אלא דכשהקטנה הפוכה כשר. דהוה כנשתנה מעוטה. וכיון דרובה כתיקונה אינו שינוי. אבל כאן כוליא היתירה אינה כוליא כלל וכל שיש שם כוליות כשירות לא איכפת לן כללי ונכון ס"ח י"א דלובן בכוליא לקותא היא וכל שינוי מראה פוסל בה עש"ך דאע"ג דאין שינוי מראה בשאר איברים כוליא שאני דלקותא פוסל בה וש"מ לקותא היא. וע' פמ"ג שנתקשה לו דהא נתמסמס דהיינו לקותא פוסל בכל האיברים. ולכאורה אפשר דה"ק דהכא פוסל הלקותא גופה. ולא ככל האיברים דהוה משום שסופו לנקוב. אבל כאן אדרבה הנקב אינו פוסל בהכלל אלא דגוף הלקותא פוסל בה. וכיון דגוף הלקותא אוסר בה יש להחמיר יותר אבל האמת יורה דרכו דהבעה"ט ז"ל בעל הלכה זו. שי' לפרש הא דאמרינן לקתה בכוליא טריפה דהיינו מה דמצינו בש"ס דקרי ליה לקותא. והיינו בש"מ דאמרינן בש"ס שחור אדום

הוא אלא שלקה. ואלקותא זו אמרו דלקתה טריפה. ולפי"ז מוכרח כמש"כ הש"ך בשם הרש"ל דבעי מטיא למקום חריץ דהא לשי' אהא הוא דקאי בש"ס וא"כ הא דמכשיר בהאדימה ע"כ היינו שגם הלובן נעשה אדום וצ"ל דכיון דכל גופה הוא אדום גם הלובן קרוב להתהפך לאודם וצ"ע:

ועיין טור דירוקה כשר והרב ז"ל בת"ח כ' דגע"ל כשר דהוא נוטה לאודם. וגרי"ן טריפה. והאחרונים כ' דבהלכות נדה מבואר דגע"ל אינו אדום ודעתם דאדרבה בגרי"ן יש להכשיר. כדאמרינן גבי ריאה ירוקה כשירה מדר"נ והיינו גרי"ן כדפירש"י שם כעשבים ע"ש. וה"נ י"ל גבי כוליא. והנה לפי פשט דברי הטור דדייק לה מדברי העיטור וכמש"כ הרב בד"מ ע"ש והיינו דהבעהע"ט כ' דמראה הכוליא אינו דומה לריאה. משמע דכוונתו דהכא יש להכשיר אף מה שמטריף בריאה. ולהיפוך לובן כשר בריאה ופסול בכוליא ע"ש. וא"כ ה"נ י"ל כן לענין ירוקה דהכא דהיינו גע"ל ואף שפוסל בריאה מ"מ בכוליא שהיא אדומה היא קרובה למראה גע"ל. ואף דבהלכות נדה מבואר דגם גע"ל אינו כאודם. פשוט דכוונתו דמבואר שם מדברי הפוס' דמ"מ גע"ל יותר נוטה לאדום מגרי"ן. דכ' שם לרבותא דאפי' גע"ל כשר ע"ש. אלא דמ"מ שם גזיה"כ הוא דאינו טמא אלא ארבע מיני דמים ומה שכ' האחרונים שיש להכשיר גרי"ן גם בכאן דלא נפל בו דמו כמו בריאה. לענ"ד לא מוכח כן דברי הרשב"א גבי נפלה לאור דכ' דלא חשיב ריאה גבי אדומים שהוריקו. דאי גרי"ן כשירה מדר"נ כו' ע"ש וא"כ ע"כ מדחשיב לי' בשאר איברים ש"מ דבשאר איברים לא שייך דר"נ. וא"כ אין להכשיר משום זה גם בכוליא דהא אנו רואין דכל האיברים אינו דומה בזה לריאה ודו"ק:

במשבצות סק"א דלהרמב"ן יתרת כליות דבוקות במקום שלא ישאר כענבה טריפה. ולפי"ז הא דפסול לקרבן היינו דווקא בשאינן דבוקות בכה"ג. דאי ל"ה טריפה הוה. ולא נראה כן. דא"כ ברגל למה לי' לר"ה לאוקי ביד. לוקי ברגל באינה דבוקה בבוקא דאטמא. וע"כ דסתמא משמע בכ"ג. ואפשר דגם להרמב"ן ל"א אלא במקום שהחסרון טריפה מצד עצמה ולא בטחול וכליות שחסרונו אינו פוסל. אבל הר"ן והרשב"א לא כ"כ וצ"ע. ואפשר כיון דהרמב"ן כ' בהדיא דגם בצומת הגידין כן והרי להרמב"ן לשי' גבי צוה"ג כשיחתוך למעלה שהיא למטה מארכובה הראשונה כשר וא"כ גם זה אין הטריפות בשביל חסרון זה אלא משום דכייב לי' כמ"ש הרא"ש בפ"ד ע"ש:

סימן מה

ס"א בהגה ויש מחמירין בניקב או נימוק הב"י תמה ע"ז דמנ"ל דבר זה. ולענ"ד נראה פשוט דס"ל בישוב קושי' התו' דלמה מיבע"ל בש"ס אי הורו בטרפחת לאיסורא דהא ר"ט דהטריף חשיב לה טועה בד"מ כדאיתא בסנהדרין וס"ל דהא דמיבע"ל הכא לאיסורא היינו בניקב או נימוק ואף דניטל ודאי כשר מיבע"ל דלמא בניקב ונמוק מחמירין טפי כמו בטחול וכליות ולא איפשטא ולחומרא. אבל באמת הוא קשה ליישב כן דהא כ' התו' גבי ניקב כיס השתן דטריפה והא דלא חשיב לי' במתניתין לפי שהוא בכלל ניקבו הדקין ע"ש. והנה גבי דקין מבואר בהדיא דנטלה טריפה דהרי אפילו ביתר הטריפו משום שהוא כנטול כמבואר בסמ"ז וא"כ האם דניטל כשר אם נאמר דניקב ונימוק טריפה ע"כ דזה אינו בכלל נקובת הדקין וע"כ הוא טריפות אחרת א"כ ודאי תיקשי למה לא חשיב לה ר"י בהדי שמונה עשר טריפות ולא שייך לתרץ אר"י דבפלוגתא לא מיירי כעין שכ' התו' אברייתא דלוי (לשי' ר"ח דמחלק בין בהמה לעוף דמשו"ה לא חשיב לה לוי ביותר עליהם עוף דלא מיירי בפלוגתא] דהא אדר"י פריך שם ולחשב גלודה ולחשב חרותא ומשני ס"ל כמ"ד כשירה ולא משני עלי' בפלוגתא לא מיירי וא"כ הו"ל למפרך נמי מהא ולשנוי' נמי בכה"ג דס"ל בשירה וע"כ דליתא כלל ולא מטרפינן כלל בהא ומיהו אפ"ל דלא חש לדקדק ולהאריך. ולפי המסקנא לק"מ דהא מסיק בסוגי' דר"י שם בהדיא. דחשיב גם טחול בכלל כל הנקובים. ואף דניטל הטחול כשר. וה"נ י"ל באם דאע"ג דניטל כשר וניקב או נימוק טריפה מ"מ חשיב לה בכלל כל הנקובים כמו שחשוב טחול וצ"ע. ומ"מ נראה ברור בטעמם כמש"כ והנה נ"מ בזה דהנה בעוף קיי"ל לדידן דלא מכשירינן אלא בהפ"מ וכן בנימוק לא מכשירינן ג"כ אלא בהפ"מ. וא"כ אם נמצא נימוק בעוף לכאו' לא מקילינן תרי קולא בהפ"מ כדקיי"ל בכ"ד. אבל לפ"ד אין זה תרי קולי דשניהם מט"א. בפירוש הסוגיא דהורו בטרפחת. וסתרי אהדדי. ואי הא לא הא ושפיר י"ל דאנן סמכינן ארו"פ דמכשירין בכ"ג ועי' ב"י: ועיין כ"מ סופ"ט דשחי' הביא דברי הריב"ש בישוב סוגיא דביהר"ח אין בו משום ריסוק איברים לפי' הרמב"ם. ומוכח מדבריו דאי הוה שייך ריסוק איברים בביהר"ח (דהיינו האם) הוה כל בהמה שילדה צריכה בדיקה בביהר"ח לשי' הרמב"ם. וש"מ ע"כ דנימוק האם טריפה לשי' דודאי ל"ג נתרסק מנימוק וכן לא חשיב הרמב"ם גבי ריסוק אלא טחול וכליות. שנימוק פסול בהם וע"כ דלשי' ג"כ פוסל נימוק באם וצ"ע:

ס"ב ניטלה שלפוחית שמי רגלים נקוין לתוכה כשירה וכ"ה ברא"ש סמ"ה בשם ראב"ן וכ' דאין להוסיף על הטריפות ועוד דכמה ב"א שמר"ג יוצאין תמיד והעידו הרופאים

שניטל השלפוחית וחיין ע"ש ולולי שאיני כדאי יש לפקפק בזה ומש"כ דאין להוסיף על הטריפות כ"כ בסמוך בשם התו' דהוא בכלל הדקין ויש ראי' ברורה לדבר זה דע"כ צ"ל כן בהא דהורה ר"ט ניטל האם טריפה ואח"כ חזר בו משום עדותו של תודוס הרופא וע"כ מדחזר משום עדות רופאים דלא הי' לו קבלה מרבותיו הלמ"מ בזה וא"כ היאך הוסיף מעיקרא על הטריפות מעצמו וע"כ דהוה ס"ל דהוא בכלל הדקין וז"ב. גם מה שהביא ראי' מאדם כ"כ התו' בריי"פ דאע"ג דטריפות דאדם ובהמה שוין היכי דיש מקום לחלק אינו שוה וא"כ ה"נ פשוט דיש לחלק דהרי הרא"ש כ' דאינו טריפה משום דמה"ר מתמצין למקומם ויוצאין לחוץ ע"ש וא"כ פשוט די"ל דזה דווקא באדם דהולך בקומה זקופה אבל בבהמה שפיר י"ל דחוזרין לגוף ומטריפין אותה וצע"ג:

סימן מו

ש"ד סק"ג. ול"ד לחלחולת שניקבה וירכים מעמידין אותה דכשירה אע"ג דיש שיעור לחסרונו כו' ד"ק קשין להבין ולכאו' כוונתו דאע"ג דצריך שם ד"א אפ"ה קיי"ל דאין נקב פוסל אף באותן ד"א משום דהירכים מעמידין כשי' המכשירין ומ"מ אינו דומה כלל דהכא מ"מ גם באותן ד"א מהני ודאי גם משהו מגוף החלחולות. כגון שלא היה הנקב מפולש בעור מעל"ע. שנשתייר משהו שלא ניקב. דבודאי אינה טריפה. ומשו"ה מהני נמי סתימת הירכים דהוה במקום משהו מן העור. אבל הכא צריך עובי ד"ז דווקא וצ"ע: ס"א שכל חלב טהור סותם. ובאחרונים ערערו בשומן מחמת פטום דסופו לסור. ולענ"ד איני מוצא להם טעם להחמיר דדווקא בקרום מחמת מכה דהי' ידוע להם דאינו מתקיים כלל אף שהעלה קרום לשעתו סופו לסתור והוה כלא נסתם כלל והנקב במקומו וטריפה אבל כאן כיון דבפיטום נוכל להעלות לה ארוכה ואע"ג דאם נפסק מלפטמה יסור הסתימה מ"מ הרי בידינו לפטמה תמיד וא"כ נראה דאפי' כשאין בה עדיין שומן אי הוה ידעינן דכשנפטמה תעלה בה שומן ותסתום. גם מהשתא ודאי לא הוה טריפה כלל. כיון דבידינו לרפאותה [ול"ג מאי בדרא לה סימנא חי' דלא הוה טריפה וה"נ האי פיטום דמ"ש] אלא דמאן מפיס. אבל כשאנו מוצאין לפנינו דכבר נסתמה תו אין כאן חשש טריפות כלל ודו"ק:

עוד ראיתי מי שמטריף כשהמחט תחוב קצת גם בשומן ונראה בטעמו. עפ"י דברי הכנה"ג בפמ"ג סל"ו סק"ט גבי מחט בסימפון שבריאה ותחוב גם בבשר הריאה דבכה"ג אין הבשר סותם וה"נ הכא בשומן אמנם סתי' הש"ס ופוס' שם גופא לא משמע כן כלל וכן מצאתי להגאון רא"ז מרגליות שמכשיר כאן בזה. אלא דלא פי' דבריו ולא הביא דברי

הכנה"ג הנ"ל וצ"ע: ס"ב אם החזירן אם נתהפכו טריפה ע' ב"י דאם החזירן בידי אדם מן הסתם שנתהפכו ולשון זה שבמחבר צ"ע קצת. והנה בתרנגולת רגיל לצאת דרך בית הריעי חתיכת מעיים קצת. והרבה פעמים הוא מן האם. ובזה בוודאי אין לחוש דקיי"ל ניקב האם או נימוק ג"כ כשר ואפילו אם הוא מן הדקים אי"נ לחוש במקצת כזה לנתהפך ומ"מ בשהה כך זמן גדול בוודאי יש לחוש לנתמסמס אבל בזמן מועט אין לחוש כדלקמן סי' נ"ה ש"ך סק"ד גבי איעכיל ניבי' וכן יש להוכיח מדברי הרא"ש סי' מ"ה דכ' להוכיח מהא דמחו בכוליתא וקטלי דאפי' ניקב במקום חריץ אינה טריפה דמשמע שם דלא דקדק כלל לראות אם הגיע המכה למקום חריץ ע"ש ולכאורה הא מ"מ יש לחוש דילמא נתמסמס שם וזה ודאי טריפה דזהו לקתה בכוליא וע"כ הוא צריך בדיקה וע"כ דבשעה מועטת לא חיישינן וז"ב:

ועפמ"ג בשם כנה"ג לענין תרנגולים מסורסים דכ' ס"ס ספק שמא עברו י"ב חודש וספק שמא לא ניקב או נתהפך. וכ"כ הש"ך בסי' ט"ו גבי ספק שעברו שבעה ימים לספק שאינו נפל. דלא הוה ס"ס דאם הוא נפל. לא עברו עליו ז"י ע"ש. וה"נ אם ניקב לא עברו עליו י"ב חודש ופשוט:

ש"ך סקי"ד בשם ל"ח דאישתמיט להב"י דברי ריי"ו כו' תמהני שהרי הב"י מביא דברי ריי"ו אלו בשם מהרי"ן חביב בשם ספר אדם שהוא הרי"ו ע"ש: ס"ה וי"מ עד רוב רחבו כו' נראה דה"נ מצטרפין נקבים הרבה כמש"כ לעיל סל"ב גבי חוה"ש ע"ש. ועש"ך דגם רוב ארכו טריפה בכאן. ונראה דאע"ג דבחוה"ש קיי"ל שם דבנסדק לארכו אינו טריפה התם קתני נפסק משמע דווקא ברוחב אבל הכא קתני סתמא ברובו משמע שפיר תרוייי וכ"כ הב"י בסי' מ"ח גבי בשר החופה דכיון דתני סתמא ברובו משמע בין ארכו בין רחבו ע"ש. ויש להסתפק לענ"ד אם האורך והרוחב מצטרפין. ואע"ג דגבי בשר החופה לקמן מבואר בפשי' דמצטרף. התם בודאי הוה הלמ"מ בזה. וכ"כ שם בכו"פ. וכן משמע בהדיא דברי התו'. ותדע דהא מצטרף כל העיגול אף דזה אינו אלא ככפלות בעלמא דודאי לא הי' מן הדין להצטרף וצ"ע:

ס"ו ומ"מ יש לדקדק דלפעמים נמצא בועות הרבה וע"י נסתמו המעיים ואז טריפה נראה במקור דין זה דבאמת כ' התו' והרא"ש גבי ב' עורות דושט דבניקב אחד ע"י חולי צריך לבדוק מן הדין שמא ניקב השני. ומיהו אם רואין שלא שלט החולי בחיצון יש להכשיר. ומבואר דסמכינן גם אבדיקה דידן ע"ש. וה"נ אף שיש בועא על צ"א מ"מ כשאנו רואין שצד השני לא שלט בי' חולי יש להכשיר דסמכינן בזה שפיר גם אבדיקה דידן כמשמעות הפוס' שם ומ"מ לא סמכינן בזה אלא בבועא סתם. אבל כאן בנסתם המעיים בוודאי

שהוא עשוי לנקוב מעל"ע. כיון שאין דרך לרעי לעבור בודאי שינקוב את המעיים. ולא גרע ממחט בחלל הגוף. ואין סומכין על בדיקתינו להכשיר במקום שיש ריעותא גמורה הצריך בדיקה מדין הש"ס. וכה"ג כ' בסל"ז גבי בועא וטינרי ע"ש ודוק:

סימן מז

ס"ד תרתי סניא דיבי דשפכו להדדי כשירה. לכאו' נראה דהיינו דגם בסופן חוזרין ושופכין כאחד וכעין דדקין דבעינן שחוזרין ומתערבין. אבל הב"י לעיל סמ"ב גבי מרה כ' בשם הכלבו דכששופכות בראשן כאחד סגי. דנלמד מסניא דיבי דהכא. ולא זכיתי להבין דהכא בראשו הא ודאי הרי הוא יוצא מן החלל ובודאי ממילא שם שופכת כאחד. והא דהוצרכו כאן להיות שפכו אהדדי ודאי דהיינו אף בסופן כדקין וכנ"ל. וא"כ לכאורה פשוט דאין לנו ללמוד גם למרה אלא דווקא באופן זה ג"כ וצ"ע:

ועט"ז בשם רש"ל שכ' דנראה מפרש"י דסניא דיבי אינו ביה"כ. ול"י מקום ספק בזה. דהרי איכא מ"ד בש"ס דכרס הפנימית דתנן במתני' הוא סניא דיבי. ובודאי הרי אינו ביה"כ. דהא תני לה באפי נפשה. ובמקום ביה"כ אין שום מחלוקת וע' סו"פ ב"מ וצ"ע:

ס"ה יתרת תלוי בדקין כו' עש"ך סק"א וסק"ז דהא דמטריף בס"א כענף מן הבד היינו בניכר שהוא שתים בתחילת יציאתו מן הקיבה ע"ש. וכבר כ"כ הב"ח בקצרה וחידוש שלא הזכירו הש"ך אמנם במרדכי כ' דהרי"ף והר"ח חלוקין ע"ז. והיינו משום שהם כ' דכענף מן הבד טריפה. הרי דהמרדכי ע"כ לי"ל סברא זו. וזה שכ' הש"ך בסוסק"ז. וגם המרדכי כ' כו' פי' דהמרדכי ע"כ י"ל חילוק זה כמש"כ. ועוד משמע בהדיא לענ"ד במרדכי ותשו' הרא"ש דטעם הוראה זו בנוי על פי' שני שברש"י אהא דכנגדן בעוף דהיינו דבעוף דרכו בכך שיוצא אחד לזפק ואחד לדקין וא"כ עיקר הך סוגיא דיתרת גם לענין בהמה לא איירי אלא בכה"ג. אבל ביתרת דעלמא שיצא מן הדקין אין לחוש כלל ע"ש. אבל פי' הראשון דברש"י שכ' דבעוף אי אשכח הכי כשירה דקים להו דזימנין דהכי הוה אע"ג דלא אשתכח הכי כ"ה לשון רש"י ע"ש ודאי דאין לדקדק זה כלל דהא אדרבה כ' רש"י דלא משתכח הכי לפנינו גם בעוף אלא דקים להו דבעוף הוה הכי לפעמים וא"כ מי יודע היכי הוה וז"ב לענ"ד וא"כ להרשב"א והטור שהסכימו להקל בעוף והוא כפי' הראשון אין לנו שום מקור לקולא זו. אמנם הש"ך י"ל דאזיל לשי' דכ' דהא דהיקל המחבר והרב בס"ב בעוף היינו בחוזרין ומתערבין אלא דאינו נמשך בכאצבע והוא רק דרך הכרעה לסמוך בזה על הרמב"ם דל"ב בכ"מ משך אצבע והקילו לסמוך עליו בעוף משום דיש מקילין לגמרי אבל לעיקר דינא אין אנו מחלקין כלל בין עוף לבהמה וכלשון

הרמב"ם בס"א וא"כ שפיר נקטינן כפי' הב' אבל שי' הטור א"א ליישב כן וצ"ע. ומיהו לענין יתרת מן הדקין בעוף נראה להכשיר ממ"נ דהסוברים כפי' השני מכשירים בזה גם בבהמה והפוס' כפי' הראשון מקילין בעוף בכ"ג ויש לצרף לזה גם שי' הר"ן דפי' דלחד מ"ד אע"ג דאין מתערבין בסופן כלל כשר ע"ש:

ועמ"ג בשם כה"ג בדקין שיוצא מהן כעין סניא דיבא טריפה. פי' אע"ג דשאר יתר כה"ג כשר כיון דהוא כסניא דיבא חשוב כיתר ופסול והל"ש הובא בפ"ת השיג עליו דאם הוא במקום סניא דיבא פשי' דתרי סניא דיבא טריפה אי לא שפכו אהדדי כדאיתא בש"ס ושו"ע ושלא במקום סניא דיבא קיי"ל דאין יתרת אבר שלא במקומו ואפשר דלהרמב"ן פסול משום ניקב ע"ש. ואין לי הבנה בכל דבריו דמשמע בהדיא בש"ס ושו"ע לענין גובתא דאשתכח מכרסא להובלילא דכל הדקין הם בודאי כמקום אחד וכל יתר פוסל שם ואין לחלק בזה. ומשו"ה ודאי יש להטריף. ומש"כ דלהרמב"ן פוסל יתר משום נקב אף שלא במקומו לכאו' כיון דשלא במקומו הוא אינו דינו כיתר כלל אלא דילדול בעלמא ואין כאן אפי' נקב כלל:

סימן מח

ס"ב כרם שניקב טריפה כו' ע' טור דיש להסתפק לפסוק כרבר"ה דכרס החיצונה הוא בכרס גופי' ונקב לחודי' אינו פוסל בו וא"כ אין הנקב פוסל בכל הכרם אלא מספק. וכן לענין בשר החופה אין לנו אלא מימרא דשמואל ומיבעי עלה בש"ס די"ל דברוב ניטל קאמר ולא ברוב קרוע וא"כ בקרוע בבשר החופה ג"כ אינו אלא ספק ולכאו' באמת הי' נראה ראי' לפסוק כרבר"ה מרי"פ דחשיב נקרע רוב החיצונה ובשר החופה ברובו בתרתי הרי דנקרעת רוב החיצונה אינו בבשר החופה אבל באמת אינו ראי' דהתם אליבא דר"י הוא והא ר"י לשי' בודאי ס"ל דכרס החיצונה הוא בכרס גופי' דהא מפרש בהדיא דכרס הפנימית הוא אסתמוכא דכרסא ושאר הכרס הוא חיצונה. אבל אמוראי פליגי עליו שם וא"כ אין ראי' מהחילוק ודו"ק:

ס"ג כיון שנקרע רוב עובי הבשר הזה טריפה כ' הרשב"א בטעם סברא זו דמהני רוב עובי דכיון דתני' נקרע ולא תני נפסקה משמע אפילו אינו מפולש מעל"ע כו' ע"ש ויש לתמוה דאם זה טעמו של הרמב"ם א"כ למ"ד דנקרע רוב החיצונה היינו בכרס גופי' ע"כ נמי נימא דלדידי' פוסל בו אפילו אינו מפולש. וא"כ הא כבר בארנו לעיל בשם כל הפוס' דהא דפסקינן דניקב פוסל בכל הכרס אינו אלא לחומרא מספיקא וא"כ לענין זה דקרוע פוסל אפילו אינו מפולש בודאי דיש להחמיר לדידן להיפוך כהך מ"ד דנקרע רוב

החיצונה הוא בכרס גופי'. וא"כ הו"ל להרמב"ם להביא דגם בכרס פוסל רובו אפילו אינו מפולש. והאחרו' כ' שיצא לו להרמב"ם משום קו' התו' דלמה חשיב ר"י ברי"פ א"ט כרס החיצונה ובשר החופה בתרתי דהא תרויי קרועה ע"ש. ע"כ פי' הרמב"ם דהכא בבשר החופה. אינו צריך אלא רוב העובי ולא שוובשועוריי'. ומשו"ה חשבינהו בתרתי. ולענ"ד זה ע"כ ליתא דודאי אין זה מספיק ליישב קו' התו' דהא מסיק התם דניקב הטחול דר"ע חשיב לה בכלל כל הנקובים. והרי גם טחול חלוק בכמו זה מכולם דכולם אין נפסלין עד שינקבו לחלל. ובטחול פוסל בלא נשתייר בו כעובי ד"ז אפילו אינו מפולש ואפ"ה חשיב להו בחדא וה"נ גם בכרס החיצונה ובשר החופה בודאי ג"כ אינו מספיק מה דאי"צ מפולש בבשר החופה לחשוב בשביל זה בתרתי דהרי חזינן בטחול דלא אכפת לי' בזה וחשיב בחדא וע"כ התירוץ בזה כדברי התו' ואין מכאן שום ראי' לזה. ולענ"ד טעמו בפשי' ע"פ דברי התו' ברי"פ דמשו"ה תני גבי לב ניקב לבית חללו ולא תני הכי בכל הנקבים דבכולם שהם דקין פשי' דצריך לבית חללן. אלא בלב דהוא עב הרבה הו"א דניקב בעומק טריפה משו"ה הוצרך למתני לבית חללו יעו"ש ופשוט דהאי בעומק היינו רובו דאי ל"ה איזה שיעור אחר תתן. ולפי"ז א"ש דברי הרמב"ם דלפי מה דמחמרינן לדידן דרוב החיצונה הוא בשר החופה והרי לפנינו שהוא עב ג"כ וא"כ מדהוצרך למתני' בלב לחללו ש"מ דבמידי אחריתא דהוא ג"כ עב ודאי דפוסל רוב עובי לחוד אפילו אינו מפולש. אבל למ"ד דהוא בכרס גופי' דהוא בכלל כל הדקין דהא ביה"כ עב מיני' כמבואר בש"ך סקי"ג ואפ"ה לא הוצרך למתני' לחללו לשי' המפרשים דלחוץ היינו לצד חוץ, א"כ בודאי לא הוצרך למתני' בו לחללו דפשי' דאינו מטריף אלא במפולש ככל הדקין ודו"ק: ס"ח בהגה ויש מקילין אם לא ניקב מעל"ע והודח כו' ע' ד"מ ו' ולכאו' לשון הטור שכ' דיש לאסור כשאין המחט לפנינו בניקב כולו. משמע בהדיא הא לא ניקב כולו יש להקל וצ"ע ועש"ך סקל"ב מה שנדחק בישוב דברי הרא"ש דגבי קוץ בושט כ' דאין צריך בדיקה וגבי מחט בריאה צריך דווקא נפיחה. דבריאה י"ל שיש נקב ואינו ניכר. ועוד שהקרום רך כו'. ואינו נוח כלל לענ"ד דהרי מבואר בהדיא גבי קוץ שעיקר ההיתר משום שאין המחט תחוב אלא בפנים ע"ש בלשון הרא"ש. וכן מן הדין דבודאי ל"ג ממחט בחלל הגוף דעכ"פ צריכה בדיקה. ואפי' לפמש"כ דהתם משום דניקב בכח ה"נ הרי חזינן דהי' בו כח לנקוב האחד ועוד דהא בביה"כ אמר בש"ס בהדיא אוכלין ומשקין דחקוהו. אלא כל ההיתר כיון שאנו רואין שאינו תחוב אלא מבפנים. אם נקב יותר מי החזירו. וע"כ דבריאה ליכא סברא זו משום שהיא מרחפת תמיד וכ"כ הר"ן בפירוש וכן משמעות דברי

הרא"ש גבי ריאה ע"ש ולק"מ. וגם עכ"פ דזה שיראה עד היכן הי' המחט תחוב בודאי מעכב אפי' בדיעבד:

סי"א מחט שנמצאת נבלעת כולה בהקורקבן תולין להקל כ' בשם הרשב"א דעל הרוב נכנס דרך הושט ולכאו' אפילו הוה ספק שקול יש לנו להכשיר דהא אפילו הוא נכנס דרך החוץ אינו אלא ספק טריפות דניקב איברים הפנימים. וא"כ הוה ס"ס ספק שמא דרך פנים ואפילו דרך חוץ מ"מ שמא לא ניקב שום דבר וכדאמרינן בסמ"ט גבי ספק ע"י חולי ספק ע"י קוץ. והנה האחרו' כ' דבנמצא קרוב לצד החיצון י"ל דאזלינן בתר קרוב. ולכאורה הוא נכון דהרי מצינו קרוב גם באופן זה גבי נדה ברי"פ כל היד איכא עליו דמיקרבא ע"ש וגם יש להוסיף על דבריהם דודאי אין לנו ליל על גוף עובי הקורקבן לבד אלא דלעולם דרך חוץ הוא קרוב טפי אל הקורקבן מדרך הפה שהרי הקורקבן קרוב יותר לצד חוץ מלהפה. וא"כ הי' מקום לומר דבאמת משו"ה הוצרך הרשב"א להך סברא דהרוב הוא דרך הושט דא"כ הוה רוב וקרוב דעכ"פ לכו"ע מיהו ספיקא הוה ובספק לא ניקב הוה ס"ס אבל בל"ה משום קרוב היה לנו לתלות יותר שבא מצד חוץ ולא הוה ס"ס אמנם נראה לענ"ד דלא שייך קרוב אלא כשהיה מחטין קבועין בכאן ובכאן אבל כשאין שום מחטין בשני הצדדים לא שייך קרוב כלל וכן מוכח בכ"ד ובב"ב כ"ד ע"ש וצ"ע:

ט"ז סקי"ט האריך להתיר בעכו"ם שאומר שמצא מחט ועי' לעיל סי' ל"ו ש"ך סקי"א בשם רי"ו והב"י דתולין נקב בעכו"ם. ולכאורה כ"ש כאן אמנם הש"ך השיג עליהם שם וצ"ע:

סימן מט

ש"ך סק"ד האריך להשיג על הד"מ בדין קורקבן שניקב מעל"ע ואין שם ק"ד דהד"מ מטריף דכיון שהוא עב ודאי לא ניקב הכל לאח"ש והש"ך כ' דמשמעות הפוס' דאין לחלק. והפמ"ג כ' דיש ללמוד מהא דמהני ק"ד בפנים ואין הוכחה אלא שהתחיל מחיים וקיי"ל שהוא אסור. וה"ל כאן שהוא עב ובודאי התחיל מחיים ע"ש. ואין לו שום דמיון כלל וגם לא מצאתי שום מקום שיהיה צריך להוכחה שהתחיל מחיים דהא בכל ספק נקובי דעלמא קיי"ל בפשי' להטריף מספיקא אלא דבאיכא מידי למסרך דאי הוה מחיים ע"כ הוה ק"ד ע"כ בעי ק"ד וכשיש ק"ד מבפנים הרי כבר יש די וטריפה ככל ספק נקב דעלמא. אבל כאן אפילו נודה דהעובי מעיד דהתחיל מחיים מ"מ ל"מ מידי להחמיר דמ"מ ע"כ לא נגמר הנקב מחיים דאי ל"ה הדם היכי אזיל וע"כ צ"ל שלא נגמר אלא לאח"ש. ומשו"ה ליכא דם דבעור אחד שהי' מחיים אכתי ליכא דם כמ"ש הד"מ גופי' בס"ל. ועוד אדרבא י"ל בזה סברא להיפוך. דכיון דהוא עב אין צד אחד ריעותא כלל על

השני. וגדולה מזו הביא הש"ך בסמ"ח בשם רש"ל דבקורקבן ניקב במקצתו אין צריך לבדוק כלל אם ניקב כולו לפי שהוא עב ע"ש וכן בסוס"ל הביא כן גם בשם הדרישה דכ' אדרבה שיש להקל. מהאי טעמא דהוא עב די"ל דלא נעשה הכל מחיים ע"ש וכ"ש דלא נעשה בכאן חומרא מטעם זה ודוק היטב. והט"ז אע"פ שבסוף סי' מ"ח החמיר בזה. ברסע"ה מוכח מדבריו בפשיט' להקל כ' דעיקר דברי הפוס' בזה שדימו קורקבן לביה"כ היינו הוא להכשיר בלא ק"ד ע"ש והוא תמוה מאוד שסותר דברי עצמו:

סימן נ

ס"א בהגה כ"מ שאין יכולין לתלות לאח"ש כו' עש"ך שהאריך בזה ולענ"ד אין בזה נפקא מינה כ"כ לדינא דהרי בשכיח לאי' ודאי לא ניקל אפילו בספק לאח"ש דהרי אפילו באיכא למיתלי בידא דטבחא פליגי בה בש"ס ובודאי לא ניקל בשכיח יותר לאיסור וא"כ לדידן שאין אנו בקיאין לצמצם שיהא הספק שקול לגמרי בודאי לא נוכל להתיר אלא בשכיח הרבה להיתר. ובזה ודאי מקילין אפילו בספק מחיים כההיא דשיגרונא. ולא שייך כאן לומר כמש"כ התו' גבי שחי' דאי מחצה ע"מ כרוב אנו מתירין בשנראה כמחצה אף דא"א לצמצם. משום ס"ס שמא הוא רוב ואפי' הוא מחצה. ה"ה כרוב. וה"נ אי ספק השקול לקולא י"ל ס"ס שמא שכיח להתירא ואפי' הוא ספק שמא גם ספק לקולא דפשוט דזה לא שייך אלא שם דהמחצה הוא היתר מצד עצמו אבל כאן אפי' נתיר ספק השקול הוא משום דתולין בהיתר וא"כ פשוט דאין כאן ס"ס ודוק:

שם ס"ב וכל שניטל טריפה יש מכשירין בנברא חסר ויש לסמוך ע"ז בהפ"מ הנה הרמב"ם מנה בנטולין צוה"ג וכבד ולחי העליון וחמשה לקותות בכוליא ובכוליא ודאי לא שייך זה דניטל גופי' כשר שם [ולחי העליון רו"פ מכשירין לגמרי ולשי' הרמב"ם נראה ג"כ דיש להטריף אפילו בנברא חסר וצ"ע] וכבד כ"כ הרב להטריף אפילו ביתר שהוא ע"כ מתחילת ברייתו ואפ"ה החמירו בו כניטל וכ"ש חסר מתחילת ברייתו והטעם כמש"כ הר"ן דא"א לברא חסר כבד ע' ב"י סוסמ"א ואין לנו אלא צוה"ג ובאמת בצוה"ג הרי גם פסוקה טריפה כדאמרינן איפסק אלימא כו' וע' השגות הראב"ד הביאו הט"ז רסנ"א וא"כ צ"ל דפסוקה אינה כנקובה להטריף בנברא חסר ולפי"ז יש לומר דגם בחוהש"ד נברא חסר ה"ה כשר וצ"ע:

סימן נא

ס"א בהגה וכ"ש דכשר בכה"ג בניקב העור והבשר עד החלל. האחרונים ערערו ע"ז דניקב העור יותר מצוי לתלות בקוץ ולענ"ד אין להם מקום לחלוק על הרב ואדרבה מבואר בכולהו סוגי' דב"ק דבהמה עשוי' לשמור עצמה שלא תיזוק וא"כ בודאי יותר יש לתלות ע"י חולי שהיא בטבע וכעין שכ' התו' בכ"ד ובסוגי' דניפול בב"ב ע"ש וע' מש"כ בסי' מ' בס"ד:. שם ומיהו בניקב בקוץ לפנינו כו' עש"ך סק"ג והב"ח כ' דגם הרשב"א והטור מודים להמרדכי ביש ריעותא בדופן מבחוץ וניכר שניכנס מבחוץ ותחובה בדופן ובלב והנה כל הראשונים והאחרונים שדברו בזה כולם הזכירו לב ונראה דבאמת אין דין זה אלא בלב שיש לו עובי גדול וכשתחובה בו הרבה ה"ה ניכר שנעשה תיכף בתחילת התחובה. שהוא ניקב אז בכח גדול. ולא חיישינן שניקב תחילה אבר אחר. אבל בדקין וכה"ג או בתחובה בעלמא אפי' בלב כיון דקיי"ל דבהמה בחי' פרוקי מיפרקי והאיברים הפנימים מתנועעים ודאי יש לחוש שבדרך הליכתה ניקב אבר א' וניקבה אח"כ את זה שנתחבה בו. וכמש"כ הפוס' והתו' בדרוסה דאפי' מוצאים שהדריסה במקום שאינה נטרפת חיישינן שדרס וחזר ודרס. וה"נ בקוץ זה כיון דמבואר בהדיא דתיכף כשנכנס לחלל חוששין עליו שניקב ומבואר בבה"ג (דס"ל דמהני בדיקה) דבעי בדיקה בכל האיברים. בודאי דה"נ יש לחוש שניקב וחוזר וניקב ע"י תנועת האיברים אלא דבכה"ג דלעיל יש לתלות שנעשה בתחילה שניקב בכח וצ"ע:

עיין טור שהביא דברי הרמב"ם לענין הלעיטה דבר שספק נוקב מהני בדיקה ודווקא תוך ג"י ובב"י תמה בזה ופשוט דהיינו דלאחר ג"י חיישינן שמא ניקב ונתרפא אלא דבתוך ג"י קיי"ל דאין נגלד פי המכה. ונראה דכמו שכתב הרא"ש גבי ישב לה קוץ בושט אין חוששין שמא הבריא לשיטתו דמפרש ניקב לחוץ פירש דהיינו דווקא משום דלפנינו דאינו תחוב אלא בא' אבל בל"ה ודאי חיישינן לכו"ע. ה"נ לשי' הרמב"ם דהבריא היינו נתרפא היינו נמי דווקא לפי שאינו תחוב אלא באחד. אבל כאן בניקב ע"י מאכל בעלמא. ודאי דיש לחוש שנתרפא דדרך הוא להעלות ארוכה. ואף שאינו מתקיים וסופו לסתור אבל לשעתו מתרפא ולא שייך בדיקה:

ס"ג אם המחט כולו טמון בירך כשר אפילו צד העב לפנים ע' רא"ש דמתחילה רצה לדקדק דמדאמר גבי כבדא אלו אשתכח בבישרא כה"ג מי טריף מר ומסיק אלא חזינן אי קופא לגו כו' דה"נ בבישרא מחלקינן כה"ג בקופא לבר אבל מסיק דאין ראי' דאיכא לפרושי אלא חזינן כו' דכבדא ל"ד לא לריאה ולא לבישרא ע"ש ולענ"ד ע"כ צ"ל כן דהא מסיק דבקטנותא בכ"ג טריפה ע"ש וזה א"ש בכבדא דבלא הוכחה שנכנסה מבפנים לא

מכשירינן משום דודאי אין דרך לכנוס בה דרך הקנה. וא"כ לא נכנסה אלא דרך ושט או דרך חוץ ובתרויי' טריפה אבל בעובי הבשר כל שלא נכנסה לפנים אפילו בקטנותא אין בו שום ריעותא ובודאי עדיפא מסימפוני רבא דריאה וכבדא דכשירה לכו"ע ואף בתחילה לא חשש הרא"ש להחמיר אלא בקופא לנו דאינה עשוי' לנקוב בקופא ע"ש. אבל בהא דקטנותא דבבישרא אין שום ריעותא. ה"ה פשוט להכשיר. וכיון דמסיק הש"ס שם גבי כבדא דבקטנותא בכ"ג טריפה ע"כ דבמסקנא לא אתי לדמוי' לבשרא ע"ש ועט"ז לענין נוצות הגדילים בפנים דלא חיישינן לומר דנכנסו לפנים ע"י קוץ שניקב לפנים. אלא דתלינן דמשום שומן דרך להתגדל בפנים ע"ש. והנה לשי' דס"ל לאסור ספק ע"י קוץ צ"ל דמשום שומן רגיל יותר ושכיח להיתרא. אבל לדידן הוא פשוט להכשיר דאפי' אם הוא ספק שקול ה"ה כשר כספק ע"י קוץ דהוה ס"ס ומיהו כ' האחרונים דהכל לפי הענין ומראיתן מוכיח עליהן ע"ש:

ועיין עיקרי דינים סי' ה' בשם תשו' פ"י שהביא בשם ש"י ובסוה"ד שם הביא כן גם בשם אור הנעלם דעצם הנמצא בשומן ג"כ י"ל דהוא בריאתו כך וכשר ואף דהביא דהע"י פקפק בזה כיון דראשו חד ג"כ יש לחוש שמא ינקוב לענ"ד משמעות הט"ז בסוס"מ גבי עצם בלב דמסקנתו דכל שהוא כבריאתו אין חוששין לזה וכן הסכימו כל האחרונים שם וע' מש"כ הפוס' גבי נשברו הצלעות וכ"ש שי"ל כן בנברא כך ודו"ק:

סימן נב

ס"א והכבד אין שינוי אוסר בו אלא כנגד ב"מ והמרדכי כ' לאסור בכל הכבד וכ' שיש לחוש ללב ולכל הכבד ועט"ז שהאריך ליישב שי' בש"ס בדוחק גדול וגם לא באר מש"כ המרדכי שיש לחוש ללב ע"כ נראה פשוט דס"ל בפירוש לשון הש"ס דהוריקה כבד כנגד ב"מ דהיינו הב"מ דמתני' שהם הלב וכבד [דהני שני זיתים דעליי' קאי מתני' דהוריקו טריפה בהו פשי' שהוא טריפה] ומיבעיא על כל הכבד ג"כ לפי שהוא כנגד ב"מ דהיינו כנגד הלב והשני זיתים שלו' בעצמו ובהא הוא דמבעי"ל אי הוא טריפה בשביל שהוא כנגד הב"מ ופשיט לי' באמת דבכולה טריפה מטעם זה שהוא כנגד הב"מ וכ"נ בהדיא דקדוק לשון המרדכי שנתכוין לזה וגם פירוש זה מתקבל מאד בש"ס וצ"ע לדינא:

שם אבל הריאה אין חוששין לה ערא"ש גבי בהמה שהביא דעת העיטור דאי"צ בדיקה אבל כשנשתנית אסורה וכ' ע"ז דאינו אלא דברי נביאות. והיינו לשי' שכ' גבי אין ריאה בעוף לחמור דאפי' נשתנית כשר וה"נ כיון דלא תנן בהמה ודאי דליתא כלל בבהמה

והנה שי' הרב גבי בהמה כבעל העיטור וא"כ נראה דה"נ גבי ריאה כשנישתנית טריפה לשי' ומ"מ בהפ"מ כתב' דגם שם כשר ע"ש:

שם בהגה וטחול שהוריקה בסומכי' והא דלא חשיב לי' בש"ס משום דאיירי בעוף ואין שום טריפות של טחול בעוף כמש"כ הש"ך בשי' המחבר. וכוליא נראה דלית בה טריפות זו דחמורה דהא אמרינן דשיעור ירוקתן כשיעור נקובתן וכיון דאין נקב פוסל בכוליא גם ירקות אינו פוסל בו. ומוח וחוה"ש נראה דהעצם מגין עליהם כמו ריאה של עוף וסימנים וצוה"ג י"ל כיון דאין צריכים בדיקה בנפולה גם בכאן אין חוששין להם כדמשמע בש"ס דלינפול ולחמור שוין הם ודוק:

ס"ב שלקן וחזרו למראי' כשר עב"י בשם הרשב"א והר"ן והרא"ש. והנה לגי' דידן בש"ס דנקט תרויי' הני דיני גבי אדומים הוריקו ע"י שליקה וגם חזרו ע"י שליקה משמע ודאי דל"ד אדומים אלא דקאי על מתני' ע' רא"ש וחידוש שלא הזכירו גירסא זו כלל:

ס"ד אין ירקות פוסל בכבד של. עוף בייתי שיש במינו מדברי עט"ז שהאריך לתמוה דכיון דקיי"ל דנאבדו בלא בדיקה אסור. א"כ מנלן להכשיר בזה ולתלות השינוי במיעוט שמשתנין למדברי דילמא נשתנו ע"י האור ובאמת קרוב בעיני לומר דהא דנאבדו בלא בדיקה אסור היינו שלא ראו כלל אף אם לא נתקלקלו ונתמסמסו דזה רגיל דע"י אור שמתקלקל ומתמסמס לגמרי וכן יש לומר בראיית הר"ן מהא דאין ריאה לעוף לניפל ולחמור דהיינו דאי"צ לראות כלל אם נתקלקל. אבל שינוי מראה לחוד אינה אלא ריעותא. דדילמא התחיל להתקלקל. וא"כ כל שאין הריעותא ברורה אין חוששין לו כלל. ובאמת כל שראו שלא נתקלקל לגמרי. אף שלא נבדקו משינוי מראה אינו פוסל. וא"כ ה"נ בכבד של עוף בייתי אין הריעותא ברורה ומשו"ה אינו מטריף אבל קשה לחדש זה בסתימת הפוס' ע"כ נראה די"ל דקושי' מעיקרא ליתא ובאמת אין כוונת הרשב"א דהני בתחילת בריותם נשתנו להיות כמדברים. אלא דאפי' באמת נשתנו השתא לירקות זה כיון דעוף זה במינו ירוק. אין שינוי מראה זה פוסל בו. וכמש"כ הר"ן דאפי' נשתנו שהוסיפו במראיתן כל שלא נשתנה למראה אחר אינו טריפה דכל שלא נשתנה היפוך טבען. ולא שלט בהן האור לשנותן ודאי דאין סופן לנקוב. וה"נ כיון דחזינן בש"ס גבי יתרת דלא חשבינן זה ליתרת כיון דאיתנהו הכי במדברי וחיוי ברייתא ה"נ שינוי זה כמין מדברי שלו אינו שינוי היפוך טבעו ואינו אלא כהוסיף מראיתו ואין כאן שינוי. ולא הילוך אחר הרוב. אלא דודאי הוא עדיין בטבעו ולא נשתנה. דזה שנעשה כעין מדברי במינו אינו שינוי כלל כיון דהכי הוא במינו וכדאמרינן גבי יתרת דתולין בטבען שוה ודוק היטב:

ס"ה ליתא קמן למבדקה אסורה עט"ז סק"ט דדקדק מדברי הרשב"א שחולק בזה. ולא ס"ל דהוה ריעותא כלל דכל דתולין בלא נפלה ס"ל דתולין בנפלה ונכון וכן נראה לענ"ד לדקדק מדברי הרא"ש שהביא הש"ך סקי"ד גבי נשתנה ולא חזינן דנפלה דס"ל דליכא למיתלי בנפילה דמילתא דל"ש דתשתנה ע"י נפילה דקודם שתשתנה תשרף לגמרי ע"ש. א"כ פשוט דה"נ אפילו בנפלה לפנינו כל דלא חזינן אין לנו לחוש שנשתנה דקודם שמשתנה רגילה לשרוף וכיון שניצולה בודאי עדיין לא שלט בה להשתנות ומעוטא בעלמא הוא ע"ש. ונראה דהיינו דסמכינן גם לדידן בבדיקה וכבר תמה הש"ך בסוהס"י דהאו"ה כ' דאנן לא בקיאין בבדיקה ולמה השמיטוהו כל האחרונים ובודאי דאין לנו בדיקה בכ"מ הצריך בדיקה וכ"ש כאן דצריך לבדוק אחר שינוי מראה בכ"ש בכל האיברים הפנימים וכמו דקיי"ל דלא בקיאין בבדיקת דרוסה. אלא דבאמת סמכינן ארא"ש ורשב"א דנאבד בלא בדיקה כשר. ומשו"ה סמכינן אבדיקה דידן ג"כ והוא נכון. ס"ז בבהמה אין שינוי פוסל ע' רא"ש שדקדק כן מדתני טריפה זו בעוף ולא בבהמה. והקשה בעצמו הא דל"ח לוי להא ביותר עליהם עוף. ותי' דלא שכיחא כלל בבהמה דעובי העור והבשר מגין עלי' וגם ב"מ קשין. והר"ן דחה זה. דהא חשיב לוי: נשבר העצם ולא ניקב קרום של מוח מפני שקרומו רך הרי דחשיב גם זה דאיכא טעמא דקרומו רך. ונראה דדיחוי הר"ן אינו מדחה אלא את חילוק דב"מ קשין דהחילוק בגוף האבר דמיטרף בי' והו"ל למחשבי' כההיא דקרומו רך אבל על סברא דעובי מגין לק"מ. כיון דבאבר דמיטרפה בי' באמת שוין הן וגם בבהמה מיטרפא בהא אלא דבבהמה אין הב"מ מגיעין לאור והוה כלא נפלה ודאי לא שייך למחשבה ביותר בעוף כיון דבאמת אי אתרמי בבהמה שנפלה לאור והיה עובי הבשר פתוח ה"ה אסור כעוף א"כ אין כאן יותר בעוף כלל והא דלא חשיב לי' מתני' בבהמה בכה"ג. זה ודאי ל"ש. אמנם גוף הדיקדוק מדל"ח לי' מתני' בבהמה אינו מוכרח לפמש"כ הר"ן לדקדק ממתני' דדוקא אדומים והוריקו טריפה הא הוסיפו באדמומית כשירה ע"ש א"כ י"ל כמש"כ בפסוקת הגרגרת דתני לי' בעוף לאשמעינן רבותא דהא בנקב דעלמא לא מיטרפא. א"כ ה"נ י"ל כאן דתני לי' בעוף לאשמעינן דאפילו בעוף לא מיטרפא בהוסיף באדמומית. מיהו פסוקת הגרגרת כבר תני לי' גם בבהמה ועיא"ש:

סימן נג

ש"ך סק"ד הביא דעת הש"ד דאף נשבר או נשמט היד טריפה. והרש"ל כ' דבנשבר יש לחוש לדבריו ובנשמט הוא כנגד הש"ס דאמרו שמוטת יד בבהמה כשר. והב"ח כ' דהתם

בארכובה הסמוכה לקולית ע"ש והפמ"ג הקשה ע"ז דהא תני לוי דטריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף וא"כ אי שמוטת יד בבהמה טריפה למה קיי"ל בעוף דשמוטת גף בעוף כשר ע"י בדיקת הריאה לפי דין התלמוד. ובאמת זה לק"מ לענ"ד דמאי פסקא דגף בעוף כנגד יד בבהמה. והרי אפילו בטחול העוף קיי"ל להכשיר לפי שהוא עגול ואינו נקרא כנגד דבהמה כ"ש בגף די"ל דאינו כלל כנגד היד. אבל עיקר תי' לולי ד"ק אינו מספיק לענ"ד דמש"כ רש"ל דנשמט ביד כשר ובנחתך מטריף א"כ הוה לי' למחשבה במנין הטריפות באפי נפשה דהרי ודאי אינו בכללא דבוקא דאטמא דשף מדוכתי' דהתם שף טריפה. והכא שמוטה כשר. ואפילו לפי שי' הב"ח די"ל דבוקא דאטמא גופי' קאי ג"כ איד. מ"מ לענ"ד קשה מאור דל"מ לשי' הרשב"א דכ"מ דניטל טריפה גם חסר טריפה א"כ הא בהדיא אמר בדנ"ח דחסר רגל טריפה וחסר יד כשר. ובודאי דקאי התם גם חסר כל היד. דאי ל"ה הו"ל לאפלוגי ביד גופי' בין למעלה ללמטה ע"ש. וא"כ לשי' פשוט ע"כ דגם ניטל כל היד כשר. אלא אפילו לשי' הרמב"ם דבהני דניטל טריפה אפשר דחסר כשר ואין ראי' מסוגיא דחסר לניטל. מ"מ כיון דברגל אמרו בהדיא דחסר טריפה וביד חסר כשר. ודאי קשה לומר דבוקא דשף קאי אתרוויי' דהיכי שייך למחשב ניטל יד ורגל בחדא כיון דבחסר לא שוי אהדדי וצע"ג: ס"ב בהגה והמנהג לשער ברוחב אגודל כ' הפמ"ג דבעוף קטן משערינן בחצי עצם. ולולי ד"ק צ"ע בזה דבשלמא בצוה"ג לקמן שייך לומר כן להקל בקטן לפי קטנו. דודאי גודל הגידים ג"כ לפי גודל העוף. אבל בכאן בגף דהחשש לנקובת הריאה משום הסמיכות מאי נפקא מינה בין גדול בין קטן לעולם רוחב אגודל הוא סמוך וצ"ע:

ועט"ז שהביא בשם הלבוש דלדידן דמחמרינן בגף לחוש לריאה ה"נ יש לחוש בנשבר צלע. והשיג עליו דא"כ הוה לי' לתלמודא למימר בנשבר צלע דצריך בדיקה. ועוד דהא רב חייש בשמוטת גף להטריף לגמרי דל"מ בדיקה ואי גם בצלע יש חשש תיקשי לי' הא ברייי' מכשיר בצלע. ובאמת אין דבריו מוכרחין דבסי' מ"ח כ' בעצמו גבי ניקב מצ"א. דלא הוצרכו להזכיר הבדיקה דהוא פשוט בכ"מ דאיכא ריעותא ע"ש. ומה שהקשה מרב אינו מובן לי כוונתו כלל דכי בכל חשש ס"ל לרב דל"מ בדיקה והרי בדנ"ו אמר רב גופי' גבי חולדה מכניס ידו לפנים ובודק ע"ש וכן גבי נפולה תניא אחת זו ואחת זו צריכה בדיקה ע"ש ואם נחלק בין הריעותות א"כ גם על הלבוש לא קשה דהוא לא דימה כלל לשמוטה דהחשש משום אותה שעה שניתק כמש"כ בסק"ט. ולפ"ד הוא חמיר. אלא דימה לנשבר דהחשש לנקב אח"כ בראש השבר וזה י"ל דל"ג משאר ריעותות אבל גם בל"ה האמת יורה דרכו דטעמא דרב שם הוא משום דריאה דעוף קשה לבדוק כמש"כ

בעצמו בסק"ו. אבל בשאר כל ריעותות ודאי דכשר ע"י בדיקה לכו"ע וא"כ בריי' בצלעות הרי בפירוש איירי שם בבהמה. ומשו"ה ודאי כשירה ע"י הבדיקה. והבדיקה לא הוצרך להזכיר ולק"מ על הלבוש ומ"מ סתימת הפו' האחרונים משמע שם בנשבר הצלעות דאי"צ בדיקה ודוק:

סק"ט הביא דברי האו"ה דהובא לפניו לשחוט שלם והרגיש השבירה בשעת שחי' כשר וע' פמ"ג דכוונתו דס"ל בפשי' דבנשבר אין החששא לשעת השבירה כנשמט אלא שמא אח"כ תנקוב בראש השבירה וכאן בתופס בידו לא חיישינן והוסיף עוד ע"ז דלפי"ז הוה"ד לעולם אפילו שלא בשעת שחי' בנשבר לפנינו יכול לחתכו לגמרי וכשר והמעיין בסוף דברי האו"ה שהובא בד"מ משמע דבאמת חשש, גם בשבירה שמא בשעת השבירה נשמטה גם הבוקא וניקב הריאה. אלא דהיקל משום ס"ס שמא נעשה לאחר גמר שחיטה והוא דברי הרב בההגה ע"ש. וכן משמע לענ"ד בסי' נ"ה ס"ד דבנשברה הבוקא סמוך לגוף. דע"כ חיישינן דגם נשמטה ואיעכול ניבי' דאי ל"ה משום אעכיל ניבי' לחודה ודאי אינה טריפה ועמש"כ שם וה"נ ודאי ג"כ יש לחוש לשמוטה ולריאה [ואין להקל כאן מס"ס שמא לא נשמטה. ושמא לא ניקבה הריאה. דהתם נמי הא לא הוה אלא ס"ס שמא לא נשמטה. ושמא לא איעכול ניבי'. ואפ"ה חיישינן לה. וע"כ דלא נחשבה לס"ס דרגיל לאיסורא וה"נ הכא] וא"כ ודאי דל"מ בזה כלל שישברה לגמרי. ומיהו זה ודאי אמת דחיישינן בנשבר גם לנקובה דאח"כ כמש"כ הרא"ש והרשב"א גבי יש עוקץ. ולדידן הא לא מחלקינן בזה וחששו לעולם בסמוך לגוף כמו בעוקץ כמש"כ הרב בהגה. וא"כ ודאי ל"מ בנשברה שהיי' יב"ח דכל שעה יש לחוש שעכשיו ניקב. ובזה מהני כששברה לפנינו לגמרי דלהנה שהיי' ודוק. ש"ך סקט"ו ומיהו שלא במקום הפ"מ אין להקל דהא רש"ל אוסר בנשבר כו' פי' ולפחות אין להקל בנשמט. אבל בנשבר ודאי לא חש לי' אלא סמך על הרב. דלא כמי שהבין דהוא מחמיר אפילו בנשבר ודוק:

שם דהא גם בספק הראשון אי קודם שחיטה הוא ספק חסרון ידיעה נראה דכוונתו דאע"ג דמצינו גם בש"ס גבי שמוטת גרגרת ספק מחיים או לאח"ש מ"מ אינהו הוה בקיאי בהקפה כמבואר גבי ריאה וגרגרת. אבל אנן דאין בקיאין בהקפה הוה לן ספק ח"י. ומיהו לפמש"כ בסי' ל"ו סקי"ב דהיכי דאיכא למיתלי אפי' אקפינהו ולא אידמי כשר דזימנין דל"ד ע"ש. א"כ אין ההקפה ברור גמור אלא דמהני להקל בשכיח לאיסור וע' שי' הפוס' גבי גרגרת. וא"כ לכאורה ודאי הוה ספק גמור ואולי דמ"מ נאמר דאף שיש פעמים דאינו נודע גם להם מ"מ אנן גריעי טפי וי"ל דלהם הי' נודע במה שאנו מסתפקין וצע"ג:

ס"ה עוף שיש לו מכה עמוקה כו' עט"ז דגם אנן סמכינן אבדיקה כיון דאין כאן ריעותא גמורה מדינא דכל שלא שלט בו החולי אין חוששין לו מדינא ע"ש. וכ"כ הד"מ בסי' נ"א דלא חששו בתולי לניקב יותר ע"ש [אמנם מה שכתוב שם ראי' מדלא מצינו שצריך בדיקה בכ"מ שצריך נקב מפולש כ"א בע"י קוץ ע"ש. באו דברי' סתומים דבאמת כ' הרא"ש רי"פ א"ט ס"ד גבי ושט דצריך שיראה דבחיצון אינו ניכר שום חולי ע"ש וכ"כ התו' בדכ"ח ע"ש. ובשני איברים משמעות דבריו דאין שום חששא כלל וכ"נ לכאורה לדינא ועי' במש"כ לעיל סל"ג וצ"ע] וכן הביא שם בט"ז סק"ב בשם מהרי"ל ע"ש. ונראה דאם הבשר מצד פנים שלם ויפה בלא ריעותא אפילו נעשה על ידי קוץ יש להקל. דהוה ס"ס שמא לא ניקב לפנים ושמא לא ניקבה האיברים הפנימים. וכה"ג כ' האחרונים גבי טחול. וע' מש"כ בסי' ל"א גבי תולעת בחוטם ודוק:

סימן נד

ואם נעקרו מהחוליא כו' והש"ך הביא דעת בה"ג דפי' בדשמואל דנעקרה צלע אחת טריפה הוה אפילו בלא אסיתא כלל כפירש"י ופסק הכי לדינא. והש"ך כ' דהוא נגד הש"ס ונראה כוונתו דהתו' הקשו על פירש"י מדפריך שם בפשי' מכלל דר"כ ור"א בלא אסיתא והא אר"י נעקרו ברוב שני צדדים משמע דפשי' לי' דליכא מאן דטריף בלא אסיתא ולענ"ד לולי ד"ק אין זה מוכח לדחות שיטת רש"י והגאון די"ל דלא פריך אלא אהא דמתמה רב עליי' גיסטרא קאמריתי וכדמסיק דהוא ריתחי' ע"ש וכיון דר"י ס"ל באמת דכשר מאי ריתחא אי לדידהו מבע"ל ואטו משום דלא ס"ל כר"י מאן דתני כוותי' דר"י משתקינן לי' אבל לעיקר דינא שפיר י"ל דלשמואל אפי' בלא אסיתא וכן פשטות הש"ס שם הכא צלע בלא חולי' וגם התו' גופי' הודו לפירש"י ברי"פ א"ט ע"ש ד"ה א"ש. וכן נראה להוכיח כן משם דאי ל"ה מאי פריך הש"ס דלחשוב הא דשמואל דכיון דשמואל דווקא בחצי חוליא קאי א"כ י"ל דטעמא משום דסופה לקלקל כל החוליא ולעוקרה והוה בכלל חסרון חוליא וכעין זה הקשו התו' בעירובין ד"ז דמאי פריך מחסרון בשדרה דילמא הוא בכלל נפסק חוה"ש דסוף החוט לפסוק ע"ש. וע"כ דהך דשמואל אפי' בלא חולי' כלל. אלא דתמוה מאוד דרש"י גופי' פי' שם להיפוך וי"ל ואכ"מ. ובזה א"ש גם מה שפסק הגאון כשמואל דלא כר"י משום דסוגיא דשם ע"כ כשמואל אתיא ותי' התו' שם אליבא דר"י הוא דוחק גדול וא"כ נראה שקשה להקל בזה כנגד פסק הגאון וצ"ע:

ס"ג בהגה ודווקא נעקרה אבל אם נמצאת כך חסורה כשר כ' האחרו' משום דבכה"ג בנין קצר הוא ולפי"ז משמע דהא נמצאת מקום חוליא חסר באמצע ובשר במקומו אפשר דיש להטריף וצ"ע ובזה יתיישב קושי' הפמ"ג בש"ך סק"ב דלמאי נ"מ קמ"ל מנין החוליות כיון דקיי"ל דחסר כשר ע"ש ולפי"ז הרי נ"מ בכה"ג. וע"ש בסק"א מה שנתקשה במנינם ונראה שם ט"ס וצ"ל ב' חוליות בלא צלעות ובזה יעלה י"ט ועפמ"ג סי' ס"ד סק"י וצ"ע והנה בסופ"ק דאהלות חשיב בהדיא י"ח חוליות בשדרה. ואולי דשל חזה חשיב באיברי הצוואר. אבל גם הרמב"ם גבי חסרון בשדרה בהלכות ט"מ פ"ב ה"ח אמר ג"כ י"ח חוליות בשדרה ומשמע דל"ח יותר אמנם בברכות כ"ט גבי שמ"ע אמר די"ח ברכות כנגד י"ח חוליות. וברכת המינים כנגד חוליא קטנה שבשדרה ולא מצאתי פירוש ע"ז וצ"ע:

שם והוה"ד יתירה חוליא אחת עם ב' צלעות ונראה דבכה"ג לענין נעקרו או נשתברו ברוב שני צדדים חשיב החסירות כאיתנהו והיתרות כליתנהו ולעולם בעי י"ב צלעות מהכ"ד הראשונות דאי ל"ה ליכא הוכחה בדר"י דהוה גיסטרא דהא י"ל בהי' חסר בצ"א צלע או שתים וא"כ בזה כשנעקרו כל הצד השני השלם דהוא הרוב הוא טריפה ואכתי לא הוה גיסטרא כיון דלא נעקר מהצד השני כלום. וכן בשיש יתר צלע אחת בצ"א. ונעקרו כל אותו הצד הוא הרוב ואין כאן גיסטרא ומאי מוכיח שם מר"י דמכשיר אפילו גיסטרא וע"כ דלעולם חשבינן י"א צלעות בכל צד. ובזה נראה דא"ש הבריי' דקמ"ל אלו הן הצלעות אחת עשרה כו' דמאי קמ"ל דאי לאפוקי קטנים אכתי לא ידעינן דהא אצטריך אח"כ לפרושי דבצלעות שיש בהן מוח ע"ש. וע"כ דהא אתי לאשמועינן דבין חסר או יתיר אין טריפות אלא בהי"א צלעות האלו. והיתירות כמאן דליתנהו והחסירות כמאן דאיתנהו ודוק:

סימן נה

ס"א קולית בכ"מ שיחתוך טריפה. ע' תו' דל"ב ד"ה וליחשוב כו' שהקשו אהא דפריך שם וליחשוב דר"א ניטל ירך וחלל שלה ניכר נבילה דמאי פריך הא זה הרי הוא כבר בכלל בהמה שנחתכו רגלי'. דהוא מבסג"ר דאתיא שם בזה הכלל ותי' דנחתכו רגלי' אינו אלא בעצם השני דצוה"ג תחתיתו אבל בעצם הקולית כשר ע"ש. וכן פירש"י בדנ"ז אליבא דרב שם דשמוטה כשירה אפילו ניטלה כולה. והיינו דאע"ג דניטל כולה ודאי ל"ג מנחתכה [וכמו שפירש"י בדכ"א]. מ"מ התם רב לשי' דס"ל למעלה מהארכובה היינו עצם שני אבל בעצם שלישי העליון י"ל דכשר. ושפיר י"ל דגם בוקא דשף מדוכתי' לי"ל ואפילו באיעכול ניבי' ואפילו ניטל כולה כשר ע"ש. ולפ"ז לכאורה גם לפ"מ דמסיק

שם דבשמוטה [וכ"ש ניטלה] טריפה משום בוקא דאטמא דשף מדוכתה. מ"מ בנשבר בעצם ג' י"ל דכשר. והנה התו' בדנ"ז שם תמהו על פירש"י ז"ל בזה דהרי בניטל לגמרי פשי' דטריפה דל"ג מנחתך. ונראה דס"ל שם דגם בעצם ג' פשי' דטריפה וכמש"כ שם בדל"ב במסקנת דברי' דמיהו רש"י פי' בפ"ק דניטל הירך והבשר חופה טריפה ע"ש. ומשמע דלא סמכו בהחלט על אותה סברא שכ' תחילה דבעצם ג' כשר. אבל הרי לא כתבו שם אליבא דסברא [דגם בעצם ג' טריפה] שום ישוב לקושי' הנ"ל. ובאמת רש"י דבפ"ק הוא לדינא. דודאי לדידן מספיקא קיי"ל כעולא שם דלמעלה מן הארכובה הוא בעצם ג' וטריפה שם אפילו בנחתך וכ"ש בשמוטה דהוא, ודאי טריפה. אבל לרב שפיר י"ל דכשר וכדמוכח ע"כ בסוגיא דדל"ב כנ"ל. ומיהו ללמוד מזה גם לדינא להכשיר בעצם ג'. משום דאזלא סוגיא כרב דנחתכה הוא בעצם השני. ובג' לא מטריף. זה ודאי אינו דהא ע"כ בל"ה סוגיא זו הוא דלא כהלכתא דהא לפ"מ דקיי"ל דשמוטת ירך טריפה באיעכול ניבי'. א"כ מאי פריך ליחשוב דר"א הא ודאי הרי הוא בכלל שמוטה דהוא משב שמעתא דאתיא ג"כ בזה הכלל שם וכעין קושי' התו' מנחתכה וע"כ דסוגיא שם אזלא אליבא דמ"ד אליבא דרב דשמוטה כשירה דתיקשי לי' מתני' ומסתמא לא פליג אר"א אבל לדינא ודאי לא קיי"ל כן וא"כ י"ל דבהא נמי דאזלא דנחתכה רגלי' הוא בעצם ב' הוא דלא כהלכתא. אבל זה נראה דודאי מוכח משם דלרב מיהו כשר בנחתך בעצם ג'. וא"כ עכ"פ לפ"מ דלא איפשט לן בלמעלה מן הארכובה אי כרב או כעולא נשבר בעצם ג' נמי אינו אלא ספיקא ומדברי הפוס' משמע דזה ודאי טריפה וצע"ג:

שם ולא נאסרה מפני שהיא חתיכת רגל שם אלא מפני שהיא פסוקת הגידים עב"י שהביא דהכל בו כ' בשם הראב"ד דבמקום צוה"ג גם חתיכת הרגל גופי' פוסל וכ"כ הרוקח ומש"כ הב"י לדקדק מדברי הטור בסנ"ו דחולק ע"כ בזה שכ' גבי נקשר דאם הי' בא קודם שנתרפא הי' צריכה בדיקה. וש"מ דהא בבדיקה הי' כשירה ולא מיתסרא מפני חתיכת הרגל. איני מבין דהא הטור גופי' ודאי ס"ל כרש"י להטריף בכל העצם השני וכ"ש במקום צוה"ג והא דהי' כשירה בבדיקה היינו כמו שבאר בעצמו שם דבנקשר תלינן ע"כ דודאי לא יצא לחוץ. או הי' עור ובשר חופין. וא"כ בודאי אם הי' באה כן אפילו קודם שנתרפא ע"כ דלא הי' טריפה דהא בנתרפאות הוא הוכחה דלא נטרפה מעולם ודוק:

שם וכן אם נחתך בין הערקום ובין השוק טריפה והש"ך האריך דבתוך הערקום ג"כ טריפה. ועב"י דנתקשה בדברי הטור כ' דיתרת רגל למטה מצוה"ג אוסר דהוא כניטל שם והא בניטל למטה מצוה"ג לא מיתסר וכ' דצוה"ג אינו ממש בהתחלת עצם הב' או דיתרת

אפילו בין העצם הב' והערקום ג"כ טריפה. ואינו מובן דהא בהדיא מבואר בסנ"ו דמעילוי ערקום תיכף הוה צוה"ג. וא"כ אפילו בין הערקום והעצם הב' עדיין אינו למטה מצוה"ג. וע"כ כדברי הש"ך דנחתך הרגל אוסר גם בערקום גופי' ומשו"ה גם יתרת בערקום טריפה כנחתך וזהו למטה מצוה"ג. ומש"כ הט"ז בשם הרש"ל דאין סברא לאסור בנחתך למטה מצוה"ג דשם לא שייך עוד טריפות. הנה התו' בהדיא לי"ל סברתו דהא הקשו שם דמאי פריך שם דלמ"ל נחתך הרגל ת"ל משום צוה"ג ומאי קושי' דילמא ס"ל דאגרמא לבר דהוא גבוה יותר מלמעלה מן הארכובה ע"ש. הרי דס"ל בהדיא. דאע"ג דלפי"ז הוא כבר למטה מצוה"ג אפ"ה יש לאסור משום נחתכה ע"ש:

ס"ב בהגה וכן נשבר סמוך לגוף אע"פ שחזר וניקשר היטיב כו' כ' הש"ך דהיינו לפי דהטריפות אינו משום השבירה אלא משום איעכול ניבי' ועפמ"ג דאע"ג דאיעכול ניבי' בלא נשמט כשר הכא שבור סמוך לגוף. [ומש"כ כמו בגף בל"ה אין לו מובן דהתם מחשש ריאה ולא שייכי כלל לכאן] ה"ה כנשמט. ועדיין אינו מובן לענ"ד דבשלמא גבי צומות הגידין דנפסקו הגידים הוא טריפה אחרת בשביל עצמו ולא שייכי כלל לעצמו. שפיר כ' הפוס' דאין קשירת העצם ראי' לפסיקת הגידין דשבירת העצם הוא מילתא אחריתי. אבל כאן דלפ"ד כל הגריעותא דאיעכול ניבי' הוא משום דאז אין שבירת העצם חוזר ומתרפא כמו בשמוטה. א"כ לכאו' ל"ג כלל מנשבר העצם דהרי גם שם הא צריך יצא לחוץ ואין עור ובשר חופין אותו ומ"מ כשנקשר אנו תולין דהי' באופן שלא הי' נטרפת דאי לא"ה לא הי' מתרפאות וה"נ כאן היה לנו לומר דכנקשר מסתמא לא הי' איעכול ניבי' ומשו"ה ניקשר. דאי הי' איעכול ניבי' ע"כ לא היה מתרפא. ע"כ נראה דהוא כמש"כ בסי' נ"ג דלא דגוף השבירה הוה כנישמט אלא דחיישינן דבשעת השבירה סמוך לגוף שמא נשמטה הבוקא ועיקר הטריפות בזה ג"כ משום הבוקא דשף וא"כ ודאי ל"מ מה שהשבר נתרפא. דהשבר אינו מקום הטריפות כלל. עוד נראה לענ"ד דבאמת לכאו' עיקר דין נקשר דמהני גבי נשבר העצם צ"ע דהא קיי"ל בכ"ד דקרום שעלה מחמת מכה אינו קרום וסופו לסתור וכן בהא דהכא ג"כ פשוט אם ראינו שנשבר ויצא לחוץ ואין עור ובשר חופין ודאי דל"מ אם אח"כ יחזור ויתרפא. דטריפה אינו חוזרת לכשרותה. ובודאי דנאמר דסופה לסתור. וא"כ צריך להבין מה שמקילין כאן בנקשר למה לא ניחוש דהי' טריפה ובאמת סופה לסתור ונראה ברור דהיינו טעמא דנשבר כיון דתניא התם בהדיא דאפילו באבר שאינו עושה אותה טריפה אסור האבר דחשיב כאבמה"ח. והנה מבואר בפגה"נ דצ"ג דאיסור דאבר המדולדל אינו אלא כשאינו מעלה ארוכה, ובל"ה לא מיתסר. וא"כ ליכא למיחוש הכא להבריא דאבר המדולדל כשאין עוב"ח אינו מעלה

ארוכה [ובודאי דע"כ אינו מעלה ארוכה כלל דבאבר שאינו נטרף ודאי לא שייך לאסור משום שסופו להתקלקל דזה לא שייך אלא בטריפות דבעי חי' וזה פשוט לענ"ד] וא"כ ע"כ דאינה מתרפאות כלל. וזה כוונת התו' בריש בכורות דחתוכת הרגלים אפילו למטה מארכובה אינה מתרפאת ע"ש והיינו כיון דקיי"ל דהאבר אסור א"כ הוה אינה מעלה ארוכה כנ"ל. ובזה יובן כוונת הב"ש באבה"ע סי' י"ז ס"ק צ"ז בטריפות דמן הארכובה ולמעלה דווקא אינה חי' ולכאו' הוא דברי נביאות דמה טעם לחלק בזה. והוא כמש"כ דהכא גרע טפי דאינה מעלה ארוכה כלל ודוק:

ומשו"ה א"ש דהקילו כאן בנשבר העצם בחזר ונקשר דכיון דאין כאן חשש טריפות אלא בגוונא דנעשה כאבמה"ח לגמרי. בזה אין לחוש כלל להבריא מחמת מכה וסופו לסתור דאם הי' כבר כאבמה"ח הרי בודאי אינו מבריא כלל כנ"ל. וא"כ כ"ז שם דהחשש משום שבורה ואין עוב"ח. אבל לחששא דכאן דחוששין בו לטריפה באיעכול ניבי' ואפילו בעוב"ח כשמוטה. ומשום אבמה"ח. הרי ודאי כל שחופין את רובו ליכא אבמה"ח. וא"כ ודאי יש לחוש להבריא כנ"ל. וא"כ גם בשמוטה גופי' נראה לחלק כן דאם עור ובשר חופין [ואפ"ה מטריף באיעכול ניבי'] ודאי דל"מ חזר ונתרפא כנ"ל דהא י"ל דהבריא מחמת מכה. מיהו כשאין חופין לכאו' הי' מהני בודאי דאי הי' גם איעכול ניבי':

וא"כ הוה לכאו' ג"כ כאבמה"ח ואינו מעלה ארוכה כלל כנ"ל אבל לענ"ד דעדיין תלוי במחלוקת הרא"ש והרשב"א בסמוך. דלשי' הרשב"א דבנשמט השוק ס"ל דאפילו איעכול ניבי' אינו כנשבר ואי"צ עוב"ח. משום דגידין קרובין להתרפאות א"כ י"ל דה"נ בשמוטת בוקא אף דטריפה הוא באיעכול. אבל עדיין אינה כאבמה"ח כנשבר. וא"כ ל"מ נקשר כנ"ל. אבל להרא"ש דהצריך גם שם עוב"ח כנשבר וכן הסכים הרב. א"כ ודאי הוה כאבמה"ח לגמרי ואפשר דמהני נתרפא. שוב ראיתי דיסוד דבריי ע"כ תלוי במחלוקת הב"י והד"מ בסוסנ"ו דהב"י ס"ל גבי נשבר במקום צוה"ג דאפילו בדיקה בצוה"ג ל"מ דחיישינן שמא לא נתרפא יפה והיינו דהוא כקרום מחמת מכה. ודוקא בעצם לא חיישינן. ודקדק כן מדברי התה"ב ע"ש וי"ל הטעם כמו שבארנו בס"ד. אבל הד"מ דקדק מדברי הטור שם דמדינא מהני שם בדיקה בצוה"ג ולא חיישינן גם בגידין שמא לא נתרפאו ע"ש. וע"כ צ"ל בשי' דדוקא גבי נקב בעלמא חוששין לנתרפא מחמת מכה. אבל בפסיקת הרוב ליכא למיחוש. וא"כ גם בשמוטה מהני מן הדין וגם לדידן י"ל דבקיאין בזה. וכ"ש בנשבר סמוך לגוף דהו"ל לומר דמהני וא"כ מש"כ הש"ך דל"מ ע"כ כמו שכת' תחילה. דהתם החשש שמא נשמט ודוק:

ועש"ך לענין הובא לפניו שלם דבשעה מועטת ל"ח לאיעכול ע' מש"כ בסמ"ו להוכיח מהש"ס [עפ"מ שכ' שם הרא"ש] דבשעה מועטת לא חיישינן לנתמסמס וה"נ מסתמא לאיעכול. ומ"מ לולי שאיני כדאי צ"ע בזה בכאן דלכאו' שמוטה הוא ריעותא דהי' עכולים מעיקרא דאם הי' חזקין לא הי' נשמטין וצ"ע:

ס"ג שוק שניתק ממקומו כשירה. וי"א דוקא כשעוב"ח כו' הנה בלא איעכול ניבי' ודאי אינו כלל כנשבר ולא צריך מידי. ומשו"ה לא נזכר בבוקא דאטמא דכף עוב"ח דבאיעכול ל"מ והוא טריפה ובלא איעכול אי"צ כלל. אלא דהכא באיעכול. והרא"ש ס"ל דאף דבשוק אין טריפות דאיעכול ל"ג מנשבר העצם וצריך מיהו עוב"ח והרשב"א ס"ל דאפילו ליכא עוב"ח לא חשוב זה כנשבר משום דהניבי' [כ"ש אלו שאין בהם טריפות] קלים להתרפאות. ובסוגיא דדנ"ז חלקו הש"ס אליבי' דרב בין שמוטה לחתוכה ופי' התו' משום דשמוטה דלא ניטל לגמרי אינו כחתוך. וסוגיא קאי בבוקא ואיעכול [לשי' רוב הפו'] וא"כ להרא"ש ע"כ צ"ל דכל הסוגיא דהתם בחופין דאי ל"ה לשי' ה"ה כבר כשבור לגמרי ולא עדיף כלל מנחתך]. ולשי' הרשב"א י"ל דלרב כיון דלי"ל שם טריפות דאיעכול. א"כ גם באין חופין עדיין אינו כנשבר ושפיר מחלק בזה מנשבר ובס"ד שם הוה ס"ל דאיעכול ניבי' בבוקא. דודאי לא הדרי בריא. הוה כנשבר לגמרי. ומשו"ה פריך דא"כ הוא טריפה בשביל צוה"ג. ומ"מ כ"ז באיעכול ניבי' דבוקא דהוה ס"ל דלא הדרא בריא. אבל בשוק דפשי' דניבי' דידי' הדרא בריא. אפילו באיעכול. לא הוה קשה לו כלל הא דכשר בזה לכו"ע. דכיון דהדר בריא פשי' דאינו כלל כניטל צוה"ג והפלתי נתקשה בזה וברור כמש"כ:

ס"ט בהגה וכל גידין סופן להקשות. נראה דהיינו במקום זה דעצם האמצעי. וכן מוכח בדברי הר"ן בשם הר"י במש"כ לסייע פירש"י ע"ש. אבל בכל הגוף ודאי איכא גידין שאינן מתקשים כדאמרינן בפסחים שם בבריי' גידין הרכין נידונין כבשר. ולא פליגי ר"י ור"ל בהא ע"ש היטיב:

ס"י לא הי' הבשר החופה במקום אחד כו' עד שניקב כו' עט"ז ולפ"ז כל הני דמתלקט או מרוסס או נקלף אין קפידא אלא ברובו של רוב החופה אבל מעוטו דאפילו עור (דהוא כניטל הבשר שלישן]. דגרע מכולהו מצטרף כדמוכח בהדיא בב"י בשם הרשב"א כ"ש כל הני. אבל ניקב או נסדק דגרע מכל הני דגם העור נפסל פשוט דאפילו בכל הרוב החופה כולו מעכב ודוק: שם לכן נתמסמס עב"י דאע"ג דבש"ס הכא הוא ספק ס"ל להטור דיש לפשטה מההיא דר"י א"ר בפרק א"ט נתמסמס הבשר רואין אותו כאלו אינו. וכן הוא באמת בהדיא ברא"ש בדר"י שם בשם י"מ דקאי אבשר חופה את רובו

דהכא ואע"ג דהביא שם הרא"ש גם שי' רש"י לענין צוה"ג נראה דזה לא נהירא לי' להטור דבשר לא משמע לי' בגידין כמו דלא מפרשי לי' לענין כבד וכה"ג וגם מש"כ הרא"ש עוד בשם הר"א שם דמפרש לענין בשר החופה את רוב הכרס נראה דזה נמי ל"נ לי' להטור דכיון דרב ס"ל דטפח בושט סמוך לכרס זהו כרס הפנימית. א"כ כל הכרס הוא כרס החיצונה. וא"כ מתני' דרוב החיצונה קאי בכרס גופי' ובשר החופה רוב הכרס אינו אלא משמעתא דשמואל ודאי דלא קאי רב אשמעתא דשמואל וע"כ פירש דקאי ע"כ אהא דהכא דמתני' היא כפי' הי"מ וזה נכון ונ"מ לענין נקשר כמו שכת' בסמוך ודוק: סי"ד נשבר העצם וחזר ונקשר כשירה כ' הש"ך דהיינו בשטוב"ח את רובו ומשמעות דבריו דקאי אף בשי' המחבר וצ"ל דאע"ג דבשעוב"ח להמחבר כשירה אפילו בלא נקשר כלל מ"מ מהני הא דנקשר להקל בכל הני ספיקות דלעיל דכשנקשר הוה כמו חי' י"ב חודש וכ"כ רש"ל דבספק פלוגתא דהש"ס מהני חי' י"ב חודש והיינו דאייתי הש"ס גבי נפחתה הגולגולת מהא דעשו לו קרומין של קנה וחי' והביאו קצת הש"ך בסנ"ז סקמ"ד ע"ש וה"נ בנקשר מהני בספיקא. אבל בכשאנו רואין לפנינו דודאי אין חופין. והוא יוצא לחוץ ודאי ל"מ גם נקשר כיון דהיא טריפה ודאית קיי"ל דל"מ בה חי' יב"ח [ואי"נ לומר דגם בזה תלינן דמעיקרא הי' חופין ועכשיו כשנתרפא הוא דניטל החיפוי דודאי דאוקמא אחזקה דהשתא וצ"ע]. ובזה א"ש גם מש"כ הש"ך בסמוך דלא חש להאריך בדיני חיפוי דאנו אין בקיאין בזה. דהא נ"מ לענין נקשר היטיב שאשי"י דכשר בחופה אפילו לדידן אפילו באיכא ריעותא. ובאינו חופה ה"ה טריפה לשי' כנ"ל. דלפ"ד א"ש דבנקשר הרי הולכין בכל הספיקות לקולא. וא"כ אין נ"מ להאריך בפירוש הספיקות ודוק ועיין יבמות ק"כ דפליגי אביי ורבא באוקימתא דמתני' שם דסברה דמגויד ה"ה חי דרבא מוקי לה בסכין מלובנות ואביי מוקי כרשב"א [דפליג בכל נחתכה וס"ל] דיכולה לכוות ולחיות ומשמע דאביי פליג דאל"ה הוה מוקי לה ככו"ע וא"כ קיי"ל ודאי כרבא לגבי אביי. ועוד נראה דע"כ סוגיא דרי"פ א"ט כרבא דפריך אדר"י למה לא חשיב בהמה שנחתכה רגלי'. ומשני סבר לה כרשב"א דיכולה לכוות ולחיות. והנה ביבמות שם פריך אאביי מסיפא דתנן התם מעשה באחד ששלשלוהו לים. ולא עלתה בידם אלא רגלו מן הארכובה ולמעלה דאמרו תנשא. ומשני שאני מיא דמרזו מכה. וא"כ לדידי' בכה"ג הוה טריפה אפילו לרשב"א וא"כ קשה מאי משני בא"ט דסבר לה כרשב"א דאכתי הוה לו למחשב טריפות זו בכה"ג דהיה במים דמודה גם רשב"א. וע"כ דס"ל להך סוגיא כרבא וי"ל דלרשב"א בכל גוונא כשירה. וא"כ יצא לנו דנחתכה בסכין מלובנת אינה טריפה וצ"ע מה שסתמו הפו' בזה. ולכאו' הזה נראה דזה תלוי בסברא דחידודה קודם לליבונה. ואי החידוד קודם י"ל

דלא עדיפא הכא מחתיכה דעלמא דהא לא נכוות עד אח"כ וזה ל"מ. וא"כ י"ל דאנן ס"ל כסתמא דסוגיא דחולין (ד"ז) דחידודה קודם ולא קיי"ל כרבא (וי"ל עוד דספוקי מספקא להו בהא כמאן פסקינן: וא"כ א"ש בזה גם מה שתמהו על הרי"ף למה לא הביא הך דחידודה קודם לליבונה דתרוייהו לחומרא מספיקא] אבל באמת סברא זו אינו מוכרח דאפשר דכל שהליבון תיכף לחידודה אף שהחידוד קודם מ"מ הרי קודם שגמר לחתוך הרוב. כבר נתרפא מיעוט הראשון דזה ודאי דבעצם לא שייך רווח כמש"כ רש"י בד"כ גבי מלק בסכין דאמרינן שהוא מחליד ע"ש. וא"כ י"ל שפיר דלא מיטרפא. שוב ראיתי בריטב"א שם שנתעורר בזה דלרבא י"ל דבסכין מלובנת כשר. והביא בשם מהר"מ ורבו דרבא לא קאי אמקום שעושה אותה טריפה. וכ"ה ברשב"א ונ"י בשם הרמב"ן ע"ש וצע"ג: סי"ג נמצא העצם שבור ע' ד"מ שכ' מדברי האו"ה דכשאין מקום המכה שחור יש להקל דודאי לא נעשה מחיים דמחיים הוה משחיר ובשו"ע לא הביאו וגם כל האחרונים לא הביאו. ובאמת לשון הטור לא משמע כן ע"ש ומ"מ באין ריעותא בעור ובשר דמקילינן בהפ"מ. אפשר דבכה"ג יש להקל אפילו בלא הפ"מ וצ"ע:

סימן נו

ט"ז סק"א האריך להוכיח דנתקפלו צוה"ג ממקומם טריפה. ואין דבריו מוכרחים לענ"ד. ומש"כ לדקדק ממתני' דפתח בנחתכו רגלי' וסיים. וכן שניטל צוה"ג והול"ל שנחתך אלא לאורוי דאית בי' נמי טריפות שניטל ואי בניטל לגמרי פשי' דהוא טריפה דל"ג מנחתך וע"כ אפילו נתקפלו הוא בכלל ניטלו דמתני' וטריפה ע"ש. וסותר ד"ע ברסמ"ח שכ' בפירוש דברי הטור גבי בשר החופה רוב הכרס דכ' הטור שם דטריפה בניקרע רובו ואח"כ כ' עוד או שניטל כולו. ופי' הט"ז דקמ"ל דאע"ג דלא אמרו אלא במה דניקב פוסל. ניטל פוסל. אבל שם דאינו פוסל אלא בנקרע רובו הו"א דהוא כטחול דנחתך פסול וניטל כולו כשר קמ"ל דניטל כולו ג"כ פסול ע"ש בארוכה. וה"נ בצוה"ג כיון דאינן נפסלים אלא בנפסקו רובן. ולא בנקב בעלמא. ודאי דה"נ איצטריך לאשמועינן דגם בניטלו כולם מקודם התחלת הצומה"ג עד סופן פסול דה"נ הו"א דכשר כניטל הטחול. ושפיר איצטריך לאשמועינן אפילו בניטל לגמרי דפסול ואין שום ראי' דאיירי בנתקפלו. ומש"כ עוד דגם הרמב"ם כיון דעריב ניטל צוה"ג בין נטילת כבד ואינך ושם פסול בנטלו ממקומם. ה"נ בגידים בנתקפלו מעל העצם, לענ"ד גם בכבד ואינך דשם לכאורה כל שהם מחוברין בעיקרן שנפרדו במשך חיבורן באורכן אין זה ניטל כלל. וראי' נכונה דהא בושט דנקב פסול. ודאי דניטל פסול. ואפ"ה נפרד הושט מעל הגרגרת ברוב אורכו:

לשי' ר"ח הוא סימנים שנדלדלו דהוא טריפות בפ"ע הא בל"ה לא הוה פסול משום ניטל. ושי' הפו' נראה שם להכשיר בזה באמת. וע"כ דזה אינו בכלל ניטל. ואולי יש לחלק במשמעות הש"ס והפו' דרגל וצוה"ג שייכא אהדדי ויש פו' שכ' דאין לטרוף ברגל היכי בליכא צוה"ג. אבל בושט וקנה י"ל דלא שייכי אהדדי כלל וצ"ע:

ש"ך סק"ד הביא דברי הש"ד דבנשבר בערקום חוששין לנפסק צוה"ג שהם למעלה בסמוך וכן דקדק מדברי רש"י גבי צנא דאנקורי ע"ש ועט"ז רסנ"ה השיא דברי הש"ד דלא קאי על הערקום אלא על מקום שבין השוק להערקום ששם ממש הוא מקום צוה"ג וכן מוכח לשון הש"ד באמת. גם מש"כ מרש"י גבי צנא דאנקורי כבר נתעורר הפמ"ג דהתם בעוף דלי"ל ערקום. פי' וא"כ מקום התחלת הגידין הוא למעלה מפרק התחתון תיכף. וא"כ יש לחוש שפיר על צוה"ג גם במקום הארכובה. אבל לענ"ד דין זה מפורש בהדיא בש"ס דנ"ט שם גבי בר טביא דהוה מפסקן כרעא בתרייתא ובדקי' רב בצה"ג ע"ש ובודאי דאפסיק משמע דנפסק לגמרי וא"כ ע"כ היה לפחות לא למעלה מהערקום ששם בל"ה הוא טריפה מחמת נחתכה רגלי' לרב דס"ל דארכובה הוא הנמכרת עם הראש כדמוכח בסנ"ה דזה טריפה לכו"ע ע"ש. וע"כ דהיה בהערקום [וע' תו' בבה"מ דרב ג"כ ס"ל דצוה"ג מעלוי' ערקומא כדקיי"ל לדידן] וש"מ בהדיא דנפסקה בערקום חוששין לצוה"ג וכ"כ רש"י שם דצוה"ג סמוך לארכובה כוונתו כמש"כ דמשו"ה חייש לצוה"ג שהם סמוך למקום הפסוקה. ואולי יש לדחות דהתם כל"ק דרב בסו"פ בה"מ דס"ל דברוב אחד מהן טריפה. משו"ה חיישינן בשבירת הערקום. אבל לדידן דקיי"ל ברוב מנין וברוב בנין דווקא. אפשר דל"ח לי' כולי האי אלא במקומו ממש ומ"מ דוחק לחלק בזה. שם סק"ו הביא שי' הפו' כרש"י דאפילו בפסוקת רוב אחד מהן טריפה. ובאמת לכאורה צ"ע דרש"י בעצמו הביא בסוגיא דשם דקיי"ל כמר בר"א בכל הש"ס [ופסק כוותי' גם בזוגי וכן הביאו התו' בשם סדר תו"א ע"ש ובשו"ע לא הזכירו דעתם] ולמה פסק בהא דעד דאיפסק ר"ב ור"מ דלא כוותי'. והנראה דרש"י לשי' דהנה התו' כ' שם אהא דאמרינן שם דבעוף אפסק חד מינייהו טריפה דהא דלא חשיב לי' ביותר עליהם עוף משום דהכא כשנפסק אחד מהן סוף כולן לפסוק ע"ש. וער"ן גבי נפלה לאור ונחמרו מעי' דכ' לדחות דברי הפו' דבבהמה לא שייך טריפות דחמורה דב"מ קשין. דא"כ לחשוב ביותר עליהן עוף דלי"ל דהכא שאני דאיכא טעמא דהא חשיב יותר עליהן הא דנשבר העצם ולא ניקב קרום של מוח אע"ג דאיכא טעמא דקרומו רך ע"ש. והנה רש"י פי' בהא דהואיל שקרומו רך דהיינו דתו לא קאי קרום פי' וסופו לפסוק ע"ש ולפי"ז הרי נסתר גם תי' התו' גבי צוה"ג דהא דלא חשיב לה משום שסוף כולן לפסוק. דהא בנשבר העצם נמי טעמא משום

שסוף הקרום לפסוק וחשיב לה. וה"נ הו"ל למחשב הא דהכא וכעין הוכחת הר"ן ובשי' התו' ע"כ צ"ל דס"ל בהא דקרומו רך דאינו כלל משום שסופו לפסוק דזה לא חשבינן דלא מיקרי יתר כמו בצוה"ג אלא דכיון דהוא רך אינה חי' בכך ובעי הגנת העצם דווקא והוא טרי' יתירה. אבל לרש"י דפי' שסוף הקרום לפסוק. ואפ"ה חשיב לה ביתר ה"נ בהא דגידין אי יש חומרא בעוף דבנפסק אחד סוף כולן לפסוק הו"ל למחשב. וע"כ צ"ל דלדידי' באמת פליג מר בר"א אברייתא דלוי. ולוי סבר ע"כ דגם בבהמה טריפה בחד מינייי כל"ק דרב וכ"כ התו' בדנ"ז דע"כ רב שם פליג אברייתא דלוי ע"ש, וא"כ א"ש דאנן לדינא לא פסקינן כמר בר"א בהא. משום ברייתא דלוי. דהא סתמא דסוגיא בדנ"ז שם פריך מינה ולדידי' ע"כ גם בבהמה ברוב אחד כעוף ודוק:

ט"ז סק"ז הביא דברי הרש"ל דאין לשער בעוף בכאצבע אלא לשיטת רש"י דבשור הוא ד"א אבל למאי דקיי"ל טז"א, לא יספוק כו' ולכאורה נראה כן בסנ"ה דגבי ניבי' הבוקא כ' דגסה ד"א ובדקה ב' ובעוף אצבע הרי דאצבע בעוף אינו אלא כנגד ד"א בבהמה אבל באמת נראה דע"כ דלא שייך בזה שיעור קבוע דרביע בעוף הוא כנגד בהמה. וכן משמע לעיל גבי כבד וגבי תורבץ הושט ע"ש וע"כ דהתם גבי שמוטה הי' בקיאי דכך היה השיעור. אבל כאן הרי בש"ס לא אמרו בזה כלל לפי חשבון אלא נתנו סימנים בבהמה דקה. וכן בעוף כ' הפו' דסימני כב"ד ע"ש. וא"כ מהרי"ל מסתמא היה בקי בהן ובסימניהם והכיר כאן בצוה"ג דלעולם אין צוה"ג בעוף יותר מאצבע. והש"ס לא נתן בהם שיעור משום דמשתנים לפעמים גם לפחות מזה. ולא רצו להחמיר אלא סמכו על סימנים. ומהרי"ל רצה ליתן גבול לאינו בקי וא"כ שפיר י"ל כאן דהוא לכו"ע. ומיהו י"ל דבעופות הגדולים הרבה לא איירי המהרי"ל ולא הי' שכיחים ביניהם אלא תרנגולים השכיחים ולא מין הגדולים:

ועיין ש"ך סק"ח דכ' דבעוף קאי אבל בבהמה שיעורה כדלעיל. ואין שום הבנה לדבריו דמאי קמ"ל דהרי כן הוא גם בדברי הרב בפירוש ואולי כוונתו כעין מש"כ דהו"א דזהו החשבון דלעיל סנ"ה והוא ברור לעולם בכ"מ ובב"ד יהיה הכא ג"כ השיעור ב"א כדהתם. וקמ"ל דאין זה שיעור קצוב אלא דהכא בעוף שיעורו כן אבל בבהמה פי' אפי' ב"ד [ואולי צ"ל באמת בדברי ב"ד] אין לנו אלא שיעורא דלעיל פי' בסימנים ואין כאן גבול לאינו בקי וכן נראה נכון לדינא: עיין פלתי שכ' סעד לשי' הרמב"ן בשי' הרי"ף דניטלה צוה"ג יכולין להחזירה לכשרותה כשיחתוך למעלה בפרק הב'. מרי"פ א"ט ויסודו מדברי התו' דנ"ז דהקשו שם דלמה לא פריך ממתניתין גופי' ע"ש. ולכאורה מהמשנה ליכא לאקשוי דהא רשב"א פליג בנחתכו. וצ"ל דס"ל להתו' דבצוה"ג ל"פ. וא"כ תיקשי לפ"ז ברי"פ

דמשני אר"י דסבר כרשב"א ואכתי קשה מצוה"ג. וע"כ כשי' הרמב"ן דזה יכולה לחזור ולחיות כשנחתך העצם ע"ש. ואין היסוד מוסד דתי' בישוב דברי התו' ע"כ נסתר ממקומו דע"כ לפ"מ דלא ס"ד התם עדיין הא דחותכה מכאן וחי' כו' ע"כ דהוה ס"ל דרשב"א ודאי פליג גם בצוה"ג. דכיון דרשב"א מכשיר אפילו נחתך בפרק ג' ובודאי דזה לא עדיף משמוטה [דהרי לפי המסקנא שם אליבא דרב חתוכה טריפה ושמוטה כשירה. וא"כ ודאי דלפחות לא עדיף חתוכה משמוטה] וכיון דלפי ס"ד שם מוכיח משמוטה אצוה"ג ופריך מינה ארב ע"ש כ"ש דיש להוכיח מחתוכה אצוה"ג וא"כ ודאי דלרשב"א גם בצוה"ג כשר והוא מוכרח. וא"כ גם סוגיא דרי"פ א"ט י"ל דהוה ס"ל כס"ד דדנ"ז ודבה"מ דלא ס"ד הא דחותכה מכאן וחי' וע"כ דלרשב"א גם בצוה"ג כשר ואין שום הוכחה לדברי הרמב"ן הנ"ל ודו"ק סימן נז ס"א הזאב אין לו דריסה בבהמה גסה כו' וכ' האחרונים להחמיר לכתחי' כשי' התו' דיש לו דרוסה בגסה. וכן נראה לענ"ד ראי' נכונה מסוגיא דזבחים דמוקי ר"י טריפה שנתערבה דאיערוב דרוסת הזאב בנקובת הקוץ. ומסיק כולהו כר"י ל"א דרוסת הזאב בנקובת הקוץ ידוע האי משיך והאי עגול והקשו שם התו' דלוקי בדריסת חתול דלא ידוע כדמוכח בחולין ותי' דניחא לי' לאוקי בכל הבהמות וחתול אינו אלא בגדיים וטלאים ע"ש. והנה ע"כ צ"ל דדרוסת ארי ודאי ידוע דאי ל"ה לוקי דאיערוב דרוסת ארי דא"ש בכל הבהמות. אלא ע"כ דבארי ודאי ידוע. וא"כ למ"ל לש"ס למעבד ביניי' פלוגתא חדשה בדרוסת הזאב. הא א"ש דלכו"ע בזאב ל"י. אלא דר"י סבר דזאב דריס גם בגסה כרב. ומשו"ה ניחא שפיר בדרוסת הזאב דאתי שפיר גם בגסה. ואינהו ס"ל דזאב לא דריס בגסה כר"ב בר"י. וניחא להו לאוקי גם בגסה דזאב לי"ל בה דרוסה וכמש"כ התו' דניחא לי' לאוקי בכל הבהמות וע"כ דלא ניחא לי' להש"ס לאוקי פלוגתא אדרב דזאב יש לו דריסה גם בגסה וע' מש"כ בזה בסק"י וצ"ע שם חתול כו' יש לו דריסה בגדיים וטלאים. שיעור טלאים ע' מנחות ק"ז איל ורחלה טלה וטלי'. שעיר ושעירה. גדי וגדי'. והנה מבואר בכ"ד דאיל הוא בן שתי שנים. א"כ משמע דבן שנה הוא טלה. ובשעיר קיי"ל דהוא בן שנה. וא"כ ע"כ דגדי הוא פחות מבן שנה. ואולי באמת י"ל דהא מבואר ריפ"ג דבכורות. דעז בת שנתה ודאי לכהן וכבש בת שתיים ודאי לכהן. א"כ חזינן דבאמת עז ממהרת להתגדל. וה"נ ניצלית מן הדריסה מקודם וכן מבואר בסו"פ כלל גדול דטלה אכילתה גסה משל גדי ע"ש. וערש"י בע"ז כ"ד דפי' שם קרא דטלה חלב דהיינו רחל מניקה וזה ודאי צ"ע דהרי כשילדה ודאי היא כבר בשנה ג' כמתניתין דבכורות הנ"ל ואז ודאי נפקה מכלל טלה ואולי דלשון תורה לחוד וערש"א שם. ולכאו' הי' נראה דגם בבהמה י"ל דדורות הראשונים שאני כדאמרינן ברי"פ בסו"מ גבי אדם ע"ש. אבל

נסתר זה שם גופא מהא דפריך שם אהא דוהפרות העלה עולה ופחותה מבת ג' מי ילדה והתנן כו' אע"ג דהא דפרות הוה קדים טובא ע"ש וצ"ע בכ"ז לדינא שם חולדה כו' י"ל דריסה בכל העופות ע' בסוגיא גבי חתול בגדיים וטלאים דפריך מברייתא דחתול ונץ עד שינקוב לחלל ומשני בל"ב שם דברייתא כברבי דלא אמרו יש דרוסה אלא ביש לו מצילים. והנה הרא"ש שם הבין דחילוק די"מ הוא גם בנץ ובגו"ט דווקא ביש לו מצילים. ובעוף הדק אפילו באין לו מצילים וא"כ נראה לפ"ז כיון דנץ דחמיר דביש לו מצילין דריס אפילו בגו"ט אפ"ה באין לו מצילין לא דריס אלא בעוף הדק. א"כ כ"ש חולדה דלא מצינו לה' כלל דרוסה בגו"ט דודאי דוקא בחתול דעדיפא אמרו די"ל דרי' בגו"ט בי"מ וא"כ חולדה דגריעה ודאי דאין לה בהו דריסה כלל אפילו בי"מ וא"כ ודאי דכ"ש דלא דרסה אלא עוף הדק. ואף דהתו' חולקין בזה על הרא"ש וס"ל דאין סברא לחלק כ"כ. אלא דחילוק די"מ לא קאי כלל אנץ ע"ש. וא"כ לשי' אין לנו ק"ו זה. מ"מ הא ע"כ אנן לי"ל סברת התו' בזה דהא מבואר כאן בס"ב בפירוש עד שתינקוב לחלל: דהיינו דבכה"ג הוה דריסה וא"כ אנו מחלקים בנץ דבכה"ג דנקב לחלל י"ל דרי' אפילו בגו"ט ובסתם דרי' דווקא בעוף הדק. א"כ ה"נ יש לחלק דבי"מ ג"כ אפילו בגו"ט. ובודאי דנקטינן בריי' כפשטה לחלק גם בנץ כשי' הרא"ש. ועוד דמזה גופי' דנקב לחלל נמי יש ללמוד ק"ו הזה דהא לא תני הכי אלא בחתול וא"כ ודאי דבחולדה דגריעה מינה ליתא:

וא"כ הרי ג"כ כבר יש לו לנץ מעלה דאינו בחולדה דבניקב לחלל יש לו דרי' אפי' בגו"ט ולא בחולדה וכיון דגם נץ לא דרים אלא בדק כ"ש חולדה כנ"ל גם ממשמעות הלשון בש"ס שם גבי נץ כאן בגדיים וטלאים כאן בעופות משמע דלשון עופות סתם קאי אדק דנץ לי"ל דרי' אלא בדק כדתנן בהדיא במתניתין וה"נ לשון עופות שאמרו גבי חולדה משמע דהוא דק וצע"ג: שם שאר חיות טמאות כו' הרא"ש דקדק להקל בכל שאר חיות מדלא מיבעי לי' בהו כדבעי בעופות ולפי' הר"ן שהסכים עליו הש"ך בסקי"ד דאיבעי' דהתם אינו אלא בלמטה מן הנץ דאע"ג דתנן במתניתין נץ י"ל גם בלמטה ממנו איכא דרי' וכמו בזאב דהוא לאו דווקא ע"ש א"כ אין מקום לראייתו כלל דהא אדרבה כל האיבעיא בעופות משום דבחיות פשי' דיש דרי' ודו"ק ומ"מ יש לענ"ד קצת סעד מסוגי' דזבחים הנ"ל דמסיק דידוע ואי דיש דרי' לכל החיות א"כ הוא דוחק לומר דהי' בקיאו בכל החיות שבעולם וכי קניגי ובלסטרי הוי וזה נוטה דאין דריסה אלא לאותן ששכרו כאן בש"ס וצ"ע: עש"ך סק"ו לענין דוב אם הוא למעלה מן הזאב וע' תו' ריש ע"ז ד"ה וארי דכ' דדוב הוא עז ומסוכן יותר אפי' מארי והביאו ראי' מהא דהניח מעשה ארי וספר מעשה דוב ע"ש::

ס"ג הנץ י"ל דרי' כו' אבל לא בתרנגולת ודווקא גדולים לפ"מ כ' בס"א דאפי' עגלים חשיבי כגסה ה"נ הו"ל להקל אפי' בקטנים כיון שהם ממין גדולים. ומיהו התו' בזבחים סו"פ חה"ע כ' דבעופות אין חילוק בין המינים כמו בבהמה דמצינו בקרא בקר וצאן ע"ש והנה הטור כ' קטנים ממנו ונראה בטעמו דס"ל כיון דמסקינן בנץ בדרבה מינה בזה הוא דאמרינן דדווקא בדק אבל בקטנים ממנו אפי' בגס. ומ"מ מסתברא דכ"ז נמי דווקא לענין דריסת עופות. אבל בזאב בגסה אפי' בקטנה ממנו אין לו דר' וכנ"ל ט"ז סקכ"א בטור כ' וכן אם ניקב לפנים אי"צ בדיקה כו' הנה ברא"ש ר"פ השוחט ס"ג כ' גבי אווזא דבי רבא דאתי כי מסמס קועא דמא דתלינן בקניא כ' דנ"מ דבקנה אפי' ניקב גרגרת משהו כשר אבל בדריסה משיאדים הגרגרת משהו טריפה. עוד כ' בשם הרמב"ם דבקנה ל"ח כלל לניקב ע"ש. והנה לכאורה צ"ע למה כ' דבניקב גרגרת משהו כשר כיון דלא הי' לפנינו שאנו מסתפקין במה לתלות למה לא ניחוש לניקוב. הושט ונראה דהטעם כמש"כ בסנ"א דבתחוב בדופן ובלב ל"ח למ"א ה"נ כשאנו מוציאין שנקב בצוואר וכנגדו בגרגרת אין לנו לחוש כלל שמא נקב גם במ"א ובודאי כך נקבה בתחיבה זה ויצאה תיכף ומש"כ הרמב"ם דל"ח כלל לנקיבה פשוט דהיינו כשאין נקוב לתוך חלל הושט דאי ל"ה פשוט דל"ג מקוץ שניקב לחלל והנה הב"י כ' בפי' הטור שכוונתו לתי' שניקב הגרגרת והט"ז רוצה לפרש שכוונתו לדברי הריב"ם. אבל לכאורה לא שייך לפרש כן בלשון שניקב לפנים דבזה בודאי לכו"ע חיישינן ועב"ח:

שם סקכ"ג האריך להשיג על הב"י ולולי ד"ק נראה דאע"ג דזה מוכח בש"ס דהריעותות דמקרקרן וצפורן בגבו שוה אהדדי אבל פשוט דאין הריעותות האלו אחד ממש דבמקרקרן הריעותא הוא דבזה נודע דרוצה לדרוס אבל בצפורן ודאי דהריעותא הוא דכבר דרסו וזה פשוט ומבואר וא"כ לענין קולא דהמקום רחב פשוט דזה שייך לענין מקרקרן די"ל דאף דחזינן מזה דהארי הוא רוצה לדרוס אבל מ"מ כיון דהמקום רחב אין עדיין מה שרוצה ריעותא כלל דאימור ברחו. אבל בצפורן כיון דהי' ארי וחזינן דיש צפורן בגבו ובודאי כבר דרסו מה שייך בזה מקום רחב וז"פ. אבל בעיקר חומר הריעותא שמוכיח לאיסור ודאי שוה אהדדי ומשו"ה שפיר אמרינן דרב לטעמי' דכיון דלא חיישׁ כלל במקרקרן אפי' במקום צר וא"א להשמט וע"כ דלא חיישׁ אפילו במקום ריעותא ודאי דה"נ אין לחוש גם בצפורן ודו"ק: סט"ו ואפילו ודאי דרוסה יש לה היתר בבדיקה והש"ך סקל"ה הביא דעת הריב"ם ודעת הרא"ה והר"ן דאפי' רק ראינו שנדרסה אפי' לא נדע שהי' במקום האוסר ל"מ בדיקה והתו' הקשו ע"ז ולענ"ד יש ליישב כל הקושי' דנראה דטעמם דס"ל כיון דהרוב שהדורס הוא מטיל ארס המטריף אין לסמוך על הבדיקה די"ל

דאולי משהו מקום דרו' אינו ניכר. וא"כ כ"ז לדידן דקיי"ל דמחמירין בס"ד. אבל רב דס"ל דאין חוששין לס"ד בודאי לא יחמיר גם בזה וא"כ בדיקה דאיירי רב ודאי קאי בודאי דרוסה. דלדידי' לא חיישינן לזה דשמא אינו ניכר דל"ג זה מספק דרו' דל"ח לדידי'. אבל לפ"מ דמחמרינן לדידן בס"ד. ודאי דגם בזה דודאי דרוסה ל"מ כלל בדיקה. דלא עדיף מס"ד דקיי"ל להחמיר. גם מה שהקשו מהא דאמרינן דבסימנים עד שיאדימו סימנים עצמן. והרי אף דהאדים הבשר ובודאי נדרס מהני בדיקת הסימנים. נראה, פשוט כיון דחזינן דמקילין בסימנים טפי מכל המעיים ואמרינן דרוב סימנים אין ארס שולט בהן כמש"כ רש"י ע"ש ה"נ לא חיישינן בהו לחששא דאינו ניכר. ומיושב בזה גם הא דבעי שם קנה דרוסתו בכמה וגם בל"ה יש ליישב שם דאי הוה צריך כאיסר ודאי דלא הי' שייך לחוש בשיעור גדול כזה דלא מינכר. ומיירי כ"ז בראינו שלא דרס אלא במקום זה ודוק: והש"ך בסקל"ו הוסיף להקשות דא"כ לוקי בזבחים דאיערב דרוסה שראינו שנדרסה ואין מקום הדרי' ניכר ע"ש. ולענ"ד דע"כ אין ללמוד מדיוק זה דבל"ה קשה בכמה גווני דלפ"מ שהסכים בעצמו בסקכ"א בשם הר"ן דבפסקי' לידי' אפילו מקום הדרי' ניכר לא חיישינן להו. א"כ לוקי דאיערב דרוסה דלא פסיקי' בין דרוסת דפסקי'. וכן לפ"מ דקיי"ל כשי' הרמב"ם דכל הני דניטל טריפה נברא חסר כשר. וע' בכורות ל"ז דנברא חסר בפנים כשר גם להקרבה. וא"כ לוקי דאיערב נטולה בין נבראת חסר וכה"ג בכמה אנפי. אלא דלא חש להאריך כ"כ וצ"ע:

סט"ז כיצד היא הבדיקה שוחטין הנדרס כו' עב"י בשם הרשב"א דדקדק כן מדברי התו' שכ' דבניכר מקום הדרי' אי"צ לבדוק אלא כנגד אותו המקום והרי בודאי דיש לחוש שדרס גם לשאר הגוף שדרס וחזר ודרס כמבואר בס"ח וע"כ פי' דברי' דהיינו דבכה"ג סגי בכל הגוף בבדיקת חוץ. וכנגד מקום זה בודק בפנים ומוכח דס"ל דהא אינו ניכר כלל בחוץ צריך לבדוק גם בכל הגוף דווקא בפנים ולא סגי בבדיקת חוץ. וע"ש דהרשב"א גופי' כ' דאינו אלא דברי נביאות. והש"ך הקשה ע"ז מאוד מסוגיא דזבחים ע"ש. ולולי דבר"ק הי' נראה בפירוש דברי התו' דניכר היינו כמו הוכרו ולבסוף נתערבו בפסחים פ"ג ובב"ב קכ"ג וכ"ד דפירושו שהיה נודע. וה"נ כוונתם בנודע לנו בבירור שלא דרס אלא במקום זה ולשון מבחוץ אינו מדוקדק. וא"כ כוונתם בפשי' דאי"צ לבדוק כלל בכל הגוף ואין שום דיקדוק מדברי' בזה ודוק. ועכ"פ מבואר מדברי כולם דהאדים מבחוץ לבד אינו טריפה עד שיאדים מבפנים כנגד ב"מ. ונראה דיצא להם כן מהא דאמרינן בדרוסה עד שיאדים בשר כנגד ב"מ. ופירושו דהיינו לצד ב"מ וכמו גבי נפלה לאור והאדים כבד כנגד ב"מ דקיי"ל שם דהיינו מצד הב"מ. ונ"מ גם לדידן דבחוץ אינו אלא ספק טריפה

וא"כ כי נשתהה י"ב חודש כשר והפמ"ג בסקל"ה כ' דמשמעות הפו' דהוא טריפה ודאי ול"מ שהה י"ב חודש ע"ש. ול"י מי המה הפוסקים שלמד מדברי' כן. ולכאורה משמעות כל הפוסקים כדברי התוספות והרשב"א זולת דברי הש"ך בסקל"ו בשי' רש"י ע"ש שם מכף הירך היינו בשביל צוה"ג כמבואר בטור. ונראה דמפרשו עד אטמא עד ועד בכלל וכמו דקיי"ל בכ"מ דשיעורי חכמים להחמיר וצ"ל דהא דלא אמר בש"ס דהא אתי רב לאשמועינן דא"כ לא הול"ל מכפא עד אטמא אלא הו"ל לאסופי אטמא בהדיא וע"כ דמכפא נמי הוספה הוא ונכון. אלא דצריך להבין דא"כ למה מבעי לי' בקנה דווקא דרוסתו בכמה. ול"מ בצוה"ג. ואולי דלא שייך למיבעי אלא בקנה דבעי האדים בעצמו אבל צוה"ג דהאדים כנגדן טריפה ודאי דהוא במשהו וצ"ע:

שם עד הקדקד [משום המוח]. לשי' התו' שם מוכרח דמכפא היינו סוף כפא. וצ"ל דכנגד המוח אי"צ בדיקה. והטעם י"ל כמש"כ הרא"ש בנפולה דהעצם מגין. אבל באמת עיקר הוכחתם לפרש דמשמעות כפא סוף כפא. שהוא משום דבס"ד שם דהוה ס"ל דהיינו כפא דידא פריך שם היינו ב"מ. וחלקו על רש"י דס"ל דב"מ משמע כל המעיים אפי' ריאה ולב וכבד. והם הוכיחו מהא דאמרינן גבי נפולה כל החלל להוספה על ב"מ. וע"כ דב"מ אינו אלא כרס ודקין. ומשו"ה הוכרחו לפרש דהיינו סוף כפא ולפי הס"ד לא הוה באמת אלא כרס ודקין ע"ש. אבל באמת הוא תמוה דלא הזכירו כלל דרש"י פי' בהדיא בנפולה שם דהוספה דכל החלל היינו אפילו חוליות וצלעות ע"ש. וא"כ ב"מ דשם ג"כ באמת כל הב"מ. ושפיר י"ל דכפא היינו תחילת כפא. ולפי המסקנא גם המוח בכלל. וכן כ' רש"י לדינא בדנ"ו דהכתה חולדה על ראשה היינו בשן דאילו ביד יש דרוסה לחולדה בעופות ע"ש:

שם בסימנים עד שיאדימו הסימנים עצמם ורש"י כ' בודקין כנגד הסימנים. ונראה דהיינו דמעיקרא סגי בבדיקת הבשר ואפשר אפילו מבחוץ כמו כנגד ב"מ מבחוץ וכמש"כ לעיל בשם הרשב"א ואח"כ אם האדים הבשר כנגדן אפילו מבפנים בודקין הסימנים עצמם ואם לא האדימו כשירה דבסימנים קיל ולא מיטרפו בהאדים הבשר אפילו מבפנים וכן יש לפרש בדברי הר"ן. והב"י הניח דבריו בצ"ע ונראה דלשון אסור שבר"ן קשי' לי'. אבל נראה דכוונתו בלא בדיקה וצ"ע:

וע' טור בשם הרשב"א דאם לא בדקוהו מיד. ל"מ בדיקה שמא נתחלחל לפנים. והטור כ' ע"ז דל"נ לחדש חומרא שלא נזכר בש"ס. ולכאו' הוא בכלל שמא הבריא דקיי"ל לדידן דחוששין ודוק. ולעיל סי' נ"א הביא הטור דברי הרמב"ם לענין בדיקת ניקב דל"מ אלא תוך ג"י. ועוד דהרי הרא"ש הכריח כעין סברא זו גבי ושט דלמה מהני בדיקת פנים כיון

דאין לו בדיקה מבחוץ שמא הוא מבחוץ ואינו נראה. ותי' דכ"ז שלא נתחלחל לפנימי ניכר הוא גם מבחוץ. אלא דחוששין שמא כבר נתחלחל ואם מתחלחל הוא ניכר בפנים ע"ש. ובודאי דיש ללמוד מזה דבשהה הרבה י"ל דנתחלחל לגמרי ועבר ואינו ניכר כלל ומיהו הרשב"א שם ס"ל דאינו אוסר בושט אלא דרוסת פנים אלא דלכאו' יש להקשות ע"ז מסוגיא דזבחים דלימא דנתערב דרוסה שלא בדקוהו מיד ועתה אינו ניכר אבל כ"כ בסמוך דאין לדקדק שם כ"כ אמנם התו' שם בר"פ ד"ה ובטריפה כ' בהדיא דלאחר שירעו עד שיסתאבו יבדוקו את הדרוסה ע"ש. הרי שחולקים בפירוש על הרשב"א וצ"ע:

סי"ח ובנקיבה שתתעבר ותלד בחי' ב"י כ' הוכחה לזה דלא סגי עיבור לחוד מהא דהוכיחו התו' בריש חולין דליכא חזקה מבוררת שאינה טריפה ע"ש ואי עיבור לחוד מהני א"כ כל בהמה מעוברת יש לה חזקה מוברת דאינה טריפה. [ואע"ג דאין אותה הרגע של העיבור נודע לנו. מ"מ ודאי לא שייך ע"ז חזקה שלא נתבררה בשעתה. כיון דבאותה הרגע עצמה היה נודע מעצמו בלא צירוף בירור זמן אח"כ. נראה ברור דזה מיקרי שפיר נתבררה בשעתו. דאי ל"ה לא מצינו חזקת טהרה לאשה. דלעולם אינו נודע טהרתה אלא באותה רגע שהבדיקה בפנים. ואותה שעה אינו נודע לה. ותיכף כשמוציאה את העד לחוץ לראות בו. תו יש לחוש דראתה עם סילוק ידי'. וע"כ כיון דאותה רגע בעצמו הוא מבורר בעצמו. אע"ג דאנו לא היינו יודעין באותה רגע שפיר הוה חזקה שנתבררה. וראיתי שהאחרונים שם נתקשו באמת בזה וע' מה שכ' שם והעיקר כמש"כ כאן] וא"כ הכא ע"כ דהעיבור לחוד אינה ראי' עד שעת לידה ואז אינו מגלה אלא על שעת העיבור וי"ל דאח"כ נעשית טריפה ולא עדיף מיב"ח דאינו מגלה אלא אלמפרע ומשו"ה הוה חזקה שלא נתבררה ודוק:

ולענין זכר אם הוליד הנה לכאורה לפ"מ שהוכחנו דבעי עיבור ולידה זה לא שייך בזכר. אמנם הפלתי הוכיח בסמ"ד מדברי הרש"ל המצריך דבעי עיבור ולידה דאין הטעם דטריפה אין בה כח להוליד אלא דהעובר של הטריפה הוא אינו ראוי להתקיים ללידה גמורה ע"ש. וא"כ ודאי דשייך זה גם בזכר. ומסוגיא דידן דנקט בזכר יב"ח ובנקיבה כל שאינה יולדות. אין ראי' דבזכר ל"מ לידה דהתם הא קאי הסוגיא לענין ביצה ע"ש ושם הרי טבע תרנגולת שהיא ספנא מארעא גם בלא זכר א"כ לא שייך שם בביצה ראי' על הזכר. והפו' י"ל דנקטו לשון הש"ס. ועוד בל"ה אינו הוכחה זו דמוליד שכיח בזכר דלא שייך אלא בהי' מסורים לשומר וצ"ע לדינא:

ש"ך סקנ"א והשתא ניחא הא דלא הקשה מש"ס כו' והתו' כ' שם לענין חשש תקלה דאין להוכיח משם דלפי המסקנא אין ראי' ע"ש:

סימן נח

ס"א בהגה ואין חילוק בין בהמה לעוף. בדרישה א' כ' דעוף אינו נטרף בנפילה לעולם אלא כשמפילה אדם בכח ע"ש ובאמת נראה כן מס"ח דאפי' בחד גפי יכולה לסמוך. אבל דברי הר"ן בב"י לא משמע כן כלל וביותר בד"מ. ונפלאתי שלא הזכירו זה האחרונים וצ"ע:

ס"ג אם לא עמדה כו' ע' דרישה ד' מש"כ בשי' הרמב"ם ולענ"ד פשוט דכמו להר"ן מהני עמדה כמו מעל"ע להוציאה לגמרי מספק ריסוק ה"נ להרמב"ם הוה כמו מעל"ע להוציאה מספק ריסוק שאינו ניכר ותו ל"מ שם מקדקד הראש כו' לכאו' משמע דס"ל דגם המוח צריך בדיקה וכמו שמבואר זה הלשון לעיל גבי דרוסה ע"ש ודלא כהטור והרא"ש. אמנם י"ל דהכא על הקדקד גופי' ומחשש נחבסה הגולגולת. וכמו שצריך בדיקה בחוליות ובצלעות כמש"כ רש"י והר"ן אמנם מדברי רש"י דנ"ו ד"ה הכתה מבואר בהדיא דס"ל דהמוח בכלל כנגד החלל דלא כהרא"ש שכ' דהמוח אינו בכלל נגד החלל ע"ש:

ש"ך סק"ד הוכה עוף כנגד ריאה שלו צריך בדיקה ולדידן דאין בקיאין טריפה ע' פמ"ג וע' ט"ז סי' ל"ב סק"ח דכ' גבי חוהש"ד דמהני בדיקה אף דיש ג"כ חשש ריסוק. ובפמ"ג שם כ' לחלק דריאה שאני ואין בו טעם כ"כ. ואולי כוונתו בריאה של עוף דקשה בדיקתה וגם רב חיישׁ בשמוטת גף דל"מ בדיקה ועט"ז סי' צ"ד ומ"מ י"ל דדווקא בחוה"ש כ' שם הט"ז דמהני בדיקה גם לדידן דאינו נטרף אלא ברובו. וכן משמע בסי' ל' גבי נשבר העצם כנגד קרום של מוח דל"מ בדיקה לדידן ועש"ך סל"ג סקי"ד וצ"ע: והנה מבואר מדברי הש"ך כשי' הר"ן דבמ"א ל"מ הלכה ואף דהאחרונים הקשו מסוגיא דריש התערובות דלוקי שם טריפה שנתערבה בכה"ג כ"כ בסי' הקודם דע"כ דלא חש שם להאריך כ"כ ע"ש. והסברא ודאי דל"מ דהרי עיקר הטעם דהלכה מהני אף דטריפות הולכות וחיות יב"ח כבר ביאר הר"ן דהוא משום דאי הי' לה חבט גדול שעשה לה טריפות לא היה יכולה להלוך ובודאי דזה שייך כשנחבט כל גופה. אבל בחבט במקום אחד הרי אין כאן אלא טריפה אחת ככל טריפה דיכולה להלוך וזה נכון. והנה הפלתי התאמץ ליישב עפ"י מה שיסד דבמ"א שצריך בדיקה ליכא משום הקריבהו נא לפחתך ע"ש שהוכיח זה מבדיקת הריאה דע"כ הרי הוא צריך לבדוק בכל הבהמות ע"ש. והנה חילוק זה אין בו טעם כ"כ וראייתו מריאה אינו מוכרח דהתם דהכשירו בכך לא שייך הקריבהו. והרי אין לך קשה מריח נוצה. וציותה עלי' תורה להקטירו בעולת העוף כדי שיהא המזבח מהודר בקרבנו של עני אבל במקום שאין מצוותו בכך ודאי דאין לנו להקריב דבר שיש

בו ספק. וסברא זו מוכח בפסחים ע"ח דאמרינן שם רצה גחלת רצה שלהבת. שלהבת בלא גחלת היכי משכחת לה כו' השתא לפני מלך בו"ד אין עושין כן כו' ומעיקרא שם כדאמר יכול שלהבת לא הוה קשי' לי' מידי ע"ש. והיינו דאי הוה מצוותו בכך לא שייך למפרך מידי אבל השתא דאמר רצה כו' הוא קשי' ליה דכיון דאין מצוותו בכך ודאי דאינו רשאי בזה דהשתא כו' ודוק:

ס"ו בד"א שהלכה הילוך יפה כדרכה ער"ן בשם הרמב"ן שכ' דפסקו דלא כר"י דס"ל דאפילו פשטה ידה להלוך מהני משום דהא חזינן בהא דגוררת רגלי' דאמרינן שם דהו"ל למיחוש לחוה"ש אי' לאו משום דמסיק דחוה"ש לא שכיח וכאן דנפלה לפנינו דודאי דשכיח יש לחוש בזה לפסיקת החוה"ש וע"כ דסוגיא דשם דלא כר"י ע"ש. ולכאורה לפ"מ שכ' הר"ן גופי' דאע"ג דקיי"ל דכל טריפות חיות יב"ח ומהלכות מ"מ הכא בהלכה אי"צ בדיקה. משום דאי היה החבט גדול שעשאה טריפה לא היתה יכולה להלוך וא"כ אע"ג דבעלמא גוררת רגלי' הוא ריעותא לחוה"ש בכאן ע"כ אין לנו לחוש לה דהרי יש לנו הוכחה דאם היה בה טריפות לא היתה יכולה לילך כלל. כנ"ל. וסוגיא דלעיל התם בלא נפלה כמש"כ הבה"ג שם ולחשש פסוקא דעלמא שפיר יש לחוש. אבל כאן בנפלה הרי ע"כ דאין בה שום טריפות דאי ל"ה לא היתה הולכת כלל ואין שום הוכחה דלא כר"י ונראה כוונתו דס"ל בפשי' דזה ודאי דסברא זו דלא הי' יכולה לילך אינו אלא על הרוב. ובודאי דיש מיעוט שנעשה לה טריפות אחת וכל גופה הוא בריא וא"כ לפי סוגיא דשם דגוררת רגלי' הוא ריעותא על חוה"ש ודאי דבמקום ריעותא יש לנו לחוש למיעוט ולהצריך בדיקה בחוה"ש ועדיין אכתי לפי"ז אין חשש אלא לחוה"ש. אבל אפשר עוד דכל עיקר טעם דמהני הלכה אינו אלא דכשהולכת וחזינן דאין החבט גדול. זה מוציאה מעיקר החשש דנפולה שהכניסה לספק טריפה ומהני לחזור להעמידה על חזקתה דמעיקרא אבל במקום שיש לפני ריעותא על טריפות. י"ל דאין ההילוך מוציאה כלל מחשש טריפות וכמו בכל טריפה דעלמא דל"מ בה הילוך ויש לחוש עוד כיון שאנו רואין ריעותא על טריפה אחת וי"ל שע"כ שיש בה מקומות ששלט בה החבט יותר מבכל הגוף ה"נ י"ל על כל טריפה בפ"ע שמא שלט שם החבט יותר וצריך בדיקה בכולם וע"כ דסוגיא דהתם דלא כר"י ודוק. ומ"מ כ"ז אינו אלא באיתחזק ריעותא דפשטה ידה להלוך ולא הי' יכולה לילך אבל אם שחטה תיכף כשפשטה ידה ולא חזינן שום ריעותא לכאו' אין שום סתירה מסוגיא דשם על ר"י והו"ל למפסק כוותי' דמהני ולא משמע כן דברי הר"ן ועוד דעכ"פ עדיין אין שום סמך למש"כ הרב דבעי' דווקא הילוך ד"א. ע"כ נלענ"ד דסמכו בזה אהא דס"ז בעוף שנחבט ע"פ המים דבעי שם סתמא דהש"ס שט מלא

קומתו והוא כדין הילוך ביבשה ערש"י ודקדק מזה דבעי בכ"ד הילוך מלא קומתו דווקא ודלא כר"י. והנה מבואר ברי"פ עושין פסין דראשה ורובה של פרה שני אמות. א"כ כל קומתה היינו קרוב לד"א בצימצום. ומשו"ה הצריכו ד"א. ובפחות מזה לא יצאה עדיין מחשש טריפות כלל וכיון דחזינן דבעי הילוך ד"א דווקא דלא כר"י פשיטא דכל שאין ההילוך יפה ל"מ כלל וזה נכון. והנה הקשו האחרו' בהא דזבחים דמשמע בש"ס וכל הראשונים דר"ל פליג וסבר דהלכה צריכה בדיקה דמנ"ל דילמא הא דאוקי ר"ל בנפולה כוונתו בבהמה שהיתה הולכת תחילה יפה ועתה אינה הולכת יפה כבתחילה דל"מ בה הלכה ונתערבה בשאר בהמות שמעולם אין הולכין יפה מעצמם. ולענ"ד יש מקום לומר דאינן הולכין יפה הוה חולה הפוסל בקדשים ויש סעד לזה בעירובין ק"ב דאמר התם הרכיבו דלא כר"נ דאמר חי נושא את עצמו ע"ש והרי ביומא ס"ו גבי שעיר המשתלח דאמר שאם חלה מרכיבו על כתיפו אמר דבחולה מודה ר"נ וא"כ ה"נ לוקי בחולה וכר"נ וע"כ דדווקא התם בשעיר המשתלח דלא קרב בפנים ואפילו בבע"מ איצטריך שם בדס"ג יתורא לפסול בו ומשו"ה חולה דליכא יתורא ודאי לא פוסל בי' אבל בקדשים אם הוא חולה שאינו יכול ללך הוא פסול להקרבה ומשו"ה הוצרך לומר דלא כר"נ. ועמג"א סש"ח דאפילו נוטל אחת ומניח אחת אסור להוציאו לשי' הרז"ה אף דקיי"ל כר"נ וע"כ דלא היה יכול לאוקמי גם בהכי דג"ז פוסל בקדשים וע"כ דבעי דוקא הילוך יפה ולא מצי לאוקי גם בכה"ג ודו"ק:

שם בהנה הילוך יפה כמו שהלכה מקודם שנפלה או כמו שאר בהמה נראה דהיינו דאם מקודם הי' הילוכה גרוע משאר בהמות סגי לה גם עכשיו בהילוכה הקודם ואם היתה הולכת יפה משאר בהמות סגי לה עכשיו בהילוך כשאר בהמות דכל שהיא הולכת עכשיו ככל בהמה בריאה אין כאן שום ריעותא כלל וכן משמעות הפוס' ודו"ק:

ס"י בהגה ודווקא כשלא קשרו כל רגלי' כו' בד"מ כ' שכ"ה באו"ה בשם הרא"מ וכ' האו"ה ע"ז אבל אין נוהגין כן ותמה הד"מ למה אין נוהגין כן שהרי הם דברים של טעם. ועוד שהרי מסיק בעצמו גבי טבח נושא שה דבאחז כל רגלים יש לאסור והמעיין באו"ה יראה בהדיא שהאו"ה חולק על מה שהחמיר אפי' בפחות מעשרה דכיון דקיי"ל דאין חבט בפחות מעשרה ולא החמירו לענין בכח אלא מהא דאילם המנגחים זא"ז. וכיון שע"כ צריך לחלק מהא דמטבחים משום דבמטבחים יודעת שיפילוה והקילו שם דבאיכא מידי למסרך אפי' ביותר מעשרה אין חוששין. וא"כ אפי' ליכא מידי למסרך אין להחמיר בפחות מעשרה. דהרי באילים אסור אפי' באיכא מידי למסרך וע"כ דהתם שאני משום שכ"א רוצה להתגבר על חבירו וכמש"כ הב"י וא"כ י"ל דה" משום הכי אסור

אפי' בפחות מעשרה. אבל בל"ה בפחות אין חבט כלל. ולכאו' יש ראי' לזה מב"ק שם דפריך על ר"נ דס"ל יש חבט בפחות מעשרה מהא דבית הסקילה היה גבוה שתי קומות והרי התם היה דוחפו וא"כ תקשי גם אהא דאילים. ואין לומר דהתם הוה כמו איכא מידי למסרך דא"כ לק"מ גם לר"נ דהרי גם ביותר מעשרה אין חוששין בזה. וע"כ דאפי' בליכא מידי למסרך ומפילים אותו אחרים כל שיודעת אין חבט בפחות מעשרה. ולא מקשה אלא לר"נ דסבירא ליה דיש חבט בפחות מעשרה. (ובזה נדחים גם דברי הכו"פ סק"א מה שתמה על הש"ך ע"ש). ואע"ג דבשבת קיי"ל דבכפות ל"א חי נושא א"ע. מ"מ אין החי כזורק אבן. לחוש אפי' בפחות מעשרה. וכ"ז לענין פחות מעשרה. אבל לענין גובה עשרה אסור וזה שמסיק האו"ה ודווקא במחליק כו' אבל טבח כו' שגבוה עשרה בזה ודאי אסור וצ"ע לדינא: ש"ך סקי"ד האריך בדברי האו"ה ע"ש ועד"מ שהגירסא להיפוך בדברי' דכל רגלי' בידיו חוששין. אבל כשנשמטו מקצת רגלי' (נראה דהיינו קודם שנפלה) אין חוששין דאמדה נפשה וזה נכון וחידוש שלא הזכיר זה הש"ך סימן נט ס"א ואם נשתייר כרוחב סלע כו' ע' לעיל סי' ל"ה ס"י ספיקי דעור ובשר חופין את רובו דגבי נשבר העצם וצ"ע לענין הך דהכא ועסמ"א ס"א ודו"ק:

שם ואם ניטל כסלע מעל השדרה כו' ושאר העור קיים כשירה עב"י דביאר דהוא משום ס"ס דשמא כמ"ד דאינו תלוי כלל בנשתייר בשדרה ואף אם צריך שיעור בשדרה מ"מ שמא ניטל מקום שדרה ושאר כל העור קיים כשירה וע"ש מקודם שכ' בשי' הרי"ף דהא דלא פסק כרב ור"י דכל העור מציל הוא ג"כ מספיקא. וא"כ אף בניטלו כל שלשתם ושאר העור קיים. יש ס"ס להכשיר. ובהדיא משמעות דברי הרמב"ם דדוקא בלא ניטל אלא אחד מהם מכשיר וכמש"כ הרב בהגה. ולולי ד"ק היה נראה בשי' הרמב"ם דמפרש בש"ס דל"פ אמוראי כלל ולכ"ע כולהו בעי ומר מפרש הא ומר מפרש אידך. וכן נראה בהדיא מדברי הרמב"ם דהא דמצריך שישתייר כולם לאו משום ספק אלא דהוא ודאי טריפה ולפ"ז הא דבעי בש"ס ניטל מקום שדרה וכולו קיים ניטל מקום טביר וכו' אי אפשר לפרש דהיינו דנקט לכל מ"ד כדאית לי' כיון דליכא פלוגתא וע"כ דהבעיא אינו אלא במ"א אבל בכולם פשי' לי' להש"ס דהוא טריפה ולענין הבעיא דמ"א פסק לקולא ונראה דטעמו משום שמפרש בסוגיא דבתר הכי שם דאמר רב דכל העור מציל דאתי למפשט בעיא דלעיל וכך הוא פירושא דהנה ודאי הא דנקט בבעיא וכולו קיים דל"ד אלא רובו דרובו ככולו וע' חי' הרשב"א שהביאו הב"י והש"ך והיינו דא"ר כל העור כו' דאתי למפשט בעיא דכל העור מצטרף לרוב להכשיר (בניטל במ"א) חוץ מעור בית הפרסות דאינו מצטרף לרוב להכשיר (בניטל מ"א). וזה שכ' הרמב"ם דיראה להתיר

פי' דנראה בפי' הסוגיא דרב פשט לבעיא להכשיר כנ"ל וצ"ע. והנה בפלוגתא דרב ור"י לענין עור ביה"פ. דנ"מ לדינא לענין להצטרף לרוב כשניטל במ"א. (ואפי' אם לא נפרש בש"ס כמש"כ מ"מ הנ"מ זו בודאי ברור לדינא ובאמת צריך להבין סתימת הפוסקים בזה) הנה הבה"ג כ' דר"י הדר בי' לגבי רב. והרי"ף תמה דלא נמצא כן. והרא"ש הוסיף דבבה"מ (דע"ז) סמך הש"ס אהך דר"י דהא דהעוה"ר בלשון יחיד שנוי' ע"ש. ולענ"ד דאדרבה כוונת הבה"ג באמת הוא אההיא דבה"מ הנ"ל דהא הקשו שם התו' דממאי דהדר בי' מהא דגידין הרכין נימנין עליהם דילמא מהא דבלשון יחיד אני שונה אותה ותי' דמסתמא הדר בי' לגבי ר"ל חברי' ע"ש. והנה בודאי קשה טובא דהא רב דהכא אדרבה ס"ל כההיא משנה דהעוה"ר. דעור ביה"פ אינו עור ודילמא אדרבה לגבי רב דהכא הדר בי'. ועוד דהא אדרבה רב קשיש מיני' טובא ור"י קרי לי' רבינו ויותר י"ל דהדר בי' לגבי רב. ע"כ מפרש הבה"ג בההוא דבה"מ דאין כוונת הש"ס שם דבודאי הדר בי' אלא דיש לנו להחמיר מספק דכיון דמצינן דהדר בי' ר"י. ולא ידעינן הי דאחריתא. ע"כ נחמיר מספק ע"ש. וא"כ פשוט דלפ"ז זה שייך שם דהחומרא דהוא כעור. אבל כאן אדרבה הוא לחומרא דאינו כעור בודאי יש לפסוק לפי הסוגיא דשם דלענין זה אדרבה י"ל דילמא הך דגידין עיקר דהוא כרב. וכהך מתני' דהעוה"ר דהני אינן כעור והוה"ד דביה"פ אינו מצטרף וצ"ע:

ס"ב העוף שניטל נוצתה כו' וטוב להחמיר בנפלו כולם כו'. נראה דהיינו דה"נ דינו כגלודה דבנשתייר מקום השדרה כסלע ובאינך דוכתי כדלעיל כשר. דניטלה הנוצה היינו כגלודה דבהמה. וכן משמע שם בש"ס דטעמא דר"י הוא דס"ל דהנוצה דעוף הוא כעור הבהמה והוה כגלודה. ובזה מיושב מה שנתקשו התו' דנ"ו ד"ה איבעי"ל דלמה לא חשיב לה לוי ביותר עליהם עוף ניטלה הנוצה לר"י ע"ש. ובזה א"ש דאין זה יתר וכמו קורקבן של עוף דלא שייך יתר. דהוא כרס והמסס בבהמה. ה"נ הנוצה הוא במקום העור בבהמה וע' מש"כ בזה בסי' נ"ג ודוק:

סימן ס

ס"א או ששתתה מים הרעים מותרת. ע' ט"ז סקט"ז דכ' דדוקא בששהתה הרבה וחזינן דלא חלתה. הא ל"ה ודאי דיש לחוש שיזיק גם להאדם (וכמו בסה"מ דאדם בס"ב ונפסקו רגליו בס"ג] וכפירש"י בב"ק ע"ש. וצ"ל לפ"ז דסמכינן דאם הי' בה ארס הנחש הי' ממית תיכף. ואם לא הזיקה תיכף ודאי דאין בה ארס. ונראה לי ראי' ברורה דיש לסמוך ע"ז מהא דע"ז (ד"ל) דהוצרך לאשמועינן דאכל אחד מגילוי ולא מת מ"מ אסור לאכול אותו

הנשאר דדילמא הי' שוקע ע"ש. ש"מ הא אי לאו סבר זו הי' יכולין לסמוך ע"ז דאין בו ארס ול"ח שמא באמת גם במה שאכל זה הי' בו ג"כ ארס אלא שלא הזיקו עדיין. וע"כ צ"ל דסמכו ע"ז. דאם הי' בו ארס הי' מזיק תיכף ודוק שם בהגה נתפטמה כל ימי' רק בדברים האסורים אסורה עש"ך שהאריך להשיג מדברי התוספות ע"ז דכ' לענין גידולי איסור דדוקא באיסורי הנאה שייך לאסור הגידולים. אבל באיסורי אכילה לחוד הרי הוא אינו אוכל את האיסור. והכי נמי לענין מה שנתפטמה הבהמה ע"ש. ולענ"ד יש ליישב דברי הרב עפ"מ שכ' המג"א סי' רט"ז סק"ג לענין מוס"ק של חי' ובשר נבילה שנותנים בדבש. דאע"ג דנשתנו אין להתיר דהא גבי אפרוח ביצת טריפה הוצרך בש"ס למימר אימת קא גביל לכי מסרח בההיא שעתא עפרא בעלמא הוא. הא ל"ה לא התירו אע"ג דנשתנו. וא"כ לענין המוס"ק מי יודע דנעשה עפרא ע"ש. וא"כ ה"נ בנידון דידן בשלמא לענין גידולים דאיירי שם בזרעו כלה. וא"כ נעשה עפרא תחילה א"כ אין הגידולים אסורים באיסורי אכילה. אבל כאן לענין פיטום הבהמה הא מוכח בבה"מ (דע"א) דאוכל אינו נעכל עד שעת יציאתו לחוץ. וע"ש תוס' ד"ה כי קאמר רבא כו'. וא"כ ודאי דהבהמה נהנית ומתפטמת ממנו כשעדיין היא איסור. וא"כ אינו אלא כאיסור שנשתנה בעלמא דקיי"ל לאסור. וכדמוכח מביצת טריפה דהוה אסרינן גם האפרוח אי לאו דנעשה עפרא מעיקרא. ואין היתר במה שנשתנה. וה"נ אין כאן שום היתר מה שהאיסור נשתנה לבהמה כיון דלא נעשה עפר מתחילה ודוק. ובפלתי הקשה דאי אסור בזה א"כ לוקי בזבחים דטריפה שנתערבה בכה"ג. ולענ"ד דהנה באמת אף שבהמה מתגדלת בכל יום מהאיסור כנ"ל מ"מ לכאורה הו"ל לומר דבטיל ברובא. וע"כ הא דאסר הש"ס בההיא דכרשיני ע"ז ע"כ דהאיסור הוא משום מעמיד. וע' ט"ז סי' ק"א סק"ד דדבר שלא נאסר אלא מחמת מעמיד לא עדיף משאר איסור בלוע דלא שייך בי' דבר חשוב ע"ש. וא"כ א"א לאוקמה מתני' שם בהכי דא"כ למה תנן שם דל"ב משום חשיבות או בע"ח ע"ש. הא כשאין האיסור אלא משום מעמיד לא שייך ד"ח כדברי הט"ז הנ"ל וגם בל"ה הא איסור מעמיד דרבנן. והרי ר"א התם לא ניחא לי' לאוקי כתנא דליטרא קציעות דאפילו בדרבנן ל"ב וע"ש בתו' ודוק:

סימן סא

ס"ד אלא א"כ נהגו להניח החלב לבעלים בחיבורי ב"י הוכחתי מהא דאמרו חלב שבתוך הקיבה כהנים נהגו בו היתר. דלא נהגו ליתן לבעלים אלא שע"ג הקיבה. אבל לא שבתוך הקיבה וע"ש שהארכתי בזה:

ס"ה מצוה להפרישם מיד כ' הפ"ח דלפי"ז רבותא דיחזקאל דאע"ג שהי' כהן כו' והנה התו' בחולין ל"ח דחו זה דכי כהן מותר לאכול טבל. אבל זה דוקא לר"י דאית לי' דהוא כטבל ממש כמש"כ התו' אבל לדידן דאינו אלא איסורא בעלמא לכתחילה ודאי דיש סברא דלא שייך בכהן. ובאמת בעיקר הדבר דפסקו דלא כר"י יש לי מקום עיון דאע"ג דאמר בש"ס דלית הלכתא כוותי' אפשר דהיינו לפ"מ דהוה סברי מעיקרא דלא כר"א והוה נהגו במתנות בחו"ל ולי"ל ג"ש דתרומה. אבל לפ"מ דקיי"ל השתא כר"א א"כ י"ל דה"נ הוה כתרומה שטובל וכר"י. ואפשר משום דמסיק התם בסמוך אליבא דר"א למעט רה"ג ממתה וחומש מבו ולא ברה"ג. וה"נ י"ל לענין מתנות וא"כ תו אין ללמוד ג"כ שטובל ודוק:

ס"ז אין שם חבר נותנין לע"ה ע' תו' מנחות נ"ח ד"ה מודה. ולכאורה נראה דאינו מודה גרע טפי והתם אין נותנים לו אפילו אין שם חבר. דאי ל"ה למה נקט שם אינו מודה דוקא והא נ"ל מקרא דמחזיק דאפילו לע"ה לא אלא דבקרא דהמקריב איתמעט לגמרי מדין כהונה. אפילו אין שם חבר. ולא איתמעט שם אלא אינו מודה. ומעוטא דקרא דמחזיק דאתי למיעוטי ע"ה בהא ודאי לא אתמעט אלא מנתינה וכשיש שם חבר אבל כשאין שם חבר נותנין לו ודוק:

ס"ח והנותנם לבעלה קיים מצות נתינה מבואר דהוא מתורת שליחות. וצ"ל דהא דאיתא בסיפרי ונתן לכהן ולא לשלוחו לא קיי"ל הכי. והיינו כפירש"י בדקל"ו דדרשינן מיני' לכהן ולא לכלבו למעט טריפות וכה"ג דרשינן גבי שלוח הקן תיקח לך ולא לכלבך ובפסחים דל"ג לו ולא לאורו ע"ש. והט"ז וב"י הביאו דרשה דסיפרי למעט טריפה מזובחי הזבח. ופשוט דהיינו ר"ש לשי' דס"ל בכ"ד דשחיטה שאינה ראוי' לא שמה שחיטה וסתם סיפרי ר"ש. אבל אנן דס"ל בעלמא דשמה שחיטה ע"כ לא מצינן למידרש מיני' למעוטי טריפה. ובאמת דרש לי' שם דהדין עם הטבח וטריפה ע"כ אצטריך למעט מלכהן ולא לכלבו כפירש"י וליכא קרא למעט שלוחו וזה נכון:

סי"ד ושלא יהא הכהן משרת בבית זה שמזכה לו כו' נראה דהרמב"ם מפרש דשמעי' היינו דרבא דלא כרש"י ולזה כיוון המג"א בסוף סימן קכ"ח ע"ש. ובאמת לפירש"י קשה קצת דהרי בר"פ עד כמה מבואר בכל הסוגיא דלכהן משרתו בעצמו אין נותנין לו מתנותיו וצ"ע. סי"ט ולא בבכור עט"ז ונראה עיקר הכוונה דלא שייך בבכור ליתן לכהן מתנות כיון דדין הבכור דהוא כולו לכהן ובזה א"ש דלא תיקשי סוגיא דרי"פ דאיצטריך קרא למעט קדשים ממתנות ע"ש:

סכ"א מתנות נוהגת בכ"מ ע' פלתי מש"כ מא"מ שנותנין מעות לקנות בהמות בא"י ליתן מהן מתנות עבורן דכל מה דלא מצי עביד ל"מ משוה שליח. וכבר דקדקתי עליו בחי' ב"י דלא שייך הכא כלל דאם אינו נוהגות אלא בארץ נראה דתלי בהבהמות שיהי' בארץ. כמו הפירות דילפינן מינייי'. דבעינן דיגדלו בארץ ולא תלי מידי בבעלים. והבעלים בכ"מ שהם יכולין ליתן גם בעצמן ושפיר מצי למשוה שליח ע"ש:

סכ"ג בהגה וי"ח דמוציאין מידו עב"י בשם הר"ן דהקשה על הרמב"ם דבל"ה מוציאין משום טובת הנאה. אבל זה הרי הוא קשה גם בהא דתקפו כהן דהש"ס גופה וכבר הקשו זה התו' שם ותי' היטיב דמשום טו"ה אין לו אלא שיווי הטו"ה למ"ד ממון ועחו"מ סרע"ו דלדידן אין מוציאין וע' בסמוך: סכ"ה השוחט לכהן כו' והמשתתף עט"ז דאע"ג דלעיל אמרו אפי' מקצת שה כו' התם כל שיות שבו בר חיובא אבל הכא אין כל שיות שבו חייב וכ"כ התו'. ובזה יתיישב קו' התו' בב"ק דמ"א גבי שור של שני שותפין דאמר ולא ח"כ והקשו דהא הכא אמרינן דאפילו מקצת שה ע"ש. ולפ"ז לק"מ דהא כבר כ' שם דלא תיקשי מחצי עבד וחצי ב"ח משום דהתם כל ב"ח שלו הוא חצי כופר ע"ש. וא"כ הא ה"נ בהא דמקצת שה הרי הוא ג"כ אינו אלא כשכל שיות שבו חייב. והרי בשותפות כהן גם כאן קיי"ל דפטור ודוק: שם בהגה מקום שנוהגים לשחוט אצל עכו"ם ואם נמצא טריפה נשאר לעכו"ם כו' מפמ"ג דאם התנה עם עכו"ם בבהמה של ישראל כן לא מיפטר [והוא כעין שכ' התו' בריש פסחים גבי בהמת ארנונא ע"ש] וכן נראה ברור דע"כ אין הטעם כפשוטו דכיון דלא הוברר חיובו בשעת שחיטה דידלמא היא טריפה תו לא מחייב דא"כ בל"ה הא משום ספק טריפות לעולם בכל בהמה אין החיוב ברור בשעת שחי' דהא טריפה בל"ה פטורה וא"כ חיוב מתנות המ"ל. אלא דפשוט דלא שייך ע"ז ברירה חדא דלא חיישינן לטריפה דאזלינן בתר רובו ועוד דלא שייך ברירה במה שלעבר כדאמרינן בהא דאיו וכבר בא חכם ע"ש. אלא דעיקר הטעם משום דבהמה של עו"ג כ"ז שלא נתבררה הקנאתו. לא יצאה עדיין מרשותו והוה יד עו"ג באמצע ופטור כעין בהמת צ"ב מעו"ג שכתבו התו' שם וא"כ ה"נ בתנאי דכאן בבהמת ישראל כה"ג ודאי חייב כמו דהוא שם בצ"ב וע' תו' ב"מ ד"ע ודוק:

סכ"ח בהגה מיהו טו"ה לבעלים והוא יכול ליתנה כו' ע' ביאורי הגר"א. ולכאורה דברי הרב נכונין דעיקר כוונתו דאתי לאפוקי דאין הרשות ביד הטבח והיינו דאע"ג דמבואר בחו"מ סרע"ו דא"י להוציא טו"ה מיד אחרים עש"ך שם. מ"מ בארתי שם בסיפרי ח"י דמ"מ חיובא איכא עליו להחזיר לבעלים ע"ש שהוכחתי זה בראי' ברורה וכ"ה בהדיא

לקמן סי' קע"ו סכ"ב בהגה לענין עסקא. ובזה שהוא ביד אחר נראה ברור דאי לא הי' לו טו"ה להבעלים ודאי לא הי' על האחר חיוב כלל ודוק:

סל"א והקונה אותם מותר לאוכלם עב"י בשם הר"ן דפי' בשי' דס"ל דכיון דמ"כ נגזלות אין לו על השני כלום וצ"ל דאע"ג דבגזילה דעלמא לא אמרינן הכי וחייב גם השני באיתניי' לכו"ע התם משום דלא נפיק מרשותי' דבעלים ולא פקע קנינו. אבל הכא דלא הוקנה עדיין לשום כהן אלא דרמי רחמנא למפרש וכיון דהראשון נעשה עליו גזלן. תו ליכא חיובא אבתרא. וזה נוח מאוד בשי' הש"ס דחולין דלא נצטרך לדחוק בשי' הש"ס דלפי המסקנא מהפך פלוגתיי' כמו שדחקו התו' שם ע"ש ובודאי הוא דחוק מאוד כיון דלא מפרש מידי ע"ש. וא"ש גם מה שהניחו שם התו' בצ"ע דמאי קאמר דפליגי בדר"ח דהא ע"כ התם באיתניי' דאי ל"ה מזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור. וא"כ באיתניי' כו"ע אית להו דר"ח כדמוכח בב"ק ע"ש. ולפ"ז א"ש דזה הוה פשי' לי' גם להס"ד דודאי דמ"כ קיל טפי כנ"ל אלא דלפי הס"ד הוה ס"ל דלר"ח דאית לי' למחייבי' בכל גזי' אפילו בליתניי' ע"כ דחשיב לי' לבתרא ג"כ כגוזלו בעצמו מבעלים. ומשו"ה גם במתנות כהונה ס"ל דהו"ל לחייב בתרא לפחות באיתניי' דאכתי הוה ממש כקמא אבל מה דמחייבין לכו"ע בגזילה דעלמא באיתניי' ודאי הוה פשי' לי' דזה לא שייך במ"כ כיון דאכתי אין לשום כהן קנין בהם כנ"ל] ולפי המסקנא משני דאפילו לר"ח מ"כ שאני ופטור אפילו באיתניי' כנ"ל ודו"ק. ואע"ג דבסוגיא דב"ק קט"ו משמע דאפי' נגזלות היינו אף עם הטבח ע"ש. מ"מ כ"ז לר"י שם דדחיק אף עם הטבח אבל הך סוגיא כאביי וכפשטי' דרב דדווקא עם הטבח ומיהו לא כאביי דלי"ל דר"ח אלא דמ"כ שאני וכנ"ל ואף שלשון מ"כ אין נגזלות בסוגיא דהכא והתם אינו שוה מצינו הרבה כיו"ב. ועט"ז בסל"ב דהעתיק דברי הטור דשקל לו מוכר יש לכהן הברירה אם ליטול מהמוכר או מהלוקח והוא כשי' התו' דאף עם הטבח ויש לתמוה דלא זכר דלשי' המחבר כהרמב"ם אין לו דין אלא על המוכר. ולפי שי' הא דאמר בדקל"א שאני התם דאיתניי' בעיניי'. אינו אלא לפום סברא דמקשה דהוא סבר כר"א דאפי' שקל לו טבח אבל לדינא קיי"ל דבשקל לו טבח באמת פטור כר"ח דמזיק מ"כ פטור ודו"ק:

סימן סב

ס"ג אבר המדולדל אם אינו יכול לחזור ולחיות עב"י שכ' דנלמד מדין ביצים ולכאורה אין ראי' משם להתיר אלא כשכבר הבריא ע"ש אבל באמת הוא מבואר בהדיא בדף קכ"ז אי דמעלה ארוכה אפילו טומאת אוכלין לא ליטמא דהוא חשוב כמחובר ע"ש:

שם בהגה אבר שנשמט ממקומו מבואר ברשב"א דהטעם הוא משום דע"כ כיון דלא מסרח חיותא אית בי'. והקשה הש"ך דהא ל"מ האי טעמא בביצים ע"ש. ולא הבינותי קושי' דהא מפורש התם בש"ס דהתם הוא בשביל דתלינן דהא דלא מסרח משום דלא שליט בהו אוירא ע"ש. וא"כ זה דווקא שם דלא שליט בהו אוירא אבל בעלמא דשליט בי' אוירא ודאי מוכח שם בהדיא דמהני הך טעמא להתיר כדברי הרשב"א עפמ"ג מסק"א שכ' בישוב דברי הב"ח דכיון דאין איסור אבמה"ח בטמאים לישראל מותר להושיטו לב"נ אף שב"נ מציוה אפילו על אבר מה"ח דטמאים מ"מ כיון דלישראל ליכא אסורא בטמאים לא שייך בזה לפ"ע ע"ש. וקשה לי מסו"פ דם הנדה גבי נאמנים הכותים לומר לא קברנו את הנפלים דפריך והא לי"ל לפני עור ומשני בכותי כהן עומד שם. ש"מ בהדיא דהא לדידן אית לן לפ"ע אפילו לס"ד דלא הוה א"ל בכהן. ואע"ג דאין הישראל מציוה על טומאת מת. איכא עליו לפ"ע להכשיל לכהן ואף דבזמן המשנה דהי' מקדש וקדשים י"ל דהתם לענין זה דהכל מצווין. מ"מ משמע דאף לכהן לטמאות לשעה שיוכל להודיעו תיכף אח"כ דליכא טומאת מו"ק נמי איכא לפ"ע אפי' לישראל וכן מוכח בכ"ד ומיהו לקמן סקנ"א הוכחתי דיש לחלק בין מכשיל לישראל או לעו"ג דלישראל ודאי שלעולם אסור וצ"ע עוד שם הקשה דלמה לא אמרינן גם גבי אבמה"ח דאכילה דכתיב בי' הוא לחייב אכל כזית כדאמרינן גבי גיד הנשה וכבר ביארו התוספות שם צ"ו סוף ד"ה ור"י דלא שייך הא גבי אבמה"ח ע"ש בשפתי סק"ג נראה מדבריו דבערקום שאין בו בשר בתולדתו חייב עליו משום אבמה"ח גם בלא בשר ע"ש וצ"ל דהא דמשמע בכל הסוגיא דסו"פ גה"נ דבעי באבמה"ח משהו בשר אינו אלא ברוב האיברים דאית בהו בשר בתולדה אבל הערקום כיון דנברא כך בלא בשר ע"כ אבר הוא כמו שהוא וחייבין עליו ע"ש אמנם לכאורה מבואר מדברי התו' דלא ס"ל הכי שהרי כ' בדל"ג גבי מי איכא מידי דלישראל שרי ולב"נ אסור. דלמ"ד דלישראל אינו נוהג אבמה"ח בחי' ועוף ובב"נ נוהג גם בחי' ועוף לא שייך מי איכא מידי וכו' דהא גם לישראל מ"מ אסור גם בחי' ועוף משום איסור שאינה זבוחה ואע"ג דלב"נ אסור במשהו בשר גידים ועצמות כדין אבמה"ח ולישראל דאינו אלא משום שא"ז בעי כזית בשר מ"מ גם לישראל אסור אפילו משהו בשר משום חצי שיעור ע"ש. והנה ע"כ מוכח מדבריו דס"ל דאין שם איסור אלא משום המשהו בשר אבל משום הגידים ועצמות משמע דפשי' להו דלא שייך גבי ישראל שום איסור [ובודאי דכן הוא דלא גרע איסור שאינה זבוחה מאיסור נבילה דליכא בגו"ע כמבואר בהדיא בסו"פ בה"מ ע"ש]. וא"כ ע"כ דס"ל דבלא בשר ליכא כלל איסור אבמה"ח. דאי ל"ה אכתי קשה דלב"נ אסור אפילו הערקום שאין בו אלא גידים ועצמות. ולישראל הא

ליכא בו שם איסור כלל כיון דאין בו אלא גו"ע ומי איכא מידי כו' [ומיהו בעוף לית בי' ערקום כמש"כ הפמ"ג בסנ"ו ע"ש. אבל מחי' ודאי קשה] וע"כ דס"ל דליכא בעולם שום אבמה"ח בלא בשר אבל אפשר לומר לענ"ד דתלי בגי' החלוקות בפרק העוה"ר קכ"ח גבי טומאת אבמה"ח. דר"ע אמר דבהמה גידים ועצמות ורבי אמר דבשר גו"ע ואמרינן דא"ב בשר. ויש גורסין ארכובה ע"ש. וכ' התו' שם דהיינו דפלוגתיי' בארכובה דלרבי לא מטמא דאזיל בתר רוב איברים ע"ש. וריב"א כ' כגי' הראשונה דא"ב בשר וכ' דבארכובה גופי' גם רבי מודה דכיון דהוא אבר ל"ג משאר איברים פלוגתיי' אינו אלא בשאר האיברים שהוסר הבשר ע"ש. ונראה פשט דדין טומאה ודין איסור בודאי שוה בזה. וא"כ לריב"א דבארכובה גם רבי מודה. ה"נ לענין איסור והוא כדברי הפמ"ג והתו' בדל"ג י"ל דאזיל בשי' הראשונה דגם בארכובה פליג רבי וס"ל דקיי"ל כרבי כמשמעות הש"ס בכל דוכתי' בשר גו"ע. וא"כ לדינא צ"ע בזה ולקמן סשס"ט יתבאר דשי' הרמב"ם כהתו' ולא כריב"א ורבו המתירין:

סימן סג

ש"ך סק"ז ודווקא שראה אותן היטיב עב"י בשם הרשב"א דבעי דווקא שבעתן העין ובחי' על חו"מ הרס"ב כ' דלפי דברי התו' בב"מ משמע לכאורה דלא שייך כאן שבעתן העין אמנם מדברי הפו' שם מוכח דלא סבירא ליה הא סברא וע"ש עוד מש"כ בישוב דברי הט"ז כאן סק"א שתמה עליו בפמ"ג:

שם סק"ח האריך להשיג על הב"ח שכ' בשי' רשב"ם ורא"ש דבנאבד אפילו ברוב ישראל אסור ולולי ד"ק נראה דברי הב"ח נכונים דמשמעות דברי הטור בפירוש דבנאבד דהוה ריעותא הוה כמו בפי העוף. ומשמעות הרשב"ם בההוא דדי' בב"מ דכל שהוא בפי העוף חיישינן למקום רחוק ואפילו בר"י וכ"נ מדברי הש"ך עצמו וא"כ ה"נ כשיש ריעותא וחיישינן דהוא ע"י עוף ודאי דג"כ יש לנו לחוש למקום רחוק ואפילו בר"י וכן נראה ממה שהשמיט הטו"מ הך חילוק דרוב ישראל מותר אפי' לא מצא במקום שהניח משמע דג"ז אסור אמנם במש"כ הרא"ש בחולין אהני עובדי דשם דאיירי בנאבד וכ' דהוה רוב טבחי גוים באמת דברי הב"ח דחוקים. אבל לולי שאיני כדאי נראה ברור שחסר שם ברא"ש קושי' ותי' שהביא הרא"ש בב"מ שם אחר שכ' לחלק דהתם דהי' בפי העוף חיישינן אפילו ברוב ישראל דילמא הביא מרחוק והקשה שם מהא דחולין דשדי עורבי כבדא וכולייתא דהתיר. ותי' דהתם הי' רוב כל הסביבה ישראל [ונראה דהיינו שלשים ריס דאמרינן בב"ב בסוגיא דניפול מישט שלשים ריס שייטא ע"ש] וצריך להגיה כן בדבריו

בחולין וכ"נ בודאי דלא הי' משמיט לבאר סוגיא דשם גופה שבארה בפא"מ וע"ז הוא דמסיק דהני עובדא דאיתבד לא הי' רוב טבחי ישראל וכוונתו שלא הי' רוב כל הסביבה טבחי ישראל כההיא דשדי כבדא וכולייתא. אבל מה שרוב ט"י באותו מקום ודאי לא מהני במקום ריעותא כמו בפי עוף דמ"ש ולבעל התרומה נראה דס"ל דאפילו נפל מפי עוף לא חיישינן לעורבים דעלמא. וההיא דב"מ ע"כ ס"ל כר"ת דגרסי' שם רב ופריך ארב לשי'. אבל לדידן לדינא ס"ל דאין חוששין כלל לעורבים מעלמא [ואע"ג דודאי מוכח בסוגיא דניפול בב"ב הנ"ל דבשלשים ריס אזלינן בתר רובא דעלמא צ"ל דס"ל דדווקא לענין גוף היונה אבל הכא לחוש לאתויי בשרא בפיהם זה ל"ש] ול"ח אלא מדוכתיי' ואולי דס"ל להבע"ת הכי משום דשרי בשר הנמצא בר"י וס"ל דזה נמי הוה ריעותא. ולשי' הרשב"ם והרא"ש נראה דס"ל דזה ל"ח ריעותא כלל ודווקא שלו שנאבד ונמצא הוא ריעותא ודוק היטב:

עוד שם הביא דברי האו"ה להתיר בהניח בשר ברחוב שרוב גוים אם מצאה במקום שהניחה. ולכאורה צ"ע שסתם דבריו דהרי בב"י בשם התרומה והרשב"א כ' בפירוש לאסור ולא התירו אלא במקום שרוב טבחי ישראל דגם בשר שביד עו"ג מותר שם. וכן משמע לכאורה בע"ז סו"פ ר"י גבי כרכא דאותיב בי' חמרא דכל שאינו נתפס כגנב חיישינן לי' ע"ש. ומיהו לדינא נראה דיש טעם להקל כדברי הש"ך דאם אינו נתפס כגנב יקח את הכל. ולמה לו להניח בשר אחר. וכיון שמצא בשר. אפשר דיש לדון גם בזה כמו מצא במקום שהניח דעלמא. וההיא דע"ז התם חיישינן שהעכו"ם לא חייש כלל ליקח את היין. אלא לנסך בלבד משו"ה חיישינן. אבל בכאן אם רצה ליקח הוה לוקח הכל וא"כ אינה ריעותא כלל וכן מוכח בהדיא בסקכ"ט סי"ד בחבית יין שנמצאת בשוק דאם היה מכוסה מותרת דאם פתחה העו"ג לא היה מכסה אותה וע"ש בט"ז ונה"ך וכן כ' התו' בע"ז ד"ע ד"ה לא מסר לה כו' וע"ש שכ' דכן לענין טהרות דאם מצא כמו שהניח טהור. וכ"כ הר"ן בשבת פ"ב ליישב קושי' התו' שם גבי פך שמן שהיה חתום בחותמו של כה"ג דדילמא הסיטו אותו די"ל דאם הסיטוהו בודאי לא היה מניחין אותו והיה לוקחין אותו ע"ש:

עוד שם לענין הניח עשר ומצא תשע הסכים להתיר באינן מקושרין ובחי' לפסחים הוכחתי דלפי' רש"י בביצה דטעמא דמ"ד אפילו אינן מקושרין הוא משום דאין אדם עשוי להניח מעשר אצל חולין ע"ש. וא"כ סוגיא דפסחים דמדמה שם הא דהניח עשר ומצא תשע דגבי חמץ לדין דמעשר אע"ג דגבי חמץ ודאי דלא שייך הא סברא דאינו עשוי להניח. וע"כ דאזלא ההיא סוגיא כמ"ד דבמקושרין מחלוקת ובזה אין לחלק ביניהם

ודוק. ומיושב בזה גם דברי התו' שם ע"ש. וא"כ הם מכריעין להקל דסוגיא דעלמא אזלא דדוקא במקושרין חיישינן וע"ש היטיב:

סק"ט השיג על העט"ז ומסיק דאין להקל אלא כשהוא יודע עכשיו בבירור שהוא במקום שהניח והיינו דבכה"ג המקום הוא סימן. אבל לענ"ד הוא סותר בזה דברי עצמו שהרי כ' בסק"ובשם הרא"ש וטור ובסק"ח הביא דברי הרשב"א לענין בשר הנמצא דברוב עוברי דרכים ישראל שרי אפילו ברוב טבחי גוים ע"ש. והרי שם ודאי לא שייך שיודע את המקום והו"ל למיחוש שם לבשר שנתעלם מן העין. וכמש"כ בעצמו בסק"ו וע"כ כסברת העט"ז כל שלא נודע לנו ריעותא לא חיישינן לעורבים כלל. וכן כ' בעצמו בסי' א' ג"כ דהולכין אחר מקום שנמצא אפילו רוב השוק והעיר להיפוך ע"ש. ולא חייש לנתעלם מן העין וע"כ דכל שאין ודאי ריעותא ל"ח כלל [ואפילו לפמש"כ בסמוך דדעת בעה"ת דבשר הנמצא הוה ריעותא זה דוקא בכה"ג דעכ"פ אבד מאחד אבל בל"ה ודאי דאף הוא לא יחלוק בזה] ונראה דאפילו נמצא בודאי שלא במקומו כל שיש לו לתלות דנעשה זה ע"י כוונת האדם ל"ח כדאמרינן בריש נדה. אדם דבכוונה אמרינן עורב דבלא כוונה לא אמרינן ע"ש. וא"כ יש להתיר בזה ג"כ אפילו ברוב ט"ג וצ"ע:

שם סק"י הביא דברי התו' דבמקום שאין מכריזין אסור בשר ביד עו"ג מתק"ח. וכ"כ בסי' א' דיש לחוש בזה מדינא מהחשש שחי' רוב הסימנים דקיי"ל דלא שייך בזה רו"מ א"ש מ"ה והיתר דבשר הנמצא אינו אלא כשנמצא במקום מוחזק להתירא דסמכינן בזה דכיון דרו"מ אם נתקלקלה היה אוסרה. אבל ביד עו"ג במקום שאין מכריזין אינה כלל בחזקת היתר ובודאי דשייך לחוש שמא לא נשחטה רוב הסימנים אבל באמת הוא פשוט דהא התקנה שלא ניקח ממנו הוא כדי להתיר למכור לו טריפה ע"ש. וא"כ א"ש דאי לאו התקנה והי' אסור למכור לו שמא ימכרנו לישראל. א"כ כיון דהיה אסור למכור לו. ממילא כיון דרט"י היה גם ביד העו"ג בחזקת היתר. ושפיר הי' שרי ליקח ממנו משום רו"מ כמו בכל מקום מוחזק היתר. אבל עכשיו לאחר התקנה ודאי דהשתא אסור מדינא. משום חששא דלא נשחט רוב סימנים ודוק:

סימן סד

ט"ז סק"ח דאינו סותם כיון דלר"א הוא חלב טמא מן התורה פי' ואינו דומה לאייתרא דסותם לב"ב דהתם אינו אלא חומרא. ולענ"ד אפשר דאפי' נימא דבני בבל אוסרים ג"כ מדינא כשי' יש פו' בזה מ"מ חשוב טפי הא דמתירים בני א"י ותנאי קמאי מהא דהתירו ר"י וכה"ג כ' הפו' בכ"ד: סי"ב בהגה ואם לא חטטו אחריו לכו"ע מותר אם נתבשל. זה

מפורש בדברי התו' דצ"ז והוכיחו כן מהא דשרי התם ר"י עובדא דבשלו כוליא בחלבה משום דמפסיק קרמא והא איהו אסר גם הלובן דליכא בזה קרמא להפסיק וע"כ דהלובן אינו אוסר בדיעבד ע"ש. וחידוש שלא הזכירום הב"י והאחרונים: ס"כ ואם מלחם ולא הסיר הקרומים כו' יש להקל ע"י קליפה ע' ד"מ דעיקר טעמו דסמך על דברי הרמב"ם דהיקל לגמרי. וע' הה"מ דכ' בלשון הרמב"ם שכ' אפי' גה"נ דהיינו אע"ג דהוא דאו' וא"כ ודאי דמעיקרא לא קאי אקרומי טחול וכוליא דהוא דאו' וכן משמע בסי' ק"ה ע"ש. וא"כ אפשר דאין להקל בהן לדידן ע"י קליפה. ומ"מ בטחול כשהוא שלם יש קולא די"ל דיש בו ס' ע' ט"ז::

סימן סה

ש"ד סק"ד. האריך ליישב סתירת הרא"ש גבי מזרקי הצוואר. דהא דכ' בפרק גה"נ דצריך חתיכה ומליחה היינו לכתחילה. אבל בדיעבד אין אוסרין ונראה שמסכים כן לדינא. ואין הבנה לדבריו דהא משמעות הסוגיא בפ' גה"נ שם בהדיא דהוא אפילו לענין דיעבד. וכן אגומרי אליבי' דמ"ד דצמית משמע שם דאסור בדיעבד. וכן הוא הסכמות כל הפו' גבי אומצא דאסמיק. אבל באמת כבר מפורש ברא"ש שם סי' ז' דמפרש סוגיא דמיזרקי דהיינו כשהוציאם כמו שהם שלימים מתוך הבשר ע"ש. ונראה ברור שהולך בשי' הר"ן דהני מזרקי הם הורידין דפ"ב כשלא שחטן. וכשאוכל כמו שהם בבשר צריך לחתוך הבשר שסביבותי' כמש"כ הרא"ש בפ"ב דמפליטין בבשר שסביבם. וסוגיא דגה"נ הוא כשמוציאם שלימים להתיר את עצמם בזה אמרו שם דצריכין הם עצמן חתיכה אבל כשאוכלם בתוך הבשר כבר פסקו דצריך לחתוך אבר אבר. ואז באמת אי"צ יותר כלל לשי' הרא"ש דשי' דל"מ גידין בצוואר. אבל כל הפו' כ' שיש גידין אחרי' בצוואר וזהו מזרקי דגה"נ שם ע"ש. ומה שדקדק הרא"ש מדלא חשיב חוטין אלא דידא ודלועא. כבר דחה שם רש"י דלא חשיב אלא חוטין דקין ומשו"ה לא חשיב מזרקי ע"ש. וא"כ אין להקל אפילו בדיעבד ס"ב בהגה ואם בשלם בלא חתיכה צריך ששים נגד כל החוטין משמע דלא אמרינן בהו איסור דבוק וכמו ורידין בסכ"ב וע' מש"כ שם:

ס"ד בהגה וכן נוהגין להסיר העינוניתא דורדא. ואין איסור בדבר. ולענ"ד אפשר בטעם המנהג דהנה מבואר לקמן סוס"י ע"ב דקנוקנות הריאה צריך לפותחם ועט"ז סוסל"ז דהענוניתא כולה סמפונות ואפשר דקשה לפתוח כולם. וכמש"כ הגאונים דיש אוסרים שומן הכנתא משום שהיא מלאה חוטין וא"א לחתכם אלא דשם הקילו דאפשר לנוטלן כולם אבל בהענוניתא אפשר דקשה ליטלם וא"כ אין להקל בזה:

שם וכן נהגו לחתוך בין פרסות רגלי הבהמה ולהסיר בשר לבן ודק משום מיאוס זה לא קאי אלא אבשר לבן אבל החיתוך מבואר בב"י סוהס"י שהוא משום חוטי דם ע"ש:

ס"ח שני גידין הם בירך כו' ע' ב"י בפירוש דברי התו' ובישוב פירש"י דשינה פירושו בדצ"ג דפנימי היינו שמובלעין בבשר משום דמה שמובלעין הוא פטור אפי' באותו גיד וא"כ ע"כ הא דחצי פנימי היינו לפטור לאפוקי חיצונותו לחיוב. ומש"כ שם לאפוקי חיצון דההוא אין חייבין ט"ס תיבת אין וצ"ל חייבין ודו"ק. והרש"א נתקשה שם בדברי התו' ולא ירד לכ"ז: ועיין פלתי דה"ר מסמ"ג דנוהג בנקיבות וכבר נתפרסם דהתם קאי דאסור לנשים ולא אשל בהמה נקיבה וראיתי מש"כ דט"ס בפלתי וצ"ל סה"ג והיינו על דברי ה"ג בהלכות גה"נ שכ' דשקיל לדדכר ולדנוקבא. וגם זה שגיאה דפשוט דכוונתו של ה"ג היינו הגידין הנבלעין אחד בחבירו כזכר בנקיבה וכלשון הרשב"א הובא בשו"ע סי' נ"ו ס"ו גבי צוה"ג יש גידים שנבלעין באלו כזכרים בנקיבות כו' ופשוט. אמנם בסדר הניקור לבעה"ע בטור וחותך הזכרות והנקבות ומשליכו כו' ומן גה"נ ועב"י. ומשמע בהדיא דנוהג גם בנקיבות. אבל לענ"ד גם שם פירושו כמש"כ בדברי ה"ג וצ"ע. אבל יש ראי' מדברי רש"י רי"פ גה"נ גבי גה"נ של עולה דכ' דנראה דגרסינן של חטאת. וידוע דכל חטאת הוא נקיבה לבד שעיר נשיא. ובזה ודאי דלא הוה נקט לי' סתם בלשון חטאת אלא שעיר נשיא כמו בכל הש"ס וע"כ דס"ל דגה"נ נוהג בנקיבה ע"ש:

שם וצריך לחטט ע' רש"ל דצ"ו שהקשה דלפ"מ שהוכיחו התו' דמ"ד צריך לחטט לי"ל דלא אסור מן התורה אלא שעל הכף. א"כ למה פסקו הפו' כתרווי' ובחי' ב"י כ' ליישב דזהו מה שאמר בש"ס חזרו לומר אין נאמנין ומבואר שם דדין הנאמנות תלי בהא דצריך חטיטה וכבר הקשו התו' דא"כ סתרי סתמא דמתני' בהא ע"ש וכ' דזה באמת כוונת ר"י דאתי ליישב סתמא דמתני' והיינו דאמר דחזרו לומר אין נאמנים. פי' דהיינו דהוא חזרה דמעיקר הדין קיי"ל באמת כר"י אלא דאח"כ החמירו תו והוא גזירה אחרת. ואין כאן סתירה והכי קיי"ל לדידן לדינא ע"ש:

עי' פמ"ג או"ח סי' תמ"ז משבצות סק"א שכ' דאע"ג דאין בגידין בנו"ט מ"מ אוסר משום דם. וראיתי שהשיגו עליו דגבי אוכל גה"נ של נבילה חשיב חייב שתים ולא חשיב דם. ואיני רואה שום ראי' משם. דהא דם האיברים שלא פי' לא מחסר. וגם למה לא נימא דאיירי אפי' ע"י מליחה והפמ"ג כ' לאורחא דמלתא לדידן דמסתמא לא נמלח. אבל לענ"ד הוא פשוט לכאו' דלא גרע מב"מ דקיי"ל דאין מחזיקין בהם דם כ"ש הגיד וכן כ' הש"ך בסי' כ"ב דורידין עצמן אין בהם דם זולת הכניס בהן והיינו נמי מה"ט וכ"ש גה"נ כאן דאמרינן דאין בו אפילו שום פליטה מגופו כ"ש דאין בו דם וז"ב לענ"ד:

סי"ג בהגה ודוקא ביודעים שהשלים הניקור הא ל"ה אסור כו' ואם אפשר להראות למנקר וו' ולפי"ז נראה דהוה"ד מצא בשר בשוק אפילו רוב ישראל מ"מ על הניקור צריך להראות לבקי דכל שאפשר לברר מבררינן. וכמו בשחי' רוב סימנים בס"א ע"ש וכ"ש בבשר ביד עו"ג דלכתחילה צריך להראות לבקי. והא דאסרי בש"ס לשדורי' חתוכה לעו"ג אלא א"כ ניטל גידה כדין. צ"ל דחששו דלפעמים יהי' לא אפשר כגון שיהי' במקום שיתקלקל הבשר וכה"ג דבזה ודאי מותר ואפילו ביד עו"ג במקום שמכריזין ולא הכריזו וכמו בשחי' וטריפה בסס"ג ועי' מש"כ שם דמדינא הוה כבכל מקום מוחזק להתיר דסמכינן ארוב מומחין. ומה שנתקשה בזה הפלתי סק"ג דהא ביד עו"ג הא אינו נודע שהשלים לא זכיתי להבין. דהא במקום שמכריזין ולא הכריזו הוה כמסר הישראל בחזקת היתר דמותר לכו"ע כמבואר בר"ן בהדיא ולק"מ: סי"ד אין לוקחין בשר מכל טבח ששוחט ומוכר בעצמו אלא א"כ הי' מוחזק בכשרות ע' הה"מ שכ' שיצא לו זה להרמב"ם מהא דאין לוקחין ימ"ח בסוריא כו' וע' בסופי"א שם דהראב"ד השיג ע"ז וכ' דזו אינה משנה. ונראה שכוונתו על הבשר שהזכיר שם הרמב"ם. ובאמת אף דהמגיד כ' דאמרינן שם בסוגיא חתיכת דג היינו בשר. זה קאי שם בשלוח ע"י חשוד גמור שחשדוהו להחליף דזה ודאי ה"ה חשוד לכ"ד. אבל הכא הא גבי קרבי דגים שם בסמוך אמרינן שם בהדיא דבאני מלחתים סגי אפילו באינו מומחה [כדאיתא לקמן ספ"ג]. וע"כ או דדוקא להא נחשדו ולא להא. וא"כ אין אי' על בשר בשוחט ומוכר בעצמו דל"ג מאני מלחתים. או דהך דסוריא גרע טפי. וא"כ לאסור בסתם ב"א בבשר צ"ע וע' ב"י רספ"ו ואחרונים ברסקי"ט ודוק:

סימן סו

ס"ב דם ביצים אם הוא ידוע שהוא מרקום האפרוח חייבין עליו עב"י בשם חי' הרשב"א דאפילו בקשר של חלבון שהוא בודאי מרקום האפרוח מ"מ כל זמן שלא יצא הדם גם מחוץ לקשר אינו מן התורה אלא מדרבנן. וצריך להבין סברתו בזה דמ"ש. ונראה דהוא עפ"י שי' בתשו' שהביא הב"י דנראה מדבריו בהדיא דהא דשדא תיכלא בכולה אין פי' דכולה היא דם. אלא דכבר נעשה השאר כבשר ואסורה מדין אפרוחין שלא נתפתחו עיניהם. דכל זמן שלא יצא לאויר העולם לכו"ע אסור כמבו' בספ"ו ע"ש. והכי מבואר בהדיא בדבריו שכ' דשדא תיכלא בכולה וה"ה כביצת השרץ כו' והנה עיקר סברת הפו' דדם ריקום דאו' אע"ג דאיתמעיט בהדיא דם ביצים מקרא כדאיתא בכריתות ביארו התו' דדם ריקום אינו דם ביצים אלא דם בשר ע"ש. ונראה בסברת הרשב"א דס"ל דכ"ז שאין הדם אלא בקשר לחוד ולא נתפשט לחוץ כלל. לא שייך לקרות זה דם בשר אף דסופו

להתרקם מזה אפרוח מ"מ כיון דעכשיו אין שם אלא זה הדם והשאר הוא ביצה כמו שהיא מה שייך לקרוא זה דם בשר. אבל כשנתפשט גם לחוץ ושדא תיכלא בכולה ונעשה כל הביצה כולה בשר. בזה ודאי הוה כדם עוף גמור האסור מן התורה ודוק. אבל לפי"ז צריך להבין מה שמסיק הרשב"א דבשביל זה מספק עלינו הכל ואוסר מספק ובודאי דכוונתו על כל הביצה דעל הדם הרי שי' הרשב"א דבל"ה דם לעולם אסור מדרבנן וא"כ הא לפ"ד בשיטתי' איסור הביצה אינו אלא מדרבנן מדין אפרוח שלא נתפתחו עיני' וכנ"ל. והוה ליה להקל בספיקו. אבל הוא מבואר על פי מה שכתבו הפוסקים בכ"ד דכל שנולד ספק בדאו' ודרבנן כאחד. כיון דאנו מחמירין בשל תורה ע"כ נחמיר גם בדרבנן. וא"כ הכא נמי דלענין גוף הדם ע"כ נחמיר לפי שי' לומר דכבר שדא תכלא בכולה כדי שיהי' הדם מ"ה א"כ ע"כ דנאסר גם כל הביצה משום האיסור דרבנן. וא"כ כ"ז לפי שי' הרשב"א אבל הרא"ש שכ' דבקשר חלבון לחוד ג"כ ה"ה אסור מן התורה וא"כ אין שום מקום להחמיר בשביל ספק הדם לאסור את כל הביצה דהא הדם בל"ה אסור מ"ה אפילו לא נתפשט לחוץ ולא שדא תכלא בכולה כלל לפי שי' וע"כ הא דאחמיר בס"ד בספק אפילו ע"י תערובות. ע"כ צ"ל דס"ל דעל כל הביצה גופה יש תורת דם ממש. והוא איסור מן התורה בעצמה. וכן משמעות האחרונים בזה ועש"ך סי' ק"ז. ומ"מ נראה דהרא"ש לשי' דנראה מדבריו בפגה"נ בסי' ל"ז, דדם שבשלו מן התורה. אבל לפי שי' רוב פו' דהוא מדרבנן נראה ברור דלא גרע ביצה זו מדם שבשלו דאף דשדא בה תיכלא והוא כדם. ודאי דלא עדיף מדם גמור דאשתנה ואין כאן אלא איסור דרבבן וצ"ע. והנה נחלקו עוד בדין דם שלא במקום הקשר דהרא"ש כ' דלפי שנויא דדם ריקום דאו' א"כ דם שלא מן ריקום לא מצינו איסור כלל אפילו בדרבנן והרשב"א כ' דאדרבה אם ד"ר מ"ה אף שלא מן הריקום אסור משום גזירה עב"י ונראה דאזלי לשי' בפלוגתא הנ"ל דלסברת הרשב"א דקשר חלבון שלא יצא לחוץ. אינו מן התורה וא"כ כיון דמצינו דאסר שם בהדיא גם בקשר חלבון לחוד וע"כ דהוא גזירה דרבנן. ה"ג י"ל דאסור מדרבנן בכל מקום שהוא בביצה. אבל הרא"ש לשי' דסבר דקשר חלבון לחוד ג"כ דאו'. א"כ לפ"ז לא מצא מקום לגזירה דרבנן כלל. וא"כ אנן דאוסרים הדם בכ"מ ודאי כהרשב"א ס"ל דלהרא"ש ודאי הי' לנו להקל בזה כיון דאפלוגי בה תרי לישנא בגזירה דרבנן עב"י. אבל להרשב"א כיון דבדם הריקום ע"כ נקטינן בי' דהוא דאו' אוסרים ע"כ גם כל דם משום גזירה וכנ"ל ס"ג בהגה ובמקום דנהגו להקל לזרוק הדם ולהתיר הביצה צריך ליטול כ"ק עם הדם. נראה דאינו מתורת בליעה כיון דהוא צונן. אלא הוא מדין מקום חתך דאסור בכל האיסורים

ע' מש"כ בסי' י"ד ומיהו אפשר דבשעה שנעשה בה טיפת הדם היא רותחת אז ומבליע בשאר כ"ק וצ"ע:

ש"ד סק"י ומיהו בנתערב בא"מ יש להחמיר ועד"מ דכ' בהדיא להקל גם בנתבשלו ובזה הא איכא רוטב דהוא א"מ וצ"ל דהוא משום סלק את שא"מ כמו שאינו וכמש"כ הט"ז. ומיהו גם הש"ך (בספ"ו סקי"ז) כ' להקל אפילו בנתבשלו אע"ג דחולק בהא דסלק בסצ"ח ויתבאר בספ"ו שם בס"ד ע"ש: שם סקי"ג מ"מ כיון דהקליפה מפסקת הוה כשתי קדירות חמות שנוגעות זו בזו כו' צ"ע דלקמן סי' צ"ה כ' בשם הרשב"א גופי' דקליפת הביצה בבירור היא מנוקבת ולא חשיב כנ"ט ברנ"ט ע"ש ונראה לפמש"כ שם בח"ד דספק הרשב"א שם אינו אלא דשמא אינו בולע כמו דבביצה טמאה אינה אוסרת. וכ' דהא בביצת אפרוח אוסרת ואף שבחי' שם שדיתי נרגא לדינא בסברת הח"ד דבשעת בישול גופא לא שייך נ"ט ברנ"ט. מ"מ הרי משמע כן סברת ספר התרומות וי"ל דהרשב"א סבר ג"כ הכי וכן מוכח מדהביא ראי' מביצת אפרוח והרי שם ע"י רוטב וגם בכלי קיי"ל דמוציא מדופן לדופן ואין ראי' דקליפת הביצה חמיר טפי מדופן קדירה ושפיר הוה כשתי קדירות. ואע"ג דהך דשתי קדירות גופה הוא נמי מטעם דאיסור בלוע אינו יוצא אלא ע"י רוטב. וכ"ה בהדיא במרדכי פרק כל הבשר גבי ט"ח ע"ש. מ"מ כוונתו דאינו כאוכל בלוע שאינו אוסר אפילו למאכל אלא כקדירה דמבואר בסי' ק"ה ס"ז דאוסר מאכל אלא דכלי אחר אינו אוסר וע"ש בש"ך:

סימן סז

ס"א או שפי' ממקומו כ' הש"ך סע"ו סק"ב דהכא דוקא בפי' מחיים כגון שובר מפרקתה כו' ובאמת אנן אסרינן פי' ממקום למקום אפילו לא"ש כגון במולח בכשא"מ בסי' ס"ט ע"ש וצ"ל דהחילוק הוא בין פי' כדרך פליטתו או לא ועש"ך סס"ט סקע"ד ודוק:

ש"ך סק"ו וכ"כ הרמב"ם או יחתוך וימלח ויבשל או יצלה נראה שהבין דאו יצלה קאי ג"כ אחתיכה ומליחה ולא משמע כן דהרי לא אסר בתחילה אלא חי וצ"ע גם בעיקר הסברא דחיתוך ומליחה יתיר אף לבישול וגם בצלי יהי' צריך חיתוך ומליחה ולפי"ז ע"כ דהמליחה עדיף טפי מצלי' הוא תמוה דהרי כבר כ' התו' בדף י"ד וברי"פ כ"צ דודאי ל"ג צלי ממליחה ומעשים בכל יום שמבשלין הכבד אחר צלי' ולא אחר המליחה וכ"כ הפו' בכ"ד ובאמת גם שי' הר"ן בחותך כזית בשר קודם שת"נ צע"ג בזה:

ס"ד בהגה וי"א שמשום זה צריך לקלוף ביה"ש לפי דברי הט"ז משמע דלהי"א אפי' לאחר שתצא נפשה אסור בלא חתי' ומליחה עפמ"ג ולכאורה צ"ע ממשנה מפורשת

בביצה כ"ה גבי מסוכנת דלר"ע כזית חי מבית טביחתה ואי צריך מליחה א"כ הא שיעור מליחה כשיעור צלי' ולא מיקל מידי ואין לומר דנ"מ בלי"ל עצים דבפסחים משמע דההיתר שם משום הואיל ואי"צ כלל עצים ואולי דהכא אינו אוסר אלא כ"ק בעלמא לחודה ואח"כ שרי לגמרי וצ"ע:

סימן סח

ס"ג בהגה והסברא הראשונה הוא עיקר עש"ך וכן נראה ברור דהרי בהטמנה אסר בהדיא בס"ט אפילו בדיעבד ואפילו לענין פרסות הרגל דהמחבר מיקל לגמרי אסר בזה אפילו בדיעבד כמבואר בס"ח וע"כ כהש"ך דאין כוונתו אלא בה"ג דמסיק ע"ג קשים ומשנה תמיד ודלא כהאחרו'. ס"ד בישל הראש שלם הכל אסור אלא א"כ יש ששים נגד המוח לפי משמעות הפו' דעיקר איסור המוח משום דם של הקרום. א"כ לשי' הטו"מ דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים א"כ אף שנמלח תחילה ונאסר המוח כבר. מ"מ לא הי' צריך אלא ס' כנגד הקרום וא"כ צ"ע הא שכ' בזה ס' כנגד המוח. וראיתי שהמ"ז סק"ב הביא שכבר עמד בזה הרא"ה. וכ' הפמ"ג די"ל דגם דם המוח גופי' א"י לפי שהעצם מעכב ולא משמע כן כלל דברי הרשב"א שהביא בש"ך סע"א סק"י שכ' שם לחלק ממוח שבקולית דמהני מליחה על העצם כמו שהוא. דהכא הוא בשביל השורייקי דדמא דאיכא במוח דהיינו בקרום ע"ש. משמע לכאורה דאינו אלא בשביל הקרום. אבל מדברי הטור סע"א למדתי דכך הם הדברים דבאמת אם לא הי' כאן אלא פליטת המוח עצמו ודאי דלא הי' העצם מעכב ככל מוח שבעצמות אבל כיון שיש כאן גם דם של הקרום שהוא ככנוס שמצטרף עמו נעשה בין שניהם הדם הרבה והוה בין שניהם כדם בעין והעצם מעכב עליו וז"ב ולפי"ז י"ל דגם דם הקרום היכי שהוציאו מן העצם ועבר ומלחו בלא חתיכה נמי אינו אוסר בדיעבד וכמו בכל דם החוטין כגון שביד ושבלחי בסי' ס"ה ומה שאוסר בכאן הוא דווקא בשביל שמצטרף עם דם המוח. והעצם מעכב וכ"נ מדברי הטור בסס"ה. ועב"י שם (ודברי הד"מ שם להחמיר בפליטת האש מפליטת המלח ע"ש לא זכיתי להבין) דהרי קמן דחזינן ע"כ דחשבינן גם דם המוח. א"כ ודאי י"ל דדוקא בשביל צירוף שניהם הוא נאסר וע' ר"ן בסוגי' דכוליא בחלבה שנתקשה באמת למה נאסר המוח ול"א דקרמא מפסיק ונדחק דהני הוו רכים ודקים ולפמש"כ אי"צ לזה אלא דהכא שאני דמצטרפין שניהם ועצם מעכב. ומיהו לפי דברי הר"ן אסור בזה בודאי אפילו אין כאן אלא הקרום שהוציאו מהעצם וצ"ע:

ש"ך סוסקי"ו דדוקא בצלי שפולט הרבה הוה דם בעין ולא בהחרכה ולענין דם החוטין בסק"י ולענין דם בעין שעליו בסקכ"א כ' להיפוך דהחרכה חמיר. וכ"כ בסקי"ט בשם הרשב"א גופי' לענין כבד (דאין בו אלא חששא דלכתחילה) לצלי. דכ"ש דיש להחמיר בהחרכה. וא"כ לכאורה דה"נ דכ"ש דהו"ל להחמיר בהחרכה. לענין דם הלב ואפילו בדיעבד. וכמו שאוסר בצלי. ואף דהאמת הוא דבהחרכה פליטת האיסור הוא מועט. וגם פליטת עצמה הוא ג"כ מועט. וא"כ יש בו פנים לכאן ולכאן. מ"מ צ"ע מה דנקטינן כאן צד זה וכאן צד זה:

סימן סט

לענין דם שבשלו דהסכמת הפו' דאינו מה"ת מסוגיא דמנחות דאינו עובר עליו. וצ"ע לענ"ד לפ"מ שהוכיח המג"א בסרט"ז סק"ג דכל יוצא מאיסור אסור. אם לא נעשה תחילה גוף הדבר לעפרא בעלמא ע"ש וא"כ ה"נ אף דאמרינן התם דאינו עובר וליכא איסור לאו דדם מ"מ ל"ג מיוצא מאיסור ואסור מיהו מה"ת. ואולי י"ל דבאמת איכא הכא יתורא להתיר דהרי אמרינן בריש כריתות דחמשה לאוין האמורים בדם אחד לחולין וא' לקדשים כו' וע' תו' רי"פ אוא"ב דהקשו למה כתבה רחמנא לאוא"ב גבי קדשים דנצריך ריבוי לחולין וכ' דלשום דרשא איצטריך ע"ס. וה"נ הא דאיצטריך קרא יתורא לחולין ע"כ הוא משום דקרא כ' גבי קדשים כדאמרינן שם גבי חלב. ובודאי דיש לדקדק כקושי' התו' רי"פ אוא"ב הנ"ל ומשו"ה ס"ל דהוא להך דרשא לאקשויי לקדשים דדוקא הראוי להקרבה חייבין עליו. ומ"מ צ"ע דמ"מ י"ל דבלא קרא לא הוה אמרינן כלל דנשתנה בכך ודם מעליא הוא כדמעיקרא ואיצטריך קרא דהשתא ל"ח דם. אבל מ"מ לא גרע השתא מיוצא מטמא כיון דתחילתו הי' איסור וע' מש"כ בזה בסי' ק"ג. ואע"ג דלענין דם האיברים י"ל כיון דבלא פירש לא מתסר לא מיקרי עדיין יוצא מן האיסור אבל לכאו' פשוט דהפליטה הוא קודם שנעשה מליח ומבושל כמשמעות הפו' בכ"ד. וא"כ מתחילה כבר הוא נאסר. ואח"כ כשנעשה מליח ומבושל כבר הוא יוצא מן הטמא ואיסור וצע"ג: ש"ך סק"ג דווקא חתך בסכין. ול"י דכי אם יכבוש הבשר במכבש ויוצא הדם וכי לא יהי' אסור וה"נ ע"י קריעה דכובשו עד שנקרע ודאי מוציא את הדם. ומש"כ בח"ד להוכיח מהא דכ' שמותר לאכול בשר חי ול"ח שיפרוש הדם ע"י שינים לענ"ד י"ל כל שהוא בדרך אכילתו לא חשיב פירש ולי"ל בה וראי' מתולעים הגדילים בפירות בתלוש דמותר לאכול אף דבפירש הרי הוא אסור ול"ח שיפרושו בפיו וע"כ דדרך אכילתו ל"ח וצ"ע:

לענין בשר שנמלח ונמצא אח"כ קרוש באמצע כ' האחרונים דיש לחוש דהחיצון יצא דמו. ול"מ שוב מה שימלחוהו מצד החיצון כמו במלח החולחולת מצד פנים דל"מ להשומן הנדבק בו. כיון דאין בו דם. ולענ"ד נראה לחלק דדוקא התם שאין בו דם בטבע. אבל הכא לא חיישינן לזה. וראי' מדברי התרומה שהביא בב"י סי' ס"ח לענין רגלים דיש מחמירים למלוח קודם שמשירין את השער על האש ואח"כ מולחין אותו שנית. ובאר הטעם דבתחילה צריך מליחה קצת שלא יאסר ע"י ההחרכה ואותה המליחה שהי' ע"ג השער לא נכנס הרבה בבשר ע"כ מולחין אותו שנית ע"ש ובט"ז רסע"א וגם בטור שם בקצרה. ולשי' הא החיצוני כבר נפלט. וא"כ תו ל"מ מליחה להפנימי וע"כ דל"ח להכי וע' סי' ע' ס"ו ודוק אלא דיש לחוש בזה שיבלע צד החיצון מצד הפנימי וכמו מולח בצ"א בהגה ס"ד וע' משכ"ש בס"ד: ס"ג בהגה והוה"ד אם הי' ס' בחתיכה נגד הדם בעין עפמ"ג ולענ"ד דס"ל לעיקר כהרשב"א דכ' דאינו מעכב כלל בדיעבד. ואינו אלא לכתחילה כמו כבדא עלוי בשרא וכל שיש עמו צד להקל בין לטעם דריכוך בין לטעם דדם בעין. סמכינן להקל ודוק:

וע"ש עוד לענין שריית האווזות ע"ג העור. ולענ"ד בפשי' דודאי ל"ג מהדחה ע"ג הטלפיים דמבואר בש"ך סק"ד דמהני. וגם כמו דמהני כאן גופא עיקר מליחה ע"ג העור. וע' ט"ז סק"ח דכ' דאפילו נמלח מעט יש לאסור שא"א שלא יבליע כ"ש ולכאורה לדידן דמהני ס' בחתיכה אין לחוש לזה בדיעבד וע' לקמן סע"ו ודו"ק:

ס"ד בהגה אם הוא תוך יב"ש שנמלח יחזור וימלח בט"ז הקשה דבחלחולת לקמן היקל אפילו לאחר יב"ש והא הכא קיל טפי דמתירין בדיעבד. ותי' הנה"ך דהתם השומן הוה כלא נמלח כלל. וצריך להבין דעכ"פ גוף החלחולת מיהו הרי נמלח ולמה לא חששו שיבלע מפליטת השומן וצ"ל דס"ל דבחלחולת גופי' אין נ"מ בין נמלח או לא נמלח דבל"ה הא קיי"ל דאין בה דם אלא דמקילין בו משום דשיע ושריק וכמש"כ בש"ך סוסע"ה ודו"ק. ובפמ"ג סוס"ע כ' להחמיר בב"מ משום דאין להם דם. וכפי הנראה מדברי הנה"ך אדרבה יש להקל בזה יותר ודוק ועי' עוד בט"ז דיש להקל אפילו בהודח וכן הסכים הפמ"ג בסי' ע' שם. והנה זה ודאי דלכו"ע ההדחה ה"ה מונעת הפליטה בשעה שהיא מודחת עכ"פ, כמבואר בהדיא בר"י שם ואפילו לפי השי' דחולקין על ר"י בזה לדינא אינו אלא דס"ל דטעמו דר"י בזה (דמלא והודח הוה כשהה זמן פליטת הציר) אינו אלא משום דבשעה זו שהיא' מודחת (דודאי אין לה פליטה) היא בולעת אז וס"ל דלא יצא עוד אפילו ע"י מליחה שני' ואנן לא ס"ל הכי אלא שמ"מ יצא אח"כ במליחה שניה. עכ"פ מיהו מודו כו"ע דהפליטה עומדת בודאי לאחר הדחה וכן מבואר בדברי הפו'

בכ"ד עש"ך ס"ק כ"ז וסקפ"ה וא"כ לדידן דסמכינן אהך טעמא דיוצא אח"כ א"כ נראה לכאורה דהא דבעינן תוך יב"ש היינו כשהוא במלחו יב"ש אבל כל שהודח בתוך יב"ש אפילו הוא עתה אחר יב"ש אין קפידא וצ"ע:

ס"ו שיעור שהי' במלח כו' מהרא"י כ' ראי' לזה מהא דנתנו שעה לשיעור צליית הפסח והוה"ד מליחה והרמב"ם היקל ועי' פלתי דלשי' הרמב"ם הוא חצי שעה. ונראה דאזיל לשי' דהנה התו' ברי"פ כיצד הקשו למ"ד כבדא עלוי בשרא אסור בדיעבד היכי נותן בפסח בני מעיו לתוכו ותי' דאינו אלא מדרבנן ולא חשו בפסח דכתיב על כרעיו וקרבו עוד תי' דהי' מולחו תחילי' והנה הא דכ' דהוא מדרבנן ודאי אינו אלא משום דדם שבשלו דרבנן או דדם הכבד דרבנן והנה הרמב"ם לשי' דס"ל דדם שבשלו דאו' וגם דם הכבד דאו' כמבואר בב"י סי' ע"ג וספ"ז. ע"כ יתרץ דהיו מולחים ותו תחילה וא"כ ע"כ בתוך שיעור זה יש שיעור למליחה וצלי' והוא חצי שעה לכ"א דהא קיי"ל דשוין הן ודוק ס"ז בהגה מותר להדיח במי פירות ועיין אחרונים דהאריכו דממקור הדין מוכח גם אהדחה ראשונה דלא כהרב בתשו' ולענ"ד הנה הביא הש"ך בספ"ט דברי הראב"ד גבי הדחת הידים בין גבינה לבשר דאין ליטול במי פירות שהם שמנים וצחים ואינם מנקין היטב ע"ש. וא"כ לשי' ה"נ ודאי יש להחמיר בכאן בין בהדחה ראשונה ובין בהדחה שני' כיון דאין מנקין. וא"כ נראה שהרב לא רצה לסמוך על שי' התו' להקל אלא בהדחה שני' דיש פו' דהמלח שורף את הדם לגמרי ואין שום איסור על החתיכה וגם כבר הוא דם שמלחו דרבנן אבל בהדחה ראשונה דמעיקרא הוה דם דאו' ואף שי"ל דאחר המליחה של החתיכה נעשה גם הדם בעין דם שמלחו מ"מ מעיקרא הוה דאורייתא וכמו שפי' התו' בדקי"ב בהא דאמר התם כבדא דאורייתא דהיינו דתחילה הוה דאו' ע"ש ומשו"ה חשש בזה להחמיר כשי' הראב"ד ודוק. וע' פלתי מש"כ לענין מי גשמים והתו' בב"ב צ"ז ד"ה שתמדו במ"ג כ' בהדיא דל"מ ניחא לי' אי לא אחשבינהו תחילה לצורך משקין ע"ש וההוא דסופו לרצון כ' ברי"פ חבית דהיינו לענין הכשר שעל הזרעים ע"ש ודוק. ומיהו לשי' הרשב"א שם ושי' רש"י בחולין ט"ז וכן שי' התו' בחולין קי"ח ד"ה כשם שהקשו שם דאי יש הכשר במחובר הכל הוכשר ע"כ דס"ל ג"כ הכי דכל דניחא לי' הוכשר תיכף כדברי הפלתי אבל אין קושי' אם הר"ן ס"ל כשי' התו' ב"ב הנ"ל ולק"מ ובעיקר דבריו דלענין הדחה אחרונה ע"כ צ"ל במ"פ אינו מוכרח כלל. די"ל בפשיטות דלא נודע להבעלים עד אחר שנגב דמפורש ברפ"ב דב"מ דל"מ להכשיר. אלא דבהדחה ראשונה לשי' הר"נ דהוא משום ריכוך. ובעי שיהי' לח בשעת מליחה ובודאי לא נמלח בלא דעת הבעלים בזה צ"ל כמש"כ ודוק. ט"ז סקכ"ג האריך להשיג על הרב לענין בשר

שור בכ"ר שהוסר מן האש דאף דהדם שבתוכו מתבשל מ"מ אינו נבלע בבשר כיון דאין הבשר מתבשל ע"ש ולענ"ד כיון דאפי' בשהה ג"י בלא מליחה יש אוסרים אפילו לצלי דכבר נתקשה דמו בתוכו אלא דאנן קיי"ל להקל בזה כיון דאינו ברור שנתקשה בזה אבל כשהדם מתבשל ע"י בישול בתוכו ודאי דהוא מתקשה בתוכו ולא יצא עוד אפילו ע"י צלי' וגם יש סברא לחוש בזה לפי' ממקום למקום ודו"ק וא"כ אין להקל בזה נגד דברי הרב שכתב לאסור ודוק:

ס"י אם העו"ג יודע מנהג ישראל כו' עב"י שכ' בשי' הריב"א דלא סמכינן איוצא ונכנס היכי דאיכא למיקום עלה דמילתא ולא הבנתי דהא מסיק בהדיא ברישׁ חולין דיו"נ שרי לכתחילה ואין לך איכא למיקום יותר מלכתחילה ועוד דמוכח התם בהדיא גבי כותי דאע"ג דאפשר לברר ע"י חותך כזית בשר אי"צ וכ"ש לפימש"כ התו' שם וצע"ג:

ועב"ח מה שהקשה על הב"י דביודע מנהג ישראל לא הוה. מסיח לפ"ת ול"י מה הוקשה לו על הב"י הלא גם בסמ"ג צירף לזה סברא דאמנקיותא קפדי. וכיון דאפי' בעו"ג קפיד אנקיות בודאי הוא יודע שהישראל מקפיד ע"ז וליכא כאן מלפ"ת וע' מג"א סי' כ' דזה יותר קפידא ממה שיש קפידא לישראל מפני הדין וע"כ כמש"כ האחרונים:

פ"ת סק"ל בשם לוית חן לענין שהה ג"י בלא מליחה דפחות מג"ש בעינן דאדם טועה בג"ש וכ' דאינו נכון והטעם עפ"י דברי רש"ל דבהמשך זמן לא אמרינן הכי שטעה ע"ש. והטעם שלו אינו נכון דזה לא שייך הכא דודאי זה לא ישב כל המשך הזה לשמור כמה שהה. אלא דבשעה ששחט חשב כמה שעות ביום. אבל לדינא ודאי דבריו נכונין דנראה דשיעור חיתוך נתנו הגאונים ג"י ובודאי יהבי להו גם טעותייהו. וי"ל דבאמת השיעור הוא בג"ש יותר ונכון סט"ו בשר המלוכלך בדמים בש"ך האריך דזה הוה כדם בעין ואין לו שום היתר ובסס"ח סקכ"א ויותר באורך בסע"ו סק"ט העלה דדם שעל פניו ל"ח כדם בעין לענין צלי' ע"ש ואולי דס"ל דדוקא לענין צלאו כך בלא הדחה סמכינן בזה דנורא שאיב לי' אף מה שעל פניו, אבל כשנבלע בה כבר שוב אין להקל כ"כ ויש לחוש בו כנבלע בו דם גמור. אמנם הב"י הביא מ"כ דנראה דלתשובת הרשב"א גבי בשר מלא קרח שרשאי ליתנו בכ"ש דשפיר יוצא על ידי מליחה הוה"ד בכבוש ע"ש. משמע שם דאפי' יש הרבה דם על פניו ולא חשיב כדם בעין ואפשר דהרשב"א לשי' דהיקל בנמלח בלא הדחה כמש"כ בסמוך וצ"ע שם אלא א"כ יש ס' במים כנגדו האחרונים האריכו דלדידן דמחמרינן בנתבשל אפילו יש ס' למה לא החמירו גם בזה ע"ש. ולענ"ד הנה בט"ז שם הביא שני טעמים לאסור חדא דהדם נשאר בחתיכה והוה פי' ממל"מ עוד כ' דהוה כאיסור דבוק דחיישינן שמא הוציא החתיכה פ"א ע"ש. וי"ל דתרוויי' לא הוה אלא

ספיקא ולא היינו מחמרינן בדם שבשלו דרבנן אלא דע"י צירוף שניהם הוה ס"ס לאיסורא וא"כ בכבוש דלא שייך דבוק דלא שייך שמא הוציאו פ"א חוץ לרוטב דאין כאן איסור אלא כשהוא בתוך הרוטב כל המעל"ע מספק אחד אין אוסרין בזה דה"נ לא עדיף מדם שבשלו או מלחו דאינו אלא דרבנן אבל צ"ע גבי כבד בסע"ג דאמרינן בי' איסור דבוק ויש ליישב סט"ז בהגה ב' אבל מותר לחזור ולמלוח בה. בש"ך סקס"ז דדוקא למלוח בה בשר דאורחי' בהדחה. אבל בל"ה אסור דחיישינן שמא ישכח להדיח והיינו דאסור למלוח גבינה בדפוס עו"ג בסק"ה ע"ש וסותר דברי עצמו בסקפ"ט דכ' דמשו"ה אסור לחתוך בשר מלוח בסכין של איסור דהוא כמו מלח גבינה בכלי של עו"ג ע"ש הרי דע"כ אין האיסור משום חשש שישכח ההדחה דהרי אסר בזה אפילו התם דדרכו בהדחה ובאמת הוא פשוט ומבואר בהדיא בתו' שם לענין גבינות בדפוסי עו"ג שכ' דהמחמיר תבא עליו ברכה משמע דחששו לכתחילה שמא יש מליחה לכלים להפליט. ועוד מבואר בדברי הרשב"א דבל"ה ודאי אסור לכתחילה דאפילו אין מליחה לכלים והוה טמא תפל מ"מ לכתחילה אפילו טמא תפל ודאי אסור דלא התיר בבריי' אלא בדיעבד. והכא דווקא לענין דם הוא שמקילין לכתחילה וכמבואר בהדיא בב"י ס"ע בשם תשובת הרשב"א דאינו מסתבך כ"כ ע"ש וז"ב. ש"ך סקס"ח דנהי דבמעל"ע הוה כבוש כו' מ"מ בשעת הפליטה הוה נוטל"פ כו' בחידושי ב"מ מקשה ע"ז דהא הציר הוא חריף ומשוה לי' לשבח ע"ש. ונראה בדעת הש"ך דאף דהציר נאסר. מ"מ אינו אוסר הבשר כמו בסוסק"ה במלח הבלוע מדם דאי"צ אלא ס' כנגד הדם דאין הנאסר חמור מהאוסר. וה"נ הפליטה מהכלי דהוא נוטל"פ אף שאוסר הציר דהוא חריף אינו אוסר הבשר וכ"ש הוא דהא הכא בצלול קיי"ל דאין חתיכה נעשה נבילה ואין אוסר אלא גוף הפליטה. שוב ראיתי שהוא מפורש כן בסי' קל"ד סי"ב בהגה גבי יי"נ הבלועים בבשמים ע"ש. ועפמ"ג סק"ג סק"ו מה שנתקשה בזה קצת מהוחמו בהם מים בתוך מעל"ע וי"ל דהתם עיקר הטעם כדברי הש"ך בסצ"ד דהאיסור עצמו אוסר וע' במש"כ בסוס"י ק"ג ותבין למה אינו נחשב לפגם ודו"ק. ועש"ך סי' קכ"ב סק"ב:

סי"ז אבל אם הוא מנוקב מותר ומש"כ דדוחק לומר בפינכא דר"א דאימלח בה בשר דהוה א"מ כיון דאין מולחין אלא במנוקב ולענ"ד ע"כ לא היה כדרכו דאפי' אם נאמר דאסור אפילו במנוקבת ודאי דאין מולחים בה לכתחילה לאוסרה וכמו דתברה באמת וע"כ דמיקרי ועביד ואין כאן ראי':

סי"ט אחר שנמלח הבשר כו' ויש מי שמצריך ליתנו במים רותחין ומסתברא לענ"ד דבשעת הדחק דסמכינן אשי' הרמב"ם להקל בשליש שעה בודאי יש להחמיר כמותו גם

בזה לחלטו ברותחין כיון דלשי' לא הותר אלא בכך וביותר יש מקום לזה בדברי הר"ן שהביא שי' הפוסקים אי המליחה מפליט כל הדם ע"ש היטיב:

סימן ע

ט"ז סק"ב והא דאסור בדם בעין שנפל על בשר בשעת מליחה התם אין האיסור שהמלח מבליע אלא שהבשר עצמו הוא רותח. ובדם שנפל על הצלי עפמ"ג. ובאמת אין אלו הדברים מובנין דבצלי שרותח מחמת אש אמרינן תתאה גבר אבל ברתיחת מליחה מבואר בסצ"א דלא שייך תתאה גבר ולעולם אין התפל אוסר. אלא דבדם שהוא צלול מבואר שם ס"ה בהגה דהתפל נעשה ג"כ כמליח והוא אוסר וא"כ גם בזה המלח מבליע אלא כדברי הרב שבדם גמור לא שייך כלל כל הני קולא דכבולעו כך פולטו ופשוט ש"ך סק"ד כ' שמדברי המחבר שכ' בסס"ט סי"ח גבי מלח בכשא"מ דמה שחוץ לציר אסור כ"ק משמע דדם מפעפע למעלה כ"ק והפמ"ג כ' דהתם משום מקום חתך דאסור בכל האיסורין וכן נראה לענ"ד בהדיא מהגהת הרב שם דכ' בהדיא דשאר חתיכות המונחות עלי' מותרות ומשמע דאין צריכות קליפה כלל וע"כ משום דאינו מפעפע כלל למעלה אפילו כ"ק ואין לומר דהתם בשביל דטרידי לפלוט לא בלעו דם דהא לשי' המחבר גם באותה חתיכה גופה מה שחוץ לציר הוא פולט לשי' וג"כ י"ל דלא בלע. וע"כ דלא מיתסר אלא בשביל מקום חתך ודו"ק ס"ו וי"מ ע"י שימלחנו אח"כ. והנה ערערו ע"ז דדם הבא ממ"א אפשר דל"מ מליחה. והנה לשי' הרא"ש והטו"מ לעיל סס"ז גבי אומצא דאסמיק דהיינו בשר שנתאדם בחומץ. ומבואר בהדיא בדברי הרא"ש דהדם נפלט ממנו וחוזר ונבלע בו ע"ש. א"כ יש ראי' ברורה דאפילו לדם הבא ממ"א מהני מליחה דהא התם שכבר נפלט ממנו הוה כדם ממ"א והא דהתם צריך חתיכה היינו בשביל הנתאדם ואיגלי מילתא דיש לו דם הרבה אבל בל"ה שפיר יוצא ע"י מליחה ואין להקשות לפי שי' המחבר לקמן סק"ה דכבוש בחומץ הוה כבוש א"כ הא שי' המחבר והרא"ש גבי מלח בכשא"מ דהנבלע ע"י כבישה אינו יוצא עוד מהחתיכה כלל. די"ל דכאן דהחומץ כבר עשה פעולת פליטה בדם תו אין עליו כח כבוש אלא להבליע בעלמא וכדאמרינן שם דחלא דחלטו בי' חדא זימנא תו לא מחלטינן בו עוד דאבד כחו ע"ש:

שם בהגה נוהגין לאסור בשר שכבר פלט כל דמו וצירו שנפל אצל בשר בתוך שיעור מליחתו עכ"ל. אבל לאחר שיעור מליחתו אינו אסור שום איסור דם בכלי מנוקב אפילו לבשר שכבר הודח כדלעיל גבי דגים כמש"כ שם הש"ך סקי"א ע"ש:

שם וי"א שכל מעל"ע פולט ציר והנה בהודח כבר דעת הש"ך בסוסקל"ז דאסור ואין לו תקנה לחזור ולמלוח דנסתמו ניקבי הפליטה. ולפי"ז אם הודח אפי' חזר ונמלח ואח"כ בשעת מליחתו נגע בבשר שבתוך שיעור מליחה אסור. והפמ"ג בסי' ע"ז כ' דיש לחקור בכה"ג די"ל כיון דפולט ג"כ תיכף מהני גם במליחה. וכ' ראי' לאיסור מהא דדגים ועופות דהדגים נאסרין אע"ג דהמלח עוד בתוך שיעור מליחה ע"ש. ולענ"ד אין ראי' משם. דהתם כבר גמר המלח פעולתו בהדגים וכבר אבד כחו אבל יש ללמוד לאיסור מדברי הרב בסס"ט ס"ד גבי מלח מצ"א דכ' הרב דלאחר יב"ש אין תקנה למליחה משום שיבלע צד שנמלח כבר. ול"מ שימלח גם משני צדדים. ש"מ דל"מ אפי' בכה"ג דפולט תיכף. והט"ז כ' דהרב חזר בו מסברא דנסתם וא"כ אפילו נגעה מודחת יש תקנה לחזור ולמולחה והנה ר"י אוסר בהדיא בנגעה מודחת אמנם האחרונים בארו בשי' דלא דדעתו דנסתמו שלא יפתח עוד אלא דבשעה שהיא מודחת היא סתומה ככל חתיכה תפילה ובתפילה דיש בה עוד דמה של עצמה מודה דכשימלחנה אח"כ איידי דיפלוט דם ש"ע יפלוט דם שבלעה אבל בנמלחה והודחה ס"ל דאין להקל כ"כ לומר ג"כ דכשימלחנה אגב דיפלוט ציר דידי' יפלוט דם שבלע ע"ש וא"כ בהודחה וחזרה ונמלחה ונגעה אז בחתיכה שהיא בתוך שיעור מליחתה י"ל [דמודה גם הר"י דל"ב דם] כיון דהשתא גופה היא מלוחה כבר ופולטת ציר לא בלעה ולדינא לענ"ד יש להקל כהט"ז דאף אגב דיפלוט ציר יפלוט דם נמי אמרינן כיון דהמחבר פסק לגמרי כהיש מתירים דאף בלי"ל שום פליטה כלל ג"כ מהני לה מליחה שנית וגם הרב היקל אפילו בדגים תפלים שנגעו בבשר תוך שיעור מליחתו דאיידי דיפלטו דם דידהו יפלטו מה שבלעו אף שדגים אין להם דם כ"כ ולא קרי להו אלא ציר. ש"מ דלא מחלקינן בזה ואין להחמיר בדם שמלחו דרבנן:

ועיין לעיל סס"ט שכ' דאם הודח בתוך יב"ש אע"ג דהשתא הוא כבר אחר יב"ש ג"כ אפשר להקל דבשעה שהיא מודחת בודאי לא יצא צירה ודוק. שם וכ"ש אם לא נמלח כלל דאפילו נפל לציר ממש כו' עש"ך סקכ"ט דהביא דהרב בת"ח אוסר בלא הודח מטעם מלח בלא הדחה וחלק עליו מדברי המרדכי ותמהני שלא הביא דהרב בעצמו בד"מ סוסי"ז כ' כן במסקנתו דהאו"ה כלל ה' כ' להתיר בשם המרדכי ע"ש גם מש"כ בטעם הדבר דאין כח בציר אלא להתבלע ולא. להבליע את הדם בעין שעליו לכאו' הוא תמוה דבשהה כדי להרתיח כיון שהוא חריף הי' לנו לאסור כשאר או"ה שנכבשו ואף שע"כ איירי הכא דיש לציר מקום לזוב דאי ל"ה הוה כנתבשל דמו בתוכו כמש"כ בסקל"ו. מ"מ נראה פשוט דלא שייך זה באיסור גמור שנכבש כה"ג דודאי אוסר וה"נ דם בעין. אבל נראה דכוונתו כמש"כ בסס"ט סק"ס דדם שעל פני החתיכה כשנתערב

לא חשיב שוב דם בעין ע"ש. וזה כוונתו דאינו מבליע את הדם כשהוא בעין בעצמו. אלא מתבלע עמו והוה כנתערב. ולא חשיב דם בעין ושפיר יוצא ע"י מליחה ונכון. שם אך אם שהה שיעור מליחה ונפל לציר י"א כו' כ"כ הרש"ל דמשמע כן מדברי הרא"ש והתו' ועש"ך סקל"ז דהרב בת"ח כ' דלא משמע כן בדברי הרא"ש [וכ' דמש"כ הרב בכאן להחמיר אינו אלא לחומרא בעלמא] ולולי שאיני כדאי הי' נראה לענ"ד דפשט דברי הרא"ש בפרק כל הבשר גבי דגים ועופות משמע דהיינו באין לציר מקום לזוב. וכ"נ בהדיא דברי התו' שם ובפג"ה דהכל באין לציר מקום לזוב דבזה ודאי אסור כמבואר בש"ך סקמ"א. אבל בל"ה לא חמיר מדין נגיעה בפליטת חתיכה דכ"ז שהיא טרודה לפלוט ציר ל"ב. וכן הוא בהדיא משמעות דבריהם דאפילו בציר הרבה המכונס בגומא שבחתיכה אינו אוסר ע"ש וע"כ דמש"כ לאסור היינו באין מקום לזוב וצ"ע:

ועיין ט"ז סקט"ז דמשמעות דבריו דלדברי התו' דמשום כבולעו כ"פ צריך מליחה שנית אפילו בנגעה בחתיכה תוך שיעור מליחה ולכאורה מפורש בדבריהם להיפוך דלא כ' אלא דצריך להשהותה כשיעור פליטה של העליונה ולא להצריך מליחה שנית. ובאמת גם זה קשה להבין דלמה צריך להשהות כיון דכבולעה כ"פ וצ"ל דס"ל דכיון דמתערב פליטת דם העליונה בתוך פליטת הציר של התחתונה אינו יוצא הדם עד שיפלוט התחתונה כל צירה אז תפלוט גם מה שבלעה מדם העליונה וא"כ צריך להשהותה עד כדי פליטת כל צירה כן הי' נראה בכוונתם. אבל בפשט לשונם לא משמע כן. וע' מש"כ בסע"ג ש"ך סקי"ב וצע"ג:

שם ומ"מ לצורך הפסד יש להקל בתוך יב"ש אבל לאחר יב"ש כיון דבל"ה אין מתירין אלא לצורך הפסד לא מקלינן תרי קולי וכיוצא בזה כ' הט"ז בסוסצ"א ע"ש. ונראה סעד לדבריו מפרק הזהב (דנ"ב) תרי זילי לא מזלזלינן במעשר ולהיפוך גבי כתובה בסו"פ הכותב לא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה ובתו' סוף נדה. ס"ז דלא אשכחן דשרי הש"ס תרי קולי ע"ש:

שם בשר שנפל תוך ציר שע"ג קרקע עש"ך סקמ"ז דהיינו בתוך שיעור מליחה [ובהפ"מ כ"ז פליטת כל דמו וצירו פ"מ] אבל לאחר זמן זה נאסר אפי' בכ"מ ומשמע לענ"ד דהיינו בציר הנוטף מבשר שהוא בתוך שיעור מליחה דהוא ודאי ציר איסור. אבל בציר מחתיכה שהיא לאחר זמן מליחה. דבכלי מנוקב נקטינן להקל כשי' רש"י גם בספק לא החמירו כיון דרש"י שרי לגמרי אפילו בודאי אינו מנוקב וכן מוכח בש"ך וזה נכון. ובנפל בתוך אפר יש להקל לענ"ד דהא שרינן לעיל סס"ח רישא בכיבשא ומשמע דאפילו באין האפר רותח בעצמו שיהיה עליו דין אש וא"כ אי הוה כשא"מ ודאי הוה כצלה

בכלי דאסור. וע"כ דאין על האפר דין כשא"מ וע' חולין נ"א קיטמא נהילא חיישינן לנפולה וצ"ע:

ש"ך סקמ"ט דהחמירו בספק אע"ג דהוה סד"ר גזירה משום דם בעין ממש ולכאו' בדם בעין לא שייך ספק זה כלל דאפילו בכ"מ אוסר כמו שכ' הרב בסמוך. ונראה לפרש דהגזירה הוא דילמא יהי' עיקר המליחה ע"ג הקרקע ונשאר דם של עצמה בתוכה וכשיפרוש אח"כ יהי' דם דאו' ודוק:

סק"נ דאינו בטל כח הציר אלא במים מרובים מהציר תמהני שלא הביא שכן הוא בהדיא בב"י סי' ס"ט גבי מעשה דרש"י בשם הג"א וש"ד ע"ש. והא דבסי' ס"ט מבואר דאפילו במים מועטים מהני נראה דהיינו בשעה מועטת דעדיין אינו נפלט ציר הרבה לא החמירו מספק ודוק:

סימן עא

ש"ך סק"ח ולפי"ז אפילו שאר הבשר שעמו נמלח ונפלט כל דמו וצירו בענין דלא שייך כבולעו כך פולטו אפ"ה מותר לא יכולתי להבין זה כלל דהא חזינן דניקב העצם והקרום מועיל המליחה ע"ג העצם. וחזינן דמליחת העצם ודאי מפליט גם מהמוח אלא לפי שיש ריבוי דם כמש"כ בסק"י צריך שיהי' לו מקום לזוב. אבל ודאי לא עדיף משאר בשר בתוך שיעור מליחתו דפולט לאסור את הבשר שנגע בו. ואע"ג דבארנו בסי' ס"ח דצריך לשער גם בדם המוח דתלינן דגם דם המוח עצמו ל"י דבשביל ריבוי הדם עכב עליו העצם מ"מ ודאי דלא עכב שלא יצא כלל. דכיון דחזינן דבניקבו. המליחה על העצם פועל עליו להפליטו דרך העצם. ודאי דלא שייך לומר דבלא נקב אינו פולט כלל וצע"ג:

סימן עב

ס"א בהגה וי"מ שלא לבשלו. בביאור הגר"א כ' דהוא שמא יבשל בלא קריעה וכ' דגזירה חדשה היא ופקפק בה דל"מ שגזרו כן בשום מקום ע"ש. ולענ"ד דהכא גזרו טפי משום דלא ניקול כשי' רש"י והרשב"א דלענין הלב עצמו הקילו אפילו בבישול משום דשיעא ודו"ק. ס"ב בהגה וכן עיקר דגם דם הלב הוה דם פליטה מידי דהוה אדם החוטין בסי' ס"ה. פי' דמבואר בש"ס דאי"צ אלא חתיכה ומליחה ולא צריך להוציא הדם תחילה. וע"כ דגם בזה שייך כבכ"פ. ואף דהתם ע"כ קיל דהא גם לכתחילה אי"צ כלל דלענין לכתחילה התם דלא אפשר בקל להוציא כמו בלב הקילו שם. אבל אי הוה איסור דיעבד ודאי דאין לחלק בזה ודו"ק. וכן היקל כאן ג"כ בפתחה לבד להניח מקום החתך למטה

כמש"כ הט"ז בסק"ח בשם הת"ח ודוק. ובאמת מש"כ לפרש בש"ס דהא דבס"ד דרי"פ כי"צ הוה ס"ל דאמרינן כבכ"פ בדם הלב. הוא אינו אלא לענין הלב עצמו משום דסמיך אסברת שיעא דבמסקנא. לענ"ד ודאי הוא דוחק. ועוד דהא קיי"ל לקמן סי' ע"ז דאפילו מלא בשר שלא נמלח בבשר שנמלח מהני כבכ"פ ועיקר ראיית הפו' בזה מהא דאייתי הש"ס טפילת בר אווזא לכבולעו כך פולטו. והרי בזה החיצון בודאי הוא כנמלח כבר ע"ש. ואם נאמר כדיחוי הנ"ל דסמך אמסקנא הרי גם שם יש לדחות כן דגם הס"ד סמך אסברת דמפריר דמסיק. ומשו"ה מהני אפי' בנמלח. אלא ודאי דלא ס"ל הכי דודאי דזה דוחק. דאי הוה ידע סברא זו ודאי הוה ידע ג"כ דיש לחלק לגמרי כסברת המתרץ. וה"נ ודאי דגם לענין סברא דשיעא לא דחקינן בזה וזה נכון:

ש"ך סק"ג דאפילו נפל הלב אחר מליחתו לציר אמרינן דשיעא ל"ב. נראה ברור דבכשא"מ ונשתהה שיעור כבישה בכדי שיתן על האור וירתיח זה הוה כבישול ממש דלא אמרינן שיעא לדידן אע"ג דלענין דאין מליחה לכלים להפליט אמרינן דל"מ בהו גם כבוש דכדי שיתן על האש ומרתיח פשוט דל"ד דהתם הא דאין להם מליחה הוא לפי שאינו מרתיח את הכלי וממילא דלא שייך שם כבוש אבל כאן ודאי הרי הוא מרתיח את הלב כשאר בשר אלא דשיעותו של לב מהני לי' דאינו בולע במליחה וצלי'. אבל כשנעשה כבר כבוש שהוא כבישול ודאי בלוע וצ"ע:

סק"ה ועוד דאי לא נמלח אפילו נקרע צריך ס' כנגד כל הלב עכ"ל. הנה זה ודאי דכנגד החלל אי"צ בזה. אלא דכוונתו דלמ"ל למנקט בכה"ג שגם הלב גופי' לא נמלח לאשמעינן דצריך ס' גם כנגד בשר הלב הא זה אינו תלוי כלל בלא נקרע דאפילו נקרע ה"ה צריך ס' כנגד הבשר בלא נמלח והו"ל למנקט בפשיטות נגד הדם דזה הוא שתלוי בנקרע ודוק:

ס"ד הריאה נהגו לפתוח הקנוקנות עי' תו' ק"י גבי טחול דכ' דאי איכא סימפונות למה לא יצטרך קריעה ש"מ דזה דבר פשוט דצריך לנקות הסימפונות וע' מש"כ בסמוך ודוק:

סימן עג

ס"א בהגה ואם לא עשה כן נוטל הסימפונות אחר צלי' ומבשלה עי' הגהות רע"א דהקשה דלפ"מ שכ' הרב בסמוך דלצלי' בלא בישול אח"כ אי"צ קריעה כלל. ע"כ דלא ס"ל דהקריעה משום דם הסימפונות אלא משום דם עצמה. דאי ל"ה ודאי צריך גם לצלי' דדם הסימפונות הוא כדם בעין כמו בכל חוטין. ואין לו היתר אפילו בלא פי' וע"כ דס"ל דהוא דבשביל ריבוי דמו אינו יוצא בלא קריעה. ולאוכלו בצלי' אין בו חשש דהוה דם שלא פי' וא"כ כשצלאו בלא קריעה. מה מהני נטילת הסימפונות כיון דלא יצא דם עצמה ולא

נתקן זה כלל בנטילת הסימפונות. וע' תו' ד"ה וחתוכי' דמעיקרא כ' דלצלי אי"צ קריעה אלא דאיירי לבשלה אח"כ דלצלי מאי איכפת לן במה דלא נפלט הדם הא דם האיברים שלא פי' מותר. וכ' דלי"ל משום דם שבסימפונות דא"כ לא שייך שם מה שחולק הש"ס בטחלא דאם יש בו סימפונות למה אי"צ ואי לית בי' פשיטא ע"ש. ושוב כ' בשם בה"ג מאן דמטווי כבדא בשילומי (מזה כ' הרב דחתוכה אי"צ כלום) צריך לקרועי' משום דאזיל דם מכניס בסימפונא. ואי לא קרעי' לקרועי' לאחר צלי' ויצא הדם שבסימפונות ול"ח שיבלע בכבד דכבכ"פ. והנה לפי פשטו' דבריו משמע דהבה"ג לא ס"ל כמש"כ התו' מקודם אלא דאף לצלי צריך קריעה משום דם שבסימפונות וכן הבין הגרע"א והוקשה לו כנ"ל. אבל לפ"ז אין לדבריו הבנה, כלל. דא"כ הו"ל לאסוקי דקשה לבה"ג קושי' הנ"ל. וגם הו"ל למנקט דהבה"ג חולק אבל המדקדק היטיב בלשון הבה"ג דכ' דאזיל דמא מכניס בסימפונות מבואר דלא דיש דם מעיקרא בסימפונות וכמו שמבו' בלשון הרא"ש בתחילת דבריו דא"כ בודאי הוה אסור גם לצלי' וכ' שם דהוה אפילו בכרת ע"ש. ואהא שפיר קשיא להו דא"כ מאי שייך חילוק הש"ס גבי טחול ע"ש. אלא דס"ל דודאי דהדם של הסימפונות שבטבע ודאי כבר יצא בשעת שחיטה דרך הגרגרת. אלא דדם של הכבד עצמו שיש בו ריבוי דם מתכנס שם בשעת צלי'. ובאמת סברא זו שמתכנס בתוך הסימפונות מבואר בהדיא בש"ס דאמרינן דלמאן דס"ל דאסור כבד לקדירה בלא מליחה מ"מ כשפי הקנה חוץ לקדירה שרי ש"מ דהדם מתכנס בהסימפונות ויצא לחוץ דרך הקנה וז"ב. והשתא א"ש גם הא דמחלק הש"ס בטחול דהיינו דכיון דאין דמו מרובה אינו מתכנס דמו בסימפונות וא"ש. והנה הא דשרינן בצלי אפילו לא יצא עוד כל הדם ע"כ דס"ל דפירש ממקום למקום ע"י צלי שרי. וע' ב"י בסע"ו גבי צליית עופות דאע"ג דהדם זב בתוך החלל. לא מיקרי עדיין דם שפי' כיון שלא יצא לחוץ ע"ש. וכ"ש דדם שנכנס לתוך הסימפונות לא מיקרי עדיין פירש. וא"כ נראה דאף לפ"מ שחשש הבה"ג שמתכנס הדם בסימפונות נמי אין בזה איסור אלא בכשמבשלה אחר הצלי שיפרוש אח"כ אותו הדם לגמרי לחוץ לתוך הקדירה. אבל לאכול כמו שהוא בצלי כ"ז שהוא בפנים אין עליו שום איסור ומה דמסיק בה"ג דל"ח לבליעה. נמי כוונתו דלא ליהני גם נטילת הסמפונות לאחר צלי' לבשל אח"כ שהדם שמתכנס בתוך הסימפונות. ה"ה חוזר בשעת צלי' גם לכבד בשפע רב וא"כ אף שלאוכלו כך אין אסור דהוה דם שלא פירש מ"מ כשמבשלה יוצא ממה שחזר לכבד בשעת הצלי' לתוך הקדירה ונפרש וה"ה אסור ע"ז כ' דלזה לא חיישינן דכבכ"פ ונפלט הכל בצלי' ואין חשש. אבל כ"ז הכל לקדירה אחר צלי' כמש"כ קודם. ואין כאן מחלוקת. וא"כ מבואר כ"ז בהדיא בשי' הבה"ג והתו' דלבשלה אח"כ

צריך נטילת הסימפונות. ולצלי לחוד אי"צ כלל. וכמו שבארנו דלצלי אין לחוש כלל מה שמתכנס אח"כ לסימפונות. דאכתי הוה דם שלא פי'. ולקדירה סגי בנטילת הסימפונות דאז אין בו שום חשש והכל כדברי הרב ודוק:

שם בהגה ב' וכן נוהגין לאסור הכל ע' פלתי מש"כ דס"ל להרמב"ם דשלוק גרע מבישול. וכיון דס"ל דשלוק אסור כ"ש בישול ע"ש. וכ"כ בהדיא הר"ן ברי"פ הנודר מן המבושל דשלוק גרע ע"ש. אמנם התו' בפסחים ל"ט כ' בפשיטות דמוכח בכ"ד בש"ס דשלוק הוה טפי מבישול וצ"ע:

ש"ך סק"ט ומוכח שם דאם לא הי' חתיכה שו"ע בשעת מליחה מהדרינן עובדא. לכאורה נראה דאם נטל הסמפונות אחר המליחה נמי מהני כמו בצלי'. וכוונת הש"ך דווקא כשנתבשלה כמו שהוא ולא נטל הסימפונות וצ"ע: שם סק"י הקשה הא דבחליטת כבד אסר הרב דיעבד ובחליטת בשר שרי בדיעבד ועב"י דכ' דהא דכ' הפו' דלא בקיאינן בחליטה בכבד. ולא כ' בבשר דבכבד דאיכא גם חליטת רותחין ובזה יש לטעות דלמא לא יהי' רותח כ"כ. ומשום זה אסרו כל חלוטה. אבל בבשר דליכא אלא חליטת חומץ בזה אין לטעות ע"ש, ולפ"ז אין מקום לקושי' הש"ך דהרי לפי דברי הב"י בודאי יש להקל בבשר יותר דהרי כל הפו' לא כ' בו כלל להחמיר. אבל באמת טעמו של הב"י הוא קשה לענ"ד חדא דהרי הביא בעצמו בסי' ע"ז בשם הרשב"א דגם בבשר איכא חליטת רותחין ע"ש וא"כ אין שום חילוק בין כבד לבשר וגם בעיקר סברתו לכאורה איפכא מסתברא. דלכאו' בחומץ דבשהה יותר עד שנתאדם אוסר ובודאי דההיתר החליטה נמי אינו נעשה תיכף כשתחבה בלא שום שהיי' וכמו שכ' הרא"ש גבי כבישה בדבר חריף [דצריך בכדי שיתן על האש וירתיח] דלא מסתבר דמבליע תיכף. וה"נ ודאי דעכ"פ יש שיעור שהיי' בזה ואם ישהה הרבה הרי ג"כ יאסר כנ"ל וא"כ צריך זהירות שלא יקדים ולא יאחר ובודאי דקרוב לטעות. אבל ברותחין דלא מצינו קפידא בשהיי' יותר א"כ מה בקיאות צריך. ומש"כ דלמא לא יהי' רותח כ"כ לכאו' אינו מובן כלל. דהרי אפילו בהגעלה דודאי קפדינן טפי ארתיחה לא אמר אדם מעולם שאין אנו בקיאין. ואולי דסברת הרב ז"ל דהתם דאין לנו קפידא על אותה רגע דמכניסה דווקא. דאם בתחילה לא הי' רותח כ"כ סגי גם כשיעשה רותח אח"כ אין בזה בקיאות. אבל כאן דע"כ בתחילת רגע הכנסתו צריך הרתיחות דאי ל"ה יאסר תיכף הכל. ובזה יש לטעות מ"מ עכ"פ נראה דבחומץ ודאי צריך בקיאות יותר ויפה הקשה הש"ך ודו"ק:

ועיין מה שתי' דהרב אוקי לה בחזקתה דמעיקרא ולפי דבריו גם כאן עדיין לא נאסר לצלי כדמעיקרא. אמנם מדברי הש"ך סוס"י ס"ז במש"כ שם לדינא נראה דמצריך אפילו

בדיעבד חתיכה דווקא כמו ודאי נתאדם. וא"כ גם בכאן ה"ה נאסר לגמרי כמו נפל ברותחין ולא שרי אף בצלי וצ"ע:

שם סקי"ב האריך להשיג על העט"ז דמשמעות התו' דאינו משום כבכ"פ אלא משום שריק ועפמ"ג דכ' דנ"מ דצריך להשהות משום כבכ"פ ולא משום שריק. ואני תמה דלפ"ז דבכבולעו כ"פ צריך לשהות פשיטא דלא שייך להקל יותר משום שריק דהא מבואר בש"ס דכבד שיש בו ריבוי דם גרע טפי מבשר דלא הוה אמרינן בי' כלל כבכ"פ אפילו בדיעבד. אלא משום דדם שריק הקילו גם בו ע"ש. וא"כ היינו ודאי דלא שיהי' עדיף טפי משאר בשר אלא דכיון דשריק סמכו גם בו לומר כבכ"פ. אבל ודאי אי בעלמא צריך שהיי': כ"ש דצריך שהיי' בכבד דיש בו ריבוי דם. ויפה פי' העט"ז דהא דמהני שריק היינו דבשביל זה מהני גם כאן כבכ"פ אע"ג דלא הוה אמרינן לי' בל"ה אבל באמת אין ההיתר אלא בשביל כבכ"פ וכן משמעות דברי הפו' בכ"מ. גם מש"כ העט"ז דחששא דכבדא ע"ג בשרא בשביל שהתחתון ממהר לצלות והתו' דחו זה מבשרא ע"ג בשרא. פשוט דכוונתו ג"כ בדרך זה. דהתו' לא דחו זה אלא בתחילת דברי' דלא חילקו כלל בין כבד לבשר. אבל לפי תי' שחילקו דכבד שאני שיש בו ריבוי דם פשוט דמסתבר ודאי דעיקר החשש היינו כשהתחתון כבר נצלה. והשתא ודאי לא קשה דא"כ בשרא ע"ג בשרא נמי. דל"ח לה אלא בכבד דפולט דם הרבה. אבל בשרא ע"ג בשרא ל"ח לזה ופשוט. אמנם עיקר ההנחה דבשביל כבכ"פ צריך להשהות התחתון עד שיגמור העליון אף דכ"כ התו' גבי מליחה מ"מ בצלי' כ' הב"י בהדיא בסי' ע"ו דלא חששו לזה. ואי"צ להשהות כלל כמשמעות הפו' דמפליט תיכף ע"ש. וכמש"כ הרא"ש בפגה"נ סי"ג שאין אומרים כבולעו כו' אלא כשפולט תיכף [וצ"ל לפ"ז דדווקא לבליעת צלי מצרכי דווקא שיפלוט תיכף. כיון דהבליעה ע"י האור אבל למליחה אי"צ. וכדקיי"ל באמת בסי' ע' דאמרינן אפילו כשכבר בלע איידי דיפלוט דם דידי' יפלוט מה שבלע ודוק היטב בכ"ז] ובאמת גם במליחה צריך ביאור רחב על השהיי' זו דמתי זמנה. וע' מש"כ בס"ע בט"ז סקט"ז כוונה אחרת בדברי התו' וצ"ע כעת:

שם סקי"ד מה שהאריך דאף דלר"ת דע"י מליחה שרי כבד כבשר אפ"ה הוא מותר אם לא נמלחה כמש"כ התו' גבי פסח ע"ש. לענ"ד אינה ראי' מוכרחת די"ל דשם באמת גם כל הפסח הי' נמלח. וע"כ צ"ל כן לשי' הסוברים בסע"ו דגם צלי' צריך מליחה ומש"כ הט"ז דהכא עם בשר דווקא ולא שהבשר למעלה לענ"ד לא הועיל בזה דמשמעות הרב בסע"ו שם בהדיא דבשר שנמלח עם בשר שלא נמלח ג"כ אסור לכתחילה וצ"ע:

ט"ז סק"ח והיינו בנתבשלה בלא בשר אבל עם בשר אין לסמוך להקל עפמ"ג שנתקשה בהבנת דבריו ומה שפקפק בעיקר הדין דאינו אוסר בקדירה אחרת דיותר מסתבר להתיר עצמו דאינה בולעת כו' נראה כוונתו דדילמא לא פירש כל דמו בבישול. לענ"ד כל שנתבשל שהוא ראוי לאכילה. ודאי יצא כל דמו. ק"ו מצלי'. ומש"כ בחילוק דנתבשל עם בשר דל"י כוונתו. פשוט לענ"ד דדעת הט"ז להקל ל"מ ביש ס' כדברי הרב דאינו אוסר קדירה אחרת אלא אפי' בלא ס' כיון דעיקר להלכה כרש"ל דאינו נאסר יש להקל עכ"פ דאינו אוסר קדירה אחרת וכן מוכח בהדיא בדבריו בסק"ד ע"ש. מיהו כשנתבשל תחילה עם בשר דעת הרש"ל כהר"ן הביאו הב"י דהשמנונית אוסר גם את הכבד כמש"כ בשמו הש"ך בסק"ט ע"ש ואף שהש"ך השיג ע"ז ולא קיי"ל כן מ"מ כיון דהרש"ל לא היקל בזה לא רצה להקל אפי' בקדירה אחרת וז"ב בכוונתו וכן נכון לדינא:

סימן עד

ס"א נהגו שלא לבשל הכליות כו' נראה דהיינו ע"י מליחה אבל לאחר צלי' מותר לבשל דל"ג מכבד. ותדע דכאן מותר למלוח עם בשר ובכבד אסור. וע"כ דהכא קיל ופשוט:

סימן עה

ס"א אלא א"כ אסמיק צ"ע אי צריך חתיכה ומליחה כשאר בשרא דאסמיק: שם בהגה ואם מלח החלחולת מצד פנים ולא מבחוץ טריפה ע' ד"מ בשם הרשב"א שזה לפי שבגוף החלחולת אין בה דם ל"מ מליחתו לשומן דיש בו דם. וצריך להבין דמ"ש דמהני מליחה למוח שבעצמות ע"ג העצם כמבו' בטור בסע"א וכן משמע בהדיא בש"ס ר"ש מלח גרמא גרמא ע"ש. אע"ג דלית בי' דם בעצם כמבואר בטור שם ויליף מינה לשער הראש דאינו מעכב וע' הגהות הרב סוסע"א. ונראה עפ"י דברי הט"ז סי' ס"ט סקי"ג דאם הראש סתום סגי במליחה שבצד חוץ לבד. ואם נפתח צריך מליחה בפנים ג"כ ע"ש. ונראה דכך הוא הטבע דכל שהוא כעין בריאותו המלח פועל גם בפנימותו. אבל כשכבר נפתח תו אינו אלא כצ"א. וה"נ מוח שבעצמות דהוא כבריאותו בפנים חשיב כחתיכה אחת ופועל המלח בפנימותו. אבל בשומן שע"ג החלחולת דבריאותו דהוא בחוץ צריך המליחה ג"כ להיות עליו בחוץ דווקא וזה סברא נכונה. ובזה נראה לי ליישב שי' הרב גבי ביצים הנמצאים בפנים דמתיר כשמלחן עם בשר אע"ג דביצים דעלמא אין להם שום פליטה והחמיר אפילו בצלי' בסע"ז דהם נקרשים. אלא דכ"ז שנמצאו בפנים יש להם

טבע פליטה כבשר ומצינו דביצי שחוטה אין יכולין לגדל אפרוחים הרי דטבעם משתנה בהלידה ודו"ק:

סימן עו

ס"ב בהגה וי"א דאף צלי צריך הדחה ע' ט"ז לעיל סי' ס"ט סקי"ז בשם התו' דצלי אי"צ הדחה ומסיים שכ"כ הרשב"א. אמנם בב"י סי' ס"ח הביא דברי הרשב"א בשם הר"י דבהוציא ב"מ מתוכו הדבר ידוע שהגוף כולו מלא דם ואין האור שואב דם בעין אלא צומתו ע"ש:

ש"ך סק"ט השיג על העט"ז. ואין הכרח בדברי העט"ז דמתיר בשהה שיעור מליחה. דלא התיר אלא בששהה יותר משיעור מיד דנקט תחילה. ובשהה שיעור מליחה כבר ביאר בסי' ס"ט דאסור אף לצלי ע"ש:

ס"ו בשר שצולין בלא מליחה אין נותנין כלי תחתיו לקבל השומן כו'. ע' טור בשם רש"י דבנמלח ושהה שיעור מליחה נותנין וכ' הב"י דבספר התרומות כ' דבעי הדחה ופשוט דגם הטור כיוון לזה אלא שקצר במובן. ולענ"ד אדרבה רש"י לשי' לעיל סי' ס"ט ס"כ דציר הנוטף לאחר שיעור מליחה הוא מוהל היתר. והדם נמשך על המלח ושורפו ואינו נפלט ממנו כלל אפילו בצלי ע"ש:

שם עד שיצלה שיהא ראוי לאכילה עש"ך דהב"ח ס"ל דאפילו כחצי צלייתו צריך גללי מלחא והשיג עליו דכיון דמותר לבשלו בחצי צלייתו ודאי דאין בו דם כלל. וה"ר גם מאו"ה שאוסר לגמרי בלא נצלה כ"צ משום שהדם פורש ממל"מ ואפ"ה מתיר בחצי צלי' וע"כ דבזה כבר נפלט כל הדם. והמעיין בב"י בשם הרשב"א והר"ן יראה דשניהם לא התירו את ציר הנוטף לגמרי בלא גללי מלחא אלא כשהוא יותר ממאכל ב"ד שהוא חצי צלייתו ובחצי צלייתו ס"ל תרוויי' דהנוטף הוא איסור וצריך בי דוגי ותרי גללי מלחא ובההוא דככר שחתך עליו בשר נחלקו הר"ן מוקי לה בחצי צלייתו ולא התיר אלא בנבלע בככר והרשב"א מתיר אפי' בעין אלא דמוקי ביותר מחצי צלייתו אלא שהוא ראוי לאכילה לרוב ב"א ועיין היטב בחידושיו ובת"ה שכן הוא בהדיא. אלא דמש"כ הב"ח דבבישול יתבטל אינו מדוקדק דזה ודאי ל"מ דהא אין מבטלין איסור לכתחילה אלא דבאמת כבר נתבטל בחתיכה גופה דכבר נתמעט הדם והוא פחות מששים ואין כאן שום איסור. אבל מ"מ ציר הנוטף ע"י הצלי ודאי אסור דאז האיסור נפרש בעין בפ"ע. ומצינו כן בהדיא לענין כחל דע"י קריעה שו"ע הרי הוא מותר לבשל אפילו עם בשר מדינא ואפ"ה אסור לצלותו עלוי בשרא וכ' התו' דהוא משום דע"י צלי נוטף חלב בעין

ע"ש. ואף דמתערבים כאן בציר היתר אין בציר ההיתר כדי לבטלו. והנה באמת מלשון המחבר נראה כהב"ח דהוא מצריך עד שיהי' ראוי לאכילה לרוב ב"א וכ' בב"י בהדיא דהוא יותר מחצי צלייתו ע"ש אלא שצ"ע על הרב בסעיף הקודם דמתיר אפי' את המוהל לבדו ואפי' בלא ככר ואפי' בחצי צלייתו וזה נגד דברי הרשב"א והר"ן עב"י ובד"מ ז':
ולולי שאיני כדאי נראה להגי' דהגהת הרב שייך קודם תיבות לרוב ב"א. ומה שמתיר המוהל היינו בשראוי לרוב ב"א:
והביא שני השיטות. והוא כדברי הב"ח ודלא כהש"ך שנמשך אחרי נוסחא המוטעת וצע"ג:

סימן עז

ס"א בהגה וכ"ש אם נמלח, הפנימי ולא החיצון בש"ך חולק דבפנימי לא אמרינן אלא איידי דטריד למפלט לא בלע. אבל לא כבולעו כך פולטו. כיון דאינו אצל האש. ולכאו' יש סעד לדבריו מחילוק הרשב"א לעיל סי' ס"ה גבי חוטין של דם דכשפניהם מגולין אצל האש אי"צ חתיכה לצלי. אבל כשהן מובלעין בבשר צריכין חתיכה הרי שהקלנו יותר במה שהוא מגולה אצל האש והפ"ח כ' ראי' להקל מהא דקיי"ל בסע"ו דאין השפוד נאסר אף שהוא בפנים ואין לו שום פליטת דם דלי"ל טריד אלא כבכ"פ ולענ"ד יש לדחות דהרי אף במליחה קיי"ל בסי' ס"ט דאין הכלי נאסר במנוקבת לכו"ע אף דחתיכה שנמלחה והודחה ודאי נאסרת כשהונחה אצל חתיכה בשיעור מליחתו וע"כ דלענין כלי אמרינן טפי דשריק כ"ש די"ל כן בצלי וז"ב. אבל מ"מ נראה דעדיין יש ללמוד משם דלענין כבולעו כך פולטו אי"צ דוקא חמימות אש ממש ממה דמבואר שם דקיי"ל לדידן דאין השפוד אוסר את הבשר אפילו שהה על השפוד לאחר שניטל כבר מהאש. וע"כ דגם לאחר שאינו על האש אמרינן כבכ"פ ואף דכבר פלט הבשר כל דמו [וע' בזה בביאור יותר בדברי הש"ך בסי' כ"ב דכ' בעצמו דכללא הוא דכל שהוא חם להבליע הוא חם גם להפליט. ואיירי שם בהדיא לאחר פליטת ד"ע] ונראה ברור דחום הפנימי דהכא אף שאינו מגולה אל האש ודאי לא גרע מניטל מן האש ודוק:

סימן עח

ס"א בהגה מותר למשוח בשמן כו' מבואר בהדיא דדווקא דבר צלול גמור אבל שום דבר גוש ודאי אסור ומשמעות דבריו דגם בדיעבד אסור ויש לתמוה על הט"ז בסי' ס"ה דמתיר לצלות הכבד בנייר וראייתו ממלח הראש בתוך הקרום דשרי. ופשוט דהתם דהוא מגופו

שאני וכמש"כ בסע"ה ע"ש. אבל כרך דבר אחר ודאי דמתכנס הפליטה בתוכו ואוסר הכל וז"ב:

ועש"ך דאנן הלא בקיאין גם בבלילתו רכה הוה כבישול לגמרי אפילו לקולא. ולכאורה אינו מובן דכי מי שאינו בקי יקיל. אבל באמת אין כוונתו אלא כמש"כ הרב גבי פשטיד"א בין לקולא כו' ולא אתי אלא לאפוקי מדעת ר"ב עד"מ. וא"כ באמת לדידן כבר הסכימו כל האחרונים בסק"ה דגם בצלי מצטרף לס' כל החתיכות הנוגעות זה בזה. ע' פ"מ שם שפתי סקל"ח. ובודאי דלא גרע כאן מנוגעות. וזה ודאי דהחתיכה עצמה שלא נמלחה היא אסורה דגם בבישול קיי"ל לדידן דאסורה אף ביש ס'. ואף דהכא חמיר קצת מבישול דחתיכה שנוגעת בה ע"כ צריכה נטילה. מיהו גם בפשטיד"א שכ' הרב ודאי כן הוא וכ"כ הפמ"ג ע"ש:

סימן עט

ס"א אם אין לה שינים למעלה טהורה והוא שיכיר בן גמל כו' לכאו' באתרא דל"ש גמלים הי' לנו להתיר כמו בעוף הבא. בסימן אחד דשרי מדינא באתרא דל"ש פרס ועזני' כדלקמן ספ"ב אבל לענ"ד משמעות הש"ס והפו' לא נראה כן ואפשר לחלק וצ"ע:

שם וא"י לבדוק יבדוק בבשר שתחת כנפי העוקץ כו' ע' תו' סו"פ גבי שבעה מאות מיני דגים כו' דכ' דע"כ דהוא הלמ"מ דלי"ל שאדם הראשון מסר להם דהרי לא קרא שמות לדגים ע"ש והנה כאן דאינו אלא לא"ש כמש"כ הש"ך והרי אדם לא הותר לו להמית בע"ח ע"כ דהוא מהלמ"מ וכן מוכרח לפי דברי רש"י בדס"ד גבי סימני ביצים שכ' דלא סמכינן עלייי' דלא הוה הלמ"מ משמע דבלא הלכה אין לסמוך להתיר. ונראה דאזיל לשי' ברי"פ אוא"ב שמבואר מדבריו שם גבי פרידות דסימן שאינו אלא ע"פ ההרגל לא עדיפי מסימנים דאבידה דלא סמכינן עלייהו בדאורייתא ע"ש ודו"ק. וא"כ הני דהכא דמהני בפשיטות להתיר ע"כ דהוא הלמ"מ וכסימנים דכתוב באורייתא. וכן צ"ל גבי סימני קרנים דחי' דמתירין חלבה וכ"ה לשון הרמב"ם שם מפי השמועה אמרו דכוונתו על הלמ"מ כידוע דרכו. ובזה נראה לי ליישב קו' הפלתי בסי' פ' בספק שמא בהמה או חי' למה לא ניזול בתר רובא דחיות הוה רובא. דהתם נמי כיון דקבלו חז"ל סימנים מהלמ"מ בקרנים א"כ ע"כ אין הולכין אחר הרוב אלא צריך ברור בסימנים דווקא ודו"ק:

שם בהגה בשר אדם אסור מן התורה זה שי' הרמב"ם והרא"ש והתו' כ' דהוא מותר מה"ת כמו החלב וע' הה"מ דלא קשה להרמב"ם מהא דשרי חלב אף דכללא הוא דכל היוצא מן הטמא טמא כדתנן בהדיא בבכורות. דהיינו דווקא באיסור לאו. ובזה י"ל

דהתו' לשי' דהתו' בחולין ק"כ גבי משקין היוצאין מהן כמותן הקשו שם דבשביעית דאינו אלא איסור עשה ליכא למילף מכל הני דהתם ומנלי' בבריי' שם דגם בשביעית אסור ותי' דילפינן מטומאת שרצים שם דלא שייך לאו. והנה בשרצים שם יליף הטמאים לאסור צירן ורוטבן כ' הרי דלשי' גם איסור ציר אסרינן ע"כ אפילו באיסור עשה וע' סוגיא דבכורות שם גבי חלב דפריך עלה מציר וש"מ דציר הוה כחלב וא"כ מדשרי חלב אדם ע"כ דגם הבשר שרי מה"ת דאי ל"ה תיקשי האי דכל היוצא מן הטמא טמא והך חילוקא ע"כ לי"ל כנ"ל. והנה ליישב קושי' התו' לשי' הרמב"ם נראה דבאמת הקשו שם התו' בע"ב דמאי פריך אכל הני דבריי' הא לא אמר שם מעיקרא דצריך ריבויא אלא לפי דאכילה כתיב בהו והא בהני לא כתיבא בהו אכילה ותי' דמ"מ מסתברא דלא אסר אלא כשהוא בעין. והנה נראה בשביעית דאפילו להפסיד אסור א"כ לא שייך סברא זו דל"ג כ"ז ממפסיד וא"כ י"ל דבשביעית לא צריך כלל לריבויא על משקין היוצאין ולק"מ. ומיהו כ"ז במשקין היוצאין דל"צ קרא אלא משום לשון אכילה או שאינו בעין אבל ציר כ"כ התו' דבל"ה צריך קרא דלא נימא זיעא בעלמא. וא"כ לשי' הרמב"ם בשביעית דאיסור עשה ליכא למילף וי"ל דציר שרי בשביעית וכמו חלב בבשר אדם. והנה אמרינן בחולין צ"ט דהיקיל ר"י בציר דג טמא שכבשו עם דג טהור לבטלו במאתים. אע"ג דבעלמא ס"ל מב"מ ל"ב. ציר הוה זיעה בעלמא. וש"מ דמכבוש ליכא אלא זיעא. ולפ"ד הרמב"ם הנ"ל גם בשביעית ליכא בכבוש דלא הוה אלא ציר כנ"ל אלא איסור דרבנן. ובזה יש ליישב קו' הר"ש סופ"י דתרומות גבי מתניתי' דהכובש ג' כבשין דשי' הר"נ גאון דמקילין דאין הראשון נותן טעם באחרון. והקשה דהא כבוש כמבושל ולא מצינו חילוק בבישול. וכן יש להקשות בהא דורד חדש שכבשו בשמן ישן בספ"ז דשביעית לשי' הרמב"ם שם דאין החדש נותן טעם בישן. דמ"ש הא כבוש כמבושל. ובזה א"ש דהא ע"כ באמת דכבוש אינו לגמרי כבישול דגבי דגים טמאים מקילין בכבוש דשאני ציר דזיעא בעלמא. ובבישול לא הקילו שם כמבואר בש"ך סי' ק"ז ע"ש. וע"כ דבזה בישול חמיר טפי [דבכבוש אינו אלא כציר] וא"כ י"ל דה"נ בשביעית דליכא איסור בציר מדאורייתא. ליכא איסור דאורייתא בכבוש. וא"כ שפיר י"ל דהקילו בכבוש אע"פ שלא הקילו בבישול ודוק:

סימן פ

ס"א חי' חלבה מותר ונתנו סימנים בקרנותי' ע' ב"י דהרי"ו כ' עוד סימן בטלפים והוא ע"פ פי' ר"ת בו א"ש. והטור חש להחמיר כריב"ם. ואין דברי' מדוקדקין דהרא"ש לא הביא כלל שי' זו דר"ת לעשות טלפים לחודי' סימנים אלא דבעי תרתי ע"ש. אלא דהתו'

הוא שהביאו שי' זו. והנה לרא"ש דתופס כפירוש ר"ת דבעי תרתי לת"ק אין להקשות להיפוך. דמנלן להקל כר"ד ולדידי' מתני' דפרק בא סימן לא איירי כלל לענין היכר חו'. או בהמה ואתי ככו"ע. דכבר כ' התו' שם. דלשי' זו ע"כ סוגיא דהש"ס שם כר"ד ע"ש. ומשו"ה פסקינן כותי' ועי' היטב:

שם והוא דמיבלע חירקיי' עב"י דהרשב"א כ' כיון דאמרינן עלה היינו ספיקא דעיזי כרכוז ומסקינן שם דעיזי כרכוז שרי ל"ב כלל מיבלע. והה"מ כ' ליישב דה"ק דעיזי כרכוז נמי מיבלע חירקיי' אבל מיבלע ודאי בעי. ותמהני שלא הביא שכ"כ התו' בהדיא ברי"פ יה"כ גבי כוי דמספקא להו במיבלע חירקיי' ואפילו למאן דשרי עיזי כרכוז היינו דס"ל דהוה מיבלע אבל בכוי מספקא לן אי מיבלע הרי דשי' בהדיא כמש"כ המגיד דמיבלע ודאי בעי אפיל לפי המסקנא ע"ש היטיב:

ס"ו כלאים הבא מבהמה וחי' כו' עפמ"ג דכ' דלפ"מ דכ' התו' לענין כסוי הדם דחצי חשיב חיוב וחצי פטור ה"נ י"ל לענין חלב דאינו אסור אלא חצי וא"כ לענין ביטול סגי בשלשים דהוא ס' כנגד החצי ע"ש. ולענ"ד אינו מוכרח דהרי כ' הרמב"ם דאין לוקין עליו ולכאורה קשה באמו בהמה דודאי יש בו מקצת בהמה לילקי כדקיי"ל לענין אוא"ב דלוקין בכה"ג דשה אפילו מקצת שה וה"נ לילקי לפחות כשאכל כל החלב. ומצאתי שכבר הקשה כן בלח"מ והנראה ברור עפ"י דברי התו' שם דאפילו לר"א דס"ל דל"א מקצת שה מודה לענין חלב דכ' קרא כל חלב לרבות את הכוי [ולפ"ד הומ"ל ברי"פ יו"כ דקרא אתי למ"ד מן הבהמה וחי' ודו"ק] ולפי"ז נראה ברור דלכו"ע ס"ל הך דרשא וא"כ הוא איסורא באפי נפשי' מדאוריי' ולא שייכי כלל לפלוגתא דמקצת שה. והנה כבר כ' הרמב"ם לענין יוצא מן האיסור וכה"ג דנפיק מריבויא דלא רביא קרא אלא לאיסורא וה"נ י"ל בכוי כיון דהוא מריבויא כנ"ל אין כאן אלא איסור ואין לוקין לכו"ע ודו"ק. וא"כ ה"נ בהך דהפמ"ג פשוט דלא שייך דחצי היתר אלא כולו בשלימות איסורא דריבויא הוא כנ"ל ודו"ק:

עיין פלתי מש"כ בפירוש דברי התו' זבחים דעיקר קושי' מאריא דבי עילאי אינו אלא דא"כ הי' ארבע ממין טמא ע"ש. וכבר הרגיש בעצמו דאין זה במשמעות דברי'. וגם עיקר. פירושו בכוונת דבריהם דא"כ הי' ד' ממין טמא וע"כ דזה חשיב כשני מינים לענ"ד אין זה מוכרח. כ"כ מזה דגדולים וקטנים הוו כשני מינים שם גבי מבול דהי' לקיום העולם. לענין דינא דחלב וכה"ג. אבל לענ"ד נראה לפרש בפשוט דודאי מאי דמקשה שם מרבב"ח ידוע דודאי אין פירוש רבב"ח כפשוטו אלא דכוונת הש"ס כעין דאמרינן ביבמות גבי אשה טובה דאי בתורה מישתעי קרא. כמה יפה אשה טובה דתורה נמשלה

בה. ה"ל כיון דאימשיל בי' כהר תבור ודאי הוא גדול הרבה שלא היו יכולין להכניסו לתיבה וז"ב בפשט הסוגיא וא"כ דברי התו' ברורין דס"ל דזה ודאי דאריא דבי עילאי דהוא גדול הרבה דבין אוני לאוני דידי' הוא ט' אמתא. ודאי דהוא יותר גדול טובא מערך ראם וא"כ ודאי דבדידי' יותר פשוט דלא היו יכולים להכניס אפילו גורותי' ע"ש היטב כי ז"ב:

סימן פא

ס"א חלב טמאה או טריפה וצירה כו'. ע' תו' חולין צ"ט ד"ה שאני. הקשו דהא חזינן דבשרצים וב"ט צריך קרא לכל חדא ולא ילפינן מהדדי א"כ לענין טריפה מנלן למילף מטמאה ע"ש. ולענ"ד לפמש"כ בדס"ד גבי ביצת טריפה דאסירא מדאורייי'. ובביצת השרץ אמרינן שם דדווקא רקמה וכ' התו' דעוף טריפה שפיר ילפינן מעוף טמא אבל שרץ לא ילפינן מעו"ט ואדרבה ילפינן מטומאת שרצים דקיי"ל שם דווקא רקמה ע"ש. וא"כ פשוט ה"נ לענין ציר אי לא הוה קרא בשרצים ודאי הוה מדמינן לי' לביצה דבטמאה וטריפה אסור ובשרץ שרי. ומשו"ה איצטריך קרא לשרץ אבל בטריפה שפיר ילפינן מטמאה כמו בביצה ובזה מיושב נמי הא דבדג טמא שרי באמת ציר מדאורייתא דכיון דהוא מינא אחרינא לא ילפינן מהני וכקושי' התו' הנ"ל ובל"ה י"ל בזה עפ"מ שנראה מדברי הפו' בספ"ה גבי חגבים דצירן אינו אוסר כלל. דהטעם דלא חשיב לחלוחית דידהו. וה"נ י"ל לענין דגים וכ"ע לכאורה בסי' ע' דאין להם פליטה מרובה ע"ש ודו"ק:
שם ומי הגליו. משמע כל"ב דכל מי רגלים אפילו דסוסים וגמלים דצילו ומיא עול ומיא נפיקו אפ"ה אסור ועי' רא"ש דר"ת פוסק כל"ק דמסייע לי' מתני' וכ"נ לשי' רש"י בחולין קט"ז לענין חלב הקבה דשי' דטריפה שינקה מכשירה שרי דמכונס בה ואינו מגופה ע"ש בארוכה וללי"ב ודאי דיש לאסור גם בזה דמ"ש ממ"ר. ואפילו בדג טמא שבלע דג טהור הקשו התו' שם דליתסר לל"ב ותי' דגם לל"ב האיסור בשביל שמתערב בו מהלחלוחית של גוף ע"ש וזה מהני ודאי להתיר בדג דהוא דבר גוש שאינו מתערב אבל חלב הקיבה ודאי דמתערב בה לחלוחית הגוף כמ"ר ולל"ב דשם ודאי דיש לאסור וע"כ דסוגיא דשם אזלא כל"ק דס"ל דאינו נאסר בזה ע"ש היטב:
ס"ב נתערבו הגבינות אינן בטילות. פשוט דהיינו בגוונא דכל זמן שהי' חלב הי' ניכר איזה כד חלב הוא מהטריפה:
אבל אם כשהי' החלב בכד כבר לא הי' ניכר מאיזה בהמה כבר נתבטל תיכף ואי"צ אפילו ביטול בס' אלא כדין יבש במינו דחד:

בתרי בטל ושוב אינו נאסר אף שנעשו גבינות וע' לקמן סצ"ט ס"ה בהגה וצ"ע אם יש לאסור גם בכאן אם לא נודע התערובות עד שנעשו גבינות וצ"ע:

שם במחבר ואם נטרפה ע"י סרכה אין אוסרים חלבה דהוה ס"ס. בט"ז סצ"ח הקשה דזה הוה ספק חסרון ידיעה דלא הוה ס"ס ובאמת גם בל"ה הוה ספק הראשון בגופו דמבואר לקמן סק"י דלא הוה בכה"ג ס"ס ועש"ך שם כללי ס"ס או"ג ודוק. ולכאורה הי' נראה דעיקר הדבר דבאמת הא דלא סמכו בזה. לאוקמי אחזקה דמעיקרא ע"כ כמש"כ הש"ך. משום דיצאה ג"י מחזקתה דאין סירכא פחותה מג"י ע"ש. ואין זה ריעותא גמורה ובצירוף ס"ס כ"ד סמכינן להתיר. אמנם גם התו' דס"ל דליכא כלל חזקה לבהמה שאינה טריפה משום דהוה חזקה שלא נתבררה בשום פעם ע"ש. כ' ג"כ להתיר החלב בנטרף ע"י סירכא ולדידהו חזקה שלא נתבררה ע"כ אינה חזקה כלל דהא כ' שם ליישב. הא דילפינן דאזלינן בתר רובא מפ"א דלא חשיב שם חזקה משום שלא נתבררה והרי ילפינן משם לסמוך על רוב אפילו ליכא חזקה כלל ש"מ דהא נמי לא חשבינן חזקה כלל. ואפ"ה כ' ס"ס זה. ויש ליישב ואכמ"ל וע' ד"מ סו"ס נ"ז ודוק:

שם בהגה וכן יש לנהוג אם לא בהפ"מ בש"ך הקשה ע"ז דאפילו בהפ"מ אין להתיר בתוך ג"י דודאי ס"ל להמחבר ג"כ דאין סירכא פחותה מג"י והביא ראי' מדברי הטור בחו"מ סי' רל"ב. וראיתי מי שדחה זה עפ"י דברי הרשב"ם גבי החמיץ בתוך ג' דאע"ג דקיי"ל דריחא חלא וטעמו חמרא חמרא. לענין מכירה הוה מקח טעות דכבר התחיל הקלקול ע"ש וה"נ י"ל דאע"ג דלענין טריפה לא הי' תחילה בהג"י הקודמים סירכא המטרפת. מ"מ לענין מכירה כבר התחיל הקלקול והוה מ"ט. וכוונתו לשי' הפו' דסירכא אינה משום שכבר הי' נקב אלא סופה לנקוב ודוק. ובאמת לכאורה צ"ע בעיקר שי' זו היכי שייך להטריף בסירכא, משום דסופה לנקוב הא כלל גדול בטריפות דכל שיש לה רפואה אינה טריפה וא"כ אם היו יודעין מן הסירכא הי' יכול להכניס ידו ממקום שאינו עושה אותה טריפה ולפסוק הסירכא ולא תינקוב כלל וע"כ צ"ל דכך קים להו לחז"ל דאפילו נפסוק אותה. סוף אותו מקום להעלות סירכא שנית ולנקוב הריאה ול"מ לה שום רפואה וצ"ע. ולפי"ז כיון דע"כ אינו כלל משום חוזק כח הסירכא. אלא דכך קים להו דזה סוף לנקוב. ודאי נראה דלא שייך כאן כלל התחיל הקלקול דודאי תיכף כשנתהוית היא תיכף טריפה ואע"ג דמבואר בפו' דאיכא סירכא ב"י. פשוט דזה אינו אלא דבכה"ג לאו סירכא היא וסופה להתרפא אבל סירכא דמטרפינן אותה ודאי דאנו. מחזיקין אותה לטריפה מתחילת ביאתה ואמרינן דמעיקרא הי' סופה להיות סירכא גמורה וסופה לנקוב והיא טריפה תיכף מתחילתה ואין חילוק כלל בין מכירה לטריפה וראיית הש"ך נכונה:

ס"ה מ"ר בהמה טהורה כו' הוציאו כן מדלא מיבעיא לי' בש"ס בזה אלא בטמאים ש"מ דבכשירים ודאי שרי והב"י הקשה די"ל להיפוך דאדרבה משום איסור אבמה"ח פשיטא לי' דאסור ואפילו בטהורה וקמיבעיא לי' אי אית בי' נמי איסור טומאה [הנה מה שמשמע מדבריו דגם בטמאה איכא אבמה"ח. זה ודאי תמוה דמבואר בסי' ס"ב דליכא איסור אבמה"ח בטמאה. וא"כ גם עיקר הסברא] הוא תמוה לענ"ד לאסור בטהורה יותר מטמאה דהא לענין חלב קיי"ל דטהורה שרי ובטמאה אסור. וא"כ כ"ש מיי רגלים אי בטהורה אסור כ"ש דיש איסור בטמאה וע"כ דפשיטא לי' להש"ס דבטהורה ודאי שרי מ"ר כחלב ולא מיבעי"ל אלא בטמאה דחלב אסור אי גם מ"ר אסורין אמנם לפמש"כ הרא"ש לענין היתר מי חלב דהר"א אסר כל מי חלב משום אבמה"ח. דאינו בכלל חלב. והרא"ש כ' דלענין זה הוה בכלל חלב. א"כ לכאורה זה א"ש לענין מי חלב אבל לענין מ"ר דודאי אינו בכלל חלב משמע דלכו"ע יש לאסור וצ"ע. ועי' פמ"ג. ומיהו לענין מ"ר של אדם בס"א א"ש טפי להתיר דכבר כ' הה"מ דלענין איסור עשה לא אמרו כלל כל היוצא מטמא טמא ועוד דהתם איכא נמי קרא להתיר את דמו ודו"ק:

ועיין מה שכתבתי בחי' ב"י סכ"ו בהגה דרוק טמאים נראה ודאי לאסור. וא"כ בנשכה חולדה דבר והוא לח מרוקה ודאי צריך להדיח אותו מקום. וע' ח"ד סי' ס"ט שכ' בכוונת הש"ך שם גבי חתך בשר בתוך שיעור מליחה בסכין שצריך לחזור להדיחה. דדווקא שחתך בסכין שהדם נמשך אחר הסכין אבל נשכה חולדה אי"צ להדיח ע"ש. ויעוין בחידושינו שם. ולפי"ז בל"ה ודאי צריך להדיח משום רוק החולדה שהוא איסור. ובאמת א"י גם בדיעבד אם הרוק הוא חשוב פגום ואפשר לאסור בתערובות עד ס'. וכן בשתתה מכלי מלא משקים כשירים אם אין שם הרבה צ"ע דהא מבואר בריש חולין גבי מ"ח דחולדה מקיאה ע"ש וצ"ע:

סימן פב

ס"ד מי שהוא ממקום שנוהגין איסור בעוף אחד כו' יכול לאכול במקום שהלך ואפילו דעתו לחזור עט"ז דדעתו אפילו ידוע דמנהג המקום בשביל ששכיח עו"ט הדומים להם מ"מ מותר לו לאכול במקום שהלך והביא הפמ"ג הטעם בשם הדרישה דכיון דבמקום זה ל"ש ולא שייך הטעם ליכא משום חומרי מקום שיצא משם. ולענ"ד צ"ע בזה מרי"פ מקום שנהגו גבי פירות שביעית דפריך לר"י דאמר שם צא והבא לך אף אתה. ולי"ל לר"י נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם אף דכאן לא שייך הטעם דהרי הכא לא כלו ע"ש. ומיהו מדברי התו' שם נראה קצת דשם האיסור שייך על הפירות וא"כ יש לחלק

אלא דלפי"ז צ"ע דא"כ לא תלי בחומרי מקום שיצא משם ואכמ"ל ולהיפוך בהלך למקום שאין אוכלים כ' שם דלשעה קטנה ל"ח לאיחלופי [והנה לפ"ז ע"כ דאיירי דאין בדעתו להתעכב שם דאי ל"ה אי"נ כלל להתיר אפילו פ"א דמ"ש בפעם זה, משאר פעמים. ופשוט בכוונתו. דאע"ג דבדעתו לחזור בל"ה ליכא דין חומרי מקום שהלך לשם הוצרך לטעם דאין לחוש לשעה קלה. משום דכיון דכאן במקום זה יש בזה חשש. גם בלא חומרי מקום שהלך לשם הי' לנו לאסור במקום זה לכל העולם דהא דנוהגים היתר בשאר מקומות הוא לפי שאינו שכיח שם] ומ"מ נראה לדקדק מזה דכ"ש דגם דין דחומרא מקום שהלך לשם ליכא בדבר שיש טעם לחלק. וכנ"ל בחומרי מקום שיצא משם. ולא משמע כן ממה שהקשו התו' שם בהא דאי אתה רשאי להתיר בפניהם דת"ל משום חומרי מקום שהלך לשם. וע"ש שנדחקו בזה. והרשב"א כ' אליבא דר"א בדעתו לחזור ולמה לא ניחא להו בפשיטות בכה"ג דיש טעם לחלק דלכו"ע ליכא הך דינא. ואפ"ה בפניהם אסור [וכמש"כ הפמ"ג בהדיא דגם בכאן בפניהם אסור] וע"כ דלא ס"ל הך סברא ואפשר דגם חילוק זה דשרינן ביש טעם היינו דווקא לדידן דקיי"ל כר"א ודו"ק:

עיין פמ"ג לענין עוף פאוי"ן דלכאורה נראה להתירו דרש"י פי' על טווס פאו"ן. וקיי"ל דטווס עוף טהור הוא וכדאמרינן בחולין קריבו לי' רישא דטווסא. ושוב כ' דמ"מ יש לחוש לאסור דעל דוכיפת פירש"י ג"כ פאוי"ן שאליב"א וא"כ יש שני מינים ואחד טמא ע"ש. ולכאורה בל"ה כ"כ התו' דאין לסמוך על השמות ע"ש. אלא דבזה י"ל דיש לסמוך בכאן משום שהתו' בסוכה ל"א הביאו תוספתא דנגעים ירוק ככנף טווס וא"כ אי חזינן דהוא ירוק לכאורה שפיר יש לסמוך ע"ז. אבל לפי"ז ודאי דזהו הטווס שבש"ס הכשר ואולי דכוונתו דגם טווס הירוק גופי' הם ג"כ השני מינים ומשו"ה שניהם נקראין פאוי"ן. וגם שניהם נקראין טווס ול"נ ומ"מ בודאי דלדידן דאין סומכין אלא על המסורת. לא נוכל לסמוך ע"ז להתיר וע' רי"פ אוא"ב סימנים לאו דאוריי' וצ"ע:

עיין תו' נדה ד"נ גבי תרנגולא דאגמא דכ' דאין אוסרין הנקיבה אף שהזכר אסור דבעוף לא שייך כל היוצא מן הטמא טמא. דהביצה הוא גבלא בעלמא ע"ש. והיינו כדאמרינן גבי אפרוח ביצת טריפה דשרי דכי גבלא כבר מסרחא ועפרא בעלמא הוא. וא"כ אין העו"ט נאסר משום שנעשה מביצה של טמאה אלא דכשהוא נברא ונולד בו סימני טומאה אז הוא נאסר לעצמו. ולפי"ז נראה דעוף טהור שנוצר מביצה טמאה יש להתיר וצ"ע:

סימן פג

ס"ד ואם נמצא דג שיש לו ראש רחב ושדרה כו' עב"י בשם תו' והרא"ש. והנה מה שהקשה הרא"ש ממה שנסתפקו הראשונים בברבוט"ה ולא סמכו אראש ושדרה. הנה מצינו בשבת קמ"ה גבי קולייס האיספנין דאמרו דלא חזר לא"י משום דלא שריר שדרה דידי' לא מציא סליק. והנה סימן השדרה הוא דיהי' שריר וכדאמרינן בע"ז ל"ט דדג טמא דלי"ל שדרה במקום דרדיפי מיא לא מצי קאי ע"ש. וא"כ כיון דאפילו בדג טהור מצינו דלא שריר כ"ש די"ל דנסתפקו בברבוט"ה אי שדרה דידי' הוה שריר כראוי לדג טהור וכה"ג כ' בס"פ בשם התו' והה"מ גבי כוי דנסתפקו אי מיקרי מיבלע חירקיי' ע"ש. והנה כ' הב"י בשם הרמב"ם דפירוש רו"ש היינו שיהי' ניכר בט"ע כשל דג טהור. וגם רש"י שכ' ראש רחב נראה פשוט דהיינו נמי ודאי מעין פירוש הרמב"ם הנ"ל דכיון דלא מפרש בש"ס אמאי קאמר רו"ש מסתמא דהיינו כשהוא כשל טהור וחזינן דד"ט הוא ראש רחב וכעין זה ודאי נפרש ע"כ בשדרה וכל הסימן הוא שהוא ניכר בט"ע שהוא כשל טהור. וקושי' הש"ס דפריך סנפיר וקשקשת תנן. נראה לפרש לפי"ז דה"פ דכיון דמצינו שיש לסמוך אסימני ראש ושדרה כשהן ניכרים כשל טהורים. א"כ הי' להם לחז"ל למסור לנו מפורש הסימני טהרה האלו כדי שנכיר בסימן זה וע' בר"ן ודוק:

ובזה יתיישב מה שנתקשה הרמב"ן דלא הזכירו הגאונים סימנים דרו"ש די"ל דלא רצו לפרסם זה כיון דאינו מפורש בש"ס במה יהי' הט"ע ואפשר דצריך לזה מסורת כמו בעו"ט בספ"ב. גם מש"כ התו' דאסימני שדרה לק"מ דסימני דגואי לא חשיב הוא מוכרח ע"כ לענ"ד גבי סימני בהמה דחשיב מתני' סימני דאוריי' מעלה גרה ומפריס פרסה. והנה אמרו שם דלי"ל ניבים כשר ובלבד שיכיר בן גמל. ובשרה מהלך שו"ע כשר ובלבד שיכיר ערוד וא"כ היכי דהוה תרויי' אין לו ניבים ומהלך שו"ע ודאי כשר וא"כ ליתני הא וע"כ משום דהך דמהלך שו"ע היינו בפנים לאח"ש. וכמבו' שם בש"ך. וא"כ הוה סימני דגואי ולא חשיב וזה נכון. וא"כ מה שנדחק הרא"ש לפרש דהש"ס דמשני דאיכא ארא ופלמורא דדמיא ראשייהו לטמאים קיצר. וי"ל דאיכא נמי בטמאים דדמי לטהורים [וכוונתו כעין דברי הירו' שהביאו שם דאמר דכיון דטעה בשל טהור ה"נ יש לטעות בשל טמא ע"ש] אינו מוכרח כלל ולכאורה הוא דחוק מאוד דחסרו עיקר התי' ע"כ מירווח לכאורה כפמש"כ דבאמת הוא סימן גמור אלא דאנן אין יכולין לסמוך ע"ז דלא נודע לנו ברור הסימנים ודוק. ס"ה אע"פ שמונחים עם הטמאים שמא לא נמלחו יחד כו' עש"ך בשם הרא"ש דהיינו דלא נמלחו בתחילה ועתה אע"פ שהם מלוחים יחד לפנינו כבר פלטו כל צירם דדגים אין להם ציר אחר שיעור מליחה וקשה לענ"ד מהא דכ' הרא"ש

בסי' ע' גבי עופות ודגים שנמלחו יחד ליישב שי' הרשב"ם דגם העופות אסורים לפי דמעט דם העופות שפולטים הדגים אחר שיעור מליחתם מתערב ברוב פליטת ציר גוף הדג ונבלע בעופות ואינו יוצא מהם לפי שהוא מעורב עם פליטת השמנונית של הדגים עצמן ע"ש וא"כ היכי אמרינן הכא דאפילו השמנונית דהדג טמא בעצמו אינו אוסר לאחר שיעור מליחה. והא התם אוסרין אפילו בשביל תערובות דם פליטה דשריק. וצריך לדחוק דמ"מ י"ל דהכא שהו הרבה לבדן בהכשר עד שנפלט כל עיקר צירן לגמרי וקרוב לומר שזהו טעם הב"ח דלא הקילו אלא כשעתה אינן מלוחים ממש ביחד אלא מונחים ויש ספק שמא לא נמלחו כלל. והוה ס"ס. ואף שלא משמע קצת כן לשון הרא"ש והפו' אפשר לפרש כן:

שם בהגה ואם יש שמנונית אסור וספיקא לחומרא צ"ל דהא דהוצרך להחמיר בזה מספק דנמלחו תחילה ביחד והא בלא"ה ה"ה מליח עכשיו לפנינו וכיון דהוא שמן אוסר אפילו לאחר שיעור מליחתו היינו אפילו בהפסד גדול דשרינן בכל איסורין לאחר שיעור מליחה כדלעיל סי' ס"ט ס"כ מ"מ אסר כאן מספק שמא, הי' תחילה מלוחין יחד. וכה"ג כ' הש"ך בכוונת הרב לעיל סי' ע' סקמ"ד ע"ש. ובספק שמנונית דהוה ס"ס נראה דמתירין אפילו באין הפסד כיון דיש לתלות הכא דכבר פסק כל לחלוחית שלהן כמש"כ בסמוך וזה נכון והפמ"ג מסק"ו נתקשה בזה ע"ש:

ס"ז קרבי דגים עש"ך. והנה שי' הטור פי' בד"מ דס"ל דסימנים בעוברים ובקרבים מהני להתיר את עצמן. אע"ג דלהתיר את גוף הדג ע"פ זה ל"מ כדאמרינן בירו' מ"מ מהני להתיר את עצמן דאמרינן דודאי מדג טהור הוא וכעין שכ' הרא"ש גבי רו"ש לעיל. ול"ד לביצים דל"מ אפילו להתיר את הביצים עצמם. די"ל דביצים הני טמאים דדמי לטהורים שכיחים אבל בדגים ל"ש הני בינינו וכמ"ש הרא"ש כ"ז ברו"ש כנ"ל. וכעין זה חילק הרב המגיד בין עוברי דגים לביצים להיפוך ע"ש. והנה נראה לי דהטור הוא מוכרח לזה לשי' דהנה כ' להתיר גם בשנימוחו באומר מדג פלוני ואנו מכירין אותו שהוא טהור וכמו שהביא הרשב"א בשם יש מי שמתיר וטעמם נראה פשוט דכיון דאומר שהוא מהדג הטהור הזה שאנו מכירין אותו ה"ז ודאי דזה ל"ג כלל מאלו דגים ואלו קרביהם דמפורש בש"ס דמהני לכו"ע. ואפילו בנימוחו ע"ש. והנה הקשו התו' שם דלישני דסמנים לאו דאורייתא כדאמרינן גבי ביצים. וכ' משום דאכתי תיקשי דליהני באומר מדג פלוני טהור דזה ודאי מהני כדמהני גם בביצים וכ' עוד ואע"ג דהשתא נמי דמשני בנימוחו מ"מ הא מהני שם מיהו אני מלחתים וכ"ש אלו דגים כו' זה לא שכיח ע"ש. וא"כ לשי' הטור דגם מדג פלוני אם מכירין אותו הוה ממש כאלו דגים כו' ומהני ג"כ גם כשנימוחו. א"כ ע"כ

ליכא למימר כתי' התו' דקושי' הש"ס דליהני מדג פלוני טהור דהא לא משני מידי דהא במכירין אותו מהני אפילו בשנימוחו ועוד דהא זה ע"כ ה"ה ודאי שכיח שיאמר מדג שמכירין אותו וכנ"ל. וע"כ דלדידי' צריך לפרש דקושי' הש"ס הוא בפשיטות דהמוכר סתם ג"כ ליהני ע"פ הסימנים וא"כ מוכח ע"כ דסימני עוברי דגים ודאי ס"ל להש"ס דלהתיר עצמם אפילו בסתמא יכול לסמוך ע"ז ודוק:

ש"ך סקכ"ה האריך לתמוה על הרב דהתיר אני מלחתים גם בעו"ג דאין עדות לעו"ג ול"י תימה זו כ"כ דהא הר"ן פירש במשנה דאלו אסורין ציר שאין בו דגה דהיינו כלכית שהוא דג טהור שממנו בא הציר דדרכן הי' לתת מאותו מין בחביות לסימן. וגם הי' דרכם שלא לערב וסמכו עליו דאם הי' משקר הי' נתפס כגנב ע"ש. וא"כ י"ל דה"נ באני מלחתים נתפס ע"ז כגנב. ואף דלא כ' זה אלא בציר דהוה דרבנן מ"מ משמע בכ"ד וכן לקמן בסקי"ד ס"ה דסמכו באומן דלא מרע נפשי' וראייתם מהא דטלית מצוייצת מתגר עו"ג ע"ש ומשמע בהדיא דאפילו בדאוריי' סומכין ע"ז וע' לקמן סוסקי"ט מה שהאריכו בזה בט"ז וש"ך ומש"כ שם בס"ד. אמנם המג"א סימן כ' כתב לחלק בזה דדווקא היכי שהאונאה מצד עצמה. אבל מה שהוא בשביל האיסור ל"מ ע"ש וכדבריו נראה לדקדק משי' הפו' בסצ"ח גבי קפילא דבעי גם מלפ"ת ע"ש ומ"מ בהא דהכא י"ל דגם לדבריו מהני ע"ש ודוק:

עב"י משכ"כ אהא דפסקו דלא כר"ז לענין דטמאים לי"ל עוברים ומסיק ואע"פ שהרשב"א נתן טעם דסמך אאוקימתא דרבינא דמשני בשנימוחו כו' ע"ש ולא שייך זה כאן כלל ולא כ' זה הרשב"א אלא לענין אי סימני דגים דאורייתא בזה דקדק מדברי רבינא אבל לענין הא דאם יש לו עוברין לא שייך כלל ודבריו תמוהין מאוד:

ס"ט דג טהור שנמצא במעי דג טמא כו' עט"ז סקי"ג דכ' דבפרש"י משמע דבנמצא ברחם אסור והש"ך סקכ"ט כ' בהדיא דאפילו בביהר"ח מותר ע"ש ובאמת ברש"י אין שום הכרח לזה ע"ש. אלא דמסברא נראה דכיון דטעמא דר"א שם משום דרוב דגים במינם משריצים וא"כ ודאי דהיכי דנמצא בביהר"ח ממש איכא רובא להיפוך דרוב נבלעין ודאי אינן בביהר"ח. ובודאי דהוא משרץ של הדג טמא וכיון דהני רובא סתרי אהדדי ודאי יש לאסור מספיקא והנה להיפוך בטמא שנמצא בביהר"ח דטהור י"ל דלפ"ז דהוה ספיקא משום דרוב בלועין אינו בביהר"ח. ויש לומר דהוא גופי' אשריץ א"כ י"ל דאפשר להתירו. ואע"ג דהוה ספיקא מ"מ הא גם אי בלוע הוא יש ספק להתיר דשמא כבר נתעכל. א"כ אפשר דיש להתירו משום דהוה ס"ס. אבל נראה דטהור כיון דהוא מטיל ביצים ואינו משריץ כלל ליכא גבי' כלל ספק דשמא השריץ וצ"ע:

ס"י דג טמא שנמצא במעי דג טהור אסור עש"ך דתמה על הטור דלא הביא מש"כ הרא"ש דביצא כבר לחוץ הוה ודאי עיכול אמנם באמת בתו' כ' זה בלשון דילמא וכן במנחות ס"ט כ' בחד שינויא דדגים אקושי. וא"כ אפשר דהוה כחיטים שם דאפילו יצא לחוץ משמע שם בש"ס דלא חשיבי כמעובלים ע"ש וצ"ע:

סימן פד

ש"ך סק"א והוה"ד בשאר משקים. לכאורה הי' נראה דהיתר שאר משקים הוא ממילא ככל התולעים הגדילים בתלוש כמו דרני בשרא וכוורא דאפילו משקין המונחין בארץ לא חשיבי מחוברין דדווקא מים בארץ דחשיבי מחוברין לענין השקה ומקוה דאפילו שאובין בהמשכה הוא נכשר מדאוריי' להרבה פו' וכה"ג בכ"ד. משו"ה איצטריך ריבויא אחרינא במים. אבל שאר משקים אפילו מונחים בארץ לא הוה אלא כשאר פירות המונחין בארץ. אבל באמת צ"ל ע"כ דמשקין הוא בכלל מים דאי ל"ה תיקשי לשי' הפו' בסמוך דהני דאינן גידולי קרקע אפילו פירשו שרי והרי משמע בהדיא בתו' סו"פ שור שנגח דמשקין חשוב אינן גידולי קרקע טפי מבשר בע"ח וגבינה. וכיון דבשר וגבינה לא חשיב גידולי קרקע. ה"נ משקין והו"ל למשרי גם במשקין אפי' פי' והרי בהדיא תניא התם דגם במשקין מרבינן מהך קרא דפירש אסור וע"כ דמשקין שאני. ותדע דהא אפילו למים שבכלים דודאי חשיב תלוש מבואר שם דצריך ריבויא להיתרא וע"כ דהא דצריך ריבויא אינו כלל בשביל שהוא חשיב מחובר אלא דהו"א דבכל אשר במים לא התירה תורה אלא בסנפיר וקשקשת ובודאי דגם משקין הם בכלל זה וחד דינא למים ומשקין ודוק: ס"ג בהגה מותר לערות המשקין מכלי אל כלי בד"מ כ' ראי' לזה מהא דלא לשפי' שיכרא בצבייתא כו'. וצ"ל דכוונתו כמש"כ הש"ך סק"ט דמשמעות הש"ס דלא איירי בגוונא דהתולעים מסתננים ע"ש. והנה הב"י חילק מהא דדקדק הרא"ש דלשאוב בכלי מהבור אסור. דהתם בתחילה הוה בבור והשתא בכלי. אבל מכלי לכלי שרי. ואינו מובן לענ"ד דאדרבה מבור לכלי אשתני למעליותא דהרי משמע בש"ס דכלי פשוט להתיר טפי מבור ע"ש. וע"כ כמש"כ הט"ז דהתם החשש שיפרוש לכלי קודם שיכניס המשקה [ופשוט דזה אינו דומה לדברי הרי"ו שהביא הש"ך סק"י דפי' מחומץ לתבשיל לא חשיב פי'] אבל במערה מכלי אין לחוש שיפול התולע תחילה דכל שהוא דרך עירוי לא חשיב פירש וביותר כ' התו' בסופכ"ה ובכ"ד דאפילו לענין ביטול לא אמרינן בזה קמא קמא בטיל ע"ש היטיב ודוק:

ש"ך סק"י בשם הרי"ו תולעים שבחומץ פי' לאויר אסור נראה דקמ"ל דאינו ספיקא כמו שאר פירש לאויר העולם דהוה בעיא דלא איפשטא דדווקא התם בתולעים שהם שרץ הארץ י"ל דלא חשיב פירש דידהו אלא ע"ג הארץ אבל תולעת שבחומץ וכן ביין הם בכלל שרץ העוף שהם מפריחין כמש"כ הב"י בשם הרשב"א וא"כ פריחתם באויר זהו פירשו דידהו ואסורים בודאי ונ"מ דהכא בדרכם לפרוח באויר [ובהני נראה דאפי' באויר הכלי אסור דדווקא בהני דשורצים על הארץ שייך לומר דכ"ז שהם בכלי אין איסור אבל הני האויר כבר הוא כאלו בארץ]. וא"כ בודאי יש לאסור אפי' בספק וכמו תולעים שבקמח וכה"ג. ומיהו אם לא הי' הפרישה אלא ספק הוה מותר מטעם ס"ס אבל כיון דהוא ודאי מספק א' ה"ה אסור ובזה א"ש התו' שנתקשה בה הגר"א דתנא התם יבחושין שבחומץ ויין אסורים. דהתם משום ספק פירשו דדרכם לפרוש שהם מפריחים וכשפרחו אסורים בודאי והא דהתירו הפו' ע"כ בכלי סתומה וסגורה. וכן מצאתי בפמ"ג ש' סק"י בשם כה"ג דבמפריחים אסור מספק. ע"ש:

ס"ד אבל אם פירשו אפילו לא הגיע לארץ אלא שמת כן הוא גי' רש"י פי' ומתה מהו אבל פירשה מתה לא מיבעיא להו כלל ונראה דרש"י לשי' דס"ל בהא דהתליע במחוברים דאסור דווקא כשריחשה וכמו שדקדקו התו' ממש"כ שכיון שמהלכת היא בתוך הקישות כו' ע"ש [והש"ך סקי"ט שכ' דל"י היכן נראה כן דעת רש"י הוא תימה שלא הרגיש בדברי התו' הנ"ל]. והנה הר"ן הקשה ע"ז דמאי סברא הוא דליבעי ריחשה דווקא והרי בכל שרצים דעלמא ל"ב ריחש כלל ע"ש והיינו כדאמרינן בהעוה"ר דקכ"ו גבי עכבר שחציו בשר וחציו אדמה דמטמא לכו"ע וכ"ש לענין איסור אבל מ"מ נראה ליישב שי' רש"י דתלוי בשני תי' התו' שם גבי ביצת השרץ שריקם דיליף מריבויא דהטמאים והקשו שם דלענין איסור משמע לעיל דפשיטא לי' דריקם הוה שרץ ותי' דאף דהוה שרץ מ"מ לא הוה עדיין מין המטמא המיוחד ע"ש עוד תי' דהתם נמי סמיך אריבויא דהכא. והנה לתי' הראשון דריקם תיכף הוה שרץ גמור מסברא פשיטא דלא שייך כלל להצריך ריחש גם בהתליע במחובר דכיון דרביא קרא להתליע במחובר לאיסורא וכבר הוא שרץ גמור פשיטא דאסור אבל לפי תי' השני דכ' דריקה לא נפיק אלא מריבוי א"כ י"ל בפשיטות דכ"ז שלא ריחש דעדיין לא הוה שרץ אלא מריבויא דקרא. דמשמעות שרץ דהוא ריחש כ"כ התו' בכ"ד דריבויא לא מוקמינן אלא אגופא דקרא. אבל לא אאידך ריבויא וא"כ לענין התליע במחובר דלא נ"ל אלא מריבויא דכל השרץ ע"ש. א"כ י"ל דלא רבי אלא שרץ גמור כפשטי' דקרא, אבל מה דמרבינן בריקום לחוד לא קאי ריבויא אריבויא ולא מיתסר ונכון. וא"כ רש"י ס"ל כתי' הב' שבתו' ולק"מ קושי' הר"ן כנ"ל.

ובזה מיושב גם מה שהקשה הרשב"א על הרמב"ם הביאו הב"י סו"ס פ"ו ע"ש. וקרוב לזה הם דברי הלח"מ שם בזה וע' היטב והחולקין ס"ל כתי' הראשון דלענין איסורא הוא מסברא בעלמא וליכא לפלוגי בהכי כלל וז"ב. והנה הא דפירשו בתלוש דאסורים נ"ל נמי התם מריבויא דכל השרץ ע"ש וא"כ לרש"י לשי' י"ל דג"ז אינו אלא כשראוי לרחוש. אבל פי' מתה דלא הי' בו חיות בודאי לא מיתסר [דמה שריחש בגוף הפירי דהי' דהיתרא לא שייך למחשב ריחש והשתא דהוה באיסור שוב אינו מרחש וכ"כ רש"י בדר"ה גבי לא לשפי אינש שיכרא דמהלכת היא ע"ג הקשין ע"ש. וכן דקדק מזה הר"ן שם. ופשוט דמהלכת ל"ד אלא ראוי לילך ובזה יתיישב מה שהקשה עליו הר"ן שם. וכמו שדקדקו התו' מלשונו גבי התליע במחובר כנ"ל] וע"כ גרסינן לדידי' פי' ומתה. דבשעת פרישתה היתה ראוי' לרחוש. ואהא הוא דמיבעיא לי' והסוברים כתי' הראשון שבתו' ואוסרים במחובר אפילו לא ריחש. גם כאן בפירש חי' לא שייך למיבעי מידי דודאי אסורה ואפילו לא ריחשה. וע"כ לא מיבעי אלא בשפי' מתה וז"ב לענ"ד וכן משמעות הר"ן שם ברש"י בזה לשי' שם גבי קשית שהתליע באיבי' ע"ש. וכן הרשב"א שם דאוסר אפילו לא ריחש אוסר כאן אפילו פי' מתה. וזהו כוונת הש"ך בסקל"א שכ' שם דכבר כ' להחמיר בתולעת שפי' מתה והפמ"ג כ' דלא מצא זה בדבריו וכוונתו על מש"כ בסקי"ט לאסור התולעת בלא ריחש. וה"נ יש לאסור פי' מתה דהא בהא תלי כמש"כ וע"ש עוד: ס"ה תולעים הנמצאים בקמח כו' ושרצו על הארץ עש"ך דל"ד על הארץ. ומ"מ משמע דהא מה שרוחשים בקמח עצמו לא חשיב כלל פירשו ואף שרוחש מקורט קמח אחד ע"ג חבירו ל"ח כמו מפרי לחברתה וצ"ע:

ש"ך סקל"א נתקשה בפמ"ג על דבריו הרבה ויש ליישב לענ"ד דמש"כ דלשי' הר"ן הוה נמי ס"ס דילמא לא פירשו לענ"ד כיון דהנך ג' פירשו גם זה הוה חזקה שכולן ג"כ יפרושו [וכן לדידן אפשר דדווקא שנמצאים עכשיו מתים ג"כ. אבל בנמצאו ג' חיים צ"ע]. ועוד י"ל דבל"ה ספק שלא יפרושו לא חשיב ספיקא דרגיל לפרוש. וא"כ אפשר דלהר"ן יש לאסור אפילו בנמצא ג' בתוך הפירי. ומש"כ דבתולע עצמו יש להחמיר כבר בארנו כוונתו בסמוך ומה שהקשה דא"כ הא אוכל התולעים בתוך התבשיל י"ל דבתבשיל דאיכא נמי ספק נימוח ונתבטל סמך אדעת המתירין בפירשה מתה. וכעין שכ' הש"ך בסס"ו גבי דם ביצים דבמקום שיש ספק שני סמך הרב להקל דדם ביצה לאו דאוריי' ע"ש. וצ"ע בט"ז סק"י. ומש"כ בנמצאים ביניהם לאסור נראה פשוט דכוונתו ג"כ דהיינו נמי ביצאו לחוץ מתוך הפרי וכדברי המחבר בס"ח שכ' ומ"מ צריך לבדוק ולהשליך הנמצאים ביניהם בחוץ ע"ש וקרוב להפוך הלשון בש"ך שדרכן להתליע ורגיל להיות כו'

דאו נאסרו מיד אפילו התליע בתלוש כו' וכיון דרגיל להיות בחוץ ולאסור לא חשיב ספק ודוק סט"ז מיני עופות התלוין באילן בחרטומיהן כו' והמרדכי מתיר ונראה דאזיל בשי' רש"י הנ"ל דאליבא דשמואל דאסר גם בפירי במחובר לא מיתסר כ"ז שלא ריחש. וס"ל כשי' ר"ח וריב"א דלא פסקינן כשמואל אלא קרא אתי לאילנא גופי'. וא"כ גם באילנא גופי' לא אתי אלא מריבויא וא"כ גם בזה כ"ז שלא ריחש לא מיתסר. וע' מש"כ בסמוך. ויש סעד לזה מהתוספתא הביאו אותה התו' בפסחים קט"ו ד"ה קפא תולעת שבעיקרי אילנות כו' מותרים וע"כ בכה"ג ואע"ג דאין אוכלין אותו אלא כשפי' ס"ל כשי' רש"י שם דפירש מתה מותר דתלוי אהדדי כנ"ל ודוק:

סט"ז תולעים שבבהמה אסורים. עפמ"ג דכ' דכיון דאיסורן משום אבמה"ח אסורין גם לב"נ ול"נ לענ"ד דהא לא אסירי לישראל אלא בבהמה דבשחיטה תליא מילתא. אבל בדגים דבאסיפה תלי שרי וא"כ בב"נ דגם בבהמה תלי מילתא במתה ודאי שריא להו. ובל"ה נראה דלא שייך איסור זה בב"נ וכעין שכ' הפלתי בסוס"י פ"א לענין חלב ע"ש ודוק עיין הגהות הגרש"א דלחולי ירקון דיש רפואה מכינים שבראש דלא התיר אלא במקום סכנה דווקא ולכאורה לפי הסכמת הרב בהגה בסט"ז דהנך דלאו גידולי קרקע שרי אפי' פי' ולא מיתסר אלא בדרני דבהמה משום דטעון שחיטה. וא"כ באדם דלשי' הרא"ש ותו' בבשר אדם ליכא איסור כלל. ואפילו לשי' הרמב"ם אינו אלא עשה וביוצא ממנו ליכא איסורא כלל כמש"כ בספ"א א"כ תולעים היוצאים ממנו לכאורה יש להתיר ג"כ ואפילו פירשו ואולי משום דאמרינן בפרק שילוח הקן קל"ט דאע"ג דקן ע"ג עוף הפורח באויר לא מחייב בשלוח. קן בראשו של אדם חייב דכ' אדמה על ראשו דלא בטיל מיניה שם אדמה ופירש"י דה"נ קן. שבראשו חשיב על הארץ ע"ש. וא"כ ה"נ י"ל דמיקרי שורץ על הארץ ואע"ג דמדברי הרמב"ם שם משמע דהוא הדין בכל בע"ח כ"כ בסי' רצ"ב דמדברי רש"י מבואר בהדיא דע"ג עוף פטור ודווקא אדם ע"ש. ובאמת צ"ע שסתמו שם הפו' ועי' פלתי סי' ק':

סימן פו

ט"ז סק"ה משמע כאן דבעי ט"ע דווקא. וכן משמע באו"ה בשם הר"י כו'. ובאמת ז"א דהא אפילו בנילוש בפת כו'. לענ"ד מהא לא איריא דהתם ודאי שאני דמסתמא בטל מדאורייתא בששים. אלא דביצים עבידי לחזותא ולטעמא. עט"ז לקמן סצ"ח וכיון דאיסורא דרבנן הוא שפיר סמכינן אהא דל"ש. אבל על גוף הביצה שהוא מדאוריי' לא סמכינן ע"ז. וכה"ג בספ"ג לענין ציר דהוא מדרבנן סמכינן אכילכית אחת. אבל אגופן

לא. אבל נראה דהר"י לשי' דגריס לפי שאין לוקחין ביצים טרופות מעו"ג. עב"י משמע סתמא דאין לוקחין בכ"ג [לפי שאינו יכול להכיר בסימנים] ואפילו בלא ריעותא כלל. אבל לגי' דידן לפיכך אין לוקחין וכבר הקשה הר"ן דבל"ה א"א ליקח טרופות מעו"ג כיון דליכא סימנים ותי' דאפי' בל"ש טמאים אין לוקחין משום ריעותא דטרופות. א"כ משמע בהדיא דהא בל"ה היכי דליכא ריעותא הוה סמכינן אהא דל"ש אפילו בגוף הביצה. ומ"מ נראה דהכל לפי המקום וגם ר"י מודה דבמקום דכשירות הם רוב גמור שרי. אלא שאין להתיר עד שנדע שהוא רוב גמור ודוק:

ש"ך סק"ח ואפילו נטרפה סמוך לשחיטה אסור מן התורה דל"פ (פי' דהחמירו גם בזה כשל תורה דודאי דלא שייך מן התורה ממש משום ל"פ) וכ"כ עפ"י דברי התו' בחולין נ"ח ובב"ק דאין האיסור מה"ת אלא כ"ז שהוא מעורה בגידין. וראייתם מדאמרינן לענין נזקין דפירשא בעלמא הוא ול"ח גופה וע"כ דהכא דווקא במעורה ע"ש. ולא הביאם הב"י. ולולי ד"ק יש מקום לומר דכיון דמסקינן בריש ביצה דעם יציאתה נגמרת לגדל אפרוחים. וכן לענין אכילה אמרינן שם דצריבן טפי. זה שפיר אוסרה אע"ג דלענין נזיקין פירשא בעלמא הוא ואולי שלזה כיונו הר"ן ורי"ו שהביאם בב"י שכתבו דאפי' כמוה נמכרת בשוק אסור וגדל באיסור הא מפרישינן שנגמרה באיסור ע"ש והיינו כמש"כ דגם זה הוא גמר ואסור מדאורייתא אבל לענין ולד דאית לי' חיותא באפי נפשי' לא שייך לאסור בשביל זה וצ"ע: שם סק"י א"נ דהטור אזיל לטעמי' דס"ל כהתו' והרא"ש דלא בעינן ברית נשמה וחשיב ביצה ברי'. וצריך לומר בטעם הדבר לפי דביצת טמאה איכא קרא יתירא דבת היענה כדאמרינן בחולין ס"ד וא"כ אסרה תורה בהדיא ברי' זו כעוף טמא. וביצת טריפה ילפינן מביצת טמאה כמש"כ התו' שם. ומ"מ כבר הביא הב"י בסק"י דאפילו הראב"ד דכ' בפירוש דביצה היא ברי'. והוכיח זה מסוגיא דחולין צ"ח דלא מוקי הא דביצה בס' לבטולה גופה [והיינו דס"ל דמב"מ ביבש נמי בעי ס' ודוק] וע"כ דהיא ברי' ול"ב. מ"מ כ' בעצמו דמודה דאינה כדין ברי' ממש לאסור אפילו באלף. כדמוכח בהדיא בסוגיא דריש ביצה דלא אמר התם אלא משום שדרכו למנות ע"ש. ותימה על הש"ך שלא הרגיש בזה. ס"ה ביצת עוף טמא בקליפתה אינה אוסרת. בט"ז סק"י דהדרישה כ' דדווקא אינן קלופות באינן קלופות אינן אוסרות ולענ"ד משמע בהדיא הא דגיעולי ביצים לפירש"י וכן בסוגיא דצ"ח גבי ביצה בס' דכל שהביצה אינה קלופה אינה אוסרת כלל ואפילו בתבשיל. ומה שהקשה שם דאפילו קלופה באינן קלופות נמי לא יאסר. דכמו שאין הביצה פולטת דרך קליפתה ה"נ לא תבלע הביצה דרך קליפתה.

לענ"ד מצינו בכ"ד דכח הבליעה מרובה מכח הפליטה. דהרי יש מליחה לכלים להבליע ולא להפליט וכן מצינו בחום ביה"ש בס"י ע"ש בחידושינו ודוק:

שם וביצה שיש בה כו' או דם אוסרת אפילו בקליפתה עש"ך דבספק אם הדם במקום האוסר אינה אוסרת. וכ"כ בסס"ו דכ"כ הד"מ שם. ומיהו הד"מ לשי' א"ש דהתיר בספק דאע"ג דאיכא רוטב דהוה אי"מ מ"מ כיון דאיכא עוד ביצים [או ביצה אחת שהיא גדולה קצת כיון דהם לפנינו עש"ך] דהוה מינו אמרינן סלק שאי"מ והוה סד"ר. אבל להש"ך לשי' בסצ"ח דלי"ל סלק צ"ע ועוד דבבישל בקליפות דקיי"ל דביצה בעלמא אינה פולטת כלל בקליפתה אלא זו משום הדם א"כ לא שייך כלל כאן סלק שאי"מ ומינו רבה עליו כיון דמינו אינו פולט כלל. וגם בעיקר הדבר אי יש לחשבו מב"מ יש לי מקום עיון כיון דהתו' כ' בפשיטות דאף דבביצת עו"ט אינה קלופה לא יהיב טעמא ביש בה דם יהבה טעמא דשדא תיכלא בכולה והיינו לא משום חשש הטיפה לחוד אלא דכל הביצה כבר נשתנה כולה. וכיון דפשיטא להו דהוא טעם אחר א"כ אפשר די"ל דיש בה גם משום טעם כעיקר ולא חשיבה מינה עם ביצים. והרב י"ל דאזיל לשי' בסי' צ"ח דבתר שמא אזלינן ובודאי איכא עליו עדיין שם ביצה אבל לדידן דקיי"ל בתר טעמא צ"ע לכאו'. ומשמעות דברי הש"ך סי' ק"ז דביצה שיש בה דם חשיבה אינה מינה עם ביצים ע"ש. מיהו כ"כ בסס"ו דנראה עיקר דכל הביצה הוה דרבנן ומה שהחמירו על כל הביצה אינו אלא משום דע"כ מחמרינן בגוף הטיפה עצמה ע"ש. וכ"ש בבישול דדם שבשלו גופי' דרבנן אפשר להקל. ובפ"מ שם ש"ד סק"י היקל אפי' באין ס' במבושלת ע"ש. ולפ"ז כ"ש דאין לחוש בזה לדין עירוי המבואר בסי' ק"ז דבדרבנן מבו' שם להקל ע"ש:

ש"ך סקט"ז צריך ס"א ביצים של היתר הפו' כ' לפי שיש גדולים וקטנים. והר"מ כ' לפי שהיא ברי' הוסיפו אחת כו' וכן משמע מדברי התו' כו'. כוונתו מדהקשו התו' שם ד"ה ואיבעיא. מהא דכל איסורים שבתורה בס' ולשי' הפו' באמת זהו ס' אלא דבביצים בשביל שאין מדקדקין בין קטנה לגדולה הוסיפו א' ואז הוא שנחשוב ס' ע"ש. אבל לענ"ד באמת משום קושי' התו' גופה דנדחקו שם מאוד בתירוצם וגם מדתנא התם בברייתא דביצים טמאות ששלקן עם טהורות בנו"ט דמשמע דהוא כדין כל האיסורים וכן ר"נ דאמר התם בס' ואיירי אמוראי בתראי אליבי' ש"מ דבאמת הוא כדברי הפו' דמן הדין הוא ס' והא דהוסיפו א' אינו אלא לפי שאין מדקדקין. אבל הביטול בעצמו הוא בס' כדין נו"ט דעלמא. אלא שצ"ע הא דבספ"א גבי חלב התירו בנמצא בהמה טריפה אם יש ס' כשירות בעדר הא גם שם שייך גדולות וקטנות וכבר נתקשו המפרשים בזה. ואולי דבהמה טריפה מהסתם יש לה חלב מעט. וכן באו"ח סתנ"ג גבי חיטים שצמחו שמתיר

בס' י"ל משום דסתם מצומחין יש להם קמח מעט. ובזה נדחה מש"כ משום הר"ר משולם דיש להתיר בפחות מס' משום דהמצומחין קמחן מעט. דז"א דהא בשביל זה כבר הקילו דאי"צ ס"א ודוק:

ס"ח וביצת עוף שהתחיל להתרקם כו' הב"י הביא דברי הרי"ף שכ' דבלא יצא לאויר העולם מודו רבנן. ולענ"ד בדברי הרי"ף י"ל דהוא כשיש בו כבר חיות ודווקא בשחי' אבל דין זה הוא מפורש לקמן בסוגיא דדצ"ח דמוקי ברייתא דביצים טמאות ששלקן בביצת אפרוח. ופריך ואמאי קרי לה טמאה כו' והיינו דהא אפילו טהורה אסורה כפירש"י. וא"כ סוגיא זו מוכחא בהדיא דזה אסור לכו"ע דאי ל"ה מאי מקשה דילמא רבנן הוא דפליגי אראב"י וע"כ דבכה"ג כו"ע מודו וז"ב:

ש"ך סק"ל דכו"ה ל"ח שיערבם עם הפת וגם ימכרנו לישראל. ולעיל ספ"ד סקט"ז גבי מלח שהתליע כ' בעצמו דחיישינן שיערבו עם הפת וכבשים וימכרנו לישראל. ואולי דמלח שאני שאין תשמישו אלא ע"י תערובות והוה כעו"ג נחתום דחיישינן טפי וצ"ע. וגם יש לחוש לדברי הרי"ו שהביא בב"י דבמקומות דל"ש טמאים כלל שרי ליקח אפי' טרופות ע"ש. [ובמש"כ ברהס"י ותבין דהיינו לגי' לפי שאין לוקחין ולא מצינו כלל דטרופות הוה הריעותא] וא"כ ודאי אין למכור להם דאתי לידי תקלה ודוק:

סימן פז ס"א כתיב בתורה לא תבשל כו' ג"פ אחד לאי' כו' והוציא אי' אכילה בלשון בישול כו' בחי' ב"י סכ"ה הוכחתו מהא דפרכינן למ"ד דמבשל חלב בחלב פטור אפילו משום בישול [דלהכי אפקי' רחמנא לאכילה בלשון בישול] מהא דתניא הפיגול והנותר שבשלן בחלב חייב. ולא משני דהך תנא לי"ל איסור אכילה בב"ח מג' ל"ת. אלא מאינך דרשא דהתם וליכא כלל הך סברא דלהכי אפקי' ומשו"ה ודאי חייב בבישול. דע"כ צ"ל דזה פשיטא להש"ס דבהא כו"ע ל"פ דעיקר אי' אכילה מל"ת אלא דהנהו דרשו מיתורא אחרינא לגלוי' אל"ת. וע"ש שהארכתי בזה. ובזה מיושב היטיב מה שהביאו הפו' דרשא זו דר"י ויעוין באחרונים. שם בהגה וכל בב"ח שאינו מה"ת אינו אסור בהנאה. במרדכי כ' ראי' לזה מהא דגבינות עכו"ם דמסיק דאסרוהו משום שמעמידין בעור קיבת נבילה ולא פריך מפני מה לא אסרוהו בהנאה כדפריך שם מעיקרא. וע"כ כיון דאין כאן אלא כבוש דרבנן לא מיתסר בהנאה. והגרע"א הקשה דהא התו' כ' שם דהא דאמר נבילה. ות"ל דכשירה ג"כ אסור משום בב"ח ותי' דבאיסור בב"ח דהוא כבוש דרבנן לא חששו לספיקא. וא"כ י"ל דמשוה"נ לא נאסר בהנאה דהוה סד"ר. ואין ראי' להתיר ודאי בב"ח דרבנן. ונרא' ליישב בפשיטות דס"ל להמרדכי דזה דוקא לענין לאסור מתחילה משום ספק זה אין להחמיר בשביל ספק דרבנן. אבל כיון דיש כאן חשש איסור נבילה דאורייתא

וע"כ אנו מחזיקין אותו לאיסור משום ספק תורה. שוב ודאי יש בו ג"כ משום בב"א דרבנן. וכה"ג כ' האחרונים בכ"ד דנולד ספק בדאורייתא ובדרבנן כאחד ע"כ מחמירין גם בדרבנן עמש"כ בסס"ו. אמנם צ"ע בכלל זה בש"ך ספ"ג סקכ"ג לענין חתיכת דג ניכרת עם אינן ניכרות ובספ"ו סקי"א לענין ביצה מתרנגולת שאירע לה ספק בשחיטה שהיקל לענין הביצה משום דהוא ספק דרבנן. אף דלענין התרנגולת ודאי מחמרינן דהא ספק נבילה דאורייתא. ואכמ"ל. עוד יש לדון בזה דהנה הרמב"ם בפי' המשניות בכריתות כ' נקודה נפלאה לחלק דאיסור בב"ח לא הוה מוסיף על איסור נבילה בשביל איסור הנאה ול"ד להקדש דאמרי' אקדשה מגו דאיתוסף אי' הנאה דהכא כיון דעל אכילה אינו חל ממילא אין כאן איסור הנאה ג"כ ע"ש. והרבה פי' נאמרו בדבריו וכולן אינן נכונים לענ"ד. והמחוור בעיני דהרמב"ם אינו חולק על דברי התו' סופג"ה דק"א ד"ה איסור כולל. דהנאה אינו כלל איסור מוסיף אלא איסור חמור דקיי"ל דחל בכולל ומשו"ה קרי לי' בש"ס גבי הקדש איסור מוסיף ע"ש. וגם הרמב"ם קורא זה איסור מוסיף כלשון הש"ס שם כדרכו ועיקר הדבר משום כולל דמגו דחל על הבשר אל על גה"נ ומשום א"ה הוה כולל חמור והנה הכא בבב"ח לכאו' הוה ג"כ כולל משום החלב דהי' היתר מתחילה ומשום איסור הנאה הוה חמור והוה ג"כ כמוסיף ולחול גם על הנבילה. וזהו שכ' הר"מ דיש לחלק וכוונתו דבאמת זה הי' שייך אם הי' שייך איסור על החלב לבדו. אבל באמת איסור בב"ח אינו אלא איסור אחד. דהתערובות הוא דנעשה איסור. ואין חלות על חלב בפ"ע. אם לא בתערובות הבשר. וא"כ לא שייך כאן כולל. דלא שייך כולל אלא היכי דדבר היתר אחד נאסר תחילה בעצמותו לבדו מחמת האיסור הזק בעצמו שוב חל בכולל ג"כ אף על האיסור כבר. אבל כאן דאין מציאת שום חלות איסור על החלב. אם לא בהצטרפות הבשר האסור מכבר עמו. אין כאן כולל. ע"ש היטיב כי זה נכון. ועכ"פ משמעות דברי הרמב"ם דלא חל כלל איסור בב"ח על נבילה ולא מיתסר כלל בהנאה וא"כ אין שום ראי' מכאן וצ"ע:

ס"ב בשר טמאה בחלב טהורה מותר בבישול כו'. האחרונים החזיקו דעת הב"י דבשר טמאה. דבל"ה הוא אסור באכילה מדאו' לא שייך לגזור איסור דרבנן משום בב"ח ויש ראי' לדבריו מדברי התו' מנחות נ"ב ד"ה גזרו שכ' לפרש ההיא דסוף תמורה ואי מדרבנן אמאי יש בו שתי מעילות דודאי מצינו מעילה מדרבנן אלא דהתם דכבר יש בו מעילה דאוריי' לא הוצרכו לתקן מעילה מדרבנן ע"ש. אבל לכאורה המרדכי שהבאנו לעיל ס"ל בפירוש דאפילו באיסור נבילה דאו' איכא בי' גם איסור בב"ח בכבוש דרבנן אבל באמת לק"מ דהם לא כ' אלא בטמאה דליכא בי' איסור בב"ח דאו' ואיסור דרבנן לי"ל לעשות

עליו כיון דבל"ה הוא אסור אבל המרדכי גבי נבילה דס"ל כמ"ד דמבשל חלב בחלב חייב והוה"ד נבילה ואיכא עליו איסור בב"ח דאו' ה"נ כל גזירות דרבנן שבב"ח שגזרו בכל ב"ח ואע"ג דהכא בל"ה איכא איסור נבילה דאו' לא פקע מיני' גזירה דרבנן וראי' לזה בפסחים י"ד גבי לא נמנעו להדליק שמן שנטמא בטבו"י בנר שנטמא בט"מ דפריך אפילו בשני פסול מדרבנן משמע בהדיא דאפילו יש כאן כבר טומאת טבו"י דאורייי' אפ"ה גזרו בי' גם טומאה דרבנן ובחי' ב"י ס"מ כ' קצת בזה ע"ש ולקמן סי' שמ"ב הוכחתי כן מכ"ד ע"ש:

ש"ך סק"ז העלה דלענין איסור בישול ל"ח למראית העין דאיכא למיתלי לרפואה. ואינו מובן דודאי לא הותר איסור בישול בב"ח דאו' משום חולי שאין בו סכנה דהבישול גופי' הוא איסור דאורייתא ככל האיסורין דאורייתא ומשום יש בו סכנה לא שייך ודאי דיתלו בו דא"כ בטלת כל איסור מ"ע ומ"ש איסור בישול מאיסור שבת וכה"ג וצ"ע:

ס"ו המעושן כו' לכאו' הי' נרא' דדוקא כשאין היד סולדת בהעשן והבישול הוא משום חריפותו דהוה ככבוש דהוא דרבנן. אבל כשהיד סולדת בו הוה כרתיחות אש גמור דאורייי'. והנה הר"ן סו"פ כה"ב כ' דגם צלי אינו דרך בישול וכדאמרינן בריש סנהדרין דבחלב טיגון הוא. ובפלתי הקשה, עליו מהא דאמרו בחולין קי"ב דכחלא עלוי בישרא שרי חלב שחוטה מדרבנן ולא אמר צלי דרבנן משמע דס"ל דצלי דאורייתא ע"ש. ולכאו' לפמש"כ התו' שם גבי כבדא עלוי בשרא דאסר שם דדם דאורייי' וכ' התו' ואע"ג דדם שבשלו דרבנן מ"מ עיקרו דאורייתא ע"ש א"כ י"ל דה"נ בכחלא ל"מ אלא משום חלב שחוטה דעיקרו דרבנן. אבל משום צלי אע"ג דהוה דרבנן הוה כעיקרו דאורייתא וא"כ לכאורה אין שום ראי' משם וי"ל בסברת הפלתי דס"ל דלא שייך חילוק זה אלא בדם דהי' איסור מתחילתו בעצמו. ואין להקל במקום שיש כבר איסור תורה. אבל בבב"ח דכ"ז שלא נעשה בב"ח אין כאן איסור וא"כ אי צלי ה"ה דרבנן הרי לא הי' כאן מעולם איסור דאורייתא כלל ול"ג כלל מחלב שחוטה דרבנן. וראייתו נכונה וכן מסתימת הפו' משמע להחמיר:

שם בהגה י"א דאסור לחתות תחת קדירת עו"ג. דהוא בלוע בב"ח. הגרע"א הקשה בזה דהא קיי"ל סתם כליהם אב"י. וכ' דלשי' הטור דהספק השני דפוגם בתבשיל זה. א"כ בעצמו איסור הוא א"ש. [ולענ"ד דגם להרשב"א דהספק השני הוא שמא נשתמש בו מים מ"מ ספק הראשון שמא לא נשתמש בו כלל פשוט דאינו ממש דלא נשתמש בו כלל מעולם דזה ודאי לאו ספק הוא אלא היינו דלא נשתמש בו בתוך מעל"ע וא"כ כבר כ' הר"ן בסוף ע"ז. דמאי דקיי"ל דקדירה שאב"י לפגם. היינו דפוגמת במה שמבלעת בו.

אבל בעצמו הרי אינו פגום וכן הסכימו הפו' בסי' ק"ג וא"כ ה"נ הבלוע בעצמה ודאי יש עלי' חשש איסור בב"ח] אבל צ"ע לאסור משום הבלוע שבפנים דא"כ יש לאסור גם הכלי שעושין בו מים לחפיפת הראש וכמש"כ בסמוך:

שם ע"כ לאסור כלי שעושין בו מים עם אפר לחפיפת הראש האחרו' הקשו דהא קיי"ל דנתן בו אפר הוה לפגם והנראה בדקדוק לשון הרב שכ' שעושין בו כו' דהיינו דעושין בו תמיד. דהנה הקשה הש"ך דא"כ ליתסר לחוף בו ראשו דנהנה מבב"ח. וע' מג"א סוס"י ת"נ דהביא בשם הישו"ש דדווקא לחפיפת הראש הותר דהיינו באמת היתר זה דאינו ראוי לאכילה דהוא פגום. והא דאסרו הכלי משום בליעת בב"ח. נראה ברור דהיינו דבעושין בו תמיד ודאי דברוב השימוש יש לחוש שלא ימנע פ"א דנשפך בו שומן הרבה ולא הספיק האפר להפגימו דודאי אין כל הדברים שוין וכ"כ הפמ"ג בסוס"י צ"ב ע"ש. אבל בכל פעם לשעתו אנו הולכין בו אחר הרוב דהוא פגום. אלא דהכלי שהוא מבשל בו תמיד יש לחוש עליו שנבלע בו איסור פ"א ומ"מ אינו אוסר מי החפיפה דאנו סומכין בכל פעם דהוא נפגם בהם. וא"כ בעשו בו מי אפר פעם אחד ודאי אינו נאסר. וכן לעיל רס"י ס"ט בכלי ששורין בו בשר אסור להשתמש בו דבר כשר ודאי אינו אלא במשתמש בו תמיד לשרי' כמש"כ שם דשמא נדבק בו פ"א ע"ש. גם צ"ל דלהבלוע בפנים ל"ח לאסור משום בישול בב"ח וכמש"כ בסמוך וצ"ע:

ש"ך סקכ"ז נמלחה בקיבתה כו' וא"כ צריך שישהא כדי שיתן על האור ויתחיל להרתיח בפמ"ג כ' דכ"ק צריך מקמא הכי דזה לכו"ע אוסר. ולענ"ד כוונת הש"ך לשי' לקמן סצ"א דבדבר שאינו משום פליטת דם שי' המחבר דצריך דווקא שישהא שיעור מליחה ומקמא הכי אינו רותח כלל. וא"כ ה"נ חלב הקיבה וגם הקיבה עצמה דקיי"ל אין מחזיקין דם בב"מ ואין לו פליטת דם מדין מליחה לא הוה רותח כלל עד שיעור מליחה. אלא דהכא דהחלב הוא צלול בזה בודאי נעשה רותח בכדי שיתן על האור וראי' ברורה מסוגיא דמנחות כ"א דפריך גבי דם דאי ס"ד צריך מליחה מכי מלחו נפיק לי' מתורת דם. ואי צריך לשהות שיעור מליחה ודאי דאפשר:

לזרוק קודם שיעור זה. וע"כ דבצלול נעשה רותח תיכף בכדי שיתן על האור דאין שהות לזרוק. וא"כ בשיעור זה כבר הוה כבוש בציר ומקמא הכי ליכא איסורא מידי דאכתי לא חשיב מליח ומה שהקשה הט"ז דהא לשי' הרא"ש והמחבר אין מליחה אוסר אלא כ"ק פשוט כמש"כ דהכא דהוא צלול ודאי ה"ה ככבוש בציר דהוה כמבושל ודו"ק:

סוהס"י בהגה ואם יש גם מעמיד היתר הוה זוז"ג כו' בט"ז הביא דברי התו' בע"ז דדווקא כשבאיסור לבד אין בו כדי להעמיד. והפלתי הביא דברי הרשב"א שכ' דהתו' בפסחים

ס"ל דאפי' יש באיסור לבד כדי להעמיד אם בהיתר לבד יש בו ג"כ כדי להעמיד הוה זוז"ג [ומיהו מש"כ הרש"א שם דגם מדברי התו' גבי ישן יוצן נמי מוכח דאפי' יש באיסור לחוד כדי לעשות אמרינן זוז"ג לענ"ד ע"כ אינו מוכרח דבל"ה הרי כ' שם הר"ן שהתנור ל"ח גורם היתר ע"ש אלא י"ל דכוונתם דלשון יוצן משמע לגמרי והלא סגי שיצון מעט שלא יהי' ראוי חמומו לבד לאפות אם לא בהוספת עצים דהיתר וע"כ דלכתחילה זוז"ג אסור. ובזה יתיישב גם בר"ן דלא יסתור א"ע בדבריו כמו שתמה שם בגליון ע"ש] ונדחק להשוות דבריהם דכוונתם בפסחים הוא משום נטל"פ ע"ש. ולא ירדתי לסוף ד"ק דבסוגי' דע"ז שם איתא שם בהדיא דכשהשביחו שניהם השביחו ע"ש. ומיהו לדינא נראה פשוט דאפי' לפי דבריהם בפסחים דרבנן דהתם כר"ש בע"ז דגם בכה"ג שרי. מ"מ לדינא כיון דבע"ז פריך בפשיטות ולצטרף או"ה וליתסר ומשני ר"ש לטעמי' משמע בהדיא דלא קיי"ל כר"ש בהא ואסור. וכן נראה לענ"ד להוכיח מדברי הרשב"א בסצ"ח גבי איסור שנתערב במינו ושא"מ דלא מקלינן אלא כשנודע שההיתר שבמינו הי' רוב כנגד האיסור הא ל"ה הוה איסורא דאוריי' ואמאי הא על טעם זה שבא"מ הוה זוז"ג האיסור וההיתר. וע"כ כיון דיש באיסור לבד כדי נ"ט לא מיקרי זוז"ג ודוק:

עיין פלתי סק"י מה שהקשה שם. ואולי אישתמיט ליה דברי התו' חולין ס"ד ד"ה שאם שהקשו זה ותי' שם, היטב ע"ש: סימן פח ס"א אפילו בשר חיה ועוף אסור להעלות על שולחן שאוכל עליו גבינה לכאורה הי' נראה דכ"ש בשר בהמה על שולחן שאוכל עליו חלב שחוטה דהא בספ"ז מבואר דחלב שחוטה אסור בבישול מדרבנן מיהו. ועוף מותר בבישול מדינא אם לא משום מראית עין. ומ"מ לפי דברי הט"ז בסצ"ח סק"ה מוכרח על כרחך דבחלב שחוטה שרי דהרי כ' בטעם הרב בת"ח דבספק נשפך מחמיר בבשר עוף בחלב לפי דבשר עוף בחלב מחמרינן כדאורייתא וראי' דאסרוהו להעלות עם הגבינה על שולחן ע"ש. והרי מבואר שם דבחלב שחוטה מקילין בספק נשפך דהרי כ' דבדבר שהוא לפנינו ואין יכולים לעמוד על שיעורו מחמירין אפילו בדרבנן. ולמדו זה מדהחמירו בכחל לשער בכולו משום דלא ידעינן כמה נפיק מיני' אף דחלב שחוטה דרבנן ע"ש. ואי דבחלב שחוטה מחמירין אפילו בנשפך כדאורייתא אין ראי'. וע"כ דבחלב שחוטה לא חמיר משאר דרבנן. וא"כ ע"כ דלא אסור להעלותו עם הגבינה דהא מזה הוכיח דמחמרינן כשל תורה. ומיהו י"ל דכחל שלא נפרש עדיין החלב ממנו קיל טפי ואע"ג דבקדירה הוא נפרש כבר הוא בטל ראשון ראשון כשיצא וצ"ע:

ועש"ך בשם הר"ן דבכל איסורין לא אסרו להעלות על השולחן ודווקא בב"ח דכ"א לחודי' היתרא הוא. ונראה לענ"ד ראי' נכונה ממתניתין דע"ז ס"ט דמשמע בהדיא דשרי לשתות

עם העו"ג יין אע"ג דביד העו"ג נעשה איסור ואיירי שם בהדיא במזמינו הישראל, דהוה מכירין ואפ"ה לא אסרו בזה ש"מ דבכל האיסורין ל"ח. ומה שהקשה מהא דחלה דדווקא חלת חו"ל נאכל עם הזר על השולחן ע"ש. ל"י מה קשה לי' בזה הא כ' כבר בנודר הנאה דחשיב ג"כ היתרא כיון דבעצמו היתר הוא אי לאו הנדר. וא"כ הא בחלה נמי פשוט דאינו אלא כנדר. דהרי יכול לשאול עלי' ופשוט:

וע"ש עוד דהביא בשם הרא"ש דמ"מ לא מיתסר במודר הנאה. לאכול זה עם זה על השולחן דמסתמא שונאים זה א"ז והוה כאכסנאים ופשוט דאע"ג דמסיק הש"ס דמכירין אסור אפי' במקפידין מ"מ הא אינו אלא משום יאמרו כל הסריקין כו' והכא במודר הנאה דעיקרו משום הקפדה. א"כ הוה כחלוק אחד במועד דמותר לכבס דאיזורו מוכיח עליו וה"נ הא כל מי שיודע שהוא אסור לו משום הנדר הרי יודע שהוא מקפיד עליו ולפי"ז לא הותר במודרים אלא איסור זה דנדר. אבל שיאכלו זה בשר וזה גבינה לענין גזירה דבב"ח לא עדיפי המודרים ממקפידין דעלמא דאסור ודלא כהפמ"ג ע"ש ודוק:

סימן פט

ס"א בהגה וי"א דאין לברך בהמ"ז ע"מ לאכול גבינה והיינו דס"ל כמש"כ התו' סלק וברך דווקא סלק ובפלתי כ' דכיון דאינו אלא משום היכר א"כ כשמברך ע"מ לאכול גבינה אדרבה איכא היכר טפי ולענ"ד דברי הי"א נכונים דודאי אי אפשר לומר שהוא רק משום היכר דא"כ מאי נ"מ בין בשר ואח"כ גבינה לגבינה ואח"כ בשר [ובשלמא לשי' הרמב"ם והפו' דששה שעות. בארו הטעם כמש"כ הט"ז ע"ש]. ואולי דכוונתו על ההיכר של קינוח והדחה כשי' ר"ת דלאחר גבינה אי"צ אבל הוא דחוק ועוד דהא בנטילה גם לר"ת אין לחלק אף בגבינה קודם ולמה אי"צ היכר גם לנטילה ע"כ נראה דבאמת הסילוק גופה עושה ההיתר ודווקא סלק. וביאור זה הוא כדמשמע בברכות דהיו רגילין בפרפראות לאחר הסעודה למתוק פיו יעו"ש. ובזה הוא מעביר הטעם ממה שאכל תחילה. וגם לדידן רגילין לאכול פת וש"ד שמעביר טעם מה שאכל תחילה ושפיר י"ל ג"כ דלא הוצרך אלא בבשר תחילה, משום שמושך הטעם הרבה [וכמש"כ בשי' הראשונה] ולא הותר אלא בסילוק אבל בגבינה לא הוצרך לזה וא"כ סילק דווקא ודוק:

ס"ג בהגה מיהו יש ליטול ידים אפי' לתבשיל של בשר אחר תבשיל של גבינה. עש"ך שכ' דהוא מדינא אפילו ביום דיותר נדבק בתבשיל מבגבינה עצמה כ"כ הת"ח בשם י"מ בהתו' והרא"ש. וע' תו' דשי' ר"ש דהא דאמרינן בש"ס דבין תבשיל לגבינה חובה היינו גבינה שלפני':

דלאחר תבשיל אסור כלל לאכול גבינה דס"ל דתבשיל דינו כממש ע"ש. ושי' ר"ת דאפילו גבינה אחר תבשיל שרי דתבשיל לחוד הקילו טפי ע"ש. והנה סברת האוסרים אפילו ביום משמע דדקדקו דמדהזכירו כאן בש"ס נטילה סתם. ש"מ דהוא אפילו ביום מדלא חילקו בכאן ע"ש. אבל לענ"ד א"א זה לשני השי' דלשי' ר"ש הא לא איירי הכא אלא אחר גבינה בעין ואין כאן שום מקום לזה שבתבשיל מתדבק יותר. ולשי' ר"ת הא מפרש דלאחר תבשיל בשר מותר לאכול תבשיל גבינה בלא נטילה כלל. ולגבינה עצמה הוא שהצריכו נטילה. וא"כ אין נראה כלל להחמיר שבתבשיל מתדבק יותר דהרי לענין תבשיל אחר תבשיל שרי לגמרי. ואמנם מצאתי סברא זו בהג"א בשם או"ז ובודאי דטעמו כמש"כ. ומ"מ לדברי הר"ש ור"ת אי"נ כן. וכ"ש שלא נזכר בזה כלל בתו'. וכיון שהרב השמיט זה בשו"ע אפשר שאין להחמיר שם המשמש ונוגע באוכלין אי"צ ליטול ידיו בש"ך תמה ע"ז דרש"י לא כתב כן אלא לנט"י לסעודה אבל נטילה שהוא להעביר הנדבק מאי נ"מ. ובפלתי כ' דלא מצינו זה בש"ס אלא באוכל ולא הביא מרש"י אלא דלא נימא דגם משמש כאוכל. אבל עדיין צריך ליישב דלמה לא יהי' צריך להעביר הנדבק דמי גרע ממפה בסעיף הסמוך וכן בכ"ד ואולי י"ל כמש"כ התו' לעיל ד"ח ד"ה והלכתא גבי סכין ש"ש דלמ"ד לא בעי הדחה היינו דסגי בקנוח ע"ש. וה"נ היינו דסגי בקנוח יפה ונכון:

ס"ד בהגה אבל כבר נהגו כל ישראל שיהי' להם שני סכינין כו' בת"ח הטעם כמש"א הטבח צריך שיהי' לו שני סכינין דלא ליתי לחלופי ע"ש וה"נ ודאי חששו שישכח לנועצו וכה"ג כ' המג"א בסתק"ט סקי"א דנהגו מטעם זה שלא להגעיל מבשר לחלב ע"ש. ט"ז סק"ו בא"ח בשם ר"ש הטעם דהוה נ"ט בר נ"ט ואי"צ דדווקא בדבר חריף בולע משום דוחקא דסכינא ועב"י דאיירי בהוחמה אצל האש. וא"כ רותח ודוחקא ודאי בולע כדאיתא בהדיא בד"ח גבי סכין טריפה ופשוט סימן צ ס"ב בהגה ואם נצלה עם בשר ולא נקרע פו' העליון מותר ועש"ך דהי' בשוה שניהם מותרין ונראה דאע"ג דכשהם נוגעין ע"כ א"א שלא יבלע זה מזה מ"מ אינו דומה לבישל עם בשר בקדירה דהכא עיקר הטעם חלב יוצא לאור ונשרף והרי אפי' בנצלה בלא קריעה שרי בדיעבד עם בשר כמבואר ס"ג וה"נ לא גרע כיון שעיקרו יוצא לאור ופשוט ס"ג בהגה והוה"ד לצלות זה בשפוד שצלו בו זה כו' עי' ביאורי הגר"א סק"כ בשם הסמ"ק דנראה דקדירה שבישל בה כחל אפילו קרעוהו שו"ע וט"ב דמותר בדיעבד גם לדידן מ"מ אסור לבשל בה בשר וצ"ע ט"ז סקי"ב ותמהני לאסור בכבוש בחלב שחוטה כו' דהוה גזירה לגזירה. והקשו עליו מבר יונה דנפל לכדא דכמכא והנה כבר כתבתי בספ"ח דהט"ז בסי' צ"ח ע"כ ס"ל דבשר עוף בחלב חמור יותר מחלב שחוטה ובבשר עוף החמירו כשל תורה. וא"כ משום הא דבר יונה

שהוא עוף דרבנן לק"מ. אלא דכותחא הוא מי חלב דרבנן. אבל לענ"ד דברי הט"ז בחלב שחוטה ג"כ אין אמורין אלא כששמרוהו מתחילה שלא יתערב בו חלב גמור. וכמו שהוא בכחל דודאי הוא נשמר מחלב. אבל בל"ה כיון דהוא אסור מיהו מדרבנן בבשר ולא רמיא אדעתי' לשמור מחלב. א"כ דנין עליו דין חלב גמור. וכדקיי"ל באו"ח סי' תמ"ז דשומן שלא נזהרו בו מכלי חמץ אסורה לפסח ואפילו אומר שיודע שהי' בכשרות דכיון דלא רמיא עליו לא אדעתי' יעו"ש. וה"נ מי חלב ודאי דנין עליו דין חלב גמור ולק"מ. ומדברי הנה"כ סוף סי' קי"ב מבואר דבימי הש"ס היו רגילין לעשות כותח גם מחלב, גמור ע"ש היטיב וכן לשון הרמב"ם בפ"ט שנפל לכותח שיש בו חלב וא"כ א"ש בפשיטות. ומיהו לכתחילה ודאי הוא אסור כמבואר ס"ד בהגה דאין לחלוח כחל עם בשר. אף דגם מליחה אינה בבב"ח אלא מדרבנן ודוק:

סימן צא

ש"ך סק"ג האריך דבכלי איסור מקונחת היטיב שרי להניח בו היתר ואי"צ להדיחו כלל. והנה לפמש"כ הפלתי ברסק"ה גבי כבוש מעל"ע. דאין הבליעה ברגע המעל"ע ממש אלא הולכת מעט מעט כל המעל"ע יעו"ש. א"כ בצלול יש לאסור ודאי לכתחילה אפי' בצונן כיון דמשהו איכא אין מבטלין איסור לכתחילה. אבל באמת זה תלוי במחלוקת הפו' באו"ח סתמ"ו לענין צונן בחמץ בפסח דיש פו' דמשהו מיהו איכא ואסור בחמץ וא"כ לכתחילה מיהו אסור בכל האיסורין. אבל להמתירים שם בחמץ. וס"ל דליכא אפילו משהו. ע"כ לי"ל כסברת הפלתי הנ"ל וא"כ יש להתיר בכל האיסורין לכתחילה. וכן משמע לכאורה ברסס"ט דהאיר לשרות בשר בכלי איסור לכתחילה ע"ש. וצ"ע: ס"ד ואפילו בשר צונן שנפל לתוך חלב רותח הכל אסור לשון הרב בסצ"ב ס"ז בהגה גבי עירוי אם היד סולדת בקילוח כו' ע"ש. מבואר דהא דקיי"ל דעירוי מבשל היינו כשהוא רותח שהיד סולדת בו. ונראה דהאי דינא נמי דהכל אסור. ומשערין גם במה שאינו תחוב בתוך החלב. היינו כשהי' היד סולדת בכולה. ומ"מ הוא דווקא לפ"מ דקי"ל דתתאי גבר דאי ל"ה אין עליו אלא דין כ"ש ופשוט דפלוגתי' דרב ושמואל בתתאי גבר היינו אי הוא כ"ר או כ"ש. אבל בלא נרתח כולו והוא צונן. נראה דאין בליעה ופליטה בצונן כלל ודווקא בכדי קליפה אמרינן אדמיקר לי' בלע ע"ש. ובזה נראה לפרש דברי התו' דצ"ח גבי ל"נ אלא לטכ"ע שהאריכו לסתור פירש"י וכ' לפרש דהכא בטעם גמור דפעמים שהזרוע ומקצת מן האיל חוץ לרוטב ע"ש ולכאו' קשה להבין זה דהרי שי' התו' דמקצתה בתוך הרוטב מצטרפת כולה לבטל כמבואר בסצ"ב ע"ש ובע"ז כ' להיפוך כגון

שכל האיל חוץ לרוטב והזרוע עם מקצת האיל בתוך הרוטב. וזה ודאי קשה דהא מבואר בהדיא ברסק"ה דבישול ודאי מפעפע למעלה ובודאי דהכל מצטרף לבטל יעו"ש. עכ"נ בכוונתם כמש"כ דהיוצא לחוץ כ"ז ושלא נרתח ודאי דהוא צונן וא"כ כשניתן לתוך רוטב רותח דרך להיות רותח תחילה מה שבתוך הרוטב וכשנותן על האש במים צונן דרך להיות מה שיוצא לחוץ שהוא אצל האש רותח תחילה וכמש"כ הט"ז בסוסצ"ב סקכ"ח ובשניהם אין הצונן מצטרף ונאסר ודאי אותו מקצת שבלע הטעם ושוב קיי"ל דאפשר לסוחטו אפי' בשאר איסורים אסור מדאורייתא. ואינו ניתר עוד אח"כ אף כשנעשה הכל רותח. ולענ"ד דפירוש זה מוכרח בדברי התו' ע"ש היטב [ומיהו לענין מה שבתוך הרוטב נראה דאין שיעור לדבר וכ"ה לשון הר"ן בסוגיא דט"ח בבשר שמן דנפל לקדירה דעינינו רואות דהשומן נראה בו מיד ע"ש. וכן משמעות התו' שם. והא דמהני ניער וכיסה מיד בסצ"ב. נראה דהתם בדבר גוש דאינו בולע תיכף. אבל ברוטב אין מקום להקל בזה] וכן הי' נראה לי מלשון הגמי"י פ"ט בשם הסמ"ג גבי תוחב כף דכ' דאפי' של מתכת דחם מקצתו חם כולו מ"מ אינו מוליך בליעה בכולו ע"ש משמע דבצונן פשיטא לי' דלא שייך בליעה אבל מדברי גדולי האחרונים סוס"י צ"ב נראה דאפי' צונן בולע כיון דתתאה גבר יעו"ש ואיני ראוי לחלוק עליהם וצע"ג:

שם משום דתתאה גבר ע' תו' פסחים שהקשו למ"ד עילאה גבר יאסר הפסח מחמת השפוד דהפסח מרתיח השפוד ונרתח ממנו והקשה הרש"א שם דהא הפסח עליו מכל צד וא"כ הוה הפסח גם תתאה יעו"ש והנראה דהתו' בשי' ר"י במרדכי פרק כל הבשר דהטעם דתתאה לפי שהכובד עליו מוציא חמימות יעו"ש. א"כ לא שייך תתאה אלא במה שיש כובד עליו וא"כ ידוע דהפסח בכל מקום נסמך על השפוד ולא השפוד על הפסח ולעולם הפסח עלאה וצ"ע לדינא: שם והחלב מותר כו' ועש"ך שהאריך בזה ומסקנתו קשה להבין דהיקיל בתערובות הגוף מתערובות הטעם ולולי ד"ק יש לפרשו דהכא דווקא בצלול לא שייך קליפה כמש"כ התו' בשבת דמ"ב דביצלל מתערבין יחד. וה"נ לענין הקליפה אפילו כשנופל הוא יבש שיך סברא זו דאין הקליפה עומדת בפ"ע עד שתקבל הטעם. וקודם נ"ט מתערבת. והוא סברא נכונה וצ"ע לדינא: ס"ה בשר וגבינה המלוחים שנגעו זה בזה כו' ואם השני תפל המליח מותר כו' עש"ך לעיל ס"ע שכ' דסתם המחבר כאן דלא כהר"ן דבנוגעים זה בזה אפי' התפל אוסר ונלענ"ד דהר"ן לא אמר זה אלא כשהתפל שהה אצל המליח כל שיעור מליחה וס"ל דכשמונח אצלו ממש גם התפל ה"ה כמליח אבל בנגיעה בעלמא ודאי דגם להר"ן אינו אוסר דהא שי' הר"ן דגם מליח אינו רותח אלא כששהה זמן שיעור מליחה וא"כ הכא בנגיעה בעלמא גם הר"ן

מודה: שם בהגה טהור מליח וטמא תפל דבר צלול נאסר הטהור. עי' ש"ך ולענ"ד נראה דהיינו דבצלול כו"ע מודו לשי' הר"ן דגם התפל נעשה מליח תיכף בנגיעתו ואין שיעור לדבר וכמש"כ בספ"ז. וזה ודאי דלא איירי כאן בנשפך הרבה שזה ודאי מעביר תיכף כח המלח לגמרי ועש"ך ובאחרונים. ומש"כ הש"ך לענין טהור צלול מליח וטמא יבש תפל. לכאורה איסור שנפל בצלול מליח הוה האיסור ככבוש בציר דהציר מפליט תיכף מכל מה שניתן לתוכו בכדי שיתן על האור ויתחיל להרתיח וכמו שכ' הרא"ש גבי מלוא בכשא"מ וצ"ע:

ש"ך סקי"ז אם הוא יבש אפי' מלוח הכל מותר. בפמ"ג הבין דכוונתו הכל מלוח. והקשה עליו. ויותר יש לתמוה דהרי בס"ק הקודם אוסר בצלול מליח אפי' נפל לתוכו חתיכה תפילה. וכ"ש מליח יבש. אבל הכוונה שהיבש לבדו מלוח מותר הכל וע' חכ"א:

שם בהגה ב' כל ציר הנוטף ממליח הוה אינו נאכל מחמת מלחו בפלתי הקשה דא"כ נדחו כל ראיות ר"ת דמליחת קדירה הוה אינו נאכל מ"מ מהא דקערה שמלח בה בשר והנהו אטמהתא דאימלחא בגה"נ ובשר כשירה דאימלחא עם טריפה די"ל דכל הנהו נאסרו משום ציר. והי' לו להקשות על גוף הדין שכ' הרב להקל במליחה דלצלי דניחוש לציר וע"כ שהוא משום דהכא בבב"ח דמליחה הוא מדרבנן לא החמירו מספק. וא"כ התם קערה שמלח בה בשר הוה דם שמלחו דרבנן ואטמהתא וטריפה הוה מב"מ דרבנן עוי"ל בההיא דאטמהתא דרבינא דאסר שם כולה. והנה נראה דאפילו למ"ד דמליח מבליע בכל החתיכה זה מסתבר ודאי דלא שייך אלא כשכל גוף החתיכה של האיסור הוא רותח בכולו. ובזה הנפלט ממנה שמחובר בה גובר תמיד להרתיח ולהבליע בכל ההיתר. וכמו דקיי"ל במחובר אצל האש דלא שייך תתאה גבר עסצ"ב, וה"נ הוא מרתיח כל החתיכה התפילה ג"כ. אבל משום ציר בעלמא ודאי דאין בכחו לילך בכולה ואינה הולכת אלא כ"ק ושוב ודאי נתבטל חריפותה ורתיחתה וע"כ מוכח שם דכל גוף החתיכה הוא רותח במליחה דקדירה ודוק:

ש"ך סקכ"א וכן משמע באמת דעת רש"י בפ' כ"צ ע"ש. כוונתו על דברי רש"י שם ובר גוזלא צונן הוה כדמפרש ע"ש. אבל צ"ע דהרי בתיובתא דסכו בשמן של תרומה כ' גם רש"י דצלי אפילו צונן גמור צריך קליפה. וכמש"כ התו' במשנה שדקדק מהם הש"ך בסמוך. דס"ל כשי' דאפילו צונן וצ"ע. וע' שם בתו' דכ' הוכחה דהוא אפילו בצונן דדומיא דחי והר"ן דחה דבריהם דזה הוא גופי' כוונת המשנה דצלי היינו רותח ולכאורה דבריו מבוררין וכמש"א כבוש ה"ה כמבושל דכוונתם רתיחת בישול. אבל דברי התו' נכונים דבכ"ד לא נקט סתם רותח דצריך להזכיר איזה רתיחה דצלי או דבישול. אבל הכא גבי

פסח דאינו נאכל אלא צלי לא הי' לו להזכיר אלא עיקר הדבר שהוא רותח וע"כ דהכוונה אפילו צונן ודוק:

ש"ך סקכ"ג הביא דברי הרשב"א דאע"ג דהבשר הוא שוקע בתוך החלב והחלב צף עליו לא חשוב הבשר תתאה ובזה יתיישב לענ"ד קושי' התו' שם שהקשו דלמ"ל לאתויי תו בריי' דבשר שנפל לתוך החלב דכבר שמעינן מבריי' דאיסור שנפל לתוך היתר ע"ש. די"ל דמהך בריי' שמעינן דין זה דאפילו בצלול ששקוע לתוכו ל"ח תתאה. אבל התו' לשי' דמוכח מדברי' בחולין צ"ז ד"ה קולף כו' דס"ל באמת דזה חשיב תתאה מדהקשו מהא דבר יונה דנפל לכדא דכמכא לדין צלי ע"ש. וע"כ דס"ל דהתם דהבר יונה דשוקע למטה יש עליו דין תתאה דגבר והוה כדין צלי וכ"כ האחרונים בכוונתם וצ"ל ע"כ לשי' דלא איירי הכא כלל בנפל למטה מדחשיב לי' ברייתא עלאה. וא"כ שפיר הקשו דהוא פשיטא ודוק:

ס"ח בב"ח בכבוש כו' שי' האחרונים דכשיבשלו אח"כ הוה מ"ה יעו"ש ולענ"ד צ"ע בזה כיון דמצינו דלענין נ"ט בר נ"ט בב"ח קיל מדין איסורין דבאיסור לעולם אסור. והנראה בטעמו של דבר דבכל האיסורין כיון דילפינן דטכ"ע אין לחלק בין ט"א להרבה טעמים אבל בב"ח כשהי' טעם ראשון בהיתר ליכא למילף בהיתר טכ"ע מאיסורין ותדע דהא אפי' באיסור נזיר הקשו התו' בפסחים מ"ד דאיך נילף משאר איסורין דהא יש היתר לאיסורו ע"ש. כ"ש דבהיתר גמור א"א למילף מדאורייתא כיון דבשעת בליעה לא הי' איסור אין טעמו כעיקר חלב מ"ה ולא הוה אלא מדרבנן. אבל צ"ע דהרי בזבחים ע"ז מבואר דאפי' היתר בהיתר כההיא דעושה עיסה מן הדגן ואורז דאם יש בה טעם דגן יוצא בה י"ח מצה ואפשר כיון דאם הי' חמץ הי' חייב עלה משום טכ"ע דאיסור שפיר יוצא בה וצע"ג. אבל ע"כ הוא נסתר מדברי השו"ע סצ"ד ס"ג בתחב כף חולבת בקדירה של בשר אם אין ס' הכל אסור בהנאה ואי לא הוה אלא בב"ח דרבנן הא קיי"ל דאינו אסור בהנאה. ואולי יש לומר דבכלי שאני דהטעם עומד בעינו בעצמו דבכלי אין שייך שיתבטל בו והא דילפינן טכ"ע מג"נ היינו ממה שאוסר הטעם שמתערב בהמתבשל וה"נ כלי שבישל בה בשר אסור לבשל בה חלב מדאו'. אבל טעם חלב שנבלע בחתיכות היתר. אפשר דמ"ה אין איסור לבשל עם בשר וצע"ג: שוב מצאתי בח"ס ספ"ו שנתעורר השואל שם בזה מצ"א והח"ס דחה דבריו מרי"פ א"ע אבל לא נגע בדברינו ע"ש:

ולענין בשר שור שנפל לחלב רותח כ' הגרע"א דאפשר כיון דבשר שור אינו מתבשל אפילו בכ"ר אפשר דלא הוה אלא ככבוש ול"מ מ"ה וא"כ מותר בהנאה. ולענ"ד לפ"מ שכ' בט"ז סי' ס"ט דהלחלוחית ודאי מתבשל א"כ ודאי הרי הלחלוחית הוא אסור מ"ה

וכולו הוא בלוע איסור הנאה דאורייתא. וא"כ להנות מן גוף הבשר בעצמו ודאי אסור. ולמכור חוץ מדמי איסור ודאי נמי לא שייך דנראה דעיקר השיווי הוא הלחלוחית וצ"ע:

סימן צב

ס"א כזית בשר שנפל ליורה חלב כו' לא סלקו עד שיוכל לפלוט החלב שבלע אע"פ שאמר קפילא שאין בו טעם אסור עד שיהי' בו ס'. זה יצא להרמב"ם מהא דפריך שם בש"ס ארב דאמר חלב מותר כיון דסבר אפשר לסוחטו אסור חלב אמאי מותר חלב נבילה הוא דהא סבר מב"מ ל"ב. ולדידן דס"ל דבטל מ"מ כיון דאפל"ס אסור ונעשה החלב הבלוע בבשר איסור צריך מיהו ס' כנגד פליטת החלב. ול"מ מה שאין בה טעם וכ"כ הרשב"א בת"ה. ולכאורה יש להקשות דהר"ן שם בסוגי' הקשה בשם הרמב"ן דא"כ היכי מהני ס' בכל האיסורין דדילמא פליט והדר ופליט כמה זימני. ותי' דל"ח אלא כדרך פליטתו פי' משום דהפליטות האחרונות אינו אלא דרבנן דהא הם מינו. וקושי' הש"ס לא הוה אלא לרב דס"ל דמב"מ ל"ב מדאו'. וא"כ ה"נ כמו שלא הצריך כאן רק ס' פ"א ולא חשש יותר ע"כ דל"ח לדרבנן וא"כ למה חשש לפעם השני להצריך ס'. אבל הדברים נכונים דלא הקילו אלא שסגי בפ"א וכל הפליטות חשובות כאחת אבל שניקל בפחות מס' בשביל שנפל תחילה זה לא ניתן להאמר דכי בשביל זה יקילו יותר משלא נפל אלא עכשיו דהי' ע"כ צריך ס' וזה פשוט. והנה בפט"ו בשאר איסורים לא כ' זה הרמב"ם. אלא סתם דבא"מ סגי בטעימה. ש"מ דבשאר איסורים לא ס"ל חנ"נ ועוד יתבאר בזה בס"ה:

והנה בנפל טיפת שומן בשר על גבינה לא נימא כן דטעם הגבינה שבטיפה נעשה נבילה וכי הדר לגבינה הוה מב"מ ולרב ולר"י דס"ל מב"מ ל"ב אוסר הכל דבהדיא מבואר בכל הסוגי' גם לרב ולר"י דט"ח שנפלה על חתיכת בשר בנו"ט וכשאין בו נו"ט שרי והטעם כ' התו' והפו' דהטיפה שסופה להתבטל כולה לא שייכא שיעשה נבילה קודם בטולה. ודווקא בחתיכת בשר שהבשר ע"כ אסור והבלוע בו ע"כ הוא נבילה. היוצא ממנו ודאי הוא נבילה. אבל טיפה שסופה להתבטל אינו נעשה נבילה כלל. ובזה יתיישב היטב מה שהקשה הכו"פ והאחרונים בסצ"ד גבי בצלים הבלועים שנפלו לחלב דפסקינן דבהיתר לא שייך נ"נ ואי"צ לשער אלא כנגד הטעם הבשר הבלוע והקשה דמ"מ החלב הנבלע בבצל הא נעשה נבילה כדאמרינן הכא גבי כזית בשר חלב נבילה הוא ע"ש. ולפי"ז לק"מ דבאמת אף שהבצלים ודאי אכורים כמשמעות הרשב"א והר"ן שכ' דאף דבשאר איסורים לא אמרינן חנ"נ מ"מ החתיכה נשארת באיסורה דאין הגעלה באוכלין ובודאי נשאר בה איסור ול"ד לחתיכה שנפל עלי' איסור בתוך הרוטב דביש ס' שריא גם, החתיכה דהתם

מתחילה לא נבלע בה יותר מכל הקדירה שיש ס' אבל הכא כיון שכבר נבלע בה שיעור האוסר לא שייך כלל שתותר בשביל שנתפשט טעמה ברוטב וא"כ פשוט דה"נ אפילו בבליעת היתר גמור לא שייך שתפלט כל טעמה וא"כ הבצלים הם בלועים עכשיו מבב"ח ואסורים וכן הסכים הגרע"א בתשובה סס"ז ע"ש. מ"מ לפי הסכמת רוב פו' הביא בש"ך סי' ק"ה סקי"ז בחתיכת בשר הבלוע מחלב אינה אוסרת בלא רוטב אע"ג דבב"ח הוא גוף איסור ככל איסורים. אינה דומה לחתיכת נבילה שאוסרת בלא רוטב. דהכא כיון דהחלב הבלוע בה אינו יוצא כדקיי"ל דכל איסור בלוע אינו יוצא בלא רוטב אינו יוצא אלא מוחל בשר לבד. ובשר שנפרש לגמרי מהחלב הוא נעשה היתר ושם הארכתי בזה. וא"כ ה"נ גבי בצלים הבלועים מטעם בשר לא שייך כלל שיהא:

נ"נ דכל טעם בשר שסוף לצאת כ"כ דאינ"נ כיון שסופם להתבטל ביורה. ולא שייך אלא למה דאמרינן דנשאר בהם טעם בשר שאינו יוצא כלל. וא"כ כיון דאינו יוצא כלל ולא נפלט מהבצלים אלא חלב גמור כמו שבולעין הבצלים כך מפליטים. זה אינו איסור כלל כמו מוחל הבשר מחתיכה בלועה חלב כנ"ל. ולא שייך אלא בבשר ממש שע"כ כל הבלוע בו נעשה נבילה והיוצא הוא מב"מ לרב. אבל הכא הטעם היוצא אינ"נ שסופו להתבטל והנשאר אינו אוסר חלב היוצא ודוק:

ט"ז סק"ב העלה דלשי' רש"י מקצת חתוכה בתוך הרוטב אין הרוטב מסייע להחתיכה ונאסרת החתיכה. ואח"כ אוסרת החתיכה את כל הרוטב. דלא כהד"מ דאינה אוסרת. והנה כבר כ' כן הרשב"א בת"ה והוכיח זה מהא דאסר ר"י אפי' בניער וכיסה שמא לא ניער יפה. משמע בהדיא דבלא ניער יפה אלא שמקצתה ברוטב נאסרת ואוסרת. ומה שהקשה בפלתי דא"כ מאי פריך בש"ס אילימא לא ניער כלל מיבלע בלע מיפלט לא פליט לוקי במקצתה ברוטב כבר הקשה זה הר"ן לשי' דס"ל שם דאפילו בלא רוטב כלל אוסרת כל החתיכות דלא ס"ל איסור בלוע א"י בלא רוטב. ותי' היטיב דהתם בס"ד דלא ס"ל חנ"נ אבל לפי המסקנא דחנ"נ ודאי אוסרת וכ"ש שעולה יפה תי' זה לשי' רש"י:

ש"ד סק"ג האריך דהא דאסרינן כאן כל החתיכה אפילו בלא רוטב אע"ג דקיי"ל דצלי אינו אוסר אלא כדי נטילה] דחלב שאני דיש בה שמנונית מחמאה. והוה כאיסור שמן דקיי"ל. דמפעפע בכולה ע"ש. ויש להקשות דא"כ בס"ד דהש"ס בחולין צ"ז דפריך אשמואל דאמר דבנצלה קולף ואוכל עד שמגיע לגיד מדר"ה דאמר גדי שצלאו בחלבו אסור כולו ע"ש. ולא אסיק אדעתי' דחלב שאני דהוא מפעפע. א"כ טפי הו"ל למפרך ממתניתין דט"ח: שנפלה ע"ג חתיכה דאסורה כל החתיכה. ואי"נ לדחוק דלענין חלב דהוא צלול י"ל יותר דהוא מפעפע והוה ידע גם המקשה לחלק ויותר נראה דגם לפי"ז

צ"ל דהמקשה לא פריך ממתני' משום דאיכא לדחויי דהוא משום הבל הקדירה כשי' הר"ן אבל לפי האמת ס"ל דאי"צ לחלק בכך ודוק ט"ז סקי"ב בשם הסמ"ג בטעם חומרת איסור דבוק משום שמא:

הוציאה פ"א חוץ לרוטב וצ"ל דאע"ג דבלא רוטב קיי"ל דאינו אוסר אלא כ"נ ובדבר גוש אפי' בתוך הקדירה כמש"כ הש"ך סק"ג ומפורש לקמן סי' ק"ה צ"ל דהכא בשעה שמוציאה עדיין היא מליאה, רוטב. וכעין. סברא זו הביא המג"א בסי' תס"ז בשם תשובת הרשב"א לענין חטה שנמצאת בעיסה ע"ש. ובזה יתיישב דברי התו' בהא דירך שנתבשל בה גה"נ דתנן אם יש בה בנו"ט. וכ' התו':

שם דמשמע דמשערין בירך לבד וכ' דלרש"י ניחא דאיירי במקצתה לחוץ לרוטב. ולר"י פירשו דבכל הקדירה קאמר ע"ש. ולכאו' למה נטו לשי' ר"י ממש"כ תחילה דמשמעות המשנה דבירך לבד ואיירי לר"י בכולה חוץ לרוטב אלא דדווקא לרש"י במקצתה בתוך הרוטב דיש בה רטיבות א"ש דאוסר כל הירך ומשום הבל הקדירה. אבל לר"י בכולה חוץ לרוטב קיי"ל דדבר גוש אפי' בקדירה אינו אוסר:

אלא כ"ל וכיון דתנן בנו"ט ע"כ ברוטב וכל הקדירה וזה נכון. ומיהו מוכח מדברי התו' דלא ס"ל הך סברא דאיסור דבוק דא"כ א"ש מתני' כפשטי' משום איסור דבוק וכמש"כ ההג"א שם בהדיא דמתני' משום איסור דבוק ע"ש: ס"ד בהגה בבב"ח אמרינן חנ"נ במקצתה ברוטב היינו משום דבב"ח הוה ספק דאורייתא להחמיר ולכאורה אם יש בקדירה חתיכה שהיא גדולה יותר מזו שנפל עלי' הט"ח יש להקל אפילו בבב"ח דבזה אין כאן ספד"א לדידן דקיי"ל דמב"מ בטל ברוב מ"ה ודווקא בא"מ טכ"ע דאורייתא דהרי טעם הבשר בטל ברוב דסלק שא"מ כמו שאינו ומינו רבה עליו ומבטלו כדלקמן סצ"ח. וכנגד טעם החלב הא יש ס' בקדירה. וא"כ תו אין כאן אלא סד"ר משום דמדרבנן צריך ס' דווקא גם כנגד טעם הבשר ול"מ רובא. דמדרבנן אפילו במינו צריך ס' וא"כ בספד"ר יש להקל כמו בשאר איסורין וע' בדברינו לקמן בסצ"ח וסק"ה ודו"ק:

ס"ה טיפת חלב שנפלה על קדירה של בשר כו' הנה דעת ר"ת לאסור אפי' כנגד הרוטב ויסודו דבזבחים מיבע"ל בבישל במקצת כלי אי מפעפע בכל הכלי [וע"ש בתו' דזה ודאי דלא פשיטא לי' להש"ס דהוא מפעפע בכל הכלי דאי ודאי מפעפע פשיטא דצריך מריקה ושטיפה בכל הכלי ומאי מיבע"ל ע"ש היטב] והנה בחתיכה ברוטב פשיטא דמפעפע בכולה ומשו"ה כשיש ס' פשיטא דשריא דכל שסופו להתבטל אינ"נ כמש"כ בסמוך. אבל הכא בכלי דספק לנו בבליעתו. א"כ יש להסתפק דבתחילה קודם שנתפשט ונתבטל בס' נעשה נבילה עד ס'. ומשמעות שי' ר"ת ודעימי' דאוסר לגמרי דיש להסתפק ג"כ

דאח"כ אסר עוד ס' פעמים ס' ועד כל הכלי ונאסרה כולה. וכל מה שבתוכה ג"כ דאין מה שבכלי ס' כנגדה וכן הביא הב"י דהמהר"מ היקיל בע"ש והפ"מ בספ"ס. הא ל"ה אסר הכל. והנה הטור כ' סתם להקל בספ"ס. ונראה לכאו' בשי' דעד ס' דיש בה טעם הטיפה והוא ספד"א בבב"ח דחנ"נ מדאו' ודאי יש להחמיר. אבל בפעם השני דכבר ליכא טעם חלב. אף דבעלמא אם הוסיפו בשר על תערובות בב"ח ויש טעם חלב גם כנגד ההוספה ודאי דגם ההוספה נ"נ מדאו'. אבל כאן שאין טעם לב יותר ואין לאסור אלא משום תערובות הבשר אינו שייך לאסור עוד מדאו' עד ס' דהרי לא חשיב עוד אלא תערובות מב"מ ובטל הוא מדאו' ברוב. אבל ז"א דאף דאינו אוסר בס'. אבל עדיין יש לחוש גם על רוב בכה"ג דנ"נ ואוסר עד רוב כנגדו פ"א. וגם בפעם שני וכולו ואולי י"ל דבפעם השני יש ס"ס להיתר שמא לא פעפע כלל יותר מס' ואפי' פעפע שמא פעפע בב"א ונתבטל. אבל בפעם ראשון אין להסתפק שמא לא פעפע כלל דדרך הוא לפעפע כמש"כ האגודה בשם ר"י הובא בהגר"א ע"ש: והנה הח"ד הקשה דבשעת הבישול ודאי הוא מקשר כל הבליעה ואינ"נ כמו שהוכיח התה"ד מהא דקדירה שבשל בה בשר שבשל בה חלב דתניא בנו"ט. ואי נ"נ ל"מ נו"ט דבלע ופליט הרבה פעמים כדאמרינן גבי כזית בשר שנפל ליורה. וקשה לשבור דברי כל גדולי הראשונים שכולם חששו לנ"נ שנעלם מהם בריי' זו. ומיהו מבריי' גופא לק"מ די"ל דהך תנא לא סבר חנ"נ. אבל הרי גם הרמב"ם הביא בריי' זו. אבל באמת כיון דאינו אלא ספיקא י"ל דגם הם לא חששו אלא כגון בקדירה שיש בה בשר מעט ורובה דברים אחרים וחנ"נ דבב"ח הוה דאו'. ואוסרת בלוע של הקדירה בדברים האחרים בנו"ט מדאו'. אבל הך דינא דברייתא והרמב"ם דבשל בה חלב וכשיש לבטל טעם הבשר לחוש להחלב שנ"נ הרי מדאורייי' הוא בטל ברובא בחלב שבקדירה. ומה שצריך ס' הוא מדרבנן לספיקא דרבנן ל"ת. וביותר לפמש"כ בסמוך בשם הרמב"ן דכל מב"מ סגי בס' ול"ח לבלע ופליט ואין להאריך:

והנה פסקו בס"ו דבכנגד הרוטב ל"ח ובטל בס' ובאר הטעם בסמ"ק דממ"נ אם מפעפע בטל בכל הכלי ואם אינו מפעפע אז לא יאסר ופי' הב"י והש"ך דאם אינה מפעפע בכל הכלי בטלה בהתבשיל. ואינו מובן הממ"נ הזה דמנ"ל שבטל בתבשיל דהא מספקינן דנעשה נבילה בתוך עובי הקדירה כמש"כ ר"י והח"ד כ' ע"פ יסוד הנ"ל דהוא מקשר עם התבשיל וכ"כ דזה ליתא ובל"ה דבריו דחוקים מאוד וע"ש. אבל נראה פשוט דאין כוונתו במש"כ ממ"נ דהוא ודאי היתר ואין כאן ספק כלל לאסור. אלא שכוונתו שבכל צד שנאמר יש טעם להיתר דאם מפעפע בכל הכלי יש ספק שהוא מתבטל בבלוע שבכל הכלי ואם אינו מפעפע בכל הכלי יש ספק שהוא מתבטל בתבשיל והוה ס"ס להתיר.

והט"ז כ' דבבלוע שבכלי אינו מתבטל דל"י כלל כמה בלוע יש בה [ולא שדעתו שבודאי אינו ביטול דהרי י"ל שיש בה כדי לבטל וכדמוכח בדבריו בסוהס"י גבי כיסוי אלא שהוא ספק ויתבאר בסמוך] אלא הכוונה מפעפע מתבטל בכל הכלי ובתבשיל. ואם אינו מפעפע שאינה וזה ממקומה. א"כ לא תעבור עוד גם בתבשיל. ובאמת לשון אז לא יאסר משמע כדבריו. אבל צע"ג דהיכי י"ל לומר כן דהא מספקינן דאין הבליעה הולכת כדרכה ונ"נ ואח"כ אוסרת כדחיישינן כה"ג בכ"ד. ובח"ד כ' דהכא דנבלע בשעת בישול הרי גם בחתיכה אמרינן דמתחלק הטעם בשוה ולא ירדתי לסו"ד דהרי זה עיקר כל הספק של ר"ת משום דבכלי מספקא לן אי מפעפע ול"ד לחתיכה דודאי מפעפע ברוטב. אבל פירוש דברי הט"ו מבואר בהדיא בדברי האגודה בשם הר"ש והובא בהגר"א דיש לדמות זה לשני קדירות שאינן אוסרות זא"ז האומנם שהגר"א תמה ע"ז דהתם הוא בשביל שהם כשני חתיכות. אבל הכא הוא חתיכה אחת. אבל נראה דכוונתו ג"כ בדרך ספק והיינו דאם נאמר דבכלי אינו מפעפע. א"כ אינו כחתיכה אחת. א"כ י"ל דהוה נמי כשתי קדירות. ואינו אוסר כלל מצד החוץ לפנים. [ואע"ג דיש לדקדק דהרי מהני הגעלה אף בפנים לבד כדאמרינן בסוף ע"ז גבי דודא דמ"ע. וע"כ דהפנים שולט בכולה. יש ליישב ואכמ"ל] ואף שאין הכרח לזה דאם אינו מפעפע אינו אוסר כלל כשני קדירות. אבל ספק הוא וא"כ הוה ס"ס. ויש להתיר וכנ"ל. ועוד דהא בשעת הדחק מתירין לגמרי אפי' במקום הריקן כמבואר בס"ז ויתבאר שם בס"ד. שפיר סגי לן הני ספיקא להקל אפי' שלא בשה"ד. ובזה א"ש מה שאוסרין את הקדירה ופירשו הטעם משום שמא נשאר בה הטיפה ולכאו' לפ"מ דקיי"ל כהרשב"א בסוס"י צ"ט דאיסור מועט שנבלע בקדירה אינה אוסרת את הקדירה. א"כ ה"נ כיון דע"כ אין בה אלא איסור מועט וכדקיי"ל דבישל בה פעם ב' ג"כ אינה אוסרת עש"ך סקכ"ז. א"כ למה אסרינן לה לכתחילה. אלא נהי דבדיעבד שרינן התבשיל מהנך טעמי כיון דהני טעמי אינן אלא ספיקי בעלמא ולא ברירא לענין הקדירה לכתחילה חיישינן לשי' האוסרין ונכון:

ס"ז בשעת הדחק מקילין אפילו כנגד הריקן הפמ"ג בסצ"ג כ' דדווקא ע"י שישפוך בצד האחר אבל אם עלה הרתיחה אסור דלא הקילו בשעת הדחק. אלא שלא לחוש בסתם דילמא עלה הרתיחה למעלה יעו"ש. ואע"ג דבצד האחר ודאי דג"כ יש לחוש שנתפשט שם האיסור צ"ל דזה הוה כעין ס"ס שמא נתפשט ונתבטל ואפי' לא נתבטל שמא לא נתפשט עד כאן אבל באותו מקום גופי' ודאי אין להקל בספדא"ו. אבל לשון הפו' משמע דבשעת הדחק דייניגן לי' כמו כנגד הרוטב לגמרי. וכן מוכח דברי הגר"א שכ' שסמכו [בזה דאיכא ספיקא דמפעפע] על שי' הרמב"ן דבלוע אינו נ"נ ונראה דהוה כעין ס"ס.

ומ"מ משכ בט"ז בסוהס"י להחמיר בכיסוי מספק דילמא לא עלה הרתיחה באותה שעה אע"ג דלא הוה אלא חששא בעלמא. נראה פשוט דהיינו דווקא שלא בשה"ד דאין מתירין אלא כנגד הרוטב. וזה אינו ברור דהוא כנגד הרוטב. אבל בשה"ד דמקילין ע"פ ספק סברת הרמב"ן בצירוף ספיקא דמפעפע ודאי דכ"ש דאין להחמיר שם בכיסוי לחוש שמא לא עלה הרתיחה דהרי גם בחתיכות קיי"ל דסמכינן בכיסה. ואע"ג דבכיסוי ליכא קולא דמפעפע בכל הקדירה כיון שהוא כלי בפ"ע מ"מ סברא דהכיסוי מערב את כל הקדירה ודאי הוא מסתבר יותר להקל בשביל זה מספק דמפעפע בכל הכלי והרי גם הפמ"ג היקל במצ"א אף שיש להסתפק להחמיר כנ"ל וה"נ יש להקל כאן בכיסוי וצ"ע ויתבאר שם עוד בס"ד:

שם בהגה ואם לא נפסק הקילוח הוה כעירוי אף שהלך ע"ג כירה צוננת בח"ד הקשה מסוס"ט גבי מלוגת תרגולת דכ' דהמים הנזחלים מעל התרגולת כבר נצטננו ע"ש ולענ"ד אין כאן קושי' כלל דהא דתרנגולת חשיב כנפסק הקילוח דהקילוח מיקרי כ"ז שהולכים מכחו וכדאמרינן בריש ב"ק גבי פותקין ביבותיהן אי בהדי דאזלי קמזקי כחו הוא. ואי בתר דנייחא כו' ה"נ דווקא בכירה שוה דהקילוח הולך מכחו. אבל שם מע"ג התרנגולת נזחלין מעצמם ולא מכחו ולא חשיב עירוי. ועט"ז סקכ"ז מה שדקדק אי חשיב תתאה. ולכאורה הרי הט"ז החמיר בריסק"ה אפילו בכ"ש כשי' רש"ל. אבל הוא פשוט דהתם דווקא בשאר איסורים. אבל בב"ח לא אסרה תורה אלא דרך בישול ובודאי דכ"ש אינו מבשל. וגם הרש"ל לא החמיר בו אלא דמפליט ומבליע. ובשאר איסורין דגם זה דאו' חשש לו אבל בבב"ח דגם לשי' אינו אלא מדרבנן בלא בישול סמך על הרב להקל. וכן מוכח מדבריו בסי' צ"ה גבי הודחו כ"ב עם כ"ח. ובפמ"ג שם כ' דהוא משום להבליע ולהפליט כאחד ובחלב צלול אסור לשי' ולענ"ד ז"א כדמוכח כאן אלא דבבב"ח מיקל ודוק שם טיפה שנפלה ע"ג כיסוי עט"ז שהחמיר שמא באותו פעם לא עלה הרתיחה והאחרונים הקשו עליו דהא בריש הסימן בנפל על החתיכה מקילין בכיסה ולפמש"כ לעיל בסמוך לק"מ דהתם בחתיכה בתוך הרוטב דודאי מפעפע בכל החתיכות ל"ח כלל בכיסוי שמא לא עלה הרתיחה דחששא בעלמא הוא אבל הכא גם אם עלה הרתיחה והוא כמו כנגד הרוטב אינו היתר בודאי דהא עדיין י"ל דנעשה נבילה. אלא דמקילין מס"ס וכיון דיש ספק שמא לא עלה כלל וביותר בכיסוי שהוא כלי בפ"ע. תו יש ס"ס להחמיר ג"כ ואין להקל. ובזה א"ש גם מה דמשמע מדברי הט"ז דכשיש ס' בכיסוי מיקל. והא שי' הט"ז לעיל דלא שייך לבטל בבלוע בקדירה דלעיל לא כ' אלא דלא ידעינן כמה בלוע והוה ספיקא וס"ל דאין להקל שם מספק זה בצירוף ספק דנתבטל בתבשיל דבאמת

הוה ענין אחד. ע"כ חידש שם ספק דלא תעבור אבל הכא ספק דלא עלה הרתיחה הוה חששא בעלמא וכשיש קולא בביטול בס' אין חוששין עוד לחששא דלא עלה הרתיחה ודייקינן לה כנגד הרוטב להתיר וכ"כ בסמוך דבשה"ד יש להתיר אפי' בלא ס' ע"ש:
ש"ך סקל"ח דל"ח עירוי כיון דנפסק הקילוח וכדלעיל ס"ז נראה דסברתו אע"ג דשם אינו מבואר אלא ע"ג כירה דאיכא קרירות דופני הכ"ש. מ"מ הכא בטיפה אחת גם בלא קרירות הכלי נפסק חמימותה. וכמש"כ בסוסצ"ג בשם האו"ה וכדמצינו בס"ו בכנגד האש דהקילו דטיפה בעלמא נשרפת וצ"ע:

סימן צג

בטור הביא בדברי העיטור בבישל חלב בקדירה של בשר ויש בה ס' והעיטור כ' דיכול לבשל מה שירצה. ותמה עליו דהא אפי' הגעלה ל"מ לכ"ח ולמה יהא מותר לבשל בה חלב ע"ש. והכל תמהו דיותר הו"ל להקשות היאך מותר לבשל בשר' ועט"ז:
אבל המעיין בעיטור יראה דחסר בדברי העיטור ומש"כ דמבשל מה שירצה זה קאי בבישל ד"א בכלי של בשר. וס"ל דכבר הוקלש כח הבשר והוה ככלי חדשה לבשל מה שירצה. ועל דין ראשון שנזכר תחילה כ' ומבשל בה בשר ומבשל בה חלב. וטעו שגם בזה הדין כן:
אבל אין הפירוש כן אלא דהעיטור התחיל שהיה קדירה של חלב ובישל בה בשר. ואח"כ הביא מבריי' קדירה של בשר ובישל בה חלב. וע"ז מסיק תרויי' גווני דמבשל בה בשר. ומבשל בה חלב וכוונתו לעולם על מין האחרון ע"ש. ומה שהקשה הטור דלא הוה הגעלה באר שם היטב דלא הוה אלא משהו והיינו דס"ל דבכ"ח דל"מ לי' הגעלה מ"מ אין בו אלא משהו [וכ"כ שם בסמוך בפירוש דמהני מה"ט הגעלה אחר מעל"ע להגעיל ג"פ].
ומשו"ה גם כאן דלא הי' עדיין אסור ס"ל דאינו חל איסור על משהו וכעין זה כ' הב"י בסי' ק"ו לענין הא דאוסר הרשב"א אפשר לסוחטו בשאר איסורים והקשה הטור דלמה יאסרו כיון דהטעם מתחלק בשוה וכל החתיכות מותרות. וכ' הב"י דאינך חתיכות כיון שלא נבלע בהם אלא פחות מס' שרי אבל החתיכה שכבר נאסרה כיון דלא נפלט האיסור ממנה לגמרי אסורה וה"נ ס"ל להעיטור דכ"ח ודאי דל"ג מחתיכה וכיון דקודם שנעשה בב"ח כבר נפלט ממנה עד שאין בו ס' תו לא נעשה בב"ח ולא אסרה תורה כ"ח אלא כשנאסרה כבר ואולי דהטור לשי' דלא ס"ל התם סברא זו ולדינא צ"ע:

ש"ך סק"א ורחבה גדול כן הוא לפי המושכל דכל שהוא רחב יותר מתמעט קליפה החיצונה יותר נגד גופה ומש"כ לעיל סיס"ט סקכ"ה להיפוך דרחבה הרבה אינו כדי ביטול צ"ע גדול:

ס"א בהגה וי"מ בכיסוי דאפילו אב"י דינו כב"י עש"ך בשם רש"ל דהיינו בכיסוי שנוהגין שיש חלל קטן למעלה כעין כפתור ומתאסף בו תמיד שמנונית בעין והוא נעשה נבילה ע"כ מהזיעה העולה. ואוסר אח"כ כל הכיסוי שיהי' נעשה ג"כ כולו נבילה הגרע"א הקשה דכיון דהתחיל להזיע שוב לא שייך שיהא נעשה כל הכיסוי נבילה דה"ה מחובר עם כל הקדירה כמבואר בסצ"ב דבמזיע הוה חיבור ועוד דכיון דהכיסוי אב"י לא שייך כלל שיהא נ"נ כדמוכח לקמן סי' צ"ח ע"ש. הנה קושי' השני' מתורצת בקושי' ראשונה דכיון דכבר התחילה להזיע שוב כל הכיסוי נבלע בו מבישול זה גופי' ושפיר נ"נ מהבעין וקושי' הראשונה נראה לי בפשיטות דהא דמהני מזיע בסצ"ב היינו בטיפה דהיא עצמה נמחת תיכף ולא שייך עלי' שתהי' נ"נ. וכמבואר בסי' ס"ט גבי בשר שלא הודח. דלא שייך דבוק כיון דנמחה תיכף. אבל כאן דיש בראשו בעין והבעין עצמו ודאי נעשה נבילה וכמו בכזית בשר שנפל ליורה של חלב בסי' הקדום א"כ ודאי הוה כל הכיסוי [שבלוע בו עכשיו היתר מקדירה זו כנ"ל והוא מחובר להבעין מבשר שבראשו שנעשה כבר נבילה] כאיסור דבוק לחתיכה של היתר דקיי"ל דנעשה כל החתיכה נבילה אפילו בתוך הרוטב ממש. דחיישינן שמא הוציאה פ"א חוץ לקדירה ונ"נ כ"ש בהכיסוי דחיישינן שנפסקה הזיעה פ"א ונ"נ וכל הכיסוי דהוא דבוק ג"כ נ"נ. ופשוט דל"ד לאיסור נטילה שכ' האחרונים בסצ"ו דלא הוה דבוק דהתם הוה חצי חתיכה. אבל הכא הבעין הוה חתיכת אי' בפ"ע וא"כ בכיסוי כזה ודאי אין להקל כ"כ ודוק. שם ואם לקחו כיסוי רותח בט"ז סוס"י צ"ב כ' דכלי ראשון שהורק אין עליו עוד דין כ"ר ע"ש. וא"כ לכאורה צ"ע כאן דהיכי משכחת לה כיסוי רותח דכיון דנטלוהו מן הקדירה הוה כבר כהורק ואינו ככ"ר. ואין לומר משום הלחלוחית שעליו. דהרי גם על גוף הלחלוחית פסקינן דפוסק כח חמימותה. וצ"ל דבכיסוי חמיר טפי בזה. וכדמוכח מדברי הט"ז שם סקכ"ח דכ' דאפילו לא הורתח עוד הקדירה חשיב הכיסוי כרותח לפי שהוא אצל האש ממש ע"ש ומש"כ ברס"י הסמוך ודוק:

סימן צד

ס"א בכ"מ שנתחב ממנו בקדירה. עש"ך סוסיקכ"א בשם האו"ה דזה דווקא בנרתח ברותחין אבל באור ממש גם ראש השני חשיב רותח. ונראה מקור הדברים דהנה בכ"ר

קי"ל דאף שהעבירו מן האור הוה רותח. אבל בכלי שהכניסו לרותחין קיי"ל דכשהוציאו אח"כ תו אין עליו דין כ"ר כמש"כ התו' הובא בט"ז סוסצ"ב ע"ש. וע' מש"כ בזה בסוס"י קכ"א. והנה כאן צד השני ודאי לא עדיף מסלקו מעל האור. וא"כ בהורתח בכלי רותת אין על צד השני דין כ"ר. אבל בהורתח באור גם צד כו' נראה דברור לו השני חשוב כ"ר ודוק:

ש"ך סק"א אם אינו ברור לו כמה תחב כו' היינו שניכר על הכף עכשיו אבל בל"ה ל"מ ברי דלא רמיא עליו ועפמ"ג סקכ"ח גבי סכין כ' דהא דס"ל להש"ך דמהני שם ברי היינו לפי שהוא בלא רוטב דרבנן וא"כ כאן דהוה דאורייתא ודאי ל"מ וכן מוכח דהא לשון זה מרש"ל והוא ס"ל בהדיא גם גבי סכין שם דל"מ ברי וע"כ כדפירשתי וראיתי מי שנטה בזה:

ס"ב וי"א שסגי בפ"א ששים ע' ביאורי הגר"א לקמן סצ"ח ס"ד דהעיקר דאף דנ"נ מ"מ כיון דאפילו בא"מ אין בו אלא טעם אותו הקדירה אוקמוהו אדאורייתא דסגי ברובא כיון דליכא למיגזר אטו א"מ כמש"כ הש"ך סק"ה ולענ"ד צ"ע בזה מדברי התו' חולין צ"ז דהקשו בכ"ד דנאסר כ"ק למה אין הקליפה אוסרת הקליפה הסמוכה וכן לעולם ונדחקו בזה דאין קליפה נ"נ או דאין הנאסר אוסר במקום שאין האוסרו יכול לילך שם ע"ש ולמ"ל להכי ת"ל כיון דהוא מאותו דבר עצמו א"כ בטל טעמו ברוב ואין הטעם יותר מרוב בודאי כמבואר לקמן סי' ק"ג וע"כ דאין לנו לדון על האיסור מאין בא ול"ג ממינו דעלמא דצריך ס' מדרבנן. וכן בר"ן בסוגיא דט"ח הקשה באיסור שנפל לקדירה ליחוש דילמא בלע ופליט הרבה פעמים ותי' דלא החמירו אלא לדרך פליטתו משמע בהדיא דהא בשני נפילות חוששין וצ"ע: ט"ז סק"ד בשם הת"ח דקדירה שנאסרה מחמת בב"ח ובשלו בה מאכל אחר מעת לעת יש להקל בדיעבד ואי"צ להשליך דמי הקדירה ורש"ל חולק וכ' דלא נהגו להחם אלא לחוף הראש אבל בישל בה מאכל צריך להשליך דמי הקדירה לנהר עכ"ל. ולא הבנתי חילוק הזה כלל דגם בלחוף ראשו עכ"פ מדשרי להנות מהקדירה ע"כ דהקדירה בעצמה לא נעשה איסור הנאה וא"כ משום הבליעה אף שהוא א"ה כיון שאב"י והוא לפגם ה"ה בטל כמו בכל האיסורין (ודווקא גבי חתיכת בב"ח. שהוא דבר שבמנין וא"ה תנן בשילהי ע"ז דאוסרת בכל שהוא. וגם התם גופא מהני חוץ מדמי איסור כמבואר בש"ך סק"י סק"ב וא"כ בבליעה שאב"י בעלמא דאין להשום שיוי ודאי בטל לגמרי ואי"צ כלל) ולענין דמי הקדירה אין חילוק בין מאכל לחפיפת הראש וצ"ע ובמג"א סוס"י ת"נ משמע דהוא חומרא בעלמא כיון שהוא נאכל ע"ש. אבל באמת גם דבריו אינו אלא משום הבליעה ולכתחילה אבל בדיעבד משום הקדירה לא שייך

לחלק. ומיהו לפי דברי הרב בסצ"ח ס"ה דבכלי חרס גם גוף החרס נ"נ וצריך לשער כנגדו א"כ ודאי דבאמת הקדירה גופה אסורה בהנאה. וגם ראיית התו' בע"ז להתיר מכלי יי"נ. צ"ע דהתם בזי"נ דגם כ"ח יש להם הכשר ע"י עירוי ג"י. א"כ לא שייך גם בכ"ח ל"נ. אבל בכ"א אסורין מבליעת חמים דאין להם הכשר ונ"נ. בודאי י"ל דהם אסורים. ומיהו נראה דגם לשי' הרב שם אינו אלא חומרא בעלמא כדמוכח מדבריו בד"מ סצ"ב סק"ה. ועכ"פ הגר"א שכ' ראי' מב"מ גבי מצא חבית יין ברוב עו"ג דהיין אסור והחבית מותר. ע"ש. אינו מובן דהא י"ל שם דהוא להכשירו כדין וצ"ע:

ס"ד אם אין הכף ב"י כו' והכף אסור בין עם בשר בין עם חלב הא לשאר דברים מותר מדינא ועסצ"ג. והטעם דכיון דהוא אב"י לא נעשה איסור. ולכאורה צ"ע לפמש"כ הר"ן בסוף ע"ז דאע"ג דלינת לילה פוגמת א"ש הא דהצריכה התורה מריקה ושטיפה אף דאינו נעשה נותר עד אחר עמוד השחר וכבר נפגם. משום דפגם דאב"י אינו פגום בעצמה ובפנים ודאי הוא לשבח. ומשו"ה חל עליו איסור נותר והצריכה התורה ביעור אלא דאין בכחה להוציא ממנה טעם גמור להשביח ע"ש. וא"כ לכאו' ה"נ הו"ל לחוש עליו בפנים לאיסור בב"ח כמו שכ' הר"ן דחל עליו איסור נותר. וכיון הוא איסור תו הוה ככל נו"ט לפגם דאסור לכתחילה. וא"כ הו"ל אסור לכתחילה מיהו אפילו בשאר דברים. ואולי יש לדחוק דכיון דתיכף כשנעשה איסור כבר לא הי' ראוי לתת טעם לשבח לא שייך לגזור בי' שאב"י אטו ב"י ולא עדיף מאיסור פגום הנבלע בקדירה דקיי"ל דאין הקדירה נאסרת כיון דהי' תחילתה לפגם ומשום זה מותר להגעיל כלי איסור שאב"י אפילו אין במים ששים כמבואר באו"ח סתנ"ב ע"ש ודו"ק. אבל נראה דאי"צ לזה אלא י"ל בפשיטות כמו דקיי"ל דאין נו"ט בנו"ט אוסר בבב"ח לפי שהוא טעם קלוש ואין ראוי לחול עליו שם איסור ה"נ בזה אף שהוא בפנים לשבח. כיון דאינו טעם גמור לצאת תו קלוש ולא חל עליו בב"ח. והא דכ' הר"ן דחל עליו איסור נותר י"ל דהר"ן לשי' דס"ל גבי חמץ דמחמירין בו אפילו בנו"ט בנ"ט דלא מיקרי נ"ט בר נ"ט דהיתרא משום דכיון דכמו שהוא הוא נעשה איסור שמו עליו. ודווקא בב"ח דאינו נעשה איסור עד שיתחבר עם דבר אחר. כמבואר באו"ח סי' תמ"ז ע"ש היטיב ובמג"א סקכ"ד. וה"נ נותר דהוא איסור כמו שהוא שמו עליו וחל אף ע"ז אף דהוא טעם קלוש בנ"ט בנ"ט. אבל בב"ח כמו שהקילו בנ"ט בר נ"ט גם טעם זה לא אלים להתחבר עם הבשר ולאסור דהוא ג"כ טעם קלוש כיון דאינו ראוי לצאת ודוק: ואף דהתו' בחולין שם כ' להתיר גם בנותר נ"ט בנ"ט. התו' לשי' דס"ל גם בחמץ להתיר כמש"כ בהדיא בחולין ק"ח ובסוף ע"ז יעו"ש. אבל לשי' הר"ן דחולק בחמץ י"ל דהוה"ד בנותר. אלא שהוא נסתר מדברי הר"ן גבי סכיני דפסחא דכ' בפירוש

דחמץ לא מיקרי היתרא בלע דשמו עליו. אבל שם נותר אינו חל עליו עד שיאסר ע"ש. הרי שכ' בפירוש דנותר הוה כבב"ח ולא כחמץ וא"כ כיון שכ' הר"ן לאסור טעם קלוש זה בנותר ודאי דיש לאסור גם בבב"ח אבל עדיין הוא מוכרח לפי שי' הר"ן מט"א. דהנה כבר הביא המג"א שם סקט"ז לתרץ הקושי' דמו"ש הנ"ל בשם הרא"ם דהבליעה והפגימה באין כאחד ע"ש. והנה, הר"ן וכל הראשונים לא מסתברא להו זה דכיון דהוא פגום מאי מהני מה שבא כאחד אבל לפ"מ שכבר כ' בשם הר"ן דאינו פגום בפ"ע אלא דפליטתו הוא טעם קלוש ואינו יכול לחול עליו שם איסור חדש גבי בב"ח. א"כ בזה בהדיא כ' הר"ן גבי הודחו כלי בשר עם כ"ח דאין מקילין שם אף שהוא נ"ט בר נ"ט שהוא טעם קלוש משום דתיכף כשבא הטעם שני שהוא קלוש בא באיסור. ולא שרינן אלא כשעמד תחילה בהיתר ע"ש. וא"כ ה"נ לענין זה הטעם קלוש שבכלי לאחר מעל"ע שפיר י"ל כמש"כ דבב"ח לא יכול לחול עליו שם איסור חדש. אבל כ"ז כשהי' תחילה בפ"ע בהיתר. אבל גבי נותר (אף דהוא נמי הבבב"ח כנ"ל) מ"מ הא ודאי דזה אמת כמש"כ הרא"מ דבאין כאחד. וא"כ לא עמד בהיתר אפילו רגע אחת ובזה הא לא מקילינן אפי' בטעם קלוש ואפי' בבב"ח כמש"כ הר"ן בהדיא לגבי נ"ט בנ"ט כנ"ל. וא"כ ה"נ בטעם קלוש זה אין להקל גבי נותר כיון דשם הוא בא כאחד כנ"ל:

ומשו"ה שם ודאי אסור. וא"כ לשי' הר"ן תרוויי' צריכי דאינו פגם לגמרי ובאין כאחד ודוק היטב:

ס"ו ירקות הבלועין מבשר וכו' א"צ ס' אלא כנגד הבלוע ע' רסצ"ב מש"כ בישוב קושי', הפלתי וע"ש שכ' דהסכמת האחרונים לאסור הבצלים דלא כהש"ך ונראה לדקדק כדבריהם מהא דתוחב כף בריש הסי' דאפי' יש ס' הכף אסור וכ' הטעם דלא הוה הגעלה דדילמא לא הי' מעלה רתיחה ואי דגם באוכלין מותר. דאפשר לסוחטו דהיתרא שרי. א"כ גם הכף ל"ג מאפל"ס דהיתרא (ומיהו לפי הטעם דשמא לא הכניס כולו א"ש). וגם ממה שתמה הטור על העיטור בסצ"ג שהתיר קדירה של בשר שבשל בה חלב והי' בכלי ס' כנגד הבלוע דאין הגעלה לכ"ח כ"ש דלא יתיר זה באוכלין ואף דלשי' הטור ע"כ בל"ה מותר דהא ס"ל לקמן סי' ק"ו דאף אפשר לסוחטו דאי' מותר וע"כ לשי' דכלי חמור בזה מאוכל. דבכלי לא שייך הכשר דס' וראי' לדבר מהא דט"ח שנפל על הקדירה בסצ"ב. מ"מ לדידן דלא קיי"ל שם כהטור משמע דלא ס"ל גם להקל אפי' בדהיתר דלא ס"ל קולא דעל משהו לא קל איסור מדנאסרת הכ"ח. ומיהו לשי' העיטור נראה דמתיר בזה גם באוכלין. שוב מצאתי בח"ד סצ"ו שנתעורר קצת בזה וע' מש"כ בסצ"ג בפירוש דברי העיטור וצ"ע. וע' מש"כ בסצ"ו ט"ז סק"ה:

ס"ז בהגה וכ"ז בבשר רותח בכ"ר בט"ז הביא דהאו"ה ורש"ל חולקין בזה ונראה דזה תלי במה שנסתפקו התו' בע"ז הובא בט"ז סוסצ"ב אי כלי ששאבו מכ"ר והוציאוה אי אשובה כ"ר ולכאו' אין לך גוש יותר מכלי. וא"כ הוה ספיקא. ומיהו כיון דהכלי בפנים היא עם רוטב אפשר דגרע מחתיכה שהיא כולה אחת וצ"ע:

ש"ך סקכ"ט דמה שבקליפת הסכין דבר מועט הוא וסגי בהדחה. בח"ד כ' דהוא דחוק אבל סברא זו מוכרחת בדברי הר"ן גבי שוחט בסכין ש"ג דהאריך להביא ראי' דסתם סכין אינו מקונח מהא דצנון ולא הכריח מהתם גופא דאפילו רבב"א שם דמוקל אמר מדיח וע"כ דהו"א דההדחה אינו משום הבעין. אלא משום הבלוע בקליפת הסכין אגב דוחקא דסכינא וסגי לזה הדחה כדברי הש"ך וע' מש"כ בס"י בשי' הטור ודוק:

ס"ט מחבת של בשר שבשלו בה דבש. בט"ז תמה שהשמיט דברי המרדכי דבשר פוגם בדבש דנ"מ דאפילו בישל עם בשר בעין ועירו לכלי של חלב אינו נאסר ע"ש. ואני תמה עליו דהא מבואר בהדיא לקמן סי' ק"ג דאיסור שנפל לתבשיל שפוגם בו אף שאין התבשיל נאסר מ"מ הקדירה אסורה יעו"ש וא"כ אם בשלו בבשר בעין אף שהוא פוגם בדבש מ"מ אם עירוהו בכלי של חלב הי' טעם הבשר אוסר הכלי של חלב דהוא טעם הראשון ואם הי' הכלי חלב שעירו לתוכה רותחת הי' טעם החלב שבכלי שכבר נ"נ חוזר ואוסר גם את הדבש שחלב אינו פוגם לדבש עפמ"ג שם והמרדכי שם לא נקט הא דלפגם אלא לפי שאוסר נ"ט בל"ט בנתבשלו ומשו"ה הוצרך לזה גם בשביל טעם הכלי של בשר שנתבשל בה הדבש כדי להתיר בזה אפילו בנתבשלו ע"ש ודוק ש"ך סקל"ג וא"כ צ"ע מאי ראי' מייתי מתו' והרא"ש דאינהו לא אמרו אלא כשתחתון קר למ"ד תתאה גבר לענ"ד י"ל דראיית הב"י אינו מלשון קליפה שכ' התוס' אלא דהא דמוקי לה בהכי היינו לפי דס"ל דבנצלו אסור ע"ש. והרי משמעות דבריהם בהדיא דאתי ליישב דאפילו למ"ד דהקר גובר ניחא. דמ"מ בול כ"ק. וכ"ש דא"ש למ"ד דהחם גובר. ואי דבכלי ג"כ אוסר הכל בתתאה גבר א"כ גם בזה פשוט דהוה כנצלו ולמה שרי, וע"כ דאפילו לדידי' אין לו בליעה מרובה אלא כ"ק ומשו"ה מקילין ואע"ג דהב"י בסי' צ"ה ד"ה מ"כ כ' דבשניהם חמים. אסור היינו דבשניהם חמים חמיר אע"ג דאינו אוסר אלא כ"ק. אבל אם הי' הכלי אוסר כדין בליעה גמורה כדי נטילה ודאי הי' לנו לאסור אף תתאה גבר ע"ש שכן משמעות דבריו כדפרשתי סימן צה ס"א משום דהוה נ"ט בר נ"ט:

דהיתרא לענין אוכלין העלו האחרונים בפשיטות דליכא נ"ט בר נ"טובהג"א ע"ז פ"ב סכ"ד כ' בשם ר"א להתיר להשתמש בקדירה של שכר בפסח משום נ"ט בר נ"ט דהשכר גופי' אין בו אלא טעם ע"ש משמע דס"ל דבכה"ג הוה נמי נ"ט בר נ"ט. ומצאתי שכבר

הקשה זה בספ"א. ואולי דאין כוונתו לנ"ט בר נ"ט לגמרי אלא דר"א לשי' דלא ס"ל חנ"נ בשאר איסורין וא"כ אף דהכלי נאסרת בפסח מ"מ אי"צ לשער אלא כנגד היוצא ממנה. וודאי דאינו יוצא ממנה בכה"ג אלא משהו וס"ל כיון דאינו אלא ע"י טעם שני [ואף דאינו טעם שני גמור כיון דהוא ע"י אוכל בתחילה. מ"מ] יש להקל בזה כדין משהו ע"י תערובות דהיקיל הט"ז בסצ"ב דה"נ הרי אין משהו החמץ אלא בתערובות היתר ודוחק וצ"ע לדינא:

ועיין ח"ד שחידש דנבלע חלב בקדירה בשעת בישול לא חשיב התבשיל שבה נ"ט בנ"ט כיון דבשעת בישול גופי' נבלע בה. גם התבשיל בלוע טעם ראשון. והביא ראי' מדברי האו"ה שהביא הט"ז בסצ"ב לענין בישל בשר בקדירה שחממו בה מים ונפל עליו אז בשעת החימום ט"ח שכ' דיש להתיר דאם תפעפע הטיפה לפנים כבר פעפע בבישול ראשון ומסיק ובשביל זה שנבלע מבישול ראשון אינו אוסר דלא נשאר בה אלא משהו ע"ש. הרי דלא שרי אלא משום משהו אבל נ"ט בר נ"ט לא חשיב לי' אף דהשתא קיימינן שיצא מהדופן ופעפע לפנים וחזרה לכלי והרי הוה נ"ט בנ"ט ע"כ דהוא משום דכיון דהוא בשעת בישול גופי' לא חשיב נ"ט בר נ"ט. ובאמת סברא זו יש לה מקום בדברי הר"ן שהאריך ליישב קו' הרמב"ן על בעל התרומה שאסר בהודחו כלי בשר עם כלי חלב דלא הוה נ"ט בר נ"ט דכ' דמאן לימא לן דהכלים מפליטין תחילה במים דילמא פליטת הכלי בשר נותן תיכף טעם לתוך פליטת הכלי חלב ע"ש. ולכאורה ודאי דהליכת הפליטה הוא דרך המים דהא שני קדירות אינן אוסרות זא"א אלא ע"י רוטב וכ"ה לשון ספר התרומות ברא"ש גבי ירק שנתבשל בקדירה של בשר כו' וגם הירק אינו בולע אלא ע"י רתיחת המים ע"ש אלא דכוונתם דכל שהוא בפ"א לא קרי לי' בר נותן טעם אלא כט"א. אבל מ"מ הרמ"א אף דהודה לאסור בהודחו כלים כמבואר בסי' זה מ"מ הרי באר בסצ"ד ס"ה בהדיא דביש ס' כנגד א' מהן שרי הכל מדינא. וע"כ דס"ל דאין האיסור אלא משום שמתערבין שניהם בתוך המים אבל לטעם שיכנס הפליטה מכלי אל כלי אינו חושש דאי ל"ה אותה הכלי שיש ס' כנגדה הי' היא אסורה דהא נכנס בה טעם השני' ומוכח ע"כ ג"כ דאף דהוא בפ"א מכלי אל המים ומהמים אל הכלי אפ"ה חשיב טעם שלישי. וה"נ מעיקרא חשוב טעם שני אף שהוא בפ"א. וגם מדברי הר"ן יש לדקדק דמודה בזה ע"ש היטב וגם ראייתו מדברי האו"ה א"י כלל דנהי דלסברא דמפעפע אמרינן דהרוטב שבכלי מערב את הנופל על הכלי לפנים ומבלבל את הטעם בכולה בשוה. מ"מ ודאי אין אומרין שיצא תחילה מן הקדירה הכל לגמרי. וכ"ש בדברי האו"ה שם דאיירי בכ"ח דא"י מידי בליעתה לעולם. דודאי לא מהני הא דמפעפע אלא לענין שנתלה דנתפשט

הטעם בכולה בשוה אבל מה שהוא מגיע לפי החשבון על גוף הקדירה ודאי דנשאר עומד בה מתחילה הטעם הראשון והוא ברור ופשוט: ש"ך סק"ה האריך לענין עירוי מכלי של בשר על כלי חלב להתיר. ובט"ז כ' דחשיב העירוי כאלו הוא בכלי ואוסר כמו בהודחו בכלי גופו ולענ"ד אע"ג דקיי"ל דעירוי מבשל וחשוב לענין החמימות כאלו כל העירוי הוא בכלי מ"מ לענין הטעם קשה מאוד שכל העירוי מקבל הטעם מכל הכלי גופי' וא"כ בעירה אל כלי רותח הי' צריך לשער כנגד כל מה שבכלי שעירה ממנו ולא משמע כן בסו"ס צ"ב בהדיא אלא דאי"צ לשער אלא כנגד מה שנפל עליו וה"נ ודאי לא חשיב כמקבל טעם מן הכלי. וא"כ כבר הוה כעמד טעם שני בהיתר ואין כאן שום איסור ודוק:

ט"ז סקי"ב הביא בשם האו"ה דבעירויות הרבה בולע בכולו ע"ש. ולכאורה צ"ע בדודא דמר עוקבא דאמר התם מה בולעו בניצוצות אף פולטו בניצוצות דהיינו ע"י עירוי ע"ש. ולפי"ז הא אכתי הבליעה הי' ודאי ע"י עירויות הרבה דס"ל דעדיף. ונראה דהנה התו' בכ"ד הוכיחו מכאן דע"כ עירוי אינו ככ"ר דאי ל"ה לא הי' צריך לומר מה בולעו בניצוצות. והקשה הגרע"א דהא התם בל"ה גוף היורה רותחת. ובודאי הולך בכולה. והנראה לי בשי' התו' דהא כבר כ' הפו' גבי תוחב כף בקדירה דל"ת הגעלה דאינו מעלה רתיחה אף דחשיב ככ"ר מ"מ ההגעלה בעי רתיחה גמורה. והטעם דלעולם צריכה הפליטה להיות כהבליעה ודילמא בלע בה בשעת העלאת רתיחה. וא"כ א"ש דברי התו' דאי עירוי הוה ככ"ר לא הוה צריך להא דמה בולעו בניצוצות כיון דגם עירוי דין כ"ר עליו. אבל כיון דעירוי אינו ככ"ר גמור. תו ודאי דל"מ מה שהיורה היא רותחת כיון דמכח גוף העירוי עצמו לא היתה נכנסת בכולה ודאי דלא הוה מהני לבליעת כ"ר גופי' והוצרך לומר מה בולעו בניצוצות. ולפ"ז א"ש גם דברי האו"ה דהא דמהני עירויות הרבה נראה ברור דכוונתו דהיינו בזא"ז תיכף בלא הפסק כלל. וס"ל כיון דנרתחת קליפה הראשונה א"כ כ"ז שלא נתקררה תו אינה מעכבת מלהרתיח השני' וכן בכולה בזא"ז שיעור הקליפות כשיעור העירויות וא"כ כאן דכבר כל הכלי רותחת ע"ג האש ודאי הרי כבר מהני גם עירוי פ"א לילך בכולה ושפיר מהני אפילו לבליעת עירויות הרבה דהא מ"מ אין שם אלא עירוי על רותח כמו שבארנו וזה הוה גם בשעת הפליטה בפ"א וא"כ בכשנצטנן כבר בין עירוי לעירוי ודאי דאין בו אלא כ"ק ואף שהאחרונים לא הבינו כן נראה נכון כמש"כ. ועי' לקמן סי' ק"ד גבי שומן ודוק וה' יאיר עיני:

ס"ו מותר ליתן בתוך התיבה כד של בשר אצל כד של חלב מ"מ ולכאורה מתני' מפורשת דשרי דהא תנן גבי להעלות על השולחן בד"א שולחן שאוכל עליו. אבל שולחן שסודר

את התבשילין מותר. ובודאי לא איירי במכוסה דווקא דא"כ זה שינוי גדול ואפילו בשולחן שאוכל עליו שרי וע"כ במגולה איירי ואפ"ה באינו אוכל עליו שרי. אמנם לפמש"כ הר"ן בהא דע"ז גבי לא הלכת לצור מימיך כו'. דמסיק דל"ח לצנורא דלפי שעה ל"ח. א"כ מתני' דהכא נמי לפי שעה הוא. וא"כ בזה יש להקל לכו"ע. ודוק:

סימן צו

ס"א צנון שחתכו בסכין של בשר אסור לאוכלו בחלב נראה דאם בשלו בכלי חלב להמחבר לשי' בסי' צ"ה דפסק דקדירה של בשר ביורה של חלב שרי וא"כ ברור דהצנון אין עליו בשר יותר מהסכין עצמו. וה"נ הוה נ"ט בר נ"ט דהיתרא. ולפי"ז בבצלים לדידן דמקילין בהם בכל ספק לסמוך על שי' ר"י ור"מ דדווקא צנון ודווקא קורט. א"כ ה"נ בכה"ג דבשלן בכלי חלב יש לסמוך על שי' להקל בצירוף שי' המחבר דאינו אוסר בזה אפילו בצנון שבשלו בכלי של חלב כנ"ל. ויש להתיר בדיעבד ואפילו אינו מקונח דודאי כנגד הטיחה שהוא דבר מועט יש ס' וע' בסמוך:

ט"ז סק"א ואין להקשות מסכין שחתך בו בשר רותח דמבואר בסצ"ד דבשביל שומן שעל הסכין סגי בקליפה דהתם יש ס' אבל הכא אינו מתפשט כלל יותר מכ"נ וצ"ע דהא באר שם בעצמו באריכות דהא דלא הזכירו הטו"מ שם דצריך ס' משום דבאב"י דאינו אלא משום השמנונית הטוח ע"פ דמשהו הוא. בודאי בקליפה גופי' יש ס' ואי"צ יותר. וגדולה מזו כ' שם דבההיא דסכו בשמן של תרומה נמי איכא ק"א בקליפה [אלא דדבריו תמוהין בזה דהא באינו מינו גם בתרומה אי"צ אלא ששים] ועכ"פ מוכרח דיש ס' בקליפה לבד. א"כ מאי הוה הא דאינו מתפשט כאן יותר מכ"נ הא כבר בטל בס' בכ"ק. ובש"ך לעיל סצ"ד סקכ"ח תי' היטיב ע"ש:

שם סק"ה אבל בצלים שנחתכו בסכין אסור אף ביש ס' נגד הבצלים צריך להסירם דנ"נ וכמו בחלב לקמן סצ"ח ורבים אין מדקדקין בזה עכ"ל. ולולי ד"ק הי' נראה דהלכה כרבים. דהא שי', הטור לקמן סי' ק"ו דאף אפשר לסוחטו אסור לא אמרינן בשאר איסורין ועב"י שם דאפילו האוסרים אינו אלא מספיקא וא"כ הא בבצלים קיי"ל דבספק סמכינן אשי' ר"י דדווקא צנון כמבואר בש"ך סקי"ב וא"כ ה"נ בהאי ספיקא וכן מצאתי בנוב"י סימן כ' שצירף ספק דאפשר לסוחטו מותר לס"ס ע"ש. וכ"ש לספק זה דהכא דנקטינן לעיקר כן ודוק:

ש"ך סקי"ג תלינן דנחתכו במרא וחצינא דאף אם נחתכו בסכין סתם כליהם אינו ב"י ויש מקילין באב"י. וצ"ע דהא סכין מסתמא אינו מקונח. והפמ"ג כ' דתלינן דנתקנח

קודם באחר אבל בס"ד משמע דלא תלינן דנתקנח אלא בלימינ"ש שם דמביאין הרבה ונראה דבספיקא סמכינן אשי' הר"ן בסק"ג דאף טיח הסכין נפגם באב"י וכן הוא שי' הרא"ש והטור בסי' י' וע' מש"כ שם: שם סק"כ דודאי בצנון שהוא חריף טובא משוה גם שבפנים לשבח כו' מבואר מדבריו דחורפא ודוחקא בולע גם ממה שבפנים. וכן מוכרח מדבריו בסצ"ד סקכ"ח דלשי' האוסרים באב"י מקונח ע"כ דגם ממה שבפנים בלע יעו"ש. והקשה הגרע"א דא"כ למה קיי"ל לקמן דמהני נעיצה אפילו לדבר חריף דהא אין הנעיצה מכשיר אלא לקליפה החיצונה. וכבר נדחק בזה הפמ"ג בסימן י' ע"ש. ולענ"ד נראה ברור בפשיטות דהנה חורפא ודוחקא ודאי אינו שוה לרותח ודוחקא דרותח ודוחקא מרתיח גם את הסכין ופולט הוא עצמו גם מבפנים ובודאי ל"מ בזה אפילו הכשיר קליפה החיצונה של סכין דמ"מ מפליט מבפנים. אבל חורפא ודוחקא אינו עושה את גוף הסכין חריף. וגם זה לא הוה מהני כלל דכבר מבואר לקמן סי' קכ"א דל"מ נבלע חריף בכלי להפליט ע"ש. אלא דהחריף בעצמו מושך אליו הטעם אגב דוחקא. וא"כ ודאי י"ל דאינו אלא כשהד"ח נדחק ממש אל ממשות הבלוע בעצמו אבל כשהכשיר קליפת הסכין החיצונה שוב אין החריף נדחק אל ממשות הבלוע עצמה דמפסיק הקליפה הנכשרת ואינו בולע כלל וצ"ע:

ולענין מרקחת חריפים הנקרשים נראה דעדיין לא חשיב דוחקא כמש"כ הט"ז סוסצי"ד לענין מקפה מאורז ודוחן דלא מיקרי דוחקא יעו"ש:

שם או י"ל דזתים חריפים כמו צנון כדאמרינן בעירובין דאמרה יונה יהא מזונותי מרורין כזית. בתו' שם כ' דהאילן הוא מר ולא הפרי. אמנם בפסקי תו' ע"ז פרק אי"מ כ' דשמן זית עז וחריף ופולט כמו רותח. וכן משמע בסוף ע"ז. דאמרינן חולטין במי זתים ע"ש:

סימן צז

ס"א בהגה ואם זב תחתיו דינו כאילו נילוש עמו הסכימו האחרונים דאפילו אינו תחת הפת ממש אסור דקיי"ל דספיקא הוא אם מפעפע בכל הכלי והפלתי השיג דכאן דהוא גזירה דרבנן אין להחמיר מספק. ולענ"ד דע"כ אסרו הכא בספק דהא כ' התו' בהא דתנור שטשו באלי' דל"מ קינוח דא"א לקנח יפה יעו"ש ובודאי דז"א ודאי דאינו מתקנח יפה. ואפילו הוא ודאי מ"מ בודאי דאינו בכל המקומות. וא"כ אינו אלא ספיקא ואפ"ה החמירו. והטעם פשוט כמבואר בכ"ד דכיון דעיקר הספק לאוכלו בחלב הוא דאו' וע"כ יש לאסור מספק. שוב אסור גם בלא חלב משום גזירה וז"פ. עוד הקשה דאם אינו תחת הפת אפילו מפעפע אינו אלא נ"ט בר נ"ט ואינו אסור לדידן אלא בחשש בעין כמש"כ

התו' הנ"ל. אבל באמת לולי שאיני כדאי לענ"ד גוף דברי התו' קשים להולמם חדא דא"כ בדרבה ב"א דל"מ היסק נמי צ"ל דחשש לבעין אפילו לאחר היסק וכ"מ שם בדברי' בהדיא ולענ"ד הוא קשה מאוד עוד קשה טובא דמאי פריך שם ארב דאמר קדירות בפסח ישברו ול"מ היסק מהא דמהני היסק הכא בטש התנור באלי' הא יש לחלק בפשי', דהכא אין כאן חששא אלא לבעין. ומשו"ה ההיסק ודאי שורף את הבעין אבל החמץ דאיסורא הוא ואפילו הבליעה אסור שפיר י"ל דל"מ בכ"ח. ואע"ג דלרב לשי' גם כאן אסור אפילו הבליעה. דהא ס"ל נ"ט בנ"ט אסור מ"מ עדיין לק"מ דהא מחלקינן בסוף ע"ז דאפילו מה דצריך ליבון בהיתרא בלע סגי גם בהגעלה. וכן שי' בעה"ע בסצ"ג דבכה"ג מהני הגעלה אפילו בכ"ח. וא"כ כ"ש די"ל סברא זו על ליבון דמשו"ה סגי היסק בתנור שעשו באלי' [דהוה לענין בב"ח] דהוה היתרא בלע. אבל חמץ בפסח כבר נאסר ועוד דשי' הרבה פו' דחמץ מיקרי איסורא בלע ואף דבע"ז שם מסקינן דגם נותר מיקרי לענין זה היתרא בלע ואי"צ ליבון מ"מ י"ל דחמץ גרע מנותר כמש"כ הר"ן בפסחים והבאתי זה בסצ"ב. ועוד די"ל דבכ"ח דגרע ל"מ זה אלא בבב"ח דהוה היתרא גמור. כס"ד דהש"ס שם. ע"כ נראה כמו שכתבו האחרונים בשם המהרי"ט דמשמעות הברייי' דאסור בזה אפילו ליכא כדי נ"ט כלל ע"ש באריכות. ונראה בטעם הדבר דכיון דעשה זה בידים גזרו כדין לכתחילה דכל שיש בו מעט טעם אפילו המתבטל בס' אסור. ולא התירו ע"כ אלא בשהוכשר לגמרי ויצא כל חשש טעם אפילו משהו. וכ"ש דאין מקילין כאן בנ"ט בר נ"ט דאוסר באיסורא וכיוצא בזה כ' הט"ז בסי' קכ"ב סק"ח ע"ש. ומשו"ה פריך שפיר ארב דע"כ מוכח מהכא דבליבון ליכא שום חשש איסור כלל אפילו באיסורא דהכא ע"כ חמיר טפי כדברי המהרי"ט. והיינו נמי טעמא דרב"א דאסר בזה אפילו ע"י היסק אף דליכא ודאי חשש בעין משום דהכא החמירו לחוש אף לחשש בלוע משהו כנ"ל וא"כ מבואר דבזה אסרו נ"ט בר נ"ט ולק"מ ולפ"ז כל דברי הרב אינו אלא בעושה לכתחילה בכוונה. אבל במקרה בשוגג יש להתיר כדברי האחרונים ונכון:

סימן צח

ט"ז סק"ב וראי' דקפילא מהני אפילו בלא מסיח לפ"ת דחזקה דלא מרע נפשי' והא ודאי ל"מ במידי דבעי עדות. לכאורה יש לעורר בפשיטות דברים אלו דהא אפילו גבי ממון דעיקר עדות בכ"מ ילפינן מיני' מצינו בריש גיטין גבי ערכאות דסמכינן עליי' לענין ממונא דחזקה דלא מרעי נפשייהו יעו"ש, ואולי ס"ל להרב ז"ל דחזקה דערכאות אלים טפי והוה חזקה אלימתא כעין חזקה דסוקלין ושורפין עליו אפילו בעריות. אבל הכא

גבי אומן לא אלימא כו"ה וע' ט"ז סי' שט"ז וצ"ע וע' גיטין י"ט מקרי להו לתרי עו"ג זה שלא בפני זה במלפ"ת ודוק:

ש"ך סק"ב דע"כ דהא דבעי קפילא אינו משום דבזה חזקה דלא מרע נפשי' דהא מלפ"ת נראה שדעתו דהא דמלפ"ת אי"נ בדאו' היינו דאין סומכין על העו"ג דשמא טעה. אבל מה שאנו מחזיקין שהוא לפ"ת אין בו חשש. ומשו"ה מקשה דא"כ ל"מ גם לא מרע נפשי' כיון שהוא לפ"ת. אבל יותר נראה דע"ז גופא שהוא לפ"ת אין סומכין דאנו חוששין אף שנראה לנו שהוא לפ"ת מ"מ אין האמת כן. אלא שמשקר. וא"כ שפיר מהני לזה החשש שהוא משקר. סברא דלא מרע נפשי' ועפמ"ג:

ס"ב בהגה ולענין מב"מ אזלינן בתר שמא בש"ך השיג דלענין טכ"ע ודאי הולכין בזה אחר הטעם ע"ש. וכ"ה ודאי פשטא דסוגיא לכאורה שהרי הלכו בזה אחר קפילא שהוא אינו מרגיש אלא את הטעם. והח"ד החזיק מגן בעד הרב ז"ל ועיקר יסודו מדברי התו' רי"פ א"ע דקמח בקמח אוסר התערובות בא"מ מדאורייתא אע"ג דבצונן אין הטעם מתפשט בחבירו ע"כ העלה דהא דא"מ א"ב הוא מהל"מ ומ"מ בס' בטל דילפינן מזרוע בשילה וכל דבריו בזה תמוהין וכנגד פשטות הסוגיות ומש"כ דביטול בס' ילפינן, מזרוע בשילה הוא בפירוש היפוך הסוגיא דמסיק שם בהדיא בסוגיא דזרוע בשילה דלחומרא הוא דילפינן משם אבל לקולא לא מצינו למילף כלל דחידוש הוא ע"ש. ועיקר מה שאנו סומכין לבטל בס' כ' כל הראשונים שם דהוא משום דודאי בטל הטעם בכך ע"ש הרי ודאי, דעיקר בזה הנ"ט. ומה שהקשה מדברי התו' גבי קמח בקמח נראה לי ברור דהתם דאיכא ממש של דבר כל שהוא נרגש בעצמו בחבירו אין לו ביטול כלל ובאמת אינו מדין טכ"ע. אלא דבכה"ג דנרגש ממשו של דבר אין עליו דין ביטול כלל. וכיוצא בו כתב הט"ז סי' ק"ד בארוכה לענין יבש שנאבד בלח דלא שייך ביטול כלל אפילו באלף כיון דהוא נרגש וניכר במישוש היד אע"פ שאין אנו יכולים לבררו ע"ש. כ"ש בכאן בפחות מס' דגוף הדבר ניכר בטעמו דאין לו ביטול כלל [מיהו יבש ביבש אפיל באי"מ הוה דרבנן כמסקנת הש"ך בסי' ק"ט דהתם דכל חדא לחודי' קאי וע"כ ההיתר הוא בהתירו בפני עצמו. א"כ ע"כ דהאיסור הוא בטל ברוב אבל קב"ק כאן דהוא נבלל היטיב וכל משהו היתר איסור ניכר בו. ודאי לא שייך ע"ז דין ביטול כלל] ותדע דהא לשי' רש"י דטכ"ע לאו דאורייתא כלל ואפ"ה בטעמו וממשו מודה כמבואר בהדיא בדבריו בחולין שם וכ"כ הר"ן בארוכה. והנה התו' בזבחים ע"ח גבי הא דר"ל דהפיגול והנותר שבללן זה בזה דפריך עליו מברייתא דהעושה עיסה מן חיטין ומן אורז ומסיק דמבא"מ בטעמא כו' כ' שם דקשה משם לשי' רש"י דטכ"ע לאו דאורייתא [והיינו דהרי סתמא דסוגיא

שם מסיק בתיובתא אדר"ל מהא ברייתא דבא"מ דאיכא טעמא הוא דאורייתא] ועוד הקשו שם דלמה לא פריך אר"ל מכל התורה דטכ"ע מדאורייתא ע"ש. ולולי ד"ק אדרבה סוגיא זו מחוורא טפי לשי' רש"י דבאמת לא קרי לי' שם כלל טכ"ע דבהא ודאי אדרבה קיי"ל דלאו דאורייתא. אלא התם דקאי בתערובות גוף הדבר והיינו דקרי לה נו"ט ברוב והוה ס"ל בס"ד שם דלר"ל אפילו בהא לאו דאוריי' ופליג אר"י דהביא רש"י בחולין שם. ומשו"ה לא פריך מכל התורה דבאמת לא קיי"ל טכ"ע בכל התורה מדאורייתא ולא פריך אלא מהא דעיסה ואין הקושי' מכח טכ"ע דזה הו"מ למפרך מכ"ד כמש"כ התו' ועוד דהא לק"מ די"ל דבריי' דהתם ר"ע היא דס"ל בודאי דטעם כעיקר דאו' ורבנן פליגי עליו כמש"כ רש"י בחולין. אלא דהתם לענין לצאת י"ח בפסח להקל ודאי דלא סגי בטעמא לחוד דאין לנו למילף מהא דג"נ לקולא וע' מש"כ בזה בסוס"י צ"א [ותדע דהא אפילו במצה מבושלת קיי"ל דאינו יוצא בה ידי חובתו] וע"כ דבגוף הדבר באי"מ כ"ז שהוא נרגש בל"ה אי"ב מדאורייתא. וכמש"כ דע"ז לא שייך דין ביטול כלל. וזהו שי' רש"י. וא"כ אין שום ראי' מדברי התו' לענין קמח בקמח דהוא תערובות הגוף כנ"ל ודו"ק:

ולענין חתיכה שנאסרה מאינה מינה ואח"כ נתערבה ברוב היתר שהוא ממין האיסור הראשון שהוא אי"מ של חתיכה זו דעת האחרונים הפמ"ג ופלתי נוטה דזה חשיב עכשיו כאינה מינה כיון דכבר נאסרה חתיכה זו והוא אי"מ. ועפמ"ג סי' ק"ט. ולענ"ד נראה דאפילו לשי' רשב"ם דלגבי מב"מ למ"ד דל"ב ס"ל דגם המים הנאסרים מבלועת חתיכה של איסור חשיב מינו לגבי מים דהיתרא היינו דווקא לענין מב"מ דקיי"ל כרבא דבתר שמא אזלינן. ושמא דהני מיא. הוה מים אסורים. אבל לדידן באי"מ דהסכימו כל האחרונים כהש"ך דבתר טעמא אזלינן ודאי דאי"צ לבטל אלא את טעם האיסור. ותדע דהא קיי"ל לכו"ע דאיסור בלוע אינו אוסר בלא רוטב משום דבלוע א"י מחחיכה לחתיכה אלא ע"י רוטב וע"כ דטעם עצמו של חתיכת ההיתר אינו אוסר כלל אלא טעם האיסור. וא"כ כל שיש רוב היתר ממין טעם האיסור ודאי בטל הוא מדאורייתא. ויש לי לחזק סברא זו. עפ"מ שכ' ליישב קו' התו' על הרשב"ם מהא דמשני גדי אסרה תורה ולא חלב דמ"מ הרי ודאי דהחלב היוצא הוא אסור משום בליעת טעם הבשר ואכתי הוה מב"מ לשי' רשב"ם ע"ש. דהנה כבר אמרתי לתרץ קושי' התו' לשי' האומרים חנ"נ גם בכל האיסורים דהאיך הגעילו יורות גדולות מכלי מדין דהא המים נ"נ ובשלמא למ"ד דלא נ"נ בשאר איסורים י"ל דהגעילו שני פעמים. ובפעם השני דלא הי' אלא איסור משהו שנכנס במים הראשונים כבר נתבטל. אבל למ"ד דנ"נ קשה ע"ש דהפלתי הקשה דאף למ"ד נ"נ מ"מ הא הטעם של האיסור ודאי אין בהם אלא לפי חשבון. וא"כ אף דהמים

של ההגעלה הראשונה נ"נ מ"מ בהגעלה שני' הא גוף טעם של האיסור שהוא משהו הוא בטל כנ"ל וטעם המים של הגעלה הראשונה שנ"נ זה ודאי לא עדיף ממב"מ דבטל ברוב מ"ה וה"נ בטילים ברוב במי הגעלה השני'. וכ' דהקושי' לרב דס"ל חנ"נ וס"ל מב"מ ל"ב ע"ש. וא"כ י"ל בפשיטות דרב ס"ל לענין מב"מ כאביי דבתר טעמא אזלינן. וכיון דהאיסור של המים אינו אלא משום בליעת טעם האיסור ל"ח כלל מב"מ עם מי הגעלה ושפיר בטל במי הגעלה השני' וא"ש. וא"כ מיושב קושי' על הרשב"ם ג"כ בפשיטות דהא התם הסוגיא אליבא דרב ע"ש וכבר הוכחנו דבתר טעמא אזיל וא"כ איסור החלב משום בליעת הבשר אינו כלל מב"מ ושפיר משני גדי אסרה תורה כו' יעו"ש. אבל הרשב"ם אליבא דידן דקיי"ל כרבא דבתר שמא אזלינן שפיר כ' דגם זה הוה מב"מ ודו"ק. וא"כ כ"ז לדין מב"מ ל"ב דשייך בתר שמא אבל לדינא דידן לענין אי"מ ודאי הכל הולך אחר הטעם וז"ב:

ועט"ז דנתערב תחילה באי"מ. ואח"כ נתוסף מינו אין להקל בספק נשפך דחנ"נ עפמ"ג. ונראה כוונת הט"ז דהיינו בהי' תחילה כשנתערב באי"מ ספק ס' דמעיקרא דהוה סד"א דטכ"ע כבר הוחזק לאיסור. וע"י גילגול דניתוסף מינו נעשה דרבנן לא מקילינן אבל כשיש להסתפק עכשיו בההוספת מינו. שאולי יש בו ס' כנגד כל מה שנאסר. ויש בו בודאי רוב כנגד האיסור הנה אם הי' כל התערובות דבר צלול ודאי דאין להחמיר כלל בזה דהא ברוטב מבואר לקמן סי' ק"ו דלא שייך אפשר לסוחטו אסור דרוטב נתערב יפה וא"כ אי"צ בזה אלא ספק ס' בהנטרפות האי"מ שנתערב בו תחילה ורוב מינו בודאי כנגד האיסור יש להתיר. (אלא שיש לדון משום חזקת האיסור ואכמ"ל). ואם הי' בתחילה בהתערובות דבר גוש שנאסר בבליעה ונתוסף רוטב היתר ממין האיסור הראשון והוא רוב כנגד האיסור. אין נראה להתיר את החתיכה לומר דעכשיו מדאורייתא נתבטל האיסור הבלוע בהחתיכה ברוב שממין ההיתר שנתוסף ונבלע עכשיו בהחתיכה. והיכי שיש ספק ס' הוה סד"ר לקולא. דהא קיי"ל אפשר לסוחטו אסור מדאורייתא וא"כ אפילו בס' אסור מדאורייתא וכ"ש דרוב היתר ממינו לא שייך כלל. ואפילו לשי' הטור דס"ל דאפשר לסוחטו מותר בשאר איסורין מודה כאן דבשלמא התם שנתבשל ברוטב בששים ע"כ דנתבטל הטעם. אבל בזה בשלמא כשהתערובות בפ"א שפיר י"ל דאמרינן סלק דתלינן דרוב הטעם הנבלע באי"מ הוא מהרוב היתר. אבל כשהאיסור כבר נבלע בו ונאסר מנין לנו כלל להתיר החתיכה האסורה כבר ברוב כנגד טעם האיסור וי"ל דזה הוה כהשביח ולבסוף פגם בסי' ק"ג דקיי"ל דאסור וע' בסי' קל"ד גבי נפל קיתון של מים לבסוף אבל יש לחלק בכ"ג ודוק:

ס"ד כנגד כל מה שתחב מהכף דל"י כמה בלע. ע' פלתי בסצ"ט בשם התו' חולין והאו"ה ולפ"ד נראה דבזה דהכא דהאיסור הוא משום תחיבת כף אם הקדירת היתר היא של מתכת. יש לצרף גם הבליעה שבתוך הקדירה גופה להיתר. אמנם הד"מ סוסי"ז הביא דברי האו"ה וגמגם עליהם. ואף שבפלתי נתיישב. מ"מ נראה דעת הד"מ שהתו' לא כ' אלא בבליעת הקדירה עצמה אבל כלי אחרת ל"מ ואף שיש לדון ע"ז מהא דנתערב במינו ואי"מ יש לחלק בין אוכלין לכלים ואין להקל. אמנם בכף עצמה אם יש בה בליעת היתר וידוע כמה בלעה הכף דהסכימו האחרונים דבכלי מתכת ל"א נ"נ יש לצרף גם הבלוע היתר שיש בכף להיתר ע"ש היטב:

שם בהגה חלב שנפל לקדירה ונתבטל בששים צריך ליתן מים צוננים להקפיא החלב כו' והנה בסי' צ"ט גבי חלב שנפל למים ונתבטל הביא שם הש"ך בשם הת"ח דרשאי ליתן לכתחילה עם בשר ולכאורה סתרי קצת דהא התם נמי אפשר שלא יערב בבשר ולא יהי' איסור. ואולי דהכא הוא לפי שאין זה ביטול כלל כיון שאפשר להפרישם אבל שם כיון דא"א להפריש וע"כ הוא בטל רשאי גם לערב בו בשר. אמנם יותר נראה דיש לחלק בזה דבב"ח כל חדא היתרא ולא אסרה תורה אלא דרך בישול וכל שאינו בנו"ט אינו איסור כלל ושרי לכתחילה משא"כ הכא שהרי הוא אוכל איסור שנתבטל ולפ"ז בשומן שנפל לחלב יש לחלק דאם הי' בשעה שנפל רותח וצלול א"כ כשנתבטל אי"צ להקפיא דהא לא הי' איסור כלל. אבל אם הי' קרוש בתחילתו וא"כ קיי"ל דכזית בשר שנפל ליורה גדול של חלב בשר אסור. א"כ אף שנימוח אח"כ תו לא הוה אלא כאיסור שנתבטל וצריך ג"כ להקפיא וע' מש"כ ברסצ"ב ודוק: ט"ז סקי"א דקדק לענין שומן דנימא דלטעמא עביד כמו בביצה שלבנו בו תבשיל באו"ח סתק"ג ויש לתמוה עליו דשם כ' בעצמו דהטעם שם דכיון דעביד לטעמא הוה כמב"מ ע"ש. הרי דלא נתן בזה דין עבידא לטעמא דתבלין אלא חומרת מינו. ופשוט דלא שייך זה אלא במוקצה שם. דהוה דשיל"מ. וכמו שכ' התו' בביצה שם לענין מים ומלח דכל דלתקן את הקדירה הוא כמינו ע"ש. אבל בשאר איסורין לא שייך זה כלל. והמג"א שכ' שם דנראה לדקדק מדברי המחבר דדווקא טעמא וחזותא. מ"מ משמע בב"י שם דהרכיב ג"ז לדשיל"מ. וכן מבואר שם בד"מ בהדי'. ונראה בסברתם דס"ל דליכא למחשבינהו כמינו אלא עד דאיכא תרוייהו טעמא וחזותא. ותרויי' ג"כ ל"מ אלא דבזה חשוב כמינו ובדשיל"מ ל"ב. אבל בשאר איסורין לא שייך כלל. ואף דמדברי התוס' הנ"ל מבואר גם במו"מ דליכא אלא טעמא לחוד דג"כ חשיב מינו כנ"ל וכן הביא הב"י שם שדקדק כן המהרא"י ע"ש. אמנם, כבר כ' ברסק"ב דמו"מ עדיף דא"א כלל בלא מו"מ. וע"ש שכ' ראי' נכונה לזה. ובהכי א"ש דבסשצ"ז הביא שם המג"א דברי

התו' הנ"ל וע"כ דאין המחבר חולק עליו. וע"כ כמש"כ דמו"מ שאני. וא"כ לכו"ע לא שייך כ"ז בשאר איסורים ודוק:ועש"ד סקי"א לענין שומין ובצלים אי חשיבי לטעמא והנה התו' בנדה ד"נ ד"ה כל כ' אסוגיא דריש חולין דהנותן לשכנתו לעשות לו עיסה. אינו חושש לשאור ותבלין דע"כ תבלין דהתם היינו כגון שומין ובצלים ע"ש. ומסיק עלה התם שאני תבלין דלטעמא עבידי הרי דגם הני חשיבי לטעמא ע"ש וצ"ע:

ס"ט קדירה שיש בה נ"ט זיתים היתר ונפלו בה ב"ז אחד של דם ואחד של חלב כ"א מצטרף עם ההיתר לבטל את חבירו כבר בארו האחרונים דאע"ג דהרמב"ם פסק דאין איסורים מבטלים זא"ז הכא ליכא נ"ט ודבריהם צריך ביאור דהא בתו' זבחים הוכיחו דהא דר"א דאין איסורים מבטלים זא"ז היינו אפילו ליכא נו"ט דהא ר"ל דס"ל דמבטלים אסיק בסוגיא דהיינו מב"מ דליכא נו"ט וע"כ דר"א דפליג הוא אפילו היכא דליכא נו"ט אבל הוא פשוט דהתם בליכא אלא איסורים אלא שהם שלשה וכ"א מתבטל ברוב. וכיון דליכא אלא האיסורים וס"ל דאין מבטלין זא"ז אע"ג דליכא טעמא מ"מ כאן דהכל איסור אין מה שיבטל אבל כאן דאיכא תשעה וחמשים של היתר. כל שנתבטל הטעם בטיל מדאורייי' ברוב ההיתר. ואף דמדרבנן בעי גם במינו ס' דווקא מ"מ בכה"ג כיון דאפילו הוא אי"מ הרי בטל טעמו ואי"צ ס' מדאורייי' לא שייך להחמיר גם מדרבנן ואפשר דבדרבנן סמכו אדר"ל דאיסורים מבטלין זא"ז ודוק:

סימן צט

ס"א וגוף הקדירה אינה מצטרפת כו' לפי"ז נראה פשוט דאם הי' קדירה קטנה בתוך קדירה גדולה אין מה שבתוך הקדירה הגדולה מצטרף לס' להתיר מה שבקטנה כיון דאמרינן דאין הקדירה מצטרפת ומבואר הטעם בתו' חולין שם דגוף הקדירה אינה בולעת כמו האוכלין א"כ הרי מפסקת גם בפני מה שבגדולה מלהצטרף. אבל לענין גוף הקדירה הקטנה אף דבכ"מ גם הקדירה אסורה כשאין ס' כאן לענין בליעת הקדירה עצמה ודאי מצטרף כל מה שבקדירה הגדולה וגם גוף הקדירה הגדולה מסייעת להביטול. דלענין בליעת הקדירה הקטנה עצמה שאנו דנין שתאסר מחמת בליעתה. לא שייך לומר שאינה בולעת כ"כ וא"כ הכל מצטרף לס' ואינה נאסרת. ומיהו כל מה שבפנים נ"נ בזה וצריך ס' נגד כל מה שבפנים ובלא נודע עפמ"ג בסקט"ו ואם הוציאה רותחת יש כאן ספק הט"ז סוסיצ"ב בשם התו' אם היא חשובה עדיין כ"ר אפילו כשכבר הוציאה יעו"ש. ולמעשה צריך ישוב:

בהגה וי"מ שלא לצרף עצמות האיסור עם ההיתר. ועח"ד דנתקשה דמ"ש מעצמות היתר. ואי עצמות איסור אסורים. א"כ לצטרפו עם האיסור. ותי' דהלחלוחית שבהן איסור הוא. אלא דאין בהם טעם כ"כ לאסור אבל כיון דהם איסור אין יכולין לבטל את האיסור. ולא זכיתי להבין דזה שייך לענין ביטול ברוב. אבל כאן דיש רוב היתר לענין ביטול הטעם בס' אם עצמות יש להם בליעה ובעצמות היתר מצטרפין. א"כ למה לא יקחו גם עצמות האיסור את חלקם בהטעם. ואין בההיתר אלא בליעה פחות מס' והעצמות בעצמם יאסרו. ואולי כוונתו כמש"כ הב"י בסי' צ"ג דאינו בדין דהאיסור יגרום היתר ע"ש ודחוק. ובאמת בתו' ע"ז ס"ט גבי רגלי דבורים משמע בהדיא דהעצמות בעצמם היתר הוא כמו דאין להם טומאה בנבילה ובב"ט. וכן באבמה"ח קיי"ל דחידוש הוא דהעצמות מצטרפים לאיסור אבל לכאורה נראה דהעצמות בליעתם מועטת ואם עשה כלי מעצם ודאי דלא יצטרף עצם הכלי כמו בכל קדירה ובאמת יש לפקפק דאולי הירו' ס"ל כלישנא דמשערין הקדירה ולא קיי"ל כן וצ"ע. ולולי דמסתפינא הו"א דדווקא אמרו בעצמות מצטרף עם ההיתר וכדאמרינן גבי נשבר העצם ועור ובשר חופין את רובו עור מצטרף לבשר ע"ש והכא יש לפרש דמצטרף היינו היכי דהרוב הוא היתר גמור וקל הוא שהקילו משום דבאמת קיי"ל דס' הוא לחומרא דרוב פעמים אין טעם גם בפחות והקילו לצרף גם עצמות ובשל איסור לא הקילו וצ"ע:

שם ובמקום הפסד יש לסמוך אמקילין עש"ך שהקשה בשם הב"ח דלשי' הרב דגוף החרס נעשה נבילה גם כאן הוא איסור דבוק. ולפי"ז הי' לו להצטרף עם האיסור ולכאורה הו"ל להקשות גם ברישא למ"ל טעם דעצמות איסור אין מצטרפין ת"ל דאסור משום דבוק וי"ל דכיון דבמקום הפסד מודה הרב דאין גוף החרס נ"נ ודבוק חומרא בעלמא י"ל דלא הוה מחמירין כלל בזה משום גוף העצמות דהוה כחרס אי לאו משום החומרא דאין העצמות האיסור מצטרפין. אבל מה שהיקיל הרב במקום הפסד להקל לסמוך אשי' המקילין לצרף העצמות קשי' לי' דהא יש כאן גם חשש דאיסור דבוק. וא"כ הא קיי"ל דתרי קולי לא מקילינן במקום הפסד וכמש"כ הש"ך בסי' ע' ובחידושינו שם נתבאר כמה ראיות בזה ע"ש. ובמה שתי' דהוה ככלי עצם דיש לו הגעלה ואי"נ נבילה. לענ"ד י"ל דכוונת הב"ח דאינו כלל משום נעשה נבילה. אלא כיון דקיי"ל דעיקר הדבר כמו שהוא עכשיו משערין אף שי"ל דהי' תחילה הרבה יותר. וא"כ כיון דבעצמות שנתבשלו כבר מבואר בס"ב דמשערין גם בעצמות. ה"נ כאן כיון דהוא דבוק. הוה נמי כנתבשלו כבר. ויש לשער גם כנגד כל העצמות משום דלא ידעינן כמה נפיק מינייהו וצ"ע:

ס"ד אבל מה שכלה מחמת האור אינו מצטרף ע' ב"י בשם הרשב"א דדעת רש"י לצרף גם זה שכלה וכ' עליו דאינו מחוור דמה לנו מה שרבה מתחילה כיון דהשתא ליכא והביא ראי' מסאה תרומה שנפלה למאה וטחנן ופחתו כו' דדווקא לפי שגם התרומה פיחת ע"ש. ולענ"ד לפמש"כ הרב בסי' צ"ח דנפל לאותה קדירה ב"פ אי"צ אלא פ"א ס' משמע דלא חששו לנ"ט ב"פ באותו דבר עצמו. וא"כ ה"נ כיון דכבר בטל טעמו קודם שנתמעט ההיתר שוב אין לנו לחשוש עוד לאותה קדירה. (מיהו לפמש"כ בשי' הרשב"א ברסצ"ב יש לדחות זה דמ"מ אין להקל עכשיו מדינא. אבל אין רש"י מוכרח לזה ע"ש). אבל התם גבי תרומה דהוה תערובות הממש עצמו כל שאין עכשיו כנגדו מאה ודאי ה"ה אסור ואין לדמותו לזה דכאן כלל. מיהו כ"כ בסי' צ"ד דדין זה דהתם צ"ע וע' טור סוסיק"ו ודוק:

ס"ה אין מבטלין איסור לכתחילה עש"ך בשם הר"ן דנחלקו בזה התו' והראב"ד אי הוא מדאו' ולולי שאיני כדאי הי' נראה להשוות המחלוקת דהנה נראה דבתרומה דאיכא מצות נתינה לכהן או בערלה וכה"כ וחב"פ דמצותן בשריפה כשמבטלן והוה כאלו מכלם מן העולם ובודאי לא מקיים מצות נתינה ושריפה. בזה אסור מ"ה. אבל בשאר איסורין דאין חשש לכלותן מן העולם בזה ודאי לא מיתסר מ"ה ומחלוקת התו' והראב"ד גבי זרוע בשילה נראה דבסברא דהתם דווקא פליגי דהראב"ד ס"ל דהתם נמי דהוא ממתנות כהונה דאיכא עליו מצות נתינה אין מבטלין מ"ה. והתו' ס"ל כיון דהתם כך הוא דינא מ"ה לבשלה עם האיל ודאי לא שייך בזה כלל מצות נתינה ולא שייך בזה דהוא חידוש משום ביטול מצות הנתינה. [וגוף ביטול האיסור הרי ודאי לא עדיף בזה משאר כל ביטול איסור דהוה דרבנן] אבל בעלמא אין ביניהן שום מחלוקת ודוק. והנה לכאורה יסתור דברינו מדברי הר"ש סופ"ה דתרומות דכ' דהא דאמר ברישׁ ביצה והתנן אין מבטלין איסור לכתחילה הוא מדתנן גבי סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה וריבה עליו שוגג מותר מזיד אסור ע"ש. ולכאורה לפ"ד הא תרומה שאני דאית בה מצות נתינה אבל באמת דברי הר"ש יסתייע לנו. דלכאורה יש לדקדק עליו דהא לכאורה משנה מפורשת היא בערלה ומייתי לה בגיטין נ"ג דנטיעה של ערלה שנתערבה לא ילקט דמבטל איסור לכתחילה אלא דערלה כ"ז שאינה בטילה הרי מצותן שכולן בשריפה. וכההיא דחבילי תלתן של כה"כ שנתערבו דכולן ידלוקו. ועי' רש"י סנהדרין ד"פ גבי שור הנסקל שנתערב ודוק. וא"כ התם ודאי אסור לבטל דמבטל מצות שריפה מדרבנן ואין ראי' לשאר איסורין אבל תרומה שנתערבה קיי"ל דמוכרה לכהן חוץ מדמי אותה סאה ואין מצות נתינה אלא על אותה סאה. ואותה סאה הא אפילו תתבטל במאה הי' צריך להרים ואין כאן

ביטול מצות נתינה. ואפ"ה אסור שם לבטל. ושפיר מייתי מינה לכל איסורין. וביותר י"ל דמשו"ה תנן באמת במתני' שנפלה תחילה לפחות ממאה ואח"כ ריבה. ולא תני בביטל לכתחילה בשוגג מותר במזיד אסור. כההיא דנפלו ונתפצעו דגיטין שם. אלא משום דבתרומה דאיכא מצות נתינה הוא פשיטא דלכתחילה אין מבטלין והוא מדאורייתא. אלא אפילו כשנתבטל כבר מדאורייתא וליכא ביטול מצות נתינה כנ"ל. אפ"ה אסור ודוק: והנה כ' דבא"ה בודאי אסור מ"ה דהא נהנה מן האיסור ודימו זה לגדולין שכ' התו' בע"ז מ"ט דבא"ה אסור ובאיסור אכילה מותר וכן מהא דקיי"ל דא"ה אין לו דין ממון ש"מ דאסור לבטל מ"ה. ואין כל זה מוכרח לענ"ד דגדולין ע"כ שאני דלא נתבטל עדיין האיסור ואפילו בזרעו כלה ונעשה עפרא עפר א"ה אסור הוא ולא פקע מיני' האיסור כלל. ונהנה ממש מא"ה. אבל כאן דאינו נהנה מהם אלא כשנתבטל וה"ה כבר ככלה. הרי אינו נהנה כלל מן האיסור אלא דנהפך להיתר. וא"כ מנין לנו לאסור תחילת הביטול שהוא כמכלה אותה מן העולם. ואע"ג דאסור למכור א"ה מדאורייתא כדמוכח מהא דר"א דנבילה דמדפרט בה קרא מכירה לנכרי ש"מ דשרי בהנאה ע"ש. מוכח דהא בא"ה אסור אע"ג דקיי"ל דכל א"ה אינו תופס דמיו בדיעבד פשוט דהתם לכתחילה ההנאה מאיסורא גופה הוא ודוק. וגם מה שדקדקו מהא דלא מיקרי דין ממון נראה ג"כ דלא שייך לקרות דיש לו דין ממון כיון דאין ההנאה מזה אלא לאחר הביטול דכבר כלה מן העולם וע"כ צ"ל כן דלא מיקרי דין ממון אפילו הוה שרי לבטל. דאי ל"ה הא דמסקינן בריש פרק כ"ש דשרצים מותר בהנאה מדכתיב לכם שלכם תהא. ולשי' דבא"ה דבעלמא אסור לבטל. א"כ מנ"ל הכא דשרי לגמרי בהנאה דילמא לא שרי לי' שם רחמנא אלא לבטלן כמו בזרוע בשילה. ומשו"ה הוא דקרי לי' לכם אבל בעיני' אסור וע"כ דלא מיקרי בהכי לכם וכנ"ל. וראיתי מש"כ ראי' מהא דבחדא דרבנן קיי"ל דאין חוששין לקדושין ותרי דרבנן חוששין ואי איתא הא גם חדא דרבנן ע"י ביטול אינו אלא תרתי ע"ש. וליתא מכ"ט חדא די"ל דתרי גופה קולא דידי' משום ביטול הוא ול"מ זה בחדא ועוד דהא ע"י ביטול ג"כ אכתי אינו היתר גמור דקיי"ל דבמזיד אסור וע"כ לא מקשה אלא משום דכשיעבור ויבטל לא יהי' אז אלא תרי דרבנן. אבל ז"א דא"כ יעבור ע"ז תרתי זימני איסור תרי דרבנן ופשוט דזה חמור מחד דרבנן חד זימנא. וגם לפ"מ שתי' התו' בהא דחזו שלא כדרך הנאה א"ש גם בזה ע"ש ודוק:

ש"ך סק"ז מיהו בדיעבד גם דעת הראב"ד כהמחבר וכמש"כ הר"ן בשמו ע"ש בר"ן דכ' שם דנחלקו בזה ר"י ורבי יוסי וקיי"ל כרבי יוסי דבשוגג מותר ע"ש. וכן קיי"ל במבשל

בשבת דמדינא שוגג מותר אף דהוה בדאורייתא אלא דהחמירו הגאונים משום ע"ה ולא שייך כאן וע' רא"ש פ"ק דחולין. ודברי הא"ד כאן לא מחוורין כלל:

ט"ז סק"ה הקשה הא דקיי"ל כאן שוגג מותר ובסי' ק"י גבי נפל לים פסקינן דהפיל אפילו בשוגג אסור ותי' דהתם משום אערומי אבל כאן אית לי' מגו דלא נתרבה ופי' הח"ד דהכא הוה מגו דשתיק והתם אף דהוה יכול לומר דנפל בעצמו לא עדיף כ"כ כמגו דשתיק וזה ל"מ. ואין חילוק זה ברור דהא מגו דאמירה נמי מהני לענין נאמנות בכל התורה. ועוד דבשלמא בריבה איכא מגו דשתיק אלא יאמר דכך נתערבה [וג"ז אינו כ"כ מגו דשתיק] אבל בביטול בשוגג ודאי דאין כאן אלא מגו דאמירה ואפ"ה מבואר בהדיא במחבר דמהני. ובאמת ליישב הך דהכא י"ל בפשי' כעין שחילקו התו' בב"ק ד"ק דאפילו לר"מ דקניס גבי נפלו ונתפצעו שוגג אטו מזיד בשאר ביטול לא קניס. ונראה במקור סברתם מדמסקינן ברי"פ המוכר פירות דאפי' במזיד ממש לא קניס ר"מ היתרא אטו איסורא אלא במקום דודאי עביד איסורא ע"ש. וא"כ ה"נ דווקא בנתפצעו דכבר נאסר הכל שפיר קנסינן אפילו לאו ודאי עביד איסורא. אבל בשאר ביטול דע"כ נקנוס גם היתרא אטו איסורא. לא קנסינן שוגג. כיון דאינו ודאי דעביד איסורא במזיד וכ"ז מוכרח בגיטין שם דמסיק בדר"י דבעלמא לא קניס ובנתפצעו קניס דאתי לאיערומי והיינו ע"כ משום דהתם לי"ל פסידא דהשתא נמי כולן אסורין. וא"כ גבי נפל לים ג"כ י"ל דחששו טפי לאיערומי משום דלי"ל פסידא משא"כ בביטול דהכא לא חיישינן לאיערומי אלא הא אנן קיי"ל גם בנתפצעו דשוגג מותר אפילו בידים כמבואר בסק"א ע"ש. והתם לא עדיף מנפל לים. ולמה לא שרינן גם בנפל לים. ונראה דהנה הביא בהג"א פגה"נ סל"ב דהורה ר"י הצרפתי בדבר חשוב להתיר ע"י שיזרוק אחד והקשו עליו דהתם במכירו תני זורקו אבל באינו מכירו ל"מ זורקו. ולענ"ד איני רואה קושי' לדבריו דהא אנן קיי"ל בנפל אחד לים דשרי ופריך שם בזבחים ממתני' דתנן ימותו כולן ומשני דרב דאמר כר"א וס"מ דשם לא ס"ל כר"א וא"כ גם סתם מתני' דחולין שם נמי דלא כר"א ומשו"ה ל"מ אלא במכירו. אבל לדידן שפיר י"ל דאפילו אינו מכירו מהני אלא דהתו' כ' שם דווקא נפל. ונראה דלישנא דנפל משמע להו דווקא ממילא אבל באמת אינו מוכרח דהא בההיא דנפלו ונתפצעו מסיק עלה בפירוש אם בשוגג אם במזיד יעו"ש. וכן משמע בתו' רי"פ כל הזבחים דכ' דגבי אורג מלא הסיט בבגד לא קתני ונתערב דיכול להסיר מלא הסיט מכל אחד כו' משמע נמי דס"ל דשרי אפילו בידים [וגוף דבריו יתבאר לקמן בסק"י בס"ד] ונראה בטעמם דס"ל להתיר הכא לכתחילה ולא אמרינן בזה אין מבטלין איסור לכתחילה משום דכיון דקיי"ל דאיסור ביטול לכתחילה הוא דרבנן. א"כ כיון די"ל

דאיסורא מפיל. ואין כאן מבטל איסור. הוה ספק דרבנן לקולא. וכן קיי"ל בספ"ד דהיכי שאינו ודאי שמבטל שרי ע"ש. ובזה י"ל גם מה שהקשינו לסברת התו' דהחמירו בזה יותר לקנוס שוגג דהיינו כיון דהכא קיל טפי וא"כ י"ל דיש סברא להיפוך לקנוס בזה אפילו שוגג. משום דקיל איסורא טפי. וכה"ג בשבת ל"ח דאע"ג דמבשל בשבת ל"ג שוגג אטו מזיד במשהה גזרו טפי דאתי לאיערומי ע"ש:

באחרונים הביאו דברי המג"א דעשה בהוראת חכם מיקרי שוגג. ולזה לא הוצרכנו דהתו' בב"ק הנ"ל כ' דע"כ אפילו לר"מ דקניס שוגג בעשה בהוראת חכם מודה יעו"ש:

ס"ו בהגה חלב שנפל למים ונתבטל כו' ועש"ך דיכול לבשלם עם בשר לכתחילה. והנה הר"ן בנדרים נ"ב כ' בשי' הרי"ף דאוסר פת שאפאה עם הצלי לאכול בכותח הוא משום דהיתר בהיתר אין לו ביטול. ולפ"ז חולק על דין זה. ונראה בטעם הרב דפסק בזה בפשי' להתיר דיש לו ראי' ברורה מהא דקיי"ל דמותר להניח כדא דחלא בהדי כדא דכותחא ול"ח דיפול בו מן הכותח דיתבטל בתוכו והובא לעיל סי' צ"ה וש"מ דהיתר בהיתר בטל. אבל הרי"ף לשי' דיש לו שם גי' אחרת בש"ס עב"י סצ"ה ואין משם ראי'. אבל רוב הפו' דהביאו שם כגי' דידן ע"כ לא ס"ל כהרי"ף בזה. ובחידושי הגרע"א הקשה על הרי"ף ממתני' דצמר גמלים ורחלים שטרפן מותר להביא פשתן. ובאמת כבר הביא המרדכי ראי' זו בפ"ב דפסחים גבי חמץ לפני זמנו ע"ש. וכן קשה ע"ז משי' הר"ן גופי' גבי שביעית אוסרת כ"ש במינה לביעור דכ' הר"ן בנדרים נ"ח דהיינו לפני זמן איסורו. ואפ"ה דווקא במינו. ואולי שי' הרי"ף דבאמת פלוגתא היא. והוא סמך על מתני' דביצה גבי האשה ששאלה מו"מ לעיסתה דס"ל דע"כ פליגא בהא כמש"כ הר"ן בנדרים שם וסמך על משנה זו משום דס"ל כוותי' רבנן דפת שאפאה עם הצלי וצ"ע: ס"ז איסור מועט שנבלע בקדירה כו' לכאורה קשה ע"ז מדודא דמ"ע בשילהי ע"ז דעביד לי' גדנפא ומבואר שם דהוא מדינא ולמ"ל גדנפא כיון דהוא יורה גדולה שדרכה להשתמש בשפע ודאי דהשפה שלה הוה משהו בעלמא. ולפ"מ דקיי"ל חנ"נ בכל האיסורין ע"כ הוה התם לאחר מעל"ע דאי ל"ה נאסרה מן המים דצ"נ. וא"כ משמע דגם באב"י אסור אפילו איסור משהו. ואפשר דהיתר דדרכה להשתמש בשפע הוא דווקא כשלא הי' בתחילה אלא איסור משהו אבל התם דהיתה בתחילה אסורה לגמרי בנו"ט שוב אינה ניתרת עד שתפליט לגמרי ולא נשאר אפילו משהו וכעין שכ' הב"י בסי' ק"ו גבי אפשר לסוחטו בשאר איסורים דאפי' נתבטל בס' ל"מ כיון דנ"נ תחילה. וכיון דנאסרה שוב אינה ניתרת עד שתפליט לגמרי ע"ש. ולפ"ז ע"כ הא דכלי איסור נתרת בהגעלה ע"כ צ"ל דפולטת לגמרי. וא"כ כאן דנשאר משהו ל"מ. כמו בחתיכה. ואף דקצת יש לחלק דהתם המשהו מתפשט בכולה. אבל כאן כל

הכלי הוכשרה לגמרי אלא במקום גדנפא נשאר בו משהו אי"נ. ועוי"ל דעד כאן לא היקל אלא בשדרכה לערות ממנה בצונן אבל בל"ה בסוף העירוי לא ליהוי ס' כדלקמן סק"ז גבי דגים. וכן בדרכה להשתמש ביבש בלא רוטב תאסור מקום איסור הבלוע כנגדה בודאי אין להקל. וי"ל דאיירי הש"ס בכה"ג. עוד נראה דבאפשר בהגעלה ודאי אין מקילין בזה וק"ו מאיסור שנתבטל כבר דאם אפשר להוציאו מבואר בסי' צ"ח דצריך להוציאו כ"ש לבטלו בתחילה. ולא הותר אלא בכ"ח דאין לו הגעלה. ומ"מ ההיא דדודא הצ"ל ודאי אכתי לא מתיישבא בהכי דאי משום זה דאפשר הוא. לא מצי לאוכוחי מינה דבעלמא כבולעו כ"פ. די"ל דש"ה דלא אפשר יותר והוה ככ"ח דמותרת בדרכה להשתמש בשפע. ומ"מ הסברא נכונה לענ"ד:

סימן ק

ס"א ברי' אפילו באלף אינה בטילה ע' רא"ש שהביא פוסקים דבאלף בטילה וראייתו מהירושלמי דהורה ר"י בעכברא אחד באלף והנה לא משמע כן מסתימת הש"ס ויש ליישב ראייתם עפ"מ שכ' הפלתי גבי כינה דכיון דקיי"ל דבעי ברייה נשמה א"כ כינה דקיי"ל דההורגה בשבת פטור לא חשוב ברייה נשמה. והנה בשבת ר"פ ח"ש מבואר דהיינו טעמא דפטור דילפינן מעורות אילים מאדמים דדווקא פרה ורבה. וע' חולין סו"פ העוה"ר דיש עכבר דאינו פרה ורבה אלא נוצר מן האדמה. וא"כ גם בזה ההורגו פטור. ול"ח ברייה נשמה. וע' ב"י סי' ק"י דשי' הראב"ד דביצה אף דלא הוה ברייה נשמה מ"מ היא ברי' דצריכה שיעור גדול אלא דבאלף בטילה כדמוכח סוגיא דריש ביצה דמוקי הא דביצה א"ב באלף דווקא משום דבר שבמנין או דשיל"מ ע"ש וא"כ י"ל דהירושלמי ג"כ קאי בעכבר זה ומשו"ה בטיל באלף אבל ברי' גמורה שפיר אינה בטילה אפי' באלף [ואם לא נסכים לסברת הראב"ד לחלק בדין ברי' א"כ סוגיא דביצה גופה הוה סייעתא לדידהו דברי' בטילה באלף. אם לא דנימא דביצה ל"ח ברי' כלל]. מ"מ מצריכותא דהש"ס בחולין מברי' לדבר שבמנין אינו מוכרח כ"כ דשוין הן לגמרי כדמצינו בסנהדרין ל"ו דעביד צריכותא לענין גר וממזר דכשירין לדון ד"מ אע"ג דאין שוין לגמרי כדהוכיחו שם התו' ועביד צריכותא לפ"מ שהמשנה שנוי' סתם כמש"כ שם התו' ע"ש:

שם וביצת, אפרוח הש"ך פקפק בזה דאינה אסורה מתחילת ברייי' דבעידנא דקא גביל היתרא הוא. והפלתי הוסיף עוד דאין כאן אלא נבילה דרבנן ולא עדיף מנבילה דאו' יעו"ש. ולולי ד"ק דברי המחבר נכונים. דהא בא"ט ס"ד גבי ביצת השרץ שאם רקמה ואכלה לוקה פריך מאי איריא טמאה אפילו טהורה נמי דתניא לכל השורץ לרבות

אפרוחים שלא נתפתחו עיניהם דברי ראב"י ומשני דהוא מדרבנן וכ' הרי"ף דבלא יצא לאויר העולם כו"ע מודו והנה לפי ס"ד דהוה ס"ל דהוא דאו' ע"כ ס"ל דהוא ברי' גמורה כשרץ ללקות בכ"ש דאי ל"ה לא פריך מידי. וא"כ גם לפי המסקנא דהוא דרבנן הוה שרץ דרבנן ולא כמש"כ הפלתי דהוא נבילה דרבנן וא"כ ודאי לא שייך לומר ג"כ בעידנא דקא גביל היתרא הוא, וכמו דלא אמרינן הכי בשרץ גמור. והטעם פשוט דבשעה שהוא מתרקם חשוב אז תחילת ברייתו ומעיקרא מילתא אחריתי הוא והוא נכון. ולענין ביצה שיש בה דם כ"כ בסי' ס"ו דנראה בזה מחלוקת הרשב"א והרא"ש דלהרשב"א הוה כבר כריקמה וחשובה כבר כבשר וא"כ פשוט דהוה ג"כ ברי' ולהרא"ש האיסור בכולה משום דם. וא"כ פשוט דלא שייך בה ברי' דאיסור דם גופי' אינו ברי' כמו חלב ועוד דהוה כקיבלה איסור ממ"א. ובזה א"ש מה שנסתפק בבדה"ב אי ביצה שיש בה דם חשיבא ברי' ולכאורה לפמש"כ המחבר בספ"ו דביצת טריפה חשובה דבר שבמנין א"כ ה"נ ת"ל משום דבר שבמנין אלא דביצה שיש בה דם י"ל דחשובה כבלועה בה איסור ממ"א דלא הוה גם דבר שבמנין כמבואר בסק"א ומדברי הש"ך בסי' ק"ז נראה דתופס האיסור משום דם ובחידושי בסס"ו כ' דנראה דקיי"ל כהרשב"א וצ"ע לדינא:

עח"ד דממעט בזה גם איסור שאינה זבוחה דאף דהוה מתחילת ברייי' אינו מחמת עצמה אלא ממ"א. והנה צ"ל ג"כ דס"ל להמחבר דכללא דאם יחלוק ושמו עליו לא הי' מוציא את איסור נבילה מדין ברי' וע"כ דס"ל דחתיכת נבילה לא מיקרי נבילה אלא חתיכת נבילה וכמו חתיכת עו"ט ומשו"ה הוצרך להא דתחילת ברייי' ובזה מיושב דברי הגש"ד דס"ל דנתנבלה בשחיטה אינה בטילה מטעם ברי' ותמהו הכל עליו דמבואר בש"ס לענין ללקות בכל שהוא דנבילה אינה ברי' ובזה א"ש דיש לחלק בין ללקות בכ"ש מדין ביטול די"ל דס"ל נמי כשי' זו דהא דנבילה אינה ברי' הוא משום דאינו אסור מתחילת ברייי' אלא דבזה לא ס"ל כהמחבר דהמחבר ס"ל שנתמעט מזה גם איסור דאינה זבוחה כסברת הח"ד הנ"ל. ומשו"ה גם לענין ביטול לא הוה נבילה ברי'. ובעל הגש"ד ס"ל דזה לא שייך אלא לענין ללקות בכ"ש. דשם לא שייך איסור דאינה זבוחה דלית בה לאו. אבל לענין ביטול ה"ה מיקרי ברי' משום איסור שאינה זבוחה וס"ל דזה מיקרי שפיר מתחילת ברייי' ודו"ק: ס"ב נמוח הגיד צריך ס' כנגדו הט"ז כ' דהוא דרבנן והח"ד כ' דאע"ג דאמרו אין בגידים בנו"ט היינו דפליטת טעמו אינו מטעים אבל נמחה גופו נרגש והוה מ"ה ע"ש וכן נראה מוכרח מדברי הש"ך בסי' ק"ג סק"ב ע"ש ולכאורה מהא דאמרינן עץ הוא והתורה חייבה עליו הי' נראה כדברי הט"ז דאין לו טעם כלל. ומ"מ הנכון כדברי המחמירין וראי' ברורה דע"כ דאע"ג דאמרו עץ הוא ל"ד הוא דאי ל"ה א"כ כמש"א באבמה"ח דמחייב

בצירוף דעצמות דחלקו פטור. דכיון דחידוש הוא שיצטרפו העצמות אינו מצטרף בכזית בכא"פ. ה"נ בגה"נ אי ס"ד דהוא דבר שאין בו טעם כלל וא"כ הוה כעצמות וחידוש הוא שיתחייב אפי' עליו לבד הול"ל דחילקו פטור וע"כ דלאו דווקא כעץ בעלמא דאין בו טעם כלל אלא דאינו טעם גמור. אבל מ"מ יש בו בעצמו טעם שיאסר. וא"כ בנמחה גופו ונתערב בא"מ כיון שטעם עצמו נרגש אף שאינו נו"ט בחבירו ל"ג מתערובות קמח בקמח בצונן דכ' התו' ברי"פ א"ע דהוה דאו' אף שאין הצונן נו"ט בחבירו אלא משום שהוא נרגש (וע' מש"כ בזה בסי' צ"ח) וה"נ ל"ג כאן ואין להקל ודוק היטיב ס"ד ירקות מבושלים שנמצאו בהם שלשה תולעים כו' עט"ז דדווקא בנשואין ומילה קיי"ל כרבי דס"נ להקל. משמעות דבריו דהיינו אפילו באיסור דאורייתא דווקא שם בס"נ דלא הלכו בו אחר הרוב וחזקה כמבואר בריש חולין ד"ט גבי תאינה מנוקרת ע"ש. חששו לו בתרי זימני כרבי. אבל בכל האיסורים אפילו בשל תורה לא חששו לתרי זימנא. ואכתי סמכינן בהא אחזקה [ובב"ש סי' קנ"ד סי"ז מבואר דחולק בזה. ועי' בחי' שם]. ומה שהוצרך כאן לכך אע"ג דכאן בל"ה הא דברי' אינה בטילה אינו אלא מדרבנן ואינו אלא סד"ר. וא"כ בל"ה הי' יכול לומר דאזלינן בזה לקולא נראה דהיינו דאפילו כהך דס"ג דהקדירה אין בו אלא מרק. והולך לשי' בסי' ק"ד דיבש בלח אפילו אינו יכול למוצאו אין בו כלל דין ביטול בתערובות אפילו מ"ה דאין יבש בטל בלח ע"ש בארוכה. וא"כ ודאי דיש בזה ג"כ איסור דאורייתא ודו"ק. [ומ"מ לדינא כ"כ שם הש"ך דמשמעות הפו' בכאן דדווקא ברי' הוא דל"ב בזה. הא בל"ה יש בזה דין ביטול. וע' או"ח סי' תמ"ז גבי פרורין שנפלו ליין ודוק. וכן בסי' ק"א כ' הט"ז בעצמו דיש סתירה על האו"ה דס"ל דברי' בטילה באינה מינה מדין ברי' שנפל למרק הרי דסובר בעצמו דאי לאו משום ברי' הוה בטל. ואולי משמע לי' דמ"מ איירי שם ביש בקדירה גם איזה חתיכות יבש ומיושב גם קושי' הש"ך. עליו ממשמעות הפו' בכאן וצ"ע]. ולענין דינא בב' תולעים נראה דמ"מ אפילו לפי שי' דהוה איסור דאורייי' וגם נאמר דבדאו' לא סמכינן אדרשב"ג מ"מ ע"י בישול יש ספק נמוח כמבואר בספ"ד. וא"כ אפילו אם אינו אלא ספיקא אי הלכה כרשב"ג בצירוף ספיקא דנימוח הוה ס"ס ודווקא בהוחזק בודאי בתולעים מחמירין בספיקא אבל בספיקא מקילין כמבוא' בהדיא בספ"ד ע"ש היטיב:

סימן קא

ס"א חתיכה הראוי' להתכבד כו' ובהגה ואפילו אינה אסורה אלא מדרבנן אינה בטילה. בפלתי כ' דלחד תי' בתו' דבדרבנן נחתינן חד דרגא. א"כ לדידן דקי"ל את שדרכו. בדרבנן

אפילו את שדרכו בטילה, אמנם בדפ"ב, שם כ' בד"ה טומאת משקין דרבנן דע"כ דווקא בתרומה בזה"ז דרבנן בטומאת משקין דרבנן לא מקילינן. כמו שאין מקילין בתרומת פירות דרבנן ע"ש. וכן מוכח ע"כ מרפ"ג דערלה דתנן דאורג מלא הסיט מצמר בכור לא בטיל אע"ג דהוה דרבנן כמו שהוכיח הר"ש שם וע"כ דלא בכל דרבנן מקילין וע' רי"פ כל הבשר גבי חלת חו"ל ודוק ט"ז סק"ג ומ"מ נראה דלא חשבינן לסתם גבינות עו"ג מחלב טריפה דאזלינן בתר רובא ע"ש. ולכאו' יש לתמוה עליו דלא הביא דהוא סוגיא מפורשת בסו"פ כל הבשר גבי קיבת עכו"ם דלא חיישינן לינקה מחלב טריפה ע"ש. ונראה די"ל דמשם אין ראי' לזה דע"כ דאפי' לס"ד דשם דאסר קיבה מחלב טריפה נמי לא ס"ד אלא מדרבנן דאיל"ה מאי מייתי מהא דלוקחין מהן ביצים ואין חוששין לטריפה ע"ש. הא לפ"מ דקיי"ל דטריפה אינה יולדת. א"כ ליכא חששא גבי ביצים. אלא לעיברה ולבסוף נטרפה. וא"כ ודאי אית לה חזקת כשרות. ומאי מייתי ראי' לחלב דליכא חזקת כשרות וע"כ משום דשם בקיבה פשוט דליכא אלא חששא דרבנן ומייתי שפיר מביצה דאיכא חזקת כשרות בדאורייתא לקיבה דליכא חזקת כשרות בדרבנן ע"ש וז"ב ומוכרח. וא"כ כאן לגבינה מחלב גמור דהוה חששא דאורייתא וליכא חזקת כשרות אין לנו ראיה משם ודוק:

ש"ך סק"ו וראי' דהראבי"ה ס"ל דקליפה הוה חתיכה הר"ל כו'. לכאורה צ"ע קצת דהא הראבי"ה ע"כ ס"ל דאפילו באיסור בליעה אמרינן ר"ל דכיון דמודה דבקליפה אינו נ"נ ע"כ אינו אלא בלוע ואפ"ה ס"ל דאמרינן ר"ל וצ"ע וע' ר"ן סו"פ כל הבשר דבקליפה אפילו בבב"ח י"ל דלא נ"נ וצ"ע: ס"ג תרנגולת בנוצתה אינה ר"ל ע' ש"ך דשי' הרב דמ"מ אם דרכו למנות ל"ב וחלק עליו והפלתי הוכיח דלא כהש"ך מרי"פ התערובות דאמרינן בחטאות שנתערבו דאי"ב ומפרש ר"פ משום דרכו למנות אע"ג דכבש בעורו וצמרו ל"ג מתרנגולת בנוצתה ולולי ד"ק לק"מ דהתם בחייהם ל"ג ודאי מטבעות ע"ז ועורות לבובים דחשובין דרכו למנות אף דאינן לאכילה כלל. אבל לאחר שחיטה דלא חזו אלא לאכילה תיכף. וחסירין תיקון גדול כזה. בטל חשיבותיי' ובטילו. אמנם בהג"א פגה"נ סל"ג מורין סתימת דבריו דתרנגולת בנוצתה אי"ב והי' נראה לפרש משום דבר שבמנין וכשי' הרב וצ"ע. וע' מש"כ הפמ"ג לענין כלי גדול של חמאה דהוה כחבית יי"נ ע"ש. הנה בש"ס מבואר דדווקא סתומות ולומר דדווקא ביין הוא דלא חשוב פתוחה כדר"פ אלו מציאות צ"ע דא"כ יותר נראה לומר להיפוך דדווקא ביין חשוב חבית סתומה ולא בש"ד. וכן משמע לענ"ד בהרמב"ם פ"ח ממע"ש דדווקא ביין קנה המעשר את החבית בחבית סתומה ולא בשאר כל המשקין ע"ש. ומש"כ לענין חלחולת שממלאים קמח כבר

הביא הט"ז בסי' ק"י בשם הרש"ל דריקנית בטילה. ומש"כ דברי' לא משכחת במינו. וכ"כ הכו"פ. ל"י דהא בש"ס דאמרו ברי' לא בטילה קאי בגה"נ שנתערב בגידים דהוה מב"מ. וכן אבמה"ח באברי שחוטה ופשוט. ומה שדקדק הכו"פ מדברי פי' המשניות פ"ב דערלה דכ' דכל מה שמנו חכמים אינו אלא במינו המעיין שם יראה דקאי בהדיא גבי תערובות לח. וא"כ מה שמנו חכמים ודאי אין כוונתו אהא דסוע"ז אלא אהך דנדרים דנ"ח דמני שם טבל וחדש והקדש וי"נ דהוא ג"כ במינו אפילו במשהו בלח וכעין שכ' התו' דהא דאביי ורבא גבי מב"מ הוא בטבל וי"נ ודוק:

ד"מ א' הביא מ"כ דחתיכה שאינה מנוקרת מיקרי ר"ל דראוי' לנכרים וכ' ע"ז ואין אנו צריכים לזה דאפילו חתיכת א"ה מיקרי ר"ל כו' ע"ש. נראה שהבין דכוונתו דנתערב חתיכה שא"מ במנוקרת ואף דשא"מ אינה ראוי' לישראל ראוי' לנכרים ובודאי דאינו אלא תי' דהא אפי' הי' א"ה אינו בטל. וגם בל"ה קשה שיהי' שייך בזה תערובות. אבל פשוט דכוונת הכותב שנתערב חתיכת נבילה בין כשירות וכולם אינם מנוקרות וס"ל דכמו תרנגולת בנוצתה לא מיקרי ר"ל כיון דצריך טורח גדול ה"נ חסרון הניקור הוה טורח גדול ובשביל זה לא הוה לו למיקרי ר"ל אלא דכיון דאפי' כמו שהיא היא ראוי' לעו"ג שפיר הוה ר"ל ויש סעד לדבריו מדברי התו' חולין ד"ק ד"ה שאני דהוה ס"ד דתלי בר"ל קודם ביטול וס"ל שם בפירוש דראוי להתכבד לעו"ג הוה ר"ל. וכן במסקנא שם כ' לגבי חטאת דכהנים אין מחזיקין טובה זה לזה. משמע דגבי עו"ג שפיר מיקרי ר"ל וכן נראה לדינא וצ"ע. שוב ראיתי שכבר דברו בזה בחב"מ ובנוב"י:

ס"ז נחתכה חתיכה מותרת ממ"נ דאם האיסור נחתך כולן מותרות עט"ז. ובאמת לא נתברר לי סברא זו לפ"מ שהביא הגרע"א בסי' ק"ה תשו' הרשב"א גבי שני חתיכות אתת גדולה ואחת קטנה וא"י איזהו האיסור. דכ' דאין להתיר הקטנה ממ"נ דאם היא היתר ה"ה מותרת ואם היא אסור הרי הגדולה היא ההיתר ונתבטל הקטנה ברוב. דז"א דכיון דאתה מבררה לאיסור לא שייך שתתבטל יעו"ש שכן נראה ברור בכוונת דברי הרשב"א. וא"כ ה"נ לכאורה אם אתה תופס שהאיסור הוא נחתך לא שייך עליו ביטול והיא אסורה והט"ז נראה שכיון ליישב זה במש"כ פי' בספק איסור. וא"כ י"ל דהתם דווקא בשני חתיכות דאם השני' היתר היא איסור ודאי אבל מ"מ לאחר העיון אי"נ לחלק בזה. ואולי י"ל דהרשב"א שם לשי' דס"ל בסי' ק"ט דאיסור שנתבטל לא שרי אלא כ"א בפ"ע דאנו תולין על כל אחד דהוא מהרוב היתר אבל לבשלם ביחד לא שרי. וה"נ בזה לא שייך ביטול כיון דאתה מבררה לאיסור. אבל לשי' הרא"ש שם דשרי אפילו לבשל ביחד דכל שנתבטל נהפך האיסור להיתר גם בכה"ג שייך ביטול דכיון שרוב הוא היתר הכל נהפך

להיתר ולהרשב"א לשי' באמת אי"צ בזה ממ"נ דבל"ה לכאורה הא כיון שנחתך הוה כפירש וקיי"ל דמרובא פריש כמש"כ הט"ז בשם המהרא"י בסמוך. אלא דבקבוע שאינו ניכר שי' ר"י והפו' לאסור אפילו פי' ממילא. ומשו"ה הוצרכו להתיר כאן מטעם ממ"נ דיש ע"ז דין ביטול. אבל הרשב"א הרי הסכים שם לשי' ר"ת דשרי כמבואר בסק"י ס"ו ע"ש. א"כ מותר כאן בפשיטות משום פי' ודוק:

ט"ז סקי"ד כי חלק זה הרוב נגד הקבוע השני. ולא זכיתי להבין פירוש דברים אלו. דבקבוע לא שייך רוב כלל. והמועט הוה כהמרובה וצ"ע: עה"ד שהקשה בהא דפריך בריש חולין לר"מ דחייש למיעוטא היכי אכיל בשרא דילמא במקום שחיטה נקב הוה. דמאי פריך והא מודה ר"מ בביטול ברוב. וא"כ אפילו הי' נקב היא בטילה ברוב כשירות. וכ' דכיון דאין הספק מצד התערובות. אלא הספק על כ"א בפ"ע לא שייך ביטול ע"ש. וכיוצא בו חקר הפמ"ג בפתיחה לתערובות יעו"ש. ולענ"ד משמעות הפו' גבי ארי שנכנס בין השוורים דיש חששא על כ"א דמ"מ תפסו בפשי' דמן התורה בטלו מיעוט הנדרסים ברוב אלא דמדרבנן ב"ח לא בטלו יעו"ש ובסצ"ו גבי לימונ"ש שמביאין העו"ג דאפילו נאסרו שנים או שלשה בטלו ברוב. ובסק"ו גבי דגים שנמצא בהם דג טמא דאפילו נאסרו כ' או ל' עד ס' בטילים ברוב וכן בכ"ד. ומצאתי בפמ"ג סי' ק"ה שהביא גבי ספק באיזה נגע החלב. דבכנה"ג כ' שם דבכה"ג לא בטל מטעם הנ"ל. והפמ"ג חלק עליו. ולענין קושי' הח"ד הנה לפ"מ שכ' האחרונים דכל שנודע לאחד לא שייך ביטול א"כ י"ל דחששת הש"ס דילמא הוה נקב ונודע לאחד. דלא שייך ביטול וז"פ. וגם בעיקר הביטול ברובא דעלמא אינו מבורר לי כלל. ולשי' הב"ח לקמן סי' ק"י דתערובות חניות הוה קבוע דאורייתא ע"כ דפשיטא לי' דלא שייך בזה דין ביטול מ"ה ע"ש:

בחי' הגרע"א כ' דבד"ח באיסור דרבנן י"ל דשרי לחתוך כדי שיתבטל דלא הוה אלא כמוסיף על התערובות דמותר באיסור דרבנן לשי' המחבר בסי' צ"ט. וצ"ע דא"כ בחבילי תלתן של כה"כ דכ' התו' דלא הוה אלא דרבנן כנ"ל א"כ למה כולן ידלוקו יחתוך החבילות ויתבטל וצע"ג סימן קב ס"א בהגה מיהו אם לבנו בה מאכל כו' עש"ך משום דלחזותא עביד. ולכאו' למ"ש בסמוך דכל דבר הבא לתקן הקדירה הוה כמב"מ לא הוצרך לזה. אבל באמת נלענ"ד דלא לכל דבר הוה כלל זה דהרי גבי מחמץ גבי תרומה אמרו דווקא מב"מ ע' פ"ב דערלה ובחולין צ"ט. אלמא דאע"ג דאתי לחמץ לא חשיב אינו מינו כמינו. וע"כ דדווקא מים ומלח בעיסה דאי אפשר לעיסה בלא מים ומלח חשוב מינו הא ל"ה אינו חשוב כמינו וכן הוא משמעות התו' שם ור"ן בנדרים נ"ב ע"ש וע' מש"כ בזה בסל"ח וצ"ע:

ס"ב כל שאין המתיר עתיד לבוא בודאי ל"ח יש לו מתירין. עש"ך שהקשה דהא סוגיא מפורשת היא בביצה. ולענ"ד דהנה הפלתי הביא שכבר הקשו דהכא בביצת ספק טריפה היכי שייך כלל יל"מ דממ"נ דאם יתברר שאינו טריפה הרי לא הי' כאן, איסור מעולם. ואם הוא טריפה אין לו מתירין. ותי' דאם היינו אומרים דזה מיקרי יל"מ אף אם הוא באמת טריפה אינה בטילה כיון דנקרא עליו שם היתר. ויפה תי' דהא גם לענין מב"מ אזלינן בהא בתר שמא. ומ"מ פשוט דזה שייך לטעם הר"ן בהא דדשיל"מ לא בטל במינו. דבהא נקטינן כר"י דמב"מ ל"ב. אבל לטעם דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר פשוט דלא שייך זה. והנה כ"כ התו' בכ"ד דהא דמב"מ ל"ב לר"י אינו אלא בלח דאי ל"ה היכי תרומה עולה בק"א במינה ע"ש. וא"כ פשוט דה"נ לענין דבר שיל"מ לטעם הר"ן דהוה כמב"מ אינו אלא בלח. והנה סוגיא דריש ביצה ע"כ אזלא ביבש. כדמוכח שם באוקימתא דר"פ דמוקי לה משום דבר שדרכו למנות ע"ש. וע"כ יודע הר"ן דהתם ביבש הטעם משום דעד שתאכלנו כו' וא"כ כיון דהתם אין הטעם אלא משום עד שתאכלנו כ"כ דזה פשוט דלא שייך זה בביצת ס"ט דממ"נ אי אינה טריפה השתא נמי היתרא הוא ואי טריפה היא לא יהי' לה היתר ופשוט דאין זה דבשיל"מ. אבל המחבר כאן הא פסקי בספ"ו דביצה שלימה אינה בטילה כלל ע"ש. וע"כ קאי הכא בלח. וא"כ שייך בזה טעם הר"ן דהוה כמב"מ. וא"כ שפיר הו"א דעכ"פ יש לה שם יל"מ ואפילו היא טריפה אין לה ביטול כמש"כ הפלתי. ומשו"ה הוצרך לסברת הרשב"א משום דאין המתיר עתיד לבא בודאי ומסוגיא דביצה לא הוה ידעינן לה דהתם ביבש והכא בלח ודוק:

ס"ד לא שייך דבשיל"מ היכי שהמאכל מתקלקל הנה לטעם דעד שתאכלנו הוא פשוט אבל הרי כ"כ גם הר"ן בריש ביצה. ולכאורה לשי' דהוה כמב"מ א"כ מאי נ"מ במה דמתקלקל וזה ודאי דוחק לומר דכיון דאין לו היתר עד שיתקלקל לא נקרא עליו שם היתר וכן קשה הא דכ' ר"ת דטבל לא הוה יש ל"מ היכי דאין הבעלים בעיר וכן היכי שצריך הוצאה גבי הגעלה. ע"כ נראה דבאמת לא אמרינן כל הני קולות אלא היכן דגוף האיסור אין לו מתירים דהא בטבל האיסור הוא תרומה שמעורב בו. וכן גבי כלים בבליעת איסור אין שום היתר לאיסור הנבלע בהם ולא שייך כלל דנקרא עליהם שם היתר אלא משום עד שתאכלנו והיכי שאין התיקון בידו לא שייך אבל היכי שיש להאיסור גופו היתר דהוה כמב"מ ודאי דאין לחלק בזה. ובזה א"ש דברי הט"ז בר"ס שכ"ג דהעלה בארוכה דקונמות דהוה יל"מ בשאלה אפילו עכשיו אינו מוצא פתח לנדרו הוה יל"מ כיון דנקרא ע"ז שם היתר ע"ש. ולכאורה וכי גרע מאין הבעלים בעיר או שהמאכל מתקלקל. ולפמש"כ א"ש דהתם דווקא לפי שאין האיסור ניתר בעצמו. אבל נדרים דנקרא עליהם שם היתר תיכף

משום דמצוה לאתשולי עליו ולהתירא קאי והוה בזה גם לדידן מב"מ דל"ב שפיר ל"מ תו מה שעכשיו אינו מוצא פתח דמ"מ שם היתר עליו וכמב"מ דמי וכמש"כ בשם הפלתי לענין טריפה ונראה לי ראי' ברורה לדבריו מנדרים נ"ט דאקשי שם אהא דתרומה בטילה בק"א דליהוי יש ל"מ ומוקי בתרומה ביד כהן. והדר פריך מסיפא דתני דתמכר לכהן ומשני בישראל שנפלו לו מבית. אבי אמו כהן. ופריך עלה תו מדתני עלה חוץ מדמי אותה סאה ע"ש. והקשו רבים דכיון דניחא לי' ביורש. א"ש ממילא דכיון דהמפריש מת שוב אין היתר לנדרו. ושפיר מיירי ביד ישראל, אלא שמת המפריש. וכ"ש לשי' ר"ת דאף אם הבעלים אינו בעיר לא הוה יל"מ ולדברי הט"ז אתי שפיר. דבאמת כיון דנדרים מצוה לאתשולי עליו ונקרא עליו שם היתר שוב ל"ב אפילו עכשיו אין לו היתר ואפילו מת דכמב"מ דמי וכן תרומה לפי ס"ד דהש"ס דלא הוה ידע לחלק משום מצוה לאתשולי והוה כנדרים [ול"ד למש"כ לעיל בטבל דהכא ע"י שאלה משתנה מה שהוא יותר משיעור של תרומת עצמה להיתר גמור ודוק] אלא דביד כהן ס"ל להש"ס דכיון דאתי ליד כהן ונשתנה הרשות שוב פקע מינה שם ההיתר דמעיקרא, אבל כ"ו כשהיא כבר ביד הכהן ונשתנה שמה. אבל כ"ז שהיא ביד הישראל ס"ל בפשי' דלא פקע שם ההיתר ממנה והוה שפיר יל"מ וא"ש. ולפ"ז כ"ש דל"מ בנדרים אם המאכל מתקלקל ומ"מ כ"כ דזה דווקא בלח אבל ביבש ליכא כלל אלא טעמא דעד, שתאכלנו ובודאי דלא אמרינן לה אלא היכי דהמתיר בידו. וסוגיא דנדרים צ"ל דמשמע לי' אפילו בלח ע"ש ודו"ק:

שם בהגה הא דדשיל"מ אינו' בטל היינו דווקא כשהאיסור בעין עש"ך להתו' והר"ן דהקשו בהא דהנודר מן הבשר ונתבשל באחר בנו"ט דאמאי בטילה הא הוה דשיל"מ ע"ש ע"כ דס"ל דאפילו טעם אוסר [מיהו מהירושלמי שהביאו אין ראי' דאיהו פריך מדתנא ונתערב באחר וי"ל דברייי היא ומיירי באיסור בעין ע"ש] ובאמת נראה לי דלטעם הר"ן דהוה כמב"מ א"כ הא במב"מ ודאי דאפילו בטעם בעלמא ל"ב כדמוכח בכ"ד ובחולין ד"ק גבי כיון שנתנה טעם בחתיכה ע"ש. וה"נ ודאי אפילו בטעם בעלמא דלגמרי מדמינן לה כמב"מ. אבל לטעם דעד שתאכלנו שפיר י"ל דטעם בעלמא דקיל בכ"ד ולית בי' מלקות י"ל דהקילו בו. ול"ח נקרא עלי' שם היתר. [מיהו גם להר"ן ע"כ הא דבשיל"מ ל"ב ע"כ אינו אלא חומרא מדרבנן כדמוכח בהדיא בב"מ נ"ג גבי מע"ש דיש לו מתירים בפדיה ואמר עלה דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי] וכן מוכח לענ"ד מדברי הרי"ף גבי פת שאפאה עם הצלי דליכא אלא ריחא בעלמא וכ' עלה דהחמירו בה משום דהוה דשיל"מ ע"ש. וכ"ש לטעם. והיינו כמו שבאר הר"ן בנדרים נ"ב באורך בשי' הרי"ף

דהוא משום מב"מ ולשי' זו ודאי ל"ב כמש"כ. ובפלתי ה"ר דטעם בטל ממתני' דבשר קק"ד וקק"ל שנתבשלו עם בשר חולין דאסור לטמאים ומותר לזרים ותיקשו לר"א דס"ל ביבמות דיש לו היתר לכהן הוה יל"מ א"כ אף שאין בקק"ד נו"ט ליתסר לזרים משום יל"מ וע"כ דבטעם ל"מ יל"מ. והקשו עליו דהתם בנתבשל איכא רוטב דאי"מ ובאי"מ בטל אפילו ביל"מ ואף הבשר שהוא מינו קיי"ל דסלק את מינו כמו שאינו. ופשוט דכוונת הפלתי למש"כ הגאון מהרש"ק דלטעם דעד שתאכלנו הא דמקילין באי"מ. אינו אלא משום דבזה לא חשבינן לה שיוכל לאוכלנו בהיתר דההיתר לא יהי' נקרא עליו ע"ש וא"כ בנתערב במינו ואי"מ ודאי לא שייך בזה סלק. דכאן כיון דאיכא גם בההיתר ממינו. שפיר נקרא גם על האיסור שם ההיתר ושפיר שייך עד שתאכלנו. והול"ל דל"ב. דלשי' זו ודאי דלא שייך כאן סלק. וע"כ דהוא משום דטעם בטל ושפיר יש הוכחה לשי' זו ממשנה זו דטעם בטל. אבל לשי' הר"ן דהטעם משום מב"מ ודאי דאמרינן בזה סלק כמו לר"י במב"מ דבטל בזה. וליכא ראי' ממשנה זו די"ל משום מינו ואי"מ דאמרינן בכל מב"מ סלק. ומשו"ה בטל דהרוטב מבטלו. אבל בל"ה שפיר י"ל דגם טעם ל"ב. וא"כ לדינא בדבר דלא שייך אלא עד שתאכלנו וכנ"ל בסמוך. ודאי דטעם בעלמא בטל. אבל בדבר דשייך שי' הר"ן משום שם היתר והוה מב"מ יש להחמיר גם בטעם ודוק:

שם כל דבר שלא הי' ניכר קודם שנתערב בטל אע"פ שיל"מ כ' האחרונים דהתו' בב"ק גבי כרם רבעי דצנועים שכ' דאע"ג דל"מ פדי' למה שגדל אח"כ ול"ב דהוה דשיל"מ כו' ע"כ חולקים ע"ז וס"ל דאע"ג דאינו ניכר ל"ב. ולענ"ד אינו מוכרח כלל. דל"מ למ"ד כל הנלקט והחילול חל לאחר לקיטה א"כ בשעת גדילתו באיסור הוא גדל. ושפיר הוה ניכר קודם שנתערב. אלא אפילו למ"ד כל המתלקט ולמפרע הוא מתחלל. וכל הפירות שנגמרו קודם אמירתו איגלי מילתא דהיו גדילים בהיתר וא"כ גם מה שניתוסף עליהם אח"כ לא הוכר האיסור קודם שנתערב [אף דג"ז אינו ברור כיון דמ"מ אין החילול בשעת אמירתו וע' ביצה ל"ז גבי בהמה של שני שותפים] מ"מ א"ש דכיון דאין פדי' למה, שגדל אח"כ ודאי דאיכא פירות ניכרין לאיסור שמתערבין דהא ודאי הא דלא מהני פדי' למה שגדל אח"כ הוה מטעם דבר שלא בא לעולם וע' קידושין נ"ד דמוכח בהדיא דפירות קודם סמדר חשיב לא בא לעולם. וא"כ פירי שלא הי' סמדר בשעת אמירתו ואח"כ נגמרה באותו היום ונלקטה ודאי דלא חל עליו הפדיון כלל והיא כולה איסור והרי מתערבת עם הפירות ויל"מ ואינה בטילה. ובודאי דזו מיקרי ניכר לאיסור דהרי בשעת חיבורה רוב הפירות היו אסורים וניכרים לאיסור ובשעת לקיטה הוא דנתערבה וא"כ ודאי הוה ניכר האיסור קודם ול"ב. ועוד נלענ"ד דלק"מ. דהנה לכאורה יש להקשות בפשיטות

מהא דאמרינן גבי המעביר עציץ נקוב בכרם הוסיף מאתים אסור. וכן גבי מחיצת הכרם שנפרצה. והנה כבר הביאו האחרונים דברי האו"ה דבכל הדברים שאינם מתבטלים ברוב כשלא הי' ניכר קודם בטל. וא"כ לכאורה ה"נ למה בעי בכלאי הכרם מאתים. ולבטלא ברובא. וע"כ נראה כמש"כ הרא"ש בנדרים סו"פ הקונם גבי בעיא דגידולים דפשי' דגידולים ל"ב מן התורה ע"ש ובאמת הוא מוכרח בכאן בהדיא דהא ילפינן שם מקרא דרזרוע ובא אינו אסור אלא התוספות וא"כ אי בטלי נימא דקמא קמא בטל ואף התוס' לא ליתסר מדאורייתא. וע"כ דכ"ז שהוא גדל אינו בטל מ"ה. וכ"כ התו' בב"ק ד"ק ע"ש. וא"כ אין הביטול אלא בשעת לקיטה. וא"כ מעיקרא הי' האיסור ניכר. עוד הקשה בפלתי מדברי התו' סוף מעילה גבי פרוטה שתעלה בידי מן הכיס הקדש דמעל. והקשו התו' שם דלבטיל ברובא וכ' דאע"ג דיל"מ מ"ה בטל. וש"מ דהא מדרבנן ל"ב דמיקרי יל"מ אף בכה"ג שלא הי' ניכר קודם. וגם זה נראה דלק"מ. דהנה לכאורה עדיפא הו"ל להקשות מסוגיא מפורשת סו"פ כל האיסורים גבי ט' וכלב דכנגד הכלב אסורים ופריך בגמ' ונשקול ונברר חדא להדי כלבא ואידך לשתרי ע"ש. ולכאורה אפילו חדא לא ליתסר דהא בטלי ברוב ואי דבע"ח חשובין ול"ב הא כאן לא הי' ניכר קודם שנתערב. אמנם לענ"ד כבר כ' התו' שם דהקשו וכי שייך ברירה בכל האיסורים שנתערבו. וכ' דדווקא בדבר שלא הי' ניכר האיסור קודם שייך ברירה ע"ש. וא"כ נראה ברור דה"נ להיפוך דבכה"ג לא שייך כלל ביטול מ"ה דאין כאן תערובות כלל כיון דשייך בזה ברירה א"כ ע"כ צריך אתה לברור אחד לאיסור. וא"כ קושי' התו' במעילה שם אינו אלא אהא דנפלה פרוטה של הקדש בתוך הכיס דשם וכן הוא בפירוש בלשונם] ובזה כ' שפיר דהוה יל"מ דהי' ניכר קודם אבל בפרוטה בכיס זה הקדש לא מקשי מידי דהתם מ"ה לא שייך ביטול וע' בסי' ק"א מש"כ בשם הח"ד ודוק: והנה הביאו האחרונים דזה דווקא שלא הי' האיסור ניכר וההיתר' הי' ניכר. אבל אם לא הי' גם ההיתר ניכר כ' המרדכי דלא בטל כלל. ונראה לי פנים לזה מהא דאילן שמקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל בגיטין כ"ב דהגדל בחיוב חייב ומשמע אפילו הוא מיעוט. ואפ"ה לא בטל. וע"כ משום דלא הי' ההיתר ניכר קודם ובודאי דלא שייך בזה לומר כמש"כ בסמוך דבתחילה ל"ב דגידולין ל"ב. ואח"כ כשנעשה טבל הוא דבר שיל"מ ול"ב. דנראה ברור דלא שייך סברא דגידולין ל"ב אלא כשאפשר דהאיסור יתרבה שלא יהי' עליו דין ביטול בזה אמרינן דמתחילתו חשוב כנתרבה ול"ב אבל כאן הרי אינו עתיד להתרבות לעולם יותר מכפי חלקו ויש בו כדי ביטול וכן בהא דהמרבה במעשרות בקידושין נ"א דאמרינן מעשרותיו מקולקלין. ומשמע ודאי אפילו הרבה כ"כ שהחולין יהיו רוב כנגד המעשרות וא"כ לבטל בזה

המעשר ברוב. וע"כ כיון דמעיקרא הי' הכל טבל. והשתא נולד ההיתר בתערובות ל"ב האיסור ודוק היטיב:

שם דבר שיל"מ וחוזר ונאסר כו' הגר"א כ' ראי' מהא דסוף ע"ז דפריך וליתני חמץ בפסח ומוכרח דלפי האמת הוא בטל ולא הוה יל"מ דאי ל"ה למ"ל למיתני שם משום א"ה ת"ל דיל"מ. וע"כ משום דחוזר ונאסר לא הוה יל"מ. ובפשי' אין שום ראי' דהא תני התם בב"ח וא"כ ע"כ מתני' דלא כר"ש דלר"ש בב"ח מותר בהנאה כדאיתא בכל הבשר ולר"י חמץ לאחר הפסח אסור ולא הוה יל"מ. ומשו"ה פריך דמ"מ ליתני משום א"ה. אבל לדידן באמת בל"ה ל"ב דיש ל"מ. אבל עיקר הקושי' לשי' הרמב"ם ליתא כלל. דהנה צ"ל לשי' דחמץ הוה יל"מ דמותר לשהותו דאי ל"ה למה יל"מ. וע"כ צ"ל דלביעור דאין לו היתר בטל. אבל באכילה דיש לו היתר ל"ב. אבל אי הוה הטעם דל"ב משום א"ה וחשיבות. א"כ פשוט דאע"ג דמשום מצות עשה דביעור י"ל דאינו מחויב מספק לשרוף כולם [אע"ג דכ"א דינו בזה כספק וכמש"כ בסי' צ"ט מדברי רש"י בסנהדרין דבמקום שיש לו הפסד אינו מחויב לשרוף הכל] וכן מוכח בהדיא מן הירושלמי גבי חבילי תלתן של כה"כ דפריך וימכור לנכרי חוץ מדמי איסור שבו ע"ש וע"כ דאין בזה מצות שריפה [ואפילו בספק גמור במצות נתינה נסתפקו בזה התו' בב"ב פ"א וע' חי' ב"י] מ"מ משום איסור ב"י פשוט דלא גרע מאיסורי מזבח דמבואר ברי"פ התערובות דל"ב וכולם אסורין וה"נ ודאי לענין לאו דב"י ע"כ דאסור להשהותן כולן וצריך לשרוף הכל. ולא שייך כלל בזה יל"מ וז"ב לענ"ד. ובר"ן נתקשה לשי' הרמב"ם דכיון דהא דיש לו מתירין ל"ב הוא מדרבנן א"כ מדרבנן גוף החמץ אסור גם לאחר הפסח ולא שייך לומר יש לו מתירין. ונראה דהר"ן לשי' בטעם יש לו מתירין משום דהוה כמב"מ ומשו"ה שפיר קשי' לי' דבדרבנן לא שייך לקוראו מב"מ כיון דאסור מדרבנן. אבל לטעם דעד שתאכלנו ודאי כיון דלאחר הפסח אזיל לי' איסור תורה שייך לומר עד שתאכלנו ועוד כיון דבתערובות לא אסרו כלל לאחר הפסח גם מדרבנן ושי' הפו' שם דאי"צ אפילו דין ביטול פשיטא דשייך עד שתאכלנו. אלא דהר"ן לשי' דהוא משום מב"מ יפה טען דכאן כיון דגוף האיסור אין לו היתר לא שייך מב"מ ונכון. ועכ"פ לדידן לק"מ על שי' הרמב"ם ודוק:

סימן קג

ס"א אפילו אינו פוגם אלא תערובתו מותר ע' ח"ד לענין בב"ח דאע"ג דאסור אפילו שלא כדה"נ מ"מ נו"ט לפגם לא מיתסר דנו"ט לפגם מקרא דאינה ראוי' לגר נפקא דנפקע מינה שם איסור לגמרי וזהו מותר אפילו בבב"ח ע"ש. והנה הא דמותר נו"ט לפגם בבב"ח

מפורש בהדיא בסוהס"י לענין קדירה שאב"י דאפילו בב"ח מותרת ע"ש. אבל מש"כ להתירה בעצמה כשנפגמה ואינה ראוי' לגר לענ"ד צ"ע טובא. דהא קיי"ל באיסורי הנאה דאפרן אסור ומשמע בסוף תמורה דמדאורייתא אסור מדאסרינן לנקברין שלא ישרופו גזירה שלא יהנה מאפרן ע"ש. וכן התו' ברי"פ השוכר את הפועל הקשו דליחוש דילמא אתי לחטוטי בתריי'. וכן קי"ל באו"ח סי' תמ"ב דאע"ג דחמץ שנפסל מאכילת כלב קודם זמן איסורו מותר [והא דלא שרי שם באינה ראוי' לגר. יעור"ן דחמץ שאני דראוי' לחמע בה כמה ע'סות] מ"מ כשהיתה ראוי' בזמן איסורה ונפסלה אח"כ ל"מ. וע"כ דגם חמץ אע"ג דקיי"ל לדידן דמצותה בשריפה וכשנתקיים בה מצות שריפה אפרה מותר. מ"מ כ"ז שלא קיים מצות שריפה אפילו היא עפרא אסורה ולא שייך שום היתר. וכ"ש בב"ח דאין בה מצות שריפה ולעולם עפרה אסור ומיהו בכל האיסורין ודאי דמ"מ אינו חייב על אכילתה דעכ"פ הוה שלא כדה"נ [אבל ב"י בחמץ איכא] אבל בב"ח דלוקה שלא כדה"נ גם בזה לוקה. ומ"מ נו"ט לפגם לענ"ד לא שייך לזה כלל דכל עיקר הלימוד מנבילה לענ"ד אינו אלא דכיון דמצינו דבנבילה התירה תורה א"ר לגר. תו אמרינן דאע"ג דרבי' קרא דטכ"ע ול"ב ברוב מ"מ היכי דהטעם פגום אינו חשיב טעם. וממילא ה"ה בטל ברוב. וא"כ ודאי דגם בבב"ח אע"ג דכשהוא בעצמו לוקה עליו אפילו כשנפגם מ"מ לאסור תערובות ע"כ אין אנו למידין אלא מדין טכ"ע בכל האיסורים. וא"כ ודאי דלא חמיר מכל האיסורין וטעם פגום אינו חשיב טעם והוא בטל ברוב. ומחלוקת הרשב"א והר"ן בס"ב בהגדיל המדה אינו אלא דלהרשב"ם מסתבר דיש ללמוד מנבילה שמותר בא"ר לגר. דלעולם פגום אינו חשיב טעם לאסור וממילא כיון דלא שייך טכ"ע ה"ה בטל ברוב ואע"פ דהגדיל המדה והרי נהנה ממנו. מ"מ הרי הוא כמב"מ דבטל ברוב. והר"ן ס"ל דלא מצינו למילף מיני' אלא כשאין לו שום הנאה מהתערובות וכמו בנבילה שא"ר לגר דאינו נהנה כלל אז לא חשיב ובטיל ברובא אבל כשיש לו הנאה בגודל המדה שפיר חשיב גם טעם פגום. כיון דנהנה ממנו. והרי הוא ניכר ואינו דומה למב"מ. ועכ"פ עיקר ההיתר בנותל"פ לכו"ע הוא מדין ביטול ברוב וכן מפורש בהדיא בדברי הר"ן במסקנת הסוגיא שם. ועכ"פ לכו"ע אין לחלק בזה בין בב"ח לשאר איסורים דמ"מ הוא בטל ברובא ושרי וז"ב לענ"ד. ולפ"ד נדחה השגת הח"ד על הפ"ח דכ' דגבי שרצים דחידוש הוא דהם פגומים ואסרינהו רחמנא אסורים אפילו נסרחו יותר והשיג עליו דא"כ נותל"פ נמי ליתסר (דהא מא"ר לגר ילפינן לה. וכאן אסור לפ"ד אפילו א"ר לגר] ובהדיא מסיק בש"ס דשרי נו"ט לפגם אפילו בשרצים ע"ש. ולפ"ד זה ליתא דאע"ג דאינהו גופייהו אסורין אפילו כשהן פגומים. מ"מ טעמן אינו אוסר בפגם. דלזה לא מצינו למילף מטכ"ע

כנ"ל. וכן הוא בהדיא בלשון הר"ן שם דאע"ג דחידש רחמנא בגופן לא מצינו דחידש בתערובתן ע"ש. וזה נוטה בהדיא לענ"ד כדברי הפ"ח דבגופן חידוש הוא ויש לאסור אפילו נסרחו ומ"מ טעמן אינו אוסר וז"ב:

ס"ב אבל נערו התבשיל בכף כו' דעת הט"ז דאפילו הי' הכף בלוע איסור גמור אם תחבו לתבשיל שפוגם אינו אסור הקדירה דמ"מ השתא הוה נו"ט בר נו"ט דהיתרא. והנה"ך חלק עליו ועפמ"ג. ונראה דעפ"מ שכ' לעיל דהא דמקילינן בנ"ט בר נ"ט דהיתרא הוא משום דבהיתרא לא מצינו למילף דטכ"ע מאיסורא ומשו"ה מקילין באיקלש ע"ש. וא"כ נראה דאם הי' הכף בלוע מאיסור גמור ממילא קיי"ל דבאיסורא טכ"ע וא"כ חשובה אז כממשו של איסור והטעם הנפלט ממנה אפילו הוא בהיתר אינו חשוב נ"ט בר נ"ט אלא כטעם היוצא מן הממש והוה כאיסור ממש שפוגם בתבשיל. שהקדירה אסורה וצ"ע:

ס"ג אפילו אינו פוגם בעצמו כו' ואלמלא המלח הי' לשבח אפ"ה מותר עש"ך דהוה"ד אם חסירה מלח. ואם הי' בה מלח הי' לשבח כדאיתא בהדיא בש"ס. ולענ"ד יש מקום לומר דבכוונה השמיטו המחבר. דלענ"ד כמו באי"מ ביבש קיי"ל דצריך מיהו מדרבנן ביטול משום דאם יבשלו יתן טעם. ה"נ בסופו להשביח מעצמו או ע"י דבר שדרכו בכך כגון ליתן מלח ל"ג מיבש הנ"ט ע"י בישול וה"נ יתן טעם ע"י מלח ואסור ודאי מדרבנן מהשתא וכמו ביבש שלא במינו שם. והש"ס לא קאי אלא על עצם דין הפגם ומדאורייתא. אבל לדרבנן גם בסופו להשביח ע"י דבר שדרכו בכך ודאי אסור. דכשישביח ויוכר הטעם אסור מדאורייתא. וכן דקדק באפר תפל"מ מדברי הב"י דברותחין אסור שסופו להצטנן דלא כהש"ך סק"ז. אמנם לא הביא ראי' לדבריו ולפמש"כ הוא מוכרח ואף דהטור בריש הסי' כ' להתיר ברותחין צ"ל כמו שפירשתי דברי הש"ס דזהו לעיקר הדין אבל לדינא השמיט הא דחסירה מלח דזה אין להתיר ודוק ס"ד מפני שהבשר פוגם השמן כו' בש"ך סקי"ד האריך דהתו' ועו"פ חולקין בזה. וביותר לענ"ד תשו' הגאון בב"י סק"ד גבי עכבר בשמן דס"ל שם דאפילו עכבר משביח וכ"ש שאר בשר ואפילו החולקים שם משמע לכאורה שלא נחלקו אלא גבי עכבר. ובאמת גם לשון הרמב"ם גבי עכבר שכ' דבשמן פוגם ששמן צריך להיות מבושם משמע לכאורה דבשאר בשר הוה לשבח וסותר ד"ע וצ"ע. ומזה קשה גם על הח"ד שכ' דבשמן שלוק לא מצינו שום סתירה על הרב ע"ש. דהרי תשו' הגאון שם הוא בשמן רותח ע"ש. ובאמת מה שדקדק. דבשמן שלוק הוא דאמרו דל"ח לאיערובי משום שהוא פוגם ולא בשאר שמן לכאורה אדרבה לא הוזכר שלוק בש"ס אלא להחמיר עליו דאפילו לאחר שהתירו את השמן שקיל וטרי שם בשלוק ע"ש. (מיהו י"ל דעיקר חשש תערובות בשר לא חששו אלא בשלוק ומשו"ה לא הוה

בכלל היתר סתם שמן ע"ש ודו"ק] ומ"מ דעכ"פ אין כאן דיקדוק וצ"ע. והפלתי התאמץ למצוא מקום סמיכה להרב להיתר דהקשה לרב דמבעיא לן בסוף ע"ז אי ס"ל נו"ט לפגם אסור א"כ היאך אכל שמן של עו"ג שם ולמה ל"ח לפליטת כלים. וע"כ הוכיח דבשמן אפילו בשר בעין ג"כ פוגם בו ואב"י שהוא בכ"מ לפגם הוה תרתי פגם ובהא ודאי מודה להקל. וסייעתא דבשמן גם בשר בעין פוגם. והנה גוף סברתו דחוק דאי"נ כלל לחלק בין חד לפגם לתרי והתו' לא אילקו אלא בין פוגם בעין לפגם דאב"י דזה שאב"י אינו פגם כ"כ כמש"כ הפו'. אבל בין חדא לתרי מאי נ"מ בזה. ועוד דגם זה גופי' ליתא לכאורה. דהרי הא דסתם כליהם אינו ב"י אינו אלא משום ס"ס שמא לא נשתמש היום ואפילו נשתמש שמא בדבר הפוגם. וא"כ עכ"פ בסתם כליהם אין כאן אלא היתר דדבר הפוגם. ולמ"ד נו"ט לפגם אסור ל"מ. ואי"נ לומר דמ"מ ה"ה קל יותר דיש בו מ"מ עכ"פ ספק אחד. דלא נשתמש כלל היום אלא אתמול. דז"א דהא משמע בש"ס דמאן דאסר פגם הוא מדאורייתא וספיקא לחומרא ולא מצינו מאן דאסר פגם מדרבנן להקל בספיקו [וכעין זה צ"ל לשי' הראשונים דס"ל דאב"י הוה עפרא בעלמא דתיקשי לכאורה מהא דאמרינן גבי חלתית דאסור משום דמפסקה לי' בסכינא ואע"ג דהוא נו"ט לפגם חורפא דחלתיתא מחליא לשמנונית והוה לשבח ע"ש. ולכאורה כיון דהוא עפרא בעלמא והותר כבר לגמרי א"כ אפילו החלתית מחליא לי' מ"מ למה יאסור דאין היתר חוזר להיות איסור וכדקיי"ל גבי אפרוח ביצת טריפה ועור חמור ששלקו בסו"פ בה"מ. דאין מטמא טומאת נבילות אע"פ שמטמא טו"א. ולשי' הר"ן דגם הטוח על פניו פוגם שפיר י"ל דזה ודאי עדיין אינו כעפרא ובאפי נפשי' אסורא הוא אלא דבכ"מ שרי דפוגם במה שנו"ט ומשו"ה בחלתית דמחליא ודאי ה"ה אסור אבל לפמ"ש דקיי"ל דהטוח אינו פוגם והכא באומנים שסכיניהם נקיים ואינו אלא משום בלוע ודאי תקשה לשי' דס"ל דהבלוע אפרח בעלמא ונפק לי' איסורא לגמרי. דא"כ א"י לאסור כלל כנ"ל. וע"כ כמש"כ דהא דכליהם אב"י אינו אלא משום ס"ס ספק לא נשתמש היום. וספק נשתמש בדבר הפוגם. וכיון דבחלתית דהוא חריף ה"ה משביח אפילו בדבר הפוגם א"כ משום חד ספק דשמא לא נשתמש כל היום אין להתיר וז"ב] וא"כ הדק"ל למה לא חייש רב לפליטת כלים ואין לומר דרב לא ס"ל פליטת כלים דהרי כ' הרא"ש גבי עובדא דרב בעכברא בשיכרא שם דהאיסור שם משום כבוש כמבושל וכ"ש שיש לחוש משום כבוש בכלים שמכניסן לקיום כדמוכח בשילהי ע"ז גבי מי שהי' גתו ובית בדו טמאין כו'. ע"ש היטיב ובתו' רי"פ תינוקת. אמנם התו' כ' בהא דפליטת כלים דהא דיש כאן פליטת כלים משום כח השמן שמפליט כדאמרינן חולטן במי זיתים. וצריך להבין באמת למה לא כ' בפשי' משום כבוש

מעל"ע. ואף דהעלו האחרונים דבכלים הוה נוטל"פ דאין הפליטה אלא לאחר מעל"ע עש"ך סס"ט וט"ז סק"ה מ"מ השתא קודם שהתירו קיימינן שם בסברא דנו"ט לפגם דאב"י לא שרי ע"ש. ונראה דס"ל להתו' כמש"כ הט"ז ברס"י ק"ה דאין כבישה אוסר בכלים אלא כ"ק. ודלא כהש"ך בסקל"ה סק"ט. וע"ש סקי"ז דמדברי הרא"ש אין סתירה לזה וא"כ כ"ש שאין כבוש מפלטת מכלים אלא כ"ק. דהא מבואר בכ"ד דבליעה קל יותר מהפליטה. דיש מליחה לכלים להבליע ולא להפליט וא"כ אין לאסור כלל מחשש פליטת כליהם דכיון דאינן מפליטין אלא כ"ק קיי"ל דכל דבר יש בו ס' כנגד קליפתו. ומשו"ה הוצרכו התו' לפרש שם דווקא מחשש הפלטת כח השמן וס"ל דזה מפליט מכל הכלי וקיי"ל דאין במה שבכלי ס' כנגדה. ויש ראי' לזה מדשרי ציר של עו"ג ביש בה דגה ולא חיישינן לפליטת כליהם ושם לי"ל דהוא לפגם דהא ציר הוא חריף כדמוכח בהדיא בחולין צ"ט ע"ש. וע"כ דה"ט דכיון דקיי"ל דאין מליחה לכלים להפליט. ואין כאן אלא פליטת כבוש מעל"ע דאינו מפליט אלא מכ"ק כנ"ל ויש במה שבכלי ס' כנגדה וה"ה בטל וז"ב. ולפ"ז שפיר י"ל דרב חולק בסברא זו וס"ל דגם שמן אינו מפליט אלא מכ"ק. והא דלקמן חולטן במי זיתים התם ג"כ אין צריך הכשר אלא לכ"ק כמבואר בסקל"ה ע"ש. וזה בטל במה שבכלי ואין כאן איסור כנ"ל גבי ציר שיש בה דגה וצ"ע: שם וכן לדבש עט"ז שכ' דאין להקל אלא במשקה מי דבש דהמרדכי כ' בהדיא גבי חתיכת נבילה שנמצאת בדבש לאסור. אמנם הר"ן פירש בהדיא דבדבש גופי' קאי סוגיא וע"ש שפי' בשם י"א דדרך דבש להחזיר כל מה שניתן לתוכו לדבש. ומ"מ שרי דמקודם שנעשה דבש מסרי סרי והוה עפרא בעלמא ואינו אסור גם אח"כ כמו אפרוח ביצת טריפה. ולפירוש זה נראה שכיון הר"י בפ"ו דברכות גבי מוס"ק שהוא מדם חי' דכ' דהרז"ה חשש לאוכלו משום דם וכ' הר"י דליתא דבתר השתא אזלינן כמו דבש שנותנין לתוכו נבילה ונתהפך לדבש דשרי. והרא"ש כ' דראייתו צריך ראי' והמג"א סרט"ז תמה עליו דמשמע גבי אפרוח ביצת טריפה דדווקא משום שנעשה תחילה גבלא ע"ש. וברור שהר"י כיון לדברי הי"א אלו דגם גבי דבש מסרי סרי כנ"ל שוב ראיתי שכבר נתעורר, בזה הגר"א ז"ל. אמנם כאשר נדקדק היטיב ע"כ צ"ל דאינו מפרש לגמרי כהי"א דמסרי סרי והוה כעפרא דא"כ לא שייך לה"ר מזה למוס"ק דמ"מ מנלן דגבי מוס"ק נמי נעשה גבלא. אלא דס"ל להר"י בפירוש מסרי סרי כשי' הר"ן בעצמו דהיינו דטעם בשר פוגם בדבש אלא דשי' בביאור הש"ס הוא כך דהי' דרכן ליתן בשר בדבש והי' מתהפך בדבש. וקאמר הש"ס דלא הוה איסורא דמסרי סרי. פי' שנו"ט לפגם. והיינו דבתחילה קודם שנתהפך הבשר לדבש ודאי דהוא נו"ט בדבש דהא כבוש הוא כמבושל. וא"כ תו הוה איסור לעולם אפילו

אחר שנתהפך לדבש דמ"מ הדבש גופי' כבר קבל טעם האיסור וקיי"ל דאפשר לסוחטו אסור מדאוריי' משו"ה קאמר בש"ס דבתחילה כ"ז שהי' בשר הוא מסרי סרי ונו"ט לפגם מעיקרא וממה שנעשה היתר עכשיו כשנתהפך לדבש זה לא איירי הש"ס מידי משמע דזה פשיטא לי' להש"ס דהוא שרי והיינו דכתב הר"י בפשי' דזה ודאי מותר. ולמד מזה לענין מוס"ק ולייישב קושי' המג"א נראה דודאי באיסור דאורייתא מודה הר"י לאסור. וכההיא דאפרוח ביצת טריפה דאי לא הוה גבלא מעיקרא הוה אסור אף שהיא עכשיו אפרוח אלא דהכא מדאורייתא ודאי דאח"כ כשנעשה דבש כיון דע"כ דליכא טעם בשר אלא מתהפך לדבש. ודאי לא עדיף ממב"מ דבטל מ"ה ברובא. אלא דמ"מ מדרבנן כיון דהוא לח הרי בודאי הי' צריך ס'. וכיון דבדרבנן הוא שפיר י"ל דהקילו בזה למיזל בתר השתא. דהשתא הוא דבש ולא נבילה. ולמד מזה הר"י גם לענין המוס"ק דהא לא חשו עליו אלא משום דם כמש"כ דהרז"ה חשש לו משום דם וצ"ל ע"כ דבדם ליכא איסור טמאה וכמש"כ התו' רי"פ המוציא יין (דע"ז) גבי נבילה דבלא קרא לא הי' דם נבילה בכלל איסור בשר ע"ש. וע' ריש כריתות דאין דם מצטרף לבשר אלא בשרצים דאין דמן חלוק מבשרן. וא"כ לענין איסור דם נראה ברור דמדאורייתא ודאי דמוס"ק זה ל"ג מדם שבשלו דאינו אלא מדרבנן [ואף דזה גופא צ"ע לפ"ד המג"א דלמה גרע מיוצא מן הטמא וכבר נתקשיתי בר"ס ס"ט אבל הדין ברור מרו"פן וכ"ש זה שנשתנה לגמרי למוס"ק. וכיון דגם כאן אינו אלא חשש דרבנן שפיר יליף מדבש דבדרבנן הקילו למיזל בתר השתא. ולא שייך כל היוצא מן הטמא טמא ולק"מ ודו"ק היטיב. ולפי"ז גם שי' הר"י ע"כ כהר"ן דבשר פוגם גם בדבש גופי' ואפשר שהרב סמך עליהם להתיר וצ"ע:

ס"ה כל קדירה שאב"י חשיב טעמה לפגם עמג"א סי' תנ"א סכ"א שכ' דאע"ג דקיי"ל דאין חריפות הראשון משוה טעמה לשבח. מ"מ בכלי יי"ש דחריף טובא חשיב לשבח אפילו אב"י ולכאורה צ"ע דא"כ למה קיי"ל דסתם כליהם אב"י משום ס"ס שמא לא נשתמש היום. ואפילו נשתמש שמא הוה בדבר הפגום. דא"כ איכא נמי ס"ס לאיסורא שמא נשתמש היום. ואפילו לא נשתמש היום שמא נשתמש יי"ש אסור ואפילו אב"י הוה לשבח. וצ"ל דזה ל"ש ול"ח לי' לספיקא. וא"כ בכלים שדרך להשתמש בו יי"ש ל"מ אב"י וצ"ע:

ס"ז קדירה שהיא בלוע מבב"ח וקודם שעבר לילה הוחמו בה מים כו' ובשאר איסורים יש להקל במקום הפסד בש"ך סצ"ד ערער ע"ז דאפי' אינו נ"נ מ"מ נו"ט בר נו"ט דאיסורא אסור. והפ"ח כ' דאע"ג דאסור מ"מ אי לא נעשה נבילה אין לחשוב המעל"ע אלא מזמן תשמיש האיסור. והשיג עליו הפלתי דכיון דאח"כ הי' בעין ואפילו הי' עומד כך ימים

רבים לא הי' נפגם ודאי אין לחשוב אלא מבליעה שני' ע"ש. ולולי ד"ק הי' נלענ"ד להכריע בזה דהרי עיקר הדבר בזה קיי"ל דבלוע שעומד בכלי מעל"ע נפגם ובודאי פוגם מעט מעט. והכי קיי"ל דקדירה ב"י נמי א"א דלא פגמה פורתא. וא"כ הבליעה איקלש מעט מעט בכל המעל"ע וא"כ בכה"ג שהוציאו להבלוע. וחזר והבליעו. הנה כל הזמן שעמד בעין ודאי נכון כדברי הפלתי דאין לחשוב זה בתוך חשבון המעל"ע אבל מ"מ נכון כדברי הפ"ח לחשוב גם את הזמן שעמד תחילה בלוע בכלי. ומצרפין זמן ששהה בבלוע קודם שהוחמו המים וזמן שאח"כ ומצטרפין בין שניהם למעל"ע וכן נכון לדינא ואע"ג דבל"ה אם אינו נ"נ הא' אין לחשוב אלא לפי חשבון טעם האיסור שמעורב במים ובודאי יהי' ס' במה שישתמש אח"כ. מ"מ נ"מ אם יהי' גם מעט איסור ממ"א בשעה שהוחמו המים. וכי מצרפינן עם הבלוע הראשון הוה פחות מס'. וצריכין אנו לדון עליו ודוק:

סימן קד

ס"ב בהגה ואם עירו עליו מדי יום כו' ול"מ ששים האחרונים נדחקו דכיון דמעיקר הדין קיי"ל דבלח אינו צ"ל הו"ל להקל כאן (דיש צדדים להתיר לגמרי משום שפוגם) עכ"פ ביש ס' וכ' דהשומן הוא נקרש מיד ויש לו דין יבש ע"ש. ולפי"ז ביש יותר משני פעמים ס' ודאי יש להקל דהקליפות הנאסרות הם בטילות ברוב ואף דהאיסור אינו מינו כנגד האיסור יש ס' וכשהשומן עדיין נימוס ולח מותר גם בפ"א ס' לשי' ולכאורה לא משמע כן דברי הרב ובאמת כבר הקשה קושי' זו הש"ך בסי' ק"ה גבי מליחה דפסק שם המחבר דל"מ לצרף כולם לס' והקשה דמ"מ בשני פעמים ס' הוה לו למשרי ע"ש ותירוצו שם מחמת נ"נ. דחה בח"ד דאין זה לשי' המחבר. וכ' שם דנראה דלא שייך זה כלל דחתיכת איסור בודאי אוסרת לעולם. וכ"כ בזה במ"א סתמ"ז סקל"ח דחתיכת נבילה שנפלה לכמה קדירות בזא"ז. אין מצטרפות לבטל. וכן משמע לכאורה בדברי הטור סוס"י ק"ו דאף לשי' דמתיר אפל"ס מ"מ חתיכת האיסור עצמה ודאי אוסרת לעולם. ומשמעות דבריו ודאי איסור ולא ספק איסור. והמק"ח סתמ"ז סותר דברי עצמו שבח"ד ע"ש ולדינא צע"ג. ומיהו בנימוס והוא לח ודאי אין להחמיר ביש ס' ואף שאין משמעות הרב כן וצע"ג: ש"ך סק"ז וכן אם ידוע שהי' רך יום שלם ונתקשה אח"כ. ול"י אם הי' בו העכבר כשהי' רך אסור. האחרונים העתיקו דבריו כהווייתן ולכאו' איני מבין למה ל"ח גם זה ס"ס גמור שמא לא נפל אלא כשהוא קשה. ואפילו נפל כשהוא רך שמא לא נשתהה בו יום שלם. וכמו בספק על ארי בין השוורים בסי' נ"ז דהוה ס"ס שמא לא על. ואפילו על שמא לא דרס וכה"ג בכ"מ וה"נ אם נפל כשהוא קשה הוה כלא על הארי. ע"כ נראה ברור דכוונתו

היינו כשזה אין ספק דאם נפל כשהוא רך בודאי נשתהה בו גם יום שלם וכגון שהי' הכלי מכוסה היטיב מעל"ע קודם שנתקשה ואם נפל כשהוא רך ע"כ נשתהה בו מעל"ע. וקמ"ל דל"מ בודאי נפל כשהוא רך וספק אם נשתהה מעל"ע אסור אלא אפי' ספק אם נפל כלל יש לאסור בספק אחד דכיון דאם נפל כשהוא רך ודאי הי' מעל"ע אין כאן אלא ספק אחד ואסרינן לי' וצ"ע: ס"ג דברים המאוסים כו' ונמחה גופן מותר כשההיתר רבה עליו עש"ך בשם הב"י דנראה דאף הר"ן החולק בסק"ג ס"ב בשאר פוגם דאם הגדיל המדה יש לאסור. בדברים הפגומים מודה ע"ש. ותמהני מאוד שהרי בהדיא כ' זה הר"ן בעצמו בסוף סוגי' דעכברא בשיכרא ע"ש:

סימן קה

ס"א בהגה דע"י הכבישה שלמטה מפעפע למעלה כמו בבישול וי"ח הנה בסקל"ה ס"י כ' דכלי הצריך עירוי צריך לעשות גדנפא על פיו כו' ובש"ס גבי דודא דמ"ע אמרינן דגדנפא הוא משום נצוצות. ולכאורה בכבוש לא שייך זה. דהא הנצוצות אין נעשין כבוש וע"כ צ"ל דכבוש ג"כ מפעפע למעלה כמו בבישול ומשו"ה ודאי אוסר הכבישה גם את שפת העליון וצריך גדנפא להכשירו ומיהו בהגעלה דקיי"ל דכבולעו כך פולטו ודאי הוה סגי לזה גם בלא גדנפא בהכשר דלמטה לחוד דכבכ"פ אי לאו משום הנצוצות דיש לחוש בלא גדנפא דשמא בשעת ההגעלה לא יהי' נצוצות כמשכ"ש הפו' אבל במילוי ועירוי דאינה פליטה גמורה וכמש"כ הר"ן הובא בט"ז סוסצ"ט דאין הצונן מפליט אלא דמפיג הטעם בזה ודאי י"ל דל"מ אלא למקומו ממש ולא על הפעפוע שלמעלה ומשו"ה גם משום הפעפוע דלמעלה לחוד צריך גדנפא ומזה מוכח דקיי"ל דמפעפע למעלה בכבוש דלא כהחולקין וצ"ע שם כבוש בציר או בחומץ בש"ך האריך להשיג לענין חומץ ובעניותי לא הבנתי דהא מדבריו גופי' בסוהס"י שכ' גבי מש"כ המחבר בדברים חריפים יבשים אינן מפליטין ביבש שרי דבדיעבד גם בלח אינו מפליט מכלי ע"ש. משמע דהא. להבליע בכלים או להפליט מאוכל חריף לח מפליט וכן הוא ודאי. גם משמעות דברי האו"ח בזה שהביאו בסצ"א סק"ד ע"ש. וכן מצינו בבית שאור דקיי"ל שחמוצו קשה. וע"כ דאף שהוא צונן הוא מבליע בכלי משום חוזק החימוץ. וע' מש"כ בסי' ק"ג לענין שמן דכ' התו' דבשביל שהוא חריף הוא גם מפליט מהכלי ע"ש וצ"ע ובפלתי כ' ראי' מהא דחלא דאסמיק סס"ז ומהתם אין ראי' דטבע הדם הוא כך בחלא ע"ש ס"ב חום של כלי שני אינו מבשל בש"ך הביא ראי' מהא דחם לתוך צונן דאמרינן אדמוקיר לי' א"א דלא בלע כ"ק אבל אח"כ אינו בולע כלל. ובח"ד דחה זה די"ל דדווקא למטה אינו יורד הרתיחה

יותר אבל למעלה ה"ה נשאר רותח ע"ש ולענ"ד יש להחזיק דברי הש"ך לפ"מ שהביא הט"ז בסצ"ה דברי האו"ה לענין עירוי דבעירויות הרבה בולע בכולו וכמה שבארתי שם דכיון דהרתיח הקליפה הראשונה שוב מרתיח אח"כ גם השני' וכן לעולם עד כולו ע"ש [וההיא דסצ"ב ס"ז בהגה גבי קדירה רותחת ע"ג צונן דאילו אוסר אלא כ"ק ע"כ צ"ל דיבש שאני בזה. והטעם פשוט למבין] וא"כ הכא דפשטות הש"ס בסתמא דאפילו בצלול רותח עלאה אינו אלא כ"ק (וכמו שלמדו משם הפו' גם לענין עירוי ודוק] וע"כ דהתתאה מצננו לגמרי לעלאה. דאי ל"ה בודאי הוה לעולם בזה כעיריות הרבה. דמבליע בכולו. וה"נ הול"ל דמחמם קליפה אחר קליפה ודוק. וע' סימן ס"ט בהגה דבדבר שיש בו חומץ וציר אף כ"ש מבשל ועש"ך שם: ש"ך סק"י הביא דברי רש"ל דבכלי ל"מ תתאה גבר והשיג עליו מסוגי' דחרס צוננת ובפלתי כ' דודאי על גוף הכלי ל"מ להרתיחו אבל הבלוע יוצא ע"ש. ובזה יתיישב ג"כ ראי' הרש"ל מהא דדגים שעלו בקערה דכלי אוסרת בלא רוטב. ותמה הש"ך דהא אינו אלא כ"ק ע"ש כדין אם לצונן כמש"כ התו' והפו' דכוונתו ע"פ מה שדקדק הש"ך בסקכ"א מדברי הרשב"א דבחם לצונן אפי' בלוע שומן שמפעפע אינו יוצא. דלא שייך אדמיקר לי'. וא"כ לפי"ז דבכלי קיי"ל דיוצא בלא רוטב. מ"מ שם גבי דגים שעלו בקערה צונן הוא ולמה אוסרת כלל אף כ"ק לא הו"ל לאסור וע"כ דבכלי לא שייך תתאה גבר על הבליעה ודוק:

ס"ג בהגה אסור לערות שומן כשר לנר דולק שיש בו שומן איסור ובדיעבד אין לחוש זה היינו דמשום כח חימום העמוד העירוי עצמו אמרינן דבדיעבד אין בו כח לאסור את שלמעלה. אבל אם התחתון העלה זיעה שהיד סולדת בו אל העליון אסור בדיעבד אם אין בו ס' כנגד האיסור שסביב השלהבת שהוא רותח וכדלעיל סוסצ"ב גבי מחבת ע"ג קדירה של חלב ע"ש:

ס"ד אבל איסור שנפל על הצלי אינו אוסר אלא כ"נ במג"א סתמ"ז הקשה דהתם גבי חב"פ כ' דע"י היפוך השפוד מתפשט בכולו. ותי' דאינו אלא משהו ולא חיישינן אלא גבי חב"פ. ויפה הקשה בח"ד דאם משהו יוצא א"כ כל שיצא משהו מן האיסור עצמו קיי"ל דחנ"נ וגם כל הנאסר ה"ה מצטרף עמו. וא"כ גם בכל האיסורים צריך ס' כנגד כל הכדי נטילה שנאסרה תחילה. ומה שתי' דדווקא משהו שיכול להטעים בשום דבר אלא דאין בו שיעור בזה מצטרף עמו ההיתר הנ"ג ע"ש. סותר ד"ע בסצ"ב סק"ו גבי נו"ט לפגם דכ' דל"ג ממשהו ומצטרף ההיתר עמו ע"ש. אף דכיון דהוא לפגם אינו מטעים כלל בשום דבר (אם לא דבר חריף שלא שייך כאן) וכן מסיים כאן דבאיסורי משהו גם מה שא"י להטעים כלל אסור. דהא אפילו נ"וט לפגם אסור ע"ש הרי שסברתו דדווקא גבי חמץ

יש לאסור אפילו נו"ט לפגם והוא בפירוש להיפוך ממש"כ בסנ"ב הנ"ל. גם עיקר הדבר אינו מובן דמה הוא זה משהו שאינו יכול להטעים. ולענ"ד ליישב קושי' המג"א בפשי' דעיקר חשש דהיפוך שפוד אינו אלא שם משום חומרא דחמץ. אבל בכל האסורים לא חששו לו כלל והכי מבואר בהדיא לעיל סימן צ' גבי כחל שלא נקרע דהעליון מותר ולא חיישינן שנתהפך השפוד דלא מחזקינן איסורא ע"ש ס"ה אפילו האיסור כחוש וההיתר שמן מפעפע בכולה בט"ו האריך להקשות ע"ז מהא דקיי"ל דאין הנאסר אוסר במקום שאין האיסור יכול לילך שם כמבואר בס"ז וכ"כ כל הראשונים והש"ך בסקי"ט כ' לחלק דבאותה חתיכה עצמה שאני ואין בו כדי לישב. וגם אין שום מקור לחילוק זה. והב"י כ' דהוא נלמד מהא דאמרינן בריחא דמפטם ההיתר להאיסור והרי התם הא מהני זה לצאת גם לחתיכה אחרת. ובפ"ח הביא דברי הרשב"א מפורש דאפילו הכדי נטילה שמן אינו אוסר יותר ואולי יש קצת מקום לדברי הטור מדברי הרא"ש בפרק כה"ב סל"ו דכ' בשי' רשב"ם גבי דגים ועופות שנמלחו ביחד דס"ל דגם העופות אסורין שחוזרין ובולעין מהדגים ואע"ג דדם שריק ואינו אוסר וקיי"ל דאין הנאסר כנ"ל. הכא מתערב מעט דם בתוך שמנונית העופות ולא שריק ע"ש. וא"כ נפיל האי כללא דאין הנאסר כו' בבירא דא"כ יש לומר דדווקא בהיתר כחוש אינו אוסר אלא כ"ק וקים להו לחז"ל דאינו הולך יותר כלל. אבל בהיתר שמן שפיר י"ל דמפטם. והטור לשי' דכ' בסי' ע' דמסקנת הרא"ש כהרשב"ם ע"ש. [וע' מש"כ בסמוך סקי"ז] אמנם לדידן הא לא קיי"ל שם כהטור והרשב"ם. וגם בסוגיית הש"ס גבי גדי שצלאו בחלבו משמע דאינו מחלק אלא באיסור אם הוא שמן ולא בהיתר. ואפשר דיש להקל באיסור דרבנן מיהו וצ"ע שם וכ"ד שיש לו פעפוע בצלי אע"פ שיש ס' צריך נטילה. זה שי' הרשב"א ולמד כן מהא דנטף מרוטבו על חרס וחזר אליו יטול את מקומו וס"ל דאיירי שם גם בשומן אלא דמסתמא יש ס' כנגד הטיפה' ואעפ"כ צריך נ"מ. והנה נראה ברור דהתו' חולקים בזה דהא כ', בחולין צ"ז דהתם ברוטב כחוש. ומשמע בהדיא דבשומן ס"ל דאי"צ נטילה. ונראה דמחלוקתם תלי בשני תי' התו' בחולין שם דהנה פריך שם בש"ס אשמואל דאמר אמתני' דירך שנתבשל בה גה"נ בנו"ט. ל"ש אלא נתבשל אבל נצלה קולף ואוכל עד שמגיע לגיד. מדר"ה דגדי שצלאו בחלבו כולו אסור. ומשני דחלב מפעפע. והקשו שם התו' הא בדשמואל נמי איכא שומן הגיד ותי' דכחוש הוא. עוד תי' בשם ריב"ם דכיון דשומן הגיד אינו אלא בשביל איסור גיד ודאי לא מחמרינן בי' יותר מגיד עצמו. וכיון דאין הגיד אוסר כ"ש דשמנו אינו אוסר. והנה לכאורה דברי הרשב"א מוכרחין דהא בס"ד שם דפריך אדשמואל מר"ה טפי הו"ל למפרך אדר"ה ממתני' דרוטב הנ"ל. וליכא למימר כתי' התו'

דרוטב כחוש. דאי הוה ידע לחלק דרוטב כחוש. כ"ש די"ל כן אדשמואל בגה"נ. [דהא לדידן קיי"ל דאפי' בבישול אין בגידים בנו"ט ובודאי דכחוש הוא טפי מרוטב] ומאי מקשה. וע"כ דהמקשה לא הוה ס"ד לחלק בזה וא"כ למה לא מקשה ממתני' דרוטב וע"כ כמש"כ הרשב"א דהתם לק"מ דודאי יש ס' אלא דאפ"ה צריך נ"מ. וליישב שי' התו' החולקין בזה ע"כ צ"ל דלשי' גם המקשה ידע לחלק בין כחוש לשומן והוה ידע ג"כ דרוטב כחוש ולא קשי' מתני'. והא דמקשה אדשמואל (אע"ג דגיד ודאי כחוש) י"ל דקושי' המקשה גופי' הוא ג"כ בשביל שומנו של גיד. והוה ס"ל דזה עדיף מרוטב וכס"ד דהתו' בקושי'. ואהא משני דמ"מ חלב עדיף טפי דמפעפע יותר. וכ"ז לתי' הזה שכ' התו' דשומן הגיד נמי כחוש וי"ל דהמקשה הוה ס"ל דהוא עדיף טפי מרוטב וכנ"ל. אבל לשי' ריב"ם דתי' דאין השומן אוסר יותר מן הגיד וע"כ דזה הוא סברא פשוטה וגם המקשה לא טעי בהא. דהא הש"ס לא הזכיר סברא זו כלל וקושיתו אדשמואל ע"כ הוא בשביל גוף הגיד עצמו. ובזה הא ודאי דאין שום סברא דעדיף מרוטב כנ"ל. ואי הוה ידע דרוטב כחוש כ"ש גיד. ואין ליישב הא דלא מקשה ממתני' דרוטב אלא כדברי הרשב"א דגם שומן צריך נ"מ כנ"ל. וא"כ אנן לדינא דלא ס"ל כריב"ם וקיי"ל דשומן הגיד אוסר בבישול אפילו לפ"מ דס"ל דאין בגידין בנו"ט א"כ אין שום ראי' לדברי הרשב"א וצ"ע:

ש"ך סקי"ז האריך לענין בשר בלוע מחלב אי אוסר בלא רוטב דאף דאין החלב הבלוע יוצא בלא רוטב אבל בב"ח גוף הבשר נעשה איסור. והביא בשם המהרא"י דגם בבב"ח כשנפרד לגמרי בלא שום תערובות פקע איסורי' ודווקא כ"ז שהם ביחד גם הבשר אסור מחמת עצמו ע"ש בארוכה. ולענ"ד דבאמת אין נראה לחלוק בזה בין בב"ח ובין שאר איסורים כמו שיתבאר אלא דעיקר הדבר תליא באשלי רברבי. דהנה שי' הר"ן והרמב"ן בפירוש הא דאפשר לסוחטו אסור דהיינו דאפילו ההיתר נסחט לבדו הוא אסור יעוין בר"ן סופכה"ב ורשב"א בחידושיו שם ובאמת משמע שם דהר"ן ס"ל כן גם בכל האיסורים דטעם ההיתר לבד אוסר ג"כ ולי"ל כלל הא דאין הנאסר אוסר אלא במקום שאוסרו הולך שם ודחה הראי' מקליפה דאינה אוסרת חבירתה ע"ש [וגם מהא דחתיכה שנפל חצי' בציר נדחה לפ"ד שם דלי"ל נ"נ במליחה וכמש"כ שם לענין המלח שמולחין בו ע"ש. והביא דברי' הש"ך בסכ"ב, ע"ש] וכ"כ עוד גבי לב שנתבשל בדמו דבקדירה של בשר אם אין ס' בקדירה גם הלב אסור דאף דאין לב דשיעי בולע דם בולע הוא השמנונית הנאסר בשביל דמו ע"ש. הרי אף דאין הדם האוסר את השמנונית הולך ללב מ"מ השמנונית ה"ה אוסר את הלב ע"ש. וא"כ נראה ברור דה"נ באיסור בלוע לשי' גם בכל האיסורים אף דאין החתיכה אסורה אלא משום בלוע ואין האיסור הבלוע יוצא בלא

רוטב לכו"ע כדמוכח בהדיא בש"ס דלא פליט ע"ש. מ"מ גוף החתיכה אפי' כשנפרדת מהאיסור הבלוע בה ה"ה אסורה וכמו באי' בב"ח ממש וכן מוכח בהדיא בדבריו בסוגיא דט"ח ע"ש:

וקרוב בעיני דגם שי' הרשב"ם גבי דגים ועופות. דס"ל דהדגים חוזרין ואוסרין העופות דנתקשה הרא"ש מ"ש מחתיכה שחצי' בציר כנ"ל י"ל דהרשב"ם קאי בשי' הר"ן דלא אמרינן אין הנאסר כו' וכן נראה בהדיא ממה דס"ל דהמים הנפלטין מחתיכת האיסור הוה מב"מ עם מים דהיתר כמש"כ התו' בשמו בד"ק ד"ה הוה מב"מ ע"ש. דנראה דהיינו נמי לפי דס"ל דגוף המים הנבלעים בחתיכת איסור הם נהפכים בעצמם לאי' כיון דאפילו נפל כל טעם האיסור לגמרי ה"ה אסור ודו"ק וכן הסכים. הר"ן שם בזה. וכ"ז לשי'. אמנם שי' התוספות והרא"ש ודאי אינו כן דהרי כ' בפירוש גבי בי דוגא דבתרי גללא מילחא שרי וכ' שם דאע"ג דמתערב תחילה ונאסר כיון דנפרד אח"כ לגמרי שרי והא דאמרינן אפשר לסוחטו אסור התם אינו נפרד לגמרי אלא מתבטל בס' ע"ש. הרי דס"ל בפירוש בעיקר הא דאפשר לסוחטו הנאמר בש"ס דהוא בבב"ח דכשנפרד לגמרי ודאי שרי ולא אמרו אפל"ס אסור אלא כשנשאר משהו. וכן ס"ל בכל האיסורים דכשמשהו איסור הולך עם הנאסר אמרינן נ"נ. אבל כשנפרד לגמרי וכמו באיסור בלוע דאין הבלוע יוצא כלל אינו אוסר. וא"כ לשי' ודאי דאף בבב"ח אין איסור בלוע אוסר כיון דבזה ההיתר נפרד לגמרי ול"א בזה כלל אפל"ס אסור. אבל הר"ן כ' באמת גבי בי דוגא הנ"ל דהתם מקילין לפי דאינו אלא חומרא בעלמא דאין כאן אלא מראה אדמומית ע"ש. והיינו לפי שי' דלא ס"ל סברת התו' והרא"ש וכמש"כ דס"ל להחמיר גם בכל האיסורין אפילו כשנפרד האיסור ומשו"ה הוצרך ליישב משום דהוא חומרא בעלמא וכ"ז ברור לענ"ד. אלא דלכאו' יש לדקדק לשי' התו' והרא"ש מהא דאיסי ב"י דילף שם דבב"ח אסור בהנאה לפי שנעבדה בו עבירה וע"ש דמסיק בש"ס דלענין איסור אכילה לא הוה מצי למילף מהאי טעמא דהו"א חוסם פ"פ ודש בה יוכיח ע"ש. ומוכח ע"כ דאפילו בחוסם פ"פ דלאחר המעשה אין העבירה ניכר בה כלל. שייך ג"כ לאסור משום שנעבדה בו עבירה. וא"כ לכאורה דכ"ש בב"ח דאפילו נפרד אח"כ עדיין יש לאוסרו דמ"ש מחוסם פ"פ [ומשום אי' לא תאכל כל תועבה י"ל שפיר כמש"כ התו' שם דמעשה שבת אין ניכר התועבה כבב"ח ע"ש. וי"ל דהיינו לפי דבב"ח ניכר טעם החלב. וכשנפרד הטעם ולא ניכר י"ל דתו לא עדיף ממעשה שבת ודוק] וכיון דלאב"י ודאי יש לאוסרו מנלן דאנן פלגינן בזה. ונהי דמאן דסובר אפשר לסוחטו מותר בודאי פליג עליו אבל מאן דסבר אסור מנין דחולק ע"ז. ואולי דבב"ח דהאיסור נעשה כשהם בחיבור יחד כשאח"כ נפרד ונשתנה י"ל דגרע

מחוסם פ"פ דנעשה בה האיסור כמו שהוא. אבל הכא לא נאסר אלא עם חיבור החלב ועכשיו נשתנה. ואע"ג דכ' רש"י בע"ז דמ"ו גבי המשתחוה לקמת חיטים דכל איסורי הנאה אפילו כשנשתנו ה"ה אסור ע"ש. ל"ד להכא כלל דהכא אזיל טעם איסורו שהוא משום חיבור החלב שנעבד בזה עבירה והרי הוא נפרד. ובזה א"ש מה שנתקשה הפמ"ג לשי' המקילין דהא קיי"ל דבב"ח עפרן אסור. ואף שבטל טעם החלב ע"ש. ולפ"ד א"ש דדווקא כשהחלב נפרד תחילה מן הבשר דהאיסור נפרד והבשר נשאר כבתחילה שייך להקל אבל כשנשתנה כמו שהוא עם טעם חלב שבו. ודאי לא עדיף משאר א"ה שנשתנו דאין ניתרים בכך. כמש"כ רש"י הנ"ל ודוק. ולדינא נראה כיון דבכל האיסורים ודאי קיי"ל להקל. גם בבב"ח עכ"פ היכי שנתערב במינו של החתיכת בשר דמדאורייתא בטיל ברובא (דהא החלב הבלוע ודאי אינו יוצא לכו"ע) אין להחמיר:

ס"ז אבל בלוע בכלי אוסר בלא רוטב לשי' מהר"מ דאפילו בלוע שומן א"י מחתיכה הוא מוכרח מדהצריכה תורה ליבון לכלים שמשתמשים בלא רוטב ולמה אוסרים כלל בלא רוטב. ודוחק לומר דחיישינן שמא יבשל ברוטב. דהא לא הלכו אלא אחר רוב תשמישים כמו באב"י דאי"צ הגעלה ול"ח לדבר חריף. וע"כ דבלוע בכלי יוצא בלא רוטב. ועש"ך שנסתפק באיסור שומן בכלי אי מפעפע בכולו. ושמעתי להקשות מהא דאין טשין את התנור באלי' ואם טש כל הפת כולה אסורה דמשמע בהדיא דאוסר בכולה [ומיהו התו' כ' שם דחששו, שם לאיסור בעין ע"ש. וע' מש"כ בסצ"ו ודוק] ולפמש"כ המג"א בסי' תס"ז בשם תשו' הרשב"א גבי חטה הנמצאת בעיסה דכולה אסורה ולא שייך שם נטילה לפי שהעיסה מליאה מים. והוא כרוטב דמוליך הטעם בכולו ע"ש. א"כ ודאי דה"נ כשהיא נרתחת בתנור עדיין היא מליאה מים והוא כרוטב ואין ראי' וצ"ע:

ש"ך סקכ"ב מדברי רש"ל ונאסר עם הכף ע"ש זה צ"ע דלמה יאסור הבלוע את הכלי ואולי דס"ל כמש"כ הש"ך בסי' ק"ג בשי' המחבר דכל הבא מבב"ח דיינינן לי' כבב"ח. ורש"ל לשי' דבב"ח אוסר גם בלוע כמש"כ הש"ך בסקי"ז בשם המהרש"ל בשם רבו ועפ"ח בסצ"ד סק"כ ודוק ובפ"מ סוס"י צ"ד כ' דבתבשיל הוה כבעין ע"ש וצ"ע:

שם סקכ"ג כלי אוסרת בלא רוטב כ"ק. ואע"ג דבמאכל אוסר כולו כלי שאני. פירוש קושי' דבכלי הו"ל למימר דבלוע כבעין דהא אוסר בלא רוטב. ומשו"ה מסיק דברטיבות קצת אוסר כולו וכ"כ באריכות בש"ך סצ"ד סקל"ג ע"ש. והחכ"א נתקשה בזה. ס"ט שאין חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה זה דיעה חולקת על ס"ז כמש"כ הט"ז וחשש כאן להחמיר והתו' בד"ק ד"ה בשקדם נסתפקו בזה ע"ש לשונם אם חלב מפעפע כו'. והנה באמת שי' הרשב"א שכ' גבי ט"ח שנפלה על החתיכה דמשו"ה אוסרת כולה דהוא שומן. וכ' בעצמו

שאינה אוסרת שאר חתיכות משמע דאפי' שמן אינה מפעפעת מתתיכה לחתיכה. וכבר הרגיש. בזה הט"ז בספ"ז ובסצ"ב וגם הש"ך בסצ"ב סק"ג אמנם גם לפי תי' הר"ן שם משום הבל הקדירה הוה כרוטב. קשה ג"כ דיאסור גם כל החתיכות כדין רוטב ותמהני על הש"ך שם שלא הרגיש בזה. אבל כבר הרגיש בזה הרא"ה במה"ב וכ' דהבל הקדירה מלתא מציעא ע"ש. וכן י"ל לשי' הרשב"א שהוא משום שמנונית החלב. דזה הוה מילתא מציעא. אלא דיש להתפלא עליו שבבה"ב שם כ' על הרא"ה שהוא תימא לחלק כן והרי ע"כ דגם לשי' צ"ל כן וצע"ג:

שם ואם א"י אם נגע בכולם כולן אסורות עש"ך ולענ"ד אפילו לפ"ד דיכול לאסור כולן מ"מ כיון דטעם ליכא ובודאי א"א לאסור כולן בב"א אלא בזא"ז הרי קמא קמא שנאסר תיכף הוא בטל ואע"ג דקיי"ל דחוזר וניער הא זה אינו אלא מדרבנן כמש"כ התו' ביבמות פ"ב ד"ה נתן סאה ע"ש וא"כ הוה סד"ר והו"ל להקל. ואין לומר דספק דהכא חמיר טפי כמש"כ הט"ז בסי' ק"ז דרגלים לדבר. דע"כ ז"א דהא כ' התו' בריש נדה ד"ג ד"ה המדלה כו' דבס"ט צפה ע"פ המים מקילינן אפילו ברה"י ע"ש ואי זה מקרי שכיח שיגע א"כ אע"ג דבס"ט צפה ליכא הלכתא דס"ט ברה"י טמא. מ"מ הא בשכיח לטומאה כ' שם בד"ה דטמא אפילו ברה"ר ע"ש. הרי ע"כ דל"ח זה שכיח. ובודאי דה"נ יש להקל בכעין זה גם בספק איסור. אם אינו אלא איסור דרבנן. ואולי דבלא נודע אינו בטל מדאורייתא. אבל לא משמע כן לשון הרב בסצ"ט שכ' שם ל"ש נודע לא שנא לא נודע משמע דאין חומרא בזה יותר מבזה וצ"ע וע' מש"כ בזה בסק"ט בס"ד:

ש"ך סקל"א דחד בתרי בטיל היינו כשיש בכל הג' ס' לבטל החלב ע"ש. פי' היינו בכל אותן החתיכות שאנו מסתפקין שהחלב גופא נגע באחד מהם. דלענין דין ס' דאי"מ ביבש ודאי דאינו מצטרף לששים אלא מה שנכנס בהספק ודוק. אבל בהחתיכות האחרות שנוגעות זו בזו בל"ה ע"כ צ"ל דודאי יש ס'. דאי ל"ה כולן אסורות. משום ספק דמפעפע בכולו. ובזה נסתלק תמי' הדג"מ עליו ע"ש ט"ז סקכ"ז ונ"מ דאלו לטעם הרשב"א שהוא רותח משמע דאלו חתיכה שבולעת איסור כו' כבר כ' הפמ"ג דאין לזה שום הבנה ואולי יש ליישב דבריו בהגה קצת עפ"י דברי הש"ך סקכ"ח דבהיתר שמן תפל אינו מפטם ולהרשב"א י"ל דכשההיתר תפל למעלה שהוא רותח הוא מפטם ולהטור אין חילוק:

מה שהקשה בפלתי בסוסי"ז בהא דנגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו דהכא דהקליפה מחמת עצמו יאסור קליפה שני' י"ל עפ"י דברי התו' בחולין קי"ב דבקדשים אוקמוהו אדאורייתא דמב"מ ברובא בטל ובודאי יש רוב כנגד הטעם הנבלע כמבואר ברסק"ג [ולדברי הש"ך בסצ"ד סק"ה י"ל דגם בחולין כה"ג בטל ברוב כיון שהוא מאותו

דבר עצמו וע' משכ"ש בזה] ובזה יתיישב קו' התו' שם דהקשו דלמ"ל למימר וקמטוי פסח מחמימותא דחרס דת"ל דרוטב איסור נבלע בפסח. ובזה י"ל דרוטב בפסח הוה בודאי מב"מ כחמרא חדתא בעינבי דלכו"ע בטעמא הוה מב"מ וא"כ ודאי הוה בטל ברוב דלענין טכ"ע ודאי אנו הולכין אחר טעם כש"כ בסצ"ח והוצרך לומר דבפסח גופי' יש בו איסור מחמת עצמו מיהו גם בל"ה ודאי דאיכא נ"מ טובא בקדשים אם האיסור מחמת עצמו או מחמת ד"א כגון לענין עיבור צורה וכה"ג ודבריו בזה צע"ג ומה שהקשה שם עוד בפלתי בדברי התו' גבי מקולס י"ל עפ"י דברי התו' זבחים (דע"ו) גבי אין לוקחין תרומה בכסף מעשר עיין שם:

סימן קו

ס"א חתיכה שבלעה איסור שנפלה לקדירה כו' אבל החתיכה עצמה אסורה לפי שאין האיסור נפלט ממנה לגמרי עב"י בשם הרמב"ן דאפילו יטעמנו קפילא ויאמר דלית בה טעם אסורה דכיון דנאסרה כבר אינה נתרת עד שתפלוט לגמרי ע"ש. ונראה דזה להרמב"ן לשי' דפו' דאפשר לסוחטו דבש"ס דהיינו דאפילו נפלט לגמרי אסור למ"ד אפל"ס אסור. וא"כ אף דבשאר איסורין קיי"ל דלא נ"נ ואפשר לסוחטו מותר אין זה אלא דווקא כשנפרד לגמרי דבהא איירי פלוגתיי'. אבל כל שנשאר בה קצת י"ל דאסור. אבל לשי' הרא"ש ותו' דלמ"ד אפשר לסוחטו אסור היינו ג"כ דווקא כשנשאר בו קצת ולא בנפרד לגמרי וכמש"כ בסימן ק"ה בארוכה ע"ש. א"כ ודאי בשאר איסורין דקיי"ל כמ"ד מותר ע"כ דגם בכה"ג מותר וא"כ הטור שמתיר בזה לא חלק מפי עצמו אלא הוכרח לזה משי' התו' והרא"ש בזה ודוק. אבל האחרונים הקשו עליו דהא קיי"ל דכ"ח אין לו היתר בהגעלה וכ"ש חתיכת אוכלין. ויש להוכיח דאפילו טעימת קפילא ל"מ דהא משמע ודאי דגם בכ"ח ל"מ זה שיטעמנו קפילא שאין טעם במים להתיר הכלי וע"כ כמש"כ התו' בחולין (דף ח) דכ"ח פליט והדר פליט ואף דלא הי' טעם בבישול ראשון יתן טעם בבישול שני וא"כ לכאורה דה"נ ל"מ טעימת קפילא בחתיכה בלועה מאיסור די"ל דאע"ג דלית בי' טעם במקום זה יש בו טעם במקום אחר. וא"א לעמוד על הדבר כלל עד כולה. והנראה בשי' הטור ז"ל דס"ל דהיתר הגעלה אינו מדין ביטול וכדין טעימת קפילא. דא"כ כיון דטכ"ע נ"ל לפי המסקנא מקרא אחרינא כל דיני הגעלה למ"ל. זה נודע מעצמינו דביטול בס' או דטעימת קפילא מתיר. כמו בכל האיסורים. וע"כ דהגעלה גזיה"כ הוא דכלי ה"ה נתרת לגמרי בהגעלה היתר ודאי ואפילו יטעמנו קפילא אח"כ וירגיש בו טעם לא אסרה תורה טעם הכלי לאחר הגעלה דטעם קלוש הוא. וא"כ י"ל

בפשי' דהא דכ"ח לא התירה התורה בהגעלה אינו אלא לענין ההיתר הזה שבהגעלה דהוא אפילו כשמרגיש בו קפילא. זה לא שרי לי' רחמנא בכ"ח. וי"ל דהוא לפי דבליעתה מרובה ויוכל להיות בו טעם וכן בקדשים הצריכה בו תורה שבירה בשביל זה דהיינו דההגעלה אינו מתירתו בודאי ולא דברה תורה בקפילא. ול"מ בסתמא. אבל כשטועם קפילא ואומר דלית בי' טעם שפיר יש לומר דשרי אפילו בכ"ח והוה"ד באוכלין ודוק:

גם מה שמתיר הרשב"א בלח שמצטרף גם ההיתר הראשון להשני לס' קשה להבין לפ"מ דס"ל דביבש אסור אפילו לא נשאר בו אלא משהו. א"כ בלח נמי נהי דמתערב יפה מ"מ משהו ודאי דנשאר בו בתערובות הראשון גם עכשיו דהא נעשה עכשיו הכל תערובות אחת כמובן. וא"כ התערובות הראשון בודאי הי' לנו לומר לפ"ז דבאיסורו עומד ולפחות ליבעי בשל עכשיו רוב כנגד כל התערובות הראשון. ומש"כ הב"י דדווקא ביבש דאין התערובות נבלל היטיב ויש בהנאסר תחילה בליעת איסור יותר מבהנוסף עכשיו אסרינן. אבל בלח אין בזה יותר מבזה ע"ש. אין לו מובן כיון דאסור אפילו אין בו נו"ט בודאי מאי נ"מ במשהו אם יש יותר או פחות. והר"ן כ' גבי בי דוגא די"ל דמשקה אינו בולע כלל מחבירו ע"ש. ולפי"ז הוה א"ש. דא"כ כשנתערב אח"כ ביותר מס' יש לדונו כתערובות יבש ביבש ממש דלא שייך בו כלל נ"נ. כיון דגם בזה אין בו בלוע כלל. ולא נאסר אלא מפני תערובתו וכשנתוסף אח"כ ודאי דהותר כמו אם נתערב תחילה בס' אבל הוא דבר חדש מאוד וגם פשטות דברי הרשב"א אין מורין כן וצריך עיון גדול:

ס"ב חתיכה שיש בה חלב ע' טור וב"י וט"ז וכ"כ בסי' צ"ט דשי' רש"י ע"כ דאינו אוסר עוד בכה"ג באותה הקדירה כיון דכבר פלטה הטעם ע"ש. וא"כ פשוט דאין כאן פשיטות ודוק:

סימן קז

ט"ז סק"ד וכ' רש"ל כו' והרוטב הנאסר בסוף העירוי אינו אוסר הדגים שבקערה שבטל בס' בש"ך הקשה ע"ז דעירוי אינו אוסר אלא כ"ק ולא שייך ס'. והח"ד יישב זה דהרש"ל לשי' דדבר גוש הוא רותח אפילו בכ"ש. וא"כ גם הדגים שלמטה הם רותחים. ושפיר אוסר העירוי לגמרי כמערה מרותח לרותח ושייך ס' ע"ש. ול"נ לענ"ד דכיון דהדגים דלמטה הם בתוך הרוטב בודאי דמצטננים גם הם ע"י הרוטב [וע' לעיל סוסצ"א מש"כ מחלוקת הרשב"א והתו' לענין רותח יבש שנפל לצונן צלול וצ"ע]. שוב ראיתי בפ"ת סצ"ד שכ' כן בשם סתה"א דכשהוא עם רוטב לא שייך דבר גוש ע"ש. ולענ"ד פשוט דהרש"ל לשי' דס"ל דכ"ש הוא מבליע ומפליט ככ"ר אלא דאינו מפליט ומבליע כאחד

וא"כ לענין להוציא הבלוע מהדגים הנאסרים לזה ודאי ל"מ הרוטב שבהכ"ש ולא העירוי דהא אינו מפליט ומבליע כאחד. אבל הרוטב גופי' שנאסר בהקדירה ודאי הוא אוסר ומבליע בכולו אפילו בכ"ש ושפיר שייך ג"כ שבעל בס'. ואף דדעת הח"ד בסק"ה דאף בלוע ברוטב א"י אלא ע"י רוטב עיין שם נ"ל דמ"מ אין זה נקרא מפליט ומבליע כאחד ושפיר אוסר רוטב הנאסר בבליעה אף בכלי שני לשי' ודוק:

ס"א בהגה ויש מתירין בכ"ע היינו שסומך על הר"ש דאין מחזיקין איסור ואמרי באיסורא ברובא איתא והש"ך הקשה ע"ז דהא בשי' ר"ב כ' דבביצים יש לאסור דאין רגילות שיהי' רוב כנגד האיסור. וא"כ גם לר"ש ל"מ איסורא ברובא איתא ואינו מובן כלל דר"ב בעי דווקא ודאי רוב היתר וא"כ כיון שי"ל שנאסר במחבת עד ס' תו אין רגילות שיהי' רוב נגדם. אבל הר"ש מתיר דתלינן בהיתר דמסתמא נתן הרוב עם האיסור לקערה תיכף ולא נאסר בקערה דהוא כ"ש וסמך אחזקה כמו שהכל מודים דאין הכלי נאסר משום דסמכינן אחזקה וז"ב. עוד הקשה על מה שכ' הרב בת"ח שיש להקל כמו בספק נשפך וכל מה שנכנס לספק מצטרף לבטל. דכ"ז אינו בספק אי"מ דאו'. והמעיין בת"ח שכ' זה על חשש הגהות ש"ד דאם נשאר רוטב יש לחוש שהרוטב יאסור הכל. וזה לפי שי' ר"ב דחשש על הדגים שנאסרו. אלא שהם בטילים ברוב ביבש וברוטב חשש שיאסרו את הכל. וע"ז כ' הרב דגם על הרוב יש להסתפק בכ"ג דלא הי' בדרך שאוסר. וא"כ אפילו לר"ב דחשש שנאסרו הדגים והרוטב. פשוט דאין זה חשש דאו' אלא לחומרא בעלמא מדרבנן. וא"כ אין להוסיף עוד לחוש שיאסור הרוטב גם את הנשארים ואין להחמיר יותר מספק נשפך. וגם, שהכל מצטרף כמו מב"מ דרבנן. וכן הקילו בזה בריחא בסק"ח לפי שריחא דרבנן ע"ש. והוא ברור בכוונתו. ועט"ז סק"ד שכ' ע"ז דכל מה שנכנס בספק מצטרף. ול"י דהא בביצים אין רוב כנגד הנאסר. וכ' הח"ד דכוונתו דכיון דאפילו להקל תלינן דאיסורא ברובא כ"ש להחמיר. ולא שייך שיצטרף גם המיעוט לבטל דזה לא הוה כלל כנכנס בספק ואין דברי הט"ז מורין על זה כלל. וגם אין זה מוכרח כלל דלפי סברא דהשתא דנקטינן דהוא מדרבנן בדרבנן אזלינן להקל ולא להחמיר וראי' דהרי מצינו לענין דברים חשובים כיוצא בו דכל שפירש קודם שנולד הספק קיי"ל דשרי ותולין שמההיתר נפל דכל דפריש מרובא פריש. ואפ"ה קיי"ל דנפל אחד מהם ליה"ג בדבר חשוב דהוא דרבנן תולין דהאיסור נפל אע"ג דההיתר רוב. והש"ך לקמן סקי"א הביא תוספתא שתי מדוכות ונתן מתוך אחת מהן וא"י מאיזה מהם אני אומר מתוך חולין נתן ע"ש ומשמע אפילו המדוכה של תרומה הוא רוב אין אומרין בכאן מרוב נתן (ואפי' במקום דלא שייך

קבוע אין הולכין אחר הרוב) וע"כ דבדרבנן תולין להקל וא"כ ה"נ י"ל דמ"מ מיקרי נכנס לספק ודוק:

ש"ד סק"א ורחוק שדג טמא יהי' ט"א עם דג טהור. לכאורה נראה ראי' מהא דאמרינן בחולין ק"ט כל דאסר לן רחמנא שרי לן כוותי' אסר חזיר שרי לישנא דכוורא אסר גירותא שרי מוחא דשיבוטא הרי דאפילו בטהורים אין טעמן שוה ובודאי היו אוסרין זא"ז בטעמן דהרי חשיב שם טעמי איסור משונים כ"ש דאין טמא שוה לטהור וז"ב. ומש"כ הרמב"ם בפי' המשניות סו"פ אין מעמידין גבי סולתנית של עו"ג. שאסרו מפני שמתערבין בה דגים טמאים. וכ' וניכר ליחידים מב"א. משמע דמשו"ה לא בטל לפי שניכר הא בל"ה לא הוה חיישינן לנו"ט. לא משום שהם טעם א':

אלא דהתם אין בתערובות כדי נו"ט כמש"כ שם רש"י. ויש לחוש לאחד באלף ע"ש וז"ב. ובחי' הגרע"א כ' ראי' שהם ט"א מפי' רש"י בחולין גבי כילכית באלפס דפירש באלפס של בשר ולא פירש של דגים. ש"מ דשם לא שייך קפילא שהם ט"א. והעירני ח"א דכילכית שאני שרגיל להבראות בציר של דגים טהורים כמבואר לעיל בספ"ג ומשו"ה טעמו כשל טהור ונכון. ולענין ביצה שיש בה דם ע' מש"כ בזה בספ"ו בס"ד:

ש"ך סק"ז דאנו מחזיקין הכף שהוציאה עכשיו מהקדירה ככ"ר לחומרא פי' דספיקא הוא כמש"כ התו' הביא הט"ז סוסצ"ב. ואפשר דזה שהיקיל הרב כאן לענין הבלוע בהכף דאינו נ"נ. עש"ך ופמ"ג שנתקשו בזה מאוד. די"ל דכיון דספיקא הוא סומכין בזה אשי' הרמב"ן דאין בלוע נ"נ וכ"כ הגר"א בסצ"ב סקל"ג דבמקום שיש ספק סומכין אשי' הרמב"ן. אלא דיש לעיין דלכאורה הא תיכף כשהפריש את הכף מהרוטב נ"נ וכ"ז שהוא בתוך הקדירה גופי' לכאורה ודאי הוא רותח ועי' מש"כ בסקכ"א וצ"ע:

ולענין הוציא ביצה רותחת בלא רוטב עש"ך לעיל סוס"י ס"ו דהוה כשתי קדירות דאין אוסרות זא"ז בלא רוטב ודוק:

מש"כ כאן בפלתי לענין זרוע בשילה ע"ש הוא תמוה מאוד דלדבריו מצינו לאיסור דבוק מן התורה מה שפשוט בכל הפו' לדרבנן והרבה פו' לי"ל זה כלל. וגם אינו מוכרח כלל דאי נימא כסברתו דאין סברא להתיר ברואה שלא לחוץ. וא"כ גם בלא ראה כיון דסברתו דמן הדין יש לחוש לזה, אכתי למה שרי' לה רחמנא. ולא הצריכה לבשל בקדירה גדולה שלא יצא לחוץ כלל. וע"כ דגזיה"כ הוא וכדתני התם בהדיא דזהו היתר הבא מכלל איסור ע"ש:

סימן קח

ס"א אין צולין בשר כשירה עם נבילה כו' ואם האחד מכוסה בקערה או בבצק מותר. דין זה מהמרדכי. ולענ"ד נראה דאזיל לשי' שהביא הב"י בשמו בסצ"ו דאפילו מאן דאסר בשר נבילה עם כשירה לי"ל הא דפת שאפה עם הצלי דדווקא בשר קולט ריח ולא פת. וכ' שכן נוהגין ע"ש. ומשו"ה א"ש דסגי לי' כיסוי בצק. אבל לדידן דקיי"ל לאסור פת עם צלי כדכ' כאן הרב בהגה והמחבר לעיל סצ"ו א"כ מאי מהני כיסוי בצק דהבצק גופי' קולט הריח. ודווקא כלי כ' הש"ך סקי"ב בשם הג"מ דל"מ פיטום לכלי ע"ש וצ"ע שם בהגה ואם האיסור דבר חריף וכ"ש ההיתר דבר חריף כו' הנה בד"מ כ' דבהיתר חריף אסור (והוא סברת המרדכי בפגה"נ ע"ש] ומסיק והוה"ד איסור חריף ע"ש. והנה לכאורה זה ודאי דאין ללמוד דין איסור חריף מהיתר חריף דהא מצינו בכ"מ דהיתר חריף בולע טפי דהרי קיי"ל דבהיתר חריף ל"מ נו"ט לפגם. ובאיסור קיי"ל בסי' קכ"ב דאפילו הוא חריף מותר כשאב"י ע"ש הרי דכשהיתר חריף ע"כ קולט הטעם יותר וכ"כ האחרונים לענין נ"ט בר נ"ט ע"ש. אבל באמת הא דאיסור חריף הוא מדברי האו"ה והוציא זה מכמון דתרומה בע"ז דלא שרינן אלא בשביל דמיקלי איסורא הא ל"ה אסור ע"ש. אלא שתמהו עליו דהא משמע שם להיפוך דדווקא למאן דס"ל ריחא מילתא הוצרך לסברא דקלי. אבל למאן דס"ל לאו מילתא א"ש דאפילו בעיני' שרי וקיי"ל דלאו מילתא ע"ש. ולענ"ד דדיקדוק האו"ה אינו משנויא דאביי ש"ה דקלי איסורא אלא דגופא דמתניתא מכרעא הכי ע"כ דהא מבואר בר"פ כ"ש דאפילו לרבי דס"ל יש שבח עצים בפת. ואפה בעצים של א"ה הפת אסורה. מ"מ אינו אסור אלא כשאבוקה כנגדו. אבל בקלי איסורא שרי. וא"כ ודאי דיל"ד הכא מבריי' מדנקט היתרא בהסיקו דווקא דקלי ש"מ בהדיא דהא לא קלי אסור. וע"כ דבזה שהוא חריף לכו"ע ר"מ. ובפשט הסוגיא ע"כ מוכרח לפרש דגם רבא ידע דדווקא בקלי אלא דס"ל דמדשרי ריח כמון שהוא חריף בקלי איסורא. יש ללמוד דבשאר ריחא דעלמא יש להתיר אפי' לא קלי. ואביי משני דאינו כן דאפילו אי בעלמא מילתא מ"מ בקלי מקילינן טפי אפילו בכמון שהוא חריף ודוק:

שם אבל יש ס' אפילו בכל מה שבתנור יש להתיר במקום הפסד הנה מדמהני בזה ס' פשוט דלא אמרינן גם בריח דמפליט והדר ופליט דאי ל"ה לא שייך כלל ס' ולא חששו אלא ככל נו"ט דבליעה וא"כ נראה דאם יש בחתיכה אחת ס' יש לדון גם כאן כמו במב"מ בסקי"א דאם יש באחת ס' תלינן דלאותה שיש בה ס' נפל ושניהם מותרות ה"נ גם כאן אמרינן דנתן הריח בחתיכה זו שיש בה ס' ובהשאר אין ריח כלל וכולם מותרין. וכמו דמדמינן להו לענין הא דכל מה שנכנס לספק מצטרף. ובזה דהתם לענין בליעה הוא

דווקא במקום הפסד ה"נ דווקא בהפסד. אבל ביש באחת ס' דהתם אפילו שלא בהפסד ה"נ כאן אפילו שלא בהפסד. והש"ך שכ' דשלא במקום הפסד כמו דבמב"מ לקמן צריך ס' בכל חתיכה וחתיכה בפני עצמה ה"נ כאן ע"ש. ולפי"ז אין לשונו מדוקדק דאפילו ביש באחת ס' נמי סגי ואפילו שלא במקום הפסד וצ"ע: ועפ"מ דמשמע דהקילו כאן אפילו באי"מ והטעם משום דריחא דרבנן בעלמא כמש"כ הפלתי. ולפי"ז מש"כ הש"ך דמוכח כאן דהא דלקמן סקי"א דמיקל במקום הפסד דכ"מ שנכנס לספק מצטרף היינו הפ"מ כמו כאן שכ' בת"ח דהיינו בהפ"מ ע"ש. ולפ"ז אינו מוכרח כ"כ די"ל דהכא באי"מ הוא דאיכא טכ"ע ולא הקילו אלא משום דריחא דרבנן וי"ל דאינו ברור כ"כ דלאו דאורייתא הוא כמש"כ הפלתי ועוד דסברת צירוף נמי אינו מבורר כ"כ בריחא כמבואר באו"ה ע"ש ומשו"ה צריך הפ"מ. אבל שם במינו אפשר דמקילין יותר וכ"נ משמעות הרב בהגה שם ודוק:

שם י"א דמקום האסור במשהו ריחא מילתא בפלתי כ' ראי' מהא דאין שה"ל נאפין ביו"ט שאין אפייתן דוחה את היו"ט ע"ש. ולפמש"כ התו' בפסחים דהא דאין אופין חלה טמאה ביו"ט היינו דווקא ע"ג גחלים דבתנור ודאי שרי דממלאת אשה תנור כדי שיהא הפת נאפה יפה ע"ש וא"כ הכא גבי שה"ל לאפינהו עם פת חולין בתנור וע"כ משום דשה"ל כ"ז שלא נשחט עליהם הזבח און להם אלא ק"ד ויש להם היתר בפדיה והוה דשיל"מ דמשהו אי"ב. ובזה ר"מ והיו אוסרין את החולין בריחא ע"ש. ואין תו' מספיק דאכתי הוה לו לאפות עם אי"מ דגם יל"מ הוא בטל. ואע"ג דאנן קיי"ל דאפילו חמירא דחיטי וחמירא דשערי הוה מב"מ. מ"מ עכ"פ תיקשי לאביי דאזיל בתר טעמא וס"ל דהוא אי"מ. ועוד נראה לכאו' דכמו דשרי להפריש תרומה וחלה בעיסה שנתגלגלה היום לצורך יו"ט. ה"נ שרי לפדות טעם הקדש שנתערב היום לצורך יו"ט. וא"כ אפי' אי בזה דאסור במשהו ר"מ. מ"מ אותו משהו הנבלע בהחולין יש לו היתר בפדי' ביו"ט גופא. וא"כ אכתי אפיית החולין היתר הוא לצורך יו"ט ואף שמעורב בה הקדש ודאי דכ"ז שרי בשביל שתאפה יפה כמו דשרי לאפות חלה טמאה עם הפת בתנור כנ"ל. אבל לענ"ד עיקר הקושי' אינו מוכרח כלל דדווקא שם בחלה טמאה דאין מצוה באפי' כ' התו' דשרי עם חולין כדי שתהי' הפת נאפת יפה אבל שה"ל דמצוה באפייתן גם עם חולין ודאי אסור דל"ג מנו"נ דאיכא גם צורך הדיוט. אפ"ה כ' התו' בכ"ד דבטל צורך ההדיוט למצוה ולא שרי ביו"ט. וכן אין שורפין תרומה טמאה ביו"ט אפילו נהנה בשריפתה. כמש"כ התו' דבטל, הנאתו לגבי המצוה. וכ"ש דמשום הא דנאפה יפה דלא הוה שרי דודאי הוה בטל לגבי מצוה וקיי"ל לכם ולא לגבוה וע' תו' ביצה, כ"א ד"ה עיסה ודוק:

ש"ך סקי"ב דל"מ ריח לכלי שיחזור ויפלוט למאכל הגר"א דקדק מזה דהכלי נאסרת אלא דהריח של כלי אינה אוסרת אח"כ והוקשה לו לפי"ז למה כ' הרב אם לא שהזיעו שניהם דאפי' הזיע בפעם הב' לחוד אוסרת הזיעה ולולי ד"ק פשוט דהאי לישנא לאו דווקא דהרי התיר המחבר בריש הסי' לכתחילה כשההיתר מכוסה ואם הי' הכיסוי נאסר ודאי הי' אוסר את המאכל וכן מראי' הש"ס דכמון הרי שם אופה את הפת על גוף התנור ואם הי' נאסר התנור הי' אוסר את הפת אלא דכלי גופה אינה מקבלת ריח כלל וכן משמעות כל הסי':

סימן קט

ס"א מב"מ חד בתרי בטל כו' אבל לא יאכל שלשתן יחד זה שי' הרשב"א וס"ל דאם יבשלם כאחד שוב הוה כתערובות לח דקיי"ל דאפי' במינו צריך ס'. שבזה שיש ס' בטל לגמרי אבל כ"ז שאין ס' ס"ל דהא דמתירין ביבש אפי' בלא ס' ואפילו איסור דרבנן אין בו הוא דתלינן בכל חדא דהיתרא הוא אבל לאוכלם כולם ביחד לא התירו אבל דעת הרא"ש בס"ב שמותר לאוכלן כאחר [ולא הביאו הרב כאן דלי"ל פסידא בזה ולא היקל שם ע"פ שי' הרא"ש אלא במקום הפסד ע"ש] וע"ש ברא"ש פרק גה"נ שכ' דל"ד לשני' תערובות בד"ח דהתם ההיתר מכח ס"ס וכשאוכלן ביחד ליכא ס"ס אבל כאן חדא ספיקא הוא וסד"א לחומרא. אלא דגזיה"כ להלוך אחר הרוב והאיסור נהפך להיתר ע"ש. ונראה דאזיל לשי' בש"מ בב"מ דכ' שם לתרץ קושי' התו' גבי קפץ אחד מן המנוין לתוכן דכולם פטורין והקשו התו' דליבטל ברובא ותי' ע"ז הרא"ש שם דהא דהולכין אחר הרוב נמי ספיקא הוא אי לאו דגזרה תורה לילך אחר הרוב. וכאן דחזינן בהדיא דמיעטה התורה ספק בפירוש ע"כ י"ל דגם רוב אתמעיט בכלל דג"ז באמת הוא ספק ע"ש. וזה כמש"כ כאן דמן הדין הוה לו למיזל גם ברוב לחומרא ככל ספיקא. אלא דגזיה"כ הוא וא"כ ע"כ דנהפך האיסור להיתר. ואין כאן איסור כלל ושרי בכ"ג. וביותר הוא מוכרח לשי' שם דהנה הקשו על שי' דס"ל דהיכי דאיתמעיט ספק גם רוב אתמעט דא"כ גבי ממזר דאתמעט קהל ספק. א"כ הרי הותר גם בכל ישראל דכולם אינו אלא רוב כדאמרינן בריש חולין דילפינן דאזלינן בתר רובא ממכה או"א ע"ש. וכן הקשיתי ממעשר גופי' דהא טריפה פטור ממעשר כדאמרינן בריי"פ רה"ג והרי כל הבהמות אינן כשירות אלא מתורת רוב כמבואר בחולין שם וא"כ כולהו ליתמעט ממעשר וע"כ חזינן דאין רוב בכלל ספק. ולפי שי' כאן דבכל רוב אמרינן דנהפך האיסור להיתר יתיישב כל זה בפשי' דא"כ גם בכל מקום שהלכו בו כבר אחר הרוב כבר נהפך לודאי. ומ"מ ודאי דהיינו משעת

ידיעה כמש"כ כאן ספגה"נ בהדיא וכ"ז מן התורה כמבואר בדבריו דמביא ראי' מזבחים גבי עור בכור שנמצא טריפה ע"ש. ולפ"ז בכל דבר שנולד בו ספק לשום דבר ופסקו בו לילך אחר הרוב הוא נהפך לודאי וכמו שהאיסור נהפך להיתר. וא"כ אח"כ ה"ה ודאי גם אפילו לדבר שאין הולכין בו אחר הרוב. דכבר נעשה כודאי מגזיה"כ. וכעין זה כ' התו' בבכורות (ד"כ) ד"ה ור"י גבי חוששין לטינוף דכ' שם דאע"ג דבממון אין הולכין אחר הרוב מ"מ כיון דבאיסורא לענין להקריב לגבי מזבח כבר הלכו בו אחר הרוב. אין סברא דלענין ממון לא נילך אחר הרוב ע"ש. וכ"כ שם בד"ה לקולא ע"ש. וא"כ בהך דממזר. דספק דדילמא לאו אביו שייך תיכף כשנולד. לכל המצות של האב על הבן. והבן על אביו ואנו פוסקין דאביו הוא כבר נהפך לודאי. וגם לענין ממזר חשיב קהל ודאי. וכן לענין מעשר. ספק דטריפה. כבר נעשה כודאי תיכף כשנולדה. שאכלנו את חלבה. ולא שייך סברא זו דגם רוב ה"ה כספק אלא גבי קפץ אחד מן המנוין דליכא בי' נ"מ אלא עכשיו לענין המעשר התם אמרינן דגם הרוב ה"ה כספק. ולפי"ז גם להרא"ש אינו מותר לבשלם אלא כשכבר נודע התערובות. אבל אם בשלם קודם שנודע ולא הי' שום ביטול מדאוריי'. פשוט דהוה השתא כתערובות לח וצריך ס' דווקא וכמש"כ הש"ך סקי"ב ועיין שם בדבריו:

שם בהגה שלא במינו אפילו יבש צריך ס' היינו מדרבנן ועפמ"ג לענין נפל אחד לים דלא מקילין בזה לתלות דאיסורא נפיל ואין מתירין בפחות מס' וה"ר מדברי הי"א שברשב"א שהביא הב"י דסברי דאפילו במינו ויבש צריך ס' שכ' דאין מתירין בנפל לים דלא מקילינן אלא בשיעורים גדולים כגון תרומה וערלה וד"ח אבל לא בשיעור ס' ע"ש והוה"ד בא"מ לדידן. וכן תפס בפשי' בתשו' רע"א הביאו בפ"ת דנסתפק לענין נאבדו מקצתם ואינו נודע אם הי' ס' אם מקילין משום ספק דרבנן מוכח בפשי' דהא אין ס' אסור אפי' בנאבד ע"ש והרי מקום שמותר נאבד מותר אפי' נאבד קודם שנודע התערובות כמבואר בסק"י ש"ך סק"מ ע"ש ולולי ד"ק הי' נראה דאנן ודאי לא קיי"ל כהני י"א דהא לענין תרומה בפחות ממאה גם הם כ' בהדיא דתלינן. ובאמת הוא מוכרח בהדיא שם בש"ס דאיצטריך לאשמעינן דבתאינה שנפלה לים ל"מ להתיר דלא מינכר נפילתה ע"ש ותאינה ודאי לאו ד"ח הוא ולא מצינו ד"ח אפילו למאן דמחמיר אלא ליטרא קציעות וע"כ דקאי שם בתרומה בפחות ממאה והא דאמר התם חבית של תרומה שנפלה למאה אין לדקדק דדווקא למאה דהא גבי טבעות של ע"ז נמי נקט למאה אע"ג דלא שייכא שם כלל שיעור מאה וע"כ דס"ל לחלק בין שיעור מאה דתרומה לשיעור ס' דבזה מחמירין טפי והרי אנו ודאי לא קיי"ל הכי דהא למידין מתרומה לענין שתי קדירות מצטרפות אפי' לענין מב"מ

דלח כמבואר בסקי"א וכ"ש ליבש ובאמת כבר הביא הש"ך שם דיש חולקין דלא ילפינן משיעור דתרומה לשיעור ס' ע"ש והיינו שי' הי"א שבכאן. וא"כ אנן דקיי"ל שם דלא כותיי' גם כאן ודאי אין לחוש להא וא"כ אפשר להקל בזה וע' פמ"ג בכללי ס"ס אות כ"ב שהביא בשם המנ"י להקל בזה ש"ך סק"ט הביא דברי האו"ז דאיסור דרבנן אפילו חד בחד מותר באכילה לישראל ולעו"ג. ולכאורה דבריהם תמוהים דכבר הוכחתי בסי' ק"א דד"ח אפילו בדרבנן אוסר כההיא דחבילי תלתן ע"ש. ובודאי ל"ג חד בחד מד"ח. וצ"ל דדווקא לעו"ג תחילה ותלינן דאיסורא אכיל אפילו בחד בחד. ע' לקמן סי' קי"א וס"ל דמקילינן להאכיל לכתחילה לעו"ג. וכשי' הר"י הצרפתי שהבאתי בסי' צ"ט וע' מש"כ שם בס"ד. ולפ"ז ל"ק מחבילי תלתן דס"מ דלא כר"א וכמו שכ' שם ולדידן ודאי לא קיי"ל כוותי' כמבואר בסק"י ע"ש:

ס"ב יבש ביבש שנתבטל אם בשלן כולן, כאחד כו' ע' ביאורו הגר"א שכ' דהתו' ביבמות פ"ג שכ' גבי שתי מנחות שנתערבו דאמרינן דלר"י דמב"מ ל"ב כשירות. אע"ג דביבש מודה ר"י דבטל. מ"מ לכשיאפה יתן טעם ע"ש. אזיל בשי' הרשב"א דחוזר וניעור. ולענ"ד ד"ק תמוהין בזה. דודאי הכא גבי קדשים לא מהני הא דחוזר וניעור דכיון דכבר נתבטלו נדחו ואין חוזרין ונראין כמו גבי דם שנפל לתוך המים דבקדשים ל"מ בנפל דם לתוך מים אפילו יש בהם מראה דם דראשון ראשון בטל ונדחו כדאמרינן בסו"פ כ"ה. וכ"ש לר"י דס"ל בריי"פ שני שעירים דאפילו בע"ח נדחים. ועוד דהכא לענין דאוריי' ודאי אינו חוזר וניעור במב"מ לר"י דאי ל"ה כי היכי דקיי"ל לדידן במבשא"מ דבעי' ס' אפילו ביבש מדרבנן משום דכשיבשלם יתן טעם ויהא אסור דאו' כנ"ל ה"נ לר"י במב"מ גם ביבש לא ליבטל מדרבנן משום, הך טעמא ובדברי התו' שם מוכרח בפירוש דאפילו מדרבנן בטל. דהא כ' דהא דבתרומה בטל בק"א במינו לר"י היינו ביבש וק"א:

דתרומה הוא מדרבנן כמש"כ התו' בכ"ד וא"כ מוכרח דמשום. מב"מ ליכא ביבש אפילו מדרבנן וע"כ דהיינו טעמא דבאמת כבר הקשה הט"ז בהא דאי"מ דבעי' ס' משום שכשיבשלם יתן טעם דמאחר דכבר נתבטל והותר למה יאסר בבישול. ותי' דכיון דיתן טעם הוה כהוכר האיסור וא"כ נראה ברור דזה שייך באי"מ דאיכא נ"ט והוכר האיסור אבל במינו לר"י אע"ג דהוה דאורייתא מ"מ בכאן ודאי כשנתבטל כבר הותר ולא שייך חוזר וניעור כיון דאין כאן נ"ט לא הוכר האיסור וא"כ ודאי לא אתי בזה לאיסור דאו' ומשו"ה לא החמירו בזה כשנתערב יבש ביבש וז"ב. וא"כ התם גבי מנחות לענין דאורייתא ודאי דלא שייך זה כלל. ובפשט דברי התו' נראה ברור דלא קאי אלא התם במנחות דמעיקרא נמי הוה תערובות קמח דנבלל היטיב כלח ובתי' הראשון שם הוה

ס"ל שם דאפילו בצונן הוה זה כלח ואח"כ כ' דבצונן י"ל דמ"מ ל"מ זה ובטל אלא דהתם במנחות כיון דזה ודאי כבר נבללו היטיב א"כ כיון דמצוותן לאפיה וע"כ דיתן טעם לבסוף. בזה בודאי גם מעיקרא ל"ב ולא נדחו כלל ע"ש כי הוא:

מוכרח בפירוש דברי' וא"כ לא שייך זה כלל לדברי הרשב"א דבכאן ע"ש ודוק היטיב:

ש"ך סקי"ב לענין נתבשלו בשתי קדירות קודם שנודע התערובות כ' דכ"ז שלא נודע לא נתבטל והוה ספיקא דאורייתא וע' פמ"ג דנדחק לפרש דנאסר הרוטב מדאורייתא ואח"כ אוסר החתיכות:

ע"ש. וכ"כ בסצ"ח דזה ליתא דודאי אין בהחתיכות אלא איסור מינו. ואין נאסרין מדאורייתא. אבל לענ"ד דאין כוונת הש"ך כלל דהשתא הוא ספדא"ו אלא דמעיקרא קודם שנודע הוה בזה ספד"א:

והשתא אף דמדאורייתא ודאי בטל מ"מ כיון שמקודם שנתבטל לא הי' שום ביטול כלל מדאורייתא א"כ אין ביטול התערובות אלא מהשתא דהוא כבר לח ובעי עכשיו ס' מדרבנן ככל תערובות לח וכנפל אי' בשעת בישול לא' משתי קדירות שהם מב"מ. וכמו שמסיק הש"ך ודינו כדלקמן סקי"א ע"ש. וכ"ש בנתבשלו בקדירה אחת קודם שנודע דכ"ז דלא נודע מדאורייתא לא בטל וכמש"כ בסמוך דכן מוכרח בשי' הרא"ש וכן כ' בסק"ה ס"ט דמוכח שי' המחבר שם דלא נודע לא בטל מדאורייתא ע"ש. ואולי דבזה יש לתרץ מה שהקשה הח"ד בסק"א בסוגיא דחמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהם דאמרינן דנתערבו לפני זריקה מעיקרא לא חזי ולא הורצה וכולן חייבים בפסח שני והקשה הח"ד דליבטול ברובא ותי' משום דהוה חתיכה הראוי' להתכבד ע"ש והוא תמוה מאוד דר"ל קיי"ל דאינו אלא מדרבנן והתו' בתמיד נשחט דס"ד ד"ה כי לי"ל כ' דאין שייך מדרבנן להביא פ"ש ע"ש ובהדיא מסקינן בר"פ כל הזבחים גבי תערובות ב"ח דל"ב משום דחשיבי דאם הקריב כשר ע"ש. וכ"כ שם בעצמו על גוף הזריקה ולמה ניחא לי' על אכילת הפסח והוא תמוה מאוד. ולפי"ז י"ל דהתם מסתמא לא נודע תחילה דאי ל"ה הרי הי' אסור לי' לזרוק כדקיי"ל ברי"פ התערובות וכיון דלא נודע אין דין ביטול מה"ת וא"כ שפיר הוה כולהו אסורי מדאורייי' בההיא שעתא דזריקה. ואף דמבואר בר"פ כל הזבחים שם דאפי' בתערובות א' בא' דודאי אסור מדאורייתא מ"מ אם הקריב שניהם כשר הא' הכשר. אפשר דדווקא בפסח אמרינן הכי דבעי שיהי' הבשר ראוי לאכילה וזהו שאמרו שם בפסחים דמעיקרא חזי לאכילה ע"ש וצ"ע. ואם נאמר כן יהי' מכאן סיוע לסברא זו דבלא נודע אינו בטל מדאורייתא ודוק:

בפמ"ג סק"ו הביא דברי הכנה"ג דלא בטל אלא בודאי היתר אבל לא בספק איסור וכ' דא"י מהו דפשי' דספק אסור ותימא עליו שלא הבין כוונתו דפשיטא דכיון למש"כ בסק"ה גבי מליחה דלא שייך דלבטיל החתיכה שנגע באיסור ברוב שלא נגעו כיון דהספק נולד על כולם ועל כל אחת י"ל דזו נגעה אף שודאי שרוב לא נגעו מ"מ כל אחת בפ"ע היא בספק איסור והביאו שם בעצמו וחלק עליו ע"ש. וע' מש"כ בזה בסי' ק"א כמה ראיות לדינא. עוי"ל דכוונתו באיסור דרבנן דקיי"ל דספיקו להקל. מ"מ נראה בנתערב בהם ודאי איסור אפילו הוא איסור דרבנן נראה דכיון דזה הוא ודאי איסור ואנו באין לבטלו בשביל האי רובא כיון דאינהו גופיי' בספיקא קאי אע"ג דבל"ה היו מתירין אותן מ"מ השתא איכא חזקת איסור של המיעוט. והוה בחזקת איסור דספיקא לחומרא וצ"ע לדינא:

לענין מיעוט היתר אי נהפך לאיסור ברוב איסור שחקר בזה בפמ"ג בפתיחה הנה לשון הרא"ש בפגה"נ שם גבי ניתוסף איסור דכ' בלשון זה דהא אפילו בהיתר אמרינן חוזר וניעור כ"ש באיסור ע"ש והרי באיסור ס"ל להרא"ש דנהפך להיתר ואי היתר אינו נהפך לאיסור אין כאן ק"ו וע"כ דגם היתר נהפך לאיסור וכן ממה שהקשו התו' בריש ב"מ גבי קפץ אחד מן המנוין דכולן פטורין דליבטל ברובא. משמע דהיתר נמי בטל ונהפך לאיסור דאי ל"ה לק"מ כמובן. דהא מ"מ יש כאן פטור אחד בודאי. ובזה יש לפקפק קצת דהכא גבי מעשר דאין איסור על הבהמות לאוכלם אלא שיש עליהם מצוה להפריש מהם מעשר ואותו שכבר נפטר אינו ראוי עוד להיות מעשר. וא"כ אינו אלא כפסול שנתערב בכשירים דודאי בטל כדפריך ברי"פ התערובות ונבטל ברובא ע"ש וצ"ע וכן במנחות כ"ב גבי שחוטה אינה בטילה בנבילה משום מב"מ ע"ש. משמע דהא ל"ה השחוטה בטל בנבילה. אלא דצ"ע בקידושין מ"ו גבי המפריש חלתו קמח דאמרינן זימנין דאית לי' לכהן פחות מחמשת רבעים קמח והאי ואליש להו בהדדי וסבר נתקנה עיסתו ע"ש. ולמה לא ליבטל האי פורתא ברוב החיוב. ואולי דפחות משיעור עדיין אין שם חיוב עליו וכיון דהוא בעצמו אין בו חיוב א"י להתחייב ע"י צירוף האי פורתא וע' לקמן סי' ש"ל:

סימן קי

ס"א ד"ח אוסר במינו בכ"ש. ע' רש"י גיטין נ"ד דנטיעה שלימה במחובר חשובה ולא בטילה והיינו דזה הוה ככל דברים החשובים דאי"ב. ומדברי הח"ד נראה שהבין דמחובר הוה כקבוע ע"ש [ומש"כ לענין קבר הנאבד צ"ע אי שייך בזה ביטול כלל כיון דהוא ניכר במקומו וע' ט"ז סי' ק"ד ודוק] ולענ"ד זה ע"כ ליתא דהרי מצינו במעביר עציץ נקוב בכרם

בפסחים (כ"ה) ובמחיצת הכרם שנפרצה בכ"ד. דאינו אסור אלא בהוסיף מאתים. הא ל"ה בטיל. וע"כ דדווקא נטיעה שלימה משום חשיבות וכ"ה משמעות דברי רש"י ע"ש: ס"ג כל קבוע כמע"מ דמי הנה שי' הב"ח וסייעתו דתערובות חנויות הוה קבוע. וכבר כ' בסק"א דכן המשמעות דלא שייך ביטול ברובא דעלמא. וכן נראה לענ"ד מסוסקי"א דבדבר שאינו עתיד להתערב אפילו לענין תרומה וביבש אינו מצטרף להיות בטל ברוב ע"ש וע"כ דבעי דווקא מעורב יחד וצ"ע בזה. מיהו זה ודאי דכל שאין עליו דין ביטול ודאי הוה קבוע כמש"כ התו' בהדיא במנחות כ"ג גבי שחוטה אינה בטילה בנבילה דנ"מ דכיון דל"ב אי הוה קבוע ברה"ר כל קבוע כמע"מ וס"ט ברה"ר טהור. וכ"כ עוד ברי"פ א"נ גבי הבא על הכותית דכ' דלמ"ד עבד ושפחה נתערבו בהן אי אזיל לגבה הוה קבוע. אע"ג דאינו ניכר אלא כיון דלא שייך שם ביטול תו הוה קבוע וכן מוכיחין דברי הר"ן בחולין בסוגיא דבשנמ"ה ע"ש. ומה שנתקשו מדברי התו' נזיר גבי האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם. דכ' דמה"ת לא שייך שם קבוע כיון דאינו ניכר. לענ"ד בכוונתם עפ"י מש"כ התו' בפרק א"נ שם בתי' דכ"א מוקמינן לה בחזקת אבהתא ע"ש. והנה פשוט דזה שייך באינו ניכר אבל בקבוע הניכר ודאי דהרי הוא מבטל גם החזקה וכמו בט' חנויות מוכרות כשירות ודוק. וזה כוונתם גם בכאן דכיון דאינו ניכר הרי מהני לה חזקת היתר דמעיקרא. וכ"ש הכא דבשעה שהי' פריש הוה אמרינן מרובא פריש אלא דהדרא לנחותא וא"כ עכ"פ אית לה חזקת כשירות דמעיקרא ושריא מדינא וכמו בכתובות שם ודוק. ועפמ"ג מה שנסתפק אי אזלינן בתר חזקה בקבוע ולענ"ד דברי התו' מוכח בהדיא כמש"כ ודוק: ש"ך סקי"ד ט' חנויות כו' כ' הרא"ה דאם נתברר אח"כ דבשעה שלקח הי' חנות טריפה אסור כיון דאיגלי מילתא דהי' ספק תחילה וגם הרשב"א מודה לי' כו' אלא שמחלק כו'. ויש ספק אם הי' כו' במקולין שלקח כו' אבל הר"ן כ' כו' ונ"מ למי שלקח בשר במקולין ונודע אח"כ שהי' טריפה ביניהם דשרי דכיון דבשעה שלקח לא הי' נודע דדין קבוע חידוש הוא כו'. הנה משמעות הש"ך דהרשב"א והרא"ה חולקין על הר"ן ופירושו בדברי הרשב"א אין להבין ועפ"ח מש"כ בכוונתו ומה שפי' הוא בדברי הרשב"א וגם דבריו מעורבין באין הבנה. ומ"מ משמעות סוף דבריו דהרשב"א כהר"ן. אבל לא ביאר החילוק בזה. בין מה שמודה להרא"ה. בין האי דינא. והנה באמת ברור דהרשב"א והר"ן שוין הן שהרי שניהם כ' זה בשם התו' פגה"נ יעו"ש. ומצאתי גוף דברי התו' בחידושי הרשב"א שם בביאור היטב. וגם החילוק שמדברי הרא"ה דהיינו דאם נודע בברור שבשעה שזה לקח כבר הי' טריפה בחנות זה אלא שיש שם גם כשירה ואפשר שלקח מכשירה מ"מ כיון שטריפה קבוע הוא כמע"מ. אבל אם לקח תחילה

בחזקת כשרות. ואח"כ נודע שיש שם טריפות. אבל זה אינו נודע גם עכשיו אם כבר הי' אז הטריפה בשעה שלקח או לא. אע"ג דהשתא יש לפנינו טריפה קבועה. שאנו מסתפקין עלי' ל"ח קבוע כיון שבשעה שלקח לא הי' קבוע והקביעות נתהווה עכשיו לאחר שפירש. ל"ח קבוע. וזה נכון ומסתבר וזה גם דברי הר"ן. ובדברי המה"ב שמובא בש"ך חסר תיבה א' וצ"ל במקולין בשעה שלקח ע"ש וז"ב. וא"כ כל דברי התה"ב קאי שפיר בקבוע גמור. ויפה כ' הטור ע"ז שאינו מבין דבריו דלאחר שלקח אפי' חשאר"ל הוה קבוע. ומ"מ נראה לענ"ד בכוונת הרשב"א דהיינו דגוף הטריפה ודאי נודע. אבל יש בחנות זה גם כשירות ויש חתיכות הרבה מן הכשירות והטריפה ונתערבו תחילה קודם שנודע הטריפה כדרך חנות. ולכאו' כיון שהם הכל במקומם שפיר כ' הטור דהוה ספק קבוע. אבל כוונת הרשב"א דבידוע שהי' תחילה רוב חתיכות מהכשירות ומהטריפה אינו אלא מיעוט. וא"כ השתא הוה תערובות בפ"ע חשאר"ל טריפה ברוב כשירות. כ"נ ברור בכוונת דברי הרשב"א והטור. ואין כאן תמיהות לא ע"ז ולא ע"ז דהרשב"א לא פירש דבריו היטב. ומה שחידשו בזה האחרונים בדין תערובות חניות כדי ליישב כ"ז. אין שום הכרח. ועפ"ח שצווח ע"ז הרבה וצ"ע:

ט"ז סק"ה כ' דנחתך חתיכה שאר"ל מחתיכה הר"ל גם אר"ל אסורה, דא"א לעשות מגוף אחד היתר ואיסור. ובח"ד נתקשה עליו מהא דקרב ראש אחד יקרבו כל הראשין אבל גופי הבהמות אסורין ולענ"ד נראה דהתם קאי בראשים שכבר נחתכומהגופים ואינם ניכרים מאיזה בהמות דבזה ודאי לא שייך סברת הט"ז דזה הוה תערובות אחרת וכמו חתיכה של שומן שנחתכה מקצתה ונתערבה עם חלב. דודאי דחצי הנודע שרי ואידך דנתערבה אסורה וה"נ כל ראש שאנו מקריבין אמרינן דהוא מגוף כשר אלא שאינו נודע לנו היכן הוא וז"ב. ומש"כ הפלתי ראי' לזה מדברי התו' שנדחקו דלמה לא מפרש הש"ס דמשו"ה לא בטיל משום דשור גדול ל"ג מחתיכה הר"ל ע"ש. ואי איתא הא הדם וכזית חלב אר"ל. וע"כ כדברי הט"ז דא"א מגוף אחד לעשות היתר ואיסור ע"ש. לכאורה אין לו ענין דהתם הרי נאסר תחילה כשהוא מחובר ביחד ובודאי דדחהר"ל אסור לחתוך ממנה לכו"ע ופשוט:

ס"ו אבל פירש ממילא שרי כ' הפלתי דהרשב"א מפרש הך דפי' מ' אינן אוסרות דמשמע דהן עצמן אסורין היינו בפירש לפנינו אבל התו' לשי' דס"ל דפי' לפנינו כלקח בעצמו דמדאורייתא הוה כמע"מ. וא"כ א"א לפרש בכה"ג דא"כ מ"ש מ' ומ"ש ס' כל קבוע כמע"מ. אבל הרשב"א ס"ל דאפילו פירש לפנינו הוא מדרבנן ע"ש [ויותר הי' יכול לומר דהרשב"א לשי' בס"ד דאפילו מה שלקח בעצמו מקבוע דאו' שנפל למ"א ג"כ אינו אוסר.

וא"כ א"ש שם אפילו הוא דאורייתא. ומ"מ בנפלו ס' ודאי אוסרין דהא ביאר הש"ך דטעמו משום דחידוש הוא. וא"כ בפירשו ס' דודאי הוה ס' שקול. דאינו חידוש ודאי אוסר]. אבל ד"ק תמוהין בזה מאוד דמאי שייך כאן קבוע דאורייתא דהא מן התורה כבר בטלו ברובא ותדע דהא מקילין שם דאפילו פירש מחצית גמור אינן אוסרות כמבואר בש"ך סקנ"א. אף דבחצי ודאי הוה ספק שקול. אלא עיקר הקולא משום דכבר נתבטל מ"ה. ובפי' ס' דווקא אוסרין משום דאנו תולין דאיסורא ברובא איתא. וע"כ דלא שייך בזה סברא דקבוע כלל ודוק:

ס"ז נאכל אחד מהם כו' עש"ך סקנ"ז דלפי שי' הרב דאין להקל בדבר שיל"מ בב' תערובות הוה"ד דאין להקל בנפל אחד מהן. ולענ"ד הוא מוכרח בהדיא בש"ס דנפל גרע ע"כ מב' תערובות דאי ל"ה למה דחק בש"ס לאתויי תנא דס"ל לאסור בב' תערובות כשמואל הא כבר אסיק שם בהדיא דתנא דמתני' שם אסר בנפל וע"כ דאפילו אנו אוסרין בנפל מ"מ ב' תערובות עדיף טפי וא"כ ודאי דכ"ש הוא כאן להחמיר ופשוט:

ס"ח ד"ח שנתערב ונפל אחד מהתערובות לשנים כו'. בתו' שם כ' דכיון דשרי מטעם ס"ס ודאי דגם תערובות השני שרי. והא דנקט בברייי' תערובות ג' היינו כדי להתיר אפילו להניח מהם בב"א דבזה ליכא ס"ס ע"ש. ובאמת הוא דחוק. עכ"ל יותר פשוט כשי' הרמב"ם דצריך ג' תערובות. ומה שהקשו דבתערובות ב' נמי איכא ס"ס י"ל דהנה בסופ"ב דכתובות גבי עיר שכבשוה כרקום. דביש מחבואה אחת מצלת על כולם ואפילו אינה מחזקת אלא אחת ופריך שם מ"ש משני שבילין דבב"א שניהם טמאין וה"נ כיון דשרינן כולהו כבב"א דמי ומשני התם ודאי איכא טומאה הכא מי יימר דאיכא טומאה, חזינן דהמקשה פריך מב"ש אע"ג דהתם ס"א. ובמחבואה איכא ס"ס [שמא נחבאת ואפילו לא נחבאת שמא מ"מ לא נטמאה]. וע"כ דס"ל דכיון דשרינן כולהו וסותרין בספק אחד אף דאיכא לכל אחת ספק שני מ"מ אין להתיר דא"כ הרי שרינן חד ספק. ובאמת כבר כתבו כן התו' בנדה כ"ז וכ"כ הפו' בכ"ד דכל ס"ס שיש סתירה אפילו בס"א אין להתיר. וה"נ כיון דשרינן כולהו הרי ודאי סותרין זא"ז בספק השני. ואף דהש"ס משני שם הכא מי יימר דאיכא טומאה. ע"כ אין הפירוש משום דאיכא ספק שני דזה ל"מ כנ"ל. אלא דבשבוי' הקילו. וכן מצאתי בש"מ שם שנראה שמפרש כן ע"ש. אבל בעלמא אין מתירין בזה. וא"כ ה"נ אין להתיר תערובות הב' בכאן. דע"כ שרינהו לכולהו א"כ סותרין בספק השני [ולא שייך כאן היתר ס"ס אלא כגון היכי דאין התערובות הב' כולם קיימין. דגם בספק השני אין סתירה דבזה שפיר הוה ס"ס אבל באופן זה בל"ה גם בתערובות הראשון

שרינן כאן דתלינן דאיסורא נפיל ולא איירי הכא אלא בשכולן קיימות]. ומשו"ה א"א להתיר אלא תערובות הג' כדברי הרמב"ם ודוק:

ס"ט כיון שספק הראשון בגופו אין להתירו מס"ס מש"כ בפלתי ראי' מהא דקדש לי אשה סתם דאסור בכל הנשים. ול"א ס"ס שמא לא קידש. ושמא אינה קרובה. אין לו שום הבנה. דהתם ליכא ספק כלל שמא לא קדיש דהא אפי' להקל סמכו בעירובין ל"ב דחזקה שליח ע"ש. ולר"ש שם אפי' בדאו'. ור"נ מחמיר בדאו' אבל עכ"פ חזקה היא לכולי עלמא. ופשוט דזה לא שייך למה שנסתפקו בס"ס במקום חזקה. דהתם היינו לענין חזקה שאנו מעמידין בחזקה דמעיקרא. אבל חזקה דכאן שהוא אומדנא. הוא כודאי וצ"ע:

ש"ך כללי ס"ס סק"ב הביא לאסור ביצה מתרנגולת שאירע לה ס"ט בקרוב ואין מתירין מס"ס שמא אינה טריפה. ושמא נגמרה קודם דהוה ס"ס בשני גופי'. בפלתי הקשה דבל"ה י"ל כאן דהעמידנה בחזקת מעוברת והשתא דילדה ע"ש וע' ב"מ (ד"ק) דהקשו שם התו' כה"ג. ולענ"ד י"ל דלדידן דקיי"ל דטריפה אינה יולדת. וא"כ אין לאסור הביצה אלא משום שנגמרה באיסור. וא"כ מעיקרא ודאי בחזקת כשירות קאי ואית לה כנגד חזקת מעוברת חזקת היתר וקיימי אהדדי. וא"כ תו הוה ספק שקול. וכ"כ התו' בריש חולין גבי ספק בכור דאין להעמיד האם בחזקה שלא ילדה. דכנגד זה יש להעובר חזקת היתר. והוא ממש כדברינו. וז"ב בלי גמגום. אלא דלכאורה צריך ביאור אדרבה למה החמיר כאן בזה יותר מביצה ספק מכשירה ספק מס"ט דכ' להקל משום דעל הביצה י"ל דלא הי' כאן איסור כלל. וה"נ לכאורה הרי ביצה הנגמרת קודם הוה ג"כ כמו מכשירה דעלמא דמ"ש היא גופה כשהיא כשירה עדיין. ומ"ש כשירה אחרת. וצ"ל דמ"מ הכא כיון דהביצה היתה בגוף התרנגולת כשנולד בה הס"ט איתרע גם גוף הביצה עצמה [וכעין שחילק מחלב] דעיקר ההיתר שם משום דבביצה אין שום ריעותא וצ"ע:

סק"י כ' להתיר בחתיכה מתערובות חנות כשירה וחנות שאירע בה ס"ט וכבר תמהו כל האחרונים דחתיכה כמו שהיא ודאי דבאיסורא דמעיקרא קיימי. וע' סקי"ח שכ' ראי' לזה מדברי האו"ה גבי גבינה שיש בה ספק אם הוחלפה בגבינות עו"ג. ולענ"ד פשוט דגם ראייתו אינו מוכרח דהתם בחזקת היתר קיימא. ואין עליו ריעותא אלא שמא הוחלפה בספק איסור. וה"ה ס"ס. אבל הכא הרי כבר בחזקת איסור קאי. וכה"ג חלק בעצמו בסקי"ט גבי קדירה שיש ספק אי נפל בתוכה איסור דאורייתא ויש בה רוב ע"ש ודוק:

סקט"ז הביא מדברי הסמ"ק דס"ס בדאורייתא וחד ספק בדרבנן מקילין. והאחרונים תמהו דמה צורך לנו להסמ"ק דסוגיא מפורשת הוא בריש פסחים גבי אין ספק מוציא מידי ודאי דאיבע"א ספק וספק הוא דילמא עביד להו כר"א ע"ש דהיינו ע"כ דבדאורייתא

הוה ס"ס ובדרבנן [דגם בדר"א ודאי חייב כמש"כ התו' שם ע"ש מהני חד ספיקא וכדכ' שם התו' בכ"ז ע"ש. ולענ"ד דאין ראי' משם די"ל בפשיטות דהתם שאני דע"כ הוה ס' הרגיל כדכ' בזה התו' בע"ז רפ"ג ע"ש. דאי ל"ה לא הוה ס"ד כלל להתיר מספק בדאורייתא. וכן לפי המסקנא דמתיר עכ"פ בדרבנן אע"ג דהוה אתחזק איסורא דאין מקילין אפילו בדרבנן וע"פ דספק הרגיל שאני וז"ב: סקי"ח כ' גבי גבינות דלא הוה אסרינן בספק הוחלפה בשל עו"ג אי לא הוה חשוב איסור גבינות אלא כודאי דרבנן דספק דרבנן לקולא. ובח"ד תמה עליו דהא ביד עו"ג אסור אפילו סד"ר דהא אפי' פת צריך חותם ע"ש. ויותר הו"ל להקשות על האו"ה גופי' דא"כ לא הוצרך לתשו' הר"ש דהא בגבינה גופה מפו' ג"כ בש"ס שם דצריך חותם. אלא דודאי זה פשוט דספק ביד עו"ג לא הוה ספק דודאי מחליף בדבר שיש לו הנאה וכמש"כ רש"י בבכורות י"א גבי המפקיד פירות אצל עו"ג ה"ה כפירותיו של עו"ג דודאי חלפינהו ע"ש וכ"כ הט"ז בסי' ר"א ע"ש. אבל האו"ה לא איירי שם כלל ביד עו"ג אלא בישראל שהי' בידו גבינות כשירות. ושל עו"ג. ואירע לו ספק שהוחלפו. ובזה יפה כ' הש"ך דבסד"ר הו"ל להקל וז"ב:

סקכ"ד החמיר באיסור דרבנן שנתערב חד בחד ואח"כ נתערב אחד ברוב דהוה תחילה כחזקת איסור ואין כאן אלא תערובית אחד. וע' מש"כ ברסקי"א. ומ"מ אין נראה להחמיר כ"כ באיסור דרבנן דהרי מבואר בדברי הרשב"א שספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות לשי' ר"י. הוה כתערובות חד בחד לשי'ר"ת:

והביאו הט"ז בסקי"ב. וכיון שהיקיל הש"ך בעצמו בסקס"ד באיסור דרבנן בספק אחד בגופו לשי' ר"י ה"נ בחד בחד לשי' ר"ת וצ"ע:

סקכ"ט כ' דגם הרב מודה דבמקום חזקת איסור ממש ל"מ ספק ספיקא ע"ש. וכבר כ' בחיבורי ב"י סכ"ו בהגה דבד"מ או"ח סתל"ט מוכח בהדיא דדעת הרב דאפילו בחזקת איסור גמור מהני ס"ס. אמנם לדינא כ' דדברי הטור שם נראין. כמש"כ הש"ך בשם הרא"ה. דל"מ ס"ס כנגד חזקה. וע"ש שהארכתי שם. ובאמת נראה דהרב נמשך לפי הבנתו בלשון האו"ה שהביא בד"מ סי' נ"ז דאע"ג דל"מ ס"ס במקום חזקת איסור היכי שיש לו תקנה בבדיקה מהני כגון נשבר הגף כו' והבין דבכה"ג הוה חזקת איסור אלא דמקילין משום דסומכין בזה על הבדיקה דידן ומשו"ה כ' דהטור שם גבי ס"ד שנתערבה ע"כ חולק ומתיר בלא בדיקה. וס"ל דהוה"ד בכל חזקת איסור ע"ש. ובאמת דטפי הו"ל להקשות לפ"ז מש"ס מפורש דמתירין בספק לא על. דהוה ס"ס. כמבואר שם בסי"ג בפירוש. ואולי יש לחלק בזה דהתם מיקרי לא אתחזק ריעותא כלל וצ"ע [ומש"כ לפי זה דמהרא"י פליג ולא הצריך בדיקה בס"ס ג"כ מגומגם דהמהרא"י לא איירי בחזקת

איסור ע"ש ודוק]. אבל לענ"ד לא משמע כלל באו"ה דצריך בזה בדיקה והקולא שגם אנו סומכין בזה על הבדיקה אלא דכוונתו היינו דבאיסור כזה דיש לו בדיקה דאין החזקה מוחלט לאיסור לא מיקרי חזקת איסור וכדברי הש"ך דבכה"ג לא הוה חזקת איסור ומהני בזה ס"ס מקילין בזה באמת אפי' בלא בדיקה כלל וכדמוכח בטור גבי ס"ד ואין כאן מחלוקת ובחזקת איסור גמור ל"מ ס"ס כדברי הש"ך וזה קרוב מאוד בפשט דבריו למעיין היטב. ומש"כ בפלתי דגם בדרוסה הוה חזקה לאיסור דשמא דרס בסימנים ול"מ שחיטה וקיימא בחזקת שאינה זבוחה כבר דחה דבריו היטיב בח"ד ע"ש וכ"ש לפמש"ש רש"י בדנ"ב דרוב סימנין אין ארס שולט בהן דא"כ יש רוב נגד החזקה דקיי"ל דרוב עדיף. וע' רא"ש ור"ן גבי ושט אין לו בדיקה מבחוץ. ובעיקר הדין דנדרסת בסימנים אין שחיטה מתרת אי"נ דהתו' כ' דדרוסה אין סופו כלל לנקוב. אלא דכך הוא הלכה דא"י לחיות. א"כ לא הוה כלל כנקה"ו:

וא"כ שפיר י"ל דמהני שחיטה. ולכאורה יש להוכיח כן דליכא בס"ד חזקת איסור דהא רב מתיר ס"ד לגמרי ואי מיקרי חזקת איסור ודאי דכו"ע מודו דמדאורייתא מוקמינן לה אחזקה ובודאי נבילה. ואולי י"ל דרב סבר כרשב"ל דס"ל דדווקא במקום חתך הוה נבילה ע' דל"ב ולפי"ז ודאי דשפיר מהני השחיטה. אבל לדידן שפיר י"ל דל"מ או דבאמת גם לרב צריך בדיקה בסימני' וכ"ז דוחק ויותר מסתבר דמהני בזה שחיטה. ואף לפמש"כ בסכ"ו דכל שיש פסול בסימנים ואפילו בסימן אחד ל"מ שחיטה גם בהשני מ"מ י"ל דכ"ז בנקובה ושמוטה אבל דרוסה אין לו ענין כלל אלא לטריפות וצ"ע. ומש"כ עוד הפלתי מדברי התו' בהא דפ"פ אין לו שום הבנה דהתם ס"ס וחזקה להיתר הוא ע"ש:

סקל"ה כ' ראי' דס"ס שאפשר לבדוק צריך בדיקה מסוגיא דרי"פ כל הזבחים דמוקי מתני' דקדשים שנתערב בהן טריפה. היינו כגון בנפולה. ולשי' ר"ת דמהני ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות. א"כ הא נפולה נמי הוה ספק. ובתערובות הוה ס"ס ולשרי לגמרי. וע"כ משום דצריכה בדיקה. ובקדשים אין מקריבין את הצריכין בדיקה משום הקריבהו לפחתיך ע"ש, ולכאורה אינו מיושב בזה דנראה דכיון דבלא אפשר בבדיקה שרי ס"ס בלא בדיקה א"כ בקדשים דא"א לשרי לגמרי. ע"כ נראה דהנה לא כ' הש"ך אלא מנפולה ומאן דמוקי דאיערב דרוסת הזאב בנקובת הקוץ. לא קשה לי' דלהוי ס"ס. והיינו דבדרוסה שהאדים בשר כנגד מעיים הוה ודאי איסור. עפמ"ג סי' נ"ז. אבל נפולה אינה אלא להצריכה בדיקה. ואינו אלא ספיקא. והנה אמר שם דמאן דמוקי בנפולה לא אוקי בדרוסה משום דסבר מידע ידעי. הוכיחו בתו' שם דדרוסת חתול ודאי לא ידוע והא דלא אוקי בנתערבה דרוסת חתול דניחא לי' למוקמי בכל הבהמות ע"ש והנה מש"כ

כל הבהמות ודאי דל"ד דהא לפ"מ דמוקי בדרוסת הזאב נמי קיי"ל דאין דרוסה לזאב אלא בדקה [וכ"ש לר"פ דמוקי שם טעמא דמתני' דלא בטל כר"י דסבר כל שדרכו ע"ש. ור"י הוא דס"ל ברא"ט דזאב דווקא בדקה] וצ"ל דכוונתם היינו ברוב הקרבנות דהיינו באימרי רברבי דכבשים הם רוב קרבנות הציבור וקיי"ל דחתול לי"ל בהו דרוסה אלא זאב. וזה ידוע ולא מ"ל בדרוסה. ומשו"ה אוקי בנפולה. והנה נראה ברור דאע"ג דס"ל לר"ת דספק אחד בגופו מהני מ"מ בתמיד דקיי"ל דתמיד שאינו מבוקר ה"ה פסול גמור. ואם הקריבו בשבת חייב חטאת בזה בודאי דספק הוא כודאי פסול. דגזיה"כ הוא דלא הוכשר בתמיד אלא ודאי כשר כדאיתא בסוכה (מ"ב) וא"כ כל שיש בו ספק פשוט דאינו ספק איסור אלא ודאי. וא"כ אם נתערב. נראה ודאי דגם ר"ת מודה בזה לשי' הפו' דזה חשוב כאיסור ודאי דנתערב. ולא הוה ס"ס. וא"כ איכא למימר דמאן דמוקי בנפולה משום דבעי למוקי גם באימרי רברבי. היינו דבעי לאוקי בקרבן תמיד דהוא תדיר כנגד כל הזבחים והוה אימרי רברבי [כמש"כ התו' סו"פ כל קרבנות הציבור. דהיו מרכיבין אותן על גמלים ורגליהם נגררות לארץ ע"ש]. א"כ ניחא שפיר דבתמיד הרי זה שנולד עליו ספק הוה כודאי איסור שנתערב ולא חשיב ס"ס גם לר"ת כנ"ל. ובשאר קרבנות יודה דאיירי בדרוסה. וכגון דרוסת חתול בגדאים ובטלאים דלא ידוע כמש"כ התו' ודו"ק. והמנ"י הביא ראיה דס"ס אין צריך בדיקה מנדה (דט"ו) דבעלה מחשב ימי וסתה ובא עלי' ואי"צ לשאלה משום דהוה ס"ס. שמא לא ראתה ושמא טבלה והביאו הפמ"ג. ולענ"ד ע"כ שאלה דהתם ל"ח כאפשר לבדוק בקל. תדע דהא בס"ד שם ס"ל דאפילו ודאי ראתה מקילין משום דהוה ספק הרגיל. ובודאי דזה לא עדיף מרוב גמור דקיי"ל דבאיתחזק איסורא צריך לברר ולמה התירו בלא שאלה. וע"כ דהא ל"ח אפשר והטעם פשוט כדאמרינן בפסחים (ע"ב) דביבמתו נדה פטור דאנוס הוא דבזיז מינה לשאלה. ואף דבאשתו דלא בזיז מינה אמרו דלא הוה אונס מ"מ ודאי י"ל דמ"מ ל"ח זה אפשר בקל לברר וז"ב. ומ"מ בחיבורי ב"י סי"ד הבאתי כמה ראיות דאין צריך לברר ברוב במקום דלא איתחזק איסורא ע"ש. ונראה דהוה"ד בס"ס וצ"ע:

ב קיצור כס"ס אות א' כ' להקל בס"א בגופו וס"א בתערובות בנודעו הספיקות ביחד בהפ"מ והאחרונים הקילו יותר ולכאו' צ"ע דבהדיא כ' התו' חולין די"א ד"ה דאתיא דעשה גבינות מכמה בהמות ואח"כ נשחטה אחת ונמצאת טריפה דאסורין כולן דלא ס"ל חזקת שאינה טריפה ואף דבזה לא קיי"ל כותיי'. אבל עכ"פ גם לשי' ל"ג מספק והרי לא נודעו אלא ביחד ואפ"ה החמירו וצ"ל דהר"י ודאי מחמיר גם בזה. אבל לדידן סמכינן בזה על שי' ר"ת דלי"ל כלל הך סברא וצ"ע:

סימן קיא

ס"א וכן בקדירה אחת שנפל בה אחת מהשתי חתיכות. עש"ך דאם החתיכות לא היו ניכרות קודם אסור וע' ח"ד. ולכאורה מדברי הרשב"א שהביא הטור סק"י גבי ד"ח דאם הי' תחילה חד בחד אפילו נתערב אח"כ ברוב ל"מ וכיון דיש רוב הרי אף באיסור דאורייתא הם בטילות ברוב מ"ה ואפ"ה לא תלינן דהיתרא נפל והוכיח זה הרשב"א מדתניא התם אחד לג' ומג' לרבוא כו' הא הי' תחילה חד בחד אין מתירין וא"כ קשי' ודאי מתני' דתרומות שהביא הפ"ח דאפילו נתערבו חד בחד תני דאין מדמעות. ועכ"פ ברוב ודאי אינו אוסר. והרי הרשב"א אוסר גם בנתערב ברוב. וא"כ על הרשב"א יותר קשה מעל הש"ך. ויותר יש להקשות דהא ר"י בש"ס שם אוסר אפילו בשני תערובות אפילו הי' גם התערובות הראשון ברוב דכבר נתבטל מה"ת ולמה לא אמרינן התם שאני אומר דזה ודאי ל"ג מכל שא"א וכי נאמר דלי"ל לר"י שא"א. ועוד הרי מוקי בירושלמי סיפא דמתני' דפ"ז דתרומות כר"י כדהבי' הט"ז סק"ו ובריש שם תני דין שא"א בסאה תרומה שנפלה לב' קופות ע"ש: וראיתי בנ"י סו"פ הערל אחר שכתב דשתי קדירות א' של שחוטה וא' של נבילה ונפלה חתיכת נבילה לתוכן תלינן דבתוך של איסור נפלה כיון דאיכא רבי' דשרי מה"ת ואפילו היתה חתיכה הר"ל שהביא זה הש"ך כאן בסק"ה. כ' ע"ז ואפשר דבאיסורי משהו החמורים לא אמרינן שא"א אפילו באיסורין דרבנן בלא רבי' ומיהו ברבי' אמרינן אפילו באיסור תורה. והביא גם זה הש"ך בסק"ג. והנה לענ"ד פשוט דכוונתו אהא דאמר תחילה דאפילו בחהר"ל בטל מה"ת ברבי' ואמרינן שא"א כ' דבזה כיון דהחמירו חז"ל בזה דאוסרין במשהו. [ונמשך על לשון המשנה דסוף ע"ז ואלו אוסרין בכ"ש]. בזה לא אמרינן שא"א אפילו בדרבנן בלא רבי' כ"נ ברור בכוונתו [ומהתימא על הש"ך דכ' בסק"ה על תחילת לשון הנ"ל דכיון דשרי בדאורייתא ברבי' כ"ש בדרבנן אף בלא רבי'. שהרי הנ"י מסיק בעצמו שאינו כן. ובודאי שאין כ"ש הזה מוכרח כלל דהרי ר"ל ס"ל בהדיא בסוף פרק הערל שם דבין בדאוריי' ובין בדרבנן רבי' בעי. וי"ל דה"נ לדידן בד"ח. אבל הש"ך העתיק סו"ד הנ"י בסק"ג קודם זה ונראה שהבין באיסור משהו ממש וכן נמשכו אחריו האחרונים ועפר אני תחת כפות רגליהם ולענ"ד נראה כמו שכ']. והנה פשוט דמה שהביא להנ"י לזה דהרגיש הא דבעינן ברי"פ התערובות בד"ח דווקא שנתבטל ב' פעמים ברוב. וכיון דנתבטל תחילה ברוב הא לא הוה אלא דרבנן. א"כ בפעם הב' נאמר שא"א ואפילו לא רבו לר"י. ע"כ כ' דבדברים החמורים אסרו בלא רבי'. וברבי' מיהו שרי כדהתם וכוונתו משום ס"ס. כמבואר שם. ודלא כהפמ"ג שעשה קושי' מזה דא"כ למה צריך ס"ס שם ולא שרי מטעם דשא"א דהרי זה דברי הנ"י עצמו

דאין מקילין שם בשביל שא"א (אלא שהפמ"ג נמשך אחר דרך הש"ך הנ"ל ע"ש). אבל עדיין לא יתיישב דקדוק הרשב"א על פעם הראשון דאפילו לא הי' בפעם הראשון רוב מ"מ כיון שיש רוב בתערובות השני ומתבטל מ"ה, א"כ הא הוה ספק דרבנן וכמבואר באמת במתני' דתרומות. ולומר גם בזה דדברים חשובים חמור מתערובות חד בחד. ודאי קשה טובא ואין שום סברא לזה. ואולי יש לדחוק [דנראה לכאורה בנתערב בכל איסורי תורה ואפי' אינו ד"ח חד בחד ואח"כ נתערבה ח"א ג"כ חב"ח דאין מתירין ואין שני התערובות מצטרף לרוב כיון דאין הראשונה מסופקת עם השלישית והיא אסורה האיך תצטרף לרוב וצ"ע]. וי"ל דבד"ח אפי' רבו עליו. ואפילו בפעם הב'. מ"מ ל"ח אלא חד בחד. והא דשרי במתניתין דתרומות. נ"ל דתרומה ברבי' לא אלים למיחשב כחד בחד ולא הוה כד"ח וכ"ז דוחק וצ"ע ולולי שאיני כדאי הי' מקום לענ"ד דכל הסוגיא דר"פ התערובות הוה דווקא במקום שאי אפשר לומר שאני אומר וכגון שנפלו גם הנשארים ג"כ בתערובות היתר דבזה ליכא שא"א. אבל במקום שאפשר לומר שא"א. אפשר דאי"צ רבי' בפעם הב' ואפשר גם בפעם הראשון. היכי שיש רבי' בשני'. (דזה ודאי דרבי' מיהו בעי כדמוכח גם ממתניתין דתרומות כמש"כ הח"ד). והרשב"א אפשר ג"כ דקאי במקום שלא שייך שא"א וצ"ע:

ומה שגמגם הפ"ח וכן בתפל"מ במה שהיקל הש"ך לשי' בשתי קדירות דכיון דאפילו בנפילה אחת אסור כ"ש בשתים. לולי ד"ק נראה דלענין זה ודאי י"ל דשתים קיל טפי. משום דהא ודאי דיש בהן חתיכה אחת של היתר. וא"א לומר דשניהם הם כודאי איסור. דלא שייך זה אלא על כ"א בפ"ע. אבל כשאנו דנין על שניהם. ודאי דזה א"א. וכה"ג כ' התו' בפסחים ט"ו ד"ה חבית ובכ"ד לענין ס"ט דאע"ג דקיי"ל דברה"י ספק טומאה הוה כודאי עמא. מ"מ בטומאה שנגע באחת משתי חביות וא"י איזו בהא ע"כ שתיהן תלויות דודאי באחת לא נגע ע"ש. וה"נ אף דמחמרינן בספק משתי חתיכות דספק זה חמיר כודאי איסור מ"מ כשאנו דנין על שתיהן ע"כ הא שתיהן אין אסורות וע"כ דל"ח אלא ספיקא ואע"ג דהתם גבי טומאה גם בתחילת הספק אין כ"א אלא ספק והכא החמירו בתחילה בחד בחד הוה כ"א ודאי איסור פשוט דבטומאה לא החמירו כ"כ ולא החמירו אלא באיסור. אבל שיהי' שניהם כאיסור ודאי. זה א"א כלל ודוק:

ס"ב אם האיסור רבה על ההיתר אין תולין. כ' הש"ך סק"ז דבשני קדירות וח"א משכחת לה כגון שקדם וסלק את האיסור ולא הבנתי מהו זה דא"כ הרי אין כאן ספק אלא על הטעם והרי בזה בודאי יש רוב בגופו כנגד הטעם כמבואר בסק"ג ע"ש וצע"ג. ומ"מ

מבואר מדבריו דלא החמירו בזה אלא בודאי רוב איסור. אבל בספק מקילין דאל"ה אין צריכין בזה להיכי תמצא דהוא פשוט בלא נודע וצ"ע:

ס"ג הי' איסור של תורה אין תולין עד שירבה ההיתר. וכ' הפלתי דאע"ג דהתו' כ' דבדאיכא כזית בכא"פ אין להקל אפילו במינו היינו דווקא בתרומה דגם במינו אי"ב פחות ממאה. כמו באי"מ (וצ"ע בתו' חולין צ"ט ד"ה אי"ב ע"ש). שייך לחלופי באי"מ אבל בעלמא דבטל במינו ברוב ודאי לא שייך. ולכאורה זה ניחא ביבש אבל כאן בלח דלדידן גם בכל האיסורים גם במינו בעי ס' מדרבנן כמו באי"מ. א"כ לכאורה הרי י"ל דבזה ג"כ מיחליף באי"מ. והי' מקום להחמיר ג"כ כל שיש כזית בכדי א"פ. ואולי יש לחלק דלא שייך חומרא זו אלא בתרומה דגם ביבש צריך מאה משום תערובות גופו אבל כאן דדווקא לח צריך ס' משום טעם. אבל ביבש בטל חד בתרי לא שייך להחמיר. וע' במש"כ התו' בסוגיא בסו"פ הערל ודוק:

ס"ד אי"מ אין תולין עד שיהי' ס'. צ"ע בספק יש ס'. ובפמ"ג רס"י ט"ו משמע להקל בספק איסור תורה. וי"ל ה"נ בספק אי יש ס' דלכאורה הוה ס"ס מעליא דמשם אחד לא הוה דספק יש ס' כשיתוסף קיי"ל דבנו"ט הוה דאורייתא. וא"כ אחד מתיר יותר מחבירו. וגם מתהפך אי"צ בזה דע"כ צריך לדון תחילה אם יש כאן איסור כלל. כמש"כ הש"ך סק"י. ומיהו לעיל סי' צ"ז משמע בש"ך דבמשופע אסור בספק זב ולא הוה ס"ס שמא לא זב כלל ושמא יש ס' ועמשכ"ש:

ש"ך סקי"ט האריך להשיג על הרשב"א דבשתי קדירות של ב' ב"א בזא"ז תולין להקל כמו בשני שבילין. וע' פלתי דהתם בב' שבילין הספק מצד עצמו. אבל כאן דאין הספק אלא בשביל חבירו. לעולם הוה כב"א. ובאמת כבר באר זה הרשב"א בעצמו הביאו הב"י בסי' ק"צ גבי עד שאינו בדוק. דהצרפתים סוברים דכל עד שלא בדקתו בשעתה קרוי אינו בדוק. והקשה עליהם דא"כ בג' נשים שלבשו חלוק אחד בזא"ז. הו"ל לתלות זה בזה כמו שני שבילין. וכ' הוא דכל שהוא בדוק ומוצנע לעולם הוא בחזקת בדוק ע"ש. ומבואר דלפ"ד ל"ק לו תו משני שבילין. וא"ש דא"י כ"א לתלות בחבירתה. וע"כ דהיינו דדווקא בשני שבילין דכל אחד בלא חבירו היו מקילין לי' בספיקו. אלא שחבירו בא ומקלקל עליו משום דמאי חזית. שפיר י"ל דבזא"ז דיינינן לו לכ"א כאלו לא הי' הספק אלא בו לבדו. וכן להצרפתים דחשיב כאי"ב א"כ ספיקת כ"א בפ"ע לקולא ואנו רוצין להחמיר בשביל חברתה. הוה ודאי כב"ש והקשה שפיר. אבל לפ"מ שהעלה הוא דהוה עד הבדוק ובכ"א בפ"ע הוה ספיקא לחומרא. אלא שאנו רוצין להקל בשביל תליית חברתה זה ס"ל דחשיב לעולם כב"א. וה"נ ודאי בנפילת איסור אחד לשתי קדירות דאינו בא להתיר אלא

בשביל תליית חבירו. ודאי דכעד הבדוק דמי ולא לש"ש וא"ש. ומש"כ הש"ך דהטור שכ' דאין חילוק בין ב' ב"א לאחד י"ל דקאי באיסור דאורייתא איני מבין כלל דהא כ' שם הטור דבאחת של איסור תולין ובדאורייתא לא אמרינן שא"א ע"ש וצ"ע:

סימן קיב

ס"א אסרו חכמים פת של עכו"ם כו' הנה דעת הר"ן והטור דפתן אסור משעת לישה וכבר הקשה בב"י מהא דפוקו וזבינו חמירא דבני חילא כו' והיינו ע"כ לפחות משעת לישה [וכ"ה בתוס' ריש חולין גבי חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שמחליפין בשל עכו"ם דהיינו בעיסה עי"ש] וכ' לתרץ דאינו אסור אלא כשנתקן כבר בצורת פת אבל לישה לחוד לא מיתסר ולענ"ד זה צ"ע דהא עיקר יסודם מדלשמואל דמפרש גבי שמן משום פליטת כלים וס"ל אליבא תנא דידן דנ"ט לפגם אסור א"כ גם הפת ע"כ אסור משעת לישה משום פליטת כליהם וה"נ לדידן דבזה אין מחלוקת ע"ש. וא"כ ודאי דלשי' יש לדקדק דגם תיכף משעת לישה אסור ואין שום ישוב לקושי'. ולענ"ד גם בעיקר היסוד יש לפקפק די"ל בפשיטות דלשמואל לשי' דס"ל בחולין ק"ח דאפשר לסוחטו מותר וכ"ש דלא אמרינן חנ"נ. א"כ אף דהחמין אסורין מ"מ בצירוף המים והקמח ודאי יש ס' לבטל טעם האיסור וליכא בפת כלל משום פליטת כלים [ובזה יתיישב מה שהקשו על הראב"ד דחייש בכ"ד לסתם כלי נכרים לג"נ מהא דשרי פת. דהראב"ד לשי' דס"ל דל"א בלח חנ"נ כמש"כ הר"ן בשמו בסוף פכ"ה ומים בקמח ודאי הוה לח בלח ומצטרפים לבטל] ולפי דברי התוס' (דף ל"ו) ד"ה בשלמא ג"כ נדחית ראי' זו דע"כ אין כאן איסור גמור אפ לשמואל דהא תנא דידן שרי דבש וכל אינך ול"ח לפליטת כלים. וע"כ דאינו אלא בצירוף טעם חתנות ע"ש. וא"כ שפיר י"ל דלא מיתסר אלא היכא דשייך חתנות ודוק. וכן משמע בפשי' בש"ס דעיקר האיסור משום חתנות דאמר שם מה ראו לאוסרה משום חתנות. משמע דבפת פשוט לכו"ע דהאיסור משום חתנות. גם מה שדקדקו מהא דחילק פת ושלקות באפי נפשי'. ולמה לא הוה פת בכלל כל בשולם:

הנה ע"כ צ"ל בל"ה דלא דמי תרוויי'. דהרי ע"כ פת הרי הותר ובודאי מודה הר"ן דאפי' פת גמור של עו"ג שאפאה בעצמו אפ"ה הותר בשל פלטר לפחות. ושלקות לא הותר כלל. והתוס' כ' דבפת לא שייך כ"כ חתנות (ויש סעד לזה דהרי פת אורז וקטניות לית בהו משום בשולי עכו"ם) ורו"פ כ' דהתירו פת משום שיש בו חיי נפש. וא"כ י"ל דמשו"ה נמי בתחלה הוצרכו לפרוט פת באפי נפשה וכן י"ל דאדרבה משום זה יש טעם לאסור יותר וכ"כ כל הפו' גבי שכר דאסרו לשתות בבית עכומ"ז משום חתנות ולא אסרו לגמרי

כמו פת דבפת שיש חיי נפש שייך חתנות טפי ודוק. ולכאורה הי' ראי' קצת לשי' זו מהא דתניא שם ד' ל"ז דהקליות והקמחין והסלתות שלהם מותר משמע דהא עיסה אסור אבל נראה די"ל דהקמחין והסלתות שלהם קאי מקליות דהיינו קמח של קליות דמבואר בברכות (דף ל"ו) דהיו רגילין לאוכלו והוה רבותא אע"ג דהני הוה כבר אוכל גמור כפת אפ"ה לא מיתסרו אבל בעיסה פשיטא לי' דודאי שרי:

והנה מלשון הטור הי' נראה דכל שהוא של עכו"ם אפי' ישראל עשה הכל ג"כ אסור. ולכאו' הוא תמוה דהא כולהו אסורי פתן ושמנן משום יינן וביין ג"כ קיי"ל דמטהר יינו של עכו"ם מותר. וי"ל דהתם כיון דמשמר דהעכו"ם לא יגע שאני ובכה"ג ודאי מותר. וע' ר"ן גבי ביצה צלוי' דכתב דטעמא דמ"ד דשרי לפי שאינו נוגע באוכל. ואף דלא קיי"ל הכי היינו שם לפי דהקליפה בטיל לגבי האוכל אבל כל שאינו נוגע כלל ודאי שרי. ודוק: ס"ב אבל פת של בע"ב אין שם מי שמורה בה להקל. בש"ך כ' דאנן לא קיי"ל כן כמבואר בס"ח. ולענ"ד אינו דומה דהתם אין זה היתר אלא דנדחה כשאין לו מה לאכול ולמדו מהא דמאכילין את האכסנאי דמאי. ובאמת צע"ק דהרי בהדיא הביא הטור דלא הותר אלא כשהתענה ג"י וצ"ל דהתם דווקא כשאינו אלא באקראי בעלמא. אבל בס"ח כשאין לו תמיד פת ישראל התם ודאי לא הטריחו עליו ואוכל כדרכו אבל עכ"פ אין זה היתר. ונ"מ דכשיזדמן לו פת של ישראל ודאי יאסור משא"כ היתר זה של פלטר ה"ה היתר גמור כשלקחו ישראל ומותר אפי' יזדמן לו אח"כ פ"י. וכמוש"כ בעצמו בס"ק י"ג ועפמ"ג. מיהו מדברי התוס' (דף ל"ז) נראה דעיקר טעם ההיתר בפת של עכו"ם משום דלא שייך חתנות כ"כ בפת. ומשמע דאין מחלקין בזה כלל. והכל שרי ע"ש:

ס"ה י"א דאפי' יש בידו פת כו' ופלטר עכו"ם עושה פת יפה ממנו שרי. נראה דיצא להם זה מדקדוק לשון הש"ס כמה נאה פת זה ע"ש משמע דבשביל שהוא נאה נמי יש להתיר ע"ש:

סי"א ואסור לזבוני לעכו"ם דלמא אתי לזבוני לישראל. עי' אחרונים ויש לנו עוד שרקפא דס"ד דאסור לזבוני לעכו"ם אף שכ' התוס' בכ"ד דאינו אלא משום דשכיחא ריעותא דודאי הוה חששא דרבנן ועוד נראה ראי' נכונה מדברי הר"ש (רפ"ג דערלה) גבי האורג מלא הסיט מצמר בכור דמקדש וידלק כל הבגד. וכ' שם דהא דסיפא דתני במוקדשים בכ"ש אפשר דהתם בתם. והכא בבע"מ והנה בבע"מ ודאי הוה דרבנן כמש"כ התוס' בחולין (ל"ו) להוכיח מסוגיא דבכורות סופ"ג. והנה הביאו התוס' סו"פ הערל דברי הירושלמי שמקשה אכל הני דמקדשין דהתם וימכרנו לעכו"ם חוץ מדמי איסור שבו. ומשני שמא ימכרנו לישראל. הרי דאע"ג דהוה תרתי דרבנן הא דאסור בבע"מ. והא דלא

בטיל ברובא. ואפ"ה חיישינן שמא ימכרנו לישראל ומיהו דברי הר"ש אינן מוכרחין די"ל דבסיפא קאי במוקדשין שיש להם פדי' דהוה דבר שי"ל מתירין ומשו"ה לא בעינן דבר חשוב ואפי' בכ"ש ל"ב. וכ"ה שי' הרמב"ם בפי' ושי' הראב"ד ע"ש וברישא בבכור כיון דל"ל פדי' בעי ד"ח ואף דשי' הר"ש דגם בכור תם הוה הצמר דרבנן מ"מ התו' בבכורות שם הוכיחו בהדיא דהוה דאוריי' ע"ש. וא"כ אין ראי' כ"כ:

ובנוב"י תניינא (סי' קצ"ג) כ' בפשי' להתיר בצמר בכור בע"מ שנתערב דהוה תרתי דרבנן. ויש לתמוה שלא נתעורר כלל מדברי הר"ש האלו. ש"ך ס"ק כ"ג הסכים דגם בישולי עכו"ם בטיל ברוב וצריך לומר דההיא דסוף סי' קי"ג גבי כלים שנתבשל בהם שאני דבכלי לא שייך ביטול וא"כ בשעה שהוא מבשל בהכלי הוא מבטל האיסור ואסור לבטל איסור לכתחילה וכ"כ הש"ך בסי' (קט"ו) סקט"ו בשי' האו"ה לענין גבינות ע"ש. אמנם לכאורה צ"ע ההיא דפנאד"ה שם (ס"ג) דאסור משום שומן הנבלע. ונראה ליישב דהנה כבר כ' הב"י גבי פת דאע"ג דבטיל. ברוב מיהו שאור דלטעמא עביד הוה אוסר דכיון דקולא דהתם דבטל נלמד מתערובות דמאי והתם מסקינן דלמידי דעביד לטעמא ל"ב ע"ש. והנה כ' הט"ז (סוף ס' צ"ח) דשומן לטעמא עביד והאריך הא דבטיל בס' ומסיק דכיון דיש ס' אין שם טעם ע"ש. וא"כ עכ"פ כשאין שם ס' ודאי חשיב לטעמא ומשו"ה ל"ב וזה נכון. ובזה נ"ל לפרש בש"ס גבי כסא דהרסנא מהו דתימא הרסנא עיקר קמ"ל דקמחא עיקר ע"ש. ולכאו' נחזי מאי הוה רובא. ע"כ נראה דבאמת הוה הרסנא רובא אלא דמ"מ הקמח הוה החשוב והטעם ומשו"ה אסור ודוק. ומיהו מדברי התו' בביצה משמע דדווקא קודם שנאסר יש לילך אחר העיקר אבל אחר שנאסר אוסר תערובתו ע"ש וצ"ע:

הפ"ח הביא סוגי' דר"ג בעירובין דהולכין אחר רוב עוברי דרכים דהוה עכו"ם ופת הנמצא אסור. וכ' דנראה דה"ה מחצה עמ"ח נמי אסור. ולכאורה משמעות הש"ס דדוקא בשביל דהוה רוב וכ"כ שם הרש"א בפירוש. ונראה בשנדקדק לשון הש"ס שם ולמדנו שהולכין אחר רוב עוברי דרכים משמע דזה פשי' דעכו"ם הוו רוב עו"ד אלא דהוצרכו ללמוד דהולכין אחה"ר. ולכאורה זה פשי' דאזלינן בת"ר אבל הפירוש הברור דהכא הוה מעכו לכזיב דהוה מא"י והיו רובן ישראל ואי הוה אזלינן בתר קרוב הו"ל למישרי אלא משום דרוב עו"ד הוה עכו"ם וקמ"ל כדר"ח דרוב וקרום הולכין אחה"ר. וזהו ולמדנו שהולכין אחר הרוב. היינו אפי' כנגד קרוב וכדר"ח. וא"כ ודאי התם אי הוה מחצה ודאי הוה שרי דהוה אזלינן בתר קרוב. אבל בעלמא ודאי יש לאסור גם במע"מ ודוק:

ט"ז סוסק"י אע"ג כו' הוא דיבור בפ"ע ציון על דברי המחבר סט"ו:

סימן קיג

(סעי' א') דבר שא"נ כו' אסור משום בישולי עכו"ם ודעת הר"ן בשם רש"י דבעי דוקא שנשתנה ע"י האור כו' ועי' בס' תפל"מ שכ' ראי' לשי' מהא דלא קאמר א"ב קליות דאינו עולה ע"ש מלכים. וע"כ דבל"ה שרי לכו"ע משום שלא נשתנו ואין זה מוכרח דע"כ בל"ה נמי איכא תורמסין דאי' בהדיא (בדנ"ט) דאינו עולה ע"ש מלכים ואינו נאכל כמות שהוא חי. וכן פת קטניות בריש (סקי"ב) אלא דלא נחית למיחשב כולהו. ועוד דבהדיא אי' בירושלמי דהיתר קליות אינו אלא לפי שאינם עולים ע"ש מלכים. וא"כ משמע דליכא טעמא אחרינא. וכן משמע בסו"פ במה טומנין. דאיקפיד אהא דשתי מיא דאחים קפילא ארמאה משום דאדם חשוב שאני ע"ש. ואי דגם למסקנא קאי אסמכתא דקראי דומיא דמים. א"כ ודאי דפשוט דלא שייך להחמיר בזה כיון דמפורש בקרא דבכה"ג שרי וצע"ג: ס"ב בהג"ה וכל הנאכל כמו שהוא חי אפי' בשלו ונמחה ונעשה תבשיל שרי. בד"מ דקדק כן ממשחא שליקא דארמאה אע"ג דהזיתים נשתנו ונמחו. ולענ"ד יש לפקפק דהתם כבר נמחו הזיתים ונעשה שמן מקודם בלא בישול ובהיתר דלא שייך איסור כלל. ואח"כ כשנתבשל לא נשתנה מההיתר. אבל הכא דמשתנים ע"י בישול אפשר דיש להחמיר:

ש"ך סק"ג בשם האו"ה דכמהין ופטריות עולה לשם פרפרת ואסור משום בש"נ והפ"ח הק' עליו מש"ס מפורש דאמרינן דארדי אינו עולה והוא כמהין ע"ש. ולשון הרמב"ם שהביא המחב' (בס"ה) אפי' במקום שעולין על שלחן מלכים ע"ש. משמע בהדיא דהוא תלוי לפי הזמן. וכן מבוא' ברמב"ם שם מלפני זה בפירוש ע"ש. וא"כ לק"מ די"ל דהשתא נשתנה בזה ודוק: ס"ו יש מי' שמתיר בשפחות שלנו כו' ובדיעבד יש לסמוך על המתירין עש"ך דעיקר ההיתר דכל החשש בזה משום קירוב דעת בעושה לרצונו ושייך חשש חתנות אבל בשפחות לית קירוב דעת וליכא בהו חשש חתנות ונ"ל סעד לסברא זו בהא דאין משתמשים באשה שהוא משום קירוב דעת וקיי"ל באה"ע סכ"א דדרך שפחות שרי ע"ש בדרישה:

ובזה נ"ל ליישב דברי הב"ח שכ' דהיכא דנטל העכו"ם מעצמו מן האש (אפי' קודם שהגיע למאכל ב"ד) והחזירו לא אסרינן דמי בקש זאת מידו ע"ש. וכל האחרונים כ' דאין טעם לסברתו והפ"ח השיג עליו מש"ס מפורש בדי"ב גבי לא הלכת לצור מימך וראיתה ישראל ונכרי ששפתו שתי קדירות ע"ג כירה ול"ח להם חכמים לבש"נ וע"כ דהיינו דלא חשו שיטול העכו"ם מהאש ויחזיר. ובאמת כ"כ הר"ן בפירוש. הרי חזינן דגם בכה"ג הוה בש"נ ע"ש ונ"ל דהסבר דבריו כך הוא דכיון דהוא נטלה מן האש והוא מחויב להחזיר הוה כעושה ע"כ דליכא קירוב דעת. וא"כ כ"ז כסלא הי' צורך ליטלה. אבל אם יש צורך

ליטול פשוט דאין עליו להחזיר וא"כ כשהחזיר' ודאי איכא קירוב דעת ומודה הב"ח דאסור. וא"כ י"ל בהש"ס דלא חשו אפי' לה"ג ודוק. וקרוב בעיני לסמוך עלי' היכי שיש צד להקל:

ס"ז בהג"ה וי"א דהדלקת האש מהני כו'. וכבר תמהו כולם דבהדיא מבואר בש"ס דאי בלא עכו"ם לא הוה:

בשיל אסור. ולענ"ד יש ליישב לפי הסכמת הש"ך (סק"י) שצריך לסייע כדברי הגהת או"ה. והנה מבואר בביצה (דף ל"ד.) גבי נותן את העצים או את הקדירה ואח"כ נתן אחר את האש דהראשון פטור וקיי"ל דכל פטורי בשבת פטור אבל אסור (וכ"ה באו"ח סרנ"ג) וא"כ כיון דחזינן דמדרבנן חשוב זה בכלל מבשל א"כ בבישולי נכרים יש להקל דלא מיקרי תחילתו וסופו ביד עכו"ם ושרי. אבל כשנתן הישראל במקום שאינו יכול להתבשל ולא כיון שהעכו"ם יגמור זה קיי"ל גבי שבת דנותן הוא לכתחילה במקום שאינו יכול להתבשל ולא מיקרי זה כלל בכלל מבשל. ומשו"ה אין להקל בזה גם בבישולי עכו"ם ודוק:

ס"ט אם בשלו העכו"ם כמאכל בן דרוסאי וגמרו ישראל עי' בה"ב בשם ר"י דכ"ז שהוא על האש אינו שייך לאסור משום מאכל ב"ד לכו"ע. והוא תמוה דבהדיא כ' הרשב"א גבי פליטת כלים ודבשפחות המבשלות לעצמן דצריך הישראל שיחתה קודם שיגיע למב"ד דאי לא יהי' נאסר הכלי. הרי בהדיא דאפי' הוא על האש ס"ל דכשיגיע כבר כמאכל ב"ד כבר יאסור ע"ש. וכן נלענ"ד משמעות כל הפו' החולקים בזה וצ"ע. ומ"מ משמעות דברי הר"י עכ"פ דהמתירין ס"ל להתיר אפי' כבר סלק העכו"ם מעל האש. וכ"ה (בסקי"ב סי"ג) גבי פת לדיעה השני' וכ"כ הת"ח (כלל ע"ה ס"ג) דגם בבישולי עכומ"ז כן הוא ומשו"ה מותרין דגים צלוים הנקחים מן הנכרים. לפי דכשמבשל אותן משביחין ע"ש. וכ"כ הד"מ (בסי' קי"ד) לענין קומפשא"ט המבושל דשרי ליקח מהם דכשמבשלין אותו משביח ע"ש ודוק:

סי"ב אבל ד"מ גדולים אינן נאכלים אלא ע"י הדחק לפיכך אם צלאן עכו"ם אסור. הרשב"א תמה על הר"י שפסק לאסור דהא חזקי' וב"ק רבים וקשישי מר"י דאסר. ולענ"ד למד זה. מתמרים המרים קצת (בסט"ו) דמסיק סתמא דהש"ס דאכילה על ידי הדחק לא שמה אכילה ואסור ע"ש:

סט"ז בהגה עו"ג שבשל לחולה בשבת כו' אין בו משום ב"נ בט"ז תמה ע"ז דבב"י סקכ"ג מבואר דלמעשה אוסר בזה הר"ן בתשו' והש"ך שם נדחק לחלק דמה שאוסר היינו על דין הב' שם שהתיר הכלים מב"נ. אבל אין משמעות הר"ן כן שהרי כ' על דין דהכא וע"ז

סמך הרא"ה כו' ואין בזה היתר רק מסברא זו שם דבכה"ג לא שייך חתנות והרי כ' ע"ז דאוסר למעשה ובודאי דאין להקל כ"ש בכלים שאפשר להגעיל וצ"ע:

סימן קיד

ס"א כל שכר כו' עי' טור (בסקי"ב) דאסור לשתות אפי' דברים המותרין במסיבתן ועי' ב"י דכ' דאפשר דהוא מתוספתא כו' ובכ"מ פי"ז ממ"א כ' דהוא מבריי' ד"מ ובאמת התם הוא משום משתה בנו. דהוה כיום איד כמבו' בסי' קנ"ב. והתם אפי' רוב ישראל כמש"כ הב"י שם. והכא מתיר בר"י. ולענ"ד דהוא ממתני' ברפ"ח דברכות דאין מברכין על נר ובשמים של עו"ג ומפרש בש"ס דהיינו במסיבת עו"ג דסתמן לעו"ג והרמב"ם מפרש שם דקאי. גם על נר ואסור משום לא ידבק ע' בפי' המשנה ובחיבורו. והיינו נמי דמתיר בר"י. דלפי"ז בריי' שם דמתיר שם בנר ובבשמים בר"י היינו נמי פירושו דאם רוב המסיבה ישראל ע"ש היטב:

שם בהג"ה. וי"מ בשכר של דבש ותבואה. ונרשם המ"מ ב"י בשם תוס'. ובאמת משמעות התוס' להיפוך דהוה בכלל שכר אלא דמוכיחין דאין בו משום ב"נ לאוסרו לגמרי ע"ש. אלא דבעיקר סברת המתירין דבימיהם לא היה שכר של שעורי' ול"ג ע"ז (וכמש"כ ביין תפוחים ורמונים) מצינו שכן כ' התוס' (בד"ח ד"ה מכי רמי שערי) שכ' דלא מצינו בכל התלמוד שכר של שעורים אלא מתמרים וכשות ע"ש:

ובאמת מצינו (בב"ב צ"ו) בבריי' אחד שכר של תמרים ואחד של שעורים מברך שהנ"ב. ואולי דכוונתם דלא הי' רגיל בימיהם כמשמעות הש"ס בכ"ד. ויותר נראה דלא הי' בני כן דהרי בברכות האריכו דמברכין שנ"ב ולא הביאו בריי' זו כלל. ואף די"ל דלא ס"ל ראי' משם דאולי שלנו יש בו שעורים הרבה ואין ללמוד משלהם וכעין שכ' הרא"ש פ"ג דפסחים ס"א ע"ש מ"מ ל"נ כיון דברייתא סתמא קתני אמנם במו"ק י"ב ומייתי לה גם בשבת תניא נמי בהדיא אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים ומשמע שם קצת דהיו רגילין בו וצ"ע:

ס"ב מקום שנוהגין קולא ביין כו' אף השכר אסור. ובט"ז בשם רש"ל דבמקום שהם סבורים שאין איסור כלל אין שייך בזה גזירה. ובחולין גבי כחל רב איקלע לטטלפוש שמע דההיא איתתא אמרה לחבירתה רבעא דבשרא כמה חלבא בעי לבשולי אמר לא ידעי דבב"ח אסור ואסר להו כחל. הרי שעושין גזירה אף בכה"ג. ואולי דהכא לא קאמר אלא דמאן דאיקלע התם אין עליו להחמיר בזה בשכר כיון דהם לא ידעי כלל. אבל ב"ד ודאי יש להם לתקן ולאסור אף השכר כדהתם גבי כחל. וצ"ע:

ש"ך ס"ק י"א השיג על העט"ז דשומן בחמים פוגם מדברי התוס' והרא"ש (סו"פ גיד הנשה) גבי חתיכה נ"נ דהקשו דבכלי מדין שצותה תורה להגעיל כל הכלים אפי' יורות גדולות. הרי נעשה המים נבילה מהשמנונית ע"ש. וש"מ דלא הוה לפגם. ואין זה מוכרח די"ל דקושית התוס' אינו אלא מכח דודאי דכל הכלים צותה התורה להגעיל. ובודאי יש פליטת כלים דמשביחין בחמין. אבל סתם שמנונית שפיר י"ל דפוגם. וכה"ג כ' התוס' (ר"פ א"ע) גבי נזיר דשפיר ילפינן טעם כעיקר גם בנזיר. דהרי כל הכלים צותה תורה להגעיל אפי' כלי יין לנזיר. אבל בתוס' ורא"ש (סוף מס' ע"ז) כ' בהדיא דשמנונית משביח בחמין ע"ש. ומ"מ לשי' הרמב"ם כ' הב"י (בסי' קכ"ב) דצ"ל דסבירא לו דשומן פוגם בחמין וכ"כ הר"ן (בפ' א"מ) בשם יש דוחקים עיי"ש:

ס"ט וכן ציר כו'. עי' לעיל (ס' ק"ג) כ' דהא גבי שמן משמע בש"ס דהוה אסרינן משום פליטת כלים אי לאו דבשמן הוה נ"ט לפגם. וא"כ בציר דהוה דבר חריף וכן מורייס (בסי"א) קיי"ל בכ"ד דהוה ד"ח ולמה ל"ח לפליטת כלים. וכ' ליישב עפ"י דברי הט"ז (רס"י ק"ה) דכבוש אינו אוסר בכלי אלא כדי קליפה ובודאי:

יש ס' נגד קליפתו ולא שייך לאסור אלא כלי יי"נ דאוסר במשהו. אמנם הש"ך (בסי' קל"ז סק"ט) ובכ"ד חולק ע"ז וס"ל דהא דהתירו שם בכלי יין בהעביר על הכלי מלקט ורהיטני וקלפה. היינו דווקא בסתם כלים אבל בידעינן דנכבש יום שלם נאסר כל הכלי. ובאמת אף דד"ק אינו נוח בזה דודאי הרי עומד היין בכליו כמה מעל"ע. אבל מ"מ רואה אני דמחלוקת זו מחלוקת הקדמונים היא דהרי הר"ן הביא בשם הרמב"ן שכ' בשם הר"ח דחולק אהך דינא דקליפה עיי"ש. וס"ל דבלע בכולה. וכן רבים מן הראשונים החזיקו שי' זו וא"כ צריכין אנו ליישב קושי' זו גבי ציר. אמנם נראה לדקדק מלשון הש"ס (בד' ל"ג) גבי כלי יין דנותן לתוכן ציר דאמרינן ציר שורף משמע דטבע הציר ששורף את הבלוע ואינו בולע. וכן מטין דברי הר"ן גבי מילוי ועירוי ע"ש. וא"כ שפיר י"ל דכן טבע הציר ומורייס בכ"ד ואין כאן בליעה כלל:

ומיהו לא משמע כן גבי כבשים שאין דרכן לתת לתוכן יין ולא חששו שם ג"כ לבליעת כלים. וזהו נביאות לומר דכולן אינן בולעין. ואולי נדחוק דבאמת כל הני בידוע שאין בהן בליעה וכמו שע"כ צ"ל לפי' הרמב"ם דלא ס"ל סתם כלי עו"ג אינן ב"י וע"כ דכל הני דשרי היינו בידוע שאין בהם חשש פליטת כלים וכמ"ש בעצמו בפי' המשנה ע"ש. וצ"ע:

שם וכן עלה של חילתית כו' מבוא' בש"ס ל"נ אפי' לקרטין שבו דתלינן דאישתרוקי אישתריק וצ"ל דאע"ג דבדגים קיי"ל (בסי' פ"ג) דבעי ראש ושדרה של כ"א ניכר הכא קורט גופא הוה ספיקא דמפסקא לי' בסכינא וכיון דאיכא למיתלי דאישתרוקי אשתריק

הוה ס"ס שמא הוא מיני' ודילמא בסכין היתר (ועי' ס' צ"ו) וכן אמרינן בסו"פ (א"מ) דחילתית סגי לי' בחו"א ועי' לקמן (סי' קי"ח) דבדאוריי' קיי"ל דצריך שני חותמות. וצ"ל דהיינו נמי משום דהוה ס"ס דאפי' חילתית דידי' גופא אינו אלא ספיקא ודוק. ומיהו כ"ז לפרש"י. אבל הר"מ בפי' המשנה והר"ן כ' דאינו מותר אלא הנדבק בהעלה והביאם הפ"ח. ומה שהק' דזה פשיטא לא ידעתי למה לא ניחא לי' מש"כ הר"ן דקמ"ל דלא חיישינן דאותם שנפסקו בהסכין נדבקו להעלין קמ"ל דהוה שרקי. וכן הוא בפר"ח אשר זכינו כעת לאורו. קמ"ל אגב דשריק להו מנתר הוה נתר ולא מידביק ע"ש. ולפ"ז באמת אינו מותר אלא הניכרים וכמו בדגים. ובתגבים פשוט דבעינן שיהא כ"א ניכר: ס"י בהגה ואם ידוע שעכו"ם א' אינו מערב כו'. הנה בד"מ הביא בשם המרדכי רבותא יותר דאפילו א"י כלל. משום דודאי א"א דליכא חד דלא מיערב ע"ש. וכ' עליו דלא משמע כן דעת הטור. ונראה שכוונתו למש"כ בג"מ דא"כ כל כבשין דדרכן לתת לתוכן יין דאסור. ומפורש בש"ס דאיירי בדרכן אפי' לא נודע בודאי ע"ש. א"כ נמי נישרי בכה"ג דודאי א"א דליכא חד דלא מיערב. ע"כ השמיט זה ולא כ' אלא בידוע אבל לענ"ד אף כי איני ראוי לפקפק אחרי דברי הרב והמרדכי מ"מ איני רשאי למנוע מלבאר מה שקשה לי ואולי יתרץ מי שלבו רחב ורווחא שמעתתא. ולענ"ד מה שהתיר המרדכי בהך סברא דא"א דליכא חד דלא מיערב. הוא נשען ג"כ על ראייתו על עיקר דינו שלמד שם. משבוי' דאם יש מחבואה אחת מצלת על כל הכהנות וס"ל דיי"נ יש ללמוד משבוי' כמו דתלינן אימור מגבא דחביתא שקלתה ע"ש. וא"כ ודאי דה"נ דיש ללמוד משם גם הך סברא דא"א. וכוונתו על שי' ר"ח בתוס' שם גבי עיר שכבשוה כרכום כו' דפריך בש"ס א"א דלא ערקא חד מנייהו ופי' שם בתוס' דהוה כמחבואה אחת ע"ש, וא"כ ה"נ ודאי יש ללמוד לענין סברא זו דודאי גם כאן י"ל דודאי א"א דליכא חד דלא מיערב דהרי ודאי דכן הוא. אבל לפי"ז הרי תיקשי הא דכבשין כנ"ל. וע"כ יש לנו לחלק. וא"כ אין לנו היתר אף בידוע. ובאמת לולי שאיני כדאי הי' מקום לומר דאף דהביא ראי' דמקילין ביי"נ היינו ביין שלנו שנולד עליו ספק. אבל במה שביד העכו"ם ודאי דיש לנו להחמיר דהא דרכן לערב ואם נתיר כולן הרי בודאי דנתיר בליעת יי"נ ולדעתי צריך להתיישב לדינא. ועי' מש"כ בסמוך בש"ך (סקכ"א). ועמ"ש הט"ז אפילו כשיודע את המוכר לו דאין זה שאינו מערב כו'. ודמי לההיא דסק"י דאוכל שנים שנים. וצ"ע דודאי לא הותר שם אלא כשאין מכירו לכ"א אלא שידוע שלא נתערב אלא א'. אבל הספק הוא על השנים בשוה אבל מה שיאכל א' מן הספק עם עוד א' שמכירו דאינו מן האיסור. ודאי דל"מ כלל מה שיאכל עמו וצ"ע:

ש"ך סקכ"א אבל האידנא מאן לימא לן דמערבין בענין שהוא אסור ואחזוקי איסורא לא מחזקינן כו' ולענ"ד תמוה דמשמעות כל הסוגיות דבדבר שאפשר שמערבין בו איסור ודאי אסור והוצרכו לומר גבי שמן ודבש אי משום איערובי כו' הא בל"ה סתמא הוה אסור ואפילו בשולח ומפקיד ביד עכו"ם הוצרכו לסימן משום תערובות כ"ש בשלהם. וכ"כ הט"ז לקמן (סי' ר"א סק"ה) גבי ספק שאובין דאף דספק דרבנן לקולא ספק ביד עכו"ם גרע וכן קיי"ל בכ"ד וצע"ג:

סימן קטו

ס"א בהגה ומיהו בדיעבד אין לחוש כו' ובש"ך בשם או"ה דמפרש דראיית הכלי מעכב בדיעבד ולענ"ד דל"ד ראי' ממש אלא שהי' קודם התחלת החליבה והי' יכול לראות ברגע ההתחלה. דודאי העו"ג מירתת ואף דקודם שמתחיל לחלוב מצי לאישתמוטי דהי' דעתו לשפוך. אבל ברגע ההתחלה אין לו מה להשתמט והרי בשחיטה דיכול לדרוס ברגע אחד מ"מ מהני יו"נ ולמה גרע הכא ואף שמשמעות דבריו לא משמע כן קצת מ"מ ל"י מקום להחמיר בזה וצ"ע:

שם ושפחות שחולבות הבהמות בבית ישראל כו'. אבל אם בית עו"ג מפסיק צריך להיות הישראל שם כו' ואם נחלבו מקצתם כו' אבל אם נחלבו כולם כו' עש"ך שהאריך וכ' דלא מסתבר לחלק בכך ול"י למה לא מסתברא לי' דהרי בסקכ"ב הביא בעצמו דברי הג"א לענין קולא דדעתו לגבן (דסברת ר"ת להתיר) דבראה קצת החליבה סומכין עליו. ובלא ראה כלל אין לסמוך אלא בהפ"מ. ולמה לא נימא גם כאן על סברא דדיר ובהמה של ישראל ג"כ הכי. ואולי דבהג"א משמע לי' דאינו מקיל אלא כשלא הי' בתחילת החליבה. אבל בא תיכף. ורובא ודאי דהיתרא. אבל בדברי הרב דאינו אוסר אלא בכולם קשי' לי'. אבל באמת גם הרב לא היקל אלא במקצתם וכולם דסיפא ל"ד וכ"ה בלשון ש"ד שהביא הש"ך רובם או כולם ע"ש ונראה דברובם או כולם אין להקל אלא במקום הפ"מ וכעין דברי הג"א הנ"ל ואולי דגם כוונת הש"ך לזה:

ש"ך סקט"ו כאן מיירי שאין בתבשיל רוב נגד הכלי עש"ך (סי' ק"ג סק"ה) בשם הרשב"א וצ"ע:

עוד ס"א בהגה חלב של עכו"ם שנאסרה כו' כל מה שיעשה ממנו אח"כ אסור. היינו דלא כהה"מ דאם עשה ממנו חמאה ובשלה שרי. ולכאורה צריך ליישב לפ"ז משמעות לשון הש"ס גבי הא דפריך בש"ס וניקום ומשני מעיקרא דלגבינה שרי והדר אמר איכא דקאי ביני אטפי וא"כ משמע בחמאה דבשלה דלא שייך האי טעמא הו"ל למישרי לכו"ע

ונראה דבאמת עיקר טעם האיסור בזה הוא משום דלא פלוג וא"כ א"ש דבודאי לא שייך לא פלוג אלא היכי שרוב הדבר הוא לאיסור. אלא שלפעמים שטעם להיתר י"ל ל"פ. אבל לגבינה דהוא דבר העיקר בחלב. וכמש"כ הפו' ריש הלכות יו"ט גבי בהמה העומדת לחליבה דהיינו שעומדת לעשות גבינות למכור. ודאי דלענין זה לא שייך ל"פ. ומשו"ה לענין גבינות שם לא הוה מצי לשנויי לא פלוג. אבל לענין חמאה כיון דמסיק דגם בגבינה איכא למיחוש לביני אטפי תו לגבי חמאה שבשלה ודאי די"ל דל"פ. וכמשמעות הש"ס סתם דהוא אסור לעולם ונכון. ס"ב בהגה ואם הישראל רואה עשיית הגבינה והחליבה מותר והש"ך האריך להביא דברי הפו' לאסור. והסכים עמהם בסברא די"ל דל"פ וכמו שאסור בהעמידה בעשבים. וגם כ' ראי' מדגבי חלב תני שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו. ובגבינה תני סתם משמע דלעולם אסור. וכבר השיגוהו כל האחרונים דהא גבי מורייס תני נמי סתמא במתני'. ומותר אפילו במורייס אומן כמבואר (בסקי"ד) ובפי' המשניות להרמב"ם מפורש בהדיא גבי גבינה דבישראל רואה שרי ע"ש. ומ"מ צריכין אנו לתרץ למה באמת גבי חלב תני שריותא דישראל רואה במתני' ולא בכולהו. אבל באמת הרי הש"ס מסיק שם אהא דישראל רואה גבי חלב. תנינא להא דת"ר יושב ישראל בצד עדרו של עכו"ם ומביא כו' וע"ש דמסיק דקמ"ל דאע"ג דכי יתיב לא חזי לי' כיון דאי קאי חזי לי' מירחת. ולכאורה קשה דבשלמא בברייתא דייקינן הכי דתני יושב אבל במתני' הא תני רואה. וא"כ מנ"ל באמת דשרי הכי דלמא דווקא ברואה ממש. והיכי תנינא להא דת"ר. אלא דבאמת דהש"ס הוא דקשיא לי' קושית הש"ך. למה תני גבי חלב ישראל רואה טפי מכולהו וע"כ דאשמעינן הך דיוקא דברייתא דשרי יושב. ונראה משום שזה הוא הרגילות בחולב עדר. וא"כ אדרבה מוכח מהכא דישראל רואה שרי בכולהו. ומש"כ הש"ך משום סברא דל"פ נראה פשוט דלא שייך בכה"ג דרואה ושומר שלא יהי' תערובות איסור לומר ל"פ דהרי גם גבי יין קיי"ל דמותר אפילו יינו של עכו"ם כשישראל משמר. וסברא זו מוכרח לענ"ד לפי שי' רש"י דמפרש הא דא"א בלא ציחצוחי חלב היינו דקאי ביני אטפי. כדאמר שם לעיל יעו"ש כ' הב"י דאע"ג דישנה ליכא כלל ביני אטפי שכבר נתייבשו והלכו ע"ש. מ"מ ל"פ ולא חלקו בזה ע"ש. והוא מוכרח. ולכאורה יש להקשות טובא לפ"ז דא"כ מעיקרא התם דבעי למימר משום גלוי ופריך עלה אלא מעתה ישנה לשתרי דאר"ח ישן מותר אינו מניחו להתיישן. והדר בי' ע"ש ולשני גם אגלוי משום ל"פ. אלא דבגלוי ל"ש ל"פ כיון דבכל הגילוים התירו ישן למה ליתסר בגבינה טפי. אבל כיון דמשני משום חשש אחרינא דחלב טמא שפיר י"ל ל"פ. וה"נ י"ל בפשי'

דבהועמדה בעשבים שפיר י"ל ל"פ. אבל בישראל רואה דשרי אפילו יין ודאי לא שייך ל"פ ושרי גם בגבינה וכן עיקר לדינא:

סימן קטז

ס"א משקין שנתגלו כו' עב"י שהקשה על הרי"ף והרא"ש שפסקו לחוש לציר משום גלוי כיון דר"פ ור"ה ברי' דר"י עבדי עובדא דכד הוה להו גילויא שדי להו בציר ע"ש. ולפי"ז קשה גם על כל הפוסקים שהי' להם להביא זה שיש תקנה לגילוי ולכאורה משמע בברייתא דלא כוותיי' דפלוגתייהו דת"ק ור"ש אינו אלא אם שותה הנחש מציר (וכל אינך דהתם) משמע הא אם ודאי שתה והטיל בו ארס אסור. ולדידהו כיון דשדו כל גילויא בציר לכאו' אין לאסור בזה. עוד צ"ע לענ"ד אם יש לסמוך כלל על פיסקי הכללות במקום סכנה. כיון דקיי"ל אין למידין מן הכללות. ומיהו בכל האיסורים דהולכין אחר הרוב ש"ד. אבל בפ"נ דאין הולכין אחה"ר יש לנו לחוש למיעוט וכן הוא משמעות הרא"ש פי"ח דשבת ס"ה ע"ש. ועמ"ש לקמן סקנ"ז: ט"ז סק"ב הביא קושית הד"מ לענין ביטול בשר ודגים דהרי בגילוי חיישינן אפי' במאה סאה. וכן הקשה מדברי המהרי"ל שאסר יורה שנפל לתוכה שלפוחית של דג ונתבשל בה. ולענ"ד אין כוונת הד"מ אלא להקשות על מה דמשמע מדברי המרדכי ואו"ז דגם ביטול יבש שייך בה דהרי כשנפל חתיכה קטנה של בשר ביורה של דג אף שהחתיכה בטילה בהיורה מ"מ היא עצמה שנתבשלה עם דג ע"כ דנעשה כבר כארס כעין כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב. וצ"ל דס"ל דמ"מ החתיכה ג"כ יתבטל אף כשהיא בעין ושפיר הקשה מארס נחש דלא בטל. אבל בתערובות טעם בס' ברותח דקיי"ל בפשי' דהטעם מתבטל בס' וכמאן דליתא. פשוט דלא שייך להקשות מארס נחש דהתם הרי הארס ודאי אינו מתערב כלל. וגם משמע דאינו מבליע ארס בכולו. דהרי קיי"ל שתו ט' ולא מתו לא ישתה עשירי דפעמים הוא שוקע הרי דאינו מקלקל את המשקים אלא ממית בעצמו. וכן ס"ל לר"נ דהעבירו במסננת מותר אלא דרבנן פליגי דל"מ לי' מסננת דיכול לעבור גם דרך המסננת אבל הכא כיון דנתפשט הטעם בשוה ונתבטל אין כאן שום סכנה וגם הך עובדא דמהרי"ל משמע לענ"ד דנאבד השלפוחית שהוא בעין והוא נעשה דבר מסכן וכן נראה ממה שהוצרך לכתוב ונתבשל שם ובזה ודאי אין שייך ביטול כנ"ל אבל תערובות טעם פשוט דאין לאסור:

ס"ה בהגה או יחידי בלילה כו' ע' תו' ריש פרק גיה"נ בשם ר"ת. דלשון הש"ס ת"ח לא יצא יחידי משמע דאחרינא שרי וכ' דהא דר"י לעולם יכנוס אדם בכי טוב היינו דווקא ברחוק מן העיר מפני המכשולות והליסטים וסתימת דברי הרב לא נראה כן. ונראה

שתפס כשי' ר"י בב"ק ובריש פסחים דאף מעירו אסור וע' שם בריש פסחים שכ' בשי' דהיינו מפני המזיקין. אבל לא נתבאר בדבריהם ישוב לקושי' זו דמשמע כאן דווקא ת"ח. ונראה דלפי שי' ר"י ג"כ יש חילוק בדבר. ע"פ מש"כ התוס' בריש מגילה וביבמות דהא דאסור ליתן שלום לחבירו בלילה היינו בשדות ובדרך דשכיחי מזיקין ע"ש. וה"נ משמע הכא לישנא דיכנוס דהיינו בבא מן הדרך. ואף שכ' התוס' דגם בעירו. היינו בדרך הסמוכה לעירו דרגיל בה ומ"מ אינו אלא בדרך ובשדות. אבל במקום ישוב ליכא איסורא לשאר אינשי אלא לת"ת דמתקנאין בהם טפי כמש"כ ר"ת. ומיהו בברכות מ"ד משמע דבעיר ממש ודאי ליכא משום חשש מזיקין ולא אמרו אלא משום גנאי ע"ש וצ"ע. ועפ"ח עוד מעניני סכנה ועי' ס"פ מפנין וס"פ המדיר ור"פ מש"א ור"פ כה"י ור"פ כה"ב:

סימן קיז

ס"א בהגה או לקחתו להאכילו לפועליו עכו"ם אסור כ' הט"ז דיש ללמוד זה מע"ז (ס"ב) דאמרינן דנותן לפועלים שכרן מפירות שביעית מיקרי לסחורה. וצ"ע לענ"ד דודאי הוה סחורה אבל הרי התירו גם לגבותו בחובו כדי שלא יפסיד. וה"נ כיון דצריך ליתן מזונות לפועלים. וכשיהי' צריך ליתן להם כשירות הוה הפסד ודאי ג"כ יש להתיר. וגם מש"כ הט"ז על הירושלמי דלקח חזירים להאכיל לפועלים אין מוכרן אלא בדמי' דאיירי בעבר ולקח ל"נ לענ"ד דהא ודאי אין כוונת הירושלמי דאם נזדמן לו עכו"ם שנותן יותר אסור ליקח ממנו דמה טעם בזה. וע"כ אין הכוונה אלא דאינו רשאי להשהות חזירים כדי שישתכר (וע' מש"כ בסמוך בשם התוס') ואי איירי בלקח באיסור ודאי דפשי' דאם יכול להוציא הדמים שנתן היכי נישרי לו להשהותן וכי מי שאכל שום כו'. וע"כ דהלקיחה הי' בהיתר ואיצטריך לאשמעינן דאינו רשאי להשהות להשתכר וכן משמע פשטות הירושלמי וצ"ע: בהגה ב' וצריך למוכרה מיד ולא ימתין עד שתהא שמינה. וכן משמע מהירושלמי שהבאנו בסמוך דלקח חזירים להאכיל לפועלים אין מוכרן אלא בדמי' והיינו אע"פ שנזדמנו לו אין לו לשהות ולהשתכר. אבל התו' ר"פ כ"ש. כ' אהא דלא יגדל חזירים דאיצטריך לו לאסור אפי' בנזדמנו. והנה הרי גם בחזירים קיי"ל דלהשהות למכור לדמי' שרי בנזדמנו כמו בגר שנפלו לו חזירים בירושתו דמוכרן ע"י כדאמרינן בסו"פ מרובה. וכ"כ הש"ך (סקי"ב) ע"ש וא"כ ע"כ הא דאסרו לגדל אינו אלא להשתכר. וא"כ ע"כ משמע דהא בשאר דברים אסורים שרי בנזדמנו אפילו לגדל להשתכר וכן נראה לענ"ד משמעות הירושלמי דלא החמירו אלא בחזירים דקאי בארור ודוק: שם במחבר וכ"ד שאין איסורו אלא מדבריהם מותר לעשות בו סחורה. כ' הש"ך משמע

דבכלל זה מורייס והכי אי' בירושלמי ואע"ג דטעם איסור מורייס מפני שמערבין בו יי"נ ואסור בהנאה כו' וכל זה מדברי הר"ש בשביעית. אבל לענ"ד הר"ש לא כ' זה אלא ליישב דברי הירושלמי אפי' לר"מ דס"ל דמורייס אסור בהנאה. אבל לדידן אמרינן בסו"פ א"מ דמורייס אפילו בידוע שעירבו בו יי"נ לא מיתסר בהנאה דאינו אלא לעבורי זהומא והכי קיי"ל לעיל סי' קי"ד וא"כ כ"ז משנה שאי"צ:

בט"ז סוהס"י הקשה על הטור במש"כ דאפילו להי"מ דמחלקין בין מכירה למתנה דבמתנה לעכום"ז לא מיתסר גניבת דעת מ"מ בנותנה בפני ישראל בחזקת כשר חיישינן שמא ימכרנה לישראל. דהא התו' כ' דאי מותר לגנוב דעתו לא יקנה הישראל ממנו דיחוש דלגנוב דעתו א"ל כן. ולענ"ד אף שבתחילה כ' כן התו'. אבל בע"ב שם בסוגי' דברייתא דמתיר לשלוח ירך חתוכה לעכום"ז ולא חייש לגניבת דעת ולא לשמא ימכרנה בפני ישראל וכ' רש"י דתנא דברייתא פליג והתו' כ' דאתי כל"ק דמתני' דווקא במקום שמכריזין ע"ש] ובמציעתא תני בבריי' דאסור למכור נו"ט לעכום"ז מפני שני דברים א' מפני שמטעהו ושמא ימכור לישראל. והנה ע"כ צריך ליישב בהך חשש דג"ד דלא חייש ברישא וחייש במציעתא וחידשו הי"מ שבטור דבמתנה לא חיישינן ובמכירה חיישינן וזה שי' הראשונה שבתו'. והנה הסוגיא פריך שם בטעם דשמא ימכרנה לישראל למה לא חשש ברישא גבי גיד וחשש במציעתא ואו"ר שני דרישא באין מכריזין וסיפא במכריזין. ור"א שני דסיפא הוא באיטלז כפירש"י ע"ש. ולפ"מ שכ' בתחילה דהחשש שמא יקנה הוא בשביל איסור ג"ד א"כ אין כאן קושי' כלל דברישא דליכא ג"ד א"כ ליכא למיחוש שמא ימכור לישראל דלא יקנה ממנו שיחוש לג"ד ובסיפא דאיכא ג"ד לפי שהיא מכירה יש לחוש לשמא יקנה וכמש"כ התו'. והנה זה לפי שי' הראשונה. ור"ת מיישב דל"ק ברייתא אמתני' דבריי' בסתם ומתני' במפרש וכ' דבמציעתא דנו"ט אייר ג"כ במפרש ומשו"ה איכא ג"ד. והא דמקשה הש"ס מרישא אמציעתא לענין חשש דשמא ימכרנה לישראל כנ"ל ולא ניחא לי' בחילוק דמפרש. יישב ר"ת דבנו"ט שייך להשביח מקחו וליכא מעליותא דמפרש ולא הוה אלא כסתם וא"ש קושי' הש"ס ואין הכרח לחזור מסברא הנ"ל דהיכא דליכא ג"ד ליכא חשש דשמא ימכרנה. ומ"מ כ' שם בהדיא גם בלשון ר"ת שם דבמפרש יש לחוש שמא יקנה ממנו ישראל ואפי' נאמר שמותר לגנוב דעת העכום"ז דלא אסיק הרואה אדעתי' שהוא ג"ד כיון שמפרש ע"ש ובשביל זה כ' ישוב אחר אהא דדייק הש"ס משמואל דהוא בשביל שאסור לג"ד ולא ניחא לי' משום שמא יקנה הישראל הרואה וכמש"כ שם הרש"א ע"ש. [ויש שם ט"ס וצ"ל והשתא אם מותר לג"ד יחוש הישראל כו'] ויש להבין מה הזקיקו לר"ת לחדש דבזה

יש לחוש שמא יקנה הרואה אפי' אם מותר לג"ד אבל לענ"ד דפשט לשון הבריי' דתני בזה דהם שני דברים א' ג"ד. וט"א שמא ימכור לישראל משמע דס"ל דלא תלי אהדדי וזהו טעם הש"ס דמקשה רישא לסיפא לפי שי' הראשונה. וכן מש"כ ר"ת דיש לחוש בזה אפי' שרי לג"ד דע"כ דהבריי' לא ס"ל כסברא שכ' תחילה בע"א דתלי אהדדי וז"ב ומוכרח. וא"כ כיון דלשי' הראשונה ר"א שני שם דבסיפא דהוא באיטלז חיישינן שמא ימכרנה בפני ישראל ולשי' זו קאי אפי' בסתם והוא גם אפי' במקום דליכא חשש איסור ג"ד דהא לא חילק אלא דברישא שרי משום דהוא בצינעא בביתו כמש"כ שם רש"י. וא"כ מוכח בהדיא דבפני ישראל ודאי אסור אפי' במתנה והוא מפורש כדברי הטור. [והנה לפמש"כ ר"ת דגם במקום שאין לחוש לג"ד יש חשש דשמא ימכרנה העכום"ז להרואה וקשה קושי' התו' דמה הוכחה מדשמואל דהוא בשביל איסור ג"ד. דילמא משום חשש דשמא ימכרנה לישראל ותי' דהש"ס ס"ל דבצנעא נתן לו וליכא חשש זה ע"ש. ויש להבין למה לא הוה ניחא להתו' בע"א האי תירוצא. ונראה דבאמת לפ"מ דמשני גזירה שמא יתננו לו בפני ישראל משמע בהדיא דגם בצינעא אסור משום גזירה ולא שייך לחלק כלל דבצינעא ליכא חשש זה וכ"כ הרשב"א בחידושיו בפירוש ולא שייך כלל תי' זה. אלא דלשי' ר"ת דס"ל דלא שייך זה אלא במפרש. א"כ כל שאמר לו תחילה קודם הנתינה כההיא דשמואל שם. ובשעת נתינה נתן לו בסתם בצינעה א"כ לר"ת לשי' בזה ליכא למיחוש מידי לשמא ימכרנה בפני ישראל ומוכרח משום ג"ד וא"ש ואין זה אלא לר"ת לשי'] [והנה כבר כ' דר"ת פירש דבנו"ט ס"ל לאו"ר דלא שייך מפרש ומשו"ה לא אסרו במציעתא בנו"ט אלא במקום שמכריזין ולא הכריזו. והקשו ע"ז בתו' דתיקשי לפי"ז לאו"ר למה לא תניא בברייתא במפרש בגיד ויהי' אסור אפי' במקום שאין מכריזין והיינו כדתנן במתני' וליפלוג בדידה וכ' הרש"א דגם לפי שי' הראשונה תיקשי ליתני בדידה בגיד גופא וכ' שיש ליישב בדוחק ולענ"ד הוא מיושב בפשי' בלא שום דוחק. דלא הקשו אלא לפי פיר"ת דמחלק דבגיד במפרש אסור אפי' במקום שאין מכריזין זהו בדידה במקום זה גופא אבל לפי שי' הראשונה דאין חילוק אלא בין מתנה למכר [ולענין חשש דג"ד ובחשש דשמא ימכרנה לישראל אחר גם בזה לא מחלקינן השתא כמש"כ לעיל] אבל בין גיד לנו"ט אין שום חילוק לשי'. א"כ ליכא לאקשויי מידי דנקט אורחא דמילתא וזה פשוט]. ולענין דינא אף שכבר בארנו היטב דברי הטור דלשי' הראשונה יש לאסור אפי' מתנה ואפי' בסתם אמנם כבר כ' הרשב"א שאין המנהג כן ואפי' במכר אלא דבסתם מוכרין וזה לשונו בחידושיו דלפ"מ שהביא הרי"ף גזירה דשמא ימכרנה בפני הישראל. א"כ למה נוהגין בכ"מ למכור נו"ט ואין מפרשין שהם טריפות ע"ש. ולולי ד"ק

נראה דדווקא בימיהם שהי' מקומות שמכריזין. וביום שלא הכריזו היו לוקחין בשר מיד עכומ"ז הוה איכא למיטעי גם במקום שאין מכריזין דכשיראו שהוא מיד ישראל אתי לזבוני מיני'. אבל עכשיו שאין לוקחין לעולם בשר מהם לא שייך למגזר בזה. ויש ראי' ברורה לסברא זו דבהכי א"ש נמי הא דהקשה שם בההיא דשילהי ע"ז גבי פת שהוא מאיסור דשרי לזבוני שלא בפני ישראל ולא גזרינן שמא יתננה בפני ישראל ולפ"ז א"ש דהא בפת של עכומ"ז גם לדידהו הוא לעולם אסור וליכא למגזר גם לדידהו שמא ימכרנה בפ"י ודוק:

סימן קיח

ש"ך סק"א העלה דאף במקום שרוב טבחי ישראל צריך חותם בתוך חותם ביד עכו"ם והא דשרי בשר הנמצא ביד עכומ"ז היינו בשר שלקח העכומ"ז מהמקולין. ולכאורה תמוה מאוד דהרי בהדיא אי' בב"מ (כ"ד) דשרי אפי' בשר הנמצא בשוק אפי' רוב עכומ"ז אם רטב"י הרי דאפי' לא חזינן כלל העכו"ם שהי' הבשר בידו ולא ידעינן לי' כלל אפ"ה כיון דרוב טבחי ישראל שרי והש"ך בעצמו מקשה מסוגיא זו על הב"ח (בס"ק כ"ד): והנראה בביאור כוונתו דזה ודאי דהא דשרינן בשר ביד עכומ"ז ברוב טב"י היינו דידעינן דהעכומ"ז רגילין ליקח בשר מטב"י. דאי ל"ה ודאי ל"מ רוב טבח"י כיון דאין העכומ"ז לוקחין מהן (ועמ"ש בס"א). וזה שכ' שלקח מהמקולין כוונתו שעפ"י רוב לוקח מהמקולין דהוה כידעינן שלקח מהמקולין ובודאי שרינן לי' מכח רובא. וא"כ י"ל דהכא בשולח דהעכומ"ז ודאי מהדר להחליף בגרוע כדי להרויח. ועפי"ר דנבילה הוא הגרוע ודאי דיש לנו לחוש שמחזר אחר נבילה להחליף. והוה כנמצא באשפה דאסור ובדרך זה הוא העוד יש לחלק שכ' דשאני הכא דשוהה בידו. פירוש דהרי היו מוכרים טריפות לעכומ"ז ומכריזים ואין קונים מהם. ואף דמן הדין שרי בכ"ג דהולכין אחה"ר מ"מ הרי בודאי דברוב זמן יש לו טריפות אלא דסומכין בכל פעם על הרוב אבל כאן בשוהה בידו הרבה יש לחוש שהחליף בנבילה ונכון. ומיהו מתשו' הרשב"א שבבדה"ב נראה שאף שכ' ג"כ דמשמע דהוא אף ברטב"י מ"מ כ' דאינו אלא חומרא בעלמא ע"ש. וא"כ נראה דבדיעבד יש להקל עכ"פ אף בחו"א ונכון:

ס"א וכל שאיסורו מדברי סופרים סגי בחו"א ושי' רש"י דבדבר דדמיו יקרים אפי' בדרבנן צריך תב"ח. והנה לגי' ספרים שלנו בש"ס דגרסי בדרב פת למאי ניחוש לה אי שערי בדחתיטי מידע ידעי כו' ומשו"ה סגי לי' חו"א. א"כ מבואר בהדיא דהא אי הוה למיחוש להא דחיטי בשערי דדמיו יקרים הוה צריך ב' חותמות אף דפת הוה דרבנן מיהו רש"י

גופי' מחק שם גי' זו ואין ראי' ע"ש. ומ"מ לפי פרש"י לקמן (דע"ב) גבי רבא כי הוה שדר גולפי כו' דאפי' כלים של יין צריך ב"ח. וכבר הק' עליו הרמב"ן וער"ן שתי' והביאו הב"י (סקל"ו) דהיינו לפי דתשמיש הוה דבר מרובה ומרויח הרבה ול"ד לאחלופי דלא יכול לזייף הרבה ע"ש. וא"כ מבואר בהדיא דבדמיו יקרים צריך ב"ח אפי' בדרבנן. ויש לתמוה כיון דהביא המחבר לקמן שם גבי כלים שי' רש"י למה השמיטו כאן וצריך עיון: שם ואף השולח והודיע לחבירו צורת החותם כו' ובב"י הביא דברי הראב"ד דבשולח ל"מ שהרי לא יהי' לו עליו טביעת עין אלא בכתיבה בפי הכלי (כצ"ל) לפי שאין אותו סימן יוצא מידי נכרי לעולם ונראה פשוט דאין כוונת הראב"ד שצריך באמת דווקא הכרה בט"ע וכ"מ שהוזכר מפתח וחותם היינו שיכיר דווקא. דא"כ למה פליגי רבנן בסו"פ ר"י ובכ"ד דזה ל"מ והרי ט"ע מהני בכל התורה ובחולין (צ"ו) מבואר בהדיא דע"ז סמכינן אפי' בד"נ. אלא כוונתו דאין העכומ"ז מירתת לזייף אלא מפני יראת היכר ט"ע. ובודאי דבסברא זו סומכין אפילו לא הכיר. ועיקר כשקלא וטריא דכל הסוגיא אינו אלא אהך סברא דמירתת. ומה דמסיק דכתיבה מהני לפי שאין אותו סימן יוצא מידי נכרי לעולם. הנה אם זה שנשלח אליו הי' מכיר כתב ידו של השולח פשוט דזה ודאי הוה כהשולח עצמו דהא בכתיבה מהני גבי' ט"ע של אחר דמוציאין ממון בעידי קיום שזה כת"י של זה. ואפי' לפמש"כ דהכא אפי' בלא ראה ומשום מירתת. פשוט דגם בזה כיון דבכתב איכא ט"ע שייך מירתת גם בחבירו כמו בעצמו. ואפי' עכומ"ז לא מזייף עחו"מ סו"ס ס"ת וא"כ אי"צ לתלות לפי שאין זה יוצא מיד עכומ"ז לעולם. אלא דכוונתו דבכתיבה מהני אפילו ביודע העכומ"ז שאין חבירו מכיר כת"י כלל דאין עכומ"ז עשוי לזייף בזה לעולם ופשוט:

ס"ב החתימו כראוי ב"ח במקום שצריך ב' ואחד בדבר שדי באחד. אין צריך לחזור ולראותו כו'. הנה זה מוכרח לפי שי' הי"א שסתם המחבר בס"א דהא דרב דבחבי"ת צריך ב"ת ל"ק אהא דקיי"ל כר"א דסגי בחו"א דהא דרב בשולח שאינו מכיר וא"כ מוכרח דבב"ח אי"צ להכיר. ומסתמא דה"נ גם בחמפ"ג שם דא"ר שאי"צ אלא חו"א היינו ג"כ באינו מכיר. ומיהו לפירש"י (ד' ל"א) בברייתא דהשולח יין ביד כותי וציר ומורייס ביד עכומ"ז אם מכיר חותמו וסתומו כו' דפי' דביד כותי וכ"ש ביד נכרי והיינו ע"כ כר"א דפסקינן כוותי' וסגי גם ליין בחו"א ע"ש בתוס' ואפ"ה תני בהדיא דגם מורייס צריך הכרת חותם דווקא ובודאי דע"כ לי"ל לרש"י פי' הי"א דהא דמחמיר רב שצריך ב"ח היינו באינו עתיד להכיר דלפי"ז בחמפ"ג אפי' אינו עתיד להכיר סגי בחו"א כנ"ל. דהא בברייתא תני דיין סגי חו"א במכיר. וגם מורייס צריך להכיר. אם לא שנדחוק כפי' היש

דוחקים בתוס' דאם מכיר ל"ד ולא אתא לאפוקי אלא אם אינו יכול להכיר. וצ"ע דברי התו' (ד' ס"ט) שכ' ראי' מהך בריי' לשי' הי"א הנ"ל שמחלקים דהא דמצריך ב"ח היינו באינו מכיר וכ' תחילה עפ"י שי' ר"ת דמפרש לבריי' כרבנן דיין דווקא ביד כותי מהני חו"א ולא ביד נכרי. וס"ל לר"ת דגם לרבנן סגי במורייס חו"א. וצריך הכרת חותם וההה"ד יין לר"א צריך הכרה בחו"א ובלא הכרה א"ר דצריך ב"ח. וכ' דעוד יש ליישב הבריי' כר"א כדפירשתי לעול לפרש"י הלכך כו' ומשמעות דבריהם דגם לפרש"י כ"ש דיש ראי' לשי' הי"א והרי לפרש"י ע"כ נסתר עיקר החילוק וכנ"ל והי"א ע"כ יפרשו כשי' ר"ת ודווקא לרבנן צריך הכרה במורייס וכן לר"א ביין בחו"א. אבל מורייס לר"א אי"צ. אבל לפרש"י א"א ליישב הך שי' הי"א אם לא שנדחוק כפי' היש דוחקים הנ"ל שהביאו שם התו' אח"כ וצ"ע. ועכ"פ לדינא בודאי נראה דזה דוחק. ולשי' רש"י יש להחמיר שצריך הכרה דווקא וכן פסק לקמן (ס' ק"ל ס"ה) גבי יין דנכון להחמיר וא"כ כ"ש כאן דאיירי בדברים שיש בהם חשש איסור דאורייתא וצ"ע למה לא כתב כן בכאן:

שם בהגה ומיהו דווקא בדבר שי"ל שנהנה בחליפין התו' והפו' הביאו מהא דקוסתא דמורייס בזוזי ודחמרא בד"ז ע"ש ולכאו' צ"ע כיון דמצינו בפשיטות דבדאורייתא בעי ב"ח ובדרבנן סגי בחו"א הרי שסמכו להקל בדרבנן טפי שלא לחוש לזייף. א"כ מנ"ל ללמוד לענין סברא זו דאינו נהנה ממורייס דהוה מדרבנן לאיסור דאורייתא. שוב ראיתי במרדכי שכ' בשם הסמ"ג דיש ראי' מהא דעכום"ז וישראל ששפתו שתי קדירות ולא חשו להם חכמים (בע"ז י"ב) וצריך להבין דלפי פשטיות הסוגיא לא מצינו התם אלא דביוצא ונכנס הוא מירתת ע"ש. והנראה בכוונתו דבר חריף דהנה המהרי"ט הק' בדברי התוס' שם שכ' דמשו"ה לאבייי שם ל"מ מירתת ככל יו"נ משום דיכול לתחוב הכף ולומר להגיס לבשולך נתכוונתי ע"ש. והקשה דלמה ניחוש לזה דמה הנאה לו לעכום"ז בזה וע' פ"ח שתי' היטיב דכוונתם דבאותה שעה שיעסוק בזה יגנוב המרק או הבשר ע"ש. ורבא צ"ל דס"ל דאפי' כשעוסק מירתת לגנוב וכדס"ל לרבא גבי שחיטה דאע"ג דבידו הוא ויכול לדרוס בכ"ש אפ"ה מירתת. וכמש"כ הר"ן בפ"ה בסוף סוגיא דכללי מגע ע"ש. ולפ"ז נראה ברור דלא שייך סברא זו דמירתת אלא לענין חשש שיגנוב שפיר י"ל שאף שעל התחיבת הכף יכול לומר להגיס נתכוונתי. אבל לגנוב מהקדירה מירתת. אבל אם אפי' בלא הנאה כלל נמי הוה חיישינן שיכשיל לאסור. ודאי דלא הוה שייך כלל מירתת דעל תחיבת הכף לבד ודאי דיכול לומר שהוא מיכוין לטובה ולא מירתת כלל. וע"כ דבלא הנאה לא חיישינן כלל שיכשיל וזה כוונת הסמ"ג. וא"כ הרי יש לנו ראי' אפי' לאיסור דאורייתא דנבילה שם ודוק:

ס"ד בהגה ואם חתם הדבר ששלח וגם השק הוה כב' חותמות. נראה דכוונתו דבכה"ג מהני אפי' בלא היפוך תפירות. וכן מוכח בהדיא בד"מ שם ע"ש. וכן נראה דבחותם הב' סגי בכ"ד כמו נוד בדסקיא ואינך דלקמן (סי' ק"ל) ע"ש. ובזה נראה לי לישב דברי הרב שהב"ח השיג עליו לכאו' בראיות נכונות דלדידן דקיי"ל דמפתח וחותם הוה כב' חותמות א"כ הוה"ד דמפתח לבד הוה כחו"א ודקדק זה מהמרדכי ותשובת הרא"ש דמפתח א' הוה כחותם ע"ש. ומה שהשיג הט"ז דבמרדכי הכוונה שהמפתח ביד העכו"ם וההיתר משום מירתת ע"ש לענ"ד פשוט דזה גופה דיוק הב"ח דהמרדכי שם לא הוצרך לו זה הדין אלא בשביל שלא הי' המפתח ביד הישראל ומבואר דהא אם הי' המפתח בידו פשיטא לי' דשרי הרי דמפתח ה"ה כחותם. וכן הוא בתשו' הרא"ש ובתוס' דף ע' גבי מסוביתא וביותר בתשו' הרא"ש דאיירי בהדיא ברשות שהעכום"ז דר לבדו ע"ש ובודאי דמפתח ה"ה כחותם. אלא דכוונת הרב הוא דלדידן דאין אנו בקיאין באופן מפתח שלהם. וא"כ במקום חו"א אין אנו יכולין להתיר על מפתח שיהי' כחותם. דעכשיו מנעולים ומפתחות שכיחין בקל. אלא דבמקום שצריך ב"ח לענין חותם הב' דסגי בכ"ד כנ"ל. שפיר יש לסמוך אף לדידן. ונכון לדינא:

ס"ה אם היא חתוכה כדרך ישראל אחר חטיטת הגיד כשירה כ' האחרונים דדוקא דיעבד. ולא פי' הטעם. והנראה דהנה כבר הק' הט"ז (בס"ט) דלמה מהני שם בס"ט תיבת כשר דלמא נודע לו אח"כ שהיא טריפה. ותי' הנה"ך דא"כ הוה מוחק לה ע"ש והוא מדינא כמבואר בש"ס דבמקום שמכריזין אסור למכור טריפה אם לא שהכריזו דאיל"ה הרי הוא מכשיל אבל בחטיטת הגיד ודאי דאין מחייבין אותו להפסיד הבשר. ומשו"ה באמת אסור ליקח מעכום"ו בשר אפי' חתוך כחתיכת ישראל דחיישינן שמא נתוודע טריפות אח"כ אלא דבשולח כ"כ התו' שם דאין להחמיר לחוש כו"ה דאיתרמי לי' לעכו"ם זה ע"ש. וא"כ ודאי דאין זה דומה לחותם דאין יכול להחליף כלל בלא זיוף ול"ח לזה אפי' לכתחילה. אבל כאן לסמוך על סברא זו דלא איתרמי לי' ודאי דלכתחילה אין לסמוך ע"ז וק"ל:

שם בהג"ה ודווקא בבשר או שאר איסור דאו' אבל בדרבנן אם מכיר קצת שלא הוחלף והם היותר טובים כולם מותרות. והא דל"מ בדאו' הך סברא כיון דחזינן דלא החליף הטובים וא"כ ע"כ אין בזה סברא לריעותא דנהנה ובמקום שלא נהנה הא שרינן אפי' בדאו'. הנה לענין בשר בשביל היכר החתיכה כבר מבואר בד"מ די"ל שלא החליף אלא אותם שאין להכיר ע"י ניקור ע"ש. מיהו משמעות הרב כאן דאפי' מכיר חתיכות הטובות בט"ע גמור דלא שייך סברא הנ"ל ג"כ לא סמכינן בדאורייתא אסברא דהי' מחליף

הטובים. ואולי י"ל שעדיין יש לחוש שגם העכום"ז הי' יודע לו שחתיכות אלו יוכר יותר. וצ"ע ס"ז אם אותו מקום מעבר לרבים כו' עי' ב"י ובתוספתא פרואר שישראל ועכום"ז כונסין לתוכו יין ועכום"ז יושב לתוכה מותר שחזקתו משתמר והובא בב"י לקמן (סי' קכ"ח) ע"ש:

ס"ט בשר הנמצא ביד עכום"ז וכתב עליו כשר או חותם מותר כו' הרשב"א למד זה מהא דחתוכה דישראל מידע ידעי. ולכאורה צ"ע דהתם דחותך הישראל אחר נטילת הגיד א"א לעכום"ז לזייף כלל דמידע ידעי. אבל הכא בחותם בעלמא הא קיי"ל לקמן (סי' קל"א) דמטהר יינו של עכום"ז בעיר שכולה עכום"ז אפי' ב' חותמות ל"מ דבדידי' גופי' מזייף. וה"נ הנמצא בידו שהביא ממרחק ודאי הוה כעיר שכולה עכום"ז וההיתר דסקל"א ס"ב נראה דכאן גבי גבינות ובשר לא שייך זה כלל. ע"כ נראה דדוקא כ' הרשב"א שכ' עליו כו' דל"מ אלא אותיות כמש"כ הב"י בשם הראב"ד דסימן זה אינו יוצא מיד עכו"ם לעולם. וכן הוא לקמן (סי' ק"ל סעי' א') בהג"ה בשם הר"ן וריו"ו ע"ש. דזה הוה ג"כ כחתוכה דישראל אבל שאר חותמות אפי' ב"ח ל"מ ובפ"ח האריך לענין עץ שנותנין על הגבינות ולכאו' זה פשוט דל"מ ודוק:

שם בהג"ה וכן מותר לקנות גבינות כו' בש"ך כ' דזה פשי' כו' ופשוט דכוונת הרב לפי שבאמת הרשב"א כ' בפירוש להיפוך דבגבינות אין שומעין להתיר וביאר הטעם לפי ששוכחין הדפוסין בבית העכום"ז כו' ובאמת בתשו' ר"י שהובאת (בסו' סי' זה) מבואר להתיר וכבר האריך המהרי"ט והפר"ח ליישב הסתירה ונראה פשוט בדעת הרב דס"ל דהרשב"א לא החמיר אלא בשעתו לפי דאיתחזק ריעותא בימיו אבל מן הדין כיון דאיכא חותם ועל הריעותא איכא כמה ספיקות אין להחמיר וזה ברור לענ"ד. וזה שכ' הרב דעכשיו מתירין גם גבינות. ונכון:

ש"ך סקל"ג נראה דאפי' קטן יוצא ונכנס ואפי' באיסור דאורייי' ובאמת הוא מבואר בהדיא לקמן סו"ס קכ"ז דדברים שאין בהם אלא חשש שמא יחליפנו העכו"ם סומכין גם על הקטן ומבואר בהדיא בב"י בשם הריטב"א דהיינו אפי' באיסור דאורייי' מדחילק דבבהמה שבחזקת איסור עומדת אי"נ מבואר בהדיא דאפי' באיסור דאו' דווקא חזקת איסור ופשוט:

סי"א אבל לכתחילה יש להחמיר אפי' בב' קדירות הט"ז כתב בשם המרדכי משום תערובות גופים כדחיישינן גבי פסחים ומהש"ך מבו' דלא חש לה. ונראה דטעמו כמש"כ הר"ן הובא (בס' פ"ט) גבי להעלות על השלחן זה בשר וזה גבינה במכירין דאסור דחיישינן דלמא ישכח ויאכל דלהעלות דבר איסור לא חיישינן דלא שכיח למיכיל

איסורא דבדיל מינה ע"ש. וה"נ י"ל בזה דלא חיישינן לאחלופי אלא בפסחים דתרוייי היתרא נינהו אבל באיסור לא חיישינן. ועי' מש"כ שם:
עוד הביא הט"ז בשם המרדכי בשולח תבשיל בקדירה לביתו של עכומ"ז יזהרנו הישראל שיניח בה משיורי המאכל ויביאנה בו ביום ותמה עליו דשמא ישתמש בה ויחזור ויתן משיורי המאכל [ונפלאתי דהוצרך להביא זאת בשם המרדכי והרי זה מפורש לקמן במחבר (סי' קכ"ב ס"י) בהדיא]. ולענין קושיתו לענ"ד י"ל בפשי' כמבואר לקמן (סו' סי' קל"ו) דבכלים גדולים שאין התשמיש נוח ל"ח לפי שעה ע"ש. וה"נ ודאי אינו נוח טפי מכלים גדולים לערותו לכלי אחר ולחזור וליתן בתוכו והיינו נמי דהתנה שיחזירנה בו ביום דלא ניחוש אלא לתשמיש דלפי שעה. ובזה הוא פשוט להיתר דלכאור' הוה ס"ס כמו שקיי"ל בסתם כליהם ספק לא נשתמש וספק בדבר הפוגם. אלא דכבר כ' דעכומ"ז בכלי של ישראל לא חשיב ספק לא נשתמש דודאי הוא רוצה להשתמש בשל הישראל להרויח אבל בכה"ג שיש לו טרחה מרובה בתשמיש לפ"ש ודאי אינו רגיל כ"כ להשתמש ושפיר הוה ס"ס. אבל ל"י למה לא חיישינן שיתן איסור בתוך התבשיל כמבואר (בסי"ב) במניח קדירה אצל השפחות וצ"ע:

סימן קיט

ס"א בהג"ה. וי"א כו' שאין מכירין אותו מוחזק בכשרות אסור לקנות ממנו דברים שיש לחוש לאיסור. משמעות דברי הרב להחמיר בכל האיסורים. ונראה דאזיל לשי' דס"ל כגירסא שלנו חלב כמש"כ הש"ך וכיון דאסרו אפי' בחלב נראה ודאי דכ"ש כל האיסורים והני לאו דוקא אבל הר"מ ב"מ דגריס חתיכת דג י"ל דווקא הני איסורי דימ"ח מח"ג ולא שאר מילי וא"כ לשי' הרב יפה השיג הש"ך מאיסור שביעי' דמפורש בהירושלמי דבסתם מותר לקנות. ודלא כהפ"ח שדחה דדוקא ימ"ח מח"ג ולא קשה משביעית דלפי שי' הרב ודאי הוא בכל האיסורין כמש"כ. גם מה שהשיב בח"ד דלפי הבריי' דאין לוקחין בסוריא כו' משמע דלא נחשדו אלא על לפ"ע אבל לא נחשדו שיעברו אינהו גופיי' בעצמם דהרי בנתארח אצלו מותר לאכול עמו ע"ש. וא"כ בשביעית המוכר גופי' עביד איסור דלאכלה ולא לסחורה וע"ז לא נחשדו. לענ"ד אין זה מוכרח כלל דודאי דאיסור לפ"ע לא גרע מכל שאר איסורים וה"ה בארור ג"כ [ובודאי דלא חשדינן להו בכותאי דלא ס"ל לפ"ע דזה גרע מכל החשודים כמבואר (בסי' זה)] אלא דבאכילת איסור הוא דלא נחשדו דזה מגונה טפי טמאות עצמו באכילת איסור כמש"כ התו' בכ"ד גבי השתא בהמתן ש"צ אין הקב"ה מביא תקלה ע"י. אבל בשאר איסור ודאי דלא עדיפי מלפ"ע וכמו דבסתמא נחשדו על

לפ"ע ה"נ בשאר איסור ודאי הן חשודין. וא"כ גם באיסור שביעית חשודין לשי' הרב. ויפה הק' הש"ך. אמנם לא הוצרך הש"ך להביא הירושלמי דכבר הוכיחו התוס' בכתובות (דף כ"ד) ובכ"ד דלא נחשדו ע"ה על שביעית. ועי' נדרים (ד' כ') אל תהי רגיל אצל ע"ה. שסופך להאכילך טבלים. משמע דלא נחשדו אלא על המעשרות (ובסי' ס"ה) כ' ג"כ ראי' לזה ע"ש. אבל ל"י שום קושיא מכ"ז די"ל דכ"ז בא"י בישובה אבל עכשיו שפיר י"ל דלא מהימנינן לכ"א כמו שמחלק הרמב"ם בפירוש. ועש"ך דבטבח ששוחט ומוכר לעצמו גם הטו"מ מודה. ונראה דיצא להם זה מהא דבשילהי קדושין כשר שבטבחין שותפו שע"מ. משמע דבסתמא אין להחזיקם בכשרות. וכן מהא שהצריכו דווקא בדיקת סכין לחכם ולא סמכו אבדיקת עצמם. ואף שאמרו שהוא מפני כבודו של חכם מ"מ נראה דיש ללמוד מדלא חששו לכבודו של חכם אלא בדבר זה. ודוק:

ס"ב בהגה עובר עבירה לתיאבון לא מיקרי חשוד. בט"ז האריך להקשות ע"ז. ועש"ך (סק"ו) שמפרש באמת דהיינו דאינו חשוד לדבר שאין לו הנאה בזה. והיינו כמש"כ הש"ך (סקל"ז) דחשוד קורא הרב לנחשד אף בלא הנאה ע"ש. ועפ"ז נראה להוסיף עוד בדקדוק לשון הרב עובר עבירה היינו שכיון לדברי הש"ך (סקי"ח) לאפוקי מומר לתיאבון. דמומר שמועד לעבור גרע דאפי' לאחרים שאין לו הנאה בזה. ג"כ אי"נ ע"ש ס"ג ולא חיישינן שמא יחליפנו כיון דאינו חשוד על הגזלה. עש"ך שירד לחלק אף שחשוד למכור איסור אינו חושב זה גזלה ולענ"ד בפשוט דודאי לענין זה שהוחזק לעבור לתיאבון ודאי דכהיתר דמיא לי' וא"כ ה"נ חשוד למכור לאחרים כיון דנהנה מהמכירה. וכיון דדמי לי' כהיתר א"כ אין זה חושב גזילה כלל. וכמו שהוא עובר בעצמו. אבל כאן להחליף הא כל שאין לו הנאה מן החליפין בל"ה קיי"ל דגם עכו"ם לא חשוד. ואין לנו לחוש אלא על חליפין שיהנה מזה דהיינו שיחליף רע בטוב. וא"כ זה הוא גזל גמור. ולא נחשד על הגזל. ובדוחק יש לכוון זאת בדברי הש"ך:

ש"ך סק"ט. מדברי הטו"מ משמע דמפרשים כפרש"י לטובה כוונתי כו' אבל התוס' פי' כו' ולפ"ז היכא דמשלם לה שכר טרחא אפשר דל"ח. זה פשוט. דאפי' בשכנתו כ' התו' שם כיון דדרך שכנים לטרוח ל"ח למוריא היתרא. ומ"מ נראה דודאי אף דבסוגיא לא פרשו התוס' כרש"י מ"מ לענין הדין ודאי מודים דהיכי דיש לחוש שמתכוין לטובה. ודאי חיישינן לאחלופי וכמו בחמותו ופשוט:

שם סקי"ב. דאפשר דמורא הבריות עליו טפי ממורא שמים. לכאו' טפי הול"ל דגם הוא גופי' חושב כן דזה חמור יותר כשאר אינשי וכדאמרינן גבי לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו דתלינן דזה לא משמע לי' איסורא. ואולי משמע לי' להש"ך דאפי' חזינן דזה

יודע דהאיסור הזה ענשו חמור אפ"ה ג"כ אינו נחשד על האחר שהוא חמור בעיני הבריות וע"כ דזה ג"כ תלינן דמורא הבריות עליו. והנה נראה מדברי הש"ך והפוס' בכאן דדווקא בקל ממנו חשוד אבל בשוין לא ע"ש. אבל הרמב"ן בבכורות שם כתב בהדיא דבשוין חשוד ולא אמרינן דאינו חשוד אלא בחמור ממנו ע"ש. והכי משמע בש"ס שביעית לא בעי חומה. מעשר כיון דבעי חומה חמיר לי'. משמע דמשום דחמור לא חשוד הא בלא"ה חשוד. ועי' ח"ד מה שהק' ממעשר ואולי לא ראה דברי התו' שם דלא קאי הש"ס שם בחשוד על טבול למעשר. אלא על מעשר חוץ לחומה. ועוד דגם טבל למעשר שני אינו אלא בלאו כמבואר ברמב"ם (פ"י מה' מא"א) ובחי' ב"י (סכ"ט) הארכתי שם סקי"ג. חשוד על הקל. זה ל' הפרישה כו'. ומש"כ (בסי' ב') דדווקא עכו"ם ומחלל שבת הוה מומר לכל התורה היינו בענינים דלי"ל הנאה ולחנם דחק כו'. הנה לפמש"כ בעצמו (בס"ק הקודם) א"ש טפי כמש"כ הט"ז ע"ש. ומ"מ לענין דינא ודאי נכון כדברי הפרישה דעכומ"ז ומחלל שבת הוה כעכומ"ז גמור. וחשוד אפי' בלא הנאה כלל. וכ"כ הב"י בהדיא לקמן (סי' רס"ח) וז"ל שם ועוד דדוקא בשארי עבירות חלקו בין לתיאבון ובין להכעיס. אבל עכו"ם דמודה בה ככופר בכה"ת וכן מחלל שבת אין לחלק כלל ע"ש בארוכה. וכן מוכח בהדיא בריש חולין (דף ד) גבי הא דבעי לאוכוחי מיהושפט מלך יהודה דאכל מזבוח דאחאב ופריך ודלמא עובדי' זבח ומשני לרוב כתיב עובדי' לא הוה ספיק ע"ש. והנה קיי"ל דצריך להראות סכינו לחכם. ואסמכוה (בד' י"ז) אקרא דושחטתם בזה בי שאול דהוה קדים טובא מיהושפט. וע"כ ודאי ראה עובדי' שהי' על הבית כל הסכינין וא"כ אי לא חשידי אלא לתיאבון א"כ למה לא יוכלו לשחוט בסכין בדוק כדין מומר לתיאבון ובודאי דלא נחשדו על שחיטה לעכומ"ז דדווקא במין אמרינן בפ"ק דחולין י"ג דשחיטתו לעכומ"ז וע' תו' ד"ד ד"ה מומר ודוק. אלא דכל שהוא מומר לע"ז הוה כעכומ"ז גמור לכל דבר וכמבואר בס"ב ס"ה ובש"ך שם:

ס"ז ובשל אחרים נאמן אפי' באותו דבר שהוא חשוד עט"ז (סוהס"י) שהק' הב"י ממתני' דדמאי גבי שכח לעשר בשבת שואלו כו' מצא לאחר שאי". כו' למוש"ב לא יאכל עד שיעשר אלמא דאפי' בשל אחרים אי"נ והט"ז הוסיף ממתני' דהנכנס לעיר ואינו מכיר אדם א"ל אחד פלוני נאמן ה"ז נאמן ופריך בירושלמי ועד א' נאמן כו' ומפרש הר"ש לפי שהוא ע"ה וחשוד ומסיק מפני חיי נפש הא לא"ה לא הוה נאמן אפי' בשל אחרים ע"ש באריכות ולענ"ד דקדוק לשון הירושלמי. ועד א' נאמן. משמע דשנים הוו נאמנים. ולכאו' כיון דהם חשודים שנים ה"ה כא'. אבל נראה ליישב בפשי' ויהי' אדרבה הוכחה מכאן לשי' זו. דבאמת בשל אחרים אינו חשוד וה"ה ככשר ומיהו זה בכל האיסורים

דלא איתחזיק איסורא דקיי"ל דעד א' נאמן אבל בטבל דהוה איתחזיק איסורא קיי"ל (ריי"פ האשה רבה) דאי"נ בשל חבירו אלא משום דבידו לתרום משלו על חבירו וא"כ זה שהוא חשוד על שלו כ"ש דאינו שייך להאמינו בשל אחרים משום שבידו לתרום. וא"כ הדר הוה כבר איתחזיק איסורא דקיי"ל דע"א אי"נ. [ואע"ג דיש להתעקש דכיון דמשום שבידו לתרום לא חשיב איתחזק איסורא תו גם חשוד הוה ככל אדם. אבל ודאי ל"נ כיון בכל הנאמנות באיתחזק איסורא דכשבידו הוה כ"א כבעלים וזה שאינו נאמן על שלו פשי' דאי"נ וצ"ע] ובעי דווקא ב' דהם נאמנים מן הדין אפי' באיתחזיק איסורא. ובב' שפיר מהני אפי' חשודין דאינן חשודין על אחרים. והיינו דפריך בירוש' וע"א מי מהימן הכא בטבל ומדמהימני שנים ש"מ כשי' זו דבשל אחרים נאמנין אפי' חשודין דאלת"ה אפי' שנים ל"מ. וכן טעמא דמתני' דשכח לעשר בשבת דגם אחר. אי"נ היינו ע"א וטבל וכנ"ל. אבל בכל האיסורים נאמן חשוד בשל אחרים ודוק: ש"ך סקכ"ב כ' הרש"ל בדורות הללו החשוד על סת"י נאמן בשבועה כו' הטעם כמש"כ בתשו' הרב הביאו הש"ך סוסקי"ט ע"ש סי"ג המוכר לחבירו דבר שאסור באכילה. [עי' בח"י על חו"מ] ועי' ח"ד מש"כ. בישוב דברי האו"ח גבי נטרפה הריאה משום שנמצא בה מחט דאין המוכר חייב להחזיר הדמים לפי שאינו אלא ספק ותמהו עליו דהא קיי"ל דאפי' ספק טריפה הוה מ"ט. כיון דע"כ פרשי אינשי מינה. וכ' הח"ד דשאני הכא דמעיקרא הוה ראוי להכשירה בבדיקה כשהיתה שלימה והשתא היא דנתקלקלה כשנחתכה ע"ש. והנה בפ' המוכר פירות (דף צ"ו) גבי המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה בתוך ג"י חייב באחריותה. וכ' הרשב"ם וז"ל שהדבר ידוע שאין היין מחמיץ בפחות מג"י משהתחיל להריח ריח חומץ ונהי דריחא חלא וטעמא חמרא הוא. מ"מ באחריות מוכר הוא שהרי כבר נתקלקל ברשותו וכו'. והא דנקט חבית יין לרבותא נקט דסד"א לשתי' לאלתר קבעי לה ולא הוה לי' לשהוויי וליפטר מוכר קמ"ל עכ"ל. מבואר מדברי הרשב"ם דאע"ג דבשעה שלקח הוה יין והוה אפשר לשתותו ולא הוה שום מ"ט מ"מ כיון שכבר התחיל כח הקילקול ברשות המוכר והלוקח לא שינה בדבר ועשה כדרכו ונאבד המקח שנעשה חומץ אחריות על המוכר עשה"ט וא"כ נראה דה"נ האי דינא דמחט בריאה כיון דהקלקול שהוא מחמת המחט כבר הי' ברשות המוכר ומה שנחתכה בלא בדיקה אפי' נחתכה ביד הלוקח אין לו על הלוקח כלום שנעשה כדרכו וא"כ פשוט דהאחריות על המוכר כיון דאסורה מספק באכילה אין לך מום גדול מזה. וא"כ דבריו צ"ע לדינא:

סט"ז טבח שחתך סרכות כו' ומ"מ פטור מלשלם כ' הש"ך בשם.. הריב"ש דכיון דלא עשה אלא ספק טריפות מצי למימר הממע"ה כו' והנה זה א"ש להריב"ש בזמנו אבל

לדידן כבר הסכים הש"ך בחו"מ (סי' ש"ו) דעשה ספק טריפות המפורסם לאיסור חייב לשלם על מעשיו כיון דהוא שומר ועשה דבר האוסר בפשיעה. הוה ככל פשיעה דחייב. וא"כ אינו מספיק טעם זה לפוטרו אבל לכאו' נראה לפוטרו דהא ודאי זה לא חשדינן שראה הסרכות בבדיקה שהיא כשירה ואח"כ חתכם דא"כ למ"ל לחותכם. וע"כ דאין לנו לחושדו אלא שתלשם בלא בדיקה. והוה כסרכא שנאבדה בלא בדיקה והרי קיי"ל דסרכא בחזקת איסור עומדת וה"ה בחזקת טרפה לדידן. ומה לנו עליו לחייבו. שוב ראיתי בתשובת הריב"ש שר"ע השואל פטר באמת משום שהיא טריפה. והריב"ש דחה זה דהוא בעצמו אומר שהיתה כשירה ומחמת מעשיו אסרוה ע"ש. וכל זה התם שהי' המעשה שהכשירה קודם. ואח"כ חתך מפני כעס ומריבות ע"ש. י"ל דתבעו המוכר על מה שחתך ובזה גרם לאסור. אבל כאן לפי שהעתיק בשו"ע נראה ברור דאין לנו עליו שום חיוב כמש"כ ובל"ה ג"כ נראה לכאורה דכל זמן שלא נבדקה הבהמה מטריפות כיון דאין הולכין בממון אחה"ר י"ל דלמא טרפה היא. ואין עליו חיוב כלל ומיהו י"ל כיון דאנו מותרין לאוכלה א"כ ל"ג מבורר צרור מגורנו של חברו דקיי"ל דחייב. אבל בסמ"ע סרכ"ט ס"ב משמע דהוא משום גרמי. ודעת הש"ך והאחרונים בסשפ"ו דבשוגג פטור. אבל צ"ע בנ"י ר"פ המוכר פירות (מקור דברי הסמ"ע) בסו"ד ע"ש. וגם י"ל דהכא דאנו אוכלין אותה בהיתר ממש עדיף טפי וצ"ע ועכ"פ בחזקת סרכא לכאו' ברור דאין שום חיוב עליו וצריך עיון גדול:

סי"ז טבח שיצא טרפה מתח"י אין לו התנצלות כו' עי' דברי הרב לעיל סי' ב' ס"ב בהגה להקל בלא הוחזק ועמ"ש שם בס"ד:

סי"ט מאיש פלוני מומחה קניתי נאמן. ובהגה דאינו נוהג בחשוד על איסור דאורייתא. עי' ש"ך דהאריך ליישב הא דלעיל ס"ב דאוכל נבלות לתיאבון ג"כ נאמן לומר פלוני מומחה שחט לי והאריך בפנים שונים והנראה ביסוד כוונתו דהתם כיון דאינו חשוד אלא לתיאבון ובלא"ה קיי"ל גבי חמצן של עוברי עבירה לאחר הפסח דהם מחליפין אלא דכאן כ' הרשב"א דאפשר דלא הוה שכיח מומחה בקל וי"ל דמפני הטורח עבר. ובודאי דאינו אלא חששא בעלמא וסגי לזה הך סברא דלא חציף השתא. [ועוי"ל ביותר דגם מעיקרא גופא חושש שמא ישאלוהו מי הוא המומחה וחושש שיצטרך למשוי נפשי' חציף ורשע] ובודאי דאינו חשיב לו צער טורח קל כזה. נגד צער ביוש לפני הבריות. וא"כ תו הדר הוה ככשר דעלמא. אבל חשוד של הרב בכאן היינו בחשוד אפילו בלא הנאה כלל דכהיתרא דמי לי'. וא"כ גם בלא הנאה כלל עובר שפיר י"ל משום הא סברא לחוד דעביד לגלוי יהי' מירתת לא סמכינן עלה. וע"ש עוד מש"כ בההיא דביצים של

עוף פלוני טהור דסמכינן גם אעכומ"ז. דהתם דהוא עצמו מוכר שאני. ונראה דהיינו כדסמכינן בכ"ד אאומן דלא מרעא נפשי'. וה"נ בכה"ג דהכא שהוא עתיד לגלות לפנינו יש לומר דעדיף טפי וסמכו בזה. דגם כל מוכר לא מרעא נפשי'. וכיון דמשו"ה הוא. אינו דווקא אלא בחשש זיוף שאין זה המין וכמ"ש המג"א (סי' כ') דזה מרע באמונתו. אבל משום איסורא לא ודוק. ובעיקר הדבר כבר האריך הריב"ש סי' קנ"ה בענין עבידא לגלויי לחלק דמדאו' ל"מ סברא זו ע"ש והובא קצת באו"ת סי' מ"ט ע"ש. ובדבריו נדחים גם דברי הטו"א רה"ש רפ"ב גבי כי אתא עולא אמר קדשוה לירחא ע"ש:

שם הביא לו מנחה בשם א' מן המומחין נאמן עט"ז שהאריך דבהא מהני אפי' בחשוד באיסור דאו'. והנה אף שהראי' של הט"ז מהא דשלח ע"י עכומ"ז ירך חתוכה כדרך חטיטת הגיד מותר. אע"ג דלקח מן העכומ"ז ירך חתוכה אסור משום דחיישינן דלמא מסרה לו ישראל אחר שנודע לו שהיא טרפה. וא"כ בשולח נמי ניחוש דלמא יהיב משלו. וע"כ דסמכינן דאין אדם נותן משלו אף בעכומ"ז. הנה זה יש לדחות מכמה פנים די"ל דהתם דווקא באמת ביודע ששלח לו הישראל אלא דלא מיירי התם אלא בחשש איחלופי. ועוד דהא בל"ה באמת יש להקשות גם על חליפין גופיה למה ל"ח דילמא איתרמי לעכומ"ז ירך חתוכה והחליף. וע"כ דל"ח כולי האי לתרתי כמש"כ שם וה"נ לענין זה י"ל דל"ח כו"ה לתרתי אבל אהא לחוד י"ל דלא סמכינן וא"כ אין ראי'. אבל בל"ה כבר כ' הפו' בכ"ד דאפי' לעכו"ם לא חיישינן לחליפין להכשיל בלא הנאה. וכ"ש דלא חיישינן שיתן משלו להכשיל. ועוד נ"ל דהנה הקשה הט"ז למ"ל בהא שמו של המומחה כיון דע"כ אינו מטעם מירתת מדהוצרכו לסברא שאין אדם נותן משלו על שם חבירו [והטעם נ"ל דהכא במתנה לא מירתת דלא כהט"ז שנדחק בזה] וכיון דמשום חזקה זו הוא למה הוצרך להזכיר שמו ע"ש שנדחק בזה. אבל נ"ל דבאמת הך סברא דאין אדם מפסיד ממונו בלא הנאה כלל הוא סברא אלימתא ומצינו דמהני הך סברא אפי' לאפוקי ממונא וראי' מב"ק (סו"פ החובל) גבי נטיעותי קצצת אתה אמרת לי לקוצצו כל כמיני' ע"ש. ומהני הך סברא דלא יפסיד אדם ממונו בחנם אפי' לענין להוציא ממון. כ"ש דסמכינן באיסורא. וא"כ אם לא יזכיר שם המומחה א"כ ע"כ בטלה החזקה כיון דהשתא נמי ע"כ השולח מפסיד ממונו בחנם. וא"כ אין לנו במה להאמינו וע"כ צריך להזכיר שם השולח וז"ב לענ"ד. וא"כ כ"ש דודאי דאין לנו לחוש שיפסיד מעותיו כדי להכשיל. ומ"מ אינו אלא בב' חותמות דבל"ה חיישינן לחליפין בחשוד כזה ודוק: ס"כ החשוד בדבר שאין הרבים רגילין להקל בהם חשוד אף להחליף. יש לדקדק דהא כבר מבואר בכ"ד דאף עכומ"ז אינו חשוד להחליף אלא בדבר שיהנה מחליפין כגון רע בטוב. ובל"ה ל"ח.

ובזה שיחליף רע בטוב הוה גזל גמור והוה איסור אחר והרי קיי"ל דבשני מיני איסורין אפי' חשוד על החמור אינו חשוד על הקל. וא"כ אפי' נאמר דגזל הוה איסור קל בעיני הבריות כמש"א רוב בגזל. מ"מ באיסור אחר אין לנו לחושדו. [וסוגיא דב"ח י"ל בחשוד כבר ע"ז דלהחליף גופי'] ואולי זהו טעם הב"ח שכ' דלשי' החשוד בדבר שאין הרבים מקילין חשוד לכל האיסורים. והיינו דאי ל"ה לא הוה לן למיחשדי' גם בגזל דהוא איסור אחר. והש"ך השיג עליו דדוקא לאיחלופי חשוד ע"ש. אבל יש להבין דמאין יצא להם זה דלאחלופי חששו טפי דלכאורה מ"ש מכל איסור אחר ולכאורה הא אפי' בכותים מבואר בהדיא בע"ז (ל"א) גבי השולח יין ביד כותי וציר ומורייס ביד עכומ"ז. פירש"י דבציר ומורייס ביד כותי לא חיישינן דאינו חשוד להחליף ע"ש. ומיהו אפ"ל דכותי עדיף טפי דבמאי דכתיב באורייתא מזהר זהירי בו וע' תוס' גיטין כ"ה ודו"ק. ולכאורה היה אפשר לומר מדרמי (בריש חולין) גבי ע"ה מתניתא אהדדי אי חשודי להחליף ע"ש. ואי איתא הו"ל לשנויי בפשיטות הא ר"מ דס"ל חשוד לדבר אחד חשוד לכה"ת. והא כרבנן דס"ל דאינו חשוד לדבר אחר. וע"כ דפשי' לי' להש"ס דזה לא חשיב כאיסור אחר ומשו"ה לא מצי למימר הא רבנן דעד כאן לא פליגי רבנן אלא באיסור אחר אבל לאחלופי הו"ל למיחוש אפילו לרבנן וא"כ גם לפי המסקנא דוקא בע"ה מסקינן התם דל"ח לחליפין אבל בחשוד בדבר שאין הרבים מקילין בהם ודאי י"ל דחשוד אף להחליף. אבל לענ"ד י"ל בפשיטות כדמסקינן בבכורות לר"מ גבי כהנים דאע"ג דסבר ר"מ חשוד לדבר א' חשוד לכהת"כ. כהני דחשידי אבכור לא חשידי אכל התורה דאימור דאמרינן לחששא לאחזוקי מי אמר ע"ש. וה"נ ע"ה במעשרות הא קיי"ל דלא הוה אלא חששא בעלמא. וא"כ לא הוה מצי לשנויי דהא ר"מ דע"כ לא אמר ר"מ אלא בחשוד ודאי דמוחזק אבל בע"ה דלא הוה אלא חששא מי אמר וא"ש. וא"כ אין ראיה משם להא וצע"ג:

סימן קכ

ס"א הקונה מהעכומ"ז כלי סעודה של מתכות כו' צריך להטביל כ' הטעם שיצאו מטומאת עכומ"ז כו' צ"ע לפי"ז דא"כ גם גר שנתגייר יהי' כליו צריכים טבילה. ולא מצינו זה בשום דוכתא. ואולי דמ"מ אינו כמעשה שהי' וצ"ע:

ס"ב צריך שיהי' הכלי רפוי בידו בשעת טבילה ואם לחלח ידיו במים אין לחוש. ובהג"ה ודווקא במי מקוה [היינו שיאחוז הכלי במקוה גופא] אבל לא בתלושין. והט"ז האריך הרבה דהמרדכי לא כתב זה אלא בכובד כלי דהוה הפסק. אבל כאן כל שאינו אוחז בכח הרבה הוה טופח להטפיח וקיי"ל דהוה חיבור ע"ש. וכבר הביא בעצמו דהרא"ש

ס"ל דכובד כלי הוה ג"כ טלה"ט ומהני ג"כ. וכ"כ (בסי' קצ"ח סק"ל) גם בשם הרשב"א בתה"ב שכ' ג"כ בזה בפירוש דהוה טופח להטפיח ע"ש. ומוכרח לפי פירושו בדברי המרדכי דפליג עם הרא"ש והרשב"א במציאות אי איכא בכובד כלי טופח להטפיח והוא דוחק גדול. גם מש"כ לפרש בדברי המרדכי וגם צריך ליזהר בהא דתנן האוחז כו' דקמ"ל שלא יהדק בכח כמש"כ הרשב"א כל רואה יראה שאין שום משמעות לזה בדברי המרדכי. גם עיקר שי' בדברי המרדכי דבכובד לא הוה טלה"ט ואפ"ה בחבורין במקומן מהני צע"ג לענ"ד דלכאורה בכ"מ שאין טלה"ט משמע בש"ס בכ"ד דהוה כנגוב (בברכות גבי מ"ר ובגיטין רפ"ב). ולולי שאיני כדאי הי' נראה בשי' המרדכי דודאי אינו חולק על כל הפוס' הנ"ל דגם בכובד כלי הוה טופח להטפיח אלא דס"ל כשי' רש"י ור"י (ברפ"ב דגיטין) דטלה"ט ל"מ אלא בגוד אחית שסופו לירד למים ע"ש. וכן נראה מדברי הרמב"ן ור"ן בע"ז (פ"ה) גבי הא דניצוק חיבור ע"ש. והרי הט"ז גופי' באו"ח (ס' קס"ב) לענין נטילת ידים האריך להחמיר כשי' זו דל"מ אפי' טופח להטפיח ע"ש. ולפ"ז דברי המרדכי מתפרשין היטיב ובתחלה נקדים מה שביאר הב"י (בסי' קצ"ח) דשי' הרמב"ם במתני' דהאוחז דת"ק סבר ידיח ידיו ור"ש פליג דירפה ידיו. דהיינו דפלוגתייהו בירפה דת"ק סבר דל"מ דגזרינן דילמא לא ירפה והרשב"א הק' ע"ז דבכ"ד לא גזרו ע"ש. ופי' להיפוך דר"ש סבר דידיח ל"מ לפי שאם לא ירפה ויהדק בכח לא הוה טלה"ט וכ' בעצמו דבמהדק בכח זה ודאי ל"מ גם לת"ק אלא דאי"צ לרפות. ובודאי כ"ז דחוק דא"כ לא ידעינן באיזה אופן קרוי מרפה ובאיזה אופן פליגי ובאיזה אופן כו"ע מודי. ע"כ פי' המרדכי בזה כשי' הרשב"א דר"ש ודאי פליג אידיח ידיו אלא דה"ט דפליג דס"ל כרבנן דר"י דטלה"ט ל"מ ומשו"ה ל"מ הדיח ידיו דת"ק דפירושו ודאי בתלושין כמש"כ בזה הט"ז וטעמא דת"ק דטלה"ט הוה חיבור כר"י ואפילו בלא גוד אחית ור"ש ס"ל דזה ל"מ ומשו"ה בעי שירפה לגמרי. והיינו דכ' המרדכי דדוקא במחוברין במקומן ממש כגון ההיא דרגלי המטה והיינו דבזה ודאי מהני טלה"ט לכו"ע וכן משמע בכ"ד בש"ס גבי חוטי שער (ריפ במה אשה) ובשערות שנתקשרו דשלשה אינן חוצצין דהוה ודאי משום דאית בהו טלה"ט. אבל בתלושין ל"מ והיינו דמסיק כמתני' דהאוחז. והיינו כמו שפרשנו דר"ש פליג אהדיח ידיו אף דודאי הוה בזה טלה"ט ובעי' דווקא ירפה. וה"נ לא מהני גם בכובד כלי דזה ודאי לא הוה ג"כ כירפה ופסק כר"ש. דרבנן דר"י ע"כ ס"ל כוותי'. ולשיטת ר"י ורש"י והר"ן (בע"ז הנ"ל) אפילו לר"י לא אמרינן חיבור אלא בגוד אחית שסופו לירד אבל בל"ה ל"מ אפי' טלה"ט. וא"כ ודאי ל"מ הדיח ידיו אלא במחוברין כשיטת המרדכי וזה שכ' הרב בהג"ה ודווקא שלחלח ידיו במי המקוה דהיינו שיאחז

הכלי בתוך המקוה והוא ממש כמש"כ העט"ז. ומש"כ עליו הט"ז דאין זה דרך המשנה באמת ודאי דזה אינו הך הדיח ידיו דת"ק דזה הוה בתלושין כנ"ל ואנן פסקינן כר"ש דתלושין ל"מ אלא דבמחוברין בזה מהני טלה"ט לכו"ע כנ"ל. וכ"ז מרווח ומתיישב יפה בשי' המרדכי והרב. אלא דיש חידוש שלא זכר זה הרב לקמן (ס' קצ"ח). וצ"ל דסמך אמש"כ כאן דהא זה ודאי דלא מקילינן שם בטבילת נדה יותר מטבילה דהכא ודוק:

ט"ז סק"ה במרדכי יש שמצריכין לברך על טבילת כלי מתכות ותמהתי דאי"צ להזכיר פרטי הדינים דא"כ יזכיר גם של סעודה וכו'. ולענ"ד הוא נכון דהא באמת קיי"ל כר"י דהי' לפניו מצות הרבה צריך לברך על כל אחת דצריך לפרט בפרט ולא בכלל. וא"כ כיון דטבילה זו אינה כדין טבילת טומאה אלא מצוה אחרת צריך לפרט דמברך על טבילה זו. ואם לא היה מזכיר ש"מ הוה פירושו בסתמא כרוב טבילות דהוה לטומאה. ומשו"ה הצריכו להזכיר ש"מ שיהי' היכר לדין טבילה זו ודוק:

ס"ח אם לא לקח הראשון לצורך סעודה אין השואל ממנו צריך להטביל. והאחרונים כ' להחמיר כאו"ה שצריך לטבול אלא שאינו מברך ונראה לדקדק מדבריהם דס"ל דהא דמסיק הרב אבל הראשון אסור להשתמש אפי' עראי היינו נמי רק מספק דאי ל"ה למה לא יברך הרי מהני הטבילה להתיר תשמיש להראשון וע"כ דגם הראשון אינו ודאי שצריך טבילה והכי מסתבר דודאי אין סברא דמי שקנה לכלי אומנות מן העכוא"ז שיהי' אסור לו להשתמש לפעמים לצורך סעודה. וה"נ נראה גם כשיחדה זה שלא לצורך סעודה אלא דחומרא בעלמא הוא ולא לברך ודוק:

ש"ך סק"כ בשם האו"ה דאם הוסיף אח"כ מעות להעכוא"ז וקנה המשכון צריך טבילה אחרת ויברך כו' ונראה הטעם דאע"ג דמתחלה טבלה משום דמשכנתא כזבינא ל"מ לה השתא דכיון שהוסיף מעות בודאי הי' שוה המשכון יותר מההלואה. ומבואר בב"ק דף מ"ט גבי משכנו של גר ביד ישראל דאינו קונה יותר מהחוב וכ"כ הרא"ש בסו"פ שה"ד בהדיא (ועש"ך חו"מ סע"ב סק"ט שעמד בסברא זו בשי' הרי"ף מעצמו). וא"כ אם אפי' משכנתא כזבינא לא עדיף מישראל ועכוא"ז שותפין דאי"צ טבילה. ואפילו טבל ל"מ. וכשקנה הישראל אח"כ גם את חלק העכוא"ז פשוט דצריך להטביל בברכה וע' מש"כ בסמוך. אבל לענ"ד נראה די"ל דהא דהצריכו טבילה במשכנתא היינו דווקא באינו שוה יותר מחובו אבל כשהוא שוה יותר באמת לא הי' צריך טבילה כלל כדין שותפין. ולא משמע כן דברי האו"ה. ואף שיש לדחוק דהא דטבל מתחלה היינו לפי שחשב שלא יתן להעכוא"ז יותר ואינו שותף עוד בדבר מ"מ הוא דוחק וגם סתימת הש"ס והפוס' לא משמע כן וצ"ע:

ס"י בהגה ואם מקצת כסף שנעשה ממנו הכלי של העכום"ז צריך טבילה כ' הש"ך דמשמע דהיינו בברכה והט"ז הקשה דהא בשביל מעמיד פסק לעיל דאינו מברך ועוד דהכא גרע דבטל ברוב וכ"ז אינו לענ"ד דהתם לענין גוף הכלי דאינו בר טבילה שפיר י"ל דבשביל המעמיד אין לחייב עליו טבילה אבל הכא כל שיש להעכום"ז חלק בכלי ואח"כ קנה הישראל הוה ככל קונה כלי מן העכום"ז. ובודאי דלא שייך כאן ביטול ברוב דממונא לא בטל כדאיתא בשילהי ביצה הרי שנתערב קב שלו בעשרה קבין של חבירו כו' וע' מש"כ בחיבורו על חו"מ סרכ"ט. אלא דבעיקר הדין בהיו ישראל ועכום"ז שותפין בכלי וקנה אח"כ הישראל את כולו דכ' הש"ך בפשי' שחייב בטבילה. וכן משמעות הפו'. לענ"ד אינו ברור די"ל דגם זה אינו כמעשה שהי' דהתם הי' בתחלה כולו של העכום"ז לבד אבל בהיו שותפין מתחלה צ"ע: שם אומן ישראל שמקצת כסף משלו אי"צ טבילה האחרונים כ' דזה לא מסתבר כלל אלא כל שהי' תחילה שותפות עכום"ז צריך אח"כ טבילה. וכן מוכח לענ"ד בהדיא בסוגי' שם דאפי' הוסיף נופך משלו למ"ד דאין אומן קונה ל"מ אלא דההוספה הוא שלו אבל שכר אומנתו הוה מלוה ע"ש והוה ככל שותפות עכום"ז. ומיהו בזה דשותפות גופא כ"כ בצ"ע:

סי"ד אבל אם טבלו לפני גדול הוה טבילה ובש"ך (סקכ"ח) דאע"ג דהרשב"א כ' גבי נדה דבעי כוונה טבילה דהכא דאינה מטומאה לטהרה ואינה אוסרת מה שנשתמש קודם הטבילה כו' שאני. ובאמת משמע כן בהג"א שם שכ' בזה"ל ור"י אמר אף לביתה לא טהרה אע"ג דבעלמא חולין לא בעי כוונה כו' משמע דס"ל דדווקא שם בטבילת טומאה ס"ל לר"י דבעי כוונה אבל בטבילה זו ודאי הוה כשאר חולין דל"ב כוונה. אבל לכאורה יש להקשות דהא שם בש"ס פריך אר"י ממתני' דשחיטה דלא בעי כוונה ומשני דשחיטה שאני דמדמגלי רחמנא מתעסק בקדשים פסול מכלל דחולין ל"ב כוונה. ומשמע לכאורה דאדרבה אית לן לדמויי כל דוכתא לטבילה אלא דשחיטה גלי קרא. וצ"ל דס"ל דודאי אי לא הוה קרא לשחיטה הוה ילפינן כ"ד מטבילה. אבל השתא דאיכא קרא לשחיטה דל"ב כוונה אדרבה לא ילפינן בכ"ד מטבילה אלא משחיטה. ואפשר דטעמם דס"ל דטבילה מטומאה יש בה סרך מצוה לכו"ע. דהא כמה תנאי ס"ל דטבילה בזמנה מצוה. וליכא למילף מינה מילי דהיתר כשחיטה וכל מילי דהיתר משחיטה ילפינן. ובטבילה דהכא ס"ל כיון דאינה מטומאה לטהרה נמי ליכא בה מצוה ודמיא לשחיטה. ובזה יתיישב מה שהקשו על שי' זו (דבנדה צריך כוונה) מסתמא דהש"ס בחגיגה דמסיק בפשי' דחולין ל"ב כוונה. די"ל דהתם דווקא בנ"י דלא שייך בה מצוה כטבילה (ועוד דהוה דרבנן) הוא דפסק הכי ואע"ג דהש"ס בחגיגה שם לא דייק לה אלא מהך ברייתא דטבילה הנ"ל. כוונת

הש"ס הוא דאע"ג דבטבילה לא קיי"ל כהך בריי' אלא כריב"י דפליג. ע"כ לא פליג עלה ר' יונתן בר"י אלא בטבילה. אבל לענין נ"י כו"ע מודו. ובאמת משמע שם כן בהדיא מדלא אייתי שם כלל הך פלוגתא דר' יונתן. וזה שכ' הג"א בפשי' דבעלמא ל"ב כוונה לר"י. אלא שא"כ דדווקא בטבילה הוא דבעינן כוונה יש להקשות דלענין טבילה למה לי' לאתויי שם הא דר"י בר"י ללמדה מפיבוס דנגעי בגדים. טפי הו"ל לאתויי סתם משנה דפרה פי"ב דנתכוין להזות לפניו והזה לאחריו פסול דבעי כוונה להזאה וכן פירש הרמב"ם שם. וכן פירש"י בסוטה ל"ט וכן מוכח סוגיא דסוטה שם. ובקידושין כ"ה משמע דלכו"ע ס"ל דמקשינן טבילה להזאה. אלא דרבי שם סבר וכבס בגדיו הפסיק הענין. אבל בל"ה אית לן לאקשויי טבילה להזאה לכו"ע וא"כ מוכח בפשי' מס"מ דטבילה בעי כוונה כהזאה. ומיהו בל"ה תיקשי לרב דסבר שם דטבילה לא בעי כוונה והרי בהזאה משמע דכו"ע מודו. ואולי משום דביומא (ד"ח) מסיק דר' יוסי פליג ולא מקיש טבילה להזאה וצ"ע:

ועט"ז דמ"מ בטבל ע"י עכו"ם צ"ע דאיך יברך על טבילת עכומ"ז דאין שליחות לעכו"ם והנה המג"א (בס' רס"ג סקי"א) הביא בשם מהר"ש דאשה שהולכת לחופה ואין רצונה לקבל שבת מבעו"י תפרוס ידי' משחשיכה ותברך או תאמר לעכו"ם משחשיכה וידליק ותברך. ותמה עליו המג"א איך יברך בדלוקה ועומדת (ונראה דכוונתו גם בע"י עכו"ם דמדמברכין להדליק הדליקה עכו"ם לא עשה ולא כלום כדאמרינן גבי נ"ח בש"ס) ומשמע לכאו' דאפי' לדברי המג"א לא מקשה אלא בדלוקה ועומדת (או לפמש"כ בעכו"ם דבהדלקה ס"ל דלא יצא) אבל בטבילה דיוצא בטבילת עכו"ם שפיר יכול לברך. אמנם נראה דיש לחלק דהדלקת הנר שאני ול"ק שם למה יברך דהנה התו' (בשבת כ"ה) ד"ה הדלקת הנר הביאו י"א דאין מברכין על נר של שבת דאם היתה דלוקה ועומדת אינו חייב להדליק וכ' בשם ר"ת דאינו כן דבאמת אם היה דלוקה חייב לכבות ולהדליק. כדתניא ובלבד שלא יקדים. ועוד כ' דאפי' אם נאמר דבדלוקה אינו חייב להדליק ג"כ מברך. וראי' מכסוי הדם דכסהו הרוח פטור וכן מצות מילה למ"ד דנולד מהול אי"צ להטיף דם ברית. ואפ"ה מברך. והנראה בסברת הי"א לחלק מכ"ה ומילה ובזה יתיישב גם מה שתמהו עליהם מהא דבירושלמי מפורש לענין נר יו"ט דמברך. דס"ל דבאמת נר של שבת אינו דומה לנר חנוכה דהא בנ"ח קיי"ל כבתה אינו זקוק לה ואין שם אלא מצות הדלקה אבל בנר של שבת אמרינן גבי עטרן שריחו רע שמא יניחנה ויוצא ופריך ויצא ומתרץ הדלקת נר בשבת חובה. ומשמע בפשיטות דהמצוה שתהיה דווקא דלוקה בשבת. ופשוט דכבתה כ"ז שרשאי להדליק זקוק לה. וא"כ עיקר המצוה מה שהיא

דלוקה אח"כ בשבת. וס"ל להי"א דלפי"ז מצות הדלקת נר ש"ש כיון דעיקר המצוה במה שיושב בלילה בנר דלוק. והוא מדליק בשעה שהוא יום ובחול:

הוה דבר דאין עשייתה גמר מצוה דעיקר המצוה מה שהיא דלוקה אח"כ ובמה שאינו גמר המצוה קיי"ל במנחות מ"ב דאינו מברך כמו עשיית סוכה. מיהו הי' צריך לברך על מה שהוא יושב לפני הנר אח"כ בשבת וכמו בישיבת סוכה. ומשו"ה הי' ראוי לברך בתחילת העשי' כמו בבדיקת חמץ שמברך על הביעור שלבסוף וע"ז כ' דכיון דאם מצא דלוקה אינו מדליק לאו מצוה היא. ונראה דמקור סברתם מהא דאמרינן בריש מכות גבי קצירת העומר דכיון דמצא קצור אינו קוצר השתא נמי לאו מצוה היא. וביותר י"ל דהוא כן במצות הדלקת הנר. דהא עיקרו אינו אלא משום עונג שבת. ואינו מברך על כל עונג. והיינו משום דאם אין לו חפץ לאו מצוה הוא. ואינו מברך אלא על דבר שחייבוהו בעשי' זו. והיינו שכ' כיון דאם מצא דלוק אינו מדליק אי"צ לברך. וכ"ז דווקא בנר ש"ש דאינו יכול לקבוע המצוה על גוף ההדלקה כנ"ל. ואין ההדלקה גמר מצוה. בזה אם הוא באופן שאם מצא דלוק אינו מדליק לאו מצוה כקצירת העומר אבל ביו"ט דמדליקה בשעת מצוותה התם ודאי ההדלקה הוא גמר מצוה ומברך. וכן כה"ד ומילה דודאי הוה עשייתן גמר מצוה שפיר מברך ולק"מ. וזה שי' הי"א ונראה דעל סברא זו בנה מהר"ש יסודו דס"ל דהתו' דדחו זה וס"ל דאפי' בכה"ג מברך ודאי דמ"מ זה אמת כסברת הי"א דכאן עיקר המצוה מה שהיא דלוקה כנ"ל וא"כ גם בדלוקה ע"י עכומ"ז נהי דאין לה לברך על גוף ההדלקה מ"מ על מצות הישיבה שלפני הנר שפיר יכולה לברך. וכיון שכן ודאי דאין ראי' מזה לכאן בטבילה דהתם דווקא משום משך המצוה אבל הכא הרי כבר אזלא מצותה לגמרי [וגם עיקר הקושי' של התו' מהא דכה"ד ומילה נראה לכאורה ליישב בפשיטות דלק"מ דהרי בכה"ד ודאי אין הפטור בתורת קיום המצוה. אלא דנדחה המצוה ממנו. ותדע דהא בכסהו ונתגלה פטור מלכסות וכסהו הרוח ונתגלה חייב לכסות. וכן כ' התוס' בע"ז מ"ז בהדיא דזה הוה דחוי שאין בידו. וכן פשוט בנולד מהול דאין כאן מצות מילה וכן הוכחתי במק"א דאע"ג דמשוך פטור נולד מהול משוך ודאי חייב, וא"כ ה"נ אינו אלא דחוי מהמצוה. אבל כאן לפי שיטתם דס"ל דמצא דלוק אינו מדליק הרי בידו לכבות ולהדליק ואפ"ה פטרינן לי' א"כ ש"מ דשפיר יוצא ידי מצותו גם ממילא שפיר מסתבר דאין לברך על עשייתו ודוק] ודקדוק לשון הש"ס במנחות שם במסקנא כל דבר שעשייתה גמר מצוה אע"ג דכשירה בעכומ"ז בישראל מברך ע"ש משמעות לשון הזה בהדיא דדווקא כשעשה הישראל מברך. אבל עשה העכומ"ז אינו מברך. ולמ"ד מילה בעכומ"ז כשר מ"מ אינן מברכין וה"נ בטבילת עכומ"ז ומ"מ מצאתי בפ"ת חו"מ סתכ"ז

בשם המח"א בעושה מעקה ע"י פועל עכומ"ז יכול לברך ע"ש. גם יש לנו להסתפק בכאן מצד אחר דשי' הט"ז גופא בסי' א' לענין שחיטה דאע"ג דבכ"ד עושה המצוה מברך ולא המשלח. בברכת שחיטה אין הברכה על עשיית המצוה אלא על היתר השחיטה וזה יכול לברך גם אחר. וכ"כ שם דה"ט בברכת אירוסין שמברך אחר ולא המארס עיין שם. ולכאורה הכא נמי בטבילה זו שנראה לכאורה דעיקר המצוה אינו אלא ההיתר לתשמיש. וכשאינו רוצה להשתמש לכאו' אינו מחויב להטביל וכמש"כ בסמוך סי"ד בשי' הג"א דטבילה זו דומה לשחיטה וא"כ זה יכול לברך גם אם אחר עושה המצוה. ונראה שאון לחלק אפי' בעושה עכומ"ז וצ"ע וע' הגהת זהב מזוקק דהביא מס"ד דהש"ס מנחות שם דכל מצוה שכשירה ע"י עכומ"ז אין מברכין עלי' כלל וכתב דמ"מ הכא כשטובל הישראל מברך דאינו כשר אלא דיעבד ע"ש. וכ"ז אינו מזוקק לענ"ד חדא מה שהביא ס"ד דהש"ס דוודאי מסקנא לא קיימי הכי, אלא דאפי' כשר ע"י עכומ"ז בישראל מברך. וגם טעמו דהכא אינו אלא דיעבד לא נודע לנו טעם למה הכא אינו אלא דיעבד והרי בט"ז כתב בהדיא דהוא גם לכתחילה רק משום הברכה אינו ראוי לעשות כן. ועוד דנראה פשוט דגם בכל מצוה אפי' היא כשירה בעכומ"ז ודאי דלכתחילה כיון דאין שליחות לעכו"ם אין לו לעשותה ע"י עכומ"ז דא"כ אין הוא מקיים המצוה. ובזה יתיישב מה שדקדקו התוס' בריש שבועות ד"ג לר"א דס"ל דאם הניקף לאו בר חיובא אין המקיף חייב. א"כ נימא דה"נ כשמקיף עצמו ישראל ע"י עכו"ם דהמקיף לאו בר חיוב ג"כ לפטור וא"כ הקפת מצורע למה דוחה העשה לל"ת דהקפה יקיף ע"י עכומ"ז או קטן ותי' דדווקא מקיף דומיא דניקף אמרינן אבל ניקף דומיא דמקיף לא אמרינן. ועי' בשעה"מ פי"ב מעכומ"ז דהק' דאכתי קשה במילה בשבת נימהלי' בקטן או עכומ"ז למ"ד מילה בעכומ"ז כשר ע"ש. ולענ"ד דכ"ז לא קשה מידי דודאי כל שעושה ע"י עכומ"ז כיון דאין שליחות לעכומ"ז אע"ג דכשר בדיעבד מ"מ אינו מקיים המצוה אלא שהוא פוטר עצמו מן המצוה. ובודאי דלא עדיף זה מחליצה דקיי"ל דיבום דוחה ל"ת אע"ג דאפשר בחליצה דעיקור מצוה הוא. וה"נ ודאי דע"י עכומ"ז עיקור מצוה הוא ודוק: עפ"ח לענין קנה מעכומ"ז כלי מתכות והתיכן אי"צ טבילה דאף שגזרו לענין טבילת טומאה שחוזרין לטומאה ישינה לענין טבילה דהכא לא מצינו שגזרו ע"ש. והנה יש סעד לדבריו לפי דברי הרב בתפארת למשה שכ' ליישב קושית הש"ך גבי אוחז בכלי ומטביל דמהני ירפה ידיו ול"ג שמא לא ירפה. ומ"ש בטבילת נדה דגזרו. וכ' לתרץ דדווקא בטבילת נדה או טומאה דאם לא יהי' טבילה כדין יהי' ע"ז איסור תמיד גזרינן. אבל כאן דאין איסור כלל אלא שחיסר מצות טבילה לא גזרינן ע"ש. זה ראי' ברורה וגם טעם נכון שלא נגזור הכא ועוד דלרבא

דמפרש שם משום גזירה שמא יאמרו טבילה ב"י (בלא הערב שמש) עולה. ע"כ פשוט דהכא דאי"צ הע"ש ודאי ליכא למגזר (וכמש"כ גם הפ"ח). וא"כ גם לאביי דמפרש משום שמא לא יקבנה בכדי טהרתה אע"ג דודאי שייכא נמי הכא. מ"מ ע"כ דל"ג. דאיל"ה כדאמר התם מאי בינייהו לימא טבילה דהכא א"ב. וע"כ דהכא לכו"ע ל"ג מהטעם שכ'. ולכאורה יש לדחות דהא בל"ה לפמש"כ התוס' בביצה י"ח דטומאה דרבנן אי"צ הערב שמש. א"כ הול"ל טומאה דרבנן א"ב. וע"כ לדחוק דלא חש לומר א"ב טובא. ואין ראי' גם לדינא דידן. אבל י"ל דהא דלא אמר טומאה דרבנן א"ב דא"כ תפשוט בעיא דר"ה (בע"ז נ"ב) אי גזרו טומאה ישינה בטומאה דרבנן [ולייישב בעיא דר"ה (בטומאה דרבנן) אליבא דרבא דסבר דגזירה משום טבילה ב"י. ע"כ צ"ל דאיירי בטומאה דרבנן דצריכה הע"ש. ועי' תוס' פסחים (די"ד) שהביאו הירושלמי תפתר בטבו"י דבית הפרס דרבנן ע"ש וכבר האריכו בזה התוס' בחגיגה דכ"א וגם הר"ש פ"ק דטהרות ע"ש. וא"כ אף בהנך טומאות דרבנן דחמירי דצריכין הע"ש בעי שם דלמא ל"ג. וא"כ כ"ש בטומאות שהקילו בהן דאי"צ הע"ש שקלים יותר. ודאי דאיכא למיבעי אי גזרו שם טומאה ישינה] ולא ניחא לי' לומר דהא א"ב דלאביי צריך אפי' בהני דא"כ תפשוט בעיא דר"ה ואתי שפיר:

סימן קכא

ס"ב בהגה אין להגעיל כלי בן יומא כו' בט"ז דקדק למה לא נקט תקנה שני' שיהא במים ס' כנגד הכלי. ומש"כ ליישב עפ"י דברי הרשב"א איך מגעילין כלי שחצי' בלועה איסור והשיב הרשב"א לפי שאינה ב"י אין להקפיד ע"ש. אין שום הבנה לזה דביש ס' ודאי נמי אין לחוש להא דחצי' בלועה איסור ואפי' לפי דעת המהר"מ לובלין בש"ך סצ"ו סק"ט דבאיסור בלוע בחצי חתיכה צריך ס' כנגד כולה דאמרינן דבוק וא"כ קיי"ל דבאיסור דבוק כל החתיכה נשארת באיסורה. ויש מקום לומר לפי"ז דל"מ כאן ס' כנגד חצי הכלי האסורה. אם לא שיש ס' כנגד כולה. אבל פשוט דבכלי לא שייך זה דהא לא אמרינן נעשה נבילה בכלי שיש לו היתר בהגעלה. ועוד דבהדיא כ' הרשב"א בסתם דיכול להגעיל כלי אסורה לחצאין. וע"כ דל"ח שתאסר ההיתר מהאיסור וע' מש"כ בזה בסמוך. והעיקר נראה ממשמעות הרשב"א והפו' וכן מדברי הרב באו"ח דאינו מן הדין אלא שכן קבעו מנהג ונהגו בכך כדי שיהיו יכולים להגעיל כמה כלים זה אח"ז. עד שלא יהי' ס' כנגד כולם במים ונכון:

ועיין ד"מ שהק' על דברי הרשב"א בב"י שכ' דבכלי שאינו ב"י אע"ג שאי"צ ס' כנגד הכלי צריך שיהיו המים מכסין את כולה. והקשה דאם אינו מכסה מאי הוה הא קיי"ל דיכול

להגעיל לחצאין שיכניס החצי תחילה ואח"כ חצי הב' ע"ש. ובאמת הי' נראה לכאורה לפי דעת הרשב"א דהביא המחבר (בס"ו) דכלי נאסרת כולה בבליעת מקצת. ואפ"ה כשרוצה להגעילה צריך להגעיל דווקא את כולה ול"מ מה שיגעיל מקום הבליעה לחוד ע"ש. הרי אף דהבליעה מפעפע בכל הכלי ההגעלה אינה מפליט מכולה וא"כ לכאורה לפירוש זה א"א להגעיל לחצאין דכשמגעיל חצי השני' והכלי נרתחת. בשעת מעשה היא מפעפע בחצי הראשון ג"כ וההגעלה ל"מ להחצי הא' שאינה במים. אבל הב"י כ' בהדיא בשם הרשב"א גופי' דמהני הגעלה לחצאין וצ"ע באמת בטעם הדבר [ואולי דאין מחמירין כ"כ לומר בשעת מעשה גופה דמועיל הרתיחה להבליע ולא להפליט ועכ"פ אין ליישב זה בכך] ועוד דכאן באב"י ודאי אין קפידא כלל בדבר דאפילו מפעפע חצי השני' בראשון כיון דהיא אב"י לא נבלע בה אלא איסור פגום. וקיי"ל דאיסור פגום הנבלע בקדירה אינה אסורה. ואפשר לומר דהכא משום חששא דהמים שיאסרו מהכלי דאם לא יכסו את הכלי מהסתם לא יהי' רוב בהמים כנגד הכלי. וא"כ קיי"ל לעיל (סי' ק"ג) שאפי' איסור פגום צריך רוב לבטל. ואף דהכלי לא תאסר בבליעת הפגום אבל המים יהיו אסורים. וכבר נהגו בכ"מ להתיר המים. ועדיין אינו מיושב דזה שי בתערובות של ממש אבל כאן דאין אלא פליטת טעם כבר כ' (שם בשם הרשב"א דזה לא שייך שיהי' הטעם רוב כנגד הדבר שנבלע בו [ע"ש ש"ך (ס"ק ד') וצריך עיון]:

ועיין מג"א סו"ס (תנ"ב) בשם המהרי"ל דכלי ששואבין בה מכלי ראשון ל"מ להגעילה להרתיח בו בעצמו חמין דצד החיצון לא נגעל ע"ש. ולענ"ד משמע מלשון התוס' (זבחים צ"ה) סוד"ה עירה כו' שכ' שהרשב"ם הק' על הר"ת שכ' דמהני לקערות הגעלה בעירוי דהיכי יהי' מועיל לקערות ששואבין מהיורה ומליאין איסור מכל צד בכל עובי הכלי. ואם היינו מפרשין דעירוי ככ"ר ומבשל לגמרי כו' יתיישב מה שאומר ר"ת ששופכין רותחין עליהן הוא הכשר גמור כו' משמע בהדיא דאי"צ להכשיר מב' הצדדין. אלא כיון דהוא מבשל בכולו בכל העובי מפליט מכל העובי אף מה שנבלע מצד השני ואין נ"מ מה שנבלע מהצד השני אלא ההגעלה מוציאה מכל העובי. ואולי כוונת המהרי"ל אינו אלא משום השפה הגבוהה בהכלי דמשמע בהש"ס דע"י גדנפא ג"כ אין הגעלה גמורה אלא קרי ע"י ניצוצות וא"כ בכה"ג דהתשמיש הי' דרך שאיבה הא הבליעה היא בליעה גמורה וההגעלה אינה אלא ע"י ניצוצות ומשו"ה ל"מ זה. אבל בנבלע בצד השני בתחתית הכלי דשם ההגעלה ג"כ גמורה שפיר מהני אף שאינה מאותו צד שנבלע בו:

ולענ"ד יש להוכיח כן מדברי האחרונים בדיני הגעלה שכ' שטלאי שהתיכה לתוך המתכות כיון שגוף האיסור באו"מ ודאי הוא נשרף לא איכפת לן תו במה שקדם שם

הבליעה ע"ש. ש"מ אע"ג דעדיין אין שם ההגעלה על הבליעה ממש. דהא מפסיק עובי הטלאי. אלא כיון שהוא גוף א' לא איכפת לן כלל דההגעלה מפליט מכל העובי. וכ"ז דלא כהפ"ת לעיל (סי' צ"ב סק"ג) עיין שם:

ס"ה בהגה אבל צונן מותר להשתמש בכלי איסור. ע"י הדחה ושפשוף היטיב. ובש"ך (סק"י) דבד"מ משמע דאפי' דבר חריף וראייתו מסוף סי' זה גבי סכין דמהני נעיצה אפי' לד"ח. והש"ך דקדק ע"ז מדברי הא"ח שכ' דאינו מפליט ד"ח ביבש. משמע דבלח לא שרי לכתחילה ומסכין אינו ראי' דנעיצה עדיף טפי. וכ' עוד דט"ס הוא בד"מ וקאי אכלים שנשתמשו בו צונן וכ"ה כאן בהגה דמסיק זה אכלים שנשתמשו בו צונן. וכ"ד מפוקפקין בזה לענ"ד דגם ההגה כאן נראה דכוונתו ודאי אפלו על כלי אסורה ממש. דאי ל"ה למה דווקא ד"ח אפי' רותח ממש נמי מותר. ומש"כ הרב שנשתמשו בו צונן נראה פשוט דכוונתו להשתמש בו עכשיו צונן וכן בד"מ ודאי אכלי אסור קאי. וכן הבין הט"ז שהביא דברי הד"מ על דברי הרב ע"ש. ואף שיש לדחוק דכוונתו אכלי שנאסר בבליעת צונן כגון כלי יין או שנכבש בו איסור מעל"ע דמותר אפי' ד"ח כמבו' לקמן סי' קל"ז דמותר למלוח בכלי יי"נ מ"מ כל מעיין בצדק יראה שאין מקום לזה בדברי הרב ז"ל. ומה שדחה דנעיצה עדיף יותר לענ"ד אינו מוכרח דהנה ודאי אין כוונת הרב בחריף לח ושהה כדי שיתן על האש וירתיח דא"כ הוה כבוש כמבושל ואם זה שרי א"כ הרי הכל שרי. וע"כ דאין כוונתו אלא על פחות משיעור זה וא"כ הרי ודאי דאין כאן איסור כלל בדיעבד. ולענין לכתחילה ודאי מהני הדחה ושפשוף היטב כנעיצה. דהא נעיצה נמי ל"מ לגוף הבליעה שבתוכו. וא"כ מיושב נמי דברי הא"ח דלא כ' אלא יבש. דבלח הוה מתסר בכדי שיתן על האש להרתיח אבל בפחות משיעור זה ודאי נכון כדברי הרב דשרי אפי' בלח. וכ"נ מדברי הגר"א בסקי"ד שהבין כן. שכ' דזה חשוב כדיעבד ע"ש. ומשמע דהיינו דל"ג בזה אטו רותח. ומשמע בהדיא דהא לרותח הוה אוסרת והיינו ודאי בכלי אסורה. אלא דצ"ע דבס"ק הקודם הביא דקדירות ישברו. וכן בפינכא דר"א דתברא וצ"ע:

ס"ו בהגה אבל אם ידוע שלא נשתמש רק במקצתו כבולעו כך פולטו. עט"ז שתמה על הרב שהכריע להקל נגד דעת הרשב"א והרא"ש ז"ל. ולולי שאיני כדאי אמרתי ראי' מפורשת להקל מסוגיא דדודא דמר עוקבא סוף מס' ע"ז דאהדר לי' גדנפא כבולעו כך פולטו. מה בולעו בניצוצות אף פולטו בניצוצות. פירוש דהשפה הגבוה של הכלי לא בלע אלא ע"י ניצוצות. ואי נימא דגם בנשתמש במקצת הכלי צריך להגעיל דווקא כולו. ולענין הך דינא דלהגעיל כולו לא אמרינן כבולעו כך פולטו. [ואולי דסברתם בזה דכיון דהבליעה מפפפעה בכולו א"כ צריך שם להגיע דווקא מים של הגעלה דעל גוף ההגעלה

כיילינן דהוא מפליט כדרך התשמיש אבל כיון דאין מגיע שם מים של ההגעלה לא שייך שיפליט מאותו מקום ודוק]. א"כ היכי שייך לומר שיהני ההגעלה ע"י ניצוצות דמשמע בש"ס דלא הוה כהגעלה גמורה אלא משום דהבליעה ג"כ לא היתה אלא ע"י ניצוצות. והרי הבליעה בל"ה היתה מפעפעה בכולה. וא"כ הרי בשביל זה לחוד צריך הגעלה גמורה שיגיע שם מים של ההגעלה. וע"כ דגם לזה נמי אמרינן כבולעו כ"פ. ומהני ההגעלה במקצת הכלי כמו שהי' הבליעה. ואע"ג דיש לדחוק וליישב שי' הרשב"א בכ"ד וכ"ש לפי שי' הרשב"א דס"ל דאיסור משהו שנבלע בכלי שדרכו להשתמש בשפע מותר לבטל לכתחילה. וא"כ כל ההגעלה דשם על השפה אינו אלא לחומרא בעלמא לכתחילה או להשתמש בו ביבש וי"ל דל"ח כו"ה. אבל משמעות הש"ס דהוה הכשר גמור שיהא על השפה ג"כ היתר גמור ומשמע בהדיא כשי' הטור להקל ואולי י"ל דזהו שכ' הרב באו"ח (סי' תנ"א סי"ב) לענין ידות הכלי דלכתחילה יכול להגעיל ע"י עירוי ומשמע דזה מהני גם לשי' הרשב"א ע"ש. וי"ל דהיינו טעמא דע"כ מוכח הכי מהא דדודא דמ"ע הנ"ל. ולפי"ז נאמר דאף דהלכה הבליעה בכולה מהני לה ג"כ הפלטת הניצוצות דהוא עירוי. וכ"ז דחוק דמשמעות הש"ס דלא הי' כאן אלא ריעותא דבליעת ניצוצות ודוק. ולפי"ז נראה דהטור מיקל אפי' בהי' כל הכלי רותח גמור בשעה שנשתמש האיסור. אם הוא רותח גמור גם בשעת ההגעלה שפיר מהני. ועפי"ז י"ל דגם הרשב"א המחמיר לא החמיר אלא ג"כ בשהיתה כולה רותח. וא"כ מה שכ' הש"ך דדברי המ"צ דל"א גם בכ"מ חם מקצתו חם כולו להוליך הבליעה בכולו ע"ש. חולק על הרשב"א. זה אינו כלל דההיא דמ"צ דווקא כשלא נרתחה כולה לגמרי אלא מכח אותו מקצת בזה ס"ל דאינו מוליך בכולו ובזה גם הרשב"א מודה ולא קאי אלא בשהיתה כולה רותח לגמרי ודוק. ושוב מצאתי קצת סעד לדברי בחידושי הגרע"א באו"ח שם:

ובעיקר דברי המעגלי צדק דאע"ג דבכ"מ חם מקצתו חם כולו. מ"מ ל"מ זה אלא דמשו"ה אפי' נבלע איסור בצד השני שלא נרתח הוא בולע שם. אבל הבליעה שבצד החם גופא. אינו מוליך הבליעה לצד השני. נראה בטעם סברתו בזה. דבאמת דגם כשכל הכלי רותח הא דאוסר כולה אפי' שלא כנגד הרוטב כבר מבואר בסי' צ"ב דאינו אלא מספק. אי מבליע בכל הכלי והיינו בעיא דזבחים אי בישול במקצת כלי צריך הגעלה בכל הכלי וכפי שי' התו' שם דרגיל להבליע יותר ע"ש. וא"כ בשלא נתחמם אלא במקצתה אף דכ"מ חמח"כ. מ"מ הרי בודאי דיש להסתפק אי מגיע החמימות כדי שיעור להבליע שהוא צריך שיהי' רותח גמור בבליעה שאינו אלא בזה הצד החם עצמו. הא הוה ס"ס.

ספק אי הגיע החמימות. וספק אי הגיע הבלוע ואין לאסור מס"ס. אבל כשנבלע בצד השני גופי' אין כאן אלא ספק אי הגיע החמימות ואסור מספק ודוק:

וע"ש עוד מה שחילק בשם האו"ה דבהוחם מקצת ע"י אור גופי' ודאי אוסר אף בצד השני ובמרדכי סוף ע"ז מתוס' הר"א גבי דבר הצריך עירוי מהני לערות מקערה שהניחה בתוך היורה דמה לי רותחת ממי היורה או רותחת ע"י האור עצמה ע"ש וא"כ ל"ל לר"א סברא זו בפירוש. ובאמת התוס' שלפנינו בד' ל"ג נסתפקו בזה ועיין ט"ז סוס"י צ"ב שהאריך בזה. ומש"כ שם מדברי ההגה בסוסק"ז דכף שהוציאה עם מעט תבשיל נ"נ. אינו מוכרח די"ל דכ"ז שהיא בתוך הקדירה תיכף כשהפרישה מן הרוטב אז ודאי היא עדיין כ"ר ע"ש. ונראה דספק זה תלוי בהסבר חילוק התוס' בשבת (ד"מ) שחילקו בין כ"ר לכ"ש. דכ' דכ"ר שהוחם אצל האור דפנותיו חמים אבל כ"ש שדפנותיו קרים הולך ומתקרר ע"ש. ובפשי' נראה דהכוונה דהיינו לפי שהתבשיל נסמך אצל דפנות הכלי שני שהם קרים משו"ה מתקרר מן הדפנות הקרים אבל בל"ה אין מקום לחלק בין כלי ראשון לכלי שני כיון דהוא חם שאין היד שולטת בו וא"כ כאן בכ"מ שהוחם מקצתה אפי' ברותחין מ"מ כיון שאנו רואין שהיא כולה רותחת ואין היד שולטת בו ודאי דהיא כולה ככ"ר ואין לחלק בזה מכ"ר כיון דאין כאן דפנות קרים כלל:

וזהו סברת הר"א וס"ל דהוחם ברותחין דינו כע"י אור ממש ויכול ג"כ לערות ממנו בדבר שצריך עירוי, והוא יחמיר ג"כ בהוחם מקצת ע"י רותחין. אבל י"ל דכך הוא החילוק דדווקא כ"ז שהרותחין הם בתוך הכ"ר שהכלי הוחם ע"י האור עצמו אינו מתקרר. אבל הרותחין בעצמן שהם הוחמו בהפסק כלי אינו חם כ"כ ומתקררים כשנוטל מן האור. וא"כ גם בכלי זה שהוחמה בהפסק כלי בתוך הכלי ראשון מתקררת היא ג"כ בשניטלה מתוך היורה. ואין עלי' דין כ"ר. ועפי"ז יש לחלק ג"כ בכאן דבהוחם מקצת ע"י אור חם כולו אבל בע"י רותחין ל"מ מקצת על כולו כמו דל"מ לערות ממנו ונכון לענ"ד. ולפי"ז סברא זו אי יש לחלק בין הוחם באור או ע"י רותחין הוא ספק ודוק:

ש"ך סוהס"י בשם תשובת הרשב"א לענין להגעיל הרבה כלים בזא"ז עד שאין ששים במים. דתליא בשי' הפו' לענין חוזר וניעור בנו"ט דלשי' האוסרים גם בזה אסור. ובחי' רע"א או"ח סי' תנ"א כ' די"ל דהכא כו"ע מודו דכיון דכבר נתבטל הטעם מתחילה תו לא שייך שיהא חוזר וניעור דכיון דהוא טעם שני דהכלים בלעו טעם איסור ואח"כ הכלים במים הוה טעם שני, וכיון דכבר נתבטל תחלה תו הוה כנ"ט בנ"ט דהיתרא דקיי"ל דשרי וכעין מש"כ הרב בסי' ק"ג לענין תוחב כף בדבר הפוגם דשוב אינו נאסר אפי' יהי' לשבח דהוה כנ"ט בנ"ט דהיתרא ע"ש. ולענ"ד דברי הרשב"א מוכרחין דע"כ דלשי' האוסרים

בחוזר וניעור ע"כ לי"ל הך סברא דחשיב טעם שני בהיתר דהנה לכאורה לפי סברא זו קשה דכל גיעולי עכומ"ז דאסר רחמנא היכי משכחת לה. דהא בודאי דאין הכלים מפליטין כל בליעתם בפ"א ביחד. אלא מעט מעט. וא"כ כל משהו מתבטל תחלה. וא"כ לעולם הוה טעם שני דהיתרא. אלא שיש לחלק דכל שהבליעה הולכת כדרכה בלי שום הפסק אינה מתבטלת כלל. ומשו"ה הוה דאיסורא ולא דהיתרא. אבל כשנתבטלה תחילה תו הוה דהיתרא. ואינה יכולה לאסור עוד אבל הרי שי' האוסרים בכל נו"ט בחוזר וניעור עיקר יסודם מבו' בתוס' בכורות (כ"ב ד"ה יתיב) שלמדו מהא דנדרים דאפי' גידולי היתר מעלין את האיסור ולא אמרינן קמא קמא בטיל וכ"ש דהאיסור שנותן טעם לא בטיל. והמתירים דחו זה דהתם דהולך וגדל בלא הפסק ליכא ביטול ע"ש. וא"כ ע"כ דהאוסרים לא ס"ל חילוק זה וס"ל דגם בכה"ג הוה מתבטל אלא משום דחוזר וניער. וא"כ ע"כ מוכח מג"נ דלא מיקרי כה"ג טעם שני בהיתר דאי ל"ה לא משכחת לה ג"נ כלל וכמש"כ. והא דבאמת ל"ד להא (דסק"ג) בדבר הפוגם י"ל דהתם כשפוגם הוה עליו שם היתר. אבל ביטול בס' כיון דחוזר וניעור לא נקרא עליו שם היתר כלל אלא דמעיקרא לא היה בכוחו לאסור משום מיעוטו עד שיתרבה. ועוד יש בזה סברא לאסור עפ"י דברי הפמ"ג (בפתיחה לתערובות) דנסתפק בחצי זית נבלה וחצי זית שחוטה שנפלו לתבשיל ויש כאן טעם בשר אי מצטרף השחוטה להנבלה לאסור ובאמת השיגוהו האחרונים מדברי הר"ן בע"ז גבי שני כוסות של יי"נ דכ' בהדיא דאינו מצטרף יין ההיתר לאיסור וכ"ה בהדיא בירושלמי המובא בתשובה זו של הרשב"א.. ומ"מ כאן לענין זה שהוא טעם שני נהי דקיי"ל דבהיתרא תו לא מצי למיחל עליו איסורא מ"מ הא באיסורא קיי"ל דאפי' נ"ט בנ"ט כמה פעמים לעולם אסור כיון דאתו מאיסורא. אלא דלמיחל עליו שם איסור מחדש לא חשיב כו"ה. אבל כאן להצטרף זה לפליטת האיסור גמור מהכלי השני שפיר י"ל דמצטרף גם זה דשם האיסור הוא בשביל השני' דלא הוה עליו שם היתר כלל. ומ"מ לענין עיקר הדין יש בזה הרבה צדדים להקל מטעמים אחרים חדא דכ"כ (בסקי"ד) דשי' הרמב"ם דשומן בחמין הוה נ"ט לפגם. וא"כ אפי' יקח מהם אח"כ לתבשיל זה ודאי הוי נ"ט בנ"ט דהיתרא כמש"כ הרב (סק"ג) כנ"ל. וגם לדעת התו' שם נמי כ' די"ל דאינו אלא ספק דלפעמים משביח. וא"כ בנתבטל תחילה י"ל דהוה חזקת היתר. וגם יש לצרף סברת הסוברין דאינו חוזר ובולע ממי ההגעלה. וכן אם לא נאמר נעשה נבלה וגוף המים לא יהיו צריכים ביטול נראה דיהי' בהכלי עצמה ס' כנגד הפליטת האיסור בעצמו ובשאר איסורין לא הוה אלא מדרבנן א"כ אין להחמיר כ"כ וצ"ע:

סימן קכב

ס"ג בהגה. אבל אם הי' האסור דבר חריף ואח"כ שהה הקדירה מעל"ע כו' הוא נפגם. נראה לי ראי' נכונה דהא מבו' בכל הפו' דסתם כלי עכומ"ז הם אינם ב"י כדהוכיחו מכמה סוגיות בע"ז אי משום גיעולי נכרים נו"ט לפגם. וכ' דהטעם דהוה ס"ס ספק שמא לא נשתמש היום. ואפי' נשתמש שמא בדבר הפוגם בתבשיל זה ע"ש. ואי איתא דד"ח אינו נפגם במעל"ע. א"כ הוה ג"כ להיפוך ס"ס לאיסורא. שמא נשתמש היום ואפי' לא נשתמש היום שמא נשתמש בדברים חריפים. וע"כ דאפי' דבר חריף נפגם לאחר מעל"ע ועי' (סי' ק"ג) מה שכתבתי שם:

ועיין ש"ך (סק"ב) שהביא בשם האו"ה דאם בשלו ד"ח בקדירה של בשר ב"י. אחר מעל"ע מבישול הבשר חשוב אב"י. אע"ג דאינו מעל"ע מבישול הד"ח ע"ש. ור"ל דאע"ג דקיי"ל גבי צנון שחתכו בסכין דבד"ח ל"א נטבנ"ט דהחריף מושך אליו כל הטעם בעין וחשוב טעם ראשון. וא"כ הד"ח שהי' בקדירה הוא חשיב טעם ראשון. מ"מ מה שהוא מבליע שנית לתוך הקדירה ל"א דג"כ הוא מבליע כל הטעם ויהי' כל מעל"ע מבישול החריף כקדירה שבישל בה בשר. אלא דלהבליע לא מהני החריפות. וא"כ הד"ח שהי' בתוכו קודם ט"ר [ולא יותר ע"כ דהא ודאי לא עדיף מהקדירה עצמה שלא הי' בה אלא טעם] כשהוא חוזר ונותן טעם בקדירה הוה טעם שני בהיתר ולא חיישינן לי' ואינו אוסר אלא כ"ז שהוא מעל"ע מבישול בשר הראשון. [דהבישול השני של הד"ח שהוא דרך בישול סתם אינו כהגעלה להכשיר את הקדירה והוה כל מעל"ע קדירה של בשר]. כ"ז שי' האו"ה והש"ך. ומיהו המג"א (בס' תנ"א סקל"א) כ' בהדיא להיפוך גבי מדוכה שדכו בה זנגבי"ל שחתכו בסכין של בשר כיון דהוא ד"ח חשוב המדוכה כבישל בה בשר ע"ש. ולסברת האו"ה דלהבליע ל"מ ד"ח פשוט דה"נ ליכא שום חששא דהזנגבי"ל לא עדיף מהסכין דהוה ט"ר. והזנגבי"ל במדוכה אף דהוא ד"ח להבליע אינו מבליע כל טעמו ואין במדוכה אלא טעם שני. ולא חיישינן לי':

שוב ראיתי שכבר הרגיש בזה האבן עוזר (ביו"ד סצ"ו) ועיין שם: והנה כ' שם להכריע כאו"ה דסתמא אמרו בש"ס אפי' הוה הבשר עם ד"ח לא מיתסר. ולולי דבריו אין הסתימת הזה מבורר ע"כ. דהרי ודאי אם הי' הבשר ד"ח בעצמו. או כגון נשתמש בכלי חלב חמוץ וחזק בעצמו. ודאי דהוא אסור אף בטעם שני דהרי גבי הא דאמר שם דהא דרב מכללא איתמר מסיק שם דשייפא שאני דנפיש מררי' טפי ע"ש. הרי בהדיא דאע"ג דבכ"ד טעם שני בהיתרא ל"ח לי'. בחריף ודאי מהני גם טעם שני. וא"כ ע"כ דאין הסתימות בכ"ג. וא"כ שפיר י"ל דגם אם הי' עם הבשר ד"ח מהני ג"כ להבליע בכלי טעם חזק שיתן גם

מפליטתו ט"ר. וכן ד"ח שנבלע בו טעם בשר או חלב י"ל דנותן בכלי ט"ר ג"כ לאסור אע"ג דלענין ס' קיי"ל דתבלין וד"ח שנבלע בהן איסור אינן אוסרין יותר מס' אף שהם עצמן אינן בטילים אפי' באלף כיון דהאוסר אינו הולך יותר מס' כמבו' (בסוסק"ה). מ"מ לענין הא דהכא י"ל דכמו דהחריף בולע עיקר הטעם ה"נ מפליט עיקר הטעם וצ"ע: ש"ד סק"ד ומה"ט אסור לבשל בכלים של עכומ"ז לכתחילה דליכא אלא חדא ספיקא. דאב"י אסור לכתחילה. דברים אלו לענ"ד קצת אינם מדוקדקים. דמשמע דמשום דאינו אלא ספק אחד אסור וזה אינו דהא בדרבנן סגי ספק א'. והוה ס"ס בדאו' וס"א בדרבנן דשרי. וכ"כ הש"ך (בס' פ"ג) גבי ד"מ. אלא פשוט דספק בדבר שאינו נו"ט או פוגם לא הוה ספק אלא על אותו היום. אבל כלי ישינה ודאי דנשתמשו בה הרבה פעמים דברים האסורים שנותנים טעם וליכא שום ספק ואסורה לכתחילה ופשוט:

ס"ח כלי שנאסרה בבליעת איסור ונתערב בטלה. מבו' בב"י בשם הרשב"א דקמ"ל דלא מיקרי יש לו מתירים בהגעלה כיון דצריך להוציא הוצאות. והגרעק"א בתשו' (סר"ז) הק' ע"ז דבל"ה הא בהגעלה ג"כ צריך להגעיל שיהיה בהמים ששים דאל"ה נאסרים המים ג"כ ובולע הכלי. וא"כ אכתי גם בהגעלה אינו אלא מתורת ביטול ובלא ביטול אין לו מתירים ע"ש. והנה בפשוט נ"מ לענין ליבון דהוא שורף ומכלה האיסור לגמרי. אבל באמת גם לענין הגעלה כ"כ לעיל (סק"ו) דע"כ אין ההגעלה מדין ביטול הטעם. דא"כ למ"ל הלכות הגעלה יטעמנו קפילא. ולא הוה להתורה לומר אלא דגעולי כלים אסור. וע"כ כיון דקבעה התורה דיני הגעלה היתר הוא. ואפי' יטעם טעמא דאיסורא טעם כזה לא אסרה תורה. וכיון דהתורה קבעה זה להתיר שפיר הול"ל דזה מיקרי יש ל"מ. וגם בל"ה מש"כ דאח"כ יחזור ויבלע מן המים לכאו' אין לנו בזה כלום דמה שיבלע פעם אחרת מלתא אחריתא הוא ובליעה זו כבר הלכה לה. וגם בל"ה שי' הגאונים דבשעת רתיחה אינו בולע. מיהו הרשב"א משמע דלא ס"ל הך סברא. ואין להאריך:

ס"ט בהג"ה ואם לקחו מן העכו"ם ביום שנתנו לו יש אוסרים כו'. ויש להקל בעת הצורך. הנה הט"ז האריך. וזה לשון המרדכי ולפ"ז כשמוליכין הסכינין לאומן נכרי והחזירם בו ביום ליכא ס"ס דספק לא נשתמש כלל לא חשיב ספק דרגיל להשתמש וכן היה מחמיר ר"ת יותר מכלי עכו"ם עצמו כו'. ומיהו באותן סכינין שמוליכין העבדים והשפחות אותן יש להתיר מטעם ס"ס. והנה דקדק הט"ז דמשמעות דבריו דבאותן שמוליכין לאומן לא מהני ס"ס דדווקא בעבדים ושפחות היקיל בס"ס והיינו אפילו בהחזירן למחר דבאותו יום כבר כ' דלא חשיב ס"ס וס"ל דהיינו אפילו בדיעבד דאל"ה מאי חומרא יותר מכלי עכו"ם התם ג"כ אסור לכתחילה ונתקשה בעצמו למה נחמיר באמת בס"ס. ונדחק בזה

הרבה וחולק על כל דברי הרב והב"י. ואף כי מי אנכי שאכריע בין ההרים הגדולים האלה. אך דרך הפשוט יורה הדבר לענ"ד כהרב והב"י בלי שום פקפוק כלל. ומש"כ להוכיח דע"כ אפילו בס"ס מחמיר מדכתב דלגבי עבדים ושפחות מתירין בס"ס מכלל דהכא לא שרינן בס"ס. ולענ"ד הפשוט דבאמת מש"כ המרדכי מקודם דספק לא נשתמש כלל לא חשיב ספק דרגיל להשתמש. אין זה סברא ברורה להוציאו ע"פ עיקר הדין מכלל ספק לגמרי. דהרי גבי כלי היין ביד עכו"ם רבו המתירין (בסקל"ו) בספק זה דלא נשתמש. וכ"ש כאן להצטרף לענין ס"ס. אלא דהוא חומרא בעלמא. א"כ מה שמסיק דהי' ר"ת מחמיר בזה יותר מכלי עכומ"ז (דהיינו דאע"ג דבכלי עכו"ם חשיב זה ספק שמא לא נשתמש היום. כאן בכלים של ישראל בבית העכו"ם דרגיל להשתמש. מחמרינן דאין לחשוב זה לספק] ע"ז גופא מה שהחמיר תחילה דזה שלא נשתמש כלל לא חשיב כאן ספק על זה גופא הוא שכ' שהחמיר בזה ר"ת יותר מכלי עכו"ם. והא גופי' הוא החומרא דאינו מן הדין. וכנ"ל בכלי יין. והיינו דמסיק דלגבי עבדים ושפחות שבבית ישראל דאיכא טעמא דמירתת קצת שם יש להקל ולחשוב זה ס"ס. אבל בכאן מחמירין דאינו חשיב ס"ס. וכ"ז היינו דווקא כשהחזירן בו ביום. אבל למחר דאפילו נשתמש י"ל שמא לא נשתמש עכ"פ ביום זה בזה התיר הר"ש. וכמש"כ הב"י וזה פשוט:

ולעיקר הדבר לדינא פשוט גם כן דתליא במחלוקת הפוסקים(בסימן קל"ו) דלשיטת הרמב"ן והרא"ה והר"ן דמתירין שם בכלי היין בשהה בדיעבד. פשוט דה"נ יש להתיר כאן. ומש"כ הט"ז דדווקא שם דאפילו שהה. בתשמיש לפ"ש אינה אלא גזירה דרבנן הוא תמוה מאוד. דהתם בכלי היין דרגיל להשתמש ג"כ יין ואם נשתמש הוה איסור גמור דהרי ודאי הוה לשבח. ומשו"ה ודאי אין להקל שם משום ספק אחד דלא נשתמש. אלא בלפ"ש. אבל כאן לבד הספק דלא נשתמש יש ספק דנשתמש בדבר הפוגם. א"כ כיון דחשבינן מיהו בלפ"ש. ספק דלא נשתמש עכ"פ לספק אחד. להתיר מיהו בספק גזירה דרבנן. כ"ש כאן דהוה עם ספק דלא נשתמש כלל עוד ספק דבר הפוגם. דודאי חשבינן לי' לס"ס ובודאי יש להתיר. וכיון דאף ר"ת לא כ' זה אלא בתורת חומרא בודאי יש להקל בעת הצורך כדברי הרב ובאמת הייתי יכול לומר בדברי ר"ת דהיינו לכתחילה כדברי הת"ח שהביא הט"ז. ומה שהקשה דהא בכלי עכו"ם גם כן אסור לכתחילה. לענ"ד יש ליישב בפשיטות דבכלי עכו"ם כ"כ בש"ך ס"ק ד' דמן הדין היה לנו להתיר לכתחילה דהוה ס"ס בדאורייתא וספק א' בדרבנן. אלא דספק לא נשתמש לא שייך חלא על אותו יום לבד. אבל ודאי דכבר נשתמש בו הרבה פעמים. וא"כ בדרבנן אין כאן ספק כלל. דודאי הוה עכ"פ כלי איסור שאב"י. אבל כאן אי הוה חשבינן שמא לא נשתמש לספק

גמור הו"ל למישרי אפילו לכתחילה. וא"כ י"ל דהיינו דהחמיר ר"ת לכתחילה מיהו כיון דלקמן סקל"ו גבי כלי יין דעת הטור וכמה פו' לאסור ע"ש בב"ח. יש לנו לומר ג"כ בדעת ר"ת שכוונתו להחמיר אפילו בדיעבד. דחד דינא הוא כנ"ל. ומ"מ אינו אלא בתורת חומרא ולעת הצורך יש להקל וכמש"כ הרב כאן ושם. וזה נכון לדעתי לדינא:

ט"ז סק"ז דאטו חצי יום או שעה כתיבי בגמרא באמת בדף ס"ט גבי רבא כי שדר גולפא להרפניא כו' אמרינן לפי שעה גזרו רבנן. ואולי די"ל בטעם המקילין דס"ל דהך שעה אינו שעה הרגיל בש"ס דהוא א' מי"ב ביום. אלא הקילו בספד"ר בעלמא דהוא שעה של תורה דאינו אלא בוקר עד חצי היום וערב לאחר חצי היום כמש"כ גבי חקירות עדות באיזה שעה. ומכל מקום לדינא נכון סברת הט"ז:

סי"א כלים ביד עכו"ם ומלפ"ת שחדשים הם ובהג"ה וי"א דאי"נ נראה מדברי הרשב"א שהוא הי"א דאפילו בדרבנן לא סמכינן אעכו"ם מלפ"ת רק בעדות אשה ועי' לעיל סי' ט"ו ס"ג אין סומכין על העכו"ם בעגלים הנקחים בשוק. והוא מדברי הרשב"א והולך לשי' ומ"מ סתמו שם כהרשב"א אע"ג דלא קיי"ל הכא כוותי' וע' מה שכתבתי שם:

סימן קכג

ס"א סתם יינם של עכומ"ז אסור בהנאה עי' בה"ב בשם א"ח דשיעורו בכל שהוא. והוא מדברי הרמב"ם פ' י"א והכ"מ כ' מקורו מהא דאוסר בכ"ש. והלח"מ השיג דהתם בד"ח כדמוכח סוגיא (וזה מוכרח ע"כ לענ"ד דהא התם חשיב נמי כל איסורי הנאה שוה"נ וע"ע. וא"כ כל הנהו נמי. והרי הר"מ כ' משום דכתיב מאומה בקרא ע"ש. ואינו אלא בעכומ"ז] והלח"מ כ' ממתני' דיי"נ שנפל לבור כו' וגם זה אין שום הכרח דהרי בכל האיסורים פשוט בכ"ד דגם כן אוסר תערובות אפי' בכ"ש איסור שנתערב אלא דאינו אוסר אלא עד ס' וביותר מס' הוא מתבטל ויי"נ אין לו ביטול אבל לענין עיקר דין שיעור האיסור אין מכאן ראי' כלל. ובספרי בכורי יוסף ס' כ"ז כ' ראי' נכונה מהא דב"מ ד' נ"ה דחשיב חמשה פרוטות ולא חשיב הא ע"ש. ומה שהקשיתי שם מהא דהגיע לכיפה שמעמידין בה עכומ"ז דאם בנה שכרו מותר דמכוש אחרון לית בי' ש"פ ראיתי בהר"ן ר"פ השוכר אה"פ גבי מאה חביות במאה פרוטות שהביא דברי הרשב"א דכ' לפרש דהיינו כיון דלית בי' ש"פ לא אמרינן דכולי אגרא מיתפס בי' ע"ש. וא"כ שפיר י"ל דאותו הכ"ש דאיסורא בודאי צריך להוליך ליה"מ ואסור אפי' בפחות מש"פ ודוק ועב"י בשיטת הרשב"א דכתב דאפילו לשתיה לא נאסר אלא בגזירת י"ח דבר. והוא תמוה לענ"ד מהא דמגלה י"ג דאמר המן לאחשורוש אפי' אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהן זורקו ואינו

שותהו ע"ש. הרי שע"כ הי' איסורו מכבר קודם בית שני. והתו' בדל"ג ד"ה כסי למדו ג"כ מלשון המדרש בזה לענין הדחה ע"ש וצע"ג:

שם בהגה ובזה"ז שאינו שכיח שמנסכים כו' ע' רא"ש שהעלה דיל"ד דאין אוסרין במגען בהנאה דהוה כמדדו ביד דקיי"ל דאינו אוסר משום דטריד וכ"ש בזה"ז שאין מנסכין כלל אלא דקשה לי' דמ"מ מנין לנו להתיר סת"י דנאסר במניין. ולכאורה הי' נראה כיון דלא מצינו גזירה בפ"ע על מגען. וא"כ לכאורה כיון דמצינו לענין מגען דמותר בהנאה היכי דליכא חשש ניסוך ה"נ ודאי בסתם יינם והוה כמפורש הטעם דקיי"ל דמותר היכי דלא שייך הטעם. אלא שבסקכ"ד ס"ב הביא הרב דעת התו' וסייעתו לענין גר תושב בזה"ב דיינו אסור בשתי' ומגעו אינו אוסר כלל הרי דע"כ צריך לחלק בזה. ומיהו לפמש"כ הראשונים (ע' ת"ה ריש ב"ה) דבתחילה הי' על היין רק איסור שתי' כמו פתן ושמנן. ואח"כ החמירו ביין משום ניסוך לאוסרו אפי' בהנאה. א"כ י"ל דגזירת מגען הוא בגזירה שני' כשאסרוהו בהנאה. דהא בגזירה ראשונה הי' יין שוה כשמן ושלקות וש"ד. ולא משום חשש ניסוך. דאם היו חוששין לניסוך היו אוסרין תחילה בהנאה. וא"כ ודאי לא גזרו אז על מגען כלל. וא"כ בג"ת שלא הי' בכלל גזירה שני' לענין הנאה אלא דיינו כשמנו א"כ נשאר מגעו לגמרי להיתר. אבל לענין א"ה ודאי הי' מגען וסתם יינן שוה. וכל שאינו אסור בהנאה במגעו משום דנגיעתו לא חשיב לחשש ניסוך. גם סתם יין אין בו חשש ניסוך ואינו אלא כשמן להיתר הנאה:

ט"ז סק"א ועכשיו דמקרבי קמא דעכומ"ז ולא שפכי כדרך ניסוך פנים מקרי תקרובות ולא נסך כו' נראה דכוונתו דנסך קיי"ל כת"ק דריב"ב דאסור אפי' שלא בפני עכומ"ז. אבל כל שאינו נסך וזריקה המשתברת קיי"ל דאינו אסור אלא בפני עכומ"ז לפנים מן הקלקלין ושלא בפני עכומ"ז לא מיתסר. וכן לא מיתסר הנמצא ביד עכומ"ז כל שאינו מוצא לפנים מן הקלקלין כמבואר בסי' קל"ט ס"ה וא"ע אין לאסור יינם בהנאה ודוק:

שם סק"ג באשר"י כ' כו' ואי משום דלאו בר ניסוך והא יין מזוג נמי לאו בר ניסוך כו' וקשה למה לא כ' הטור כן. והנה המעיין ברא"ש שם יראה אף דמתחלה כ"כ בפשי'. אבל תיכף אח"ז מסיק בשם הרמב"ן והשיג על הרמב"ם בעירב בו מעט דבש דאין ללמוד מדין ניסוך פנים דאינהו מקרבי אפילו פירות דקל ובנות שוח כו' וא"כ פשיטא דאין לנו ללמוד ניסוך שלהם מדין פנים. ואין ראי' ממה שמזוג אינו ראוי בפנים לענין ניסוך שלהם. וא"כ שפיר י"ל לענין מבושל דהא דלא אסרוהו הוא משום דקים להו דהא לאו בר ניסוך לדידהו ול"ק כלל ממזוג וכדברי הטור ופשוט:

שם סק"ד רש"י פי' גבי אלונתית מותר בהנאה משמע דבשתיה אסור ודחק ליישב כו'. והנה זה י"ל בפשיטות דנהי דאלונתית בטל מינה תורת יין שאינו ראוי לנסך. אבל הא יש בה שמן אפרסמון כדאי' בברייתא וא"כ דין שמן של עכום"ז דאסורה למשנה ראשונה לא בטיל מינה בודאי לאסור בשתי' ורש"י לשי' לקמן דף ל"ו בתוד"ה אשר דר"י נשיאה דהוא אמורא הוא שהתיר את השמן ע"כ פירש הברייי' לפי דין משנה ראשונה דשמן נמי אסור וכ"כ בברייי' בס"ד גבי ג"ת יינו כשמנו ע"ש. ומיהו האמת לדינא כמש"כ הב"ח דשל ישראל ביד עכום"ז הוא אסור מחשש תערובות יינם כדקיי"ל לעיל גבי כבשים שדרכן לתת לתוכן יין. ואלונתית שלהן עצמן דודאי ע"כ יש בהן יינם דהוה ידוע אסור בהנאה ושל ישראל בידן דלא הוה רק כדרכן מותר בהנאה וכדאמרינן בש"ס גבי כבשים. ולק"מ קושית הדרישה. אבל שלנו שנגע בו עכום"ו ליכא איסורא כלל ומותר אפי' בשתיה. וכן פרש"י גופי' גבי שמואל ואבלט שם ע"ש ומצאתי שנתעוררו לזה בהגהות החדשות:

ס"ה נתערב יין חי במבושל משערים כאילו הי' המבושל מים מדברי הש"ך נראה שמפרש דבטל בששה והנה כן משמע:

לפרש בדברי הג"א והובא בד"מ. אבל בב"י בשם הרשב"ץ מבו' בהדיא דתלי אם הי' לו מראה יין כשנתערב במים. וסברתו נראה דלא שייך ללמוד מהא דנתבטל במים בששה. דהתם הרי המים מקלקל את היין וה"ה כמו שאינו דהא גם יין שנאסר כבר מתבטל במים בששה. ואילו יין ביין אוסר בכ"ש. אלא דאם הי' מתבטל מראה היין בתוך המים מצינו בזבחים ע"ז גבי קדשים דדם שנתערב במים אם יש לו מראה דם כשר. ואמר התם דנתערב בדם חיה רואין אותו כאילו הוא מים. ומסתמא דה"נ ביין נסכים שנתערב ביין חולין. וס"ל דה"נ יש לומר לדידהו ביין חי במבושל דאם לא הי' מראה יין כלל במים גם ביין מבושל לא מנסכי לי'. וע"ש שמסיק דאין להקל כיון דלא נודע לנו דרך עבודתן. וכוונתו כעין דברי הרא"ש שהבאנו בט"ז סק"ג. דהא הם מקרבי גם ב"ש כו'. ומ"מ נראה בזה"ז שאין מנסכים כלל. אלא דאנו אוסרין מגען משום ל"פ בכה"ג כיון דלדידן לא מיקרי זה יין כלל. א"כ לא שייך בזה ל"פ וה"ה חשוב כמבושל. ואף ברוב מבושל לחוד נראה ג"כ דל"ש ל"פ ויש להתיר:

ש"ך סקי"ח. ומצא ד' ל"ד אלא יותר משלשה ומחצה כו' כמה מהדוחק בזה דהא קיי"ל בכ"ד דלא אמרינן ל"ד לקולא כדאי' בריש סוכה. וכבר הושג מכל האחרונים דהכא דלא הוה אלא קיוהא דווקא ד' ממש ע"ש ונכון: שם סקכ"ו בב"י בשם או"ח דחרצנים ששרפן אפרן מותר והקשה ע"ז מדברי הריב"ש דיי"ן אפרן אסור. והב"מ כ' דלק"מ דהכא החרצנים אינן אסורין בעצמן אלא משום בליעת היין וכיון דנתייבשו מותר כ"ש אפרן.

ולענ"ד יש מקום לדברי הש"ך וכ"ש לשי' הא"א בעצמו דהנה בתפל"מ מקשה על הך דינא מהש"ס שהובא בט"ז גבי הא דרמי ב"ד דטוינהו בפורצני דפריך ודילמא דיי"נ נינהו כו' וכ' דהתם הי' הנאה קודם שנשרפו. וזה תמוה דהרי אפי' בעצים דהן עצמן א"ה כ' התו' בר"פ כ"ש דאין ההנאה אלא לאחר שנשרפו. וע"כ צריך לומר דדווקא נתייבש נבדל האיסור והוא מותר. אבל נשרף הרי גם האיסור נשרף עמו וכמו שהיי"נ אינו ניתר בשריפתו גם החרצנים הבלועים ממנו הם באיסורן כמקודם ולפירשי' הסוברים דיי"נ הבלוע באינו מינו כל החתיכה כגוף האיסור ואסורה אפי' למכור חוץ מדמי איסור שבה. א"כ הרי החרצנים כעצי איסור. וא"כ א"ש קושי' הש"ס דאף דתהי' מותרת לאחר שריפה מ"מ אסור לכתחילה ליקח להנות בהדלקתה כמו עצי כה"כ וקליפי ערלה דהותרו בשריפה ואפ"ה ודאי אסור להבעיר להנאתן כמבואר בר"פ כ"ש בכל הסוגיא ע"ש. אבל הרי שי' האו"ח בב"י סקי"ד דרשאי למכור חוץ מדמי איסור שבה. הרי דאין עליהם שם איסור ובודאי דאין הנאה משריפת היין עצמו וע"כ הא דאסר שם גבי פורצני הוא משום דכ"ז שלא נבדל מהבלוע יי"נ הוא כיי"נ ואסור אף לאחר שריפה כשי' הש"ך וצ"ע: סט"ו המחמץ בשמרי יי"נ כו' כל העיסה אסורה בהנאה. משמע דאסורה אפי' למכור חוץ מדמי איסור שבה. וכ"ה לקמן סקמ"ב ס"ב גבי אפה בעצי אשירה דמי כל הפת אסור וע' סרט"ז גבי קונם מעשי ידי אשתי כ' הש"ך סקכ"ח דאינן אלא דמי מעשי' וכבר כ' שם דזה צ"ע. ולכאו' לענ"ד הא דסקי"ד ס"י גבי כבשים שנתן בהם יין. ודלקמן סי' קל"ד ס"ה גבי יין במים שהכשירם לשתי' שנחלקו שם הראב"ד והפו' אם רשאי למכור חוץ מדמי איסור תלי ג"כ במחלוקת זה. אבל שם בשני המקומות פסק הרב להיתר ואולי דסברתו דבזה שהכא שהוא מעמיד גרע טפי ולענ"ד גם בהני דמכשירין ל"ג ממעמיד. ושי' הר"ן להיפוך דבסי' קל"ד גבי מים הביא הב"י משאו להחמיר וגבי פת פסק להקל בסופ"ג דע"ז וצע"ג:

ש"ך סקל"ח. אם לא שחתם את הגיגית. היינו כמש"כ התו' והרא"ש להחמיר ע"ש. והנה בב"י כ' לדקדק בדברי התו' שכ' דצריך ליזהר שלא יהי' ברזא בגיגית דאכתי יש לחוש שמא יוציא בכוס וכה"ג ע"ש. וכ' דס"ל דלזה ל"ח ע"ש. וא"כ ל"ב חתימה ושלא כדברי הש"ך. והמדקדק היטיב בדבריהם לענ"ד יראה דקאי אחתם הגיגית שכ' מקודם שיש להחמיר כן. והוסיפו אח"כ דעדיין יש לחוש לברזא ול"מ גם החתימה במקום שיש חשש ברזא. אבל זה ודאי דלא חזרו ממש"כ קודם דצריך להחמיר ולחתום [ומיהו זה אפשר כהב"י דחשש ברזא חמיר יותר. ואפי' לפי שי' ר"י שהקיל בגיגית אפשר דחשש ברזא

חמיר יותר ע"ש] ובט"ז (ס"ק י"ד) נראה שנמשך אחר פשטות דברי הב"י להקל לכתחלה בלא ברזא ולענ"ד צ"ע:

סי"ז ונאסר כל מה שבגת אפי' לא נגע אלא בחרצנים כו'. ע' טור בשם הרמב"ן דאינו נאסר אלא מקום מגעו. וכ"כ הב"י בשם רי"ו בשם רשב"ם וכאן השמיט דעתם לגמרי. והנראה טעמם שיצא להם זה מסוגיא (דדף ע"ה) ע"ה שנגע באשכולות דפסקינן דאשכול וכל סביבותיו טמאין והשאר טהור. ואמרינן (בדף ע') השתא טהרותיו טהורות יי"נ מבעיא כו'. שוב ראיתי שכ"כ בפירוש הר"ן בסוגיא דנגע באשכולות בשם הרשב"ם. ונראה שמסכים עמו. וצ"ע קצת על הב"י שלא הביאו] וא"כ י"ל דשפיר השמיטו שי' זו דהתו' (בדף ס') ד"ה זיקא כ' דההיא סוגיא דווקא לאחר דריכה שמהודקות היטיב היטיב ולכן מפסיק ע"ש. אבל השתא אצלינו לא נדע אם יהי' הפסק כעין שלהם ודוק:

ס"כ גת סתומה ומלאה כו' וירד ממנה יין עם חרצנים לתוך הסל אין על מה שבגת תורת יין הגרע"א כ' דלא נראה כן משמעות כל הפו' דהרי הרא"ש כ' כן בפירוש דברי ר"ה שהחזיר גרגותני לגת ולא פירשו כן כל הראשונים. וגם הרמב"ן חולק בזה בהדיא ע"ש. והנה מש"כ שהרמב"ן חולק אין לו ענין כלל דהרמב"ן סובר דלפי המסקנא גם בפקוקה ומלאה אסור והרי חלקו עליו בזה כל הפו' ופשי' דלא קיי"ל כוותי'. ומש"כ דכל הפו' שלא פירשו כן חולקין על הרא"ש. לענ"ד הנה הרא"ש כ' בעיקר הדין דהיא סברא פשוטה ובאמת היא פשוטה מאד דמה לנו מה שנמשך במקום אחר כיון דמכלי זו לא יצאה המשכה ומה שלא פירשו כן הפו' בדר"ה נראה פשוט דלא משום דפליגי על הדין אלא דטעמם כיון דבסוגיא דלעיל אר"ה בפשי' דהתחיל למשוך בגת נעשה יי"נ למשנה אחרונה וחזרו לומר בשביל זה אין דורכין עם העכומ"ז א"כ מסתמא גת שבימיהם הי' נעשה המשכה בגת. ואין לנו לחדש בסוגיא אופן זה דאין המשכה בגת דלא איירי בה הש"ס אלא דר"ה קאי לפי משנה ראשונה וכדפרשוה הש"ס ודוק:

עוד נ"ל דבאמת יש מחלוקת קצת לדינא אבל בהך דינא כו"ע מודי דהנה הט"ז הק' על דברי המחבר שמסיק דנגע בסל והחזיר לגת אוסרו דבל"ה ליתסר משום ניצוק. ע"ש שנדחק דלא איירי כאן משום ניצוק. ולענ"ד בסברת הרא"ש בזה דהיין שבסל הא עדיין מעורב בחרצנים אלא דכיון דמתוך הסל נעשה המשכה חשיב כולו יין. ובאמת יש מפרשים ס"ל במימרא דר"ה דהתחיל למשוך נעשה יי"נ דדווקא מה שנמשך. אלא שהפו' הכריעו דכולו נעשה יין ומ"מ פשוט דאינו יין מצד עצמו אלא דהיין הנמשך הוריד גם עליו תורת יין וזהו כעין ניצוק. ועפ"ז נ"ל כמו דקיי"ל דיין שנאסר בניצוק אינו אוסר יין אחר בניצוק. ה"נ יין שבגרגותני כיון דאינו יין מדין עצמו אלא משום

מה שנמשך ממנו אין לו כח יותר מנאסר בניצוק דקיי"ל ניצוק בר ניצוק אינו אוסר ואין לו כח לאסור יין אחר בניצוק. וה"נ יין הנאסר משום המשכה אין לו כח לאסור בניצוק. ואפשר דהפו' פליגי בדין זה וס"ל דהוא כיין גמור לאסור אף בניצוק ומשו"ה לא מצי לפרושי לדר"ה הכי דא"כ תקשי דאפי' לא החזיר ליתסר היין שבגת משום ניצוק לפי' רשב"ם שם דיין שבגרגותני נאסר תיכף משום כחו. ובשלמא לפי משנה ראשונה דאינו יין אלא מה שבבור. והיין שבגרגותני אינו נאסר אלא משום ניצוק א"ש כמש"כ התו' דהיין שבגת הוה ניצוק בר ניצוק. אבל לפרש לפי משנה אחרונה ובהך גוונא דאין ההמשכה מתחלת אלא מהגרגותני. אבל הרי בהגרגותני מיהות כבר נעשה המשכה והא לא ס"ל דהך המשכה אין עליו אלא דין ניצוק [וכמש"כ בסברת הרא"ש] א"כ ודאי תיקשי דליתסר כל הגת גם בלא החזיר משום ניצוק ומשו"ה לא פירשו כן בדר"ה. אבל בעיקר הדין דאין ההמשכה מתחלת אלא מהגרגותני זה דבר פשוט ולא פליגי. וא"כ הגת אין עליו תורת יין כלל ואינו נאסר עוד משום מגע עכומ"ז. ואין לומר דמ"מ כיון דקיי"ל דניצוק חיבור. א"כ גם על דין ההמשכה גופא כשירד היין מן הגת להגרגותני ונעשה תיכף דין המשכה על הגרגותני יחשוב דין המשכה גם על הגת משום הניצוק דכו"ה ודאי לא חשיב ניצוק דהא ביין המותר בהנאה קיי"ל דלא חשיב לניצוק חיבור. ובכ"ד קיי"ל ג"כ דניצוק אינו חיבור. ובודאי דלזה ג"כ ל"מ ניצוק ודוק היטיב:

שם נאסר מה שבגת משום תערובות יין שבסל הט"ז הביא שהרשב"א נתקשה בזה דכיון דאינו חשיב יין לאסור במגע עכומ"ז למה חשיב יין לאסור בכ"ש ע"ש. ולולי ד"ק איני מבין התמי' בזה דהא לענין מב"מ ביי"נ בתר שמא אזלינן וכיון דחזינן דבהמשכה וניצוק נעשה גם מה שבגת יין גמור ודאי דלענין שמא ודאי דקרי לה אינשי יין. וכי ב"א מדקדקין בזה אי הי' כבר ע"ז המשכה או ניצוק או לא. בודאי חמרא קרי לה. וכ"כ הרשב"א בעצמו גבי שמרי יין דחשיב מב"מ כמבואר לקמן סוסקכ"ו ע"ש שם ואם יש בחרצנים ס' כו' מותר לשון התו' ד' נ"ז ד"ה אבל כו' עוי"ל דמיירי שיש יין הרבה ביחד בגת דהוה מב"מ כו' נראה כוונתם דהיכי שייך שהחרצנים מבטלים כגון שהמשהו יין אסור שמתוך הסל הוא בא בתחלה להחרצנים ואז הם מבטלין אותו תיכף אף שהם מעורבין גם עם יין ביניהם סלק את מינו כמו שאינו אבל כל שנתערב ביין הצלול תחלה כיון דהוא צלול ודאי דהיין הוא נאסר ואין שייך לסייע פליטת החרצנים לבטל כיון דהוא דבר גוש וצונן ואין פליטה לצונן. ובודאי דזה נכון לדינא. וא"כ צריך לפרש גם כאן כגון שנתערב בחרצנים תחלה. או אפי' בנתערב תחילה בהיין מ"מ מהני ס' בהחרצנים לבטל הבליעה בתוך החרצנים להתיר את החרצנים עצמן. ואע"ג דכל היין ודאי נאסר כנ"ל. לא אמרינן

בהא חנ"נ להצריך ס' כנגד הכל כמבו' לקמן (סי' קל"ד) ועש"ך שם (ס"ק ט"ז). סכ"א אין דורכין עם העכומ"ז בגת כו' ואפי' הי' כפות הגר"א כ' דכ"כ התו' דבעיא דינוקא דמתיר בציירא לידי' היינו דיעבד וכוונתו למש"כ התו' שם דעל מעשה שאלוהו כו'. וכן הבין לכאו' הרש"א בר"פ השוכר את הפועל תוד"ה שכרו לסתם יינם. אבל אח"כ כ' דמדברי התו' שם ר"פ השוכר שכ' דההיא דאין דורכין עם העכומ"ז בגת בלא ציירי לידי' איכא למימר דהיינו לכתחלה משמע דמפרשי ההיא בעיא לכתחילה. ולפ"ז נפרש ע"כ בכוונת דברי' שע"י מעשה שאלוהו. כוונתם היינו שפירשו לי' דעל ציירי לידי' מבע"ל דאי בעו מיני' סתמא לדינא הו"ל לפשוט כמתני' דאין דורכין. וזה סותר לדברי הגר"א. ומיהו משום הא לא איריא. וי"ל דכוונת התו' בר"פ השאה"פ אינו על בעיא דינוקא. דהתם דמתיר בציירא לידי' ודאי אינו אלא דיעבד. וא"כ ע"כ מוכח דהא בלא ציירא דאיכא מגע עכומ"ז אפי' בדיעבד שכרו אסור והא דלא אייתי זה שם לאפשי' בעיא ע"כ דלא בעי הש"ס למיפשט מינוקא אלא כוונתם על בריי' דלמשנה אחרונה דאין דורכין. וכ' לרווחא דמלתא דעכ"פ בלא ציירי לידי' דאיכא מגע עכומ"ז ודאי אין דורכין אע"ג דלא הוה אלא סתם יינם. אבל מדברי התו' (ד' נ"ה) ד"ה אר"ה שכ' דיש להחמיר לכתחלה למ"א אפי' בלא המשכה ואע"ג דלא גזרינן לקמן לא ציירי' אטו ציירי' כו' מבו' בהדיא דס"ל דצייריי' מותר לכתחלה וכדברי הרש"א דלא כהגר"א:

מיהו בשי' הרמב"ם ודאי י"ל דס"ל לפרש כן דכיון דתני סתמא אין דורכין ודאי דלכתחילה יש לאסור בכ"ג ואפי' ציירא לידי' והוא כפות וההיא דינוקא ע"כ היינו בדיעבד דווקא וע' מש"כ בזה בסי' קכ"ד בשי' הרי"ף: ט"ז ס"ק ט"ו. שמא יגע בידים ואע"ג דברגל נמי יש איסור כמש"כ (בסי' קכ"ד) מ"מ שאני הכא שישראל דורך עמו כוונת קושי' כמש"כ הש"ך סקמ"ג דלשי' המחבר אסור בדרך ברגל גם בהנאה. כמו במדדו ביד. והכא דווקא בדרך ע"ג דפים דהוה כמדדו בקנה וכן מבו' בדברי הט"ז (סקי"ז) ע"ש. ומשו"ה מקשה למה דווקא יגע בידים. אפי' ברגל נמי אם יגע בגוף היין יאסור בהנאה. אבל תי' מה שהישראל דורך עמו אין לו שום הבנה שאם הוא מפרש ג"כ כש"ך שדורך ע"ג הדף ואינו נוגע אלא בדף. א"כ הרי אפי' ביד אינו אלא כמדדו בקנה. ולענ"ד פשוט דאינו חמור מכחו דבמסייע ישראל שרי אפי' בשתי'. ואם מפרש שמא יגע בידיו שעל גוף הענבים והיין אין הבנה מה קולא יש במה שישראל דורך עמו. ועוד משמע לי דבכה"ג לא שייך סיוע הישראל כלל שבכל ענבה יחידית שדורך העכומ"ז ודאי אין כח ישראל מסייע עמו בזה והוה כחו לבד וצע"ג:

סימן קכד

ע' כה"ך שרמז לתשו' הרשב"א בב"י סי' קי"ט דמחלל שבת בפרהסיא אוסר יין במגעו. ולענ"ד הרשב"א לשי' דס"ל דג"ת אוסר במגעו. וא"כ ס"ל דמגעו דינו ממש כיינו. וחדא גזירה היא. וכיון דקיי"ל דמומר לחלל שבת ה"ה כמומר לנסך. ויינו ודאי אסור. ה"נ מגעו אוסר. אבל לפמש"כ הרב להקל דג"ת אינו אוסר אפי' בשתי'. לפי שאינו עובד עכומ"ז אין מגעו אוסר. פשוט דה"נ מומר לחלל שבת כיון דחזינן דאינו עובד עכומ"ז. אינו אוסר במגע. ויש ראי' לזה דבריש חולין גבי עכומ"ז דגריעי טפי וגזרו על יינם. פריך שם על לשון כעכומ"ז גמורים למאי הלכתא. ומסיק לבטל רשות. ולמה ל"א לאסור יין במגע. ומשמע דזה ל"א כיון דאין אדוקין בעכומ"ז אינו אוסר. וכן משמע לשון רש"י בע"ז ל"א ריש ע"ב דכ' דכותי אינו מנסך ע"ש. וא"כ כ"ש מומר לחלל שבת. ולשי' הרשב"א צ"ל דהתם היינו לפי שאינו חביב עליו כ"כ הניסוך סגי לי' בחו"א ככל מידי דרבנן. אבל בעיקר הדין מגעו ויינו שוה. ובריש חולין ל"א כעכומ"ז גמורים לאסור מגען. דלשי' הרי הוא ממילא בכלל יינם ואפילו ג"ת אוסר ודוק ס"ד בני השפחות כו' שמלו ולא טבלו הגדולים אוסרין היין בשתי' והש"ך האריך להשיג דהני ל"ד לגר שמל ולא טבל. דשאני עבדים שבע"כ מתייהדים מאימת רבם כו' וכן הוכיח מלשונות התו' והר"ן. וגם לפ"מ דמסיק הש"ס דעבדים קטנים שלא טבלו עושין יי"נ א"כ ע"כ גדולים אפי' בהנאה אסרו דאיל"ה מאי נ"מ בין גדולים לקטנים כו' ולולי ד"ק איני רואה מכ"ז שום השגה דנראה דלפ"מ:

דמסיק דבב"ש מודה רב דקטנים אינם עושים לפי דנולדו ברשות ישראל אינן נמשכים אחר עכומ"ז כ"כ. א"כ נראה ברור דהוה"ד דבגדולים נמי מהני הכא בב"ש דל"ג מגר שמל ולא טבל דעלמא דעכ"פ לכו"ע אינו אוסר בהנאה. והכא ל"א הך סברא דבע"כ מתיהדים כדאמרינן גבי עבדים דהני אינן נמשכים אחר עכומ"ז. וכדמהני גבי קטנים דעדיפי אפי' משאר גר קטן שמל ולא טבל דודאי אוסר בשתי' מיהו לרב. כמש"כ התו' דאינו גר עד שימול ויטבול. והני ב"ש עדיפי דקטנים אינם אוסרין כלל כ"ש דבגדולים ל"ג מיהו משאר גר שמל ולא טבל דאינו אוסר בהנאה. ומש"כ התו' בד"ה גדולים. דגדולים אוסרין אפי' בהנאה. היינו לפי ס"ד דלא הוה ס"ל לחלק בינייהו וכן בע"ב שם דהקשו דנימא דוכן קאי אגדולים דב"ש כמו בעבדים. צ"ל דלפי"ז באמת הוה אמרינן דגם בגר שמל ולא טבל אוסר בהנאה ג"כ דב"ש ודאי ל"ג משאר גר כנ"ל וכן הר"ן שכ' ג"כ דב"ש הוה כעבדים הרי איהו ס"ל ג"כ בגר שמל ולא טבל דאוסר בהנאה. אבל לפי הסכמת הפו' בגר שמל ולא טבל דאינו אוסר בהנאה הוה"ד הני. וגם (בד' ס"ד) דכ' שם התו'

דעבדים וב"ש גריעי מגר שמל ולא טבל. היינו נמי לפי"מ דס"ל שם דגר שמל ולא טבל אינו אוסר כלל אפי' בשתי' אבל לפ"מ דמסיק שם דאין להקל ע"כ ב"ש עדיפי כנ"ל:
ובאמת יש לעיין דלפי תחלת דבריהם שם סותרין קצת דבריהם כאן דא"כ לא מתרצו מידי קושית הר"א דלישני הש"ס דהכא מלו ולא טבלו שאני ככל שאר גר דעלמא. ומנלי' להש"ס למיפרך בשביל הך סברא דהכא גרע. ואע"ג דלפי דבריהם שם ע"כ דהם גרועים בגדולים מ"מ הרי בקטנים ודאי י"ל דלא שייך הך סברא והוה כגרים שמלו ולא טבלו דעלמא ומשו"ה אין אוסרין. ולענ"ד צ"ע]:
וגם הרשב"א שכ' דגדולים אוסרין בהנאה קאי בלא מלו ג"כ וכשי' דקטנים אפי' לא מלו אין אוסרין כלל אבל מלו ודאי ל"ג מכל גר שמל ולא טבל. ומש"כ הש"ך דבעבדים אוסרים אפי' בהנאה זה ודאי אמת לפי שי' התו' אבל ל"י מאי קשיא לי' לבני שפחות הא בהדיא מסיק בש"ס דוכן לא קאי אלא אדיוקא דמלו וטבלו אין אוסרין. אבל הא דלא טבלו דקתני דדוקא גדולים אוסרין ודאי לא קאי אלא בב"ש דבעבדים אפי' קטנים נמי. וכן הוא לשון הש"ס גדולים אין קטנים לא דאין אוסרין כלל וע"כ בב"ש דווקא ולא קאי כלל אעבדים. [וגם י"ל דבהא דמי עבדים וב"ש דמחלקינן בין גדולים לקטנים אבל כל חד כדיניי וכה"ג מצינו בכ"ד]. וגם מלשון הרמב"ם דכ', סתם אוסרין אין ראי' דלא כלל הר"מ אלא דבעובד עכומ"ז הוה לשון אוסרין בהנאה אבל הני דבהא גופא אייריגן דאע"ג דאין עובדין עכומ"ז אוסרין ודאי דסגי לומר דאינו אלא כדין עכומ"ז שאינו עובד כומ"ז ודוק היטיב: סי"א וי"א דאם נגע ברגלו אינו אוסר בהנאה. ובדבר אחר שבידו אינו חולק כלל. וע"כ דזה חמור טפי מרגלו. ויש ראי' לזה מדברי התו' ד"ה אי אשכחנא תנא דשרי כר"ש. דהקשו דמנלי' דר"ש שרי ברגל גופי' דלמא לא שרי אלא בקנה [והיינו דס"ל דמנפל לבור אין ראי' דהתם מוכחא מילתא דאניס וכמ"ש שם בסמוך ד"ה תינוק ע"ש ודוק] ותי' דס"ל דרגל לא חמיר מקנה הרי דפשי' לי' להש"ס שיש להקל ברגל מבקנה. ועי' רש"א שם שכ' בתד"ה דאי משכחנא תנא דאסר [היינו נגיעה דיד ורגל לפי ס"ד דשם בטרוד] כר"נ. דהק' התו' דהא תנא דמתני' לא שרי אלא בקנה. ומשמע דביד אסור כר"נ. ותי' דלעולם אפי' ביד שרי בהנאה לת"ק. אלא משום ר"ש דמיקל אפי' בשתי' זה דווקא בקנה. וכ' הרש"א דלפי המסקנא דר"ש שרי. אפי' ברגל. א"כ הא דנקט קנה ע"כ משום ת"ק. דביד אסור אפי' בהנאה. וא"כ. אשכחנא תנא כר"נ. ולענ"ד זה אינו כלל דהתו' לא הק' אלא לדקדק על יד (וכן ברגל לפי הס"ד דלא הוה מחלק) אבל השתא דחילק הש"ס דברגל קיל. והוא קיל טפי אפי' מד"א וכנ"ל. א"כ אין כאן שום סתירה דלענין יד ודאי קאי תי' התו' דביד דחמיר טפי לא שרי ר"ש בשתי' אפי' בטרוד. ומשו"ה לא נקט יד.

[אבל ת"ק לענין הנאה שפיר י"ל דמתיר אפי' ביד דלא כר"נ] וארגל לפ"מ דס"ל השתא אין כאן דיוק כלל הא דלא תנן רגל במתני' דאדרבה קנה רבותא טפי דאפי' בקנה היכי דטרוד אינו אסור בהנאה וכ"ש רגל דקיל טפי כנ"ל. דאינו אוסר בהנאה. ודוק:

שם או שמצץ במניקת והעלה לפיו כל היין אסור בהנאה. וכ"ה לשון הטור ועט"ז לקמן (סקל"ב) דהאריך דכן הוא שי' הר"ן דהמציצה גופה אוסרת הכל. ובאמת כן הוא משמעות הר"ן דזה הוה כשיכשך ביד בכלי דאוסר כל הכלי עשה"ט. ודלא כהנה"כ שכ' דאינו אלא מתורת ניצוק. אמנם לענ"ד הוא תמוה טובא דהנה זה ודאי דכ"ז שלא עלה היין לתוך פיו אינו נאסר במה שמעלהו ברוחו וכמש"כ הרשב"א בתשו' דכן מוכח ע"כ מהא דקנישקנין. ואף דלמש"כ בסמוך ידחה ראי' זו. לענ"ד יש ראי' מוכרחת דכיון דקיי"ל כר"א דכלל דכל מה שבזב טהור דהיינו זריקה אינו עושה יי"נ. והנה כלל זה גופי' נקט ר"א (ברי"פ כה"ר) לענין נזיקין גבי צרורות דבדרך זריקה לא הוה אלא צרורות וח"נ משלם. והנה קיי"ל התם דברוח שכנפיהם ח"נ דהוה כדין זריקה. וא"כ ודאי דה"נ הוה דין זריקה ואינו אוסר. שוב ראיתי שהר"ן בעצמו כ' כן בשם הר"ח. וכיון שכן דבשעה שנעקר הקלוח מגוף היין לא הי' עליו שם מגע לאסור את כל היין. אלא דכשבא הקלוח לפיו הוא שאוסר וא"כ באותה שעה שבא לפיו. שוב הקילוח העולה לפיו. ודאי דהשתא תו לא עדיף מכל ניצוק כמו באנח ידו אבת גישתא דמוכח בש"ס התם דאי לאו משום דכולה חמרא אבת גישתא גריר [פי' דהתם כבר הוא עולה מאליו זה עדיף. אבל בכאן שאינו עולה אלא ע"י מציצתו] לא עדיף מכל ניצוק דעלמא. ולא שייך לאסור אלא משום ניצוק ודוק:

שם מ"מ כלי שיש לו אוטמים כו' יכול ישראל למצוץ מחוטם זה ועכומ"ז מזה. בט"ז הביא שהרשב"א תמה דלמ"ד ניצוק חיבור למה לא נאסר משום ניצוק. ובש"ג כ' דאין זה ניצוק כיון דהולך מלמטה למעלה. אבל בתו' כ' הוכחה מבת גישתא דקרי לה הש"ס ניצוק והביאו ראי' מכאן דקיי"ל דניצוק אינו חיבור ע"ש. ולכאו' יש לחלק בפשיטות דהתם כבר נעשה זה לניצוק דתיכף כשמציץ פ"א שוב הולך ממילא. וכדמסיק הש"ס ש"ה דכולי חמרא אב"ג גריר ע"ש וצ"ל דכוונתם דלפי ס"ד דלא הוה ידע הך סברא אפ"ה קרי לה ניצוק. ומ"מ י"ל דגם בס"ד הוה ס"ל הך סברא דמשום דגריר אב"ג. אע"ג דבעלמא לא הוה למעלה דין ניצוק. מ"מ כאן] שנעשה זה כבר למהלך הוה ניצוק. והמתרץ ס"ל דבשביל הך טעמא עדיף טפי אפי' מניצוק. ולענ"ד יש ליישב עפ"י דברי הרמב"ן הובא בב"י (רסקכ"ג) דהא דאיצטריך גזירה דבנותיהן דבל"ה מחשש ניסוך לא הוה חיישינן דאי הוה מנסך לא הוה מזבין לי' לישראל ע"ש, וא"כ מבואר דעיקר הגזירה משום חשש

ניסוך אלא דמשום חששא זו לחוד לא הוה גזרינן משום שרחוק הוא קצת. וצרפו לה גזירה דבנותיהן. ומ"מ משום בנותיהן לחוד לא הוה גזרינן אלא דעיקר הגזירה משום חשש ניסוך וגזירת בנותיהן אינו אלא סעד לחשש ניסוך: והנה נראה סברא ברורה דאע"ג דלא סמכו לגמרי אסברא זו דאי איתא דמנסך לא הוה מזבין לישראל דחששו דלפעמים נסיך והדר איצטריך וזבין. אבל למיחוש שינסך בשעה זו ממש שהישראל שותה זה ודאי ל"ח (וכיון דליכא חשש ניסוך משום בנותיהן לחוד לא גזרו]. ומשו"ה לא חיישינן כאן למגע עכומ"ז. כיון דהיין הרי הוא של ישראל. ל"ח למגע בכה"ג כנ"ל. ומ"מ זה דווקא באותה שעה ממש שהישראל והעכומ"ז שותין ביחד דמוכיחה קיים. אבל כשפסק העכומ"ז. תו ל"פ משאר מגע עכומ"ז דעלמא. דהוה:

כסתם יינם. אבל כ"ז ששניהם שותין והמוכיח קיים ל"ג ודוק ולפי"ז פשוט כמש"כ הלח"מ בשם הראב"ד דדווקא ג"כ שהתחיל הישראל למשוך תחלה. דאי ל"ה נעשה תיכף יי"נ וע"ש:

שם בהג"ה אם נגע ברתיחה הוה כנגע ביין עצמו. עש"ך שהביא דברי הב"ח בשם ההג"א. והוה"ד דבנגיעה אסור בשתי' ושכ"כ הרב. ותמה עליו שהרי משמעות הרב דאסור בהנאה. ובס' תפאל"מ נדחק בזה. ולענ"ד פשוט דהוא ט"ס. וצריך לומר דהוה"ד דבנגיעה אסור "בהנאה" והיינו כמו דבטפוח הוה הרתיחה כיין. לאסור בשתי'. הוה"ד דבנגיעה הוה נמי כיין לאסור אף בהנאה והוא מוכרח דהרי ודאי דלא הי' לנו לספק בזה אי אסור: בשתי' דהא נגיעה ודאי לא גרע מטפוח אלא דעל הנאה הוא משמיענו. ואף הב"ח ס"ל לאסור בהנאה. ואין מחלוקת בדבר. וכן משמע בהדי' לשון ההג"א דרתיחה הוה חיבור ליין ואי נגע בי' עכומ"ז חמרא אסור ע"ש. משמע דבא לומר דהוא כהיין עצמו וכדברי הרב ממש וז"ב:

סי"ב עכומ"ז שנכנס כו' ופשט ידו כשהוא מחפש ונגע ביין כו' ואם נתערב כו' דמי היין המשוכשך אסור בהנאה והשאר מותר. בט"ז נדחק דלמ"ל הך דינא פשיטא דלא גרע משאר יי"נ שנתערב. ובגמ' ל"ק דמעשה שהיתה כך היתה ע"ש. ולפענ"ד פשוט בכוונת הט"ו שפירשו ג"כ לאפוקי מדרבא לפי פי' ר"י בתו' שם דס"ל דתערובות זה דקיל טפי הוא בטל לגמרי ואי"צ. אפילו למכור חוץ מדמי יי"נ שבו ע"ש. אלא דה"נ הוה כשאר סתם יינם: שנתערב דצריך למכור חוץ מדמי איסור שבו וז"ב. ומה שהאריך מקודם בכוונת הראב"ד דלאסור בשתי' אי"צ שיכשוך ואסור בנגיעה בעלמא. פשוט הוא ברש"י בכל הנהו עובדא דפר"י דשרי בהנאה. פרש"י בכולהו דלא הוה שיכשוך. ומבו' בהדיא דהא בשתי' אסור בלא שיכשוך ג"כ. ובריטב"א ראיתי ראי' (מדף ס') בעובדא דאישתכח

דקאי בבי מעצרתא דאמרינן דאי ליכא אלא טופח בעיא הדחה ולא ניגוב וע"ש בתו' וכוונתו דזה פשוט בודאי. דלא שייך שיכשוך ביין שאינו אלא טופח. וא"כ ודאי דגם נגיעה אוסר עכ"פ, לשתי' דהא צריך הדחה. וברור לדינא:

סי"ד חבית שניטלה הברזא והכניס עכומ"ז אצבעו עד שנגע ביין כולו אסור. כ' הב"ח דלא שרינן הכא בהנאה משום טרדא דהצלת יין. די"ל דאח"כ כשהכניס כבר שוב שכשך. והט"ז הק' עליו דא"כ לקמן סכ"ג גבי אנח ידי' עלי' נמי נימא הכי דאח"כ מנסך ולמה שרי שם בשאין ישראל להציל ע"ש. והנקה"כ השיג עליו ולא באר ליישב קושיתו. והנראה בפשי' דהא מבואר באתרוגא דנפל ליין דאי נקטוה לידי' וברצוה לא מתסר בהנאה דכל שתחלת. הכנסתו הי' לצורך. שוב אינו נאסר כשאינו מוסיף שכשוך אחר ובלא נקטוה לידי' דאסור. כ' התו' הטעם דחיישינן דאח"כ ישכשך:

דכשאוחז כבר האתרוג תו לא טריד ואינו דומה למדדו בידו דהתם טרוד גם לבסוף ע"ש. וא"כ פשוט דה"נ בהא דלקמן סכ"ג דאנח ידיו מבחוץ והנחת ידו הוא שמציל היין. ודאי הוא טרוד כל שעה כמו מדדו ביד:

ועוד כיון דע"כ אינו מזיז ידו משם כלל, הרי זה הוה כנקטוה לידיו. דה"נ הרי ע"כ אין כאן שיכשוך חדש. אבל כאן דהכניס האצבע לפנים לתוך החבית סתימת החבית הוא מבחוץ ובפנים ודאי שאצבעו הוא פנוי כבר ויכול לשכשך שם כמו שירצה וע"כ צריך נקטוה לידיו דבודאי יש לחוש לשכשוך לבסוף כמו באתרוג שם. וזה שלא הביא הרב לחלק בזה בכאן. והש"ך סקס"ז כתב דהיכא דאי אפשר להציל אלא בהכנסת אצבעו שרי ולכאורה ההיא דאתרוג לא משמע כן לפי דברי התוספות הנ"ל וצ"ע:

סט"ז אם נדנר העכומ"ז הברזא כו'. אבל אם היתה מהודקת בחזקה מותר. עש"ך סקל"ח בשם הג"א דאפי' מטפטף יש להקל. ואפשר לצרף לזה גם דעת הרמב"ן דס"ל דמקרקש בכלי פתוח אסור. וזיקא דשרי היינו בקטור פומי'. ומשום דלא מנסך מאי דלא חזי. והובא בב"י בשם הר"ן בשמו. וא"כ ה"נ נראה דיש לדון זה למנסך מאי דלא חזי כיון דהברזא סותם כל הנקב עיין שם וצריך עיון:

סי"ז בהגה ורבים חולקין דאם שכשך בגופו של כלי בלא הגבהה לא נאסר והבאה"ג כ' דזה צ"ע (וכוונתו דיש להקל אפיל בהגבהה. וההגה שבבאה"ג שם נראה שלא ירדה לכוונתו] וכן נראה לכאורה להקל לדבריו דמקור החילוק הזה יצא לו להרב כדי ליישב דעת הריב"ם והרא"ש דהא דאסרו במצדד אצדודי היינו בהגבהה. ולענ"ד לא זכיתי להבין דיש ליישב בפשי' עפ"י דברי הריב"ש הביאו האחרונים (בס' כ"א) דמגע ע"י דבר אחר לא מיקרי אלא כשהביא הד"א על היין. אבל הי' דבר ביין בתחלה ונגע בו עכומ"ז זה לא

מיקרי נגע ביין כלל אלא דנגע באותו דבר ע"ש וא"כ ה"נ גבי מצדד אצדודי דהישראל מקלח היין מלמעלה. והעכומ"ז מצדד הכובא. וא"כ הרי הוא מגיע את דופני הכלי בקלוח היין. וא"כ הוא מביא את הד"א על היין והוה כמגע ד"א בכוונה דודאי אוסר. אבל כשאוחז כלי פתוח והיין כבר בתוך הכלי אף שהוא מקרקשו לא מיקרי כלל נוגע ביין אלא בכלי. וכ"ה לשון הרא"ש בשי' הריב"ם דכשמקרב הכלי להקלוח ה"ה כנוגע אל היין בד"א מפורש בהדיא כדברי הריב"ש וכן משמע לי דברי הרשב"א בזה שהביא הט"ז (בס' קכ"ה סקי"ב) ע"ש. וא"כ אין לנו מקום כלל להחמיר אפי' בהגבהה ודוק:

סי"ט בהג"ה. עכומ"ז שדרך היין ושמרוהו שלא יגע בידו אין היין נאסר בהנאה. הנה דעת הב"י בהבנת הטור דלא שרי אלא בדורך ברגליו. וחלק ע"ז דהרא"ש לא כ"כ חילוק זה. ודעתו דכיון דלדידן קיי"ל להקל אפי' במדדו ביד ה"נ אפי' בדרך ביד. והב"ח השיג על הב"י דהרי הביא הרא"ש דברי ר"ת דכתב דלא גזרינן ציירי לידי' אטו לא ציירי' ע"ש. ולענ"ד אין זה מוכרח כלל דהרא"ש לא כ' אלא דלהינוקא דס"ל להחמיר בלא ציירי' לידי' והיינו דאיהו ס"ל כר"נ דדוקא ברגל ולא ביד. ואפ"ה לא גזר בציירי' אטו לא ציירי'. אבל אנן דקיי"ל כת"ק דמקילינן במדדו אפי' ביד ה"נ שרינן אפי' דרך בידיו. ובאמת איני יודע שום מקום להחמיר בדריכה יותר ממדדו כיון דהש"ס מדמי להו בפירוש. מיהו התו' כ' לפרש בלשון הש"ס אימור דאר"נ כו' דיש מקום להחמיר בדריכה. דהוה שכשוך טפי יותר ממדדו. וע"ש די"ל לפי דבריהם דאע"ג דברגל מסיק הש"ס דדמי למדידה מ"מ ביד י"ל דהוה שכשוך גמור ואסור גם לת"ק. ומ"מ אינו רק דוחק ליישב לשון הגרסא וסתימת הש"ס והפו' לא משמע כן. ע"כ נראה כמש"כ הט"ז דכוונת הטור ג"כ דהא דצריך לשומרו היינו שלא יגע בכוונת ניסוך וכנלענ"ד מסוף לשון הטור דמסיק דודאי יגע בו משום חיבת ניסוך. הרי בהדיא דכוונתו לחשש נגיעה בכוונה. וזה פשוט לכו"ע דלזה ודאי צריך שמירה דהרי זה ודאי ממש כנתייחד עכומ"ז בלא נתפס עליו כגנב דאסר מספיקא וכ"כ גם הרשב"א דהא דקיי"ל דאין דורכין עם העכומ"ז למשנה אחרונה היינו משום חשש ניסוך בכוונה. וכ"כ הר"ן בהדיא בסוגיא דר"י בן ארזא. דהא דשרי במדדו ביד היינו ביממא דחזינן דלא נסך בכוונה וז"ב:

והנה כ"ז שי' הרמב"ם והרא"ש וסייעתם. אבל שי' הרשב"ם דאף למשנה ראשונה היין שהוא כבר בבור ודאי כבר נאסר בהנאה משום כחו. וכל הסוגיא דינוקא אינו אלא לענין הנגיעה שבשעת הדריכה דלמשנה אחרונה דתיכף שהתחיל להמשיך ה"ה יין א"כ אוסר העכומ"ז הכל בנגיעה בשעת הדריכה ואפי' לא נגע אלא בחרצנים וזגים כמבו' בלשון התו' והרא"ש. וא"כ אסור לדרוך עמו דמשתכר בא"ה והתיר הינוקא זה בציירי' לידי'

דליכא חשש נגיעה אבל תיכף כשיצא מהגת ודאי דנאסר בהנאה משום כחו והא דכ' בד"ה גרגותני דדווקא כשירד לבור היינו לפי משנה ראשונה אבל למשנה אחרונה תיכף כשנמשך הוא יין. מיהו כ"ז שלא יצא דהוה גוואי דמנא אינו נאסר. אבל היוצא ה"ה אסור ודאי מיד בהנאה כדין עכומ"ז המערה. ושי' רשב"ם דכחו אוסר בהנאה. וע' מש"כ (בסי' קכ"ה) והא דאינו נאסר גם מה שבגת משום ניצוק זהו קושית התו' שם ד"ה מהו. ומש"כ שם בלשון התו' למ"ד ניצוק בר ניצוק חיבור פשוט דחסר שם בתו' תיבות "או למשנה ראשונה" והיינו דלמשנה אחרונה נאסר תיכף מה שיצא והוה ניצוק גמור. ואפי' למשנה ראשונה הוה ניצוק ב"נ וז"ב. וע"ש מה שתי' ופי' דלא נאסר כאן [בכחו דאינו אוסר אלא היוצא. ולא] מה שבפנים אלא משום ניצוק דהוה חיבור. וזה אינו אלא משום תערובות ושרי חוץ מדמי איסור. וא"כ מעשה הדריכה ה"ה ודאי אינו בדבר האסור ואינו נהנה מן האיסור ועי' מש"כ בזה (בסקכ"ו). ורש"א שם נתקשה עליהם דמנא פשי' להו דמה שבבור אסור בהנאה דאפי' לשי' רשב"ם למה לא נתיר משום כחו שלא בכוונה. ול"י מה הי' לו דהרי בהדיא כ' הרשב"ם דאפי' למשנה ראשונה אסור מה שבבור בדריכת עכומ"ז משום כחו. ומה שהק' דנתיר משום כחו שלא בכוונה כ"כ הט"ז דבכחו לא שייך שלא בכוונה אלא היכי דל"י שהוא יין כלל אבל טרדא ל"ש בכחו והוא כ' לשי' הפו' דכחו אסור בשתי'. והרשב"ם ס"ל דהוא גם להנאה. וכל הסוגיא דינוקא אינה אלא לענין לאסור את כל הגת משום הנגיעה עצמה כנ"ל. ונ"מ לדרוך עמו ואהא הוא דמסיק בש"ס דהוה נגיעה שלא בכוונה משום טרדא. אבל לענין כחו פשוט במתני' לפרשב"ם דמה שבבור אסור בהנאה משום כחו ולזה ל"מ טרדא כלל. ודברי הרש"א תמוהין:

ש"ך סק"נ. דמשו"ה השמיט הרי"ף בריי' דמדדו בין ביד כו' דס"ל דזה הוה כשאר מגע שלא בכוונה כההיא דסבור שהוא של שמן כו'. ולפי"ז א"ש גם מה שהשמיט הך עובדא דינוקא דלפי"ז שרי גם בלא ציירי' לידי' והינוקא דהצריך ציירי' משום דס"ל כר"נ דביד אסור. אבל לדידן דגם ביד מותר בהנאה אי"צ. ומשו"ה השמיטה הרי"ף. ומיהו לשי' התו' (בסקכ"ג) דבציירי' שרי לכתחלה ואף דלמשנה אחרונה אין דורכין בכ"ג בציירי' שרי טפי א"כ הו"ל להרי"ף להביא חידוש זה [ולפי שי' התו' יש לפרש והא קמנסך בידי' אפי' לדידן דהיינו דהו"ל למיחוש דלמא ינסך וכדתניא במ"א. ותי' בציירי' דהוה היכירא ודוק] וי"ל דהרי"ף כהרמב"ם ס"ל דאינו אלא דיעבד. וזה פשוט ולא הוצרך להביא כלל. אבל ל"ז להבין למה לא השגיח הש"ך ז"ל על הוכחת התו' והר"ן והרא"ש דע"כ שלא בכוונת יין ומגע כלל עדיף משלא כוונת ניסוך וטרדא דהרי מדדו בקנה תנן בהדיא דאסור בשתי'. ואלו נגע בד"א שלא בכוונת מגע כלל ע"כ שרי לפי גרסת הרי"ף דס"ל בעובדא

דבירם דגרסינן נגע בחמרא. ולא ס"ל כגרסא ברישא דלוליבא. דבד"א שלא בכוונה שרי גם בשתי'. וכן בלא ידע דהוא יין דאמרינן בעובדא דר"י בן ארזא דמוריק אוריקי מותר גם בשתי' וכחו בטרדא אסור ודאי בשתי'. וע"כ דזה חמור. וא"כ ודאי אין לומר שסמך גם בטרדא על היתרא דשלא בכוונה וצע"ג בדעתו בזה:

סכ"ב חבית שנסדקה וקדם עכום"ז וחבקה מותר בהנאה. פי' העט"ז דהכא שרי משום טרדא ואפי' יש מצילים מישראל דהיכי דהוה דבר של אומנות ואין הכל יכולים זה. י"ל דעשה העכום"ז למצוא חן. והט"ז השיג עליו דזה לכו"ע ל"א דנימא דטרדת הצלת יין הוה טרדא וגם דעושה למצוא חן. דלהראב"ד ע"כ ל"א שעשה למצוא חן. דאי ל"ה למה אסר בברזא בשיש ישראל להציל וכמו שהק' עליו הרא"ש. והרא"ש הא לא ס"ל שם כלל טרדה דהצלת יין ע"ש. ובעניי אינני רואה שום השגה בכל זה דהרי העט"ז פי' דבריו משום דהוה דבר של אומנות ובזה ודאי א"ש לתרווי' ואף דלא ס"ל להראב"ד למצוא חן. מ"מ כיון דהוה דבר של אומנות י"ל דזה הוה כאין שם שום אדם. דאין הכל אומנים. וגם לשון דלמצוא חן יש ליישב דבזה שהוא דבר של אומנות דבודאי סבור שיקבל טו"ה וישתכר ודאי גם הראב"ד יודה דאמרינן דלמצוא חן. דהיינו שיקבל שכר ראוי. ול"ד להצלת סתימת הברזא דאין דרך ליטול שכר גדול ע"ז. ואין דרך עכום"ז לעשות טובות בשביל שכר מועט. וכן להרא"ש אע"ג דס"ל דטרדת הצלת יין לא הוה טרדא היינו הצלת יינו של הישראל דבודאי לא איכפת לי' להמכום"ז בזה אבל כאן שסבור ליטול הוא שכר. גם הרא"ש מודה דשפיר הוה טרדה כמו מדדו בקנה דבאומנתו הוא עוסק. וכן מוכרח ע"כ לענ"ד דהרי לשי' הרא"ש אין לומר בטעם ההיתר הנאה בהך עובדא בש"ס [לפמש"כ הב"י דהרא"ש ס"ל דאוסר בהנאה בלא שיכשוך וא"כ ע"כ נסתר טעם הט"ז (בס"ק י"ח) דהוא משום שלא שכשך ואין לנו לומר] אלא משום טרדא. וע"כ בכה"ג דאומנות גם הרא"ש מודה ודוק סכ"ג הי' נקב בחבית ובא עכום"ז והניח ידיו כו'. ושמן הנקב ולמטה אסור בשתי'. מבו' בר"ן ורשב"א דטעם האיסור משום תערובות. וא"כ בהי' מים בהחבית שיש בהם לבטל מה שלמעלה מן הנקב פשוט [דאע"ג דבמה שלמעלה אפשר דכ"ז שלא נתערב היטיב לא הותר אבל מה שלמטה] ודאי דיש להתיר דהרי נתבטל האיסור. וכן לפיר"ת דסתם יינם בטל בס'. ודאי די"ל דהעליון בטל בס' ואינו אוסר כלל. וקרוב בעיני לומר דזה טעם המתירין בשתי'. ותמהו עליהם דהיכי אפשר להתיר וה"ה מעורב וי"ל בכה"ג. וכמו שמוכרח לפרש מתני' דטבו"י דאייתי הש"ס שם דמצידי' טהורה דהיינו דבטל ברוב וער"ן. וה"נ מפרש הר"מ בייי"נ וסתם ג"כ כלשון הש"ס כדרכו. עוד נ"ל לולי דמסתפינא דהכא דאינה נגיעה גמורה ס"ל דאינו אוסר התערובות. וכעין שכ' ר"י

בטעמא דרבא גבי עובדא דמחוזא דשכשך ידא בדוולא (דף נ"ח) ד"ה איקלע ע"ש. וקרוב לזה כ' הב"י אלא שנדחק בזה הרבה. וע"ע בב"י דהמרדכי בשם האבי העזרי והכלבו בשם הראב"ד כ' להתיר בהחזיר הברזא. ותמה עליהם דסותר דברי ר"פ בהדיא. ובד"מ כ' דמפרשים בש"ס דדווקא בידי' גופיה ולא בברזא ואין שום הבנה לזה דכיון שעכ"פ מנע לצאת חשיב כדין נגיעה. א"כ אפילו ע"י ד"א נמי נגיעה ע"י דבר אחר לא הותר אלא היכי דהוה שלא בכוונה כלל ולא בטרדה כמבו' מהא דמדדו בקנה. גם הרי גי' הרי"ף ונקטוה. ופי' הרשב"א בתשו' דהיינו דנקט הברזא. ונלענ"ד ליישב עפ"י מש"כ הב"י דהכא ל"ח נגיעה גמורה. אלא כנגיעה מכחו. ואף דע"כ חמור כאן מדין כח עכומ"ז. דהרי הכא הסכמת הפו' לאסור בהנאה. ובכחו התירו בהנאה. מ"מ עיקרו של דבר אינו בא אלא מדין כחו. וכן דקדק הט"ז (בסקל"א) מלשון הרמב"ם והר"ן לדון ע"ז ג"כ קצת קולת כחו ע"ש. ולפי"ז נראה דא"ש חילוק הד"מ. וגם לגי' הרי"ף. דהנה נראה לפי"ז דהני תרי לישני דר"פ דפליגי אי אסור דהדי ברזא או עד דברזא הוה כתרי לישני דר"פ גבי מעצרתא זיירא. שם (ד"ס) אי אסרינן כח כחו [וכגי' הר"ן דמוכח מדבריו גבי זריקה דר"פ אסר ולא כגי' דידן דר"פ שרי ע"ש] ודלהדי ברזא הוה כחו. ושלמעלה הוה כח כחו. ולישנא דהדי ברזא ס"ל דכח כחו שרי לר"פ ולישנא דעד דברזא ס"ל כלישנא דכ"כ ג"כ אסור לר"פ. וא"כ אף דבש"ס ודאי אסר גם בברזא. דלמאן דאסר כ"כ הוה"ד כמה כוחות. כמש"כ שם הפו' גבי מעצרתא זיירא. מ"מ לדידן לדינא יש לחלק בדבר. דכשמנע היין בידו גופי' ודאי אסור. אבל בהברזא הוה כמו גבי מעצרתא זיירא שדרכו בדף. דהוה כח שלישי דמבו' (בסי' קכ"ה ס"ב) דקבלת הרא"ש בשם רבותיו להתיר בה"מ. והיינו אף שמעיקר דין כ' דאין לחלק ולישנא דאסר התם בכח כחו ודאי אוסר בכ"ג. מיהו אנן קיי"ל להקל בזה כהך לישנא דשרי. וא"כ א"ש דה"נ הקילו בזה כלישנא דהדי ברזא. אבל דעד דברזא דהוה ככח ג' וכמו במעצרתא הנ"ל בדף שרי. והיין דהדי ברזא ה"ה בטל לדידן בס' ודוק:

ועט"ז (סקכ"ו) דכ' דבהגביה המניקת קצת ונפסק הקלוח אין כאן איסור אלא מה שהריק ובטל לדידן. ומשמע דקאי אמינקת כפופה דמיירי המח'. וצ"ע שהרי מנע את היין לצאת והרי אפי' מנע בברזא אוסר הרב בפירוש. ולשי' (בסוסקל"ב ד"ה ומ"ש) דאוסר אפי' בכחו גם לדידן. פשוט דכ"ש דזה שמנע לצאת דודאי אסור גם לדידן. ואולי כוונתו בלצורך וטרדה. ואזיל לשי' (בסקל"א) שהסכים להב"ח דמנע לצאת לא הוה נגיעה גמורה ויש להקל בטרדה לדידן כדין שלא בכוונה. ותחלת דבריו קאי ג"כ לדידן וכדמסיק

ובאנח ידי' ממש ס"ל דהוה נגיעה גמורה בכל היין ממש וס"ל (שם סקל"א) לאסור אפי' לצורך וטרדה אפי' לדידן ע"ש:

ט"ז סקכ"ט והב"י הק' דמנלי' להר"ן דהגאונים חולקין בל"י שהוא יין. ולק"מ כיון דאין נותנים לו דין כח אי"צ לדחוק בפירוש והא נגע בנטלא כפר"ת ע"ש. והנה הב"י בזה לשי' דהוכיח משי' רש"י דס"ל דבלא כוונת מגע אסור גם במגע ע"י דבר אחר. ובל"י שהוא יין שרי בזה בד"א. וא"כ מנלי' דהגאוני' דשרי בלא כוונת מגע דיסברו להחמיר בל"י שהוא יין היפוך סברת רש"י ע"ש:

שם סקל"ב ובדרישה כ' למה אין מתירין בדיעבד בזה"ז אם שתה העכום"ז בשפופרת כו'. ולא שמענו בזה מנהג לאסור כו' ולענ"ד דכוונת הדרישה דהא מסיק בש"ס (דף ס"ט) דמשו"ה לא מותבינן חמרא בי' עכום"ז לדידן דקיי"ל כרשב"ג ור"א משום שייכא פי' שמא ישתה ממנו בשפופרת. וכן סתמו בזה כל הפו' גם לדידן. והחמירו גם לעשות חשוקים שמא יוציא יין לשתות. הרי דגם לדידן זה אסור ודוק:

סימן קכה

ס"א הגביה עכום"ז כלי של יין ויצק כו' וגם מה שנשאר בכלי אסור. הט"ז וש"ך האריכו להק' ע"ז כמה קושיות וסתירות. והנה לשון זה הוא מהרמב"ם ומסיק בזה שהרי בא היין מכחו והב"י נדחק בזה דזה לא שייך על מה שנשאר בפנים וכ' דהוא משום ניצוק אלא דלא נחית הכא לפרש זה. ולענ"ד פשוט בכוונת הרמב"ם דאזיל לשי' בס' קכ"ד דהגביה כלי פתוח ושכשך אסור בהנאה וזה הוה כדין שיכשוך גמור בידו ע"ש. והיינו שכ' כאן דגם ביצק אפי' לא שכשך הוה כשכשך שהרי בא מכחו וזהו השכשוך. והב"י נדחק בסי' קכ"ד למה כ' הרמב"ם ויצק אפי' לא שכשך דיצק הרי ודאי שכשך. ופשוט דזהו כוונת הרמב"ם בעצמו במה שמסיים דהרי בא מכחו פי' והיינו השיכשוך. וא"כ פשוט דגם מה שנשאר בכלי ה"ה יי"נ גמור כדין שיכשך בידו וקאי הטעם שהרי בא מכחו על כל היין ואי"צ לדוחק הב"י וז"ב: ובזה נראה ליישב סתירת רש"י דכ' בד' ע"ב דהלכה כר"ש דבכח עכום"ז מאי דבגוואי דמנא לא מיתסר. ודקדקו מזה דס"ל דבכחו לא אמרינן ניצוק והקשו דהרשב"ם כ' בשמו בפירוש גבי ניצוק בר ניצוק. דניצוק אמרינן אפי' בכחו ע"ש. ולענ"ד בכוונת רש"י דבאמת הק' על שי' הרמב"ם בזה דשכשך בכלי פתוח עושה יי"נ מהא דבגוואי דמנא לא גזרו. והרי יצק הוה ודאי שכשך. וע"כ צ"ל דהתם בלא הגביהה. וכמש"כ הב"י דבלא הגבי' לא הוה דרך ניסוך וכ"כ בהדיא במרדכי סו"פ ר"י בשם ר"ת וז"ל שם שהרי כל ניסוכם דרך הגבהה ע"ש. וחידוש על הב"י שנדחק להסתייע מלשונות

הפו' ולא הביא דברי ר"ת אלו המפורשים ורש"י לא ס"ל לדוחק הזה אלא דסתמא קאי בהגבי'. והיינו דלמד מכאן דאין ע"ז דין יי"נ. ומש"כ דמה שבתוך הכלי מותר היינו שאינו יי"נ ממש. ומש"כ רש"י והלכה כר"ש שאין אדם חלוק עליו אין כוונתו לניצוק דבניצוק בודאי חולק ר"ה ור"ח. ואפי' בכחו כמשמעות הסוגי' דלעיל גבי גרגותני במאי מיתסר בניצוק ע"ש. אלא שכוונתו על דין זה דיי"נ ממש. דהוה ס"ל להמקשה דהוה יי"נ גמור וכסברת הרמב"ם. ובזה פסק כר"ש שלא נחלק אדם עליו בזה אבל לענין ניצוק ודאי לא קיי"ל כר"ש דאיהו ס"ל דניצוק אינו חיבור. ואנן קיי"ל דניצוק חיבור. ובודאי נ"מ בזה שאינו יי"נ גמור לענין כמה דברים דבניצוק מהני בטול. ואם יש בכלי העליון תערובת מים מבטל הניצוק כמבואר בסו"ס קכ"ו ע"ש. וכן דאינו עושה ניצוק אחר. דנב"נ אינו חיבור וז"ב:

עכ"פ היוצא מזה דלשי' הרמב"ם אסור כולו בהנאה מדין יי"נ גמור והיינו בהגבי' והוריק וכ"כ התו' והרא"ש (בדף נ"ח) בעובדא דריב"א דמסתבר דזה הוה ניסוך גמור אלא שאח"כ דחקו בזה ע"ש. ועפי"ז א"ש דברי המח' והרב בפשי' דהכא בהגביה והוריק. צירף שי' הרמב"ם דס"ל דהוה נסך גמור ואסור אפי' מה שנשאר בכלי עם שי' האוסרים ניצוק בכת עכומ"ז ואסר אף כל העליון הנשאר בכלי. אבל (בסי' קכ"ד סי"ד) גבי ברזא דהוה בלא הגבהה. שם היקל כשי' הפו' דבכחו לא אמרינן ניצוק. וכן הא (דס"א) לקמן ע"כ היינו בלא הגבהה. והרב שהיקל לגמרי בלא הגביה נראה דכוונתו לדידן והיקל בזה כדין מגע ע"י ד"א וכדברי הש"ך בזה. אבל בהגביה כיון דשי' הרמב"ם דהוא ניסוך גמור לא רצה להקל בזה גם לדידן. ודוק היטיב כי בזה יתיישבו כל הסתירות ע"ש:

ס"ב כח כחו ככחו דמי. עב"י שהרי"ף השמיט זה וכ' דהטעם לפי שפסק כל"ב. וכבר הביא שכחו אסור וסתר זה דהרמב"ן וב' שמשו"ה השמיט הרי"ף הא דר"א שמתיר זריקה. דר"א לשי' ומשרי כחו. ואנן קיי"ל לאסור. משמע כל"ק ע"ש. הנה לפ"מ שנאמר דר"א לשי'. היינו ע"כ דס"ל דאף כחו שרי. והיינו כלישנא דכ"כ לכו"ע שרי כ"פ בכחו [וגי' הרמב"ן להיפוך מגירסתנו דגי' דר"א שרי] ולפ"ז לא נתיישב לו למה השמיט הרי"ף. דהיינו דלפ"ז דבכ"כ ע"כ גם לדידן שרי. הו"ל להרי"ף להביא זה [ומשמע דגי' הלשונות ג"כ בהיפוך אצלם מהגי' שלפנינו מקמא דבתרא] אבל אי גם כ"כ אסור אין לו להביא בזה דמהסברא לא הוה מחלקינן בזה. וכן מוכח (בב"ק י"ט) גבי צרורות דאי לאו הללמ"ס ודאי הוה גם כ"כ ככחו. וע"ש ברא"ש ותראה שכ"ה שי' הרי"ף שם ודוק כ"ה כוונת הרב"י. ודלא כמו שראיתי שנתקשה לו בהבנתו ומ"מ לולי שאיני כדאי הי' נ"ל דאע"ג דלפי דברי הרמב"ן הרי"ף סבור בפלוגתיי' בכחו ובכ"כ ס"ל לכו"ע דשרי. מ"מ ס"ל

לפסק הלכה כעובדא דר"י מנהר פקוד שם דאסור אפי' בכ"כ ולק"מ: ס"ג אם כח ישראל' וכא עכומ"ז מעורבים. ובש"ך (סק"ה) בשם הד"מ דלכתחי' אסור אפי' בישראל יכול ועכומ"ז א"י. והנה בשם הג"א כ' בפירוש להתיר בזה לכתחי' אלא דהב"י כ' דמשמעות הרשב"א לאסור. והיינו ממה שנסתפק הרשב"א לאסור בדיעבד בעכומ"ז יכול וישראל א"י. וע"כ הא דלא אסור לרבא אלא לכתחילה היינו לפחות בשניהם אינן יכולין. דביכול לבדו אין דרך לעשות בשנים. ואפ"ה אמרינן דלמא משתילתו ושבקיתו עליו לחודי' וכיון דגזרינן גם בא"י דלמא משתלי גם בישראל יכול ועכומ"ז א"י נמי אין להקל יותר דמ"מ שייך גזירה זו. כן נראה כוונת המשמעות שלהם. ומ"מ אינו מוכרח דלפ"מ דמסיק הרשב"א להתיר בדיעבד אפי' בעכומ"ז יכול וישראל א"י. אפשר דלא צריכינן למדחק. וי"ל כמש"כ הג"א דבכה"ג שרי. וכמשמעות דלמא משתילתו דבפשי' בא"י לא שייך לגזור בזה דלמא שבקי' עליו לחוד. ולע"ד נראה כן כוונת התו' (ד' ע"ב) שיש ליזהר שלא יסייע העכומ"ז אא"כ יש ישראל אחר שמסייע הרבה עמו. משמע דבסיוע מועטת של העכומ"ז אין לחוש. וכיון דאין כאן אלא חשש לכתחי' אין להחמיר:

ס"ד בהג"ה אם הישראל מוריק ובא עכומ"ז ומנענע בידו של הישראל אם לא הי' מקלח בל"ה אסור ולעיל (סקכ"ד סכ"א) ולא מיקרי נגיעה מה שנגוע ע"י אדם כו'. ומיהו יש לדחות להמדקדק שם בריב"ש. ולכאו' יש לה"ר מהתו' שהביא הרמב"ם (בפי"א משבת) קטן אוחז בקולמוס וגדול אוחז בידו וכותב חייב וכן להיפוך ע"ש. הרי דחייב אף שהוא עושה בידו של אחר. וה"נ חשוב כח עכומ"ז. אבל באמת אין ללמוד מדין שבת דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה. וזורה ורוח מסייעתו חייב. אבל בניזקין לא מחייב ליבה ולבתה הרוח וכדמחלק הש"ס (בסו"פ הכונס) ע"ש. וא"כ ה"נ דבמסייע ישראל מותר אפשר דל"ג הא ממסייע ויש להתיר כאן. ולכאו' יש ראי' מהא דקיי"ל גבי תנופה (סופ"ק דקידושין) דמצוה בכהן ומצוה בבעלים דכיצד עושה כהן מניח ידו תחת יד בעלים ומניף הרי דחשיב גם תנופת הכהן לתנופה וע"ש בתו'. ומיהו י"ל דהתם היינו שהכהן מסייע בכחו דזה ודאי חשיב מעשה שניהם. וה"נ זה שרי הכא ודברי הרב דווקא בלא הי' מקלח כלל. ונראה לי ראי' נכונה דזה לא חשיב מסייע כלל מהא דפרש"י (חולין י"ח) דצפורן מחוברת בבע"ח פסול משום מחובר כרבי דהוה כמחובר לקרקע ע"ש. ולפ"מ שפסק המח' (בסו"ס ב') דפסול וכשר אוחזין בסכין ושוחטין פסול. [וזה ודאי דלשי' זו פסול אפי' בסייע בעלמא. דהיכי דלא היה הכשר יכול לשחוט לבדו. הרי זה ודאי פסול לכו"ע. דאין כאן שחיטה מכח בן דעת. אלא דהמכשירין ס"ל דבסיוע בעלמא אין לפסול. והמח' פוסל אפי' בכה"ג] דכולי' שחיטה צריכה להיות מכח כשר. וא"כ למ"ל התם

הפסול משום שהוא מחובר. ת"ל כיון דהוא ע"י בע"ח הרי מסייע פסול לשחי'. וע"כ דזה לא חשיב מסייע כלל ודוחק לומר דלשי' הפוסל במסייע נפרש באמת דפסול מחוברת משום סיוע של הפסול. דלא משתמיט חד מן הראשונים לפרש כן [ושי דמחובר לגוף פסול אפי' במתה לא נתקבלה כלל] וע"כ דזה לא חשיב סיוע כלל:

וא"כ הוה"ד בשחי' בישראל שאוחז ביד עכום"ז שאוחז סכין ושחט. זה כשר אפי' לפי שי' הפוסלין וצ"ע לדינא ט"ז סק"ח. ותו דבגמ' פריך כו' עד סוף הס"ק צריך למחוק דהרי הב"ח לא כ' כן אלא לפי התי' דאזיל מיני' מיני' אבל בזריקה לא שייך כלל חילוק זה וכיון לזה הד"מ ע"ש ס"ו עכום"ז שהביא ענבים וזרקן לגת שיש בו יין כו'. ואם ישראל מסייע מותר לפמש"כ הט"ז זה שהישראל מסייע לא שייך אלא לטעם הראב"ד דיש על הענבים חשש יין. ובישראל מסייע לא חששו לכח עכום"ז. אבל לטעם הרמב"ן דהחשש שיגע בהיין שבגת לא מהני ישראל מסייע. א"כ המח' דקאי בגת שיש בו יין למה התיר בישראל מסייע. והי' נראה לומר כיון דאינו אלא חשש לכתחי'. נקט המח' כשני השי' לקולא. ובישראל מסייע דליכא למיחוש לטעם הראב"ד ס"ל דיש להקל. וא"כ יש להקל גם באין יין בגת אפי' בעכום"ז לבדו. ואינו אסור אלא כשיש בו יין בגת ועכום"ז לבדו דאיכא ב' החששות. ומ"מ אינו מוכרח כ"כ. דאפשר דשי' המח' דביש ישראל שהולך עמו ביחד ליכא חשש שמא יגע ג"כ. וכן יש לה"ר מדין כובא מליא (בס' י') דדווקא דאזיל ישראל אחורי' חיישינן דלמא נגע אבל בצדו ממש מותר. ומשמע לכאו' דאפילו לכתחי' מותר. וה"נ במסייע הרי הולך בצדו ממש. וצ"ע:

ט"ז סק"ט. אלא דמש"כ דסלים היינו נקובים זה פי' הגון דלא לחנם נקט הטור תחלה סלים ואח"כ דרדורים כו'. משא"כ לפי' הראב"ד אין איסור אלא בדרדורים שאין נקובים. ובאמת מסתברא כן. אבל הוא תמוה דהרי זה הוא לשון הש"ס בבריי'. ואי נימא דסלים היינו נקובים. ע"כ דגם לשי' הראב"ד אסור אפי' בנקובים וע"כ נאמר משום ל"פ או דרגילות דמ"מ יש בהן מעט יין בין הענבים. ועכ"פ אין רגלים לדבר זה וצ"ע ס"ז עכום"ז שזרק מים לתוך היין מותר אפי' בשתי'. הר"ן כ' דאפי' לא מקטיף ומגיע העמוד של מים מידו לתוך היין לא חשיב נגיעה. דאין נגיעה בדבר לח. וכן משמעות הפו'. והנה נ"ל דשי' רש"י אינה כן. דהנה רש"י כ' (בד' נ"ח) גבי עובדא דמחוזא דשדא עכום"ז ידא בדוולא ושקל ישראל ושדי לדנא ושרי רבא. ואותיב עליו מאגרדמים עכום"ז כו' או שטעם מן הכוס והחזיר לחבית ואסרו בהנאה. וכ' רש"י דהחזיר עכום"ז. ולא יתכן לפרש והחזיר ישראל ותהוי תיובתא הא דאסר לכולה חבית משום הא דאיערב. דא"כ מאי הוה תיובתא לימא אנא דאמרי כרשב"ג דימכר חוץ מדמי איסור. והתו' הק' עליו

חדא מה תי' הוא כרשב"ג הא איהו לא שרי אלא חוץ מדמי איסור ורבא שרי לגמרי. ועוד דמאי תיובתא לישני דשאני התם דההחזירו עכומ"ז משו"ה אסר כולה. ועוד דמשמע מתוך פירושו דכשהחזירו עכומ"ז אוסר בהחזרה דהוה כמגע ובתוספתא תניא מפני שטפת יי"נ האסורה אוסר בכל שהו משמע שהאיסור מחמת טפה המשוכשכת. ולענ"ד י"ל הכל בפשי'. דהא רבא הדר בי' שם מעיקרא ואמר אימור דאמרי אנא לבר מדמי ההוא חמרא כו'. והנה פרש"י דהאי תיובתא דאגרדמים הוה מקמי דהדר בי' רבא. והקושיא הוה מהא דשרי לגמרי. וע"ז כ' רש"י דלכאו' משמע דהקושיא הוה לבתר דהדר בי' והקושיא הא דשרי מיהו אפי' לבתר דהדר בי' ההיא דלבר מדמי דההוא חמרא. וא"כ לפ"ז א"א לומר דהמקשה מפרש והחזירו עכו"ם דא"כ הרי ודאי דאסור כאן הכל משום ההחזרה ולק"מ לרבא. אלא נפרש והחזירו ישראל [והיינו דהמקשה קים לי' לפרש בבריי' והחזירו ישראל] והקושיא מהא דאסר כולה חבית רבא אף לבתר דהדר בי' הא שרי מיהו לבר מדמי ההוא חמרא. וכ' רש"י דזה לאו קושיא דאיכא למימר דאיהו סבר כרשב"ג. וא"כ אין לפרש כן. וע"כ צריך לפרש הקושיא דקאי אדמעיקרא אהא דשרי רבא לגמרי. וכוונת רש"י במש"כ והחזירו עכומ"ז היינו דלפי"ז יש לפרש גם והחזירו עכומ"ז דאי הוה מפרשינן הקושיא לבתר דהדר בי' ואהא דאסר בבריי' כולי' הוה מוכרח לפרש דהמקשה ס"ל דמשמעות והחזירו הוה החזירו ישראל וכנ"ל. אבל לפ"מ שפי' דהקושיא מקמא דהדר בי' אין נ"מ בזה דאפי' נפרש דההחזירו עכומ"ז מקשה שפיר דאפי' נאמר דאסור משום ההחזרה מ"מ כיון דאסור בהחזרה:

ודאי דהוה"ד דאוסר בהא דשדא ידי'. וקשיא לרבא דשרי לגמרי. ונתיישבו ב' הקושיות הראשונות. וקושי' דהתוספתא נמי י"ל בפשי' דכבר הבאנו (בסי' קכ"ד) דשי' הר"ן דהעלה במניקת דאסר כל היין בהעלאתו דהוה כנגע בכולו. וכ' דהא דמסיק בתוספתא שטפה של יין אוסר היינו בטעם את הכוס והחזירו לחבית ע"ש. הרי דניחא לי' להר"ן לפרש אחדא. וכ"כ שם דרוב פוסקים חולקין עליו בזה דלא חשיב כנגיעה דכולה אלא דלא הוה אלא כניצוק. וא"כ למ"ד ניצוק לאו חבור אין כאן אלא תערובות הטפה האסורה. וא"כ יש לפרש לפי שי' רש"י דהא דטפה האסורה אוסרת קאי בהעלה במניקת לחוד. ושם ודאי לא שייך כחו דהירידה של הטפה אינה מכחו אלא כשמניח העלתו נופלת מעצמה. וליכא אלא תערובות הטפה. אבל בהחזיר י"ל דאוסר מדין נגיעה דהוה מכחו. ואין להקשות דא"כ תיקשי למ"ד ניצוק חבור. דא"כ גם בהעלאה במניקת נמי אסור משום ניצוק ולמ"ל הטעם דטפה האסורה אוסרת. די"ל דאיהו ס"ל כר"א גבי מעצרתא זיירא דלא ס"ל כחו. וא"כ גם בהחזיר בכוס ליכא נגיעה דפשוט דאינו אלא

ככחו ()כאשר יתבאר בע"ה בסמוך מלשונות רש"י] ומשו"ה צריך בזה לטעם שהטפה האסורה אוסרת. ולדידי' נפרש דקאי אהחזיר לחבית. ולמ"ד דכחו אסור. ואסור בהחזיר משום כחו נפרש דקאי אהעלה. ולדידן שניהם אוסרין מספק. וא"ש הכל: עכ"פ מבואר בפירוש מדברי רש"י דהחזיר את הכוס חשיב כנגיעה מחמת כחו. וכ"ה לשון רש"י גבי יין שמזגו עכומ"ז אע"ג דלא נגע גזרו רבנן בכחו. וכ"כ (בד' ס') גבי עכומ"ז אדנא דאסור בהנאה דהיינו נמי יין שמזגו עכומ"ז דכחו הוא. מכ"ז חזינן דס"ל דזה חשיב ככחו. וא"כ אפי' לא כיון למזיגה אסור לשי'. והירוש' דהתיר בצונן י"ל דס"ל כמאן דשרי כחו. אבל לדידן אסור. והנה מתוך זה יתבאר לנו מה שנחלקו בפרש"י לענין כחו אי אסור בהנאה. וערב"י דהביא דהפוסקים חולקין בשיטת רש"י. ובאמת כבר עמדו ע"ז התו' (דף נ"ח) ד"ה אלא ודאי חמרא הוא ע"ש. ושם בד"ה שמסכו הביאו דיש נוסחאות חלוקין בפרש"י ע"ש. ומשי' רש"י דכאן מוכח בהדיא דס"ל דאסור בהנאה. דהא מוכח מדבריו דאי החזירו עכומ"ז ודאי אסור. ומבואר בש"ס שם בהדיא דהיינו בהנאה ע"ש. ובאמת ק"ל מה שהקילו בזה המח' והרב. דהרי רש"י והרמב"ם והרשב"ם והראב"ד והרשב"א והר"ח והרמב"ן הובא בב"י סי' קל"ב מחמירין. וצע"ג:

ש"ך סקי"ב וגם בר"ן ורשב"א לא משמע מידי אלא שכ' דאפי' נתן כדי מזיגה כו'. ומלתא דל"ש ל"ג רבנן. ור"ל דמסתמא לא מיכווין למזיגה כו'. ולולי ד"ק לכאו' משמע ודאי מלשונם בפירוש כהרב"י דכיון דל"ש ל"ג בזה כלל ע"ש:

סימן קכו

ס"ג ניצוק בר ניצוק אינו חבור. הנה התוס' (בדף נ"ו) ד"ה גרגותני האריכו להביא ראי' לזה והמרד' בשם הרשב"ט כ' ראי' נכונה מהא דנטל את המשפך ומדד לתוך צלוחיתו של עכומ"ז וחזר ומדד לישראל אם יש בו עכבת יין אסור. ומשמע דהא העליון לא נאסר. והתו' לא הביאו ראי' זו. וכן כל הפו'. ונראה לי בסברתם דס"ל דאין ראי' מכאן די"ל בפשי' דכיון דניצוק חבור פשוט דהוה"ד העליון. ובאמת לפמש"כ גבי גרגותני דלהכי הוה בר ניצוק לפי שניקבי הגרגותני דקין. א"כ לכאו' לא שייך זה במשפך והוה הכל חד ניצוק ופשוט דגם העליון אסור. והא דנקט משפך. נראה דהיינו משום דאתי לאשמעינן דאם יש בו עכבת יין אוסר במשהו גם היין של ישראל. ועיקר רבותא דאף זה הנאסר בניצוק אוסר ג"כ במשהו. דבאמת לכאו' יש לעיין בזה לפ"מ דמסיק הרשב"א הובא בב"י (סוהס"י) דניצוק לסתם יינם לא עדיף מתערובות משהו דסתם יינם דאינו אוסר אלא בשתי' לדידן דקיי"ל כרשב"ג דימכר כולו לעכומ"ז חוץ מדמי איסור. וא"כ לכאו'

הא קיי"ל (בסי' קל"ד) דיין שאינו אסור אלא בשתי' אינו אוסר במשהו דמשמעות יי"נ הוה האסור בהנאה וכן אמרו התם משום חומרא דיי"נ. ולמה אוסר במשהו. הך עכבת יין שבמשפך שמפרש הש"ס שם שנאסר משום ניצוק. והרי אינו אוסר בהנאה. והנראה בטעם הדבר דבאמת ניצוק ה"ה חבור גמור לאסור אף בהנאה ובנגע העכומ"ז בקלוח זה הוה כנגע בכולי' ואסור הכל בהנאה. אלא דניצוק לסתם יינם זה לא שייך להחמיר יותר מבשנתערב. ולפי"ז א"ש דהא דקיי"ל דהמותר בהנאה אינו אוסר במשהו. היינו ביין שלא נאסר מעיקרו אלא בשתי' וכגון תינוק ב"י או מזגו עכומ"ז. אבל כאן פשוט דיי"נ שנתערב ואח"כ נתערב עוד באחרים פשיטא דאוסר ג"כ במשהו דחשבינן לי' כעיקר המשהו בתחלה דהוה איסור הנאה. וא"כ הוה"ד דהנאסר בניצוק אינו קל יותר משנתערב ואוסר ג"כ במשהו ונכון:

[שוב ראיתי בב"י (רס"י קל"ד) דכ' דסתם יינם שאסר בתערובות משהו. אין התערובות אוסר עוד במשהו. וכן אינו אוסר בניצוק ע"ש. ולענ"ד הוא תמוה מאוד ממתני' דמשפך שבכאן. ואע"ג דלפי דברי הרשב"א שכ' בסמוך יש ליישב. מ"מ סתימת הרמב"ם והפו' לא משמע כן כלל. ודברי הריב"ש לקמן סי' קל"ז ס"ג. התם בנאסר מפליטת כלים דאינו נאסר גם בהנאת עצמו גופי' כדאמרינן בפא"מ דחשיב ליתא לאיסורא בעיני'. אבל בנתערב בו יי"נ משהו משמע דבאיסורו קאי ואוסר במשהו וצע"ג]:

וא"כ א"ש דהיינו דנקט משפך לאשמעינן דאוסר במשהו. אבל שפיר י"ל דכל העליון אסור. ועדיין צ"ע לכאו' לשי' ר"ת דכל סתם יינם אינו אוסר אלא בס' דא"כ למה אסור מעכבת יין. וממתניתא טובא דאקשי התו' תי' דהתם למ"ד דכל מב"מ במשהו אבל הכא דסיפא תני חומרא דיי"נ ומבואר דדווקא יי"נ לשי' ר"ת וא"כ למה תני רישא דעכבת יין אוסר. ובודאי דדוחק לומר דאינו אוסר באמת אלא בס'. דא"כ אין כאן אלא דין ניצוק. וליתני סתם דהמערה לכלי עכומ"ז אוסר העליון:

ומצאתי בב"י (בסוס"י קל"ד) בשם הרשב"א דהק' בל"ה דע"כ האי אוסר היינו בהנאה. דאל"ה גם בלא עכבת יין אסור. כדין נודות עכומ"ז. ולרשב"ג הא אין כאן איסור הנאה דמוכרו חוץ מד"א שבו. וא"כ למה הביאה הרי"ף. וכ' דנראה לו דהכא בצלוחית שיש בה יי"נ גמור. ובזה אסר כולה בהנאה אפילו לדידן כדין יין ביין ע"ש. וא"כ ממילא א"ש גם לשי' ר"ת מה שאוסר במשהו דהא איירי ביי"נ ממש כנ"ל. ואדרבה לר"ת מרווח טפי מה שלא פי' המשנה בפי' דאיירי ביי"נ ממש. משום דהא תני לה בסיפא בהדיא דבמשהו אינו אוסר אלא יי"נ ממש ודוק:

ס"ה המערה לתוך כלי עכומ"ז שלא הודח כו'. את שעירה ממנו מותר. הגר"א ז"ל כ' דצ"ע דבמתני' תני גבי משפך אם יש בו עכבת יין. ולא תני בצלוחית של עכומ"ז אם יש בו עכבת יין. אמנם גם הרמב"ם בפי' המשניות כ' בהדיא לכלי עכומ"ז שיש בו יין ע"ש. ע"כ נראה פשוט דדווקא גבי משפך שלא הי' רגילות במשפך עכבת יין [והרי הרמב"ן כ' להקל מטעם זה במשפך אף בלא הדחה ע"ש] הוצרך למתני אם יש בו. אבל בכלי רגילות הוא להשתייר טופח להטפיח ואוסר כמבו' בהג"ה לא הוצרך לפרש. ותדע דהא מוקי הש"ס הא דא"ר שקולי זוזי דהיינו באיכא עכבת יין אפומא דכוזניתא ע"ש. אף דאמר סתמא. וע"כ דזה רגיל ואי"צ להזכיר ע"ש: ועיין ב"י שכ' על דברי הרשב"א. ואע"פ שכ' בשם הגאוני' שלא אסרו ניצוק אלא לודאי יינם ולא לסתם יינם כו' וא"י כלל למה שינה לשונם והוקשה לו. הלא בלשון הרשב"א אינו כן. אלא כך הוא הלשון. ליין האסור בהנאה אבל ליין המותר בהנאה לא. והיינו ודאי דגם בסתם יינם הוא חבור. שהרי הוא אסור בהנאה ולא אתי לאפוקי אלא יין שנאסר מחמת כלי עכומ"ז שאינו נאסר בהנאה. וכמש"כ הט"ו דבזה אינו חבור כלל. ואפי' בשתי' אינו אוסר את העליון בזה לשי' הרשב"א. ואין שום סתירה וקושיא בדבריו כלל. וכמש"כ בסמוך גם בשם הרמב"ם וכדברי המח' הנ"ל ודוק: שם בהג"ה ואם יש בו כדי להטפיח אסור. ואף שהמח' כ' לשון טופח לא כ' הרב לשון מחלוקת. דפשוט דכוונת המח' ג"כ טלה"ט. דהרי כ' כן בב"י בשם הרי"ו והתו' בלא שום מחלוקת וחזר בו ממש"כ מקודם דמשמע דטופח לחוד אסור ע"ש. וכ"כ (בסי' קכ"ג). והש"ך בנקה"כ הק' זה דהמח' סותר עצמו מכאן (לסקכ"ג) ופשוט דאין כאן שום סתירה כמש"כ. ומש"כ שם בלשונו כסברת הרשב"א דלעיל א"י מה זאת דלא הביא כלום דברי רשב"א לא הוא ולא הב"י ואולי הבין דהך ומשמע לי הוא לשון הרשב"א שמקודם ופשוט דהוא מדברי הב"י עצמו עשה"ט שם ומיהו אינו אוסר יותר מאם הי' מעורב בו. הגר"א ז"ל כ' דשי' הרמב"ם דחמור יותר. והיא שי' הי"א שהביא הטור ומש"כ הגר"א לדקדק מהא דקאמר אהא דשקילו זוזי דרב ש"מ ניצוק חבור. ומשמע דאוסר בהנאה. עב"י בשם הרשב"א שדחה זה בדברי טעם: שם ואם הוא סתם יינם בטל בס' כמו שיתבאר בסי' קל"ד. עב"י וד"מ לקמן (רס"י קל"ד) שהביאו דברי הגמ"י בשם הר"מ דיין הנאסר מכח עכומ"ז בטל בס' כמו בניצוק. ובלשון הגמ"י עצמו דומיא דניצוק. (והביאו בקצרה הש"ך כאן (סקי"ג) במוסגר ע"ש] ונראה דכוונת הר"מ היא על דברי התו' (דף ע"ב) ד"ה א"ל שכ' ואם יש ס' בחבית כנגד יין התחתון האסור ודאי אינו אוסר אפי' אי ניצוק חבור דלא גרע מאם הי' מעורב דבטל בס' בסתם יינם כפיר"ת ונראה שמפרש בכוונת דברי' דלא דהקילו לגמרי כר"ת אלא דס"ל

דכיון דהך דינא אי ניצוק חבור הוא ספיקא דדינא. יש לצרף לזה שי' ר"ת דס"ל בסתם יינם דבטל בס'. וא"כ יש להתיר מכא ס"ס. ספק אי חבור. וספק כר"ת דסתם יינם בטל בס'. וכאן נמי הרי ודאי לא עדיף מנתערב ובטיל. כ"ה כוונתו בפי' דברי התו'. ועפי"ז כ' הוא לדקדק ג"כ בכח עכומ"ז דיש להקל מס"ס ספק כשי' רוב פו' להקל בכח עכומ"ז בהנאה. [והר"מ אכתי לא הוה ברירא לי' להורות להיתר בפשי' כמו דקיי"ל לדידן. אלא דמ"מ נקט לה בספק] וכיון דאינו איסור הנאה הרי היין שאינו אוסר בהנאה ודאי דאינו אוסר במשהו (כמש"כ לעיל בשם הרשב"א והר"ן) וספק כשי' ר"ת דכל סתם יין אינו אוסר במשהו והוה נמי ס"ס להקל ולפי"ז יש סעד דהנאסר מכח עכומ"ז אינו אוסר את הניצוק כמו ין המותר בהנאה כמש"כ בסמוך בשם הגאונים והרמב"ם. וכל ניצוק הא הוה נמי ספד"ד כנ"ל. וא"כ בזה נמי אפי' הוה ספק אי אסור בהנאה כמו דס"ל להר"מ מ"מ הספק אי מותר בהנאה (ולא שייך ניצוק לכו"ע) וספק דין ניצוק הוה ספק ספיקא להקל. ואפשר לפרש מש"כ דומיא דניצוק דבאמת כוונתו על שי' רש"י דבנאסר מכחו לא אמרינן ניצוק והדמיון כמו דל"א ניצוק אלא ביי"נ וה"נ לאסור במשהו ג"כ אמרו יי"נ ודוק] עכ"פ נראה דהמראה מקום כאן בהגה כמו שנתבאר בסי' קל"ד אינו מדוקדק דלא קרב זה אל זה. דהתם דווקא במקום הפסד. וסמכינן אשי' ר"ת לחוד ג"כ במקום הפסד מרובה. וכאן הוה מתורת ס"ס וכנ"ל. ואפי' שלא במקום הפסד. ואולי דהכוונה דפסקינן כאן אפי' בלא הפסד. כמו דפסקינן לקמן סי' קל"ד במקום הפסד. ודברי הש"ך בסקי"ז שהוצרך להביא סברא זו מדברי הגמ"י וכ' ג"כ דאפשר דהרב לא ס"ל זה לכאורה ג"כ צ"ע דמשמע דכוונת הרב בזה ממש לדברי הגמי"י וכמש"כ וצ"ע:

ס"ז גת שהיין יורד ממנו לבור ונגע עכומ"ז בהקילוח. אם יש בהחרצנים והזגים והענבים שבגת ס' כנגד הקלוח לא נאסר מה שבגת. ובהגה"ה דאמרינן סלק את מינו כמו שאינו כו'. והש"ך הקשה דהרב לשי' למה הוצרך לזה דסלק הא פסק לקמן דכל סתם יינם בטל בס' א"כ גם היין גופיה מבטלין. וכ' ע"ז הדג"מ דלכאורה י"ל בפשי' דהא הכא ע"כ איירי דליכא הפסד כלל. דבמקום הפסד לא אמרינן כלל דניצוק חבור. וא"כ הרי לא ס"ל להרב לבטל בס' אלא במקום הפסד. אלא דכ' שיש להקשות מט"א דהרי גם מדינא דהש"ס אינו אוסר במשהו אלא בהתירא לתוך איסורא והכא הרי ההיתר עומד במקומו. וא"כ גם מדין הש"ס הוא בטל בס' ואי"צ הפסד כלל. ולולי ד"ק הוא תמוה מאוד. דלכאורה מוכח בהדיא מדברי המח' והרב בס"ה דאם יש בה איסור משהו יין טופח כדי להטפיח אוסר בניצוק ג"כ. ולא אמרינן דבטל בס'. וכן מוכח בש"ס ד' ע"א גבי הא דא"ר כי כייליתו לעכומ"ז שקילו זוזי מעיקרא כו' משום דיין משהו הרגיל להשתייר בכליהם אוסר את

כל היין בניצוק. וע"כ דהא נמי חשוב כהתירא לתוך איסורא. וההסבר בזה מבו' עפ"י, דברי הרמב"ן שדקדק אהא דמערה מקיתון לבור אפי' כל היום אינו אוסר דלמה אינו אוסר בניצוק. [ולפי"ז הרי מצטרף כל הקיתון ביחד ול"ג מפי חבית דאוסר במשהו] וכ' הטעם דחזינן להניצוק כאלו כבר ירד וכיון דאפי' ירד דרך עירוי מעט מעט אינו אוסר. אינו אוסר גם בתחילתו ע"ש. וא"כ ה"נ כ"ש דלאסור אמרינן הך סברא. דחשבינן כאילו נפל כבר. וה"ה היתר לתוך איסור ועוד נראה ברור דאדרבה אזלינן בתר חשיבות האיסור והרי הוא עומד במקומו וחשיבותו עליו וז"ב. וא"כ ודאי דמדינא הרי הוא אוסר במשהו ומשו"ה לא הקשה הש"ך אלא לשי' הרב דלדידן בטל בס'. וא"כ חוזר וניעור תי' הד"מ לכאו' דהכא שלא במקום הפסד לא קיי"ל לבטל בס':

אבל באמת יפה הק' הש"ך ואזיל לשי' (בסי' קל"ד סקכ"ז) בשי' הטור דבמקום דבדיעבד מותר אפי' בתערובות ממש אין להחמיר בניצוק אפי' לכתחילה ע"ש. וה"נ ודאי דהכי הוא כיון דלשי' הרב במקום הפסד שרי לבטל תערובות ממש בס' ודאי דלענין ניצוק יש להקל בס' אפי' לכתחילה ואפי' שלא במקום הפסד כלל. וא"כ לשי' הרב גם היין גופי' יבטל: אולם לענ"ד יש ליישב קושיתו בפשיטות דהנה תמה שם עוד תמי' גדולה בעיקר הדבר דס"ל להרשב"א בנגע עכומ"ז בהקלוח מהני בטול. והרי התו' (בדף ע"ב) כ' דניצוק ליין איסור מהני ס' בחבית לבטל. אבל נגע עכומ"ז בקילוח לא מהני ס' לבטל. דחשיב כאלו נגע העכומ"ז בכולו. והיינו כיון דהוא חבור מה שנגע בהקילוח הוה כנגע בכל היין. ובאמת כבר כתבו כן התו' מקודם (בדף נ"ז ד"ה מהו) דאי נגע עכומ"ז בסוף הקלוח הוה כולו איסור הנאה. ולא הוה כדין תערובות דימכר כולו חוץ מדמי איסור שבו. והיינו דזה אינו כדין תערובות אלא דהנגיעה חשוב כאלו נגע בכולו ע"ש [ותמהני על הרב"י שהביא זה דהוה כאילו נגע בכולו בשם רי"ו. ותמה עליו דמנין לו זה ע"ש. והרי הוא מפורש יוצא מדברי התו' בב' מקומות]. והנלענ"ד ליישב דברי הרשב"א דבאמת בטול בהיתר של יין העליון ודאי לא שייך. דהרי הוא כאילו נגע בכולו וכנ"ל. אלא דהחרצנים והזגים שפיר מבטלים אותו מטעם אחר. דהרי כ' הרא"ש והפו' בסוגיא דיין שמזגו עכומ"ז דלא שייך שם לאסור משום ניצוק והנגיעה במים יהי' כאלו נגע בהיין דלא אמרו ניצוק אלא יין ליין. אבל מים ליין לא שייך ניצוק ע"ש. וא"כ נראה ברור כיון דהחרצנים והזגים מבטלין את הקלוח. תו לא חשיב הניצוק כיין ליין. והוה כניצוק לחרצנים וזגים. (והיין שבגת סלק כאילו אינו משום דהחרצנים מבטלין את התחתון ואת הניצוק שלו] וא"כ אין ניצוק לחרצנים וזגים וא"כ לא שייך כלל לומר דהוה כנגע בכולו כיון דבכה"ג אינו חיבור כלל [ואע"ג דהיכי דהוה המשכה גם החרצנים והזגים יש עליהם דין יין. ונגע עכומ"ז

בהחרצנים וזגים עושה יי"נ כמבו' בלשון התו' והרא"ש (דף נ"ו) בסוגיא דהמשכה ע"ש. לענין ניצוק ודאי לא אמרינן הכי] אבל לבטל ביין אפי' נאמר דגם יי"נ בטל בס'] ודאי לא שייך כלל כנ"ל. דזה הוה כאילו נגע בכולו. והעליון גופי' אסור מצד עצמו. אלא דבטול החרצנים הוא מבטל את גוף החבור וא"ש. וממילא ודאי א"ש מה דהוצרך גם הרב דווקא לבטול הא"מ ולק"מ. שוב ראיתי שכבר נתעורר בזה בס' תפל"מ:

סימן קכז

ס"א האומר לחברו נתנסך יינך אם הוא בידו נאמן ערא"ש שהאריך להוכיח דאין הטעם משום מגו. אלא דהוה כבעלים. ומתחלה צריך להבין מאי ספיקו של הרא"ש דהא קיי"ל לדידן כרבא דאפי' כבר אינו בידו כיון דבתחילה הי' בידו נאמן אם אמר לו בפעם הראשון והרי עכשיו ודאי אין לו מגו. וצ"ל דגם שעכשיו לי"ל מגו. מ"מ הרי הימני' בתחלה. וכעין דקיי"ל בחו"מ (סי' נ"ו) גבי שליש דאם הי' לו מגו פ"א והמנוהו. שוב נאמן אף בזמן שאין לו עוד מגו. דהרי הימני'. אבל בשלא הי' בידו כלל קיי"ל התם דאי"נ. וה"נ הי' אפ"ל כן. והא שמוכיח הרא"ש מס"ת שם דאם הוא בידו נאמן אף שנכתבו כבר ואין לו עכשיו מגו ע"ש. ולדברינו הא סגי כשהי' לו מגו מכבר כנ"ל. היינו משום דסוגי' דהתם ע"כ כאביי כמש"כ בסמוך מדלא שאלו אם כבר אשכחי'. ואם נפרש דבידו היינו מגו. א"כ לאביי דס"ל דדווקא כ"ז שבידו. היינו נמי שיהי' גם המגו עדיין בידו. וה"ז לא הי' בס"ת שם. וע"כ דהך דבידו היינו מתורת בעלים. וא"כ הוה"ד לרבא אפי' לא הי' לו מגו מעולם כגון בייי"נ שהי' מבושל נמי נאמן [וכמו שיתבאר בסמוך]. כ"נ בהבנת דברי הרא"ש:

אבל לולי שאיני כדאי נראה דלא שייך הכא כלל סברא דהימני' דהרי בהדיא אמרינן בגיטין (דף ס"ד) דל"ש הימני' אלא בממונא ולא באיסורא. ואפי' לר"ח דס"ל התם הימני' גם בגט היינו כמש"כ התו' שם דנתן מתחלה לגרושין אם יאמר השליש לגרושין אבל כאן הרי לא יהי' נעשה איסור בשביל קבלתו. ואין לומר דה"נ שויא אנפשי' חתיכה דאיסורא. חדא דהא כ' הט"ז באה"ע (סי"ז ס"ב) דבדבר שאין האיסור מבורר לפנינו עכשיו לא שייך בזה שויא אנפשי' חד"א ע"ש ועגרש"א כאן. ועוד נראה לי ברור דלא שייך בכה"ג שואנח"ד. דהרי מבואר (ריפ"ק דכתובות) דאי הוה אמרינן דלא קים לי' בפ"פ לא שייך שואנח"ד אלא דקמ"ל דאמרינן דקים לי' וכן מוכרח בסוגיא דמייתי ראי' ממתני' דקים לי' כמש"כ התו' בריש מכלתא ע"ש. אבל אי לא קים לי' ודאי דל"א שויא כו' וא"כ ה"נ ודאי ל"ש בזה לומר דשואנח"ד דהרי ודאי דבזה לא שייך קים לי' ודוחק לומר דה"נ קים לי' דמהימן לי' כבי תרי דמשמע בש"ס דאסור מדינא. ועוד אי משום שאנח"ד ליהני

אמתלא וכה"ג. והרי משמע דהוא נאמנות ברורה. וע"כ דהוא מתורת בעלים. וההכרח לזה מן התורה נלענ"ד דהרי כ' רש"י בכ"ד דהא דנאמן אדם על הטבל ושחיטה משום דהרי לא הצריכה התורה עדים ע"ז. וה"נ הרי לא הצריכה התורה להעמיד עדים לשליח באיסורים. וא"כ פשוט דכ"ז שהוא בידו ודאי נאמן. אלא דבהא איפליגו אביי ורבא דאביי ס"ל דווקא כ"ז שהוא בידו. ורבא ס"ל דאפי' יצא מידו עדיין נמשך הנאמנות עד זמנא דאשכחי': ומה דהקשה הרשב"א לשי' זו דאפי' בלא מגו נאמן גם לאביי א"כ מאי מקשה מכה"ג ביוה"כ דנאמן אפגול הא התם ה"ה עדיין בידו וה"ה כבעלים ומודה אביי דנאמן. לולי ד"ק. בקרבנות תיכף שעשה הזריקה הרי כבר יצא הדבר מידו. שהרי אינו עוד דם הראוי לזריקה. ול"ח בידו כלל. [ומש"כ שם רש"י דבהזאות דלפני ולפנים איכא למימר דחזינא דרך לול. וא"כ למ"ל לרש"י הא. דהא התם בל"ה יש עדיין לפניו הזאות הפרוכת. וא"כ זה ודאי ה"ה בידו. וא"כ בל"ה לכו"ע נאמן. אבל באמת ע"כ גם בלא דברינו לאו דוקא נקט לה רש"י דהרי כשצריך עדיין להזאות הפרוכת הרי יש לו גם מגו לפגל בהזאות הפרוכת ונאמן לכו"ע ודוק]. וא"כ לאביי ודאי דאינו נאמן. אבל כל שבידו אפי' בלא מגו שפיר נאמן:

ומ"מ משכ"כ הש"ך דהנ"מ דנאמן על יין מבושל לומר שנתנסך קודם שבא לידו לשי' הרא"ש. אינו נראה כיון דבארנו דעיקר הנאמנות משום דהאמינה תורה לכל מי שבידו. א"כ זה שייך במה שנעשה כשהוא תחת ידו אבל להאמינו על קודם שבא לידו מניין לנו להאמינו ע"ז. ובזה אי"נ אלא מי שהי' אז בידו. אבל הנ"מ כשאומר שהוחלף יין זה על יין חי ונתנסך כשהוא תח"י ונתבשל עכשיו בזה שפיר נאמן. ואף בגוונא דלא שייך מגו. כגון שלא הי' בידו להחליף אלא אחר החליף ע"כ וכה"ג ודוק:

שם ואפי' אינו עתה בידו שכבר הוחזר לבעלים אך בפעם ראשון שמצאו א"ל כו'. לכאו' משמע דהיינו לעולם פעם א' אחר החזרה. וכ"כ הר"ן בהדיא. אבל הב"ח כ' דהיינו דווקא כשלא היו הבעלים בשעת החזרה. אבל אם היו או הבעלים בשעת החזרה ולא א"ל אי"נ עוד. ולא הביא דברי הר"ן. אבל אחר העיון דברי הב"ח נכונים. דהר"ן לא כ' כן אלא לשי' הפו' דס"ל דפועל גרע מאחר דאחר נאמן לעולם ופועל אי"נ אלא כשהי' בידו לפי שעליו להודיעו. ומשו"ה כ' דבשעת החזרה ס"ל לרבא דאפשר דהי' ירא להודיעו פן יקפח שכרו ע"ש. אבל לשי' זו דאחר אי"נ ודווקא פועל נאמן לפי שהוא כבעלים. וכן כשהחזיר ס"ל לרבא דכ"ז שלא הי' שהות להודיעו ה"ה בנאמנותו. אבל כשהי' לו כבר שהות תו אזלא לי' נאמנותו ואינו נאמן יותר מאחר ודוק:

ש"ך סק"ג האריך להשיג על שי' הפו' דבדבר שבידו נאמן אפי' הבעלים מכחישים הא קיי"ל דע"א אינו קם אלא לשבועה. ונהי דע"א נאמן באיסורין היינו היכא שאין הבע"ד מכחישו. אבל היכי שהבע"ד מכחישו לא מסתבר שיהי' נאמן להפסיד ממונו. ולא זכיתי לעמוד על ד"ק דמאי ענין הפסד ממון להכחישו. הא הר"ן פרק האומר הקשה על שי' הפו' דבכל אדם נאמן אפי' בא"י מהא דא"ל דהטמין אביו מעות וא"ל של מעשר שני הם. דאם אין בידו ליטול אינו נאמן. ותי' הרמב"ן דהתם הוה אפוקי ממונא דמע"ש ממון גבוה הוא ע"ש. הרי דהיכי דאנו דנין עליו דין ממון אי"נ אפי' אין הבע"ד מכחישו. אלא דבאיסורים אין לו דין הוצאות ממון דברשות בעלים הוא. ומה שהוזל מחמת האיסור זה אפקעתא דמלכא ממילא. אבל העדות דין איסור עליו. וא"כ אפי' מכחישו. כיון דקיי"ל דלכל מי שהוא בידו לו האמינתו תורה א"כ שפיר י"ל דגם הכחשת הבעלים ל"מ יותר מהכחשת אחר. וכיון שהוא בידו אוסרו. ומש"כ עוד דהשי' המחוורת שי' הראב"ד והרשב"א וסייעתם דנאמנות פועל דווקא בשותק. ומחלקים דפועל גרע מעד דעלמא. הנה בעיקר השי' בזה יתבאר בסמוך בס"ד. אבל לכאו' איני רואה שום הכרח דחולקים אהך דינא דאפי' מכחישו [דהתו' והרא"ש והמרדכי כ' זאת מסברא פשוטה. דהא בשביל הכרח הסתירה דשאר כל אדם נמי נאמן די להם בחילוק דא"י דשאר כל אדם דווקא בשותק אלא דכ' זה מסברא פשוטה וכדבארנו דכיון שהוא בידו להם הנאמנות] דשפיר י"ל דגם הם ס"ל דאפי' מכחישו נאמן בפועל שהוא תחת ידו וה"ה כבעלים. אלא דלא סגי להו לתרץ דהא דבעינן בגיטין דווקא בידו הוא משום שמכחישו. דהא בהדיא מבו' בסוגי' דפריך מכה"ג ביוה"כ. ומעובדא דס"ת דבאינו בידו אפי' באינו יודע נמי לא מהימנא והרי באחר ס"ל דמשמעות הסוגיות דנאמן אפילו בא"י והוצרכו לחלק דבפועל גרע טפי בזה לאביי כשהוציא מידו. ולרבא כשלא א"ל בפעם הראשון]. אבל בזמן שהוא בנאמנותו שפיר י"ל דעדיף טפי אפי' להכחיש הבעלים. דכל שבידו ה"ה הבעלים לנאמנות שנתנה לו תורה ודוק: ש"ך סק"ט הבין מדברי הב"ח דבשומר שלא א"ל בפעם הא' אי"נ אפי' בשתק. והש"ך האריך להשיג עליו. ואין הכרח בכל טענותיו. דמאי שדקדק שכיון שהוא כהודאה מאי גריעותא דשומר כבר כ' הט"ז בסק"א די"ל דפועל שעליו רמיא להודיעו ולא הודיעו בזימנא קמא סבר שמשטה בו ואין שתיקתו כהודאה ויש סעד לדבריו דהא בגזלן מפורש בש"ס דאין שתיקה כהודאה. ומש"כ דהתו' וסייעתם הא לא ס"ל דשומר גרע אין זה מוכרח כלל דודאי אליבא דאביי דס"ל כל שיצא מידו אי"נ ובאחר אית לי' דנאמן וס"ל להרשב"א וסייעתו דהחילוק דפועל הוה לי' לאזדהורי זה ודאי סברא דחוקה ולא ס"ל להתו'. אבל לענין לא א"ל בפעם הראשון וא"ל אח"כ לענין שתיקה ודאי הוה

סברא מרווחת כמש"כ בשם הט"ז. ומה שהרא"ש הוקשה לו זה גם מדרבא. זהו קודם שחידשו התירוץ דשתיקה כהודאה. אבל לפי המסקנא מסברא דשתיקה כהודאה ודאי א"ש כנ"ל. אלא דלשון הטור משמע בהדיא דאפי' על שומר שלא אמר בפעם הראשון מסיק גם ע"ז דנאמן ע"ש היטב:

אבל באמת גם דברי הב"ח אינן מכריחין כלל לחילוק זה אלא כוונתו הוא דעל הנאמנות של שומר דהוא מכח עצמו ואפי' אין הבעלים יודעים ואפי' מכחישו בזה מחלקינן בין פ"א או לא. אבל לענין נאמנות של אחר דאינו אלא משום שתיקה דהבעלים שהוא כהודאה לא מחלקינן. וממילא דהוה"ד בשומר ודוק:

ס"א בהג"ה ואם הבעלים אין מכחישין אותו אע"פ שמכחישו אחר ל"מ. הנה הש"ך האריך במערכה בזה. והב"ש באה"ע סי' מ"ב השיג עליו ולענ"ד בקצרה דזה ודאי פשוט דהיכא דאיכא חזקת היתר [ואפי' היכי דנאמן ע"א כגון בטריפות. וע' מש"כ בזה בסמוך] קיי"ל בהכחשת ע"א שמכחישים זה את זה. דאוקי גברא להדי גברא ומוקמינן אחזקה. והיא הלכה רווחת בסי' ל"ט גבי בדיקות הריאה. ונראה דסמכו בזה בפשי' מסוגיא דיבמות ד' ל"א דתרי ותרי הוה סד"ר ומחמרינן בזה מדרבנן. אבל בהכחשת ע"א לא מחמרינן אפי' מדרבנן ומוקמינן לה אחזקה וכמש"כ התו' שם בשם ר"י ע"ש. והב"ש שם כ' דלשי' האוסרים בקידושין לכתחילה ה"נ באיסורי' כן ולא נראה לחלק בין קידושין לאיסור. והרב בכאן שכ' בשם היש חולקים (שהוא הרשב"א) שע"א בהכחשה לאו כלום. כוונתו דהמתיר אינו כלום. ול"נ כלל דהרי הרב לא הביא שם בסי' ל"ט שום חולק בזה ובודאי דקידושין דווקא ואינו אלא משום לזות שפתים. ואפשר דלא שייך אלא באיסור א"א. [וגם התם צ"ע בא"א לה להשיג גט. אי אסרינן לה לעולם]. ודברי הרב בכאן יתבאר בס"ד בסמוך דמילתא אחריתא הוא. והיכא דליכא חזקת כשרות. פשוט דהוא איסור דאורייי' וחייבין ע"ז אשם תלוי. והב"ש שהוצרך ללמוד משי' התו' גבי קדושין שם ומשמע דבדיעבד מותר. ולכאו' פשוט דהוא ספק גמור. ואולי כוונתו לאיתרע בעלמא וצ"ע. וספיקת הרב בכאן היינו במקום דאיכא חזקת היתר. אלא לשי' התו' בבעלים שותקין נאמן האוסר דיש רגלים לדבר. וא"כ האוסר יש לו רגלים לדבר. ועל המתיר לא שייך רגלים לדבר משתיקת הבעלים. ועדיף כח האוסר:

וזה לענ"ד כוונת העט"ז שכ' בזה דעד האוסר הוה כתרי דכל שהאמינה תורה ע"א ה"ה כשנים. והש"ך השיג ע"ז דמנלי' הא דל"א הכי אלא כשהעד יש לו נאמנות של שנים. ועוד דלמה יהי' האוסר יותר כתרי מהמתיר ע"ש. ולענ"ד הא בסוטה אמרינן בש"ס דהאמינתו תורה לע"א לפי שרגלים לדבר שקינא לה ונסתרה. ובאמת למדו הפו' מזה

בכ"ד דברגל"ד נאמן ע"א בכ"מ לאוסרה על בעלה וה"נ ילפינן הכא ג"כ ענין זה דכמו דבסוטה אמר בש"ס דהאוסר ה"ה כשנים לפי שרגל"ד וה"נ בזה דהוה רגל"ד משתיקת הבעלים ה"ה כשנים. ובאמת אף שמשמעות הרב כהש"ך דהרשב"א חולק ע"ז. מ"מ לענ"ד באמת אין הוכחה ברורה בדברי הרשב"א שחולק בסברא זו. דשתיקת הבע"ד הוה כרגל"ד: אלא דבל"ה איכא למישדי בה נרגא דכיון דע"כ איירי בב"א. דבזאח"ז פשיטא דהראשון כשנים לשי' הרב והתו' כמו שהוכיח הש"ך מדין השוחט (בסו' סי' א') א"כ אין הרגלים הזה מבורר. כיון דאחר מכחישו באותה שעה. ואפשר דבכה"ג לא הוה רגל"ד כלל. ולכאו' על המחמיר להביא ראי'. והנה הש"ך כ' ראי' נכונה ממשנה (דר"פ א"ל) דע"א אמר אכלת חלב וא' לא אכלת דמביא אשם תלוי הרי דספיקא הוא. ואח"כ דחה זה בשם הירושלמי דשאני א"ת שאפי' אומר לבו נוקפו מביא א"ת ע"ש:

ואם כדאי הייתי. הי' נראה דכוונת הירושלמי לאוקי מתני' כמ"ד דאדם מתנדב א"ת בכ"י. אבל הש"ס שלנו לא סבר כן דהרי משמע בקידושין שם דשתיקה דגבי חלב. הוה כשתיקה דטהרות שהוא נאמנות גמורה. והיכי יליף לה ממתני' דהוא אמר לא אכלתי פטור. הא לא מכחיש לו ע"א מהימן. ודלמא הא דמהימן אי לא מכחיש היינו לא"ת ומשום דלבו נוקפו. וכן לשון הש"ס בכתובות (ד' כ"ב) גבי שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת אם ניסת לא תצא פריך הבא עלי' בא"ת קאי. משמע מלשון זה דכיון דהוא חייב א"ת פשי' דהוא ספק איסור ואסורה. ואע"ג דיש לדחוק בכ"ז וי"ל דלעיקר הנאמנות אם לא מהימן ע"א לא שייך כלל לבו נוקפו. או דמשמע לי' דאי לא מכחיש מביא חטאת ממש. ובההיא דכתובות י"ל דלישנא בעלמא הוא דודאי פשוט התם דתרי ותרי בלא חזקה הוה ספיקא דאוריי' לכו"ע וע"ש בתו'. מ"מ פשוטן של הדברים ודאי מוכיחין דאי מביא א"ת פשוט לי' להש"ס דהוה ספק איסורא:

והנלע"ד לדחות דהנה יש להקשות אאביי בקידושין (שם) דאייתי לא אכלתי דסיפא. ולא אייתי עא"א אכל וא"א לא אכל מביא אשם תלוי דמציעתא. והוא כעין קושית הש"ך (בס"ק ט"ז) בכריתות:

אולם הנראה בפשי' דבאמת מהא אין ראי' כלל. די"ל דההיא היינו במקום דליכא חזקה כלל. וכגון דהי' כאן ב' חתיכות א' של חלב. וא' של שומן. ואכל א'. והב' אכל עכומ"ז. [או אפי' ישראל אחר לדידן דקיי"ל כר"י (שם ד' כ"ג) דאין שנים מביאין חטאת א']. ובא ע"א דהוא אכל חלב. דהוה ודאי נאמן בכה"ג והו"ל לאתויי חטאת. וכיון דהכחיש השני מביא א"ת. ואין כאן ראי' לנאמנות משום שתיקת הבעלים. ומשו"ה לא מייתי אלא מסיפא דלא אכלתי דקתני פטור דהיינו דלא אכלתי כלל. וא"כ יש חזקת פטור ואפ"ה

משמע דאי לא מכחיש לי' הוה מהימן אף דאיכא חזקה. וע"כ דהוא משום שתיקת הבעלים. וא"כ מהך דע"א אמר אכל ועא"א לא אכל אין שום ראי' ודוק:

ועיין בש"ך שם שהביא מחלוקת התו' והרא"ה רבו של הריטב"א אי בכל האיסורין אמרינן דבזה אח"ז הראשון נאמן כב' דכ"מ שהאמינה התורה ע"א ה"ה כשנים. והרא"ה סבר דדוקא בעד סוטה דקיי"ל דדבר שבערוה אין פחות מב'. ואפ"ה האמינה תורה בסוטה. וכן בעד מיתה דבעי מן הדין שנים והאמינו חכמים בזה לע"א. ה"ה כשנים. אבל בכל האיסורין דע"א נאמן מן הדין לא שייך זה. והק' ע"ז הש"ך מהא דע"א אומר ראיתי את ההורג גבי ע"ע דאמרינן ג"כ בש"ס דה"ה כב' ע"ש ולכאו' הי' נראה דגבי ע"ע תיכף שלא נודע הרוצח הוה כאיתחזק איסורא דחייבין להביא ע"ע. והוה כאיתחזק איסורא דמן הדין ע"א אי"נ וע"כ דהאמינתו תורה כשנים. אבל באמת נראה פשוט דלא שייך בזה חזקה לאיסורא דודאי כל דבר סופו להודע. ואף שאינו נודע לנו עכשיו ה"ה עומד להודע. ועוד דהרי זה אומר שהי' יודע מתחי' אלא דאנן הוא דלא הוה נודע לן. וא"כ מאי חזקה שייכא בזה. ולא עדיף מע"א בטריפות בבהמה דנאמן מן הדין:

אך נראה ברור דהתם נמי מן הדין הול"ל כיון דאין הרוצח נהרג ע"פ ע"א. א"כ ע"כ הרי לפנינו דאין הפטור משום דאנו מאמינים ע"ז לע"א. דהרי לענין מיתת הרוצח אנו מחזיקין אותו ללא נודע. והי' לנו מן הדין ג"כ להביא ע"ע. וע"כ דלענין ע"ע נתנה לו התורה נאמנות כב'. ול"ק מידי' עוד כ' שם דבשוחט לעיל (סי' א') אפי' בב"א חשוב דברי המתיר כנתקבל תחילה משום דרוב מצויין א"ש מו"ה ע"ש. ונראה דמ"מ זה דווקא כשבאו מיהו בבת אחת. אבל אם בא האוסר תחילה תו הוה האוסר כב'. כדכתב לעיל (סי' ל"ט) גבי ריאה להדיא. ולכאו' אין נראה לחלק ביניהם. וצ"ע: ועיין חו"ד שחקר דע"א על הטריפות ליחשב ג"כ כאיתחזק היתרא דנשחטה בחזקת היתר עומדת. וכן עמד בזה כבר הפמ"ג (בסי' ל"ט) ע"ש. וכן הנוב"י. אבל לכאו' נראה דדווקא בחזקה דע"כ אנו משנין הדבר מכשהי' בתחילה. א"כ הרי החזקה מנגדתו להעד. אבל כאן דאינו אלא מכח רובא. והרי ודאי יש לפנינו מיעוט טריפות. בודאי ל"ש דהוא מעיד כנגד הרוב. דכיון דזה המעיד יודע שהוא מהמיעוט לא שייך כאן רוב. ואע"ג דבכל ספיקא דעלמא קיי"ל דרובא וחזקה רובא עדיף. הכא דלפ"ד אין כאן ספק. לא שייך רוב. וסעד לזה במש"כ בשי' הט"ז (סק"ו) בסמוך עיי"ש: וע"ש עוד דדבר שבידו נגד חזקה אין העדות ברורה כשאר עדות. דהרי בשאר עדות קיי"ל דהעיד ע"א שהוא חלב ואח"כ אכלו לוקה כמש"כ הרמב"ם. ובדבר שבידו קיי"ל בקדושין דאב שאמר קדשתי את בתי אי"נ לסקול ע"י ע"ש. ואין דבריו מוכרחין כלל דהתם שאני דהוה דבר שבערוה. ומן הדין צריך ב'

עדים דווקא ועי' בתו' (רפ"ק דגיטין) ועוד יתבאר בס"ד בסמוך: עוד שם בהגה. והוא שאומר לו נתנסך בפניך. ובש"ך האריך להסכים כשי' הפו' דאפי' הבעלים א"י ג"כ נאמן. ואין בהם כדי להכריע. הנה ראייתו מההוא סמיא בקידושין ומעובדא דינאי שם. כבר דחו זה התו' (ר"פ האש"ר) ע"ש שיישבו גם הא דאי לאו גזלנא הוא. ובר"ן קידושין שם מיישב ההיא דינאי דשתיק פ"א ע"ש. ומה שפלפל בסוגיא (דר"פ א"ל) דמאי דייק שם מרישא דדווקא תרי דע"כ היינו במכחיש דאי לא מכחיש מאי איריא תרי אפי' חד נמי כדמסיק שם מסיפא דגם ע"א נאמן. ואי בא"י ע"א אי"נ. לישני בא"י. ועוד הא דמייתי שם הוכחה דע"א נאמן מסיפא דהוא אמר לא אכלתי. ולא אייתי ממציעתא דע"א אמר לא אכל כו' הא לא מכחיש לי' אחרינא ע"א נאמן. אלא דס"ל להש"ס דבא"י ג"כ נאמן. וא"כ א"ש הכל. דלא מצי לתרוצי רישא בא"י. דאכתי תיקשי מאי איריא תרי אפי' חד נמי. ומשו"ה נמי לא מצי לאוכוחי ממציעתא דבעי לאוכוחי אפי' בא"י ובמציעתא איכא למימר בשותק. ואייתי מסיפא דדוקא מכחיש לי' אבל בא"י נאמן: והנה קושייתו הא דלא אייתי מציעתא כבר כתבתי לעיל בסמוך דאין משם ראי' וע"ש. והא דלא מוקי הש"ס רישא בא"י כבר הקשו זה התו' (שם) ותי' דזה פשיטא דבא"י שנים נאמנים. וכוונתם דאי איירי בשותק י"ל דקמ"ל דיוקא דהא ע"א אי"נ אבל בא"י לא ניחא להו לומר דלדיוקא אתי כיון דאינו בכ"ג ע"ש היטיב]. ובאמת בסוגיא (בר"פ האש"ר) מסיק הש"ס בהדיא אהך מתני' דהוה משום שתיקה כהודאה. וער"ן מה שנדחקו החולקים דסוגיא דכריתות ואביי פליגי אההיא דהאש"ר. אבל בודאי דקשה לעשות מחלוקת בין הסוגיות. וגם התו' בכריתות הוכיחו מהא דממעט שם ע"א מהודע אליו ולא שיודיעוהו דע"כ היינו בא"י דאי במכחיש פשי' דע"א אינו קם אלא לשבועה. וה"ז הוכחה גדולה דבא"י לא מהימן ע"א. אלא דצ"ע לכאו' דהא בר"פ הא"ר אייתי הך ברייתא דאו הודע לראי' דע"א מהימן ודחי דלמא משום שתיקה כהודאה וע"כ דהפשטן הוה ס"ל לאתויי אפי' בא"י כגון עד מיתה שם:

ומאי ס"ד דא"כ מיעוטא דאו הודע היינו במכחיש. וא"כ פשי' ול"ל קרא. ואפי' בתר דדחי שם אכתי שקיל וטרי שם הש"ס דמסברא ע"א נאמן ואפי' בא"י וע"כ דמיעוטא קאי דווקא במכחיש וצ"ע:

ומ"מ מה שהביא הש"ך להכריע מהא דאפי' באתחזק איסורא לא איפשיט ביבמות דע"א לא נאמן להתיר. והרי ודאי דאם נאמן להתיר כ"ש דנאמן לאסור באיתחזק התירא וכמ"ש הרא"ש (גיטין שם) דלאסור ודאי דנאמן טפי ע"ש. וא"כ ודאי יש לאסור מספיקא ע"ש. הנה התו' שם ד"ה מידי דהוה כ' בשם ר"י להדיא בהיפוך דאי הוה ילפינן דנאמן אפי'

באיתחזק איסורא הוה אמרינן דגם בעריות נאמן להתיר. והא דאין דבר שבערוה פחות מב'. היינו לאסור. והרי בהדיא דס"ל דלהיתר נאמן יותר מלאסור. וכן הזכירו התו' סברא זו (ריש גיטין) ד"ה מידי דהוה לפי הגי' שם עריות ע"ש. והא דכתב הרא"ש דלאסור ק"ו מלהתיר היינו בליכא חזקה דכשרות דא"כ בל"ה אסור מספיקא הוה לאסור ק"ו מלהתיר. אבל במקום חזקה פשי' דחזקת היתר עדיף מחזקת איסור. דחזקת איסור בדבר שיש לו היתר. פשי' דעומדת להתיר. אבל חזקת היתר ודאי אינה עומדת להיות אסור. וא"כ שפיר י"ל אע"ג דלהתיר באיתחזק איסורא לא איפשיט. אבל לאסור באיתחזק התירא ודאי אי"נ בא"י אם לא בשתק מחמת שתיקה. וההוכחה י"ל כמש"כ בשם התו' בכריתות מאו הודע אליו. דהיינו ע"כ בא"י והש"ס נסתפק בחזקת איסור דקיל טפי כנ"ל. אבל לאיסור באיתחזק להיתר ודאי דאי"נ. ומיושב מה שדקדקנו לעיל בסמוך לפי המסקנא וגם הס"ד יש לומר בדרך זאת ואכמ"ל. מיהו התו' דריש גיטין המובא בש"ך סותר זה קצת דמשמע שם דפשיטא להו דבעריות אי"נ אפילו להיתר. ודוק:

שם בהג"ה שני אחין אינם אלא כע"א לענין איסורים ונרשם (תשו' הרשב"א) וגם שם הוא בלא ראי' ונראה שיצא לו מהא דב"ב (דף ח') גבי אין ממנין שררות על הצבור פחות מב' שררות הוא דלא עבדי הא הימני' מהימני מסייע לר"ח דאר"ח מעשה ומינה רבי ב' אחין על הקופה ופירש"י דב' אחין חד הן לענין נאמנות ומשמע לי' דשם הוא דין נאמנות באיסורין ואף שיש לחלק ולדחות וצ"ע:

ש"ך סק"כ העלה בשי' הרשב"א דאע"ג דחשוד נאמן בשל אחרים מומר שהוא מועד לעבור אי"נ אף בשל אחרים ויש פנים לזה מהא דאיתא בסוף יומא וכ"ד דעבר עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר. ואע"ג דמסיק בריש חולין דף ד' גבי מומר לתיאבון דאע"ג דדש בי' לא אמרינן דכהתירא דמי י"ל ולפרש דהתם דווקא בחזינן בי' דהוא אינו עושה אלא לתיאבון וכשיש היתר לפניו ראינו בו שהוא מחזר על ההיתר. וקמ"ל דרשאי לסמוך ע"ז ולהאמינו ג"כ. אבל בסתמא אמרינן ודאי דכהיתר דמי לו ואי"נ כלל. אבל במה שהביא זה מכח דברי הת"ח בסי' ב' דדווקא מומר צריך בדיקת סכין וחשוד אי"צ אף בדיקת סכין. ד"ז קשה להולמו מאוד דהתם במומר לתיאבון דאנו סומכין עליו. אלא דבדיקת סכין הוא כשל עצמו. ובזה גם חשוד ודאי דאי"נ. וכבר נתעורר בזה בפמ"ג שם. ואולי ס"ל להש"ך דהא דאמר שם דלא טרח היינו דווקא במומר אבל בחשוד בעלמא שפיר סמכינן עליו אפי' בטרחה. וכוונת הש"ך כאן בדרך דמיון כמו בלתיאבון מחלקינן שם לענין טרחה. בין מומר לחשוד. ה"נ כאן בשל אחרים בלא טרחה כלל אף דבסתם חשוד נאמן. במומר גמור דאין אנו יודעין שהוא רק לתיאבון אי"נ כלל ומ"מ הוא דוחק

וצ"ע: ומה שכ' עוד לענין פלוגתא דרבי ורשב"ג גבי עכום"ז במה שבידו אי אמרינן להשביח מקחו דיש לנו לפסוק כרבי מחבירו ע"ש, לכאורה הוא תמוה דהא גבי הלכה כר"ע מחבירו אמרינן בהדיא בכתובות (דפ"ד) דמחבירו ולא מרבו. ולכאו' ה"נ רשב"ג הוה רבו ואולי ס"ל כהא דא"ר חב"ב בנידה דף י"ד דרבי ריש מתיבתא הוה ושכיחי רבנן גבי' ופסיק כוותי' אפי' כנגד ר"י רבו אלא דהתם גופי' לא קיי"ל כרחב"ב וקיי"ל כר"י בר"י שם דאין מניחין דברי הרב ושומעין דברי התלמיד וכן פסקו כל הפו'. והרא"ש בהדיא כ' ר"פ המקבל גבי פעם ראשונה זורעה דהיכי דלא איפסק הלכתא בין רבי לרשב"ג פסקינן כר"ש דהוה רבי' וע"ש:

הג"ה סוהסע"י אחד שאמר לשנים נתנסך יינכס והאחד שותק והשני מכחישו לזה ששותק נאמן ולשני ולכל העולם שרי. הנה לפי המשמעות אפי' הוא חבית אחת של ב' שותפין ג"כ הדין כן דשרי לזה ואסור לזה ואין הבנה לזה דאי נימא דשתיקת הבעלים הוה כרגל"ד. א"כ למה לא הוה רגל"ד גם על של השני. ואי דהוא מתורת הודאת הבע"ד וא"כ לא מיתסר אלא להמודה. אבל צ"ע דא"כ ליחשוב שתיקת השותף כעדות גם על חלקו של השני והוו כשני עדים. ועוד דנאמן השותף בעצמו על של חברו ג"כ דמתוך שמפסיד את שלו נאמן גם על של חבירו כמו בשומר שמפסיד שכרו (בס' ב'). ואולי דהכא באמת דווקא במקום שחלק של זה השותף הוא דבר מועט לערך חלק השני דלא הוה אלא כמו שכר אזכרות גבי ס"ת דאין לו נאמנות בשביל זה ההפסד מועט. ואפשר עוד כיון דהוא לא ראה בעצמו אלא דהוה כרגל"ד לא שייך כלל לצרפו לעדות אבל לפי"ז לכאורה י"ל להיפוך דגם להשותק י"ל דהוה זה כע"א בהכחשה כיון דהשני מכחישו וצ"ע:

ס"ב שכרו הרבה והוא בענין שמפסיד כל שכרו נאמן בט"ז הק' ע"ז מהאומר קדשתני דהיא אסורה בקרוביו וקרובותי' אינן אסורין. ולא אמרינן מתוך שנאמנת על עצמה נאמנת על חברותי' וכ' לתרץ דהיכי דיש חזקה ברורה לא אמרינן הכי ע"ש. וכבר תמהו האחרוני' דהרי הרב כ' זה כאן לענין יי"נ דהוא בחזקת היתר ברור. ועוד יש להוכיח זה לענ"ד כמו שהוכיח הט"ז בעצמו מדברי הרא"ש לענין אומר מפי אחר וזה מכחישו דהראשון נאמן מדלא חילק דדוקא באתחזק איסורא ש"מ אפי' בחזקת היתר הדין כן. וה"נ יש להוכיח בזה. דמדלא חילק ש"מ אפי' בחזקת היתר אבל עיקר הקושיא אין לה שום הבנה דפשי' דהתם איכא למימר דהיא טועית בזה וסברה דתהוי נאמנת ולהוי קידושין. ואולי גם הוא יתרצה לזה. ובכה"ג אין לזה נאמנות כמו דאמרינן התם גבי אזכרות לא כ' לשמן ופשוט:

ט"ז סק"ו כ' דבשר שאינו מנוקר לא חשיב איתחזק איסורא דהכי הבשר אין עליו איסור. אלא דיש עמו גידים וחלב האסורים. ואינו אלא כשני חתיכות א' של איסור וא' של היתר. ומה שהם מחוברים לא איכפת לן. והיינו אף שצריך מעשה ס"ל דזה לא הוה חזקת איסור כיון דאי"צ לשנות את החתיכה עצמה מאיסור להיתר. ולכאו' נראה ראי' לשי' מהא דאמרינן בנדה (דף ס"א) האי מאן דרמי חוטא דכיתנא בגלימא דעמרא. ונתקי' ול"י אי אינתיק כולי' או לא שרי דמדאוריי' שעטנז בעי ומדרבנן הוא. וכיון דלא ידע שרי. ולפי הסכמת האחרונים (בסי' ק"י) דבאיתחזק איסורא גם ספיקא דרבנן לחומרא. ואי בכה"ג חשיב כאיתחזק איסור א"כ למה מקילינן הכא בספיקא. וע"כ דבכה"ג כיון דכ"א היתר הוא. ואי"צ אלא להפריד לא חשיב חזקת איסור. אבל כד דייקינן שפיר לא נראה כן בזה. דלכאורה דבכלאים דהחבור הוא עצמו האיסור ודאי גם הט"ז יודה דזה חשיב גוף האיסור דהרי בזה הפירוד הוא המתיר את איסורו. ודברי הט"ז לא שייך אלא בניקור דהתם אפי' קודם הניקור אין האיסור על הבשר. אלא הגידים באיסורן. והבשר בהתירו. אבל כאן התערובות זה הוא האיסור. וההפרדה היא משנה להתיר ולא עדיף מטבל. ועוד דשי' הש"ך (שם) דאף בחתיכה מב' חתיכות דהוה קביעות בעלמא לאיסור. ג"כ מחמירין אפי' בספיקא דרבנן וזה ודאי ל"ג גם בכלאים שם. וע"כ צ"ל דהתם שאני דרגיל להתנתק כולו. ומשו"ה מקילינן בזה. אלא דאי הוה דאוריי' לא הוה מקילינן לסמוך ע"ז. ואין שום ראי' דל"ח זה איתחזק איסורא. ומ"מ נראה דבסברא זו מחולקין הרב והתה"ד. דהנה הרב (בסוסעי"ז) כ' לענין קטן בדבר שבידו בדרבנן ולא איתחזק כגון בדיקת חמץ נאמן. אבל באיתחזק איסורא אי"נ כלל. והנה המג"א (בסי' תל"ז) הקשה עליו דבדיקת חמץ הוה איתחזק איסורא ועוד הק' עליו מדברי התה"ד דכ' גבי טבילת כלים. דאין מאמינין לקטן משום דהוה דאוריי'. ומשמע דהא אי הוה דרבנן הוה נאמן אע"ג דהוה ודאי חזקת איסור: והנראה בסברת הרב דס"ל דבדיקת חמץ לא הוה איתחזק איסורא. דס"ל כסברת הט"ז גבי ניקור כיון דהבית אין עליו איסור כלל. אלא שצריך להפריד החמץ שבו שהוא האיסור ואינו מהפך את האיסור להיתר ל"ח איתחזק איסורא. וא"כ מזה גופא דקדק דמדאמר בש"ס (רפ"ק דפסחים) דגבי ב"ח דהוא מדרבנן האמינוהו רבנן בדרבנן. א"כ משמע דווקא ב"ח דלא הוה חזקת איסור כנ"ל. אבל בחזקת איסור לא מהימן. והתה"ד י"ל דס"ל דזה ג"כ הוה כחזקת איסור. ומשו"ה למד שפיר דכל בדרבנן אפי' בחזקת איסור נאמן ודוק:

ש"ך סקל"א בתשו' הריב"ש כו'. אבל בשותק מחמת הודאה נאמן [אף קטן] ולפי"ז הרב כו' ונ"מ להיכא דאמר ידעת רגל"ד או היכא דאחר מכחישו. הנה בסוף דבריו בסמוך

שכ' וכל כה"ג דהעד נאמן בלא שתיקת הבע"ד כו' נראה דכוונתו דאין הרב חולק על הריב"ש. דס"ל דגם קטן נאמן בשתיקת בע"ד. וא"כ ע"כ צ"ל בש"ך דאמר ידעת רגל"ד היכא דאחר מכחישו כו' ותיבת 'או" יש למחוק. דהא בידעת רגל"ד היינו שתיקת בע"ד דנאמן אלא דהוא דבר א' היכי דאחר מכחישו. והיינו דס"ל דבשתיקת הבע"ד ודאי גם קטן נאמן. אלא דבאחר מכחיש. דלעיל הביא הרב דבבעלים שותקין ל"מ הכחשת אחר. ובקטן מהני הכחשת אחר. כן נראה בכוונתו וי"ל ע"ז דהרי גם גבי אשה שכ' עלי' הרב מקודם דיש לה דין נאמנות. נראה ברור דאינה נאמנת להכחיש עד כשר. דהרי תני (בר"פ א"ל) ע"א אמר אכל וע"א אמר לא אכל. אשה אומרת אכל ואשה אומרת לא אכל כו'. משמע דדווקא עד יכול להכחיש עד. ואשה את אשה. אבל אשה לעד לא. וכ"כ בהדיא האחרונים במתני' דיבמות (דף קי"ז) עד אחד אמר מת ועא"א לא מת. אשה אומרת מת וא"א לא מת. דהא אשה את עד א"י להכחיש. וה"נ ודאי י"ל גם כאן ומשמע ודאי דאף בשתיקת הבע"ד ג"כ הדין כן. ואף שכ' בסמוך דהך בבא קאי בליכא חזקת היתר. מ"מ לפי האמת קאי ג"כ בשתיקת בע"ד דומיא דסיפא והוא אמר לא אכלתי כו'. וכמו שמוכח שם מדברי התו' ע"ש. וגם בל"ה אי"נ כלל לחלק בזה בין שתיקת הבע"ד לשאר נאמנות דכיון דאשה א"י להכחיש את האיש. ודאי ל"ש גם לומר עלי' מדשתיק אודי להו:

ואפשר דלאו דווקא נקט הש"ך אופן זה וכוונתו לכל האופנים האחרים דנקט שם דאין הקטן נאמן ע"ש. אלא דאגב אורחא חשיב כל ריעותא דקטן משאר עדים. כ"ז כ' לפרש דברי הש"ך ז"ל:

אולם המעיין בריב"ש יראה באמת כי אינו נמצא שם שום משמעות לזה דקטן נאמן בשתיקת הבע"ד ומשי' התו' נראה להוכיח דקטן א"נ אף בכה"ג. דבכריתות שם כ' דמוכח מכאן דאשה נאמנת בשתיקת הבע"ד. ואע"ג דגבי גזלן (בקידושין שם) מבו' דא"נ אף בשתיקת בע"ד דקאמר אי מהימן לך דלאו גזלנא הוא כו' אשה נאמנת טפי ע"ש. והתו' (ריש פסחים) כ' להוכיח דבדבר שאינו בידו אפי' בדרבנן קטן א"נ. דגבי תחומין דרבנן נקט דווקא נשים ועבדים נאמנין. משמע דקטנים דגריעי לא מהימני ע"ש. וא"כ ה"נ י"ל כן בדין זה דמדנקט מתני' דאשה נאמנת בשתיקת הבע"ד משמע בקטן דגרע ל"מ. ועוד דהא בגזלן אמרינן בקידושין דלא מהימן. ומשמע בסתם אפי' גזלן דרבנן דנאמן לעדות אשה אפ"ה א"נ בשתיקת הבע"ד. ואילו קטן קיי"ל דאפי' לעדות אשה אי"נ אלא במלפ"ת בשעת מעשה גופה ע"ש. הרי דקטן גרע מגזלן. וא"כ ודאי דל"מ גבי' שתיקת הבע"ד ודוק:

ט"ז סק"ז. נראה דאין להקל בזה [גבי חמאה שאמר שפלוני תקנה לו וזה מכחיש] דהרי בדבר שהי' כבר בידו נאמן כשאמר בפעם הראשון. והר"ז פעם הראשון. והוא תמוה שהרי הרב עצמו יישב זה בתשו' שהביא בסמוך. והביא מהא דפ' החולץ גבי נתגיירתי ביני לבין עצמי לדבריך עכומ"ז אתה ואין עדות לעכומ"ז כו'. ה"נ הואיל לדבריו אינו אלא כאחר ולא כשומר אי"נ: עוד שם. ותו דהא כ' הרא"ש כו' והוא מדברי הד"מ שהביא בעצמו סימן קכח ס"א. עכומ"ז שנתייחד, עם היין כו'. אסור בהנאה. והטור (סוהס"י) הביא דברי הראב"ד דמחשש מגע אין אוסרין בהנאה אא"כ הפקידו אצלו. ובר"ן בסוף הסוגיא בכללים כ' בביאור יותר. כדתנן אצל. עכומ"ז כפירותיו והנראה בכוונתו דלא מלבו הוציא הדברים. אלא שכיון לסוגיא (דדף ל"א) דאר"י משום ריב"ב דהמפקיד יינו אצל עכומ"ז אסור בשתי' ומותר בהנאה. ופריך מדתנן המפקיד פירותיו אצל עכומ"ו ה"ה כפירות עכומ"ז. ומשני בייחד לו קרן זוית. ופריך דתניא בהא דמותר בשתי' ומשני הא ר"א והא רבנן דר"א מתיר בחו"א. ורבנן אסרי. והק' בתו' דא"כ ריב"ב כרבנן וליתסר גם בהנאה כדין מגע עכומ"ז. ותי' דריב"ב לשי' דמתיר מגע עכומ"ז בהנאה. והרגישו בעצמם דאכתי ניחוש לחליפין שיחליף בשלו. וכ' דלא החמירו כ"כ בי"נ דרבנן. ולא זכיתי לעמוד על ד"ק. דא"כ הו"ל להש"ס לשנויי בפשיטות דהכא בי"נ דרבנן לא חיישינן וע"כ צ"ל דודאי בלא חותם כלל ודאי דגם בספק י"נ אסור בהנאה. אלא דהכא משום החותם וכיון דסבר כרבנן דחו"א ל"מ. א"כ מה קולא יש לענין הנאה. ולכאו' הי' אפ"ל דהא באמת באיסור דרבנן מבו' (בסי' קי"ח) דמחשש חליפין מהני חו"א. אלא דבי"נ משום חיבת ניסוך לא סמכינן בחו"א. וכיון דלריב"ב אין הניסוך אוסר בהנאה. א"כ משום החליפין סגי לי' חו"א. אבל ז"א כלל. דכיון דריב"ב נמי חשש שקלקל החותם משום חיבת הניסוך. אלא דבשביל הניסוך אין איסור הנאה לדידי' אבל כיון שכבר נתקלקל החותם ה"ה בלא חותם ומפקיד בלא חותם כלל הרי פשי' לי' להש"ס דאסור בהנאה. וצע"ג בכוונת דבריהם:

ונראה שלהראב"ד הוקשה לו קושיא זו. ותי' זה בדרך זה. דהיכי דיש חשש חליפין ודאי דיש ע"ז איסור הנאה אבל היכי דליכא חשש חליפין אלא חשש נגיעה לא החמירו בו לענין הנאה דקיל איסורא. ול"ח אלא לענין שתי' דחמיר איסורא. ולפ"ז א"ש דהכא הא משום החשש של חליפין הרי סגי לי' חו"א כנ"ל. ואין לנו לחוש עליו יותר. אלא דמשום חשש ניסוך בי"נ החמירו דלא סגי בחו"א. אבל הא לא החמירו בשביל חשש של נגיעה לענין א"ה. ואף דאי נגע ודאי ה"ה אסור בהנאה. מ"מ בכל חשש נגיעה אף שהחמירו לענין שתי' לתלות מספק שודאי נגע. לענין א"ה דקיל תלינן אדרבה דלא נגע. ולפי"ז

לק"מ מה שהקשיתי לשי' התו' דכיון דבשביל חשש הנגיעה חיישינן שקלקל החותם תו להוי כמו בלא חותם וליתסר גם בהנאה משום חשש חליפין דהא בשביל הנגיעה בעצמה ג"כ הו"ל לאסור בהנאה. אלא דלא"ה תלינן דלא נגע א"כ הרי אין כאן חשש חליפין דהרי חותמו קיים ודוק. ומזה יצא לו להראב"ד דכל היכי דליכא אלא חשש נגיעה לא מיתסר בהנאה:

והנה שי' רש"י ורמב"ם ג"כ בכאן דגם לדידן מותר בהנאה ולא כמש"כ התו' דהוא לריב"ב לשי' וכ"ה בסי' ק"ל ס"ב לפי שי' המחבר ע"ש ואפ"ה פסקו בכל חשש נגיעה דעלמא כגון ייחדו דהכא וכל הנהו עובדא (בדף ע') דאסור בהנאה. ונראה דשי' בחילוק זה בפשי' דבכל החששות לענין איסור הנאה הקילו דסגי ליה חו"א ולשתיה החמירו דצריך דווקא ב' חותמות [ואף שהתו' נתקשה להם בזה דאי חיישינן לנגיעה הו"ל לאסור גם בהנאה אינהו ס"ל דלענין הנאה דקיל איסורא סמכו להקל בחו"א] אבל חשש נגיעה בלא חותם כלל ודאי ה"ה אוסר גם בהנאה. והראב"ד לא מסתבר לי' חילוק זה שחו"א יוציא מחשש איסור הנאה ולא מחשש שתי' וכמש"כ התו' וס"ל דיותר מסתבר לחלק. דחשש חליפין שהוא חשש גדול יש לאסור אף בהנאה. אבל חשש ניסוך אינו חמור כ"כ לאסור בהנאה. ואע"ג דמצינו דחשש ניסוך חמיר יותר דחששו בו בחו"א. ובחשש חליפין לא החמירו לחוש בחו"א. מ"מ היכי שיש לחשוש לחליפין הוא קרוב לודאי שהחליף ובודאי יש לאוסרו גם בהנאה:

ובאמת כן הוא פשטות הסוגיא דפריך דה"ה כפירותיו והוה לי' לאסור בהנאה. ומשני כגון שייחד לו קר"ז. דזה הוה כחו"א ומוציא מחשש חליפין כנ"ל. ופריך דלהוי מותר בשתי' ומשני כרבנן דלא סגי חו"א. והיינו דבחו"א דליכא אלא חשש נגיעה ולא חשש חליפין [דפריך מינה מעיקרא כנ"ל]. אין כאן איסור הנאה. אלא איסור שתי'. ודוק:

ומזה תשובה לדברי התפל"מ שכ' דלא כ' הראב"ד שמותר בהנאה אלא בחשש נגיעה בעלמא. אבל בייחדו דהכא לא. דזה אינו דכיון דע"כ דליכא בזה חשש חליפין דאל"ה הי' אסור גם בגר תושב דהרי יינו כשמנו. אלא דע"כ דבזמן מועט לא חששו. וכמו שיתבאר בס"ד בסמוך. א"כ משום חשש נגיעה לחוד ליכא א"ה להראב"ד וז"ב:

שם אבל מי שנודע לנו שאינו עכומ"ז מותר לייחד יין אצלו כו'. אבל אין מפקידין ואם עבר והפקיד אסור בשתי' ועיש"ך (מסק"א עד סק"ד). וכדי לברר דין זה. נבאר דברי התוס' בזה וממילא רווחא שמעתתא. הנה תחלה הביאו פרש"י דמשו"ה אסור להפקיד מחשש מגע עכומ"ז הרגילין אצלו. והקשו ע"ז דא"כ הו"ל לאסור אפי' יחוד בעלמא. עוד כ' להקשות דאי לא חייש על מגע עכומ"ז. א"כ ליתסר גם יינו בהנאה. ולמה תניא

שם דיינו כשמנו ואינו אסור בהנאה. והביאו שחזר בו רש"י ופי' בהג"ה דאין מפקידין אצלו משום חשש איחלופי בשלו שהוא אסור מיהא בשתי' ולייחד שרי דלזמן מועט לא חיישינן לאחלופי ולמגע עצמו ל"ח דכיון דלא פלח לא נגע ולא מנסך ולמגע עכומ"ז מעלמא נמי ל"ח דזה אין מניחו. שהוא מקפיד על מגע עכומ"ז. ומסקי התו' דלפי"ז אין ראי' להתיר מגע גר תושב ביין שלנו. ואח"כ כ' דיש לקיים פירוש ראשון של רש"י דמשו"ה שרי יינו בהנאה שהוא מקפיד על מגע עכומ"ז. מיהו כי מקפיד בשלו. אבל בשל הישראל לא איכפת לו וחיישינן למגע עכומ"ז דעלמא. [אי"נ דהא דשלו מותר היינו בידוע שלא נגע בו עכומ"ז]. והא דמותר לייחד הוא משום דבזמן מועט ליכא למיחוש למגע עכומ"ז דעלמא. ולמגע עצמו ל"ח כיון דלא פלח לא נגע. ולגנוב כדי לשתות לא חשוד כיון שקבל עליו ז"מ. מיהו לר"מ שלא קבל אלא שלא לעבוד עכומ"ז צריך לומר דנהי דגזרו על יינו ל"ג על מגעו ביין שלנו. כ"ה תוכן דבריהם בקיצור. והנה דבריהם מוקשים לענ"ד במש"כ דלפי שהגי' רש"י אין להוכיח דמגע ג"ת ביין שלנו מותר. ולפ"מ שקיימו פי' הראשון הוכיחו ממה שלא חיישינן שמא נגע בו כדי לגנוב ש"מ דאינו אוסר במגעו. דהא מ"מ אפי' אינו אוסר במגעו אכתי יש להק' שמא החליף בשלו דודאי אסור מיהו בשתי' והרי התירה הברייתא לייחד לכתחלה. וע"כ שאין כאן איסור כלל. וע"כ צ"ל בזה גם לפי הפירוש הראשון כמש"כ רש"י בהג"ה דלאחלופי בזמן מועט ל"ח. וא"כ מה הקשו דניחוש שמא נגע כדי לגנוב. ואי דלגנוב יש לחוש יותר אפי' בזמן מועט א"כ ודאי דקשה זה גם לפי פי' ההג"ה. וצע"ג:

עוד תמוה לי מה שכ' לחלק דביין שלו מקפיד. אבל ביין של ישראל אינו מקפיד. דאם יש לחלק כן קשה טובא סוגי' דלעיל (דף ל"א) גבי כותים דבעי למימר דבחביות סתומות מקפיד על מגע עכומ"ז ושרי. ופריך מהא דתניא דהשולח חבית יין ביד כותי צריך הכרת חותם דאינו מקפיד על מגע עכומ"ז. ומסיק דדווקא בין הגיתות דמהפכי כו"ע ע"ש. ולמה לא משני בפשיטות דכי מקפיד על שלו. אבל על של ישראל אינו מקפיד [ודוחק לומר דמשמע לי' בשולח דמסתמא נוטל שכרו ומתירא על הפסד שכרו והוה כמו שלו והכא בחנם] וע"כ דס"ל להש"ס דאי מקפיד על שלו. ודאי מקפיד גם על של ישראל וצע"ג:

והנה סברת האי"נ שכ' דהא דיינו שרי בהנאה היינו דווקא בנודע לנו שלא נגע בו עכומ"ז לכאו' הוא דוחק. אבל הרי כבר הבאנו סוגיא שלימה דלעיל גבי כותים דמסיק הש"ס בהדיא דודאי אינו מקפיד. ומוקי הא דשרי בבריי' היינו בין הגיתות ופשוט דודאי ג"ת לא עדיף מכותי ובודאי ג"כ אינו מקפיד. וע"כ הא דאמר יינו כשמנו היינו נמי בחביות סתומות ובין הגיתות. ואף דיש לפקפק דדווקא כותי דיינו שרי לגמרי רגיל למכור

לישראל ומירתת. אבל ג"ת כיון דבל"ה אסור בשתי' לא מירתת כו"ה וליכא למיסמך אפי' בין הגיתות. מ"מ נראה מסתימת הברייתא דלפחות איירי כעין הא דכותים דלעיל. וע"כ דמכל מקום כיון דהי' מותר בהנאה היו רגילין ישראל לקנות ממנו כדי להשתכר והוה שייך מירתת. [ולפ"ז יש ראי' ברורה לשי' הרמב"ם דדבר האסור מדרבנן מותר לעשות בו סחורה וע' (סקי"ז) שהביאו ראי' מירושלמי ולפי הנ"ל הרי ראי' ברורה גם מש"ס דילן דכיון דתני סתמא דיינו מותר בהנאה וע"כ לפחות בין הגיתות ושייך מירתת וע"כ דרגילין לקנות, ממנו. ואף שאסור בשתי' מ"מ כיון דהוא מדרבנן איו איסור בסחורה וכדברי הרמב"ם]:

ועכשיו נבוא לביאור הדין. הנה זה ודאי דברייי' תני סתמא מייחדין וודאי דליכא בזה שום חשש וע"כ צ"ל כמש"כ רש"י בהג"ה דל"ח לאיחלופי בזמן מועט כנ"ל. וא"כ מש"כ הש"ך דבמקום שיש לחוש שנגע כדי לשתות או להנאה אחרת אסור. וה"ר מהג"ה ס"ד מעכום"ז בזה"ז דלאו עבדי כו"מ ואסור במקום שיש לחוש להנאה. הנה כ"ז אינו נכון דודאי אין לסתור הברייתא שהיא מפורשת להתיר. וע"כ דל"ח חכמים בזה לזמן מיעוט לשום דבר. לשי' דמגע ג"ת אוסר. וע"כ צ"ל כמש"כ דלזמן מועט לא חששו לא לאיחלופי ולא לגניבה. והתו' שנטו מזה כ"כ דצע"ג. וא"כ בדין זה דלייחד באותו שנודע לנו בברור דאינו עכום"ז פשוט דשרי. והא (דבס"ד בהג"ה) בעכום"ז בזה"ז דנקטינן דאינן עכום"ז. ואפ"ה אסרום במקום שיש לחוש שנגע משום הנאה. פשוט דהתם הרי שי' הרבה פו' דדין דזה"ז ג"כ כעכום"ז ולא סמכו בזה להתיר יינם בהנאה אלא במקום הפס"מ. ומשו"ה במקום שאין לחוש שנגע להנאתו הקילו לסמוך בזה אהך סברא דאין עכום"ז. כיון דאנו רואין שאינן אדוקין מיהו בכום"ז. ולא מסרו נפשיי' לנסוכי. אבל במקום שיש לחוש שנגע להנאתו אף דמבו' בש"ס דמן הדין ל"ח לזה בזמן מועט. ומ"מ בזה דיש עוד לחוש שהם כעכום"ז גמורים דגם יחוד אוסר בהנאה לא הקילו בזה. ודנו עליהם דין עכום"ז לאסור וכ"ש להשי' דהטעם משום דג"ת אינו אוסר במגע. פשיטא דלא שייך קולא זו לעכום"ז בזה"ז דודאי אוסרין בשתי' כדין סתם יינם משום בנותיהם. ולענין עבר והפקיד ביד מי שידוע שאינו עכום"ז. אף דלשי' רש"י בהג"ה דאין ע"ז אלא חשש חליפין. וס"ל דאינו לעולם כשמנו. ואינו אסור בהנאה דמקפיד על מגע עכום"ז. וא"כ אין כאן אלא איסור שתי' כמש"כ המח'. מ"מ כבר הבאנו ראי' ברורה דלא עדיפי מכותים וקיימא לן דאין מקפידין. ואם כן ברור כדברי הטור דגם יינו אסור בהנאה. ודווקא בנודע שלא נגע בו עכום"ז וכתי' הא"נ בתו' וכ"ז ברור לענ"ד:

ס"ב עכומ"ז שנמצא כו' ואפי' עומד סמוך ממש ליין ואפי' אין ביין שום חותם כו'. ובש"ך (סק"ז) הביא בשם הב"ח דדווקא בפתוח לרה"ר כו'. והנה הב"ח כ' זה עפ"י שי' רש"י גבי המטהר יינו של עכומ"ז. דבפתוח לרה"ר שרי אפי' בלא מפתח וחותם. והנה לדידן לא קיי"ל כוותי' בהא כמבו' (בסי' קל"א) ע"ש. אבל לא זכיתי להבין ד"ק דמהו התערובות הזה דהכא ברשות הישראל דמירתת הוה כמפתח וחותם כמבו' בתו' כמה פעמים ובכל הראשונים. ואולי כוונתו דהתם דווקא ביוצא ונכנס. והוא איירי באופן שאינו יוצא ונכנס ואפ"ה שרי אם הוא פתוח לרה"ר שעוברין בו ישראל. וכיון שהוא ברשות ישראל שפיר י"ל דלכ"ע מהני זה שפתוח לרה"ר וישראל עוברין. אבל אין זה ענין כלל לשי' רש"י בהמטהר יינו דבזה לכו"ע ודאי שרי. ובאמת בלא נמצא עומד שם קיי"ל (בסי' קכ"ט ס"ה) בהדיא דשרי אפי' באין ישראל בעיר (עי' מש"כ שם) ובנמצא עומד שם משמעות הריב"ש הוא להתיר. ויש סעד לזה בס"ה ולקמן סי' ק"ל ס"ט דדווקא בשוכר בית מעכומ"ז אוסר שם דיש לו שייכות בבית הא ל"ה שרי אפי' דר בחצר אחרת ע"ש: שם בהג"ה מצא שתופס הברזא בידו אסור ובט"ז (סק"ג) דאפי' לדידן (דבהפ"מ ניצוק אינו חבור כצ"ל) משום דחיישינן שנגע בגוף היין והנקה"כ השיג עליו ע"ש. אבל לענ"ד כאן שאנו רואין שהוא נגע בו ודאי דכל היכי שי"ל שנגע דרך מתעסק ודאי שהוא אסור כמבו' (בס"ד) בהג"ה באינו נתפס כגנב. וה"נ הרי אנו רואין שנגע בו ואינו מירתת. וכ"כ הש"ך בעצמו (בסי' קכ"ט סקמ"ב) ע"ש וז"ב:

ס"ד בית שאין בו אלא יינו של ישראל ונמצא עכומ"ז בתוכו אם אין הדלת נעול מותר. ע' טור דשי' רש"י דאפי' פתוח אסור. ונראה ברור דלאו פתוח לגמרי דזה ודאי מותר כמו באיכא ביזעא בדשא. ונמצא עומד בצד הבור. אלא כוונתו בסתום הדלת בלא מנעול. והנה רש"י חילק דהמניח נכרי בחנותו מותר [והיינו דהתם ודאי משמע אפילו בפתח סתום כל זמן שלא נעל במנעול (שזה אחדי' בדשא דבש"ס שאסר) אבל בלאי נעל הרי הוא מותר] היינו דידעינן למאי על. אבל הכא למאי על. אי לאו לנסוכי. והרשב"א הק' ע"ז דהא קאי באית לי' לאשתמוטי. ולענ"ד דסברת רש"י דאע"ג דהעכומ"ז הוא משתמט בשביל זה. אבל ודאי דאין לתלות הכניסה באמת בשביל זה. ועוד כ' הרא"ש הסבר אחר דהתם העכומ"ז יודע שהישראל יודע בו. והוא מירתת טפי ע"ש. אלא שהתו' דקדקו עליו דהא פריך בסוגיא ארבא דשרי בזה היכי דלי"ל לאשתמוטי מננעל הפונדק ומשמע דבלא נעל ליכא איסור כלל אבל לענ"ד אין זה סתירה כלל. דבתחלה צריכין אנו לידע דהיתר דלי"ל לאשתמוטי דהכא אינו דומה להיתר דנמצא עומד בצד הבור במתני' (דס"פ ר"י). וכן באיכא בזעא. ובההוא כרכא דהוא דין (דס"ה) כאן. דכל הני מירתת על הנגיעה מצד

עצמה. כיון שהוא מגולה. לכל רואה בחוץ. והכא בנעול (לפי שי' הפו') ובסתום (לשי' רש"י) כיון שהוא בתוך מחיצות הבית אדעייל הישראל אפשר בלא יראה. אלא דכיון דלי"ל לאשתמוטי על הכניסה הוא טרוד כבולשת. והיינו דפריך ארבא מננעל הפונדק ולא סייעי' ממתני' דעומד בצד הבור. וכן לא פריך אהנהו מימרות דהתם. אלא דהתם במגולה פשיטא לי' דלא ננע ולק"מ. אבל הכא שהבית סתר לו. ובודאי לא יתפס על הנגיעה. לא הוה ס"ד היתר דטרוד. והוה ס"ל דאפי' בלי"ל לאישתמוטי אסור:

וא"כ לפ"ז דכל הקושיא משום הך סברא דטרוד. א"ש דהא באמת הך תוספתא דננעל הפונדק מתניא במניח עכומ"ז בפונדק כמו שהביא הרשב"א. והתם ודאי לא מיחסר [אפי' באית לי' לאשתמוטי כמסקנא דש"ס] אלא בנועל כמו במניח עכומ"ז בחנותו. וכמו שכ' מדברי רש"י לחלק בזה וא"כ פריך שפיר דמדמה ננעל דהתם דאסור במניחו ול"א דטרוד משום הנעילה. לכניסה דהכא שלא ברשות בסתימה בעלמא (בלא נעל) דה"נ לא ליהני טרוד. ומשני דבאמת גם התם דווקא באי"ל לאישתמוטי. אבל טרוד שרי. וכן משמע לי בכוונת הר"ן ע"ש היטיב. ולענ"ד קרוב לומר דזה תלוי קצת במה שנחלקו לענין איסור יחוד בעריות בפתח סתום שאינו נעול דמדברי הרשב"א בתשו' (סי' אלף רכ"א) נראה דלא הוה יחוד. וה"נ ס"ל הכא לשי' להתיר בלא בעול. אבל הפו' חלקו עליו שם ממשמעות הירוש' דבזה נמי הוה יחוד וי"ל דה"נ הוה סתום כמו נעל במנעול וצ"ע סימן קכט ש"ך סק"ד הביא דברי המרדכי דישראל שיש לו עכומ"ז בביתו והניח היין בלא שמירה מותר דאימת רבן עליהם. והנה אף שהרב"י והד"מ הביאוהו ג"כ. מ"מ לא הביאו אותו שניהם בהשו"ע. והנה מבואר מטעמו דכוונתו להתיר אפילו בהודיעו שמפליג. דהם אימת רבן עליהם טפי (והג"ה שבמרדכי שם בשם הר"י שמקשה ע"ז מהמניח בחנותו. קאי אדברי ר"ת שמקודם לזה במסר לו המפתח לתקן ע"ש ונדפסה שלא במקומה. וז"ב דהכא דהוא שכירו שאני ולק"מ). ונראה דחילוק זה יצא לו להרב ז"ל מהך (דדף ל"ח) מניח ישראל בשר ע"ג גחלים ובא עכומ"ז ומהפך בו עד שיבוא מבהכ"נ ומבהמ"ד. שופתת אשה קדירה ובא עכומ"ז ומגיסה בו עד שתבא מבהמ"ר כו' והנה פשוט דכל הנהו הוה כמפליג דדווקא הלך בקפנדריא אמרינן דלא הוה כהודיעו לפי שלי' שהולך שם. אבל בל"ה ודאי הוה מפליג. ועוד דהכא במשרתים דהם תמיד בבית בודאי ה"ה יודעין דרכן. וע"כ דמשרתים שאני דאימת רבן עליהם. כן נראה ברור שמכאן הוציא זה הרב ז"ל. וא"כ יפה עשו שלא הביאוהו כאן דהרי כבר כ' התו' והרא"ש שם בשם הר"ח דדווקא במקום דליכא חשש לאיחלופי כגון בנעל הדלת עליהן. או ביוצא ונכנס והכי פסקינן להדיא (בסי' קי"ח ס"ו) ע"ש אבל בל"ה ל"מ הך סברא:

ויש תימה קצת על הש"ך שהביא זה. והרי בהדיא פסקינן לעיל להיפוך. ואפילו ביוצא ונכנס אסרינן לכתחילה [כמש"כ הרב בהגה. ובאמת לו"מ נראה דמש"כ הראב"ן במרדכי דלכתחילה אסור לא קאי אלא אהיתרא דידי' דמתיירא מאימת רבן. אבל ביו"כ שרי לכתחילה וכדמסיק בריש חולין. והש"ך סקי"ח סקל"ב הרגיש בזה וכ' דכוונת הרב כאן בשהה הרבה דזה אסור לכתחילה. אבל דברי המרדכי משמע כמש"כ (אף דמדברי הרב בהגה לא נראה כן). ונראה שגם הגר"א ז"ל הבין כן וזה שכתב דהמניח משמע דיעבד פי' דבריו דאף דביוצא ונכנס מסיק שם דהוא אף לכתחילה מהא דאין השומר צריך להיות יושב ומשמר כו'. מיהו היתר הראב"ן דלמד מהא דהמניח ישראל בשר כו' היינו דיעבד כמשמעות הש"ס שם דלשון המניח דיעבד [וגי' בתנ"ה הוא נמי המניח כמו בשמואל ל"י מנין לו לחלק בזה. וכ"ש השתא דבל"ה ל"ח אלא במקום שיש לו הנאה להעכומ"ז. בודאי אין לסמוך ע"ז כלל. דהרי אנו יודעין להנאתם לא מרתתו כל כך מישראל וצע"ג ט"ז סק"ב וכ' הב"י ומיהו אם יש חלון שיכול העכומ"ז להביט אם בא הישראל מסתברא דאסור כו' ותמוה וכו' ואפילו אם תמצא לומר שאין היין מינח כנגד החלון מ"מ קשה דהרי לעיל ביש נקבים בדלת אין אסור אלא כשסגר העכומ"ז הדלת מבפנים כו'. באמת אי משום הא לא איריא דהתם לא איירי בנקבים שהעכומ"ז יכול להביט אלא שהישראל מבחוץ יכול להביט ע"ש. אלא דמ"מ נראה כהט"ז דהרי התיר יוצא ונכנס (בס"פ ר"י וברפ"ק דחולין) גבי כותי בסתם ולא חילקו בזה דדווקא דיהי' יכול לבא דרך עקלתון. אלא דבסתמא בבית לא שייך זה וכדברי הט"ז ס"א הודיעו שהוא מפליג כו'. ואם הם סתומות אם יש בהפלוגתו. שיעור שיכול להסיר כל המגופה ולהחזירה. עב"י בשם הר"ן די"א דאפי' לא הודיעו שיפליג כדי שיחזיר אלא כדי לפתוח לבד והוא שהה כדי שיחזיר בזה ג"כ אסור דכיון דלא הי' מירתת לפתוח אחזרה לא מירתת דאשתמיט דעכומ"ז אחר פתח כו' ולכאו' יש להק' דהאר"י דבטיט דניכר אפי' רבנן מודו דל"ח לשתומא. ואפי' הודיעו שהוא מפליג. דמירתת דיהא ניכר. אף דכיון שהוא מפליג הרי ע"כ לא יראה הפתיחה ואפ"ה מירתת. ולא אמרינן דישתמע דעכומ"ז אחר פתח והוא סתם. ונראה בסברתם דדווקא התם בשתומא דהוא ניכר תמיד בזה מירתת ולא סמיך אהך אישתמוטי אבל הכא בחזרת כל המגופה. דתיכף כשיחזיר תו לא מינכר וליכא למיחוש אלא שיבא באותו רגע ממש שהוא מחזיר אחשש רחוק כזה שפיר סמיך אהך אשתמוטי. כיון דבל"ה אינו שכיח שיכוון אותה רגע ממש: ונראה דיצא להם זה. מהא דאם א"ל הוי מזוג ושותה אפי' סתומות אסורות. והנה נראה פשוט דהא דמזוג אינו משום שסמך שיפליג דא"כ למ"ל למזוג ת"ל דבל"ה בהודיע שהוא מפליג לבד אסור. כמו מניח עכומ"ז בחנות. וצ"ל ע"כ

כפרש"י דכיון דחיזק ידיו לא מירתת לפתוח. והנה פשוט דלא דהוה כמו ברשות ממש דא"כ להוי כבולשת בשעת שלום. דפתוחות אסורות וסתומות מותרות. דאי הוה פתחי לא הוה סתמי וה"נ כיון דפותח ברשות למ"ל לסתום לרבנן. ולרשב"ג להחזיר המגופה. וע"כ דאינו אלא השתמטות בעלמא על הפתיחה אבל אח"כ ודאי כשיש לו שהות הרי הוא מחזר להעלים גניבותו. והוא סותמה ומחזיר המגופה וז"ב. וא"כ בשעת ההחזרה בודאי הרי זה ניכר שהוא מעלים גניבותו והוא נתפס כגנב. וע"כ כסברתם דכיון דבשעת הפתיחה הוא משתמיט על החזרה לא מירתת. דמשתמיט דעכומ"ז אחר פתח וכנ"ל. וכן משמעות לשון רש"י בזה שכ' שהרי חיזק ידיו ע"ש משמע דאינו אלא השתמטות ולא נתינת רשות אמיתי. וע"כ דעל החזרה לא מירתת וכנ"ל. וא"כ ה"נ ביודע שהוא. מפליג בשיעור הפתיחה ודאי דה"נ יש לחוש לזה. כיון דלא מירתת על הפתיחה ודוק:

ועט"ז (ס"ק ד') שהביא מחלוקת בהודיעו שהוא מפליג דהראב"ד והרשב"א ס"ל דווקא שהוא מודיעו שמפליג כשיעור האסור והרא"ש ס"ל דאפי' הודיעו סתם שהוא מפליג אסור. ופסק כהראב"ד והרשב"א דהם רבים. ולפי"ז הרי האחרים האלו בר"ן ודאי יסבורו כהרא"ש דודאי ז"ב דגם סתם הפלגה ג"כ אינו פחות משיעור פתיחה לחוד. וה"ז כבר אסור לשי'. ועוד נ"ל דהרמב"ן וסייעתו (בס' ה') גבי מסר לו מפתח דכ' דאיירי בלא הודיעו שהוא מפליג אלא דאי לא הוה אמרינן סברא דלא מסר לה אלא את המפתח. הוה, כהודיעו שהוא מפליג. ודאי דוחק לומר דהוה סברא לומר דהוא עדיף מהודיעו שהוא מפליג בסתם. וע"כ דגם הם ס"ל כהרא"ש דגם בסתם אסור. וא"כ אדרבה הרבים כהרא"ש וצ"ע ט"ז סק"ח ובדרישה הבין דזה קאי דווקא אהלך ישראל עמו כו' ול"י מי הכריחו לזה. עי' בדרישה דכוונת קושי' דלהרמב"ן הא דבפתוחות שרי היינו בפקק. א"כ פקק היינו פתוחות. וא"כ בהודיעו שהוא מפליג בודאי דתיכף שהעלים עיניו אסור כדין פתוחות במשנה דאסורות מיד. והרשב"א קרי זה סתומות. כמו שהוכיח שם הדרי'. וא"כ יש שיעור לזה ע"ש. והוא קושיא נכונה. ומ"מ התי' פשוט ומבואר במרדכי. וכ"ה בב"י (סי' ק"ל) בשם תשובת הרשב"א. דברזות מהודקות הוה כחותם. וכמו דיקולא ומיהדק בש"ס. וזה הוה כסתומות. ובאינו מהודק הוה כפתוחות ואין שיעור לדבר ופשוט:

ס"ד אם החבית פקוקה ויש הרבה עוברי דרכים. הרשב"א הוציא כן מסוגיא דכותים דמוקי סתומות מותרות בין הגיתות. וס"ל דדווקא סתומות. והולך לשי' דלא סגי ליין חותם א'. והכא במעבר ודרך לרבים סגי בהא. אבל התו' הקשו שם דהא אין לך סתומות שלא היו פתוחות מעיקרא. ותי' דכיון דנטר להו למכור לישראל מעיקרא נטר להו. ואינו מניח ליגע בהן כלל. שאינו רוצה שיאשדוהו ישראל ולפי המסקנא דמוקי בש"ס דווקא

בין הגתות. ע"כ צ"ל דה"נ אמרינן הך סברא דבהני דדעתו לסותמן מירתת מעיקרא אפי' כשהן פתוחות דבין הגתות הוא מפורסם ג"כ מה שרוצה למכור לישראל והני דלא סתמן למכור עליי' לא קפיד ואסורין. וא"כ מוכח ע"כ לפי שיטתם דע"כ גם בפתוחות לגמרי שייך מירתת. ושלא כדברי הרשב"א בזה. וז"ב לענ"ד דהתו' חולקין בזה. והרשב"א נראה שמפרש דהא דמתיר התם בסתומות. היינו כשהי' עליהם תחלה שומר ישראל עד שנסתמו דכ"ז שהן פתוחות ל"מ בהו הך סברא דמירתת. ואח"כ כשנסתמו תו מהני מירתת. וכן נוטה פשטות הדברים. ואע"ג דלעיל (סי' קי"ח ס"ז) פסק לענין שאר איסורים דבמקום מעבר לרבים שרי אפי' בלא חותם. והוא מדברי הרשב"א עצמו. צ"ל דהתם לאחלופי הוה זיוף אפי' בלא חותם. ובמקום מעבר לרבים ל"ח להו. אבל הכא נגיעה בעלמא בלא חותם לא מירתת כלל. והרשב"א לשי' דחייש לנגיעה גם בזה"ז. ולדידן דקיי"ל דלא חיישינן כלל בלא הנאה באמת ודאי שרי אפי' פתוחה וכ"כ הש"ך:

ס"ה המוסר מפתח חנותו לעכומ"ז כו' אפי' לא נשאר שום יהודי בעיר ואפי' הודיעו שהוא מפליג. בהרא"ש מבו' דס"ל דכיון דלא מסר לה אלא את המפתח. הוה כנעול דמירתתא. אמנם הר"ן ס"ל דבאמת כיון שהמפתח ביד העכומ"ז הוה ודאי כלא נעול אלא דכל שהיין והבית של ישראל שרי אפי' בלא מנעול. ול"ח שיכנוס לרשות אחר כלל. ובמרדכי (סו"פ ר"י) בשם ר"ח כהן. דאפי' בשעת מלחמה שברחו כל היהודים התיר דחשיב לה כספק ביאה ומשמע במרדכי בסוגיא זו דהכל מכח סוגיא דהכא דלא מסר לה אלא המפתח דהיינו דמפרשים דסברא זו ל"מ אלא שלא נאמר שהאמינו בשביל המסירה [ולהוי כמניח עכומ"ז בחנותו דבהודיעו דמפליג אסור] ובשביל סברא זו אמרינן דלא האמינו על הבית כלל אבל מ"מ הוה כבית שאינו נעול דעלמא. אלא דכשהיין והבית של ישראל ל"ת אפי' בלא מנעול. וס"ל להתיר זה אפי' באין יהודי בעיר. וכן משמעות דברי התו' בסוגיא דאפי' תפסו המושל והניח שמירת עכומ"ז בביתו מותר. ומשמעות דברי' דאפי' מפליג הישראל נמי שרי ע"ש. ומיהו מדברי הראב"ד והרשב"א (סוס"י ק"ל) נראה דווקא כשהישראל בעיר והוה כיו"נ ע"ש. [ואפי' לשי' המקילין נראה דהיינו דווקא במקום דל"ש גנבי כלל. ודרך להניח כך בלא מנעול. אבל במקום דגנבי שכיחי והניח כך בלא מנעול וא"כ י"ל דגלי דעתא דאינו מקפיד על היין. ודאי די"ל דהעכומ"ז לא מירתת כלל. ואין להתיר]:

ועיין ר"ן שכ' דנראה דמפרשים בהך דהמטהר יינו של עכומ"ז דבכתב לו התקבלתי מותר אפילו בלא חותם ומפתח ואפי' פתוח למבוי ע"ש. ולכאורה הוא תמוה דהא ראש בעל שי' זו הוא ר"ת. וכמו שהביא שם הר"ן בעצמו. והלא ר"ת פי' בסיפא דהתקבלתי

דהיינו ג"כ במפתח וחותם. וכן הביאו הר"ן בעצמו [שם במשנה]. וצ"ל דס"ל בשי' של ר"ת דהא דמפרש במפתו"ח היינו לפי שהוא מפרש המשנה בחצרו של עכום"ז. וגם דר העכום"ז שם. ובזה ס"ל דצריך דווקא מפתח וחותם. אבל יש לפרש שם גם בלא מפתח וחותם. ובלא דר שם העכום"ז והוה כבית של ישראל בעצמו ואי"צ כלל וע"ש היטיב:

ס"ח בהג"ה. הואיל ולא ידע העכום"ז שהוא מפליג כו'. עי' באחרו' שהשיגו על זה. ולענ"ד גם כוונת הרב הוא לאחר שכבר הודיעו העכום"ז שהוא פתוח. אם הפליג ולא הודיעו שהוא מפליג שרי דלא גרע ממניחו בחנות דשרי בלא הודיעו שמפליג ונכון:

ס"ט בהג"ה. שמתוך בהלתו לא דקדק בכניסת הישראל. הט"ז השיג ע"ז בדברים נכונים דרחוק לתלות להקל כו"ה דטח עיניו מראות. אלא דתולין ביצא בבהלה דחושב דודאי כבר חזר הישראל דמדכר לחמרא. ומיהו במש"כ דאפי' בספק שראוהו העכום"ז שנשאר בשוק מקילין בספק. והביא ראי' מספק סגר. הנה בספק סגר כ"כ הפו' דשאני דהוה כספק ביאה. ומש"כ הוכחה מהא דאפי' הפליג הישראל שרי ול"ח שמא ידע העכום"ז שמפליג. לא נודע לי כלל שום סברא לחוש לזה וכי מי גלה לו להעכום"ז זה אם לא בנביאות. ומ"מ מתשובת הרשב"א בב"י (סוס"י קכ"ח) נראה ברור דכל ספק יש להתיר כאן. דהוה ספיקא דרבנן דאזלינן לקולא ע"ש. וצ"ל דספק נגע שאני דהתם אמרינן דודאי מנסך. ודוק:

ט"ז סקט"ז. ואפי' אינו נתפס כגנב. כ"כ הטור והוא מוכרח כו'. ותימא על המח' שהשמיטו. אין כאן השמטה דכיון דכ' שנכנס להחבא מפחד ארי זהו אית לי' לאשתמוטי ואינו נתפס כגנב. וכ"ה לשון הרשב"א בב"י (סקכ"ח) והלא יש לו טענה מפני הארי כו'. וכ"ה לשון הריב"ש בב"י (סי' הנ"ל) ופשוט:

סי"א בהג"ה. לא נמצא בהם ריעותא הכל שרי דסתם גנב אינו לוקח יין כו'. בד"מ כ' דזהו סברת הריב"ש והר"מ במרדכי אבל הרמב"ן והרשב"א חלקו ע"ז ע"ש. ולא ביאר כל הצורך. הנה הריב"ש כ' דגנבים כבולשת בשעת מלחמה דמי. והנה נראה פשוט דאין כוונתו משום דנתפס כגנב. דזה דווקא בלא נכנס לגנוב. אבל בנכנס באמת לגנוב ודאי לא שייך זה. ועוד דבלילה דהכל ישינים הוה כהודיעו שהוא מפליג. ויש ללמוד סברא זו מתשו' הרשב"א בב"י (סוסיקכ"ט) ע"ש. ועיין (סו"ס ק"ל). [ונראה דזהו כוונת הרמב"ן בתשובה]. אלא דסברת הריב"ש דכיון דמבו' בש"ס דבחביתא טובא איכא למיתלי לשם ממונא ולא מנסכי. הרי חזינן דכיון דטרידי בממונא לא מנסכי. וא"כ ה"נ הרי אנו יודעין שסתם גנבים לשם ממון הן באין ואין פנאי לנסך כבולשת וא"כ הא דאסר בש"ס בגנבי דפתחו חביתא היינו דווקא לפי שפתחו החבית שהית' סתומה. וא"כ ה"ז ודאי בכוונת

ניסוך. אבל באין ריעותא אין שום חשש. וכ"כ בזה הר"מ במרדכי. וכן כ' בשם ר"ת בפר"י והובא בב"י. אבל הרמב"ן חולק בזה וס"ל דגנבים סתמן כמו שהם גונבים ממון מנסכים ג"כ:

ובאמת צריך ליישב לפי"ז הא דאמרינן כיון דפתחו טובא אימר אדעתא דממונא אתו דמשמע דכיון שהם באין לשם ממון אין מנסכין. וצ"ל דהתם דהוה טובא הוה סברא דאין באין אלא דווקא לשם ממון לבד. וקצת משמע כן בפי' רש"י שכ' בלשון זה דמוכחא מלתא דלשם ממון אתו. ובגניבותיי' טרידי ע"ש. ומיהו ר"ת כ' דדווקא בפולמסא דהתם. לא מקילינן אלא בפתחו טובא. לפי דפולמוס מסתמא הן באין לאכילה ושתי'. אבל גנבים מסתמא הן באין לממון [ע"ש שלפי שי' שם הוא לדון זה לספק. אבל לפי"ז ודאי דדווקא בפתח את חבית סתומה דאיכא ריעותא. אבל במקום שאין ריעותא נ"ל דאין לחוש כלל ע"ז. וכמש"כ המרדכי בשמו כנ"ל]. והנה נראה דזהו שי' הרא"ש (בסט"ו) גבי הניח יין בביתו. והכניס עכומ"ז זונה כו' דכיון דטרוד בזונתו לא מנסך. וכיון דקיי"ל שם בסתם כהרא"ש יש לפסוק גם כאן בפשי' כשי' המקילין שהם רבים קמאי ובתראי. וכ"ז בספק זה. ומחלוקת הר"מ והרשב"א מילתא אחריתא היא. דהנה הר"מ מסיק עוד קולא דכיון דהניח מן הטוב ודאי דלא נגע באינך. והרשב"א כ' הרבה ראיות ומהא דהניח לגין על השלחן ולגין על הדולבקי דבהוה מזוג ושותה הכל אסור וע"כ די"ל שתאוותו לשתות מהכל. ומיהו הרשב"א לא קאי כלל בגנבים אלא בשותה ברשות ע"ש. וי"ל דבהך סברא של"ח בגנב לניסוך במקום שאין ריעותא אינו חולק הרשב"א ז"ל כלל ודוק:

שם אבל אם ידוע גנב אחד מישראל ומהעכומ"ז, א"י תלינן בהידוע. בב"י הק' ע"ז דא"כ למה מבעי לי' רבא לומר רוב ג"י נינהו. והד"מ תי' דהכא דווקא בשהישראל ידוע והעכומ"ז א"י. שפיר י"ל דיש לנו לתלות בהידוע דווקא. והא דרבא ביש משניהם ידועין כו'. ולפי קוצר דעתי ל"י כלל הספק בזה. דהרי מפורש דשרי ברוב גנ"י. אע"ג דרוב העיר הם עכומ"ז. וע"כ צ"ל דלא מסתפקינן בתר רוב בני העיר. אלא בת"ר גנבי. וע"כ משום דלא תלינן גניבה אלא במי שנודע שרגיל לגנוב. וא"כ ודאי דבאינו יודע אלא א' אין להסתפק אלא בו. ועי' לעיל (סי' א') מש"כ בזה הרבה ראיות: ט"ז סקי"ט ואיתא בהג"א דהאידנא כו' וכבר שנה זה הרב במשנתו (בסי' קכ"ח ס"ד) בהג"ה ע"ש:

סי"ב בולשת שנכנסה לעיר כו' סתומות שנפתחו חיישינן. והוא מדברי הר"ן. ועי' ט"ז דחידש לן פי' חדש במתני' דבשעת מלחמה מותרות היינו דבשעת מלחמה הם באין לשלול ממון ואין באין לנסך. ועפי"ז הוקשה לו דא"כ אפי' סתומות שנפתחו לשתרי. וכמו בגנבים במקום שרגילין להצניע ממון בחבית ע"ש. ולכאו' הא בהך דגנבים אינו

אלא שמצטרף זה לספק עכומ"ז או ישראל. [דבשביל ספק דאי לשם ממון או לשם ניסוך להוי ספק ספיקא]. ונראה דכוונתו כעין מש"כ לעיל דהיכי דנודע בודאי שכוונתן לממון. אין שום חשש ניסוך כלל. וכמו שמוכרח לשי' רש"י גבי פולמסא. דלשי' רש"י דבפולמוס ודאי עכומ"ז נינהו. ואפ"ה כיון דבחביתא טובא ודאי כוונתן לממון אין חוששין לניסוך. אבל עיקר הפי' שלו א"י מאין בא לו. דהרי כל הראשונים מפרשים דהטרדה היא משום המלחמה בעצמה. וכן מוכיחות פשטות סוגיות הש"ס דכאן ובכתובות. דפריך אכרקום דשם. וכ"ש לפיר"ח ור"ת בכתובות דמוקי להך מתני' בכרקום של מלכות אחרת דווקא. וכל הטעם משום שיראים מהמלכות הזאת ע"ש. אבל לענין כוונתן אמרינן אדרבה שאינן מכוונין כלל לממון אלא לאכילה ושתי' דווקא כמש"כ התו'. וא"כ ודאי דהיכי דראינו שפתחו לפנינו הרי דע"כ דלא טרידי כלל ובודאי דחיישינן. מיהו מש"כ הט"ז לענין דין דשוללין בזה"ז זה נכון דאם אנו רואין שכל כוונתן לממון שפיר י"ל דאין איסור וכמש"כ לעיל. והכל לפי ראות העין בהוכחה ברורה וצריך עיון:

סי"ד זונה עכומ"ז כו'. בש"ס אמר רבא נהי דתקיף להו יצרא דעבירה דיי"נ לא תקיף כו'. ולכאו' קשה דלמ"ל לרבא דהאי יצרא לא תקיף כו"ה. ת"ל בל"ה דהא קיי"ל דמומר לד"א אינו מומר לכהתו"כ. וכ"ש לרבא גופא דס"ל בסנהדרין (ד' כ"ז) דמומר אוכל נבלות להכעיס כשר לעדות דודאי ס"ל דאינו חשוד באיסור אחר ע"ש. ונראה דס"ל דכיון דאיסור יינן משום בנותיהן. א"כ הו"ל כמין איסור אחד דקיי"ל לעיל (סי' קי"ט) דמחמור לקל חשוד שפיר ע"ש. והו"א דה"נ יינן קיל מבנותיהן וליתסר יינן קמ"ל רבא דמ"מ בזה לא תקיף יצרא כו"ה. ולפ"ז בזה"ז דאנו רואין דהרבה המקילין בזה ונפרץ הדבר ודאי דלא מקפדי אמגע הזונה ויש לאסור וכ"כ הט"ז:

סט"ז חצר שחלוקה בראשי יתידות כו' וכן גגו של ישראל למעלה מגגו של עכומ"ז וחלוקה ביתדות כו'. עט"ז דאו חלוקה קאמר. ובלח"מ הקשה ע"ז דלמעלה בודאי ליבעי מסיפס דהרי מבואר בש"ס דזה גרע דיכול לומר מצורי קא ממצרינא כו' ע"ש. והנה נראה שנמשך לו זה מפשטות דברי רש"י ד"ה בצד גגו שאינו גבוה ממנו ולי"ל מתמוגג אני כו' אבל פשוט דכוונת רש"י היינו דבגבוה בלא יתידות. זה גרע משוין וביתדות. אבל גבוה ביתידות פשיטא דלא שייך כלל מתמוגג כו' ובודאי דגבוה עדיף טפי וזה פשוט. וא"כ אף דהש"ס דחי דבגבוה בלא יתידות ל"מ משום דמצורי כו' זה אינו אלא לרשב"ג דלא ליפליג אר"י. אבל לדידן כרבנן קיי"ל דלא ס"ל הך סברא דמצורי כו'. וא"כ מה שהוא גבוה זה הוה כיתידות וכ"ש דמהני ביי"נ דגם רב מודה ע"ש:

ש"ך סק"מ כיון שנמצא בתוך אותו הכרם גופי' עדיף טפי. עי' בחבורי חבל יוסף על חו"מ שהבאתי שם (סי' רנ"ט) דהוא מדברי הרמב"ן ב"ב שם וע"ש: שם בהג"ה מצא יין על שולחנו ואומרת שלקחה מהמרתף אי"נ דאימר במ"א לקחה כו' מצא כד יין בתבן כו' אי"נ. גנבים שנכנסו כו' ואומרת שהיא סתמתן כו'. ואיכא רגל"ד אסור. ועי' לעיל (סי' קכ"ח ס"ב) בהג"ה והברזא בידו היין אסור כו' דתלינן בדבר הרגיל. ולקמן (סי' ק"ל ס"ח) אי"נ לאוסרו ואפילו עדיין ניכר יין מבחוץ ויש אומדנות. וצריך עיון למצוא הגדר הברור באומדנות אלו:

סימן קל

ס"ב אם הפקיד ביד עכומ"ז בחו"א מותר בהנאה. הגר"א ז"ל הוכיח מכאן דשי' הרמב"ם לפסוק כרבנן ולא כשי' רוב הפו' בשי' הרמב"ם דשי' כהרי"ף ובה"ג. דמחלוקת ר"א ורבנן במפתח לבד החותם אי הוה כחותם ב'. אבל ב"ח צריך לכו"ע ע"ש] ולענ"ד קשה ליישב שי' הגר"א בדברי הרמב"ם דא"כ הא דפסק (בס"ט) דשוכר בית בחצרו של עכומ"ז סגי במפתח וחותם והיינו כר"מ דברייי'. למה פסק כר"מ נגד דרבנן. והרי"ף כ' שם דפסקינן כר"מ דקאי כר"א. אבל אם הרמב"ם פוסק כרבנן הו"ל לפסוק התם ג"כ כרבנן דר"מ. ודוחק לומר דגורס התם מפתח או חותם. ופלוגתייהו אינו אלא בחד. אבל בב"ח לכו"ע שרי. ואף דנקטו עד שיהא שומר. שני חותמות נמי הוה כשומר. וכדאר"י (בד' ל"א) אליבא דרבנן דר"א דבב"ח שרי. וה"נ בדרבנן דר"מ. וכוונת הרמב"ם נאמר דהיינו במפתו"ח ביחד דזה הוה כב' חותמות. [לשי' זו בודאי כיון דלפי שי' זו. בזה ליכא פלוגתא אדר"מ דמפתח כחותם]. דודאי זה דוחק דהו"ל למנקט לישנא דרבנן בשומר או בחותם בתוך חותם כלישנא דר"י בגמ'. כדרכו של הרמב"ם שלא לשנות מלשון הש"ס. אבל יותר מסתבר כשי' רה"פ בשי' של הרמב"ם והפלוגתא דר"א ורבנן אי מפתח כחותם. ומ"מ דין זה דבחו"א מותר בהנאה יפה הוציא מברייי' דריב"ב דאוקי אליבא דרבנן. משום דכיון דס"ל לרבנן דמפתח לא הוה כחותם. וא"כ הרי אין כאן אלא חו"א. ואפ"ה ס"ל להתיר בהנאה. הוה"ד כשאין כאן אלא חו"א ממש ג"כ שרי לרבנן בהנאה. ומה שהצריך קרן זוית הוא כמש"כ הלח"מ דלהוי כביתו של ישראל כההיא דברייי שם. ושפיר הביא זה הרמב"ם דודאי דכ"ש הוא לדידן דפסקינן כר"א דמיקל יותר. [דמפתח ג"כ כחותם] כ"ש דלא נחמיר בחו"א לחוד יותר מדרבנן. ובודאי דמותר בהנאה:

אלא דא"כ יש לדקדק בש"ס דמוקי שם הברייי הא כר"א והא כרבנן. ולוקי תרוויי' כר"א הא במפתו"ח והא בחו"א לחוד. ובשלמא אי לא שרי רבנן בהנאה אלא במפתו"ח. דאע"ג

דלרבנן אין המפתח כחותם מ"מ מהני להצטרף עם החותם להתיר בהנאה. אבל בחו"א לחוד אסור גם בהנאה. א"ש דלא מוקי כר"א דאי במפתו"ח שרי בשתי'. ואי בחו"א אסור גם בהנאה. בל לפי"ז ודאי קשה. ומיהו גם לשי' הגר"א ז"ל קשה להיפוך דלוקי תרוייהו כרבנן. והא בחו"א והא בב"ח. ואולי לשי' י"ל דר"ז שם ס"ל כר"א דלרבנן אסור אפי' בב"ח. אבל אנן פסקינן כר"י דבב"ח גם לרבנן שרי. ואפשר ליישב גם לשי' הפו' דכיון דבתרתי מתניתא תני סתמא המפקיד. מסתמא איירי תרוייהו בדרך הרגיל להפקיד. וע"כ דכך דרך להפקיד במפתו"ח. וע"כ דתרויי' בחד גוונא. וא"כ ע"כ דהא כר"א והא כרבנן ודוק:

ונראה דאף לשי' הרמב"ם יש להתיר בזה"ז אף בחו"א אף בשתי' מב' טעמי. חדא דכבר כללא כייל הרמב"ם דכל שאינו אסור בהנאה אינו אלא לעכומ"ז העובד כומ"ז. אבל שאינו עכומ"ז מותר אף בשתי'. וא"כ בזה"ז דקיי"ל דלאו עכומ"ז נינהו שרי בחו"א אף בשתי' כיון דבעכומ"ז ממש נמי אינו אסור בהנאה. [ולדברי הש"ך סקל"א סקט"ו יש לדחות זה ע"ש]. ועוד דהא מבו' בס"ג) דבמקום דליכא חשש ניסוך אלא חשש חליפין סגי בתו"א. א"כ בזה"ז דקיי"ל בכ"ד דכל שליכא חשש חליפין ל"ח לניסוך. א"כ ודאי דה"נ ל"צ אלא חו"א שה"ז מוציא מחשש חליפין. והנה כיון דר"ת ס"ל דגם מדין הש"ס יש להתיר לגמרי בחו"א יש להקל בזה לדידן אף בלא הפסד כלל. וכמ"ש בשי' הש"ך (בסוס"י קכ"ו) ע"ש וכה"ג כ' הב"ח ז"ל (בסקל"א) כיון דיש מתירין גם בעכומ"ז ממש יש להתיר לדידן אף בלא הפסד. ומדברי הש"ך (סי' קכ"ט סקי"א) שכ' דאי"צ בזה הפסד מרובה. משמע אבל הפסד מיהו צריך. ולכאו' נראה דיש להתיר אף בלא הפסד כלל וצ"ע. כיצד הוא חותם בתוך חותם. הנה לשון המח' הוא מהרמב"ם ז"ל. וכבר ביאר היטב שי' זו הגר"א ז"ל. וע' לשון ס"ד הטור והב"י דקדק עליו דהשמיט דברי הש"ס עפ"י פרש"י ע"ש. ואני תמה דהרי לשונו אות באות מדברי הרא"ש ז"ל ע"ש. ושי' הוא שי' התו' (בד' ס"ט) ושי' הרשב"א. ומה שדקדק הב"י דהרשב"א הצריך ב' חותמות לבד הכסוי. ל"י כלל דבריו. דהרי בהדיא מבו' דבריו בתשובה שהביאה הב"י בעצמו שם. דכסוי בלא טיחה לא הוה חותם. והטיחה הוה חו"א. ואי איכא גם חתימה הוה ב"ח. וגי' כהרא"ש וט"ו דשריקה לא הוה ב"ח. אבל חדא הוה. וחתימי הוה ב"ח. וממילא בלא שריקא לא הוה אפי' חדא [ואגנא היינו המגופה] ודיקולא היינו חוץ מהמגופה. ובמקום חותם הב'. ואי מהודק הוה כחותם. ובלא מיהדק לא. וככסוי בלא טיחה. וכן הוא בפירוש בדברי הרמב"ן והרשב"א (בסי' קכ"ט) דבפקק בלא מיהדק אינו כחותם וכמש"כ. וכן נראה שי' בקשר פי הנבל דקשירה בעלמא לא הוה חותם. אא"כ הוה קשר מהודק ומשונה. וזהו

שנקט הש"ס צייר וחתום. וכ"ה לשון הרשב"א צייר וחתום. וכמש"כ המחבר (בסעי' ה') דבעי קשר משונה וקשירה בעלמא לא עדיף מכסוי בעלמא והכל בדרך אחד:

והגר"א ז"ל בביאורו כ' דשי' רש"י דאגנא הוה כלי אחרת לבד המגופה. ולפי"ז שריקה וחתימי ל"ד והכל אחד. ושי' הרמב"ם קצת באו"א. ומ"מ נראה שלדינא אין חלוקין כלל ומודים דכסוי מהודק או טוח בטיט הוה חו"א. וכל שינוי עם זה הוה חותם ב' כלשון הרמב"ם. וכן מה שדקדק הרב"י ז"ל דבכייף פומא אי"צ כלל לדסקיא. הנכון כמש"כ הט"ז דגם הטור מודה לזה. ומנין לנו שחולק על הרמב"ם. והנה רש"י ג"כ כ"כ בשי' ע"ש ס"ח בהג"ה. ודווקא שרואין שנתקלקל ע"י אדם. אבל אם י"ל שנתקלקל מעצמו כו'. ערב"י בשם התה"ד. והנה לשון המרדכי (בפ' א"מ) דנתקלקל החותם יש להתיר. וכההיא דהמניח כליו בחלון של האוליירין כו'. ובפר"י דאפי' אין המפתח במקומו אין לחוש. וכמו ההיא דתוס' המניח כליו כו'. ול"ד למפקיד דצריך חותם. משמע דלא התיר אלא שם שהי' בביתו של ישראל דאי"צ חותם מן הדין. אבל במפקיד ביד עכומ"ז לא שרי בכה"ג. כיון דצריך חותם. וה"ה מקולקל. ובפרק א"מ נראה שאין הדבר מבואר כראוי ובודאי יש שם חסרון בלשון. ואפשר דקאי ג"כ בכה"ג דפרק ר"י ולא במפקיד. וכ"כ הר"ש דיש להחמיר במפקיד. והביאו הגר"א ז"ל. וא"כ לכאו' אין שום מקור להקל אפי' ביש לתלות דנתקלקל מעצמו. אבל באמת כבר בארתי (בסי' קכ"ט) בשם הרשב"א דבספק יי"נ יש להתיר דהוה ספיקא דרבנן. וספק נגיעה שאני משום דודאי העכומ"ז נוגע כשהוא בידו. וא"כ כיון דאנן קיי"ל דאי"צ להכיר החותם כלל. דסמכינן אהך סברא דזה לא טרח לזייף החתימות. א"כ ודאי כל שיש לתלות דנעשה מעצמו ודאי דיש לנו לסמוך אסברא דלא מזייף. ולהתיר מספק. וכן נראה לשון התו' (בד' ל"א) ד"ה השולח. וביותר ביאור (בד' ס"ט) ד"ה מ"ט דמפרשי אם אינו מכיר חותמו וסתומו היינו שיש כאן חותם ואינו מכירו. דזה הוכחה שזייפו העכומ"ז וזה ודאי יש לאסור דהרי חזינן בהדיא שזייף. ומשמע בהדיא הא כל שיש לתלות שנשבר מעצמו הוה כנשבר לפנינו דשרי ואין לאסור מספק: ודברי הר"ש והמרדכי בפרק ר"י הנ"ל. נראה דלק"מ דפשוט דכל ההיתר זה שנעשה מעצמו ודאי לא שייך אלא כשיש לנו לומר שהעכומ"ז לא ידע זה גם עד עכשיו אבל אם ע"כ כבר נודע זה להעכומ"ז. א"כ ה"ז לא עדיף מהפקיד ביד עכומ"ז בלא חותם דעכ"פ הרי עכשיו הוא בלא חותם. ומצאתי כי גם האחרוני' ז"ל הרגישו בסברא זו וזה כוונת המרדכי דבמפקיד דצריך חותם ה"ז אסור דעתה אין כאן חותם. וכן נראית כוונת הר"ש ע"ש. אלא דצריך לי עיון דאפשר דאפי' לא נודע לנו בברור שידע העכומ"ז מ"מ הוה כס"ס לאיסורא שמא זייפו העכומ"ז ושמא נודע לו אחר כך וצריך עיון: ומ"מ

נראה דבוה"ז דל"ח כלל אלא לחליפין להנאתו. או לנגיעה דרך מתעסק. א"כ אפשר כמו דמקילין (בסי' קי"ח) אם רואה שהוא טוב כמו ששלח אין לחוש. ה"נ כאן אם יכול להכיר את היין שהוא טוב כמו ששלח אין חשש. ונראה שלזה כוונו התוס' ז"ל (בדף ע') ד"ה לא מסרה כו' ואם אוכלין ושותין משל ישראל אסור. אמנם אי מצאן מלאים כמו שהניחן שרי ע"ש. והיינו כמש"כ דבזה"ז דאין לחוש אלא לחליפין וכמש"כ שם מקודם (בע"א ד"ה מ"ט) בשם הרשב"ם. בכה"ג אין לחוש. כן הי' נראה לכאורה בכוונתם:

אמנם סיימו שם דכוותי' אשכחן בטהרות הניח בגדיו ומצאן כמו שהניחן טהורין. ואמרינן עלה וכן בייי"נ. ונראה כוונתם על התו' שהביאה הר"ש (פ"ז דטהרות) שם הניח כליו בבהמ"ד ומצאן כל שהן טהורין כו' ומסיים שם וכן בייי"נ וא"כ נראה דהכוונה משום שהם במקומן וע' לעיל סס"ג לענין בשר שנתעלם מן העון:

ס"ט אם הישראל דר שם אע"פ שהניח בחצר כו' ואפילו גם העכומ"ז דר שם כו'. הנה הר"ן (סו"פ ר"י) הביא בשם אחרים גבי כרכא דאותיב בי' חמרא דישראל ודעכומ"ז. דכל שאינו נתפס כגנב על הכניסה אף דנתפס על הנגיעה אסור ע"ש. אמנם יש לתמוה עליו דבפ"ה (בכללי מגע) כ' להדיא בפשיטות בשם הראב"ד בזה להתיר. והביא ראיה מביזעא בדשא דשרי. ואיירי התם דאית לי' לאשתמוטי. ואפ"ה באיכא בזעא דמגולה שרי. עוד יש בזה חילוק אחד שלא נתבאר בדברי המח' והאחרוני':

דהנה בנעל העכומ"ז את החצר הזה ששניהם דרים שם. וליכא נקבים לראות. כ' הראב"ד דאסור בזה אף שהישראל דר שם. דכיון דגם העכומ"ז דר שם ודאי דהוה כאית לי' לאשתמוטי. וכן פסקינן להדיא (בסקכ"ח ס"ג) דבכה"ג דאית לי' לאשתמוטי אפילו גם הישראל דר שם אסור בליכא נקבים בדלת ע"ש. אמנם הרשב"א בתה"א הקשה עליו דתניא דשוכר בית בחצירו של עכומ"ז אם ישראל דר שם מותר אפילו בלא מפתו"ח. וא"א שלא ינעול העכומ"ז לפעמים. ותי' דהתם כשהוא בבית מיוחד דאין לו לכנוס לבית כלל. ושם יש להקל אפי' בנעל כיון דהיין בבית של ישראל והוא דר שם ע"ש. וא"כ כשהיין בבית מיוחד של הישראל שרי בדר ישראל שם. אפי' דר שם העכומ"ז ונעל. אבל כשהיין בחצר ודר העכומ"ז שם ונעל ודאי אסור. ויש תימה מדוע לא נתעוררו כל האחרונים לבאר זה. ס"י בד"א בשוכר מעכומ"ז אבל בחצרו של ישראל אפי' העכומ"ז דר שם והישראל אינו דר מותר כו'. אבל בלילה אסור. ובהג"ה ודווקא כו' דמסתמא ננעלו בלילה. משמעות הרב דווקא בסתמא דתלינן דנעלו. ובזה גם הרשב"א מודה. אבל שיטת הראב"ד דבלילה אסור אפילו ודאי לא נעלו. והרשב"א [בתשוב' הביאה הב"י (בסקכ"ח) ובסוף (סי' קל"א) הביא הב"י עוד תשובה אחרת בזה] השיג עליו דבישראל דר שם תניא

בברייתא דאפילו בחצרו של עכומ"ז ודר שם מותר אפילו בלא מפתח. ובודאי דלא נעור כל הלילה. עוד הק' עליו מהא דעכומ"ז וישראל דיתבי בארבא שמע ישראל קל שיפורא דבי שימשי ונפק ושרי רבא לחמרא. דעכומ"ז אמר השתא מדכר ישראל לחמרא. ואי משום שבתא אמרי לא מינטרי ישראל שבתא כו'. ומדקאמר משום שבתא מוכח שהי' הישראל חוץ לתחום וע"כ דלא בא גם בלילה ואפ"ה שרי. וע"כ דחושב העכומ"ז דגם בלילה לא שכב לבו של הישראל כו'. ולולי ד"ק אין כ"ז סתירה מוכרחת הנה מה שהקשה מהא דישראל דר שם. ל"י כלל מה ענין דר שם ללא דר. והרי כתב בעצמו [הביא הרב"י בשמו (בסי' קל"א) סוד"ה והרשב"א כ'] גבי המטהר יינו של עכומ"ז שהקשה דאפילו אין הישראל דר שם מאי הוה הא לא הודיעו הישראל שמפליג. ותי' די"ל כיון דהישראל דר בעיר אחרת כל שיצא ה"ה כמודיעו שהולך לעירו או לביתו. והנה עיר אחרת דנקט שם ל"ד כמבואר שם בדבריו בפירוש דאפילו הישראל דר בעיר ל"מ שם אלא דווקא ישראלים הרבה דרים שם ע"ש. אלא כוונתו חצר אחרת כמו שמסיים בלשונו "לעירו או לביתו". וכל שהוא בחצר אחרת הוה כהודיעו שמפליג. וא"כ שפיר י"ל בדר שם באותו החצר דהוה כלא הודיעו שמפליג. שפיר י"ל אפילו בלילה. אבל באינו דר שם כיון דהוה כהודיעו שמפליג, נהי דביום י"ל דכל שהבית והיין של ישראל מירתת אע"ג דהוה כהודיעו שמפליג דמ"מ פעמים הוא בא. אבל בלילה דאין דרך שיבוא והוא מפליג. ודאי אין להתיר:

ובזה יש דחוי להראי' מהא דקל שיפורא דהרי התם נמי אמרינן דהוה כלא הודיעו שהוא מפליג דמדכר לחמרא ואתי. ואפילו לשיטת הרשב"א (בסקכ"ט) דדעתו לחלק בין דברים שאפשר לעשותם כאן או לא. מ"מ דר בחצר אחרת ודאי הוה כדברים שא"א לעשותם כאן. והוה כהודיעו שמפליג. וא"כ אין לנו לדמות מהיתר לא הודיעו שמפליג להיתר דמירתת בשביל שהבית והיין של ישראל. ונהי דבלא הודיעו שמפליג יש הוכחה דמהני הך התירא אפילו בלילה. אבל היתר זה דמירתת לבא לבית שאינו שייך בו כלל מניין דשייך גם בלילה. אמנם מדברי התשו' בב"י (סו"ס קל"א) דקדקתי טעם גדול להתיר דזה הוה כגניבה בעלמא לכנוס לרשותו של אחר לגמרי. וא"כ שפיר י"ל דלא נחשדו כלל ע"ז. וכ"ה שיטת הפוסקים (בסי' קכ"ט ס"ה) עיין שם: וכן יש סעד לענ"ד מהא דגנבי דפתחי חביתא טובא דמבואר בש"ס דתלינן ברוב גנבי. ולא אזלינן בת"ר העיר אפי' רובן עכומ"ז (כמ"ש לעיל] ש"מ דלא חשידי אפי' עכומ"ז לגניבה. אפי' ביש כבר גניבה לפנינו. וכ"ש דל"ח לכתחלה ודוק סימן קלא ס"א ישראל המטהר יינו של עכומ"ז כו' והישראל דר בחצר מותר. כ' הר"ן בשם הראב"ד דדווקא במניח בביתו אבל בחצר אסור. עד שיושיב

שומר. והט"ז כ' ע"ז ולא הבנתי דאדרבה בחצר מירתת טפי מבבית כיון שיש לו שייכות גם בבית. ומסיים והמעיין בר"ן יראה שקאי על מש"א צריך שיושיב שומר כו'. ובעניי תמוהים לי דברי הט"ז מאוד ומוקשים מתחלתן ועד סופן. מש"כ דבחצר מירתת טפי מבבית כו' ירד לחלוק על דברי הראשונים מסברת עצמו. והנה אף שכ' (בסי' קכ"ח) בסברת רש"י דכשהוא מגולה לחצר מירתת טפי מכשהוא בבית שמחיצות הבית הם מסתירין עליו ע"ש. היינו כשהעכום"ז כבר נכנס לבית. אבל כשלא נכנס ודאי דקרוב יותר ליגע בחצר דרך הילוכו סביב היין ממה שיכנוס בבית מיוחד לכתחי' כדי לנסך. ועיון דהישראל יוצא ונכנס בודאי מירתת. וכבר הבאתי בסק"ל דברי הרשב"א לענין נעל עליו את החצר דחולק ג"כ בזה דבבית מיוחד ל"ח כלל אפי' בנעל עליו. והרי סברא זו מקוימת מהראב"ד והרשב"א והר"ן שהסכים ג"כ שם לדברי הראב"ד ומ"מ בסי' הקודם הבאתי כבר דלדינא הר"ן סותר את עצמו בזה ע"ש:

ומה שסיים שקאי על מש"א צריך להושיב שומר לא זכיתי להבין כוונתו בזה. אולם בהריטב"א ראיתי שכ' דדברי הראב"ד דווקא בישראל דר שם סתם בדרך דירה אבל בדרך שמירה בפירוש בזה מודה הראב"ד דמירתת טפי. ובזה מיושב קושית הר"ן שם מהא (דרפ"ק דחולין) גבי שחיטה דמותרת ביו"נ אף שהוא ביד הכותי גופי' ע"ש. די"ל דבנותן לו הישראל לשחוט. לאותה שעה דזמן שחיטה. ודאי לא גרע משומר ע"ש:

אבל הר"ן ע"כ דלא ס"ל זה דלפי"ז לא הי' נשאר בקושי' מהא. דחולין. ואולי דגם כוונת הט"ז דלפחות בשומר ודאי אין להחמיר. כיון דקשה ע"ז מסוגיא מפורשת ואף דבאמת אפשר דהתם עדיף אף משומר וצ"ע:

ש"ך סק"ד. היכי דאין העכום"ז דר בחצר מותר בלא חותם כיון דהוא פתוח לרה"ר. ונראה דכו"ע מודים לזה לדינא. ולכאו' נראה דהתו' ודאי לא ס"ל סברא זו. דהרי דחקו על פרש"י דס"ל להתיר אפי' בלא חותם מהא דשרי בגמ' אפי' ברוכלין המחזירין בעיירות ומנא ידעי הרוכלין בלא חותם דהוא של ישראל. ע"ש. והרי בודאי דאין מקום להקל גבי רוכלין בשביל שאין העכום"ז דר שם. כיון דמ"מ הרי הוא חצרו של העכום"ז. ואין הרוכל יודע כלל שהוא יין של ישראל. וכיון דברוכלין בודאי יש לאסור בזה אפי' לא דר שם. א"כ הרי לעולם וגם בישראלים דרי' שם אין לנו להתיר יותר כיון דלא מצינו אלא במשנה דהש"ס פריך עלה בפשי' להתיר גם ברוכלין. ואין לנו ראי' להתיר אלא מה שיש להתיר ברוכלין וכמו שדחו פרש"י. ומיהו בסיפא דמתני' לענין התקבלתי כבר כ' (בסי' קכ"ט) דכ' הר"ן דגם לר"ת מותר בזה אפי' בלא חותם. ובארתי שם בס"ד דהיינו באין העכום"ז דר שם ע"ש:

שם סק"ה. הביא שי' רש"י והר"ע ברטנורה דביין של עכומ"ז בלא כ' לי' התקבלתי ל"מ אפי' פתוח לרה"ר. וכ' שאף שרוב הפו' חלקו עליו דלא מחוור לפרש ברישא דמתני' בהתקבלתי אלא דאפי' בלא התקבלתי מהני פתוח לרה"ר. מ"מ בעכומ"ז דר שם בחצר דגם שי' הרשב"א לאסור סמך שתי השי' ביחד לאסור והיינו אפילו במפתח וחותם דביין שלו לא מהני מפתח וחותם ע"ש, והנה תחילה קשה לי לשיטת רש"י ז"ל דסבירא ליה דביין שלו לא מהני פתוח לרה"ר דהא בכותים מסקינן (בד' ל"א) דאף על גב דהם לא קפדי אמגע עכומ"ז מכל מקום בין הגיתות דשכיחי רבים מירתת ושרי לזבוני מינייהו הרי דגם ביין שלו מהני' מירתת דרבים. ואפשר לדחוק ולחלק דהתם בכותים איהו לא פלח ולא מנסך ולא הוה חשש רצון שיצרו תוקפו. אלא דלא קפיד אמגע עכומ"ז דלא איכפת לי' בזה. משו"ה שפיר כשצריך לזבוני לישראל ובמקום רבים דיכול להפסיד בדבר. ודאי דקפיד בזה שלא יגיעו נזק. אבל עכימ"ז דיצרו תוקפו לנסך אלא דבשל הישראל הוא מירתת אבל בשלו דלא מירתת דאין נתפס כגנב. י"ל שפיר דאפי' מקום רבים ל"מ וצ"ע. ומיהו זה ודאי דלא קיי"ל כוותי' בזה דכ"כ רוב הפו' דמשמעות הרישא אפי' בלא התקבלתי אלא שהש"ך הביא שי' לצרף לשי' הרשב"א דבעכומ"ז דר שם ודאי יש לאסור אפי' במפתו"ח כיון דגם שי' הרשב"א לאסור בזה. ולאפוקי משי' התו' דהתירו סתם במפתו"ח ולא הביאו חילוק דאין העכומ"ו דר שם:

אבל לענ"ד אין לזה צורך כלל. דהנה הרשב"א כ' דבעכומ"ז דר בחצר כי פתוח לרה"ר מאי מהני כיון שהוא יושב בפתח זה. והנה נראה פשוט דהיכי שהיין בבית מיוחד ופתח הבית הוא פתוח לרה"ר. הרי הוא ודאי כחצר אחר בפ"ע. ואין שום ריעותא בזה כלל מה שיש לו להעכומ"ו דירה סמוכה לשם. ובודאי דכוונת הרשב"א אינה אלא דאין פתוח אלא פתח החצר לרה"ר והעכומ"ז והיין שניהם בחצר אחד. ובחצר אין הרבים יכולין לראות כלל. ובזה ודאי טענתו טובה דפתח החצר ל"מ מידי. ובזה פשוט לענ"ד דאין כאן מחלוקת וגם התו' ודאי מודים לזה דהא בכה"ג ודאי דלא חשיב פתוח לרה"ר כלל. וא"כ ה"ה כדין חצרו של עכומ"ז דעלמא דל"מ מפתו"ח ביינו של עכומ"ז כדמפורש בבריי' בהדיא [אלא דאפי' במקום רבים שי' התו' דל"מ אלא במפתו"ח דאל"ה מנין ידעו הרבים שהוא של ישראל. ושי' הרשב"א דגם בלא מפתו"ח מהני מירתת דרבים דקול יוצא בזה שטהר את יינו לישראל ומרתת וכמבו' בתשו' שהביא הב"י ע"ש. אולם התוס' סבירא להו דאין לסמוך אהך סברא דקול יוצא. ואפשר דשי' דמ"מ העכומ"ז אינו חושב על הקול ולא מירתת אלא במפתו"ח דהזיוף ניכר מעצמו אבל כ"ז ודאי ל"מ אלא במקום רבים].

אבל בשאין הבית פתוח לרה"ר אלא להחצר והעכומ"ז דר שם זה ודאי ל"ח כלל פתוח לרה"ר ובודאי דל"מ מפתו"ח גם לשי' התו'. וא"כ אי"צ בזה כלל לצירוף שי' רש"י לזה: והיה אפשר לומר דמשמע לי' להש"ך ז"ל בשי' הרשב"א דאפילו גם פתח הבית פתוח לרה"ר ל"מ וכדקיי"ל (סי' ק"ל ס"ט) ביין של ישראל דבאין העכומ"ז דר בחצר שרי אפי' בלא מפתו"ח ובדר בחצר כיון דיש לו שייכות בו אסור בלא מפתו"ח. ה"נ אפילו במקום פתוח לרה"ר ל"מ זה כיון דיש לו שייכות בו. וסבירא לי' דיצא להרשב"א זה משום דמפרש כולה מתני' בלא מפתו"ח ותני סיפא בהתקבלתי דשרי אפילו בלא פתוח לרשות הרבים וע"כ דקאי באין העכומ"ז דר שם. דאי לאו הכי ודאי אסור כמבואר בבריי'. וע"כ דמחלקינן משום דיש לו שייכות אסור וא"כ רישא נמי ע"כ דומיא דסיפא והיינו נמי בשאין העכומ"ז דר שם שלא יהי' לו שייכות דבזה ל"מ פתוח לרה"ר: אולם לשון הרשב"א שמביא הרב"י אינו מורה כלל ע"ז. אלא דאינו נודע לרבים כלל וכשיכנוס (וכמש"כ) דאינו פתוח לרה"ר אלא החצר ולא הבית שהיין שם. אבל כשהבית פתוח לרה"ר בודאי ל"ש בזה סברת שייכות. וכמו בישראל דר בחצר (בסי' ק"ל) דמהני אפי' עכומ"ז דר שם דמירתת ה"נ כשפתוח לרה"ר מירתת ג"כ מהרבים. והדומיא ע"כ אינו אלא כשפתח החצר לבדו הוא לרה"ר דבזה ל"מ כשהעכומ"ז דר שם דל"ש מירתת מרבים כיון שהוא יושב בו כמש"כ הרשב"א כנ"ל. אבל כשהבית הוא פתוח לרה"ר לענין טעמא דיש לו שייכות ל"א כלל בזה דומיא. בזה ודאי מהני כיון דרבים רואים כניסתו וכמו בשהבעלים רואים כניסתו כנ"ל:

וכן נראה לענ"ד מדברי הר"ן שהרי הוא ג"כ כ' בסיפא דאיירי בשאין העכומ"ז דר שם. ולא כ' כלל דלפ"ז הוה"ד ברישא דווקא בשאין העכומ"ז דר שם דלהוי דומיא דסיפא. אלא ע"כ משום דבכה"ג שאינו פתוח אלא החצר פשי' דל"מ דר שם. דא"כ ל"ש מירתת מרבים ולא הוצרך כלל לפרש זה. אבל אי נימא דאפילו בבית מיוחד שפתוח לרה"ר ל"מ כיון דיש לו שייכות: ודאי הו"ל להר"ן להשמיענו חידוש זה. אלא ודאי כמש"כ דבכאן ל"א כלל סברת שייכות. אלא דכשאינו ניכר כניסתו לבית בזה הוא שכתב הרשב"א דל"מ. וגם הרשב"א לא נחית לפרש זה אלא כדי ליישב פירושא דמתני'. אבל לדינא הוא פשי' והכל מודים בזה. וא"כ א"ש ג"כ מה שלא הביאו הטו"מ והרב החילוק דעכומ"ז דר שם. לפי דכשאינו פתוח אלא החצר הוא פשי' כנ"ל. וכשהבית שהיין בו הוא פתוח ודאי מהני ודוק:

עוד אפשר לענ"ד דגם רש"י והרב ברטנורה גופיי' ג"כ יודו לזה דבמפתו"ח מהני פתוח לרה"ר ואפי' בלא כ' התקבלתי. דזה ודאי דגם הם מודים דמרבים מירתת וכפשט הש"ס

בכותים הנ"ל וה"צ כיון דטהר יינו לישראל ובודאי רווח הוא לו למכור לישראל ודאי דג"כ מירתת. אלא משום שמפרשים בלא מפתו"ח וס"ל לחלק בזה דבלא התקבלתי מסתברא להו בזה כשי' התו' דל"א בזה קול יוצא שהוא טהר את היין לישראל. וא"כ ל"ש בזה כלל מירתת כנ"ל ומשו"ה הוכרחו לפרש דרישא וסיפא חדא מילתא. ובכתב לו התקבלתי דבזה יוצא הקול והוה כשל ישראל מהני מירתת. ובלא התקבלתי ס"ל כשי' התו' דל"מ בזה פתוח לרה"ר משום שאינו נודע שהוא של ישראל. אבל כ"ז בלא מפתו"ח דאין הזיוף ניכר מעצמו:

אבל במפתו"ח דניכר, הזיוף מעצמו שפיר גם לדידהו מהני בזה רבים אפי' בלא התקבלתי דזה הוה כהתקבלתי כיון דהזיוף ניכר ה"ה מירתת. ומש"כ באינו מניחו להוציאו ל"מ פתוח לרה"ר דאי משכחת לי אמינא דידי הוא היינו שלא ידעו כלל שטהרו לישראל והנה ברש"י לא נזכר כלל לשון אפי' מפתו"ח והברטנורה ידוע שמקצר בלשונו. ואפשר דמש"כ אפי' במפתו"ח קאי באינו פתוח לרה"ר ע"ש. וא"כ פסק הטו"מ להתיר הוא ברור ומוסכם בלי שום מחלוקת. ולא כ' חלוקת השיטות השונות בזה אלא ההיתר המוסכם ודוק: ס"ב בהגה ישראל ועכומ"ז שטהרו יין כו'. זהו סברת הרשב"א דלא אמרו אלא במטהר יין שהוא של העכומ"ז לגמרי. ואף כי מה לקצר בינה כמוני להרהר אחרי רבינו אף להחמיר. אך תורה היא וללמוד אני צריך. דלענ"ד קשה. דנהי דמשמעות המטהר יינו של עכומ"ז נראה כדבריו דדווקא כשהוא לגמרי יינו של עכומ"ז. אבל הרי הש"ס מדמה לה בהדיא למשנה דעכומ"ז שנמצא עומד בצד הבור דאם יש לו מלוה אסור ומפרש דהיינו מלוה על היין וכי נימא נמי דהתם דווקא כשהמלוה על כל היין. ובודאי משמע דכל שיש לו למלוה לתפיסת ידו באמצע לא מירתת ואסור. וה"נ נראה דכל שיש לו חלק בהיין לא מירתת:

ומיהו גם בריטב"א גבי ההוא אושפיזא דיתיב בי' חמרא דעכומ"ז וישראל דמסיק התם דכל דהדי בזעא שרי. מצאתי שפי' בהדיא אפי' הוה ההוא חמרא של שניהם בכלי א' ממש. ג"כ הדין כן. דכל דהדי בזעא שרי. והיינו כדין עכומ"ז שנמצא בצד הבור הרי דס"ל שם ג"כ דכל שאין היין לגמרי שלו ה"ה מירתת ליגע. וא"כ גם במלוה ע"כ היינו דווקא כשהמלוה כנגד כל היין וצע"ג:

בתשובת הרשב"א שהובא בב"י. דאפי' למי שמתיר ב"ח אפי' במטהר יינו של עכומ"ז. אם חזר בו הישראל וא"ל ולמכור למי שירצה ואח"כ נמלך לקנות ממנו. זה ודאי אסור. שאין החותמות מצילין. אלא שירא שמא לא יכוין ויכירו ברמאותו. אבל זה ממי ירא. ולכאו' צריך להבין דהא ב"ח שרי אפי' במפליג ואינו ירא כלל על שעת הפתיחה

והחתימה. אלא דירא שמא יהיה ניכר אח"כ. וא"כ ה"נ אף שבעת הפתיחה והחתימה הי' שלו. אבל השתא למה לא ירא לרמאות להישראל פן יכיר את שני החותמות והרי סמכינן גבי ביצים מעוף פלוני טהור משום דיוכל להכיר וכן בכ"ד:

שוב ראיתי שהגאון בח"ס (סי' קכ"ה) נתקשה באו"א דאם לא הי' דעתו למוכרו לישראל למה יזייף. ואם דעתו למכור למה לא ירא. ע"ש שהאריך לפלפל בדברים שאינם מוכרחים כלל ובפרט מה שתלי זה לענין יין של ישראל בחו"א. דאינו כלל. דחו"א לא מירתת כלל שיוכר הזיוף ואינו חושש כלל:

אבל הנ"ל דכוונת הרשב"א דבאמת כ' כבר הרב בסי' קי"ט) דבחשוד על איסור דאוריי' לא סמכינן אפי' אמילתא דעביד לגלויי ע"ש באריכות. וא"כ צריך להבין הא דסמכינן הכא אפילו אעכומ"ז בב"ח. וצ"ל דלזייף ב"ח לגנוב משל אחר זה גרע טפי ול"ח אפי' בעכומ"ז. והוה כמשקר על מין אחר דגם עכומ"ז נאמן וע"ש בסקי"ט מש"כ בשם המג"א. או דהחילוף והניסוך לכתחי' דאינה מרובה כ"כ הנאתו. וכיון שיודע בשעת מעשה שיהיה מוכרח לזייף ב"ח לא טרח. אבל כשבא לפנינו חשוד או עכומ"ז למכור או ליתן זה לישראל אין אנו יודעין עד כמה מגיע לו ההכרח הזה. ולא סמכינן אהא דלא משקר אפי' במלתא דעבידא לגלויי. וע"כ אחד מהחלוקים האלו מוכרח. וא"כ הכא דבתחי' הי' שלו. ואפשר דבשעת הפתיחה הי' סבור באמת שלא ימכרנו עוד ופתחו לצורכו ועתה הוכרח למכור לישראל א"כ לא ידענו ג"כ בזה עד כמה ההכרח. ואפשר דהוצרך לזייף אפי' ב"ח. ואי נימא דהחילוק משום דזיוף ב"ח שאני י"ל נמי דהיינו דווקא כשזייף בתחי' בשל חברו. אבל הכא דבאותה שעה הי' שלו. ויכול לומר דבשעת מעשה לא עשה כלל לשם זיוף. וא"כ השתא אינו אלא כשאר שקר בעלמא ולא מצינן למיסמך עליו בזה כנ"ל וז"ב לדעתי סימן קלב ס"א עכומ"ז שנגע ביין שלנו מותר ליקח דמיו ממנו שאסרו בהנאה. בב"י בשם הרמב"ם דדווקא בהזיקו בכוונה. וכ' הרשב"א בטעמו דגריס בש"ס בכוונה. ודחה זה דכוונת הש"ס בכוונת ניסוך. דאי ל"ה ה"ה מותר בהנאה והרשב"א לשי' דפסק דמדדו בידו דלא כיון לשם ניסוך שרי בהנאה אבל הרמב"ם כ"כ הב"י (בסי' קכ"ד) דמשמע דס"ל לאסור מדדו ביד בהנאה. וא"כ לשי' א"א לפרש בכוונת מגע דבל"ה אסור בהנאה. וע"כ צריך לפרש בכוונת היזק [ואף דכ' האו"ז דבכיון להזיק אינו אוסר כלל. כמבו' (בסוס"י קכ"ד) פשוט דהיינו דווקא בזה"ז דידוע דאין מנסכין. ופשי' דלא מיכוין אלא לציעורי' לישראל כמש"כ שם הגר"א ז"ל. ומשו"ה אינו אסור. אבל המנסכין ודאי דאין לחלק בכך דהרי ודאי מנסך]. ונראה דמחלוקותם תלוי במה שנסתפקתי בחבורי חבל יוסף על חו"מ (סי' ת"ו) לענין פטורי נזקין דפטרה תורה כגון שו"ר ברה"ר

וכלים בבור ואינך אם גם עכומ"ז פטורין. או כמו דבקרן תמה קיי"ל דעכומ"ז משלם נ"ש. ה"נ בהנך פטורין ע"ש. דהנה לגבי דידן קיי"ל דמנסך בשוגג פטור והטעם דהיזק שאינו ניכר ל"ש היזק. אבל נראה דזה נמי דווקא בישראל ולא בעכומ"ז דמ"מ הזיקו. וזהו סברת הרשב"א והיינו שכ' דמ"מ קלי' ע"ש. והרמב"ם אפשר דס"ל דגם בעכומ"ז אמרינן דל"ש היזק ובשוגג פטור. וגם בכל ההיזיקות לא מחמרינן יותר מישראל ודוק:

שם מכר יי"נ לעכומ"ז אם לקח העכומ"ז היין תחילה ואח"כ נתן המעות יש מש"א שאע"פ שלבעל היין אסורים לאחרים מותרים. עש"ך שכ' יש מש"א לפי ששי' הר"א בתו' דדווקא כשמכר העכומ"ז לאחר תחילה. וכן דעת הרמב"ן והר"ן ורש"י לאסור ע"ש. והנה מש"כ הרמב"ן לאסור לגמרי כבר דחה הר"ן בדברים ברורים:

אלא שהר"ן דקדק מלשון רש"י דדווקא כשאינו כבר בעולם כלל. כגון ששתה כבר היין ע"ש. וכ' הוכחה לזה גם מהש"ס דהא בנתן לה ואח"כ בא עלי' לא התיר בש"ס אפי' במעכשיו, אלא שכבר הקריבתו מדלא מוקי ר"א גם בלא הקריבתו ובמעכשיו ע"ש. והנה כ"כ הר"ן דאין שום סברא לזה דודאי הו"ל למימר דתלוי בשעת שיצא הדבר מרשותו אלא דכ' זה מהכרח הש"ס. ולענ"ד נראה דיש ליישב היטיב דברי הש"ס עפ"י מה שכ' הנתיבות (סי' ק"צ) בשם תשו' הרי"ף דמכר לחבירו לקבל מעותיו תיכף. וזה אינו נותן לו בודאי המקח בטל וה"ה גזל בידו. דודאי לא נתן כלל אדעתא דהכי וז"ב בסברא, דודאי לא גרע מתנאי דע"מ שיתן מעותיו וא"כ אע"ג דקיי"ל דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי [ור"א דמוקי בהקריבתו סבר הכי בהדיא בפ"ק דקידושין (דף ח') ע"ש] מ"מ הרי הקנין תלוי וקאי עד שיתן מעותיו. וא"כ הרי בשעת נתינת המעות הוא שנגמר הקנין ושפיר הוה זה חליפין גמורין דאסורין. ומשו"ה בעי התם דווקא וקדמה והקריבתו דליתנהו בעולם כלל, אבל בל"ה הוה שפיר חשיב חלופין. אבל דברי התו' וסייעתם קאי בנותן לו היין מיד והמעות יזקפן במלוה עליו דקיי"ל דהקנין נגמר תיכף. וזוזי הוה הלואה בעלמא. וא"כ תו אין המעות חליפי האיסור כיון שהיין כבר נקנה להעכומ"ז. ולאסור משום שנעשו עליו מלוה בשעת הקנין ודאי לא שייך דקיי"ל דמלוה אינה קונה. וקנין היין הוה בשעת הקנין כמתנה בעלמא. והכי מוכח להדיא בסוגיא שם דכיון דלא מייחד שעבודי' ל"ח חליפין ע"ש:

ובזה יתיישבו דברי הרשב"א (בסי' ד') גבי פועלים דקיי"ל דבהקדים לו דינר אסור. וכ' הרשב"א דדווקא כשהתנה שלא יקנה הדינר אלא בשעת השקאה אבל נתן לו באופן שיוכל להוציאה מיד לא אסר וראייתו מנתן לה ואח"כ בא עלי' דמותר. והק' הגר"א ז"ל דהא מסיק דווקא בהקריבתו ע"ש מש"כ. אבל לפמש"כ ניחא שפיר דהתם דווקא בטלה

דאתנן דקנינו ע"כ תלוי עד שעת הביאה כנ"ל. בלא הקריבתו חשיב כחליפין. אבל הכא בדינר כיון שנתן לו להוציאה תכומ"י ודאי אפי' לא יתן לו שוב היין. אין הדינר אלא מלוה עליו. וא"כ ודאי זה חשיב כהקריבתו כבר דה"נ ודאי הוה כמו דאינו בעולם. וגם רש"י גבי פירות שביעית ג"כ כוונתו לזה דהפירות שביעית ניתן להם תיכף לאכילה ונגמר קנינם. ולא תלי עד שעת החזרה ומשו"ה לא הוה חליפין. והר"א שכ' דווקא מכר מקודם י"ל לפי זה דגם כן לא פליג אלא קאי לרווחא דמילתא דבכהאי גוונא דגם העכומ"ז זה כבר הוציא מרשותו תו חשיב כמאן דליתא כלל. ואם כן שרי זה אפילו בלא זקף עליו במלוה. והוה"ד זקף עליו במלוה דודאי מהני:

עוד י"ל בכוונתו דס"ל כשי' הפו' דבעכומ"ז אינה קונה משיכה. וא"כ כיון דלא נתן המעות לא נקנה לו היין כלל. עד שעת נתינת המעות. ולפ"ז ודאי הוה חליפין. [ומיהו בש"ס גבי אוקימתא דר"א דקדמה והקריבתו הנ"ל לי"ל הכי דהא ר"א ס"ל בב"מ (דף צ"ט) כדרך שתקנו משיכה בלוקחין כו' א"כ סבר דבישראל מן התורה מעות קונות. וא"כ בעכומ"ז משיכה קונה] אבל נראה דבזקף עליו במלוה דאינו מעכב נתינת המעות. בזה משיכה קונה מה"ת. וכמש"כ התו' ד' ע"א ד"ה פרדשני כו' לענין מתנה ע"ש. וא"כ צ"ל כמש"כ תחי' דכ' דלהני אפי' בלא זקף עליו במלוה. ולפי"ז בזקף עליו במלוה י"ל דכל הפו' שוין בדבר דשרי חוץ מהרמב"ן שטען ע"ז והשיב עליו הר"ן היטיב:

שפם בהג"ה בזה"ז כל מגע שלהן אינו אוסר אלא בשתי' כו'. חזר הרב וכ' כאן אף שכבר כ' בסי' קכ"ג וסמך ע"ז בכ"ד להורות דכאן אפי' בלא הפסד כלל סמכינן על שי' המתירין כיון דאפי' באיסור עכומ"ז גופי' יש מתירין וכעין שכ' הרשב"א לענין רוצה בקיומו בסוף הסי' דאע"ג דמדינא לא ס"ל להתיר זה סמך בזה"ז על שי' המתירין רוצה בקיומו ע"ש. ואפשר דכוונתו להקל אפי' לדידי' גופי' אפי' בלא הפסד כיון דמן הדין בדיעבד מותר ואינו אלא איסור לכתחי'. אלא דמשום קנסא אסרו אפי' בדיעבד אבל בזה"ז שפיר יש לסמוך בזה על המקילין אפי' בלא הפסד:

ש"ך סקט"ז דאז ע"כ הוא מנדנד. קשיא לי ע"ז מדפריך בש"ס ס"ס כי מטי לאוירא דמנא קניא כו' ע"כ היינו שאוחזו בידו ע"ש. ואע"ג דסוגיא קאי שם למ"ד ניצוק אינו חיבור נראה דס"ל דמה דבאוירא דכלי ודאי אוסר הנידנוד לגמרי וע' סוסקכ"ד. ומ"מ נראה לענ"ד ליישב דמשמעות דברי המחבר דכשאוחז הכלי כשהיא ע"ג קרקע ולא נדנד שפיר מהני וקונה הכלי ברשות המוכר כיון שהכלי בידו וכן יל"ד מסוגיא דגיטין ע"ח גבי קלתה דקשורה מהני אפי' אינה תלוי' באויר. וה"נ כשהוא בידו ע"ש ובהכי איירי הסוגי'. והא דמנח אארעא היינו כשאינה בידו ע"ש היטב: שם סקכ"א כ' הפרישה דאם עשה

במזיד לכתחי' ולבטל העכבת יין אסור אפי' בדיעבד כדלעיל סי' צ"ט ולא משמע כן דודאי אין כוונתו לבטל [פי' דבריו דודאי לא עשה בשביל להנות מהאיסור אלא דצריך להכלי ודוק] ועוד דא"כ מאי פריך בש"ס כמאן דלא כרשב"ג. הא אפי' לרשב"ג אסור משום מבטל איסור כו' ולענ"ד נראה ליישב דברי הפרי' דודאי בש"ס אליבא דרשב"ג ודאי מותר כיון דאין כוונתו לבטל כדברי הש"ך. אבל לדידן נהי דבדיעבד פסקינן כרשב"ג דסתם יינם אינו אוסר במשהו בהנאה. אבל לכתחי' לא מצינו דפסקו כרשב"ג ובודאי דלכתחילה אית לן למיפסק כרבנן דגם סתם יינם אוסר במשהו וא"כ הרי מן הדין הוא אסור במשהו ג"כ. וא"כ שפיר י"ל דהכא אפי' אין כוונתו כלל לבטל את האיסור. אסור אפי' בדיעבד משום דעבר אדרבנן במזיד. כמו בעבר באיסור דאין מבטלין איסור לכתחי' בשאר איסורין המתבטלין. אנו אוסרין אותו גם בדיעבד בשביל שעבר במזיד. אלא התם אין עיקר איסור אי"מ אלא בכוונה לבטל. ובל"ה אינו עושה איסור כלל. אבל כאן אפי' לא הי' הכוונה לבטל את האיסור כדי להנות ממנו אלא דבשביל זה גופא שעבר במזיד אדרבנן יש לקונסו אפי' בדיעבד ולא קיי"ל כרשב"ג אלא בנעשה בלא דעתו. אבל בעובר לכתחי' לא ודוק:

שם סקכ"ד אבל בתופס בידו באויר בנחת דאינו נאסר אלא הטיפה הראשונה כו'. זה סגי לתרץ הך בבא דאוחז בידו אבל עדיין לא יישב הסתירה שבענין כלי שיש בו עכבת יין דהרמב"ם אוסר בדיעבד והמח' אוסר מיהו לכתחי' וכמ"ש הש"ך בס"ק י"ח הרי דס"ל דאפי' מחמת ניצוק יש לאסור לכתחי' דלא כסברת הש"ך אליבא דהרב. וגם בזה דאוחז בידו. דמשמעות דבריו דכשאוחז בנחת. הנדנוד אינו אלא בטיפה הנוגעת בכלי. מ"מ לענ"ד תמוה מש"כ להקל משום דאפי' בתערובות מקילינן כו'. דהרי הכא גרע מתערובות דהרי בנגע העכוס"ז בסוף הניצוק ודאי אוסר הכל בהנאה וכמש"כ הש"ך בעצמו בסוסקכ"ו. וה"נ אפי' בנחת שאינו מנדנד אלא הטיפה הראשונה בודאי דה"נ הוה כנגע בכולו וה"ה אוסר הכל לגמרי. וע"כ משום דהרב לשי' דפליג ע"ז בסי' קכ"ד או כסברא דמקילין בניצוק אפי' לכתחי'. אבל ודאי א"א להשוותו בזה לשי' המח'. ומיהו לפמש"כ לעיל י"ל בזה דכוונת הרב באוחז כלי המונח בקרקע. ואינו מנדנד כלל. ולהאי"נ שכ' הש"ך דבלא פסק קאי ולאשמעינן דזה אסור אפי' לא נגע א"ש הכל. דכיון דלא קנה תחי' א"כ כבר נתערב משהו איסור תערובות גמור ובודאי דאסור לכתחי' משום העכבת יין ג"כ וק"ל:

ס"ג פועלים שעשו מלאכה אצל עכוס"ז ושלח להם חבית יין כו' במשנה עד שלא קבלוה יכולים לומר תן לנו דמי' כו' ופירש הרשב"א דאיירי בלא פסק להם כמה שכר. ושלח

להם חבית שוה דינר. ותמה עליו הב"י דלמה לו לפרש כן. דמאי גריעותא אי פסק. ולכאו' פשוט דכ' לפרש כן לשון דמי' דהר"ן נתקשה ע"ז דמשמע דהיינו שימכור את היין ויתן להם הדמים. וכ' דל"ד דזה אסור כמו בנושה בעכום"ז מנה וא"ל המתן עד שאמכור יי"נ דאסור שרוצה בקיומו. והביאו הב"י בעצמו ע"ש. ע"כ פי' דלא שימכור אלא לפי שלא פסק להם השכר וא"י כמה שכרם אומרים לו דיתן להם דמי שוי' וז"ב: ס"ד אמר להם צאו שתו מחנוני פלוני ואני פורע מותר [אף שזה החנוני עכום"ז ישקה אותן יי"נ] ואפי' ייחד לו דינר והו בעין ביד בעה"ב. בטור הביא דעת הרמב"ם דבייחד לו דינר אסור. וכלשון הש"ס כיון דלא מייחד שעבודי' שרי כו'. אלא שהרשב"א הק' ע"ז דאפי' ייחד כיון דאין החנוני עכום"ז קונה את הדינר עד שימשוך למה אסור. וכ' הב"י דגם ברמב"ם ל"ד נקט לא ייחד אלא דסירכי' דלשון הש"ס נקט. ובעניותי איני מבין דלמה פשי' לי' להרשב"א דלא קנה הדינר כיון דדעתו כהרמב"ם דבעכום"ז קונה במעות ובמשיכה וכמ"ש הב"י (בסי"ז) ע"ש. וא"כ כיון דמעות קונות ונתן מעות על המקח קנה המקח במעותיו. ה"נ ודאי כשנותן פירות וזה מייחד לו דינר מיוחד קונה העכום"ז את הדינר דלא גרע הפירות מהמעות. ואי דלא נתן ליד הישראל אלא לפועליו שהם עכום"ז. מ"מ כיון דמסקנת הש"ס דודאי משתעביד הישראל שצוה לתת להם כדין ערב. אלא דבשעבודא דלא מייחד לא מיתסר. אבל בייחד שעבודי' לקנין גמור שיקנה דינר זה. לכאו' נראה ברור כמו דא"ר בקרקעות שכסף קונה דתן מנה לפלוני ויקנו לך נכסי קנה ה"נ קנה העכום"ז הדינר בנתינת היין לפועלים שצוה דמ"ש. וא"כ הוה ודאי בזה חליפין גמור דאסור. אם לא דנימא כשי' הפו' דעכום"ז אינו קונה במעות אלא במשיכה. ה"נ בעי שימשוך הדינר. אבל אי מעות קונות ה"נ ודאי קונה בנתינת היין. והרמב"ם לשי' שפיר פסק דבייחד אסור וצע"ג:

שם אבל אם נתן לו להוציאו עכשיו אם יצטרך מותר. כ"כ הרשב"א וראייתו מנתן לה ואח"כ בא עלי' דמותר. והטור כ' ע"ז ואי"נ דכיון דהקדים לו דינר מיד נקנה לו היין לישראל ובשליחותו נתן להם ואסור וכ' הב"י אולי לא ראה הטו' דברי הרשב"א בארוך שהביא ראי' ברורה מנתן לה ואח"כ ב"ע. ע"כ לא הביא כאן דעת הטור כלל. והט"ז כ' דס"ל להטו' דדווקא עכום"ז מישראל אינו קונה אלא במשיכה. אבל ישראל מעכום"ז כמו שקונה בכסף מישראל כ"ש שקונה מעכום"ז וכדאמרינן גבי מעמ"ש שאם הפקיעו ממון ישראל כ"ש ממון עכום"ז. והוא תמוה דבהדיא מבו' בסוגי' להיפוך. דהא פריך מהלוקח גרוטאות מן העכום"ז כו'. וע"ש בתו' דע"כ צ"ל דהמקשה הוה ס"ל דישראל מעכום"ז לא קנה עד דאיכא תרתי משיכה ומעות אע"ג דישראל מישראל קונה בחדא.

ולענין מעמ"ש שאני דהוה תק"ח י"ל ק"ו זה. אבל לענין דין התורה לא שייך זה כלל וגם בחב"מ מקשה ע"ז מבכורות. גם הש"ך כ' בשי' הטו' דהוה כלקח ממנו יין והפקידו אצלו. ולא באר הטעם למה ליהוי כך:

והנראה בשי' הטו' בפשי'. דהנה באמת כבר כ' התו' (בר"פ המדיר) דהוכיחו התם גבי מודר הנאה דלומר ליחיד אפי' אם אומר לו אם תזון לא תפסיד אסור דשליחותי' עביד. וה"נ הול"ל הכא ג"כ דשליחותי' עביד ואסור. אלא דהכא כיון דאינו אומר בפירוש שיתן לו איסורא מקילינן. מיהו היכא דנקנה לו להישראל בשעת מעשה ודאי אין לחלק בכך. כיון דמ"מ ה"ה נותן משל הישראל ודאי אסור. אלא דשי' הש"ס כיון דבשעת הנתינה אין על הישראל אלא שעבוד בעלמא ל"ש שיקנה לו להישראל. והיינו דמדמה שם לאתנן דאם בא עלי' תחי' אף שנשתעבד לה בטלה ונתן לה את הטלה אח"כ מ"מ לא חשיב כנקנה לה בשעת מעשה שיהי' כאתנן וה"נ אף שנשתעבד הישראל כיון דלא הקנה אז בקנין גמור את החליפין. לא קנה גם הוא את היין. ואין לאסור עליו. וכמו שהאריכו בפי' דבר זה התו' שם [וע"ש מה שהקשו על רש"י דפי' גבי אינו חושש דשביעית היינו משום מוסר דמי שביעית לע"ה. ונראה להם מדבריו אלו דמפרש דהדמיון הוא לענין מעותיו של הישראל אי הוה דמי שביעית כמו האתנן. והקשו על זה הרבה קושיות ע"ש: ולענ"ד דגם רש"י ודאי מפרש הקושיא ג"כ כשי' התו' על ההנאה מה שפורע חובו בפירות שביעית וי"ן ותדע דבהדיא כ' שם בסוף הסוגיא ד"ה כשהקדים לו דינר כו' דהשתא מדבעה"ב קאכלי ואיסורא דידי' הוא ע"ש. אלא דהתם ברישא בנתן להם דינר וא"ל צאו ואכלו ל"ש לפרש גבי שביעית ואינו חושש משום שביעית משום פורע חובו בפירות שביעית דהא איירינן בנתן להם דינר וכבר פרע חובו. ומאי שייך פורע חובו עוד. ואין לך פשוט יותר מזה. ע"כ פי' כמו במעשר וי"ן דע"כ קמ"ל דמה שאוכלין הפועלין לא חשיב כאלו אוכלין בשליחותו וחשיב האיסור עליו וע"כ צריך לפרש גם בשביעית כן. אבל הרי גבי שביעית גם הפועלים גופיי' הא הם דשאים לקנות פירות שביעית לאכילה אלא דהדמים הן נתפסין בקדושת שביעית ביד המוכר. וא"כ מאי יחוש הבעה"ב משום שביעית. דאפי' הפועלי' גופיי' לא עבדי איסורא ומה חשש יש כאן לבעה"ב. ע"כ פי' דהם עוברין שנותנין דמי שביעית לע"ה. והוה ס"ד דיש חשש לבעה"ב בזה וכמו בי"ן ומעשר ע"ש. וכ"ז ברישא גבי דינר זה אבל בסיפא בואני פורע ודאי דמפרש ג"כ משום פורע חובו מפירות שביעית וכמו גבי י"ן וכשי' התו'] וא"כ פשוט דל"ש לדמות בזה לאתנן אלא לענין זה דכמו דאף דנשתעבד בטלה בשעת הביאה לא הוה כנתן לה. ה"נ אף דנשתעבד הישראל לא הוה כנתן ולא נקנה לו היין ואין לאסור. אבל מה שבנתן לה תחי' לא חשיב אתנן

ל"ש לדמות כלל לכאן. דהכא לא איכפת לן בהדינר שנתן לה תחי' אי מיקרי דמי היין או לא אלא דכיון שכבר פרע בעד היין תיכף כשנותן להפועלים ודאי קונה הישראל כיון שכבר שלם עבור זה. וא"כ מדידי' קאכלי ואיסורא דידי' הוא וכלשון רש"י. וכ"ה דברי הטו' דכיון שהקדי' הדינר בודאי נקנה לו היין. ובודאי דלא שייך זה כלל לדין אתנן. ולפי הפשוט דברי הטו' ברורין בטעמם לדחות ראיית הרשב"א. וקושית הב"י נעלמה ממני: ועיין בב"י שם מש"כ עוד מה שנסתפק לו להרשב"א אי סתמא הוה להוצאה או עד שתשקה. וכ' מהא דמוקי הש"ס למ"ד משיכה אינו קונה בעכום"ז מתני' דפסק עד שלא מדד מותר בהקדים לו דינר ע"ש מה שחילק. ולכאו' ל"י מאי קשיא משם דאף דאינו מקנה לו הדינר עד שיחשוב. מ"מ נראה ברור כיון שכבר מסר לישראל מעותיו ואינו חסר נתינת מעות. בזה ודאי משיכה קונה לכו"ע. וכמו במתנה שהבאנו בסמוך דברי התו' דבמתנה ודאי משיכה קונה לכו"ע והוא ברור ומוכרח וה"נ כיון דאינו חסר הנתינת מעות ודאי קונה המשיכה ודברי הרשב"א צע"ג ס"ה ישראל שצריך ליתן חלק מיינו למלך יכול לומר לעכום"ז פייס כו'. אע"פ שנותן יי"נ והוא חוזר ונותן דמים. הנה בתו' שם מבואר דבכה"ג דמלטני שרי אפילו בהקדים לו דינר. ונראה שהמח' הולך בשיטת הרשב"א שהביא בב"י דהקשה דלמה אסור הכא בעול תחתי כיון שלא הקדים לו דינר. ותי' דפועלים דאינו חייב ליתן להם יין דווקא ודרך שנותן לפועלים מעות הוה כמלטני וא"כ בהקדים לו דינר גם במלטני אסור. אבל התו' כ' להיפוך דבפועלים כשהקדים לו דינר נראה כאומר לו להשקותם יי"נ. נראה כוונתם דחנווני דעסקו ביין הוה כא"ל עול תחתי. כיון דמצוה לתת יין. וא"כ שפיר י"ל דבמלטני סתמא אפילו הקדים שרי. וצריך ליישב לשי' דא"כ להוי אסור בפועלים אף בלא ה כדין עול תחתי. ונראה בשי' דס"ל דגבי פועלים לא קאי כלל בנתחייב להם מזונות. וכן משמעות דבריהם בכל הסוגיא ל היטב. וא"כ י"ל דאף בעול תחתי אינו אסור אלא גבי מלך דכבר נתחייב לו. וכשהוא פוטרו הוה כמהנהו בייי"נ וכעין דקיי"ל (בר"פ הזרוע) בחולין הרי שאנסו המלך גורנו אם בחובו חייב עשר. וה"נ מדמה בש"ס גבי פועלי' יי"נ למעשר ע"ש. אבל בפועלים איירי בלא נתחייב להם כלל. אלא שזה נותן להם מתנה ובזה כ"ז שלא הקדים לו דינר ולא קנה היין ל"ש שם איסורא כלל. אבל באופן שנתחייב להם מזונות כמו דמפרש הרשב"א. והמחבר נראה דלשי' זה חשיב כעול תחתי כיון דבודאי ה"ה נותן להם יין חשיב כאומר לו על היין. ואסור ודאי אפי' לא הקדים. ובמלטני לשי' יש להקל אפי' בהקדים וצ"ע:

ס"ז המתן עד שאמכור יי"נ אסור מפני שרוצה בקיומו. עי' טור דשי' הראב"ד דדווקא בשיש לו לגבות ממ"א והוא מרחיב לו הזמן אבל בל"ה אינו חייב להפסיד ממונו. וצ"ל

דס"ל דאע"ג דבפועל אסרו להשתכר ביי"נ התם לכתחי' יכול למצוא להשתכר במ"א אבל בהפסד ממון לא אסרו. ולולי שאיני כדאי נראה ראי' נכונה לשי' מהא (דף מ"ג גבי ר"א הקפר מצא צורת דרקון מצא עכומ"ז קטן ולא א"ל כלום מצא גדול וא"ל בטלה כו'. והיכי הוה שרי לי' לשהויי מצות ביעור כומ"ז כדי לבטלו ולהשתכר [ובזה מדוקדק לשון הש"ס (דף מ"ד) גבי עטרת מילכם איתי הגיתי בא ובטלה כו' ולא אמר סתם איתי הגיתי בטלה. אלא הכונה דבא תיכף דאי ל"ה לדוד לא הוה חשיב הפסד. ולא הוה משהה לה] אלא ע"כ דהכא במציאה חשיב כהפסד ולא אסרו בזה רוצה בקיומו. וכה"ג קיי"ל בחו"מ גבי עני המהפך בחררה דבמציאה לא אסרו בזה. אע"ג דבפועלים להשתכר הוא אסור ע"ש:

ולכאורה הי' אפשר דבאמת לר"י דס"ל (בר"פ) דעכומ"ז שנשתברה מאליה אינה בטילה. וא"כ בישראל דמבואר בסוגיא דביטול דידי' הוה כנשתברה מאלי' ול"מ ביטול דידי' כלום. וא"כ אין הישראל יכול לקיים מצות ביעור. אלא כשהוא מבערה ומאבדה לגמרי בים המלח. וא"כ י"ל דלא הוה הכא רוצה בקיומו אלא דבאמת הלך לבערה. וכיון דבתוך כך מצא עכומ"ז שיכול לבטלה ולהנות אין כאן איסור רוצה בקיומו כלל:

ובזה הוה א"ש דברי התו' שם אשר לענ"ד תמוהין מאוד. דכ' אהא דאמר התם ש"מ תלת דלמה לא אמר ש"מ דאין ישראל מבטל. ותי' דזה פשי' ע"ש. ולכאו' קשה טובא היאך שייך לומר ע"ז פשי' דהא פריך לר"ל דס"ל דעכומ"ז שנשתברה מאלי' בטילה מהא דישראל אינו מבטל דלהוי כנשתברה מאלי'. ומשני משום גזרה דילמא מגבה לה והדר מבטלה. וא"כ ודאי אינה פשי'. ולפי"ז הוה א"ש דר"א הקפר דלא שברה תיכף כדי לקיים מצות ביעור ע"כ דלא ס"ל כר"ל דנשתברה מאלי' בטילה. ומשו"ה לא הוה ביטול כלל בשבירת הישראל. וע"כ דכר"י ס"ל ולדידי' שפיר פשי' דאין ישראל יכול לבטל:

אבל אין זה מספיק כלל. דא"כ אהא גופי' הול"ל דש"מ דכר"י ס"ל דנשתברה מאלי' אינה בטילה. ואי נימא להיפוך דבאמת שברה תחי' כדי לקיים מצות ביעור אלא דמדרבנן אסור לו לזכות בה דגזרו על ביטול הישראל. ומשו"ה המתין על עכומ"ז כדי לזכות בה. דא"כ הו"ל נמי להש"ס לאשמעינן זה גופה דשברה כדי לידע דס"ל כר"ל. ובין כך ובי"כ קשה דלא איירי הש"ס בזה כלל. אלא ע"כ דבאמת לא שברה כלל אלא דלית בזה משום רוצה בקיומו ואף אי ס"ל כר"ל והי' יכול לקיים בשבירה מ"מ לא עשה גם זה דבזה צריך לפחות שבירה גמורה אבל עכומ"ז מבטל לה בפחסא בעלמא ע"ש. וא"כ גם בזה איכא משום פסידא. וזה פשי' להש"ס. ואין כאן חידוש דאין שום הוכחה לא כר"י ולא כר"ל. וא"כ הוכחה ברורה דבכה"ג ליכא משום רוצה בקיומו וכשי' הראב"ד:

ועוד י"ל קצת דאף לשי' הפו' האוסרין זה אפשר דאינו אלא שאינו רשאי לגמור בדעתו ולהתרצות להעכום"ז שהוא מרוצה לכך. אבל מ"מ כשהביא לו אח"כ שמכר ל"י אם יש לאסור עליו כיון דהוא נותן לו עכשיו מעות מה לי מעות אלו ומ"ל מעות אחרים זמנין נודע לנו שהוא מאלו המעות. ואפשר דיש להקל בזה. אלא שצ"ע סתימת הפו' וגם דברי הרמב"ן בהשגתו על הא דשי' התו' בס"א (בר"ן ר"פ) לא משמע כן קצת וצ"ע:

סימן קלג

ש"ך סק"א. דלא תימא כדס"ד דהש"ס דיי"נ דמי לשביעית דמכירה אסור ושכרו מותר אלא משום קנס החמירו דשכרו ג"כ אסור. ודלא כהב"ח דאם נטל שכרו קודם המלאכה מותר לאחרים. ולענ"ד אינני רואה שום השגה על הב"ח דכבר פי' הר"ן דלכאו' כיון דמשום קנסא הוא הול"ל דלא אסור כלל אלא לדידי' ולא מוכח כן. אלא דה"ק דאע"פ דמן הדין לא הו"ל למיסר בשכר פועלים מ"מ עשו משום קנסא דשכר פועלים הוה ג"כ כמכירה. ועוד כ' שם בהשגתו על הרמב"ן [בדין נתן היין תחילה] דאע"ג דבשכירות דקיי"ל דישנה מתחי' ועד סוף. ואינה משתלמת אלא לבסוף. א"כ לעולם התשלומין אחר המלאכה. מ"מ עשו אותה כמכר משום דלא משמע להו לאינשי בהא. עשה"ט דמוכח מדבריו דעכ"פ ודאי דמשום קנסא לא חמיר ממכירה גופה. וכיון דבמכירה פשי' לפמש"כ (בסי' הקודם) דבהקדים המעות להוצאה קודם קבלת היין ודאי דלכו"ע ליכא שום איסור לאחרים. כדין נתן לה וקדמה והקריבתו קודם הביאה דשרי. וא"כ ה"נ ודאי דשכירות פועלים ג"כ לא גזרינן בזה ושרי וכדברי הב"ח וז"ב:

ועיין ב"י שכ' בשם הא"ח דדעתו באמת כן [כהלכאו' שכ' הר"ן] דכיון דמשום קנס הוא אינו אוסר אלא לדידי' ולאחרים שרי. הלכך בדיעבד טוב שיקחנו ויתננו לעניים משיניחו ביד העכום"ז ומסיים שהרמב"ם אוסר והוא תמוה דבהדיא מסיק רב חסדא שם דליקלינהו ולקברינהו ולא מצי למקברינהו בעינייהו דלא מוכחא מילתא ודילמא אשכחינהו אינשי ויהנו ע"ש. הרי בהדיא דאסור אפי' לאחרינא והרבה תירוצים נאמרו בזה. ואין מתקבלין כלל. יש מש"כ דס"ל דהא דמסקינן דאינו אלא משום קנסא אינו אלא בפועל דלא נפיש אגרי' ושרי בשביעית. אבל ההוא דר"ח הי' בנפיש אגרי' דגם בשביעית אסור. ואין זה מספיק חדא דגם בנפיש אגרי' לשון הש"ס שם קנסוה. ועוד דהא בעיא דהש"ס בסתם יינם בודאי אינו אלא בלא נפיש אגרי'. דבנפיש בודאי ל"ג משביעית. ואהא מייתי הא דר"ח. וע"כ דר"ח ג"כ אפי' בלא נפיש וכ"כ התו' שם בהדיא דהתם בלעבור נהר קטן דלא נפיש אגרי'. ומש"כ דהכא בנוטל קודם המלאכה או אח"כ

דליכא איסור תפיסה גם במכירה. תמיהני שהרי כ' בטעמו משום דאינו אלא משום קנסא ובכה"ג הא שרי אפי' במכירה שאסורה מן הדין. וגם מה שחלקו בנוטל לכתחי' לעצמו דאסור לעולם. אבל בנוטל מתחי' לאחרים יש להקל. ל"י ג"כ בסברתם היכי ס"ל במכירה ואי ס"ל דה"נ שרי בכה"ג א"כ קשה ג"כ למה תלוי בשביל שהוא קנסא ועוד דבאמת צ"ע דלכאו' אין חילוק בשביל מי מקבל כיון דהעכום"ז מיהו נותן חליפי האיסור ואי במכירה זה אסור ל"י מנין לנו לחלק דבפועל שרי בכה"ג כיון דעיקר דין שכירות ע"כ אסור גם לאחרים מנלן נביאות לחדש קולא בזה מעצמינו:

ויותר מסתבר לענ"ד לומר בשי' דבאמת מצינו בכ"מ דקנס דרבנן לא קנסו אלא לדידי' ולא לאחריני ועי' בגיטין (ד' מ"ד) גבי מוכר עבדו ומת כו'. ובב"מ (ד"צ) הערמה איתעביד בהו אערימו עלייהו ויזדבנון. והכי פסקינן לעיל (סי' צ"ט) גבי המבטל איסור לכתחי' דלאחרים שרי. וע"ש שלמדו זה מהא דהמבשל בשבת דקיי"ל כר"י דבמזיד לאחרים ולא לו ע"ש. והנה כ"כ הרא"ש בב"ק גבי גנב וטבח בשבת דמשמע התם דר"א ורבינא ס"ל כר"י הסנדלר שם דאף לאחרים אסור. וא"כ למ"ד מ"ש דרבנן ע"כ ס"ל דקנסינן אפי' לאחרים ע"ש. וא"כ י"ל דס"ל להאו"ח דר"ח ס"ל ג"כ דקנסא אסור אף לאחרים כמ"ד התם דרבנן אבל לדידן קיי"ל דלאחרים לא קנסו. וכדפסקינן במבטל איסור. אבל שי' הרמב"ם דהכא שאני דעשו כמכירה וכמ"ש הר"ן ודוק:

ט"ז סק"ב. ב"י כ' הטעם למה צריך בית הקברות דאינו עשוי שם לזרוע. ויש לתמוה עליו למה לא כ' כמש"כ התו' כו' ע"ש. וכ"ד אינן מוכרחין כלל. לא בפירושו בדברי התוס' ולא בקושי' על הב"י. ומשמעות דבריו [שהם באמת קשה להבין] דבתחי' כשהוא אפר מהני מה שמקברם מעט בעומק. ואח"כ כשנעשה עפר וראוי לזבל תו ל"מ זה. וכ' טעם אחר דאין דרך לחטט קברים לחפש אחר זבל. ול"י למה לא מהני גם כשהוא אפר הך טעמא דאין דרך לחפש קברים ולמה הצריכו לקבור בעומק. וגם למה ל"מ לזבל הסברא שבעומק והוצרכו לחדש דאין דרך לחפש כו' וגם ביסוד הדבר דאפר אינו מצמיח ואינו ראוי לזבל כבר כ' התו' (בד' מ"ד) ד"ה נחל דאע"ג דשחיקת כ"מ אינו מגדל צמחים מ"מ הוא יפה לזבל את הקרקע ע"ש ובחולין. ופשוט דה"נ גבי אפר. וא"כ אין שום מקום לחילוק זה. ופשט דברי התו' כבר כ' הב"ח בהגהותיו דמה שהצריכו לקבור בעומק הוא מלתא באפי נפשי' וחומרא בעלמא מסברת עצמם. וכ' דזה צ"ל בסוף דבריהם ע"ש ונכון. ומש"כ ואחר שנעשו עפרא כו'. פשוט דקאי אהא דכתבו בתחילה שם דשוה"נ וע"ע יקברו. ול"ח לתקלה דמוכחא מלתא דהם איסור. וכ' דהא דל"ח דלאחר שנעשו עפרא דלא מנכרא יזבל בהם. הוא לפי שאין דרך לחטט קברים משום זבל וה"נ כאן בפירות

שבשכר יי"נ. לאחר ששרפן ונעשו אפר נמי י"ל כן וכ"כ הב"י. אלא שכ' עוד סברא דאפר נמי מנכרא:

ובעיקר קושי' על הב"י דכ' משום שאין דרך לזרוע בית הקברות. והט"ז ס"ל דהך סברא דאין דרך לחטט הוא דווקא בבה"ק. בודאי יותר נוח דברי הב"י דודאי גם בלא ביה"ק ודאי אין דרך לחפש בקרקע אחר זבל. אלא דהטעם דביה"ק משום שלא יזרע מקום זה גופי'. והנה בין כך וב"כ ודאי דהוה"ד דכל הנקברים ודאי צריך דווקא בביה"ק. וצע"ק שסתמו בזה הפו' לקמן (סי' ש"ז) גבי בכור עיי"ש:

ס"ג מאה חביות במאה פרוטות שכרו כולו אסור. ושי' הראב"ד והר"י בטור דמ"מ יש תקנה להוליך פרוטה ליה"מ. והוא תמוה מאוד דהיכי יפרש הסוגיא הא דאמר מאה חביות במאה פרוטות והא דאמר חבית חבית בפרוטה דהא בחבית חבית ודאי דשכר אותה חבית מיהו אסור. וא"כ במאה חביות במאה פרוטות ודאי דכולו אסור. והנה כ' רש"י הטעם דכולא אגרא אסור לפי דכולא חדא שכירות הוא ואי לא עברינהו לכולהו לא יהיב לי' מידי ע"ש. משמע דבשביל זה חשיב כולה כגוף האיסור. ולענ"ד יש להקשות מנטל ממנו כרכור וארג בו בגד בסופ"ג דמהני יוליך הנאה ליה"מ. והתם ודאי כל הבגד נעשה בשביל הכרכור ולא אסרינן לכולה מיהו שי' הפו' שם דבאמת לא התיר שם בהולכת הנאה אלא כשנתערב אותו בגד באחרים. ובאמת לא שרי אלא בהולכת הנאה כל דמי הבגד. וא"כ כולה חשיב איסור. אבל שי' רש"י שם בפירוש דסגי בהולכת הנאת הכרכור לחוד ואותו בגד שרי. ואף שכ' הר"ן שם לחלק מיין ביין דהכא שאני דליתא לאיסורא בעינא ע"ש. לכאו' פשוט דזה לא שייך אלא לענין מה שגם תערובות אוסר כולו אבל בסברא זו דחשיב זה ככולה איסור לא שייך ליתא לאיסורא בעיני': אבל נראה לי' בפשי' דבאמת הך סברא דכולא חדא שכירות כך הוא הביאור:

דהיכי דכל חדא שכירות באפי נפשה א"כ הוה כתערובות יבש ביבש שנתערב פרוטת איסור בפרוטות היתר. וכדין חבית בחביות. אבל כשכולא חדא שכירות. ובכל חדא מעורב האיסור. א"כ ה"ה כתערובות לח בלח דבגוף הדבר נבלל האיסור וה"ה כתערובות יין ביין. והנה פסקינן לקמן דיין נסך חבית בחביות מותר בהולכת הנאה או מוכרו כולו חוץ מדמי איסור שבו. אבל יין ביין כולו אסור. והיינו דמחלק הש"ס דבמאה חביות במאה פרוטות ל"מ הולכת הנאה דהוה כיין ביין. אבל חבית חבית בפרוטה דהוה כתערובות חבית בחביות מהני הולכת הנאה ליה"מ. והשתא ל"ק מנטל ממנו כרכור. דלפי"ז דאינו אלא משום תערובות איסור. שפיר י"ל דהכא כיון דליתא לאיסורא בעיני' שפיר מקילינן אפי' בתערובות שהוא כעין יין ביין כיון דליתא לאיסורא וכמש"כ בשם

הר"ן. וא"כ א"ש נמי דעת הראב"ד דלפי"ז כל הסוגיא אינו אלא ביי"נ ממש כדתנן במתני' יי"נ. ובסת"י מבעיא לי' שם בש"ס ע"ש. ולפי דביי"נ ממש אסרינן תערובות יין ביין. אבל הראב"ד לדידן דליכא יי"נ ממש. ובסתם יינם הרי מקילין דאפי' יין ביין מהני הולכת הנאה וכ"ה בהדיא בלשון הראב"ד בהשגות (פ' י"ג) דבסתם יינם קיי"ל כר"א אפי' ביין ביין ע"ש. ודוק:

שם אם הי' פחות משוה פרוטה מותר בדיעבד. בש"ך הק' דהרשב"א למד זה מהא דכיפה דאם בנה שכרו מותר דאימתי מתסר במכוש אחרון. ומכ"א לית בי' שו"פ. והרי התו' כ' שם משום שאין העכום"ז מקפיד במכוש אחרון ע"ש. ובט"ז הק' דליחשוב נמי הא בהזהב דחשיב שם חמש פרוטות ליחשוב נמי הא דפרוטה אוסרת כל השכר. ולענ"ד ליישב זה בפשי' דיסוד דבר זה הוא כדאמרינן בגמ' אהא דשוכר חמור לרכוב עליו אע"פ שהניח לגינו עליו לא אסר את השכר ואמרינן שם דאע"ג דחיובא הוא לקבל גם לגינו. מ"מ כיון דאי לא הניח לגינו לא מצי א"ל נכי לי מאגרא ולא אסר. וא"כ עיקר הסברא לאסור את שכרו תלוי בהכי. ובאמת אפשר דזימנין דשכר לגינו הוה יותר מש"פ. מ"מ כיון דלא א"ל נכי מאגרא לא מתסר. ומ"מ לענין זה שפיר יליף הרשב"א מלשון הש"ס. גבי כיפה דבלית בי' ש"פ ודאי לא א"ל נכי אגרא ולא מתסר. וא"כ פשוט דזהו ממש סברת התו' דאין העכום"ז מקפיד במכוש אחרון. והיינו דלא א"ל נכי אגרא. וה"נ ודאי בכ"מ ג"כ בפחות משו"פ לא א"ל נכי אגרא. ומ"מ לא קשה דליחשוב נמי הא בהזהב דבאמת עיקר הטעם אינו תלוי בשיווי הפרוטה דהוה"ד היכי דלפי ערך המלאכה גם בפרוטה לא א"ל נכי אגרא. ג"כ לא מתסר ולא שייך למחשבי' לענין פרוטה ודוק:

שם שכר החבית של יי"נ אסור והשאר מותר. עט"ז (סק"ה) מחלוקת הרש"ל והב"ח אם יכול להוליך הנאה קודם שקבל [ובנקה"כ השיג שם עליהם משכונו אדהראב"ד למ"ל [לפי שהביאו זה אשי' הראב"ד] ול"י לו טעם דספק זה קאי גם לדידן בחבית חבית בפרוטה. ולפמש"כ בסמוך בס"ד בטעם האיסור שם במאה חביות במאה פרוטות לפי דזה הוה כתערובות יין ביין דכולו מעורב ונבלל ובאמת מצינו כעין זה בתמורה (דף ל') גבי תשעה וכלב דכנגד הכלב כולם אסורין דשדא טופייני בכולהו עיי"ש. לפי"ז היה אפשר לומר דאם באמת היו יכולים להפריש את האיסור מקודם שיקבל את השאר. וכגון שיוליך קודם שיקבלם מן העכום"ז הוה אפשר דהוה כל הפו' מודים בזה להראב"ד דשרי גם שם יוליך הנאה כיון שנפרש האיסור קודם, התערובות דודאי לא חל איסור קודם שבא ליד ישראל. אלא דלפי"ז לכאו' י"ל דמה"ט גופא לא שייך ג"כ להוליך הנאה מקודם שיקבל וצ"ע] והנה הב"ח הביא ראי' (מס' ד') דהי' עושה עמו בחנם ממשכנים

מנכסיו כנגד שכרו וכ' הפו' דהטעם שהעכום"ז יחזיק לו טובה כנגד זה. והרי ודאי דתיכף ממשכנים אותו והחזקת טובת העכום"ז הוא לאח"ז ואפ"ה מהני [ובאמת לפמש"כ בסמוך בס"ד י"ל דעיקר הקנס לפי שמהנהו לייי"נ שהוא תקרובות עכום"ז. ובודאי יש לקנסו כנגד כל מה שההנה. אבל גם לפי הבנתם] לכאו' י"ל בפשי' לפי מש"כ הב"ח גופי' (בריש הסי') דבשכירות פועלים ג"כ יש להקל לאחרים בנטל השכר קודם שעשה המלאכה וכדין מכירה. וא"כ פשוט דה"נ בלא נטל עד לאחר המלאכה בודאי דה"נ יש להקל. וכעיקרו של דין הפו' שם גבי מכירה. [ובזה נראה פשוט דהא דממשכנים לא להוליך ליה"מ. אלא לחלק לעניים. וכדין מכירה דבכה"ג לא קנסינן אלא לדידי'. וכן מורה פשטיות לשון ממשכנים דנקט הירושל' ודוק] ואין בזה עיקר דין תורת התפסה כעין דאו'. אלא קנס בעלמא לגבי נפשי'. וא"כ פשוט דלא איכפת לן דווקא במה שיוליך הנאה שיהי' נתפס בפדיונו אלא כל מה שהוא מפסיד כדי השכר סגי בהכי. דתו לא מטי לי' הנאה מאיסורא. ומשו"ה ודאי סגי אפי' קודם שקבל אבל במה שאסרו לגמרי אפי' לאחרים כעיקר דין התפסה. וא"כ נתפס האיסור ע"ז גופה. אלא דבעכום"ז דתופסת דמי' הקילו בזה ביוליך הנאה דמחזי כעין פדיון ודאי י"ל דל"ש פדיון אלא במה שכבר בידו. אבל לא במה שאינו בידו וכדברי הרש"ל. ומש"כ הט"ז דשפיר מועיל ההולכה גם מקודם. אלא דכשיקבל אח"כ השכר יקבל באיסור. לפי הפשוט אין לו שום הבנה דאם מועיל למה יהי' אח"כ איסור. ואם הוא איסור מה מועיל וצ"ע:

ס"ו שמור בחנם כו'. רוצה הוא בקיומו ואסור. עט"ז שהקשה דלמ"ל הך טעמא דרוצה בקיומו ולא סגי לי' בטעמא דמחזיק לו טובה. וכ' דהכא אפי' באמר לו העכום"ז שלא יחזיק לו טובה ע"ש. והוא דחוק. ולפי שי' יותר הי' לו לפרש דהכא בכה"ג דשמור לי לשעה בעלמא אין רגילין כלל להחזיק טובה. וכעין הא דקיי"ל גבי מרחץ (בד' נ"א) דנהנין ממנה שלא בטובה ע"ש. אבל לענ"ד אין צורך כלל בזה לפמש"כ הר"ן בשם הרמב"ן דעיקר הטעם דשכרו אסור הוא משום שרוצה בקיומו דאסור ע"ש. א"כ אדרבה הכא נקט עיקר הטעם של האיסור. ואפשר דלפי"ז אדרבה בלא החזקת טובה שייך טפי איסור רוצה בקיומו. דהרי מהנה יותר אסור מנהנה כדאמרינן (בדף י"ג) נהנה אסור ק"ו מהנה ע"ש:

מיהו לפמש"כ התו' (בר"פ כ"ש) דגם בכל איסורי הנאה אסור לפועל להשתכר בהן ואפי' החזקת טובה בעלמא אסור וראייתם מהא דפריך שם והרי אבמה"ח דכתיב לא תאכלו ותנן דמנין שלא יושיט אבמה"ח לב"נ משום לפ"ע הא ל"ה לא אסור והא התם איירי בשל העכום"ז. ואפ"ה קרי לי' הנאה ע"ש. ומשמע לכאו' דהוא איסור דאורייי' גמור דהא פריך

מקרא. ולדבריהם אין חילוק בזה. אלא דבכל האיסורין שרי שכרו בדיעבד. ובעכומ"ז וי"נ אסור אפי' בדיעבד וי"ל דהטעם פשוט כמש"כ לעיל בשם הר"ן דבעכומ"ז שתופס דמי' אסור גם שכר הפועל בדיעבד. אבל שאר א"ה דמדאו' לא תפסי דמיהן אלא דמשום קנסא אסורין לדידי' גופיה מדרבנן. בשכר הפועל ל"ג כלל. וא"כ לפי"ז לכאו' אין צורך לדברי הרמב"ן שהוא משום רוצה בקיומו אלא דאסרוהו בשביל זה גופה דהוא נהנה מא"ה. ואין צורך כלל לטעם אחר. ולולי שאיני כדאי באמת יש בזה מקום להסתפק אם שייך כאן כלל הך כלל דרוצה בקיומו כיון דרוצה בקיומו ע"י דבר אחר מצינו דפליגי בה (בד' ל"ג) א"כ נ"ל דהיכי דאינו נהנה כלל וליכא גם החזקת טובה כמש"כ הט"ז. אפשר דלכו"ע לא הוה איסורא בשביל רוצה בקיומו וצ"ע סימן קלד ס"ב נתערב סת"י כו' ולוקח דמי האיסור ומשליכו ליה"מ ויהנה בשאר המעות. נראה דדווקא דקדק הרמב"ם ויהנה בשאר כו' דבדרך זה שכתב הרמב"ם שהחליף תחילה ביחד עם האיסור. א"כ גם היי"נ תפס החליפין כנגדו וכבר הבאתי בסי' הקודם מסוגיא דתמורה (ד"ל) דשדי איסורא בכולהו. וא"כ אם הי' מחליף בפירות יש בכולם תערובות חליפי יי"נ והרי הכל אסור באכילה. ואין ניתרין שוב לאכילה בהולכת הנאה כמו יי"נ עצמו שנתערב דל"מ הולכת הנאה לשתי'. ול"מ אלא אם נפרישׁ, תחי' את האיסור שוב הקילו שיוכל ליקח בהם פירות אף לאכילה שהנשאר כבר התירוהו להנאה ודוק:

בהגה ובניצוק אין יין העליון מועיל לבטל את האיסור התחתון. בב"י כ' דלקולא קיי"ל כמ"ד ניצוק אינו חבור ע"ש ולכאו' הוא תמוה דלענין ביטול מאי שייך חיבור כיון דהרי ניכר ולפנינו האיסור מופרש ומובדל לעצמו. ואולי כוונתו לשי' הרמב"ן והרא"ש (וסמך ע"ז הש"ך (בסק"א) בה"מ) דאפילו בהתירא לתוך איסורא דווקא שנפל ההיתר מעט מעט. די"ל להחמיר דההיתר קמא קמא בטל. אבל בנפל ההיתר בב"א בזה בטל האיסור בס' וא"כ הו"א דבניצוק ג"כ להוי חבור וליחשב ההיתר העליון כב"א. ומשו"ה פסק דלהקל לא סמכינן בזה וחשיב כמעט מעט ואינו מבטל וצריך עיון:

ס"ג יין במים בנו"ט כו' אבל נפל האיסור לתוך ההיתר ראשון ראשון בטל והוא שיורק מצרצור כו'. הרב דקדק מלשון זה דמשמע דבנפיש עמודי' אינו בטל ואוסר. וע"כ דהיינו בנו"ט. וא"כ בצרצור משמע דס"ל דאפילו נתרבה לבסוף יותר מנו"ט נמי מותר והוא מדברי הרמב"ם וסותר המחבר סוף דבריו ע"ש. והט"ז האריך ותוכן דבריו דהא דמותר בצרצור קטן דראשון ראשון בטל. היינו דווקא בפחות מנו"ט. והא דבנפיש עמודי' אינו בטל ואוסר היינו אפילו בפחות מנו"ט ע"ש. ואין זה אלא תימא מלבד מה שהרגיש עליו הנקה"כ דהלשון דחוק ע"ש. ה"ה תמוה מצד עצם הדין דהרי בהדיא מוקי בש"ס יין

במים בנו"ט בהתירא לתוך איסורא ואפ"ה קתני דווקא בנו"ט אבל בפחות מזה אפילו יש בהאיסור חבית וגיגית גדולה כל שיש בההיתר ס' כנגדו [או במים ששה כנגדו] שרי והרי אין לך קלוח גדול מזה שהאיסור הוא ביחד במקומו ואפ"ה אינו אוסר. ואיך שייך לאסור בקלוח גדול פחות מנו"ט. וברור דאין להחמיר בזה יותר מהיתר לתוך האיסור. וד"ק צע"ג: ס"ד נפל לתוכו קיתון של מים תחי' ואח"כ נפל לתוכו יי"נ כו' ובסת"י אפי' נפל לבסוף. בב"י לא הזכיר כלל לחלק בין יי"נ לס"י ע"ש. והנה בש"ס משמע דמאן דמיקל מיקל אפי' ביי"נ ממש ואפשר דבייי"נ ממש חשש להחמיר כדעת הרמב"ם שלא היקל אלא בנפל בתחי'. אבל לענ"ד י"ל דבאמת הך פלוגתא בש"ס הוא אליבא דרבי יוחנן. ואיהו ס"ל בהדיא (בד' ע"ד) דאפי' יין ביין הלכה כרשב"ג אפי' ביי"נ ממש דמוכרו כולו חוץ מדמי איסור שבו הרי דס"ל דאין כולו חשיב איסור. [וחתיכה נעשית נבילה בשאר איסורין לא אמרינן בזה וכמש"כ הר"ן והרא"ש בטעם הדבר] וא"כ דכולו היתר הוא משו"ה שפיר ס"ל דאפי' ביי"נ ממש מהני אפי' נפל קיתון של מים לבסוף שהוא מבטל את יין האסור. אבל לדידן דקיי"ל דבייי"נ ממש יין ביין ל"מ למוכרו חוץ מדמי איסור שבו הרי דלדידן חשבינן שכולו חשיב איסור וא"כ בודאי ל"ש להתיר בנפל קיתון של מים לבסוף. כיון דצריך לבטל את כולו. ול"ש אלא בסת"י דהתם מקילין אפי' ייבי"י. ול"א דכולו איסור משו"ה שפיר מהני אפי' קיתון של מים לבסוף:

ולפ"ז נראה הא דהשמיט הרי"ף דין זה. והב"י כ' דכיון דקיי"ל דבשאר איסורין לא אמרינן חנ"נ. א"כ פשי' דמהני אפי' נפל לבסוף. ולענ"ד יותר מסתבר להיפוך דבאמת לפ"ז י"ל דדווקא בשאר איסורין ל"א נ"נ. כי היכי דמהני בכל האיסורין שאסורין בהנאה למכור כולו חוץ מדמי איסור שבו. ואפי' באיסור דאוריי' וכ"כ הרמב"ן במלחמות (בפ"ב דפסחים) דהא דיין ביין אסור דווקא ביי"נ משום חומרא דעכומ"ז. אבל בשאר איסורין אפי' באיסור דאו' יכול למוכרו חוץ מדמי איסור שבו. (בגוונא דליכא למיחש שמא יחזור וימכרנו לישראל) וכן כ' הר"ן (סופ"ג דע"ז) דשאר איסורא לסת"י דמי ע"ש. הרי דחזינן דאין כולו נעשה איסור. אבל ביי"נ משום חומרא עשו כולו איסור וצריך לבטל דווקא כולו. ול"מ קיתון של מים. ובסת"י דמהני חוץ מדמי איסור מהני אפי' לבסוף כיון דלא קיי"ל נ"נ בשאר איסורין סגי גם כאן לבטל את האיסור לבד וע"ז סמך הרי"ף והוא כפסק המח' ודוק:

עט"ז (ס"ק ה') דחלק אחד של יין שקול כנגד ג', של מים ממילא בששה חלקים בטל היין שהוא חלק א' ברוב משמעות ד"ק נוטין כשי' הסוברין דבטל ברוב היינו בכפל דווקא. וכ"כ (בסי' צ"ט) דלא קיי"ל כן ע"ש: עב"י ד"ה כתב ר"י על הא דמוכרו כולו לעכומ"ז

כו' והתו' כ' דמשום חומר כומ"ז חיישינן שמא ימכרם לישראל לצורך פועליו. ולפיכך לא ימכרנו ביחד לעכומ"ז. ועי' מג"א (רי"ס תס"ז) דהתו' לא כ"כ. אבל פשוט דר"י לא קאי אי"נ דהתם דאסור בהנאה ולא יקנה אפי' לצורך פועליו. אלא כוונתו על דברי התו' יבמות (דף פ"א) שכ' אהא דפת ובגד (דסופ"ג דע"ז) דאמרינן דיוליך הנאה ולא ימכרנו חוץ מדמי איסור. דחיישינן שמא ימכרנו לישראל. ואע"ג דפת עכומ"ז אסור שמא יקנה לצורך פועליו ור"י הוסיף שהוא דווקא התם באפה בעצי אשרה דהוא של כומ"ז. משום חומר כומ"ז חיישינן. אפי' בכה"ג שלא יקנה אלא לצורך פועליו. אבל בשאר איסורין ס"ל דכל שאסור להישראל בעצמו לא חיישינן. וכן משמע בהדיא בירושלמי שהביאו בכ"ד אהא דערלה דדרך ליקח מהעכומ"ז ע"ש. משמע הא אין דרך ליקח שרי למכור חוץ מדמי איסור שבו ואפי' מה שאינו אסור אלא באכילה וכ"כ בהדיא הר"ן (סופ"ג דע"ז) דבתבשיל שאסור משום בישולי עכומ"ז שרי למוכרו לעכומ"ז חוץ מדמי איסור וז"ב:

והנה הא דשרי בכריא דחיטי דנפל עלי' יי"נ בע"ז (דף ס"ה) למיטחינהו ולמפינהו ולמזבנייהו לעכומ"ז. ול"ח שיקנה ממנו הישראל לצורך פועליו כדהתם. הוא פשוט דהתם באפה בעצי אשרה יש על הפת גופי' א"ה דיש שבח עצים בפת ויש בו איסור עצי אשרה והישראל שקנה את הפת ונותן לפועליו פוטר א"ע בא"ה ונהנה מהאיסור. ואף שהוא א"י מ"מ הוא נהנה מהאיסור. אבל הכא היין האסור הוא נבלע בפת והישראל א"י כלום והוא נותן לפועליו בתורת פת. א"כ הרי לפנינו שהוא מוכרו חוץ מדמי איסור שבו. שהרי אין לו שום הנאה מן האיסור אלא מן הפת. שהוא של היתר. ומשוה"נ לא הזכיר הש"ס שם שימכור חוץ מדמי איסור דממילא הוא חוץ מדמי איסור כיון שהוא מוכר פת ולא יין ועי' מש"כ בזה בסמוך בס"ד. וא"כ פשוט דה"נ הישראל שיקנה מהעכומ"ז ליתן לפועליו ג"כ לא יעשה שום איסור. אבל באפה בעצי אשרה הפת גופי' הוא נאסר בהנאה דיש שבח עצים בפת וכשיקנה ישראל מהעכומ"ז ליתן לפועליו יהנה הישראל השני מעצי אשירה שבפת ויעשה איסור. ודוק:

ועיין עוד שם ד"ה ומ"ש. מה שתמה על תשו' הרשב"א שכתב לאסור לכתחילה ביין שנותנין בו מים בשעת הבציר ונותנין בכלים של יין אסור. דאין מבטלין איסור לכתחילה. ותמה עליו הב"י כיון דבשעה שנותן המים אין כאן איסור לא שייך אין מבטלין. והד"מ פ' דכוונת הרשב"א דאסור ליתן את היין בתוך הכלי איסור לכתחילה. והנה לא טעה רבינו הגדול בדבר הפשוט. ומה שלא פי' כן טעמו ברור דהרי קיי"ל בהדיא (בד' ל"ג) דמותר ליתן בו שכר לכתחילה. וער"ן שם דהרשב"א דקדק מזה באמת דהבליעה כדי קליפה ומשהו בעלמא. ומותר לבטל משהו לכתחילה. וכן הביא הב"י

(בסוסקל"ה) דברי הרשב"א בתשו' שכ"כ ע"ש. וא"כ ה"נ כאן שיש בו מים שיבטלו את האיסור הבלוע למה לא יהי' מותר לכתחילה. ע"כ פי' דהאיסור על נתינת המים בתוך היין לכתחילה. ושפיר הוקשה לו גם אהא כיון שאין שם עוד איסור ל"ש אין מבטלין: האומנם לפ"מ שדחה הר"ן שם ראיית הרשב"א דהמים אין בולעין כלל אלא כך הוא טבען של מים להפג את טעם היין ומכלין אותו. וכן דקדק שם מהש"ס והסברא. לפי"ז נראה ודאי דהכא בהיין שיש בו מים אע"ג דלענין דין ביטול קיי"ל דסלק את מינו כמי שאינו ושא"מ רבה עליו ומבטלו. היינו לענין זה שהוא מבטלו ואין מינו נאסר. אבל פשוט דלא שייך בשביל זה שיפוג את טעם האיסור דהרי המים אדרבה בטל ברוב היין. ובודאי הוא בולע טעם האיסור אלא שהמים מבטלין אותו. וזה דווקא בדיעבד אבל לכתחי' לשי' הר"ן ודאי יש לאסור בכאן. אבל מ"מ אליבא דהרשב"א לשי' דברי רבינו הב"י ודאי נכונים:

ס"ח נפל ע"ג ענבים כו'. ויעצרם וימכרם לעכומ"ז. בט"ז בשם הרש"ל דדווקא בסתם יינם אבל בייי"נ ממש ל"מ. והיינו דס"ל דכמו ביין ביין ל"מ בייי"נ ממש למכור חוץ מדמי איסור שבו ה"נ בענבים אף שדינם כאינו מינו בנו"ט ג"כ ל"מ בייי"נ ממש. אבל דעת הש"ך (בסי' ה') גבי יין במים מוכח בהדיא (בסקכ"ג) דס"ל דאפי' בייי"נ ממש מהני למכור חוץ מדמי איסור. וע"כ דס"ל דחומרא זו דייי"נ דווקא במינו שאוסר במשהו ולא בשאי"מ דמקילין בנו"ט. ה"נ לא החמירו בזה. ומיהו שי' הפו' דס"ל דאפי' בשאר איסורים מחמרינן ג"כ באיסור דאו' דאינו רשאי למוכרו חוץ מדמי איסור עמ"ש (בס"ג) בס"ד] כ"ש בהא דייי"נ באי"מ. אמנם כבר הבאנו בס"ג) דעת הרמב"ן דבשאר איסורים לא מחמרינן וכ"כ הר"ן בהדיא (שילהי פ"ג דע"ז) מיהו נראה מדבריו רבייי"נ יש להחמיר אפי' באי"מ [ומש"כ שם מקודם לדחות ראי' הפו' מהא דל"מ בבגד שצבעו בקליפת ערלה יוליך הנאה ליה"מ. דהתם צביעה דחזיתה מלתא הוה כיין ביין. צ"ע לכאו' דא"כ מאי פריך הירושלמי גם מרשב"ג דימכור חוץ מדמי איסור. ואי דס"ל להירושלמי להקל בדרשב"ג אפי' בייבי"י. אבל בדר"א לא מקילינן בהכי. א"כ זהו ראיי' הפו'. להוכיח דברר"א מחמרינן טפי מדרשב"ג. ואולי כוונתו דמ"מ בפת יש להקל. אלא דיש להקשות דלפי"ז ההיא דכריא דחיטי (דסי"א) צריך לאוקי בסת"י דווקא וזה דחוק דלשון הש"ס חביתא דיי"נ. ומ"מ מצאתי במרדכי (פ"ב דפסחים) דכ' בהדיא אהא דכריא דחיטי דאיירי בסתם יינם [לפי שדעתו ג"כ להחמיר אף בשאר איסורים ע"ש] וכן בריטב"א שם גבי כריא דחיטי הביא דיש שפירשו דהא דאסור בייי"נ ממש אפי' בחוץ מדמי איסור הוא דווקא במינו וכ' ע"ז ואינו נכון אלא דהכא דווקא בסת"י. ולענ"ד י"ל אפי' בייי"נ ממש ומ"מ לא תיקשי. דהנה

הרמב"ם כ' שם בחיטים אין בודקין את החיטים בנו"ט. והרשב"א תמה ע"ז (הובא בב"י). והנראה בישוב דברי הרמב"ם דהנה (בס"י) מבו' גבי שעורים ועדשים דאם שהו זמן רב ודאי בלעי וער"ן דלמדו זה דל"ג מלתיתה דקיי"ל אין לותתין את השעורים ע"ש. [והש"ך כ' דזמן רב היינו מעל"ע כדין כבוש ואולי לא ראה דברי הר"ן דאפי' בשיעור לתיתה בעלמא ודאי אסור] והנה למד שם מלתיתה. וא"כ אף אנו נאמר דהא גם בחיטים גופי' לא ברירא לן להלכה אי לתיתה אסורה ע"ש. וא"כ נראה ברור דכ"ש בפחות משיעור לתיתה בודאי אינה בליעה ודאית אלא ספק. וא"כ ודאי דה"נ י"ל דמקצת בלעי ומקצת לא. וא"כ יפה כ' הרמב"ם דלא שייך לילך בתר נו"ט דהא אין אנו יודעין עד כמה הלכה הבליעה. ואין אנו יודעין שיעור ההיתר שנוכל לבטל ובודאי בנו"ט דאוריי' ל"א כל מה שנכנס לספק מצטרף לבטל כמבואר (בסוס"ק י"א) ע"ש. וא"כ לעולם יש להסתפק שאסרו עד ס' ואין אנו יודעין איזהו. וסעד לדברי הרמב"ם מגי' הרי"ף דגריס ביתא דחיטי ע"ש. וא"כ א"ש בפשי' הא דהכא לא אסרינן להו לגמרי שיאסור אף למכור חוץ מדמי איסור כדין יין ביין. דהא ודאי מה שאנו אוסרין גם ההיתר לגמרי. ודאי דהוא מדרבנן. וכיון דיש כאן בכולן ספק שמא לא נבלע בהן איסור כלל. לא מחמרינן בסד"ר ונכון:

ובדרכנו זאת הי' אפ"ל עוד דבאמת דחיטין האסורין שנבלע בהן האיסור ה"ה אסורין לגמרי ואפי' להנאת עצמן. וכדין יי"נ ממש ומחמרינן הכי אפי' בא"מ. אלא דהם בטילין ברוב חיטין של היתר. ותערובות זה של החיטין עצמן שהוא ביבש פשי' דהוה כתערובות חבית בחבית ושרי אפי' באיסור דאו' דיי"נ ממש. אלא דלפי"ז הי' לנו להצריך חוץ מדמי חיטין האסורין. ולא הוזכר זה בש"ס. ע"כ ניחא טפי כמש"כ דבספיקא לא אסרו כלל ההנאה גם מן ההיתר. והכא ספיקא הוא כנ"ל ודוק. סי"ד לתוך צונן משביחים ואסורים. ואפי' הרתיחן אח"כ וחזרו לפגם. בש"ס אמר שמואל אהא נעשה כהשביח ולבסוף פגם. ודקדקו התו' והר"ן והריטב"א על לשון זה דלמ"ל ע"ש מה שנדחקו בזה. ובפשוט נראה לי ליישב דהנה שמואל ס"ל בחולין (ד' ק"ט) דאפשר לסוחטו מותר. וא"כ אם יסחוט האיסור יותר התבשיל וא"כ ה"נ לכאו' בנפגמו למה לא יותרו ג"כ כנסחט האיסור כיון דאיסור פגום אינו אוסר. והנראה דבאמת אם הי' הטעם נפגם שלא יהי' ראוי לאכילת אדם ודאי הוה נעשה היתר כדין נסחט. אלא דבנו"ט לפגם קיי"ל דכל שאין לו הנאה בהתערובות לא חשיב טעם לאסור. ער"ן בארוכה. אבל כאן ודאי דאין להתיר בזה בכה"ג כיון דכבר נאסר בשעת התערובות שהי' לשבח ודאי דבאיסורו קאי ול"ש להיות נעשה היתר כ"ז שיש ממנו טעם שראוי לאכילת אדם. כמו כל איסור שאינו ניתר כ"ז שראוי לאכילת אדם. וזהו לשון נעשה כהשביח ולבסוף פגם פירוש כאיסור עצמו

שפגום לבסוף דאינו ניתר עד שלא יהי' ראוי לאכילת אדם. ה"נ כאן אין להתיר אלא בשנפגם הטעם בכה"ג. אבל בל"ה אפי' הרתיחן דאין לו הנאה מהתערובות חומץ אין להתיר בזה דבאיסורו קאי:

ומזה נלמד טעם הרב בהג"ה ביין הבלוע בבשמים ונתערבו בתבשיל דאם היין פוגם אינו אוסר אף דהבשמים אינם פוגמים וכבר נאסרו. דכ"ז לאיסור עצמו שכבר נאסר ובאיסורו קאי אבל לאסור אחרים בתערובות שני ודאי כיון דגוף הבשמים אינן אסורין בגופן אלא מטעם היין. והיין ה"ה פוגם א"כ ל"ש לאסור. ואפי' לפ"מ דמחמרינן דחנ"נ אפי' בשאר איסורין. זהו במקום שהאוסר יכול לאסור שוב צריך לבטל כולו. אבל כיון דהאיסור הוא לפגם. אינו שייך שהנאסר יאסר מכח עצמו כיון דהוא היתר. ובארתי זה יותר בארוכה (בסי' ק"ה) בס"ד ע"ש. ומה שעמד בזה בפ"מ (סי' ק"ג) בש"ד (סק"ו) מסוף (סי' ק"ג) גבי הוחמו מים בקדירה דצריך דווקא הפסד ע"ש. פשוט דהתם כיון שהמים הפליטו הטעם וחזרו ונבלעו בקדירה שוב אינו נפגם עד מעל"ע מבליעה השני'. ולא שייך לומר שהוא נפגם מזמן מעל"ע מבליעה הראשונה. ואי משום דכשנחשוב לפי חשבון אינו אלא משהו. בזה הא מהני מה דחנ"נ כמו בכ"ד ופשוט:

סי"ג בהג"ה. אבל אם הוא לפגם כגון צבע שנתנו בו חומץ או מלח שמבשלין העכום"ז ונותנים בו דם כו'. פירוש דברי הרב שהאיסור נפגם בהם ונעשה אפרא בעלמא. ואע"ג דבעכום"ז גם אפר אסור. מ"מ ה"ה בטל ברוב כיון דלא שייך טעם כעיקר [ודלא כהגרש"א ז"ל]. ובחדושי הגרע"א נתקשה לו דדם אינו פוגם מלח והאריך לה"ר ע"ז. ואין לו ענין כלל לכאן דהכא בשעת בישול המלח משום חוזק כח המלח בשעת הבישול. נפגם הדם ומפיג טעמו. וכ"ה בהדיא בתו' (ד' ל"ג) ע"ש. וכן מוכח דברי הרב דומיא דצבע והוא פשוט:

סימן קלה

ס"א היו מזופתים כו' ממלאן ומערן כו'. בט"ז כ' דל"ד דבכלי אבן סגי גם בניגוב [והיינו קליפה וניגוב במזופת (כבסי' קל"ח) לקמן]. דהא בגת דחמיר טפי סגי ג"כ בניגוב ע"ש. ולענ"ד אינו מוכרח כלל. דכבר בארתי בסמוך (בס"ב) דעיקר החומרא דזפת הוא דע"י הזפת נעשה כלי שמכניסו לקיום ע"ש. והנה הר"ן כ' (בפרק א"מ) דהתם מחלקינן גבי נודות בין חדשים לישנים דבחדשים סגי בהדחה. ובישנים בעי עירוי ואילו גבי כלי הגת לא מחלקינן אלא דבין חדשים ובין ישנים צריכין ניגוב. וכ' הטעם דבכלי הגת לפי שתשמישן בשפע גם בפ"א ה"ה בולע וצריך ניגוב. וישנים ל"ש שם לפי שאין תשמישן

אלא משנה לשנה ע"ש. והנה גבי נודות שם מקילינן בחדשים שאין בהם זפת לפי שאינו מכניסו לקיום כמבו' שם בתו' ורא"ש בשם הבה"ג (ובסי' זה ס"ט ע"ש בב"י). אבל כאן בכלים מזופתים דדינן כמשניסו קיום קיי"ל דאפי' לפי שעה גזרו בהן רבנן. וא"כ גם בחדשים שפיר י"ל דצריך דווקא עירוי אפי' בכלי אבן. כדין כלים שמכניסים לקיום. ובזה גזרו אפי' לפ"ש. אבל גבי גת כ"כ בשם הר"ן דשם ל"ש להחמיר חומרת מכניסו לקיום כיון דאין תשמישן אלא משנה לשנה. וא"כ אע"ג דחמירי דאפי' בלא זפת צריכים ניגוב דווקא ובכל הכלים סגי בהדחה. מ"מ בזפת כל הכלים יש להם חומרת מכניסו לקיום ואפי' בפ"א גזרו עליו להצריך עירוי. ובגת אפילו בזפת ל"ש חומרא זו דמכניסו לקיום וכמה שכ' הר"ן. ולעולם סגי בקליפה וניגוב וז"ב:

ס"ב כלי שניקב וסתמו אינו נידון כמזופף. בתו' (ד' ע"ד) ד"ה דהוה שיעא כ' דלא דהזפת בולע טפי אלא דע"י הזפת הוה כמכניסו לקיום. וכ' ראי' דהרי בגת שם דחזא רב דהוה שיעא הוה סבר לומר דסגי בניגוב [וע"כ שהוא משום מכניסו לקיום ובגת ל"ש זה]. ולפי"ז בניקב וסתמו ל"ש חומרא זו. ולכאו' צ"ע דלפי"ז דהוה כמכניסו לקיום א"כ קיי"ל (בסי"ג) דל"מ קליפת הזפת וצריך עירוי דווקא. ואילו (בס"א) מבואר דמהני קליפת הזפת דליסגי אח"כ בהדחה. וכן הוכיח ר"ת בתו' דע"כ כשנקלף הזפת הוה כאינו מזופף מעיקרא. מהא דפריך שם משאינו מזופף אנקלף הזפת ע"ש. וא"כ אין ראי' כלל משם דהתם בגת דלא שייך מכניסו לקיום כמש"כ בסמוך בשם הר"ן ודאי אין לחלק בזה אבל בנודות שם דהזפת עושהו כמכניסו לקיום למה ליהני קליפת הזפת. שוב ראיתי בד"מ שהביא בשם המרדכי דבשנקלף הזפת שוב חזר כאינו מכניסו לקיום. אבל לכאו' נראה דכוונתו דמה שישתמשו בו אח"כ חשיב כמשתמש בכלי שאינו מכניסו לקיום. אבל לומר סברא זו אמה שנשתמש מקודם צ"ע לענ"ד. ומיהו אפ"ל כיון דעיקר הכלי אינו מכניסו לקיום ואינו אלא משום דהזפת מחשבהו כמכניסו כשנקלף הזפת שפיר נפקע ממנו חומרת מכל"ק ולא החמירו יותר משאר כלים ודוחק. והנה התו' (שם) בדבור הקודם דקדקו על מה שחילקו שם מקודם בין כלי של ישראל שנשתמש בו עכומ"ז לכלי של עכומ"ז דא"כ כדפריך שם מהא דתניא שם בבריי' דבגת של אבן אם היו מזופתים אסורים. ובמתני' תנן דינגב. ומשני דברייתא בדרך בה ומתני' בלא דרך בה. לישני דמתני' בשל ישראל. ותי' דהכא במזופתים אין לחלק בזה דזפת ודאי בולע בפ"א ע"ש. לכאו' זה ג"כ סותר דברי התו' הנ"ל וס"ל דזפת ודאי בולע. ומיהו באמת לכאו' דבריהם בחילוק זה צ"ע. דהא אם הטעם דזפת בולע. א"כ אפי' לא דרך בה אלא זפתה עכומ"ז כדאיירי מתני' למה סגי בניגוב לחוד כיון דזפת בלע טפי [ודוחק לומר דלא ממהר לבלוע אלא ע"י

דריכה ולא בזפיתה בעלמא דמנין לנו לחלק כ"כ] והנראה דבאמת בש"ס שם מסיק רבא [מקודם בסמוך] דדרך בה לא סגי בניגוב אלא בקילוף. ומייתי כי הא דרב דחזא דהוה שיעא סבר דליסגי בניגוב הדר חזא פילא דמליא חמרא ואסיק דצריך קילוף. ומשמע דטעמא דרבא בדרך בה הוא ג"כ משום פילא. וא"כ ע"כ כוונת התו' ל"ד דזפת בלע. אלא דע"י הדריכה פ"א במזופף נעשה פילא. וא"כ ודאי נכנס היין בכל הכלי תחת הזפת ע"י הפילא. וע"כ צריך קליפת כל הזפת. ואח"כ צריך ניגוב בכל הכלי וזה פשוט דהפילא אינו נעשה אלא ע"י דריכה ולא בזפיתה בעלמא וא"ש. ולפי"ז אפשר עוד לומר דגם מש"כ דמשום הזפת הוה כמכניסו לקיום ג"כ ל"ד. אלא דהוא בשביל הפילא של הזפת כנ"ל. וא"כ ל"ק גם כן למה מהני כאן קליפה והדחה. ובכלים שמכניסן לקיום ל"מ. דבאמת גוף הכלי בעצמה לא נבלע בה כלל יותר משום הזפת. אלא דכ"ז שהזפת עליו חיישינן לפילא. אבל כיון שנקלף הזפת תו סגי בהדחה ככל כלי שאין מכל"ק אבל במכל"ק שם הוה בליעה בכל הכלי' וצריך עירוי דיוקא (ויש ליתן תבלין למה חיישינן לספק פילא בדרבנן. דבל"ה כ' הש"ך (סי' קל"ז סקי"ג) דהוה לנו לחוש שמא עמד יום שלם וכבוש כמבושל. אלא דכ' דמקילינן בשביל דהוה סד"ר לקולא. וא"כ בספק זה דפילא דמצטרף לס"ס לאיסור. ודאי דמחמרינן כרוב לאיסור אפילו בדרבנן ודוק]:

ומיהו כ"ז דחוק וגם המרדכי (בפ' א"מ) הביא ראי' מסוגיא דיוציא לו שתות ליין (ב"מ מ') דבאמת הזפת בולע יותר ע"ש. וגם גבי פילא דרב מפרש הר"ן דאינו משום הפילא. אלא דמעיקרא הוה סבר דלא דרך בה. וכיון דחזא פילא אמר דע"כ דרך בה. ומשו"ה החמיר דצריך קליפה. אבל לעולם י"ל משום בליעת הזפת גופה. וכן משמע לענ"ד מתוך לשונות הפו' שהובא בב"י. וא"כ עדיין דין זה לכאורה אינו מוסכם והרבה חולקים עליו וכ"ש לפ"מ שאנו מחמרינן בכל הכלים ע' בתו' שם. ודוק. וכן הא דס"ג בסמוך דשיע בשעוה משמע דס"ל דזפת בולע יותר וצע"ג:

ש"ך סקט"ו הביא שי' הב"ח דבכלי חרס ששבעו לבלוע. שוב אי"צ עירוי אפי' במכניסו לקיום וסגי בהדחה. והא דחילקו במכניסו לקיום היינו בלא שבעו. ואפי' בהא באינו מכניסו לקיום שרי. ואע"ג דמבואר (בס"ד) דבלא שבעו גם אינו מכניסו אסור היינו דווקא בשהה הרבה. ובמכניסו אסור אפילו לפי שעה בעלמא אבל שבעו לבלוע אפילו מכניסו ושהה הרבה מותר. וזה נסתר בהדיא מדברי התו' והרא"ש גבי נודות שהאריכו לחלוק על פירש"י דלפי שי' ישינים אסור אפי' אינו מכל"ק. מהא דמשמע בש"ס גבי הני כובי דאנס פרזק רופילא דאמרינן דאינו מכל"ק משכשכן במים דמשמע בהדיא דאפי' שהו הרבה ונתיישנו סגי בשכשוך בעלמא ע"ש. הרי בהדיא דהוכיחו דשרי אפי' נתיישנו

הרבה. וע"כ דאינו אלא דווקא בשבעו תחי' לבלוע דאל"ה ודאי אסור מיהו בנתיישנו לכו"ע וא"כ ע"כ דס"ל דמה שחילקו בין מכל"ק או לא היינו בשבעו. וכ"כ בהדיא הר"ן ז"ל ע"ש. וגם עיקר החילוק שכ' הב"ח דבכלים שמכל"ק אפי' שעה א'. ובאמכל"ק דווקא שהו הרבה נתת דבריך לשיעורין ומי יודע מה נקרא הרבה וכה"ג הקשו שם התו' על פירש"י ע"ש:

ונראה דהב"ח אזיל לשי' (בסי' צ"ג) דהביא דברי הר"י הלבן במרדכי דמביא (מב"מ) דכלי חרס דשבע לבלוע כיון דטעון טעון דאינו בולע עוד כלל. ואינו נאסר אפי' בשיעור כבישה שהוא כמבושל ע"ש. אבל כבר חלקו עליו שם הט"ז והאחרונים בטוב טעם דהתם לא איירי מפליטת הטעם אלא מבליעת הגוף. והר"י הלבן לא קאי בשיעור כבישה כלל ע"ש ונכון: ס"ז כלים שמכניסין בהן יין לקיום. בט"ז האריך להשיג על הפרי' שכ' דבנגע עכומ"ז בהטפיחה לא נאסר ודווקא בהשתמש כו' וכ' שעפ"ז אסור להוציא ע"י עכומ"ז השמרים דנשאר בהם טלה"ט ואוסר הכלי. הנה עיקר הדין דלהוציא השמרים כבר מבו' בהדיא לעיל (סי' קכ"ג סי"ב) דאוסר הכלי ע"ש. (בשם התוס' ב"ב. והמרדכי בע"ז) ואין כאן חידוש. וגם חילוק הפרי' אין לו שום מובן דהא כיון שיש בו טופח להטפיח אוסר העכומ"ז את היין בנגיעתו בודאי כמבו' (שם סעי"ז) בהדיא. וא"כ ה"ז ודאי כנשתמש בהכלי יין אסור. וכי משום שאין היין אלא מעט יש להקל בזה אתמהה וכ"כ הב"י (בסי' קכ"ו) דלא שייך לחלק בין יין הרבה למעט ע"ש וצע"ג: ס"י צריך להוסיף ע"פ כעין גדנפא כו'. ונראה ברור דאם לא הוסיף ולא השתמש אלא עד שפתו פשוט דאינו אוסר דקיי"ל לעיל (סי' ק"ה) דאין כבוש למעלה. ואפשר לענ"ד דבאמת בשביל זה סתמו הפו' בזה. וכן משמעות הש"ס ממלאן ומערן כו'. ומשמע דממלא כמו שהוא ולא חשו כלל לגדנפא דאפשר דל"ח בזה אלא בבישול שהוא מפליט את כל הכלי. אבל כאן בכבוש ודאי דאין התשמיש מגיע יותר מהעירוי וכהכשירו כך תשמישו וכבולעו כך פולטו. ואי דבדרך שפיכתו הוא עובר גם על השפה אינו אלא צונן בעלמא ול"ח וצ"ע. ועמש"כ רסק"ה:

סי"א בהג"ה. השכשוך במים אבל לא ביין. ויש מקילין בדיעבד. בש"ך כ' דבמרדכי מכשיר לכתחי' ע"ש. אבל הרב בד"מ ז' פקפק בזה. משום דהרמב"ן כ' על הירושלמי דלא מצינו לו רגלים לענין עירוי. ואפשר דה"נ בשכשוך ע"ש. ועימ"ש (בסימן קל"ז). עוד כ' לעיל (בסי' ס"ט) דהראב"ד מחמיר בשאר משקים דאין מנקין כ"כ כמו מים ע"ש: ט"ז סקט"ו. דבגמרא ל"מ היתר במפוזרין שלשה הימים כו'. וכיון שאנו מתירין מסברא פיזור הימים למה לא נתיר פיזור השעות. וענה"כ. ולכאו' כיון דאמר בש"ס דע"כ צריך לערן כל מעל"ע. וא"כ ע"כ צריך להפסיק בין מעל"ע א' לחברו עכ"פ בזמן העירוי. א"כ

ודאי אין לחלק בין הפסק מעט להפסק הרבה כיון דלא פירש לנו בש"ס שיעור ההפסק. אבל כל המעל"ע גופי' דמבו' בש"ס דעושה פעולתו ביחד מנלן להתיר בהפסקה. ועוד נראה קצת לענ"ד דלכאו' המים שהיו בהכלי מעל"ע אחד דמבו' בש"ס דצריך לערן. מ"מ לא נפסלו המים להכשיר בהן כלי אחרת דהא לא אשמעינן בש"ס דנפסלו כמו דאמרו (בריש כ"צ) חלא דחלטו בו זימנא חדא. לא ליחלוט בי' זימנא אחריתי. והכא באמת אינו אלא שצריך להפסיק פליטת הכלי מעט מן לחלוחית המים. ואפשר דאף באותה כלי גופה רשאי לערותה ולמלאותה שנית באותן המים גופיי' כיון דהמים לא נאסרו מדינא. ואין כאן אלא תערובות יין משהו וכי בשביל זה יאסרו לעירוי וכי שאר מים שנתערב בהן משהו יין אסורין לעירוי. וה"נ הנך מים גופיי' אלא שצריך להפסיק הלחלוחית וצ"ע בזה לדינא. אבל מש"כ הט"ז מנין להתיר במפוזרין איפכא מסתברא דאדרבה עיקר ההיתר במפוזרין. אלא דכשר אפי' בהפסק מעט. וכ"ש ביותר. אבל להפסיק את המעל"ע דמבו' בש"ס דפעולתו כאחד בודאי אין להתיר בלא ראי' וברור בס"ד:

סי"ג אבל קליפת הזפת לא מהני בכלים המכנל"ק. הנה זה פשוט ומוכרח (בסי' קל"ח) דאפי' בגת שזפתה ודרך בה מבו' התם מדברי כל הפו' דצריך קליפה וניגוב אח"כ. אבל קליפת הזפת לחודה ל"מ. וכ"ש הכא בכשמכל"ק. ולפמש"כ (בס"ב) הטעם ברור דאע"ג דקים לן דבליעת הכלים אינו אלא כ"ק קליפת הזפת ל"מ דחיישינן לפילא. וצריך קליפה לבד הזפת. או עירוי דנכנס הכשר המים כמו היין וכבולעו כך פולטו ודוק:

ועיין בש"ך (סקל"ג) שהאריך דהא דמהני עירוי היינו דווקא בלא ידעינן שהי' בה יין מעל"ע. אבל בהי' בה יין מעל"ע כבוש הוה כמבושל ולא סגי בעירוי ע"ש באריכות. והנה (בסי' קל"ז סק"ט) הביא בשם הב"ח דלר"ת דס"ל דסתם יינם אינו אוסר במשהו הא דאוסר קנקנים של עכומ"ז ע"כ דס"ל דבלוע בכל הכלי וליכא ס' במה שבתוך הכלי כנגד הכלי ע"ש. וכ"ה בהדיא ברא"ש במתני' דאלו דברים אסורים בהנאה ע"ש. וכ"כ שם (בסק"ג) לדעת הרא"ה ע"ש, הרי בהדיא דמהני עירוי ע"כ אפי' לבליעה גמורה שבכל הכלי [ובזה הי' נראה לכאו' דהתו' (סוף מכלתין) כ' דר"ת הביא ראי' דעירוי מבשל מהא דנעוה ארתחו ופירש דהיינו בעירוי. ור"ש דחה דהתם בגת שאני דאינו אלא כ"ק. דמשו"ה לא דחה כן ר"ת דלשי' ע"כ הוה בליעה גמורה כנ"ל. אלא דמ"מ אין הראי' מתיישב היטב דהרי (בדף ל"ג) כ' דר"ת התיר אפי' בשופך רותחין ע"י גילגול דלא הוה אפי' כעירוי וכ' דתשמישו ע"י צונן שאני ע"ש. א"כ אין ראי' גם על עירוי וצ"ע]:

ובאמת כשאני לעצמי הי' נראה ליישב דברי ר"ת באו"א דנהי דסתם יינם לא חמיר כיי"נ ממש. מ"מ כליהם חמיר טפי דבזמניהם שהיו רגילין ביי"נ ממש ובודאי דרגיל

דהי' באיזה זמן יי"נ ממש. והא קיי"ל בפשי' דבכלי יין ל"ש היתר דאינו ב"י דבכלי יין אדרבה מיושנים משביחין טפי. וא"כ פשוט דכל כליהם מוחזקין דנשתמש בהן יי"נ ממש. ואפי' בכלים גדולים דאין מנסכים מהם כמש"כ ר"ת במרדכי (פ' ר"י). מ"מ ודאי שכיח בהם תערובות מיי"נ ממש. והכלי ג"כ אוסר שפיר במשהו. ואע"ג דאיסור משהו הוה מדרבנן בעלמא מ"מ הוה ודאי דרבנן דאין כאן ספק כלל דודאי בלועים מיי"נ ממש ג"כ. ואוסרין ג"כ בכ"ש ולק"מ. וא"כ שפיר י"ל דגם ר"ת ל"פ אסברת הפו' דאין כאן אלא בליעת משהו. וא"כ י"ל כהש"ך דהיכי דודאי בלע בכולו כדין כבוש ל"מ עירוי. אבל מ"מ עיקר סברת הש"ך הוא קשה מצד עצמה דהא קיי"ל דבכל הכלים הולכין אחר רוב תשמישן. והרי שרו בהדיא כל הכלים אפי' דידהו ומכניסן לקיום. ובודאי שרי אפי' כלים שנשתהה בהן יין זמן הרבה וכ"ש בכלי יין דל"ש בהם נוטלפ"ג כמש"כ בסמוך. וכל שהי' בו פ"א יין מעל"ע א' ה"ה אוסר לעולם. א"כ זה ודאי הוה בכל הכלים שלהם וכמשכ"ל בשי' ר"ת וע"כ דהא נמי שרי בעירוי. וד"ק צע"ג: סי"ד כ"ח כו' אא"כ הסיקן כ"כ שעבר חומם לחוץ עד שהיס"ב. כן הוא לפרש"י והר"א הק' עליו בתו' דהא אמרינן בפרק כ"ש גבי קדירות של חרס דלא לימלינהו גומרי דלמא חייס עלייהו דלא פקעו ע"ש. ולענ"ד י"ל בפשי' דדווקא התם דהגעלה ל"מ לכ"ח מן הדין. ובעי דווקא חמימות של ליבון גמור. ומן הדין צריך שיהי' ניצוצות נתזין ממנו. דווקא בחום כזה חיישינן דלמא חייס עלייהו אבל הכא בתשמישו ע"י צונן דסגי מן הדין גם לכ"ח בהגעלה. ואפי' לשי' האוסרין אינו אלא משום גזירה בעלמא. אבל הליבון סגי ודאי ביס"ב כמבואר בהדיא. שפיר י"ל דלחום כזה ל"ח כלל דלמא חייס עלייהו דאינו רגיל כלל למפקע בשביל כך ופשוט: בט"ז סוסקי"ט נדחק ליישב קושית הב"י על התו' ואין דבריו מבוארין. ויובנו דבריו ע"פ דברי המהר"מ לובלין שם שהרגיש ליישב קושיא זו על התו' ע"ש. והנה לענ"ד נראה בפשיטות יותר די"ל גבי קנקנים הא דאיצטריך בש"ס להתיר אחר י"ב חודש היינו להתיר אפי' לא הודח כלל הלחלוחית והטיחת איסור. וכמבואר בסקכ"ג ואע"ג דגם בעירוי ג"י מבו' שם דאי"צ להעביר הטיח. מ"מ הו"א לחלק דבעירוי המים בעצמם מעבירין ג"כ את הטיחה. אבל בשיהוי יב"ח דהוא מתייבש עליו בשלימות. הו"א דזה הוה כיין שנקרש דכשחוזר ונמחה הוא יין גמור. וקמ"ל דמ"מ מהני שהיית יב"ח דבטל טעמו. אבל גבי אבטא דטעיא דמשום הטיח תו לא איצטריך לאשמעינן דכבר ידעינן לה מקנקנים. אלא משום הבליעה בזה ס"ל להתו' דאס"ד דניתר בעירוי פשי' דביב"ח ודאי מהני וע"כ צ"ל דס"ל להש"ס דל"מ עירוי ומשו"ה נתקשה להם דאי"נ דבשום כלי לא ליהני עירוי. ומיהו לפמש"כ הטור בשם הרשב"א והראב"ד דמניחו תחת הצינור שמימיו

מקלחין מהני אף בכלים שמכניסין לקיום. א"כ בשילהי מכילתין גבי עקלים דתני ת"ק מיישנן יב"ח משמע דמוציא אפי' עירוי. כמו דל"מ תחת הצינור לת"ק. ויותר מוכרח זה במתני' דסוף טהרות ע"ש. וא"כ ע"כ דזה הכלל של התו' אינו מוכרח דהרי לת"ק ע"כ ל"מ עירוי בעקלים וצ"ע:

בטור הביא שי' הרשב"א דאפי' כלים שצריכין עירוי מהני בכלים שאין להם שולים להניחן במים רודפין עונה. ועב"י שכ' דבש"ס תניא הכי בכלי הגת ומשמע לי' להרשב"א דהה"ד בכלים שמכל"ק. ועפ"י דבריו אלו נראה שלא הביא זה בשו"ע כאן והביאו לקמן (בס' קל"ח) גבי כלי הגת עיי"ש. אבל לענ"ד ל"י כאן שום פקפוק דהרי בבריי' לא תני לה אניגוב. אלא אהא דעקלים מיישנן וע"ז אסיק הרוצה לטהרן מיד מניחן במעיין שמימיו רודפין כו' ועכ"פ דהנך שצריכין ישון. פשוט דאינם קלין מכלים הצריכין עירוי דהרי כ' בסמוך בשם התו' דבניתרים בעירוי פשי' דישון מהני ע"ש. וא"כ פשוט דהה"ד כלים שצריכין עירוי דה"נ דמועיל במים רודפין ועב"י (בס' קל"ז) וצריך עיון סימן קלז ט"ז סק"א. אלא דהרמב"ן ס"ל דלא מקילינן בנתייבש אלא במשפך כו'. ונראה דס"ל דסת"י אוסר במשהו עכ"ל. ובראיי' הרא"ש מהא דלא תני עד שלא ידיח דע"כ דמלתא דפשי' דאינו אוסר בלא הדחה שהביא הט"ז בסמוך לק"מ להרמב"ן. דכבר הביא שם הרא"ש בתשו' והר"ן (בסו' ע"ז) דשי' הרמב"ן באמת דעד שלא יטביל דתניא התם היינו עד שלא הדיח. ומפרש דהא נמי משום דנו"ט לפגם וע"ש בר"ן דשי' דגם טיחת הכלי נפגמת במעל"ע. אבל ביבש בעלמא אינו מותר. ולכאו' הי' נראה לדקדק מהא (דדף ס') גבי ההוא עכומ"ז דאשתכח בי מעצרתא ואמרינן דאי איכא טולה"ט בעי ניגוב ואי לא סגי בהדחה. וע"ש בתו' דאפי' ליכא אלא טופח בלא להטפיח הוה יין ונאסר. אלא דאינו אוסר הבלוע. ולכאו' דודאי אפי' אין בו השתא כדי להטפיח מעיקרא ודאי הוה טלה"ט אלא דנתייבש ולא נשאר בו לחלוחית כדי להטפיח אלא שהוא טופח. ואפ"ה אינו נאסר עם הלחלוחית וליצטרף להתחשב ביחד כטלה"ט. ויאסור את הכלי דנצטריך ניגוב. והי' נראה מזה דמה שנתייבש כבר בטל טעמו ואינו נאסר עוד כשי' הרא"ש. אבל אינו מוכרח דהתם לחול איסור על מה שנתייבש מצד הנגיעה עצמה מבו' (בסי' קכ"ג ס"ה) דיין שנקרש אינו נאסר ממגע עכומ"ז. ומשום התערובות של הלחלוחית ג"כ כל שאין בהלחלוחית כדי להטפיח אינו אוסרו. אבל האסור כבר שנתייבש שפיר י"ל דהוה באיסורו כחתיכה יי"נ שנקרש וצ"ע:

ש"ך סק"ג בשם הרא"ה דכלים אינן אוסרין אלא כשאין ס' נגד הבלוע. ולולי שאיני כדאי יש כמה מקומות המוכיחין לסברתו. חדא דכ' הטו' לעיל (סי' צ"ב) מהתו' דחולין

דחתיכה הנאסרה במשהו. אינה אוסרת שנית במשהו. וע"ש בנקה"כ בארוכה דעיקר סברתו כיון דהמשהו היוצא לא הוה מיוחד מהאיסור ומעורב בו כח היתר לא חשיב כמינו ואינו אוסר ע"ש. וא"כ בכלי יין דידן שבליעת ההיתר בהן מרובה ונשתמש בהן עכומ"ז פ"א אי ס"ד דבליעת כלים אינו אלא משהו. לא הו"ל להנך כלים לאסור כלל. שהרי שי' הפוסקים בזה דכל שאינו בא לידי איסור בדיעבד. כגון במים שרי כאן אף לכתחילה. לפי דהוא משהו ואינו אסור אלא להשתמש בהן יין לפי שהיין שהוא מינו נאסר במשהו אפילו בדיעבד. והכא שהמשהו מעורב עם היתר כנ"ל הא קיי"ל בכל האוסרין במשהו שמעורבין בהיתר שאינו אוסר כנ"ל ולמה צריך הכא עירוי [כדאיתא בהדיא בש"ס (ד' ל"ג) גבי זיקי דר"י דצריך לערן]. וע"כ דבליעת הכלים הוא בנו"ט. עוד יש לדקדק לפ"מ דקיי"ל (בסי' קל"ד) דאיסורא לתוך התירא אינו אוסר במשהו כל שאינו אלא כפי צרצור ע"ש. והרי במשתמש בתוך כלי איסור הרי אינו מפליט הכלי לתוך היין (מעיקר הדין) אלא בשהה בו מעל"ע. ואז מתחיל הפליטה מכלי האיסור להתערב בתוך יין ההיתר ובודאי דל"ח הפליטה מכלי יותר ממערה מפי צרצור ואינו אוסר במשהו וע"כ דפליטת הכלי הוא בנו"ט:

עוד יש סעד לזה לענ"ד מהירושלמי שהביא הרב"י (בסי' קל"ה) בשם האו"ח וז"ל אם עשה עירוי ג"פ ביין הוא כשר בדיעבד. וראייתו מהירושלמי [והביא שם לשון הירושלמי מקודם בשם המרדכי] יין שהוא אסור בשתי' ומותר בהנאה נתנו לקנקן. נעשה הקנקן כיין. פנהו ונתן לתוכו יין אחר. היין אסור והקנקן מותר [ולפנינו איתא בירושלמי ב' פעמים נתן לתוכו יין. ונראה שחסר עוד פ"א וצ"ל ג"פ וזהו כדין עירוי וכמש"כ האו"ח וכאשר יבואר בא"ד] והנה מסיק שם שהרמב"ן כ' ע"ז דלא מצינו לו רגלים כו'. ולולי ד"ק לכאורה הרי דין זה ברור ע"פ הש"ס שלנו בלי שום פקפוק דכיון דהירושלמי קאי ביין שהוא מותר בהנאה וכבר מבואר (ברי"ס קל"ד) דיין שמותר בהנאה אינו אוסר במשהו. [ובב"י כ' זה בשם הרשב"א והר"ן. ובאמת מוזכר זה גם בתו' בכורות (ד' כ"ב) ד"ה יתיב ע"ש] וקיי"ל לעיל שם דביי"נ צונן ל"א חנ"נ וא"כ נהי דעד ג' פעמים שעדיין לא נשלם הכשר העירוי ודאי אוסרת הכלי את היין. הניתן לתוכה בנו"ט. אבל פשוט דהיין הנאסר עכשיו מפליטת הכלי אינו חוזר הוא ואוסר את הכלי. דאינו אסור בהנאה ואינו אוסר אלא בנו"ט. וא"כ כיון דחנ"נ ל"א בהא כנ"ל. אין במה שיבלע הכלי מן היין. כדי שיהי' בהכלי שתתן טעם במה שיתן לתוכה דהרי אין מחשבין אלא לפי ערך היין האיסור הראשון המעורב בהם. ולא יהי' עכשיו בפליטת הכלי מהיין האסור הראשון אלא משהו וכמש"כ התו' בחולין (דף ק') גבי הבעלת כלים גדולים [שאינו יכול להכניסם

בכלים אחרים] דלמ"ד דאין חנ"נ בשאר איסורים א"ש. דאין מי ההגעלה אוסרים את הכלי דלא יהי' בפליטת הכלי אלא משהו ע"ש. וא"כ כשיעשה עירוי ביין כשר ג"פ שפיר הוכשר הקנקן כמו בעירוי מים. דמ"ש היין ממים כיון דגם על היין אין עליו שום איסור שיאסר את הכלי כנ"ל ואין שום קושי' וגמגום בזה. והנה הירושלמי קאי ביין שהוא מותר בהנאה. אבל באמת לכאורה אפילו הי' תחילה יין האסור בהנאה מ"מ הא קיי"ל בכל כלי עכומ"ז דיין הכנוס בהם אינו אסור בהנאה. וכיון שאין עליו א"ה ודאי ג"כ אינו אוסר אלא בס' כמבואר בהדיא בכאן ס"ג וג"כ. אין הכלי נאסר כנ"ל:

שוב ראיתי דבאמת מסיק בירושלמי שם ולמה מותר בהנאה. בגין דר"מ אמר דאסור בהנאה. ופירושו נראה כמש"כ דלרבנן אפי' ביין האסור בהנאה כך הוא הדין. אלא דר"מ דס"ל דיין הכנוס בכליהם אסור בהנאה וא"כ אם הי' תחילה יין האסור בהנאה לעולם כל היין שיבא להכלי הוא נאסר בהנאה והוא אוסר גם את הכלי במשהו וא"כ תשאר בזה הכלי לעולם באיסורה ואליבי' דר"מ הוא דאמר דווקא בכה"ג דהי' תחילה יין המותר בהנאה וז"ב. שוב ראיתי בתפל"מ (סקל"ה) (בשם הגאון מהר"י) שנתעורר בזה דפירוש בגין דר"מ כמש"כ. והנה הק' שם ע"ז דהא נאסר היין בנו"ט ויאסר את הכלי. והנה כבר כתבתי דאין הכלי נאסרת דאין אנו חושבין אלא לפי ערך טעם האיסור שמהיין האסור המעורב ביין זה של עכשיו. דהא אינו נעשה נבילה בצונן לח נ"ל. ואין בזה כדי לאסור את הכלי כנ"ל. וע"כ כוונתו על מה דמוכח מהירושלמי כפמש"כ דלדידן אפילו בכלי הנאסר מיין האסור בהנאה. יכול לעשות עירוי ביין משום דיין הכנוס בכליהם אינו אסור בהנאה. ודעתו כשי' הפו' דבליעה שבסתם כליהם אינו אלא משהו. אבל מהירושלמי משמע לי' אפילו שהה בהכלי מעל"ע כדין עירוי. נמי מהני. ובזה ס"ל דהכלי אוסר את היין לגמרי דטכ"ע. והוה כנתערב יין גמור דאוסר הכל בהנאה. וכיון דבזה הוא אסור בהנאה יש לאסור את הכלי שהיא תחזור ותאסר כמו תערובו' יין גמור וכמש"כ בזה ברסקכ"ו ע"ש. זהו י"ל בכוונתו. אבל לפ"מ שכ' הרא"ה ע"כ ליתא לסברא זו. דכל כלי עכומ"ז יש בהן נו"ט. ואפ"ה אמרו דאין יין הכנוס בהם אסור בהנאה. וע"כ דהא נמי כיון דליכא אלא טעמא בעלמא חשיב ליתא לאיסורא בעיני'. ואינו אסור בהנאה. ועי' תו' (דף ל"ט) דכ' דלר"מ דאסר קנקנים בהנאה חשיב ידוע ממשן. ולכאורה בודאי קשה לומר במשהו בעלמא ידוע ממשן. וע"כ דקאי בנו"ט ואפ"ה לרבנן אינו אסור ולק"מ. וא"כ מהא גופה דפשי' לי' להירושלמי דגם בנו"ט אינו נאסר בהנאה [דזה ודאי נכון דמשמעות הירושלמי דגם בנו"ט הדין כן] יש הוכחה דסוגי' דאיסור כלי עכומ"ז אזלא בנו"ט כשי' הרא"ה ועי' מש"כ (בסי' קל"ה) בס"ד ודוק:

ועיין ש"ך (סקי"ח) ובסי' (קל"ה סקכ"ז) משמעות דבריו דלשי' האוסרין סת"י במשהו בודאי ל"מ עירוי ביין כשר. וזה צ"ע דלמה לא ליהני דהא היין שמכשירין בו ודאי אינו אוסר במשהו כיון דאינו אסור בהנאה וכנ"ל וצ"ע:

ס"ב אם דרך ענבים בגת שלא הוכשר מותר כו'. בב"י הק' על זה מהא דאר"ח לרב חזי דלא. מצווחת עלה בבי מדרשא. ופירש"י שלא תאסור יינו. והרי לפ"ז אינו אוסר כלל. והנראה לענ"ד דבעירובין איתא בלשון דלא מצווחא עלה בב"מ והכא הגי' מצווחת. וכבר נתעוררו בזה בהגהות. אבל באמת הוא מדוקדק היטב. דבאמת לעיקר הדין אינו אוסר כלל וכמש"כ ר"ת והפוסקי' דהחרצנים והזגים דהוי אינו מינו לפ"מ דקיי"ל כרבא דאזלינן בתר שמא מבטלין את פליטת הכלי בס'. אבל לרב לשיטתו ליתא דכ"כ התו' (בדף נ"ו) גבי הא דר"ה דהחזיר גרגותני לגת אוסר דלר"ה לא ס"ל לבטל בשביל החרצנים והזגים. דס"ל כאביי דחמרא חדתא בעינבי במשהו דבתר טעמא אזלינן ע"ש. והנה מלבד דר"ה תלמידי' דרב מסתמא שמיע לה מרב רבי'. אלא דיש לדקדק משמעתא דרב דס"ל הכי בהדיא. דהנה הק' הד"מ לעיל (בסי' קי"ח) דכ' הפו' דהא דסגי לחלב בחו"א משום דליכא אלא חשש תערובות ומדאורייתא בטיל ברוב. דהא הוא שמעתא דרב והוא ס"ל כר"י דבכל התורה מב"מ במשהו מדאורייתא. והנראה לתרץ (וכן מצאתי בתשו' ח"ס סקי"ז) די"ל דרב ס"ל כאביי דאזלינן בתר טעמא ובודאי דחלב טמאה וחלב טהורה אינן שוין בטעמא. וכה"ג כ' הש"ך בסי' ק"ז גבי דג טמא וד"ט ע"ש. ולא הוה מב"מ ושפיר בטיל ברוב וזה נכון. וא"כ להיפוך כאן בחמרא חדתא בעינבי לאביי הוה מב"מ ול"ב. וא"כ רב דס"ל כאביי הו"ל לאסור והיינו דקאמר דלא מצווחת דהוא לשי' דס"ל דזה חשיב מב"מ ול"ב ע"כ נעשה צווחה. חבל לדינא לפ"מ דלא קיי"ל בהא כאביי לדידן. לא הי' שום צווחה כלל. ואם כן אדרבה הוה סייעתא מכאן לפסק המחבר:

ס"ד כלים האסורין מחמת יין אסור מותר ליתן לתוכן מים ושאר משקין. נראה פשוט דדווקא במשקין נפגם הטעם אבל לבשל בהם תבשיל ואוכלין ודאי משביח טעם היין ואוסר. וראי' ברורה מדברי התו' רי"פ א"ע דף מ"ד ד"ה אלא דהקשו דאיסור נזיר דקיל דיש היתר לאיסורו לא מצינן למילף מג"נ דטכ"ע. ותי' דבמדין נמי הוו כלי יין וצוותה תורה להגעיל ע"ש. והנה הנזיר ודאי הרי אינו משתמש יין והשאר משקין הרי פוגם טעם היין. וע"כ דבתבשיל ואוכלין אינו פוגם וז"ב. ועש"ך לעיל סי' קל"ד סקכ"א דבתבשיל משערין יין בס':

סימן קלח

ט"ז סק"ו האריך לקיים הגי' בטו' דבגת של חרס שזפתה עכומ"ז צריכה קליפה וניגוב. ויש שם עירבוב דברים מט"ס ואחר תיבות אבל לרבנן אין חילוק באמת ביניהם. שנכתב שם ובטו' כו' עד תיבות בדרך קליפה. אין כאן מקומו. אלא אח"כ כמו שאבאר. וצריך להגי' כאן מעט בלשון זה. אי"נ דבשל עץ הניגוב חומרא בעלמא כו' עד תיבות כמו הקליפה. ומה שנכתב בכאן וע"כ כו' עד תיבות ניגוב. ג"כ אין כאן מקומו אלא צ"ל כאן תיכף ויש הוכחה כו' עד ואע"ג דבדברי הרא"ש לא משמע כן צ"ל כאן. וע"כ נקט הרא"ש הביאו ב"י בעץ ואח"כ ינגוב מ"מ הטור שפיר הכי ס"ל. וכאן צ"ל ובטור נמי לק"מ כו' ברישא בדרך דצריך עירוי דווקא (פירוש עירוי לחוד סגי) וקמ"ל כאן בחרס דל"מ (פי' עירוי) בדרך וחסר כאן תיבה אחת. וצ"ל בלא קליפה ואח"ז ובהגהות ב"י כו' עד סוהס"ק. זה סגנון דברי הט"ז האמתי בלא שום ספק ותוכן כוונתו דבתחי' כ' דבאמת אין שום חילוק בזפתה בין עץ לחרס. וסיפא דמתני' דתני ובשל חרס אע"פ שקלף את הזפת אסורה היינו דבזה של חרס גם רבי (דפליג בשל עץ וס"ל דדי בניגוב הכא) מודה דאפי' בקליפה לחוד דעדיף אסורה. ומפרש דהיינו בקליפה בלא ניגוב. אבל בקליפה וניגוב שפיר שרי. וכ' עוד די"ל דגם לרבנן יש נ"מ דבשל עץ אינו מעכב אלא הקליפה. ובשל חרס גם הניגוב מעכב. וכמו שכ' פנים לזה. וכ' גם הוכחה מהא דבבריי' מתיר רבי בשל חרס שאינה זפותה בניגוב ותני עלה וחכמים אוסרים והרי בודאי דאינו בכ"ג דבעירוי שרי וא"כ אינם אוסרים אלא מה שהתיר רבי בניגוב בעלמא באינה זפותה. אבל בזפותה דאיכא קליפה וניגוב שרי. וס"ל דזה עדיף טפי בזפותה קליפה וניגוב. מניגוב לחוד באינה זפותה ועפ"ז יש לפרש לשי' גם סוגית הש"ס אמר מר רבי מתיר בניגוב והא אנן תנן ובשל חרס אע"פ שקלף את הזפת אסורה א"כ סיפא אתאן לרבנן. דהכי קשיא לי'. כיון דלרבי סגי באינה זפותה גם בשל חרס בניגוב בעלמא ול"ג משל עץ. הו"ל למימר דבזפותה נמי ל"ג משל עץ וליסגי בקליפה בעלמא ולא יעכב הניגוב כמו בשל עץ ג"כ ומשני דסיפא אתאן לרבנן. ומ"מ תי' הראשון של הט"ז ודאי ה"ה סותר בפירוש לשנויא דרבא הנ"ל דאתאן לרבנן. ורבי אינו מודה בה כלל וע"כ דיש בזה חומרא גם לרבנן. וגם פירושו בקלף את הזפת אסורה. ואוסרין דחכמים. הוא נגד כל הפו'. ודקדוקו ליתא כלל דכבר כ' הר"ן בשם הפו' דסתם איסור היינו דצריך ההכשר הגמור דהיינו עירוי שהוא מתיר בכל הכלים האסורים. וכמש"כ (בסי' קל"ה) בשם התו' ותל"מ:

סוס"א אבל באינה זפותה כו' תחילת תשמישה ע"י ישראל סגי בהדחה בעץ ואבן ובשל חרס ניגוב. הגר"א ז"ל הק' דא"כ מתני' דתני בשל חרס אע"פ שקלף הזפת אסורה. ע"כ

נמי בתחילת תשמישה ע"י עכומ"ז דהרי קלף דמי לאינה זפותה כמש"כ הפו'. וכ"ה בהדיא בר"ן בשם הראב"ד. ובתו' גבי נודות בשם ר"ת. והתו' כ' [אהא דרבא בלישנא קמא אבל דרך בה בהדחה בעלמא סגי] דמתני' אירי בשל ישראל הוא דסגי בדרך בלא זפיתה בהדחה אבל בתחילת תשמישה ביד עכומ"ז. הא מבו' בבריי' דהגת והמחץ. דבדרך אפי' בלא זפיתה בעי ניגוב. ומשמעות השו"ע כהתו' שהרי פסק דבעץ ואבן סגי בהדחה. ובאמת י"ל דפסק השו"ע אינו כלל מגי' הל"ק דרבא. אלא מבריי' דמי שהיו גתיו ובדיו כו' וכ"ה שם בראש בהדיא בוהעוי"ל שם ע"ש ולא הביא כלל ל"ק דרבא וכן הביא הטור דין זה בשם הרא"ש ע"ש. אבל באמת אין סתירה כלל אף מדברי התו' דזפתה היינו ודאי תחילת תשמישה וא"כ בזה דזפתה דמתני' ע"כ היינו תחילת תשמישה ביד עכומ"ז וכן סיפא דשל חרס וכנ"ל. וא"כ ה"פ דווקא זפתה דהיינו תחילת תשמישה ביד עכומ"ז אבל דרך בה היינו תחילת תשמישה ביד ישראל סגי בהדחה. וכן מצאתי בדברי הריטב"א וע"ש שכ' הוכחה לפירוש זה לפי שי' גי' דל"ק ע"ש. וכן דברי התו' שם במש"כ שם עוד וא"ת היכי פריך בסמוך כו' וי"ל דבמזופפין אין לחלק ע"ש יש לכוין ג"כ לזה:

ולפ"ז בנגע עכומ"ז במשקה טלה"ט באינה זפותה סגי בעץ ואבן הדחה. ובזפותה מבו' לעיל דצריך ניגוב. ובשל חרס לעולם צריך ניגוב. ובזה יתיישב קו' התו' (בדף ס') גבי עכומ"ז דאשתכח במעצרתא דאמרינן אי איכא טלה"ט צריך הדחה וניגוב ואי לא בהדחה סגי. וכ' התו' דמה זה לשון הדחה וניגוב דהא כל ניגוב הוה ע"כ הדחה תחילה. ולפי"ז פשוט דהכוונה הדחה. או ניגוב. והיינו דבגת של עץ ואבן ואינו מזופף סגי [אפי' בטולה"ט] הדחה בעלמא ונכשרת בזה לחוד. ואם הוא של חרס או הוא מזופף אפי' בשל עץ ואבן] צריך דווקא גם ניגוב. וז"ב:

ס"ו העקלים כו'. ויש להחמיר בשל קנים כמו בשל שיפה וגמי. נראה דהיינו דבבריי' תני של נצרים מנגבן ושל שיפה וגמי מיישנן. ורש"י פי' נצרים שבטים. ומשמע בכל קנים כן. אבל מדברי הרשב"א והטו' משמע דווקא חריות של דקל. וי"ל דבשאר קנים מחמירים כמו בשל שיפה. וכן בסוטה (פ"ב) הי' מביא מנחתה בכפיפה מצרית פרש"י נצרים של דקל, ומיהו בבכורים (פ' ג') תנן בסלים של נצרים של ערבה. ובס"ח לשון הרמב"ם כלי חלף דהיינו ערבה כדאמרינן (בסוכה ל"ד) ערבתא חילפתא. וברשב"א וטו' גם בשם חריות של דקל. [אלא שמשונה מעט שי' פי' דהם פי' על עיקר הכלי. וברמב"ם מפרש על התפירה כמו דאיתא בש"ס לשון דחייטי בצורי דחבלי] וצריך לומר לשי' הא דמקילינן בס"ח בהדחה דבעקלים מחמרינן טפי דהוה דוחקא. ועכ"פ לשון צורי דהתם מפרש הרמב"ם ערבה והם מפרשים חריות דקל וצ"ע:

סימן קלט

ס"ג כל שכיוצא בו קרב לגבי המזבח כו' כיון שהניחו לפניו לשם תקרובות [אע"פ שלא הי' כלל כעין זריקה המשתברת] נאסר מיד. זה הוציא הרא"ש ממתני' דפרק א"מ בשר הנכנס מותר והיוצא אסור וע"כ דבשביל ההכנסה לפני' לבד הוא אסור. דאין לומר דהאיסור משום דתלינן דשחט לכו"ם דא"כ גם הנכנס ליתסר דהא כבר שחטה לעכו"ם. אלא ע"כ דההכנסה לפני' גופי' אוסר:

ולכאורה יש להקשות דהא בפר"י פריך אמתני' דמצא לפניו מעות כו' פרכילי ענבים ועטרות של שבלין אסור דהא ליכא כעין זריקה המשתברת. ומשני שבצרן מתחילה לכך. ופי' הראשונים דהיינו דכיון שמצא לפניו תלינן שבצרן מתחילה. וכ"כ הרא"ש דכיון דהוה מידי דמיכל דעבדי מינייהו יינות וסלתות דמקריבין בפנים אפי' הוה דרך בזיון תלינן דלתקרובות הביאם ע"ש. הרי דכל שהוא לפני' תלינן דמתחילה עשה לתקרובות. וא"כ למה באמת הנכנס מותר. ולא תלינן דכבר שחטה לכו"ם. וכדמצינו בכ"ד דהיו רגילין לשחוט לכו"ם. ור"א ס"ל דסתם שחיטת עכו"ם לכו"ם. וכן גבי גבינות בית אונייקי שם אמרינן שרוב עגלים נשחטין לכו"ם ע"ש. ואיני מוצא ישוב לזה אלא לומר דהתם איירי באמת בבשר שידוע שלקח משחיטת היתר דליכא למיחוש לשחיטה לשם כו"ם [ובסתם בשר באמת י"ל דכל שאנו רואין שמכניסין לפנים ודאי דיש לאסור. דאנו תולין דשחטן לכו"ם וכן משמע בס"ה] ואפ"ה היוצא כבר אסור. וע"כ אין כאן אלא הכנסה לפניו. וזה שהוכיח הרא"ש דע"כ דהטעם דבכי הא דקרב לגבי המזבח ההנחה לפניו לבד ג"כ אוסר:

אמנם תמיהני שהביא המחבר דעת הרא"ש בסתם בלא שום חולק. וכבר הביא הגר"א דהר"י בתו' ד"נ ד"ה בעינן חולק ע"ז בפירוש וגם הר"ן כתב בהדיא בפר"י שם גבי יינות שמנים וסלתות דתלינן דנסך קצת היין והקטיר קצת השמנים והסלתות והנשאר הם שיריים כדרך עבודת פנים. הרי בהדיא דלא ס"ל כמש"כ הרא"ש אלא דאפי' בכה"ג בעי דווקא כעין זריקה או הקטרה ובאמת לכאו' מוכח הכי לשון הש"ס שם בשלמא יינות שמנים וסלתות איכא כעין פנים ואיכא כעין זריקה המשתברת. משמע דאפי' בהני בעי ג"כ זריקה המשתברת. ואולי יפרש הרא"ש דהוה תרי טעמי באפי נפשיי'. או כעין פנים. או זריקה המשתברת וצ"ע. ועכ"פ הר"ן בודאי דלא ס"ל כשיטת הרא"ש. וגם בהא דבשר היוצא ודאי יפרש ג"כ כעין הא דיינות ושמנים. דתלינן שהקטיר קצת. אבל ההכנסה אינו אוסר. וכן נראה לענ"ד מדברי הרמב"ם בפ"ז דהביא שם משנה דבשר הנכנס והביא שם בסמוך משנה דמצא מעות כו' דדווקא דרך כבוד. והך דדבר הקרב לגבי מזבח דבכ"ג

אסור. וסיים שם דלפנים מן הקלקלין הכל אסור בין קרב לגבי מזבח או אינו קרב בין דרך כבוד או דרך בזיון. ובפעור ומרקוליס אפי' חוץ לקלקלין הוה ג"כ כלפנים ואסור הכל. וסיים ע"ז וכן אבני מרקוליס כל אבן הנראית עמה אסור. ומשמע בהדי' דבכל הני שמביא שם אין שום חילוק דין ביניהם בכ"ז. והרי באבני מרקוליס פריך בש"ס בהדיא במאי נאסרים. ומסיק דנעשית תקרובות לעצמה ותקרובות לחברתה. וע"ש דלא דהוה תקרובות אלא דהם כע"ז עצמה וכבר נעבדה. אבל לא כדין תקרובות. ונ"מ דיש לה ביטול. והיינו לפי דלא הוה כעין זריקה המשתברת אינו נאסר מדין תקרובות. ומשמע דהוא הדין בכל הנהו בעי דווקא תקרובות כעין זריקה המשתברת. ולא דההכנסה לחודה אוסרת אלא דכשנמצא לפניו תלינן דנעשה בה כבר תקרובות כעין פנים וכמש"כ לעיל בשם הראשונים. ומשמע דגם בדבר הקרב למזבח היינו ג"כ דתלינן דנעשה בה זריקה המשתברת. או הקטרה כדברי הר"ן וצע"ג:

ועט"ז סק"ה שהביא דברי הדרישה דהוה"ד בשר חיות ועופות דינן כקרב לגבי מזבח. והשיג עליו דמנלי' הא. ובסתפל"ס כ' ראי' משוחט בהמת בע"מ למרקוליס דמסיק בש"ס דבדוקין שבעין דאינו מעכב לב"נ בבמה ודאי חייב. וחיות ועופות הא ג"כ כשירין בבמה ע"ש. ואין דבריו ברורין כלל דהא אין זה ראי' אלא דבכה"ג לא צריך עבודתה בכך. וחייב אפי' באין עבודתה בכך. אבל פשוט דלזה לא הוצרכנו לראי'. דהוא פשוט שם בהדיא. דהא אפי' רבנן דפטרי התם בחגב. משמע בהדיא דדווקא חגב. אבל בחיות ועופות ודאי חייב. וכן פירש"י בהדיא אהא דאמר לא דכו"ע בעינן כעין פנים ופירש"י מידי דמי לזביחה כגון חי' ועוף ע"ש. והכי משמע נמי ממתני' דפרכילי ענבים ועטרות של שבלין דבבצרן מתחי' לכך כדמוקי בש"ס מיהו ודאי אסור. ומשמע דקאי מתני' אמרקוליס דאין דרך עבודתה בהקרבה [וכמבואר שם בהא דר"א מניין לשוחט בהמה למרקוליס ע"ש] הרי דאפי' אין עבודתה בכך מ"מ בכעין זריקה ומידי דהקרבה ודאי מיתסר. ואפי' אינו ממש דבר הקרב בפנים. דהא פרכילי ענבים אינן קריבין וע' ר"ן. אמנם משמעות הדרי' דקאי נמי על דברי הטור דגם בהני הוא ג"כ דאפי' בהניח לפניו בעלמא בלא שום עבודה כעין פנים ג"כ נעשה תקרובות. ואפי' אינו דבר הקרב ממש בפנים. אלא מין הקרב. וזה ודאי צ"ע. ולכאו' סוגי' דפרכילי ענבים הנ"ל סותר זה בהדיא. דהא פריך שם דאמאי מיתסר הא ליכא כעין זריקה. ולא אמרינן דהוה מינא דשמנים וסלתות שהוא קרב לגבי מזבח. וסגי בהניח בעלמא. וע"כ דגם להטור אינו אלא בקרב ממש דווקא וצ"ע: ש"ך סק"ד כ' בישוב שי' הטור דס"ל דבחגב דהוה שחיטה ממש חייב אפי' אין עבודתו בכך. ליישב לפי"ז דיקשה ג"כ לשי' קושי' התו' דהקשו לפי שי' רש"י דא"כ לימא דכו"ע כרב

דבעבודתה בכך אסור. ופלוגתא דחגב באין עבודתו. והא דמחייב ר"י ה"ט דחגב שאני. דס"ל להטור כשי' האחרים בר"ן ושי' הראב"ד. דלענין חיובא אין נ"מ בזה ואפי' אין עבודתו ודאי חייב. וא"כ ע"כ רבנן דפטרי דלא כרב. ומה שפסק כר"י משום דרב ס"ל כוותי' [וער"ן דסוגיא דסנהדרין כרב]. וס"ל מסברא דבחגב מהני ודאי אפי' לאסור ע"ש. וזה דחוק מאוד שיכתוב הטור דין בפשי' מסברת עצמו. ולא יזכור כלל שהוא מסברת עצמו. וגם באמת אין שום הכרח לסברא זו כלל. ויותר הי' נראה בשי' הטור כמש"כ הריטב"א בשם הר"י בשי' רש"י דבמקל דאינה אלא דומה לשחי' בעי ודאי דווקא עבודתה בכך. אבל חגב דשחי' גמורה היא. ס"ל להש"ס דאפי' אין עבודתה בכך הוה כעבודתה. וא"כ לפ"מ דקיי"ל כרב ודאי דבחגב אסור אפי' אין עבודתו. והוא ישוב פשוט וברור אלא דבין לפי שי' הש"ך. ובין לפ"מ שכ' לפי דברי הריטב"א. ע"כ צ"ל דר"י דפטר התם שוחט בהמת בע"מ פליג אדרב. דזה ודאי דבהמה בע"מ עדיף משחיטת חגב. והנה זה דפסק כרב ולא וכר"י. אפשר ליישב משום סוגי' דסנהדרין וכמש"כ הר"ן. אבל זה צ"ע דהרא"ש הביא דברי ר"י ומשמע דס"ל לפסוק כוותי'. וא"כ לפי"ז לא קיי"ל כרב דלא כפסק הטור. ואין דרך הטור שלא להביא דעת אביו הרא"ש כלל וצ"ע:

וע"ש סק"ו ליישב מה שנתקשה הרבה בכ"מ בשי' הרמב"ם דפסק גם בחגב דווקא בעבודתו בכך. דשי' כשי' התו' דפלוגתא דחגב ג"כ בעבודתו בכך. ובאין עבודתו ודאי פטור. ובאמת בשביל ישוב שי' הש"ס יפה כ' גם בכ"מ דבאמת י"ל דדחויא בעלמא הוא. ואדרבה פלוגתייהו באין עבודתה ורב כרבנן. אלא דעיקר הקושי' הוא הא דפסק הרמב"ם בספת לה צואה ונסך לה עביט של מ"ר דחייב בסתם ולא חילק כלל. ומשמע אפי' אין עבודתו בכך. ואח"כ תיכף בחגב מחלק בזה דדווקא בעבודתה בכך. והרי הסברא פשוטה לחייב בחגב יותר מספת לה צואה. והוא תימה גדולה וע"ז לא יישב הש"ך כלל. ועכ"מ דמש"כ ליישב זה הוא לקוח מדברי הריטב"א באו"א קצת. לפי שי' הרמב"ם. אבל כבר כ' ע"ז שאינו נראה וצ"ע:

ס"ה כל דבר שכיוצא בו קרב לפנים כו' וכל שהוא חוץ למחיצה אם הוא דרך כבוד אסור משום נוי. כן הוא שי' רש"י דהאיסור משום נוי דתקרובות ליכא חוץ למחיצה וא"כ יש לה ביטול. והתו' הקשו ע"ז דהא גבי פעור ומרקוליס אמרינן דאפי' בחוץ ודבר שאינו של נוי אסור. ומשמע שהוא משום תקרובות. ודעתם דגם חוץ למחיצה האיסור משום תקרובות. ובכל כומ"ז דווקא בדבר של נוי ובפעור ומרקוליס אפי' אינו של נוי והכל משום תקרובות וא"כ אין לו ביטול. ואינו מובן לענ"ד הכרח שלהם מפעור ומרקוליס דהתם אמרינן דליכא עליי' תורת מחיצות כלל. ואפי' בחוץ הוה כלפנים מן המחיצות.

ומשו"ה שפיר הוה תקרובות גם בחוץ. אבל בכל כומ"ז חוץ למחיצה שפיר י"ל דליכא תקרובות ודוק:

שם ופעור ומרקוליס כל מה שמוצא כו' היינו נמי בקרב לפנים שבתחילת הסעיף. והנה שי' הרמב"ם דאפי' באינו קרב לגבי מזבח ודרך בזיון לפנים מן הקלקלין אסור ובפעור ומרקוליס אפי' בחוץ. והמחבר השמיט שי' זו. ואולי משום דלפי"ז ע"כ צריך לומר דהא דמצא בראשה מעות דמותר משום דהוה דרך בזיון. הוה דווקא חוץ לקלקלין. וצריך לדחוק ולפרש דקלקלין הוא מקום עבודתה ואינו אלא במקום אחד ולא כל שלפניה ואפי' בראשה אינו כלפנים מן הקלקלין והדוחק מבואר. וגם צ"ל לפי שי' הרמב"ם דהך מתני' דמצא בראשה מעות כו' הנ"ל. לא קאי אמרקוליס דבמרקוליס הא חוץ כפנים ולשיטתו הא אפי' במעות שאינו קרב לגבי מזבח אסור וע"כ דלא איירי במרקוליס [ואע"ג דגם להרמב"ם ע"כ מוכח דגם במרקוליס בעינן כעין פנים דהא בהדי' פריך בש"ס אבני מרקוליס במאי יאסרו. צ"ל דהיינו דהאבני' אינן אלא תקרובות ובעי כעין פנים:

אבל מעות כסות וכלים משמעות הש"ס לפי שי' הרמב"ם דודאי אסורין דכיון דהוה לנוי ולתשמיש נאסרו מדין תשמישין וע"כ מתני' דשרי לא איירי במרקוליס] ולכאורה משמע דקאי אמרקוליס דברישא שם. ואפ"ה מותר. וע"כ דלא אסרינן אלא בקרב לגבי המזבח. שוב ראיתי שנתעורר בזה הריטב"א ע"ש ועיין רמב"ם פ"ז ה"ג. דבהמה שהקריבה לעכומ"ז כולה אסורה העור והעצמות והפרש והוא מהש"ס (ד' לד) ויליף שם מלא ידבק בידך מאומה כו'. וראיתי מי שהקשה דהא תקרובות ילפינן בד' כ"ט מעגלה ערופה דכתיב בה כפרה כקדשים. והרי בקדשים קיי"ל דהעור מותר. ואינו מוכרח דלא איצטריך למילף אלא דהוה בכלל תקרובות והדר הוה בכלל חרם וכיון דהוה בכלל חרם כבר אמרה תורה לא ידבק בידך מאומה. והכי מחלק בהדיא בש"ס שם דעגלי עכומ"ז שאני מעולה ע"ש. ועוד נראה לענ"ד דבב"נ בבמה לשמים אינה טעונה הפשט וניתוח. דהא בבמה קטנה ג"כ איכא למ"ד דאינה טעונה הפשט. וקודם אוהל מועד משמע בריש חגיגה דאי עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראי' הוה. אינה טעונה הפשט. וכ"ש ב"נ בבמה שלהם. וא"כ כ"ש דמיתסר בשוחט לעכימ"ז כדמשמע בריש פר"י (ד' נ"א) ע"ש. ועי' בכ"מ שם שדקדק מלשון הרמב"ם דבפירש בפירוש שאינו עושה את כולה לעכומ"ז לא מיתסרא כולה. והוא פשוט מחולין (קכ"ח) גבי המשתחווה לחצי דלעת ע"ש: ס"ט נרות שמדליקין לפני אליל אם מכרם לישראל מותרים דכיון שכיבן לצורך עצמן זהו בטולם. עט"ז דהר"י בטור ס"ל דאם כיבן הכומר בידים אפי' לחזור ולהדליקן ומצאן ישראל מעצמו ג"כ מותר. דהכיבוי הוה ודאי ביטול והמחבר השמיט זה. ונראה בטעמו

דהנה מבואר לקמן (סי' קמ"ד) דעכום"ז שמכר אליל דמיו מותרין אבל אם מכר על דעת לחזור ולקנות בדמיו צרכי אליל אסורין הדמים. דהוה מוקצה לעכום"ז ע"ש. וא"כ הני נרות שכיבן הכומר אפי' נימא דבאמת הוה ביטול. מ"מ כיון דדעתו להחזיר ולהדליקן הרי ודאי דל"ג הני נרות מדמי עכום"ז שהקצן לעכום"ז. כיון דמעיקרא הוה אינהו גופיי' נוי עכום"ז. והשתא נמי הן מיוחדין לחזור ולהדליקן לנוי אליל ובודאי שהן אסורין משום מוקצה. והר"י שכתב להתיר בזה ע"כ דס"ל כשי' הרי"ף דלי"ל סברא זו שם. ומתיר בכ"ג אפי' בדעתו להקצות לצרכי אליל וע"ש. אבל לדידן דקיי"ל כשי' החולקין לאסור ע"כ דלא קיי"ל כאן כהר"י ודוק סי"ג שעוה כו' אסורים לנר מצוה כו' ע' רמב"ם פ"ג מאיסורי מזבח דפסק דהמשתחווה לקמה ועשאה סולת מותר למנחות כדחויא דהש"ס. ובפ"ד פסק דהמשתחווה לבהמה צמרה אסור לתכלת. וכ' הכ"מ דס"ל דדווקא חיטין ועשאן סלת. דנשתנה לגמרי הוה שינוי להתיר. אבל התכלת דלא נשתנה לגמרי ל"מ להתיר. ולכאורה קשה דהא קיי"ל גבי גזלן דצבעו הוה שינוי. אמנם בספרי על חו"מ סי' שנ"ד כ' ראי' דבפסולי מזבח בעי שינוי גדול יותר מגזלן. דהא גזל טלה ונעשה איל הוה שינוי בגזלן. ובאתנן ודאי ל"מ כדהוכחתי שם בראי' ברורה. ובזה מיושב קו' התו' בב"ק שם דלמ"ל קרא בגזלן דשינוי קונה ולא ילפינן מאתנן. דבאמת אתי קרא דמהני אפי' שינוי דל"מ באתנן. ולפי"ז כ"ש הכא בהכשר למצוה. דווקא שעוה לנר דלא הוה שינוי גמור יש להחמיר. אבל זיתים מתקרובות ועשאן שמן דהוה שינוי גמור זה ודאי כשר כמו באתנן שם. וכ"כ באו"ח סי"א דהמשתחווה לבהמה צמרה פסול לציצית. אבל המשתחווה לפשתן מחובר כשר לציצית דהוה שינוי גמור ע"ש ודוק סט"ו בהגה וי"א שאסור למכור לכל עכום"ז כו' וי"א דדווקא לכומרים אסור. נראה בטעם מחלוקתן שנחלקו בפירוש הא דאמרינן דאלפני דלפני לא מפקדינן. דבדכ"א כ' התו' דעיקר הפירוש היינו דלא חששו כ"כ לספיקא ע"ש. וא"כ בהני דודאי ימכרם לכומרים ודאי שיש לאסור. וכ"כ התו' בדי"ד ע"ב סוד"ה חצב בפירוש ע"ש. אבל בדט"ו ע"ב ד"ה לעכום"ז כ' בשם הר"א אהא דאסור למכור לישראל החשוד למכור לעכום"ז דהכא ל"א דאלפני דלפני לא מפקדינן. דדוקא במוכר לעכום"ז שימכור לתקרובות דהעכום"ז גופי' לא מיפקד אלפני עור שייך לומר דהוה לפני דלפני. אבל לישראל שהוא גופי' נמי מצווה אל"ע לא שייך לפני דלפני דהרי הוא מכשיל את הישראל שיעבור על לאו דלפ"ע ע"ש. הרי דס"ל דלא דההיתר שמא לא ימכור לתקרובות דבזה אין לחלוק בין ישראל לעכום"ז. אלא דההיתר דאפי' ימכור כיון דהעכום"ז שימכור לא מיפקד אל"ע ל"ח. וא"כ לפי"ז שפיר י"ל דאפילו בעכום"ז שמוכר בודאי לכומר נמי ל"ח וכשי' השני' ודוק:

סימן קמא

ס"א והי' ביד הצורה מקל כו' עט"ז וש"ך. והנה עיקר הדבר אי דווקא אנדרטי הוא תלוי בפירש"י ותו' בהא דא"ש באנדרטי שנינו. דרש"י פירש דאנדרטי הוה טפי סתמא לעכום"ז ומשו"ה אסר ר"מ בסתם. ורבנן ביש בידם כו'. והתו' הקשו ע"ז דמשמעות הש"ס בשבת דאנדרטי אדרבה שלא לעכום"ז. ופי' ר"ת להיפוך דאדרבה דמשו"ה מקילין רבנן ובעי דווקא יש בידם משום דאיירי באנדרטי. והנה הב"י כ' בתחילה דהרי"ף והרא"ש הביאו הא דאנדרטי לאשמעינן דאפילו באנדרטי אסור. והרמב"ם והטור שלא הזכירו זה משום דממילא משמע דבכ"ג אסור. והוא בדרך פי' ר"ת דאנדרטי הוה קולא. ואפ"ה ביש בידם בפתח מדינה אסור. ושאר צורות אפי' אין בידם. אבל אח"כ הביא דברי רי"ו דכ' דלשי' התו' אנדרטי של מלכים מותר אם לא שיש בידם כו' אבל הרמב"ם כ' דצורה אחרת מותר אפי' שיהי' בידם כו' וכ"נ מהרי"ף ע"ש. הרי שהרי"ו תפס להיפוך דשי' הרמב"ם והרי"ף כפירש"י דדווקא אנדרטי. והביא הב"י דברי הרמב"ם ופי' סברת רי"ו בשי' הרמב"ם. דאע"ג דלא הזכיר הרמב"ם אנדרטי ס"ל דעומדין על פתח מדינה מסתמא היינו אנדרטי ומסיים דגם הטור דכ' לקמן (ס"ד) דווקא צורת אדם. ע"כ היינו מאוקימתא דאנדרטי. ונראה דהוכחת הרי"ו לפרש כן. הוא מדלא אשמעינן הרמב"ם דשאר צורות אסור אפי' באין בידם כדמוכח לפיר"ת. ע"כ דס"ל דאדרבה כפירש"י דדווקא אנדרטי לאיסורא. אבל שאר צורות לעולם מותר. ועומדין על פתח מדינה היינו אנדרטי כפי' הב"י. וס"ל דה"נ משמע מהרי"ף דלא פי' ג"כ הך איסורא. דהיינו נמי כפירש"י דדווקא אנדרטי אסור. ולא שאר צורות אפי' יש בידם. ונראה שהב"י חזר בו והודה להרי"ו. שהרי סייע דבריו גם מדברי הטור שכ' בסמוך דווקא צורת אדם. אלא שיש קיצור בב"י שלא הביא פירש"י ותו' ולא נתבאר היטיב החילוק שמדבריו לדברי הרי"ו. אבל ברור כמש"כ. וא"כ הסכמת הפו' כפירש"י דדווקא אנדרטי. ולפי"ז פירוש לשון הרמב"ם ביד הצורה היינו דווקא אנדרטי. וא"כ גם כאן במחבר שהעתיק דברי הרמב"ם ולשונו בודאי מתפרש ג"כ דווקא צורת אדם וז"ב:

ס"ג וצורת דרקון מותר לעשותה ואסור להשהותה עש"ך וט"ז. והנה לשון הטור אסור למי שמוצאה להשהותה ומשמע דהיינו דאסורה בהנאה מחשש שמא נעבדה. וכ' הב"י דמדברי הרא"ש הי' נראה דכוונתו שאסור לישראל להשהות משום חשדא. אלא שהטור לא רצה לפרש כן דא"כ אסור ג"כ לעשות משום חשדא. ע"כ פירש דהיינו שאסור למוצא להשהות. פי' שאסורה בהנאה וטעונה ביעור כדין עכום"ז ע"ש. והנה צריך להבין מה דעת הב"י בזה בשי' הטור דהא ודאי ע"כ אסור ג"כ לישראל להשהות משום חשדא.

והרי בהדיא הביאו התו' דברי הבה"ג אהא דר"י דהיינו בצורת דרקון ע"ש ואכתי קשה היכי מותר לעשות. ואולי כוונתו למש"כ הדרישה דהא דטבעת שיש עליו חותם אסור להניחו היינו דווקא בתכשיטין שמפורסם אבל בצנעא מותר ול"ח בזה לחשדא. וי"ל דהא דמותר לעשותה היינו בצנעא. דבזה גם להשהות לא מיתסרי למה שמחלק הרא"ש דלהשהות אסור ע"כ פי' למוצא כנ"ל. והנה לעיקר דין הדרישה לכאורה הי' נראה כן מדברי התו' גבי חותמות שכ' בסוגיא זו וברה"ש דיש מחמירים שלא לחתום לעכום"ז צורת אדם כו' אלא א"כ מביא מעצמו. וכן לאסור החגורות שיש בהם צורת אדם כו'. ולכאורה למה בחותמות מותר במביא בעצמו ובחגורות מוכיח דבריהם שאוסרין אפי' עשוין כבר. וע"כ דבחגורות הוה מפורסם ואסור משום חשדא. אבל בחותמות דבצנעא ליכא איסור אלא במחתימו דאסור משום העשי' דאמירה לעכום"ז שבות אבל חשדא ליכא. אבל אין זו ראי' דיש לומר דבחותם על ש"ח דידוע דהוא חותם על החוב לא שייך חשדא כלל כיון דהוא ידוע שהוא חותם של אותו עכום"ז ועתיד ליטלה כשיפרע החוב. וכן נראה לי מדברי רש"י והר"ן בהדיא דאין לחלק בזה להתיר בצנעא דהנה פירשו בשנויא דהש"ס גבי ר"ג. דאבע"א דשל פרקים הוה. דהיינו דלא הי' מחברה אלא כשהעדים היו באים להעיד וכולי יומא לא חזי לה וליכא חשדא. ונראה דשיטת דהאבע"א קמא ס"ל דבנשיא לעולם ליכא חשדא. דתמיד שכיחי רבים גבי'. ואידך אבע"א ס"ל דכולי יומא איכא למיחוש. אל דכולי יומא הוה בפרקים. וא"כ משמע דדווקא לפי דהוה בפרקים. הא בל"ה הוה אסור אפילו בצנעא. דאי ל"ה לישני בפשיטות דכולי יומא הוה בצנעא. ואע"ג דלפי שי' הרא"ש והטור דהביאו לדינא איב"א דשל פרקים מותר. נראה לי שמפרשים פ"א דלא כרש"י והר"ן. אלא דהכוונה שאינו מחברה כלל בשעה שהוא מראה להעדים. אלא הי' מקריבן זל"ז ואינו מחברם כלל. ולא אסרה תורה אלא בעושה גוף שלם. ולא אירי כלל מחשדא. וא"כ אין מזה סתירה כלל לענין הך סברא דצנעא. מ"מ נראה לענ"ד דגם מהך תי' דהש"ס דנשיא שכיחי רבים גבי' יש להוכיח כן דהנה זה נראה ברור דעל שעת קבלת העדות גופי' ודאי לא הוצרך לומר דשכיחי רבים דהא פשוט דהוה ב"ד ועדים דאין רבים יותר מזה ועש"ך סוסקכ"ז. וע"כ דהכוונה אכולי יומא. ולישני דהוה כולי יומא בצנעא. וע"כ דצנעא ל"מ כלל ודלא כהדרישה וכן משמע בהדיא בס"ה בהגה ובש"ך שם סקכ"ט ע"ש. ומ"מ בש"ח משמע ודאי מדברי התו' הנ"ל דמותר. והא דאסר הרב היינו בש"ד דליכא הוכחה על מה שמשהה. ובזה יתיישב מש"כ הש"ך דהרב הוצרך להשמיענו דאפי' בחותם אסור להשהות ולכאו' מהיכי תיתי למיטעי ולפ"ד א"ש משום דמשמעות התו' להתיר כנ"ל והוצרך להשמיענו דזה דווקא בש"ח

כנ"ל. וקושי' הב"י לענין מותר לעשותה נראה ליישב כעין שכ' הר"ן אהא דחותמו בולט אסור להניחה ומותר לחתום בה. דהיכי יחתום כיון שאסור להניחה. ותי' דהיינו בשל עכומ"ז ע"ש. וה"נ כוונתו שמותר לעשות היינו דליכא איסור עשי' דאורייתא. ומותר ע"י עכומ"ז. דאי הוה איסור עשי'. הוה אמירה לעכומ"ז שבות. אבל משום חשדא ליכא אלא בעושה בעצמו ולא על ידי עכומ"ז וזה פשוט. וא"כ ודאי כוונת הרא"ש כפשוטו דאסור להשהות משום חשדא. וגם בכוונת הטור פשוט דאין הלשון אסור למוצא להשהותה מיושב כלל. וצריך להגי' "ולהשהותה" וכמו שהוא בקיצור פסקי הרא"ש. אסור למוצא. ואסור להשהותה. וא"כ גם כוונתו בלהשהות כפשוטו וז"ב. והרב כאן הך דאסור למוצא כבר כתב המחבר. והוא כתב הא שאסור להשהות ופשוט:

ומש"כ עוד הט"ז בשם הטור דאפילו בשוקעת אסור במוצא דיש לחוש שמא נעבדה. וכבר הביאו הש"ך בסק"י, ומסיק עליו דהרי"ו כ' די"א דווקא בבולטת וכ' שכן כ' בתוס' והנה בפירוש בתו' ליתא. אבל לענ"ד כוונתו כיון דהתו' הביאו דברי הבה"ג לפרש בש"ס בהא דחותמו בולט היינו בצורת דרקון ובדרקון שייך חשדא טפי ע"ש [ובאמת צ"ע דהא בצורת לבנות דר"ג נמי פריך לחשדא. ומשמע נמי דהיינו חשדא דעכומ"ז. ובאנדרטי דשף ויתיב כ' לתרץ משום דהוה אדם שלם. ולא יישבו הך דצורת לבנות. ואולי ס"ל דהתם חשדא דאיסור עשי' וצ"ע] וא"כ עכ"פ משמע דדווקא בבולטת שייך חשדא ולא בשוקעת ובודאי ע"כ דאין שכיח בזה לעובדן דאי הוה שכיחי לעבוד אפי' בשוקעת ודאי דהוה חיישינן לחשדא וכיון דל"ש שיהיו נעבדין ל"ח לנעבד. וכ"ש למש"כ הש"ך בסק"ח להוכיח מהש"ס דלחשדא חיישינן טפי דאפילו בצורת עיגול הלבנה דלא חיישינן לנעבד במוצא. אפ"ה חיישינן לחשדא להשהותה. וכ"ש בשוקעת דס"ל להתו' דליכא משום חשדא להשתותודאי דכ"ש דליכא למיחש במוצא. ובאמת הטור שכ' דנראה לו לאיסור מסברא צ"ע שי' בפירוש הש"ס. והרי הוא ג"כ הביא דברי הרמב"ן שכ' בפירוש דהך חילוק בין בולט לשוקע. היינו במקום חשדא דעכומ"ז. וע"כ דלא חיישינן שנעבדה כנ"ל. וביותר יש לתמוה על הב"י שכ' על הטור דטעמו ברור. וגבי המוצא כלים שם מקודם הביא דברי רי"ו להיפוך וצע"ג:

ט"ז סקי"ד ומו"ח ז"ל כ' בדעת הרמב"ן דמידי דעשייתן מה"ת ושהייתן מדרבנן אסור בשוקעת ובר"ן ז"ל כ' בהדיא דמותר בשוקע. ולא ידעתי מה זה. דהא לשי' זו ליכא הא דאסור בעשי' ומותר בשהי' מן התורה אלא חמה ולבנה כומ"ז שבמדור התחתון כמבואר שם. והרי אנן קיי"ל כשי' ר"ת דאיסור העשי' בהו הוה מן התורה אפי' בשוקעין לפי שנראין שקועין ברקיע. ופשוט דלא שייך לחלוק באיסור שהייתן בין בולט לשוקע.

דמ"ש כיון דאיסור עשייתן ג"כ מן התורה אפי' בשוקע א"כ גם באיסור שהיי' שלהם דהוא מדרבנן אין מקום לחלק בין בולט לשוקע וכדמוכח בהדיא בש"ס גבי הא דכריך והא ר"ג דיחיד הוה ע"ש. וע' תו' חולין ד"מ דרש"י פי' שם דחמה ולבנה וכל צבא השמים אינן מחוברין. ותו' פירשו שם דמחוברין הם וע' בר"ן. ונראה דהא דכ' להתיר אינו אלא בס"ד דתי' קמא. אבל לפי מה דמסיק באמת הכל אסור אפילו בשוקע. וכמש"כ הטור בשם הרמב"ן. וגם בשי' הרמב"ם כ' שם הר"ן בסמוך דכל הני אפי' שוקעין אסור כיון דהם נראין שוקעין וצריך עיון:

שם ס"ק י"ג ונראה דציור עדיף אפי' משוקעין דאין בציור שום ממש. והנה"ך השיג ע"ז. והנה באמת סברא זו כ' בהדיא התו' ביומא נ"ד ע"ש ועוד הוסיפו שם לכתוב גבי ציורים שבביהמ"ק דבמחובר בטלי הציורים לכותל ע"ש. אבל לולי דאיני כדאי לכאו' כ"ז צ"ע בסוגיא זו דא"כ למה דחיק גבי ר"ג דאחרים עשו לו ועי' בתו' דאע"ג דאמירה לעכומ"ז שבות משום המצוה שרי. והי"ל לעשות בציור או במחובר דליכא איסורא כלל וצ"ע:

ס"ד ואם הם להתלמד להבין ולהורות כולן מותרין. והרמב"ם השמיט זה ותמהו עליו. והנה נראה לי הוכחה מדברי התו' דיומא הנ"ל דהאריכו ליישב הא דאריות דכסא שלמה [לפ"מ דס"ל שם לאסור] די"ל דע"פ הדבור. ואע"ג דנביא אינו רשאי לחדש דבר. איתא בזה משום מגדר מילתא כדאמרינן במדרש דכשהיו באים עדים להעיד היו האריות שואגים והעדים מתיראים להעיד שקר. ולכאו' כיון דאיכא משום מגדר מילתא למה הצריכו לומר ע"פ הדבור הא מותר להתלמד ולהורות לכו"ע. ודוחק לומר דזה גופי' דיהי' מגדר מילתא צריך ע"פ הדבור וכעין שכ' התו' סו"פ הנחנקין גבי אלי' ע"ש. דהא ודאי דזה סברא פשוטה מעצמה. וגדולה מזה כ' הנה"ך גבי צורות שבמחזורים דיש בזה משום להבין ולהורות וע"כ דגם התו' ס"ל הכי דלא קיי"ל כהאי שנויא דלהתלמד שרי. ונראה דהמציאו זה מהא דרחב"ת בע"ז י"ח דאמרינן דנענש לשריפה משום דהוה הוגה השם באותיותיו. והוא סבר להתלמד שרי וע"ש ברש"י דבאמת לא שרינן הכא להתלמד דיש לחוש לכבוד המקום. ולא אמרינן הכי אלא בנטיעת קישואין דר"א ודמות צורות לבנות דר"ג. ואפשר דהרמב"ם סבר דבהא דדמות שמשי מרום נמי איכא משום כבוד המקום ולא שרינן לי' אלא בנטיעת קישואין לחוד ודוק:

שם בהגה ויש מתירין בשל רבים דליכא חשדא. בש"ס דמסיק בדר"ג דאחרים עשו לו ופריך והא ר"י דאחרים עשו לו וא"ל סמי עיני' דדין. ומשני התם בחותמו בולט ומשום חשדא. ופריך מאנדרטי דשף ויתיב בנהרדעא ומשני דרבים שאני. ופריך והא ר"ג יחיד הוה ומשני דשכיחי רבים גבי'. וכ' התו' דלישני דר"ג לא הוה בולט וכ' דבדמות לבנות

לא שייך בולט דגם ברקיע הם שוקעין וא"כ עיקר התי' דהתם משום חשדא ובר"ג הוה רבים לא שייך חשדא. וא"כ צריך להבין דלמה הזכיר כלל הא דבולט כיון דלפי האמת לא נ"מ מידי ולמה הוצרך לשנויי דבולט ואייתי נמי עליה בריי' כדתניא טבעת שחותמו בולט כו'. והנראה מדברי התו' בע"ז ורה"ש דה"פ דהמקשה (מדר"י) הוה סבר דחשדא היינו הוא משום איסור עשי'. והתרצן משני דאין החשד משום איסור עשי' אלא חותמו בולט והחשד הוא משום ע"ז. וכן פירש"י דהיינו משום חשד ע"ז. ולפי"ז צריך לומר דמעיקרא משום חשד איסור עשי'. לא מצי לשנויי דרבים שאני דבאיסור עשי' גם רבים חשידי. ומשני דהוא משום חשד ע"ז. ואהא רבים ל"ח. ולפ"ז נדחה דברי המג"א בסרמ"ד דכ' ראי' מכאן לענין איסור בקבולת. דרבים ל"ח. דאדרבה מוכח להיפוך דבאיסור לאו בעלמא ע"כ דגם רבים חשידי ול"א לא חשידי אלא בע"ז דווקא וזה מוכרח. ומיהו הר"ן מפרש דהמקשה הוה ס"ד דגם שהיי' אסור מדאורייי' ע"ש ואין ראי' לחילוק זה ולפי דברי התו' נדחה ראיי' הר"ן שם ודוק:

ס"ח חצר תבנית עזרה כו'. ובראש וקיצור נשמט חצר תבנית עזרה. ונראה דבכוונה השמיטו זה ודבר גדול יש לנו ללמוד מזה. דהנה לפמש"כ הש"ך גבי דמות ארבע פנים דאסור בין דמות שור ובין דמות כרוב ע"ש א"כ נראה פשוט דהוה"ד בעזרה אסור בין עזרה כחצר המשכן. ובין עזרת ישראל שבביהמ"ק. והנה חצר המשכן הי' מרובע מאה על חמשים. וכמבואר בעירובין כ"ג. וא"כ היכי קאמר שם ר"י בעירובין לענין אינו מוקף לדירה דאינו מותר יותר מבית סאתים כחצר המשכן וס"ל התם ר"י דבעי נמי דארכו פ"ש ברחבו ע"ש. דא"כ היינו ממש תבנית עזרה. וא"כ היקף כזה אסור לעשותו כלל ולא שייך תקנת חכמים ע"ז. ונראה פשוט דחצר אינו אסור אלא כשיש בו בית תבנית משכן אבל בל"ה לא הוה כלל תבנית עזרה. ואפי' נאמר דהיו מעמידין תחילה החצר לבד. מ"מ זה לא מיתסר. כמו דלא מיתסר במנורה של חמש קנים אע"ג דמתחילה ודאי היתה בת חמש קודם שעשו ז' אלא כיון דלא נשארה כך לא מיתסר וה"נ בחצר]. ולפי"ז שם דאיירי דאין בו בית דירה לא מיתסר. וא"כ הכא בחצר תבנית עזרה לא מיתסר אלא כשהי' בו תחילה בית תבנית משכן. וקמ"ל דהיכי דכבר עשו בית תבנית משכן. שוב אסור לעשות לו חצר בתבנית עזרה. ולכאורה היינו לעבור בשני איסורין. ומיהו אי אמרינן דהני תשמישי מקדש כשנעשה כבר שוב אין איסור להשהות. נ"מ כשכבר נעשה הבית בתבנית משכן דבשהי' אין איסור. בזה אסור לו לעשות לו חצר לבית הזה שיהי' בתבנית עזרה. אבל הר"ן הכריח דבזה אסור גם השהי' מן התורה ע"ש. וא"כ לא נצרכה אלא לשני איסורין כנ"ל. וא"כ הרא"ש והקיצור דאין דרכם לכתוב רק האסור והמותר.

ולא נחתו לאשמעינן מנין האיסורים. לא הוצרכו לכתוב זה דבל"ה אסור משום הבית שבתוכו ודוק:

שם שולחן תבנית שולחן. בשילהי חגיגה תנן דשולחן של מקדש מקבל טומאה ומפרש בגמרא דמשום הציפוי לא מיקרי כלי מתכות דרחמנא קרי' עץ. אלא דגלי קרא דהטהור מכלל שהוא טמא. ומקבל טומאה מדין כלי עץ ולא הוה עשוי לנחת כדר"ל דמגביהין אותו לעולי רגלים כו'. ושם לענין מזבחות אר"א דטהור שהן כקרקע ופירש הש"ס דרחמנא קרי' מזבח אדמה ואיתקוש מזבחות להדדי. וחכמים אמרו שם במתני' מפני שהן מצופין. ופי' חד לישנא דה"ק וחכמים מטמאין מפני שהן מצופין. ואידך לישנא פירש דלר"א קאמרי לי' מאי דעתיך [דבעית קרא לטהורי דהא כ"ע העשוי לנחת הוא] מפני שהן מצופין מיבטל בטל ציפוין. והתו' הקשו שם לר"א באמת למה צריך קרא לשולחן דהטהור מכלל שהוא טמא. דת"ל משום ציפוי. ואע"ג דרחמנא קרי' עץ. הא גבי מזבח אי לאו דה"ה כקרקע הוה מטמא [והתו' ס"ל דגם המזבחות קרוי עץ וערש"א שם וכן בל"ק שם דרבנן מטמאין משום הציפוי למ"ל קרא דהטהור גבי שולחן ותי' דבאמת הא דבשולחן טמא היינו משום הציפוי ומזבח ילפינן מיני'. ולכאו' הוא תמוה מאוד דהא בש"ס מפרש בהדיא משום דר"ל דמטלטלין אותו לעולי רגלים. והוה כ"ע המטלטל ולא משום הציפוי. וא"כ המזבח דאינו מטלטל הו"ל לטהורי. ולכאו' הי' נראה ליישב קושי' לר"א דהא בסוכה (ד"נ) פליגי רבי וריבר"י אי עושין כ"ש של עץ. ומפרש טעמא דמאן דמכשר דסבר דלמידין מאביב של משה דהי' של עץ. ואע"ג דאביב הוה א"א ס"ל דדנין אפשר משאי אפשר. ואידך לישנא מפרש דטעמי' משום דדריש ריבויא ומיעוטא. והנה ר"א ס"ל בהדיא ביבמות מ"ז דדנין דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין מפסח מצרים ואע"ג דא"א ראי' גדולה. וה"נ ס"ל לר"א דקרקע נגזלת בסוכה ל"א ובכ"ד ומפרשינן בשילהי ב"ק דטעמא דדריש בריבויאומיעוטא וא"כ לדידי' ודאי כשר כ"ש של עץ. ומשמע דכשר אפי' בלא ציפוי כלל. ואינו אלא כ"ע בעלמא ומשו"ה בעי קרא דאפ"ה טמא [ובזה יתיישב היטיב במנחות כ"ט דריבר"י יליף דמנורה של אש הראה הקב"ה למשה מבתבניתם. ולעיל שם בסמוך יליף ממנורה הטהורה שירדה מעשי' ממקום טהרה. וי"ל דמשו"ה לא יליף ריבר"י מהא. דהא פריך שם דא"כ השולחן הטהור ה"נ ומשני דאיצטריך הטהור מכלל שהוא טמא דמ"ט וכדר"ל אבל במנורה לי"ל הכי דהא הוה דמתכות. ומשמעות הש"ס דהא אי הוה של עץ הוה נמי עשוי לנחת [וכדתניא בבריי' דבסוף חגיגה שם] וא"כ ר"י בר"י בסוכה שם וברה"ש כ"ד דס"ל דמנורה של עץ כשר וא"כ י"ל דגם במנורה דרשינן הטהור מכלל שהוא טמא. ולא מצי למילף

מהתם ודוק]. אבל אחר העיון לא נראה לי אלא דבשולחן ומזבח דכתיב בהו ציפוי בהני כו"ע מודו דבעי דווקא מתכת. וביותר דאפי' כולם זהב פסול דבעי דווקא ציפוי. ואין ציפוי אלא מתכת ע"ג עץ. וראי' לדבר דאמר התם דת"ח אין אור גיהנם שולטת בהם ק"ו ממזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב אין האור שולטת בו ת"ח לא כ"ש. והנה מוכח מהך ק"ו דזה הוה מעשה נס דאי הוה בטבע הא לא שייך ק"ו. וכדהביאו התוס' מהתנחומא ע"ש. והנה בבנין הבית של שלמה שלא הי' זהב נחשב מאומה. א"כ הא קיי"ל בכ"ד דאין סומכין על הנס. וכמש"א בירושלמי ריש יומא גבי כה"ג ע"ש ובכ"ד. ולמה לא עשאו כולו זהב. וע"כ דכך מצוותו שיהי' דווקא של עץ מצופה. וא"כ כ"ש דפסול בכולו עץ לכו"ע ובעי דווקא ציפוי. ואפשר ליישב קושי' בד"א דהנה לשון המשנה גבי מזבחות מפני שהן כקרקע. ובגמ' מפרש דרחמנא קרי לי' מזבח אדמה ולכאו' לשון שהוא כקרקע לא משמע כן. אלא דבעצמו ה"ה כקרקע והנראה דלכאו' קשה הא דדריש לי' להאי קרא דקרי לי' מזבח אדמה הא בזבחים נ"ח דריש מיני' שיהא מחובר באדמה ע"ש ודוחק לומר דתרתי ש"מ. ע"כ נראה דגם הכא כוונת הש"ס אההיא דרשא. אלא דר"א לטעמי' דס"ל בב"ב ס"ה דתלוש ולבסוף חברו ה"ה כקרקע לענין ק"ט ומשו"ה כיון דבעי דווקא שיהא מחובר לאדמה א"כ מן הדין ה"ה כקרקע. וא"ש לשון המשנה מפני שהוא כקרקע. והשתא א"ש דרבנן האי קרא דר"א מאי דרשי בי'. דקרא ודאי דרשי כו"ע דבעי מחובר אלא דרבנן לטעמיי' דס"ל התם דתלוש ולבסוף חברו ה"ה כתלוש וזה נכון. וא"כ אין כאן קרא יתורא כלל למזבח. וא"כ ליכא למידק מהכא כלל דהא בלאו הך סברא דכקרקע הוה טמא משום הציפוי. דשפיר י"ל דאע"ג דבל"ה האמת הוא דהכא דגלי קרא דקרוי עץ לא מטמא משום הציפוי. מ"מ שפיר נקט גם הך טעמא כיון דבאמת משום הך טעמא לחוד נמי טהור לר"א לשי' כמו בדף של נחתומין בב"ב שם ודוק. ומ"מ כ"ז לר"א. אבל לרבנן לל"ק דס"ל דטמא. ודאי משמע דס"ל דציפוי טמא. וע"כ אין לנו אלא תי' התו' דס"ל דבאמת הא דילפינן דטמא מהטהור מכלל שהוא טמא הוא משום הציפוי ובאמת ילפינן גם מזבח מיני'. ומה שהקשינו דהא בסוגיא מפורש בהדיא שהוא משום דמטלטל כדר"ל. מצאתי ברש"א שכ' דס"ל דהסוגי' דלעיל הוה לל"ב. דהאי לישנא סבר שהוא משום שמטלטל ומשו"ה באמת במזבח דאינו מטלטל טהור ול"ק ס"ל דגלי קרא דאע"ג דקרוי עץ אפ"ה אזלינן בתר ציפוי כמו בכ"ד. וא"כ גם במזבח דאינו מטלטל טמא כדין כ"מ. וזה מוכרח וא"כ גם בדר"א י"ל כן דמשו"ה בעי קרא במזבח. דבלא קרא הוה טמא. משום דס"ל דהא דשולחן טמא הוא משום דאזלינן בתר ציפוי. והוה כ"מ. וגם במזבח הוה טמא משום זה ומשו"ה בעי קרא לטהר: אלא דצריך להבין לפי"ז

דא"כ למאי הלכתא קרי' רחמנא עץ. וגלי קרא דאפ"ה הוה כדין כ"מ. ודינו ג"כ כמו בש"ד דאזלינן בתר ציפוי. דלא ליכתוב לא ו' ולא ה'. ע"כ נראה לענ"ד דלענין הך דינא דהכא קרי' רחמנא עץ. דשולחן אסור לעשות בתבנית של משכן אפי' של עץ. ולא אמרינן דלא מיתסר אלא דווקא מצופה מתכת כדין מנורה. אלא דהכא בתבנית שולחן. אפי' של עץ בעלמא אסור. וכ"נ מדיקדוק לשון הפו' דבמנורה כ' של שבעה ולא יעשה אפי' שאר מתכת. ומשמע דהא עץ מותר. אבל בשולחן כ' סתם כמו בבית אכסדרה וחצר. דמשמע ודאי דמכל מילי אסור וצ"ע סימן קמב ס"א אבל מותר להנות משלהבתה בש"ס מפרש משום דעכומ"ז מאיס ובדיל מיני'. וכ' הח"י דלפ"ז בחמץ דלא בדילי מיני' אסור שלהבתו. ולענ"ד צ"ע דהא מבואר שם בבריי' דמודר הנאה מותר בשלהבתו. ובודאי דגם נדר לא בדיל מיני' וכן מוכח בתו' ריש פסחים. ואע"ג דזה יש לדחות דה"נ מצינו בנדרים דל"ח שהקילו במודר הנאה להשקותו כוס בית האבל וע"כ דהתם שאני דאזלינן בתר אומדנא כמו שפי' הראשונים. מ"מ נראה עיקר דדווקא בהקדש ובעכומ"ז דחמיר איסורי' הו"ל למיסר ומשו"ה איצטרך לפרושי דאפ"ה הקילו בעכומ"ז משום דמאיס אבל בכל האיסורים בל"ה לא החמירו כ"כ ולא מיתסר שלהבת. וכה"ג כ' התו' במעילה י"ד ע"ש: ס"ב ואם היתה בהמה מסוכנת אסורה. עש"ך דמזה מוכח דכולה אסורה ול"מ הולכת הנאת דמי סכין. והנה הרא"ש בחולין כ' דמסתבר דלא מיתסר בדיעבד וכ' ראי' מהא דאין זורעין תחתי' דלא קתני ואם זרע אסור. וע' מש"כ בזה בס"י. ונראה לי בהבנת דמיונו בדרך זה. דבאמת הנאת המסוכנת אינו משום דמפקיע מינה איסור אבר מה"ח דאיסור אבמה"ח הוה פקע גם במיתתה. אלא דההנאה הוא שמצילה שלא תחול עלי' איסור נבלה. וזהו שמדמה לצל אשירה דס"ל בטעם הדבר דאינו אוסר משום דזה לא חשיב אלא כמבריח ארי מנכסי חבירו. וכדקיי"ל גבי מודר הנאה דשרי לשקול לו שקלו דלא הוה אלא מבריח ארי. וה"נ אינו אלא כמבריח שלא יכנה שרב ושמש וזה לא חשיב הנאה בדיעבד כמו התם במודר הנאה. וה"נ בסכין שאינו אלא מונע מלחול איסור נבילה אינו אלא מבריח ארי ולא מיתסר בדיעבד ודוק וע' תו' רי"פ כי"צ דכ' בשם ר"י דאפי' איסור דיש שבח עצים בפת אינו אלא מדרבנן ע"ש דהתו' כ' דזה דוחק. ולכאו' קשה ע"ז מרי"פ כ"ש דאמר שם למ"ד דלרבנן דשרי אפי' באבוקה כנגדו עצים דאיסורא דאסר רחמנא המ"ל ע"ש דלמ"ד יש שבח עצים בפת היינו מן התורה. אבל לענ"ד אע"פ שאסור להנות לכתחילה מן התורה מ"מ כשאפה כבר שוב בטל ההנאה והוא מותר מ"ה. ויש הוכחה ברורה לחילוק זה מהא (דדמ"ח) שם גבי הואיל דאייתי התם בריי' דהמבשל גיד הנשה בחלב ביו"ט לוקה חמש ובעי לאוקמי בגיד הנשה של נבילה, ופריך על זה מבריי'

דר"א דתני שתים על אכילתו ושלש על בישולו ואי איתא שלש על אכילתו מיבעיא ליה. ואסיק דעייל עצי אשירה ע"ש. ואי ס"ד דדבר המתבשל בעצי אשירה אסור מדאורייי. א"כ השתא נמי הוה שלש על אכילתו. וע"כ דאע"ג דודאי שאסור לבשל מן התורה בעצי אשירה. מ"מ כשנתבשל כבר אין לאסור המתבשל מן התורה ואין האיסור אלא מדרבנן. ונראה הטעם משום דכשנתבשל כבר נתבטל האי' בההיתר. ול"ג מכל תערובו' דעלמא וז"ב. ובזה מיושב מה שהקשו התו' דזה דוחק די"ל דודאי לבשל לכתחי' בעצי אי' הוא אסור מן התורה. אלא שיאסר המתבשל זה אינו מן התורה לפי שכבר נתבטל האיסור ולפי"ז נראה בכאן דאף במסוכנת. אם הוליך הנאת דמי הסכין. יש לסמוך בזה אשי' הרא"ש בצירוף שי' רש"י ודעמי' דס"ל דאפי' בפת ובבגד שרי בהולכת הנאת דמי העצים והכרכור כיון דכל האיסור אינו אלא מדרבנן וצ"ע:

ס"ד אפה בו את הפת בעוד שהאבוקה כנגדה אסור כו'. האחרוני' האריכו בזה דהא בעכומ"ז דליכא קולא דקלי אי' דהרי אפי' אפרה אסור. א"כ אין לחלק בין גחלים לאבוקה כנגדה. וע' ש"ך סוסק"י דכ' דאפשר לפרש דנהי דבעכומ"ז גם האפר אסור מ"מ לא חשיב לאסור בזה וזה גורם [ודווקא אבוקה עדיף מזוז"ג וכדאמרינן בפסחים אימור דשמעינן לרבי יש שבח עצים בפת זוז"ג מי שמעת לי' ע"ש. אבל בגחלים לא עדיף מזוז"ג דעלמא] ותמיהני דמה לנו לכל האריכות הזה הרי כבר באר זה בפירוש הר"ן במתני' דסופ"ג דע"ז דדווקא אבוקה כנגדה עדיף אבל גחלים דקלי איסורא לא ושרי מכח זוז"ג והובא בפירוש בט"ז בקצרה ע"ש. ותמוה מאוד שלא הרגיש הט"ז בדבר פשוט ומבואר בפירוש. ובאמת לכאו' יש כאן מקום עיון לפי הירושלמי שהביאו התו' רי"פ כי"צ (דע"ה) ד"ה גרפו. דכשהפסח נצלה בתנור הרי חום התנור מסייע. ותי' דאינו אלא מצרף חום האש שלא יתפזר ע"ש. וא"כ י"ל דנהי דמבואר בש"ס דבתנור חדש ועצים דהיתר מיקרי גם התנור גורם איסור דזה גופה חשיב גורם שמסייע שלא יתפזר החום. אבל בתנור ישן דהוא אינו אלא מחזיק את החום מנלן דמיקרי כלל בשביל זה זוז"ג להתיר דהא אין כאן אלא חום איסור. והנראה דכח החמימות בעצם. באמת לא עדיף משלהבת דמבואר בס"א דשלהבת של עכומ"ז מותרת. אלא דבקשורה בגחלת הוא דאסור. וכיון דבלא התנור לא הי' החמימות עומד אלא בכח התנור א"כ זה גופה מיקרי זוז"ג דהגחלים דאיסור והתנור דהיתר הם גורמים להחמימות ודוק:

ש"ך סקט"ז ובעט"ז כ' ובצריכין לאמן הואיל ולא יכול לקחם אלא א"כ נהנה מן האשירה לעלות עליו נחשבים כגידולי אשירה. ול"י למה דחק עצמו בחנם דהא אפי' בהתזה בקנה אסור ולענ"ד פשוט כיון שכ' העט"ז דנחשבים גידולי אשירה ודאי דאסור ג"כ אפי'

להתיז בקנה. ומה שדחק פשוט דכ"כ לישב בזה קושי' הכ"מ דלפי"ז אפי' כשאין צריכים לאמם. הרי כבר נאסרו בשעה שהיו צריכים כגידולי אשירה והיכי שרו אח"כ. וע"כ צ"ל דלא אסרו את האפרוחים איסור עולם. אלא דבאותה שעה שנטלם כשהוא צריך להנאת האילן אסרו על הנהנה באותה שעה. ואח"כ פקע איסוריי' כדברי הלבוש. והנה התו' בע"ז מ"ב כ' בפשי' דבצריכין גזרו שלא יעלה על האשירה דחייס עלייהו שלא יפלו [ורש"י כ' שם כעין פירוש הראב"ד] ולפי פי' התו' א"ש בפשי' מה דשרו אח"כ דליכא גזירה. אלא לפי שלא הזכיר הש"ס לשון גזי' משמע בסתימות לפי שנחשבין כאילן. ע"כ הכניס העט"ז טעם התו' בתוך טעם רש"י והראב"ד. דכיון שצריך לעלות באילן חשיב כגידולים. וא"כ בודאי אסור אפי' בהתזה. ומשתמע נמי שאח"כ שאינו צריך ליכא גזירה ושפיר שרי ודבריו זהב מזוקק:

ס"ט אסור לישב בצלה. והרמב"ם התיר צל הענפים והעלים והמפרשים תפסו בכוונתו דס"ל דזה פירוש צל צילה בש"ס וס"ל להיתר. ותמהו עליו דהירו' מפרש בהדיא כפירש"י. וגם למה פסק בזה להיתר כיון דבחד לישנא אסור בהדיא. ולאידך לישנא ג"כ מסיק די"ל דאסור ע"ש. ולענ"ד המעיין בפי' המשנה יראה דמשמעות לשונו דבצילה משמע לי' דווקא גוף האילן ולא הענפים ע"ש. וכן נראה לשון הש"ס צל קומתה וצל צילה ולא אמר צל עצמה וצל צילה. משמע דהיינו קומת האילן עצמו. ונראה לשי' דאע"ג דגם צל צילה אסור צל הענפים גרע טפי ובסו"פ דם הנדה מבואר דאוהל הענפים לא הוה אוהל מדאורייי' וער"ש פ"ח דטהרות הרי דאינן תכופין וסמוכין זה לזה. וא"כ גם הצל אינו חשיב הנאה וצ"ע:

שם בהגה אבל לעבור בצלה בכל ענין שרי. ער"ן דאינו אלא דשרי אפי' ביש לו דרך אחר אבל מ"מ דווקא בלא קא מיכוין ואף שכ' שם להסתפק דבכה"ג לא חשיב הנאה כלל אבל לא כ' בפשי' להתיר ע"ש:

סי"א מותר ליטע תחת האשירה ירקות. בש"ך סקכ"ה בשם הר"ן דאע"ג דזוז"ג לכתחי' אסור הכא מותר דהוה הנאה דממילא ע"ש. הנה לפי דברי הרא"ש חולין שהזכרתי בריהס"י דאפי' לרבנן דס"ל לאסור ליטע תחתי' דזה וזה גורם אסור מ"מ בהך הנאה ליכא איסור דדיעבד ע"ש. וא"כ איסור זה קיל טפי מכל זוז"ג. וא"כ בפשי' שפיר י"ל דלדידן דקיי"ל כמאן דמיקל בכל זוז"ג דעלמא שפיר ס"ל הכא דמותר אפי' לכתחי'. אלא דשי' הרמב"ן הובא בר"ן דס"ל דלרבנן אסור אפי' בדיעבד וע"ש בר"ן דהרמב"ן ס"ל דבזה ליכא זוז"ג ובאמת גם לדינא אסור אפי' בדיעבד ע"ש:

סי"ג אילנות שנוטעין לפני עכומ"ז ל"ג מנוי. ובט"ז בשם הרשב"א דס"ל דלא הוה נוי. ונראה לי דשי' רש"י ותו' ג"כ כוותי' בע"ז דט"ז ד"ה בימסאות דבימה הוה משמש משמשי עכומ"ז וזה לא מיתסר והיינו כדאמרינן בסוף מגילה גבי תשמישי קדושה דתשמיש דתשמיש אינו נאסר. והתו' לא הקשו שם עליו אלא דלכתחי' אסור לבנות אפי' תשמיש דתשמיש ע"ש. ובסי' הסמוך ס"ב אבל בונה הוא את הטרקלין כו'. וא"כ הני אילנות הנטועין לפני פתחי בתי עכומ"ז כמבואר בבדה"ב. ודאי לא עדיפי מתשמיש דתשמיש. ואפי' הנטועין לפני עכומ"ז עצמה לכאו' משמע בסמוך סי' קמ"ה ס"י דלא שייך על זה שם נוי. אלא דכשיש ע"ז תחתי' זה הוה תשמיש. אבל לפניו בעלמא לא שייך על זה דין נוי. ואפשר דמ"מ מדרבנן מיהו מיתסר וכמשמעות הש"ס גבי מרחץ של אפרודיטי דאמרינן התם נהי דאתסורי לא מיתסר נוי מיהו הוה ופי' בתו' דאסור מדרבנן ע"ש אבל בכה"ג דלפני הבית ודאי לא חשיב לאסור גם כנוי מדרבנן כיון דאינו אלא תשמיש דתשמיש. דמי עדיפי מבימות דלעיל וצ"ע:

סימן קמג

ס"א מי שהי' ביתו סמוך לבית אלילים ונפל אסור לבנותו כו' בש"ס דקא מהני לעכומ"ז ובתו' די"ג הקשו לר"ל דס"ל גבי מכס שם דמהנה שרי והא הכא אסור ובהגהות הגרע"א כ' על לשון התו' [דנקטי מפירכת הש"ס] די"ל דסוגיא דשם כר"י. ולכאו' התו' לא נקטי לשון הסוגיא אלא כדי לפרש דהטעם משום מהנה. אבל באמת מגוף המשנה ג"כ קשה. דהא ודאי נמי לא עדיף ממהנה. ואע"ג דאמרינן התם דר"נ ודאי סבר דמהנה אסור. אלא דר"ל סבר דפליגי עליו רבנן. מ"מ שפיר קשי' ממתני' דהא ר"ל אמרה התם אמתני' אמנם לולי ד"ק איני מבין כלל דהיכי ס"ד דר"ל סבר דמהנה מותר דהשתא מצווין אנו אבד תאבדון כ"ש דאסור להנות. וכדפרכינן בדכ"ו השתא מורידין. לא מעלין מיבעיא ע"ש. ע"כ נראה בפשי' דכי היכי דאמרינן בדף י"ד דכולן מוכרין להם חבילה. דאלפני דלפני לא מפקדינן. והא התם מהנה נמי הוה. אלא כיון דאינו נותן ביד המקריב גופי'. לא מיקרי מהנה. וה"נ גבי מכס כיון דאינו דבר המקריב גופא אלא דאח"כ יקנו בהן צרכי אליל. זה ס"ל לר"ל דלא חשיב מהנה. אבל מהנה לאליל גופא ודאי ליכא למ"ד דשרי. ואף דמהתם יש לחלק דהתם הקונה קונה במעותיו והמוכר אינו עושה אלא איקרובי בעלמא י"ל דבכה"ג לא חשיב מהנה. אבל הכא הרי זה הישראל נותן מעותיו ומרויח. וחילוק זה מצינו בתשמיש קדושה באו"ח סי' קנ"ג דאע"ג דהזמנה לאו מילתא היינו בעיקר גוף הדבר. אבל במעות ודאי נתפס בנדר ע"ש בט"ז ומג"א. מ"מ כאן אין לחלק

בזה דהא מבואר בס"ב דתשמיש דתשמיש מותר לכתחי' ולא חשיב מהנה. אע"ג דודאי סופו להנות לעכו"ם [ובודאי דזה אין שייך לדמות לתשמישי קדושה שם כמובן]. וע"כ כל שאינו במעשה זו גופה הנאה לאליל לא שייך למיתסר. ובאמת קרוב בעיני דאפי' לר"י דקיי"ל כותי' דאסור אינו מדאוריי' אלא איסורא דרבנן וצ"ע:

ועש"ך שכ' להשיג על הב"ח והאריך דאפי' אין הבית גופי' נעבד אסור ול"י מאי נסתפק להו דהא משנה מפורשת מבוארת בסי' קמ"ה דבית שמכניסין בתוכו עכומ"ז אסורה דהוה תשמישי עכומ"ז ובודאי אסור מדאורייתא לעשות תשמיש עכומ"ז. והא דשרי לבנות הטרקלין שהכיפה בתוכו משמעות הפו' דהכיפה הוה בנין שמכניסין בתוכו האליל וא"כ בית השני ודאי הוה תשמיש דתשמיש. ולשי' התו' דגרסי שם דימסאות ומרחצאות. נראה בפשי' כיון דאמרינן לקמן מ"ד גבי מרחץ של אפרודיטי דאין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא אפרודיטי נוי למרחץ. וא"כ כל הבנין אינו כלל תשמיש לעכומ"ז. ומשו"ה ודאי שרי. ותמיהני על הגר"א ז"ל שנתקשה בזה לשי' התו' ע"ש שם כיצד יעשה כונס לתוך שלו ובונה. וגי' שלנו ד"א. והרמב"ם השמיט זה. ונראה דס"ל להרמב"ם דודאי אין שום סברא לקבוע שיעור להרחיק ד"א אלא דהשיעור כ"ז שלא יהנה בזה לאליל ואי משום דצריך להרחיק מאליל ד"א. הא קיי"ל דבגוזלת את הרבים מותר. וכ"ש גוזלת את היחיד:

וכמו שהי' מותר כותל הראשון] ע"כ מפרש דהא דנקט ד"א דהוא רבותא דהא קיי"ל בב"ב פרק ל"י דצריך להרחיק כותל מכותלו של חבירו ארבע אמות דמעלי לה דושא. וא"כ הו"א דהכא אסור דמהנה לעכומ"ז. ואע"ג דעביד לי' ביה"כ או שממלא בקוצים מ"מ בודאי איכא דושא קצת וקמ"ל דזה לא מיתסר דאיהו אדעתי' דנפשי' עביד והנאה ממילא אתי מדושא דאינשי. ועוד דהא ישראל לא אזלי התם בתוך ד"א אלא עכומ"ז ואינהו הוא דמהנהו לנפשיי'. והרמב"ם כלל זה בתוך סתם לשון כונס לתוך שלו וכבר ידעינן זה ממילא. אלא דהתנא דרך להשמיענו בקצור אגב אורחא אע"ג דכבר תני לה בדוכתא ודוק: שם הי' הכותל שלו ושל עכומ"ז שלו מותר כו' [ובהגה ואם אינו מכיר הכל אסור] הנה בר"ן מפקפק בהיתר זה. דכיון דהכל לשותפות ל"מ מכיר. ובאמת ברמב"ם [בלא לשון ההגה שהוא מהטור] י"ל דכוונתו שמותר. דהיינו למכור חלקו לעכומ"ז בכ"מ שהוא וכמו שסיים הרב. וזה ודאי מותר כדין תערובות חבית בחבית דקיי"ל דאפי' יי"נ דאוריי' מותר למכור חוץ מדמי איסור. אבל מדברי הטור נראה דמתיר לגמרי. ונראה דהר"ן אינו מפקפק אלא בשותפות גמורה בסתם דבזה ודאי י"ל דאין ברירה ובודאי הכל אסור. אבל הטור קאי בהי' צד הישראל בנוי תחילה בבנין בפני עצמו לבדו ואח"כ

נסמכה לו הכותל של העכומ"ז שעשאה אליל בבנין בפ"ע דבזה במכיר ודאי ליכא שום חשש לכו"ע וז"ב:

ונראה לענ"ד לדינא אפי' הי' תחילה בשותפות ואח"כ עשה העכומ"ז את חלקו כו"ם דבידוע שחלק הישראל הוא רוב כנגד הכו"ם דמדאו' ודאי בטיל ברובא. אלא דבדבר חשוב מחמירין דאוסר בכ"ש. בזה כיון דהוה איסור דרבנן קיי"ל דבדרבנן יש ברירה. וא"כ רשאי לחלק עם העכומ"ז וחלקו מותר דיש ברירה. ובזה א"ש בדמ"ד גבי ר"י דאייתי ראי' דשרי זורה לרוח מוכתת את נחש הנחושת. ורבנן דחו לה דהתם מדינא הוה דמשה ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולכאו' הרי ר"י ס"ל נמי בהדיא ביבמות פ"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ואמאי מייתי מהתם. וי"ל דאזלי לשי'. דהנה לכאו' י"ל דהא הוה מיורשי משה יונתן בן גרשון דהוה כהן לשבט הדני עד גלות הארץ. וא"כ כמו דאמרינן גבי אשירה דמדפלחו ישראל לעכומ"ז גלי דעתיי' דניחא להו. ונאסרו במה שעבדו הכנענים. וה"נ אסרו עובדי נחש הנחושת חלקו של יונתן דגלי דעתי' דניחא לי'. ואף דמבואר ברסקל"ט דלבינה אחרת לא אמרינן גלי דעתיי' הכא גבי נחש הנחושת דטעו רוב ישראל ודאי דגם איהו ניחא לי' ועדיף טפי מפסל מיכה. ומיהו י"ל כיון דיורשי משה רבים כמבואר בריש ברכות א"כ מן התורה חלקו בטל ברוב. ואפי' אם יגיע לחלקו דבר חשוב ומדרבנן לא בטל בדרבנן יש ברירה וחלקו לעצמו הוה משהו בעלמא ול"ח לי' קרא. והשתא א"ש דר"י לשי' דס"ל בעירובין דל"ז דבעיקרו דאוריי' אפי' בדרבנן אין ברירה כדאית לי' גבי אגודה של ירק וע"ש בתו' וא"כ לשי' חלקו הוא אוסר הכל. ומשו"ה אייתי שפיר ראי' מינה ודוק:

ס"ב ואם עבר ובנה אפי' כומ"ז עצמה שכרו מותר. עש"ך שהאריך ליישב דהרי"ף שהשמיטה לא ס"ל להתיר בעכומ"ז עצמה והאריך ליישב טעמו. ובשעה"מ הקשה דהא קיי"ל לעיל סי' קל"ג גבי יי"נ בשם הרשב"א דהעביר לי מאה חביות בחמשים פרוטות ונמצא חבית אחת של יי"נ בתוכם. כיון דלא הוה שכרו של היי"נ פרוטה. לא מיתסר. וה"נ מכוש אחרון לית בי' שוה פרוטה. והאריך ליישב ע"פ דיקדוק לשון רש"י דבפרוטה אחרונה אמרינן אין לשכירות אלא לבסוף. והוה כל הפרוטה אסורה ע"ש באריכות ולכאו' לא הועיל בזה כלום. דהא באמת בע"ז גם פחות מש"פ אסור וע' מש"כ רסקכ"ג. אלא דכבר באר שם הר"ן בשם הרשב"א דהיינו טעמא כיון דעד מכוש אחרון לא מיתסרא אין העכומ"ז מקפיד אמכוש אחרון. וכבר בארתי בסי' קל"ג דהכי פרושא דמן הדין לא הי' התערובות של הפרוטה אוסרת הכל דיכול למכור כולו חוץ מדמי איסור שבו כדין תערובות חבית בחבית אלא היכי דמקפיד העכומ"ז א"כ כולו אגרא שייכא בה. ומשום

זה הוה כתערובות יין ביין דאסור בייי"נ דאו'. וה"נ הוה דאו' ואוסר הכל. וא"כ אפי' נימא בזה בפרוטה אחרונה אין לשכירות אלא לבסוף. ואוסרת מכוש האחרון פרוטה שלימה. מ"מ כיון דאין העכום"ז מקפיד ע"ז. וכל השכר לא שייך בזה. א"כ אין כאן אלא תערובות פרוטה אחת של איסור. וכל השכר שרי כנ"ל ודוק:

ס"ג הי' לה גינה או מרחץ והטובה היוצאה כו' עד סוהס"י ובש"ך סק"ה. והמל"מ האריך בזה. והנה רש"י פי' דטובה היינו שכר והתו' הקשו עליו דא"כ תיקשי לר"ל דס"ל דמהנה מותר ולכאו' לפמש"כ התו' שם בשם ר"ת דר"ל אינו מתירי אלא כשאינו נותן עטרה דמבזה בזה לכו"ם כו' לק"מ. ונראה דס"ל להתו' דהכא שנותן רק עבור פירותי' או המרחץ לית לן להחמיר בזה יותר משם. ותדע דהרי הרמב"ן הקשה על מ"ד דבשיש לאחרים חלק בה מותר אפי' בטובת כומרים. דהא לדידן אסור ליקח מיריד שנוטלין מכס לכו"ם. ותי' דהכא שרי טפי כיון שאינו נותן רק בשביל הנאתו. וא"כ כ"ש דלר"ל דשרי התם דהו"ל למישרי הכא זהו הנראה בסברת התו'. אבל ודאי דאין זה הכרח כלל להקשות מזה על רש"י. וי"ל דס"ל שפיר דהתם עדיף טפי להיתר. ועמש"כ בזה ברסי"ז. עוד הקשו דאי ס"ד דהיינו שכר א"כ מ"ט דמ"ד דבשיש לאחרים חלק בה שרי אפי' בטובת כומרים דכיון דמרויח לעכום"ז מאי נ"מ כי יש לאחרים חלק בה. ולולי ד"ק נראה בפשי' כדאמרינן גבי מודר הנאה בנדרים דס"ה דיכול ליתן לכיס של צדקה. והגבאי יכול ליתן לו. כיון דהוא יכול ליתן שלו לאחר ע"ש. וה"נ לענין מה שאסור להנות לכו"ם כיון דיכול ליתן זה לאחר אין זה מהנה לכו"ם. והנה באמת שי' ר"ת שמתיר בנותן מעות בשכר לכומרים שסמך ע"ז הרב בהגה. וכן בחניות וגבאי שמתירין במעלה שכר למדינה. והוא מהירו' וכפי' הטור ז"ל. דהיינו שהם מקבלין השכר לכיסם ונותנין צרכי ע"ז מכיסם. והוא כפי' האחרים בר"ן שהסכים ע"ז. נראה ברור דהכל סובב ע"ז היסוד. דזה לא הוה מהנה לעכום"ז וז"ב. ולפי"ז הנה לפי פירש"י ע"כ דקיי"ל כהך מ"ד דמתיר כי איכא לאחרים חלק בה אפי' בטובת כומרים וכדמוכח בהירו' והתו' הנ"ל דבמעלין שכר למדינה שרי והיינו כמי שיש לאחרים חלק בה וכמו שבארתי בס"ד. ולפי פירושו דבטובה היינו בשכר ודאי אין לחלק בזה ולהקל אם אינו לפני כו"ם ממש. כיון דהאיסור הוא בשביל מהנה לעכום"ז מאי נ"מ במקום הגינה. אלא דלר"ת דפי' דטובה היינו החזקת דברים דהטעם דהוה כמגדל לעכו"ם בזה מחלק דכשאינו לפניו ממש כעין מרחץ של אפרודיטי לא חשיב בכה"ג מגדל לכו"ם. וכשהוא לפניו ממש משמעות הרב וכן משמע בדברי ר"ת דס"ל דקיי"ל לאסור בטובת כומרים אפי' כשיש לאחרים חלק בה. דבהחזקת טובה גם בכה"ג מ"מ הוה כמגדל לכו"ם. והנה כבר בארנו דלשי' רש"י ע"כ קיי"ל בזה כהך סברא דיש

לאחרים חלק בה שרי. ומשו"ה סמך הרב בזה להיתר לדידן באינה לפניו ממש בהחזקת טובה לכומרים בין בדברים ובין בשכר דבכה"ג לדידן דאינה לעכומ"ז עצמה שרי לכו"ע דהרי לרש"י שרי משום דזה כיש לאחרים חלק בה. ולר"ת משום שאינה לפניו ומתוך כל מש"כ נתבאר היטיב. דלשי' דטובה היינו שכר קיי"ל כמאן דמיקל כל"ק. ולשי' דטובה היינו החזקת דברים קיי"ל לחומרא כל"ב והוא להיפוך מדברי הש"ך סק"ה ודוק היטיב:

סימן קמד

ס"א אבל אם אינו ידוע (למה שמכר האליל) יש לחוש שמא מכר לקנות בדמיו אחרת כו' בט"ז וד"מ כ' דמשמעות המרדכי דמותר לקבל מעות מהכומרים כו'. והנה באמת לשון המרדכי שם דאפי' מכר אליל מותר לקבל ממנו כדתניא כו' ויש לפרש דה"ק דמוכח התם דהיכי דאינו מכוין ליקח בדמים אליל אחר מותר. וא"כ הכא הוה ס"ס שמא לא מכר כלל אליל ואפי' מכר. מ"מ שמא כיון במכירה לכתחי' לשלם לו ולא ליקח אליל וליכא איסורא. אבל בדין המחבר בידוע שמכר אליל דהוה חד ספיקא שפיר י"ל דקאי בחזקת איסור כיון שהוא חליפי איסור וי"ל דעדיין לא יצא מחזקת איסור וכמו שפסק המחבר ומיהו י"ל דהמעות אדרבה בחזקת היתר קיימי. אבל בדי"ב גבי לא חשו להם חכמים משמע לפי פירש"י ותו' דרבא ס"ל דחיישינן לספק דמי עכו"ם. ואף די"ל דהתם ביום קבוע לצרכי ע"ז (כמש"כ התו') שאני. מ"מ נראה לפי סוגי' שי' רש"י שם דאביי ורבא פליגי בספיקא. דאביי ס"ל להתיר מספק ורבא ס"ל לאסור דהא יליף לה מהא דלא הלכת לצור מימיך וע"ש ברש"י. ועוד נראה לי והוא הנכון דעד כאן לא אסר המחבר הכא מספיקא אלא בשלא נתן לו העובד אליל המעות בידו אלא כגון שאבד או שנתן לו לפקדון או הלואה די"ל דהוא משמר לצרכי כו"ם ואסורין בהנאה. אבל בגוונא דהמרדכי והבריי' דהעכומ"ז נותנן לישראל עבור חובו ודאי די"ל דהוכיח סופו על תחילתו דלא כיון מתחילה אלא בשביל חובו. ואין לאסור כלל. ודוק:

סימן קמה

ס"א ואפי' אבני הר שנדלדלו. עש"ך שהקשה ע"ז דלמה פסק לקולא דהא הוה ספק דאו' ולענ"ד י"ל בפשי' דהא מסיק בש"ס דטעמא מאן דאסר דאע"ג דאיכא למילף מדינא להתירא גלי רחמנא שקץ תשקצנו דלא תיתי והרי סתמא דהש"ס לעיל גבי מחובר לגבוה דיליף מאתנן להתירא הרי דלא אמרינן הך סברא [ולא אמר שם אלא לחומרא ור"פ פריך עליו מפסח ולא שני דשאני ע"ז משקץ תשקצנו] ומיהו יש לדחות דשקץ לא משמע

אלא במידי דאסור להדיוט. אבל בתמורה כ"ח גבי ציפוי דבע"ח דהוה להדיוט פריך נמי לקולא וע"ש בתו' שדקדקו ע"ז דהא איכא למיעבד לחומרא ותי' דבבע"ח יותר מסתבר למדרש לקולא. והרי הכא גבי אבני הר שנדלדלו יליף לה במה"צ מבע"ח. ואפ"ה אמר דמשום שקץ ליכא למדרש לקולא. וע"כ דסתמא דהש"ס דלא כוותי' ודוק: שם ועדיין הן במקומם כו'. בט"ז כ' דהכ"מ פירש שלא נעקרו לגמרי שהרי לא הגביהן אדם כו'. והשיג ע"ז דהא הש"ס מתיר בתלשינהו גלא. ואי משום הא לא איריא דהא גל שנתלש דינו ודאי עדיין כמחובר. ותדע דהא קיי"ל דטובלין בו. כמבואר בחולין ל"א. טובלין בראשין ואין טובלין בכיפין כו' ע"ש. וא"כ ודאי דאינו כנעקר לגמרי. אבל לענ"ד הוכחה ברורה מהך סוגיא גופא דאבני הר דהא אייתי עלה מזקף ביצה והשתחווה לה הרי דכ"ז שלא זקף הביצה בידי' אף שכבר נעקרה הביצה לגמרי לא חשיב כלל נעשה בה מעשה וז"ב. אלא דגם כוונת הכ"מ נראה דהיינו בסתם דכ"ז שלא נעקרה לגמרי אנו יודעין בודאי שלא חלו בהם ידים. אבל בסתם אנו חוששין שמא כבר שלטו בהם ידי אדם וכן מורה בהדיא לשונו שהרי לא הגביהן אדם. וע"כ צ"ל כן בלשון הרמב"ם שכ' ועדיין הן במקומם ודוק: שם וכן הנהרות והמעינות של רבים כו' ענה"כ שהאריך דאף דר"י מתיר בשל רבים אף בטפחינהו בידי' אנו קיי"ל דבטפחינהו אסור. דנעשה בהן מעשה אוסר אפי' בשל אחרים. והינו דלא פריך אדרשב"י גופיה דהש"ס ס"ל דרשב"י קאי לגבוה. ומשו"ה דווקא של רבים ולעולם דווקא במחוברין. אלא דביחיד אפי' מחובר אסור לגבוה. אבל ר"י מפרש בהדי' להדיוט. וע"כ צ"ל דברבים אפילו בטפחינהו בידי' ג"כ לא נאסר. דאי ל"ה אפי' ביחיד נמי אינו נאסר במחובר להדיוט. אבל לכאורה צ"ע דהא אמר עולא אר"י גופיה בהדיא בדנ"ד דאע"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו עשה בה מעשה אסרה ע"ש. וראיתי בריטב"א בשם הרמב"ן דגם לר"י בטפחינהו לשם עכומ"ז דעשה מעשה לעכומ"ז ודאי אסור אפי' בשל רבים. והא דשרי היינו בטפחינהו שלא לשם עכומ"ז. דאין המעשה לעכומ"ז. אלא דבזה הרי נעשו תלושין ובדידי' הוה מיתסר בכה"ג. ובשל רבים לא מיתסר ע"ש. וא"כ יתיישב שפיר ג"כ מה שהקשה דלמה לא פריך הש"ס אדרשב"י גופי' בפרק כל הצלמים ונטר עד דפר"י לפרוך אדר"י שם. דלרשב"י פשי' לי' דיש לומר בפשי' בעשה בהם מעשה לשם עכומ"ז. וס"ל דבשל אחרים אפי' במעשה אינו אוסר. וכאמוראי דפליגי אר"ה בסופ"ב דחולין ע"ש. וכן ביבמות סו"פ הערל משמע דגם ר"ש סבר דאין אדם אוסר דשא"ש אפי' ע"י מעשה ע"ש גבי הזורע כרמו של חבירו כלאים. וא"כ פשוט לו דהיינו אפי' טפחינהו לשם עכומ"ז. דאינו אוסר דבר שאינו שלו אפי' ע"י מעשה. אבל ר"י דסבר דע"י מעשה אוסר קשיא לי'. דלדידי' לי"ל דבטפחינהו דבזה ה"ה

אוסר לר"י אפי' של רבים. כיון דעשה מעשה. ומשני מעיקרא דתלשינהו גלא דהוה ס"ד דבזה הוה תלושים ומעשה ליכא. והדר פריך עלה. ומשני דטפחינהו בידי' והיינו נמי דומיא דתלשינהו גלא דלא הי' מעשה לשם עכומ"ז וכמש"כ הריטב"א בזה. וא"כ י"ל דבזה שפיר קיי"ל כר"י ודוק:

שם ואילנות שלא נטען לשם אליל. ובש"ך דאפי' נטען יחור ול"ד לבית דתלוש ולבסוף חברו חשיב כתלוש דאילן נשרש בקרקע ונראה לי דכ"ש בעפר תלוש שנדבק בקרקע דנעשה כמחובר גמור ולא נאסר כדקיי"ל בריש סוכה דעפר ובטלו הוה בטיל. ובטל לגבי קרקע ויש סמך קצת לזה בירושלמי דהובא בתו' שם דמקשה דכיון דכל הר נעבד לעכומ"ז הא קיי"ל דמחובר נאסר לגבוה א"כ איך נבנה בית הבחירה. והא סתם ירושלמי ר"י ואיהו ס"ל שם בירו' כמבו' בש"ך סק"א דאבני הר שנדלדלו אסור אפי' להדיוט וא"כ הר המורי' דפירש רש"י בחומש דנעקר ממקומו לקראת יעקב והיינו קפצא לי' ארעא דאמרינן בחולין. א"כ היה כאבני הר שנדלדלו. ואסור אפי' להדיוט. וע"כ צ"ל דהכא שנתחבר לארץ לא חשיב כתלוש ולבסוף חברו אלא כמחובר גמור אע"ג דמתחי' הוה כתלוש ודוק:

שם ומכ"מ כל השריגים והעלים והפירות שיוציא כו' אסור ובבהגר"א כר"א דשמואל כרבנן. וכוונתו דלפי סוגי' הש"ס דמתני' כרבנן ושמואל כריבר"י א"כ הא אר"י דהלכה כס"מ. וא"כ לר"י ע"כ קיי"ל כרבנן דס"מ כוותי'. והו"ל למפסק כר"י דקיי"ל שמואל ור"י הלכה כר"י. ונראה לי בטעם הפו' לפסוק כר"א. אע"ג דלשון הש"ס מתקיף לה ר"א דהוה כלישנא דאתקפתא בעלמא חדא משום דוחקא דהש"ס דבריי' דריבר"י דנקט ואשיריהם תשרפו ולאוקימתא דהש"ס צ"ל תגדעון ואלו לא נאמר קאמר ע"ש. ועוד דבזה מיושב קושי' התו' דבמתני' מוכח דר"ע ס"ל כריבר"י דאשירה אסורה ולפי אוקימתא דהש"ס דריבר"י דריש מתגדעון. צ"ל דהך דר' יוסף דהנח כו' מאבד תאבדון. וצ"ל דצריך לשרש אחרי' מואבדתם. וקשיא דהיכי דריש ר"ע ואבדתם לכנות לה שם. אלא ע"כ דריבר"י בעיקר אילן פליג. ואיפוך דריבר"י יליף מתשרפון. ולדידי' תגדעון לכדר"י. ואבד תאבדון לשרש אחרי'. ואייתר ואבדתם לכנות לה שם ע"ש היטיב. [וע' מש"כ בסוסקמ"ו דלדידן לדינא יש לתרץ באו"א. וע' שבת ר"פ ר"ע תוד"ה ומשמשי' דלר"ע שם מיותר כי חרם הוא. וא"כ יש לומר לשי' ג"כ כמ"ש בסקמ"ו ע"ש. מיהו לכאו' ע"כ צ"ל דדרשא דהתם אסמכתא בעלמא. אבל בתו' שם ד"ה ורבנן משמע דהקישא דשרץ הוא יתורא ע"כ וצ"ע] וא"כ מודו רבנן דתוספות אסור וקיי"ל כרבנן. ומתני' ג"כ כאיב"א דרבנן היא וקיי"ל כוותיי' ודוק. ס"ג סיידו וכיידו לשם אליל נוטל מה שחידש כו' עט"ו על הא דאילן דס"ו

דהביא דעת התו' דדווקא בפירש בהדיא דאינו עושה כו"ם אלא החידוש אבל בסתמא כולו נאסר. וראייתם מפורש בתו' מהא דקרקע שחפר בה בורות כו'. ודעת הרא"ש דאפי' כיון לכולו אינו נאסר אלא מה שחידש אלא א"כ השתחווה אח"כ לכולו וראיית התו' מקרקע עולם מבואר בטור בסמוך. דשי' דשם נמי דווקא שחפר בו בורות והשתחווה אח"כ. והנה הב"י לא הראה מקום לדברי הרא"ש. אבל עיקר הדברים מבואר בריטב"א בשם הר"י דס"ל כשי' זו. דבחידש אפי' דעתו אכולו אע"ג דכו"ם של עכו"ם אסורה מיד. מ"מ די לאסור מה שחידש. והביא ראי' מגדעו ופסלו. דאמר דלריבר"י נאסר עיקר האילן. ואי בהי' דעתו על התוספות לבד היכי נאסר כולו. [וראי' לדבריו נראה לי מהא דהמשתחווה לחצי דלעת דמבואר בחולין קכ"ח דלא אסור אלא החצי ואפי' בתלושה ע"ש] וע"כ דבהי' דעתו אכולו. ואפ"ה לדידן אינו נאסר אלא התוספות. ולא העיקר. [ומפורש שם דגם בבית ואבן שהוא בתלוש ס"ל דאינו נאסר ג"כ אלא מה שחידש. ואף שלשון התו' בטור דומיא דבית כו'. איהו פליג גם התם ע"ש]. וראיית התו' מחפר בה בורות. ס"ל דלא מיתסר שם אלא בהשתחווה אח"כ לכולו. אבל בחפירה לחוד ס"ל דלא נאסר כלל. וכ"ה שי' הראב"ד בריטב"א (בסוגי' דחפר בה שם) וכ' דאע"ג דכו"ם של עכו"ם אסורה מיד היינו דווקא בתלוש נאסרה בעשיי' לחוד. אבל במחובר לא נאסרה בעשיי'. ונזכר סברא זו בתו' דמ"ח ד"ה גדעו ע"ש אלא שאח"כ נטו מזה ע"ש. ונראה בטעמו דס"ל דעשיי' לבד לשם ע"ז. אין סברא כלל להחמיר מאילו עבדה והשתחווה לה וכיון דבהשתחווה לה לא נאסר במחובר. ודאי דעשיי' לחוד ג"כ לא נאסר. אלא דכשעשה בה מעשה מועיל לאסור אח"כ בהשתחווה ובהכי א"ש לשי' דהא גבי אילן בגדעו ופסלו מבואר בש"ס בהדי' דאסור מיהו מה שהחליף. בהעשי' לחוד אף בלא השתחווה. אף דבקרקע עולם בחפר בה בלא השתחווה לא נאסר כלל לשי'. משום דהא באילן אף בהשתחווה לבד קיי"ל דתוספתו אסור. וה"נ בגדעו ופסלו לבד התוספות מיהו אסור אף בעשיי' לבד וז"ב. ולפי"ז הי' מקום לומר דבתלוש דבהשתחווה לחוד אוסר כולו. ה"נ בעשיי' לחוד אוסר כולו. ובאמת הי' נראה כן לכאו' כמו בזקף ביצה דמבואר בדמ"ו דלמ"ד דאסורה מיד נאסר בזקיפה לחוד. וה"נ בחידש לחוד לכאו' ל"ג מזקיפה לחוד וא"כ בתלוש הו"ל למיסר כולו. וזהו כוונת לשון התו' בטור שהבאנו לעיל שכ' דומיא דסייד וכייד. דהייינו התם באבן ובית (שדינו ג"כ כתלוש) פשי' לי' דיש לאסור כולו. וכמו בזקף ביצה]. אלא דהר"י שם דקדק להיפוך דבית ואבן דומיא דאילן. והרי הוכיח באילן דדווקא מה שהחליף אפי' בדעתו אכולו כנ"ל. והוכיח מזה דגם בתלוש ע"כ לא נאסר אלא מה שחידש לבד. אבל באמת קשה להבין טעם הדבר. ונראה לי קצת טעם

כיון דהחידוש הוא ניכרת לעצמה. דזה נעשה בה. וכן כשיטול יהי' ניכר שנטל את זה המעשה. שפיר יש לדונה בפ"ע. לבדה ואינה אוסרת כולה וצ"ע. ונראה דמשו"ה הטור לא הביא בשם הרא"ש להתיר בלא השתחווה אלא באילן דהוא כמחובר וכן כ' בחפר בה בורות דווקא בהשתחווה. אבל בתלוש סברתו דגם בחידוש לחוד אם דעתו אכולו נאסר כולו משום דבתלוש הוא דוחק כנ"ל. והנה לשון רש"י בחולין ד"מ גבי שוחט להר כ' ג"כ חפר והשתחווה ע"ש. וא"כ רש"י והראב"ד והר"י והרא"ש בחד שי' להקל עכ"פ בחפר בלא השתחווה ובגדעו ופסלו בלא השתחווה דהעיקר לא נאסר דזה מוכרח בודאי דתלי אהדדי וכנ"ל. והי' נראה כן לפסוק לדינא ובתלוש הי' נראה להחמיר וכמשמעות הרא"ש ולא מצינו מי שחולק בפירוש כ"א הר"י. וצ"ע שפסק השו"ע נראה היפוך מזה. שסתם בסייד וכייד ובגדעו ופסלו נוטל מה שחידש ולא באר דדווקא בלא הי' דעתו אכולו ומשמע דאפי' בסתם סגי בנוטל מה שחידש ובקרקע בס"ז סתם דבחפירה לחוד נאסר. והוא תמוה מאוד דאם בקרקע נאסר מיד כ"ש באילן. וכמש"כ התו' הנ"ל וכ"ש בתלוש וצע"ג:

ש"ך סקי"ט אילן שמעמידין תחתיו כו"ם כו' מיירי שנטעו מתחילה לכך כו' נראה דגירסתו הי' ובטלה. אבל לגירסתינו ונטלה פשוט דדווקא בלא העמידה מתחילה דאי ל"ה הרי הוקצה כמשמשין וצריך דווקא ביטול כדלעיל ס"ג בהגה. וכ"ז שהכו"ם עומדת תחתיו אסור בהנאה אפי' במחובר מדרבנן כמש"כ התו' שם וכ"כ הריטב"א ע"ש:

ס"ח בע"ח אינן נאסרין. בש"ס פריך מנה"מ ומסיק מדאיצטריך למיסר לגבוה מכלל דלהדיוט שרי. והתו' הקשו שם דמאי פריך מנה"מ דמהיכי תיתי לאסור דהא לגבוה אי לאו קרא לא הוה מיתסר ע"ש. ול"י כלל קושי' דלכאו' בפשי' דבלאו קרא הוה אמרינן דהוה בכלל כל כו"ם דאסור ומנלן להקל בבע"ח. וכן הוא בהדיא משמעות רש"י בע"ז דמ"ו דמהך סברא דמדאסר לגבוה כנ"ל הוא דילפינן דבע"ח אינן נאסרין ובל"ה ודאי הוה בכלל כל כו"ם ע"ש. (אלא דלפי"ז צ"ע קצת סוגי' הקודמת שם דפריך למ"ל קרא לאסור לגבוה דנילף מק"ו מאתנן והא קרא קאי להתיר להדיוט]. ובזה מיושב מה שהקשו על הרמב"ן והפו' דלא מהני ביטול לגבוה א"כ דילמא הא דאסר לגבוה היינו אפי' בביטול דלהדיוט שרי. ולפי"ז לק"מ דכיון דהוה בכלל כל נעבד א"כ אפי' בביטול לא צריך קרא. דפשי' דלגבוה אסור אפי' בביטול כדין כל נעבד ודוק:

ס"ט וי"א גם בחליפי חליפין. הקשה הכ"מ דהא מסיק בש"ס דמאן דאסר סבר דמעוטא דהוא קאי לכל א"ה ואע"ג דעכו"ם ושביעית הוה ש"כ ס"ל דמלמדין א"כ לדידן דקיי"ל דאין מלמדין ע"כ מעוטא דהוא קאי לחליפי חליפין. והנראה דהנה התו' הקשו דמאי

שייך בזה שני כתובין דהא בשביעית האחרון לבד נתפס. ואילו הכא אסרינן לעולם למ"ד דאסור. והנראה לי דסבר כמ"ד לעיל דאבני הר שנדלדלו אסור. וכמבואר בסוגי' דדריש שקץ תשקצנו דאע"ג דאיכא למילף להיתרא לא תיתי. וא"כ ה"נ כיון דחליפין של פירות שביעית עצמן נתפסין הם והחליפין להיות שניהם אסורין. ואחרון אחרון נמי נתפס להיות איסור. ה"נ יש ללמוד בעכו"ם דיש לאסור לעולם. וכה"ג כ' הראשונים לתרץ הא דבעי אי יש שינוי בנעבד. אע"ג דעיקר איסור נעבד יליף מאתנן ובאתנן שינוי מותר. א"כ דיו לבא מן הדין להיות כנדון. וכן הקשו התו'. וכ' דמשום חומרא דעכו"ם יש להחמיר יותר ע"ש. וה"נ בזה דהכא. וכ"ש למ"ד דגלי קרא דלא תיתי להיתרא. אפי' במידי דמסברא הו"ל למילף להיתר דודאי דכ"ש דהו"ל למיסר בעכו"ז החליפין לעולם. בלא קרא. וא"כ מדכתב הכא קרא לאסור בעכו"ם. אף דהוה ילפינן משביעית פיר הוה ש"כ. כדאיתא בקידושין דכל שאחד מיותר הוה ש"כ. וכ"ז למאן דאית לי' האי דרשא דשקץ להחמיר. וא"כ הא דאמר הש"ס דאידך סבר דמלמדין נראה דאינו אלא בשני כתובים דהכא דווקא. והוא לפי דהוא סבר דל"ד לשקץ. ואין להחמיר כ"כ בעכו"ם ושפיר איצטריך קרא ולא הוה כלל ש"כ. [וכעין זה כ' הריטב"א עפ"י דרכו ע"ש]. וא"כ לדידן דכ"כ ריש סי"ז דשי' הרמב"ם דסוגי' הש"ס לא סבר הך דרשא דשקץ. ודאי יש לפסוק כהך מ"ד דחליפי חליפין אסור ודוק:

סימן קמו

ס"א וכ"ש של ישראל שאין לה בטילה כו' ערש"י דנ"ב ד"ה שטעונה גניזה שפי' כשהיא שלימה גונזה בקרקע. אבל הריטב"א כ' דל"ד אלא ביעור ככל דין כו"ם ולשי' רש"י הוה א"ש מה שהקשו שם הרמב"ן והראב"ד אהא דבעי מנין לכו"ם של ישראל שטעונה גניזה דת"ל מואשיריהם תשרפו. דמסקינן דטעמא משום דגלי ישראל דעתיי' דניחא להו והוי עכומ"ז של ישראל. דלשי' רש"י הרי ע"כ התם שאני דהרי התם הוצרך דווקא שריפה. ושל ישראל אין דינו בשריפה. [ובאמת כבר כתבו דהתם שאני כיון דישראל גופיי' לא פלחי לא מבטלי. ועכומ"ז נמי לאו דידהו הוה:

ולא הוה שלוחי לבטולי ע"ש. ובזה נדחה מה שהוכיח הראב"ד דמשמשין של ישראל אין להם ביטול מונתצתם את מזבחותם. דע"כ התם שאני כנ"ל. ולזה כיון הר"ן שכ' על זה ולי אין זה מוכרע שהרי הרמב"ן הוכרח לומר כו'. והיינו דאי ל"ה תיקשי דנילף עיקר דינא מואשיריהם תשרפו וכנ"ל]. וא"כ הני רבוותא ע"כ לא ס"ל כרש"י. אלא דהוא דין ביעור גמור. וכן כ' התו' בשם ר"ת בחולין פ"ח ד"ה שחיקת כ"מ כו' דכל עכומ"ז צריכה שריפה

תחילה דומיא דעגל ע"ש. ונראה דזהו כוונת הרמב"ם בפ"ח דכ' שוחק וזורה לרוח. או שורף ומטיל לים המלח. ותמה הב"י סוסי"ז דאם ס"ל דליה"ם ל"ב שחיקה. למה כתב שורף ע"ש. ופשוט דכוונתו כדברי ר"ת אלו. דכל עכומ"ז צריך שריפה תחילה ודוק:

שם ואפי' בשותפות אינו מועיל לחלק של ישראל. בהג"א הביא שהרשב"ם בשם רש"י התיר חלק העכומ"ז ע"י ברירה דכל איסורי כו"ם דרבנן וי"ב ע"ש. והוא תמוה מאד דמבואר בפסחים ובמכות וכ"ד דלוקה על הנאת כו"ם. ורש"י כ' בהדיא גבי מי שהי' ביתו סמוך לכו"ם. אבניו ועציו הכל טמא דאין ברירה ע"ש. [וגם בב"י סוסקמ"ה גבי פלוגתא דחליפי חליפין כ' כיון דאיסורא דרבנן הוא נקטינן לקולא ע"ש והוא תמוה דלמה לא הוה איסור דאוריי' ובכ"מ השמיט זה ע"ש]. ולכאו' הי' נראה כוונת ההג"א דהכא הוא דהוה דרבנן. וס"ל דהעיקר מדאוריי' כמו ששנה רבי בילדותו דישראל אדעתי' דעכו"ם פלח. אלא דבזקנותו חומרא בעלמא מדרבנן הוא וא"כ מן התורה גם חלק הישראל נתבטל וליכא איסורא כלל. אבל לענ"ד יש להוכיח דהוא מדאו' מהא דאמרינן שם נ"ג דואשיריהם תשרפו באש הוה משום אשירות שהיו בשעת העגל דגלי ישראל דעתיי' דניחא להו. אבל הנך דמעיקרא קודם שניתן לאברהם דהוה דעכו"ם בביטול בעלמא סגי להו ע"ש. והנה כ' התו' ברה"ש (די"ג) גבי עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ. דמוכח התם דקרי לי' קציר עכו"ם דיש להם חלק במה שזרעו ונטעו אלא דדידהו בביטול בעלמא סגי. וא"כ עכ"פ הוה ישראל ועכו"ם בשותפות. ואי דמדאוריי' בכה"ג אדעתי' דעכומ"ז פלח ויש להם ביטול. א"כ אכתי קשה התם דגם חלק ישראל יש להם ביטול מן התורה. ולמה הצריכם שריפה. וע"כ דמדאורייתא אין להם ביטול אפילו בשותפות וצע"ג:. ס"ב אפי' כו"ם של עכומ"ז משבא ליד ישראל וזכה בה שוב אין לה ביטול. ובש"ך הביא דעת הב"ח דאפי' לא זכה בה כיון שבאה לידו אין לה ביטול [ומש"כ כגון באבידה לפני יאוש או גזילה אינו מדוקדק לענ"ד דאבידה של עכומ"ז אינה צריכה יאוש. וגם בגזילה כיון דקונה לענין אחריות זה ודאי הוה כזכה וצ"ע] והנה גם הב"י הביא גירסא זו בטור וכ' שיש לה מקום מדאמרינן גבי גר ועכו"ם שירשו את אביהם דיכול לומר טול אתה כו"ם כו' ואמרינן דהקילו בירושת הגר דהוה דרבנן. הא בעלמא אסור. ואפי' לא בא לרשות הגר דהא בבא לרשותו מבואר בבריי' דגם בנר אסור. ואח"כ כ' דהגי' הנכונה וזכה. ולא פירש לדחות הראי' ויפה עשה. דפשוט דלאו ראי' היא כלל דהרי אם הי' ירושה דאו' ודאי הרי הי' זוכה בה תיכף לגמרי אף שלא בא לידו. וגם בנשתתפו ג"כ אף שלא בא לידו זוכה תיכף בשיתוף המעות והקנין. אף שלא בא הכו"ם לידו. וכשבא כבר לידו גם בירושת הגר דרבנן ודאי אסור כיון דעכשיו כבר זוכה בה. אבל בלא זכי' שפיר י"ל

דלא מיתסר. וע"ש שכ' הוכחה דבכה"ג יש לה ביטול מהלוקח גרוטאות ולכאורה הי' אפשר לדחות דהתם מ"ט שאני דטעות הוה כלא בא לידו דטעות לעולם חוזר. ונראה דמ"מ מוכח מסוגי' דבכורות שם דאי משיכה אינה קונה א"ש גם בלא מקח טעות דיכול להחזיר. לפי דלא קנה אף שכבר היא בידו. ול"א דמיחזי כשל ישראל. וא"כ ודאי דה"נ יש לה ביטול ודוק. שוב ראיתי שכן כ' בהדיא התו' והר"ן אהא דלולב של עכו"ם אם נטל יצא היינו בנטל שלא לקנות דיש לה ביטול. אבל אי כיון לקנות תו אין לה ביטול ומיכתת שיעורא כאשירה דמשה ול"י ע"ש הרי בהדיא דלא כיון לקנות מהני ביטול וז"ב:

ס"ג הלוקח גרוטאות מהעכו"ם ומצא בהם כו"ם כו' אע"פ שמשיכה בעכו"ם קונה כמקח טעות הוא. עי' ביאור הגר"א דר"א ורבינא בבכורות פליגי ע"ז וסברי כאביי שם. אלא דסוגי' דע"ז כרבא. וכ"כ בסתל"מ ע"ש. ולענ"ד כיון דקיי"ל דהלכה כרבא לבר מיע"ל קג"ם. ודאי לא פליגי עלי' ר"א ורבינא ג"כ בהא. אלא דאינהו לא מוקי לבריי' בגוונא דלא הי' יודע הישראל. אלא בידע. ואע"ג דקתני בבריי' ומצא בהם כו"מ. לא דייקו דלא ידע והכי אסקינן ביבמות י"ב גבי נמצאת איילונית תני שהי' ע"ש. אבל בלא ידע ודאי מודי דהוה מ"ט. ועוד נראה דלשי' הרמב"ם בס"ח דפסק כמ"ד דמתיר במכרה לצורף ישראל. ודאי לא קיי"ל כאביי דהא כ' התו' בבכורות שם דטעמא דאביי דס"ל דהו"ל לעיוני משום דלוקח מעכו"ם הו"ל לאסוקי אדעתא ע"ש. ונראה פשוט דאביי ס"ל כמ"ד מכרה לישראל נמי לא בטלה ושפיר י"ל דדרך העכו"ם למכור האליל שלו והו"ל לאסוקי אדעתא. אבל למ"ד דס"ל דמכרה לצורף ישראל בטלה. ואסיק בע"ז שם. דשאני הכא דאדעתא דגרוטאות זבין לי'. ופירש"י דתלינן דהעכו"ם לא ידע כלל שיש שם כו"ם וא"כ ודאי זה לא שכיח כלל שיזרקנה בין הגרוטאות בלא ידיעתו ובודאי לא הו"ל לאסוקי אדעתא והוה מ"ט ודו"ק:

ש"ך סק"ה ונראה דמי שהמיר הוא ואביו כו'. ולפי שי' הפ"י בחו"מ דעובד כו"ם אינו יורש בן דת. א"כ מן הדין כל ההיתר ה"ה של הבן דת. וא"כ לא שייך כלל לאסור עליו את ההיתר כל מה שיכול ליקח ממנו. ואף שנותן לו אליל משלו לא שייך לפ"ע כיון דע"כ נותן לו. ואינו מחויב למסור נפשו בשביל לפ"ע כמבואר לקמן סי' קנ"ז:

ס"ז בהגה וי"א דאפי' בטלה באמירה בעלמא הוה ביטול אם לא שהי' מכח אונס. זה למד במרדכי מהא דהניחוה עובדי' בשעת שלום בטילה אע"ג דליכא אלא מחשבה בעלמא. ולולי שאיני כדאי לכאורה דחוק מאוד לאוקי סוגי' הש"ס וילפותא דוקלל במלכו ואלקי' דהכל קאי באונס דווקא וקרא לא איירי בהכי כלל ע"ש. וראי' מהניחוה עובדי' יש לדון לפ"מ שחילקו האחרונים בחו"מ סי"ב בשם המהרי"ט ליישב לפי שי' הסוברים דמחילה

צריכה קנין. מהא דשהתה כ"ה שנים איבדה כתובתה. דהתם דיש לפנינו אומדנא ברורה דהיא מוחלת הוה כקנין וכמעשה גדול. אבל אמירה לחוד שפיר י"ל דל"מ ע"ש. וא"כ פשוט דה"נ בהניחוה עובדי' דיש אומדנא גדולה לכל שפיר הוה כמעשה גמור. אבל אמירה י"ל דל"מ וצ"ע. ס"ח מכרה או משכנה כו'. ובש"ך תמה דבב"י כ' להשיג על הר"ן דמשכנה ל"מ אפי' הרהינה והגיע הזמן עי"ש [ובסוף הס"ק צ"ל דלא כהר"ן] ול"מ נראה לענ"ד ממשמעות הב"י דלא הי' גירסתו כלל בהר"ן והגיע הזמן. וכן משמע קצת בר"ן באמת דהא כל הוכחה של הר"ן שם דאיירי במהורהנת דאם אינה מהורהנת מאי רבותא דצורף. אבל כל שהרהינה אצלו שפיר י"ל כיון דהרהינה אצל צורף דכשיגיע הזמן ישברנה. מדזילא עליו ולא חש עלה שמא לא יהי' לו מעות ש"מ בטלה וכשאינה אצלו שפיר מדקדק הר"ן. כיון דאינה ביד הישראל מאי איכפת לי'. אבל כשהיא ביד הישראל ס"ל דתיכף הוה ביטול. וע"ז מקשה הב"י שפיר. דלפי"ז הו"ל לומר בש"ס מדלא הרהינה כו' ע"ש. דהא קודם הגעת זמן אכתי לא הוה זבינא. אבל בהגיע הזמן תו הוה כזבינא ממש. וזבנה קרי לה ולק"מ. וכן כ' התו' שם ע"ב ד"ה דאי תנא בהדיא לחלק דבהגיע הזמן הוה ביטול. ובלא הגיע הזמן לא הוה ביטול. וכן נראה מהש"ס דודאי צורף ישראל לדידן הוה כצורף עכו"ם לרבי דגם במשכנה הוה ביטול. והיינו בהגיע הזמן. וכאן במחבר נקט לשון משכנה דבש"ס. והיינו בהגיע הזמן כמש"כ התו' ואין כאן סתירה. וע' תו' הנ"ל שכ' דהך בריי' דלוה עליו ע"כ אתיא כרבי מדתלי טעמא בעתידין לחזור. ולרבנן אפי' אין עתידין לחזור ל"ב דלא עדיף ממכרה. ולפי"ז נדחה ראי' הר"ן דקיי"ל כמ"ד דבצורף ישראל ד"ה בטל. מהא דאמר מדלא זבנה דמסתמא אתיא סוגיא כרבנן. וע"כ דבצורף ישראל ד"ה בטל ע"ש. ולפי סברת התו' הנ"ל אין כאן שום ראי'. כיון דברייתא ע"כ כרבי אתיא נקט צריכותא אליבי' דרבי ע"ש. ומ"מ נראה דאדרבה לפי סברת התו' אית לן למפסק דאפי' בנכרי בטלה דלשי' ע"כ קיי"ל כרבי דהא הוה מחלוקת ואח"כ סתם דהא בהדיא תני בסיפא דמתני' בסתמא דהניחוה עובדי' בשעת שלום בטילה. ולפי סברת התו' הא לרבנן ודאי אינה בטילה דלא עדיף ממכרה כנ"ל. וע"כ סתמא כרבי. ומיהו נראה דסברת התו' לא הוה אלא למ"ד דבצורף ישראל פליגי. דביד ישראל ודאי הוה גרע מהניחוה וכיון דלרבנן בצ"י ל"ב כ"ש בהניחוה. אבל למ"ד דבצורף ישראל ד"ה בטלה. והא דאמרי רבנן ל"ב דווקא בנכרי. א"כ ביד עכו"ם ודאי י"ל דעדיף מהניחוה עובדי'. ושפיר י"ל דאע"ג דסברי רבנן דמכרה לנכרי לא בטלה הניחוה מודו דבטלה. וא"כ הדר דינא דמסקנא ע"כ כשי' הר"ן. ממ"נ דאי פסקינן כמ"ד בצורף ישראל מחלוקת. ע"כ קיי"ל כהס"מ כרבי דבטילה כנ"ל. אלא די"ל דקיי"ל דבצורף עכו"ם דווקא פליגי.

ובהניחוה דמתני' אפשר דמודו רבנן כנ"ל. א"כ בצ"י ד"ה בטלה. ומ"מ לולי מסתפינא אין הכרח כ"כ לסברת התו' די"ל אפי' במכרה לצ"י כיון דזוזי אנסוהו. סמך נכרי אהך סברא איידי דמי' יקרים מזבנה לנכרי. אבל הניחוה מדעתם ולא חששו עלי' ודאי בטלה ודוק: ס"י הניחוה עובדי' והלכו להם בשעת שלום מותרת. תמוה לי קצת דלא בארו הך דינא דתנא דבריי' דאם בשעה שהניחוה היו עתידין לחזור הוה כשעת מלחמה דאם אינן יכולין לחזור עכשיו אסורה ע"ש היטיב וצ"ע:

שם יכולים לחזור ולא חזרו מותרת. ולכאורה נראה דבגנבוה ליסטים ולא תבעוה דס"ט דאינה בטילה. היינו נמי דווקא כשצריך טורח לזה. אבל בידוע ויכול להצילה בקל. ל"ג מיכולים לחזור דכאן. ואולי י"ל דבאמת הרמב"ם והטור השמיטו הך דינא דיכולים לחזור דהוא מימרא דרב בלא מחלוקת דס"ל דבריי' דגנבוה ליסטים פליגי עליו. ומיהו הש"ס שם עביד צריכותא מגנבוה ליסטים להניחוה וצע"ג:

סי"א עכו"ם שנשתברה מאלי' אסורה. ער"ן שחילק דזה דווקא בעיקר עכו"ם קיימת בזה לא בטלה. אבל באין העיקר קיים בטלה והתפל"מ הקשה עליו דהא פריך שם אר"ל משוחק וזורה לרוח משמע דלר"י ניחא דאפי' בכה"ג לא בטלה. ולק"מ דהר"ן לא כ"כ אלא לשנויא דאיב"א דסו"פ כל הצלמים. אבל סוגיא דלעיל ודאי לא ס"ל הכי אלא כאידך שנויא שם וז"פ:

והנה הריטב"א כ' שם סברא גדולה דבכה"ג דנשחקת לאפר בודאי מודו כו"ע דבטילה אלא דלר"י בעי דווקא בפניו ע"ש. ונראה לענ"ד ראי' ברורה לדבריו מהא דדמ"ג דפריך בפשיטות אר"א הקפר דמצא צורת דרקון וחזר אחר עכו"ם לבטלה. ולי"ל הא דתנן המציל מן הגייס ומן הנהר כו' פירוש דהוה כנאבדה לגמרי ואי"צ ביטול. ולכאורה נהי דס"ל דזה הוה כנאבדה. מ"מ הא לא איבדה העכו"ם מדעתו. אלא דאח"כ מייאש ע"כ והוה כנשתברה מאלי' ומאי פריך דילמא ס"ל דנשתברה מאלי' אסורה כר"י. ודוחק לומר דפריך דא"כ תיקשי לר"ל. דהא ר' חנינא פריך לה להך פירכא דקשיש טובא מר"ל ובודאי לא קאי אליבא דר"ל. ואין לומר נמי דהכא דלא הוה אלא ספק נעבד מותרת כדין שברי צלמים דתנן בהדיא דמותר חדא די"ל דידע ר"א דהוה ודאי נעבדת ועוד די"ל דדווקא במוצא שברים דיש בזה ספק שמא שברה בכוונת ביטול אבל הכא דנשתברה ודאי מאלי' י"ל דס"ל בפשי' דודאי לא הוה ביטול וע"כ דבס"ד דהוה ס"ל לדמויי לנהר דאבודה לגמרי. בזה ודאי כל שבפני' ודאי הוה ביטול לכו"ע. וה"נ ס"ל דודאי תיכף נתוודע העכו"ם והרי ודאי בטלה ופריך שפיר:

ודע דהתו' בפסחים (כ"ז) ד"ה חוץ הקשו דלמ"ד נשתברה מאלי' מותרת תיקשה הא דתנן התם כל הנשרפין אפרן אסור חוץ מעצי אשירה. דליהוי כנשתברה מאלי'. ואין לומר דאיירי בשל ישראל דלי"ל ביטול. דהא אמר התם דלהכי בהקדש שם תני לעולם אסור ולא באשירה משום דאשירה יש לה ביטול ע"ש. ולכאורה הא פריך הכא בע"ז מכמה משניות ומשני כדרבא דע"י ישראל גזרינן דילמא מגבה לה והדר מבטל לה וא"כ י"ל דה"נ בנשרפה ע"י ישראל. וצ"ל דכוונתם לרב"ח דאוקי התם בנפלה דליקה מאלי' דאי ל"ה בהקדש נפיק לחולין וא"כ באשירה בכה"ג בטל. והנה לשי' הריטב"א הנ"ל הוא קשה יותר דהא לשי' אפי' למ"ד אסורה. מ"מ כיון דנעשה אפר שרי גם לדידי' תיכף כשנתוודע לעכו"ם. וא"כ לא שייך למיתני אסורה סתם דהרי היא ניתרת כשיודע לעכו"ם. ומ"מ נראה דאין קושי' מוכרח כלל די"ל שפיר דאיירי בשל ישראל. ומ"מ כיון דבשל עכו"ם יש לה ביטול לא שייך למיתני לעולם. כיון דתני סתם אשירה ובשל עכו"ם יש לה ביטול ודו"ק: סי"ב מזבח של כו"ם אסור עד שינתץ רובו ע"י עכו"ם ובימום שנפגם מותר. בלח"מ הקשה דהכא בתשמישים אמרינן בהדיא דאפי' למ"ד עובדין לשברים הנ"מ עכו"ם עצמה אבל תשמישים שבקי להך ומייתי אחרינא. וא"כ למה כ' ע"י עכו"ם ע"ש. והנה באמת גבי בימוס כ' שנפגם בסתם. והנראה דהנה זה נראה ברור דאע"ג דבתשמישין נשתברה מאלי' מותר. מ"מ בנשתברה ע"י ישראל ודאי אסור גם בתשמישים. וכמו לר"ל בעכו"ם עצמה דס"ל דבטילה בנשתברה מאלי'. וא"ר דע"י ישראל מודה ר"ל דגזרינן דילמא מגבה לה והדר מבטל לה.. וה"נ לדידן בתשמישים. ובהכי א"ש דהוצרך רבא לשנויי אליבא דר"ל אע"ג דכבר פסק כר"י לבר מתלת. משום דנ"מ אליבא דר"י בתשמישין. והנה כ' התו' שם גבי מצא צורת דרקון וראשו חתוך דבחתוכה ל"ש מאלי' ומשו"ה אין לספק אלא או ע"י ישראל או ע"י עכו"ם ע"ש ופשוט דה"נ במזבח נתיצת רובו ודאי ל"ש מאליו. אלא ע"י אדם או ישראל או עכו"ם. וא"כ א"ש דהא אמר שמואל דמצא שברי כו"ם מותר. והרמב"ם לא הביאה משום דשמואל סבר כר"ל דנשתברה מאלי' מותר. וא"כ הוה רוב להיתר. ע"י עכו"ם. ומאלי'. ואיסורא אינה אלא צד אחד ע"י ישראל. אבל לדידן לר"י דנשתברה מאלי' אסורה א"כ אדרבה רוב לאיסור. וא"כ בתשמישין דגם לדידן נשתברה מאלי' מותר. ג"כ מצא שברים סתם מותר. דהוה רוב להיתר כנ"ל. והשתא א"ש דבבימוס נקט סתם דנפגם מותר. דהיינו במוצא נפגם מותר. כיון דבתשמישין נשתברה מאלי' מותר רובא להתירא בין מאלי' ובין ע"י עכו"ם כנ"ל. אבל מזבח מאליו ל"ש. וא"כ במוצא סתם. הוה ספק אחד. אי ע"י ישראל או ע"י עכו"ם. ואסור מספק אם לא בנודע שע"י עכו"ם נפגם. וכוונתו להוציא ע"י ישראל.

דמאליו ודאי ל"ש וז"ב: סט"ו ולכנות לה שם גנאי. בש"ס יליף לה מואבדתם את שמם. ולכאורה צ"ע לפ"מ דמבואר בסוגי' דלמ"ד דדריש דואשיריהם תגדעון לתוספות שאסור. ע"כ נ"ל דהנח ואח"כ שרוף מאבד תאבדון. וא"כ צריך ואבדתם לצריך לשרש אחרי' ולי"ל קרא לכנות לה שם. והא אנן קיי"ל ברסקמ"ה דתוספתו אסור א"כ לדידן לי"ל כלל קרא לכנות לה שם. והנראה דהנה באמת מסיק התם יכול לא לשבח ולא לגנאי ת"ל שקץ תשקצנו כו' ולכאורה א"כ למה לא ילפינן כולה מילתא משקץ כו' ונראה דס"ל כמ"ד דאבני הר שנדלדלו אסורות ודריש לי' להך שקץ להא מילתא דאע"ג דאיכא לאתויי להתירא לא תיתי וא"כ לא מצינו למילף עיקר מילתא לחידושא דלכנות שם. אבל לבתר דיליף דצריך לכנות לה. תו ודאי שפיר ילפינן מיני' דהיינו לגנאי. כיון דהאי דרשא כייל דנחמיר בעכו"ם לחומרא שפיר ילפינן מיני' דגם בזה נקטי' לחומרא. וא"כ כ"ז להך מ"ד דאסורות. אבל למ"ד דמותרות. ול"ד שם הך קרא דשקץ להההיא דרשא דלחומרא כנ"ל. א"כ באמת קשה לכאורה האי קרא דשקץ למאי אתי. ולפי"ז א"ש דאיהו ס"ל דתוספתו אסור וא"כ לי"ל יתורא לכנות לה שם כנ"ל. ואייתר לי' עיקר קרא דשקץ לגמרי. ושפיר יליף מיני' עיקר דרשא דלכנות לה שם. וא"כ א"ש דהרמב"ם לשי' דפסק לעיל שם כמ"ד מותרות ושפיר אייתר לי' להכי ודוק:

סימן קמח

ס"ב נשא ונתן אסור בהנאה. הריטב"א כ' דמסתברא דלא אסור אלא לדידי' משום קנסא. אבל לא קנסו בנו אחריו וכמו מכוון מלאכתו בחוה"מ. וכ"ש דלאחרים שרי. ומסתימת הפו' לא משמע כן. וכ"נ מלשון אסור בהנאה. ועוד יש לדקדק מהא דסי' קמ"ט ס"ג גבי נושא ונותן ביריד ונותן מכם לכו"ם מבואר דמעות וכ"מ יוליכם ליה"מ. וה"ז מבואר בהדיא דאסור לכל. והרי התם במכס ס"ל לר"ל דרבנן פליגי עלה וסבר דשרי לגמרי. ואפ"ה למאן דאסר ס"ל דאסור לגמרי. וא"כ כ"ש הך דהכא דחמיר טפי דכו"ע מודו דאסור. דודאי יש לאסור לגמרי בהנאה לכל וצ"ע. ט"ז סק"ג כתב לתרץ קושי' הב"ח על רש"י דפירש אהא דאסור משום דאזיל ומודי. דעבר משום לא ישמע על פיך. דלמה לא פירש משום לפני עור. וכ' דלפ"ע ליכא אלא בתרי עברי דנהרא. ואפי' להיש מחמירים אינו אלא מדרבנן. אבל משום לא ישמע על פיך עובר בכ"ג דמ"מ נשמע ע"י ע"ש. והנה המחמירים הוא הר"ן שם. והרי הר"ן כ' בפירוש בסופ"ק בשם הרמב"ן אהא דאמרינן אסור להשביע לעכו"ם משום לא ישמע על פיך דאינו אלא מדרבנן דהרי הישראל אינו משביעו בשם כו"ם אלא הוא נשבע מעצמו ע"ש. וא"כ כ"ש בהאי אזיל ומודי דהכא

דאינו כלל ע"י ציווי הישראל דודאי אינו אלא מדרבנן. וא"כ הדר קושי' לדוכתא דמדרבנן ת"ל משום לפ"ע. דהא שי' הר"ן דמדרבנן עובר בלפ"ע אפי' בלא קאי בתרי עברי דנהרא. [ובאמת כבר בארתי שם דע"כ דבלשאת ולתת עמהן לא הוה אסרינן כלל בה"ג. משום לפ"ע אפי' מדרבנן ע"ש. ומ"מ לענ"ד לעיקר הקושי' דהכא אין לנו צורך בזה] והנראה דלא שייך לפ"ע. אלא כשעושה העבירה ע"י דבר זה שאנו נותנין לו שבדבר זה גופי' עושה עבירה. אבל כאן שע"י שמרויח ע"י הישראל. הוא אזיל אח"כ בעצמו ומודה לעכו"ם. לא שייך בזה לפ"ע. ותדע דהא מפרנסין ענייי עכו"ם ומבקרין חוליהם. ול"ח בזה משום לפ"ע דאזיל ומודי [ובאמת גם איסור דלא ישמע על פיך מדינא ליכא הכא בכה"ג כמש"כ הרמב"ן. אלא דמצינו הכא שהחמירו בזה גבי משביע לעכו"ם כנ"ל. ומשו"ה פירש"י זה גם בהא דלפני אידיהן דהכא. אבל בלפ"ע לא מצינו בכ"ד שהחמירו בכה"ג] וכה"ג כ' הב"ח באו"ח סקס"ט ס"ב גבי הא דלא פרוסה לעני אלא א"כ יודע שנטל ידיו. דדוקא כשיאכל בלא נ"י דלכתחילה הוא נותן לו לאכול איסור. הוא עובר משום לפ"ע. אבל כשלא יברך עליו. בזה בשעה שנותן לו אינו עובר. ואם אח"כ אינו מברך מה עליו לעשות ע"ש היטיב:

סי"ב בהגה ועוד דאית בזה משום איבה אם נפרוש עצמנו. ערא"ש סוס"י י"א י"ב דכ' ראי' ממו"ק דאפי' משום דבר האבד התירו בזה. ומסיים שכ"כ רב האי ע"ש:

סימן קמט

ש"ך סק"ב אבל הר"ן חולק דבסכנות נפשות שרי דל"ד למעיין דנראה כעובד. אבל הכא אינו אלא נראה כהולך לעבוד. ונראה לי ראי' לזה דהא עריות דמי לעכו"ם. ואי בנראה שהולך לעבוד מחויב למסור נפשו א"כ גם בנראה שהולך לעבור על העריות מחויב למסור נפשו. וקשיא מעשה דר"י בשבת קכ"ז גבי מטרוניתא דנעל הדלת כו' דהרי הי' נראה כהולך לעבור על עריות לפי שי' הנ"י בסקנ"ז דנכרית הוה כעריות אפי' בצנעא. ולא הותר. אפי' במקום ס"נ. ואולי דאף דבעכו"ם בהולך למקום דאין דרך אחר נראה כהולך לעבוד גבי עריות לא הוה הכי ותדע דמסקינן בדל"ו דב"ש וב"ה גזרו על יחוד דעכו"ם ואי ס"ד דזה חשיב כנראה להלוך לעבור א"כ למה הוצרך לגזירת ב"ש וב"ה ת"ל דאסור משום מראית העין שהוא איסור גמור בכל האיסורים וע"כ דלענין זה אפי' יחוד לא הוה מ"ע וצ"ע:

ט"ז סק"א אבל המעיין ברמב"ם יראה שיש לו פ"א במשנה זו כו' אסור לו להנות מאותה עיר בהליכה דרך תוכה. לא זכיתי לעמוד על פירוש זה. דאיך שייך לאסור משום הנאת

הליכה בדרך כבושה לרבים לכל בני העיר מי גר זה מכומ"ז שהיה לה מרחץ או גינה דמבואר בסי' קמ"ג דמותר להנות ממנה שלא בטובה והכא שהכל הולכין בדרך הזה פשיטא דהוה שלא בטובה וצע"ג: ס"ג הולכין ליריד של עכו"ם כו'. לפי דברי המחבר בס"א פשוט דהחילוק בין סעיף זה לס"א דהתם' ביריד שהוא לכבוד כומ"ז ומתקבצים שם כל עובדי כומ"ז לכבודה:

והכא בסתם יריד לסחורה אלא שהתגרים נותנין מכס לאליל. ובזה מיושב קושי' התו' בדי"ב ע"ב ד"ה אבל שהקשו אההיא דפרק א"מ דאמרינן ישראל ההולך ליריד בחזרה אסור דודאי עכו"ם זבין דאי גלימא זבין הכא הוה מזבין. משמע דליכא למיתלי בהיתר. ואמאי ניתלי בזבין מאינן מעוטרות כו'. ולפ"ז פשוט דהתם איירי ביריד שהוא לכבוד כומ"ז דאסור לישראל לעולם להלוך שם ואפי' לעבור משם למ"א כמבואר בס"א. וכן מוכח שם דאייתי לה אמתני' דההולכין לתרפות וכמו שפי' שם התו' ע"ש:

שם בהגה ואף אם יניחו לו המכס אסור. עט"ז דרש"י ותו' כ' דמה שמניחים לו המכס ל"ח נהנה דגדידי' קא מתהני:

ולענ"ד דרש"י והתו' שם קאי לרש"י לשי' בההיא דמרחץ או גינה דאין נהנין בטובה היינו בשכר אבל שלא בשכר אין שום איסור אבל לשי' ר"ת דפירש שם דבטובה. היינו אפי' בלא שכר. אלא שצריך להחזיק טובה להכומרים. ובשביל זה חשוב כנהנה מן הכו"ם ע' משכ"כ בסקמ"ג. וה"נ ודאי דבהנחת המכס צריך להחזיק להם טובה א"כ חשוב זה ג"כ כנהנה מכו"ם ואע"ג דכ' דדווקא כשהגינה לפני אליל ממש י"ל דה"נ כיון דהמכס הי' לצורכי האליל חשיב כנהנה מן האליל ודו"ק:

ש"ך סקי"א כי מהרי"ק אמר המושל שמא היהודים יותן לאליל מותר דאינו יוצא מכיסם אלא מכיסו כו'. ולכאורה הוא סוגיא מפורשת בדט"ז של בית רבי היו מקריבין שור של פטם ביום אידם ופירש"י מס למלך. והי' לעבודה אליל. ומסיק שם חיסר ד' ריבבן שלא היו מקריבים אותו היום כו'. ופריך שם בפשי' דלמה הוצרך רבי לזה ע"ש. ומוכח בהדיא דליכא בזה שום איסור. ובריטב"א שם ביאר בזה היטיב דליכא בזה שום איסור ע"ש ודוק: ס"ה ישראל ההולך ליריד של כו"ם כו' אסור לישא וליתן עמו היינו בחזרה וכ"ה בש"ס וברמב"ם בפירוש. והך יריד אינו ליום חג. אלא לסחורה לכבוד כו"ם והוא מבריי' וע' משכ"כ בס"ג והך דסקמ"ח סי"א היינו לחג וזהו מימרא דשמואל שם אמתני' ההולכים לתרפות כו'. ובכ"מ נראה שנתערבו שם הדברים ע"ש היטיב ודוק סימן ק א ש"ך סק"ו כ' ליישב סתירת הרא"ש והתו' דבע"ז כ' דהיכי דלא הוה תרי עברי דנהרי ליכא אפי' איסורא דרבנן ובשבת כ' דבישראל ודאי אסור שהרי מצווין עליו להפרישו וכ"ש

שלא יסייעו. דהתם בשוגג. וההיא דע"ז היינו במזיד והוא נכון. וראי' לדבריו דבפ"ק דע"ז (די"ד) גבי לפני דלפני כ' ג"כ הרא"ש דהנ"מ בעכו"ם אבל בישראל חיישינן לעולם לשום מכשול. וה"ר מהא דפסחים מארבא דחיטי דטבע בחישתא דאסור לזבוני לעכו"ם דילמא אתי לזבוני לישראל. הרי דמש"כ הרא"ש אבל בישראל כו' כוונתו היינו בשוגג כההיא דארבא דאייתי. דבזה חיישינן בכ"ג שלא יבא מכשול לידו. ובההיא קי"ל בסו"פ אוא"ב מאסמכתא דקרא דצריך להודיע להלוקח שלא יכשיל את הישראל. [אלא שאני מתקשה בזה דבשוגג לא שייך לא קאי בתרי עברי דנהרי דכיון דאם יודיעו לא יקח א"כ לעולם הרי הוא כקאי בתרי עברי דנהרי. ולכאורה עיקר משמעות לפ"ע קאי בהך גוונא דזה לא ירע. ומיהו בסופ"ה דב"מ כ"ש מר דמישתלי וגורם קללה לעצמו נראה דליכא בזה לפ"ע דאוריי' דאי ל"ה הו"ל למנקט טפי חששא דאוריי':

וי"ל וצ"ע]. אמנם מה שרצה להשוות דברי הר"ן לזה ל"נ כלל. דהר"ן בהדיא קאי במזיד. ואפ"ה ס"ל דאסור לסייע עוברי עבירה בשום דבר. ובאמת זה מבואר ופשוט בכ"ד בע"ז דק"ו ובדנ"ה שם מפורש בברייתא אסור לסייע ידי עוברי עבירה. ובסו"פ הניזקין ובכ"ד. אלא שצריך להבין שי' הר"ן איך מפרש גוף הסוגי דד"ו שם דמפורש דמשום לפ"מ ליכא באית לי' בהמה לדידי' ומוכח בהדיא דאפי' איסור דרבנן ליכא בזה דאי ל"ה הא גם לפי טעם דהרווחה דאסור גם באית לי' לדידי'. ודאי אינו אלא דרבנן. וצ"ל דדעתו לפרש דדווקא התם מסתברא לי' להש"ס להקל בזה כמו שהתירו בסו"פ הניזקין לאשת חבר להיות בוררת וטוחנת עם אשת ע"ה משום ד"ש. וה"נ ס"ל להש"ס שיש להתיר זה כאן משום איבה. אבל בל"ה ודאי דלעולם אסור לסייע ע"ע ודוק:

ס"ג אסור למכור שעוה לעכו"ם ביום חגו או שלפניו. בש"ך הקשה ע"ז דהא לשי' ר"ת איסור דלשאת ולתת היינו במילי דתקרובות ואפ"ה אמרינן דבגולה דווקא יום האיד עצמו ויום שלפניו לא אסור כלל. ולענ"ד פשוט דאיסור השעוה לעכו"ם הוא בכלל איסור דברים המיוחדים לכו"ם וקיי"ל בס"א דאסור לעולם ואינו כלל משום יום אידן:

ותקרובות דר"ת היינו ע"כ בשאר מילי דזבני להכי ולהכי ואינו בכלל דברים המיוחדים. אבל שעוה אין דרכו כלל אלא להכי ומיהו ביותר מיום שלפניו בשעוה דמצוי לקנות. אין דרך העכו"ם להקדים כ"כ. וע"כ דהוא לד"א. ובאמת ברור כמש"כ הגר"א דבזה הכל לפי הענין:

ס"ד מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה כו'. בש"ך השיג על העט"ז שכתב הטעם משום גזירה אטו בהמה גסה דהא הוה גזירה לגזירה. וגם בתו' ורש"י כתבו הטעם משום

רביעה וע"ש שהביא דברי התו' שם וכ' שצ"ע. וערש"א שבאר דברי התו' היטיב. ומבואר שם דדעת התו' דלפ"מ דהדר בי' רב. וס"ל דעכו"ם חס על בהמתו שלא תיעקר:

אין הטעם משום רביעה דל"ח לה כלל. אלא גזירה אטו בהמה גסה ומשום מלאכה. ומש"כ הש"ך דהוה גזירה לגזירה. ע"כ לאו קושי' הוא דהא בשבורה שם כ' רש"י ותו' בהדיא דהוא גזירה אטו שלימה. וע"כ דל"ח בהא גל"ג וכ"ש די"ל כן בבהמה דקה דלא הוה תקנתא גמורה אלא מנהגא [וע"ש ד"ה מקום כו' וא"ת מקום שנהגו שלא למכור למה לא תלינן דלשחיטה זבנה. נראה לכאורה דס"ל נמי דהוא משום גזירה דב"ג ומשום מלאכה. דלרביעה לכאו' ל"מ תלי' בשחיטה. די"ל דרובעה ושוחטה כדלקמן ר"פ א"מ. ומיהו בהתחלת הדיבור שם כתבו בפירוש משום רביעה. וצ"ל דכוונתם למש"כ בדט"ו ד"ה אימור דהא ל"ש ע"ש. אבל דבריהם שם אינו מוכרח לפי המסקנא ע"ש וצ"ע]. ומיהו כ"ז לפי דבריהם כאן. אבל לקמן רי"פ א"מ בד"ה ורמינהו ובד"ה רבינא מבואר בהדיא דס"ל דגם לפי המסקנא טעמא דמקום שנהגו שלא למכור דהם החמירו שלא לסמוך על טעם דחס על בהמתו וחששו לרביעה ע"ש היטיב:

ס"ז אין מוכרין להם בא"י דבר המחובר לקרקע פי' הך מתני' בא"י דבחו"ל קימ"ל דמותר למכור גם קרקע גופה כ"ש מחובר והרמב"ן כ' דש"ה דיכול למכור משיקוץ. ולולי שאיני כדאי הוא דחוק דא"כ מ"ט דר"מ דמחמיר בזה כו"ה לגזור דילמא אתי לשהוויי ואע"ג דר"מ ודאי אסר למכור שדות אפי' בחו"ל מ"מ אינו אלא גזי' בעלמא וגם דוחק הוא לומר דאין הטעמים שוין ודוק]. והגר"א כ' ראי' מהא דפריך שם הא דקל ביש מזבינן והא תנן אין מוכרין במחובר דילמא קאי בחו"ל. ואפשר דסתם מתני' בא"י הוה דהא תני רישא אידיהן סתם. והוה דרומאי כדאמרינן בגמרא. והיינו משים דאינהו הוו אז בא"י ע"ש:

ס"י בהגה והאידנא נהגו להשכיר אף לדירה. ע' תו' דהאריכו לדקדק דבא"י נמי לא הוה אלא מדרבנן. וא"כ בחו"ל ל"ג. ולכאורה אין מובן דבשדות שם דתליא משום חובת קרקע שפיר אמר התם הש"ס דכיון דבא"י גופה לא הוה אלא מדרבנן בחו"ל ל"ג. אבל כאן לענין לאו דלא תביא תועבה לביתך מאי נ"מ בין א"י לחו"ל. דעכו"ם ודאי נוהגת בין בארץ ובין בחו"ל. ובתחי' חתרו שם הרבה למצוא צד קולא בחו"ל ע"ש ובשי' זו לא כ' שום טעם. שוב מצאתי הסבר דבריהם בהר"ן. דכ' דכיון דהוא מדרבנן לא החמירו אלא בא"י. משום דשם ציוה הכתוב לשרש אחר עכו"ם. אבל בחו"ל שלא נצטוינו לשרש הקילו בזה וש"י:

שם השוכר בית מעכו"ם. יש להחמיר שלא להניח כו"ם. היינו דשכירות קניא לחומרא ולכאורה צ"ע דהא מהך גופה דהוכיח הש"ס דשכירות לא קניא יש להוכיח דגם לחומרא

ל"ק. דהא תני רישא דישראל ששכר פרה מכהן יאכילנה כרשיני תרומה. ואי קניא לחומרא היכי שרי להאכילה. ומיהו התו' כ' דע"כ מרישא ליכא ראי' דל"ק. דהא הש"ס לא דייק אלא מסיפא. וכ' דרישא איירי במזונותי' על הכהן. ומשו"ה ודאי שרי ע"ש. אבל ביבמות כ' התו' דגרסינן גם ברישא אע"פ שמזונותי' עליו וצריך ליישב למה לא דייק מרישא. והנראה די"ל דשאני הכא דאפי' אם שכירות קניא. מ"מ רשאי להאכילה תרומה דל"ג מעבד מעוכב גט שיחרור דקיי"ל דאוכל בתרומה. וה"נ הרי הגוף ע"כ סופה לחזור לכהן. [והתו' בגיטין מ"ב ד"ה מעוכב כ' דגם בח"ע וחצי ב"ח אוכל בתרומה וא"ש טפי אבל זה ע"כ ליתא כדתנן ביבמות ס"ו דהעובר פוסל ע"ש. וצ"ל דכוונת התו' דאינו אלא דיש לו זכות בתרומה למכור ע"ש]. ומשו"ה אע"פ ששכירות הישראל קונה מ"מ כיון דעיקר הגוף של כהן שפיר יכולה לאכול:

והנה לכאורה הי' נראה להחמיר מט"א דהא מעיקרא הוה בעי לאוכוחי דקני מהא דאסור להשכיר לעכו"ם לבי"ד ודחי דשאני עכו"ם דחמיר ע"ש. הרי דבסברא דקניא ס"ל דמ"מ מחמירין שלא להכניס משום חומרא דעכומ"ז. וא"כ ה"נ לפ"מ דמסיק דל"ק יש להחמיר שלא להכניס גם בשוכר ישראל אע"ג דל"ק משום חומרא דעכו"ם. אבל בפסחים (ד"ו) משמע דלא קיימא הך סברא דחומרא דעכו"ם דהא התם אייתי הך דלא ישכיר לו לבי"ד לאוכוחי דשכירות ל"ק ולא דחי כלל משום הך סברא דחומרא דעכו"ם וש"מ דלא ס"ל להש"ס הך סברא לפי המסקנא:

והנה התו' הקשו דהא קיי"ל בב"מ דשכירות ליומא ממכר הוא ע"ש. ונלענ"ד ליישב בפשי' לפמש"כ הרא"ש בפ"ג דסוכה דנתנו לו אתרוג במתנה על זמן ואח"כ יחזיר לנותן זה לא חשיב לכם וא"י לצאת בו וה"ר ברורה מהא דלא ליקני אתרוגא לינוקא דמקני קני אקנויי לא מקנה. ואי איתא יתן לו לזמן שיצא בו ע"ש הרי דזה לא חשבה תורה לכם. וא"כ לק"מ דנהי דשכירות ודאי היא כמסר ליומא ולזמנה ה"ה כשלו. מ"מ הא במקום שהצריכה תורה לכם לא חשבתו תורה לכם אלא שיהא שלו לעולם כמש"כ הרא"ש הנ"ל. וא"כ ה"נ לא מיקרי ביתך ונכון. וא"כ גם בקונה לזמן הדין כאן כמו בשכירות בין להקל ובין להחמיר וצ"ע:

עיין רמב"ם פ"ט הי"ג דהמוכר ביתו לעבודת כו"ם דמי' אסורין בהנאה. והוא מברייי' גיטין (מ"ד) והב"י הביא זה בבדה"ב בסקמ"ג בשם הא"ח ע"ש. ובשו"ע לא הביאו בשום מקום. והנראה לי דס"ל כפי' הראב"ד דהיינו בקדמו העובדי כו"ם ועבדוהו קודם שיתנו לו מעותיו. דכבר נאסר בהנאה ברשותו. ודמיו חליפי עכו"ם. וא"כ אין כאן חידוש והוא ממש דינא דיין בסקל"ב ס"ב דמשך עד שלא פסק דמיו אסורין. דנאסר בנגיעה קודם

שקנה. וכ"ש בכו"ם עצמה. ונראה לי ראי' ברורה לשי'. דהא קיי"ל בסקמ"ג ס"ב דעבר ובנה אפי' כו"ם עצמה שכרו מותר אע"ג דכו"ם של עכו"ם אסורה מיד משום דעד מכוש אחרון לא נאסר. משו"ה אין איסור על שכרו ע"ש. כ"ש נתן להם בית בנוי דודאי אינו נאסר עד שיעבד. דאין דמיו אסורין כל זמן שלא נאסר קודם ודוק:

סימן קנב

ס"א. עכו"ם שעשה משתה לחופת בנו או בתו אסור לישראל לאכול שם כו'. בנה"ך צדד לקיים דברי הדרישה דאפשר להקל היכי שיש לחוש הרבה לאיבה. דבפירש"י מבואר דעיקר האיסור משום דאזיל ומודי ומצינו שהקילו בזה משום איבה וי"ל דקרא אסמכתא בעלמא ע"ש. אבל בריטב"א מבואר בהדיא דאיסורא דאורייתא הוא ולא מקילין כלל משום איבה ע"ש. ולולי שאיני כדאי אפשר לדון בדבר דאע"ג דיליף מוקרא לך דהיינו משעת קריאה י"ל דמדאורייתא היינו דכשאוכל לבסוף מזבחו אסור מתחילת הקריאה דהיינו ההליכה. וכן משמעות הש"ס ברי"פ א"נ גבי לאו דמשקלות למ"ל לעבור עליו משעת עשי' ע"ש. ומלשון משעת עשי' ולא נקט לעבור על עשי'. משמע דדווקא כששקל בחסירה עובר מתחילה משעת העשי'. אבל כשלא שקל. על העשי' לחוד לא הוה איסור דאורייי'. וכן משמע בהדיא משמעות הפו' בסרל"א ע"ש. וה"נ קרא כתיב וקרא לך ואכלת מזבחו וי"ל דכשאכל מזבחו עבר משעת קריאה, אבל כשלא אכל אלא מאכל כשר אינו מדאו' אלא מדרבנן. כמו במדות ומשקלות שם. ועוד דאפי' נימא דעל קריאה לחוד נמי מדאו' הוא מ"מ הא קרא מיירי בוזבחו לאלהיהן דיש שם תקרובות איסור. אבל בליכא בודאי תקרובות לכאורה ברור דליכא איסור דאורייי'. ואת"ל להחמיר עוד דקרא ל"ד אלא אורחא דמילתא משום דאדוקי בכו"ם. נלענ"ד ברור דלפי"ז ודאי נימא דקרא דווקא בשבעה אומות כתיב דהא הכי כתיב פן תכרות ברית ליושב הארץ. וזנו אחרי אלהיהן וזבחו כו' וקרא לך כו'. והא דפן תכרות בודאי דווקא בשבעה אומות כמו שהוכיחו התו' בד"כ ד"ה דא"ק ע"ש שהאריכו להוכיח דכריתות ברית לא מיתסר אלא בז"א דאדוקי בכו"ם. אלא שכ' דבש"ד לא מחלקינן. אבל אי נימא דה"נ אפי' בלא תקרובות אסור. וע"כ משום דאדוקין. א"כ ודאי ברור דה"נ הוה ככריתות ברית. ודווקא בז"א:

ולכאורה הי' נראה מהתוספתא שהביאו הרא"ש והר"ן בריש מכילתין גבי יום אידם דמצאן שמחים שמח עמהם מפני שהוא כמחניף להם. משמע לכאורה בהדיא דמשום איבה מותר אבל דקדקתי בדברי הר"ן שם שכ' ע"ז כלומר כיון שנכנס שם שלא בכוונה כו'. ונראה דכוונתו דס"ל דקרא לא אסר אלא בכעין וקרא לך. דהעכו"ם הזמינו אבל

בנכנס ממילא לא איירי בהכי קרא כלל. אלא דמ"מ מדרבנן ודאי הוא אסור כיום אידם דאסור אפי' לכנוס לביתם ליתן להם שלום. ובזה הוא דשרי התוספתא משום איבה. אבל להיות מן הקרואים לביתו ס"ל ג"כ כמש"כ בשם הריטב"א דזה אסור מדאורייתא ולא שרינן כלל משום איבה, וכן נראה מהא דתשובת הרא"ש שהביא המחבר בס"ב דשלח לו לביתו שרי. והנה מבואר במתני' דעשה משתה לבנו הוה כיום אידו. וביום אידו אסור לשאת ולתת עמהן. ור"ת פירש דהא דתניא אין לוקחין מהן. היינו לקבל ממנו מתנה. ובהדיא מפורש בסקמ"ח דשלח לו מתנה אסור לקבל. והוא מעובדא דר"י נשיאה דשלח לי' מינאה דינרא קיסרנאה ביום אידו. וע"כ הא דשרי היינו דווקא היכי דיש לחוש לאיבה. וע"כ דהא להיות מן הקרואים לביתו אסור אפי' במקום איבה. וזהו גם כוונת הרא"ש שכ' דמשמעות המקרא אינו אלא וקרא לך כו'. והיינו דלכנוס לביתו של העכו"ם דאסמכתא דקרא הוא:

לא מקילינן בזה אפי' במקום איבה. אלא דרביתו של הישראל משמע דלא איירי קרא. והוה מדרבנן. בזה שרינן במקום איבה והרי הר"ן והרא"ש והריטב"א בודאי מחמירין אפי' במקום איבה ומ"מ במקום ס"נ גמור אפשר דיש לצדד בזה דאינו איסורא דאורייי' ממש. ולא החמירו בזה כ"כ. וכן משמע מהירושלמי שהביא הר"ן שם וכ' דהיינו דכל היכי דאיכא לאשתמוטי יש להחמיר ע"ש היטיב:

שם ולאחר י"ב חודש מותר אלא א"כ הוא אדם חשוב. והרי"ף והרמב"ם השמיטו זה ועט"ז. והנראה דודאי עיקר הפירוש כמש"כ הט"ז דבאדם חשוב שמחה היא לו וגם לאחר יב"ח אזיל ומודי. ודוגמא לפירושו לקמן סש"פ. גבי שני אבילים שותפין. דבאדם חשוב אסור השני לעשות אפי' בביתו בצנעא. דידוע שיש לאבל חלק בו. [ובאמת הרי"ף והרמב"ם השמיטו זה גם שם. ועראש"ש שם. וי"ל דס"ל כתמיה דר"א ע"ש]. וה"נ כאן ודאי פירושו דבאדם חשוב מודה גם לאחר יב"ח. ומה שהשמיטו נראה דס"ל דזה תליא בפלוגתא דרחב"י ור"א (בדמ"ד) גבי ר"ג שרחץ במרחץ של אפרודיטי דר"א אמר דתשובה גנובה השיבו ר"ג לאותו הגמון דקיי"ל דעכו"ם שהי' לה מרחץ נהנין שלא בטובה. ורחב"י סבר דאינה:

גנובה דשלא בטובת ר"ג כבטובת אחרים דמי. והיינו לפי דהי' אדם חשוב ומחזק ידיהם. ונראה פשוט דלר"א דלא חייש התם להך סברא דחשיבות ר"ג. ה"נ ודאי דהכא ג"כ ל"ח טפי באד"ח. לאזיל ומודה גם לאיב"ח. (וכמדו' שהעירני בזה חכ"א דהוא שייכא אהדדי). והנה לא הביאו שם גבי כו"ם שיש לה גינה או מרחץ דבאדם חשוב אסור אפי' שלא בטובה. וע"כ דס"ל דאית לן למפסק כר"א דאין הלכה כתלמיד במקום הרב. וא"כ ודאי

דה"נ יש לפסוק דאין לנו לחוש דבשביל חשיבותו אזיל ומודה אף לאחר יב"ח. וסוגי' דהכא ע"כ לפי דהוה חשוב להעכו"ם טובא הוא דאודי וכמש"כ הט"ז. אבל למיחוש קיי"ל כר"א שם דל"ח ודוק:

סימן קנג

ס"א בהגה אין מוסרין להם תינוק ללמדו כו' דמשכי לי' למינות ונרשם המ"מ טור. והנה באמת עיקר הדין הוא ברייתא מפורשת בדט"ו. אבל הטעם הוא מהטור. דהנה באמת דרש"י פירש ל"א משום מ"ז ע"ש. וא"כ ע"כ דזה דווקא להתייחד אצלם דאי ל"ה ודאי ליכא למיחוש עלה. אבל לפי"ז תיקשי דבל"ה אסור להתייחד עמהם משום שפ"ד. וכדפריך הש"ס גבי לא תתייחד אשה עמהם. וצריך לדחוק כדהתם בקרוב למלכות ואפ"ה למשכ"ז חיישינן כמו דחיישינן באשה לעריות וכמש"כ הרא"ש שם דסומכין שלא תגלה קלונה. וע' מש"כ לקמן סי' קנ"ה די"ל לפי שי' הסוברים דבשכר שרי איכא לאוקי הכא בשכר. [וצ"ע אי שייך לאוקי הכא במומחה ודוק]. אבל כ"ז דחוק דהו"ל להש"ס לפרושי הכי האי פירכא ושנוי' אהך ברייי' דהכא דהוה קודם מתני' דפ"ב ע"כ הסכים הטור לפי' דמשכי למינות וזה אסור אפי' במקום רבים דלא שייך שפ"ד וא"ש. וזהו שחידש בשם הטור לאסור אפי' ברבים ודוק: ט"ז סק"א כתב דבהמה הנרבעת מותרת לאכילה. וכבר הביאו האחרונים בשם י"א דלמצוה כגון לכתוב על עורה ס"ת ותפילין אסור. והוא נכון כמו בתקרובות לעיל בסי' קל"ט ואתנן באו"ח סי' קנ"ג. ומקורם מהא דצמרה לציצית בדמ"ד. דלמצוה מחמירינן כמו לגבוה. וע' מש"כ בסקל"ט. ונחלקו הרמב"ם והר"י אי פסול גם בדיעבד. וכבר באר זה הגר"א באריכות בסתרמ"ט ובכ"ד ע"ש:

ס"ד לא תתייחד אשה עמהם בש"ס פריך ות"ל משום שפ"ד ומשני ר"י באשה חשובה פירוש שהיא קרובה למלכות ור"א משני אשה כלי זיינה עלי'. ואמר דאיכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים ושאינה חשובה בין הנשים. ופירש"י שהיא כעורה דלר"י שרי כיון שהיא קרובה למלכות מירתתו מינה וליכא משום שפ"ד, ועריות כיון דאינה יפה ל"ח. ולר"א בכל ענין אסורה דלעולם בא עלי' כדנקט סתם לשון אשה כ"ז עלי'. והנה התו' הקשו ע"ז דלא מצינו בשבוי' לכהן לחלק דבאינה יפה מותרת. ולענ"ד בפשוט דהא לא אמר באשה שאינה יפה לחוד א"ב אלא בתשובה בין האנשים ואינה חשובה בין הנשים דבכה"ג כיון דהיא קרובה למלכות ומירתתו מינה ואינה יפה בצירוף תרוויי' שפיר אמרינן דגם לעריות ודאי ל"ח. ודווקא ביפה ס"ל לר"י דאפי' בקרובה למלכות

חיישינן לעריות דיצרם תקפם. וסמכי שתסתיר קלונה כמש"כ הרא"ש. אבל באינה יפה כיון שהיא קרובה למלכות מירתתו מינה ולא מאנסו לה. והרי לפי פר"י ס"ל דלר"א לעולם ל"ח לעריות בקרובה למלכות דמירתתו מינה. ובודאי די"ל לשי' רש"י ג"כ דגם לר"י דאוקי מתני' בכה"ג דקרובה למלכות וחייש לעריות אפי' בקרובה למלכות דזה דווקא ביפה דיצרם תקפם אבל באינה יפה ל"ח. וי"ל דמדקדק הש"ס הכי מדאמר לשון אשה חשובה. ולא אמר סתם קרובה למלכות. ש"מ דהיינו דווקא שחשובה לגמרי. ובזה מיושב מה שדקדקו התו' מה דנקט לשון חשובה ע"ש. וא"כ כ"ז ההיתר הוא אינו אלא בקרובה למלכות משום דמירתתו מינה ולא שייך כלל לשבוי' וז"ב. ור"י פירש דתרי מילי נינהו אשה חשובה בין האנשים. דלר"י אסור משום עריות כדשני במתני' בכה"ג ור"א סבר דבכה"ג ל"ח כלל אפי' לעריות דמירתתו גם ע"ז. [ועי"ש שבאר דמדקדק מיני' הכי מדלא אמר אפי' תימא באינה חשובה משמע דדווקא בכה"ג דאינה חשובה]. ובאינה חשובה בין הנשים דהתם בין הנשים לא שייך עריות [ואי אתו אנשים תיפק לברא] אלא דלר"י חיישינן לשפ"ד. ואליבא דר"א ס"ל. דפירוש דכ"ז עלי'. היינו שעל נשים מרחמים לעולם. ולולי שאיני כדאי קשה טובא בין לפירש"י דלר"י באינה יפה וקרובה למלכות לפמש"כ] ל"ח לעריות. ובין לפר"י אליבא דר"א דבאשה קרובה למלכות ליכא למיחוש לעריות דמירתתו מינה לאונסה. דנהי דלאונס ל"ח. הא מסיק בדל"ז דב"ש וב"ה גזרו על יחוד דישראל עם נקבה שלהם. ולכאורה פשוט דה"נ ישראלית עם זכר שלהם. דמ"ש מכל יחוד דעלמא. [ומיהו לקמן סקנ"ז נתבאר דשי' הפו' דישראל עם נכרית. חמיר טפי דהוה בכלל עריות. אבל נכרי על ישראלית לא הוה בצנעא בכלל עריות ע"ש. אבל כ"כ שם דשי' התו' לא נראה כן] וכן פשטות לשון הש"ס הכא בתחילת הסוגיא אילימא בחד בישראל כה"ג מי שרי והתנן כו' משמע בהדיא דפשי' דאין להקל בזה משאר יחוד וצ"ע. והנה מצאתי בריטב"א בשם הרמ"ה הגי' להיפוך אשה חשובה בין הנשים. ושאינה חשובה בין האנשים ופירש ג"כ דתרי מילי נינהו וה"פ באשה חשובה שקרובה למלכות בין הנשים דלר"י שרי דליכא לא שפ"ד דהיא חשובה ולא עריות כיון דהוא בין הנשים. אבל לר"א דווקא בין האנשים ל"ת לשפ"ד דכ"ז עלי' פי' שבאים עלי' כפירש"י. אבל בין הנשים דלא שייך זה ודאי אסור משום חשש שפ"ד [ולפ"ז מפרש ע"כ דר"א פליג ג"כ אסברא דמאשה חשובה מירתתו]. ושאינה חשובה בין האנשים דלר"י הוה משום שפ"ד. ולר"א משום עריות. [ואע"ג דבזה לתרויי' אסור מ"מ ודאי דאיכא נ"מ ביניי' דשפ"ד חמיר טפי]. ולפי"ז מה שהתיר הר"י לייחד כל אשה בין הנשים משום דקיי"ל כר"א דתניא כוותי' ומפרש דהיינו שמרחמים על נשים ואפי' בין הנשים. ולשי' הרמ"ה

בשאינה חשובה בודאי אסור דס"ל דכ"ז לא שייך אלא בין האנשים שבאים עלי'. אבל בין הנשים דלא שייך ביאה אסור. ונראה דגם לפירש"י דפירש ג"כ הטעם משום ביאה ודאי ג"כ דאסור בין הנשים. ולא כהב"י שכ' דאפשר דגם לרש"י שרי בין הנשים. מטעם שכתבו התו' שמרחמים עלי'. דהא לפירש"י משמע דדווקא בשביל הביאה וכ"כ הש"ך שיש לפקפק בזה לפירש"י:

ומיהו מה שמשמע להרמ"ה דאפי' באשה חשובה שקרובה למלכות אסור ביחוד לר"א. דס"ל דר"א פליג אסברא דר"י ולפי"ז לאו בדווקא נקט אשה חשובה בין הנשים. דהוה"ד איש חשוב בין האנשים]. ובאמת הי' משמע מהפו' דסתמו באיסור יחוד דגם בזה קיי"ל כר"א דאסור לעולם. ומיהו ע"כ זה ליתא דהא גם בלהתרפאות שרו באדם חשוב. ואף דהרי"ף והרמב"ם לא הביאו זה גם שם. וע' משכ"ש. מ"מ הא גם להסתפר התירו באדם חשוב. ומשמע דגם ביחוד ממש. ואע"ג דהתו' כ' שם דבינו לבינו דמתני' ל"ד. אלא היכי דל"ש רבים כו"ה כרה"ר. אבל לא ביחוד ממש. וא"כ י"ל דהא דהתירו באד"ח דווקא בכה"ג אבל לא ביחוד ממש מ"מ זה דוחק. וכן משמעות הרמב"ם והפו' דאפי' ביחוד ממש שרי וצ"ע:

סימן קנד

ס"א לא תיילד לישראלית ואפי' היא מומחת. בש"ך הביא וכו' דמומחת מותר והגר"א הביא ראי' מש"ס דידן לאסור מההיא דקרי לה מילדי יהודייתא כו' ואמרה דקא משפילנא מינייהו דמא כו' ואע"ג דמסתמא מומחת היתה. ולכאורה הי' אפשר לדחות דהא בהא תלי דר"מ דאסר אפי' בעומדין ע"ג דאיכא למימר מנחא ידה אפותא וקטלה ולא חזו. וא"כ י"ל דאדרבה בשביל זה גופה כיון דעומדין ע"ג תו אפי' מומחת לא חיישה למרע נפשה דהרי עומדין ע"ג וחזו דעבדה שפיר ולא קלקלה. ואין כאן שום היתר למומחה דכל הטעם דמומחה חייש ולא מרע נפשי'. והרי בזה סומך שלא יהי' עליו חשד כנ"ל. אבל לרבנן דסברי דעומדין ע"ג ליכא שום חשש בכ"א. א"כ שפיר י"ל דמומחת שרי אפי' באין עומדין ע"ג דודאי חיישה דלא מרע נפשה. אבל באמת מוכח דזה ליתא. דהרי במילה שם סבר ר"מ ג"כ דאפי' עע"ג אסור. ואפ"ה אמר בש"ס בהדיא דבמומחה לרבים מותר גם לר"מ (וע"ש בתו' דאפי' מומחה לשאר מילי ג"כ מותר. וכוונתם דודאי אין דרך עכו"ם להיות מומחה למילה כיון דאינו מל אא"כ אין ישראל ובודאי שכיחי מוהלים מישראל ע"ש]. וע"כ דאפי' בכה"ג יש לנו להתיר במומחה וא"כ ע"כ כאן דבדר"מ משמע דבמיילדת אסור אפי' היא מומחת כנ"ל. הוה"ד ודאי אפי' לרבנן

דאין מקום לחלק ביניהם כנ"ל וכדברי הגר"א. אלא שצריך להבין באמת טעמו של דבר למה אסור גבי מיילדת אפי' במומחת ובשאר חולים מומחה מותר. והנראה לענ"ד דה"ט דכבר כ' התו' בכ"ד דאע"ג דודאי קיי"ל בכ"ד דרוב נשים ולד מעליא יולדות מ"מ קיי"ל בכ"ד להחמיר בספק נפלים לפי דמיעוט נפלים הוה מיעוט המצוי ומשו"ה חששו לו. אבל ברוב חולים קיי"ל גבי השולח גט לאשתו דהניחו זקן או חולה נותנו בחזקת שהוא קיים. ולא חששו למיעוט חולים שאינן חיים. וע"כ דזה אינו מצוי. ומשו"ה בחולה שפיר מתרפאין דמומחה לא מרע נפשי' לחשדא. אבל נפלים דאיכא מיעוט המצוי משו"ה חיישינן די"ל דסומכת ע"ז דסברה דלא יחשדוה כלל שיתלוהו בנפל שמצוי ודוק:

שם בביתה (אסור) אפי' אחרים עע"ג. באמת בתו' והרא"ש שכ' דאיירי ברשות ישראל לא כ' זה אלא ליישב לשון המשנה אבל לא בינה לבינה. דת"ל משום יחוד. ומשו"ה כ' דאיירי ברשות. ישראל [ונראה דס"ל דבכה"ג ליכא משום יחוד] וכה"ג כ' גבי לא יסתפר מהם בינו לבינו דל"ד אלא דל"ש רבים כ"כ כרה"ר דאי ל"ה אסור משום יחוד ע"ש. אבל למיסר ברשותה כשאחרים עומדים ע"ג אינו מפורש. ונראה דסברת הטור כיון דר"מ אסר בכ"ג ורבנן לא מצינו דפליגי אלא ברשות ישראל. אין לנו להקל ברשותה. כיון דמצינו לענין יין נ' בכמה גווני דברשות ישראל שייך מירתת טפי יעו"ש. ולענ"ד יש הוכחה מלשון התו' כ"ט ד"ה המסתפר דסברי ג"כ הכי. שכתבו שם דבמספריים דל"ש היזקא יש להקל כשיש עמו אחר. ולכאורה כיון דיש אחר אפי' יוצא ונכנס הוה כעע"ג ושרי אפי' בתער. וע"כ דכוונתם בבית העכו"ם. דבזה בתער אסור אפי' עע"ג. ובמספריים הקילו בזה ודו"ק:

סימן קנה

ס"א שאינו מומחה לרבים ובמומחה מותר והרי"ף והרמב"ם השמיטו זה: והב"י כתב דל"י למה דליכא פלוגתא בזה על ר"י. ושם בסמוך כ' אהא דהשמיטו הא דאד"ח לפי דר"א עביד בה עובדא ובא לידי סכנה ע"ש. וא"כ לכאורה הא התם הוה נמי ברופא מומחה כדפריך והא ר"א רופא מומחה הוה. וא"כ יל"ד מזה להחמיר גם במומחה. ונראה דכוונתו דס"ל דחיישי לשנויא דהש"ס דמסיק שאני ר"א דמיקנאי בי' כו' וי"ל דחיישי בכל אד"ח ג"כ דדילמא נמי מקנאי בי' כדר"א. ומשו"ה ל"מ אפי' במומחה דכיון דתמות נפשי קאמר. אבל בל"ה ודאי דמומחה יש להקל. ולפ"ז אדרבה באד"ח יש להחמיר יותר אפי' במומחה לרבים ודוק:

שם בהגה דבשכר בכל ענין מותר עש"ך שהרש"ל השיג ע"ז דמדכתבו דבמומחה מותר שירא לקפח פרנסתו אלמא דבשכר מיירי [ואפ"ה דווקא מומחה לרבים דחייש למרע נפשי' הא בא"מ בשביל הפסד שכר זה לחוד לא סמכינן ע"ז] והש"ך כתב דזה ליתא כו' ותדע דהא כ' דבדבר קל שלא יתלו בחסרון ידיעתו [היינו באינו מומחה] לא מירתת דיאמרו שהי' שינאו כו' ואי מקפח פרנסתו היינו שכרו שנוטל מחולה זה א"כ כשיאמרו שונאו כ"ש שיקפח שכרו ואדרבה משמע איפכא דמדשרי (כצ"ל) משום טעמא דמפסיד שכרו לגבי אחרים כ"ש היכי דמפסיד לגבי האי כו' ונראה שהבין הש"ך דהא דשרינן במומחה או בחולה שאב"ס (דלא הוה כריבדא דכוסילתא] לשי' המתירין. היינו אפי' עושה עכשיו בחנם. מ"מ שרי דלא מרע נפשי' לגבי אחרים. וזה התדע שלו היינו להוכיח דע"כ הכוונה דמרע נפשי' הוא לגבי אחרים (וזהו ודאי אמת דכוונת הש"ס לגבי אחרים) ודעתו דכיון דלא איירי אלא משום הפסד שכר אחרים. א"כ י"ל דלא קאי אלא כשעתה הוא עושה בחנם. וי"ל דמשו"ה אין בזה היתר דהפסד שכרו. אבל במקום שיפסיד את שכרו ס"ל דזה סברא דכ"ש דחייש לשכר זה. כן הוא תוכן כוונתו. אבל לולי שאיני כדאי נראה נכון יותר כמש"כ הרש"ל דכיון דהוא רגיל בשכר מסתמא עכשיו לענין הישראל איירי נמי בנוטל שכר. ועוד אני מסתפק דאם עושה עכשיו בחנם. אפשר דלא שייך כלל שמרע נפשי'. וכדאמרינן בעלמא אסיא דמגן במגן מגן שויא. ואין כאן מרע נפשי' בשביל זה כלל. וע"כ דאיירי שנוטל עכשיו שכר. ואפ"ה דווקא משום מומחה. או בחולה שאב"ס דכולהו נמי חיישי למרעי נפשיי' בזה לעולם כדמוכח סוגיא. הוא דשרי. אבל משום שכר של פעם זה גופה ע"כ משמע דלא הוה שרינן לי'. וע"כ כדברי הרש"ל דלא חייש כלל לשכר של פ"א. וגם התדע שכ' הש"ך מהא דמקום שלא יתלו בחסרון ידיעתו אלא בשנאה כו' כנ"ל. לפי"ז הוא אדרבה ג"כ ראי' להרש"ל דבשביל השכר הזה ע"כ דלא חייש. דהא כיון דכשהוא שונאו ודאי יפסיד שכרו שנוטל עכשיו [דמסתמא איירי בשכר כנ"ל]. אלמא דע"כ דלשכר של הישראל החולה זה לא חייש כלל. ומשו"ה כיון שאינו מקפח פרנסתו שלא יתלו בחסרון ידיעה לא חייש לה. ולא סמכינן אלא במקום שיקפח פרנסתו לגמרי לגבי אחרינא. ומש"כ הש"ך דמדשרי משום שמפסיד לגבי אחרים. כ"ש היכי דמפסיד לגבי האי כנ"ל. ע"כ דאינו כן. ובאמת פשוט שהסברא הפוכה דמרע נפשו לגבי אחרים הרי מקפח פרנסתו לגמרי. ולא ימצא להשתכר לעולם. לזה חייש טפי משכר פ"א. עוד נראה לי ראי' לכאורה לשי' הרש"ל מסוגי' הש"ס שהבאתי בסי' קנ"ג גבי לא תתייחד אשה עמהם דפריך ות"ל משום שפ"ד ומשני בקרובה למלכות. ואפ"ה:

לעריות חששו. ולישני דאיירי כגון במקום שיש להם ממנה שכר. דלשפ"ד לא חיישינן כ"ש מרופא. ולעריות חששו כמו בקרובה למלכות. ואולי י"ל דבמקום הפסד ממון ודאי עדיף מקרובה:

למלכות. ואפי' לעריות ל"ח. וכהא דקיי"ל דנחבשה ע"י ממון:

מותרת לבעלה וע"ש בתו' דהוכיחו דאפי' לבעלה כהן דאסורה באונס. לא חיישינן דמשום הפסד ממון לא מאנסי לה ודוק:

עב"י הביא הירושלמי מהו מיכחל מינהון רב אמר מאן דבעי למסתמא כו' לוי אמר מאן דבעי לימות לוי עביד עינא כחללא רב לא עביד. ולכאורה צ"ע דהא בסוגיא דידן אמר רב בהדיא דעין שמרדה מחללין עלי' את השבת. אבל באמת הוא מפורש בבבלי רי"פ דם הנדה דטעמא דרב. לפי שיכול לגוררן ולהוציאן דרך הפה ונפיק זיהרא. ומשו"ה לא מיית מהא ע"ש. וצ"ל דאע"ג דחולי של העין גופה הוה סכ"נ לרב. קים לי' דבהא לא הוה סכ"נ כיון דיכול להוציא חוזק הסם ולא יגיע אלא לנזק סמיית העין ומיהו זה דחוק. ועוד יש לעיין לשי' הפו' דחולה שאב"ס מתרפאין מהם דא"כ למה באמת אסר רב למכחל מהם כיון דסבר דאין בו סכנה. ואפ"ל דזה חשוב כריבדא דכוסילתא דלא יתלו בח"י וגם זה דחוק ומיהו נראה דע"כ צ"ל כן לשי' זו. דהא אמרו סתם דאסור למכחל עינא. ומשמע אפי' בסוף אוכלא דמבואר הכא בע"ז דלא חשיב סכ"נ ויותר מבואר כן בביצה כ"ב דחשבו זה בהדיא כחולה שאב"ס ע"ש. ואפ"ה אסור ובודאי יש לנו ללך בתר גוף החולאת ולא בסכנת הרפואה וכיון דהוא אין בו סכנה למה אסרו וע"כ דהכא חשיב כריבדא דכוסילתא וצ"ע. ולכאו' הי' מקום לומר דהגי' בירו' להיפוך דרב עביד עינא כחללא והוה א"ש דמשו"ה לא הוצרך רב לומר דלימות דגם למסתמא הוה כלימות. דרב לשי' דעין שמרדה מחללין שבת עלי'. [ולפי"ז הי' הירו' הזה ראי' לשי' המתירין בחשאב"ס דדווקא בשביל ס"נ אין מתרפאין מהם]. אבל אי אפשר לומר כן דהא ברי"פ דה"נ הנ"ל מבואר בהדיא דלרב ליכא בזה ס"נ כנ"ל. ודוחק לפרש דהתם דווקא מחמת הארס אמרינן דאין בו סכנת מיתה אבל מ"מ בשביל חולי העין גופה שפיר הוה ס"נ דלא משמע:

כן כלל וצ"ע. ס"ב וי"א אפי' א"ל עלים סתם והביא מאשירה נראה דפלוגתיי' אם איסור הנאה דעכו"ם. הוה משום לתא דחשש עכו"ם. דהנה באמת מבואר בסקנ"ז דאין מתרפאין בעריות אפי' באביזרא דידהו וכההוא דסו"פ בן סו"מ ימות ואל יספר כו'. ומיהו כ' שם:

בנמ"י וברמב"ן דזה דווקא בלאו שהוא בערוה שעיקרה ח"כ אבל בשאר ח"ל כגון אלמנה לכה"ג אינו מחויב למסור נפשו ע"ש. וה"נ. אם איסור הנאה דעכו"ם הוה משום חשש עכו"ם חשיב ג"כ כאביזרא דעכו"ם כמו בא"ל דווקא מעלי אשירה דהוה אביזרא דעכו"ם. אבל י"ל דא"ה משל עכו"ם הוה לאו באפי נפשי' ולא שייך לחשש גוף עכו"ם ואינו אלא כשאר לאוין דעלמא וכאלמנה לכה"ג בעריות דבזה אינו מחויב למסור נפשו כנ"ל ודוק. ס"ג בשאר א"ה מתרפאין במקום סכנה. ונראה דמי שיש לו א"ה והוצרך לחולה שיש בו סכנה דמותר. דמ"מ המוכר אסור לקבל דמים עבורם מן החולה. כמו דאינו רשאי למכור לעכו"ם מן התורה כדמוכח מנבילה דפרטה תורה היתר הנאה בהא דשרי במכירה לעכו"ם. ש"מ דהא א"ה אסור למכור לעכו"ם מן התורה ואע"ג דלהעכו"ם שרי לי'. וא"כ ה"נ החולה שיב"ס אע"ג דשרי לי' מ"מ זה אסור לקבל דמים עבורם. ולכאורה נראה ראי' ברורה לזה דהא אמרינן בב"ק צ"ח דגזל חמץ ועבר עליו הפסח ובא אחר ושרפו באנו למחלוקת ר"ש ורבנן בדבר הגורם לממון:

ולרבנן פטור ומשמע דפטור לגמרי ואם איתא הא חזי לחולה שיש בו סכנה וע"כ דזה אינו רשאי למוכרו. ומיהו ראי' זו ע"כ ליתא דהא בל"ה קשה דהא חזו שלא כדרך הנאתן אפי' לחולה שאב"ס וע"ז נראה דשרי ליטול דמים דמדאו' היתר גמור הוא אלא דמדרבנן אסרו וכיון דשרי במקום חולה הוה כהיתר גמור וכיון דאינו נוטל אלא שיווי שלכדה"נ אינו נהנה מא"ה ועוד דהא חמץ קיי"ל לרוה"פ דהוה מן הנשרפין ואפרן מותר. והנה התו' בסו"פ האיש מקדש ובכ"ד הקשו לענין המקדש בא"ה דלמה אין חוששין לקידושין הא חזו שלכדה"נ ואפרן מותר ותי' במקום שכדרך הנאה אינה שוה אלא פרוטה ובכה"ג ודאי לית בה ש"פ או משום שהאשה סבורה להנות בדרך הנאה והנה לא יתורץ בזה הך סוגיא דב"ק הנ"ל דמוכח דלא שוה כלום. ע"כ נראה לולי ד"ק כמש"כ לעיל סצ"ט דכללא הוא דהתורה לא חשבה ממון כלל אלא במאי שראוי להנות כדרך הנאה ולא בכל שאר הנאות שלא כדרכן או עפרן. וכן ע"י ביטול למ"ד מבטלין איסור לכתחילה מן התורה. והבאתי שם ראי' ברורה לזה. מסוגיא דרפ"ב דפסחים ע"ש. וא"כ שפיר אפשר דשרי לקבל דמים גם מן חולה שיב"ס. ואפ"ה אין על המזיק שום חיוב דלא חשבה תורה זה. לממון. מ"מ נראה דהסברא ברורה מצד עצמה דלא עדיף מעכו"ם והוא איסור תורה. עוד נ"ל מטעם זה דאפי' לשי' המתירין למיספי לינוקא איסורין של דבריהם בידים. מ"מ א"ה דדבריהן. ודאי אסור למיספי להו:

דקא משתרשי לי' דהיתרא. וה"ה נהנה מהן ודוק. ועד"מ בשם הגמי"י פי"ד ממ"א דנכפה הוה חולי שיש בו סכנה. וכן מצאתי באו"ה כנ"ט בשם תשו' מהר"מ. וכ"כ הט"ז סוסף"ד

בשם תשו' ר"י ע"ש. והח"ס בתשו' סע"ו מוכיח מתשו' הרא"ש שהוכיח בנכפה הוה מום באשה ק"ו משפחה. ואי איתא דיש בזה סכנת מיתה דילמא דווקא בשפחה הוה זה מום דמפסיד מעותיו ולא שייך זה באשה אלא דס"ל דאין בזה חשש מיתה ולולי ד"ק אין זה הכרח כלל דודאי אם תמות לו אשתו ותניח לו בנים קטנים בלא אם אין לך מום גדול מזה. וגם לפ"ד בזה ג"כ י"ל לפ"מ דמבואר שם דאפי' אין בהחולי גופא חשש סכנה חשיב ס"נ שמא יפול לאש או למים ע"ש. א"כ זה שייך באינו קבוע לו זמן. אבל בשיש לו זמן קבוע לא שייך זה. וא"כ בשפחה סתמא אמרינן דהוה מום משמע אפי' קבוע לו זמן ובסו"פ המדיר פירשו דקבוע לו זמן הוה כמומין שבסתר ע"ש. וא"כ בודאי שפיר י"ל דכ"ש אשה. ובאמת ההיא דהמדיר משמע דקאי באשה ככל הסוגי' דשם. ומטעם זה דשמא יפול לאש או מים נראה לדון דהו"ה דחשש שגעון חשיב יש בו סכנה וצ"ע:

שם בהגה מותר לשרוף שרץ כו' חוץ מבעצי אשירה. ע' ביאורי הגר"א דכ' דלא דק דהא איכא ג"כ בב"ח דהוה מנקברין דעפרן אסור וגם לוקין עליהם שלא כדרך הנאתן. והנה הפמ"ג בסק"ה הקשה דהיכי שייך למימר דעפרן אסור למ"ד אפשר לסוחטו בב"ח מותר. א"כ אם יפריד טעם החלב מותר. וא"כ כשהוא נעשה אפר ודאי כבר אזל טעם החלב ואין איסור. וכוונתו דלמ"ד אפשר לסוחטו אסור הוא כבר חתיכת איסור הנאה כדעלמא ושוב גם האפר אסור. אבל למ"ד דאפל"ס מותר ואין איסור אלא כשהם בתערובות טעמים. וא"כ כשהוא אפר ודאי כבר אין כאן לא טעם חלב ולא טעם בשר. ולא גרע מנפרדו. [ועמש"כ שם ליישב בדוחק דמ"מ כשלא נפרדו ונעשו כך אפר מהאיסור שפיר י"ל דאסור וצ"ע]. ע"כ נראה לומר דבאמת סברת הרב דלמ"ד אפל"ס מותר העפר מותר. וגם למ"ד אפל"ס אסור אינו מן התורה אלא מדרבנן. וא"כ גם העפר שרי מן התורה. וא"כ בחולה ודאי שרי כמו בשאר איסורין שלא כדרך הנאתן דאינו אלא דרבנן שמותר לחשאב"ס וצ"ע:

האחרונים הביאו להסתפק אם ישראל קודם מתן תורה הותר להם להתרפאות באיסורין שהי' להם אז [ופשוט דנ"מ גם בזה"ז כמובן] והנה לכאו' הרי בסו"פ בסו"מ פשוט דב"נ אינו מצווה על קידוש השם ומבואר דאפי' על עכו"ם אינו מחויב למסור נפשו לכו"ע וה"נ להתרפאות מהן במקום סכנה ונראה דסברתם לחלוק בזה דהרי הרמב"ם פסק דאפי' בהנך דיהרג ולא יעבור בעבר ולא נהרג אין עליו עונש כיון. שעשה באונס. אבל בחולה שנתרפא בעריות ובכה"ג ה"ה נהרג. והסבר הדבר נראה כעין שכ' הב"י בחו"מ סר"ה גבי סיקריקון דאע"ג דמתנה באונס לא הוה מתנה מ"מ בסיקריקון בהרוגי מלחמה כיון דאינו אונסו על השדה אלא אונסו בהריגה והוא נותן את השדה מעצמו הוה מתנה

ע"ש. חזינן דדבר שאונסין אותו על גוף המעשה לא הוה מעשה כלל. אבל כל שאין האונס על אותו מעשה. והוא עושה משום אונס שמצד אחר שפיר הוה מעשה. ומשו"ה כאן נמי באנסוהו על עבירה אין כאן מעשה כלל ואע"ג דמן הדין הי' מחויב למסור נפשו והוא לא מסר מ"מ אין לנו לחייבו. אבל כיון שהאונס מצד אחר וע"פ דין אינו רשאי לעבור שפיר י"ל דחשיב מעשה גמור וחייב וא"כ ה"נ כאן לענין ב"נ כל שאונסין אותו על אותו מעשה לא חשיב מעשה כלל. וישראל הוזהר על קידוש השם ולא ב"נ. אבל להתרפאות שהאונס מצד אחר. אלא דבישראל כתוב וחי בהם ולא שימות י"ל דבב"נ לא כתיב קרא. זהו נראה בטעם ספקותם. ומ"מ סברת הב"י שם ג"כ אינה מוכרחת ומשמעות הש"ס דעיקר הדבר דבהרוגי מלחמה משום שהאונס ברור גמרי ומקני. אבל בשאר אונס סבר דבתר שעתא הדר תבע לה. וכ"ה סברת הרשב"א שם הביאו הב"י שם. ולא שיש לחלק בין אונס לאונס. ועוד משמע בהדיא ברי"ף ר"י דא"ר הכל הי' בכלל לא תעבדם כשפרט הכתוב וחי בהם כו' יצא אונס כו' משמע בהדיא דאפי' באונס על אותו מעשה גופה לא הוה נ"ל מיעוטא אלא מוחי בהם. אבל בל"ה הוה חייב אפי' באונס. וא"כ כיון דקיי"ל דב"נ אינו מצווה על קיה"ש. ע"כ דוחי בהם קאי ג"כ על ב"נ דאי ל"ה מנלן גבי ב"נ דבאונסין אותו לא מחייב. ומיהו לפ"מ שכ' התו' שם בשם הסמ"ג דלא דרבא סבר ח"ו להתיר עכו"ם באונס בצנעא. אלא דעשה דבכל נפשך איכא ע"ש. וא"כ י"ל דמשו"ה איצטריך וחי בהם לאפוקי מעשה דבכל נפשך אבל בל"ה שפיר י"ל דאנסוהו על אותו דבר ודאי דמסברא פטור ולא משום וחי בהם. ושפיר אפשר לומר דוחי בהם ליכא בב"נ. מיהו מדר"י גופי' דסבר בהדיא בסו"פ בסו"מ שם דגם בעכו"ם יעבור ואל יהרג בצנעא ודרש שם מוחי בהם משמע דאע"ג דלי"ל כלל דרשא דבכל נפשך אפ"ה איצטריך וחי בהם למעט אונס וכיון דמשמעות הסוגי' דב"נ אינו מצווה על קדה"ש. א"כ מותר נמי להתרפאות כמו בישראל ודוק:

סימן קנז

ס"א בהגה אבל אם אונסין לאשה לבוא עלי' כו' בגליון הביאו דברי הרא"ה בש"מ דאם אומרים לאשה לכי להבעל לערוה. חשיב עושה מעשה ומחויבת למסור נפשה. אבל לענ"ד מבואר בהדיא בר"ן בסופ"ב דיומא גבי תיהרג דנערה המאורסה דדווקא באומרים לה שתביא עלי' בעצמה ערוה שהוא מקושה כבר. אבל להביא עלי' אינו מקושה והוא מתקשה בעצמו לא חשובה עושה מעשה כיון דהקשוי עושה הוא בעצמו. וכ"ש בכה"ג דלכי והבעלי כו' דודאי ל"ח עושית היא. וכ"נ לענ"ד מדברי התו' והפו'. בכ"ד דדווקא

כשעושית גוף ההבאה. וער"ן שם עוד דבאשה שהעלה לבה טינא אינה רשאה להבעל לערוה (אפי' עכו"ם דאין איסור בשבילו). מ"מ כיון דאינו עושה מצדו. אלא בשבילה חשובה כאלו היא עושית המעשה ע"ש היטיב:

ש"ך סק"ח ובעכו"ם כגון אם כופפין קומתו להשתחוות לעכו"ם הרא"ש רפ"ק דכתובות. הנה אף שכ"כ הרא"ש שם. אבל מדברי התו' רי"פ ר"י גבי נעבד באונס. ובר"פ הבע"י מבואר בהדיא דבכה"ג לא הוה השתחוואה כלל. דאינו אלא כעץ בעלמא ע"ש. ונ"מ גדולה בזה דלפ"ד התו' פשוט דאינו רשאי כלל להחמיר בזה לכו"ע. אבל לפי דברי הרא"ש ודאי רשאי כדמוכח בריש כתובות בהדיא איכא צנועות דמסרי נפשיי' לקטלא. ועכו"ם ועריות שוין בזה ודוק:

שם סק"ט השיג על ר"י דכתב דבפרהסיא אפי' קרקע עולם מחויבת למסור נפשה. וכבר נתעוררו עליו דהרמב"ם והטור לא הביאו חילוק דקרקע עולם ויותר נלענ"ד דגם בעיקר דין עריות לא ס"ל להרמב"ם חילוק זה. ונראה דס"ל דאפי' האשה שהיא ק"ע מחויבת למ"נ. דהרי התו' רי"פ הבע"י וכ"ד פי' הא דרבא דאין קישוי אלא לדעת היינו דכשהוא מקושה כבר ומדביקים אותו הם בעצמם בערוה באונס אינו מחויב למסור נפשו. אבל כשאינו מקושה אפי' מדביקין אותו הם. כיון דיודע שיתקשה והרי יעשה מעשה מחויב למסור נפשו. אבל לענין עונש ס"ל בפשי' כיון דהוא אונס ודאי פטור. אבל הרמב"ם פ"א מאיסורי ביאה פי' בהדיא הא דרבא גם לענין חיוב. דהיינו שהוא מחויב מיתה. ונראה דה"ט דס"ל דלענין למסור נפשו אין חילוק דאפי' לא הוה מעשה הוא מחויב למ"נ. וע"כ הא דאין קישוי אפי' לענין חיוב עונש. וכן יל"ד מדברי המ"ע שם ע"ש היטיב:

שם סקי"ב ישראל הבא על עכו"ם הוה בכלל ג"ע דיהרג ול"י ואפי' בצנעא וראיתי במלחמות סו"פ בסו"מ דנראה דראייתו מאגדה דסופ"ק דקידושין במעשה דר"כ ור"צ דבאו לידי סכנה עבור זה. וכ' דאע"ג דבעכו"ם הבא על ישראלית לא חשיב ג"ע כדמוכח התם מאסתר מ"מ ישראל הבא על עכו"ם חמיר טפי דקנאין היו פוגעין בו בפרהסיא. והטעם דהכא הוה הולד כמותה והתם הולד ישראל ע"ש. ומשמע דס"ל דעכו"ם על ישראלית לא היו פוגעין בו קנאין. ואף כי לא הי' ראוי לתלמיד קטן כמוני לבא אחר דבריהם שכבר עשוהו אבל בד"נ גם תלמיד מלמד זכות. ולכאורה קשה ע"ז סוגי' דפא"מ דל"ו דמשמע בהדיא דעכו"ם הבא על בת ישראל חמיר טפי דאמר התם דמעיקרא גזרו ב"ד של שם על עכו"ם הבא עב"י דמשכה אבתרי'. ובתר הכי גזרו ב"ד של חשמונאי אפי' על ישראל הבא על עכו"ם ע"ש. ולפי"ז נראה דבעכו"ם הבא עב"י כ"ש דקנאין היו פוגעין בו. וכ"נ לענ"ד בהדיא מדברי התו' סופ"ק דיבמות ד"ה קסבר כ' גבי עכו"ם הבעב"י וז"ל

וי"ל דאע"ג דמדאורייי ביאת היתר היא בצנעא כו' מבואר בהדיא דהא בפרהסיא גם בזה קנאין היו פוגעין בו. וא"כ לכאו' כיון דהסכים בעכו"ם עב"י דלא הוה בכלל ג"ע. כ"ש בישראל על עכו"ם לא הוה בכלל עריות. והא דר"כ הנ"ל. לכאורה יש להקשות אפי' לפי שי'. מיוסף דבא לכלל סכנה על פוטיפרע. דאפי' לפי שי' דהוה ג"ע הא קיי"ל דב"נ אינו מצווה על קידוש השם אפי' על החמורות. ע"כ נראה דלא הוה שייך שם מ"נ דהי' סכנה גם מפוטיפר. וכן י"ל בהאי דר"כ דהי' סכנה מצ"א. והא דנפל מאיגרא לארעא אפשר ג"כ דלא הי' סכנה גמורה. או בכה"ג בכמה אנפי כגון צורך שעה לקדה"ש וצע"ג. שוב ראיתי שכ"כ בפשי' הריב"ש סקע"א ע"ש:

עוד בהגה תנו לנו פלוני כו' אין למוסרו אא"כ חייב מיתה. בכ"מ כ' דאע"ג דבירו' פליגי בהא ר"י ור"ל. ור"י ס"ל אפי' אינו ח"מ ומסתמא קיי"ל כר"י. מ"מ החמיר הרמב"ם כר"ל דספק נפשות להחמיר שלא ימסרוהו בידים. ונראה דכוונתו כעין שכתב בסקט"ז דבאמת כל כללי פיסקי ההלכות הו"ל למימר אין למדין מן הכללות ואפי' במקום שנאמר בהם חוץ. אלא דבכל התורה דאזלינן בתר רובא סמכינן ארובא אבל בס"נ דאזלינן לחומרא ואין הולכין אחר הרוב אין לסמוך על הכללים. ואע"ג דלגבי דידהו נמי הוה ס"נ. מ"מ הרי אין להם למוסרו בידים. דבנפשות אפי' לחיי שעה חיישינן וכ"ש כאן דודאי דכ"ז שלא ימסרוהו אפשר שיש הרבה פעמים להציל וכשמוסרים אותו הוה כהורגין בידים ואע"ג דלענין חיוב פסק הרב דבעבר באונס פטור וברמב"ם מבואר בהדיא דאפי' הרג באונס פטור [וכוונתו בלשון אפי'. דאף דאין כאן סברא דפ"נ דהרי מ"מ נהרג נפש מ"מ אין עונשין על מעשה אונס]. מ"מ ודאי דלכתחילה הוה איסור רציחה ע"ז. ונראה לענ"ד סמך גדול לשי' זו דהא ברפ"ה דב"מ הוה ס"ל לב"פ דביד אחד קיתון של מים ישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד במיתת חבירו ור"ע דרש דחייך קודמין. וא"כ נראה דזה דווקא שאינו מחויב ליתן שלו אבל שימסור את חבירו מאיזה זכות יהי' רשאי ואפשר דודאי מוטב שימותו שניהם. ובזה יתיישב מה שהביא הכ"מ שם להקשות בשם הרמ"ך דהא בהא דרבא גבי מרא דוראי א"ל ליקטלין לפלניא ואי לא קטלינא לך דרבא לא אמר אלא מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דחברך. וא"כ הכא ששניהם נהרגין לא שייך זה ע"ש. והנה באמת בפשוט נראה דגם על המסירה בידים שייך ג"כ הך סברא דמאי חזית כו' כמש"כ לעיל. ועוד כיון דאיכא הך סברא. א"כ אפי' במקום ששניהם נהרגין מ"מ מי זכוהו בשל חבירו ואין לך רשות למסור אותו. וקרוב בעיני דאדרבה הרמב"ם מפרש בהא דרבא דמסתמא גם ההוא פלניא הי' ביד השר ושניהם היו בס"נ. ואפ"ה אמר ע"ז מאי חזית כנ"ל. והרי בהדיא דאפי' יחדוהו ל"מ אלא א"כ חייב וצע"ג:

וע' תפל"מ שכ' דבגורל שרי כההוא דגבעונים ביבמות ע"ט. וביונה לכו ונפילה גורלות ע"ש. ולענ"ד צע"ג דמההוא דיונה פשוט דיש לדחות בכ"ג דהרי לא הי' הגורל כלל בתחילה להפיל לים וההוא דיבמות ג"כ אין ראי' דהא תניא בב"ב (דק"ו) דאחין שחלקו כיון שעלה הגורל לאחד מהן קנו כולן ובעי למילף מתחילתה דא"י ודחי דילמא דווקא בקלפי של קודש ואו"ת ומסיק משום מגו דצייתי אהדדי גמרי ומקני ומבואר בפו' דאינו קנין כלל אלא כשהחזיק אחד עפ"י הגורל ברצונם. בזה מהני לקנות כולן כיון דסמכו עליו. וא"כ פשוט דה"נ בזה אין ללמוד מההיא דהעבירן לפני הארון ביבמות שם דהוה ברוה"ק כמפורש התם. דעל מפיבושת בקש דוד רחמים ע"ש. ואדרבה לפי הסוגי' דב"ב מוכח לענ"ד להיפוך דכשיפול הגורל. ויחזור אח"כ ל"מ הגורל מידי. וכן נראה לענ"ד דחכז"ל לא סמכו על הגורל בשום מקום. דהרי בסנהדרין ל"ב גבי שתי ספינות שפגעו זה בזה אמרו שם כמה דיני שודא דתדחה קרובה לשאינה טעונה. ובשתיהן שוות אמרו יתפשרו ביניהן בדמים ולא אמרו גורל. וכן בסו"פ הניזקין גבי השקאת שדות אמרו כל דא"ג ולא סמכו כלל על גורל וצע"ג. ש"ך סקי"ז דאז ליכא חלול השם שהרי אין מכירין אותו. ומיהו מדברי הנ"י משמע דאינו מחלק בזה דהרי מתרץ הך דאסור לשנויי ערקתא דמסאנא בענין אחר כ"כ הד"מ ותמיהני דאדרבה ה"ה ממש כדברי הנ"י כו' ולכאורה כוונתי בפשי' דמדברי התה"ד משמע דכל שלא יכירוהו כלל. אפי' גזרו על הלבושין להעביר ע"ד. מ"מ כשלא יכירוהו ליכא חה"ש ואי"צ למ"נ. אבל דברי הנ"י מבואר בהדיא להיפוך דלא התיר אלא בגזרו שלא יקראו בשם ישראל. וה"ז לא מחויב לילך ולהכריז שהוא ישראל. אלא שאסור לכפור אם שואלין אותו. וכשלא יכירוהו ולא ישאלו אין איסור ומשו"ה אף לעשות איסור בלבושין מותר כיון שהוא ס"נ. אבל כשגזרו על המלבושין גופיי' להע"ד. והדין נותן דבשעת הגזירה ע"ז יהרג ואל יעבור. אסור לו לעולם לשנות אפי' במקום סכנה. ולא ס"ל כלל סברא דלא יכירוהו ודוק:

ס"ג מותר לברוח לבית עכו"ם להציל את עצמו. בט"ז נדחק לחלק מהא דכתב הטור בסקמ"ט בשם הרשב"א גבי נכנס לבית עכו"ם דאסור אפי' לפ"נ ודבריו דחוקין. והב"ח הביא דברי הר"ן שכתב בהדיא דהרא"ש דהכא חולק על הרשב"א דשם. ומההיא דמעיין חילק הר"ן שם היטיב וכבר הביאו הש"ך שם סק"ב ע"ש:

סימן קנח

הנה"ך כתב דסוגיא דסנהדרין (דנ"ו) דישראל בעכו"ם אסור. היינו דווקא במקיים ז' מצות ב"נ ותמוה מאוד לענ"ד. דא"כ למ"ל לאתויי מבריי' דאין מורידין דא"כ הא הוה

ג"ת דקיי"ל דמצווין אנו להחיותו כמבואר ברפ"ב דפסחים ובע"ז ס"ה ע"ש. וע"כ דהתם אפי' בעכו"ם ממש (ושאינו ב"ד כלל). ואפ"ה אסור להורידו. ומה שהקשה הב"י דהתו' בע"ז לא כתבו אלא דרבי קרא להתירא והי' למס וגו'. שאף שהוא מחויב מיתה אין אנחנו מחויבין להמיתו. אבל לא שיהא איסור בזה. לענ"ד לולי שאיני כדאי פשוט דכיון דלא נצטוינו אנחנו להמיתו משום חיובו זה פשי' ממילא שא"כ אסור לנו להוריד שום בא"י ומי גרע מבל תשחית. ובאמת גם לענין סבוב ממילא. שכתב הט"ז שהוא רשות. ומפרש בזה דברי הרמב"ם. אין מסבבין. דהיינו שהוא רשות. לכאו' משמע דאין דרך הרמב"ם לכתוב דינים שלא נזכרו בש"ס בהדיא אלא הוא אין מורידין דהש"ס דהוא איסור. וכמ"ש הב"ח. ואפי' זה דממילא. ס"ל דהוא בכלל דאין מורידין. ואע"ג דאין ע"ז חיוב מיתה גם בישראל. מ"מ הוא איסור רציחה. ושפיר הוה בכלל אין מורידין. וכן הדעת נוטה. ואע"ג דאין מעלין דסיפא דבריי' לענין רודפין. פירש בש"ס לענין שאסור להשאיר לו הצלה ע"ש. אין מעלין דרישא ודאי לא הוה הכי. כדמוכח גם לשי' הט"ז. דעכ"פ לא כ' ע"ז איסור. וע"כ דפירושו אינו אלא דאינו מצילו בידים וא"כ משמע ודאי דהא למנוע ממנו הצלה הוה בכלל אין מורידין דאסור הוא לעשות מעשה שיהי' להורדה ודוק:

סימן קנט

ס"א או בריבית דרבנן. לענ"ד דיצא להם זה דכיון דעיקר האיסור שמא ילמוד ממעשיו ומבואר בט"ז סק"ב דהא דגזר הכא טפי מכל משא ומתן דעלמא. משום דכל מו"מ כיון דיכול לעשות זה גם עם ישראל. לא אתי לאימשוכי בתרי' דעכו"ם. אבל ריבית דלא שרי אלא עם עכו"ם אתי לאימשוכי בתר עכו"ם. ואיכא למיגזר שמא ילמוד ממעשיו. ולפי"ז ריבית דרבנן דקיי"ל דשרי ג"כ לכל דבר מצוה שכיח ג"כ לעשות עם ישראל וג"כ לא אתי לאימשוכי בתר עכו"ם וליכא למגזר ודוק שם והאידנא מותר כו' הא דלא שייך הכא דבר שנאסר במנין פשוט כיון דמעיקרא נמי הוה שרי לת"ח או בכ"ח. הרי לא נאסר אלא במקום ששייך הטעם. והשתא דלא שייך שרי וזה פשוט:

ס"ב מומר לעכו"ם כו' ואסור ללוות ממנו. הגר"א הקשה דבבריי' דמ"כ משמע דשרי גם ללוות ממנו ע"ש. והנראה ליישב דהנה כבר באר הט"ז דהא דליכא לפ"ע בלהלוותו. משום דגם הוא לא עביד איסורא. דכיון דהמלוה רשאי ליקח ממנו ריבית תו גם על הלוה ליכא איסור. והוא מהרא"ש. וכ"כ התו' גבי יתומים ע"ש. והנה הרמב"ן כתב בטעם ההיתר להלוותו דמומר לעכו"ם לא מיקרי אחיך. וכ' דמ"מ ללוות ממנו בריבית אסור דאע"ג דודאי ליכא בזה לאו דלא תשיך של הלוה דבלא תשיך נמי כתיב לאחיך.

ולמי שאינו אחיך מותר ליתן לו ריבית. מ"מ כיון דהוא ודאי מצווה שלא יקח מאחיו ריבית דאנחנו לגבי' הא שפיר מיקרינן אחיך וה"ה עובר בלאו. וא"כ הלוה ממנו ה"ה מכשילו ועובר על לפ"ע ע"ש. ולכאורה צ"ע דלמה לא נימא הכא ג"כ. כמו היכי שהוא לוה דאמרינן כיון דהמלוה רשאי להלוותו רשאי גם הלוה כנ"ל. כמו כן להיפוך היכי שאנו לוין ממנו נמי נימא כיון דהלוה אינו עובר בלאו דלא תשיך דלאחיך כתיב. ה"נ גם המלוה אינו עובר וליכא גם לפ"ע כלל כנ"ל. ע"כ נראה כמו שכתבו התו' בריש שבועות גבי לאו דהקפה דס"ל לר"א דמקיף לקטן פטור דמקיש מקיף לניקף דכיון דניקף לאו בר חיובא גם המקיף אינו עובר וכ' דאפי' לר"א אסור לגדול להקיף עצמו ע"י קטן או שאר לאו בר חיובא. דדווקא מקיף לניקף מקשינן אבל ניקף למקיף לא מקשינן ע"ש שהוכיחו זה בראיות ברורות. וא"כ נראה דה"נ משמע ברפא"נ גבי הא דא"ר למ"ל דכתב רחמנא גזל ריבית כו' ריבית חידוש דאפי' ללוה אסר רחמנא משמע בש"ס בהדיא דעיקר האיסור משום המלוה אלא דחידש רחמנא גם בלוה אבל עיקר האיסור על המלוה וכמו ניקף שם. וא"כ י"ל בפשוט דה"נ הכא דווקא לוה למלוה מקשינן אבל מלוה ללוה לא מקשינן. ומשו"ה זה ודאי שפיר אמרינן דכל היכי דהמלוה אינו עובר גם הלוה אינו עובר. אבל בהיפוך לומר כל היכי שהלוה אינו עובר גם המלוה אינו עובר. זה לא אמרינן כלל כמו דלא מקשינן ניקף למקיף. ומשו"ה המומר שמלוה אותנו בריבית אע"ג דהלוה ממנו לא עבר בלא תשיך. הוא ודאי עובר. והלוה ממנו ודאי עובר בלפ"ע. וכ"ז ודאי מוכרח לרבא הנ"ל. ובריי' דמ"כ י"ל דלא ס"ל בזה כרבא לומר דעיקר האיסור על המלוה. אלא דהני תרי לאוין שוין ושפיר מקשינן בין לוה למלוה ובין מלוה ללוה ושרי גם ללוות ממנו וכנ"ל. אבל אנן קיי"ל כרבא וא"ש: והנה בלקח ריבית והמיר הלוה נראה פשוט דשוב אינו מחויב להחזיר לו. דהשתא ליכא עשה דוחי אחיך עמך אהדר לי' דניחי בהדך. ואפי' מהדר לי' לא מקיים לי' עשה. אבל בלוה שהמיר לעכו"ם קודם שנתן ריבית. בזה צ"ע אי שרי עכשיו המלוה לקבל הריבית שפסק עמו תחילה באיסור כיון דהשתא היתרא הוא או דמ"מ מכח פסיקת איסור הוא. ובשע"ד ראיתי שכ' ראי' לזה לאיסור מרי"פ א"נ גבי אוזיף ק' בק"כ ומעיקרא ק' בדנקא והשתא ק"כ. דאמרינן דאי בתר מעיקרא אזלינן הוה נשך ותרבית. ומסקנת הפו' דאזלינן בתר מעיקרא. ואיני רואה בזה ראי' כלל. דהתם אינו כלל בשביל פסיקת האיסור אלא דכך הוא דין ההלוואה כמש"כ הפו' גבי סאה בסאה דמדאורייתא כך הוא הדין דבין הוקר או החל נותן לו הסאה שלוה ממנו. ואפי' הוזל אם מוסיף הוה ריבית גמור. (אלא דליכא קציצה). והיינו דנתחייב לשלם כמה שהלוה לו דכך הוא ההתחייבות. אבל הכא אף דמתחילה הוה הפסיקה באיסור אבל השתא

כבר נשתנה האדם וגברא אחרינא הוא ופסיקה הראשונה כבר בטלה ולכאורה הריבית שבשביל זמן שאחר ההמרה לעכו"ם ודאי שרי וצ"ע:

סימן קס

ס"ה בהגה מתנה ע"מ להחזיר אסור בריבית ע' ר"ן דהיינו נתן את הריבית עמ"ל הוה ריבית והגר"א כתב דהיינו כההיא דריש קדושין. והנה התו' בדס"ג ד"ה ריבית עמ"ל הקשו בפשי' דמה ריבית הוא זה ע"ש מה שתי' שם דאיירי בגוונא דמעכב את השדה ואינו מנכה את הריבית. ובאמת בסקע"ד ס"ה משמע דלא פסקינן כהתו' דהרי גבי לוקח שם ג"כ אוסר באשלם אע"ג דלא שייך סברת התו' שם ע"ש היטיב. ומ"מ לולי שאיני כדאי יש סברא להכריע כדברי התו' דאע"ג דקיי"ל דשמה מתנה מ"מ גבי ריבית כתיב וחי אחיך משמע דהיינו דווקא מה דמחסר להלוה. וכה"ג כ' הרמב"ן הביאו הרא"ש גבי הלווהו ודר בחצירו דבחצר דלא קיימא לאגרא לא שייך ריבית דאוריי' דלא תקח מאתו נשך ותרבית וחי אחיך כתיב וכיון דלא חסר לא שייך וחי ע"ש. וכן כ' הט"ז בסקס"א גבי אי יש לו חוב עליו דאינו יכול לגבות מהריבית דלא שייך וחי אחיך ע"ש וה"נ ודאי הכא הרי לא שייך וחי. וכבר מבואר בכ"ד דכל היכי דליכא וחי אחיך ליכא גם הלאו דריבית. ואולי דכוונתם נמי באופן דיש בזה ש"פ. ועדיין צ"ע בס"ט ודוק: ט"ז סק"ג הכא קאי האיסור על הלוה שהוא יודע שהוא נותן בשביל ההלוואה כו' והקשו עליו מהא דס"א בהגה דבריבית דרבנן אין הלוה עובר ע"ש. ונראה דלק"מ דהא מבואר בסי"א דאסור ללוה להקדים שלום להמלוה. ולכאורה דהוה עיקר האיסור דרבנן וע' מש"כ בסמוך ועכ"פ בלא קציצה כמשמעות המשנה והפו' בודאי דאינו אלא דרבנן. וכל האיסור, ע"כ אינו אלא על הלוה. דמה שייך בזה לאסור על המלוה דבלא קציצה הא אינו עושה בזה כלום. וע"כ צ"ל בישוב הדבר. דעיקר האיסור דרבנן ודאי הוה על המלוה משום דעיקר האיסור ריבית ה"ה ודאי על המלוה כמש"כ בסי' הקודם. ומשו"ה גם רבנן בגזירה דידהו לא אסרו אלא על המלוה. אבל מה דלא שייך לאסור על המלוה וראו לאסור זה. ע"כ עשו את האיסור על הלוה. וא"כ ה"נ אם הלוה מיכוין כיון דחכמים אסרו זה ועל המלוה לא שייך בזה איסורא ודאי דאסור על הלוה וז"ב:

ס"ט ואם מלוה לחבירו כו' כדי שיחזור וילווהו י"א שאסור. פשוט דהיינו דווקא בקציצה לכתחילה בפירוש. אבל בל"ה בסתם נראה פשוט דלא הוה איסורא. והכי קיי"ל לענין מעשר עני בפיאה פ"ה. דשני עניים נותנין זה לזה מ"ע. ולא חשיב זה כמוכרו לו ע"ש:

ס"י לא ילמדנו ולא את בנו. הנה ברמב"ם השמיט בנו. ונראה פשוט דהוא מחלוקת. ותלוי בפלוגתא דפורע חובו [דזה ודאי לא עדיף מפורע חובו. וכמבואר בהדיא בנדרים דבמודר הנאה הוא מותר]. דהב"י בשם המרדכי כתב דפורע חובו הוה ריבית. והרשב"א בתשובה הביאוהו האחרונים כתב דהוא מותר כמו במודר הנאה ע"ש. וטעם האוסרין נראה דס"ל דבריבית דאפי' ריבית דברים אסור ל"ג פורע חובו מריבית דברים דהא טעם דפורע חובו של חבירו פטור די"ל דמפייס הוינא. וא"כ עכ"פ ודאי לפחות ה"ז מהנהו בדברים. ולכאורה זה מוכרח בסברא וצ"ע. וכן נראה דהא דקיי"ל שם במודר הנאה דמותר בשלהבתו פשוט דבריבית אם אינו רגיל בזה מקודם ודאי דזה ג"כ אסור וצ"ע:

סי"א אם לא הי' רגיל להקדים לו שלום אסור. מדברי הר"ן פרק נערה משמע בהדיא דהוא מדרבנן. דכ' דאפי' המתירין בריבית קרקע פשוט דמדרבנן אסור דלא גרע מריבית דברים ע"ש. אמנם מדברי התו' בקידושין ח' ד"ה צדקה דכ' דהוכחת הש"ס דקונה משכון מדכתיב וברכך ואי ל"ק הוה ריבית דברים ע"ש [והנה צ"ל דס"ל כשי' רש"י והפו' בסקס"ו דקציצה לאחר ההלואה הרויח לו זמן הוה ריבית דאורייי'. וה"נ כיון שכ' התורה וברכך הוה כקציצה להרויח זמן ושפיר איכא ר"ק דאו']. ועכ"פ ס"ל דריבית דברים הוה דאורייי' דהא הך דינא דקונה משכון. הוה דינא דאורייתא. והי' מקום לפרש דכוונתם דזימנין דזה ש"פ. דבכה"ג ודאה הוה דאו' שהרי גם גבי קדושין קיי"ל דשחוק לפני אי לאו דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף. והוה מלוה. הוה מקודשת. אבל מלשונם דכ' דהוה ריבית דברים משמע בהדיא דס"ל דריבית דברים הוה דאו'. אלא שיש לדקדק לפ"מ שהוכיחו התו' בכתובות מ"ו מדיליף גזל מריבית ואונאה ש"מ דליכא ריבית בפחות מש"פ דאי ל"ה ליכא למילף מינה א"כ לכאורה הוה"ד לריבית דברים י"ל כן. ואולי י"ל דריבית דברים מילתא אחריתי היא. דהא גם באונאה איכא לאו אחרינא באונאת דברים. ומיהו המדקדק מבין דאין חילוק הדברים שבריבית. שוין להחילוק שבאונאה. דהתם אונאת דברים ודאי צערא בעלמא וצ"ע: סי"ג מותר לומר לחבירו הילך זוז והלוה לפלוני כו' וי"א שלא ייפייסנו הלוה כו' בב"י כ' דאפשר להקל בזה כדעת הרמב"ן וסייעתו דמידי דרבנן הוא. משמע דס"ל דאפי' האוסרין אינו אלא לחומרא בעלמא מדרבנן וכ"נ באמת מלשון הרא"ש. אבל מדברי הגר"א נראה דשיטתו דהוה זה שמפייסו ריבית דאורייתא וכמו בקידושין דמקודשת בהילך מנה והתקדשי לפלוני וחשיב כנתן המקדש ה"נ חשיב כנתן הלוה והוה ריבית דאורייי'. דלא כמש"כ הרמב"ן דכיון דאינו נותן משל הלוה לא שייך שליחות. אלא דגם בכה"ג ודאי הוה שליח. כמו שבקידושין חשיב כנתן המקדש משלו ממש. ובסט"ו שאוסר לומר לחבירו אמור לפלוני שיתן לך זוז ואלוה לך. והאריכו

האחרונים דמאי איסור יש בזה. [וכוונתם דאע"ג דאסור הכא שיפייסנו הלוה. וה"נ לכאורה פשוט דאסור ללוה לפייס את זה. מ"מ ודאי ל"ד דהכא כשמפייסו הלוה הרי מהנהו להמלוה שירויח הזוז. אבל כאן דהרויח ללוה גופי' אף שהוא עפ"י המלוה וחשיב גם כנותן למלוה. מ"מ הטרחה שהלוה עושה לא שייך שעושה בשביל ההלוואה אלא אדעתי' דנפשי' [וכ"כ בפירוש הט"ז בסקע"ג סקכ"ד דבהנאת שניהם לא שייך ריבית] כ"נ בכוונתם]. אבל הגר"א לשי' כ' שם בפשי' דהוא אסור כמו בקדושין בהילך מנה ותתקדש לך פלונית דמקודשת מדין שניהם ה"נ חשיב ממש כנותן הלוה למלוה ריבית. ולשי' הא דמתיר בש"ס דווקא שלא עפ"י הלוה וחשיב הנתינה וההלוואה כל חדא באפי נפשי' ולא שייך ריבית אבל עפ"י הלוה הוה ריבית דאורייתא ממש וצ"ע:

סט"ז בהגה י"א דמותר לומר לחבירו הלוה לי מעות בריבית כו' בט"ז תמה ע"ז תמיהות עצומות כיון דאין שליח לד"ע חשיב כאילו השליח לוה מהמלוה. והוא הלוה להלוה. והוה שני פעמים ריבית. וכן הקשה ממעות יתומים דהוה ריבית אע"ג דהרי הוא ע"י שליח. וכן ראיתי מי שהקשה מהא דערכין דפריך בש"ס דריבית אוכלת היכי משכחת לה אלא ע"י עכו"ם ולא משכחת לה ע"י שליח. ולהקל התמיה נראה בזה דמש"כ דהוה שני פעמים ריבית ודאי ליתא דכיון דהודיע השליח שאינו לוקח לעצמו אלא עבור פלוני א"כ אין לו על השליח כלום אלא תובע את הלוה [ועט"ז סקל"ג גבי אפטרופוס שהלוה מעות יתומים בריבית קצוצה דאין חייבין להחזיר. והביא בשם הרשב"א דלא עדיף מגזל והאכיל לבניו ע"ש. ובער אנכי ולא אבין. דכיון דכתב שם בפירוש דגם האפטרופוס פטור. דלא נתן לו לעכב לעצמו כו'. א"כ הרי הגזילה אצל היתומים הוא ואינהו הוא דהוו הגזלנים ול"ד כלל לגוזל ומאכיל את בניו דהוא הוה הגזלן וע' תו' ר"פ הגוזל ומאכיל וה' יאיר עיני] והוא מחויב לו כדין גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו דגובה גם מהשני. ומ"מ כיון דאין שלד"ע בודאי בטלה ההלוואה ופסוקת הריבית. והוה כשאר ממון גזילה. והנה מבואר בחו"מ סרצ"ב ובסמ"ע סקכ"א דכל שלא בא הממון לידו בתורת הלוואה רשאי ליתן ריוח לבעלים ולא חשיב ריבית וביותר י"ל עפ"י המבואר שם בסשס"ג דבדבר העומד לשכר מחויב הגזלן להחזיר השכר להבעלים ע"ש. וה"נ בכה"ג כיון דגלה להשליח שעומד לשכר אם יהי' ריוח יהי' חייב לשלם. אבל אם יהי' הפסד אף דודאי דכיון דבלא דין הלוואה נחית לא יפסיד המלוה. מ"מ הרי ודאי גם ריוח לא יהיה להם. ובאופן זה הוא דהוה היתר דכאן. וא"כ הרי באמת בכה"ג ודאי דמותר הוא ביתומים. שהרי זה ג"כ אינו אלא קרוב לשכר ורחוק להפסד. כמבואר בסי"ח ע"ש. [ובל"ה לא קשה משם דלא שייך שם שלד"ע. כיון דהקטנים אינם מצווין על הריבית.

וגם הלוה אינו עובר כמבואר שם בתו'. אין כאן שליח לדבר עבירה כלל. אלא דמ"מ מדרבנן אסור גם בקטנים כמו בכל התורה דגזרו גם על קטן משום חינוך. ואין להקשות דמה שייך בזה חינוך כיון דגם גדולים שרי בכה"ג. דהא בל"ה תקשה דאין שליחות לקטן. אלא י"ל כיון דאנו רואין שהוא זכות להם. א"כ בלא שליחות הוה מעצמו קציצה גמורה מדאורייי' דקטן ג"כ זוכה בשכר פעולתו מדאורייי' כמו שכתבו התוספות בריש פרק בסו"מ עיין שם. וא"כ בלאו קולא דליכא איסור בקטן. הוה ריבית גמור בזה. ומשום הכי שפיר אסרו בזה מדרבנן על קטנים משום חינוך. וא"ש ההיא דערכין גם כן דריבית אוכלת בהן משמע ריבית קצוצה גמורה. אבל בהא דהכא הרי אינו רשאי ליתן אלא כשיש ריוח כנ"ל וצ"ע:

סי"ז ת"ח כו' ונתן לו יותר. בט"ז דלשי' הרמב"ם דווקא בלא התנה בתחילה. וע"ש מש"כ בדיקדוק לשון הטור ולפי דבריו לשי' רש"י ע"כ שרי דבר מועט בסתם לכ"א אפי' בדרך הלואה וכ"ה באמת משמעות רש"י ותו' גבי שפכי לי' טפי כופיתא בפשוטו. דשרי בכ"ג ואפי' דרך הלוואה ע"ש. ולפי"ז ע"כ צ"ל דהא דלא שרי כאן אלא בת"ח היינו משום דאיירי בהתנו וכדעת ההג"א כאן בהגה. ומיהו אינן שוין בטעמן דשי' הג"א משמע בהדיא דאדרבה התנו עדיף טפי וא"כ לשי' ע"כ יפרש ג"כ ההיא דטפי כופיתא כשי' הפו' דווקא בדרך מכר. ובזה שרי גם לכ"א. אבל בדרך הלוואה כדרכא דווקא ת"ח. אבל שי' רש"י ודאי הוא כדעת הפו' דהתנו גרע ומשו"ה לכ"א אסור בזה. אלא דהכא בת"ח הוא שהתירו גם בזה. ועט"ז סקי"ג מש"כ על לשון ההג"א דלא כהב"י ודבריו כעין דברי הד"מ ע"ש. אבל לענ"ד דגם הב"י מפרש דאפי' קאי אלשון מתנה. ומ"מ מדקדק מדהוצרך לאשמעינן ההג"א. דאסור לאינו ת"ח אפילו התנו תחילה לשם מתנה. משמע בהדיא דסברתו דזה שפירש לשם מתנה. אפילו הוא מתחילה מ"מ זה עדיף מסתם. וע"כ דבת"ח כ"ש דזה שהתנו שרי ודוק:

ס"כ בהגה ומיהו אי"נ לומר מעות אלו הקדש הם אלא בראי'. ובש"ך דאם הוא ידוע שיש בידו מעות הקדש נאמן ונדחק קצת בטעם הדברים. ולענ"ד הוא פשוט ומבואר בחו"מ סי' צ"ט דלוה שאמר על מעות שבידו של פלוני הם אי"נ אפי' במיגו [ומקורו מכתובות דהאומר שטר אמנה אי"נ אפי' במיגו] וכ' הפו' בטעם הדבר דחזקה מה שביד אדם ה"ה שלו. והיכי דידוע שיש בידו ממון אחרים מבואר שם דבזה נאמן במיגו דזה אינו סותר החזקה ע"ש. וה"נ בהך דהכא כשאין ידוע בידו ממון הקדש הוה נגד חזקה ואי"נ. אבל בידוע אין אנו יכולין לפסול שטרו וז"ב סימן קסא ס"א ואפילו בפחות משוה פרוטה אסור בריבית לכאו' משמע דהיינו כדין גזילה ומשום דחצי שיעור אסור מ"ה כמבואר

בחו"מ סשמ"ח. אבל בש"מ בשם הריטב"א כ' דאסור לגמרי והביא ראי' מדלא חשיב לה גבי חמשה פרוטות ולכאורה היא ראי' חזקה וכדפריך התם הש"ס מאונאה ודייק מינה ר"כ דאין אונאה לפרוטות. ולוי תני התם אונאה. והנראה ליישב שי' רוב הפו' שכ' בהדיא דאין ריבית בפחות מש"פ. די"ל דקושי' הש"ס הוא לפי הס"ד שם דמתני' חשיב הכל וכדחשיב גזל ואבידה ע"ש. אבל לפ"מ דמסיק דלא תני אלא הא דצריכי כמבואר התם י"ל בפשי' דמשו"ה לא תני ריבית דהוה בכלל גזילה. והא דדייק ר"כ דאין אונאה לפרוטות מדלא תני אונאה היינו מדלוי תני אונאה. וע"כ משום דאיכא למ"ד דאין אונאה לפרוטות. ואיצטריך לי' ללוי לאפוקי. וא"כ מדמתני' לא תני לה ודאי דע"כ מוכח להיפוך דסברה באמת דאין אונאה. אבל בריבית א"ל בפשיטות דלא תני לה משום דהוה בכלל גזילה ודוק:

והנה לענין ריבית דקרקע הי' נ"ל מהסברא דאפי' המקילין בקרקע והוכחה שלהם מהא דבעי בכתובות במוציא שם רע שכרן בקרקע מהו היינו דווקא בגוונא דלא נתן להם הקרקע אלא בתנאי שישתמשו הן עצמן ואינן רשאין למכור ולהשכיר לאחר. ואין להם אלא הנאת הקרקע עצמה כמו שהיא אבל בגוונא דרשאים למכור או להשכיר א"כ מילתא דמזבנא בדינרי הוא ושוה כסף ה"ה. ככסף בכ"ד. וע' תו' ריש קידושין. וה"נ לענין ריבית. אבל לשון התו' בכתובות והרא"ש בב"מ אפי' בעשר גפנים טעונות בי"א ע"ש וע"כ משום דהשתא הוה כקרקע. אע"ג דסופן להיות מטלטלין. וא"כ ע"כ אין מחלקין בזה. ומ"מ מסברא יש מקום לחלק בזה וצ"ע:

ס"ב א"ר אם בא לצי"ש חייב ובס"ג דאם תפס לוה מפקינן מיני' וע"כ דאף דחייב לצי"ש אינו יכול לתופסו. וערש"י ב"מ דצ"א גבי אתנן. ועי' קצוה"ח סכ"ח:

ס"ח מי שהי' נושה בחבירו דינר של ריבית ונתן לו בשבילו ה' מדות של חיטין והיו נמכרים ד' בדינר צריך להחזיר ה' ואם רצה להחזיר דמיהם דינר ורביע רשאי שהמקח קיים. צריך להבין כיון דהמקח קיים. א"כ למה אינו קיים גם בסכום המקח. ויהיה סגי להחזיר דינר לבד כמו שקנה. וראיתי בש"מ בשם הרמב"ן שכתב והא דלא מהדר לי' זוזא משום דא"כ ליתהני מרביתא. והוא צריך לעשות השבה מעלייתא. וגם זה קשה להבין דא"כ גם הקנין גופה לחשוב מתהני מרביתא. ואולי י"ל דכך הוא עיקר דין השבת ריבית מן התורה דליכא מצות השבה אלא על שיוי הדמים אבל הקנין קיים וכ"כ שם בהדיא בסמוך בשם הרמב"ן דאם קידש בו אשה מקודשת. אלא דאיכא עליו מצות וחי אחיך להחזיר חסרון הדמים. ומבואר שם דגם לענין יוקרא וזולא זכה המלוה ואינו נותן אלא כאותה שעה שקבל. וע"ז רמיא מצוה. ולולי שאיני כדאי יש מקום לומר בטעם

הדבר ויתבאר בזה גם פלוגתא דאביי ורבא שם דאביי ס"ל ד' מפקינן מיני' ורבא ס"ל דחמשה מפקינן דאין הפלוגתא כלל משום ריבית עצמו אלא מדין מו"מ דעלמא דבאמת מבואר ברישׁ המפקיד גבי אישתכח כיפי דבכה"ג שנמצא דאינו חייב. הוה שומא בטעות והדרא. וע"ש לענין דין שומא הדרא דאיכא למ"ד שם דאפי' אגבי' איהו גופי' מדעתי' שייך הדרא וא"כ לענין טעות ודאי דאפי' מדעתו שייך הדרא ומיהו בנותן מדעתו ודאי דזה אינו אלא באופן שיש אומדנא דאילו הוה ידע לא הוה מזבין. וכגון בעה"ב במאני תשמישיא דמבואר בהזהב דאין אונאה לבעה"ב דאי לאו דטפי לא מזבין ע"ש. [וההיא דגלימא דהכא צריך לומר דקאי בגלימא שעומד לסחורה) וכן אפי' בדבר שעומד לסחורה ודאי היכי דיש אומדנא משום סכום המקח. שפיר י"ל דבטל הסכום הזה. וא"כ י"ל דהיכי דאזלי בד' ונתן ה' דהוא שיעור בטול מקח. ס"ל לרבא דכיון דאיתגלי דהוה בטעות יש כאן אומדנא דאילו הוה ידע דלא מיחייב לא הוה יהיב ובטל סכום המקח. ואביי פליג בהא וס"ל דמ"מ כיון שמדעתו נתן המקח קיים ולענין חזרת הריבית הרי אי"צ להחזיר אלא כמו שקצץ. וא"כ הרי האחת היתירה ה"ה שלו ריוח במקחו. ומשו"ה ס"ל דלא מהדר אלא ד'. אבל אנן ודאי קיי"ל בהא כרבא דחמשה מפקינן מיניה דבטל המקח משום דהוא אומדנא דלא הי' נותן אלא בשביל שהי' סבור שצריך ליתן ריבית וה"נ לענין להחזיר דמיהם ודאי צריך להחזיר כל שויין. אבל על גוף המקח בשוי' בזה ודאי אין כאן שום אומדנא והוא קיים. ומ"מ הוא דחוק בלשון הש"ס וצ"ע:

סימן קסב

ס"א אסור ללוות סאה בסאה כו' עט"ז דבדרך מכירה שרי. ולענ"ד נרא' רבותא יותר דכל שלא הזכיר בפירוש בלשון הלוואה הרי זה ג"כ שרי. וראי' לזה משבת ר"פ שואל וכן אשה לא תלוה ככרות ודייק בגמרא הא בחול שרי מתני' דלא כהלל כו'. ומדלא פריך אלא מדיוקא ולא פריך אגופא דהא בלא לשון הלוואה שרי והא הוה ריבית וש"מ דכל שלא הזכיר לשון הלוואה ליכא איסורא בזה. ועח"ד שכ' דבדרך מכירה שרי אפי' על פירות אחרים שלא ממין זה ואין לו ולא יצא השער. מטעם דכל שמוכר פירותיו הרי קיי"ל דיכול להעלות עליהם בדבר שאינו ניכר. וא"כ אם יתייקרו אותם פירות שצריך ליתן מ"מ אין בזה משום ריבית רק יהיה חשוב כנוטל יותר עבור הפירות שמכר. ואע"ג דלא שרי להעלות אלא באינו ניכר הרבה. מ"מ הא זה אינו אלא בשעת הפסיקה. אבל בהוזל אח"כ ודאי אפי' הוזל הרבה שרי. וה"נ אפי' נתייקרו הרבה הפירות שמחויב ליתן ג"כ שרי ע"ש. וכ"ז אינו נכון לענ"ד דעיקר דמיונו אינו כלל. דהתם במעלה תחילה דבר

מועט שאינו ניכר אף אם אח"כ יוזלו אפי' הרבה מ"מ הרי השתא כבר פירותיו של הלוקח הם. ושלו הוא שהוזלו ולא שייך זה כלל למוכר. אבל הכא שהפירות שצריך ליתן הוקרו. והוא נותן עכשיו בשעת היוקר בשער הזול בשביל הקדמת מעותיו שלזה. זה הוה ריבית. וחילוק זה מוכרח לענ"ד בתוס' ס"ג ד"ה וא"ל כו' גבי קירא דהקשו דבליתנהו למה אסור לאוזולי ולא שרינן כמו בטרשא דשרי להעלות בשביל המתנת מעות ותי' דבמוזיל מן השער הוה כקיץ ואסור גם בטרשא ע"ש. ולכאורה יקשה לפ"ז דלמה קיי"ל דבלא יצא השער אסור לפסוק. הא עכשיו אינו ניכר. וצ"ל דכיון דעכשיו אין לו עוד להמוכר הפירות שהוא פוסק עליהן. א"כ ע"כ אית לן למיויל בתר שעה שיתן. וכשיהי' אז ביוקר א"כ ניכר הריבית. אבל בטרשא כבר קנה אז ולא איכפת לן בזול שאח"כ וכמש"כ וז"ב. וע' סקע"ג ס"ז בט"ז ומש"כ שם בס"ד. ויותר תמוה דהוא גופי' מביא בסמוך דברי הנמ"י דכ' בפירוש מימרא דרבא דמה לי הן או דמיהן. דהיינו דרשאי לפסוק על השער אפי' בנותן פירות ע"ש. הרי אדרבה פירות גרע טפי ועכ"פ בלא יצא השער ודאי אסור. ומש"כ מדברי הנ"י גבי מארנקי חדשה אינו ענין כלל לדין פסיקה לענין ריבית אלא לענין קנין ואיירי ביש לו ודוק:

שם בהגה יש מש"א שמותר ללוות ככר בככר. הגר"א כ' דמדברי הר"ח במלחמות משמע כהג"א דאין קולא בככר ע"ש. והמדקדק בלשון המלחמות שלפנינו יראה דאין שם לשון ר"ח כלל. אלא שכתב ובפירוש ר"ח כתוב בלשון רבינו ז"ל. והרמב"ן בעצמו מסיק ע"ז בזה הלשון ולפי פירוש זה. זו דברי הלל [לפנינו שם כתוב הכל ופשוט שהוא טעות הדפוס] אירשא קאי כו'. וכוונתו דמה שמסיק הרי"ף ע"ז דבעי שער שבשוק הוא משום דמפרש דקאי אירשא בהלוואת סאה ולא בככר דבזה אי"צ כלל. ומסיק הרמב"ן (דהא שפי' דקאי אירשא) דייקינן מלשון לוין ולא לוה אשה ע"ש. וא"כ פשוט דמה שמדקדק הגר"א שם מלשון הרמב"ן שהלל אוסר בככר ועד שיבא בני. וחכ"א שמותר בשער שבשוק. ודעתו דגם בככר בעי דווקא שער שבשוק ודאי דאין הפירוש כן. אלא דהרמב"ן מפרש בהדיא דלא קאי אלא אירשא דהלואת סאה. [ובככר לא אסיק אכתי הפלוגתא אלא עד לבסוף שפירש דבזה שרי לגמרי ע"ש] ופירש דהא דאיצטריך שמואל לאשמעינן דחכמים פליגי אירשא אף דהוא מפורש במתני'. דאתי לאוסופי דאפי' אין לו מותר על שער שבשוק. אבל בככר ודאי שרי אפי' בלא יצא השער כלל. ולא אייר בה שמואל מידי. כ"ז ברור ומפורש בדברי הרמב"ן. וכן מוכח לכאורה בלשון הש"ס בשבת דאמר לימא מתני' דלא כהלל. ולא אמר לימא דפליגי אהלל משמע דזה פשי' דחכמים פליגי בככר ל"ב שער כלל. ובאמת גם בעיקר פירוש שי' זו דקאי אירשא צ"ע לענ"ד לפי

הגי' שלפנינו בגמרא דבתחילה קאמר ר"נ משמי' דשמואל דהלכה כהלל והובא זה בתו' לעיל דס"ג ד"ה מהוד"ת ע"ש. ואח"כ קאמר זו דברי הלל אבל חכמים אומרים לוין סתם כו' ובכ"ד קיי"ל דזו ולא ס"ל כוותי'. ובשלמא אי קאי אסיפא כפירש"י להתיר ככר ואפי' בלא שער. י"ל בפשי' דשמואל ס"ל כהלל ברישא דהלואה מרובה אסור אפי' עד שיבא בני. ובסיפא גבי ככרות סבר כחכמים להתיר. אבל אי הא נמי קאי אריש. א"כ יהי' צריך לומר כאן ע"כ דזו וס"ל כוותי' שלא כדרך הש"ס. ואולי דגרסתם התם בקמייתא. ר"נ לחוד ופליגי באמת וצ"ע:

ס"ב אם יש לו מעט מאותו המין כו' ע' ש"ך דהיינו לאפוקי משי' הג"א דיש לו מעות נמי שרי אפי' בלא יצא השער כגי' על פירות שבשוק. ולכאורה שי' זו תמוה טובא דהא קיי"ל בכולה פירקא דזבינא שרי טפי מהלוואה וכן מבואר בסמוך בהגה דבהלוואה חמיר טפי דפסק בהלוואה דאסור להתנות שאם יוזלו יתן דמיהם. ובזבינא הא קיי"ל דפוסק כשער הגבוה וע' מש"כ בזה בסקע"ה. עכ"פ הרי ע"כ דזבינא ודאי קיל טפי. וכיון דזבינא הרי ודאי אסור בלא יצא השער. אפי' יש לו מעות. דהא כל פוסק ע"כ הרי יש לו להמוכר המעות שזה הלוקח נותן בפסיקתו. ואפ"ה אסור. וכ"ש שזה אסור בהלוואה. אמנם לאחר הדיקדוק הוא מבואר דבזה אדרבה בזבינא יש להחמיר יותר. והטעם פשוט דזה ודאי דאפי' כשלא יצא השער אם עשה פסיקה ואח"כ בשעה שיקבל לא יתייקר יותר ממה שפסק עמו. זה ודאי שרי לכו"ע. ולא לאסור אלא כשאח"כ יתייקר. וא"כ בשלמא בזבינא הרי יש לו הנאה מזה הפסיקה שנוטל עכשיו בשעת היוקר. כשער הזול בשביל וקמת מעותיו. אבל בהלוואת סאה בסאה הרי בל"ה פריך בש"ס דהו"ל למישרי ואפי' בלא יצא השער [וכמו שפירש הרשב"א בש"מ] משום דאטו חיטי קדחי באכלבאי אלא דרבנן אסרו זה והיכי דיש לו ל"ג ולשי' זו ס"ל דהיינו אפי' יש לו מעות סגי בהאי אבל בזבינא דהיינו פוסק במעות כיון דלא יצא השער בודאי לא מיקרי יש לו משום שיש לו מעות. כיון דאין השער כמו שהוא פוסק. אבל בהלוואת פירות בפירות כיון שיש לו מעות. ועכ"פ ישיג פירות במעותיו הרי זה ודאי הוה כיש לו. מאי ניחוש שיהא ביוקר מ"מ הרי הוא מקבל עכשיו ממש כמה שיתן. וזה שפשי' להו להתו' דהכא לא שייך להצריך שער רק אם יש לו מעות ע"ש היטיב:

שם או ילוהו כו' עט"ז דהעלה דהלוואה לשם היתר ל"מ. והנראה בטעמו בזה דהנה רש"י פירש דהא דמהני יש לו טיפה אחת משום דמעיקרא נזקפת עלי' טיפה הראשונה. ותיכף כשקונה אותה שוב אי"צ לה להטיפה שיש לו דמה שלוה היא נזקפת על פירות שבשוק דהא ודאי רשאי לאכול מה שיש לו. וא"כ השתא יכול ללוות עליו עוד פעם שני'

ע"ש. והנה הב"ח בחו"מ סצ"ו כ' דמלוה כ"ז שהיא בעין. אין בע"ח אחרים נוטלין ממנה. ואף שהרבה השיגו עליו מ"מ יש סברא גדולה לדבריו עפ"י מש"כ התו' בכתובות מ"ז דבמתנה אזלינן בתר שום אומדנא כיון דהכל תלוי בתר דעת הנותן. וה"נ ודאי בהלוואה שיש לנו לילך אחר דעת המלוה לחוד ודאי דג"כ אזלינן בתר שום אומדנא והרי ודאי דאנן סהדי דאם היה המלוה יודע שלא יהי' לו ממה לפרוע בודאי לא היה מלוה לו. וא"כ בודאי י"ל דפקע ההלוואה והדרא לרשות המלוה כדמעיקרא. וא"כ כיון דמדינא כל מלוה היא משועבדת על תשלומי אותה המלוה עצמה וקיימא ברשות מלוה שפיר י"ל הכא דל"מ הלוואת טיפה להתיר ללוות עליו עוד כיון דע"כ היא משועבדת להלוואת עצמה כנ"ל. ומיהו נראה ודאי דבהלוואה בזמן אחר דאינו ניכר עכשיו שהיא הלוואה. שפיר יכול לזקוף עליו בפ"א כיון דהרי יש לו. ומאן מוכח דהיא הלוואה. אבל לעשות לכתחילה הלוואה לשם היתר זה ודאי נכון בסברא דל"מ דע"כ ה"ה משועבדת לעצמה ואינו יכול ללוות עליו יותר ודוק:

שם בהגה להתנות שאם יתייקרו יתן לו חיטין. ואם יוזלו יתן לו דמים של עכשיו אסור. בח"ד כ' דהוה דאוריי' דהרי קבלת אחריות זה יש בו ש"פ והוא נותן זה בשביל ההלוואה ע"ש ולענ"ד צ"ע דהא משמע בכ"ד דכל שאין הרווח ברור לא הוה ריבית קצוצה וכ"כ רש"י בר"פ גבי משכנתא בלא נכייתא דלא הוה ר"ק שזימנין שהכרמים ושדות לוקין ע"ש. ולא חשבינן מה ששוה למכור הספק [וראיתי בדבריו בסקע"ז סקט"ו דס"ל דזה תלוי בפלוגתא דצ"א בריבית אי הוה דאורייתא אבל כבר בארו האחרונים דזה ליתא וצ"א בריבית היינו דצד ההלוואה היא צ"א ואכמ"ל אבל בל"ה כל שאין הריבית ברור ודאי הוה דרבנן]. ואפשר דאם באמת קצץ לו ואמר אף ששוה זה כך וכך למכור. הנני נותן לך בעד ההלוואה הוה ר"ק. אבל כל שלא קצץ בודאי לא מיקרי זה זה ר"ק וצ"ע:

ס"ד אבל במקום שדרך שהבעל הקרקע נותן הזרע אם כבר ירד אסור עט"ז דבחיוב גמור שהאריס יתן הזרע שאם לא יתן יסתלק מן הקרקע מותר. הנה אין כוונתו דכאן איירי דלא נתחייב בקנין. דא"כ כיון דלא הוה חיוב כלל. דודאי כיון שכבר ירד וקנה את השדה לא מתחייב בדיבורא בעלמא. וכמו במשכנתא באתרא דלא מסלקא ואמר מסתלקנא דקיי"ל דצריך למיקני' מיני' ומובא בטור בסקע"ב ע"ש. וה"נ האריס שיש לו קנין בגוף השדה כמבואר בתו' ר"פ הפועלים ודאי דלא מתחייב בדיבורא בעלמא וכיון דלא הוה חייב כלל אין כאן הלואה ואין כאן ריבית. אלא כמו שמתחייב לו ליתן סאה תבואה בזמן הקציר דפשי' דזה מותר. אלא ע"כ דה"נ ודאי איירי דכבר נתחייב לו בקנין גמור. והוה הלוואה ומשו"ה הוה ריבית ואסור. ע"כ נראה בכוונתו דס"ל להט"ז דכל שלא פירש

בפירוש שיסתלק אם לא יתן אף שנתחייב בחיוב גמור אינו יכול לסלקו מן הקרקע בשביל חיוב זה דאומדנא הוא דאדעתא דהכי שיסתלק לא נתחייב לו. אם לא כשפירש בפירוש שיסתלק דבזה הוה נמי תו כלא ירד וצ"ע:

ס"ה הי' ההלוואה במקום אחר והתביעה במקום אחר כו'. עב"י בשם תשובת הרא"ש דהביא ראי' מהא דלוה בישוב לא יתבע במדבר. ולכאורה הי' לו להביא טפי הא דסוף כתובות כתוב בו בבל מגבהו מעות בבל כו' והובא בחו"מ סמ"ג סי"ד ע"ש. וכ"ש בפירי. ואולי דהתם גוף המעות משונים. אבל הכא הפירות בעצמן הן שוין. אלא דהמקום גורם. ומ"מ אין נראה לחלק בכך וצ"ע:

בהנה סאה חיטין בסאה דוחן אסור. ע' לקמן סקע"ג דבדרך מכירה שרי טפי מין אחר ואפילו סאה בסאתיים ע"ש ודוק:

סימן קסג

ש"ך סק"ד אם נותן לו עתה מעות על חיטים כו' וכ' הפרי' דנראה דאינו יכול לחשוב בזול יותר מהשער כו' הנה לפי פשט הדברים כאן ובפרי' גופי' דקאי אנותן עכשיו מעות על פסיקת פירות הוא פשוט ומבואר בהדיא לקמן סקע"ה ס"ז דאינו רשאי להנות בשום דבר ואפי' שכר סרסרות וחסרונות צריך לשלם. והוא מפורש בש"ס בהדיא וכ"ש שאינו רשאי להוזיל מהשער. אבל פשוט דטעות הדפוס בכאן וקאי אדינא דהכא בנושה בו מנה. ונותן לו בחובו חיטין שיש לו דמותר לפסוק. ומבואר בלשון הרמב"ן בב"י דאפי' במוזיל גבי' מותר ואף דמבואר בסק"ס דנותן לו יתרון בשעת הפרעון אסור אם פורע בשביל ההלוואה פשוט דהכא שאני כיון שהוא מבליע בסכום המקח. והא קיי"ל דטרשא שרי להעלות בשביל המתנת מעות. וה"נ מותר להוזיל בשביל הקדמת מעות כמבואר בסקע"ג ס"ז. וכ"ש הכא דלא הוה אלא ריבית מאוחרת. ובזה הוא שכ' הפרישה דזה דווקא בלא יצא השער. אבל להוזיל מן השער דמוכחא מילתא. דקיי"ל גבי פסיקה בתחילה דאסור דזה חשיב כקיץ. ה"נ כאן אף דהוה ריבית מאוחרת דקיל טפי מ"מ נראה דאסור. וא"כ מש"כ הש"ך מלקמן סקע"ג אינו מוכרח דהתם בפסיקה אבל הכא בנותן מעצמו בשעת פרעון דקיל טפי דיש מתירין אפי' בנותן מעות יתירים ממש בנותן בסתם. כ"ש בהבלעה במקח דאין הכרח לאסור. וזה שכ' הפרי' דאינו מוכרע ודוק. ומש"כ הש"ך בשם הב"י דללוות ע"מ שאם לא יפרע לזמן פלוני יתן לו פירות כשער של עכשיו כו'. והיינו לאפוקי מפי' הב' ברש"י אין לוין על שער שבשוק. וע' תפל"מ דאע"ג דמבואר לקמן סקע"ז דבקנס לזמן יכול לקצוב אפי' סך מסוים הכא דרך פסיקה אסור. וכ' הגרע"א דאינו מבין כוונתו.

ופשוט דכוונתו היינו דהפסיקה יתחיל אז לזמן שני דהיינו אם לא ישלם לו ההלוואה לזמן חצי שנה. פוסק עתה שיתן לו פירות כשער של עכשיו עד כלות שנה. וכיון שאפשר שיתייקר אז בתוך משך זמן השני והוא נוטל בזול בשביל הקדמת מעות. וכיון דבזה אתי מכח ההלוואה הוה ריבית. וכמו שאסור ללוות ע"מ שאם ישלם לזמן שנה אחת יהי' בלא ריבית. ואם ישהה יותר יתן ריבית דודאי אסור. דמ"מ שקיל ריבית. כמבואר בסקע"ז שם בהדיא. וה"נ דכוותה. ושוב מצאתי מפורש על דרך זה בשער משפט ע"ש: ט"ז סק"ד ועוד ראי' מדברי הראב"ד גבי סאה בסאה על שער שבשוק דס"ל דצריך שיהי' לו מעות הרי דיש. לו מעות מהני כו' תי' הרא"ש דסאה בסאה פירות לא מיחזי כריבית כמו הלוהו מעות. לכאו' לפ"ד אלו א"כ אין ראי' גם מדברי הראב"ד דלעיל בסב"ס דהרי הכא גרע ובאמת בהדיא מבואר שם בשי' הראב"ד דדווקא בסב"ס ע"ש. אלא דכוונתו אינו אלא לדוגמא לחילוקו דכמו דלהראב"ד דאסור בסב"ס באין לו מעות. שרי ביש לו. ה"נ להרא"ש דס"ל להתיר שם בסב"ס אפי' באין לו מעות. י"ל דהכא בהלוהו מעות. דמבואר בש"ס דזה גרע מפירות סב"ס ואסור באין לו מעות. מ"מ ביש לו מעות מיהו י"ל דשרי גם כאן. דזה שפיר י"ל דחשיב כיש לו. ובזה מיושב מה שתמה בשע"ד ע"ש:

ס"ב הרי שהיו לו חיטין ועשה הלוואתו עליו כו' צא ועשה עלי ין אם יש לו מותר עט"ז בשם הנ"י דדווקא בבא מתחילה בהלוואה אבל בנותן המעות בתחילה לשם פסיקה על החיטין מותר גם עכשיו לפסוק על יין. כנותן מעות ממש. ומותר ביצא השער אפי' אין לו יין וכ"ה מפורש בהגה לקמן סקע"ה. ונראה דזה פירוש הרי"ף אהא דא"ר שם השתא דאר"י מה לי הן ומה לי דמיהן אמרינן מה לי דמיהן מה לי הן נמי אמרינן ופוסקין על שער שבשוק אע"פ שאין לו איתיבי' ר"פ בכולן אם יש לו מותר אין לו אסור התם הלוואה הכא זבינא והקשו רש"י ותו' דמאי קמ"ל מתני' היא ונדחקו לתרץ דקמ"ל אפי' שער של עיירות ע"ש הדוחק. וגם קשה לפ"ז מאי אותיב לי' ר"פ לרבא ולא קשי' לי' אמתני' דיצא השער פוסקין ולפ"ז נראה דהרי"ף והרמב"ם מפרשים דרבא קאי נמי אר"י גופיה דמתיר בפסק בתחילה על חיטין ליקח יין דמה לי החיטין מה לי היין שהוא דמיהן. וע"ז גופה קאי רבא דמה לי דמיהן מה לי הן נמי אמרינן דהיינו דשרי ג"כ לעשות אפי' פסיקה לזמן על יין בחליפי אלו החיטין שיש בידו ואפי' אין לו יין. וכמו בהי' לו יין דהוא דמיהן שרי. ה"נ יש לו הן דהיינו החיטין שיש לו בידו מכח הפסיקה הראשונה נמי שרי [שוב מצאתי בש"מ שפירש כעין זה בשם הרמב"ן ע"ש]. והיינו דאותבי' מבריי' דר"א דתני בכולן אין לו למתני' דהתם הא פוסק במעות. אבל ארבא קשה לי' דבזה לא הוה ס"ד לחלק דהכא הלוואה. כיון דההיתר משום החיטין דזה חשיב כיש לו. וכאן נמי הא כבר

פסק תחילה על החיטין בהיתר ואפ"ה משני דהתם הלוואה. והיינו דר"א קאי בנושה בחבירו שבא מתחילה בהלואה. אבל רבא קאי אדר"י דאיירי בפוסק בזוזי. וכ"ה לשון הרי"ף הכא בזוזי זבין ע"ש. ופירוש זה מורווח מאוד בס"ד:

ס"ג בהגה וי"א דהוה א"ר כו' לשון הרא"ש הוא עשה שלא כהוגן עושין לו שלא כהוגן ואין נזקקין לו לגבות חובו. לפ"ז הוה משמע דתפס מעצמו מהני ולא מפקינן מיני'. אמנם הפ"ח כ' לפרש דהיינו דאין נזקקין לו להגבותו חיטין דהיתרא הוא. ולפ"ז בזה הוא דמהני תפיסה מעצמו אבל בתפס מעות שפיר י"ל דהוה כשאר תופס א"ר מעצמו דמפקינן מיני'. וכ"נ ודאי לפי הוכחת הרמב"ן מדאביי מוקי לי' לתרבית דמתני' בהכי דהוה א"ר מעליא. וא"כ בכ"ד הוה כא"ר גמור וצ"ע:

שם אם התנו בתחילה [בשעה שנותן לו החיטין במנה ע"מ שימכור לו בתשעים] הוה ריבית גמור בב"ח כ' דמשמעות לשון הרמב"ן והרשב"א דאינו אלא כמין ריבית גמור ולא דהוה ממש ריבית גמור ע"ש. ולכאורה נראה ראי' ברורה לשי' הרב דהוה ממש ריבית דאו' ממעשה דב"ח בנדרים ס"פ השותפין דאם אמר לו והינן לפניך שיבא אבא ויאכל דסעודתו מוכחת עליו אמרינן דאינו קנין כלל והתם הוה ודאי דאורייי' דהרי פריך מינה לדין קני ע"מ להקנות לענין ממונא וה"נ ודאי כיון דא"ל הלויני הוה כסעודתו מוכחת עליו דאינו קנין כלל ור"ק היא. וכן נראה בכל מקום לענין הערמת ריבית לכאו' דדייניגן לי' כר"ק ולא חשיב קנין כלל. ובסי' הסמוך גבי חכירי דנרשאי מצינו בזה מחלוקת הפו' וצ"ע. ומיהו נראה ברור דאפי' לפי דיקדוק הב"ח מדברי הרשב"א דאינו ריבית גמור זה אינו אלא להרשב"א לשי' דגבי חכירי דנרשאי נמי ס"ל דלא הוה ר"ק אבל לשי' רש"י וסייעתו שם דהוה ר"ק ה"נ ודאי הוה ר"ק ודוק:

סימן קסד

ס"א מי שהי' שדה ממושכנת בידו לא יחזור וישכירנה להלוה וי"מ שמתיר במשכנתא דסורא. הקשה הח"ד דהא המחבר בסקע"ב לא התיר כלל רק משכנתא דסורא וא"כ ע"כ הא דאסר בש"ס לחזור להשכירו ללוה קאי אמשכנתא דסורא דאל"כ בל"ה אסור. ולפמש"כ הש"ך דשי' המחבר דבחזר והשכיר הוה ר"ק לק"מ דאף דגם בלא השכיר אסור גוף המשכון קמ"ל הש"ס דבזה הוה ר"ק. אבל המעיין בב"י יראה דנראה דדעתו כהסכמת האחרונים דלא הוה אלא דרבנן ע"ש. אבל באמת המדקדק היטיב בסקע"ב יראה דהתיר במשכנתא דסורא אפי' ביכול לסלקו. וא"כ י"ל דבלא מסלקא שפיר שרי גם בכל נכייתא סתם. אלא דלא הביא זה ההיתר בפירוש כדי שלא לפרסמו כיון דיכול לעשות במשכנתא

דסורא דשרי לכו"ע ומלשון הרי"ף דמסיק ע"ז דחכירי דנרשאי בזה הלשון ולא שרי אלא במשכנתא דסורא כו' נראה קצת דאע"ג דס"ל לדינא דכל משכנתא אסור מפרש הך מימרא דווקא בנכייתא סתם ובאמת הוא מימרא דרבא דאיהו ס"ל בהדיא דכל נכייתא שרי ולא אמר אלא דצו"מ יש לו להחמיר ומשו"ה שפיר אשמועינן דלהחזיר ולהשכיר ללוה זה איסור גמור] ומ"מ הביאו הרי"ף לאשמועינן דזה אסור טפי. דמוכח משי' דסתם משכנתא אע"ג דלא שרי. מ"מ אינה כריבית גמורה ודוק. אבל במשכנתא דסורא נראה דס"ל להתיר גם חכירי דנרשאי דהיינו להחזיר ולהשכיר להלוה. וא"כ ודאי א"ש גם דברי המחבר וצ"ע בשי' הרי"ף:

ס"ד הלוהו על שדהו שאם לא יתן לו עד ג' שנים ה"ה שלו בלא מעכשיו אם אכל הפירות הוה ריבית קצוצה וי"א דמה שאכל בתוך ג' הוה א"ר כמשכנתא בלא נכייתא ומשמע דלדיעה הראשונה אף בתוך ג' הוה ר"ק. והנה זה שי' הרי"ף והראב"ד וסייעתו. אבל דעת הרמב"ם לחלק דבמשכנתא בלא נכייתא דשדה הוה א"ר. אלא דזבינא דאסמכתא גרע. ועי' מה שכתבתי בזה בסקע"ד באריכות. וא"כ לשי' נמי דווקא פירות שאחר ג' דהוה משום אסמכתא הוה ר"ק אבל פירות שבתוך ג' היכי דלא אמר מעכשיו דע"כ לא אכל אלא בתורת משכנתא גם לשי' זה הוה א"ר ואין מוציאין. אלא דיש כאן מקום עיון על סברא דאסמכתא לפי שי' הב"ח ודעימי' דס"ל בחו"מ סר"ז דמדאוריי' אסמכתא קונה א"כ היכי כ' הרמב"ם דבזבינא דאסמכתא הוה ריבית דאורייתא הא לענין דאוריי' גם אסמכתא גופה קונה והוה זבינא מעליא וליכא ריבית כלל וצ"ל דס"ל דכיון דהפקיעו רבנן קנין דאסמכתא ובע"כ צריך להחזיר הקרקע. א"כ הוה כאוכל פירות שדהו של הלוה והוה הריבית של תורה וכשי' הסוברין דקנין דרבנן מהני לשל תורה. והנה כ"ז בלא מעכשיו אבל במעכשיו מבואר לקמן סקע"ד דלכתחילה אסור לאכול הפירות. ואם אכל אם לא הביא פשוט דנעשה קנין למפרע ושלו אכל. ואם הביא פשוט דזה פלוגתא דר"י ורבנן בצ"א בריבית. וע' מש"כ בזה בסקע"ד:

סימן קסה

ס"א הוסיפו על המטבע אם הוזלו פירות מנכה לו כו' אבל אם הוסיפו יותר מחומש אפי' לא הוזלו מנכה לו. עש"ך סק"ב דהביא בשם בעה"ת דיש מחלוקת אם לקח ממנו בלא ניכוי אי הוה ריבית קצוצה. [והיינו שקצץ מקודם בשעת ההלוואה שאם יוסיפו לא ינכה אף שמן הדין צריך לנכות וכל שקוצץ לשם ריבית י"ל דלכו"ע אם נוטל יותר ממה שמגיע לו עפ"י הדין. הוה ר"ק אף שאין הריבית בברור. ע' מש"כ בסקס"ב דלא כשע"ד שנדחק

בזה] ונראה הא דהשמיט זה המחבר דנראה פשוט דמש"כ הבעה"ת דהוא מחלוקת דכוונתו לשי' הרי"ף והראב"ד שנחלקו גבי פחתו אם צריך הלוה להוסיף. ולשי' הראב"ד דס"ל שם דאי"צ להוסיף וכ' הטעם דדווקא המלוה אינו רשאי ליטול ההוספה משום דמיחזי כריבית ומן הדין ס"ל דראוי ליטול כמו שהוא עכשיו עם ההוספה א"כ ודאי לא הוה הכא אלא א"ר. אבל לשי' הרי"ף דגם בפחתו מפסיד הלוה וצריך להוסיף וס"ל דהוא דין גמור לחשוב כמו שהי' קודם א"כ הוה ר"ק וא"כ לדידן דקיי"ל דהוה"ד פחתו פשוט דהוה ר"ק ומשו"ה לא הביא זה המחבר כאן בשו"ע ונכון. עוד נראה לי ברור דהיכי דזיילי פירי או יקרי פירי בודאי לכו"ע הוה לפי חשבון בין הוסיפו עליו או פחתו. דאין זה אלא כחלקו את המטבע לחלקים כשפחתו. או עשו משנים אחד כשהוסיפו. ומאי נ"מ אי אחד גדול או שני קטנים. בודאי לפי חשבון הוא משלם. לא נחלקו אלא היכי דלענין פירי תרוויי' שוה ואין נ"מ אלא לענין שבח הנסכא גופה. או לענין הפחת כשפחתו ממנו. דהנה באמת קיי"ל דבטיבעא לא שייך אייקר וזול. אלא כאן כשהוסיפו על המטבע נראה בטעם מחלקותן דסברת הרי"ף דבזה ודאי הרי חזינן דע"כ הכסף הוא שהוזל. ובזה יתיישב דלכאו' צריך להבין כיון דלא זיילי פירי הרי בודאי מפסיד המלוה כשמנכה לו הלוה ולמה יפסיד. אלא ה"ט דכיון שע"כ בזה שהוזל הכסף כנ"ל. ע"כ ה"ה מפסיד מן הדין דדידי' זל כמו הלוה סאה פירות והוזלה. וה"נ בפחתו ע"כ מוסיף הלוה דמטבע ודאי הוה כיצא השער. דקיי"ל דלוין סב"ס ואף אם יתייקר נותן לו הסאה. וה"נ צריך ליתן לו משקל הכסף שלקח ממנו. ואף שאותו משקל הוא שוה ע"כ כעת יותר כיון דלא יקרי פירי. דמ"מ דידי' אייקר וכמו בפירות. ושי' הראב"ד נראה דס"ל דהלוואת מטבע הוה כמו קצץ דמים. דלעולם צריך לשלם כפי הדמים שקצץ. וא"כ היינו המטבע שיוצא אז בשעת הפירעון. ואי"צ הלוה להוסיף יותר. ומן הדין הי' גם בהוסיפו שישלם כמו שהוא עכשיו ולא ינכה כלל. אלא דבלוה אם יתן יותר. יהי' מיחזי כריבית לענין שבח נסכא וז"ב לענ"ד. וא"כ דווקא בזה הוא די"א דלא הוה ריבית קצוצה אבל בזיילי פירי פשוט דהוה ר"ק לכו"ע. וגם בפחתו ויקרי פירי ודאי גם הראב"ד מודה דצריך הלוה להוסיף. אלא בלא יקרי פירי הוא דס"ל להראב"ד כיון דהוה כקצץ אינו צריך להוסיף. ולשי' הרי"ף ודאי צריך להוסיף גם בזה כיון דהכסף דהמלוה אייקר. וראיתי בח"ד שכ' דבלא יקרי פירי לכו"ע אי"צ הלוה להוסיף והוכיח זה דהא במקום פסידא יכול לשלם בשוה כסף ויכול ליתן לו פירות בסכום הכסף וא"כ גם מטבע זו של עכשיו הרי יש לו שוה כסף זה ע"ש. ולענ"ד ברור כמש"כ ואדרבה ביקרי פירי ודאי גם הראב"ד מודה דלא הוה אלא כחלקו הכסף לסכום קטן. אלא דבלא יקרי נחלקו ואפ"ה לשי' הרי"ף ודאי

צריך להוסיף. דס"ל דכסף דמלוה הוא דאייקר. וחייב ליתן לו משקל הכסף שלקח ממנו. ואף שעכשיו יהי' לו פירות יותר במשקל הכסף הזה. דהא עכשיו לוקחין בעד המטבע השני' שמשקלה פחות כמו שהיו לוקחין בעד המטבע הגדולה בתחילה. וכשיוסיף לו הלוה לפי המשקל הכסף ירויח המלוה. מ"מ דידי' ארווח. וממש כמו כב"ס והוקרו פירות דמותר ביצא השער ובטיבעא הוה לעולם יצא השער וכנ"ל. ובזה נדחה מש"כ שיכול לשלם בשוה כסף דבאמת גם אם ישלם בפירות יהי' צריך ליתן לו כל כך פירות כמו שנותנין עכשיו בעד משקל כסף שלקח ממנו תחילה. דכסף דמלוה אייקר ולא הוה ריבית כסב"ס ביצא השער דאפי' נתייקר צריך ליתן לו הסאה או שוי' וה"נ צריך ליתן לו משקל הכסף או שוים בפירות וכ"ז ברור: עוד האריך כאן לענין לא הוסיפו על המטבע אלא שהוקר המטבע עצמה או הוזל ול"י למה הוצרך בזה לאריכות דבמטבע כסף מפורש בהדיא ברסקס"ב בפשי' דלוין כסף בכסף דטבעא הוה. ועכשיו גם במטבע זהב. ובאר בתשו' הרשב"א הובא קצת בש"ך לפי שיש להם בזמנינו שער חתוך דלוין סב"ס ביצא השער. ונותן לו מה שלוה ממנו בין הוקר או הוזל והוה"ד בכל המטבעות היוצאין וכ"כ בעצמו בסקס"ב ופשוט. עוד נדחק שם בדברי התו' רי"פ הזהב גבי איסר א' מכ"ד בדינר של כסף דכתבו דאם מכר לו חפץ בכ"ד איסרים והוזלו איסרים צריך ליתן לו דינר או הסך איסרים כמו שהם בדינר עכשיו שהוזל ע"ש. דהא בפסק עמו ליתן לו חיטין והוזלו ודאי לא יתן יותר ממה שפסק. ולענ"ד פשוט עפ"מ שמבואר בחו"מ ספ"ח דטענו חיטין והודה בשעורים אין ההודאה ממין הטענה. אבל טענו מטבע היוצא. כל מה שיודה הוא ממין הטענה הרי דבחיטין הוה טענתו דווקא והיוקר והזול בדידי' אייקר והוזל מדינא כמש"כ בסקנ"ט עמשכ"ש. אבל הכא מכירה לא שייך לאסור מדאו'. אמנם דקדקתי מדברי הרמב"ם שכוונתו כעין דברי הרשב"א בתשו' שהביא הב"י בס' קס"ד דודאי בשכר לו סתם בזול הוה דרבנן אבל א"ל חצירי שמושכרת במאה. אני משכיר לך בחמשים בשביל שתלויני זה הוה קוצץ ריבית בפירוש. במטבע ודאי כוונתו על הכסף היוצא. ואי האיסר הוה טבעא הוה לעולם כפי שער האיסרים. אבל כיון דהדינר הוא טבעא הוא לפי הדינר לעולם. דהוה כקצץ דמים. דקיי"ל דנותן דמיו. ואפי' הוזל. ואם יתן חיטים צריך להוסיף כפי הדמים ופשוט:

סימן קסו

ס"א בהגה ובחצר דקיימא לאגרא הוה א"ר לכו"ע כן הגי' הט"ז דאי ל"ה מאי קמ"ל ע"ש. אבל באמת בטור מבואר דנסתפק בזה דאפשר דלא הוה אלא ריבית מאוחרת ע"ש. והב"י

כתב דמסתברא דדווקא לאחר פרעון הוה מאוחרת אבל כ"ז שהוא חייב לו לא. והביא ראי' דהרי הרא"ש אוסר אפי' בשעת פרעון. וראיתי מי שנתקשה בהבנת דבריו דדילמא באמת האיסור אינו אלא משום ריבית מאוחרת. ונראה בכוונתו דהא לשון הרא"ש כן הוא דהא דמשמע במתני' דלא מיתסר אלא כשפירש לו בשביל מעותיך. זה דווקא לאחר פרעון. אבל בשעת פרעון אפי' בסתם אסור. וא"כ לפי שיטתו לא קרי מתני' ריבית מאוחרת אלא לאחר פרעון ומשמע דהא קודם פרעון חמיר טפי מריבית מאוחרת ודוק. ומיהו ברי"פ גבי כל שבדיניהם א"מ כו':

דמסיק דהיינו ריבית מאוחרת ע"ש משמע לפום האי כללא דכל שלא קצץ בשעת ההלוואה הכל הוה בכלל ריבית מאוחרת ע"ש וצ"ע [והנה עיקר החילוק בין כל א"ר לריבית מאוחרת מבואר לעיל סקס"א דכל א"ר חייב להחזיר לציי"ש. ובריבית מאוחרת פטור ע"ש. והנה טעם המחייבין בא"ר לציי"ש. שמדקדקין מלשון אינה יוצאה בדיינים דמשמע דהא לציי"ש חייב. ולכאורה לפי"ז הא בסוגיא הנ"ל נקט בהדיא גם על ריבית מאוחרת לשון בדינינו אין מוציאין וצ"ע]:

ס"ב ואם א"ל הלויני ודור בחצירי הוה ר"ק. ומבואר ברמב"ם דגם בשכר לו בפחות הוה ר"ק. אמנם בסמוך לענין משכנתא בלא נכייתא דאפי' במשכון בית דס"ל להרמב"ם דהוה ר"ק מ"מ בניכוי אפי' כ"ש כתב דהוה דרבנן וא"כ ה"נ אף שהוא פחות מ"מ לא הי' צריך להיות אלא דרבנן ולכאורה היה נראה דמשכנתא שאני. וה"נ מחלק הרמב"ם גבי שדה בלא נכייתא דמשכנתא הוה א"ר ובאסמכתא הוה ריבית דאורייתא. אמנם לענין ניכוי לא משמע מדבריו לחלק בזה. וכן מוכח מדברי התו' (ד"ע) ד"ה א"מ שכ' שם דמפני שהוא ריבית משמע דהיינו ריבית דאוריי' וכ' ואע"ג דההיא דלא ישכור בפחות קתני מפני שהוא ריבית אע"ג דהוה דרבנן לשי' ר"ת דעושה משכנתא דבית כשדה כו' ע"ש. ולכאורה הא כתב ר"ת בהדיא דדווקא במשכנתא מותר ובלא משכנתא אסור וה"ט דלא ישכור בפחות וא"כ י"ל דמשוה"נ הוה דאורייתא. וע"כ משום דכיון דהוא בניכוי ודאי לא שייך לאסור מדאורייתא כיון דהוה דרך מכירה דשכירות ה"ה כמכירה וכל שהיא וכ"כ כאן הרמב"ם בזה הלשון ששכר ממנו בפחות וקצב הדבר שפוחת לו מן השכר עד שיחזיר לו הלוואתו ע"ש. מלשונו מוכח שכוונתו כעין דברי הרשב"א. וזה ודאי הוה דאוריי'. ופשוט שמפרש המשנה באופן זה. משום דמשמע לי' מפני שהוא ריבית היינו מדאו' כמש"כ התו'. ונראה דבזה שמפרש משום ההלוואה כו"ע מודי דהוה דאורייתא. אלא דהתו' שם לא נראה להו לפרש מתני' בכה"ג. וכן מוכח בטור בסקס"א שכ' דהלוהו ע"מ שידור בחצירו חנם או ישכירהו לו בפחות הוה ריבית דאו'. והיינו

נמי דבא"ל בפירוש ע"מ שישכירנה לו בפחות זה ודאי הוה כקצץ ריבית וכמש"כ בדברי הרמב"ם וז"ב:

שם ואי לא קיימא לאגרא הוה א"ר. בב"י כתב דאף דהרא"ש כתב ולא מנכינן לי' זהו מלשון הרמב"ן בשי' הרי"ף דכל א"ר נמי לא מנכינן. אבל לפי שיטתו דכל א"ר מנכינן ה"נ מנכינן אמנם גם בסוף לשון הרא"ש שם כ' דבין בהלוהו ובין בהלויני אם כבר דר בו לא מיחייב ממונא ע"ש. וכן הביא גם הב"י בעצמו בשם הנ"י דהלווהו והלויני תרווי' שוה אהדדי ובהלווהו פשוט דלכו"ע לא מנכינן. וה"נ הלויני. ע"כ נראה דאע"ג דכתב הטור דבהלויני הוה א"ר היינו לענין לצי"ש. כיון דהוא בתנאו ודאי עביד איסורא. וה"ה יכול לתקן שיחזיר. אבל לענין ניכוי ע"כ בדיינים ודאי דגם בהלויני אינו מנכה לו. דהא באמת מודה הרא"ש דבכל א"ר אינו מועיל תפיסה וכן פסק לעיל בפשי' בסקס"א. אלא דכאן כ"ז שלא שלם הקרן הוא דס"ל להרא"ש דמנכה. ובאר במל"מ דזה חשוב כלא נתן לו עדיין כיון דלא שלם הקרן י"ל דסובר שינכה מן הקרן. וא"כ פשוט דזה שייך באיסור דרבנן דקיימא לאגרא ובהלוהו אף דהלוה בלא קציצה ולא הוה אלא דרבנן מ"מ מנכינן לי' דאף שנתרצה לשם ריבית מ"מ לא חשיב עדיין כנתן לו. די"ל דסובר שיפחות מן הקרן. אבל בלא קיימא ובהלויני אם הי' דעתו אריבית הרי הי' זה ר"ק ממש אלא דכתב הרא"ש דלא מחזקינן אינשי ברשיעי ואמרינן דדור בה. דבל"ה איני משכירו קאמר לי' וא"כ עכ"פ הרי ודאי היה הנתינה לגמרי. וא"כ אף הניכוי ודאי לא עדיף מתפיסה ואינו יכול לנכותו. ועוד דהא זה הי' בקציצה אלא דסברת הרמב"ן ברורה דלא שייך כאן ריבית כיון דלא חסרי'. ומפרש הגמרא דהא דצריך להעלות לו שכר היינו דווקא לכתחי'. א"כ אף דודאי בהלויני אסור מיהו מדרבנן. כיון דאתני בשביל הלוואה ול"ג מריבית דברים. אבל לענין חיוב ממונא מנ"ל דלענין מדרבנן הוה חיוב כיון דלאו מידי חסרי'. ומנלן דחכמים יחמירו בזה אף להוציא יותר משל תורה. ע"כ נראה דלא כתב הטור דהוה א"ר אלא לענין לצי"ש. אבל לדיני אדם ודאי דאין כאן חיוב כלל אף בהלויני. וזה שכתב הנ"י דתרוויי' שוה כן היה נראה ברור לולי דברי הב"י:

שם ואם לאח"ז הלוואה א"ל דור בחצירי י"א דלא הוה אלא א"ר. היינו אפי' בקצץ בעד הרווחת זמן דס"ל להרמב"ם דמדאוריי' בעי דווקא בשעת הלוואה. ולכאורה הי' נראה ראי' לדבריו מהא דדע"ב דעכו"ם שלוה מישראל בריבית ונתגייר דפסקינן כר"י דגובה גם את הריבית שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר וכתב הרא"ש דגובה אפי' הריבית שאח"כ אע"ג דהוה איסור דאוריי' יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה ואפי' במקום עבירה וכוונתו דאע"ג דהוי בקום ועשה דפליגי בהא בריש האשה רבה. מ"מ בדבר שיש

טעם וסברא שדומה לתקן זה לכו"ע יש כח כמש"כ התו' שם בשם ר"י גבי נאמנות דמת בעלי. וכן לענין לטמא לאשתו קטנה ע"ש. והוא דחוק מאוד לומר שבשביל גזירה זו יהי' דומה לעבור איסור דאורייתא בקום ועשה. ולפחות הי' לנו לתקן כשקבלו גר להזהירו שאם יש עליו חובות בריבית שישלם תיכף כדי שלא יבוא לידי איסור תורה ולפי שי' הרמב"ם דכל שלא הי' הקציצה מקודם הלוואה לא הוה איסור דאורייתא א"כ א"ש בפשי' דהתם נמי כיון דהי' שם הקציצה בהיותו עכו"ם בהיתר אף שנתגייר אח"כ מ"מ הא הי' ההלוואה מקודם וליכא איסור תורה כלל וא"ש אבל באמת שי' הרמב"ם גופי' שם דאינו גובה אלא הריבית שמקודם שנתגייר וכ"ה להלכה לקמן סקע"א ע"ש. וא"כ אין ראי'. ולכאורה יש ראי' מב"מ קי"ד להיפוך מהא דפריך אהא דאם איש עני לא תשכב בעבוטו הא עשיר שכב מאי קאמר. ופירש"י דהא הוה ריבית. ולכאורה לשי' זו לא ק"מ דהא ברייתא שם אקרא קאי דליכא איסורא אלא בקציצה. ואפי' נאמר דזה הוה כקצץ בשעת הרווחת זמן הא לשי' זו אכתי ליכא איסור תורה. ומיהו י"ל דפשטא דברי' משמע לי' דאפי' איסורא דרבנן בעלמא נמי ליכא. וע"כ צ"ל כן לפמש"כ התו' בריש קדושין גבי ב"ח קונה משכון דדייק מדכתיב וברכך ואי אינו קונה משכון הוה ריבית ע"ש. וא"כ משמע דלפ"מ דקיי"ל דקונה משכון לא שייך בזה ריבית מה שנהנה מן המשכון דדידי' הוה וה"נ ודאי דמדאוריי' שרי לישכב עליו ואין כאן ריבית כלל. וע"כ משום דמשמע לי' הברי' דשרי לגמרי ואפי' איסורא מדרבנן ליכא ומשו"ה פריך דמדרבנן פשי' לי' דיש לאסור [ולכאורה נראה לי דמכאן סעד לדברי ר"ת בנ"י הביאו הב"י סקע"ב דבמשכון מטלטלין לא שרי אפי' בנכייתא משום דסגי פחתיי' ע"ש דאי ל"ה כיון דכאן הוה משכונו שלא בשעת הלוואתו דקונה מדאוריי' לגמרי אפי' לקדש בו את האשה א"כ ודאי דזה עדיף אפי' מאתרא דלא מסלקי דשרי לגמרי אפי' בלא נכייתא לשי' רש"י ור"ת משום דקני לי' וכ"ש הכא דקני לגמרי דודאי יש להתיר לגמרי כיון דהתורה הקנה לו את המשכון וליכא בזה אפי' איסור דרבנן ומאי פריך. וע"כ דבמטלטלין לא שרינן כ"ז. ואפ"ל דלא כפירש"י ולא פריך כלל משום ריבית דשפיר י"ל דליכא בהא משום ריבית אלא דלא נראה להש"ס להתיר בלא רשות בעלים להנות בתשמיש המפחיתו ואף שהקנה לו התורה מ"מ כ"ז בדבר דלא חסרי' כספא כשישלם אח"כ אבל בדבר המחסרו י"ל דס"ל להש"ס דהוא אסור מן התורה וצ"ע] ועכ"פ דעת התו' בקידושין הנ"ל משמע בהדיא דס"ל דאפי' לאחר ההלוואה הוה דאו' דהא התם מדינא קאי וכן הוא דעת הרא"ש גבי נתגייר הנ"ל בפירוש וצ"ע שלא הביאו הטור ואולי יש לדחות מדברי הרא"ש דהתם אף דהאיסור נעשה אח"כ מ"מ הרי הי' הקציצה בשעת ההלוואה ושפיר מודה גם הרמב"ם

בזה דהוה דאורייתא ומ"מ לא מסתברא וצ"ע. עוד נראה לי לדקדק דהא א"ר בריש פא"נ דהו"ל למילף ריבית מאונאה. אלא דדחי דשאני ריבית דידע ומחיל. א"כ זהו מעיקרא אי לא כתב ריבית כלל. אבל השתא דכתוב ריבית שבשעת הלוואה אלא דסברת הרמב"ם דמשמעותא דקרא לא הוה אלא בשעת הלוואה מ"מ למה לא נלמוד ריבית שלא בשעת הלוואה במה"צ מריבית שבשעת הלוואה ואונאה ולי"ל כיון דמדעתי' לא שייך לעשות גם מה"צ. דהא גזל ליף מריבית ואונאה במה"צ. וגם יל"ד בדרך זה דהיכי ילפינן גזל מריבית ואונאה במה"צ נימא דריבית שלא בשעת הלוואה תוכיח ואולי י"ל דבזה כיון דהמלוה רוצה לגבות ממנו מעותיו וזה משהה ההלוואה בידו ע"כ יש טעם להיתר ולא מצי למילף מינייהו וצע"ג:

ס"ג בהגה מי שלוה מאחד והמלוה לומד עם בנו והתנה ליתן לו ההוצאה אע"ג שהי' נותן בשביל הלמוד לחוד מ"מ אסור דהוה כהלויני ודור בחצירי דאסור אף בלא קיימא לאגרא. איני מבין היטב הדמיון הזה דלכאורה מה שהי' נותן בשביל הלמוד אינו מתנה בחנם אלא בשכר למודו:

וא"כ אין זה אלא כהתנה בשעת ההלוואה ליקח ממנו חפץ בשוי'. דמסקנת הט"ז בסוסק"ס דזה מותר וראייתו מהא דאם תמכרנה לא תמכרנה אלא לי בשוי' דקיי"ל דמותר. ואולי הכא דמה שנותן לו ההוצאה בשביל הלמוד אינו שכר גמור אלא דרך מתנה בעלמא אבל עבודה אחרת ששוה ההוצאה שפיר שרי לשי' הט"ז דלעיל וצ"ע:

סימן קסז

ס"א שיתעסק לריוח המלוה עד שהי' ב' מנים כו' ובלבד שיתן לו שכר עמלו. הגר"א ז"ל וכן בח"ד האריכו לפקפק בהיתר זה. דצריך שישלם לו שכרו משלם דאי ל"ה הוה כהלויני ודור בחצירי בפחות דהוה ר"ק ולולי שאיני כדאי יש להקשות כן גם בטרשא דר"ח גופי' מקור דהך דינא דמנ"ל דסגי להו בשכר דשבקי להו מיכסא ונקטא להו שוקא וכן בברייתא דדע"ג דהמוליך פירות ממקום למקום כו' דברשות מוכר מותר. וע"ש ברא"ש דקמ"ל דלא חיישינן דילמא אתי לזלזולא בשכרו ע"ש. אבל באמת כ"כ בסקס"ו בהא דלא ישכור בפחות דלא הוה ר"ק אלא בקוצץ שפוחת לו בשביל ההלוואה. אבל בסתמא ודאי לא הוה אלא א"ר ומשו"ה אפי' מזלזל מעט בשכר טרחה אינו אלא כמבליע בדבר שאינו ניכר דודאי לא מיתסר. וכטרשא דר"נ. ונראה דמשו"ה מייתי לה הש"ס הא דטרשא דר"ח הכא לגבי טרשא דר"נ ולא אייתי לה לקמן ע"ג גבי סוגי' דמוליך פירות דהיינו ממש טרשא דר"ח. לאשמועינן בהא דטעם הקולא הוא משום דהוה כהבלעה

כעין טרשא דר"נ דהכא. ובשע"ד כ' כאן טעם להיתר כיון דכבר קבל הטרחא קודם ההלוואה י"ל דלא הוה דאו' דומיא דאתנן דבא עלי' ואח"כ נתן לה אתננה מותר וחוץ מכבודו זה לא ניתן להאמר כלל. דדווקא אתנן דהאיסור דווקא על חפץ זה וחליפי' שרי ומשו"ה כיון דכבר קנתה קודם ואין עליו אלא חיוב לא שייך שיחול עכשיו איסור על גוף הדבר כיון דנתן לה תחילה. אבל כאן עיקר האיסור ההרווחה ובודאי חל גם על ההנאה שנפטר מן החיוב שהי' עליו וה"ז נעשה בשעת ההלוואה ובוודאי הוה דאורייתא ודברי ההג"א שהביא פשוט דצריך לפרש שם ג"כ דכוונתו אינו אלא על פירש שהוא נותן עכשיו מתנה גמורה בשביל שיתרצה להלוות לו אח"כ מרצונו אבל לא שפירש בתנאי גמור שאינו נותן אלא בתנאי ההלוואה דזה ודאי הוה ריבית גמור מדאוריי' ע"ש שיש לפרש כן ואכמ"ל:

סימן קסח קסט

ס"א ואפי' אמר העכו"ם תנם לישראל זה והפטר ואני אתנה עמו בריבית כו' כן דקדקו הראשונים מדמשני תנם ע"ג הקרקע ולא משני תנם לישראל וע' בתו'. והנה הרמב"ן כ' בטעם הדבר דכיון דישראל הראשון אינו נפטר עד שמתחייב השני. מיחזי כאלו הראשון הלוה לשני. והקשה עליו הרשב"א דבבאין כאחת ע"כ שרי דהרי לרבינא דס"ל דיש זכי' לעכו"ם מדרבנן שרי אף דבאין כאחד. ולולי ד"ק נראה בכוונת הרמב"ן. דדווקא לדרבינא דפטור הראשון בא בשביל שזכה השני להעכו"ם והוי כקבל העכו"ם בעצמו ואף דבשעת מעשה נתחייב השני להעכו"ם זה מילתא אחריתי ממילא לפי שהוא לוה בזה שפיר שרי אבל הכא הא לא פטר העכו"ם את הראשון אלא בשביל שנתחייב לו השני שפיר מיחזי כאלו הישראל הוא שהלווהו להישראל השני. והנה עכ"פ לפי"ז אין כאן אלא חשש דרבנן וכ"כ הש"ך וא"כ היה מקום לסמוך בשעת הדחק על שי' הריטב"א ותלמיד הר"פ דכ' הש"מ שם בשמם דל"ד נקט ע"ג הקרקע אלא גוזמא בעלמא ע"ש. אבל בשם הרשב"א כ' שם בש"מ דכיון דאין הישראל יכול לזכות לעכו"ם ואין העכו"ם זוכה והישראל נתן ע"ד שיזכה לעכו"ם א"כ הוא יכול לתבוע את השני את מעותיו. וא"כ באמת מחמת חובו להישראל הוא שנותן הריבית להעכו"ם והוא איסור דאו' ע"ש. ונראה לבאר דאע"ג דודאי כיון דהעכו"ם פטר את הראשון ע"ד שיתחייב לו השני ממילא ודאי דהשני ה"ה מתחייב להעכו"ם. כיון דהעכו"ם פטר את הראשון ע"פ. ה"ה נכנס תחתיו. מ"מ אין אומרין דמחמת חובו להעכו"ם הוא נותן הריבית ואין כאן איסור משום דמ"מ כיון דעיקר מה שהשני מקבל עליו החיוב להעכו"ם הוא בשביל שנתחייב להישראל את

המעות. א"כ מחמת מלות הישראל הוא שנתחייב ליתן להעכו"ם קרן וריבית והוה ריבית דאורייי'. וכ"נ בהדיא שי' הרמב"ם ע"ש וא"כ אין להקל כלל. וע' מש"כ בסמוך ודוק: ס"ו עכו"ם שלוה מעות מישראל מצאו ישראל כו' ואם העמידו אצל ישראל אסור אע"פ שנתן העכו"ם בידו כו' ויש מקילין בש"ס אמרינן עלה בשלמא סיפא לחומרא (פי' אע"ג דאין שליחות לעכו"ם) והנה בש"מ בשם הריטב"א כ' דמשו"ה לא הוה אלא חומרא בעלמא דכיון דאין שליחות לעכו"ם אין העכו"ם נפטר והוא באחריות העכו"ם ומשו"ה נמי הוא דלא מצי ישראל השני לזכות לישראל ראשון כיון דהעכו"ם אינו נותן אלא ע"מ לפטור ואינו נפטר. ואם הי' העכו"ם מסלק זכותו לגמרי שפיר הי' הישראל השני זוכה להראשון דהוה כמגבי' מציאה לחבירו. ולולי ד"ק הוא תמוה מאוד לענ"ד. דהיכי שייך לומר שהעכו"ם עדיין לא נפטר כיון דעשה מה שהמלוה צוה לו. ונתן לבן דעת ודאי דאי"צ בזה גם לומר והפטר. וכ"נ ממשמעות כל הפו' בהדיא דהעכו"ם ודאי נפטר. והא דאין הישראל שני זוכה להראשון וגרע ממגבי' מציאה. נראה פשוט כמש"כ התו' בקידושין כ"ג גבי עבד דאי לא מצי למשוי' שליח לקבל גט מיד רבו אע"ג דיוצא בשטר ע"י אחרים היינו דווקא אם העבד לא עשה השליח. אבל אם העבד עשאו שליח גרע ע"ש. וה"נ אף דאם לא הי' עושהו העכו"ם שליח הוה מהני אבל עשהו גרע טפי ולא מצי לזכות לו. מיהו זה ברור לכאורה דכיון דהעכו"ם נפטר. ודאי דהישראל השני נתחייב לראשון. כיון דפטר את העכו"ם עפ"י. ואפ"ה לא הוה כאן ריבית דאורייתא. דנראה ברור כיון דבגוף המעות אין הישראל יכול לזכות לראשון. א"כ תחילת ההלוואה מיד העכו"ם הוא דשלו הם. אלא דע"י הפטורין נקנה החוב להישראל ומ"מ ודאי לא עדיף ממוכר ש"ח לחבירו וקיי"ל דהמוכר יכול למחול ואפי' בעכו"ם שמכר ש"ח כמבואר בחו"מ סס"ו סכ"ה אלא דנסתפקו שם משום דיניהם ע"ש. ונראה ברור דלפי"ז חשיב המוכר עיקר המלוה לעולם. והשני אינו אלא כשליח. ומדינא שפיר יכול הישראל לקבל ריבית של העכו"ם. ועמש"כ בזה בס"י בהגה. ומשו"ה לא הוה אלא חומרא בעלמא. אלא דעדיין יש לדקדק כיון דהוה במעמד שלשתן וקיי"ל דאין הנותן במ"ג יכול למחול וא"כ כבר הוה הישראל לבדו המלוה הגמור והוה ריבית דאורייי'. ונראה דכיון דמעמ"ג לא הוה מדאורייי' משו"ה קרי לה הש"ס חומרא בעלמא. דהיינו דהעיקר האיסור אינו מדאורייתא וז"ב. ולפי"ז השתא לדידן דכבר נעשה קנין גמור תו ודאי הוה ריבית גמור. וכמו שהוכחתי בסקס"ד דע"י קנין דרבנן נעשה ריבית דאורייי'. ובזה א"ש מש"כ הרמב"ם דהוה ריבית קצוצה ותמהו עליו דהש"ס אמר בהדיא דאינו אלא לחומרא. דהרמב"ם לשי' דס"ל דבמ"ג אינו יכול למחול כמש"כ הש"ך בחו"מ סי' קכ"ו בשמו ע"ש. ומשו"ה לדידן ודאי הוה דאורייתא.

ונראה ברור דהפו' שכ' דלא הוה אלא דרבנן. ודאי לא איירי בגוונא דהוה במע"ג ממש דבזה ודאי כיון דקנוי לגמרי לישראל כמבואר בחו"מ סקכ"ו דגם בעכו"ם איכא דין מ"ג ודאי הוה ריבית דאורייתא. אלא דאיירי דהוה בריצוי שלו. אבל במ"ג ממש ודאי מודים להרמב"ם דהוה דאורייתא. ודלא כהש"ך בסקט"ו וכ"כ עוד כמה מחברים דהוא מחלוקת ולולי ד"ק נראה נכון כמש"כ: והנה מש"כ דיש מקילין היינו שי' ר"ת דהאי בשלמא לא קאי לפי המסקנא ולפי המסקנא לא מיתסר אלא בנושא ונותן ביד. והנה השע"מ הקשה עליו דמ"מ ליתסר מדין אמירה לעכו"ם שבות דהוא בכל האיסורים שבתורה. ונראה דהנה המרדכי הקשה על ר"ת בשם גדול אחד מהתוספתא שהובאה בסכ"ג דעכו"ם שמנוהו ישראל אפוטרופוס שאסור ללוות ממנו בריבית [ובהג"מ מבואר שהוא הרא"מ. ובתשו' מיימוני למשפטים סל"ג הקשה כן בשם הריב"א] ולענ"ד איני מבין שום קושי' כלל. דדווקא הכא לפי שמעותיו של עכו"ם הם שהי' בידו תחילה בהלוואה ודידי' נינהו וכמש"כ בארוכה. וכן מש"כ הרא"ש בעכו"ם שלוה מישראל בשביל ישראל דלר"ת מותר. וכן משמע בתשו' ר"י. היינו נמי דהעכו"ם לוה בשמו והוא מתחייב להמלוה. והוא מעצמו מלוה אותו להשני. אבל באפטרופוס דאינו כלל ברשות העכו"ם אלא דמתחילה מלוה אותם בשם הישראל. ודאי דלא שייך בזה כלל אי יש שליחות לעכו"ם דמ"מ הרי הלוה הוא לוה ממון של ישראל ועכו"ם מעשה קוף בעלמא עביד. ובודאי אסור מדאורייי' וז"ב. ולפי"ז לק"מ מה שהקשה השעה"מ דליתסר משום אמירה לעכו"ם דפשוט דלא שייך הכא כלל כיון דאין העכו"ם עושה כלל בשל ישראל. אלא בדידי'. והיכי דלא הוה בידיעת המלוה. הא מבואר דגם לרש"י לא מיתסר כלל. דודאי הוה הלוואת העכו"ם מהישראל. ומה שהלוה הוא להשני הם שני דברים בפ"ע. אלא היכי דהמלוה יודע ס"ל לרש"י אע"ג דבאמת הם שני דברים מ"מ החמירו בזה חכמים. דמיחזי כשליחות כיון דהוה ע"י ציוי ישראל וכמו בהא דברייתא דבקש להחזירם לו אבל דין אמירה פשוט דלא שייך כלל ודוק:

ס"ט בא ישראל ואמר שלי המשכון לא יאמינו לו כו' באמת כבר מבואר בס"ז דאם לא ידע המלוה בתחילה שהוא לצורך ישראל דאפי' נודע אח"כ שרי ומבואר בתשו' הרא"ש בשם הר"י דכיון דמעיקרא לא נתכוין ליקח ריבית מישראל לא שייך להחמיר בזה דיש שליחות. ומ"מ נקט כאן הך סברא דלא יאמינו דבשביל סברא זו דבסתם יכול המלוה שלא להאמינו לא מיחזי כנוטל ריבית מישראל בשליחות עכו"ם. וכן לא מסיק בכאן אלא דביודע אסור בתחילה להלוות עליו אבל מה שנודע עכשיו אין נ"מ ודוק [והש"ך כתב סברא דאקנוי לי' המשכון להעכו"ם והמחבר לא הביא זה דמבואר בתשו' הרא"ש

שלא רצה לסמוך על זה לפי דעפ"י רוב אינן יודעין כלל מההקנאה ע"ש]. ובח"ד האריך בזה ליישב דהכא במשכון גרע טפי דמשכון הוה כע"ק. וקיי"ל בסק"ע דאסור לישראל להיות ע"ק. ול"י מה הי' לו דבהדיא כ' הב"י בהך דינא דסי"א. דמשכון אינו אלא כערב סתם. כיון דאינו מוכר את המשכון עד שיתבע את העכו"ם עצמו תחילה. וכיון דתבעו ואינו משלם לו כגון שהוא אלם. או ברח. קיי"ל דחייב הערב. א"כ גם משכון אינו יותר מערב סתם. וכ"כ עוד בסי' ק"ע דגם לרש"י דס"ל דע"ק אסור משכון שרי ע"ש. וכ"כ בהדיא הטור בשם תשובת הרא"ש וכי יש איסור להלוות לעכו"ם בריבית על משכון של ישראל וצע"ג:

ס"י בהגה עכו"ם שיש לו חוב על ישראל בריבית והקנה לישראל אחר כו' בט"ז תמה בזה דכיון שקנאו הישראל הוא ניהו דשקיל ריבית. (ודברי הנה"ך בזה ל"נ דמאי נ"מ שקנה בדיניהם עכ"פ מעכו"ם ה"ה ק"ג) אמנם כבר כתבתי בס"ו דכיון דהמוכר ש"ח יכול למחול א"כ אין השני אלא כשליח ועיקר המלוה הוא המוכר. וא"כ מן הדין שפיר הי' יכול הישראל לקבל ריבית העכו"ם אלא דהוא חומרא בעלמא. והנה השעה"מ הקשה על שי' רש"י דכתב דשרי ריבית ע"י שליח דא"כ לוקי בערכין רי"פ שוה"י הא דאין נפרעין מן היתומים אלא מן הזיבורית למ"ד דאין נזקקין אלא א"כ ריבית אוכלת בהן. ופריך שם אי ישראל מי שרי לשקול ריבית. ואי בעכו"ם מי ציית. ולשי' רש"י לוקי ע"י שליח ע"ש. וע' מש"כ בזה בסק"ס שם. ולפ"ד הנ"ל תיקשה ג"כ לוקי בכה"ג דזבין ישראל מעכו"ם והוא מחויב לציית ליקח זיבורית והעירני לזה חכ"א. אבל לק"מ דכבר מבואר בחו"מ סשס"ט דהבא מכח עכו"ם ה"ה כעכו"ם. ויש לו כל זכות העכו"ם. וא"כ ודאי רשאי שלא לגבות מזיבורית אלא כדין העכו"ם וע' מש"כ בספרי שם. וזה נכון: סי"ז בהגה וכן נהגו (שנאמני הקהל לוין בריבית לצורך הקהל) אע"פ שאין כאן היתר ברור. נראה לענ"ד דלצורך מס הוא היתר ברור דהא מבואר בדע"ג גבי הני דיהבי זוזי למלכא אכרגא דאינשי שרי אפי' לאשתעבודי בהו טפי. דהוו קנוין למלכא והמלך מוכר אותם לזה ע"ש. וא"כ הא. קיי"ל בב"ב נ"ה דגם לטסקא וגם לכרגא ולכל מס כל הנכסים משועבדים ובנו הבכור אינו נוטל פ"ש. דהנכסים מוחזקין למלך כמש"כ התו' שם. ועאו"מ סרע"ח. וא"כ הני דפרעי המס אכרגא או אטסקא. בודאי הוה ג"כ כקונים כל גוף הנכסים. ובודאי רשאים ליטול כל מה שהוציאו ע"ז בריבית ובכה"ג. דהרי קנו הכל. ומיהו קשה טובא אהך סוגי' דב"ב דאמרינן דלא מיקרי מוחזק לבכור לפי שמשומברים למלך. ומ"ש מריש פסחים גבי בהמת ארנונא דאמרינן שם דכל דמצי לסלוקי למלכא בזוזי לא מיקרי יד עכו"ם באמצע וחייב בבכורה. הרי דהוה כשלו. וע"כ צריך לחלק דבכור גרע טפי ותדע

דהא אייתי בסו"פ השולח ראי' לר"ל דק"פ לאו כקה"ג מדתני דבכור נוטל פ"ש בשדה החוזרת ביובל. ואי הוה כקה"ג לא הי' לו ליטול פ"ש ע"ש. והרי אפי' לר"י דהוה כקה"ג מ"מ מבואר דיכול למכור אלא דאם מת הבן בחיי האב לא זכה הלוקח אבל לא מת זכה וע' תו' יבמות רפ"ג דלא הוה דבר שלא בא לעולם. ואפ"ה פשי' לי' להש"ס דהוה ראוי לגבי בכור. וכן קיי"ל דמלוה הוה ראוי גבי בכור בין מלוה בע"פ או בשטר. ואפ"ה ס"ל להרבה פו' דמכירות שטרות דאוריי' וע"כ דבכור גרע טפי וצ"ע. ומ"מ לענין נידון דידן נראה דלא שייך זה. כיון דלא הי' להם לשלם. וכבר שלמו הם עבורם זה ודאי כבר נקנה להמלך כמו בכרגא דב"מ שם ודו"ק:

סי"ח בהגה וי"א דאפי' להקנות את המשכנות למלוה שני אי"צ אלא מיד שנותן לו המעות כו' הגר"א ז"ל כתב דאין לסמוך ע"ז כיון דחכמים הפקיעו קנין מעות. אמנם לפ"מ שפי' הש"ך והט"ז דהרב קאי במקנה לו את החוב עצמו ולא המשכון ע"ש. א"כ פשוט דבכה"ג ודאי מהני מן הדין. ואי"ל כלל לקנין המעות ממש אלא דבל"ה הרי ודאי ל"ג מחוב אשראי דסגי באתה תפטור את העכו"ם מכל וכל כו'. והכא כיון שאומר לו למסור לו את המשכון. הרי ודאי יפטר ממנו העכו"ם כיון דאין משכונו בידו. ועוד דהא בהדיא אמרינן בב"ק מ"ט גבי משכונו של ישראל ביד גר. דכיון דמת הגר פקע שעבודו ע"ש. וה"נ כיון שזה כבר קבל מעותיו פקע שעבודו. וממילא נכנס השעבוד ברשות השני. וה"ה קנין גמור מן הדין וז"ב: סכ"ה ושמעון משיב לקחתי ע"י עכו"ם נאמן בלא שבועה כו' ואם בא המלוה להוציא בשטר נשבע ונוטל כו'. הנה זה בטענת בהיתר לקחתי. ובטענת להד"ם מבואר בחו"מ ספ"ב ובסמ"ע שם דהוה להיפוך דאם תבעו שנתן לו ריבית. וזה משיב להד"ם צריך לישבע היסת כמבואר כאן בא"י. אבל טוען על שטר שהוא בריבית והמלוה משיב להד"מ אי"צ המלוה לישבע תחילה כלל ע"ש:

ונראה בטעם הדבר דהתם דמרע לשטר לטעון עליו שהוא פסול זה קיי"ל דאינו טענה כלל לפסול שטר מקוים. אבל בטענת בהיתר כיון דהמלוה בעצמו מודה. דיש בו ריבית אלא שהוא בהיתר. בזה כבר איתרע שטרא דהו"ל לפרש ומשו"ה צריך לישבע. ולענין היסת לאחר הלוואה יש סברא להיפוך. דבטוען להד"ם הוה ככל טענות דעלמא שתקנו עליהם היסת. אבל כשאומר בהיתר איכא סברא דלא שביק היתרא ודוק:

שם בהגה אבל אם המלוה בא להוציא הלוה נשבע ונפטר בש"ך מקשה ע"ז מסקע"ז סי"ב דאין אדם משים עצמו רשע. ועח"ד מה שחילק דהכא מ"מ אין לחייבו להאמין את המלוה על טענתו כו' וכי אם אשה תתבע הלוואה מאיש כו' ולכאורה משמע בהדיא בחו"מ סע"ט ס"ד דכל שהלוה הוחזק כפרן בטענתו שוב חייב לשלם וה"נ כיון דאין

אמע"ר והוה כפרן חייב לשלם. אבל בעיקר הדבר עב"י שהוא כתב זה בשי' המרדכי והרי המרדכי בפ"ט דב"ק גבי נותן מעות לשלוחו לקנות חיטים וקנה שעורים ס"ל בהדיא דמע"ר לפטור ממון ע"ש. ובזה מיושב מה שתמה בש"ך מנ"ל להוציא דברי המרדכי מפשוטן דלא כהסמ"ג ע"ש. וע' במש"כ בספרי על חו"מ סקפ"ג לדינא:

סימן קע

ס"א ישראל שלוה מעות מן העכו"ם בריבית אסור לישראל להיות לו ערב לפי שבדיניהם תובע את הערב תחילה כו' וראיתי מי שנסתפק דלפי"ז להיפוך דישראל שלוה מישראל בריבית ועכו"ם נעשה לו ערב י"ל דשרי דהעכו"ם שהוא הערב ה"ה הלוה מזה והוא המלוה לזה וכ' דלא מצא מקום גילוי לדין זה. ולכאורה יש ראי' ברורה לזה. דהא מבואר בש"מ דלר"ת דס"ל בסי' הקודם דלפי המסקנא אין שליחות לעכו"ם אפי' לחומרא קשי' גירסא דידן שם במסקנא דמוקי לה בנשא ונתן ביד ופריך פשי' ומשני מהד"ת עכו"ם גופי' אדעתא דישראל קא יהיב ומשמע לכאורה וכן פירש"י דהוה כשליח של הישראל ולשי' ר"ת כי הוה נמי הכי מאי נ"מ כיון דאין שליחות. וכ' דיש גירסא אחרת בש"ס מהד"ת אדעתא דישראל סמיך פי' אדעתא דהישראל הראשון יהי' ערב וכיון דעכו"ם בתר ערבא אזיל אסור ע"ש. וא"כ לפי"ז בסיפא דהעמידו אצל ישראל אסור לפיר"ת דמפרש דהיינו דווקא בנו"נ ביד ע"כ צ"ל לשי' בזה דקמ"ל דאסור דלא נימא דישראל אדעתא דעכו"ם סמיך הרי מוכרח בהדיא דבכה"ג הוה שרי. וע"כ היינו נמי דכיון דהעכו"ם הוה ערב. לית בי' משום איסור ריבית משום דהעכו"ם כיון דדיני' בתר ערבא הוא לוה מזה ומלוה לזה כנ"ל. ומיהו בתו' מבואר בדברי ר"ת דקמ"ל בסיפא דלא נימא אדעתא דעכו"ם גמר ומקנה ע"ש. משמע דהיינו נמי כפי גירסא שלנו ובאמת כבר כתבתי בסימן הקודם בשי' ר"ת שם דלא שרי אלא בשם שנותן העכו"ם מעותיו שהי' בהלוואה בידו וכיון דאין שליחות לעכו"ם ונשארו מעותיו ברשותו והוה כנותן מעותיו של עצמו. וכיון דאין. שליחות לעכו"ם ליכא איסורא כלל לישראל. אבל בעכו"ם שנותן מעותיו של ישראל זה ודאי אסור לכו"ע כמבו' שם בסכ"א דלזה אי"צ שליחות כלל. וא"כ ודאי א"ש גי' שלנו גם לר"ת דאי הו"א דעכו"ם אדעתא דישראל יהיב. א"כ לא זכה העכו"ם המעות לעצמו כלל ומעותיו דישראל הוה ובזה ודאי אסור גם לר"ת. וכן בסיפא אם הישראל הי' גמר ומקנה אדעתא דעכו"ם א"כ לא הי' יצא כלל מרשות העכו"ם ולא הוה איסורא כלל ודוק: ט"ז סק"ב הקשה על הרי"ק דסבר דאם כבר פרע הערב הריבית להעכו"ם דצריך הלוה לשלם לו דהא בש"ס פריך בפשיטות הוא ניהו דשקיל מיני' ריבית. ומש"כ ליישב שזה

תלוי בצד אחד בריבית דשמא ישלם הלוה בעצמו את הריבית להעכו"ם. וס"ל להרי"ק דהוה דרבנן וס"ל דכיון דאינו אלא מדרבנן. צריך הלוה לשלם לו הפסידו. הוא תמוה מאוד לחדש סברא זו מעצמינו. והרי מלוה סב"ס והוקר דמדינא חייב להחזיר לו סאה שלוה. וחכמים אמרו דאינו נותן אלא הדמים שהיו שוים מעיקרא ומפסיד אע"פ שג"כ עשה לו טובה. ועוד בעיקר תי' לענ"ד אדרבה חיזק הקושי' בש"ס ביותר. דאי תלי בצ"א בריבית א"כ מנלי' להש"ס למפרך לה בפשי' דישראל שקיל ריבית מי ליכא ר"י דמתיר צ"א בריבית לגמרי ובאמת לכאורה דליכא כאן כלל צד היתר. דאפי' ישלם הלוה הריבית להעכו"ם כיון דס"ל דהישראל הערב הוא הלוה מעכו"ם. ומלוה לישראל. א"כ אפי' יתן הלוה את הריבית להעכו"ם הוה כנותן להישראל ולעולם שקיל ישראל ריבית. דבשבילו ה"ה נותן להעכו"ם. וחשיב כנותן לישראל. עוד קשה לשי' הרי"ק מהא דמצאו ישראל חבירו וא"ל תנם לי ואני מעלה לך כדרך שאתה מעלה לו דפריך שם בפשי' דאפי' העמידו אצל עכו"ם כיון דאין שליחות לעכו"ם הוא ניהו דשקיל מיני' ריבית. ומדפריך בפשי' משמע בהדיא דהוה סברא דאורייתא דמדרבנן מנלי' למפרך מנפשי' לגזור ולשי' הרי"ק הרי זה אינו נוטל אלא מה שנותן להעכו"ם. והט"ז הביא דברי הב"ח דבאמת הרי"ק מתיר גם בזה. והט"ז לפי שי' חילק בזה די"ל דבזה מודה הרי"ק ול"י למה לא דקדק דבהש"ס משמע בהדיא דהוא איסור דאוריי' כמש"כ ולולי ד"ק נראה לי בפשי' דהרי"ק מכח הכרח סברתו. דודאי צריך לשלם לו הפסידו שיפסיד ע"י כיון דאפי' יעליל העכו"ם חייב כ"ש הריבית שנתחייב לו לעכו"ם בפירוש. ע"כ מפרש סוגי' הש"ס דלענין ערב. דלא קאמר הש"ס אלא דהריבית שנתחייב הלוה להעכו"ם אינו להעכו"ם אלא לישראל הערב והוא איסור. ומשמעות הברייתא דהחיוב של הלוה הוא להעכו"ם כדין. ונ"מ דאם חיוב העכו"ם הוא על הראשון והשני אין עליו חיוב אלא לשלם לראשון הפסידו. א"כ כשמוחל העכו"ם הריבית להראשון אין השני חייב לראשון כלום ואינו יכול לתובעו וזהו שפריך דאיהו הוא דשקיל ריבית. והיינו בכה"ג. ומשו"ה הוצרך הש"ס לתרוצי דהי' הערבות כדיני ישראל ובכה"ג הוה החיוב להעכו"ם כדין ושפיר יכול העכו"ם ליתן זה להראשון. ובכה"ג ג"כ סוגיא דבקש להחזיר לו הנ"ל דהיינו דמן הדין אין שום חיוב להעכו"ם על השני. ושם הנ"מ פשוט יותר. דאם ציית עכו"ם דינא דידן אין לו ריבית כלל. דהשני לא נתחייב לי'. ולהראשון פטרו. אבל כל זה ודאי כל זמן שלא שילם הראשון. אבל כששילם פשוט דחייב לשלם לו מה שנפסד ע"י כמבואר בחו"מ סקל"א לענין ערב לו לעכו"ם ע"ש ובזה נראה דיפה כיון הרב דגם להטור דפוטרו אפי' לאחר ששילם אינו אלא מדרבנן אבל מדאורייתא ודאי חייב ודלא כמו שהשיגו עליו מסוגי'

הש"ס דהא הטור לא הקשה על הרי"ק מסוגית הש"ס אלא מסברא דנפשי'. וא"כ בודאי י"ל דבהש"ס מצינן לפרש כדברי הרי"ק וכנ"ל. אלא דהוא חומרא מדרבנן. ובזה א"ש בפשי' בסי' הקודם סי"ז גבי נאמני הקהל ואפוטרופוס של יתומים דנהגו להתיר ללוות בריבית עבורם וכתב הרשב"א דאין ההיתר ברור. ולפי"ז כיון דהוה איסור דרבנן הרי התירו איסור דרבנן לטובת היתומים והקהל כמבואר בסק"ס ע"ש:

שם סק"ה וה"נ כן הוא כיון דהישראל הערב שלוף דוץ הו"ל הוא הלוה ע"מ שיתן העכו"ם הריבית. ואין חילוק בזה בין נותן העכו"ם עבורו או עבור ישראל דמ"מ המלוה עושה איסור שמתרבה ממונו ע"י ישראל הלוה עכ"ל. איברא לענ"ד בודאי חילוק גדול בדבר דאם העכו"ם נותן עבור עצמו ודאי ליכא שום איסור דהא אמרינן ברי"פ דתרבית בלא נשך לא משכחת לה. ולכאורה הא בנותן אחר הריבית. הוה תרבית בלא נשך. וצ"ל ע"כ דכיון דזה נותן בשבילו הוה כנתן הוא והוה נשך ותרבית. וא"כ פשוט דזה שייך כשנותן בעד הלוה. אבל כשנותן עבור עצמו דודאי ליכא נשך כלל. בודאי זה שרי לגמרי דליכא תרבית בלא נשך ודברי הרב בהגה נכונים. דכשערב בעד הקרן לבד בודאי ליכא שום איסור ודוק: ס"ב בהגה ודווקא כשהעכו"ם לקחן. אבל כשהישראל הערב לקחן אסור. דברי הגר"א מההיא דרסקס"ט אינן מובנין דהתם הישראל נתחייב תחילה אבל כאן הרי לוקחן לכתחילה בשביל העכו"ם ומה יש איסור בזה וע"כ צריך לדחוק בדברי הרב דהיינו כעין דברי התה"ד מקור דין זה. והובא בט"ז דהיינו דהישראל מכר חובו שביד עכו"ם ונעשה ע"ז ערב דהוה כקרוב לשכר ורחוק להפסד דישראל מישראל אסור וצ"ע:

עוד שם פטר ערב עכו"ם צריך לשלם הריבית שעלה כבר ולא שיעלה כו'. בהג"א נסתפק בזה ופסק הרב לקולא לנתבע כדין ספק ממונא. ועב"י דהספק הוא אם בזה נחשב ג"כ כאלו נתחייב כבר הכל כמו במשכון. או דל"ד למשכון. והנה הספק הזה נ"מ בתרי אנפי בע"ק הוה הספק לענין איסור ריבית אם נתחייב כבר אין כאן ריבית על ישראל. אבל אם החיוב אח"כ הוה ריבית על ישראל ואסור. וא"כ ל"מ בזה אפי' קנין. וכן פירש הש"ך. ובערב סתם דליכא איסור ריבית נ"מ דאם החיוב חשיב כנתחייב כבר הוה מה שפטר את הערב. כערב בשעת מתן מעות ואין צריך קנין. וכמו בזקף בסוהס"י [ועח"ד דתמה בזה מה שייך מ"מ כיון דלא נתן ע"פ ע"ש, ואולי אשתמיט לי' דברי הש"ך חו"מ סקכ"ו סקע"ה גבי ערב למקבל חוב במעמד שלשתן. דחשיב כשעת מ"מ משום דבזה השעה אתי החיוב ובזה הכל מודים אפילו החולקין בערב למקבל מתנה דהכא מצרפינן מה דחסרי' מעיקרא וה"נ הריבית ודאי חשיב כחסרי' וכל שפטר את הערב או החזיר שום משכון ודאי נחשב כשעת מ"מ] אבל אי החיוב לא אתי אכתי. לא חשיב כשעת מ"מ כיון

דעדיין אין חיוב. וזה פירוש הט"ז. ולדינא ודאי תרווייהו איתנהו. ואין כאן מחלוקת. ועש"ך שפי' ספק ההג"א באופן אחר אי פטר את הערב חשיב כפטר את הלוה. ולענ"ד לפמש"כ בעצמו בחו"מ בסקל"א דערב בעד ערב הוה כערב בעד לוה. וע"ש בספרי ראי' ברורה לזה. וא"כ ה"נ פטר את הערב ודאי הוה כפטר את הלוה דתרווייי' חד טעמא נינהו ע"ש היטיב וצ"ע:

סימן קעא

ס"א אבל עכו"ם שלוה מישראל בריבית אע"פ שזקפן אחר שנתגייר גובה את הריבית ובש"ך סק"ג בשם הרמב"ם ועו"פ דדווקא זקפן אבל לא זקפן לא. וצ"ע כיון דהזקיפה אחר שנתגייר מאי נ"מ אי זקפן או לא. ולכאורה כיון דהטעם שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר אדרבה כשרואין אנו שכבר זקפן אחר שנתגייר הרי שלא נתגייר בשביל מעותיו ועכ"פ ודאי בלא זקפן שייך למגזר טפי. ות"ל זכיתי שבא לידי ספר או"ז הגדול על נזיקין החדש. וראיתי שמפרש זקפן אחר שנתגייר היינו דווקא בשטר. וזקף הריבית על הקרן. והעמיד הזמן מכל הסך. על זמן שקודם שנתגייר. ומסיים דבכה"ג לא מיחזי לפנינו כריבית וא"כ א"ש דאף דעיקר הטעם משום הך גזירה. מ"מ לא שרי אלא בכה"ג דזקפן כבר דתו לא מיחזי כריבית. אבל לא זקפן לא רצו להתיר לקבל הריבית [משום גזירה שבשביל מעותיו נתגייר] משום דמיחלפי בריבית גמור והוא מאיר עינים:

סימן קעב

ס"א בהגה ומנכה לו מכל שנה דבר מועט כו' לשון הטור בזה ומנכה לו מן עיקר ההלוואה כו' לכאורה כוונתו לדברי הנ"י שכ' אהא דלא ישכור לו בפחות דנכייתא לא שרי אלא במנכה מן החוב. דאפשר דיכלה כל החוב בזה והוה כשכירות בעלמא. אבל בנותן לו שכר מכיסו אסור לשכור בפחות דבזה המלוה לעולם קיים והוה כריבית (וכעין זה הוא סברת הרמב"ן והתו' גבי משכנתא דסורא) אבל נראה מדברי הרב דהשמיט זה דלא ס"ל הכי. ובאמת לכאורה נראה כן לדינא כיון דרש"י ותו' וכל הפו' שחתרו ליישב הך דל"י בפחות הנ"ל (ועמש"כ בסקס"ו גם סברת הרמב"ם בזה באופן אחר עוד) ע"כ כולם לא ס"ל חילוק זה ונראה מדבריהם דכיון דמשכנתא הוה כקנין בשדה ויש לו בה זכות משו"ה כל בנכייתא אפי' מיזל טובא לא מחזי כריבית ושרי ואפי' אינו מנכה מן החוב אלא נותן מכיסו וצ"ע:

שם וי"מ להלוות על ספרים ללמוד בהן ומקומות בה"כ לישב עליהן אפי' בלא נכייתא האחרונים תמהו בזה שסמך על קולא זו במקום שיש חוששין לריבית קצוצה דאורייתא ונראה לי בסברתו דס"ל דספרים כיון דדרכן להשאיל כמש"כ התוס' בסו"פ המקבל ובכ"ד. וכן מקומות בה"כ מבואר בחו"מ סקמ"ט ס"ח בהגה דדרכן שלא להקפיד בזה בקרובים (ומכירין. וכבר כתבו התו' דס"ד ד"ה אבל דדבר שהיה רגיל לעשות בל"ה ליכא איסורא מדעת המלוה ע"ש. ובודאי דזה ל"ג מדבר מועט דקיי"ל בסק"ס דלת"ח בדבר מועט שרי אפי' בהתנה בכך מתחילה. לפי דדרכן לוותר ואין נותנין משום ריבית. והכא בד"מ אפשר דגם לכ"א לא חיישינן שמא יתנו לשם ריבית דלא יעשו מצוה הבאה בעבירה. וכעין מש"כ המג"א בסתרנ"ה גבי ערבה שנתלשה בראשון דמותרת ביו"ט שני דליכא למיחוש שיעשו מצוה הבאה בעבירה ע"ש: שם אבל כשהלוה כותב לו אחריות ולא יגיע להמלוה שום הפסד אסור כבר בארו האחרונים דהיינו באופן שא"א להיות לו שום הפסד גם בדמי הנכייתא. דלא שרי לזלזולי אלא בלוקח על הספק שמא מפסיד כעין הא דמה שעזי חולבת כו' ובפרדיסא וכה"ג והנה כתב הטור דזה נראה לו מסברא. ולכאורה צ"ע דאף דהתו' כתבו דגם בבית איכא תיוהא דיפול הבית או ישרוף י"ל דזה לא כתבו אלא לסתור חילוק רש"י בין בית לשדה דע"כ ליתא דבבית נמי איכא תיוהא והוכיחו מזה דע"כ החילוק דהכא שאני משום דבמשכנתא יש להקל טפי דהמשכון הוה כקנוי לו ודידי' הוא. וא"כ י"ל דבזה אפילו בלא תיוהא כלל שרי. והנראה דיצא לו זה דהא אמר בש"ס מ"ט מאן דאכיל בנכייתא דיליף משדה אחוזה ומאן דאסר סבר דהתם בהקדש אוקמא רחמנא אפדיון כו'. והנה בשדה אחוזה ודאי לא מקבל' הקדש אחריות ומשמע בהדיא דמאן דאסר אסר אפי' בכה"ג דאיכא תיוהא ולכאורה הא במקדים מעות אף דהוה כהלוואה. באיכא תיוהא משמע דלכו"ע שרי להוזיל. [וע' תו' דס"ד ד"ה מה שעזי חולבת כו'] וע"כ צ"ל דהכא יש לאסור טפי משום דיש כאן הלוואה באפי נפשי' ומיחזי טפי כריבית. וא"כ כיון דבליכא תיוהא ודאי אסור להוזיל בהקדמת מעות לכו"ע כמבואר בברייתא דעזי חולבת שם. וא"כ כ"ש כאן דאיכא גם הלוואה באפי נפשה דודאי אסור לכו"ע בליכא תיוהא. ועוד כיון דמשמע בהדיא בש"ס דכל ההיתר דגמר משדה אחוזה. ולא מצינו שם שמותר אפי' בליכא תיוהא וא"כ ודאי דזה אסור וזה ברור לענ"ד: ש"ך סקי"ד אטרח ואייתי זוזי לא אכיל כ' הרשב"א דהיינו בשלים זימני' כו' וכוונתו דבתוך הזמן אפי' באתרא דמסלקא אכיל עד דאייתי זוזי דהוה לגמרי כדין שכירות דלא מצי לעכב עליו עד שמביא מעותיו וכן מפורש שם. וכבר כתב הגרע"א דהרמב"ן חולק בזה. ונראה דאזיל בזה לשי' דהנה כתב הרמב"ן הא דלא הביא הרי"ף הך

דאטרח כו' היינו לפי שפסק דכל משכנתא אסור זולת משכנתא דסורא ולא מסלקא כלל ולא משכחת לה ואי בעשה באיסור בזה אי"צ לסלוקי אלא בל"ה מעכב עליו שלא יאכל הפירות בריבית ע"ש. [והנה בהא דאטרח איכא לפרושי בהיתר ובשלים זימני' כמש"כ הרשב"א ובהכי א"ש גם לשי' הרשב"א הא דלא אייתי לה הרי"ף די"ל דזה ס"ל גם להרשב"א דבאיסור הוא פשי' דמחויב שלא יאכל באיסור עד שיטרח. (ואף דלא ס"ל כהרמב"ן בהא דיכול לסלוקי אף בלא זוזי כלל כמו שיתבאר). מ"מ ודאי פשוט דמעכב עליו עד שיטרח ולא איצטריך למימר. והש"ס לא איירי אלא בהיתר ובשלים זימני']. אבל א"כ בהא דבאתרא דמסלקי מסלקי אפי' מתמרי דעל בודיא הרי לפי דברי הרמב"ן נמי ליכא למימר דאיירי באיסור. דא"כ מצי מעכב עליו לגמרי שלא לאכול בריבית ופשי' [והא דאייתי לה הרי"ף דס"ל דהוא איסורא לשי' צ"ל ע"כ דלא אייתי אלא לאשמועינן הא דמסיק שם ואי אגבינהו בסיסני קנינהו. ולא אמרינן דקנין באיסור ל"מ עד שיחזיק בהם ויביאם לרשותו ודוק] וע"כ צ"ל נמי בהיתר. וא"כ הרי ע"כ דאפי' משכנתא דהיתר אינו כשכירות לגמרי דבשכירות ודאי כל שגדל ברשותו זכה בו. ולא מצינן לסלוקי'. וכ"כ הרשב"א בהדיא אההיא דעל בודיא. דהתם מיירי באיסור דאי ל"ה הר' זכה בו והיינו כשי' דזה לא גרע משכירות לגמרי והיינו דס"ל דל"מ ג"כ אטרח. אבל להרמב"ן דמוכרח להעמיד שם בהיתר. ואפ"ה ע"כ דזה אין לו כח שכירות כ"ש דבההיא דאטרח ודאי דאין לו כח שכירות ושפיר מעכב עליו אפי' בתו"ז דלא כהרשב"א. והנה הרשב"א דמפרש ההיא דעל בודיא באיסור נראה דלא ס"ל כסברת הרמב"ן בהא דבאיסור אפי' בלא זוזי מצי לסלוקי. ובאמת משמע כן קצת בש"ס גבי הא דאמרינן כל סלוקי בלא זוזי אפוקי הוא הוה א"ר וא"י בדיינים משמע לכאורה דאין מסלקין אותו אפי' מאכילת הפירות. וא"כ הרב בהגה שהביא דברי הרמב"ן גבי משכנתא דאיסורא דמעכב עליו ע"כ דהוא נמי מוקי דעל בודיא בהיתר ואפ"ה אין לו כח שכירות וא"כ גם באטרח מעכב עליו אפי' בתו"ז כמו שמוכרח לשי' הרמב"ן כנ"ל. ואפי' נימא דהא דמפרש הרשב"א הא דעל בודיא באיסור היינו בנכייתא ובמסלקי וכמ"ד דזה אסור. ומ"מ אינו כאיסור גמור וס"ל כמש"כ קצת פו' דזה אינו אלא חומרא בעלמא [וגם בשי' הרי"ף יש בזה דיקדוקים לכאן וכאן אי הוה איסור גמור ע"ש] ומשו"ה הוא דס"ל דלא מצי לעכב בלא זוזי. אבל באיסור גמור שפיר י"ל דמעכב אפי' בלא זוזי כלל. מ"מ הרב בהגה כללא כייל בכל משכנתא דאיסור. מוכח בהדיא כשי' הרמב"ן ולא כהרשב"א. וצ"ע שהביאו הש"ך בסתם וביותר דסתימת רש"י משמע ג"כ אפי' בתוך הזמן ע"ש. וכ"כ הטור בפירוש וצע"ג: ס"ג אם נותן לו דבר קצוב כדי שיקבל אחריות כו' יש מי שאוסר. עש"ך דהיינו דהרמב"ן בטעם

הב' דהחילוק במשכנתא דסורא דשטפה נהר אינו נוטל. ובאמת כ"כ בסמוך דע"כ דכל משכנתא בנכייתא אחריות הנכייתא על המלוה ובל"ה ודאי אסור לכו"ע ע"כ נראה דאין כאן חילוק טעמים וכולהו חדא נינהו וכן כוונתו דבכל נכייתא העיקר הוא הסך המותר שהוא הלוואה ואפי' יופסד המשכנתא ויהי' הנכייתא ג"כ הפסד. אבל כל החוב קיים ויש חשש ריבית. אבל משכנתא דסורא יוכל לפסוד כל החוב בשטפה נהר ולא הוה אלא שכירות בעלמא ודוק. וע' מל"מ שהקשה מכתובות צ"ה דאמרינן במשכנתא דפרדיסא דקש. דכתבינן לי' טירפא אנכסי' ע"ש במל"מ. ולי"ל דהתם בהתנה כן בפירוש דא"כ לא מצי למיפשט מינה על אישתדיף ב"ח שם. אבל המדקדק בלשון הרמב"ן דכ' דבמשכנתא דסורא אם שטפה נהר אינו גובה אלא מהפירות שבשדה יראה דכוונתו כמש"כ הרמב"ם בהלכות שכירות פ"ז דהשוכר או הממשכן פרדס לעשר שנים ויבש ימכרו וילקח בהם קרקע ואוכל פירות והוא ש"ס מפורש בפרק האומנין לענין שכירות ומשכנתא וע"כ דהחילוק מההיא דכתובות דהכא בראוי קצת למכור ויהי' לו פירות וכיון דחזי למידי לא מנכה לו וכדין שכירות דכ"ז שראוי קצת אינו מנכה לו מהשכירות כדקיי"ל גבי שוכר את החמור והבריקה או נעשית אנגריא אבל כשאינו ראוי כלל ודאי אינו משלם השכירות וכן הוא משמעות הש"ס בהאומנין שם בהדיא דאייתי משכנתא לדין שכירות ע"ש. וההיא דכתובות בלא חזי למידי ודוק. אלא שקצת צ"ע לענ"ד דלפי"ז כל עיקר דין משכנתא דסורא היינו ששוכר בפחות בשביל הקדמת שכר. א"כ מאי קמ"ל הש"ס מתני' היא מפרין על השכר כו' דהיינו דיכול לשכור בפחות בשביל הקדמת השכר. ואולי דהכא דדרך להוזיל טובא מיחזי טפי כריבית. וכה"ג כתבו התוס' בדס"ד ד"ה מה שעזי חולבת ע"ש וצ"ע. והנה נראה ברור דלשי' המתירין בס"ד לחזור ולהשכירה להלוה א"כ ממילא כל האחריות על הלוה. וי"ל דהרמב"ן לשי' דהוא אוסר זה אפי' במשכנתא דסורא כמבואר בב"י סקס"ד. אבל הרי המחבר כתב שם גם דעת המתירין והכא לא כתב אלא שי' האוסר. ונראה דהכא דווקא בשעת המשכונא גופא אסר. אבל אח"כ י"ל דשרי. והתם הרי להתנות שיחזור הלוה וישכור מבואר שם דאסור ולא שרי אלא אח"כ וא"כ אין שום סתירה מכאן. ואפ"ל עוד דשיקבל אחריות בהדיא גרע טפי ואסור לכו"ע ואפי' אח"כ וניחא בפשי'. עוד נראה לי לדינא דאין שום סברא בכאן להתיר שיקבל עליו הלוה אחריות אלא בנותן לו שכר בפירוש על קבלת האחריות גופה אבל בלא נתינת שכר מפורש ע"ז. לכו"ע אסור דמשכנתא דסורא ודאי לא עדיף משכירות ושכירות לא עדיף ממכר דכל שקרוב לשכר ורחוק להפסד אסור. וכמבואר בסקע"ג אלא דבנתינת שכר מפורש ע"ז בפ"ע. הוה מילתא אחריתי. ומבואר שם בסוהס"י דיש היתר בזה ע"ש

ובכה"ג הוא דמירי הכא. ומ"מ גם בזה לשי' הרמב"ן דכל ההיתר משום האחריות. כל שמסלק האחריות אי אפשר להתיר לעולם ודוק שם בהגה משכנתא אינה נפדית לחצאין שאם הביא לו מקצת המלוה מ"מ אוכל כל הפירות הגר"א כתב על ראיית הרשב"א שאינה מובנת לו דאפי' אם נגאל לחצאין ג"כ יהא פקדון ואולי נתקשה לו לשון הרשב"א שם שכ' דאע"ג דמשכנתא ניפדית לחצאין (כמו שהוכיח שם) מ"מ לענין הפירות כל שלא נתן כל הדמים כולה משתעבדא ואנו רואים כאלו הם פקדון בידו ע"ש אבל באמת הוא לשנא בעלמא במשכנתא כאן דאין נ"מ אי נגאל אי לא אלא לענין שהמלוה מחויב לקבל ממנו חצי המעות ולשון פקדון פשוט דל"ד דודאי הוא נקנה לו להמלוה לגמרי וע' חו"מ סע"ד. וראייתו מע"ע הוא מבואר היטיב וכן מצאתי מפורש בחידושיו לקידושין שם. דהוכיח מהא דאמר אביי דנ"מ ביהיב לי' חמשין פלגא דדמי' כו' והקשה כיון דכבר קבל הרי לפנינו שנתרצה ובודאי נגאל חציו וצ"ל דאמרינן דזה לא קבל אלא לפי הדין. וקשה דניחזי דעתי' מהפירות וצ"ל דאפי' אם הוא נגאל אינו מפקיע חצי הפירות. ומשו"ה אין אנו יודעין כוונתו ותלוי שפיר לפי הדין אבל זה ודאי דאם הדין דנגאל שכבר נפדה החצי ואפי' אייקר דידי' הוא דאייקר ולא שייך כלל לומר פקדון ע"ש וז"ב:

ס"ד א"ל לכשתמכור לא תמכור אלא לי בדמים אלו אסור הנה דעת הראב"ד והמגיד דאפי' במעכשיו אסור. אבל בהגהת מרדכי כתב דלשי' ר"י שרי. ונראה לכאורה דכוונתו על מש"כ התו' לחלק בזה בין אם אי אתה נותן לי מכאן עד ג"ש ה"ה שלו דשרי. וחלקו דהתם מעכשיו והכא בלא מעכשיו. וא"כ במעכשיו ה"נ שרי. אבל לולי שאיני כדאי צ"ע דהא מסקו שם דלמ"ד התם דמהני אפי' בלא מעכשיו יש לחלק דהתם יכול למכור וליתן לו כפי החוב אבל הכא אינו יכול למכור כלל ע"ש. והנה עד כאן לא פליגי התם אלא לענין אסמכתא אבל לענין ריבית לא פליגי וע"כ דלמאן דשרי גם בלא מעכשיו ס"ל כיון דלכתחילה נותן בתנאי מכירה ליכא בזה ריבית ואפ"ה אסר הכא. וע"כ עיקר החילוק כמש"כ התוס' שהוא לפי שאינו רשאי למכור כלל לאחר והוא מוכר לו ע"כ. בשביל שצריך לאלו המעות הוה ריבית טפי. וא"כ ודאי די"ל דה"נ לדידן אפי' במעכשיו אסור ולא כתב אלא דלמ"ד מעכשיו הוה מצינו לומר כן. אבל באמת מוכרח דאפי' במעכשיו אסור וצ"ע: והנה לפי דברינו מבואר דכל האיסור בכאן דמשום תנאי זה הוה טפי ריבית אבל פשוט דמדאורייתא לא שייך זה. והוה כמכירה לגמרי ושרי. ובזה יתיישב קושי' הב"י דהקשה דבעה"ת כ' דהוה איסור דרבנן. ובש"ס מוכח דהוה צ"א בריבית ומדברי התוס' מבואר דצ"א בריבית הוה דאוריי' דהכא ודאי עיקר הריבית אין בו חשש דאו' כיון שהוא מתנאי מכירה כנ"ל. וראיתי מש"כ ליישב קושי' הב"י דמשום דמוזיל

במכירה ליכא אלא איסור דרבנן. ובאמת דאי מעיקרא הוה הלוואה ומתנה שיוזיל עמו דרך מכירה כגון שהלווהו והתנה שימכור לו חפץ בפחות מדמיו לכאורה הוה ריבית גמור ועש"ך סקע"ג. אבל העיקר כמש"כ דמדאורייתא מתחילה מכירה גמורה היא ודוק היטיב:

ס"ו בהגה מי שהשכין בית שאינו שלו והוצרך המלוה ליתן לו שכר צריך הלוה להחזיר כו' גם השכר עב"י בשם הרשב"א שנסתפק בזה משום ריבית וע"כ אין ספיקו לענין מה שצריך הלוה להחזיר לו כל החוב. ואינו מנכה דמי הניכוי שהתנה לו דבזה לא שייך ריבית כיון שאינו מחזיר אלא מה שקבל מן המלוה וע"כ דכוונתו לחייבו כל היתרון שהוצרך המלוה לשלם כפי שכר הראוי וכן מבואר בהדיא בט"ז. ולכאורה כיון דלא הי' שלו ונתבטל המקח מעיקרו דהוה מ"ט. א"כ אין לו אלא מעותיו שנתן. וצ"ל דמ"מ הוא מדין אחריות שנוטל את השבח וכן מבואר בחו"מ סשע"ג גבי גזל ומכר והוצרך הלוקח לשלם הפירות שאכל. שהגזלן צריך לשלם לו ול"א דהוה מ"ט. וכ"כ האחרונים גבי משכיר בית שאינו שלו בסשס"ג שם. דהמשכיר צריך לשלם לו כל השכר שנתן אפילו הוא יותר ממה שפסק עמו מדין אחריות. וע' מש"כ בזה בספרי שם וצ"ע. אלא דלכאורה צ"ע דהא באמת עיקר נכייתא שהוא מוזיל מן השער הוה כריבית. אלא דההיתר משום דהקרקע קנוי' לו וא"כ זה שאינו שלו ואין כאן קנין עיקר הנכייתא הוה ריבית והוא בטל. וצ"ל דאפי' על הקרקע הגזולה יש ע"ז שם קנין. וכ"כ הנתיבות בסקפ"ב ע"ש וצ"ע דלפי"ז לא שייך אלא בשהי' מיהו בגילה בידו. אבל בלא הי' כלל בידו. ודאי אינו אלא כמקח טעות בעלמא. ואינו מחזיר אלא החוב ולמה סתמו בזה וצ"ע:

סימן קעג

ש"ך סק"ג דאם אמר לו סתם תתן לי באייר כשער של אייר מותר כו' ומשמע אפי' יש להם עכשיו שער ידוע. ובח"ד הקשה עליו מס"ז דמותר לומר בשער של זמן שתקח הסחורה. משמע דשער שתשלם לא ע"ש. וכן יש להקשות לכאורה מפירש"י דפי' בדר"פ שם דקצץ עמו כשער היוקר שלהבא. וכתבו התוס' דלא קיי"ל כר"פ דהתם הי' עכשיו שער ידוע ע"ש. הרי דגם פוסק על שער הבא הוה קץ. ואין לפרש דר"פ הי' קוצץ הסכום של אותה שעה. דלמה הי' עושה כן והי' לו לפסוק סתמא כאותה שער. אבל נראה דבאמת היכי דשער היוקר הבא הוא ודאי קבוע לבא. זה ג"כ הוה כקץ. וכמו בשער קבוע דהשתא דהוה כקץ. אלא דהיכי דאין השער העתיד ידוע בודאי זה לא הוה כקץ. וא"כ בדר"פ

א"ש או דהוה שער ידוע או כיון דלא הוה ידוע קצץ בפירוש. וכן בס"ז איירי בשער קבוע וידוע דזה אסור. והכא בשער שאינו ידוע ונכון לדינא:

ש"ך סק"ו נחלקו במי שהלוה לחבירו ע"מ שיקנה ממנו סחורה ידוע ביותר משוי' אי הוה ר"ק ע' מש"כ בסקס"ו בשם הרמב"ם והרשב"א בע"מ שישכור לו בפחות דאי אמר סתם הוה א"ר. ואי פירש בפירוש בשביל ההלוואה הוה ר"ק. וה"נ נראה לענין שבכאן שיתן להמוכר יותר דחדא נינהו וצ"ע:

ס"ו בהגה ול"נ מדברי האשרי דאי"צ שיהא לו כל דמי הדינר בידו כו' והאחרונים חלקו עליו והנה בעזה"י מצאתי בש"מ בסוגיא דקירא דר"נ בשם הרמ"ך שכתב בהדיא דדווקא דיש בידו כל הסחורה שמוכר. דלוין אמרו יש לו סאה לוה כמה סאין ולא מוכרין. וע' בתו' שם דכ' דהא דאייתי מהא דהלויני עד שיבא בני ולא אייתי מפוסקין על הגדיש דהתם דווקא בשער לקוטות. ומהלויני אייתי כי היכי דהתם בדרך הלוואה שרי סב"ס שרי במכירה אפי' סאה בסאתיים ע"ש ולמה לא אייתי כמו דבפוסקין על הגדיש שרי בשער לקוטות ה"נ שרי אפי' להוזיל ש"מ דזה אינו פשוט ללמוד דיש לומר דהתם עדיף טפי וכיון דהתם כ' כל הפו' דבעי דווקא יש לו כל מה שפוסק כמבואר בסקע"ה כ"ש הכא. ומש"כ בח"ד דהכא שאינו קובע זמן אלא ליתן תיכף שרי טפי אפי' אין לו הכל. אין לו באור כלל דכיון דאין לו הכל מה שייך ליטול תיכף. ומש"כ דביש לו רק מה שמוזיל לחוד מהני. ג"כ ל"נ דא"כ המותר הוה הלוואה. ומוזיל גבי' בשביל ההלוואה דזה ודאי אסור וצ"ע:

ס"ז בהגה אבל במפרש אם תתן לי עכשיו אתן לך בעשרה ולאח"ז בי"ב אסור. ע' ביאורי הגר"א שכתב ראי' לזה מהא דמקשה לר"נ ממתני' דאם מעכשיו באלף זוז כו' והתם הא יש לו. וכבר נרשם שדבריו צ"ע. ונראה לי בכוונתו דמפרש המשנה באינו נותן לו הקרקע עכשיו אלא לאח"ז ואם יתן לו המעות עכשיו הוא מוזיל משוי'. וכן יל"ד מלשון המשנה אם מעכשיו הרי היא שלך באלף זוז. ולא תני סתם אם מעכשיו באלף זוז. אלא דלשון ה"ה שלך משמע לאח"ז. והא דפריך אר"נ דטרשא היינו דודאי שוין הן להוזיל בשביל הקדמת מעות ולהוקיר בשביל המתנת מעות. וכמו שהקשו התוס' מר"נ דקירא אר"נ דטרשא ע"ש וע"כ הא דאסר הכא במתניתין אף דקיי"ל דביש לו שרי ע"כ היינו משום שהוא מפרש ובמפרש גם כאן אסור והיינו פירוש הש"ס בתיובתא ופרוקא והו"ל להש"ס להקשות אר"נ דקירא ג"כ אלא דאייתי הכא כל עניני טרשא אמתני' וצ"ע:

שם אם אין שומתו ידוע אפי' אין לו שרי עט"ז שהאריך להקשות מהא דאין פוסקין על הפירות עד שיצא השער. וכן התו' ג"כ לא הקשו משם אר"נ. וע' באוה"ג דכ' דבפרה

וטלית לא שייך שער כלל ואי"צ יצא השער. והיינו כמש"כ בסקס"ב בס"ד דהא דאין פוסקין הוא בשביל שבשעת נתינה יהי' ניכר מהשער אבל בפרה וטלית לא יהא ניכר לעולם. ויש ראיה להבאוה"ג מלשון התוס' שם דכ' דבפירות אם יצא השער אסור משמע בהדיא דפרה וטלית לא שייך שער כלל וז"ב. ומש"כ הט"ז על התו' דלא הקשו מהא דאין פוסקין עד שיצא השער. הנה בכ"ד כ' התו' דניחא לי' למפרך מדידי' אדידי'. אבל בל"ה א"ש בפשיטות. דהא פריך התם בש"ס אר"נ דקירא פשיטא. והנה הא דפריך פשי' ודאי אינו אשריותא דיש לו. דזה ודאי לאו פשיטא. דהא מוקי בהכי ברי"פ הזהב ברייתא דהיו פועלי' תובעין אותו (דינא דס"ו בכאן) ובפרוטטות. והוצרך התם לפרש משום דנעשה עד שיבא בני כו' וע"ש בתו' מש"כ בזה. הרי דזה לאו פשיטא. אלא דפשיטא היינו איסורא דליתנייהו וכן מוכח משנויא דהש"ס דמשני ל"צ דאית לי' אשראי במתא. דהיינו דבזה הוה רבותא הא דאסר בליתנייהו [ודלא כהת"ד בסק"ט דאגב שיטפי' לא ירד לזה ע"ש] וכיון דהוא מילתא פשיטא להש"ס שהוא אסור א"כ למ"ל להתוס' לאתויי מתני' כיון דהוא פשיטא ופשוט:

ס"י אסור לקנות פרי הפרדס קודם שיגמר כו' ע' ח"ד ולענ"ד כל שעשה קנין גמור עפ"י דין תורה מדאורייתא ודאי שרי והא דצריך גבי עגל לטעמא דפסידא היינו למישרי אפי' בלא קנין גמור. וכ"נ מדברי הרשב"א הובא בט"ז סקע"ו סי"ז גבי שכירות קרקע דאע"ג דגבי פועל שם אסור להוזיל במקדים המעות לפני זמן הפעולה התם לא הוה קנין גמור. אבל בחצר כל שהחזיק בו בקנין גמור כדין ודאי שרי אע"ג דאינו נכנס בו תיכף ע"ש. ובסי"א גבי שריגים דכתב הרמב"ם דבעי הפך בהם במחובר ולשון הש"ס דליקני לכו גופא דארעא ולכאו' הי' מקום לומר דצריך דווקא גוף הקרקע וכמש"כ התו' ס"ד ד"ה מה דמודה רב במשכנתא דסורא דגוף הקרקע ניקנית לו [וכעין זה כתבו גם בסופ"ב דב"ב דאפי' לר"ל דק"פ כקה"ג בשני אילנות מודה דלא הוה כקה"ג דדווקא בקנה גוף הקרקע לכ"ד] אלא דכיון שקנה גוף הדבר מעכשיו בקנין גמור של תורה. זה ודאי מהני לכ"ד ודוק:

סי"ג וכן מותר להקדים מעות על חבית ידוע של יין ולהתנות כו' ע' באחרונים מש"כ בדעת הטור בישוב קושי' התו' וכ' דחבית ידוע שאני ואינו מבואר היטיב חילוק זה. וגם מנין לו זה להטור ואין דרכו לכתוב סתם בלא ביאור וגם שלא להודיע שהוא סברת עצמו. אבל לענ"ד פשוט דהכוונה בטור היינו שידוע שהוא של יין. דהיינו שדין דכאן אינו כדין שמקודם שאנו תולין שהקילקול מחמת היין של המוכר אבל הך דינא הוא בידוע שהוא יין טוב אלא שמתנה שאפי' יתקלקל מחמת איזה סיבה מ"מ יהי' על אחריות המוכר.

ומשו"ה לא שרי אלא משום שמקבל זולא ולא הוה קרוב לשכר. והוא ממש חילוק התו' בפרק המוכר פירות דצ"ז ד"ה ואם ידוע כו' ע"ש וז"ב:

סי"ד חבית של יין שהוא שוה עתה דינר ומכרה בשתים עד הקיץ ע"מ שאם תארע בה תקלה ה"ה ברשות מוכר כו' וכן אם אמר לו היותר על השתים יהי' בשביל שאתה מטפל כו' אע"פ שאם אבדה תהי' ברשות לוקח עב"י שכ' דכיון דבסיפא אינו אלא דהאחריות על הלוקח הוה לי' למיתני בקיצור דאפי' האחריות על הלוקח. והנה הרה"מ כ' על דין הראשון דהוא ביאור על טרשא דר"ח. ועל הדין השני כ' דלא ידע מאין הוציא הרב זה. הרי שסובר שהוא שני דינים. ופ' באחרונים שנדחקו בפירוש זה. והנלענ"ד בקצרה. הנה רש"י פי' טרשא דר"ח דהי' לוקח מהם במקום הזול כמו שהיו הם לוקחין במקום היוקר. והי' מקבל אחריות על עצמו ושכר טרחם אמר משום דנקטא להו שוקא. ובאמת הוא בריי' לקמן דע"ד דברשות מוכר מותר ע"ש, והנה תני שם בסיפא דהחמרין מעלין במקום היוקר כבמקום הזול כו' מ"ט ניחא להו דלגלי להו תרעא או דמוזלי גבייהו כו' והנה ביאר הגר"א היטב שי' הר"ח דס"ל דברישא ובסיפא נותן להם שכר טרחם וקולא דסיפא דמותר אפי' האחריות ברשות החמרין. וכן משמע דזהו חידושא דסיפא דלא תני שם שצריך להיות ברשות הבעה"ב ש"מ דגם ברשות חמרין שרי. והיינו דפריך בש"ס מ"ט פי' למה שרי כאן אפי' באחריות החמרין ומשני דמשום דמגלי תרעא מותר טפי ע"ש. והנה זה ברור דגם לשי' הר"ח מותר ג"כ שיהי' להיפוך כשי' המפרשים שיקבל אחריות ולא יתן שכר טרחם ויהי' הנאת מגלי תרעא לש"ט דהא גבי רב דקבל אחריות ושקיל חמשא פריך ולישקול שיתא. ומשני אד"ח שאני. וכבר כתב הריב"ש דההיא דרב ע"כ דלא יהיב להו שכר טרחם דאי נותן ש"ט אפי' אד"ח למה לא יקבל שיתא כיון דנותן שכרם והאחריות עליו. הרי לא נהנה כלל מהם יותר מכל שליח דעלמא. וע"כ דלא הי' נותן שכרם. ואפ"ה אי לאו אד"ח רשאי לשקול שיתא ש"מ דסגי הנאת מגלי תרעא אשכר טרחם וכן מוכח גבי ר"ח דסגי לש"ט בשבקו להו מיכסא ונקטי להו שוקא. ופשוט דה"ה כל הנאה וכגון כשהוא נותן לו כפי השער היוקר. והוא יהי' יכול לטרוח ולקבל יותר מהשער. וב"ה מצאתי כעין זה מפורש בש"מ בשם הריטב"א ע"ש. והנה רש"י כתב בכל הני דההלוואה הוא שהיו משתמשים במעות גבי ר"ח ורישא דבריי' בחזרה. ובחמרין בהולכה. והנה רש"י פירש קושטא דמילתא ובאמת בל"ה כל שנוטל ביוקר בשביל המתנת המעות זהו ההלוואה שאינו נותן המעות תיכף וכן בחמרין שמקבלין המעות קודם שנותנין התבואה ומוזלי בשביל הקדמת מעות. ובזה מבוארין דברי הרמב"ם היטב הנה דין הראשון הוא טרשא דר"ח ממש כפירש"י אלא דפירושו לזמן היוקר ובודאי אין נ"מ בין זמן למקום

ועל ש"ט כ' הרמב"ם [במקום ריוח דנקטי להו שוקא שבש"ס דודאי הוא ל"ד כנ"ל] שהוא פוסק עמו בשנים לזמן הקיץ ופי' דזה רגיל שיכול לקבל אז יותר. ויהי' לו לש"ט. ומיהו איירי הכא בגוונא דכשיהי' השער בשנים הוא צריך ליתן להמוכר את כל הב' [או להחזיר את החבית דודאי כ"ה פשוט גם בהא דר"ח ובבריי' דמעלה למקום היוקר שאם לא יכול למכור שם שמחזירה לו]. וזהו הוא ממש הא דר"ח ורישא דבריי' הנ"ל כפי' כל המפרשים ובזה צריך להיות אחריות דווקא על המוכר כפי' כל המפרשים ובדין השני העתיק הרמב"ם סיפא דבריי' והיינו דבדין הראשון אין לו אלא שכר שיכול להשיג בעצמו וכשיהי' השער ב' יתן לו ב'. והוא ישיג לו איזה ריוח לעצמו כנ"ל. ובדין השני איירי שקבע לו שכר מסוים מן דמי המכירה עצמה כפי השער דהיינו דהוא ימתין לו עד שיהי' השער ביותר מב' והוא לא יקבל ממנו רק ב' והמותר יהי' לשכרו. וכיון דנותן לו שכר מפורש על טרחתו. והרי יש לו גם השכר שמקודם שיוכל ליקח גם יותר מהשער. והוה כההיא הנאה דמגלי תרעא. דבנותן לו שכרו. יכול להיות האחריות על המקבל. וכמו שפר"ח בסיפא דבריי' דאיירי התם בנותן שכר טרחה דמשום ריוח דמגלי להו תרעא רשאי להיות האחריות על החמרין וה"נ כיון דקבע לו ריוח מדמי המכירה כפי השער. זה הוה כנותן ש"ט. ומשום ההנאה דיכול לקבל יותר מן השער רשאי לקבל עליו אחריות. ובדין הראשון הוה ההנאה זו לש"ט. וכמו נקטי להו שוקא דר"ח וכנ"ל. ואסור לקבל אחריות. ובדין הב' דנותן לו שכר טרחה מדמי המכירה. בשביל הנאה זו יכול לקבל אחריות. זהו נראה נכון וברור בפירוש דברי הרמב"ם והם מוסכמים לדינא. וע' ברמב"ם סופ"ט שהעתיק פי' הבריי' באו"א ואין זה סתירה דמפרש כ"ז בהך בריי'. דגם שם גופא העתיק ג"כ שני פירושים בזה ע"ש. ועוד יש לי לומר בפי' דברי הרמב"ם דהוא פירוש על שני מימרות דרבא בהמוכר פירות צ"ח אבל ראיתי שהביאם בהלכות מכירה בפנים אחרים ע"כ לא ראיתי להאריך בזה: סי"ט לתת עשרים ליטרין למי שיבטיח מאה שיש לו בספינה מותר. הגר"א באר זה בדרך זה שבעל הסחורה שבספינה מוכר לזה כעת הסחורה שבספינה בשמונים. וממילא היא באחריותו ואח"כ כשבאה בשלום הוא חוזר ומוכרה לו לבעל הספינה במאה ונשאר לזה כ' דמי ריוח. וכ' דהא דמוכר לו עכשיו בפחות אינו משום הקדמת מעות אלא לפי שהיא בסכנה אין לה כל השיוי ע"ש. ונראה בכוונתו דמשו"ה פי' בהך גוונא דאי ל"ה אין שום קנין כלל שיועיל לחייב מה שיבטיח את חבירו מאחריות דהוא אסמכתא. וכן מבואר בהדיא בחו"מ סקל"א דאם קבל עליו אחריות משדה שמכר חבירו ל"מ כלל דהוה אסמכתא וע' מש"כ שם בס"ד סימן קעד ס"א מכר לו את השדה וא"ל לכשיהי' לי מעות תחזיר לי כו' כל הפירות שאכל ר"ק

היא עש"ך דהרב דפסק לעיל סקס"ד דמשכנתא בלא נכייתא אינו אלא א"ר, ה"נ לא הוה אלא א"ר. וסמך אדהתם ודלא כעט"ז. ולולי ד"ק נראה שאף שדעת התו' והרא"ש דהכא לא גרע מאסמכתא מ"מ דעת הרב והעט"ז לפסוק דהכא הוה ר"ק אף דמשכנתא פסק לעיל דהוה א"ר. ושיטתם כדברי הרמב"ם בפ"ו באריכות דזבינא באסמכתא [היינו בהתנה שעל תנאי זה יתבטל ונתקיים התנאי ונתבטל כמבואר שם] גרע ממשכנתא ובאר שם דמשכנתא הרי הקנה להמלוה הגוף לפירותיו והפירות שלו הם אבל במכירה באסמכתא לא גמר והקנהו. והיינו דמשכנתא כך הוא הקנין עד זמן הזה ולאח"ז תחזיר. אבל בקנין שנתבטל הרי נתבטל לגמרי ובטל מעיקרו והוא הלוואה והוה ריבית (דלא כהאחרונים שנתקשו בהבנת זה). אלא דזה צ"ע קצת דאם סברתו שמשכנתא הוא כעין קנין למה חלק בזה בין שדה לבית דבמשכנתא דבית פוסק שם דהוה ר"ק משום דהפירות ודאין. וכיון שהוא קנין מאי נ"מ ע"ש וצ"ע. ועכ"פ שי' הרמב"ם מבואר שם כן בהדיא. והוא שי' האית דאמרי ברי"ף רבינא דאפיק פירי דווקא בזבינא ולא במשכנתא ובש"מ מביא תשובת הרי"ף שכ' שכן דעתו וכן הביא הרמב"ן בשם הר"ח וכן הסכים הרז"ה ע"ש. ולכאורה הי' נראה לפסוק בזבינא דאסמכתא דהוה ספד"ד ועכ"פ אם תפס לוה יש לפסוק דלא מפקינן מיני' ובפרט שיש לצרף לזה גם שי' הפו' דאפי' בא"ר מהני תפיסה. אלא דיש כאן דיעה להיפוך דאפי' נסכים לחילוק זה דזבינא דאסמכתא הוה ריבית קצוצה. מ"מ זה אינו אלא באסמכתא גמורה שמתבטל המקח תיכף וליכא צד מכירה כלל והוה ריבית דאורייתא אבל בתנאי דהכא דמבואר בש"ס בהדיא דהוה צד אחד בריבית כבר הביא הב"י דעת רי"ו שהביא דיש גדולים פוסקים דצ"א הוה דרבנן. וא"כ אכתי לא הוה הכא אלא ריבית דרבנן. אלא שדעת הרמב"ם דהוא דאוריי' וכדפסק בכל הני דצ"א דהכא דמוציאין הפירות וצ"ע. והנה הב"י בסקע"ב גבי לכשתמכרם לא תמכור אלא לי הביא דעת הבעה"ת דהוה דרבנן ותמה עליו דמדברי התוס' מוכח דצ"א בריבית הוה דאוריי' ע"ש. ונפלאתי על תמיהתו שהרי הביא בעצמו כאן דברי הרי"ו דהוא מחלוקת הפו' וצ"ע. וע' מש"כ בסקע"ב עוד בישוב קושי' הב"י דהתם בל"ה הוה דרבנן ואין ראי' מדברי הבעה"ת לענין צ"א ע"ש: ס"ד אם לאחר המכר עשה לו שטר שיחזיר לו את השדה כשיחזיר לו מעותיו אפי' בקנין. ה"ז מכר גמור. עח"ד דהקשה הא ודאי קנין הוא במעכשיו דאי ל"ה הא הדר סודרא למרא ובמעכשיו הרי מבואר בסמוך דאפי' מכר שדה שהיא שלו מעולם בתנאי דמעכשיו אסור המוכר לאכול הפירות. וכ' דהכא הוה בהתחייבות בעלמא ולא בקנין גמור. ולענ"ד לא משמע כן מלשון כל הפו' שהביאו דין זה. ע"כ י"ל דהנה נראה ברור דאפי' במעכשיו אם התנה אם תביא לי מעות תקנה את

הגוף מעכשיו. והפירות לזמן שתביא המעות. אין כאן שום ריבית כיון דשייר מעיקרא הפירות לעצמו וברשותו הן גדלים ולא שקיל משל הלוקח כלום ליכא ריבית כלל. וא"כ י"ל דהכא בלוקח ממנו השדה והרי ודאי דעת שניהן שיאכל זה הלוקח הפירות א"כ אף שחזר והקנה לו להמוכר במעכשיו מכל מקום ודאי דעתם דהיינו הגוף מעכשיו והפירות לכשיביא המעות ודוק:

סימן קעה

ס"א אבל פוסקין על שער שבמדינה כו' ע' אחרונים שנתקשה להם הא דאמרינן בר"פ דמשו"ה פוסקין דמאי אהנית לי אי הוה לי זוזאי הוה מזבנינא בהיני ושילי בזולא ע"ש ובסו"פ משמע דהטעם דהוה כיש לו. וכן משמע לשון המשנה בגירסתינו אע"פ שאין לזה יש לזה. וכבר נמצא קושי' זו בש"מ ע"ש. והנראה לענ"ד דהנה הח"ד הקשה בסקע"ג דלמה מותר לפסוק כשער הגבוה דא"כ הוה ברשות מוכר לזול וברשות לוקח ליוקר. והוה קרוב לשכר ורחוק להפסד. וכ' בשם הנ"י דדווקא בהלוואה אסור קרוב לשכר כו' אבל במו"מ לא אסרו בזה ע"ש. ולכאורה מדברי הפו' כאן שכ' שצריך שלא ירויח בדבר כלום כגון שכר הסרסור וחסרונות כמבואר בס"ה לא משמע כן כלל. ומה שהוסיף הח"ד שם בביאורו. דהא מותר לקנות בזול הרבה ביש לו כו' זה אין לו באור כלל דזה דווקא ביש לו. אבל בשער שבשוק ודאי אינו יכול לפסוק בפחות מהשער והוא פשוט:

והנה הביא דברי הג"א שכ' הטעם דכיון דאין הפירות מבוררין ביד המוכר אינו נראה שיהא צריך להיות אחריות על הלוקח ותמה ע"ז דלא שייך סברא זו אלא על קלקול גוף הפירות. או גניבה ואבידה. כיון דאין שום פירות מבוררין ללוקח אין שייך להיות אחריות עליו. אבל זולא שכל הפירות שבעולם הוזלו מאי נ"מ אם הפירות מבוררין. והנה באמת גם במרדכי כ' לשון זה ממש בשם ר"י. והנה האיר ה' עיני ומצאתי ביאור הדברים בש"מ בשם הריטב"א ותר"פ. גבי רבנן דיהבי זוזי אחמרא בתשרי ומבחרי בטבת שהאריך בזה שם. ובאר הא דאמר אביי גבי חביתא דחמרא דאתני אי תקפה ברשותך דצריך להיות יוקרא וזולא ברשות לוקח ואי לא אסור ומ"ש מכל פוסקי פירות דיכול להתנות כשער הגבוה. ותי' דסתם פוסקי פירות יכולים ליתן תיכף והעיכוב שאין נותנין מן המוכר. וא"כ המקח נגמר תיכף. וכי אייקור ברשות לוקח אייקור אבל הא דאביי בשפסק עמו שאינו מחויב לקבל עד הזמן. וא"כ הוה עד ההיא שעתא כהלוואה וכי אייקור ברשות מוכר אייקור ולכאורה דבריהם צריך ביאור דהרי אדרבה בדאביי אמר דהלוקח הוא מקבל הזול והיוקר והרי הוא שלו ולא של המוכר כמשמעות אי יקרי וזולא ברשותי אבל הוא

פשוט דכשמקבל הזול הרי צריך להיות מן הדין היוקר שלו. אלא שאם לא יקבל הזול הוה היוקר כריבית. אבל בפוסקי פירות שיכולים ליתן לכ"ז שירצו שפיר הוה היוקר שלהם אף שאין מקבל הזול דברשות לוקח הוקרו. אבל עדיין הרי אינו מבואר דמ"מ כיון דהיוקר שלהם למה לא יקבלו גם הזול. אבל פשוט דכוונתם דמשום סברא זו כך הוא ראוי ג"כ שלא יפסיד הלוקח בזול דכיון דהי' יכול ליתן לו תיכף הרי הלוקח אומר למה לא נתת לי תיכף. ועכשיו כיון שלא נתת לי הרי יכול אני ליקח בשער של עכשיו. ומשו"ה הדין נותן שלא יפסיד הלוקח בזול ויקח כשער של עכשיו וכשהוקר יקח כמו שפסק. והיינו מאי דאמר בש"ס דמאי אהנית לי אלו הוה לי זוזאי הוה מזבנינא בזולא פירוש בשער הזול וכ"ה בפירוש בלשון הפו' דהיינו בשער הזול והוא תי' על קושי' הח"ד דלמה פוסק בשער הגבוה הא הוה קרוב לשכר ורחוק להפסד דהיינו טעמא שהלוקח יטעון דהי' לך ליתן תיכף בשעת הפסיקה כפי אותו השער (וגם אם הוקר לא הי' לך הפסד). והשתא דשהי' עד האידנא הרי אנא מצינא לזבוני בזול ולא אהנית לי דהנאה זו לאו מדידך. וכן אם הוקר הרי המוכר הוא עשה ההפסד לעצמו וזהו גם כוונת ר"י שבהג"א והמרדכי שכ' דמשו"ה אין הדין שיפסיד הלוקח בזול כיון שאין מבוררין. דהיינו כיון שהמוכר לא ברר לו פירות למה יפסיד. דהי' לו ליתן לו הפירות בשעת הפסיקה וז"ב. ולפי"ז בקובע זמן על העמדת פירות ודאי אינו יכול לפסוק כשער הגבוה דבזה ודאי לי"ל הכי כנ"ל. ובזה יתיישב קושי' התו' בהזהב דנ"ז ד"ה לספק סלתות דהקשו דמאי רבותא דהקדש דפסק בד' ועמדו בג'. נותן ד'. בג' ועמדו בד'. נותן ד'. דבמאי מיירי דאי ביצא השער א"כ גם בהדיוט מותר כו' ע"ש. דלפי"ז י"ל דהתם בהקדש מסתמא קובע זמן שההקדש צריך ובהדיוט בכה"ג אסור וכנ"ל ואפ"ה בהקדש שרי זה ודוק:

ש"ך סק"ב בשם הב"י וד"מ העיירות הסמוכות המסתפקות מעיר ואין בעיר זו שער קבוע הולכים אחר העיר היותר גדולה שמסתפקים ממנה וכ"ה לפנינו בב"י ואין פירוש ללשון זה ואם נגיה שאין מסתפקים ממנה אין טעם לזה דלמה נילך אחר מקום שאין מסתפקים. ע"כ נראה לומר שחסר כאן וצ"ל כך דאם אין בעיר שער קבוע אסור (דהוו כעיר זו עצמה שאין בה שער] ואם מסתפקים בהרבה עיירות הולכים אחר היותר גדולה שמסתפקין ממנה. וזה נכון:

ס"ו בהגה אבל אם שם אותם על דמים כו' אסור דהוה כהלוואה כו'. בח"ד הביא להקשות בשם הפ"י דהא מתניתין תני הרי הם עשויות עלי בשלשים דינר דשם בדמים. ואפ"ה מוקי איסורא דווקא בלקח בהלוואתו ובל"ה שרי ע"ש. ובאמת מבואר בהדיא בנ"י והביאו הגר"א דהוא תרי שינויי. וגריס גם בדרבא בבא לחוב בדמיהם. [ומפרש

דהיינו ששם אותו בדמים כנ"ל]. וכדר"א. וכ' בהדיא דהיינו אי"נ כדר"א והיינו בלקח בהלוואה וכ' שם בפירוש דלהאי אוקימתא [פי' לאוקימתא דמוקי כר"א] אמרינן מאי לקח לקח בהלוואתו. [כצ"ל כפי הגירסא ישינה ודלא כהספרים החדשים שהגיהו בזה בלא דקדוק]. אבל לשנויא קמא דבא לחוב בדמיהם באמת לא צריך לומר לקח בהלוואתו. אלא דבלא"ה אסור משום דשם אותם על דמים זהו האיסור דזה הוה ג"כ כהלוואה. אלא דעדיין צריך להבין דמ"מ להאי אוקימתא כדר"א דאמר לקח בהלוואתו משמע מיהו להיפוך דמשום הא דאמר עשויות עלי בשלשים דינר לא הוה איסורא. אבל הוא נכון דהנה פשוט דזה תלוי בפלוגתא דרב ושמואל בגיטין י"ח גבי כתובה מאימתי משמטת פי' מאימתי נעשה כהלוואה שמשמטת בשביעית. דרב סבר משתפגום ותזקוף דווקא. אבל זקיפה לחוד לא חשיב מלוה. ושמואל סבר דגם בזקיפה לחוד הוה מלוה. והיינו דא"ר הכא דמתני' איכא לתרוצי כתרווייי'. דלשמואל שם דזקיפה לחודה עושה מלוה א"ש בפשיטות דכיון דאמר ה"ה עלי בשלשים דינר זקפה במלוה. ומשו"ה אסור. והיינו בבא לחוב בדמיהם. ולרב דס"ל שם דזקיפה אכתי לא עקרה מינה דין כתובה. וה"נ ג"כ לא עקר שם מקח. איכא לשניא כדר"א ומאי לקח לקח בהלוואתו. ולדידן דקיי"ל התם כשמואל אית לן למפסק הכא דשם בדמים הוה כזקיפה במלוה ואסור ודוק:

ס"ח הוסיף במקח בשביל אגר נטר המקח קיים. ומסיק הטור ויתן כשער של היתר וע' עוד שם שהביא הטור גם אופן שהלוקח נוטל ריבית כגון שפסק כשער הזול ולא יצא השער דג"כ המקח קיים. ועסמ"ע בחו"מ סר"ח דהתם אינו קיים אלא אם גם עכשיו השער כמו שפסק. אלא שרוצה לבטל בשביל שנעשה באיסור ע"ז אמרינן דהאיסור אינו מבטל את המקח. אבל אם נתייקר אין כופין ללוקח שיקח כשער היוקר דיכול לומר אדעתא דיוקר לא זבינא ובחיבורי שם בארתי דהא דהמוכר אינו יכול ג"כ לומר דאדעתא דפחות לא בעינא באר הר"י מג"ש בתשובה הובא בש"מ משום דכמו דבאונאה שתות ע"כ צריך המוכר להחזיר האונאה. והמקח קיים. וה"נ באיסור ריבית דהכא. ע"כ יסלק האיסור ריבית והמקח קיים ע"ש:

ולפי"ז נראה לי ברור כיון דכל ריבית דרך מכירה הוה א"ר ואם כבר נתן הריבית לא מפקינן מיני'. ה"נ בתחילתו ודאי לא עדיף מסופו. וא"כ גם במוכר הא דאמרינן דהמקח קיים ומחויב ליתן ע"כ כשער של היתר. היינו בשהחפץ הוא כבר ביד הלוקח. והמוכר תובעו ההוספה בשביל האגר נטר כמו שפסק אמרינן לי' זיל לית לך. אלא דמי ההיתר. וגם אינו יכול לבטל את המקח ולהוציא את החפץ מהלוקח. אבל כל שהחפץ ביד המוכר. ואינו רוצה ליתן אלא בכמו שפסק פשיטא דלא כייפינן לי' למיתן בשער ההיתר.

דלא גרע מאלו לקח כבר ממנו האגר נטר כמו שפסק. דפשיטא דאינו אלא א"ר ולא מפקינן מיני' כ"ש כשמקחו עדיין בידו ואינו רוצה ליתן אותו אלא בכמו שפסק דלא מפקינן מיני' את המקח מכח איסור ריבית כיון דאינו אלא א"ר וקיי"ל דאינה יוצאה בדיינים. והיכי נוציא ממנו את שלו בשביל הא"ר ודוק:

סימן קעו

ס"א שכר מעות כדי להחזירן בעין מותר. הנה לפי גירסת רש"י ורב אלפס זה אסור אלא שהפו' הקשו עליהם מתוספתא מפורשת להיתר ולולי שאיני כדאי נראה לי להביא סעד וסברא לשיטתם לאסור. דהנה התו' גבי דודא דבני מר עוקבא הוכיחו. דמשמע התם בהדיא דהאחריות של זול הי' עליהם. אפ"ה אי לאו חוסכא דנחשא הי' אסור להשכיר שיהי' הפחת על השוכר. וכ' שם דגם גבי ספינה שם איכא קלקול הספינה ומש"כ הש"ך סק"ה בשם הה"מ דבההיא דר"ס קע"ז גבי צ"ב ליכא פחת מלאכה. אע"ג דודאי מה שהצאן מזקינים ל"ג מחוסכא דנחשא לק"מ דהתם גוף הגיזות והוולדות נוטל הנותן וא"כ ודאי ראוי לו לקבל את הזקנת הצאן דידי' דזה אינו נוטל אלא שכר טרחתו אבל שוכר למלאכתו שכל המלאכה שלו זה שמקלקל כלי של המשכיר צריך ליתן לו שכרו ודוק. וכן מבואר בס"ג דכלים שאין נפחתין אסור השוכר לקבל עליו אחריות אע"ג דודאי הוה אחריות זול על המשכיר והנה יש שלשה מיני אחריות אונסא וגניבה ואבידה אחד ואחריות זול שנים ומה שהוא נפחת בעינה הוא שלשה. ולפי המבואר אם על המשכיר אינו אלא אחריות אחד של זול ל"מ. ובעי דווקא שיהי' עליו שני מיני אחריות היינו פחת וזול. ומשמע קצת לעיל גבי חביתא דחמרא דל"ג אחריות זול מאחריות אונסא. דאמר כיון דמקבל יוקרא וזולא קרוב לזה ולזה. וכן הוא הלשון גבי צ"ב בש"ס אונסא וזולא ע"ש. ונראה כיון דזולא לחוד ל"מ. ה"נ אונסא לחוד ל"מ עד דאיכא עוד אחריות אחרינא. וא"כ מעות דליכא בהו פחת. וגם זולא ליכא דהא קיי"ל כספא טבעא ולא שייך זול א"כ אפי' אחריות האונסין על המשכיר. מ"מ כיון דליכא אלא אחריות אחד י"ל דל"מ. וכמו בזולא לחוד בכלים שאינן נפחתין דל"מ. ה"נ כאן במעות אפי' מקבל אחריות אונסין כיון דליכא זולא ולא פחת בשביל אונסא לחוד אין להתיר וכשיטת רש"י ור"א. [ומש"כ הב"י דמשמע בהג"א דלשי' רש"י בשביל זולא לחוד שרי פי' בלא אחריות פחת. המעיין שם יראה שאינו מוכרח כלל], ואע"ג דיש ליישב סברת המתירין די"ל דווקא היכי שהשוכר מקבל עליו מיהו שום אחריות הוא דאסור אבל הכא במעות כיון דליכא אלא אחריות אונסין והמשכיר מקבל זה עליו ליכא למיסרה. כן יש לומר בסברת המתירין. אבל ודאי

דיש טעם לשי' הר"א ורש"י דס"ל דכל שאין על המשכיר אלא אחריות אחד. חשיב השכר כריבית. ובזה מיושב התוספתא בפשיטות די"ל דהתוספתא סברה כילדותי' דרבי ברי"פ הזהב. דכספא פירי ושייך יוקרא וזולא במעות כסף. וא"כ הוה גם בזה שני מיני אחריות היינו אונסין וזול. ובזה ודאי שרי. אבל לדידן דקיי"ל דכספא טבעא וליכא אלא אחריות אחד בודאי יש לאסור ולק"מ ודוק:

ש"ך סק"א אם הוציא המעות אסור כו' והיינו בשכרן להתלמד בשע"ד הקשה דתיכף כששכרן נתחייב בכל השכירות שעל כל הזמן ומה לנו במה שהוציאן ונעשה מלוה הא לא עדיף מהחזירה בתוך הזמן דאינו נפטר מן כל השכירות. ה"נ לא שייך לפטור בשביל שעשאה מלוה. איברא דלענ"ד יש לחלק בזה היטיב. דבהוציאה ונעשית מלוה אין לנו לחייבו יותר מאם שכר בהמה והמיתה. דזה ודאי דיותר אין עליו חיוב אלא שמשלם דמי הבהמה ובודאי דהוא נפטר מלשלם השכירות של אחר זמן שמתה. כדין מתה מעצמה דמאי נ"מ בזה דמ"מ כבר מתה בהמתו של משכיר ולמה ישלם שכירות. ומה שהמיתה. ה"ז משלם כהמיתה אחר. ואין על המזיק בהמת חבירו לשלם יותר משוי'. וה"נ כאן לענין הוציא המעות כיון דהוציאן ונעשה עליו הלוואה ה"ה כמתה בהמתו של משכיר. ואין עליו חיוב שכירות וההלוואה הא משלם וז"ב. אבל השכירות שנתחייב כבר מקודם שהוציא. ע"ז צ"ע למה יפטור וראיתי בח"ד דכ' ע"ז דמיחזי כריבית. אבל לכאורה צ"ע דמנלי' הא. ומ"ש מס"ג בהגה דקבל עליו אחריות ונאנסה. משלם השכר. וכל דמי הכלי ששכר. ולא הוה כריבית. וכ"כ הריטב"א גבי להוליכה בהר והוליכה בבקעה. דמשלם דמי הבהמה וגם השכר. והובא בש"מ שם רי"פ האומנין. ואולי י"ל דבאמת קיי"ל גבי הכיר בה שאינה שלו ולקחה דאין לו שבח דמיחזי כריבית. ואע"ג דודאי הוה השבח חיוב אחר מדינא קיי"ל דמ"מ מיחזי כריבית. וה"נ כשזה משלם השכירות ודמי הכלי ודאי הוה מיחזי כריבית. אלא דהכא דמינכרא מילתא דדמי הבהמה הא הוה כשעת מיתה. ולא כשעת השכירות. מינכרא מילתא דעד השתא לא הוה כהלוואה ולא הוה כריבית. וא"כ הכא במעות דלא פחתה דלא מינכרא. ודאי י"ל דמיחזי כריבית כמו בשבח שם. ולפי"ז הוה"ד בכל כלים דלא פחתו ופשע בהן דמשלם דמיהן בזה אין משלם שכרן. ומ"מ אין כל זה הכרח כ"כ לדינא. וגם בהגמ"ר גופא אין שם הכרח גמור די"ל דלא קאי אלא בשכר דלהבא שאחר ההוצאה ועחו"מ סש"ט באחרונים וצ"ע:

ס"ד מותר לשכור פרה ולשומה בדמים לומר הרי פרתך עשוי' עלי בשלשים דינר כו' וי"א דמשערין כשעת מיתה בברייתא מסיק שלא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה ונראה דשי' הי"א מפרשים בברייתא דה"ק דאין הדמים אלא כשעת מיתה ואז הוא דנעשה מלוה

אבל מקמא הכי הוה שכירות אבל לקבל עליו לשלם כשעת שכירות זה אסור לגמרי דבזה כיון דגם אחריות זולא על השוכר א"כ הוה תיכף כמלוה ואסור לקבל שכרה אפי' לא תמות דמהשתא הוה עליו כמלוה. וכ"נ בהדיא מפירש"י דכ' דכיון דזולא על המשכיר משו"ה לא הוה כמלוה משמע אבל אי הוה זולא על השוכר הוה מעכשיו כמלוה ושכרה ריבית. אבל הרמב"ם מפרש בברייתא דה"ק דלא נעשה מלוה אלא לכשתמות ואז שפיר משלם אפי' כשעת שכירות וחשיבה מלוה מהתחלת השכירות. אבל מ"מ כ"ז שהיא חי' שפיר ה"ה שכירות ושפיר שקיל שכר. ומיהו זה ודאי דכשמתה וכיון דלשי' ס"ל דמשלם כשעת השכירות א"כ נעשה מלוה מזמן השכירות א"כ בכה"ג שמתה ומשלם כשעת השכירות ודאי דלהרמב"ם ג"כ אסור לקבל שכר דהא בזה נעשה מלוה משעת השכירות אלא דכ"ז שלא מתה שי' הרמב"ם דשרי לקבל שכר אע"ג דגם זולא על השוכר דמ"מ כ"ז שלא מתה הוה שכירות. והשכר משום כחשה דמלאכה. ולשי' הי"א אם גם זולא על השוכר הוה תיכף כמלוה ואסור כלל לקבל שכר. וע' תוס' דס"ד ד"ה אי תקפה כו' דהביאו ראי' מעיסקא שצריך דווקא פלגא בריוח ופלגא בהפסד וא"י להתנות. דאם יהי' הפסד יהי' מלוה. ואם יהי' ריוח יהי' פקדון ע"ש. ולשיטת הטור מוכח בהדיא כשי' הי"א דדוקא כשקבל זולא ע"ש שכ' בהדיא דהטעם דהוא ברשות בעלים לזולא. והח"ד כ' דלהטור ג"כ יכול להתנות שישלם כשעת השכירות אלא דבזה אסור לקבל שכר. ואם יקבל כשעת מיתה מותר לקבל שכר. והמעיין בטור יראה בהדיא ששי' הטור אינו כן. אלא דלהרמב"ם הוא שי"ל כן ודוק: ס"ו בהגה אבל אם כבר החזיק בו מעשרה סלעים לשנה ליתן מעכשיו אסור לומר תן סלע בחודש בהמתנה. לכאורה נראה לענ"ד דזה דוקא על מה שדר בו כבר אין יכול לתבוע המותר בשביל ההמתנה כמו שהתנה דהשתא זוזי איתחייב לי'. אבל על זמן שלא דר בו עדיין. ודאי דהמשכיר יכול לומר כיון דהתניתי מעכשיו ואינו נותן בטל תנאי הראשון. והשתא איני משכירה אלא בשנים עשר בהמתנה דהא בשכירות מותר אפילו במפרש. וראי' ברורה מסו"פ גבי מלוה אדם אריסי' חיטין בחיטין לזרע ומסיק בש"ס דהיכי דאריסא יהיב ביזרא. אפי' כבר ירד כיון דלי"ל ביזרא א"כ מצי מסלק לי'. ומהשתא דקא נחית ע"ש. ה"נ כיון שהתנה שיתן עכשיו ואינו נותן מצי לסלק לי'. ומהשתא הוא דקא נחית ולא מיתסר כלל. ועב"י רסקע"ג שכ' בשם חכמי לוניל גבי אין מרבין על המכר דאם מעכשיו באלף ולגורן בי"ב מנה אסור דכ' דדוקא כשהחזיק כבר באלף. אבל בל"ה הוא יכול לחזור בו שעכשיו אינו רוצה ליתן באלף ע"ש. ולפי"ז ע"כ צ"ל דבשכירות מותר אפי' כשהחזיק. ואע"ג דגם במכר כיון דאינו נותן לו כבר נתבטל המכירה הראשונה. ולמה לא יהי' ג"כ יכול לחזור בו. צ"ל דמ"מ כיון

דכבר החזיק בה ונתרצה לזה. ואם יתן זה לא יהי' יכול לחזור בו. בכה"ג קבע בעצמו דאינה שוה יותר כיון דדין המכר לשלם מיד והמותר ע"כ הוה כריבית. אבל בשכירות דאוזולי בעלמא הוא אבל שוי' יותר אין זה ריבית. אבל עכ"פ צ"ל דבשכירות אפי' כבר החזיק. ואף דהפו' חלקו שם עליהם דאף בלא החזיק הוה מפרש כריבית אבל בסברא זו דבשכירות אפי' החזיק לא מצינו שחלקו ודוק:

סימן קעז

ס"ב עיסקא צריך ליתן לו שכר טרחו כפועל בטל. הטור פירש דהיינו כאדם שהי' בטל ולא הי' לו מלאכה. והב"י השיג עליו דלא משמע כן וגם הקשה עליו דלפי"ז עדיין תיקשה קושי' התוס' מהצריכותא דאמר בגמרא דבמעות דנפיש טרחי' הו"א דלא סגי כפ"ב. אלא דהיינו כאדם שהי' לו מלאכה והוא יושב בטל. וכבר ישבו כל האחרונים דדוקא לרש"י דנותן לו שכר משלם. קשי' דודאי אי"צ שכר יותר. אבל לפי' הטור דהקילו בזה. שפיר הו"א דבנפיש טרחי' לא מקילינן כלל ונכון. והנה לענ"ד משמעות התוס' וביותר בהרא"ש שכ' שבין הי' עושה מלאכה מרובה או מועטת שכרו כפועל בטל לגמרי משמע בהדיא כפי' הטור שהוא כאלו הי' בטל בתחילה. וכן משמעות התוספי ראש בב"י בהדיא ע"ש. ובאמת לענ"ד יש טעם וסברא לשי' דבאמת אין לחשוב כאן על המלאכה הראשונה דהרי קיי"ל דפלגא מלוה נמי אינו רשאי לשנות לעצמו אלא לעשות העסק הזה. והרי הוא מוכרח לעשות מלאכה זו אלא דחבירו הי' ג"כ חייב לטרוח עמו וצריך להעלות לו שכרו עבור חלקו. וא"כ ודאי די' כפועל שלא הי' לו מלאכה. דהרי ע"כ צריך לעשות מלאכה זו. ובהכי א"ש מש"כ התוס'. דבפרק א"מ גבי אבידה משמע כפירש"י דהש"ספריך שם והא לא בטיל משמע משום דהוה משמע לי' כדהכא וצריך להגי' קצת בלשון התוס' כפועל שיושב ובטל לגמרי] ע"ש. ולשי' זו א"ש דהכי פריך דהתם לא הוה לו לשער כמו מי שהי' בטל תחילה דהרי הוא יש לו מלאכה בסלע. ובשלמא הכא יש טעם כנ"ל. אבל התם למה לא נשער מה שהוא בטל ממלאכה הראשונה. אבל לפי' הב"י דמפרש כפ"ב דהיינו דעכשיו הוא בטל. אדרבה הכא קשה טפי והא לא בטל דהרי אינו בטל. אבל לגבי אבידה לא קשה כלל והא לא בטל דהרי על טורח האבידה אסור ליטול שכר אלא בשביל שהוא בטל ממלאכה הוא דרשאי לקבל שכר ושפיר י"ל דאין לו אלא כיושב עכשיו בטל. וכמו שבאמת הקשו התוס' כאן דלפי פירש"י נוטל שכר על השבה. וע"ש מה שנדחקו ליישב. אבל עכ"פ המקשה מנ"ל להקשות ע"ז בפשיטות והא לא בטל. וכן הקשה קושי' זו הש"ך בחו"מ סרס"ה. אבל לשי' הטור א"ש ודוק:

שם א"ל כל הריוח יהי' לך שלישו הואיל ויש לו עסק אחר שרי עב"י דזה פירוש הרמב"ם בהא דרב דמותר שליש בשכרך ומסיק בש"ס דלא שרי אלא דאית לי' בהמה לדידי' והקשה עליו דא"כ היינו דרבא דתרי תילתא באגר ופלגא בהפסד דקיי"ל דשרי'. וע"ש שכ' דלפירש"י דפירש דהיינו כל מה שיהי' שבח יותר משליש נותן לו בשכרו א"ש דבהא דרבא אי פלגא באגר תילתא בהפסד ואי פלגא בהפסד תרי תילתא באגר דמכל שכר שיהי' לו נוטל. לא אמרינן לא מצא שבת ילך לביתו ריקם דרגיל שיהי' אבל מותר משליש קשה לא מצא מותר שליש כו'. ולענ"ד אי"צ לדוחק הזה אלא דלרש"י א"ש בפשי' דכיון דרחוק חלק ההפסד מהשכר שתות. א"כ יכולים אנו להעמיד אמיתית חלק המקבל בחצי שתות זה מזה. וא"כ נוטל חצי שתות בשכרו בין בריוח ובין בהפסד. [אלא כשלא יהי' לא ריוח ולא הפסד לי"ל שכר כמבואר בסכ"ט וזה ודאי ל"ש] אבל במותר שליש דלי"ל אלא בריוח מותר שליש ע"ז פריך שפיר לא מצא מותר שליש ודוק. וראיתי בביאור הגר"א שכ' דבאמת שמואל דפריך ארב לא מצא מותר שליש ילך לביתו ריקם הוה"ד דקשה ג"כ ארבא אלא דרבא ס"ל כרב דלא חייש לזה דקיי"ל הלכתא כרב באיסורא. ולפי"ז שמואל ע"כ לא ס"ל כרבא. ולכאור' הוה א"ש בזה בב"ב ד"ע גבי שטר כיס היוצא על יתומים דדייני גולה דהוא שמואל כפירשב"ם שם ס"ל (לפי המסקנא שם) דנשבע וגובה מחצה דהיינו חלק המלוה. אבל חלק הפקדון טענינן ליתומים החזרתי במגו דנאנסו ולכאורה יל"ד דמהיכי פשי' לי' דחלק המלוה מחצה דילמא לא הוה על המקבל אלא תילתא [וכ"ש לשי' הרמב"ם דלעולם אינו מקבל בהפסד אלא שליש כמשי"ת] אלא דשמואל לשי' דלא ס"ל כרבא אלא דצריך ליתן שכר טרחו בפ"ע וחלק המלוה לעולם הוה מחצה ומיהו נלענ"ד דשי' הרמב"ם בהא דב"ב שם בפנים אחרים דכ' ברפ"ז דשותפין דבנאבד הכל ל"א בזה דלא הוה אלא תילתא. אלא דלעולם אין בעל המעות מפסיד יותר מחצי הקרן שלו. ונראה דיצא לו מסוגי' זו וכמו שדקדקתי דלמה נקט מחצה. אלא דבנאבד הכל כדאיירי התם בזה לעולם הוא מחצה וזה שמסיק לפיכך שטר כיס היוצא על היתומים כו' וכוונתו למש"כ. ושי' הפו' נראה דס"ל דבאמת ל"ד מחצה אלא כלשון הש"ס בכ"ד מחצית שכר. והכוונה לחלק המלוה ופשוט. וא"כ אין משם ראי' לזה. ובאמת לולי ד"ק עדיין אינו מיושב כלל דהא מסיק הש"ס דגם רב לא שרי מותר שליש בשכרך אלא באית לי' בהמה לדידי' דווקא וכן פסק הרמב"ם בהדיא ברפ"ח דדווקא באית לי' שרי בזה (וכמו שפירש שם הראב"ד בהשגות ע"ש] אבל בל"ה אסור וא"כ ודאי קושי' הב"י חזקה דלפי פירוש הרמב"ם הא גם זה היינו ממש דרבא ולמה בהא לא שרי אלא ביש לו עסק אחר ובהא דרבא שרי בכ"ג. אבל באמת הרמב"ם הביא הא

דרבא לא כמו שפירש"י וכל הפו' דאו תילתא בהפסד ופלגא באגר או פלגא בהפסד ותרי תילתא באגר אלא אם יש הפסד הוא מקבל שליש. ובריוח שני שלישים. והיינו דמפרש דרבא ה"ק דאי איכא הפסד לא דרי המקבל אלא תילתא וחלקו האמיתי הוה. פלגא. וזה שנקט פלגא באגר כלומר דאמיתית חלקו מחצה. ובאופן זה שיש בו הפסד אי"צ לחשוב שכר טרחה אלא על ההפסד והאגר הוא אמיתית החלק שהוא פלגא ומשו"ה נקט בזה פלגא באגר. ואי הוה אגרא שקיל תרי תילתא. ושקיל שתות שכר טרחו. ואמיתית חלקו הוה פלגא וקרי לה עכשיו פלגא בהפסד. וא"כ א"ר בהדיא דלישקול שכר בין על הפסד. ובין על אגר. ומשו"ה ודאי שרי ול"ק כלל לא מצא ריוח כו'. כיון דנוטל גם על הפסד. אבל מותר שליש דלא קבע לי' שכר אלא על ריוח ולא על ההפסד משו"ה פריך עליו לא מצא מותר שליש ילך לביתו ריקן וכן מסיק בש"ס דלא שרי לה אלא ביש לו עסק אחר: ועדיין צריך לבאר כיון דהרמב"ם מפרש. דהיינו דשליש הרווח הוא נותן לו עבור טרחתו. והשאר חולקין בשוה בין בריוח ובין בהפסד. וא"כ הוא נוטל בריוח שני שלישים חלק טרחתו שליש. וחלקו בהעסק שליש. ובהפסד שליש א'. והיינו ממש כפירושו בדרבא דהא גם בזה י"ל דחלקו הוא מחצה ונוטל לש"ט שתות בין בריוח ובין בהפסד. וא"כ למה זה אסור. ולולי שאיני כדאי נראה ברור בשי' הרמב"ם דס"ל בחילוק זה. דבאמת הוא תלוי במשמעות לשון התנאי. דכיון דאמר דשליש הריוח הוא לש"ט. א"כ חלקו הוא שליש. וא"כ בהפסד שמפסיד שליש שלם אין לו ש"ט ואסור. ובזה יתיישב קושי' הב"י והכ"מ דהרמב"ם סותר עצמו דבתחילה כ' דנותן לו שליש הריוח בשכרו לא שרי אלא ביש לו עסק אחר. ואח"כ כ' דבהתנו בתחילה שרי בכל אופן שיהי' הריוח יותר על ההפסד. ואפי' אין לו עסק אחר. (והנה משמעות הב"י דגריעותא דשליש הריוח בשכרך משום שהוא שכר פחות. ובאמת לכאורה היינו ממש דרבא וכמש"כ. וכן הב"י בד"ה ופירוש מותר שליש כו' הקשה ג"כ על הרמב"ם דלפי פירושו יקשה ג"כ על רבא ע"ש. ולא חילק כלל בדבר. ומיהו בלשון הרמב"ם שם כ' ואם הפסידו יטול מחצה וצ"ע] ודעתו דהכא בלא התנו ע"ש. ולענ"ד זה אי אפשר לפרש בדברי הרמב"ם רפ"ח דכ' תחילה דשרי ראש העגל לשכר המפטם. ואח"כ כ' דאם יש לו להמקבל בהמות אחרות מותר אפי' בדבר מועט ע"ש. וע' בהשגות הראב"ד דבתחילה רצה להשיג עליו דראש עגל נמי לא שרי אלא ביש לו בהמות אחרות דמסקנת הש"ס דאית לי' בהמה קאי נמי אריש עגלא דרב. ואח"כ מסכים לדברי הרמב"ם דלא קאי הש"ס אלא אמותר שליש ודבר מועט שכ' הרמב"ם היינו מותר שליש אע"פ שהוא שכר מסופק ע"ש היטיב. והנה עכ"פ ודאי דראש עגלא לא עדיף מקוצץ לו דינר דשמואל. והרי זה לא שרי אלא בהתנה בתחילה דאי ל"ה

בעי שכר כל יום כפועל בטל. או כדרבא כמו שכ' בפו'. וא"כ הכא קאי בהתנו בתחילה. ואפ"ה לא שרי מותר שליש דהיינו דבר מועט שכ' הרמב"ם כמו שפי' הראב"ד]. אלא ביש לו בהמות לעצמו. וע"כ כמש"כ דדווקא בלשון מותר שליש אמרינן דאין לו שכר אלא מן הריוח. אבל במפרש סתם דבריוח יהי' לו חלק יותר גדול מהפסד אנו חולקין השכר בין על ריוח ובין על הפסד ובהתנו שפיר שרי בזה בכל אופן שיהי' הריוח יותר. דמ"מ הוא כעין דרבא דחולקין השכר על שניהם בין על הרווח ובין על הפסד וא"ש. וא"כ לדינא בסתם לא שרי אלא כפ"ב או כדרבא. ובהתנו שרי בכל אופן שהרווח יותר על ההפסד או קוצץ לו דינר אחד. וזה דווקא בשכר ברור (דרבא נמי הוה ברור דיש בו בין על רווח ובין על הפסד כמש"כ. אבל מותר שליש לא שרי אלא ביש לו עסק אחר. ובדרך זה הלך גם הטור. ובתחילה כ' הא דבפסק תחילה מותר אפי' דינר אחד ומ"מ דווקא שכר ברור כמש"כ הרמב"ם. ואח"כ כ' דתקנת חכמים כרבא כו'. ומש"כ שם שנותן לו דינר כו' האיר עינינו הגר"א דהוא ט"ס בכאן ושייך על פסק תחילה ולשון או כיוצא בו שבכאן היינו בכל חלק עסקא שיקח המקבל צריך להיות הריוח יותר על ההפסד שתות ע"ש. ואח"כ כ' דביש לו עסק אחר שרי אפי' דבר מועט. והיינו הא דמותר שליש וכמו שפי' הראב"ד דברי הרמב"ם דהא הן ממש דברי הרמב"ם וזה לא שרי אלא ביש לו עסק אחר. אבל באין לו אסור. ולפירש"י דהיינו רווח שהוא יותר מהשליש הקרן. האיסור שמא לא ימצא רווח זה. ולפי' הרמב"ם שהוא שליש הרווח האיסור משום הלשון כמש"כ. והטור סתם בין הפירושים ונראה דבפירש"י ודאי דלכו"ע אסור. וחידוש בעיני על הב"י שכ' ותמיהני על הטור שלא הזכיר מותר שליש. דודאי לשון דלמאן דאית לי' עסקא אחרינא לא בעי אגרא כו"ה ודאי קאי אפי' אדינר שהזכיר שם מקודם דגם זה אי"צ. וע"כ היינו דבהא שרי אפי' מותר שליש וכדברי הרמב"ם. והנה לפ"מ שהוכחנו באריכות לא שרי מותר שליש אפי' בהתנו אלא ביש לו עסק אחר. אבל באין לו אסור. וכ"כ הב"ח ע"ש. והד"מ נמשך אחר תי' הב"י והתיר בהתנו אפי' אין לו עסק אחר (וביש לו התיר אפי' לא התנו וכ"כ הב"ח בזה וכ"כ שם דמדברי רש"י ל"נ כן וצ"ע] והביאו הש"ך סק"ט [וצריך להגי' שם ברישׁ הס"ק כ' הד"מ ובד"א נשתבשו שם עוד] וכ' על הב"ח ול"נ. ולכאורה דברי הרמב"ם פ"ח משמע בהדיא כהב"ח וצ"ע:

ס"ה כשנוטל שכר על חלק הפקדון ה"ה כש"ש לשון זה כשנוטל שכר צ"ע. דהיכי משכחת לה שלא יטול שכר. ואפי' הפחות שבכולם דהיינו מותר שליש בשכרך דהוה ספק מ"מ הרי מבואר בחו"מ סקפ"ה גבי סרסור דאפי' נגנב בהליכה דהוה ספק ה"ה ש"ש ואפשר כיון דבגוונא דל"ש ג"כ שרי ביש לו עסק אחר. ובהא ודאי לא הוה ש"ש

דהרי מבואר בתו' בב"מ גבי שומר אבידה דרבה סבר דלא הוה ש"ש משום פרוטה דר"י לפי דסבר דל"ש. ור"י ל"פ אלא דסבר דהוא שכיח וכדמשמע בנדרים אבל בל"ש ודאי לא הוה ש"ש. ועי' קצוה"ח סרל"ב דהביא התשב"ץ שכ' במי שנתנו לו טבעת להכיר אם הוא זהב ופסקו עמו שאם יהי' זהב ירויחו בין שניהם וטעה בזה והפסיד דלא הוה ש"ש דלפי שאם אינו זהב הרי אין לו שכר וא"כ אינו ש"ש. ובהגה שם הקשו עליו מדברי הטוח"מ גבי טבח שנוטל שכר מהכרכשות הכשרות. דהוה ש"ש גם על טריפות ע"ש. והנה לא הקשו עליו מהך דסרסור הנ"ל שהוא מהמרדכי. ונראה פשוט משום דל"ד. דהכא אף שלא הרויח מ"מ מעיקרא הי' ספק אם ירויח. והספק ה"ה כשכר. אבל הכא כיון שנתגלה שהוא נחושת א"כ הרי נודע לנו עכשיו שמעיקרא לא הי' ספק כלל להרויח. וליכא שום שכר. ולא מקשה עליו אלא מטבח שם דמשמע דאפי' נתגלה שהי' טריפה מעצמו. והוא קלקל בשום דבר ג"כ הוה ש"ש אע"ג דלא הי' ראוי לו שום ריוח כלל מ"מ כיון דאם הי' כשירה הי' מרויח ג"כ הוה ש"ש כ"נ בכוונתו. ומ"מ נראה דלק"מ דהטור קאי בטבח קבוע בעיר:

והוה זה שכירות ברורה דמה שנוטל מן הכשירה הוה ריוח גם על הטריפות. אבל כאן באקראי בעלמא כשהוא נחושת אין לו שום ריוח ע"ש ודברי הקצוה"ח שם אינן מדוקדקין כלל. ולפי"ז גם הכא אם יתגלה עכשיו דמתחילה לא הי' ראוי להרויח ג"כ אינו ש"ש ודוק:

ס"ו בהגה וי"א דבמקבל כל האחריות מותר אפי' קצץ. בכל ריבית דרבנן. לשון זה אין לו פירוש נכון כאן דאיירי בקצץ בפירוש אבל הוא שיטפא דהתה"ד בד"מ כמבואר בש"ך. ולענין דינא לכאורה לא הבנתי כלל כיון שקבל כל האחריות היינו שום הפסד או זולא. וגם הוא בדרך עסקא שאין הלוה רשאי להוציאה כלל דאי ל"ה ודאי לא שייך שום קבלת אחריות דכיון שיוציאה לצורכו הרי נפיק מאחריות המלוה. וא"כ הרי אין כאן שום מלוה על הקרן. אלא כמוכר לו רווח שלו על הספק בין ירויח ובין יפסיד. והוה כמוכר מה שעזיו חולבות דודאי שרי. וע' ט"ז שהקשה ג"כ על זה מנין לנו לאסור בזה. ומש"כ ראי' מחכירי דנרשאי דאסור להחכיר המשכונא להבעלים בדבר קצוץ לא הבנתי כלל דהתם במשכונא בנכייתא הא עיקר ההיתר בתחילה לפי דאין הפירות מבוררין ושי' רש"י דווקא שדה שאפשר שיפסיד דמי הנכייתא לגמרי והתו' כתבו דאפי' בית אפשר שיהא פסידא ע"ש. וא"כ כשחוזר ומחכירה להבעלים ונוטל רווח ברור הרי בטל ההיתר ובודאי אסור. אבל כאן מה איסור למכור רווחו והרי אין כאן מלוה כלל ודברי התה"ד לכאורה נכונים. וכהסכמת הש"ך סי"ד המקבל עסקא מחבירו וטען שמלוה בריבית היא

אי"נ ובש"ך דאפי' במקום מגו. וכן מוכח לענ"ד בסמוך ס"מ דאם יש עדים שלקח ומכר מוציאין ממנו בע"כ ואם יש עדים שחזר בו מהני. ומשמע הא בלא עדים אי"נ אע"ג דליכא עדים שלא החזיר ואית לי' מגו דהחזרתי ל"מ שחזר בו דלא משוה נפשי' רשיעא אפי' במגו:

סי"ח המוכר סחורה בס' זהובים שקבל מיד והתנה שאם לא. יתן לזמן חצי שנה יתן עבורה ק' כו' בט"ז וש"ך בשם הב"ח דאם יתנה שאם לא יתן לחצי שנה יתן בכלות השנה ק' אסור וערערו עליו דכיון דהחיוב חל ברגע אחד בכלות החצי שנה לא הוה ריבית אבל לענ"ד פשוט דכיון דבעד זה שמתחייב לו ק' הוא מתחייב להמתין עוד חצי שנה לא עדיף מהא דסט"ז דאם קיבל עליו לשלם קנס בעד כל שבוע שמעכב מעותיו הוה ריבית. ואף שהתם נמי החיוב הוא בעד כל רגע דכלות השבוע אפ"ה כיון שתלוי בהמשך הזמן הוה לי' ריבית וה"נ ממש דכוותה. ומה שמחלק בשע"ד דהכא:

הוה מכר ל"נ כלל. דאפי' בחוב של מכר. כל שנותן בשביל המתנת המעות ודאי הוה ריבית דאורייי' ולא שייך בזה לחלק ופשוט:

סכ"ד הנותן עסקא לא יצרף הריוח עם הקרן ולא יכתוב מלוה שמא ימות כו' עט"ז שהקשה על הטור דכתב שאם עשה כן אין לו כלל רווח דמלשון הש"ס משמע דאין חשש אלא לכשימות כ' דהטור לא קאי אלא בכ' מלוה כו' ובזה חמיר. ונראה שהוציא כן מהב"י שתמה על הטור דברמב"ם משמע דגם בעשה מלוה ליכא אלא חשש דשמא ימות ע"ש. הרי שמפרש בטור כדברי הט"ז ומ"מ בתשו' הרא"ש מפורש בהדיא דעל הך דינא דהש"ס גופה דאמר דילמא מיית כו' ע"ש. ע"ז כתב הרא"ש בהדיא דאין לו רווח כלל. וקושי' הט"ז נראה ליישב דס"ל להרא"ש דהשתא כיון דאמר בש"ס דאית בי' חשש לכשימות. הוה שטר פסול ובטל העסק והוה שטר שיש בו ריבית ואין לו רווח כלל. וא"כ פשוט דגם מדברי הרמב"ם לא קשה דהרי דרכו להעתיק כלשון הש"ס. אלא לכאורה יש לדקדק כסברת האחרונים כמו שמוכיח הרא"ש גופיה גבי חצרי דלא קיימא לאגרא. דבדיעבד אינו חייב להחזיר אפי' לצי"ש. מהא דרב יב"ח דתקיף עבדא דאינשי דמסיק בהו זוזי ועביד בהו עבידתא כו' והדר בי' ולא מצינו שהחזיר להם ע"ש. וה"נ בהא דהכא הא משמע דמר בר אמימר אודי לי' ולא מצינו שהחזיר להם [וא"כ בהא:

דהכא דודאי פשוט דאי הוה אסור לקבל. ודאי דהוה כשאר ריבית דרבנן דלצי"ש ודאי חייב להחזיר דהכא ליכא לחלק כסברת הרא"ש גבי חצר דלא קיימא לאגרא. וא"כ מדלא מצינו שהחזיר להם. ע"כ דאינו אלא איסור לכתחילה לכתוב שטר דנפיק מיני' תקלה. אבל כשעבר ועשה לא מתסר לקבל. דאי ל"ה למה לא מצינו שהחזיר להם. ואפשר

לדחות זה דהא נח נפשי' דאמימר וקיי"ל בסקס"א דהבנים אין חייבין להחזיר אפי' ריבית קצוצה. ומשו"ה לא החזיר מר ברי', ולא תקשה היכי איסתייע מילתא דאכל אמימר. ריבתא דרבנן. דהא אמרו לית הלכתא כטרשא דרב פפא. וכן דכלו זוזי דר"ח משום איסור ריבית וע' תו' ריש חולין. ומיהו מדברי הכלבו בד"מ לעיל שם נראה דלצי"ש גם הבנים יש להם להחזיר כמו שהמלוה חייב להחזיר לבני הלוה ע"ש. וא"כ סייעתא קצת לדברי האחרונים. ולפי"ז אף בכ' מלוה בשטר אפשר שיש להקל:

בדיעבד. כיון דהרא"ש אינו מחלק בזה וצ"ע:

סכ"ה אם כתב פלגא באגר ובהפסד באדם גדול כו' אבל אחרינא דייניגן לי' כפשטי' והוה שטר שיש בו ריבית ואם יש הפסד מקבל החצי כתנאו ובריוח לא יטול כלום. כ"כ הרמ"ה מדיקדוק לשון הש"ס דר"ע גברא רבה הוא. משמע דבאינש אחרינא לא הוה אמרינן הכי. והסכים עמו הרא"ש. אבל בש"מ בשם הרמב"ן כתב דבאינש אחרינא הוה אמרינן דנותן לו שכרו כפ"ב. והרשב"א כתב דבאינש אחרינא הוה אמרינן דאוקמי' אדינא דחכמים דפלגא בהפסד ותרי תילתי באגר [כשי' בזה] אבל הכא אמרינן דהברירה ביד ר"ע לבחור. וכה"ג מבואר שם בשם הריטב"א. ולכאורה יש לנו לומר כן מהסברא. דכיון דע"כ מקבל חצי בהפסד א"כ חצי הרווח שהוא מחלק הפקדון שלו הרי מגיע לו זה מן הדין. והרי מבואר ברי"פ המוכר פירות. דלרבנן לא קנסינן התירא אטו איסורא כלל. וא"כ אין לנו אלא להפסידו האיסור שבו. דהיינו שכר טרחו אבל יותר למה יפסיד. ואולי שחשבו זה כריבית שאינו מפורש וס"ל דבאינו מפורש גזרינן קרן אטו ריבית ואינו גובה כלל אפי' הלוה מודה וכמשמעות לשון הטור בסקס"א. אבל כבר כתבו האחרונים בחו"מ סנ"ב דלא קיי"ל כן כלל ולעולם לא קנסינן התירא ע"ש. וכ"נ לענ"ד מלשון המחבר בסכ"ח שהוא מדברי הראב"ד ודוק:

סכ"ו ואמר הנותן אני אטול החצי מיד כו' והמקבל אומר בהיפוך אם כתוב בשטר כו'. ואם אין הוכחה מלשון השטר מבואר בב"י דדעת הראב"ד דיד המקבל על התחתונה דהו"ל לאתנוי [ומלשון התו' גבי רב עילש שכתבו וקשה וכי שוטה הי' הנותן וכו' משמע דלא ס"ל כשיטת הראב"ד אלא שתלוי הכל בדעת המקבל). ותי' הרשב"א השיגו עליו דאדרבה המקבל הוא תפיס. ונראה בשי' הראב"ד דס"ל כשי' הרב בחו"מ סשל"ד בשי' המהר"ם דאפי' הקדים לו שכרו לעולם יד הפועל על התחתונה. דכיון דהוא נוטל משל הבעה"ב בשכרו עליו לברר הדבר ולהתנות. ואינו יכול לטול מספק ונכון. והנה לפי לשון הרמב"ם והטור בזה דתקנת חכמים הוא:

דאם אינו רוצה ליתן לו כפ"ב יחלוקו או פלגא באגר ותילתא בהפסד או פלגא בהפסד ותרי תילתא באגר. וא"כ מעיקר הדין מגיע לו כפ"ב ותנאי זה קולא הוא. א"כ י"ל דהכא הוה כספק בתקנת חכמים דקיי"ל דכל היכי דהוה ספיקא אוקמינן לי' אדינא כמ"ש הה"מ בפ"ד מגזילה. וא"כ פשיטא דיכול המקבל לבחור מה דעדיף לי' טפי כדי לאוקמי' קרוב לדינא טפי ודוק: סכ"ז אם התנו על חלוקת הריוח ולא על ההפסד יפסיד המתעסק שני חלקים ממה שהי' מרויח. ואם התנו על ההפסד ולא על הריוח כו' ותוספת שליש חלק חבירו ואם התנו שיפסיד רביע יטול בריוח מחצה. זה לשון הרמב"ם ועב"י שי' רבותיו של הרמב"ם. ועוד שי' הרמב"ן. והנה בש"ס מבואר דתילתא בהפסד ופלגא בריוח. ולא כמש"כ הרמב"ם רביע בהפסד ומחצה בריוח. ואולם גם להרמב"ם אם הזכירו על חלוקת הריוח שיהי' למחצה מגיע עליו בהפסד שני שלישי חלקי הריוח. וא"כ הוא תילתא כמו שהוא בגמרא. אבל גוף החילוק הזה של הרמב"ם בין הזכיר תנאי הריוח להזכיר תנאי ההפסד לא זכיתי להבין דמאי נ"מ בין אם הזכיר אופן הריוח לאם הזכיר ההפסד. לעולם הרי מגיע לו שכרו על טרחתו בחלק הניתן. ואף שבב"י באר קצת זה דבהפסד הוצרכנו לנכות מחלקו של המקבל ובריוח צריכין להוסיף מחלק הנותן. ואולי כוונתו משום דבפוסק בתחילה מבואר בס"ב דרשאי להתנות בכל אופן שירצו רק שיהי' חלק הריוח יותר מההפסד ואין אנו דנין רק על משמעות הלשון ויש לומר שכן הוא משמעות הלשון ומ"מ גם המשמעות הזה אינו מובן לי היטיב. ועוד יש לתמוה בשיטת הרמב"ם דאם הזכיר ריוח יפסיד המתעסק שני חלקים ממה שהי' חלקו בריוח. דא"כ אם חלק הנותן קטן וטורח המתעסק מעט בחלקו של נותן ש"ט בהפסד מרובה שאינו מפסיד אלא שני חלקים מכפי הריוח שלו שהוא עכשיו מרובה והשליש האחד שמנכה מזה בשביל טרחתו הוא הרבה. ואם חלק הנותן גדול שמטריח הרבה בחלקו אין ש"ט בהפסד כ"א השליש שמנכה מכפי שני חלקי הריוח שלו שהוא עתה המעט. ואין זה אלא תימה. ובאמת דגם שני האופנים שבש"ס תילתא בהפסד ופלגא באגר. ופלגא בהפסד ותרי תילתא באגר. שבאופן הראשון חלק המקבל קטן מאופן השני. ואפ"ה השכר שלו שתות העסק בשניהם בשוה. ואפשר לומר דכך הוא הסברא שלעולם מגיע להמתעסק לשכרו שתות כל העסק בכללו. ולא חילקו בזה אם חלק הנותן רב או מעט. משום דכך הוא המדה דבעסק קטן ג"כ צריך לטול שכר ראוי. ואף שהוא לבעל העסק יותר ביוקר. מ"מ אינו כדאי להטריח משום ריוח מועט. ולולי שאיני כדאי הי' נראה לומר דלעולם תקנו חז"ל שיטול המקבל ש"ט שתות מכל העסק כולו או בריוח או בהפסד [וע' מש"כ בס"ב שאנו מחלקים את השתות חצי על הריוח וחצי על ההפסד]. ולא משגחינן בזה

כלל אם חלק הנותן מחצה שליש ורביע. או להיפוך שחלק המקבל שליש או רביע. ואין מחלקין ג"כ אם הזכיר הריוח או ההפסד. ומיהו היכי שחלק הנותן פחות משתות לא מסתברא שיטול זה שכרו שתות. דא"כ נפיש שכר הפעולה יותר מכל העסק של הנותן וצ"ע: ס"ל וכן אינו יכול לומר אתעסק בחצי שלי ואניח חצי הפקדון בב"ד עכ"ל. ואם עשה כן נוטל הנותן מחצה מחלק זה כ"כ הרי"ף ואע"ג דמבואר בסהס"י דאם שלח יד בפני עדים קנה לעצמו. היינו בירד בתורת גזילה. אבל כ"ז שלא ירד בגזילה הוה דתרוייהו לעולם שזה אינו רשאי לחלוק בלא דעת הנותן. הרשב"א בתשובה הובא בב"י בחו"מ סקע"ו ע"ש:

סל"ב נתן המתעסק מתנה כו' אפילו הפסיד חייב לשלם כו' דהוי כגוזל את חבירו ובא אחר ואכלו דרצה מזה גובה ורצה מזה גובה. והנה דעת הש"ך בנה"ך דאפילו לא ידע חייב. והח"ד השיג עליו דזה דמי להניח להם אביהם פרה שאולה וטבחוה דאינם משלמים אלא על ההנאה וא"כ בהפסיד ודאי פטור. והוסיף עוד דהכא אפי' באכל כיון דכי לעסי' הוה שינוי. בלאחר שינוי פטור לגמרי השני כמו אחר יאוש דמבואר בריש הגוזל בתרא דהשני פטור ע"ש. וצ"ל בשי' דאע"ג דהתם בפרה שאולה חייבים אם אכלוה התם דלא הוה גזלן לא שייך שינוי וכ"כ בעצמו בחו"מ סשמ"א לענין העור דחייבין היורשין להשיבה בעינה דלא שייך שינוי דלא הוה גזלנין ע"ש. אבל הכא דהמתעסק הוה גזלן תיכף כשנשתנה יצאה מרשות הנותן והשני פטור. מיהו אין דבריו מוכרחים ולענין הפסד הרי מבואר בהניח להם אביהם גופא דאע"ג דאכלוה פטורין מ"מ הוה ש"ש וחייב בגו"א. וביאור הדברים מבואר היטב בחיבורי שם. אבל לענין עיקר הדמיון להניח להם אביהם פרה שאולה אף שכבר כ' כן הרשב"א בחידושיו והביאוהו האחרונים אבל לכאורה קשה טובא בזה מהא דפריך בריש פ' הגוזל בתרא מהא דהגוזל ומאכיל את בניו פטורין, אדר"ח דרצה מזה גובה ורמ"ג. והנה בסיפא תני דאם הניח אחריות נכסים חייבין וע"כ דהכא בלי"ל לאבוהון כלום. וא"כ אין לו להנגזל לגבות כ"א הגזילה. וא"כ בידעו שהוא גזילה ודאי חייבים לשלם כדין כל מזיק שעבודו של חבירו [ודוחק לומר דס"ל למתני' דפטור דא"כ קשיא דר"י אדר"י דהכא ס"מ דפטור. ובגיטין דמ"א ס"ל לרשב"ג דחייב. והא אר"י הלכה כס"מ והלכה כרשב"ג במשנתינו] וע"כ דאיירי הכא בלא ידעו. (ומזיק שעבודו לא עדיף מגרמי דקיי"ל דבשוגג פטור]. וא"כ מוכח מהכא ע"כ [דהא על גוף האכילה דמזיק בידים] שחייב השני לר"ח ואפי' לא ידע. דאי ל"ה ל"ק מידי אדר"ח דהכא שאני דלא ידע ומשמע דאפי' לשלם הכל. והא דלא הוה כהניח להם אביהם כ' לחלק בספרי עחו"מ סשס"ג ע"ש היטב:

סל"ד בהגה המקבל עיסקא נותן מס מן העיסקא תחילה ואח"כ יחלוקו אלא א"כ התנו שיכול ליקח הריוח מתי שירצה. לכאורה גדולה מזו כ' הרמב"ן דלעולם אע"ג דהמקבל יכול לחזור בו כ"ז שירצה כדין פועל. מ"מ הריוח משועבד עד כל גמר הזמן וכשיהי' הפסד נוטלין מן ריוח זה ע"ש. ובספרי על חו"מ סקע"ו בארתי זה היטב. בש"ך סוהס"י הביא המהרשד"ם לענין ספק ר"ק דהוה ספק דאו' לחומרא והש"ך סתר דבריו מספק מתנות כהונה. ובע"י ד"צ כ' עליו דשאני ריבית דהוה איסורא אפי' ללוה זה ודאי הוה איסור גמור ע"ש. ולכאורה נראה דאע"ג לענין הלוה ודאי הוה איסורא אבל לגבי מלוה ודאי אין האיסור אלא משום הממון. דהא ילפינן מיני' גזל. ואי הוה איסור לא שייך למילף גזל ועוד ק"ו הוא דנראה פשוט דמי שיש בידו ממון גזל וממון ריבית ואין לו להשיב אלא לאחד נראה פשוט דצריך להשיב להנגזל. ואם השיב למי שלקח ממנו הריבית הנגזל ודאי מוציא ממנו דהרי לגזל איכא שעבוד ניכסא. ובריבית קיי"ל דליכא שעבוד ניכסא אלא דמחויב להחזיר משום מ"ע. וא"כ קו"ח הוא ומה ספק גזל דחמיר ספיקו להקל ריבית לא כ"ש ואולי דאדרבה דמטעם זה דליכא שעבוד נכסי אלא חיוב גברא. אינו כנגד חזקת ממון והוה כשאר ספק מ"ע דאו' דלחומרא וצ"ע:

סימן קעח

ס"ב מי שהוא קרוב להם וצריך ללבוש כו' עט"ז בשם הב"י דהטעם דאיסור חוקותיהם לא נמסר אלא לחכמים כפי שיראו כו' והב"ח כ' דלא אסרה תורה אלא כשרוצה להתדמות למעשיהם. אבל כל שכוונתו משום דבר אחר לא שייך איסור זה. ולכאורה ראיה מפורשת לדבריו מפירוש הרע"ב בכלאים פ"ט לא ילבש כלאים אפי' כדי להבריח מוכס גזלן. ופירש בשם רבותיו דהוא גוזל ונוטל רק מישראל ולובש כלאים כדי לדמות להם כו' ומשמע בהדיא דדוקא משום איסור כלאים אבל בשביל זה גופה שמתדמה להם ליכא איסורא וע"כ דכיון דאין כוונתו אלא כדי להפטר מן האונס ליכא איסורא. ומיהו הרא"ש הסביר שם בפירושו באו"א. דהיינו משום דבבגדים שלובש אין נוטלין מכס ע"ש וא"כ י"ל דלהתדמות בל"ה אסור ע"ש. וכבר בארתי בסקפ"ב בראיות נכונות דמדאורייתא שרי ומדרבנן אסור ודוקא משום ש"מ שרי כאן. וא"כ היה נראה דהא דלא אסור מדאו' הוא כדברי הב"ח. אבל מ"מ כי דייקינן שפיר נראה מוכרח דברי הב"י. דבכאן לא שייך קולא זו שעושה לצורך. דזה שייך היכי דהצורך אינו בשביל כוונת עשי' כמוהם. אלא שצריך להתראות לשעה בזה. אבל כאן דגוף הכוונה הוא זה גופא לעשות כמוהם כדי שיתדמה להם ויהי' קרוב להם. אף שכוונתו משום צורך מצוה וכה"ג. מ"מ מאי שייך כאן קולא.

הרי ודאי דזה גופא הוא דאסרה תורה. אם לא שנאמר שנמסר לחכמים להתיר במקום שנראה להם. ובזה יתישב היטב גם מה שנדחק הב"י מהא דכ' הרמב"ם בפיה"מ דאינו לוקה ונדחק דחשיב לאו שבכללות. ובודאי דזה לא חשיב בכ"ד לאו שבכללות כיון דחד איסורא הוא. אבל לפי"ז א"ש בפשי' דהא גבי מלאכת חוה"מ דפי' ג"כ דמסרה תורה לחכמים קיי"ל דאפי' חומר דין תורה גמור ליכא התם וכ"ש דליכא מלקות ודוק:

סק"ו סעודה שעושין בלילה שלמחר מלין התינוק אין אסור וכ' הפ"ת דמיהו מצוה ודאי ליכא. וע' ד"מ דמפרש בב"ק הא דרב איקלע לבי ישוע הבן היינו סעודה זו. ולפי"ז ודאי הוה מצוה. דהא אמרינן בגה"נ דצ"ה דרב לא מתהני מסעודת הרשות ע"ש:

סימן קעט

ס"ג בהגה י"א דכל שאינו אומר הטעם כו' הקשו עליו ממה שהקשו התו' בב"מ כ"ז אהא דכיס וארנקי לא משיילי אינשי דמנחשי והקשו דאסור לנחש כו' ודלמא לא מפרשי הטעם ויש לישב בפשיטות משום דלפי"ז אכתי קשי' הא דרי"פ האומר גבי ר"ג דארעא קמייתא ולא מסמנא מלתא ע"ש והרי פירש הטעם וע"כ משום דכל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי ועיקר הדבר נראה דכ"ז בכלל אע"פ שאין נחש יש סימן דהיינו סימנא בעלמא דלא ליתרע מזלא משום פחדא וצ"ע:

ט"ז סק"ד משמע מכאן דאם פ"נ תלוי בעבירה כו' אינו מובן למה לי' המשמעות שבכאן בהדיא אמרינן בר"פ כל שעה בכל מתרפאין כו' ובגליון בשם הע"ל דאפי' בג' החמורות שרי בכה"ג ותמהני שיצאו דברים כאלו מפי גדול וגם נדפסו. והרי מפורש להיפוך דבהני ג' אין מתרפאין. ומש"כ מאסתר שנכנסה לאחשוורוש מרצונה. התם שאני דהוה הצלת כל ישראל כולם וכ"כ התו' בריש כתובות גבי יעל ע"ש. אבל משום פ"נ לחוד לא ניתנו לדחות כלל. והרי גבי רוצח הסברא דמאי חזית וא"כ אין שייך לחלק כלל וג"ע יליף מרוצח. וכ"ש עכו"ם דכתיב בכל נפשך ולא שייך כלל לומר שהוא לענין אונס. ואדרבה בכה"ג שאין האונס בשביל העבירה גופה מבואר ברמב"ם פ"ה מיסודי התורה דאם עבר חייב מיתה וע' סקנ"ז ס"ח הלוחש על המכה כו' איסורא מיהו איכא דאין מתרפאין בד"ת בתפל"מ הקשה מהא דחש בראשו יעסוק בתורה וחוץ מכבודו פשוט דהכא דוקא בדרך סגולה לרפואה הוא דאסור אבל עוסק בתורה ומצות שבזכות זה ירחם עליו הקב"ה פשוט דלא שייך לזה כלל והוה כנותן סלע לצדקה בשביל שיחי' בני דה"ז צדיק גמור בריש רה"ש ובכ"ד:

סי"ב ודווקא להגן כו' הנה נראה דעת הרא"ש בתשובה הובא באהע"ז סקט"ז דנכפה לא הוה ס"נ ע"ש. ולפי"ז צ"ע בשבת ס"א גבי קמיע ולא שנכפה אלא שלא יכפה כו' ומשמע לכאורה דכ"ש כשנכפה וכן פירש"י. ולפי"מ שמבואר כאן הא אדרבה בנכפה כבר. ה"ה אסור להתרפאות בקמיע של כתב. ומשמע שם בע"ב דלא שייך הכא לומר לצדדין. ואולי דיפרש באמת בפשט הברייי' דבנכפה כבר באמת אסור להתרפאות בהם לגמרי דאין מתרפאין בד"ת. אמנם בט"ז לעיל סוסף"ד הביא תשו' ר"י דנכפה הוה ס"נ ע"ש. ואפשר להשוות המחלוקת דבאינו קבוע זמן חשיב טפי כס"נ כמש"כ משום דיכול ליפול בבירות ובכ"מ סכנה ואין כאן מחלוקת. ויש לפרש בש"ס שם באינו קבוע זמן דהוא סכנה והכל מותר וא"ש בפשוטו:

ש"ך סקט"ו הנודרים לילך על בית הקברות קצת הי' נראה כדורש אל המתים. ולולי ד"ק פשוט דאין בזה בית מיחוש. וכדאמרינן בהדיא ברפ"ב דתענית למה יוצאין על הקברות כו' מתים יבקשו עלינו רחמים ע"ש. ובסוטה ל"ד גבי כלב הלך ונשתטח על קברי אבות אשותי בקשו עלי רחמים ע"ש: סט"ו אוחז עינים אסור במשנה העושה מעשה חייב האוחז את העינים פטור. ומשמע לפי שאין בו מעשה וכ"ה בטור. והב"י הביא דברי הרמב"ם שכ' מקודם דמעונן האוחז את העינים הי' לוקה. ואח"כ כ' דהאוחז את העינים היו מכין אותו מ"מ [ופי' בעצמו דמלקות גמורה ליכא שהוא לאו שניתן לאזהרת מב"ד]. וכ' הב"י דשי' דאע"ג דאינו עושה מעשה בהכישוף. מ"מ מה שאוחז את העינים בודאי הוא ע"י מעשה. ומשו"ה ודאי לוקה. אלא דמלקות שני שהי' ראוי להיות בו משום לאו השני שנאמר בזה בקרא דמכשף. זה פטרו הרמב"ם משום דניתן לאזהרת מב"ד. והלח"מ הקשה עליו דא"כ למה הי' להם לתקן ע"ז מרדות כיון דמכל מקום הי' בו מלקות דאורייי'. ובאמת משמעות המשנה דפטור לגמרי. ע"כ נראה לפי דרך הב"י באופן זה דבאמת הני תרי קראי הם תרי איסורין נפרדים תחילת הפעולה במה שעושה לאחוז את העינים. ואח"כ במה שמראה שעושה דבר תמהון. ועל העיקר האחיזה הוא לאו דמעונן שבפ"ע והי' בו מלקות. והמשנה מיירי לענין הכישוף שמראה אח"כ וכן הוא בהדיא שם דקאי על הכישוף שנראה כעושה כישוף ובאמת אינו אלא אחיזת עינים. וזה הוא הלאו השני שכתוב בענינא דמכשף. וע"ז אמרה המתני' דפטור. והרמב"ם כתב בזה דהיו מכין אותו מיהו מ"מ. והיינו על מה שבסוף הוא מראה תמהון והוא לבד המעשה הראשונה שאחז בו את העינים שעבר כבר ע"ז את הלאו הראשון. ואפשר דגם אח"כ יש בו איזה עשיי' אלא שהמעשה תמהון ממש שנראה שעושה. זה ממש אינו כלל. אבל שום מעשה ודאי איכא ומשו"ה הוצרך לומר דטעם הפטור משום דניתן לאזהרת מיתת ב"ד. ומ"מ לולי

שאיני כדאי משמעות המשנה יותר פשוט כדברי הטור דאין בו מעשה. ומש"כ הב"י דודאי הוה ע"י מעשה. נראה דהפעולות שהם הכנה להעשי' הני לא חשיבי מעשה. אלא גמר האחיזת עינים וזה לא הוה מעשה. וראי' מדס"ו שם גבי בעל אוב דאמרינן בהדיא דליכא מעשה אלא הקשת זרועותיו ע"ש. אף דכ' הרמב"ם בהדיא בבעל אוב דמקטיר קטורת ידוע ואוחז בד הדס וכה"ג. וע"כ דכ"ז לא חשיבא לענין המעשה אלא בגמר הדבר ודוק:

סט"ז מעשה שדים אסור ויש מי שמתיר ברש"י סו"פ ד"מ גבי ינאי דכ' דל"ג ר"י דלאו אינש מעליא הוה דעשה כשפים. משמע דס"ל דהכל בכלל כישוף ואסור. דאי ל"ה דילמא הוה מעשה שדים. ודוחק לומר דפשי' לי' דהוה כשפים משום דמבואר שם דחבריתה פשרה לה ומשמע במים. ונאמר דדווקא כשפים נמחים במים. ולא מעשה שדים. דלא משמע התם הכי דאמר גבי אלכסנדריא של מצרים מי איכא דזבין הכא ולא בדק במיא. ובודאי דהוו בקיאי המצרים גם במעשה שדים כדאמרינן שם בלטיהם מעשה שדים ומשמע דגם מעשה שדים נבדקין במים וצ"ע:

סימן קפ

ש"ך סק"א והוה"ד כותב בצבע ואח"כ שורט. ובאמת אדרבה זה מפורש בלשון המשנה שיכתוב ויקעקע ע"ש. והנה התו' בגיטין (ד"כ) גבי בעיא דרב"ח דהיו מוחזקין בעבד שהוא שלו ויוצא מתחת ידה וגט כתוב עליו דמוקי בכ"ק כ' דמדאוריי' ליכא איסורא עד שיכתוב ויקעקע כו' ולכאורה אין דבריהם מובנים דהא התם נמי ע"כ קאי בכותב ומקעקע:

דאי ל"ה ודאי קעקע בבשר לבד אע"ג דמבואר שם באותו הדף דחקיקה הוה כתיבה מ"מ ודאי הוה נמי אינו מתקיים כדקיי"ל בכ"ד דבשר מעלה ארוכה. ואפשר דמ"מ בגט אף שאינו עושה כתיבה בדיו אלא בכל ענין שעושה שמתקיים החקיקה. כיון דחקיקה כתיבה הוא שפיר מהני. אבל הכא לענין האיסור אע"ג דחקיקה גופה שכתיבה הוא מ"מ משמעות המשנה דבעי כתיבה גמורה לבד הקעקוע. ואפ"ל דנ"ל מדלא כתיב קרא לא תכתבו קעקע בכם. וכתיב כתובת קעקע בעי דווקא תרווייי כתיבה וקעקע ונכון. ומ"מ צ"ע לומר שם דקאי בעביד אפי' איסורא דרבנן דהא מסיק דמתני' נמי בפ"ק והא מתני' תני על הכל כותבין לכתחילה. ע"כ נראה דלר"א דסבר בר"פ שני נזירים דמקיף את הקטן פטור דמקיש מקיף לניקף דלא תקיפו הרי כאן שנים. וה"נ דכותב בבשר חבירו חייב והיינו ע"כ משום דלא. תתנו הרי כאן שנים. ה"נ ודאי מקשינן כותב לנכתב וכותב

על קטן פטור. וא"כ י"ל דקאי סוגיא הכא לר"א דהא שמואל שם נמי סבר כר"א. ומבואר שם דלר"א שרי לכתחילה להקיף לקטן. דהא מקשה שם לר"ה דידך מאן מקיף להו משמע דלדידי' ניחא. וא"כ י"ל דאיירי הכא בעבד קטן. ובזה יתיישב גם קושי' התו' שם שהקשו דפשיט שם מדר"ל דהגודרות אין להם חזקה ולייתי ממתני' דעבדים אין להם חזקה פחות מג"ש. ולפ"מ דכתבו שם דר"ל גופיה קאתי לאשמועינן דאפי' גודרות דאין להם דעת ע"ש וא"כ י"ל דה"נ דאיירי בעבד קטן לא הוה שמעינן ממתני' דדמי לגודרות ומשו"ה איצטריך לאתויי דר"ל ודוק:

ס"ד הרושם על עבדו שלא יברח פטור לכאורה פשוט דגוף האיסור ודאי איכא גם בעבד דקיי"ל דעבד חייב בכל מצות בשהאשה חייבת ואשה ודאי חייבת בזה דלא מפיק בקידושין אלא כל תקיף כו'. וכן מוכח בהדיא דברי התו' שהבאנו בסמוך. וא"כ ע"כ דעיקר הפטור בזה משום דאינו אסור אלא כשעושה בשביל חוקותיהם אבל כשעשה לצורך לא אסרה תורה. ובזה מיושב דברי הט"ז בסי' הסמוך דכ' על הטור שהשיג על הרמב"ם בלאו דהקפה דהרמב"ם כ' שהוא משום חוקותיהם והשיג עליו הטור דלא מצינו זה וכ' הט"ז דכוונת הטור דאי משום חוקותיהם הי' היתר לפעמים כמו משום שלום מלכות כמבואר בסקע"ח. ולכאורה הוא תמוה דלא הותר משום ש"מ אלא בדבר שאינו מפורש ונמסר לחכמים כמש"כ שם בעצמו בשם הב"י אבל ודאי מה שאסרה תורה בפירוש כגון מעונן ומנחש ולא תתגודדו וכ"ק וכה"ג בודאי לא שרי משום ש"מ ולא ניתן להאמר כלל. וה"נ אף לאו דהקפה אפי' הוה משום חוקותיהם לא הוה שרינן בזה. אלא דל"ד נקט הט"ז כה"ג. וכוונתו כגון שאינו עושה לשם חוקותיהם אלא לצורך מה דשרי הכא בכ"ק ובהקפה ודאי דגם זה אסור. ומיהו עדיין צ"ע דע"כ לא הי' אפשר להעלות על הדעת להתיר בהקפה לצורך דהא איצטריך גבי הקפת מצורע להתיר לאו דהקפה הרי דאפי' עושה לצורך מצוה הוה אסור וצע"ג ס"ט קרחה כו' ושיעורו כגריס וי"א שתי שערות. הנה הרא"ש כ' דדעת הרי"ף שכ' בכגריס לפסוק כר"י דקיי"ל כוותי' לגבי' דר"ה בכ"ד. והוא כ' דיש לפסוק כסתם בריי' בש"ש ע"ש. ולכאו' נראה דהרי"ף סמך עצמו על הירושלמי שהביא בקדושין פקדין לנשיכן כדקיימין על מיתא לא יהויין תלשן בשעריהן דלא ליתי לידי קרחה כו' ואי חייב בש"ש פשי' דתולש בשערו הוה איסור קרחה גמורה דאורייתא. דפשיטא דזה הוה פסיק רישא שיקרחו ש"ש. דבודאי זה עדיף מהני דשבת ד"נ ע"ש. ולא שייך דלא ליתי דהרי זה גופה הוא איסור דאוריי' ושי' הפו' דפ"ר הוה אפי' לחיוב. אלא ע"כ דבעי דווקא כגריס. ומשו"ה לא הוה אלא גזירה דרבנן ומיהו יש לדחות דאפשר דלא שייך הכא פ"ר כיון דלא אסרה תורה אלא

במיכוין לקרוח על המת והקריחה משום עצמה אינה אסור כלל. וא"כ כיון דזה אינו מיכוין לקריחה. א"כ לא שייך איסורא משום פ"ר כיון דלא מיכוין דל"ג מאינו מיכוין על המת. ותדע דאי ל"ה הא חצי שיעור אסור מ"ה וא"כ אפי' נאמר כשי' זו דהשיעור לחיוב הוה כגריס. מ"מ הא גם קריחה כ"ש ודאי אסור מן התורה כדין חצי שיעור ואכתי הוה פ"ר לאיסור תורה וע"כ כמש"כ וצ"ע ס"י קרח קרחה אחת על ה' מתים אינו חייב אלא אחת כ"כ הרא"ש. אבל החינוך כ' דחייב על כל אחד כמו בשריטה. וכ"ה בתוספתא הביאה הגר"א ובאמת לפמש"כ הב"ח דדרשא דר"י לחייב על כל אחד גבי שריטה אינו מלנפש דהוא אתי לכדדריש ת"ק אלא דדריש מלמת דכתיב גבי גדידה. א"כ הא האי למת קאי גם אקרחה. ומש"כ הרא"ש דלא תני לה במתני'. הנה במשנה לא תני גבי קרחה גם למת. ואפשר דסמך אשריטה ע"ש. אלא דקשה לפ"ד. דע"כ אנו צריכין לומר דלנפש הוא היתור דהא למת איצטריך בשביל קרחה. ואולי דס"ל דבל"ה הוה ידעינן גם גבי קרחה מהקישא דגדידה דכתיבו בחד קרא. ויש קצת משמעות לזה בקדושין בסוגיא דאב"י ע"ש וכן מקשינן התם בל תקיף וב"ת וא"כ גם בפשוט י"ל דלענין הא דחייב על כל מת גופא ילפינן קרחה מגדידה בהיקש. אבל יקשה דא"כ דילפי מהדדי בהיקש. א"כ למה איצטריך קרא לחייב על כל קרחה בקורח חמשה קרחות על מת אחד ולא ילפי גם הא מהיקש דגדידה וצע"ג:

סימן קפא

ס"ג אינו חייב אלא בתער ויש אוסרים במספרים כו' זה שי' התוס' בריש שבועות ובנזיר והוכחתם מסוגיא דנזיר דאמרינן בהדיא דלרבנן לא ילפינן תער במצורע מראשו ומשמע דהיינו לפי דהקפת הראש הוה אפי' בלא תער ע"ש. וע' שם במפרש סוף ע"א שכ' שם סוד"ה ר"א דלרבנן א"א למילף תער מראשו. דמוקמי לה בנזיר וסברי דבנזיר חייב בכל המעבירים ע"ש. ונראה שכן הי' גרסתו בגמרא. ואפשר דמפרש כן גם לגירסא דידן. והיינו כדאמרינן שם בדנ"ח דמאן דסבר הקפת כל הראש שמה הקפה אוקי לה לראשו להקפת כל הראש. ולמ"ד לא שמה הקפה מוקי לה בנזיר ע"ש בתוס'. וה"נ ה"ק דמשמע חדא מתרתי או לנזיר או להקפת כל הראש. [ומה דקאמר תרתי פירושו חדא מתרתי] ואי להקפה ודאי הוה מוכח דמצורע בתער דבהקפת הראש הוה נמי ודאי דווקא תער. אבל הא י"ל דקאי לעשה דוחה ל"ת פי' לנזיר. ובנזיר ס"ל דאפי' בכל המעבירין ומשו"ה קאמר דתער במצורע לא ידעינן. ואין מכאן שום הוכחה דהקפת הראש אפי' במספרים. ולפום רהיטא ודאי משמע דהוה דווקא בתער כיון דמקשינן להו לא תקיף ולא תשחית

לענין נשים ה"נ לענין תער. וכעין זה בסוף פרק קמא דקידושין גבי השמטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים. ה"נ במקום שאתה משמט כו' וכ"ה פשטות הסוגיא שם בדנ"ח ע"ש היטיב ס"ה בהגה וקטן מותר להיות ניקף מן העכום"ז הנה זה ודאי דאסור לאביו לאמר לעכום"ז להקיפו דקיי"ל דאמירה לעכום"ז אסור בכל האיסורים וכיון דקיי"ל כר"ה דהמקיף את הקטן חייב ה"נ אסור לומר לעכום"ז אלא דהכוונה דאין חיוב על אביו להפרישו מזה דבכל האיסורין קיי"ל דאביו ודאי חייב להפרישו לכו"ע כמבואר באו"ח סשמ"ג אבל באיסור דהקפה לא מיחייב דלא רמי מצות חינוך בקטן לענין איסור זה דהקפה וכמבואר בהדיא בסוגיא דלר"א דשרי מן התורה להקיף לקטן. ליכא בזה איסורא כלל אפי' לכתחילה. והא דליכא בזה דין חינוך כמו בכל האיסורים. נראה עפ"מ דמסקינן בריש חגיגה גבי קטן סומא דפטור מן הראי' אפי' שיכול להתרפאות מ"מ כיון דאי הוה גדול לא הוה חייב מדאורייי' גם מדרבנן ליכא עליו חיוב חינוך ע"ש. ונראה דה"נ כיון דקיי"ל בחו"מ סל"ה וכן בריש הלכות חליצה דנתמלא זקנו ודאי הוה גדול א"כ קטן ודאי אפי' אי הוה מצווה בכל המצות מ"מ לא שייך גבי' לא תשחית בפאת זקן ונראה דה"נ ליכא גבי' גם לא תקיף בפאת הראש. וכמו גבי נשים. ואע"ג דאפשר לחלק דקטן דאתי לכלל ל"ת דזקן ליכא לאקשויי. נראה דאין לחלק בזה. (ויתיישב לפי"ז היטיב קושי' התוס' בנזיר דמ"א דלרבנן לפי המסקנא מנ"ל דעשה דמצורע דוחה גם בנזיר דאיכא תרי לאוין ועשה לאו ועשה דנזיר ולאו דהקפה. די"ל דכיון דכבר' דוחה ל"ת דזקן. א"כ לאו דלא תקיף בראש ממילא כבר ליכא דכל דליכא ל"ת דזקן ליכא ל"ת דראש. וא"כ שפיר ליכא אלא איסור דנזיר וליכא תרי לאוין ע"ש]. וא"כ כיון דגוף איסור הקפה ליכא גבי' דקטן ואפי' הוה מצווה בכל המצות כגדול. לא הוה גבי' איסור זה דהקפה מדאורייי' א"כ גם חינוך דרבנן ליכא כלל והוא נכון. וזה נראה ג"כ בכוונת הר"ן בנדרים דל"ו גבי שה לבית אבות לאו דאורייי' דכ' דאע"ג דאסור להאכיל הפסח שלא למנויו הנ"מ גדולים דראוים להמנות אבל קטנים דאינן ראוין להמנות לית לן בה. ולכאורה אין דבריו מובנין דלמ"ל הא דלא אסרה תורה בקטנים דבל"ה ודאי ליכא איסורא על קטנים. ומצאתי ברש"ל בפסחים בר"פ האשה כ' דבדבריו מיושב קושי' התו' שם שהקשו דאי דאורייתא אין נימנין. א"כ מאכיל לי' לקטן איסור דאורייי' לכתחילה ע"ש. אבל אין דבריו מבוארין שם. וברור דכיון למש"כ דכיון דאפי' אי הוה גדול שנצטווה במצות. מ"מ לפי מה שהוא עתה שאינו ראוי להמנות ליכא עליו איסור שלא למנויו. וכיון דאפי' בגדול ליכא איסורא דאו' גבי קטן ליכא דין חינוך כנ"ל ודוק:

ס"ז עבדים חייבים בהקפת הראש לכאורה צ"ע לפי"ז בב"ק פ"ח דבעי למילף ק"ו דעבד פסול לעדות מאשה ופריך מה לאשה שכן אינה במילה וע"ש בתו' דדקדקו דלא שייך מילה באשה ולמה לא פריך בפשי' מהקפת הראש דנשים מותרות. וגם לא הוה מצי למדחי בזה קטן יוכיח כדדחי במילה. שוב ראיתי שכבר נתעורר בזה קצת הגרע"א בחידושיו למשניות סופ"ק דקדושין ע"ש: ונראה דבאמת הא תליא אי אמרינן דון מינה ומינה או אוקי באתרה. דבאמת למ"ד מינה ומינה א"כ כיון דחיוב מצות בעבד ילפינן מג"ש דלה לה מאשה. א"כ כיון דנשים מותרות בהקפה ה"נ עבדים. אבל למ"ד אוקי באתרה א"כ י"ל בפשי' דכיון דהא דנשים פטורות מלאו דהקפה משום דליתניהו בהשחתת זקן דזקן לא שייכא בנשים [ואפי' להך לישנא דסופ"ק דקידושין דהוא מקרא. מ"מ השתא דכתיב קרא ודאי אמרינן דהיינו דווקא בנשים לפי דלית להו זקן] אבל בעבדים דיש להם זקן כאיש אוקי באתרה וחייבים וע"ש בתוס'. וא"כ י"ל דהתם לא מצי פריך מהקפה דהא קאי אליבא דרבנן דר"י דמסתמא הוא ר"מ ומוכח ר"פ שבועת העדות דר"מ ודאי סבר דון מינה ומינה. ולדידי' ודאי גם עבד פטור מהקפה וליכא פרכא. אבל לדידן לדינא קיי"ל דאוקי באתרה כמבואר בהדיא ביבמות דע"ח גבי ממזרת לאחר עשרה דורות ה"נ קיי"ל דעבדים חייבין בהקפה ודוק:

סימן קפב

ס"א המעביר שער בית השחי וביה"ע כו' הב"י כ' דדעת הרמב"ם והרי"ף והרא"ש דהוא מדרבנן והנה מש"כ דדעת הרא"ש דהוא דרבנן לא ידעתי מנלי' דהרא"ש לא הביא כלל לישנא דר"י ובפרק מצות חליצה כ' בהדיא אהא דולא עשה רגליו דמפיבושת דהוה במספרים כעין תער דזה הוה גזירה דרבנן. ועדיין לא גזרו בימיו ע"ש. מוכח בהדיא דהא בתער ודאי הוה דאורייי'. וכן מוכח בהדיא בדברי התוס' דס"ל דהוא דאורייי' דכ' ביבמות דמ"ח להביא ראי' למש"כ הגאונים דבמגלח כל גופו מותר להעביר גם שער בית השחי וביה"ע דלא הוה תיקון אשה לנוי אלא אדרבה ניוול. וה"ר מדלא מצינו בשום דוכתא דגילוח מצורע דוחה לאו דלא ילבש גבר. ול"מ אלא לאו דהקפה. הרי בהדיא דס"ל דהוא לאו דאורייתא ועוד יתבאר דבריהם בסמוך. וגם הב"י הביא בעצמו דברי הסמ"ג דכתב בהדיא דהוא דאורייי'. וע' מש"כ בסמוך בשיטת הרמב"ם וצ"ע:

שם אפי' במספרים כעין תער כו' הנה לפי גירסא דידן ס"ל לרב דמספרים כעין תער שרי. ומ"מ י"ל דנכון פסק זה עפ"י דברי התו' שם דכ' אהא דהקשו אהא דפריך הש"ס אר"י דאמר התם דהמעביר שער ביה"ש ובה"ע לוקה מברייי' דתני' דהוא מדברי סופרים.

והקשו דלימא דסבר כאידך בריי' (דאייתי אדרב) דלוקה ותי' שם דר"י אף במספרים אוסר דמשמע דפליג ארב וצריך להגי' שם אחר תיבת אהדדי. א"נ ר"י] ופשוט דכוונתם דהאי סוגיא סברה דבריי' ל"ק אהדדי. דהכא במספרים ומשו"ה אינו אלא מדרבנן. וקמייתא דלוקה בתער. אבל אר"י דס"ל דאף במספרים לוקה קשיא והש"ס מסיק מאי לוקה מדרבנן. וא"כ לפי"ז לר"י מדרבנן מיהו ודאי אסור אפי' במספרים ופליג ארב. והא רב ור"י קיי"ל כר"י. ומיהו קצת קשה לפי פירוש זה. דלס"ד הוה במספרים ג"כ דאוריי'. דא"כ תיקשה הא דמפיבושת וכמש"כ בשם הרא"ש והתו' הנ"ל בסמוך. ואפי' נדחוק בזה דאין ה"נ דהוה מצי למפרך ג"כ מהא דמפיבושת. אבל הא באיכא דאמרי דמסיק באמת דהוה דאוריי' ודאי א"א לומר דקאי במספרים דא"כ נשאר בקושי' מהא דמפיבושת וא"כ ע"כ לא קאי ר"י אמספרים דרב. ואולם לפי שי' הפו' בסמוך דמקום שמעבירין אותו גם האנשים ליכא איסורא ושי' הר"ן דגם לכתחילה שרי א"ש וצ"ע. שם במד"א במקום שאין מעבירין אותו אלא נשים כו' הנה מדברי התו' יבמות שהבאתי בסמוך דדקדקו דלא מצינו דמצורע דוחה לאו דלא ילבש גבר. משמע בהדיא דס"ל דלא משכחת היתרא בשום ענין. דאי ל"ה לק"מ. וגם הרא"ש והתו' שנדחקו ממפיבושת משמע ג"כ דפשי' להו דליכא בזה היתר בשום מקום. ואפשר דבאמת מקור דברי הרמב"ם שהתיר במקום שנהגו הוא מהא דמפיבושת דלא ניחא לי' תי' הרא"ש. ונראה לומר דהא מילתא תלי במחלוקת הפוסקים אי פסקינן כלישנא דר"י דהוה דאוריי' או כלישנא דלוקה מדרבנן. דכבר כ' בסקע"ח דבר מוכרח דמילתא דתלוי לפי מה שנמסר לחכמים ליכא בזה מלקות מדאוריי' וכ"ש מילתא דתלוי לפי המקום ודאי לא שייך בי' מלקות. וא"כ י"ל דהני לישני בש"ס בהא פליגי אי הוה איסור גמור בכ"ד והוה דאוריי'. או תלוי לפי המקום ולא הוה אלא דרבנן. וא"כ הרמב"ם לשי' דפסק כלישנא דרבנן ומשו"ה לא אסר אלא במקום שאין מעבירין אלא הנשים. והתו' והרא"ש לשי' דס"ל כלישנא דהוא דאוריי' ומשו"ה ס"ל לאסור לעולם וזה נכון. ובזה יתיישב גם מה שנדחק הב"י לחלק מהא דלא יעדה האיש עדי אשה. דפסק כרמב"ם שלוקה ע"ש. ובזה י"ל דדווקא בהא דהעברת שער הוא דפליגי לפי שיש מקומות שנהגו בו גם האנשים. ומשו"ה ס"ל לל"ק דליכא בזה מלקות תורה. ופסק כן הרמב"ם. אבל בעדי אשה ודאי כו"ע מודו דהוה דאורייתא. ודוק:

ס"ב מי שמגלח כל שער שבו מותר לגלח גם של ביה"ש עב"י דהיינו אפי' בלא חולי אלא לרפואה בעלמא דבמקום חולי מותר אפי' של ביה"ש לבד כמבואר בס"ד. ודבריו מוכרחים דכבר בארתי בסק"פ גבי כ"ק דרושם על העבד שלא יברח פטור דהטעם דלא אסרה תורה אלא כשעושה משום חוקותיהם אבל לצורך פטור וליכא בזה איסור

דאורייתא וה"נ ודאי לא אסור אלא כשרוצה להתקשט כאשה. אבל לצורך לא אסור מן התורה כלל ודברי התוס' שהבאנו בסמוך דדקדקו אהקפת מצורע כל שערו דלמה לא אמרו דדוחה גם לאו דלא ילבש גבר כו' באמת תמנה מאוד דבהדיא מוכח בתוספתא הנ"ל דע"כ דאיסור דאורייתא ליכא בזה כיון דעושה לצורך. ואין לך צורך גדול ממ"ע דאור'] ומיהו מדרבנן ודאי אסור אפי' לצורך כמבואר שם דפטור אבל אסור וכבר באר שם הגר"א דגם במכה לא התירו אלא כשמכתו מוכחת עליו אבל בל"ה אסור מדרבנן דנראה כעובר. וכן בסקע"ח לא התירו חוקותיהם אלא לצורך שלום מלכות אבל לצורך אחר לא והיינו מדרבנן משום גזירה כמש"כ. וה"נ כאן במקום שאין הוכחה אסור מדרבנן. ומשו"ה במגלח כל שערו דהוה הוכחה דאינו אלא ניוול כמש"כ הגאונים שרי אפי' לרפואה בעלמא אבל בשער ביה"ש לחוד דליכא הוכחה הוה איסור דרבנן ולא שרי אלא במקום חולי דלא גזרו איסור דרבנן במקום חולי אפי' אין בו סכנה. וכן מורין דברי הרשב"א ע"ש. ובזה מיושב דברי הר"ן פרק א"מ דהקשה אהא דמסתפר מן העכו"ם רואה במראה. דהא מבואר בתוספתא דדוקא לבית ר"ג התירו לראות במראה משום שקרובים למלכות והקשו עליו בגליון דהא לצורך שרי כמש"כ התוס' שם. ולפ"ד הוא מיושב בפשי' דעיקר הדין דאיסור תורה ודאי ליכא בלצורך. ומדרבנן בעי דוקא הוכחה. והנה ברושם על העבד לא חשיב הוכחה ופטור אבל אסור. וכן במסתפר מן העכו"ם לכאורה יש לדמות ג"כ לרושם על העבד דאסור מדרבנן. והנה לשון התוספתא הובא בתוס' המסתפר מן העכו"ם רואה במראה מן הכותי אינו רואה של בית ר"ג התירו לראות במראה והתוס' כ' לפרש דקאי אסיפא דאינו רואה דבבית ר"ג התירו. ומשמע אבל ברישא שרי מן הדין לכו"ע. וע"כ צריך לחלק בהא מהא דרושם על העבד הנ"ל דהכא הוה הוכחה טפי. אבל הר"ן משמע שמפרש זה ארישא גופה דלבית ר"ג הוא דהתירו זה אבל לכ"א אסור והיינו דס"ל דזה לא הוה הוכחה כרושם הנ"ל. והקשה דבשמעתין משמע דלכו"ע שרי (וע"ש מה שתי'). ומ"מ לענין חולי עינים ודאי גם להר"ן זה הוה הוכחה טובה ושרי ואין כאן מחלוקת ודוק ש"ך סק"ח טומטום ואנדרוגינוס לא יגלחו ראשם כאיש. לפי הפשוט כוונתו דאסורים בהקפת הפיאות הראש והזקן כאיש אבל זה כבר מפורש בסקפ"א ס"ח במחבר. והנראה דכוונתו למש"כ בס"ה דאשה אסורה לגלח כאיש. והוה"ד ודאי דאיש אסור לגלח כאשה אפי' בדבר אחר חוץ מאיסור הקפה. וכ' דטו"א לא יגלחו כאשה אלא כאיש וקרוב להגיה ולא יגלחו כאשה כתחילת הלשון ולא יתעטף כאשה ע"ש וכ"ה לשון המשנה בפ"ד דביכורים ומתעטף ומסתפר כאנשים

[ובסיפא שם אינו עובר בבל תקיף כו' הכוונה אינו לוקה ואפשר להגיה באמת אינו לוקה] ע"ש:

סימן קפג

ס"א בין באונס לשון הרמב"ם שראתה חי' ועוף כו' וחמדה וראתה דם. והנה הר"ן בחידושיו סופ"ב הקשה אהא דאמר התם האי דם חימוד הוא דמאי נ"מ הא דם חימוד ג"כ טמא כדמוכח מהא דתבעוה להנשא ונתפייסה צריכה ז"נ דמחמדא. ונדחק מאוד דדם חימוד גופיה באמת הוא טהור אלא דדרך החימוד להביא דם נדות ג"כ. והוא דוחק גדול דלכאורה משמעות הש"ס שם דדרך החימוד להביא דם נדות ולא דאיכא דם אחר. ולפי שי' הפו' גבי תבעוה להנשא דאי"צ הפסק טהרה. לפי דדם החימוד הוא מועט ע"ש. א"כ י"ל דה"נ אמר הכא דדם חימוד הוא ואי"צ הפסק טהרה. ולדברי הרמב"ם אלו דקרי לה מחמת אונס א"ש בפשי' דכל שהוא מחמת אונס אין קובע וסת כמבואר לקמן סי' קפ"ט ולענין זה אמר דדם חימוד הוא ודוק:

שם משתרגיש שיעקר ממקומו ויצא טמאה אע"פ שלא יצא לחוץ הנה לשון הטור משיצא לבית החיצון אע"פ של"י לחוץ. וכ"ה לשון המשנה כל הנשים מטמאים בביה"ח והמחבר השמיט לשון משיצא לביה"ח. ונראה דבכוונה שינה לשון הטור. דבב"י סקצ"ו כ' בשי' הרמב"ם דתיכף בכלות המקור הוה ביה"ח וא"כ אין שום מקום מבדיל ביניהם אלא דתיכף כשיצא מן המקור כבר הוא טמא ואי"צ לכתוב יותר. אבל שי' הטור שם דדוקא עד מקום שהשמש דש הוה ביה"ח. ומקמא הכי אכתי אינה נטמאת וא"כ ביציאת הדם מן המקור עדיין אינה נטמאת עד שיגיע למקום שהשמש דש שהוא ביה"ח כמבואר שם בב"י. ומשו"ה הוצרך לכתוב משיצא לבית החיצון. והל"ח פ"ב ס"ה השיג על הב"י מהא דבלידה אמרי' בדמ"ב דהא דמטמא בפנים כבחוץ היינו חוץ לפרוזדור. ולא ידעתי למה לא הביא דברי התו' שם דכ' בזה שני' שי' אי דם נדה הוה כלידה. והשיטה השניה ס"ל דלידה שאני ובנדה מטמא בפרוזדור ע"ש. וכ"ה משמעות הפו' כשי' זו דבנדה ודאי טמא בפרוזדור. ומיהו משמעות כל הפו' דמקודם שהשמש דש אינו חשיב עדיין כיצא דלא כהב"י. ומיהו לענין דינא הנה להתירה בתשמיש קודם שיצא ודאי לא שייך דל"ג משעת וסתה. וכן לענין דינא דידן דקיי"ל דבנות ישראל החמירו על עצמן לישב ז"נ אפי' על טיפת דם כחרדל. הנה לחשוב דתיכף כשיצא מהמקור כבר כלה יום הראיה. ואם הוא קודם הלילה לחשוב יום שלאחריה לנקי. ודאי ג"כ אין נ"מ בזה דהא בעי הפסק טהרה בבדיקה יפה דוקא. ולא סמכינן אהרגשה. וא"כ ע"כ אין לחשוב אלא מסוף היציאה.

אלא דיש נ"מ לענין הא דקיי"ל לקמן סקצ"ו דצריכה להמתין חמשה ימים מראייתה ואינה סופרתם לנקיים. משום חשש תשמיש ופליטה. א"כ בזה ודאי דנכון כמש"כ הב"י דה"ז ודאי דתיכף שהרגישה עקירת הדם מהמקור הא ודאי אסורה לבעלה כנ"ל:

וא"כ בודאי יכולה למנות החמשה ימים מאותו זמן דעקירת הדם דתו ליכא חשש פליטה ודוק:

שם ואפי' לא ראתה אלא טיפת דם כחרדל. התוס' במגילה כ"ח כ' ע"ז ואע"פ דאמרינן בפרק יו"ד אפי' כעין החרדל שמא התם לענין נדה דאו' ולא לז' נקיים. בפשוט היה נראה באור דבריהם לומר דחסר בלשונם (בט"ס) מסקנא דמתני' דקתני ואפי' בפחות מכן. וקושי' דהא התם אמרינן אפי' בפחות מכחרדל ולפי"ז כוונתם בתי' דלז"נ דוקא כחרדל ולא בפחות. אמנם זה דחוק. ובודאי קשה לחלק בין כחרדל לפחות. וגם לא משמע כן משמעות כל הפו'. ע"כ נראה לפרש דכוונתם דלמה הוצרך ר"ז לפרש הא דאפי' כחרדל. כיון דוה הוא מדין המשנה מדאורייתא. ותי' דהוצרך לאשמעינן דאפי' לענין ז"נ הוה דינא הכי. ונראה דבאמת יש מקום לטעות בזה. דהר"ן בה"נ כ' תחי' לפרש הטעם של חומרא זו. משום דזימנין תראה יום אחד וביום השני תראה בסופו ביה"ש ויהי' ראיה מרובה שיש בה מן היום ומן הלילה והוה ג' ימים. ואח"כ דחה זה דא"כ אין לנו להחמיר בפחות משתי ראיות. ומסיק משום חשש איחלופי ברואית בשביעי לנקיים דודאי סותרת אפי' בטפה אחת. והנה באמת יש לתרץ קושייתו על טעם הראשון די"ל דכיון דע"כ הוצרכו להחמיר בשתי ראיות שהוא ג"כ אינו מן הדין שוב החמירו גם באחת כיון דאין טעם מן הדין לחלק ביניהם. והנה אם היינו אומרין כטעם הראשון. בודאי היה מקום לדון דדוקא בראיה מרובה דיש חשש טעות. אבל בטפה כחרדל דלא שייך למגזר אי"צ ז"נ. ומשו"ה הוצרך לאשמועינן ר"ז דאפי' כחרדל. והיינו משום דהטעם כמסקנת הר"ן משום גזירה דסותרת ואין לחלק בין מרובה ובין מועט ודוק:

שם ואין חילוק בין פנויה לנשואה הגר"א הראה מקור ע"ז מרי"פ א"נ ועל הנדה אע"פ שהן בהכרת והתם לענין קנס ע"כ איירי בפנויה ועדיין יש מקום לחלוק די"ל דתלוי בקידושין שתיכף שנתקדשה אפי' באירוסין חל עליה איסור נדה. ואח"כ כשנתגרשה תו לא פקע ודאי. וא"כ מתניתין דהתם הא תני אשת אחיו ומוקי לה בירושלמי הביאו התוס' דהיינו בנתארסה ונתגרשה. וא"כ י"ל דה"נ נדה היינו בכה"ג אבל פנויה גמורה ליכא איסור נדה. אמנם גם ע"ז יש סוגיא מפורשת ביבמות סו"פ ד"א דפריך התם אהא דשנים שהוחלפו נשיהם כו' אם היו אחים משום א"א ואם אחיות משום אחות אשה כו' ופריך התם בשלמא כולהו משכחת לה איסור ב"א. אלא נדה המ"ל. ואי נימא דאיסור

נדה ליכא קודם קידושין. ובשעת קידושין הוא דחל. א"כ נדה לעולם הוה ב"א עם איסורי קידושין. וע"כ דגם בפנויה יש איסור נדות וזה ראיה ברורה:

סימן קפד

ס"ב פורש ממנה כל אותו היום ובב"י הביא דברי האו"ז שכ' דפורש כ"ד שעות. ותמה עליו דהוא היפוך הש"ס ויש מקום קצת ליישב דבריו. דס"ל דכיון דס"ד מעיקרא עונה אחריתי. אלא דפריך מהא דא"ר הלכה כר"י. וא"כ י"ל דבמסקנא דפריך ותרתי למ"ל ומשני דצריכי דהא לטהרות והא לבעלה י"ל דא"כ באמת הדר נקטינן דלבעלה הוה עונה אחריתי ולשון הש"ס דאמר דאי מהתם הו"א עונה אחריתי קמ"ל אותה עונה. היינו דהו"א דגם לטהרות הוה עונה אחריתי קמ"ל דלטהרות אותה עונה ע"ש. ומ"מ הוא דחוק בלשון הש"ס וצ"ע:

ט"ז סק"ג ול"נ להחמיר בחו"נ כו' וכ"ש שיש לו חשק טפי כשהולך לדרך פי' דבריו נראה דבהולך לדרך. כמו דהאשה משתוקקת מסתמא גם האיש. ויש לגזור יותר לאסור. ועוד י"ל דבהולך לדרך דיש מקילין באמת גם בתשמיש. ודאי יש לגזור יותר דילמא אתי לאקולי. ובח"ד כ' להגי' לשון הט"ז כיון שמותר כשהולך בדרך ומפרש דכ"ש קאי אהא שהזכיר מקודם בשם הרא"ש שיש להחמיר באבילות וכ"ש הכא דאיכא קולא לפעמים כשהולך לדרך שיש מקילין בזה. ומשו"ה צריך להחמיר בזה כאן לעולם. וסברתו לדמות למה שאמרו שם בש"ס כתובות דהחמירו שם באבילות טפי משום דהקילו להכניס את המת לחדר. וז"א דשם לא החמירו אלא באותה אבילות שהקילו בה כדאיתא שם בהדיא בש"ס מי קמדמית אבילות דהכא לדעלמא אבילות דהכא אקילו ביה רבנן ע"ש:

ס"ו אי"צ לפרוש אלא עונה הראשונה בט"ז הביא לחלק מהא דס"ה דצריך לפרוש המשכת הראיה דהתם זמן מועט אלא שנתקשה מנ"ל זה וכן נתקשה בזה במע"מ סו"פ האשה, ול"י מה ראו ע"ז כיון דשני הדינין הם מוכרחים מהש"ס הא דס"ה מר"י דמיקל ואפ"ה חייש לזמן וסת. והך דהכא מסופ"ק דאיתא דנדה אי"צ בדיקה וע"כ צריך לחלק כן. ובאמת יש סברא גדולה בזה דוסת הרגיל לרוב נשים חשיב הכל עיקר ראיה. אבל יותר מהרגיל הוא תוספות דמים ואינו אלא טפילה וכשנסתלק העיקר נסתלק הטפל והוא חילוק ברור ופשוט. והאחרונים נתקשו בזה דלקמן סקפ"ס מבואר בטור דהסכימו הפו' דבזה"ז דאינן בקיאות לא מחלקינן כלל בין זמן לזמן. ולעולם קובע וסת אפי' בתוך ימי נדות ע"ש. ולכאורה נראה משמעות הפו' בזה דזה אינו אלא דכשיארע דאח"כ לא תתחיל מהראשון אלא מהב' תו חושבת אותו כוסת לחוש לו ליום זה גם לוסת השני

שאחריו. ואע"ג דגם מדינא ע"כ חוששת לו כדין שינתה פ"א. מ"מ מדינא לא הוה אלא כאינה קבוע אבל בזה"ז חושבת כקבוע להחמיר. אבל כ"ז שלא שינתה אינה חוששת אלא לראשון. דעפ"י הרוב אינו אלא המשכת זמן נדתה וכל שנסתלק הראשון נסתלקו כולם ודוק: שם סקי"א כ' טעם להחמיר בתשמיש לענין הי' במחבא דחיישינן שמא יצא הפחד מלבה. ול"י למה לא הביא מהא דר"פ כה"י דבבעתותא לא חיישינן להרהורא [והיינו בעתותא דקרי ליה הש"ס פחדא בשילהי מכילתא] וכן בריש מגילה גבי רחב הזונה ע"ש. וא"כ ודאי כדחזינן דאיכא הרהורא ע"כ דכבר ליכא פחדא וחזר הוסת למקומו. והנה התוי"ט כ' דהרמב"ם בפי' המשנה כ' דאין הלכה כר"מ ומפרש דקאי אהא דמחבא. וכן היה נראה לכאורה דלא הביא הא דמחבא בחיבורו. אבל באמת הרי בהדיא פריך מינה סתמא דהש"ס בשילהי מכילתא גבי כל הנשים מתות נדות דפחדא צמית. וע"כ דהיא הלכה. והא דכ' הרמב"ם אין הלכה כר"מ נראה פשוט דקאי אהא דסבר ר"מ וסתות דאור' וכן פסק בחיבורו בפ"ד ובפ"ח [וגם המגיה בפ"ח כ' דבפירושו לא פסק כן ולענ"ד ל"ד] והא דלא הביא הך דמחבא הוא פשוט ג"כ כיון דלא אמרה ר"מ אלא לענין לטהר בדיעבד לפ"מ דסבר ר"מ דהוא דאוריי'. וכיון דהרמב"ם פסק וסתות דרבנן הרי לא הוצרך להביאו לענין זה ולענין לכתחילה אם יסבור כהטור דלכתחילה צריך בדיקה פשוט דאין צריך להביאו. ובל"ה ג"כ הא אין דרכו של הרמב"ם להביא מה שלא נאמר בש"ס בהדיא ודוק: ס"ט עבר הוסת ולא בדקה טהורה. כ' כן עפ"י דברי הר"ן בשבועות שהאריך בשי' הרי"ף והרמב"ם מדלא הביאו הא דר"י דמחשב ימי וסתה (שהביא המחבר בסי"א) ש"מ דס"ל דרבר"ה דס"ל וסד"ר מותר תיכף לאחר הוסת. ור"י דס"ל דדווקא לאחר ששהתה כדי לטבול ס"ל וסדא"ו ולא קיי"ל כן. ואע"ג דמשמע בפלוגתא דוסתות דאפי' למ"ד דרבנן צריכה בדיקה. כ' בתחילה דהכא דבא מן הדרך הקילו דכיון שתבעה אין לך בדיקה גדולה מזו וכעין דאמרינן לענין עסוקה בטהרות וכן כ' בחידושיו. אלא דאח"כ קשיא לי' מישינה דמשמע בסוגיא דעסוקה בטהרות דבישינה ודאי לא שייך שיהי' כבדיקה. ע"כ חזר מזה וכ' דשי' דבאמת ס"ל דלמ"ד דרבנן אי"צ אפי' שום בדיקה והא דאמר בש"ס בדקה ומצאה טהורה היינו לרבותא דלמ"ד דאו' ל"מ ע"ש. ולולי ד"ק צע"ג דהרי הרמב"ם לדינא כ' ג"כ בפ"ח בדקה ומצאה טהורה ומשמע בהדיא הא בלא בדיקה לא. ולכאורה יותר נראה כמש"כ תחילה וכ"כ בחידושיו דהקילו לגבי הבעל בתביעה ומה שהקשה מישינה י"ל דבאמת בישינה הקילו וכמו שהקילו בישינה גבי עסוקה בטהרות. וכלשון שפירש"י שם דבישינה הקילו משום צערא דידה. והרי גם כאן מצינו שהקילו ברואה מחמת מכה אף בלא בדיקה משום דלא אפשר

כמש"כ הרשב"א. וה"נ י"ל דהקילו בישינה. ומיהו מש"כ דהקולא משום בא מן הדרך. צ"ע דהרי בהדיא פריך בש"ס למ"ל למיתני הבאין מן הדרך ע"ש. וע"כ דאין כאן שום קולא לבא מן הדרך. אלא דלעולם לא החמירו בוסתות גבי הבעל יותר. אבל היא עצמה ודאי מודו ג"כ דצריכה בדיקה ועכ"פ המחבר שהביא שי' הרמב"ם כאן לענין האשה עצמה ובסי"א גבי הבעל לא הביאו כלל. ונראה שהוא לפי שסמך אדהכא יותר טוב הי' להביאו במקומו וצ"ע:

שם וי"א שאסורה עד שתבדוק. ושי' המרדכי הובא בש"ך דדווקא בדקה בשיעור וסת. וטעמו דמפרש הא דאמר הש"ס דכו"ע וסתות דאו' כאן שבדקה כשיעור וסת. לאו דאו' ממש. אלא דהחמירו כעין דאורייתא וגם לדידן דקיי"ל דרבנן החמירו כן דדווקא בשיעור וסת ע"ש. ולכאורה קשה מסוגי' דדף ט' דמיבעיא ליה למ"ד וסתות דאורייתא אי צריכה מעוברת בדיקה. ופשיט מהא דמחבא טעמא דאיכא חרדה הא ל"ה טמאה אלמא וסתות דאוריי' ואפ"ה דמי' מסולקין כו' ולשי' הא אכתי איכא למיבעיא למ"ד דאורייתא ממש. דמהתם ליכא לאוכוחי אלא דכעין דאורייתא ואפ"ה לשי' בעי בדיקה בכשיעור וסת דווקא. ומשום הכי טמאה כשלא בדקה בשיעור וסת. ולמ"ד דאורייתא ממש אכתי מיבעיא אי מהני דמיה מסולקין. ומיהו לפמש"כ שם התוס' לתרץ מה שהקשו שם בהוכחת הש"ס דאיירי למ"ד דאוריי' ע"ש. ותי' דחרדה מסלקת הדמים משמע הדמים הידועים. א"כ י"ל דהמשמעות היינו דהוה דאו' ממש וא"ש. אבל מ"מ לכאו' הוא נביאות לפרש בש"ס כעין דאורייתא. ואולי דאדרבה משם הוא דיצא לו זה. וס"ל כהתי' השני שם דסמיך אריש דהתם וערש"א. ולכאורה א"כ למ"ל כלל הך דיוקא דסיפא טעמא דאיכא חרדה. ומזה הוכיח דמרישא י"ל כעין דאורייתא. ומשו"ה דייק הש"ס מלשון שחרדה מסלקת הדמים. וס"ל להש"ס דאתי לאשמועינן דבלא ארדה הוה דאורייתא ממש ודוק:

שם אם יש לה וסת קבוע היינו דבאינו קבוע גם לדיעה זו טהורה בלא בדיקה. וכ"כ הראב"ד והרשב"א. וכן הוא לשון רש"י בסופ"ד ד"ה מיקבע לא קבעה כו' דבחד זימנא עקר לה וישבה ולא בדקה טהורה ע"ש. ולשון הראב"ד בבעה"נ שם דלא בדקה ולא ראתה הותרה היא והותר היום ונעקר לגמרי ואפי' ראתה בו ב' פעמים ומשמע דאפי' תראה אח"כ עוד פ"ג אינו מצטרף. ודלא כהח"ד שכ' להיפוך מסברת עצמו ואולי אישתמיטתי' דברי הראב"ד: וע"ש עוד בח"ד שנסתפק דבדקה בעד ואבדתו די"ל דהא דמטהרין היינו לפי שלא הרגישה. אבל בה"ג דאיכא למימר דהרגישה וסברה הרגשת עד. אפשר דאסורה והחמיר בזה ע"ש. והנה לכאורה נראה דלפי שי' אפילו בדקה עכשיו ומצאה טהורה ל"מ כיון דאנו מסתפקין שראתה אז מאי מהני בדיקה דעכשיו

כיון שכבר נתקנח בהעד והעד אינו לפנינו. אמנם ל"י למה החמיר בזה דהרי מפורש בש"ס דלמ"ד וסתות דרבנן טהורה גם ברואה דם מכתה אפי' בשעת וסתה. הרי בהדיא דאפילו ברואה דם גמור בהרגשה תלינן במכה מספק. וגם יש להביא ראי' מדברי הטור לקמן סקצ"ו דמשמע בהדיא דגם בשוטה ושנטרפה דעתה הוקבע להן וסת וה"ה ככל הנשים לענין דין הוסתות אף דליכא סברא דלא ארגשה ע"ש. מיהו יש לדון בזה מט"א לדידן דקיי"ל דאין אנו מטהרין וסת קבוע בלא בדיקה. י"ל דבכה"ג תו הוה כלא בדקה. ובמכה דלעיל באמת הקשה הרשב"א היכי מקילין הא צריך בדיקה ותי' דהקילו שם בלא בדיקה דאל"כ תהא טמאה תמיד. וא"כ י"ל דהכא בפ"א לא ניקיל בלא בדיקה. ומיהו לשיטת הרי"ף והרמב"ם דטהורה אפי' בלא בדיקה וכן לדידן בוסת שאינו קבוע דעבר הוסת טהורה בלא בדיקה. ודאי יש להקל. ועוד אפשר כיון דכבר בררנו ע"כ דאין ההיתר משום סברא דלא הרגישה דלא כהח"ד. א"כ מה שאבד העד אינו מגרע כלל. וי"ל דגם לדידן אפי' בוסת קבוע ג"כ מהני אם בודקת עכשיו ומצאה טהורה וכמו בלא בדקה כה"י דסגי בבדיקה דעכשיו. ה"נ בדקה ונאבד ל"ג. וסגי בדיקה דעכשיו. ומיהו כ"ז לשי' הרשב"א שהבאנו דס"ל להתיר שם אפי' בסתם כיון שיש לה מכה. הרי דמקילין בספק. אבל התוס' שם כתבו לפרש הא דרואה דם מכה דהיינו דמרגשת עכשיו. דהדם יוצא מהמכה. דאל"ה וכי לא תטמא לעולם. ואפ"ה למ"ד ודא"ו טמאה דחיישינן שמא יצא גם דם נדות עם דם המכה ע"ש. וא"כ י"ל דאין ראיה משם דשפיר י"ל דבספק הרגשה לא מקילינן אפי' למ"ד דוסתות דרבנן והא דמקילינן ברואה דם מכה י"ל דהוא כמו דאמרינן גבי אשה שעשתה צרכי' וראתה דם דר"י מטהר משום דאין דרך דם נדה לבא עם מ"ר. וה"נ י"ל בזה דאין דרך דם נדה לבא עם דם המכה. ומשום הך טעמא מקילינן בזה למ"ד וסד"ר אף דהוה ספק הרגשה. ואפ"ה למ"ד דאו' לא מקילינן משום האי טעמא כיון דיש סברא דאורייתא לטמא. אבל בל"ה י"ל דבספק הרגשה לא מקילינן אפילו למ"ד וסד"ר. ומיהו הרי שי' הרשב"א בודאי לטהר אפי' בספק הרגשה גמור והתוס' לא מצינו שחלקו על סברא זו אלא משום סברא דאל"כ לא תטמא לעולם וצ"ע: סי"ב היה לה וסת לימים ולקפיצות כו' אבל חוששת לעו"ב לל"י. לשון הרשב"א בב"י. ומחשב שיעור שתוכל לטבול אחר ע"ב. ולכאורה צ"ע דבשיעור שתוכל לטבול אחר הוסת ליסגי דהשתא יתלה לקולא בוד"ר דחזיא מעיקרא בוסתה דקפיץ וחזאי וכבר טבלה. ואפשר דא"כ הוה תרי ספיקא דסתרי אהדדי דמעיקרא הקלנו משום ספק דלא חזאי והשתא ניקל דלמא חזיא. ואפי' בס"ס שסותרין בספק אחד כ' התו' בדכ"ז דהולכין בשניהם להחמיר והא דהקל הש"ס בתחילה מספק דלמא לא חזיא נראה משום דיש טעם לילך אחר העו"ב משום

דהוה וסת לרוב הנשים וכמש"כ הר"ן במגילה גבי ספק מוקפין דמן הדין הוה בשניהם סד"ר ולקולא אלא דא"כ יבטל מהן מצות מגילה לגמרי. ע"כ מן הדין לקרות בי"ד דהוא זמן קריאה לרוב העולם (והא דקרי בטבריא בתרוויי' אינו אלא לחומרא) ע"ש. וה"נ נקטינן העונה של רוב נשים. זה נראה בסברת הרשב"א. אבל הר"ן בה"נ הביא בשם הרמב"ן לפרש הא דאר"י דבעלה מחשב ימי וסתה ובא עלי'. דלמ"ד וסתות דרבנן מיקל בבא מן הדרך אחר הוסת לגמרי ושריא תיכף אחר וסתה. דדילמא לא חזיא. והא דבעי ר"י מחשב הוא מילתא אחריתי משום דודאי דאע"ג דאינו חושש לוסת ע"כ הוא חושש לעו"ב דוכי לעולם לא תראה. ואהא אר"י דעכשיו לאחר עו"ב אם כבר שהה מן שעת הוסת זמן שתוכל לטבול אע"ג דמן העונה בינונית עדיין אין שהות לטבול מקילינן בזה עכשיו דילמא חזיא בוסתה וכבר טבלה. הרי דמיקל בשניהם אע"ג דסתרי וצ"ע. ועכ"פ באותו אדם גופי' שהקיל בתחלה דילמא לא חזיא. ודאי דזה גופי' אינו רשאי להקל שנית דילמא חזאי ופשוט:

סימן קפה

ס"ג אמרה טמאה אני ואח"כ אמרה טהורה א"נ עח"ד שנסתפק אם עבר אח"כ ימים שתוכל לספור ולטבול ומכחשת דבריה הראשונים שלא היתה כלל נדה אם נאמנת עכשיו במגו להכחיש דבריה הראשונים. והוא מפורש בש"מ ב"ב בי"נ דקכ"ז בשם הרשב"א גבי הא דאר"י דעבדי וחזר ואמר בני נאמן ופריך מבריי' דאי"נ ומשני דהתם בקרי ליה עבדא מצר מאה. והקשה שם הרשב"א דאפי' בכה"ג ליהימן משום מגו דאי בעי יהיב ליה במתנה. וכ' דדוחק לומר דדוקא בנכסים שנפלו כשהוא גוסס. [ובאמת לפי מש"כ הרשב"ם בדף קל"ד ע"ב דהא דנאמן לומר בני היינו משום מגו ע"ש. א"כ האי דאר"י נאמן היינו דוקא בנכסים דהשתא. וע"כ דאפי' בכה"ג אמרינן במצר מאה דל"מ דאי ל"ה לא פריך מידי אר"י וע"כ דאפי' במקום מגו ל"מ ותי' דאפי' במגו אי"נ לסתור דבריו הראשונים אם לא באמתלא ע"ש. וה"נ מוכח בריש ב"ב גבי אין לך בידי לא היה דברים מעולם כו' דאע"ג דאם היה אומר פרעתי הוה נאמן. כשמכחיש דבריו הראשונים ואמר להד"מ אי"נ להכחיש דבריו הראשונים. ואע"ג דמוכח בב"ק ק"ח דאם משנה מנגנב לאבד נאמן בלא שבועה במגו דהיה עומד בדבריו הראשונים. התם מפטור לפטור יכול לשנות וכ"ה בחו"מ ס"פ אבל מחיוב לפטור אינו יכול לשנות אפי' במגו וז"ב:

שם אבל אם רואה לובשת בגדי נדות כו' אע"פ שנתנה אמתלא אי"נ. עט"ז בשם הרב דבאמתלא שלא היה אפשר לה בל"ה גם בכאן נאמנת. והפלתי הקשה ע"ז דא"כ למה

לוקה הא הוה ה"ס דילמא אית לה אמתלא טובה כה"ג. והנה התו' ביבמות ד"פ גבי נעשה סריס למפרע כ' דלא הוה ה"ס כיון דעכשיו מתברר שלא היה ספק כלל ול"ד להכה את זה וחזר והכה את זה דהשתא נמי אינו נודע מי אביו וכן בנותר ושבועה שאוכל ככר זה היום צ"ל לשי' דהתם נמי אינו נודע רגע שעבר. אבל בכה"ג שעכשיו מתברר שלא היה ספק כלל לא הוה ה"ס. וא"כ א"ש הכא דהא השתא מתברר שהיתה נדה ולא היה ספק. אמנם אין דבריהם מוסכמין בזה דהתוס' בחולין ט' גבי הא דדחי דברוצח אפשר דבדקינן לי' דלאו טריפה הוא. כ' דצ"ל דס"ל דה"ס שמה התראה הרי דאפי' שם דעכשיו מתברר שלא היה ספק ס"ל דחשיב ה"ס וכן בנדה מ"ו גבי מופלא סמוך לאיש דס"ל לר"י דלקי הקשו דהוה ה"ס אע"ג שעכשיו נתברר שהביא שערות והוה סמוך לאיש וע"כ דלא ס"ל האי סברא ולשי' שפיר הקשה אמנם בנדה שם כ' לתרץ קושי' הנ"ל דאזלינן בתר רוב דרוב קטנים מביאין בזמנן ולא הוה ה"ס וא"כ גם לפ"ד שם א"ש נמי הכא דודאי דרובא דנשי דלבושין בגדי נדות הן נדות באמת ולא משום אמתלא ומשו"ה לא הוה ה"ס. ובזה הרווחנו ליישב קושי' הרב שהובא בט"ז דלמה אמרו בלשון בעלה לוקה עלי'. ולא אמרו היא לוקה. דהנה זה ודאי דכל היכי דהמותרה בעצמו יודע שעובר אע"פ שהמתרין אינן יודעין לא הוה ה"ס. וכ"כ הש"מ ב"ק גבי שנים אומרים קידש ושנים אומרים בעל דאע"ג דעידי הבעילה לא היו יודעין מהקידושין לא הוה ה"ס כיון דהם עצמן יודעין. וכ"כ התוס' בפסחים ס"ג גבי השוחט את הפסח על החמץ ולא היה עמו בעזרה. דקרי לי' הש"ס ה"ס דע"כ אינו משום דהמתרים אינן יודעין דמה לנו בזה כיון דהוא יודע. וא"כ הכא על האשה שהיא יודעת שהיא נדה לא שייך כלל ה"ס. אבל עליו הוה ס"ד כקושי' הפלתי דהוה ה"ס וקמ"ל דלא הוה ה"ס והיינו משום דרובא לא הוה משום אמתלא ואזלינן בתר רובא וכנ"ל ונכון:

ודע דהתו' בפסחים כ' במסקנת דבריהם דמשו"ה הוה ה"ס משום דיוכל להכחישנו דהי' שוגג. ודבריהם אינן מובנין לכאורה דאכתי מאי ה"ס שייכא שם אם מכחיש פשיטא דלכו"ע אינו לוקה כיון דאין אנו יודעין דשמא הוא באמת שוגג. ואם מודה דהיה מזיד. א"כ אכתי מאי ה"ס הוא דמה לנו שאנו לא היינו יודעין כיון דהוא ידע. וגם בעיקר הדבר צ"ע אם נאמן כלל לומר שהיה מזיד כיון דאין אדם משים עצמו רשע עכ"ל דל"ד נקטו שוגג אלא שהיה ספק לנו וגם לו אם יש לו חמץ. [ובזה ודאי נאמן כיון דהאמת הוא שיש לו מסתמא היה ראוי להסתפק ובגוונא דלי"ל שוגג] והשתא נתברר שיש לו וכדברי התו' בחולין ובנדה הנ"ל דאע"ג דעכשיו נתגלה דלא היה ספק. מ"מ כיון דבשעת מעשה הוה ספק הוה ה"ס ודלא כתו' יבמות הנ"ל ודוק:

ס"ד א"ל נטמאתי ופירש מיד כו' ובהגה האשה אי"צ כפרה הקשו ע"ז משבועות י"ח דמוקמי הא דנמצא על שלה חייבים בקרבן אפרישה ותני חייבין הרי דגם האשה חייבת. וגם לא מצאו שום מקור ע"ז. אבל הדין מפורש בדברי הרמב"ם פ"א מא"ב אונס פטור מכלום ומן הקרבן כו' והאשה שתחילתה באונס אפי' סופה ברצון פטורה מכלום כו' הרי מבואר דפטרה גם מן הקרבן וכ"ש כאן בתחילתה בהיתר וז"ב. ועי' הה"מ דיצא לו מסוגי' דכתובות נ"א דמותרת בזה לבעלה. ואע"ג דבאמת אין לדמות דין קרבן לדין אסור לבעל. דהא גבי הוחלפו נשיהם בסופד"א מפורש במתני' דמותרות לבעליהן וחייבין בקרבן ע"ש. נראה דסברת הרמב"ם דכיון דעושה מדעת ואפ"ה מותרת לבעלה הנה"ד דפטורה מן הקרבן. וכ"ז באשה אבל באיש הא קיי"ל דאין קישוי אלא לדעת והסכימו כל המפרשים דבזה שהדביקוהו ע"כ בערוה כיון שמתקשה מדעתו חייב מיתה. הרי דל"מ באיש יצר אלבשי' ומשו"ה האיש חייב כאן. וקצת תימא בתו' שבועות שם שכ'. אהא דאמר התם בת"ח וסמיך לוסת. אכניסה חייב דשוגג. ואפרישה פטור דמזיד. וכ' דמ"מ לא מיקרי לא שב מידיעתו דיצר אלבשי' ולכאורה כיון דהוא חייב ע"ז מיתה ובודאי מיקרי רשע היכי מיקרי שב מידיעתו. ואולי דמ"מ אינו עושה מרצון ושפיר הוה שב מידיעתו וצ"ע ועכ"פ יש לתרץ קושי' מהא דחייבים הנ"ל דא"כ זה לא הוה אלא לדידן דקיי"ל כרבא שם בכתובות. ובאמת איהו לשי' מוקי בשבועות שם בסמוך לוסתה ואכניסה. ואמוראי דפליגי ומוקי אפרי'. י"ל דס"ל כאבוה דשמואל בכתובות שם דלא ס"ל האי סברא. ואוסר אפי' בכל אונס שמא סופה ברצון, וע"ש בתו' דהוא מדאורייתא לדידי' ושפיר חייבת ודוק. עח"ד לענין אשה שנחשדת על נדות אינה נאמנת על הטבילה במקום טורח. ולפי מנהגינו שאשה עומדת ע"ג בשעת טבילה כמבואר בסקצ"ח ס"מ. אם לא נחשדה אלא לתיאבון. אם תאמר להבעל שם האשה שעמדה ע"ג א"כ הוה כפלוני מומחה שחט לי דנאמן מומר לתיאבון לעיל ס"ד ועי' מש"כ בזה בסקי"ט:

סימן קפו

ס"ד אין לה וסת קבוע צריכין לבדוק שלשה פעמים הראשונים. זה שי' הרי"ף שהסכימו עליו רוב הבאים אחריו. ובב"י ואחרונים לא נתבאר שי' והוא מבואר היטב בדברי המלחמות שם שמה שכ' ג"פ דקדק מלשון עוותה ותקנוה דנקט רחב"א שם. ובפירוש הסוגי' שם דפריך והא"ש כל לבעלה לא צריך בדיקה ה"ק דעכ"פ שמעינן דמותרת לבעלה ופשי' דהלכה כרחב"א. ובזה מיושב מה שהקשה עליו הרא"ש בזה ע"ש. ומה שהקשה עליו הרא"ש מאי מהני חזקה שלא ראתה. כבר הביא הב"י דברי הר"ן שיישב זה. ומה

שהקשה עוד דלא הזכיר הבדיקה שלפני תשמיש שזה עיקר ההיתר. עב"י שנדחק ליישב זה. ובאמת גם זה מיושב בדברי. הר"ן דקושי' זו אינו אלא לפי שי' הרא"ש דהבין בשי' הרי"ף לרחב"א דכיון דאין לה וסת חיישינן כל רגע שראתה וכי היכי דחייש ר"מ דילמא תראה בשעת ביאה ה"נ יש לחוש דלמא חזיא מעיקרא ועיקר ההיתר הבדיקה. אבל לפי מש"כ הר"ן דעיקר החשש שמא יגרום לה מעשה התשמיש. משום דחזינן שראיותי' תלוין במקרי גופה א"כ י"ל דלפני תשמיש ל"ח כלל. וה"ה ככל הנשים ולק"מ. ופירוש שני עדים היינו כעין הא דדרך ב"י להיות משמשות בשני עדים. דמפרש המשנה גופה אחד לו ואחד לה. ומיהו גם פי' הרא"ש בזה שכ"כ המחבר דהיינו לפני תשמיש ולאחר תשמיש מצינו כן ג"כ בש"ס ד"ה על בעדים דהתם דאמר שתי בדיקות תקינו רבנן חד לפני תשמיש כו' ע"ש:

שם ולהרמב"ם והרא"ש צריכה לעולם בדיקה הוא שי' הר"ח שפי' הש"ס דבאינה עסוקה בטהרות. ופליגי ופסק להחמיר ורש"י הקשה ע"ז דהא ר"י גופיה אמר ג"כ דבאינה עסוקה אי"צ בדיקה והר"ן כ' דברי' גופי' פליגי אמוראי וזה קשה דא"כ הו"ל להש"ס טפי לאתויי דר"י גופיה ועוד כיון דר"א אמר דאי"צ ובדר"י פליגי אמוראי ודאי דאית, לן למפסק כר"א דאי"צ בדיקה כדרך הפו' בכ"מ ובאמת גם לרש"י לפ"מ שמפרש שנויא דהש"ס דבעסוקה מה שיישב לדידיה דהא דאר"י גופי' ג"כ לעיל דעסוקה צריכה התם לא אמר אלא בפירושא דמתני' ולא להלכה לכאורה עדיין אינו מיושב חדא דהא ליכא מאן דפליג בהא ובודאי דהיא הלכה ועוד דודאי עיקר אימרא דהלכה כרחב"א אתי לאשמועינן לאפוקי מדר"מ דאסר לה לגמרי וכ"כ הר"ן וזה בודאי לענ"ד ידעינן גם מדר"י גופא דכיון דבאינה עסוקה בטהרות אפי' אין לה וסת אי"צ בדיקה פשי' דבשביל שעסוקה בטהרות לא נאסרנה על בעלה. וא"כ מאי קמ"ל דהלכה כרחב"א ואי הא דבעסוקה צריכה בדיקה. זה פשי' כו"ע ואפי' ביש לה וסת. ואי דבאין לה וסת אפי' ישינה כדלעיל זה אין ללמוד מרחב"א דהא איהו התירא אתי לאשמועינן וליכא למידק מיניה אפי' ישינה ע"ש בתו'. ע"כ נראה בשי' ר"ח דבאמת מדר"י גופי' לא קשיא כלל והיינו משום דס"ל דסוגי' דר"י קמייתא אהא דאמר ר"י דאינה עסוקה אי"צ בדיקה ומוקי לה אפי' באין לה וסת לא קאי. דהא דמוכח הכי משום דאי ל"ה מתני' היא דכל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן וס"ל להסוגיא שם דע"כ היינו באינה עסוקה דאי ל"ה ודאי צריכה בדיקה. וע"כ דממתני' ל"י אלא ביש לה וסת ור"י אשמועינן אפילו באין לה וסת. כ"ז הסוגיא נסתרה לפ"מ דמסיק הש"ס בסוף הסוגיא שם אברייי' דהאמרין כו' דאפי' בעסוקה וכיון שתבעה אין לך בדיקה גדולה מזו. א"כ מתני' נמי י"ל אפי' בעסוקה והא דמותרת היינו ע"י תביעה

אבל היא עצמה שפיר צריכה בדיקה ולא הוה ידעינן כלל לחלק דבאינה עסוקה אין צריך בדיקה [ואע"ג דלפמש"כ התו' שם זה לא שייך אלא בבא מן הדרך דווקא. מ"מ רש"י כ' בהדיא דגם הא דשמואל היינו תביעה הרי דלא מחלק בזה] ושפיר הו"א דהיא עצמה צריכה בדיקה אפילו אינה עסוקה. ואשמועינן ר"י דבאינה עסוקה בטהרות גם היא עצמה אי"צ בדיקה. ולעולם הכל דווקא ביש לה וסת ולא איירי ר"י התם כלל באין לה וסת. אלא ס"ל לר"י באמת דהלכה כרחב"א דאין לה וסת אפי' לבעלה צריכה בדיקה ואפי' באינה עסוקה בטהרות ולק"מ דר"י אדר"י ולא פריך הש"ס אלא מדר"א ומסיק דפליגי ומיהו ודאי פסקינן כר"י נגד ר"א דקיי"ל דר"י דייק טפי במילי דשמואל. כדאמרינן דאפי' ספיקא דגברי גריס וכ"כ הפו' בכ"ד ועוד דודאי דפשטא דמילתא דרחב"א היינו לבעלה וכמש"כ הר"ן ומצריך בדיקה והא דר"א פליג ע"כ. צריך לדחוקי משום דמתני' דכל הנשים משמע לי' אפי' באין לה וסת. ונראה לו להר"ח דלא אלים הך דיוקא כו"ה וכמשמעות סוגיא קמייתא דמתני' הו"א דיש לה וסת ע"ש. והנה התו' כ' שם אהא דחדא מכלל חברתה אתמר (בשנויא דסוגיא קמייתא דר"י) דפירשב"ם דר"י מכלל דר"א והקשו עליו דהתם לא אמר שמואל כלל באינה עסוקה אלא דמשנויא דר"א דייקינן מדלא משני דאין לה וסת אפי' לבעלה. ע"כ פירשו התוס' להיפוך דמשו"ה לא שני ר"א הכי משום הא דר"י. והנה לפ"ד הנ"ל דבדר"י מסקינן דדווקא ביש לה וסת ע"כ זה נסתר. אבל לפ"ד בשי' ר"ח אדרבה דברי הרשב"ם נכונים דבמילתא דשמואל גופה ע"כ מוכח דודאי דווקא בעסוקה דהא שי' ר"ח דרחב"א קאי לבעלה ובודאי דכן הוא פשטות הדברים ואי מימרא דאמר ר"א משמיה דשמואל דאין לה וסת צריכה בדיקה היינו ג"כ אפי' אינה עסוקה ולבעלה וכרחב"א א"כ הול"ל הלכה כרחב"א. וגנובי גנבי למה לך. וכדפריך הש"ס ביבמות ר"פ האשה רבה ובכ"ד אלא ע"כ דרחב"א קאי לבעלה ואפי' אינה עסוקה ודשמואל הוכרח לומר דווקא בעסוקה וכפירשב"ם דהך דר"א עיקר. וכ"ז לר"א דאמר שמעתא באפי נפשי' [ובסוגיא קמייתא הוה הכי גם בדר"י] אבל לפי המסקנא וסוגי' דר"י דהכא דאמר באמת הלכה כרחב"א. א"כ ודאי קאי אפי' באינה עסוקה ולבעלה כרחב"א וכשיטת ר"ח ודוק:

שם בהגה ואי"צ לבדוק את העד אחר כל תשמיש כו' אבד העד כו' הכל מפלוגתא דב"ש וב"ה בסוגי' שם וכפי' התו' שם. והאחרונים פקפקו בזה דאפשר דדווקא התם דהוא רק משום טהרות כדמפרש בסוגי' הוא דהקילו דאי"צ לבדוק את העדים:

אבל הכא לשי' ר"ח דבאין לה וסת גם לבעלה לחוד אסור אפשר דצריך דווקא בדיקת העדים ממש. ולענ"ד גם לפר"ח מ"מ משמעות הסוגי' אהא דהלכה כרחב"א דאמרינן אי

בעסוקה ואי בשאינה עסוקה. משמע בהדיא דגם בדיקה דרחב"א הוה כגוונא דבדיקה דטהרות ולא חמיר מינה ודוק:

סימן קפז

ס"א אשה שראתה דם מחמת תשמיש בכדי שתושיט ידה כו' כן הוציא בב"י מדברי הפו' דבשיעור זה כיון דחייב א"ת שהוא בספק כרת יש לאסור. ובח"ד הקשה דהא כל עיקר מה שאנו אוסרין אותה מבואר מכל הפו' דאינו אלא דרבנן כדין וסתות וא"כ זה הוה ספק דרבנן ולקולא ע"ש ולענ"ד פשוט דלא שייך כאן סד"ר דהא הספק בשל תורה וכשהיא רואית אחר התשמיש ה"ה נשארים בספק כרת שהוא אסור מן התורה וחייבין עלי' א"ת. ואם הי' יודע בתחילה בודאי דלאחר תשמיש תראה בכדי שיעור זה וישאר בספק כרת. ודאי דאסור מדאורייי' להביא עצמו לידי ספק איסור תורה. וא"כ בזה נמי דאיתחזקה בוסת ורבנן חשבו זה לודאי תראה. ודאי דיש לאסור מדרבנן כדי שלא תבא לספק איסור תורה כמו לודאי איסור וכ"כ בהדיא הב"י בשם הסמ"ג דבשביל ספק שאין אצבעות שוה לחוד לא הוה שרינן אלא דיש עוד ספק צדדים הרי דלא שרינן בשביל ספק אחד ולא הוה ככל סד"ר לקולא. ועוד יתבאר זה לפנינו בס"ד:

שם תתגרש ותנשא לאחר מבואר בש"ס דהטעם משום שאין כל האצבעות שוה ואפשר דאצבע בעל זה גרם ועם אחר לא תראה. ובנתחזקה לשלשה תו הוה מוחזקת לכל אדם. וצ"ע דא"כ ה"נ באיש שנתחזק לשלש נשים שכולן ראו מחמת תשמיש נאמר דאיתחזק אצבע שלו. שכל מי שישא תראה מחמת תשמיש ויהי' אסור לישא. והנה בפשוט י"ל דכיון דזה מוסכם מכל הפוסקים דאיסור זה דרבנן וא"כ י"ל דבאיש דמצווה על פו"ר לא רצו לגזור ולא גזרו אלא באשה דליכא ביטול מצוה. אבל לפי"ז י"ל קולא גם באשה היכי דיש לחוש למנהג הפקר. דהנה קיי"ל בחצי עבד וחצי בן חורין דכופין את רבו לשחררו אף דעובר בעשה דלעולם בהם תעבודו משום מצוה רבה דפ"ו. ומבואר בגיטין פ"ד דגם בשפחה היכי דנהגו בה מנהג הפקר ג"כ כופין את רבה לשחררה וזה ג"כ חשיב כביטול פו"ר לעבור אעשה דלעולם בהם תעבודו וה"נ יש לנו לומר כאן דזה חשיב כביטול מצות פו"ר. להתיר איסור וסתות דרבנן כמו דמתירין להאיש משום ביטול מצות פו"ר. ומיהו לפי שי' רוב פוסקים דפנויה לית בה איסור תורה. י"ל דדווקא התם דח"ש אית בה איסור תורה הוא חשיב כביטול מפ"ו אבל הכא דליכא אלא חשש זנות דרבנן בעלמא לא. אבל לשי' הרמב"ם אדרבה פנויה חמיר טפי משפחה דלשי' בפנויה אית בה לאו ובשפחה ס"ל דלא הוה אלא דרבנן וע' הה"מ פ"א מאישות. ומ"מ לשי' הר"ן בגיטין דכל היכי

שעושה משום מצוה ליכא כלל איסור דלעולם בהם תעבודו א"כ אין ראי' משם דהא התם אין אנו דוחים שום איסור ועוד דלענין איסור קטלנית כ' הרא"ש דלא מצינו איסור זה באיש שמתו נשיו. וכמבואר באהע"ז ס"ז. וע' בתשו' ח"ס בסקל"ו באריכות דאין לנו לדמות בזה מדעתינו וא"כ י"ל דגם בכאן אין לדקדק מזה וצ"ע:

שם ואם גם עם השלישי ראתה כו' אסורה לכל. הנה התוס' כ' דהוה כוסת וכ"כ הרשב"א בנידון דסי"א. ודקדקו קצת אחרונים מזה דהיכי דנתעברה וגם בימי מניקותה אין לאסור כמו דקיי"ל דמעוברת ומניקה אין חוששין לוסת. ולענ"ד אינו מוכרח כלל. דהנה צריך להבין מש"כ הסמ"ג ומובא בב"י דהא דמותרת לשני הוא משום ס"ס חדא שמא אין אצבעות שוים ועוד שמא מן הצדדין והוא דם טהור וכה"ג כ' המרדכי דבשלא בשעת וסתה יש לתלות דהוא מן הצדדין ולכאורה הוא חידוש גדול דהא קיי"ל דדם הנמצא בפרוזדור חייבין עליו ולא מספקינן כלל בצדדין וראיתי שנתעוררו כבר כעין זה מהא דנמצא לאחר תשמיש אתיום חייבין בקרבן ותי' דהא מוקמינן לה בשבועות בסמוך לוסתה. ומשו"ה תלינן ברובא שהוא מן המקור. ואין זה נכון דהא לא פטר התם בשלא בשעת וסתה אלא משום אונס ולא משום דיש לתלות בצדדים וכן בדם הנמצא בפרוזדור לא חילקו כלל בין בשעת וסת או לא. והאמת יורה דרכו דדווקא הכא חשבו זה ספק משום דרוב נשים אין רואין כלל מחמת תשמיש וע"כ דאפי' אם הוא מן המקור הוא חולי ואינו בטבע כל ראיית דם נדות. וא"כ אין לנו לתלות ברוב מן המקור כיון דמ"מ ע"כ אינו כדרכו לא שייך בזה רוב ושפיר יש להסתפק גם בחולי צדדין כמו בחולי מקור [ואפשר דגם בנמצא אתיום אינו מביא קרבן עד שתדע דאינה מתחזקת רואה מחמת תשמיש]. וא"כ פשוט דה"נ אין להקל במעוברת ומניקה משום דמצינו דאין להם וסת הטבעי כיון דזה אינו דרך טבעי אלא חולי ובודאי היא יוצאת מרוב נשים. א"כ גם בהני יש לחוש לחולי וסברת המרדכי שהיקל שלא בשעת וסתה נראה ברור דכך כוונתו דכיון שאנו רואין שיש לה וסת נדתה כדרכה תמיד זה ראיה ברורה שמקורה בריא כדרכו ובצדדין הוא שיש לה ריעותא ושפיר יש לתלות יותר בצדדים להקל אבל בל"ה ודאי לא שייך כלל להקל משום ספק צדדין. ולפי"ז נראה ברור דאפי' לשי' שמיקל בזה שלא בשעת וסתה. אין ללמוד מזה אפי' לשי' להקל ג"כ במעוברת ומניקה [שנתחזקו מקודם שרואות מחמת תשמיש] אע"ג דאינהו עדיפי טפי כמבואר בסקפ"ט גבי שלש נשים ששכבו במטה אחת דמניקה תולה ושלא בשעת וסתה אינה תולה דדווקא התם שאנו רואין ששומרת וסתה יש ראיה שמקורה בריא ויש לתלות הריעותא בצדדין כנ"ל. אבל במו"מ דאין לה וסת אין לנו שום ראיה לתלות בצדדים יותר מן המקור ובודאי אסורה

מספק. אע"ג דכבר ביארנו דכיון דהוא חולי שפיר הוה ספק שקול אי מן המקור אי מן הצדדין מ"מ ודאי דאין להתיר מספק כמש"כ הסמ"ג דבספק אחד לא שרינן. גם מש"כ הש"ך בסקל"ג להקל בראתה בימי טוהר אינו משום דכתבו האחרונים דמימי טוהר לימי טומאה לא קבעה וסת דאין בזה דרך וסת כנ"ל. אבל נראה דהוא משום שכ' הריב"ש דמשו"ה נהגו קצת נשים שלא לשמש כלל בימי טוהר דשכיחי בה דמים ע"ש. ובסקפ"ט הבאתי סעד לדבריו מסוגית הש"ס. וא"כ כיון דחזינן דשכיח אז לראות מחמת תשמיש וא"כ בודאי אין להחזיק איסור מראייתה אז לאח"ז דל"ש וכ"ז ברור ונכון:

ועוד נראה דממקומו הוא מוכרע דקתני גבי בדקה בשפופרת לא נמצא בראשו בידוע שהוא מן הצדדין ומשמע בהדיא דתלינן ודאי בצדדין ואינה טמאה כלל משום הדם הזה. וכן משום כל דם שתראה מחמת תשמיש לא תטמא כלל. וכן מורין בהדיא דברי הר"ן בב"י סימן קצ"א ע"ש. והנה הח"ד כ' בפשי' דאי אפשר כלל לטהר את הדם. דאפי' לא נמצא בראשו. וע"כ לא הוציא עכשיו מן המקור. מ"מ מנלן דהדם מן הצדדין דילמא מקמי הכי נפיק מן המקור דהא קיי"ל דדם הנמצא בפרוזרור חייבין עליו וכן א"א דבשביל שפ"א לא מצאה על ראש המכחיל. יהיה טהור לעולם כל דם שתראה מחמת תשמיש. דהא עכ"פ צריכה שתדע שעדיין לא נתרפא מכתה ע"ש. והנה לא הזכיר דמשמעות הר"ן בהדיא דבאמת טהור הדם. אבל לפמש"כ א"ש בלי שום גמגום כיון דרוב נשים אינן רואין בשעת תשמיש. וע"כ הוא או חולי במקור או חולי בצדדין. וכיון דאם הי' חולי במקור. ע"כ היה צריך להיות גם עכשיו בראש המכחיל. כל דליכא בראשו ע"כ הא שרואית תמיד בשעת תשמיש הוא חולי בצדדין ודם מכה הוא ולא חיישינן ליה כלל. וכ"ז שתראה בשעת תשמיש שלא כדרך דם נדות יש הוכחה שעדיין לא נתרפאית ושפיר יש לטהר:

ומיהו לענין מעשה ודאי צריך עדיין ישוב אם יש לטהר את הדם לגמרי ואף שכ"כ הר"ן בפירוש וכבר פירשנו היטב בטעם הדבר. מ"מ אינו מוכרח דכל היסוד אהא דתני דבידוע שהוא מן הצדדין. והרבה יש לפקפק בזה. דבאמת מלשון הרמב"ם שכ' כיצד בודקין אם נתרפאית נראה דמפרש שהיינו להתיר את האשה לתשמיש ולא לטהר את הדם. ומה שסיים הרמב"ם דאם לא נמצא בראשו ידוע שהוא מדוחק הצדדין וטהורה הי' נראה כוונתו באו"א דגם מדוחק הצדדין היינו שמפני דוחק הצדדין רואית דם מן המקור. אלא דס"ל דכל שהחולי מגוף המקור ודאי שוב אין לה רפואה וכדאמר שמואל כל הממלאה ונופצת אין לה תקנה אלא דכשהוא מפני דוחק הצדדין יש לה רפואה. ומש"כ וטהורה. היינו שנתרפאת מחלי' המביא לה טומאה וזה מוכרח בכוונתו וא"כ לשי' ודאי אינו

אלא להתירה בתשמיש להחזיקה שלא תראה עוד אבל אם תראה ודאי תטמא וגם לפי פירוש שאר המפרשים אינו מוכרח כ"כ מהא דתני בידוע שמן הצדדין דמתירין את הדם לגמרי די"ל דאינו אלא להתיר את האשה דסמכינן על הוכחה זו לאוקמה כנגד רובא שרוב דמים מן המקור והוה ספיקא ומספיקא נמי מתירין אותה בתחי' בתשמיש דחשיב סד"ר כמשי"ת. אבל את הדם ודאי דאין להתיר מספק ואף שהסמ"ג כ' דגם את האשה אין מתירין בספק אחד דהרי כ' אם בדקה תחת הראשון ונמצאת בראשו אסורה לכל. דבספק אחד לא שרינן לה. וא"כ לשי' הא דמתירין אותה עכשיו בבדיקה גם בהוחזקה בשלשה דליכא תו ספק דאין כל האצבעות שוה. ע"כ דהוא ודאי מן הצדדין מ"מ הא שי' הסמ"ג אינו מוכרח. ומדברי התו' נראה דלא ס"ל הכי דהרי כל דקדוק הסמ"ג מדלא תני בדיקה גבי בעל ראשון. (וכ"כ הר"ן בחידושיו) וכ' דעצה טובה היא לה שאם תבדק ותמצא בראשו תאסר לכל שאין מתירין אותה מספק אחד וטוב לה יותר לע"ע להתגרש ולהנשא לאחר ע"ש. אבל התו' שנדחקו בזה וכ' דאיירי באינה רוצה לבדוק או שאינה יודעת איך לבדוק. משמע בהדיא דבאמת לא ס"ל הכי אלא דבאמת לא תאסר בזה. ואף דליכא אלא ספק אחד אין אוסרין אותה. והיינו לפי דהוה סד"ר. ובאמת נראה דבספק זה דאין כל האצבעות שוות ודאי אין לאסור אפי' באיסור דאורייתא כיון דאמרינן אין כל האצבעות שוות אין לאסור אותה כלל בשביל שנתחזקה לבעל זה. דכי בשביל שזה הוחזק כל ישראל מי הוחזקו וכעין שכ' התו' בר"פ בתרא דיבמות גבי דמאי ע"ש. וגם בכל ספק דעלמא אינו מוכרח להחמיר בזה כיון דמ"מ עיקר האיסור בתחילה דרבנן הוא מדין וסתות ואע"ג דבריש הסי' כ' דדעת הפו' לאסור בספק אחד דלאחר תשמיש י"ל דאינו בשביל הסברא שכ' שם לעיל להחמיר בזה בס"א. אלא כיון דרואית תמיד בשיעור זה דאשם תלוי. ורוב נשים לא חזיין זה גופא ראיה דיש לתלות דהוא מחמת התשמיש והיא רואה בשעת תשמיש. אבל בשביל ספק צדדין שפיר י"ל דשרינן. ואפי' אם סברתי שם נכונה דיש להחמיר בספק שקול כיון דהספק בראיה הוא מדאורייי' ונכנס בספק איסור תורה שאסור עליו מדאורייתא דחייב א"ת יש לאסור בהוחזקה בוסת מ"מ עכ"פ אינו אלא איסור דרבנן ואפשר דס"ל להש"ס דמסתברא בכה"ג טפי להיתר כיון דלא נמצא בראשו. אבל מ"מ אינו ודאי מן הצדדין. ואף דקתני בידוע אינו מוכרח שהוא ודאי כמש"כ התו' בר"פ תינוקת גבי בידוע שחי' המכה. דהיינו די"ל דחי'. וה"נ אין הכוונה אלא דיותר נוטה לומר כן. ויש להקל בתחילה דאינו אלא מדרבנן. וכ"ז להקל באיסור תשמיש דרבנן. אבל אין ללמוד ממנה לענין היתר הדם דאיסור כרת וצע"ג: ס"ה ואם דם מכתה משונה אינה תולה משמע דקאי אפי' במאי דאיירי ברואה בשעת תשמיש.

ודקדק הח"ד דהא בבתולים אמרינן דבשמשה אמרינן דשמש עכרן. וכ' לחלק דהתם בבתולין הוא רגיל לצאת דם בודאי בשביל התשמיש משו"ה מקילין טפי אבל הכא אין אנו יודעין שהמכה רגילה להוציא דם והוליד מזה דא"כ כיון דהתם דעדיף אמרינן דצריכה בדיקה שמא נשתנו כ"ש דהכא צריך בדיקה. והנה הרגיש די"ל דהא דצריך שם בדיקה הוא בעסוקה בטהרות דווקא וככל בדיקות דעלמא אבל לבעלה לחוד ליכא בדיקה. ונשען דלחד תי' בתוס' ר"פ תינוקת משמע דלבעלה נמי צריכה בדיקה ונדחק ליישב משמעות הפו' דאי"צ בדיקה ע"ש. ואין דבריו מוכרחין כלל. מש"כ דלחד תי' בתוס' הוה נמי לבעלה. לא ידעתי לו הכרח כלל. אלא דכוונתם דאפי' אי איירי גם סוגי' דשופעת שם ג"כ אף לטהרות. א"ש דהתם היינו בדיקת שפופרת ע"ש. ולא דלבעלה יהיה ג"כ צריך בדיקה וא"כ לק"מ. גם עיקר הוכחתו דהכא גרע מבתולים מדלא מקילינן הכא בנשתנו אפי' הוא בשעת תשמיש. י"ל ג"כ דאינו בשביל הגריעותא אלא דט"א יש בדבר דנראה ברור דעיקר הטעם הא דאמרינן גבי בתולים דנשתנו טמאה. וחוששין לה שהוא דם נדות. היינו משום דאמר התם בר"פ תינוקת דדם נדה זיהום. ודם בתולים אינו זיהום. דם נדה אדום ודם בתולים אינו אדום. ומשו"ה בנשתנו לאדום ולזיהום בודאי יש יותר לתלות שהוא דם נדות. אבל ודאי בשביל שינוי אחר אין לנו לתלות יותר בדם נדות טפי מלבתולים כיון דאין לנו הוכחה בשביל השינוי שיש לתלות יותר בדם נדות וז"ב. ומשו"ה שפיר אמר התם דבשעת תשמיש עושה התשמיש שיהי' דם הבתולים ג"כ זיהום וכן מדוקדק לשין הש"ס אימור שמש עכרן. וכן לענין אדום י"ל ג"כ דודאי גם דם בתולים הוא אדום כדתנן התם בסו"פ האשה יש גפן שיינה אדום כו' אלא דאינו אדום כ"כ ושפיר י"ל דבשעת תשמיש שניכר עמו לובן הזרע נראה הד"ב ג"כ יותר אדום מפני התשמיש ומשו"ה יש להקל בשעת תשמיש אפי' נשתנו. וכ"ז שייך בד"ב שיודעין אנו חלוקו מדם נדה. וידעינן דהתשמיש משוה אותה. אבל במכה שאין אנו יודעין תכונת השינוי שמדם נדות לדם המכה דאין כל המכות שוות. מנין לנו לידע שהתשמיש משוה אותן וכל שאנו רואין ריעותא דדם הזה הוא משונה משאר דם המכה בודאי יש להחמיר בזה ומנין לנו לבדות שהתשמיש משנה זה. ועוד נלענ"ד די"ל בעיקר דין דנשתנו טמא היינו דווקא אם נשתנה להתקרב למראה הנדות אבל בל"ה אפשר דאין בזה חומרא כלל וצ"ע:

וע' רא"ש בהשגתו על הרמב"ן שכתב דעכשיו אין אנו בקיאין במראות דמים וא"א לידע אם משונה. והרא"ש כתב דאע"פ שאין אנו בקיאין מ"מ בשנוי דמים שהם לפנינו שפיר כ"א יכול לסמוך ע"ש. והנה חילוק זה מפורש בר"פ ג"פ ע"ש. והא אמרת אינו דומה

נמחק פ"א לנמחק ב"פ. הנ"מ היכי דחתימי סהדי אמחקא [שיש הנמחק פ"א לפנינו] אבל היכי דחתימי אניירא [שאינו לפנינו] לא ידוע ע"ש והוא ממש דברי הרא"ש:
שם ומ"מ בשעת וסתה כו' אינה תולה במכתה ע' תשו' רע"א שהביא סברת הז"י באשה שעשו לה טבעת במקור ואינה יכולה לעשות הפרשת טהרה שאינה יכולה לבדוק בחו"ס די"ל דסומכת למנות הנקיים בזמן שרגילה להפסיק והביא ראיה מהא דבעלה מחשב ימי וסתה הרי חזינן דיכול לסמוך על הרוב שרגילה, להפסיק. והס"ט סתר זה דקיי"ל בהדיא בדס"ח דלא הפסיקה בטהרה ה"ה טמאה. ולא אזלינן בתר רוב שרגילה להפסיק. וכ' הגרע"א לדחות ראי' הז"י דדוקא התם דלאו ודאי לו שראתה אלא מכח הוסת שרגילה משו"ה יכול לסמוך אהא שרגילה להפסיק. אבל בודאי ראתה לא סמכינן. וא"כ לכאורה לפ"ז בדין שבכאן דלא ראתה ודאי דהא מן הדין היה לנו לתלות לעולם בהמכה. אלא דמשום וכי לא תטמא לעולם אנו מטמאין אותה בשעת וסתה. א"כ אין ראייתה אלא מכח הרגילות והוסת. לכאורה י"ל דבזה סמכינן שפיר לענין ההפסק טהרה ארובא דרגילה להפסיק כדברי הז"י הנ"ל דבהא ראייתו נכונה. אבל אחר העיון עדיין יש בזה הרבה ספיקות חדא דנראה לומר דכ"ז דווקא בנדות דאורייתא דאי"צ נקיים רק לידע שפסק הדם סמכינן שפיר כמו שרגילה לראות בזמן זה. ה"נ הרי רגילה להפסיק בזמן זה. אבל לדידן דכולהו ספק זבות נינהו וצריכה נקיים דווקא. א"כ כיון דאין ההפסקה ודאית כנ"ל. א"כ י"ל דזה לא הוה בדוקים לפנינו ולא מיקרי נקיים. ואף ע"ג דבאשה דהכא הרי לא שייך להסתפק כלל בזבות כיון דלעולם היא אינה מטמא אלא בזמן הוסת. וא"כ אינה בוודאי אלא נדה וי"ל דל"ח בה לנקיים כלל. מ"מ ודאי דלא שייך לדידן להקל בכה"ג דלדידן הוה לעולם כזבה מבלי שום חילוק. ועוד דעכ"פ הא אין זה שייך אלא בוסת הראשון דאכתי לא הוה ודאי ראתה אלא מכח הוסת. אבל במשך זמן הרבה דודאי לא שייך כלל לומר שעדיין לא ראתה פשוט דהוה כודאי ראתה. ובודאי צריכה דווקא הפסק טהרה ברור. וא"כ בודאי גם בפעם הראשון אין להקל וצריך להחמיר בה גם בכל וסת שלא לחלק. ועוד דכאן במכה שבמקור יש לדון עפ"י דברי הס"ט בסקצ"ד שכתב דלשיטת הפוסקים דדם קישוי אע"פ שאינו מטמא אינו עולה בזיבה משום דכיון דהדם טמא והוא דרך ראי' א"כ הוה כפולטת ש"ז דקיי"ל דאינה עולה. דלפי"ז ה"נ בראתה שלא בהרגשה אע"ג דקיי"ל דאינה מטמאה מדאורייתא מ"מ כיון דהדם ודאי טמא [דל"ג מיצא הדם דרך דופן דקיי"ל דמקור מקומו טמא]. ה"נ אינו עולה בזיבה ע"ש. וא"כ י"ל דה"נ בדם מכה כיון דודאי קיי"ל בזה כרשב"ג בדס"ו דדם מכה שבמקור הד טמא דהא קיי"ל דמקמ"ט וכן באר בארוכה הנוב"י ת' סצ"ז ע"ש. וא"כ י"ל דגם דם המכה גופה אינו

עולה בזיבה. וצריכה להיות דווקא נקי גם מדם המכה. ומיהו בזה נראה דיש מקום לומר דאין ללמוד מדם קישוי שטומאתו מדין גמור. על דם מכה שהוא מדין מקור מ"ט שאינה מדינא. אלא מהלכה למ"מ כמש"כ התו' והפו'. וכמו דקיי"ל דאין למידין ק"ו מהלכה דחידוש הוא. ה"נ אין ללמוד להחמיר בדין שהוא מהלכה. מחומרא שאנו מחמירין בדבר שהוא דין תורה. וע' מש"כ בסקצ"ו:

וע' ש"ך דבמרגשת עכשיו שהדם שותת מהמכה זה טהור אפי' בשעת וסתה וכמש"כ התו' בדרשב"ג. ונראה דאי"צ שתרגיש כל זמן הראי' שהוא שותת מהמכה אלא כל שהרגישה בהתחלת הראי' שהוא שותת מהמכה תו טהור כ"ז שהיא שופעת. וכמו בבתולים דקיי"ל דאפי' שופעת לאח"ז שנתנו חכמים מ"מ כ"ז שהיא שופעת ולא נשתנו הדמים תלינן שהוא מהבתולים אע"ג ששיערו חכמים שבזמן זה ה"ה פוסק מטבעו. ואלו פסקה וראתה היא טמאה. מ"מ כל מה שהוא שופע בפ"א אמרינן שהוא ממ"א. כ"ש הכא דבאמת מן הדין הו"ל למיתלי אפי' בשעת וסתה במכה כמבואר בש"ס. אלא שהחמירו בשעת וסתה דוכי לא תטמא לעולם. אבל במרגשת שהוא מן המכה לא שייך להחמיר וא"כ בודאי יש לטהר כ"ז שהוא שופע ועוד ראיה מדל"ו דאמרינן דללוי דס"ל דדם טהור הוא ממעין אחר. אם הוא שופע מתוך ארבעים לאחר ארבעים. אף ע"ג דמן התורה הוא דפוסק המעין טהור לאחר ארבעים. מ"מ כ"ז שהוא שופע הוא טהור אף לאחר ארבעים ולא אמרינן דנתחלף המעין ה"נ ודאי דכ"ז שהוא שופע אין לחוש שנתחלף וכיון שבהתחלת הראי' הרגישה שהוא מהמכה ודאי טהור כ"ז שהוא שופע וז"ב. ובזה יש ליישב מה שנתקשה הס"ט בדברי הרשב"א לענין מכה ע"ש ותבין:

ס"ח ויש מי שמתיר אם אמר לה רופא ישראל שנתרפאית ואם תראה אומדנות מוכיחות כו' הא בל"ה לא רצה לסמוך להקל. וכתב דאע"ג דסמכינן ארופא בחולה שיש בו סכנה התם אינו אלא לעשותו לספק. דספק נפשות להקל. אבל באיסורא. ספיקא אסור. ולא זכיתי להבין זה. דהא הכא כ"ז שלא נתחזקה בשלש של שלש פעמים שרי מספיקא. וא"כ אם הרופאים עושים לספק ג"כ מותר כמו בלא נתחזקה עדיין. ואולי דהמחמירין קאי בשי' הסמ"ג דלא הקילו אלא בס"ס ובבדקה עצמה ונמצא על ראשו תו אסורה לכל אף בלא חזקה לכל אצבעות. וה"נ איירי דבדקה ומצאה על ראשו בזה לא מהני מה שהרופאים עושים ספק. אבל בסתמא לכאורה בודאי יש להקל ברופאים כמו בלא נתחזקה לשלשה ובאמת בשילהי מכות ובפרק הנשרפין משמע דסמכינן אאומדנא אפי' להחמיר בנפשות. דאם אמדוהו להחמיר והוקל וחזר מחמירין אף דבלא אמדוהו תחילה הוה מקילין וכה"ג במכות שם ומ"מ יש לדחות. ועש"ך דכתב שאם ריפא לאשה אפי'

לא נתחזקה עדיין תוכל לסמוך אפי' אותה שנתחזקה ותמהו עליו דכיון דלא נתחזקה מאי מהני. ונראה בכוונתו דחשיב ליה זה כאומדנות מוכיחות דהנה נראה ודאי דהיכי דהרפואה כבר הוה מומחה ודאי שרי. דאי ל"ה הא דא"ר נתרפאית זאת ומשמע דשרי לה הכי אפי' בלא שום בדיקה היכי שרי. וע"כ משום דהי' ידוע לרבי שהוא רפואה מומחה. והראשונות שהומחה הרפואה ע"י צ"ל שנודע רפואתן ע"י בדיקה. ולפי"ז נראה דאפי' בריפא לשלש נשים שלא נתחזקו ג"כ יש להתיר. דהא באמת קיי"ל בשבת דבקמיע דאיתחזקה תלתא זימני סמכינן עלה לצאת בה בשבת [והתם אינו משום ס"נ דהא שרי לצאת אפי' במקום שאין לו צורך אלא דחשיב כתכשיט] ובודאי אין מדקדקין בזה אם אותן החולים. חולים מוחזקין כ"כ כמו חולה זה. ובל"ה לא שייך כ"כ חזקה בחולה דהא בל"ה קיי"ל דרוב חולים מתרפאים. אלא דבחלתא זימני מתחזקה דאינו במקרה אלא דהוא רפואה טובה מטבע. וה"נ בתלתא נשים שראו מחמת תשמיש אע"ג דאכתי לא נתחזקו ודאי ל"ג מאומדנות מוכיחות ויש להקל:

ס"ט הפחידוה כו' אין מוציאין אותה מבעלה והטור לא סיים כלל שאין מוציאין אותה. ועד"מ שהשיג על הב"י שכ' דהפוסקים השמיטו הא דהפחידוה לפי דס"ל כהרמב"ן דכתב דאין אנו בקיאין בזה. דהא הביאו הך דשפופרת אף שהרמב"ן כתב גם בזה דאין אני בקיאין ועוד דאפשר למיקום עלה דמילתא בשפופרת ע"ש. ונראה דלפי הועוד שכ' דעתו בזה דהרמב"ן דסבר דבתרוויי' אין בקיאין. א"כ שפיר כתב דבדיעבד אין מוציאין אותה בתרוויי' ותרוויי' שוין. אבל לדידן דס"ל דבשפופרת בקיאין אנו גם לכתחילה. א"כ בהפחידוה אפי' בדיעבד למ"ל להתיר. כיון דאין אנו בקיאין בה ואיכא למיקום עלה דמילתא בשפופרת דבקיאין גם אנו אין אנו מתירין אותה בהפחידוה כלל. אלא בבדיקה. ומשו"ה לא סיים הטור הך דאין מוציאין ומשום זה השמיטו זה גם כל הפו' וצ"ע מה שכאן לא הגיה הרב כלום:

ס"י אם ראתה פ"א בליל של טבילתה כל שתגיע טבילה אחרת צריכה לפרוש ליל של טבילתה עכ"ט וח"ד וזה סותר פירושו של זה וזה סותר של זה. ולכאורה משמעות דברי הגמי"י להמעיין דכוונתו דמסתמא הוא הפלגת ליל טבילה שניה מליל טבילה ראשונה שוה להפלגת ליל טבילה ראשונה מיום ראיית נדתה התמידית וס"ל דנהי דבקפיצות אמרינן בפשי' הא כל יומא דלא קפיץ לא חזאי ואינה חוששת להיום לבד. אבל הכא בתשמיש וגם בטבילה כיון דרוב נשים אינן רואין מחמת התשמיש והטבילה. לא חזי למקרי אונס כלל. ושפיר חוששת להיום לבד ג"כ ככל ראיה כדרכה. וגם לא מצינו אלא אכלה שום כו' אבל בסתם אכילה כדרכה פשוט דאנו קובעין את היום לבד להראי'

וה"נ טבילה ותשמיש הוה כדרכה אין אנו קובעין את הראי' אלא על היום. ואם כן אסורה בלילה זו מתורת עונת וסת סתם שחוששת בפעם אחד. וכשעבר היום שוב היא נתרת וגם יעבור הוסת. ומיהו דברי הרשב"א בסי"א שכ' ע"פ פירש"י בהא דואם יש לה וסת כו'. דס"ל דקובעת וסת לראיית מחמת תשמיש. ע"כ צ"ל דס"ל דדוקא לראות תמיד מ"ת זה לא שכיחא אבל לוסת לימים שפיר י"ל דהוה וסת. ומשוה"נ ס"ל בזה דצריכה ג"פ לעוקרו כדין וסת קבוע ולא סגי בזה בשפופרת כדין כל רואה מ"ת דהתם דאינו כטבעו אלא חולי נעקר בפ"א אבל כאן ס"ל בפירוש הש"ס דהוה וסת גמור ככל הוסתות וצריכה ג"פ לעוקרו. והיינו נמי דחשש גם להפלגת פ"א. א"כ נראה דס"ל דהא הוה כמו קפיצות דחוששת לשניהם ביחד. ואפשר דלאחד לחוד ל"ח כלל. וא"כ לשי' נראה דאינה חוששת בזה בשראתה פ"א בליל טבילה. לאסור ליל טבילה השניה ששוה להפלגת ליל טבילה א' מראי' דכדרכה. [כמש"כ בכיונת ההגמו"י כנ"ל דחושש להפלגת הימים לבד כמש"כ]. והרשב"א אינו אוסר אלא א"כ תראה עוד פעם ב' מחמת תשמיש. תחוש לאותה ההפלגה דהינו התשמיש והימים. וכמו בקפיצות שחוששת לוסת הימים והקפי' ביחד. חוץ מוסת הראיי' שכדרכה. ולהגמי"י אפשר דס"ל דאין אנו מבדילין את ראית מ"ת לוסת בפ"ע ליום התשמיש. אלא לעולם חושבין ימי הראיות ביחד. והמחבר החמיר בשניהם מספק ודוק:

סי"ב הרואה מ"ת אסור להשהותה כו' בח"ד הקשה דאינה דומה לשבויה דאסורה לעולם אבל זו שיכולה להתרפאות חשיב יש לו פת בסלו בכתובות. וכוונתו לסוגיא דמורדת דאפילו בחולה הוה מורדת דחולה יש לו פת בסלו ע"ש. ולענ"ד ז"א אלא לענין צערא דלא הוה לי' צערא כ"כ. אבל לענין איסור יחוד הרי קיי"ל כחכמים בריש סוטה. דאפי' לאחר קינוי וסתירה ומעלה אותה לירושלים להשקותה. אסורה ביחוד אע"ג דתשתרי כשתשתה כיון דאין ההיתר ברור שיבא לא מיקרי יש לו פת בסלו. וכ"ש בהא דהכא ודוק: סי"ג הבועל את הבתולה כו' עד שתפסיק פ"א ולא תראה בח"ד כ' דאפי' לא בדקה חשוב כלה ראתה דאי ל"ה תיקשי דתבדוק דילמא פסקה אלא ע"כ דבל"ה כ"ז שלא ראתה חשוב כפסקה ואין לנו לתקן עלי' חיוב בדיקה כיון שאיני אלא לטובתה אבל דברי התוס' גבי ימי טוהר אינן מוכיחין כן דהקשו שם דלר"י לבדוק דילמא פסקה ג' עונות אע"ג דאינו אלא לטובתה ע"ש. ובאמת אע"ג דלדידה קולא היא זימנין נ"מ לחומרא דלענין תלי קיי"ל דמניקה תולה באינה מניקה ולר"י מניקה שפסקה ג"ע תולה במניקה שלא פסקה. וא"כ אם היא תחשוב א"ע שלא פסקה לחומרא. חבריתה שפסקה תולה בה ותהיה טהורה. ואי תדע היא ג"כ שלא פסקה שתיהן טמאות. וה"נ בבתולה שדמיה

טהורין לדינא דהש"ס ודאי דאם תחמיר שלא כדין נפיק מינה קולא. דתתחיל למנות ז' יומי נדה מיום זה ומה שתראה לסוף ז' תשלימנו לראיה זו ותטבול בלילה. ובאמת ראיה זו דסוף ז' הוא החחלת נדה. אבל באמת כבר הקשה שם הרש"א קושי' ז'. ותי' דמהא לק"מ דמ"מ קודם תשמיש דאיירי ביה מתניתין שם אי"נ בדיקה כלל ע"ש היטב:

סימן קפח

ס"א הירוק כמראה השעוה או הזהב. בה"י ר"פ א"ע כ' דכמראה חרדל איתא בהדיא במסכת נדה שהוא טמא. והנה אין כוונתו על המשנה דכעין החרדל דאח"כ הוא דאייתי שם הך מתני' על הא דכ"ש ע"ש. ונראה דדקדוקו מהא דתלה ר"מ בקילור ורבי בשרף שקמה. וס"ל דהני הוה כמראה חרדל. או דס"ל כיון דמסקינן התם דאנן לא חזינן דמא יש לנו לדידן לטמא גם בירוק כעקביא וה"נ חרדל. וא"כ משמע דס"ל דלדידן יש להחמיר גם בירוק ועוד יש להוכיח דשי' להחמיר גם בירוק דהרי משמע בריש פרק תולין דחרדל הוה כגוון חלמון ביצה ע"ש והפו' כ' לטהר גם בחלמון ביצה משום דהוה בכלל ירוק וכדמשמע בהדיא בפרק א"ט דמ"ח ע"ש. וע"כ דהר"י חולק בירוק. ובאמת צריך לדקדק בזה הרבה אם יש להקל בפשי' דהרי מבואר בפרק א"ט שם דמוריקא שהוא כרכום הוה בכלל ירוק והנה כקרן כרכום הוה מד' מיני דמים. ומיהו יש לומר דקרן כרכום שאני. אבל לשון הפו' בסק"ל סכ"ד גבי תלי' בנתעסקה בתרנגולת דם ב"מ כרכומי. ומבואר מזה דכעין מראה זו טמא ובודאי דהא דהתם הוה נוטה טפי לאדום אבל עכ"פ הרי צריך ע"כ לדקדק הרבה בזה. שהרי קרוב למראה זה טמא וצריך בקיאות להבחין ביניהם. וכן לענין מראה זהב איתא ביומא זהב פדוים שדומה לדם פרים. וזה הוה אדום דמתני' כדם שחיטה של שור ע"ש. וע"כ דכזהב זה הוא טמא. וע"כ הרבה יל"ד קודם שיתיר מראות כאלו וצ"ע:

ועט"ז בשם הב"ח דאין להתיר מראה כשירה קודם שיתייבש דלפעמים אחר שיתייבש ימצא אדום בקצותיו והאריך להשיג עליו וכבר נדחו כל ראיותיו זולת ממה שרבי ראה דם בלילה וטמא וביום וטהר ומבואר בסוגי' דמעיקרא ראה אותו כשהוא לח. ולי"ל דלא ראה אלא להחמיר דהא כ' רש"י רבי לטעמי' דבדק לאור הנר משמע בהדיא אפי' להקל ע"ש. ונראה דגם זה אינו מוכרח דהא בל"ה לכאורה יפה השיג הח"צ על הב"ח דמבואר בהדיא בש"ס דאמר האי מפכח הוא דפכיח הרי מבואר דבנשתנה לאחר יציאתו למראה טהור ל"מ לטהר דאזלינן בתר שעה שראתה. ה"נ נשתנה למראה טמא ודאי ל"מ. אבל לענ"ד כוונת הב"ח לנכון דס"ל דבעודו בלחותו מכסה הלחלוחית של המראה כשירה על

מראה הטמאה ותחתי' באמת הוא עכשיו ג"כ מראה טמאה אלא שאינו ניכר וכשיתייבש יתגלה המראה טמאה של תחתי' ובאמת הי' בתחילה כן ובודאי דבזה ברור לטמאות מן הדין ולא יחלוק אדם בדבר וע' מש"כ בזה בסק"צ. וא"כ י"ל דזה דווקא לדידן דלא בקיאינן בזה. אבל רבי י"ל דהיה בקי להכיר דבר זה ושפיר היה יכול לראות כשהוא לח ג"כ. אבל אנן יש לנו להחמיר בדבר וכיון שכתב הב"ח דהוא רגיל בודאי לא שייך לומר בזה אחזוקי ריעותא לא מחזקינן ונכון להחמיר ס"ב חכם טיהר לי כיוצא בזה אין סומכין עלי'. ובש"ך ומיהו משמע דאם אומרת דם זה טיהר לי נאמנת והכי אמרינן בפרק המדיר. והיינו כשמביאה גוף הדם לפנינו דאין לנו מפיה אלא שזה טיהר לה החכם ודאי דנאמנת. ובמנ"י דקדק מדלא משני גבי ילתא דהביאה הדם גופיה לפני ר"י ש"מ דגם בזה אי"נ ולא הזכיר דברי הש"ך וראייתו המוכרחת. וכן מצינו בכ"ד דנאמנות נשים שהורו להם בפרק המפלת גבי מפלת דמות נחש יצא כלת חנינא הלא משמך אמרה לי חמותי טמאה. ובפרק כל הבשר הא דידן ברתה דר"י נפחא אי לאו דשמיע לה מבי נשא לא הוה עבדא. ובמנחות גבי חדש א"ל אימי' דרבינא לרבינא אבוך לא הוה אכיל כו'. ומיהו י"ל דכל הנך הוה קים להו בגויי' והרי הם כאנשים ממש. וגדולה מזו כ' התו' בסופ"ק דב"ק גבי דבורה שהיתה שופטת את ישראל. דאע"ג דאשה פסולה לדון י"ל עפ"י הדבור. א"נ היתה מלמדת להם הדינין. משמע דבזה מדינא ש"ד ולא משום ע"פ הדבור'. וע"כ דקים לן בגויי' שאני. ומ"מ ראיית הש"ך ודאי ברורה דבהא שהוא לפנינו כל הנשים נאמנות וקושי' המנ"י מהא דילתא י"ל בפשיטות דאי הי' לה הדם גופיה שטיהר רבב"ח לא הוה אזלא גבי ר"י אלא הוה אזלא לגביה דרבב"ח גופיה. ומה שדקדק עוד מלשון רש"י שם. המעיין לשון רש"י שכ' דכיון דאיתא לפנינו נחזי אנן. דאין זה אלא לענין דאין לסמוך על דמיונות הנשים בעצמן. כיון דאנחנו בעצמנו נוכל לראות. וכן הנשים בעצמן אינן רשאין לסמוך על דמיונם אבל כשהגוף הדם הזה שהורו לה עליו לפנינו ואין לנו מפי' אלא שחכם פלוני טיהר לה. ודאי אין שום בת ישראל חשודה לשקר בדבר איסור. ול"ח על אשה אלא בטועה ולא במשקרת וזה ברור:

ס"ג וכן אשה שנעקר מקור שלה וכמין חתיכת בשר נופלת בביה"ח טהורה. בב"י כ' בשי' הר"ש דדווקא הדם שבתוך החתיכה טיהר משום דאין דרכה בכך אבל ברואה דם ממש לא. ואע"ג דמבואר בסקפ"ז דתלינן במכה הנ"מ במכה שבצדדים אבל במכה שבמקור עצמה איכא למימר דמטמא לה. והד"מ תמה עליו דבהדיא מבואר שם דתולין במכה שבמקור עצמו ע"ש ולענ"ד הב"י לא שגה בזה. וכוונתו בזה דגם מכה שבמקור עצמו שמטהרין אינו אלא דאנו תולין שאינו דם מטבע ראיית הנדות אלא דם המכה שהוא

מהצדדין של המקור גופיה. אבל לא דם נדות גופא. אבל הכא הרי הדם הוה דם נדות ממש אלא דאנו מטהרין משום דכשרואה דרך החתיכה אינו כדרך ראי' וזה שייך היכי דאנו יודעין דמהחתיכה. ירד הדם. אבל כשרואה סתם מי יודע דהדם ירד דרך החתיכה. הרי אפשר דכדרכו ירד. ולומר דכי היכי דתולין שם בדם מכה. ה"נ תולין דיצא דרך החתיכה ע"ז כ' דאפשר דאינו דומה. ובאמת יש מקום לחלק בזה דהתם אזלינן בתר חזקת טהרה דאשה. אבל הכא כיון דהדם הוא דם נדה גמור. ויש לומר דאדרבה יש על הדם חזקת טומאה ואמרינן דירד כדרכו. וזה נראה ברור בכוונתו ואולי גם הד"מ לא נתכוון בזה לדם מכה דזה לא שייך לפי' של הר"ש:

ועוד דודאי לא שייך מכה אלא כשיש פצע וחבורה וכאן אין שום חבורה אלא דחתיכת מקור נשתרבב למטה. אלא דכוונתו משום דלא ירד לחילוק הנ"ל שכ'. ע"כ כ' דכמו דתולין במכה שבמקור ה"נ תולין בזה. שירד דרך החתיכה. והנה לענין דינא ודאי לשון הטור והרי"ו מורין בהדיא אפי' דם גמור. ומש"כ הב"י דבלשון הרא"ש ליתא. לפנינו בתוספות הרא"ש הוא כלשון הטור והרי"ו. ובודאי דלא מסתבר להו להפו' חילוק בזה. ואפשר דהדם כ"ז שהוא בפנים ליכא עלי' שום טומאה אלא ביציאתו לחוץ הוא דנעשה טמא. ומש"א בד"ט מי יתן טהור מטמא חלב מדם י"ל דלא קאי משום דם נדות דע"ז ליכא שום טומאה מבפנים אלא על חלב בהמה דהוה מהדם שהוא אסור כדאמרינן בבכורות. וא"כ י"ל דאדרבה יש להדם גם חזקת טהרה (והא דמקור מקומו טמא היינו נמי ביציאתו) וא"כ גם הכא ודאי יש לתלות טפי שיצא דרך החתיכה בטהרה. כמו דתלינן בדם מכה. וע' ט"ז דבזה יש לטהר אפי' בשעת וסת פי' דאינו דומה למכה דהתם י"ל דבשעת וסת יש לתלות יותר דהוא דם נדות כדרכה ולא דם מכה. אבל הכא הרי באמת אמרינן שדם נדה הוא. אלא דאנו תולין דיצא דרך החתיכה בטהרה. ובח"ד כ' ע"ז דבשעת וסתה יש לטמאות דא"כ לא תטמא לעולם וחיישינן שיצא דרך המקור. דוכי בשביל שחתיכה נפל אין שום מקור ע"ש. וזה תמוה דבשלמא גבי מכה שייך לומר וכי לא תטמא לעולם פי' דע"כ גם דם נדות יש לה וכי לעולם לא יצא דם נדות. אבל כאן הרי באמת דם נדתה הוא יוצא אלא שהוא טהור ומה לנו שלא תטמא לעולם. ואולי כוונתו דבשלמא שלא בשעת וסתה דאין דרך המקור בטבעו להוציא אז הדם. יש סברא לתלות יותר שמה שהוא יוצא עתה הוא דרך החתיכה. אבל בשעת וסתה דדרך לצאת בכדרכו ג"כ לא ניקל שיצא דרך החתיכה. אבל בש"ס ופו' גבי מכה משמע דאפי' בשעת וסת היה לנו לתלות לקולא אי לאו משום סברא דוכי לא תטמא לעולם דלא שייך כאן כנ"ל. ועוד דלא שייך כאן וסת כלל כיון דבכל זמן שהיא רואה שלא בשעת וסתה אנו תולין שהנדות

יוצאות דרך החתיכה בטהרה. א"כ תו לא שייך כלל וסת להדם נדות לצאת כדרכו כלל. כיון שהוא יוצא תמיד דרך החתיכה. ואולי כוונתו באופן שתמיד אינה רואה כלל. אלא בשעת וסתה. בזה יש לטמאות אפי' כשחתיכת בשר נופלת לה. ואף שגם זה אינו מוכרח די"ל דמ"מ אנו תולין גם בזה להקל. מ"מ כיון שאינו יוצא אלא בשעת הוסת י"ל בזה דנראה טפי דדרך וסת הוא. ואפשר דגם מכה שבש"ס לא מטהרו בכה"ג ואין אנו תולין כלל בכה"ג כיון דאינו רואה אלא בשעת הוסת ודאי דם נדה הוא דאי משום מכה או שום ד"א למה לא תראה בשעה אחרת וצ"ע שם ודווקא בחתיכה קטנה דומיא דשפופרת הנה זה מדברי הטור ובח"ד הקשה הא לא אמרינן אלא דא"א לפה"ק בלא דם והכא כיון דהדם יוצא דרך השפופרת אין על הדם שום טומאה [ומש"כ דנראה דחזר בו המחבר ל"י מה כיון בזה. הלא זה מפורש בדברי הטור ולא מצינו שום חולק ע"ז]. וע"ש שכ' בסברת דבר זה די"ל דס"ל דקודם שיפול בשפופרת תיכף שנפתח המקור הדם. יוצא כדרכו. ולענ"ד דיצא להם זה ע"פ פירוש הרז"ה דכ' דלא כהראב"ד דרוב דמים של המקור הוא טמא אלא דכך הוא ההלכה דא"א לפה"ק בלא דם טמא. וכיון שכך ההלכה לכאורה משמע בהדיא דא"א כלל בשום אופן שלא יהיה טמא וע"כ דגם בשפופרת הוא יוצא תיכף משעת הפתיחה כדרכו כסברא הנ"ל ועוד נראה ובזה יובן מה שיש להסתפק עוד בזה דהנה השואל בנו"ב ת' סק"כ נסתפק דילמא מאי דאמרינן בש"ס דא"א לפה"ק בלא דם היינו כשנפתח בטבעו מבפנים. אבל בפתחוהו ע"י מעשה מבחוץ לא. ובאמת כל מקום שהוזכר בש"ס פה"ק איירי בכה"ג דנפתח מבפנים. והשיב לו הנוב"י בפשי' מעצמו דאין לחלק בזה. ובאמת הרי זה מפורש כאן בדברי הטו"מ בלא שום ספק. אבל לכאורה צ"ע באמת מנלן דבר זה. ונראה דיצא להם זה מהא דפריך בש"ס המפלת כמין דגים וחגבים וליפלוג נמי ר"י בהא. וע"ש בתו' דאהא דמציעתא כמין קליפות לא פריך דהתם בדבר קטן ליכא פה"ק וכ"כ כל הפו'. ואי ס"ד דיש למצוא אופן דלא יטמא משום פה"ק כגון בנפתח מבחוץ או כה"ג שיצא דרך השפופרת כמש"כ הח"ד. א"כ לישני דאיירי בסיפא ג"כ דומיא דמציעתא דליכא פה"ק וכנ"ל. וע"כ דזה א"א כלל. ולא משכחת לה לפה"ק בלא טומאה ונכון. והנה בחכ"א וכמדומה שראיתי כן בספר לבארי'. שתמהו עמש"כ בנוב"י שפתח את המקור באצבע. דהיאך אפשר לפתוח באצבע דהרי הב"י כ' בסקצ"ו על מה שהצריכו את האשה לבדוק עצמה עד מקום שהשמש דש דהיא א"א לה להגיע עד שם. והרי גם השמש אינו מגיע אלא עד קרוב למקור ולא למקור עצמו כמש"כ הרמב"ם ע"ש. אבל הוא פשוט דכ"ז באשה בריאה כדרכה. אבל שכיחי עכשיו חולי שהמקור משתרבב למטה. והוא מגיע שם באצבע וזה ידוע לכל: ס"ד ויהיו המים פושרים כל

מעת לעת בש"ס אמרינן התם גבי נבילה) תנן בפושרין מעל"ע הכא בדם דרכיך מאי ופסקו לחומרא שצריך מעל"ע. והנה גבי נבילה פליגי רשב"ג וריב"נ אי בעינן שיהיה דווקא גם פושרין מתחילתן עד סופן. ופסק ר"ח והראב"ד כרשב"ג לחומרא. ועפי"ז כ' גם כאן שיהיה פושרין כל מעל"ע. ובאמת מוכח גם מדברי התו' דס"ל הכי דהרי הקשו אהא דרשב"ג שם בנבילה דנקט בפושרין מתע"ם דלשמעינן רבותא טפי אפי' בנתמעכין בצפורן. דע"כ מיעוך צפורן גרע מפושרין כל מעל"ע מתע"ס. דהא הכא בדם קיי"ל לרבנן דמיעוך בצפורן ל"מ. ואפ"ה בפושרין מעת לעת מיבע"ל דמהני הרי דמיעוך צפורן גרע. ולרשב"ג כיון דס"ל אפי' גבי דם דרכיך דמיעוך בצפורן מהני. וכ"ש גבי נבילה דאקושי טפי. וא"כ לשמעינן גבי נבילה רבותא טפי דאפי' מיעוך צפורן מהני ע"ש. ואי הוה ס"ל דאיבעיא דהכא אינו בתע"ס. א"כ אין שום קושי'. די"ל דתע"ס הוה ממש בשוה כעין מיעוך צפורן. והכא לא מיבעיא אלא בתחילתן ולא סופן. אבל במתע"ס דהוה כמיעוך צפורן פשי' לי' להש"ס באמת דלרבנן ל"מ גבי דם. וכיון דהני תרויי' שוין נינהו. שפיר נקט רשב"ג הכא האי והתם אידך. כיון דתרויי' שוין. וע"כ דהתו' מפרשי ג"כ במתע"ס ומוכח שפיר מבעיא דהש"ס דע"כ דגם זה דמתע"ס גרע ממיעוך צפורן. ושפיר הקשו דלאשמועינן התם רבותא טפי דמיעוך צפורן. אבל מצאתי להרמב"ם בפ"א ממטמאי מו"מ דפסק גבי נבילה ג"כ דתחילתן אע"פ שאין סופן ובמל"מ שם תמה עליו למה פסק להקל מספיקא. ונראה דמכאן הוציא הרמב"ם לפסוק כן דמפרש בסוגיא דלא מיבעיא אלא בתחילתן ולא סופן דאי במתע"ס וע"כ דזה גרע ממיעוך צפורן וכנ"ל א"כ תיקשי קושי' התו' דלשמועינן רשב"ג רבותא טפי כנ"ל. וא"כ משמעות הסוגיא שהוא כריב"נ דתחילתן ולא סופן. דהא משמע מלשון הש"ס דבעי לדמויי להתם וש"מ דהתם נמי תחילתן ולא סופן. ועוד אפשר כיון דמוכח מדרשב"ג דנקט הכא מיעוך והכא פושרין דשוין הן כנ"ל מסתברא דרשב"ג לשי' הכא גבי דם. וכיון דפסקו הכא דלא כרשב"ג משום דחזינן דר"ל מפרש מילתיי' דרבנן התם נמי קיי"ל דלא כרשב"ג ונכון. ועכ"פ לפי דברי הרמב"ם ע"כ דהכא ודאי סגי אפי' בתחילתן ולא סופן. ול"י למה לא הביאו שי' כלל. וגם הראב"ד שתק לי' התם. ומיהו בבעה"נ כאן פסק בפירוש דתע"ס וצ"ע:

שם בהגה ואם מעכן בצפרניו ולא נימוחו טהורה. ע' המגיד דכ' דהרמב"ם לא הזכיר דרשב"ג אבל הרשב"א כ' כו' פי' דהרמב"ם לא הזכיר הך דינא דההגה דלא נימוחו במיעוך צפורן טהורה דלכאורה בזה כו"ע מודו דטהורה. אבל הרשב"א כ' זה. ואח"כ כ' דיש לפרש דבין נמוחו ובין לא נמוחו ל"מ פי' דאפשר דבאמת ל"מ לרבנן אפי' לא נימוח לטהרה בשביל זה ואף דהוה ע"י הדחק ל"מ כלל והיינו דלא הזכירו הרמב"ם וכ'

דהראשון עיקר. והנה רש"י כ' דלרבנן בנימוח ע"י צפורן טהור. נראה פשוט דכוונתו כמש"כ העט"ז דהייני בנשרו תחילה בפושרין ולא נימוחו. דאפי' נמוח אח"כ בצפורן טהור. אבל בל"ה הרי לא היה כאן בדיקה. והמשנה לא טהרה אלא בבדיקה. ובלא נמוח במיעוך צפורן אי מהני לטהר זה לא נזכר בדבריו. וכ"ז פשוט ולא כ' זה אלא לפי שראיתי בד"ח שנסתפק בזה לדינא ואולי לא הבין פשט דברי המגיד כמש"כ אבל פשוט כמש"כ בלי שום ספק וגמגום ע"ש: ס"ה בהגה נמוחו קצתן וקצתן לא נמוחו טמאה בד"מ בשם מהרא"י כ' דאין לטהר אלא אם לא נמוח כולן. ומשמעות דבריו דאינה טהורה עד שתבדוק את כולן דווקא. אבל הרב שינה הלשון. ונראה דדעתו דדווקא כשראינו שנמוח המקצת הוא דאסור אבל בסתמא ודאי דיש לתלות שכולן לא נמוחו כיון דהמקצת לא נימוח וחזינן דהוא מהמכה א"כ יש לתלות כולן בהמכה: ובאמת בח"ד הקשה דאפי' יש עמהם דם גמור ג"כ הי' לנו לתלות בהמכה כדתלינן כל דם במכה. וע"ש שתי' דאינה מכה מבוררת אלא דבלא נימוח יותר שכיח במכה. אבל לתלות גם דם אחר הוה ס"ס לאיסור שמא אין כאן מכה כלל. ואפי' איכא שמא דם זה אינו מן המכה. והנה דבריו יש באפשרות לשי' הראשונה בס"ו דסתם דם יבש הוא טמא אפי' לא נימוח הרי דס"ל דאפילו לא נימוח אפשר שהוא דם. אבל שי' שניה דס"ל לטהר גם בסתם דם יבש דס"ל דדם א"א כלל שלא יהיה נמוח [ובאמת יש להוכיח גם מדברי התו' שם שס"ל כשי' זו דהרי כ' שם בהדיא דדם א"א כלל שלא יהיה נימוח אלא בנבלע בבגד ונתייבש. וע"ש שכתבו דמתני' דפרק דה"נ היינו בה"ג דזה אפשר להתייבש הרבה. הרי לשי' ע"כ דכל מה שאינו נמוח הוא ודאי טהור דע"כ אינו דם. נדה]. א"כ לפי שי' כל שיש לפנינו דבר שלא נימוח ע"כ שהמכה מבוררת ואין מקום לתי'. אבל לולי ד"ק לכאורה יש ליישב קושי' בפשי' דכיון דרואין דדרך המכה להוציא שערות שלא ימוחו. ודאי דאין לתלות בהם כלל שערות שנמחו וכ"ש דם דודאי דזה גרע מדם מכתה משונה מדם ראייתה דמבואר שם בהדיא דאין תולין בכ"ג ונראה פשוט דזה גרע גם ממכה שא"י אם מוציאה דם, דהתם תולין ביש לה וסת שלא בשעת וסתה. אבל הכא אין תולין כלל. דלזה שמשונה הוה כאין לה מכה כלל. דהרי אנו רואין. שהמכה מוציאה דבר אחר. וא"כ ה"נ שאנו דנין ממה שלא נימוח, שיש לה מכה. אבל הרי אין המכה מוציא אלא מה שלא נימוח ומה שנימוח הוה ודאי כמשונה. וזה נראה ברור בישוב קושי' וא"כ עכ"פ זה שייך דוקא כשיש לפנינו בודאי שערות שנימוחו. אבל בסתם כיון דקצת לא נימוחו ודאי יש לתלות דכולן לא ימוחו וכדקיי"ל לעיל דמן הסתם אי"צ לבדוק שמא הוא. משונה ונכון ומה שסיים הרב דאפי' בנבדק ג' פעמים ולא נמוח מ"מ לא מטהרינן גם להבא בלא בדיקה

אלא ביש לה וסת שלא בש"ו [כפי' המנ"י דלא כהש"ך] היינו דווקא לאח"ז משום דודאי דרך המכה להתרפאות. וכיון שהיא אינה מרגשת בה כלל שפיר י"ל כל שעה שמא כבר נתרפאית. אבל באותו הפעם ודאי דיש לתלות הכל. ונראה דאפי' לשי' הראשונה שיש מקום להחמיר עפ"י סברת הח"ד הנ"ל משום ס"ס להחמיר. מ"מ כ"ז שלא ראינו לפנינו שינוי שנמוחו אין לחוש וצ"ע:

סימן קפט

ס"ז בימי החודש בדילוג. הנה העלו האחרונים, לענין וסת הפלגה דכשלא ראתה ליום הוסת תו לא שייך לחוש עוד להפלגה דכבר בטלה ההפלגה וכ"כ הרמב"ן להדיא וכאשר יתבאר בסמוך. וצ"ע בהא דהכא אי לא ראתה בחודש אחד כיון דחודש הבא אחריו הוא נסמך על דילוג יום הראיה של החודש הזה. לכאורה ה"נ הא בטל החשבון ואין לחוש ליום החודש השני. וכן נראה מדברי הראב"ד בבעה"נ שכ' דיש קובעת וסת בתוך וסת וכגון שהוחזקה ט"ו בחודש זה. וט"ז) בחודש זה. וכן עוד כסדר זה ג"פ. וכ' דאם לא ראתה ביום הט"ו בחודש האחד מ"מ חוששת ליום ט"ז בחודש השני דוסת בפ"ע: הוא. והיינו לפ"מ שבאר שם דכל ט"ו קובע וסת בסירוג בפ"ע. וכל ט"ז בסירוג בפ"ע. וכל אחד הוה וסת החודש בפ"ע ואינו נתלה בשני דוסת הסירוג דינו כוסת הסידור לכל דבר. משמע בהדיא דהא בכה"ג דהכא דכ"א נמשך דילוגו על חשבון חבירו כל שלא ראתה בפ"א תו בטל סידור הוסת. ונראה לענ"ד דזהו טעם הר"ח שפי' פלוגתא דרב ושמואל בשהשלישה ט"ו וי"ו וי"ז בג"ח זא"ז ג"פ כסדר הזה וכעין הא דס"ח ע"ש. והתו' תמהו עליו דלמ"ל לפרש כן ע"ש. ובזה א"ש דהא כבר הסכימו התוס' וכל הפו' דבוסת ההפלגה מודה רב דאינו נקבע אלא בד"פ. דלא שייך לצרף ראיה הראשונה כיון שהיא לא היתה בהפלגה. וס"ל להר"ח דה"נ אפי' בדילוג יומי החודש כפי' כל המפרשים. לא מסתברא לחלוק שבזה יסבור רב לחשוב ראיה הראשונה כיון דגם בזה חזינן שראתה בסדר הדילוג והרי הראשונה אינה דילוג כלל ע"כ פירש בכה"ג דשילשה סדרה ג"פ. דא"כ הרי ראי' החודש הראשון הוא וסת הסירוג בפ"ע לכל ראיה ראשונה מהסדר וכמש"כ הראב"ד כנ"ל דזה הוה כתלתא ריש ירחא המסודרים וא"כ שפיר הוה גם הראשון מהמנין. אלא שצ"ע דלכאורה בכה"ג לאו דווקא ט"ו וי"ו וי"ז אלא אפי' ט"ו וי"ו וי"ח דאין סירוג החדשים שוה דבפ"א ודאי לא הוה וסת כמבואר בס"י. מ"מ כששילשה סדר זה ג"פ. א"כ כל אחד הוה וסת הסירוג בשאר הסדרים. ומיהו גם לדידן לדינא צ"ע בזה:

עוד נראה לי בטעם הר"ח דהנה הש"ך בסק"ט כ' דגם בדילוג הפלגה לקרב ראיותי' הוה וסת בג"פ. ובפלתי כ' דאפשר דזה אין דרך וסת בכך ע"ש. ובאמת דברי הש"ך הם מפורשים כן בספר בעה"נ להראב"ד ע"ש. וע"כ דהפו' ס"ל דלעולם כל ענין ראי' שאיתחזק בתלתא זימני הוה חזקה ולא שייך בזה אי הדרך הוא כן או לא. וא"כ י"ל בשי' ר"ח דס"ל כמש"כ סברת הפלתי דיש לנו לילך אחר טבע ראיית הנשים וס"ל דזה ג"כ אין דרך כלל בדרך ראיות נשים שתרחק לעולם או תקרב לעולם. אלא דדרך האשה לשנות וסתה לרחק שנים או שלשה ימים ואח"כ לחזור למפרע. וכמבואר בסקפ"ד ואינה קובעת וסת אלא במה שהוא טבע האשה. ומיהו כל הפו' לא ס"ל הכי. ודלא כהפלתי ודוק:

ש"ד סקכ"ו מיהו בהי' לה וסת קודם לכן כגון שראתה ר"ח שבט אדר ניסן. ואח"כ סירגה לר"ח סיון ואב לכו"ע ניסן לא הוה ממנינא כו' פשוט דהיינו ממש הא דאמר בש"ס אליבא דרב למודה שאני וכ"ש לשמואל ומה שהקשה הפלתי מהא דנוגח שור שור שור חמור וגמל קושי' זו הקשה הרא"ה עלה דרב וכבר יישב היטב בח"ד סק"ו ע"ש. וע' תוס' הרא"ש בדפוס חדש מש"כ אהא דהקשו התוס' שם מראה שור ונגח ושור ולא נגח ודוק:

סי"ג אין האשה קובעת לה וסת כו' אלא א"כ ראתה בעונה אחת או ביום או בלילה כו' בפ"ת הביא דברי הנוב"י באשה שדרכה תמיד להמשיך ראייתה לוסת עונה מאוחרת יותר דמ"מ אין הוסת הולך אלא אחר הפלגת הימים וכ' שם דזה ודאי אם היתה דרכה לראות להפלגת איזה ד"א אין אנו משגיחין בדבר אחר הזה שממנו נמשכת ההפלגה אם הי' ביום כו' ונדחק בכוונתו ולענ"ד פשוט דסברתו דאע"ג דמצינו בש"ס בכ"ד דהאיסור הוסת הוא עונה אחת או יום או לילה. ומשו"ה כ' הפוס' דאינה נקבעת אלא כשהי' בעונה שוה. כיון דאינה אוסרת אלא עונתה. מ"מ בהפלגה לא מצינו בכ"ד אלא הפלגת ימים וא"כ ע"כ צ"ל דבזה אין הולכין אחר הפלגת עונות. והסביר לה שזה דומה כמו שקבעה לקפיצות ולימים דודאי משמע דאין אנו הולכין אלא שתקפוץ באותו היום ואין אנו משגיחין אחר העונה אלא כל שתקפוץ באותו יום אסורה אותה עונת הקפיצה. ה"נ הכא אף דלא קבעו בש"ס את הוסת אלא לאותה עונה. מ"מ לענין ההפלגה אנו הולכין אחר הימים וחושבת לאסור אותו יום שהפליגה. ובאותה עונה שראתה באחרונה דהגעת העונה הוה כהגעת הקפיצה וא"כ אף באחרה עונה אחת כגון ששינתה ראיה השניה בזה היום עצמו מלילה ליום מ"מ חוששת בפעם השלישי ג"כ לאותו יום שראתה בו שני פעמים ולעונה של יום כראיה האחרונה. ואין הולכין אחר מספר העונות דלפי"ז היה יוצאה עונתה בלילה שאחר היום הזה אלא אנו שומרין את הפלגת הימים ולא העונות ואף דאינה חוששת אלא לאותה העונה שראתה באחרונה. זה אינו אלא כמו

קפיצה וד"א שצריכה שיגיע הקפיצה או אותו הדבר. אבל הקביעות להפלגה אין מונין אלא את הימים. ומשמע מדבריו דלעולם הולכין כן. ואפי' כשראתה גם בפעם השלישי לפי חשבון העונות כגון שראתה בלילה שלאחר היום הזה מ"מ אין אנו הולכין אחר זה לקבוע וסת לחשבון עונות דלפי חשבון זה היה מן הדין שתחוש אח"כ ביום הראיה ובעונה של היום ולא עונה של הלילה שראתה בה באחרונה. שהרי אנו צריכין גם עכשיו להוסיף עונה יתירה ואינו כן. אלא דחשבינן ראיה זו הג' לשינתה את יום ראייתה וזמן העונה הוה ג"כ בלילה, כמו שראתה באחרונה. וגם הוה וסת שאינו קבוע וז"ב בכוונתו והענין נכון מסברא. ומ"מ מצאתי בסתפל"מ בריש הסי' הזה שכ' בהדיא דאינו כן אלא דקובעת וסת להפלגת עונות שוות. ודקדקתי בדברי הלכות נדה להרמב"ן ומצאתי בפ"ה סי"ד שכ' ג"כ דכל מה שנאמר בענין הזה יום הכוונה ג"כ עונה ע"ש. משמע לכאורה מלשונו דבאמת אף ההפלגה חשבינן בתר העונות. אלא שקשה לסמוך על אלו ההלכות שיש בידינו שמסופקין מאוד באמתתן דסותרין כ"פ, מה שהביא הטור בשמו וצ"ע. ועוד יש לעיין כה"ג באשה שדרכה להמשיך תמיד משך ארבע או חמשה שעות שג"כ יוצאות במשך שתים ושלש ראיות מהעונה וגם אח"כ מהיום אי נקבע וסת בכך דלכאורה קיי"ל דלא כר"י דס"ל דגם שעות וסתות וצ"ע:

שם בהגה ראתה בר"ח ניסן כו' חוששת לר"ח אייר. כל האחרונים ס"ל דחוששת לראשון של ר"ח אייר מפני עו"ב דהוא ביום ל' וגם ליום שני של ר"ח משום וסת יום החודש. וכן בראתה ה' בניסן חוששת לד' של אייר משום העונה בינונית. ולה' באייר משום יום החודש. וכשהחודש חסר א"כ יום החודש הוא יום הל' ג"כ ואין כאן אלא יום אחד. והש"ך בסק"ל האריך להשיג ולהוכיח דעו"ב הוה יום הל"א וראייתו מלשון רש"י והפו' דפי' בלשון הש"ס שמצאה אחר יום עונתה דהוה אחר ל'. וכן מהא דעברה עליה שלש עונות דמבואר בלשון הפו' דהוה צ"י. ואם העו"ב הוא יום: הל' הא לא הוה אלא פ"ח. ולשי' לכאורה הוא בהיפוך דחודש מלא אין כאן אלא חששת יום אחד דעו"ב הוה ביום החודש. ובחסר הו"ל העו"ב אחר יום החודש. אלא שחידש עוד בזה דעו"ב הוה. ממש באמת יום החודש וא"כ באמת בחודש חסר יום הוסת ביום ל' ובמלא הוא הל"א. וסברתו בזה כדאמרינן לענין קישוי וכן בכ"ד דשיפורא גרים ע"ש ולפי"ז ע"כ צריך לדחוק במה שהוכיח תחילה דהעו"ב הוא יום ל"א דזה היינו דווקא במלא וזה מבואר הדוחק. ובאמת הראיה מהא דמצאה אחר יום עונתה פשוט דאינה מכרעת כלל דהתם הא איירי שצריך לחוש לוסתה ואסור לו לבא. עלי' בלא שאלה וא"כ ודאי לא שייך לפרש אלא לאחר ל' דביום ל'. פשי' דאסורה לגמרי משום שעת וסתה. וגם מש"כ הפו' דג"ע הוא צ"י אין לו

ענין כלל לזה. והעיקר כמש"כ כל האחרונים דצריכה לחוש ליום ל' ג"כ דהאמת דהעו"ב הוה יום ל' ולק"מ דודאי זה אמת כמש"כ הש"ך דעו"ב הוא וסת אחד עם וסת החודש וכמשמעות הפו'. אבל לענין חששא ודאי צריכה לחוש גם ליום הל'. דבאמת אע"ג דכ' הפו' והוכיחו לענין וסת החודש דקובעת וסת לאותו היום שבחודש ולא משגחינן בזה בין חסר ובין מלא משום דשיפורא גרים. מ"מ זה דוקא בשכבר קבעה כן שפיר אמרינן דזה ודאי ג"כ וסת קבוע. אבל לכתחילה ודאי דהעו"ב הוה ביום הל' שהוא בחודש מלא יום שקודם יום החודש. וכמו שהוא בחודש חסר יום הל' וצריכה לחוש לו. אלא דכשכבר קבעה ליום החודש הרי חזינן דשיפורא גרים. ובחודש מלא הל"א נכנס תחת הל'. ובאמת הוא וסת אחד עם העו"ב. ועיקר הוסת הוא עו"ב ליום ל'. אלא שבחודש מלא נכנס יום הל"א שהוא יום החודש תחת הל'. משום דקיי"ל שיפורא גרים. אלא דכ"ז כשחזינן כבר שלא ראתה ביום ל' אז אמרינן דהשיפורא גרים להכניס הל"א תחת הל'. אבל לכתחילה ודאי צריכה לחוש ליום הל' דהוא עצם יום העו"ב. כמו בחודש חסר. שיש לחוש שלא תתבטל עצם יום העונה משום השיפורא. וצריכה לחוש גם ליום הל' בחודש מלא כמו שחוששת לו בחודש חסר. ומ"מ לענין עברו ג"ע שפיר צריך צ"י דבאמת לענין עברו ג"ע לא אזלינן בתר עונות דידה שקבועות לה. דאם הי' עונותיה קבועין לפחות מל' מבואר בש"ך סקס"ו דל"מ הפסיקה ג"ע דידה. אלא בעי ג"ע ברוב נשים. וכיון דאיכא הרבה נשים דאזלי בתר קביעות החודש ובמלא הוא ל"א. כולהו צריכים דווקא צ"י שלימים. וגם לענין הבחנה דילפינן מקרא:

דשלש חדשים. קיי"ל דבעינן צ"י שלימים. וה"נ בעינן צ"י שלימים אבל לכתחילה ודאי צריכה לחוש גם במלא גם ליום הל' כמו בחודש חסר. דעו"ב הוה יום הל' ודוק:

והנה משמעות הש"ס סו"פ ב"כ דבתלתא ריש ירחא הוה וסת קבוע וכן הוא סתימת הפו' בכל סימן זה. והנה לא מצינו ג"ח חסירים זא"ז לבד מחשוון כסלו טבת ומשמע דלא קפדינן בזה בין חודש חסר או מלא ובין ראתה ביום א' דר"ח. או יום ב' מ"מ הוה זה וסת קבוע דשיפורא עושהו כאחד. ולפי"ז נראה בשני חדשים מלאים זא"ז. וראתה בראשון בא' דר"ח. חוששת ליום כ"ט לחודש. דהוא יום ל' ליום ראייתה שהי' בהראשון של הר"ח. שהוא העו"ב כפי שהסכימו. כל האחרונים. וביום א' דר"ח. של חודש השני ושהוא וסת החודש. וגם ביום ב' דר"ח של חודש השני ואע"ג דהוא יום ל"ב. דמ"מ הוה ר"י שהוא נכנס תחת הא' וצ"ע:. ומה שהשיג הש"ך על העט"ז. שכ' דעו"ב אינו נעקר אלא בג"פ. דאינו נכון. פי' המנ"י דכוונתו דנעקר בפ"א ונמשך אחריו החכ"א וקבע כן להלכה. אבל הוא נסתר בפירוש מדברי הש"ך בסקמ"ג דשינתה שני פעמים לל"ב וללל"ד

מ"מ חוששת ליום הל' ע"ש. אלא פשוט דכוונתו להיפוך דאינו נעקר כלל כ"ז שלא קבעה וסת אחר. והוא לשי' דעו"ב הוה וסת החודש. דקיי"ל דכ"ז שאין לה וסת קבוע ליום אחר חוששת לעולם ליום ראייתה האחרונה. וכבר כתבתי דגם לשי' החולקים כן הוא אלא דבחודש מלא חוששת לכתחילה גם ליום הל' כמו בחודש חסר דאולי לא יבטל השיפורא ומ"מ גם דינו ממש כיום החודש דחוששת לו לעולם. ואפי' עקרתו כמה פעמים כ"ז שאין לה וסת קבוע ליום אחר. ועח"ד שנתקשה פ"ז דלמה לא מהני מה ששלשה פעמים לא ראתה בו וכמו דמהני בכה"ג בסוסקפ"ו דמבואר שם דאשה שמשנית ראייתה ומ"מ אינה רואית' קודם י"ד דחשובה באותה זמן כיש לה וסת. משום שהוחזקה שלא ראתה בהם ג"פ אע"פ שלא קבעה יום אחד. וה"נ ליהני הכא לעוקרו משום שלא ראתה בו ג"פ אע"פ שלא קבעה יום אחד ע"ש. ולענ"ד פשוט דזה ל"מ אלא על סתם ימים שלא הוחזקה להיות רואה בהם. בזה מהני שפיר מה שקבעה ג"פ שלא ראתה במשך אלו הימים להוציאה מדין אשה שאין לה וסת ולהחזיקם שלא תראה בהם כאשה שיש לה וסת קודם וסתה. אבל לעקור וסת גמור שכבר הוחזקה לראות בו. הא ל"מ כלל כ"ז שלא נקבע והוחזקה ביום אחר כמו שבארתי בסי"ד ובסל"א בהוכחות ברורות יעו"ש. וה"נ בעו"ב הוה כקבוע דדרך נשים לראות סוף כל חודש ול"מ אלא א"כ קבעה וסת ליום אחר בברור ודוק:

שם ראתה באחד באייר או לא ראתה חוששת לט' כו' הנה הראב"ד בבעה"נ כתב דבראתה באחד באייר לאחר ראיית כ' ניסן שאינו אלא יום י"א אחר ראיית הנדה והוה בימי זיבה חוששת אחר ראיית ט' אייר (שהיא בימי נדה) גם לכ' אייר שהוא ג"כ י"א אחר ט'. כמו א' אייר אחר כ' ניסן. והרב לא חשש לזה. דהיינו לפ"מ דקיי"ל לדידן דאין אנו מחלקין בזה בין ראיית ימי נדה לזיבה וחושבת כל הראיות כאחד. ואפילו לקולא ומזה ראיה כהמנ"י בסקכ"ז. דלא כהש"ך בסקע"א ע"ש:

ומיהו לענין עיקר הדין חלקו כל האחרונים על הרב דבראתה באחד באייר אינה חוששת לט' בו דקיי"ל כרהבדר"י דמראייתה שראתה מנינן. ולא מראיית כ' ניסן. והט"ז כ' דפשוט מדברי רש"י ותה"א שכ' בטעמא דר"ה לפי ששינתה לרחק. ואנו ניחוש לקרב. דזה דווקא בלא ראתה בזמן שהיא למודה אלא אחרה. ס"ל דמונין מיום הראי' ולא מיום שהיתה ראויה לראות. אבל בכה"ג שראתה בזמנה וראתה גם אח"כ שקירבה. שפיר יש לחוש. להפלגה שהיא רגילה. מיום הוסת שראתה בזמן שהיתה רגילה. ומה שראתה בינתיים לא מקלקל לה דהרי אדרבה קירבה עכשיו ע"ש. ולולי ד"ק נראה פשוט להיפוך דאפי' ר"פ דפליג התם דסבר דמנינן מומן שהיתה ראויה לראות אף שאחרה. היינו דחושב

הראי' שאחרה כראתה בזמנה. אבל בראתה בזמנה וגם ראתה שנית ודאי' דזו ראי' אחריתי הוא ובודאי אין למנות אלא מאותה ראיה ובסקל"א הוכיח ג"כ מלשון הרשב"א הנ"ל לענין לא ראתה כלל בזמן ההפלגה דמ"מ חוששת עוד לזמן הפלגה השניה מאותו היום שהיתה ראויה לראות כפי וסתה וחשיב כראתה בו מדכתב דווקא לפי שריחקה ואי שלא שייך למיחשב כלל מיום זה שלא ראתה. למ"ל, שריחקה ת"ל כיון דלא ראתה וגם זה אינו נראה כן אלא דטעמא דר"פ לפי שראיית הריחוק חשבוהו כראתה בזמנה. ושייך למחשב ההפלגה מאותו יום. ומשו"ה הוצרך הרשב"א לפרש טעמא דלא קיי"ל כן. משום שכיון שהיא ריחקה אינו מן הדין שניחוש לקרב אבל בלא ראתה כלל. פשי' דלא שייך למיחשב הפלגה מיום שלא ראתה ודוק שם וחוששת עד שתקבע וסת אחד כדינו בח"ד הקשה מהא דכ' הטור והראב"ד בראתה ר"י ור"י וכ"ה בירחא ור"י דקבעה וסת לר"י. וכ' דאפ"ה חוששת לכ"ה שמא תקבע לכ"ה וכ' לחלק דהתם בוסת החודש דקובעת וסת בתוך וסת ואפשר ששניהם יתקיימו. משא"כ בהפלגה. ועפי"ז תמה על הט"ז בסקי"ט דכתב. גבי וסת הדילוג דקיי"ל דלהחמיר אינו נקבע אלא עד ד' ראיות. דנ"מ דעד ד' ראיות חוששת לוסת ר"ח ג"כ. ולפי"ז אפילו בד' ראיות ג"כ ל"מ דהא וסת הדילוג הוה כוסת החודש. וחוששת לשניהם ע"ש. והנה חילוקו קשה לענ"ד דהא הראב"ד ס"ל דגם לדידן מחלקינן בין ימי נדה לזיבה. וא"כ לא שייך שתקבע וסת החודש וסת בתוך וסת. דהגע בעצמך ראתה בר"ח א"כ אינה יכולה לראות נדות פעם אחרת עד י"ט לחודש. וא"כ ר"ח השני ע"כ הוה בימי זיבה ואינו קובע וסת. והא דקובעת וסת בתוך וסת אינו אלא כמה שבאר הראב"ד דאם הי' לה וסת לר"ח ואח"כ ראתה ג"פ בכ' לחודש ובר"ח אע"ג דהשתא הוה ראיית ר"ח בימי זיבה [שהרי אינו אלא עשרה ימים אחר ראיית יום כ'] מ"מ כיון שלא עקרה אותו אינו נעקר דאין הוסת נעקר עד שתעקר ג"פ. ופשוט דהיינו דמספקינן איזה עיקר וחוששת לשניהן. אבל לא שבאמת הם שניהן וסת. וא"כ הא הוכיח בעצמו בסקי"ד דגם בוסת הפלגות אע"ג דקיי"ל דלעולם מנינן הפלגה מראי' האחרונה. מ"מ בראתה בל' ול' ובכ' ול' קובעת וסת לל' ותלינן בתר רובא קמא דחזיא לל' וראיית כ' תלינן בדמים יתירים ואינה מקלקלת ההפלגה דל' ע"ש וא"כ ה"נ שייך לספוקי בכה"ג הי ניהו עיקר הוסת ואין מקום לחלק בזה. ע"כ משמע לענ"ד דעיקר החילוק בזה דדוקא התם דנתחדש ראי' שלא הי' בתחילה חיישינן לשינוי וסת. אבל כאן מבואר בלשון הטור והפו' דקאי בתחילת ראייתה דאין כאן שינוי מתחילה. בזה משמע להפו' דכיון דמצינו בש"ס שני מיני וסתות כל שנקבע אחד אינה חוששת להשני ואמרינן דהאינו קבוע יפסוק וזה נכון. ולפי"ז גם בוסת החודש שפיר אמרינן הכי ולק"מ על הט"ז. ועוד

י"ל אפילו לפ"ד דכוונת הט"ז בגוונא דהי' לה וסת קבוע מקודם לר"ח ואח"כ שינתה לדילוג. דקיי"ל דכ"ז שלא קבעה וסת אחר חוזרת לוסת הראשון בפ"א. וא"כ יש נ"מ דלמ"ד דלדילוג אינה קובעת עד ד"פ כ"ז שלא יקבע חוזרת בפ"א. אבל לשי' הפו' דקבעה גם בדילוג בג"פ. א"כ כבר קבעה וסת ואינה חוזרת אלא בג"פ. ואע"ג דכ' בסמוך דבוסת הדילוג נראה דבזה הוה כהפלגה דכל ששינתה הדילוג בפ"א כבר נתקלקל כל סדר הדילוג לעולם. ואפשר דהוא נעקר בפ"א מ"מ ל"מ זה לענין וסת הראשון שהי' מקודם שהרי כבר נעקר ושוב אינו חוזר בפ"א. וכ"ש להט"ז לשי' בסקי"ח דאפי' בהפלגה ס"ל בסקל"א דלא נתקלקל הוסת במה שדילגה פ"א ולא ראתה בו. כ"ש דבוסת הדילוג דלשי' אע"פ שנתקלקל פ"א אינו סותר כלל חששת שאר החדשים לחשבון הדילוג וא"ש ודוק סי"ד ואם לאחר ששינתה פעמים לל' חזרה וראתה לכ' חזר וסת של כ' למקומו. והותר ל'. שורש דין זה ברי' בסו"פ האשה אלא שיש שם שני גי'. והט"ז כיון לזה מדעתו. וכ"ה באמת. דגי' רש"י והראב"ד והרא"ש. וכ"ה לפנינו בש"ס [ואינו כנוסחת הטו"מ. אלא כך היא הגירסא. יום כ' ולא ראתה יום ל' ולא ראתה יום כ' וראתה. ועט"ז שכ' דלפי גי' זו לא איירי בהפלגה דבהפלגה לא הוה מינכר בראיית כ' האחרון [לפי גי' זו] הפלגת כ' כלל דהא הוא חמשים מראיית ל' האחרונה [ונראה דאינו סותר בזה שי' בסקל"א דכ' דמה שלא ראתה לא מקלקלא ההפלגה וחשבינן מיום שהיתה ראויה לראות. דזה דוקא בוסת קבוע. אבל כאן לענין י"ל שלא נקבע עדיין ודאי לא שייך למיחשב י"ל שאחר ראי' האחרונה כראתה בו. ולמיחשב היום כ' שלאחריו לכ'. כיון דעדיין לא נקבע. ועוד דאם תדנוהו כראתה בו. א"כ הרי ראתה ג"פ בל'. ונעקר הכ' לגמרי. ופשי' דאינה חוששת לו עוד. וגם ודאי דאינה חוזרת לו עוד בפ"א. וגם את היום כ' ודאי לא שייך למיחשב כאן כראתה. חדא כיון דכבר שינתה ב"פ לל'. ועוד אם אפי' תחשבם כראתה. מ"מ כשעבר כאן יום כ' ול"ר. וי"ל ול"ר יום כ' וראתה. ועבר חמשים יום שלא ראתה. הרי עבר פ"א כ' ועוד כ'. ואם תחשבם כראתה בהם. א"כ ליכא עדיין לאחר יום כ' האחרון שאתה חושבו כראתה בו כ"א עשרה ימים. וא"כ בראי' זו לא חזרה כלל לקדמותה. ואפשר דגם בסקל"א שם הוא כן דבעבר שני פעמים שלא ראתה להפלגתה וראתה להפלגה אחרת כגון ברגילה לכ' ועבר חמשים אפי' נימא כשי' הט"ז דחשוב השני פעמים כ' כראתה בהם. אבל עכשיו הרי ראתה לעשרה אין כאן חזרת הוסת למקומו] וע"כ נפרש כאן לפי גי' זו דאיירי בוסת החודש דבזה הרי יום הוסת הוא ניכר לעצמו. ואע"פ דלפי גי' זו כבר עבר ג"פ שלא ראתה בכ'. כ' הרא"ש דמ"מ כיון שלא קבעה עדיין וסת אחר. אינו נעקר הראשון וחוזר למקומו בפ"א. כ"ז לפי זאת הגי'. והגי' הב' הוא גי' הרז"ה בהשגות

וגי' הר"ן בחידושיו וכ"נ גי' הרשב"א בתה"א. וכמו שהוא לפנינו בטור ושו"ע כנ"ל. וכ' הט"ז דזה איירי בהפלגה ויש בזה רבותא דאע"ג דעדיין לא הגיע היום ל' ולא עקרתו כלל. מ"מ כשראתה ביום כ' הותר היום ל'. וצ"ל דאע"ג דכ' בסקי"ח דגם בוסת ההפלגה שראתה בינתיים אינו מקלקל את משך זמן ההפלגה וחוששת לזמן ההפלגה שהיתה רגילה מקודם. ומה שראתה בינתיים אמרינן דמים יתירים אתוספי בה. ולכאורה לפי"ז עדיין ליכא הכא עקירה כלל במה שראתה בכ' קודם היום ל'. צ"ל דהכא שחזרה לוסת הראשון שאני. דזה גופה מגלה שחזרה לוסתה. ואין לה לחוש עוד לוסת שא"ק. ולכאורה דלפי"ז גם בוסת החודש כה"ג אע"ג דלענין וסת החודש. ודאי לא מקלקל כלל מה שהיא רואה קודם יום הוסת דמ"מ חוששת ליום הוסת. מ"מ בכה"ג שהי' לה יום קבוע כגון בכ' לחודש ושינתה ב"פ בכ"ב. ואח"כ ראתה בכ' אע"ג דאם לא הי' קביעות בכ' לא הי' נעקר עדיין חששת היום כ"ב. והיתה חוששת לו. מ"מ בכה"ג דחזרה לקביעותה הראשון כבר נעקר הכ"ב ואינה חוששת לו וכן הביא באמת הש"ך סק"מ מדברי הרמב"ם ופי' דבריו בוסת החודש ע"ש. אבל לענ"ד צ"ע לפי גי' הרא"ש וסייעתו הנ"ל אם י"ל סברא זו. דלפ"מ דגרסי כמו שהוא לפנינו בש"ס יום כ' ולא ראתה יום ל' ולא ראתה יום כ' וראתה ע"כ דלא ס"ל חילוק זה דחזרה לוסת הראשון שאני. דאם לא כן היכי אייתי הש"ס שם ראיה מהך ברייי'. דאפי' חזיא תרי זימני מיעקר בחדא זימנא, דהרי לפי גי' זו כבר יש כאן שני עקירות חדא מה שלא ראתה לל' ועוד מה שחזרה אח"כ לוסת הראשון דלפי סברא הנ"ל זה חשוב כמו שלא ראתה לל' השני ג"כ כנ"ל. וע"כ דלא ס"ל חילוק זה כלל. וא"כ באמת בהך דינא דהרמב"ם לשי' הרא"ש אינו נעקר עד שיגיע שם יום הכ"ב ולא ראתה. ונראה שזה כוונת הש"ך סק"מ שכ' על דברי המע"מ שפי' דברי הטור כהט"ז הנ"ל. שראתה תיכף בכ' אחר ל'. וכ' דזה צ"ע. וכיון למש"כ דאע"ג דהרמב"ם כ"כ בוסת. החודש וכמו שהביא הש"ך בסמוך. מ"מ הרא"ש נראה דלא ס"ל הכי כנ"ל. וזה לענין עיקר הסברא דחזרת הוסת למקומו חשוב עקירה לוסת שא"ק. וכגון בוסת החודש. כמשמעות סתימת המע"מ. והקשה עוד דלפי משמעות הטור דאיירי בוסת הפלגה. אפי' בלא הי' קביעות מקודם כבר נעקרה הפלגת ל'. [והוא הולך לשי'. בסקל"א בזה ע"ש]. וכ"ז לפי פי' הט"ז והמע"מ דעדיין לא נעקר הכ' בג"פ. ופשי' דחוזר למקומו בפ"א. אבל לשי' בריש הס"ק שכבר עבר ג"פ כ' שלא ראתה. ואחר הכ' והל' ראתה ב"פ בהפלגת כ' ביניהם. כמו שבאר כוונתו בנה"ך. הרבותא הכא דחוזרת לוסתה. והאחרונים לא עמדו על עיקר כוונתו וברור כמש"כ. ומה שמסיק הט"ז דלפי גי' הרז"ה אם לא ראתה פעם ג' בכ' שהשתא נעקר ג"פ אפי' ל"ר גם בל' שאחרי' ואפי' ראתה ביום כ' שאחר הל' כבר

נעקר הכ'. הנה אי איירי בוסת ההפלגה. זה פשוט כמש"כ מקודם דאינו חוזר עד שתראה עוד פ"ב לכ' מראיה זו דאיל"ה הא אכתי לא ניכר חזרת הוסת כנ"ל אבל אם ראתה עוד פ"ב בכ' לראיה זו וכן בוסת החודש. כבר באר הרמב"ן והובא במחבר סט"ו דאפילו לא ראתה ג"פ ביום וסתה כ"ז שלא קבעה וסת אחר חוזרת לו בפ"א. ואף דלפי גירסתם אין ראיה מכאן. יתבאר בדברינו בסל"א מקור אחר לזה ע"ש:

סט"ו והוה"ד הפסיקה לראות ג"פ ואח"כ חזרה לראות בוסת הראשון. קצר בזה דמבואר בדברי הרמב"ן ומובא באחרונים דכך הוא דינה דבוסת הפלגה כל שלא ראתה פ"א ליום הפלגתה שוב לא שייך שתחוש כלל. כיון שעבר זמן הפלגתה. אין לה לחוש כלל. כיון דאין זה קביעות וסתה. וכבר דחיתי בסמוך ראי' הט"ו מדר"ה בדר"י בזה. אמנם כל שראתה אח"כ שום ראי' אחת שוב חוששת לזמן הפלגתה שהיתה רגילה קודם דזה אינו אלא כשינתה להפלגה גדולה דמ"מ הרי לא שינתה אלא פ"א וקיי"ל דזה וזה אסורין. וחוששין גם לוסת הקבוע שהי' לה מקודם. אבל כשכבר הפסיקה ג"ע. זה יש ללמוד מוסת החודש דקיי"ל דנעקר בג"פ וא"כ בזה כל שלא ראתה אח"כ עדיין אלא פ"א אינה חוששת עוד להפלגה הראשונה כיון שכבר נעקר. עד שתראה עוד פ"ב בכשיעור ההפלגה שהי' קבוע לה. דאז הרי הוא חוזר בפ"א כיון דעדיין לא נקבע וסת אחר. אע"ג דבוסת החודש הוא חוזר גם בראיה אחת בהפלגה לא שייך חזרה עד שתראה בשיעור ההפלגה כמבואר אלא דלכאו' יש בזה קצת מקום עיון דלכאורה אין ללמוד דהפסקת ג"ע הוה עקירת וסת לענין וסת ההפלגה. מהא דהוה עקירה בוסת החודש דכיון דכתבנו דכאן כל שלא ראתה לזמן הפלגתה שוב אינה חוששת. וא"כ י"ל דל"ד לוסת החודש. דהתם הרי היה דינה לחוש ג"ח זא"ז בכל יום הוסת בחודש. וכל שלא ראתה ג"פ הוה עקירת ג"פ. אבל כאן י"ל דלא הי' עקירה אלא פעם הראשון ואח"כ כיון שלא הי' דינה לחוש י"ל דאינו עקירה כלל. ונראה:

דמ"מ יש ללמוד זה מהא דקיי"ל גבי זקינה שעברו עליה ג"ע סמוך לזקנותה קיי"ל דהוה סילוק דמים ומשמע בהדיא אפי' הי' וסתה להפלגה שלא חילקו כלל. וא"כ אם מהני ג"ע לזקינה לעשותה מסולקת דמים. לא כ"ש דמהני הג"ע לכל הנשים לעקירת הוסת ועב"י דירד ללמוד זה מדברי ר"א והקשה דלא קיי"ל כר"א ולולי' דר"ק נראה ברור כמש"כ סי"ז קפצה וראתה אם לא קבעה אותן לימים אינו וסת בטור כ' כשיטת הרז"ה דקובע אפי' בלא ימים. וכן משמעות רש"י שכ' באוקימתא דר"א דקפיץ בשבת ולא חזאי דאינה קובעת לקפיצה לחוד כיון דלא חזאי בשבת ע"ש. מוכח הא חזאי בשבת קבעה לקפיצות לחוד ובתו' הקשו שם על רש"י דא"כ לוקי גם בריי' הכי דלא קבעה לימים אלא לקפיצות.

וכבר הרגיש מהר"מ דהא פריך לימים פשיטא דלא קבעה. וכ' בכוונתם דלישני דהיכ' כדר"א כגון דקפיץ בשבת ולא חזאי כו' אבל פי' תמוה יותר דבזה הא פשוט לכו"ע דאינה קובעת לקפיצות לחוד דהא לא חזיא בשבת וכמש"כ רש"י הנ"ל. וא"כ אדרבה כיון דבעי לשנויי דבריי' איירי בכה"ג. ומשו"ה פי' דבעי תרוויי'. עוד הקשו התו' דמאי פריך לימים פשיטא דילמא קמ"ל דלקפיצות לחוד לא קבעה וגם זה אינו מובן. דהא לפי"ז ס"ל להש"ס דבאמת קובעת לקפיצות לחוד אלא דבכה"ג דהוה לימים סדורים הוא דאינה קובעת לקפיצות לחוד וא"כ בריי' דקתני דאינה קובעת לפי שהוא מחמת אונס ומשמע ע"כ דקאי על היום. דהיינו שאינה קובעת בזה את היום לחוד לפי שהראיה אינה אלא מחמת אונס. ומשו"ה פריך ע"ז דזה פשיטא ולק"מ. ובאמת מבואר ברשב"א והרמב"ם והראב"ד בבעה"נ דמשוו אכלה שום לקפיצות דהוה מחמת אונס. והרי משמעות הש"ס לקמן סו"פ האשה דאכילת שום לחוד הוה קביעת וסת. וכ"כ התוס' וא"כ ה"נ בקפיצות. והתו' נדחקו שם לחלק ביניהן. אבל כל הפו' לא ס"ל חילוק זה. אלא דסברי דגם בשום אינה קובעת באכילה לחוד. וכיון דדעת התו' שם דמשמע דבאכלה שום קובעת לאכילה לבד. והביא הרב דעתם בסכ"ג בהגה א"כ נכון גם כאן בקפיצה כדעת הטור:

ועש"ך סקמ"ח דלהיום לחוד אם לא קפצה אינה חוששת כלל ונראה דאפי' לשי' המחבר דלקפיצות לחוד אינה קובעת כלל. וא"כ חזינן דאין הראי' תלויה בהקפיצה כלל וא"כ הא בפיהוק דודאי קובעת לפיהוק לחוד אפ"ה כ' הפו' דלכתחילה חוששת ליום לחוד. ולכאורה כ"ש קפיצה דאין הראיה תלויה בה דהי' לנו לחוש להיום לחוד ונראה שלזה נתכוין התפל"מ בהשגתו על הש"ך. אבל באמת הסברא להיפוך דאדרבה קפיצה כיון דהוא אונס גדול ואינו כלל דרך טבע של וסת. דמשו"ה אפי' אירע כן כ"פ אין בזה כח להחזיק חשש ראי' אפי' על המקרה של האונס גופי' דאין שייך חזקה למיקרים כיון דאינו בטבע [ובמ"א הבאתי, ראיות נכונות לזה] ופשוט דכ"ש דמשום זה גופה אין בזה שום חששא על היום לחוד. ובהשגות הרז"ה הביא תוספתא דחשב כמה עליוני אונס. וכן מביא קצתן בהרמב"ם ופשוט דבכל הני אין חשש על היום ועמש"כ ברסקפ"ג:

ש"ך סקנ"ו קבעה לשניהם ביחד אינה חוששת כלל לא לוסת היום כו' דבריו כאן נוטין לדברי הט"ז סקל"ט דבוסת הגוף אפי' לזמן ידוע מ"מ אינה חוששת קודם מיחוש הגוף וכן מורין דבריו בסקס"א דכ' דבשראיי' מתחלת קודם המיחוש אסורה לפני הוסת משמע דהא בל"ה מותרת. ומיהו בנה"כ השיג על הט"ז ויש שם קצת טעות ונראים דבריו דמפרש בדברי הראב"ד דמש"כ דמותרת לפני הוסת. ה"פ דאם לא בא המיחוש ביום וסתה שהוא כלפני הוסת לגבי המיחוש. אם עבר וסת היום. בזה מותרת אח"כ

בלא בדיקה. דזה חשוב כלא הגיע עדיין הוסת כיון שלא בא המיחוש ומיהו כל היום אסורה דחיישינן שמא באמצע תשמיש תפהק ותראה. וכמש"כ הרז"ה בהשגות (אע"פ שהרז"ה לא הבין כן בהראב"ד) ואח"כ צריך להגי' ועוד נ"ל כו'. ודבריו בכאן יש לכוין לפי פי' הראשון דהיינו דבעבר היום הוה כלא הי' וסת כלל ואע"פ שהוא קצת דחוק. וכן בסקס"א נראה דכוונתו דבמתחיל הראיה קודם מיחוש הגוף תו ליכא עלי' דין וסת כלל. ולענ"ד יש ללמוד זה מהש"ס סו"פ האשה דפריך אהא דתנן ושופעת הא שפעה ואזלה כו' ע"ש. ולכאורה מתני' דאיירי לענין די' שעתה א"כ למה קשה לי' הא שפעה. דמ"מ כל שהיא רואה דרך שופעת. שפיר הוה כיש לה וסת ודי' שעתה ככל וסת הגוף. וע"כ דכל שהראיה קודם המיחוש לא שייך ע"ז וסת כלל ודוק: סכ"ט איזהו זקינה כל שקורין לה אימא כו' לולי דמסתפינא נראה דבזמנינו נשתנו בזה הטבעים ורגילה להפסיק קודם. ויש ראיה לדבר דקיי"ל כל אשה שדמיה מרובין בניה מרובין דהלידה תלויה בראיית הדמים. והנה איתא בפי"נ דנשאת פחותה מבת עשרים יולדת עד ששים ובזמנינו אחד מאלף אינה יולדת בת ס' וע"כ דנשתנה הטבע. ומסתמא נשתנה גם ראיית הדם להפסיק קודם וצ"ע:

סל"א חזרה לראות בעונות שהי' למודה כו' הרשב"א בתה"א דקדק זה מדלא בעי הכא חזרה לראות בעונות. והתו' ד"ט ד"ה זקינה כ' בפשי' אהא דעוד עברו עלי' ג"ע ד"ש והא דתנן בד"א בראי' ראשונה אבל בשניה מטמאה מעל"ע היינו כשראתה לשלשים. וא"כ לכאורה היינו מתני'. ואין אנו צריכין לדיקדוק זה כלל. אבל באמת הרשב"א בזה לשי' בחידושיו דקיים הגירסא בד"י וכשהגיע זמנה לראות ראיה ראשונה ד"ש שניה מטמאה מעל"ע מני רבי היא כו' שהתו' שם מחקו זה שם דזה אתי לכו"ע. אבל הרשב"א שם באר בארוכה דזה אינו אלא לרבי וא"כ מתני' נמי רבי. אבל לרשב"ג באמת עד ראיה שלישית ד"ש. וזהו שכ' הרב בסכ"ח דזקינה אינה חוששת לוסת שא"ק. והיינו עד שתראה ג"ר. וכפי' הט"ז בארוכה שהסכימו עליו כל האחרונים ולא ס"ל כהתו' הנ"ל. אלא דכיון דכבר פסקה שוב צריכה להתחזק בג"פ ודווקא בזה שחזרה לראות לעונה שהיתה רגילה מקודם בזה חזר הוסת למקומו בפ"א. והיינו דלא בעי בזה הש"ס חזרה לראות בעונות מאי כו'. ולענ"ד ז"ב בשי' הרשב"א. והרווחנו בזה ליישב מה שקשה לכאורה דהרשב"א הביא ג"כ דברי הרמב"ן דכל שלא קבע וסת אחר אע"פ שעקרתו ג"פ חוזר לקבעותו בפ"א ויש להקשות דלשי' הרשב"א דגורס בש"ס בבריי' יום ל' וראתה יום כ' וראתה כו' עט"ז בסי"ד ולפי"ז אין ראיה לדין זה דדין זה דקדקו רש"י והרא"ש מגי' יום כ' ולא ראתה ול' ול"ר וכ' וראתה ע"ש וכ"כ שם הט"ז. ועוד דגם הרמב"ן גופי' נראה שגורס כגי' הרשב"א

כמש"כ הט"ז. אבל לפי"ז י"ל דהוא מוכרח מהא דזקינה דהכא דאם זקינה שהחזקנוה בג"ע במסולקת לגמרי. חוזרת לוסת הראשון בפ"א. כ"ש בעקירת וסת הקל דכ"ז שלא קבעה אחר. חוזרת לוסתה בפ"א וזהו ק"ו שאין עליו תשובה:

סל"ג מניקה א"ק וסת הנה הרמב"ן והרשב"א נתקשו בזה בסוגי' הש"ס דאמר מימי טוהר לימי טומאה לא קבעה וסת. ומשמע דהא מניקה לחודה קובעת. ולולי שאיני כדאי קשה לי טובא לפי הבנתם דבימי טוהר יש לה קולת מניקת דא"כ ודאי קשי' דמאי פריך בפשי' לבדוק דילמא קבעה לה וסת. כיון דמבואר בהדיא בש"ס גבי מעוברת שאינה חוששת אפי' לוסת הקבוע לה מכבר ואינה צריכה בדיקה. ופשוט דה"נ מניקה. וא"כ היכי ליצריכנה בדיקה דילמא קבעה וסת חדש. אין זה אלא תימא. אבל נראה דבאמת בימי טוהר אינה כלל כמניקה שתהי' מסולקת דמים. והרי כ' בב"י סוסקצ"ד בשם תשובת הריב"ש בטעם של הקצת נוהגין שלא לטבול כלל בתוך ימי טוהר משום דשכיחי בה דמים ושמא תראה בשעת תשמיש ע"ש וב"ה מצאתי ראיה ברורה לזה מסו"פ כה"י גבי הא דלא חזי דמא משום דלא אייתי טיפתא קמייתא משום דמזהמא מסיק דמימי טוהר לימי טומאה ודאי חזינא ופירש"י דלא מזהמא דכל ימי טוהר הוחזקה במעין פתוח כו' הרי דאדרבה המעין פתוח. וא"כ ודאי דליכא עליה קולת מניקה דהוא משום סילוק הדמים. והא דפריך דילמא קבעה וסת. הנ"מ דלאחר שיעברו ימי ההנקה דקיי"ל דחוזרת תיכף לוסתה. וא"כ לס"ד שתקבע וסת בימי טוהר. לכשיעברו ימי ההנקה תחזור לוסתה. ומשני דמימי טוהר לימי טומאה לא קבעה וסת. וכ"ז אינו ענין לענין מניקה. דמניקה דהיא מסולקת דמים היא ודאי לא קבעה. וסוגי' הש"ס לענין ימי טוהר דאין לה קולת מניקה. ונראה דגם התו' שם הבינו כן. ובזה יתיישב מה שתמה הרש"א עליהם דכ' שם דאין להקשות לר"א דכל אשה שעברה ג"ע ד"ש תבדוק דילמא פסקה דה"נ מי"ט לא פסקה. ותמה הרש"א דהא היא מניקת ולר"א מניקה ודאי ד"ש. וכ' דהול"ל לר"י דס"ל דמניקה בעי דווקא הפסיקה ג"ע. אבל לפי"ז לא א"ש דבהדיא אר"י דימי מניקותה משלימין ימי עיבורה וע"כ הוא דהוי ביומי טוהר ע"ש. ולפמש"כ א"ש הכל בפשי' דכוונתם דליהני ההפסקה כשתעבור ימי ההנקה ומשו"ה שפיר כ' דלא מפסקו. ול"ק מר"י דאיהו איירי בתרתי מניקה ועברו ג"ע. בזה מקילין דמהני גם ימי הטוהר. אבל לר"א בג"ע לחוד שפיר י"ל דל"מ ודוק: שם ומ"מ חוששת לראיה שתראה כדרך שחוששת לוסת שא"ק דעת הב"י דחוששת אפי' בפ"א והרש"ל הביאו הש"ך סקפ"ד סקי"ט כ' דדווקא בג"פ. וכ' הס"ט דכיון דהראב"ד דייק לה מימי זיבה דאינה קובעת ואפ"ה חוששת והרי התם חוששת אפי' בפ"א כדאר"פ בסו"פ האשה. ולכאורה אדרבה ממקום

שבא מוכח כהרש"ל דדעת הראב"ד ודאי הוא דאפילו בפ"א. אבל לפי"ז הא מוכח בסו"פ ב"כ דוסת הקבוע מקודם כשבא אח"כ בימי זיבה דמי למה שראתה בימי זיבה דהא פשיט שם הש"ס מהא אאידך ע"ש. וכ"כ שם בתוס' הרא"ש והר"ן והריטב"א. וכיון דאנן הא פסקינן במו"מ דאינה חוששת לוסת הקודם כלל כמש"כ הרא"ש והרשב"א. ה"נ ודאי אין לה לחוש כלל למה שראתה בימי מניקה ודלא כהראב"ד. ובאמת דלדידן ע"כ מעוברת ומניקה קיל מימי זיבה. דהא מו"מ ד"ש. וימי זיבה מסיק בש"ס דמטמא למפרע וא"כ ע"כ אין ללמוד בהם מזיבה. והא דחשש הרשב"א לשי' הראב"ד נראה דאינו אלא בג"פ והוא מסברא כיון דאפילו לקפיצות בלא ימים דקיי"ל כשי' הפו' דאינה קובעת וסת כלל. אפ"ה חוששת לראיה ג"פ ה"נ במו"מ. אבל לא בפ"א. ומ"מ אפילו בג"פ אין דינו כקבוע אלא כא"ק וכמו בקפיצות. וזה שכ' בסל"ד דאפי' שופעות ובאות אינו אלא כמקרה פי' כוסת שאי"ק. וזה כוונת הט"ז בסקמ"ט ואח"כ אינה חוששת פי' כשעבר יום הוסת מותרת בלא בדיקה כדין ושא"ק. ודברי הפלתי מעורבין בזה באין מבין:

והנה שי' הרמב"ם בפ"ד ממטמאי מו"מ לפסוק כר"י ור"י ור"ש דבפ"ש מטמאה למפרע. וא"כ ודאי קובעת וסת וע' כ"מ בשם הרי"ק דגי' הירו' דרבי יוחנן סבר הכי. ונראה לה"ר לגי' זו. דהנה התוס' שם הקשו אהא דאפי' שופעות ובאות דמ"ש מלא הגיע זמנה לראות דבפעם ג' מטמאה למפרע. ותי' דהתם כיון דהוחזקה לראות בטל הסילוק. אבל הכא מו"מ המסתלקין עדיין קיימים ע"ש. והנה נראה פשוט דזה שייך לר"מ לשי' דס"ל בטעם מניקה דהדם נעכר ונעשה חלב. כיון דהיא מניקה כל כד"ח א"כ הרי המסולק קיים. ואף שלא סילקה תחילה בודאי מסלקה אח"כ. אבל לר"י ור"י ור"ש לשי' דס"ל דהטעם דאברי' מתפרקין בשעת לידה, ואין דמה חוזר עד כד"ח. א"כ הרי אין המסלק קיים וכיון דלא סילק בתחילה ודאי לא יסלק עוד ולא עדיפא מלא הגיע זמנה לראות וא"כ אזלי לטעמייהו. באידך פלוגתא דגמלתו. וכיון דקיי"ל שם כוותי' כדמשמע בש"ס דמפרש דר"י דלי"ל דם נעכר ש"מ דהלכתא כוותי'. וכן יל"ד דרבי יוחנן סבר הכי. דהא מפרש האי קרא דר"מ יליף מיני' דם נעכר כרבנן שם ע"ש. ש"מ דר"י כרבנן ס"ל וא"כ גם בהא דהכא ודאי ס"ל כרבנן. וכ"ז לענין מניקה. וי"ל גם במעוברת דתליא פלוגתיי' בהא. דלר"מ דס"ל במניקה משום החלב י"ל דה"נ במעוברת דהא מבואר שם דמעוברת אינה ד"ש עד שיוכר העובר. ומבואר ביבמות מ"ב דפריך ונבדקה בדדי' כפירש"י והיינו דבשעת הכרת העובר כבר מתחיל הדם לילך לדדים. ובגמ' ד"ט מפרש משום דראשה ואיבריה כבידים עליה. ונראה דהיינו לרבנן דלי"ל הטעם משום חלב וי"ל דהכובד ג"כ

אינו אלא בשעה שהולד נכנס למדור העליון ואין המסתלק אלא לשעה. ואזלי גם בזה לטעמייהו דלעיל וקיי"ל כותיי' ודוק:

סל"ד עברו ימי ההנקה חוששת לר"ח ראשון כו' בש"ך סקע"ה תמה דהרמב"ן והראב"ד דס"ל דא"ח עד שתראה פ"א רבים הם כנגד הרשב"א. אבל לענ"ד דברי התוס' בדל"ו דהקשו אהא דרואה אחר דם טוהר ד"ש דלמ"ל הא דאחר ימי טוהר ת"ל משום מניקה. ותי' דנ"מ כשלא ראתה עד אחר ימי ההנקה והנה מבואר שם דבשביל הא דד"ט ל"מ אלא פ"א (ואפי' ראתה באונס ל"מ בזה כמבואר בתו' שם). וש"מ דהא משום ההנקה. ל"מ אפי' פעם אחד. דתיכף מוחזקת בדם. הרי בהדיא דס"ל כהרשב"א וז"ב ועח"ד בסקל"ח שכ' דגם בהפילה רוח כיון דאמרינן דמקרי לידה לענין מעוברת. תו ג"כ איבריה מתפרקין ככל יולדות עד כד"ח ע"ש. ולענ"ד גם זה נסתר מדברי התו' הנ"ל דהקשו דלמ"ל מניקה ד"ש לר"י (דאינו אלא בראיה ראשונה) ת"ל דהוה אחר ד"ט ע"ש. ואי איתא דברוח נמי הוה לה דין מניקת. א"כ לק"מ דבעי מניקת לרוח דלי"ל ד"ט וכמפורש שם בתוד"ה קושי' וע"כ דפשי' להו דלא הוה מניקת אלא בולד שיש לו ד"ט ע"ש. ובודאי דאין לדמות מניקה למעוברת דהרי ודאי להיפוך בהפילה ולד גמור שיש לו ימי טוהר. אפי' הפילה קודם ג"ח שלא הוכר העובר אע"ג דלא היתה מעוברת ודאי דה"ה מניקה דהא ה"ה יולדת גמורה. וא"כ י"ל דה"נ הוה מעוברת אע"ג דאח"כ אינה יולדת ודוק:

סימן קצ

ס"א ד"ת אין האשה מטמאה עד שתרגיש שיצא דם מבשרה האחרונים הביאו מי שמיקל ביצא דם טמא בתוך רוב דם טהור דלא הוה דאו' דבזה אין ההרגשה להטמא אלא להטהור ול"נ כלל דהא גם ביצא דרך שפופרת בעי מעוטא בר"פ המפלת וביצא דרך חתיכה פליגי ופירש"י שם דכיון דדרכה של אשה לראות דם בחתיכה מב"מ אינו חוצץ ע"ש. ופשוט דה"נ דרך אשה לראות דם טמא בתוך טהור. וכמבואר בהדיא בסו"פ כל היד. טיפתא קמייתא לא מייתינא משום דזהימא ע"ש. הרי דדרכה לראות טמא וטהור ביחד א"כ בודאי אינו חוצץ ושפיר הוה הרגשה וז"ב. והנה בח"ד סוהס"י החמיר להיפוך דאפי' מצאה מראה טהור כל שנאבד מקצת העד טמאה דחיישינן שמא הי' שם באותו מקצת מראה טמא דרוב נשים רואות דם טמא ע"ש. ולענ"ד הוא תורה חדשה לומר דלא מטהרינן דם טהור אלא כשמביאה כל הדם ולא איבדה אפי' טיפה אחת ואם נשפך מעט חוששת לטמא ובסוגי' דסו"פ כ"ה שהבאתי בסמוך משמע בהדיא דדווקא ר"י הוא דחשש לטיפתא קמייתא (דלא אייתו) לחומרא בעלמא אבל לדינא לא חיישינן וכן כולהו

רבנן לא חיישי לה. וגם ר"י י"ל דלא חשש אלא היכי דודאי איכא עוד דם דבזה ודאי י"ל דצריכין אנו לראותו שמא הוא טמא. אבל לחוש לזה מעצמו שמא איכא גם טמא לא חיישינן מדלא שאל ע"ז [מקמא דא"ל הא דטיפתא קמייתא] אם הוא כל הדם. ש"מ דמסתמא לא חיישינן אלא אמרינן דמסתמא כולה חד חזותא היא. ודווקא לפה"ק לדבר שהוא יותר משפופרת דקה אמרינן דא"א שלא יהיה גם דם טמא. אבל בל"ה משמע דאינה אפי' חוששת שמא יש גם דם טמא. ומש"כ ראיה מסוגי' דר"פ הרואה כתם דלא מוקי הא דעד שנתון תחת הכר בארגשה ויש גם מראה טהור. לענ"ד אם יש גם מראה טהור לא הו"ל למיתני במתני' סתם אם משוך או עגול דמשמע דקאי על הדם לחוד דהא נידון עם המראה טהורה ביחד וביותר לפ"ד הט"ז בסוהס"י דאם ניכר שהוא מראה אחת ע"כ טמא ע"ש. ואפי' להאחרוני' החולקים. לענין משוך ועגול בודאי יש לחשובם ביחד. וע' מנ"י סק"נ דמצאה כתם בקומה משינה נמי לא הוה אלא מדרבנן וכ' הטעם דאי הוה בהרגשה הוה מתערא כדאמרינן בריש מכילתא ונראה ראיה נכונה מהא דדמ"ג דפריך אהא דש"ז שאין מרגיש אינו מטמא. מהא דתניא הרהר והשכים ומצא בשרו חם טמא ע"ש הרי בהדיא דלא מחלקינן משום שינה. ולכאורה אפשר דלא הרגישה מחמת שינה נמי חשוב כלא הרגישה. דבש"ז לא משמע דאמרינן נמי הך סברא דהוה מתערא וצריך עיון:

שם ואם הרגישה שנפתח מקורה ובדקה ולא מצאה כלום יש מש"א שהיא טמאה וראייתו מריש פרק הרואה כתם דאמר התם בפשי' אי דארגשה לאח"ז אמאי פטורין וכן בכל הסוגיא שם ובד"מ בסקפ"ח הקשה עליו דלא מצינו שם אלא ביש דם לפנינו ע"ש. פי' דבריו דאע"ג דסוגי' דהתם חשוב לה כודאי לחייב קרבן מ"מ הרי גם לענין קרבן ודאי סמכו על הרוב. וכ"כ התו' בהדיא בד"ס ד"ה אימא דבל"ה י"ל דאפי' בשיעור וסת אפשר דאתי אח"כ אלא שסמכו על הרוב ע"ש וא"כ י"ל דה"נ בעיקר עדות ההרגשה אינו אלא רובא אבל בבדקה בתוך שיעור וסת להרגשה ומצאה טהורה לפנינו הרי י"ל דע"כ היא מן המיעוט וטהורה היא ומנין לנו לטמאותה. ובח"ד כ' דלרנב"י ס"ל גבי וסתות דאפילו בדקה בתוך שיעור וסת ל"מ וה"נ בהרגשה ע"ש ואיני רואה שם שום הכרח דרנב"י פליג אדר"ז בהא דס"ל דלכו"ע דבדיקה בתוך שיעור וסת מהני אפי' למ"ד ודא"ו והא דנאדי מאוקמתא דר"ז י"ל משום דס"ל דבדקה בתוך שיעור וסת פשיטא דטהורה אפילו אי וסתות דאורייי' ומשו"ה מוקי לה אפי' אח"כ אלא דסבר דוסתות דרבנן ומנא ליה לחדש שם מחלוקת ע"ש. ובס"ט כ' דראייתו ממשמעות הסוגיא שם דבארגשה אפי' שלא כנגד התורפה טמא ע"ש ולא הבנתי זה כלל די"ל דפשי' דאדרבה בבדקה בתוך שיעור וסת

זה פשיטא דטהורה דהוה כלא ארגשה. וא"כ התם בסברא דמוקמינן לה בארגשה היינו ע"כ בלא בדקה בתוך שיעור וסת וזה ודאי טמא כנ"ל. [ומש"כ ממשמעות הרמב"ן גבי מהו שתבדוק עצמה ל"י הא כבר הרגיש בעצמו שם מקודם די"ל דאינו אלא שיהא הבעל לבו נוקפו ופורש. וכן י"ל גם בלשון הרמב"ן] ולענ"ד אפ"ל קצת דס"ל להתה"ד לדמות זה להא דא"א לפה"ק בלא דם דמבואר בהדיא בר"פ המפלת דאפי' אנו רואין לפנינו דליכא דם אמרינן דא"א וע"כ הוה דם. וה"נ בהרגשה. ואע"ג דאין הענינים דומין כלל דהתם היינו דווקא בנפתח הרבה פתח המקור לדבר שהוא עב משפופרת דק. ואפי' אנו רואין שם מה שיצא מ"מ אנו אומרין שע"כ יש גם דם. והכא הא במצאה דבר טהור לפנינו אינה חוששת יותר וכמו שבארתי בסמוך. מ"מ בלא מצאה כלום כיון דחזינן בש"ס דהרגשה סברא דאוריי' ודאי מסתברא דלענין זה גם בהרגשה דמי לדהתם דחיישינן שם אפי' לא נראה לפנינו. וחשבינן לה כודאי ראתה ה"נ ההרגשה ג"כ הוה כודאי ואפי' לא מצאה לפנינו ואע"ג דבוסתות משמע דאפי' למ"ד דאו' מהני בדיקה בתוך שיעור וסת התם פשוט דאינו ודאי דהרי כמה פעמים אשה משנית וסתה וכ"ה לשון רש"י דט"ו ד"ה דאו' הלל"מ מחזיקין לה בטומאת ספק ע"ש אבל הכא שפיר י"ל דהוה כההיא דא"א לפה"ק בלא דם. ומ"מ אין הכרח לדבר. וכבר הביאו דהרדב"ז חולק ע"ז וכ"נ מדברי הב"י ונראה דהוה סד"ד:

ס"ד ל"ג בתינוקת אפי' בת י"ב אם בדקוה ולא הביאה ש"ש ברשב"א (הביאו הב"י) דקדק דקשה לפי"ז בלשון הברייי' הגיעו ימי הנעורים. דמשמע דסגי בימים לחוד. ולכאורה אפשר דכוונת הברייי' דבהגיעה לשנותיה חיישינן מסתמא כ"ז שלא נבדקה משום חזקה דרבא. אבל בנבדקה וליכא מקילין בדרבנן כמו במיאון אלא דא"כ הו"ל להש"ס לאתויי הך ברייי' לסייעתא לרבא ע"ש:

שם ואם ראתה ג"פ חוששת עב"י בשם התה"א. ומש"כ בשי' רש"י ותו' דהפעם הראשון לא חשבינן כלל. המעיין ברש"י ותו' מבואר דשי' הוא דבאותו פעם שהיא מתחזקת בו. אינן מטמאין למפרע. וה"נ בכתם כ"ז שלא נהגנו בה דין רואה לטמא למפרע. אינו מן הדין לחוש לכתמה. ומשו"ה ס"ל דלרשב"ג יש לטהר עד פעם ד'. ואותה סברא דראיה הראשונה לא חשיב חידש דהרשב"א בעצמו לשי' ע' בשער הוסתות ובחידושיו וצ"ע ועכ"פ זה פשוט דאין כאן מקום לחלק בין וסת הפלגות לשאר וסת והב"י שהאריך דמשמעות הרא"ש שאין לחלק בזה בין וסת ההפלגה כו' משמע שהבין דע"ז דן הרשב"א ע"ש ולכאורה זה ליתא כלל וצ"ע:

ט"ז סק"ה הביא דעת הב"ח לחלק דבשופעת אפי' פסקה מעט הכל חשוב ראיה אחת ובמדלפת דווקא כשלא פסקה ע"ש מה שדקדק עליו. ולכאורה בפשי' קשה טובא ע"ז דא"כ למה שבש הש"ס הא דמדלפת אינה כשופעת ומהפך דהרי היא כשופעת ולפי"ז הרי בזה ודאי אינה כשופעת ע"ש וצע"ג:

ס"ה ושיעור הגריס כו' בפלתי מדקדק מהא דשתי נשים שנתעסקו בכסלע ונמצא כסלע ע"ז וכסלע ע"ז דשתיהן טמאות והא קיי"ל דנתעסקה בכגריס תולה בשני גריסין. דהשני מדם כינה. וא"כ ה"נ הא יש' לתלות בחצי סלע לכ"א. וחצי הסלע השני מדם כונה וש"מ דגריס פחות מחצי סלע. ואינו מוכרח דהא למ"ד דאינה תולה כלל יותר ממה שנתעסקה א"כ הא דתני כסלע ע"כ ל"ד דאפי' ביותר מחצי סלע לכ"א הם טמאות. וא"כ גם לפ"מ דקי"ל דתולה גם בגריס יותר ממה שנתעסקה. י"ל כמו דמוקי שם הך ברייתא דנתעסקה במועט אינה תולה במרובה דהיינו מרובה בכגריס ועוד ה"נ י"ל דכסלע היינו כסלע לבד הגריס דדם כינה. ואע"ג דגם ביותר מחצי סלע וכגריס הם טמאות זה י"ל דכסלע ל"ד כמו לאידך ע"ש ודוק:

שם ואם נזדמן לה גריס יותר גדול משערין בו. וע"פ דהרמב"ם חולק ע"ז ונראה דהוציא זה מלשון הברייי' בדנ"ב גבי חוששת לזיבה. אם יש בו כדי לחלק שלשה גריסין שהן כגריס ועוד וכפירש"י שם שלשה גריסין גסין. שכל גריס הוא כגריס ועוד דשיעור כתמים כו'. הרי בהדיא דשיעור גריס של כתמים אינו בגריס הגס אלא כגריס בינוני לבד. ולכאורה הוא ראיה ברורה וצ"ע על שי' הפו'. ואפשר דמפרשים דל"ד וצ"ע:

ש"ך סק"י דבש"ס גבי לא דעביד כרצועה משמע כהרמב"ם דאל"כ מאי איריא על בשרו כו'. עמנ"י אבל כוונת הש"ך כמש"כ הרא"ש שם דפשיט משום דיתור לשון שם בברייי' ע"ש. ועל הדחי' דעביד כרצועה כ' הרא"ש דדחויא בעלמא דהוא פשי'. ואין בו שום חידוש ע"ש. והש"ך לא ניחא ליה זה כפשוטו לפום רהיטא דא"כ ודאי אפי' לדרך דחי' לא שייך לומר כן כיון דגם בחלוקה הדין כן ממש. ע"כ ס"ל דבאמת זה ודאי דבשרה חמיר דאפי' במשהו טמא כשי' הרמב"ם (ואיבעיא שם משום דל"ש דם נדה בכה"ג כמש"כ בשי' הרמב"ם). ובעי למיפשט מהך יתורא דאפי' בכה"ג בבשרה טמא, ודחי דילמא דווקא בעביד כרצועה. וס"ל להש"ך דלפי"ז ע"כ משמעות היתור לשון דבבשרה חמיר. היינו בעיקר הדין דמשהו וכשי' הרמב"ם אלא דמ"מ אין זה חידוש דזה ס"ל להרמב"ם דהוא פשוט להש"ס דלא הוזכר שיעור אלא בחלוק וכמש"כ הה"מ ואין כאן חידוש. ומשו"ה כ' הרא"ש דהוא דחויא בעלמא ונקטינן הבעיא לחומרא וכ"ה הסכמת הפו'. ובזה מיושב כל מה שנתקשה עליו המנ"י ע"ש ס"י נמצא על דבר שאי"מ טומאה ל"ג

עס"ט סוהס"י דכ' דלסברת הר"ן שכ' בטעם הדבר דהוא משום שכל עיקר מה שהחמירו בספק דכתמים אע"ג דבלא הרגשה הוא טהור מדאו' והוה סד"ר הוא משום דגוף הדם מטמא במשא אפי' בלא הרגשה מן התורה דמקור מקומו' טמא וא"כ לענין דבר הנמצא עלי' הוה ספק דאורייתא. ומשו"ה גזרו אף לענין האשה אף דלא הוה אלא סד"ר. וכ"ז בנמצא על דבר המ"ט אבל בדשאמ"ט הוה סד"ר להקל ע"ש. וכ' המ"ט דלפי"ז גם בנמצא על דבר שאמ"ט אם אותו דבר מונח ע"ג דבר המ"ט א"כ עדיין שייך להחמיר בשביל דבר התחתון ומחמירינן גם על האשה. וה"ר מנמצא דם על המ"ר בסקצ"א ע"ש, והנה לענ"ד סברתו ע"כ אינו מוכרח. דא"כ בנמצא על דבר שטמא כבר. דלא שייך ג"כ סברת הר"ן לטמא משום אותו דבר שנמצא עלי'. א"כ בזה ג"כ תהיה האשה טהורה. ולפי"ז בזה"ז שהכל בחזקת טמא מת אין דין כתמים כלל. אלא ע"כ צ"ל דל"פ רבנן בזה והשוו מדותי' דעל המקבל טומאה גזרו אפי' כבר טמא. וה"נ י"ל בפשי' דה"נ על אינו מקבל ל"ג אפי' הוא מונח על דבר המקבל דלא חלקו אלא באותו דבר הנמצא אם מקבל טומאה או לא. וראייתו מהמשנה דנמצא על מ"ר אע"ג דמבואר בדי"ד דשם הוא טומאת כתם. מ"מ הא מסקינן בר"פ הרואה דהכא חמיר די"ל סבורה הרגשת מ"ר הוא ע"ש. וא"כ בודאי דל"ש הכא להקל משום שנמצא על דבר שאמ"ט כיון דספק דאוריי' הוא. ואע"ג דאפי' בספק הרגשה תלינן כל מה שיכולין לתלות. היינו משום חזקת טהרה אבל להקל בשביל שאמ"ט ודאי לא הקילו. עוד י"ל דאיירי דהי' פרוש בתוך הספל בגד דק. ומים דקליש זב דרך הבגד ודם דסמוך לא נפיק ונשאר על הבגד שמקבל טומאה. ומש"כ הוא דמ"ר מקבל טומאה כמש"כ הרמב"ם פ"י מט"א. צ"ע לכאורה דנראה דלא אמרו שם אלא שהוא תולדות מים. ונ"מ בגוונא שעשו אותו ע"י סמים שיהא ראוי לשתיה. אבל בל"ה הוא אינו ראוי לשתיה. ואינו מ"ט. וע"ש הלכה ח' או שנסרחו. ובפ"ק דפסחים דהוה משקה סרוח כו'. ואע"ג דהתם בדבהמה. נראה דלענין זה אינו שייך לחלק ואכמ"ל: שם וכן נמצא על בגד צבוע טהורה. בהגהמי"י בשם ר"ש דדווקא לטהר את הבגד. ומסיק וכ"כ ראב"ן דאפילו כלי צבעונין כיון שהכתם ניכר בהן טמא. ולענ"ד דשני שי' הן. ומלשון הראב"ן נראה דס"ל בפירוש הש"ס. היינו דה"ק דמשום דדין ראיית דם נדה לראות ע"ג מטלית לבן כדאיתא בסו"פ כה"י. וא"כ כשהוא על בגד צבוע הו"א דאפי' אינו ניכר עכשיו שהוא דם טמא. ניחוש אם היה ע"ג לבן הי' נראה טמא. בזה הוא דמסיק הש"ס להקל. אבל כשהוא ניכר גם עכשיו לדם ס"ל דבודאי ה"ה טמא: ואין כאן שום קולא כלל. וכן משמע בהדיא בפירש"י ד"ה להקל על כתמיהן שכ' שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור ע"ש משמע בהדיא דאין הקולא אלא דאינו ניכר. וכן נראה בהדיא

לדקדק דהא בדבר שאינו מקבל טומאה מפרש בש"ס שם מ"ט דר"נ שמטהר ע"ש והכא בבגד צבוע לא מפרש כלל מה. טעם יש להקל בזה. אלא ע"כ דהיינו כפירש"י בפשי' דהיינו שהוא אינו ניכר. וכן משמע לשון להקל על כתמיהן דאינו אלא קולא בעלמא דל"ח למה שאינו ניכר. ובשי' הר"ש משמע שהוא מפרש דלא קאי כלל אלא על טומאת הבגד עצמו. והטעם בזה נראה דהיינו כדאמרינן שם (דס"ד) דם הנדה ודאי מעביר עליו שבעה סמנין ומבטלו דבקפידא תליא מילתא וע"ש בתו' דבלא סמנין בטלה דעתו אצל כל אדם וא"כ י"ל דבצבוע כל אדם אינו מקפיד ומשו"ה מתבטל תיכף כשיבש ולא אירי כלל לענין לטהר את האשה לגמרי וטעמו ג"כ כמש"כ דא"ה הו"ל לש"ס לפרושי טעמא ולכאורה דבריהם נכונים מאוד בפשט הסוגי' ופירש"י מסייעתם וקשה לדחות שלשה עמודי עולם וע' רא"ש דדעת הרמב"ן לפסוק כת"ק דבגד צבוע מטמא משום כתם וצ"ע:

סי"א על עקיבה טמאה לשון הטור שמא נגעה באותו מקום בישיבתה וכ"ה לשון הרמב"ן ופירש הפרישה דהיינו בישיבת הישמעאלים. ולפי"ז הי' נראה דבמקומותינו דאין יושבין כן כלל אין חוששין ועכ"פ היכי דזה מקרוב ראתה שלא הי' שם כתם ויודעת שעמדה כל זה הזמן ולא ישבה כלל. והי' בכוונה מכוונת דלא שייך מילתא דלא רמיא ודאי אין לחוש. ונראה שיצא להם זה מלשון הש"ס בשלמא עקיבה עביד דנגע ופי' בכה"ג. אבל המחבר השמיט זה ולכאורה נראה כן דלפ"מ דמסיק הש"ס בריש גודלה דבהדי דפסעה מיתרמי כנגד בית התורפה. נראה דכ"ש בעקיבה דמיתרמי בהדי דפסעה וא"כ לעולם טמאה וכן הוא לשון הראב"ד בסתם שכל אלו המקומות מכמנין כנגד ביה"ת ולשון הטור והרמב"ן צע"ג סי"ט בהגה וה"ה שכבה עם נשים שיש להם מכות תולה בהן כמו בבנה ובעלה. נראה מכאן דהוא הדין להחמיר היכי שנמצא כתם בחלוק בנה ובעלה השוכבים עמה במטה טמאה האשה. וכמו בשלש נשים ישנות במטה אחת לקמן דאפי' באינן משולבות נמצאת תחת האמצעית כולן טמאות והיכי שהאמצעית היא מעוברת וזקינה הם טמאות והיא טהורה וכ"ש בנמצא תחת האיש. שהאשה טמאה וכמו שדומה כאן לתלות בכל אשה כמו בבעלה להקל. ה"נ ודאי דומה גם בעלה לאשה אחרת לתלות להחמיר וכדמוכח בהדיא בר"פ הרואה דמדמה הש"ס תולין להחמיר לתולין להקל גבי ממקום למקום וע"ש בתוס'. וא"כ פשוט דכ"מ שתולין להקל ה"נ תולין להחמיר שוב ראיתי שהאחרונים למדו זה מתוספתא עיין שם:

סכ"א היכא דאשתכח כתם בשיפולהא מאחורה ומכה איכא מקמא תליא דאפשר אדיתבה דבתרה אתא לה מקמא. בב"י הביא אחר זה תיכף דברי הרמב"ם שכ' דגם בנמצא בחלוקה אין תולין ממקום למקום והרי בחלוקה אינו טמא אלא בשיפולא

דהיינו למטה מן החגור. ומשמע לכאורה דלא ס"ל להרמב"ם סברא זו דאדיתבה אפשר דמיתהפך. ובאמת יש מקום למחלוקת הזה. דהנה הרשב"א והר"ן כתבו אהא דר"פ הרואה דברישא בכתם שעל בשרה. תני כנגד בית התורפה ובסיפא על חלוקה תני למטה מן החגור משום דבחלוקה לא שייך כנגד בית התורפה דהחלוק עשוי להתהפך ולעולם הוא כנגד בית התורפה. אמנם הב"י בשם הראב"ד כתב דנמצא במקום החגור ג"כ טמא כי לפעמים היא שוחה ובא לה החגור כנגד ביה"ת ע"ש. וא"כ ניחא שפיר דתני בחלוקה חגור לאשמועינן הך מילתא דאע"ג דהחגור למעלה מביה"ת מ"מ כיון דבא כנגדו בשחי' טמא. ואין ראיה להך סברא דבגדי' חוזרין. וכ"כ דתלי' להקל ולהחמיר שוה. אמנם הרי הראב"ד גופיה כתב בהדיא ג"כ הך סברא דבגדיה חוזרין. וגם הב"י מסיים על דברי הרמב"ם שהוא פשוט. משמע שאין חולקין בזה. וגם רש"י כתב אברייתא דמכה בצוארה תולה בלשון זה שפעמים שנופל על תחתית חלוקה. משמע דבזה דחלוקה הוא דתני בסיפא דבכתיפה אינה תולה. הרי דגם בחלוקה לא מהני הא דמיתהפך. ע"כ נראה דאין זה כלל דבכ"ד שייך חוזרין. ואף דמשמע בהדיא מדברי הרשב"א והר"ן דכל החלוק למטה מן החגור קרוי כנגד ביה"ת. מ"מ לענין מכה מן הצד אפשר דבצד השני לא שייך לתלות דאינו עשוי לחזור כ"כ וכן כנגד מכה בכתיפה א"א לתלות וכן משמע בהדיא בסט"ז ע"ש:

סכ"ט הרגה פשפש חזר התורמוס לשיעור הגריס לכל הדינים כ"ה לשון הטור והרשב"א. ולכאורה לשון זה צריך להבין דמשמע דהיינו דאם נתעסקה בדם. והרגה פשפש תולה בכשיעור העסק ועוד כתורמוס. ולכאורה התורמוס חשוב ככל עסק. וא"כ הוה כנתעסקה בשיעור שניהן. ויש לה עוד גריס דם מאכולת והנראה בביאור הדבר דהנה התוס' כתבו דהרגה הרבה כינים תולה כפ"מ שהרגה. והרא"ש כתב דלא פליג בזה בין הרגה הרבה או מעט ע"ש. ולא הביא דברי התוס' החולקין. ע"כ נראה דאין כאן מחלוקת דבאמת היכא דהרגה הרבה ויודעת שהי' מהם הרבה דם יותר מכגריס. פשוט לכו"ע. דהוה כנתעסקה בשאר דם דתולה בכמה שנתעסקה. אלא דבסתם בזה כתב הרא"ש דאין לחלק והטעם מבואר דבאמת כבר האריכו האחרונים לדחוק דאנו רואין דאין בדם מאכולת כגריס. אבל לענ"ד פשוט דל"ד תלו במאכולת אחת. אלא דאמרו חז"ל דדם כזה שכיחא ממאכולת ומתאסף לפעמים ע"י שתים ושלש בהדדי. וכה"ג כ' הראב"ד אהא דלמעלה מן החגור טהור אפי' יודעת שלא עברה בשוק של טבחים ואפי' ביותר מכגריס. דאפשר דהוה מהרבה מאכולת כיון דא"א מדם המקור. וה"נ י"ל דעד כגריס ידעו דכן הוא הרגילות ואף שאינה מאחת י"ל דידעו שכ"ה שכיח ויש לתלות בזה אפילו בלמטה

מן החגור. וא"כ פשוט דלא שייך לחלק בהרגה הרבה דהא כבר הקילו בזה בשיעור גוף הכגריס. אם לא שיודעת בודאי שהיה מהם דם יותר מכגריס. ובזה הוא דברי התו' אבל הרא"ש קאי בסתם וז"ב. וא"כ הא דחכמים ס"ל דתולין בפשפש עד כתורמוס נראה פשוט דהיינו נמי בשביל הרבה פשפשין וגם הרבה מאכולת ביחד שיערו בזה שיש דם עד כתורמוס דהפשפש גדול מהמאכולת. אבל ודאי דכבר צירפו בזה גם תלית המאכולת וא"כ אפי' בהרגה וכמש"כ הרא"ש לדידן לענין מאכולת. ובהרגה פשפש גם לדידן קיי"ל בזה כחכמים דתולין עד כתורמוס.. אבל ודאי נכלל גם בזה גם הגריס דמאכולת וא"ש:

סל"ה בדקה וטחתו ביריכה כו' טהורה אם אין כגריס בח"ד כתב לתרץ קושי' הרש"א ע"ז. ובאמת הם דברי הרש"א בעצמו וכבר הקדים את שניהם בכ"ז הרשב"א בתה"ב ע"ש: שם וי"א שטמא בכ"ש אפילו עגול. עט"ז דהרמב"ם לשיטתו דס"ל דכתם שעל בשרה אי"צ שיעור נראה דכוונתו כמש"כ הגמי"י בשם ר"ש דעל בשרה אינו מצוי מאכולת. ונראה שמפרש בש"ס דטחתו ביריכה קאי אדמעיקרא דאמר התם דאו"מ בדוק או דחוק אצל מאכולת והשתא הוסיף בש"ס דגם ביריכה ג"כ לא שכיח מאכולת והוה"ד כל הגוף. וא"כ כיון דהעד הוא בדוק ובגוף ל"ש מאכולת הוה כהניחתו בקופסא דטמא בכ"ש.. דזה הוה לענין מאכולת כקופסא. ואפי' במקום שאין דם המקור יכול ליפול שם אע"ג דאם מצא שם כתם טהור. היינו כמש"כ הרמב"ם כיון דאינו יכול לבא שם ממקור ע"כ ניתז עלי' מעלמא. אבל העד שהונח שם הוה כמונח בקופסא וטמא בכ"ש. ובזה סרה קושית הח"ד בדברי'. ודברי הגרע"א בזה אינו מובן כלל דפשוט כמש"כ:

סל"ו בדקה בעד שאי"ב. עח"ד מש"כ בישוב סתירת הפו' מהכא להא דמצאה דם על מ"ר בסקצ"א. דלענין חשש בתר דתמו מיא תו ליכא למימר הרגשת מ"ר. והוה ספק ראיה שלא בהרגשה. דהוה סד"ר לקולא. ולולי ד"ק אין זה נכון דבתר דתמו היינו נמי תיכף לאחר ההטלה והיא עדיין סבורה שמ"ר הוא והוה ספק הרגשה וראיה לזה גבי נמצא לאח"ז דהוה ספק ופטורין מן הקרבן. וקשה דהא כ' הרמב"ם דרוב דמים בהרגשה [ובס"ט כתב שהוא מפורש בש"ס דבת עשרה ימים מטמאה בזיבה אפילו לענין קרבן. ול"ח שמא אינה בהרגשה. וע"כ דרובא בהרגשה] וא"כ גם בלאח"ז הו"ל לתלות דודאי הוא בשעת תשמיש. וסברה דהרגשת שמש. דלאח"כ הו"ל להרגיש. וצ"ל דהיא מן המיעוט שראתה בלא הרגשה. והו"ל ליזול בתר רובא. וע"כ צ"ל דגם לאח"כ היינו נמי תיכף בפרישות השמש והיא עדיין סבורה דהרגשת שמש וכמש"כ. ובאמת בסק"כ דחק עצמו בזה לפי שלא הבין כן ולכאורה ברור כמו שכתבתי ש"ך סקמ"ה האריך להחמיר בעד שאי"ב וטחתו ביריכה וכדבריו מפורש בהראב"ד בבעה"נ דאפי' בעד שאי"ב והניחתו תחת הכר

החמיר וכ"ש ביריכה מכ"ש לשי' הרמב"ם דפסק לענין עיקר דין דטחתו ביריכה דטמאה נדה. א"כ עכ"פ ביותר מכגריס דליכא בזה קולא דאי"ב. גם באי"ב הוה ודאי ואין כאן ס"ס ופשוט סל"ט כתם שבחלוק אינו מטמא אא"כ היה בדוק לה. הסכימו כל האחרונים כשי' הב"ח דקל חלוק מעד שאי"ב דטמא וכ"נ דבאמת בעד שאי"ב גופיה שי' הרשב"א לפסוק להקל ושי' הראשונים שפסקו להחמיר הרי לשי' גם בעד שאי"ב ס"ל דהיינו דוקא בשבדקתו בפ"א ועכ"פ באי"ב כלל הרי לדינא שניהם מקילין. אלא שהמחבר החמיר כחומרת שניהם לפרש הסוגיא אף בל בדקתו כלל רק שלקחה ממקום מוצנע וגם לפסוק להחמיר. וא"כ עכ"פ די לנו להחמיר כ"ז בעד שבדקה עצמה בו. אבל בכתם הנמצא ודאי דאין להחמיר כ"כ, ועוד דהא הש"ס מדמה לה לנמצא דם על מ"ר וקיי"ל שם לקולא ושי' המחמירים מבואר בב"י בשם הראב"ד והרשב"א דעד כיון שבדקה בו מחמירים טפי. וא"כ בחלוק פשוט דאין להחמיר. ומיהו בזה"ז שדבר ברור שכל הכובסין בודקות חלוקן ומקפידין ע"ז שלא יהיה שם לכלוך לא מבעי בבנות ישראל הא מבואר בסמ"ו דאינה תולה בראשונה שחשוב זה בחזקת בדוק ואף שהש"ך כ' דלא חזינן השתא שמקפידות בכך. זה אפשר בזמנו. אבל בימינו שמקפידין על הנקיות ומשלמים הרבה שכר כביסה ע"ז אפי' בעכו"ם כיון דידעינן השתא דקפדי ודאי חשבינן ליה כבדוק. והרי אפילו להקל מצינו דרב שתי מבי ארמאי ולא חש דאנקיותא קפדי וכ"ש הכא שיראים שלא יקפחו שכרם ועוד נראה דאפי' במקדיר אין לתלות שהי' מקודם ואף דהס"ט הביא דברי המה"ב דכ' בדרבי דאפי' בב"י שאינה לפנינו במקדיר תלינן שלא בדקתו מ"מ בתה"ב לא כ' אלא דבמגליד ל"מ חזקה שבדקה. אבל במקדיר לא כ' להקל דאפשר דלא פשי' לסמוך אר' כו"ה דפליג אר"מ או דיש לפסוק כר"מ דס"מ משמע כוותי' ולדידן דודאי הוא בדוק ודאי דאין להקל אפי' במקדיר וצ"ע:

ס"מ בדקה חלוקה ופשטתו ומצאה טהורה. עס"ט שהאריך להסכים עם הפרי' דהיינו דמצאה עצמה טהורה. ואפילו לא בדקה החלוק. ומהני הכא אפי' אם גם חבריתה בדקה אח"כ תיכף לפשי' ומציאה ומצאה טהורה. דאע"ג דבשלש נשים ישנות במטה ומצאו דם ובדקו כולן ונמצאו טהורות. קיי"ל דכולן טמאות דוקא התם דמאי אולמא דהך מהך אבל הכא דמשום חזקה יש לתלות טפי דנעשה אח"כ בין בדיקה זו לבדיקה זו. הראשונה עדיפא וטהורה לעולם כן הוא תוכן כוונתו. ונראה לי ראיה נכונה לדבריו מדברי הרה"מ. דהקשה על הרשב"א דכ' בשלש נשים שלבשו חלוק אחד זא"ז דבמצאה אחת מהן טהורה מהני ומצאה אחת מהן טמאה ל"מ להציל חבריתה אלא האחרונה והקשה דבמשנה הך דמצאה טמאה קדים להך דמצאה טהורה. וא"כ יותר י"ל דהך דטמאה הוא קאי גם

אריישא דמתני' שם דהוא דינא דזה אחר זה. מהך דטהורה. ועב"י שנדחק ליישב זה. ולכאורה הא בפשיטות יש לפרש דגם מצאה טמאה מהני אפי' בכולן גם ברישא דזא"ז. כגון שכ"א בדקה תיכף בשעת פשי' החלוק דבזה הוה כב"א ולא נחלקו בזא"ז אלא כשהראשונה מצאה עצמה טמאה וכשלא בדקה אלא בשעת מציאת הכתם. אלא ע"כ דא"א לפרש דהבדיקה תיכף בשעת הפשי'. דא"כ הך דמצאה טהורה בגוונא דזא"ז. אפי' בדקו כולן ומצאו טהור אין הדין כדתנן במתני' דכולן טמאות אלא הראשונה טהורה כמש"כ הס"ט. וא"כ למה תני במתני' כולן טמאות. והנה ברשב"א לא באר כלל בהא דזא"ז דמצאה טהורה מהני היינו אפי' בדקה בשעת מציאת הכתם ולכאורה היה נראה דאף דהרז"ה בהשגות כ' ובהדיא דמצאה טהורה מהני אפי' בשעת מציאת הכתם וכ' דלטהר עצמה עדיף מלטהר חבריתה. הרשב"א שלא פי' כ"ז וכ' זה בסתם היה נראה דכוונתו בשעת פשי' דוקא. דזה מהני לכו"ע. וא"כ יהיה אדרבה מוכח דלא כהס"ט בזה. דהא גם בזה מסקינן שם דמצאו כולן טהור הן טמאות. אבל הה"מ לא הבין כן. וכן נראה משגירת לישנא דהרשב"א וצ"ע. סמ"ו ואם אפשר לעמוד על הברור אם מקדיר או מגליד כו'. קשה לי להבין בזה מ"ש כאן מהא דס"ל דאי"צ כלל להקיף דם מכתה אם שוה ותולה בה. ומ"ש כאן דיש לנו דם נדות ברור לתלות בו דהא מסקינן דאין חזקתו מתכבס. ואפ"ה אמרינן דצריכה היא דוקא להכיר אם מקדיר או מגליד. ואולי יש מקום לומר דזה קל להבחין אבל א"כ מנין לנו להחמיר באינה בקיאה. וכ"ש היכי דכו"ע אין יכולין להבחין בודאי יש לנו להקל. וראיתי באחרונים שהחמירו בזה ואפי' נאבד הסדין וצע"ג:
סמ"ח כסתה האחת ראשה והאחת לא כסתה. אותה שכסתה טמאה. דעת העט"ז דאפי' הוא לשני' למטה מן החגור מטמאינן לאותה שכסתה דיש סברא יותר דראתה בשעת שינה ומשו"ה לא הרגישה ע"ש. ולא משמע כן בלשון הפו' בסט"ו דכ' בהדיא דקאי אם הוא למעלה מן החגור ע"ש. וכ"נ דהא כ' התו' והפו' דלא הגיע שעת וסתה אינה תולה בהגיע. והנה קיי"ל בהגיע שעת וסתה דעכ"פ צריכה בדיקה לכו"ע ולא סמכינן אהא דלא ארגישה דאימור ארגישה ולאו אדעתה וא"כ ודאי דהתם יש סברא טפי לחשוש עליה יותר מסברה דשינה דהא' התם בהגיע וסתה הא ע"כ שכבר בטל אצלה סברא דלא ארגישה דהרי מטמאין אותה בלא בדיקה ומחזיקין אותה לראתה ואפ"ה אין תולין בה כ"ש בשינה:
סמ"ט בד"א שכולן שווה כ"כ בסמוך דלא הגיע וסתה אינה תולה בהגיע וסתה והובא בש"ך סקס"ט ולכאורה נראה דמ"מ לענין אם בדקה אחת ומצאה טמאה דמבואר בסנ"א דדווקא בנמצאת טמאה מיד מהני להציל חברותיה. בזה י"ל דאם אותה שהגיע וסתה

בדקה אפי' לאח"ז מהני. דהא מבואר בדט"ו דאפילו לפ"מ דקיי"ל דוסד"ר בדקה ומצאה טמאה. טמאה למפרע. הרי דמחזיקין אותה לטמאה משעת וסתה וא"כ יכולין לתלות בה ומיהו אפשר דמ"מ לא עדיפא מבעלת הכתם דאין תולין בה וצ"ע:

ס"נ שלש נשים כו' ומשולבות כו'. בש"ך סקס"ח דקדק דאפילו אינן משולבות ליחוש דנעשה משולבות מתוך שינה. ולכאורה בפשי' דהיכי דהי' גם קודם השינה משולבות שהן קרובות חיישינן שמתוך שינה נתקרבו יותר עד שהאחת הגיעה למקום השלישית אבל היכי שמקודם שינה לא היו משולבות דאינן קרובות כ"כ ל"ח כו"ה גם לשלישית ואינה חוששת אלא לשני': סנ"א והא דתלינן בהנמצאת טמאה כו' וכן הא דמטהרינן להנמצאת טהורה דווקא כשקינחה עצמה. ודעת הרא"ש דבנמצאת טמאה אפי' לאח"ז תולין בה ועס"ט שהביא בשם המד"ר דהיינו כל מעל"ע והוא כר"א דפסק הרא"ש כוותי'. וכ' הטעם משום דבשיעור זה תולין כתמה בראייתה כמו דס"ל לרבי בדנ"ג. ובזה א"ש דלכאו' קשה טובא לשי' הרא"ש לתלות באותה שנטמאה אח"כ. דהא אפילו בספק שאובין בסוסר"א דקיי"ל דאפילו בנפל ג"ל לאחת משתי מקוואות ונתמלאו לא יטבול לכתחילה ובדיעבד טהור. ואפ"ה מבואר שם דבנפלו באחת ג"ל תחילה ואח"כ נפלו עוד ג"ל וא"י לאיזה נפלו תולין דלאותה שנפלו בתחילה אבל בנפלו אח"כ אין תולין. וכ"ש כאן דבספק הוא טומאה גמורה. דאין תולין בראייתה של אח"כ. וכן קיי"ל לעיל סי' קי"א גבי שתי קדירות שנפל איסור לאחת מהן. ואין לומר דבכתמים הקילו יותר דהא גם ר"ח שם בעמוד הקודם ג"כ מדמה גם ב' שבילין לכתם. ואם ר"א פליג וסבר דיש להקל יותר א"כ הוה ר"א יחיד במקום שנים אלא דבאמת גם ר"א אינו מיקל אלא בתוך מעל"ע דיש טעם לתלות הכתם בראי'. והוה כנטמאה מעיקרא לפנינו. אבל בטומאה דאח"כ ודאי אין לתלות ודו"ק. וע' חידושי הגרע"א ובפשי' דלשני' דקנחה משום נמצאת טמאה. ובנמצאת טהורה בעי דווקא בדיקה יפה בחו"ס ואף דלא משכחת בדיקה בשיעור וסת. הכוונה דהתחלת הקינוח בזה השיעור והגמר לא איכפת לן לאח"כ וכ"כ המפרשים בדט"ו גבי וסתות דמפרשינן כאן שבדקה בתוך שיעור וסת ע"ש:

סנ"ב אותה שתאמר ברי לי בט"ז כ' דווקא בזמן קצר. אבל בל"ה אפשר דלא רמיא אדעתה. ויש פנים לסברתו בתוס' ר"פ הרואה כתם דכ' דעל בשרה דמזמן קצר סמכינן אהא דלא ארגשה אבל בחלוק די"ל מזמן מרובה אמרינן דלאו אדעתה ע"ש. ומיהו לעיל גבי שחיטה בס"א ובס"ח. וכן בסצ"ד גבי חתך בשר בסכין חולבת. כ' בסתם דלא סמכינן במילתא דלא רמיא ומשמע אפי' בזמן קצר וצ"ע. והנה"ך חולק לגמרי על הט"ז. ולכאורה

צ"ע מכל הני דלעיל וצ"ל דהכא שאני דהוה מילתא דרבנן. וכן מצאתי בפמ"ג סצ"ד שכ"כ בשי' הש"ך ע"ש ומכאן ראיה לדבריו:
שם ואם היה להן עסק לצד פנים שתים הפנימיות טמאות. ומשמע דהשלישית טהורה. ובאמת בש"ס בבריי' לא איירי אלא בשתים. והיה אפ"ל דה"ה לשלש וכמו בישינות במטה במשולבות. וצ"ל דסברת הפו' כיון דלא מצינו אלא בשתים אין להוסיף עוד בשלישית. ונראה לפי"ז דבהא דמשולבות בס"נ דאיתא גם בשלש. דמ"מ אם יש עוד רביעית אין מוסיפין גם שם. והרביעית טהורה. וצריך ישוב:

סימן קצא

ס"א האשה שמצאה דם עם מ"ר ובהגה וי"א דאין להתיר בעומדת אלא במקלחת אבל אם שותתין על שפת הספל כו' זהו דעת הרא"ש דבתרתי לריעותא גם ר"י מודה. ומתני' לא איירי אלא בחדא לריעותא. ועט"ז שדקדק על הא דנקט שותת על שפת הספל. ולכאורה נראה לפרש דהכוונה או על שפת הספל. דהנה הרא"ש כ' דלר"י ל"ב ביושבת שתהי' יושבת דווקא על שפת הספל ומקלחת לתוך הספל ודווקא לר"מ דמטמא בחדא לריעותא חיישינן בזה שבסוף הקלוח הוה שותתת. אבל לר"י דמטהר בחדא לריעותא מטהר ביושבת, בכל ענין ע"ש ועכ"פ מבואר מדבריו דבסוף הקלוח ודאי הוה כשותת ומקרי חדא ריעותא וא"כ בעומדת ומקלחת לשי' הרא"ש אין להקל אפי' לר"י כ"א במקלחת משפת הספל לתוך הספל דווקא אבל במקלחת על שפת הספל פשוט דלשי' טמא בזה אף לר"י דבזה הוה נמי תרתי לריעותא דבסוף הקלוח הא הוה שותתת ולא עדיף מעומדת ושותתת דכתב הרא"ש דמודה ר"י. ופירוש דברי הרב אבל שותתין או אפילו מקלחין אם הוא על שפת הספל ואינו משפת הספל לתוך הספל טמא וקצת קיצר הרב בזה וע' ס"ט:
והנה המרדכי בה"נ כ' דלפי פר"י י"ל דביושבת ושותתת ג"כ טמא אפי' לר"י ונראה כוונתו במש"כ התו' דלפי המסקנא כולה מתני' במזנקת. וכ' דהא דלא אשמועינן ביושבת גופא דבשותתת טמא. דניחא ליה לאשמועינן דאפי' במזנקת בעומדת טמאה. ולפי"ז כיון דביושבת ושותתת הוא פשוט יותר לטמא. א"כ י"ל גם בזה כמש"כ הרא"ש דזה גם לר"י טמא כיון דלא איירי מתניתין בהכי. וצריך להבין למה השמיט הרב שי' זו. ואע"ג דהביא שי' הי"א השני להחמיר יותר ואינו מטהר אלא ביושבת ומקלחת זהו שי' ר"ח להחמיר לכתחילה כמש"כ הש"ך. או עכ"פ משום כתם. אבל לפי השי' האלו במה שהם מחמירין הוה טמאה נדה כמו לר"מ. ונראה דה"ט דבאמת מש"כ התו' דאשמועינן דאפי' במזנקת טמא. והוכיח דזה חידוש יותר לטמא. כ"ז לפי סתימת סוגיא זו אבל

בסמוך מסיק הש"ס דלר"ל ר"מ מטמא אפי' בס"ס. והא דקתני בחד ספיקא להודיעך כחא דר"י דאפי' בחד ספיקא מטהר. וא"כ אין חידוש המתני' לטמא אלא לטהר. וא"כ אדרבה י"ל להיפוך דהא דנקט עומדת לאשמועינן דאפי' בעומדת טהורה לר"י אם היא מזנקת. וכ"ש ביושבת ושותתת דטהורה. ובזה ר"י ל"פ על ר"ל ע"ש. ומיהו עדיין. צ"ע לענ"ד דמ"מ כ"ז לפי' ר"י שפי' דבתר דתמו מיא היינו דאז היא שותתת וי"ל גם בזה דמ"ר הדר למקור. וא"כ י"ל דכל הך חששא לא חיישינן לר"י. אבל לשי' רש"י דפירש דבתר דתמו אתו כדרכן. ופירושו דדווקא בשעת זינוק המ"ר אין דרך דם המקור לבא. אבל אח"כ י"ל דראתה כדרכה. וכל שי"ל שראתה כדרכה ודאי דגם לר"י אזלינן בתר רוב דמים שהן מן המקור. וטמאה נדה לכו"ע. ולא נפקא מחשש זה אלא ביושבת על שפת הספל ומקלחת לתוך הספל. דאי בתר דתמו הו"ל לאשתכוחי על שפת הספל. אבל בל"ה לעולם יש להסתפק בכדרכה וטמאה נדה ולשי' רש"י ודאי דגם לר"י טמא בזה וכ"כ בסק"צ דבזה הוה ספק הרגשה דאורייתא וצ"ע:

שם איש ואשה שעשו צרכיהן טהורה בכ"ע. עס"ט בכוונת הש"ך דבתרתי לריעותא גם בזה טמא וכ"כ כדי לישב קושי' הב"ח דמאי פריך בש"ס מאי איריא ס"ס אפי' בחד ספיקא מטהר ר"י ולימא בתרתי לריעותא. וע"כ דבכה"ג אפי' ס"ס טמא וע"ש דהטור חולק ע"כ. ובאמת ל"י הכרח כלל לקושי' זו. די"ל דאדרבה ס"ל להש"ס דבס"ס אפי' בתרתי לריעותא ודאי עדיף מבחד ספיקא אפי' חדא לריעותא ואכתי פשי'. וכ"נ הסברה פשוטה: שם וכ"ז שנמצא דם במקרה אבל אשה שרגילה כו' ואם בדקה ג"פ עד"מ בשם המרדכי דהיינו לעקירת וסת ומבואר בסקפ"ט סי"ז דמחמת אונס אפי' ראתה ג"פ נעקר בפ"א. וצ"ל דהא דע"י מ"ר לא חשיב אונס אלא חשיב כוסת הגוף ע"י מעשה וכמו אכלה שום. והנה מבואר בסמוך דקובעת בזה גם לימים וא"כ גם זה הוה יוסת הגוף ע"י מעשה לימים. ובזה יתיישב קושי' הש"ך סוסקפ"ד על המחבר דלא מצינו וסת הגוף עי"מ חוץ מקפיצות דשם ע"ש. ואולי ס"ל דלא שייך התם בכה"ג אימור לא חזאי כיון דאדם עשוי לכך ליכא ספיקא, וצ"ע:

שם אבל אם מצאה גם על העד י"א דהיא טמאה, בש"ך הקשה ע"ז דהוא פשי' דהא אפי' נמצא בשפת הספל ובתוך הספל טמאה וכ"ש בנמצא על העד. וכבר הושג ע"ז דאין כאן ק"ו דהתם ליכא הוכחה כלל על המכה די"ל דגם שבתוך הספל משפת הספל אתי שם. אבל הכא דע"כ דהדם הנמצא בתוך הספל ודאי אתי מדם מכה דאין דרך ד"נ לירד עם מ"ר. וא"כ היה מקום להקל דאף דם העד מדם המכה ונכון. אלא שצריך ביאור לכאורה דא"כ באמת למה פסק הרב להחמיר. ומ"ש מהניחה העד במקום שמצוי כתמים

דמבואר בסק"צ סל"ז דטהור אפי' יותר מכגריס וה"נ הרי עבר העד במקום המכה שיש בו דם. אבל הוא ברור דהא דמטהרינן דם הנמצא בתוך מ"ר גופא אינו בתורת ודאי אלא דמוקמינן לה אחזקת טהרה כמבואר בדי"ד דמדמינן לה לעד שאינו בדוק ע"ש ומספיקא לא מטמאינן לה. ור"ש מטמא דרוב דמים מן המקור. ורבנן פליגי דאע"ג דרוב מן המקור. מ"מ כנגד זה יש רובא דאין דרך דם נדה לצאת עם מ"ר. והוה ספיקא ומוקמינן לה בחזקת טהרה. אבל ודאי דלא שייך להקל בשביל זה את הנמצא גם על העד דהא במה שעל העד ודאי יש לילך אחר הרוב ורוב דמים מן המקור ויש לנו להחזיקו בדם נדה ומי יוציא את זה מהרוב. הא גם דם המ"ר גופיה אינו אלא ספיקא. ואין ספק מוציא מידי ודאי. וכה"ג מבואר בסק"צ סי"ז גבי מצאה כתם למעלה מן החגור ולמטה אם יודעת שלא נזדקרה טהורה ומבואר בש"ך שם דאע"ג דבלמעלה מן החגור לחוד טהורה גם בסתמא. מ"מ לתלות את הכתם שלמטה בעי דווקא ביודעת. והיינו ג"כ כמש"כ דלמעלה לחוד דאינו בא מהמקור כדרכה שפיר יש לתלות גם בספק שהוא מעלמא. אבל לתלות גם את התחתון דבא מן המקור כדרכו. שהוא מעלמא. משום תלית הספק דלמעלה מן החגור. הא ודאי לא אמרינן דאין ספק מוציא מידי ודאי ודוק:

סימן קצב

ס"א תבעוה להנשא כו' שמא מחמת חמוד ראתה עט"ז דגזירה זו נגזרה באותה שעה שגזרו על הכתמים ונראה מזה דה"נ אין חבירתה תולה בה כמו דאין תולין ביושבת על הכתם ואע"ג דמצינו הכא חומרא דגזרו אפי' על הקטנה היינו דמשום הסברא דמחמדא יש לחוש גם על הקטנה. אבל חוץ מזה ודאי לא חמיר מכתמים. והרי אדרבה מצינו בזה קולא טפי מכתמים לפי הסכמת הפו' דהכא אי"צ הפסק טהרה ובכתמים קיי"ל דצריכה ה"ט וצ"ע:

וע"ש מש"כ גבי רות דלא היתה צריכה ז"נ משום דכשהוא עמה במטה אין לחוש. והנה כבר הביאו האחרונים דהתו' ביומא ס"ל כהט"ז. אבל הרשב"א שהוכיח דיכולה לספור מכשהיא סומכת בדעתה אפי' בלא קידושין דאיל"ה בטלת קידושי ביאה ע"כ לא ס"ל כהט"ז דלדבריו אין שום ראי' די"ל בה"ג. ולולי שאיני כדאי באמת יש להוכיח משום קושי' זו של הרשב"א. דע"כ הוא כסברת הט"ז והתו' דהא אפי' לפי דבריו דמהני סמיכת דעת אפי' קודם קידושין מ"מ עדיין קשה בקידושין (דמ"ב) דמסיק לחד לישנא דבכולהו לא מנגיד רב לבר ממאן דמקדש בביאה בלא שידוכי. והרי בזה לא הי' אפי' סמיכת דעת. וא"כ הרי צריכה ז' נקיים. וע"כ אין לומר דבאמת להאי לישנא הא דמנגיד הוא

משום שבעל בלא נקיים. דא"כ מאי האי דאמר דמקדש הו"ל למימר דבעל בלא נקיים. ואף דגם הנקיים אינו אלא משום הקידושין, דבזנות אי"צ נקיים וכ"כ כל האחרונים. מ"מ משמעות הסוגיא דאינו אלא משום פריצות וכן הבינו רוב המפרשים וא"כ תיקשי דבאמת למ"ל דווקא מקדש משום פריצות ת"ל דבלא שידוכי הרי ע"כ לא הי' לה נקיים. דפשוט דל"מ הנקיים. אלא אם כן היו לחימוד של חתן הזה. וע"כ דכשהיא עמו במטה ליכא חשש חימוד ואי"צ נקיים כלל. ואין במקדש בביאה בלא שידוכי כשהיא עמו במטה משום נקיים כלל. אלא משום פריצות. ואין לדחות דבמשפחת דורקטי דאין להם דם נדות ליכא חששא זו. ומשו"ה צריך לטעם פריצות דע"כ צ"ל שלא חלקו בזה. דאיל"ה מאי פריך ביומא. אהא דרב דמאן הוי ליומא. מהא דצריכה ז"נ לוקי בכה"ג. וע"כ דאין בזה שום חילוק. ולעולם צריכה נקיים. ובזה נדחים גם דברי הח"ד מש"כ דמהני לזה מוך דחוק. דא"כ לישני גם הא דרב דקודם הפיוס היו נותנין מוך דחוק. וע"כ דלא חלקו כלל בזה. מיהו לפמשכ"ש דבזנות ליכא גזירה זו אלא בנשואין. א"כ אין קושי' מתמר דהתם הוה זנות. ומרות י"ל לפ"מ דמבואר בס"ב כהרשב"א דמהני סמיכת דעת גם קודם הנישואין א"כ רות דמשמע שהיתה סבורה שאין גואל אחר שהרי בועז א"ל שיש גואל קרוב ממנו. וכבר כתב הרמב"ן דהיו נוהגים יבום בקרובים כדין גאולה אם כן כבר סמכה דעתה שיקיים בועז דין גאולה. ושפיר יש לומר שמנתה כבר נקיים ודוק שם ואי"צ הפסק טהרה עס"ט דשני גי' יש בזה בש"ס חד גי' נטר עד ארבעה אחרינא. ועוד גי' איעכב ז"י כו' ודבריו נכונים מאוד ובספרים שלנו כתובים שני הגי' יחד ואין להם פירוש נכון והאמת כדברי הס"ט: ט"ז סק"ג השיג על הדרישה ע"ש ולולי ד"ק דברי הדרישה נכונים דכוונתו דלפמש"כ הרשב"א בפשי' דלאחר יב"ח ליכא עכשיו חימוד א"כ פשיטא דלאח"כ ודאי יהיה לה חימוד. וא"כ למה לא נקט הרשב"א החשש הפשוט דלאח"כ יהיה לה חימוד. וע"כ דס"ל להרשב"א דזה פשיטא דכל שעכשיו יש לה חימוד שוב אין חוששין לחימוד שני. וחדא שייכה עם חבריתה וחד מילתא היא. וא"כ מוכח מזה דאפי' הקדימו אח"כ הזמן כל שיש עכשיו חימוד. ל"ח עוד לחימוד חדש. ובאמת יש להסתפק קצת בזה לכאורה דמשום זמן ההקדמה גופא. אפשר שיתחדש חימוד חדש דהא אפי' לחד יומא פריך הש"ס לחוש לה ע"ש. ומיהו נראה דסברתו לחלק משם. דאף דשייך חימוד גם ליום אחד הכא שכבר נתפייסה לו לעיקר הנשואין אין סברא שבשביל הקדמת זמן יתחדש עוד חימוד חדש ודוק:

ט"ז סק"ו כ' בלא בא החתן ליום המוגבל מפני אונס הדרך ובא למחר צריכה לספור מחדש דכל הדרכים בחזקת סכנה ובודאי מסופקת בדעתה ואיכא חימוד חדש. והנה כ'

בעצמו מקודם דבאינן יכולין להשוות עצמן כ"ז שלא נתפרדו לגמרי ברצוי שני הצדדין ליכא בזה חשש חימוד חדש. ונראה דס"ל דכשאינו לפנינו או דבדרך גרע טפי אבל לכאורה שני הטעמים אינן מוכרחין מה שאינו לפנינו מוכח משי' הרשב"א בפי' הא דרבינא דאיעכב ולא ידעו כלל למה איעכב כמו שפי' שם ואפ"ה לא חששו אח"כ לחימוד חדש. הרי אפי' בעיכוב שאינו לפנינו ל"ח. ובודאי דוחק לומר דהיה לפנינו ועפ"כ לא שאלו על העיכוב עד שבא. וגם סברא דבדרך שכיח אונס לא משמע כן בריש כתובות אלא דמן הסתם אין חוששין לאונס כשלא בא. ובאמת דבודאי יותר שכיח אונס כ"ד לזמן ע"ש:

שם סק"ז האריך להשיג על הרב והת"ה בדין אם היתה טהורה קודם דאי"צ שמירה. ובאמת לכאורה דבריהם תמוהין מאוד לחלק בגזירת חז"ל בסברת עצמנו שאנו רואין שאין יצרו תקפו. וכי מי יחלק באיסור שגזרו לאסור יחוד לחלק בין אדם לאדם. וע"כ צ"ל דסברתם כן הוא דהרי התירו כאן בבעל. ובכה"ג דהיתה טהורה ולא בעל ס"ל דחשיב כבעל. וא"כ גם דברי הט"ז אין מוכרחין לסתור סברא זו דחשיב כבעל וצ"ע:

ש"ך סקי"ד והמנהג ליקח קטן וקטנה שאין מוסרין עצמן לביאה עס"ט וטפי הו"ל להקשות דהבעל ודאי משמר אשתו וא"כ האיש והאשה הם ב' גם על הקטן. אבל נראה סברת הש"ך דכיון דהאיש והאשה ג"כ אסורין ביחוד לא שייך סברא זו ונראה שזה כוונת הח"מ שהובא בס"ט ע"ש:

סימן קצג

ס"א ואפי' בדקה ולא מצאה דם. בס"ט האריך דדילמא כוונת הש"ס דווקא בראתה. ולכאורה מהא דפריך אלא מעתה בע"נ לא יגמור ביאתו ומשני א"כ לבו נוקפו ופורש. וכבר הוכיח הח"ד ברסק"צ דהרגשה בשעת ביאה ליכא ע"ש. וא"כ אי נימא דכל סוגית הש"ס בזה דווקא כשראתה א"כ הא נמי דפריך לא יגמור לא קאי אלא כשרואית שיצא הדם לחוץ ממש בשעת הביאה וכההיא דנטמאת ובודאי דזה לא שכיח כלל. אפי' בבתולים. ולא שייך לומר משום חשש רחוק כזה שתראה בשעת תשמיש שיהיה כ"א לבו נוקפו שיפרוש וע"כ דהגזירה אפי' בלא ראתה. ולפ"מ דפריך בע"נ לא יגמור היינו נמי שכל אדם לא יגמור תמיד בכ"ג. דלעולם חשבינן לה כראתה. ושפיר שייך דא"כ כ"א יהיה לבו נוקפו ע"ש שזה נכון. וע' כתובות ד"ט שי' ר"ח דמ"ע חשיב כבוגרת. וי"ל דגם לענין דין זה שוה לבוגרת וצ"ע. ועב"י מה שהקשה על הרי"ף דלמה הביא כל הנך דיני דמתני' דתינוקת כיון דהביא דרו"ש דפורש. ולכאורה א"ש בפשי' דנ"מ לענין שחבירתה

תולה בה. וכן לענין שאינה מתחזקת ברואה מ"ת. ומצאתי בס"ט סוסקפ"ז שנתעורר בזה ע"ש:

סימן קצד

ס"א בהגה ומיהו י"מ נוהגין שאין טובלין תוך ארבעים לזכר ופ' לנקבה. מבואר בד"מ משום דחששו לשי' המרדכי דלשי' ר"ת דימי לידה שאינה רואה בה אין עולין לספירה. י"ל דכ"ז שלא טבלה אפי' בימי טוהר הוה ימי לידה ואין עולין לנקיים. והקשה דא"כ אפי' גם לאחר י"ט כ"ז שלא טבלה לא ליהני. ותהא צריכה דווקא שני טבילות. ואין שום אדם נוהג כן. ויפה השיב התפל"מ דהטעם דאין עולין מפורש בברייתא לפי שאינן ראיות לזיבה כימי נדה. אין ספירה עולה, מהן ג"כ כימי נדה. וא"כ לאחר י"ט. דודאי ה"ה נעשית זבה אפי' בלא טבילה ודאי הם עולין. אמנם הקשה ע"ז דסוגיא דטועה סותר זה בכ"ד חדא דא"כ למה משמשת אור ל"ה כיון דאינה יכולה למנות עד אחר טבילה א"כ שבוע ג' יום הט"ו דטבלה בו לא עלתה לה. ולא שלמו לה עדיין הנקיים עד א' בשבוע הד', וא"כ שבוע רביעית הטמא סתר המנין ושבוע חמישית צריך כולו לנקיים. עוד מדר"י בר"י דאמר די' לטבילה שיהא באחרונה משמע בהדיא דסופרת בלא טבילה. עוד מדפריך בעשרים וחד תשמש. עוד מדפריך סוף שבוע קמא ליטבלה:

ש"מ דגם יום הראשון עולה אף שלא טבלה בו והנה קושי' דמשמשת אור ל"ה איני רואה קושי' כלל מזה דאפילו לפי שי' זו דכ"ז שלא טבלה אינו עולה. ולא נחשוב את היום הראשון משבוע הג' לפי שטבלה באותו היום. ולא הי' תחילתו בטהרה. ואין לה עדיין אלא ששה נקיים. וא"כ השבוע הד' שהוא טמא אינו עולה למנין. אבל כ"ז אינו אלא שאינן עולין לנקיים אבל מ"מ הא השתא אחר הג' שבועות טהורין שכבר טבלה כל הטבילות שצריכה ללידה ודאי שהימים שלא ראתה בהן היא סופרתן לנקיים לכו"ע כמבואר בהדיא בסוגיא דשני מעיינות בבריי' דיולדת בזוב צריכה ז"נ. שהיינו שסופרת בימי טוהר ע"ש. א"כ גם כשרואה בהם מ"מ אינו סותר את המנוים כבר דאפי' ימי הלידה הטמאים לא אמר אביי דפסק ר"ת כוותיה. אלא אינו סותר ואינו עולה ע' בש"ס. וכ"ש בימי טוהר דאפי' ראתה דודאי אינו סותר אלא דאותן הימים אינן עולין. ומ"מ אין סותר את הימים הראשונים. וכ"כ הרשב"א והר"ן בהדיא. וא"כ אינו חסר לה אלא יום א' נקי ותיכף בראשון של שבוע ה' שפיר כלו ספורים דידה. וא"כ אדרבה, אי משום האי ספיקא לחוד הוה שריא אפי' תיכף בראשון של השבוע החמישי הטהור והא דצריכה להמתין עד ל"ה אינו אלא משום ספק תחילת נדה כדאיתא שם בסוגיא ולק"מ. גם מה

שהקשה מסוף שבוע קמא לטבלה ל"י מאי קשיא לי' כאן דמוקמינן לה בשבאתה ביה"ש ואטבלוה תיכף. א"כ יש להסתפק דהראשון ג"כ כבר הוא אחר הטבילה. וכולו עולה ושפיר סליק מנינה בסוף שבוע קמא וצריכה לטבול בו משום ספק טבילה בזמנה. ומה שהקשה מעשרים וחד תשמש וכן מדר"י בר"י כ"כ הס"ט דלב"ש דס"ל דביומי לחוד תלי רחמנא. פשי' דאין הטבילה מעכבת וי"ל דפריך שם אליבא דב"ש ובדר"י בר"י נראה דדעתו דיסבור ג"כ כב"ש. אבל לענ"ד יש ליישב גם לב"ה דנראה ברור דללוי לקמן דמוקי פלוגתיי' דב"ש וב"ה אם הם שני מעיינות וס"ל אליבא דב"ה דב' מעיינות ובשופעת מתוך ז' לאחר ז' שבזה חזינן דלא נסתם הטמא. מבואר בסוגיא דהדם טמא. ונראה דא"כ הא הזמן טומאה של יולדת כבר נסתלק. וכשרואה עכשיו לכאורה ה"ה נעשית נדה. ומצאתי בריטב"א שכ' בשם הר"י להוכיח דלרב דמעין אחד הוא אפי' בשופעת ואפי' לב"ה דביומי וטבילה תלי רחמנא. מ"מ אינה אלא לענין הדם. אבל אינה נעשית נדה ע"ש. משמע בהדיא דהא ללוי דב"מ הן ושופעת ודאי נעשית נדה. וכן משמע פשטות הש"ס דכמו מש"א שם בשופעת מתוך מ' לאחר מ' רב לחומרא היינו דהיא נדה. ה"נ שופעת מתוך ז' וי"ד דלוי לחומרא היינו נמי דנעשית נדה. ולפי"ז אם היתה שופעת עשרה ימים שעברו ז"י נדה והג' יומי זיבה. הי' נעשית זבה. ואע"ג. דא"א להיות שופעת כנהרא אפי' ז"י כמפורש בד"י. מ"מ כיון דאם הי' שופעת הי' טמאה זיבה. פשיטא דלא שייך לומר דהוה כימי נדה שאין זיבה עולה בהן ואינו עולה לספירה. דהרי אם הי' שופעת עשרה ימים היתה זבה. וכמש"כ התפל"מ בעצמו לענין אחר ימי טוהר דאפי' לא טבלה ודאי עולין. כיון דראוין לזיבה כנ"ל וה"נ ללוי גם ביומי טוהר [והנה לקמן שם פריך ללוי מבריי' דיולדת בזוב שספרה ולא טבלה ומתרץ דלוי סבר כתנא דשוין. ואיב"א בשופעת דשבוע קמא ספרה. ושבוע בתרא שופעת וס"ל דימי לידה שאין רואין עולה לספירת זיבתה. וצריך להבין דל"ק מאי דעתיה לאוקי בפלוגתא כיון דיכול לשנויה לכו"ע. ונראה פשוט משום דהא בריי' דטועה דהכא ע"כ ס"ל אליבא דב"ש וב"ה דאינה עולה כמבואר שם בתו' וא"כ ע"כ צ"ל גם לפי האיב"א דשם. דפליגי אברייי' דהכא. כמש"כ התוס' כאן. וכיון דע"כ צריך לשנויי ולחדושי פלוגתא ניחא ליה שפיר לשנויי ג"כ כתנא דשוין]. ועכ"פ ללוי ולתנא דשוין כבר בארנו דלא שייך ע"כ סברת המרדכי דהא אפי' אם ימי לידה אינן עולין. מ"מ ביומי טוהר ודאי עולה לדידהו. וא"כ י"ל דר"י בר"י סבר כתנא דשוין. ומשו"ה מהני שפיר אפי' בלא טבילה. ומשו"ה נמי פריך דבעשרים וחד תשמש. דמדר"י בר"י מוכח דע"כ ס"ל כלוי ותנא דשוין. דלדידהו אין הטבילה מעכבת כנ"ל. ומיהו התוס' בסוגיא שם ד"ה שבוע כ' בהדי' דאפי' ללוי בשופעת אינה נעשית נדה ולא

זבה ע"ש וצ"ע. עוד תי' הס"ט דאע"ג דתחילת היום כ"ז שלא טבלה אינה יכולה למנותו מ"מ לאחר שטבלה בו כיון שסופו בטהרה שפיר יכולה למנותו דמקצת היום ככולו ודווקא ביום שראתה בו שוב אינה יכולה לסופרו אף שסופו בטהרה דהראיה סותר כל היום אבל מה שלא הי' יכולה למנותו בתחילתו משום שהוא בתוך ימי לידה שפיר מהני גם סוף היום. ובאמת דבריו נכונים דהא מבואר בר"ה (ד"י) דעביד ק"ו לענין שנה דיום א' עולה בתחילתה. ק"ו מנדה שסוף היום עולה בתחילתה. אין תחילת היום עולה בסופה כו'. והקשו התו' שם דהא בזיבה להיפוך דתחילת היום עולה בסופה וסוף היום אינו עולה בתחילתה ותי' דשאני זבה כיון דצריכין להיות נקיים וא"כ כיון שראתה בו שוב אינו נקי ע"ש. וא"כ ודאי דזה שייך בראתה בו שהוא אינו נקי. אבל מה שלא עלה תחילת היום בשביל שהוא בימי לידה שלא שייך שאינו נקי כל דטבלה בסופו ושוב אינו בימי לידה שפיר סוף היום עולה לתחילת זיבה דק"ו מנדה כנ"ל וכדמוכח מדברי התוס' ומיושב בזה קושי' מאור ל"ה. וקושי' מהא דפריך שם בעשרים וחד תשמש. ובהא דר"י בר"י נראה די"ל בפשי' דכאן דתני בבריי' שהביאה שלשה שבועין טהורין, והיינו לשם נקיים וכיון דלשי' המרדכי לר"ת פשי' ליה דאינה יכולה לספור בלא טבילה א"כ בודאי טבלה כדין נקיים. ואע"ג דלא חשיב הך טבילה היינו דלא חשיב אלא הטבילות שמחויבת לטבול משום טבילה בזמנה מצוה. ואותה הטבילה שביממא כיון דע"כ אינה בזמנה. דיולדת טבילתה בלילה. [וע"כ מוכח מכאן דאפי' כשטובלת ביום שהי' הלילה זמנה. זה לא חשיב בזמנה. דאיל"ה אפי' באתה ביום הו"ל לאטבולה תיכף שמא כלו בלילה זו. וצ"ע דהא ודאי כל הלילה חשיב זמנה דכי תטבול כהרף עין ומ"ש דביום תו לא חשיב בזמנה וצ"ע]. ועכ"פ לפ"מ דלא חשבינן זה לזמנה שפיר לא חשיב לה. אבל בודאי איירי בענין שטבלה כדי שתספור לנקיים וטבילה זאת טבלה גם לר"י בר"י דכולהו לא איירי אלא לענין דין טבז"מ אבל הטבילה שהוא משום הנקיים לא אצטריך לי' לאשמועינן דודאי עבדה כהלכתא ומשו"ה שפיר סלקו לה נקיים. ובזה יתיישב מה שדחה דברי המרדכי הנ"ל בשי' ר"ת. מפיר"ת גופיה שבגליון תו' שהובא ברש"ל דקושי' דהש"ס סוף שבוע קמא ליטבלה. קאי לב"ה דלב"ש י"ל דאדרבה חשיב לה להך טבילה. ולא איירי כשבאתה ביה"ש ע"ש. וא"כ נסתר מש"כ לתרץ תחי' דהקושי' לב"ש [דלדידהו ע"כ לי"ל כהמרדכי דהא ס"ל דביומי לחוד תלי רחמנא] אבל השתא דקאי ע"כ לב"ה. ולשי' דאינה יכולה למנות בל טבילה. מאי קשי' לי' כיון דבאתה ביום. ולא אטבולה ביום הראשון (דהא בשבוע קמא לא חשיב אלא בלילה) א"כ אכתי לא סלקו לה כלל הספורין בסוף שבוע קמא. לשי' זו דאינה יכולה למנות בלא טבילה. וליכא טבילה כלל בסוף

שבוע קמא. וע"כ דלא מעכבא הטבילה ודלא כהמרדכי ע"ש. ולפי"ז אין כאן סתירה כלל די"ל דפשי' לי' להמקשה דבטבילה שביום ראשון שאינה משום טבילה בזמנה לא איירי כלל. ופשי' דטבלה בו כדי שיהי' לנקיים ושפיר סלוק ספורין בסוף שבוע קמא לכו"ע ומקשי הש"ס שפיר ונכון:

ובסו"ד הס"ט שם ראיתי תמיה גדולה שכ' דמשו"ה במפלת לא הצריכו להמתין אחר פ' משום דקיי"ל אין קישוי לנופלים. הרי דס"ל דקרא דדמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד דממעט דם הקישוי. לא קאי אנפל. ודקדק מדברי רש"י דל"ז ד"ה אף ימי לידה דגם בימי לידה הוה משום האי מעוטא וא"כ ה"נ בנפל נעשית זבה בימי לידה. וא"כ שפיר עולין לנקיים דלא שייך הכא אינו ראוי לזיבה. והוא תמוה מאוד דהרי פסקו כל הפו' דאין קישוי לנופלים. וכל פרק המפלת מלא דדוקא שפיר שאינו מרוקם. או כל אותן שאין עליהם דין ולד אין להם ימי טומאה וטהרה. אבל כל שהוא ולד מעליא אפי' נפל הרי הוא כבר קיימא ויש לו ימי טומאה וטהרה ככל הולדות. ור"מ דס"ל בהדיא בדל"ח דאין קישוי לנופלים. אמר בר"פ המפלת דהמפלת מין בהמה וכו' אם כר תשב לזכר כו' ומבואר בהדיא דיש לו ימי טומאה וטהרה. כדין כל הוולדות. ומבואר שם בהדיא בש"ס דלא חיי וה"ה נפל וע"כ דגם נפל יש לו דין ולד גמור. ואפי' בראתה בימי טומאה ודאי דאינה נעשית זבה דלא תני בה שיהי' לה שום דין אחר מכל הוולדות. וד"ק תמוהין מאוד. ודקדוקו מדברי רש"י פשוט דרש"י קאי אלידה גופה דבבריי' דר"מ דעלה קאי סוגיא דשם. וקאי אדמי לידה גופה. וע"ש בתו' דהקשו דא"א לפה"ק בלא דם. ורש"י ס"ל דדם קישוי גופה עולה. למ"ד עולה כשי' הרמב"ם. וכן מסיק רש"י בהדיא כגון אם ילדה בימי ספירה ע"ש. ואף שכ' הרשב"א והריטב"א והר"ן דמדברי רש"י בע"א ד"ה דבר הגורם משמע דאינו עולה. לולי ד"ק אין זה מוכרח דהנה כולם כ' דלדינא ל"נ כן דדם קישוי ה"ה טהור ושפיר עולה וכן פסק הרמב"ם ור"ח בהדיא ע"ש. ולענ"ד הכי מוכח בהדיא בש"ס ר"פ י"ד גבי אוקימתא דר"ל דשם דלדברי המטהר בדם מטהר באשה וכמש"כ התו' שם. דלר"ל מה שיצא הדם דרך דופן זה לא נ"מ מידי. אלא הא דמטהר ר"ש היינו לטעמיה דולד דרך דופן הוה לידה. וקושי סמוך ללידה הוא ע"ש. א"כ ש"מ דדם קישוי הדם ג"כ טהור. וא"כ דודאי דגם היום עולה ויתבאר עוד בסקצ"ו בס"ד. ורש"י לא כ' אלא לפום בעיא דשם. דהיכי ס"ד דדבר הגורם. הא קרי אינו גורם וסותר. וא"כ ע"כ לומר דמטמא. וא"כ גם קישוי מטמא בימי נדה. וכ' רש"י דזה לאו סתירה הוא דהא אינו סותר אלא יומו. וזה ודאי הוה גם בקרי גורם וכבריי' דר"א שם מה גרם לו קרוי' יום אחד ע"ש. וכ"ז לענין קרי אבל לענין קישוי ודאי ל"ד לקרי בזה דהא קישוי טהור לגמרי כנ"ל ורש"י

ל"ד להו אהדדי אלא לפי דהוה סבר דקרי סותר הכל והוה צריך לומר דבר המטמא ואם כן גם קישוי סותר. אבל לפי המסקנא דאינו אלא יום אחד אי אפשר לדמויי קישוי כלל לקרי ודוק. ס"ב בתוך ארבעים אינה חוששת לולד. דקדקו בלשון רש"י שמקודם שעת ראיית נדה לא חיישינן לעיבור. ולענ"ד לא משמע כן בש"ס שם גבי שפחות שבדקום דאמרינן סמא דנפצא אשקינהו. משמע דבל"ה א"א לידע ע"ש:

ס"ג המפלת כו' עב"י שהקשה דלמה השמיט הרמב"ם ושטו נקוב אמו טמאה וכ' דאולי דרבא דאית ליה הכי ס"ל טריפה חיה והרמב"ם דפסק דאינה חיה לי"ל הא דרבא. ובאמת כ"כ התו' בטעמא דרבא. וכן אמר הש"ס בהדיא גבי חסר ארכובה דמאן דס"ל דטמאה. סבר דטריפה חיה. אבל צ"ע דהרמב"ם פסק בהדיא גבי ארכובה דדוקא עד טבורו. וא"כ קשה באמת למה פסק כן דהרי הרמב"ם פוסק דטריפה אינה חיה. והנה כזה יש להקשות על הרשב"א שהביא בב"י גבי ושטו נקוב דכ' דאע"ג דטריפה אינה חיה מ"מ ראוי לחיות מעט ע"ש. והרי גבי ארכובה אמר הש"ס בהדיא דתליא אי טריפה חיה ע"כ נראה דמפרשי בש"ס שם טריפה חי' היינו שלשים יום ומ"ד אינה חי' היינו אינו חי ל"י וכדס"ל לרבי בחולין נ"ז סימן לטריפה ל"י ע"ש. וכיון דאינו חי ל"י זה הוה ככל אינו בן קיימא דעלמא דאינו ראוי לבריית נשמה דממעט ליה שם בברייי' מקרא דהיינו דאינו מתקיים ל"י דכל ששהא ל"י קיי"ל דאינו נפל. אבל לדידן דס"ל דאינה חיה יב"ח אבל ל"י יכולה לחיות. זה שפיר מקרי ראוי לברייי' נשמה שראוי לחיות מעט כמש"כ הרשב"א. ונראה דיצא להם זה מקושי התו' שם דרבא ס"ל בבכורות דאינו חי ע"כ פירשו דחי, דהכא היינו ל"י. וא"כ כיון דהביא הרמב"ם הא דעד טבורו דוקא אבל בעד ארכובה טמאה והא דירך אחד מן הצד דטמאה פשיטא דהוה"ד ושטו נקוב וז"ב:

וב דין י"ג כ' הרמב"ם הפילה יד חתיכה חזקתו מולד שלם ומצטרפת לרוב איברים וכ' הה"מ צ"ע דהשמיט דאין נותנין לה ימי טוהר שמא הרחיקה לידתה וכ"נ מדבריו דאינה טמאה ביד זו בלבד אלא דמצטרפת כו' וצ"ע. והביאו הב"י. ולולי ד"ק פשוט דכוונת הרמב"ם. היינו דחזקתו מולד שלם והיא טמאה לידה. ומצטרפת לרוב איברים היינו לענין ימי טוהר אין לה שמא הרחיקה לידתה. אלא דזה מהני דאם לאחר שיצאה היד יצאו אח"כ עוד איברים עד רובו של עובר היא מצטרפת לרוב איברים א"כ שפיר יש לה ימי טוהר משעת הוצאת היד שהיא היתה האבר הראשון שלפנינו. פירוש דאפי' ניחוש להרחיקה. מ"מ כיון דהרוב לפנינו א"כ בודאי לא יצא תחילה אלא המיעוט. ומן התורה לא חשיב לידה למנות לה ימי טומאה וטהרה. עד לידת הרוב. וא"כ עכ"פ מהוצאת היד הזו אם נוכל לומר שהיא משלמת להרוב. יש לה ימי טוהר. ואף אם נשתהה לידת שאר

האיברים שלפנינו יותר מ"מ לא נוכל ליתן לה מזמן לידת שאר האיברים דהא יש לחוש דשמא היד השלימה את הרוב. וכ"ש אם לא יצא לפנינו אלא היד הזו דפשי' דחיישינן שמא יצא הרוב כבר והיינו שמא הרחיקה לידתה. אבל כשהיא עם רוב האיברים מצטרפת דליכא למיחוש למידי. וא"כ זהו ממש שמא הרחיקה לידתה שבש"ס ודבריו מכוונין עם דברי הש"ס בלי השמטה ודוק:

ס"ה יצאה השליא תחילה אין תולין אותה בהולד. ונראה דאם היא קשורה בולד אין חוששין לולד אחר. דהא אפי' בבהמה דמבואר בס"ז דאין תולין בה מ"מ בקשורה אין חוששין ומבואר בתו' כאן ובסו"פ בה"מ דההיא דר"א שם איירי בשליא שיצאה קודם הולד. אפ"ה בקשורה אין חוששין לולד אחר וכ"ש כאן באדם ודוק:

ס"ז המפלת דמות בהמה ושליא אם אינה קשורה חוששת לולד אחר ליתן לה ימי טומאה של נקיבה ובש"ך דקדק דלדידן דאין בקיאין גם בלא שליא חוששין לנקיבה. אבל הוא פשוט דנ"מ דביצאה השליא למחר מונין לה ימי טומאה של נקיבה מלידת השליא שלאח"כ וכן הוא בב"י:

ס"י נחתך הולד כו' ואם יצא ראשו ה"ה כרובו. צ"ע דלקמן סש"ה כ' דבבן שמונה חדשים שהוא מת אין הראש כרובו ואינו כילוד וכ"ש כאן בנחתך וא"כ למה סתם כאן הדברים. ומיהו בביאורי הגר"א שם השיג ע"ז בארוכה דאין חילוק ע"ש:

סימן קצה

ס"ב בהגה וכן ע"י זריקה אסור לכאורה לפ"מ דמבואר בש"ס דאסורה לרחוץ פניו כו' ומבואר בסי"ב דהיינו דאסורה לצוק לו מים. והרי בל"ה נוגע בה ע"י זריקה. וא"כ הי' נראה דע"י זריקה ודאי ליכא איסורא אלא ברוחץ משום רחיצה. ודוחק לחלק בזה דהתם הוה כח כחו הכלי והמים כמו דמחלקינן בייי"נ. ומשו"ה הוה שרי אי לאו רחיצה דודאי לא שייך לחלק בזה בכאן. אבל יותר נראה דס"ל דבאמת ל"ד רחיצה אלא אורחא דמילתא נקט והעיקר דנגיעה ע"י זריקה הוא האיסור ובאמת הוא איסור בכ"ד. וכן כ' שאע"פ שהרשב"א כ' בפירוש דמזיגת הכוס היינו כוס יין מ"מ יש לאסור כל דבר. וה"נ דכוותה. וא"כ נראה דלפ"מ דהחמיר הש"ך שם בסי"ב בשם הר"י דאיסור רחיצה היינו דגם ליתן מים לפניו אסור. הוה"ד בהושטת אכילה לבעלה ביחוד בפניו אסור. כמו דנקטינן כאן לפי שי' זו להחמיר בכ"ד. ומ"מ י"ל דאינו מוכרח די"ל דאדרבה דמשו"ה פירש הר"י שם דאפי' ליתן מים. משום דלא ניחא לי' בסברא זו דל"ד רחיצה. והא ודאי דנגיעה ע"י

זריקה יש לאסור בכ"מ דודאי נגיעה היא ע"כ פי' דהכא אפי' להעמיד לו מים. וא"כ ודאי דזה דוקא הכא וצ"ע:

ט"ז סק"ז לא תשכב בסדינין של איש אחר שמא תתעבר כו'. ושמא ישא אחותו מאביו. משמע מדבריו דבכה"ג חשיב זה אביו. ויתיישב בזה קושי' הרשב"א על הת"כ דאמרינן אם נאמר אמו הי' אומר מה אמו ודאי כו' והקשה דאם אינו אביו הוא ממזר ובודאי אינו כהן ולפי"ז י"ל דהוא כשר והוא כהן. וכן בריש חולין דיליף דאזלינן בתר רובא ממכה אביו ודילמא לאו אביו והקשו התו' דדילמא משום דמוקמינן לה בחזקת צדקת לפי"ז י"ל דהיא צדקת ולאו אביו. ומ"מ לא משמע כן בכ"ד ביבמות ע"ח גבי מצרי שני דאי דאיסורא לא כתיב קרא ובתו' הקשו משתוקי ותי' דלא שכיח. ותי' הב' לא ס"ל סברא זו. וא"כ י"ל גם בכה"ג. ושם צ"ו משכחת לה בעכו"ם כו' ובמכות י"ד משכחת לה ברשיעא כו' ובכה"ג משכחת לה בהתירא. ומצאתי בטו"א חגיגה ט"ו גבי באמבטי עיברה הקשה כן גם אהא דלא תני אמו גבי פוטרת צרותיהן דמ"ל בכה"ג ע"ש. ע"כ נראה דבאמת לא מקרי בכה"ג אב כלל וכאן צ"ל שמא יפטור אשת אחיו וכה"ג ואכמ"ל:

ס"ח ראוי לה שתייחד לה בגדים לימי נדתה כדי שיהיו זוכרים כו' במנ"י הקשה דהא בסו"פ אע"פ מפורש בהדיא דאינו אלא כדי שלא תתגנה עליו ע"ש. ולענ"ד בפשוט דהתם במשרה אותה ע"י שליש. דאינה אוכלת עמו אלא בליל שבת דהיינו ליל עונה. ובימי נדותה אינה באה אליו כלל. משו"ה לא שייך שם היכר. ואיצטריך לטעמא דתתגנה אבל בכל הנשים ודאי מסתברא דהוא משום היכר:

ס"י אסורה למזוג הכוס אלא א"כ תעשה שום היכר כו' בב"י הקשה למה השמיט הרמב"ם היתר זה וכ' דס"ל בת"ח הקילו בזה בש"ס. אבל לדידן לא מקילינן. וי"ל דהרמב"ם לשי' בסקצ"ב דכ' דלרבנן הקילו טפי להתייחד אפי' קודם שתשב ז"נ ע"ש בב"י. וע' או"ח סר"מ. וכל הפו' כ' דאדרבה ת"ח יש להם להחמיר יותר ומשו"ה שפיר הקילו כאן בכ"א. וכן באו"ח סתצ"ח גבי ת"ח חזי לנפשי' לשי' הרמב"ם שם דהטעם שמא יתקן הקילו בת"ח שם שלא חששו עליו שיעבור על איסור. ולשי' הפו' שם הוא בענין אחר ע"ש]. אבל תמיה גדולה על הב"י דהרי כבר הביא זה גם הרמב"ם גופיה בפכ"א מה"א להקל בהיכר ע"ש:

סט"ז חולה נדה אסור לבעלה לשמשה כו' ולמשש לה הדופק עש"ך דהב"י מפקפק אפי' במקום סכנה. והנה הד"מ כ' ע"ז בשם הר"מ דהוא חסידות של שטות ע"ש. ופשוט דכוונתו על סוגיא דסוטה כ"א ה"ד חסיד שוטה כגון דטבעה איתתא בנהרא ואמר לאו אורח ארעא לאיסתכולי בה ולאצולה ע"ש. וכבר באר הש"ך דכיון דאינו דרך תאוה ליכא

איסור דאו'. וכבר חלקו כן התו' בע"ז י"ז גבי עולא מנשיק לאחוותיה דכיון דאינו מיכוון לתאוה לא מיתסר לדידיה והדברים ברורים סימן קצו ס"א ראתה ב' או ג' ימים בודקת ביום שפסקה סמוך לבה"ש ובהגה (ובדיעבד מהני בדיקת שחרית) ובפסקה ביום ראשון שראתה צריכה מוך דחוק כל ביה"ש. והרב הגי' דסגי בדיעבד סמוך לביה"ש. הנה התו' הקשו מדנ"ג דסבר ר"י גופא דצריכה להפריש מן המנחה ולמעלה ותי' דהתם ביום שראתה בו (ויתבאר בסמוך דשי' התו' דיום שראתה חשיב כראשון) ועיש"א שהקשה ע"ז דא"כ מאי מיבעיא לרבי בראשון. ותי' דבעי אי מהני בראשון סמוך לבה"ש. ולפי"ז לכאו' לדידן כפי הסכמת הפו' לפסוק כמתני' דדווקא בשני. ע"כ ל"מ בראשון אפי' סמוך לבה"ש אם לא מוך דחוק כל בה"ש דזה ודאי מהני כמש"כ המחבר ויתבאר בסמוך] וכ"כ הח"ד מסברת עצמו ודלא כהרב. ומיהו אי משום זה לא איריא ונראה בדעת הרב דס"ל בשי' התו' דלא כהרש"א. אלא דאיבעיא דרבי ודאי הוה בשחרית. וכ"כ כל הפו' דסוגיא קאי אבדיקת שחרית. וע"כ דלא הוה שמיעא ליה לרבי הא דרבי יוסי. ואיהו מיבעיא ליה דגם בראשון ליהני. והכי ס"ל באמת לרבנן דבריי'. ופליגי אר"י וסברי דגם בראשון שחרית מהני ואפשר דהיינו ר"ש דהתם. ונהי דלא נפסוק כוותי' בבדיקת שחרית. אבל סמוך לביה"ש י"ל דלפי שי' זו שפיר מהני לכו"ע. אלא דמדברי הרמב"ן והפו' נראה דלדידן דקיי"ל כחכמים אין מחלקין כלל בין בדיקת שחרית לביה"ש ובראשון דל"מ בשחרית ל"מ גם ביה"ש. שהרי חידש הרמב"ן דאע"ג דבראשון יש לנו לפסוק כמתני' דל"מ. מ"מ כיון דרבנן דר' יודא פרכי ליה אלמלא ידי' בין עיני' כל ביה"ש יפה אתה אומר כו' א"כ חזינן דבזה מהני שפיר אפי' אם בדיקת שחרית ל"מ. א"כ גם בראשון לדידן דל"מ שחרית מ"מ בכה"ג ודאי מהני וא"כ מוך דחוק כל בה"ש דזה ודאי הוה כידיה בין עיני' כל בה"ש ודאי דזה. מהני ע"ש [ועב"י דנסתפק בשי' הרמב"ם שכ' סתם דבראשון ל"מ אי מוך דחוק כל ביה"ש מהני. ולענ"ד פשוט דמוך דחוק כל בה"ש א"כ ע"כ נכנסה גם בתחילת ליל שני. א"כ זה' חשוב כבדקה בשני דמהני אפי' שחרית. ולכאורה כ"ש כשנכנס תחילתו בתחילת הלילה בטהרה ודאי עדיף טפי ובודאי מהני לכו"ע אפי' לספור ממנו] ועכ"פ מוכח מדבריו דבלא מוך דחוק לרבנן ביה"ש לא עדיף משחרית ובודאי ל"מ. ונראה בטעם הרב שהיקל אפי' סמוך לביה"ש שהוא עפ"י שי' התו' דהקשו לשי' דביום שראתה דס"ל דזה הוה כראשון ל"מ בדיקת שחרית גם לר' יוסי. דתיקשי ר"י לנפשי' אלמלא ידי' כו'. ותי' דהתם ביום שראתה בו דבעי מן הסברא דווקא בדיקת ביה"ש. שפיר י"ל דלא חששו כו"ה שתראה בסמוך לאחר הבדיקה. אבל ר"י דמחמיר חומרא טובא דאפי' בשביעי ל"מ בדיקת שחרית שפיר צריך לחוש גם אחר

סילוק ידי' ע"ש ובאמת מצינו כעין זה בריש יומא גבי אף אשה אחרת מתקינין לו ע"ש]. ולפי"ז לדידן אפי' ראתה ואפי' בראשון [דלשי' כל שראתה הוה ג"כ כראשון] ודאי שפיר מהני סמוך לביה"ש דאנן הא לא חיישינן לחומרא שאינו מן הדין. והרמב"ן ס"ל כמש"כ התו' בדנ"ג בתי' הראשון דמן המנחה דהתם ל"ד. אלא דהפי' שם שלא בדקה כלל. וס"ל כפשטות הש"ס דאין לחלק כלל בין מן המנחה למעלה לשחרית. וכמו שהבינו התו' בקושי' ומשו"ה ס"ל דבראשון דל"מ שחרית. ל"מ גם מן המנחה ולמעלה (אלא כשידי' בין עיני' דהיינו מוך דחוק כל ביה"ש). אבל התו' דדייקי מן המנחה ולמעלה. ולשי' אם ראתה בו הוה כראשון. וא"כ מן המנחה ולמעלה. ודאי מהני אפי' בראשון. וחילקו כנ"ל והנה הרא"ש כ' ג"כ דבכל יום שפוסקת צריכה בדיקה מן המנחה ולמעלה והיינו ג"כ כשי' התו'. ומה שסמך הרב עליהם להקל נראה משום דבל"ה דעת הרשב"א להקל כרבי ורבנן דבריי' דאפי' בראשון מהני אפי' שחרית. יש לסמוך עכ"פ אשי' התו' והרא"ש בסמוך לביה"ש. והנה לפי שי' התו' בדקה בשני דר"י היינו דווקא בלא ראתה בו וכל יום שראתה בו חשוב כראשון. ובאמת הוא דחוק דמוכח במתני' ולקמן בס"ז דכ"ז שלא פסקה בטהרה ה"ה חשוב כודאי ראתה וא"כ לעולם הוה ראתה. ופסקה בשני היכי משכחת לה. ושי' הפו' נראה דאפי' ביום שראתה. כל שהוא אחר יום הראשון ודאי מהני ודווקא ביום הראשון של הראיה דהמעיין נפתח היום. זה חשוב איתרע. ומשו"ה בזה סמך הרב להקל בדיעבד כשי' הרמב"ם והרמב"ן ושאר פו' דמהני בזה אפי' שחרית ואפי' ראתה בהם. כל שאינו ראשון לראיה. ומיהו בראשון ממש ובדיקת שחרית. הכריע הרב דל"מ. אף דלהרשב"א מהני גם בזה כנ"ל מ"מ כיון דזה ל"מ בין להתו' והרא"ש. ובין להרמב"ן והפו' ודאי יש להחמיר. והנה דקדק הש"ך דלדידן לא משכחת ספירה מראשון דצריכה להמתין ה' ימים משום פליטת זרע ותי' דאייריבנתקלקלה בתוך ימי ספירה. ומשמע מדבריו דכל שהפסיקה בטהרה ואח"כ נתקלקלה שנית חשוב כראשון. ולענ"ד פשוט דזה תלי בשני לשונות שברש"י די"א גבי נדה אי"צ בדיקה ממעין פתוח. וצריכה בדיקה ממעין סתום. וע' תו' סו"פ ב"כ דזה תלי בפלוגתא דאמוראי שם. ולחד לישנא כל שהוא בתוך שבעה לתחלת ראייתה חשוב מעין פתוח כל שלא עבר משך ימי נדותה ואינה קובעת בהן וסת. ולאידך לישנא נראה מלשון רש"י שם כל שהפסיקה ג"י בינתים חשוב מעין סתום ע"ש. ולדינא דהכא פשוט כל שלא חשוב שם מעין סתום. תו לא שייך לקרות מה שראתה אח"כ ראשון. כיון דאינו פתיחה חדשה אלא נגרר אחר ראיית הקדומים. ועסקפ"ט דנחלקו שם הפו' כמאן פסקינן. ונראה דאפשר להקל בכאן

דבדיעבד מהני בדיקת שחרית כיון דבל"ה יש פו' דגם בראשון מהני בדיקת שחרית כנ"ל. וקושי' הש"ך יתיישב בדברינו בסוהס"י ע"ש:

ס"ד בכל יום צריכה להיות בודקת כו'. ע' השגת הרז"ה שכ' בשם מקצת חכמים דלבעלה אי"צ בדיקה כלל רק סומכת אהרגשה. וכ' שסייעו סברא זו מברתיה דר"ח בי רבינא. וע' בס"ט שהאריך ג"כ מהא דכ' הפו' גבי תבעוה להנשא דצריכה נקיים דסגי בלא ה"ט ובלא בדיקה מהא דברתיה:

דר"ח וש"מ דס"ל דזה ג"כ מיקרי נקיים ע"ש ונראה מדברי הרז"ה דהסמיכה הוא שם בשביל שלא הרגישה. ובאמת כיון דהתם הבת לא ידעה כלל מדינא דנקיים וגם הי' קטנה כמבואר שם ל"י אם שייך שם לסמוך על ההרגשה. ובאמת כבר תמה הרא"ש ע"ז. ושי' המקילין נראה דס"ל דעיקר הדבר דאין שם אלא חשש ראיה משהו בעלמא משום חימוד ואח"כ מוחזקת שודאי תפסוק ויהיה לה ז' נקיים ובזה הם בדוקים. ואין ללמוד משם על מקום אחר כלל. והנה ממה שהחמירו חבל פו' הראשונים בספק פלוגתא דרב ור"ח בתחילתן אע"פ שאין סופן. משמע דס"ל דהוא ספק דאורייתא. וכ"כ הב"י דהוא ספק איסור כרת ע"ש. ומיהו אינה ראיה מוכרחת די"ל דהם דיברו על עיקר הדין נקיים. אי הוו נקיים בהחזקת תחילתן או סופן לבד. ונ"מ בשוטה ושנטרפה דעתה דליכא אלא מה שהיא בודקת ובזה ודאי הוה ספק כרת. ואפשר דמשום הנהו מחמירין גם בכולם ומ"מ מדאורייתא י"ל דסגי בהרגשה לחוד. ובאמת כיון דקיי"ל דבלא הרגשה טהורה מדאורייתא א"כ כל שאינה מרגשת ממילא ה"ה נקיים. וראיתי בח"ד שכ' כיון דודאי גם בלא הרגשה הדם עצמו טמא ומטמא האשה טומאת ערב. דמקור מקומו טמא. א"כ הוה כפולטת זרע. דאינו עולה יום זה. הנה מש"כ דטמא מחמת מקמ"ט. זה ודאי ברור דל"ג מיוצא דרך דופן בר"פ י"ד ומיצא לאחר מיתה (בדע"א) ומיצא דרך שפופרת בר"פ המפלת דאמרינן בכולהו מקור מ"ט. [ודברי רש"י דס"ב ע"ב ד"ה א"ל כו' דמדאו' עד שתראה בבשרה אע"ג דהתם לענין טומאת הדם צ"ל דס"ל לפ"ז מקור מקומו טהור ע"ש]. אמנם מה שדימה לה לפולטת אינו מוכרח כלל דהתם מפורש בדמ"ב דרואה הוה. והכא פרש"י בדמ"א גבי מקור שהזיע כשתי טיפי מרגליות. דנגעו במקור ונגעו באשה וכ"ה בחידושי הר"ן [ומש"כ דמטמא בפנים כבחוץ בלשון הר"ן מבואר דמטמא ביציאתו] וא"כ פשוט דהוה ככל טומאת מגע דאינו שייך לנקיים. ומצאתי מקום לקיים דבריו עפ"י דברי הרשב"א והר"ן גבי יולדת בזוב דדם טוהר אע"פ שאינו גורם שום טומאה מ"מ כיון דביומי וטבילה תלי רחמנא והדם מטמא דרך ראיה אין אותו היום עולה וכדאמרינן התם דאפי' לרבא דיומי לידה שאינה רואה עולה מ"מ נקיים מדם בעינן ואפי' בימי טוהר

כדמבואר בהדיא בסוגיא דרב ולוי גבי ב"מ ע"ש. ולכאורה נראה שהרגישו בזה כמש"כ דהא גבי פולטת אמרינן דאי נוגע הוה אינו סותר אפי' אותו היום. ומשו"ה כתבו דהכא שאני דמטמא דרך ראיה ופי' דבריו נראה דפולטת כיון דלאו מגופה קאתי אי נוגע הוה הרי הוא ככל מגע טומאה. אבל הכא דהדם טמא מגופה אתי. אע"ג דטומאת האשה משום מגע. מ"מ הוא חשוב כראיה כ"נ בכוונתם וא"כ הא דם שלא בהרגשה נמי כיון דמגופה קאתי שפיר י"ל דדמי לדם טוהר. ואע"ג דכ' לעיל סקפ"ז גבי דם מכה שבמקור דכיון דאינו אלא משום הלל"מ דמקמ"ט אין לדון עליה מדין תורה גמור ע"ש. מ"מ גם זה לא תברא וי"ל עפ"י דברי הנוב"י תנינא סצ"ז דכ' דדווקא על מין דם טהור שממקור כגון דם מכה או כשתי טיפי מרגליות הוצרכנו להלל"מ. אבל יצא דרך דופן וכה"ג דהדם הוא דם נדה בעצמו אלא דלא טימא את האשה משום גזיה"כ אבל הדם ודאי בטומאתו עומד מן הדין ולא הוצרכנו להלל"מ ע"ש. וא"כ ה"נ שלא בהרגשה ודאי דלטומאת הדם. הוא אותו הדם נדה עצמו. וטמא מן דין תורה גופא. ובזה יתיישב גם מה שתמהתי בסקצ"ד גבי דם קישוי לפי הבנת הראשונים בשי' רש"י דאותו היום ודאי אינו עולה בספירה [ואף לפ"מ שכתבתי שם דאינו מוכרח בשי' רש"י מ"מ הא הראב"ד בהשגות והר"ן בשם הר"י וכן בשם הרמב"ן כ"כ בפירוש] והוא תמוה לכאורה דכיון דמוכח בר"פ י"ד דדם קשוי טהור לגמרי א"כ למה לא יעלה ע"ש. ולפי"ז נראה דאע"ג דכל דם קשוי ודאי ה"ה טהור לגמרי מ"מ כשהיא מקשה בימי ספירת זיבה אע"ג דלאו מעיין הוא. מ"מ ל"ג מדם טוהר של יולדת שלא טבלה דביומי וטבילה תלי רחמנא והדם טמא. וה"נ סבירא להו לב"ה גבי דם טהרה של מצורעת דאקשיה רחמנא לזבה דהדם טמא. א"כ ה"נ הדם קשוי של זבה ודאי דהדם בעצמו הוא טמא והוא מטמא דרך ראיה וה"נ סותר יומו כמו דם טוהר של יולדת בזוב. ושי' הרמב"ם ור"ח וסייעתם דס"ל דדם קשוי הוא אפי' עולה למנין הנקיים נראה עפ"י דברי התו' דנראה מדברי' דל"ו ד"ה שבוע כו' ודל"ז ד"ה דבר כו' דס"ל דדם טוהר של יולדת בזוב סותר לגמרי ע"ש. וע"כ הוכרחו לחלק שם דדם טוהר אינו דומה לדם קשוי משום דד"ט אם לא הי' יולדת הי' נדה או זבה כו' פי' דברי' דדם טוהר לדידן דקיי"ל דמעיין אחד הוא ה"ה דם טמא ממש. אלא דהתורה טיהרתה בימי טוהר. וכיון דקיי"ל דביומי וטבילה תלי רחמנא וכל דלא מלי ימי הנקיים הדם טמא. ודאי דה"ה סותר ג"כ כדם טמא ממש. אבל דם קושי שאינו כדרך דם אף שודאי הוא טמא. מ"מ אינו סותר וכמו כל מעיינות הזבה כגון רוקה ומימי רגליה דודאי הם אבות הטומאה גם בימי ספירה של זיבה ומגופה אתי דרך ראיה. ואפילו הכי ודאי אינן סותרין את הספירה. ותדע דהא רואה קרי גופא פריך ברי"פ המפלת דלמ"ד דנוגע הוה לא יסתור

בזיבה. ומסיק לפי שא"א בלא צחצוחי זיבה. הא ל"ה אינו סותר אפי' יומו. והא קרי ודאי מגופיה קאתי ומטמא דרך ראיה ואפ"ה אינו סותר וע"כ דקרי מילתא אחריתי היא ואינו דומה לזיבה וכמו רוקו ומ"ר. ומשו"ה לא הוה סתר וה"נ דם קישוי אינו מין דם נדות. ובאמת לפי שי' גם דם שלא בהרגשה [דודאי אינו דומה לדין קרי שלא בהרגשה (בדמ"ב) דאיכא למ"ד דאפי' נעקר בהרגשה ויצא בלא הרגשה. אינו מטמא. אבל הכא ודאי כל שנעקר בהרגשה ודאי נדה היא ואינו טהור אלא בנעקר שלא בהרגשה כלל]. י"ל דזה לא עדיף מדם קשוי ואינו סותר כלל אפי' את יומו. אבל לפי שיטת הראב"ד והר"י וסייעתם הנ"ל דלא חילקו בזה וס"ל דדם קשוי ל"ג מדם טוהר. ומשו"ה ס"ל באמת כמש"כ הרשב"א והר"ן דגם דם טוהר אינו סותר אלא את יומו. וס"ל דזה ודאי גם דם קשוי סותר. נראה פשוט דה"נ דם שלא בהרגשה סותר את יומו. שוב מצאתי גם בס"ט סקצ"ד שתלי ג"כ דין דם שלא בהרגשה לדין דם קשוי אלא שהלך בדרך דרשות הכתוב בטהרת דם קשוי ודם שלא בהרגשה. ונראה מדבריו דלענין כל אשה אפילו טהורה המקשה ס"ל דהדם טמא. וכ"כ דמוכח בהדיא דבטהורה המקשה ודאי גם הדם טהור. אלא דכשהיא בימי הספירה זה י"ל דהוא טמא וסותר והמחלוקת של הפו' הוא אי דם קשוי דומה לדם טוהר כנ"ל. וד שלא בהרגשה ודאי כדם קשוי דמי כנ"ל. ואגב אזכיר מה שראיתי דברים תמוהים בנוב"י ת' סקי"ח בפלפולו בכוונת התו' במשנה דר"פ דה"נ שכ' דהיינו משנה דכתם הנמצא בחלוק מטמא עד שעת הכיבוס. והקשה דאותה משנה י"ל בהרגשה אלא שהרגישה כ"פ וספק באיזה פעם נכתם החלוק. ואי משום דבהרגשה בל"ה ה"ה נדה משום ההרגשה. כמש"כ התה"ד. י"ל דאיירי דהיא בימי טוהר ואינה נדה. אלא דלענין טהרות (דלמפרע לא שייך אלא לטהרות) הרי הדם טמא שמקור מק"ט (והאשה שקיבלה טומאה מן הדם אינה יכולה לטמא החלוק דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה אבל הדם עצמו) מטמא את החלוק כו' וכל אלו הדברים תמוהים מאוד מש"כ דדם טוהר הדם טמא אין לעמוד על ד"ק מה סבור בזה. דהא לא פליגי ב"ש וב"ה אלא בדם יולדת שלא טבלה. אבל הכא ביולדת שטבלה (דאי בלא טבילה הא היא עצמה כזבה ונדה לטמא את החלוק) לד"ה אינו אלא כרוקה ובהדיא תנן (בדע"א) נפל ד"ט על ככר של תרומה טהור. וגם לפי שיטתו מש"כ בהרגשה. לא זכיתי להבין כלל פי' בזה. דמה שייך שם לומר מטמא למפרע. דמה לנו שמשום טומאה של עכשיו תטמא למפרע. דכיון דכ' התה"ד דהרגשה הוה ראיה ודאית א"כ אפי' אינה עכשיו נדה. מ"מ לענין החלוק משום ספק נגיעת הדם של שעת ההרגשה גופא. קיי"ל בהדיא (בד"ה) היה מתעטף בטליתו וטומאה בצידו ספק טומאה ברה"י ס"ט וא"כ תיכף כשהרגישה נולד

ספק על החלוק והיה צריך בדיקה ואם לא בדקה ס"ט ברה"י ספיקו טמא ותיכף בשעת הרגשה נטמא החלוק עד שתבדוק והוא תמוה מאוד:

והנה אף שכ' דלשי' הראב"ד ודעימי' דם שלא בהרגשה סותר עדיין צריך ביאור דמ"מ למה צריך בדיקה הא מסקינן בריש מכילתא דמשו"ה אינה מטמא למפרע דאשה מרגשת בעצמה ואי הוה חזיא הוה מרגשה. וסברא זו מדאורייתא היא כמבואר ברמב"ם רפ"ט דדם הנמצא בפרוזדור חייבין עליו דרוב דמים בהרגשה וע"ש במפרשים. וא"כ ליסגי הכא בדלא הרגישה דע"כ דלא חזיא. ונראה להוכיח דע"כ דווקא התם דאינה אלא חששא דרבנן לטומאה דלמפרע סמכינן עלה דמרגשת בעצמה. אבל לענין ספק דאורייתא ל"מ מטעם שיבואר. דבר"פ הרואה פריך לשמואל דדם שלא בהרגשה טהור מהאשה שבדקה והניחה את העד תחת הכר אם משוך טמא אם עגול טהור. ה"ד אי דארגשה עגול אמאי טהור אלא דלא ארגשה וקתני משוך טמא. ולכאורה גם בלא שמואל הא מה דמחמירין במשוך אינו אלא בעד וכמש"כ הפו' לפי שבדקה בו. אבל בכתם שנמצא בחלוק גם משוך טהור פחות מכגריס ועוד. ולכאו' בלא ארגשה כיון דרוב דמים בהרגשה ולפ"מ דל"י השתא אימור הרגשת עד הוה. א"כ אפי' בדקה מ"מ הא מדלא ארגשה ע"כ לאו מגופה. וא"כ פשוט דלא שייך כלל להחמיר בזה בשביל מה שבדקה בו יותר מכתם הנמצא כיון דה"נ יש הוכחה ממה שלא הרגישה והי' אפשר לישב בפשוט דהא דכתב הרמב"ם דרוב דמים בהרגשה כבר מצאתי בס"ט דיצא לו זה מהא דקיי"ל בנדרים (דל"ה) דאדם מביא קרבן זיבה על בתו הקטנה ול"ח דילמא חזיא בלא הרגשה ואינו מטמא מדאו'. וע"כ דרוב בהרגשה. וא"כ זה אינו מוכרח אלא לפ"מ דס"ל לשמואל דבלא הרגשה אינו מטמא. אבל אי הוה אמרינן דלא בעי הרגשה. י"ל דלא אמרינן כלל הך סברא דרוב בהרגשה וא"ש. אבל לא נהירא כלל לחדושי פלוגתא אחרינא אי רוב דמים בהרגשה. ע"כ נראה ברור בסברת הש"ס דאי בלא הרגשה ג"כ טמא מדאו' א"ש דמשוך טמא. ואין הוכחה ממה שלא הרגישה דלאו מגופה. די"ל דזה סברא פשוטה דאיכא מיעוטא דארגשה ולאו אדעתה. ואיכא מיעוטא דלא הרגישה. וא"כ בצירוף שני המיעוטים י"ל דהרגישה ושידעה שהרגישה לא הוה רוב. ומשו"ה א"ש דמשוך טמא. ואף שלא הרגישה אינו הוכחה דלאו מגופה דאולי חזיא בלא הרגשה או ארגשה ולאו אדעתה. ואין כאן רוב מכריח דלאו. מגופה ומשו"ה שפיר משוך טמא בשביל הבדיקה. אבל לשמואל דבלא הרגשה טהור. א"כ אדרבה מצטרף סברא דרוב יודעות ההרגשה וכיון דאינה יודעת ודאי לאו מגופה. עם מיעוט שראתה מגופה בלא הרגשה. דג"כ טהור. וה"ל למיזיל בתר רובא ולטהר כ"נ ברור בפשט הסוגיא:

ולפי"ז יוצא לנו דבתוך ימי ספירה לפ"מ שבארנו דאף בלא הרגשה סותר ודאי א"א לסמוך על ההרגשה דבזה הרי מצטרפים שני המעוטים להחמיר. דילמא חזיא בלא הרגשה. ודילמא ארגשה ולאו אדעתה ואין כאן רוב. כנ"ל. והא דסמכו על אשה מרגשת בעצמה אינה אלא לפ"מ דקיי"ל דבלא הרגשה טהור מדאו'. ואין כאן אלא חששא דרבנן וגם עיקר חששא דלמפרע אינו אלא מדרבנן. אבל בימי הספירה דגם בלא הרגשה סותר ודאי אין לסמוך ע"ז כנ"ל. ומשו"ה בעי דווקא בדיקה מדאורייי'. והנה הס"ט כ' להוכיח מה שדקדק החינוך מנלן דוספרה לה דגבי זבה היינו ספירת נקיים. ולא ספירת ימים כמו גבי עומר ויובל. עפ"י דברי התו' ריש גיטין אהא דדרשינן וספרה לה לעצמה דנאמנת על הספירה. דאיצטריך קרא דנאמנת. אע"ג דבל"ה הא קיי"ל דע"א נאמן במה שבידו (מדנאמן כ"א על ניקור ושחיטה וכה"ג) דהכא לאו בידה הוה דילמא תראה ע"ש. ואי הוה ספירת ימים הא זה ודאי בידה הוא. ובודאי נאמנת ולא צריך קרא. כ"ה תוכן כוונתו אף שקיצר בזה ע"ש. ולפי"ז נראה לכאו' דיש להוכיח ג"כ דהיינו דווקא בדיקה גמורה בידיה ממש ולא הרגשתה בעצמה. דהא בגיטין (דנ"ד) יליף דהאמינה תורה אף לאסור מה שהי' תחילה בידו אף שאינו עכשיו בידו. מכה"ג ביוה"כ דאי אמר פיגול מהימן והא כתוב כ"א לא יהי' כו'. וא"כ ה"נ אי ספירה היינו הרגשתה בעצמה. למה צריך יתורא בל"ה ודאי ע"כ הרי היא עצמה נאמנת דמאן ידע בהרגשתה וככה"ג ביוה"כ. וע"כ דהיינו בדיקה. דהי' אפשר לומר דצריכה עדים ע"ז. ומשו"ה צריך קרא דהיא עצמה נאמנת. ומ"מ אין זה מוכרח כ"כ דהא ודאי דבבדיקה ודאי הוה נקיים גמורים מן התורה ואפי' ליכא סברת הרגשה דידה. דאל"ה הא דנדרים הנ"ל דאדם מביא קרבן זיבה על בתו קטנה המ"ל וע"כ דהיינו בבדיקה וא"כ י"ל דהא גופה קמ"ל קרא דלא נימא שאינה נאמנת אלא בעדים. וא"כ הו"א דל"מ אלא בדיקה דווקא קמ"ל דהיא עצמה נאמנת. וא"כ השתא לפי"ז שפיר מהני ההרגשה. ומיהו כיון דרבי קרא בהדיא בת עשרה ימים לזיבה. כדאיתא בר"פ ב"כ ושם לא שייך הרגשה. וע"כ האי וספרה דקרא היינו בדיקה. א"כ קרא איירי בבדיקה ואין לנו לחדש דגם הרגשה מהני ודוק:

שם בדקה פ"א כו' או בא' האמצעים. לשון הרשב"א במה"ב דלגבי הראשונים הוא בסופן. ולגבי האחרונים הוא בתחילתן. והנה בע"ז (ד"ס) חבית שנקבה מפי' ומשולי' ומצידי' ונגע בה טבול יום. רי"א מפי' ומשולי'. כולה טמא. ומצדי' מה שמכאן וכאן טהור ע"ש. הרי דלא אמרינן הך סברא לומר דמה שלמעלה הוא משולי'. ומה שלמטה הוא מפי'. וכן התו' בפסחים (דפ"א) גבי מקצת היום ככולו. האריכו דלא אמרינן מקצת היום ככולו אלא או בתחילתו. או בסופו. אבל באמצע לא וצ"ע. והנה שי' הי"א הביא

המחבר דבעי דווקא בדיקת תחילה וסוף. וע' דג"מ הביא לשון הסמ"ג שמסיים שלא יהי' חמשה ימים בין בדיקה לבדיקה [וכן ראיתי לשון זה בהגמי"י] וכ' דעפ"ז כיון דע"כ פסקה בטהרה. סגי גם בבדיקת האמצעים. ובטב"י כתב דאמצעים ל"מ אלא דווקא ראשון ושביעי. וכתב הפ"ת דסותר את עצמו. ובאמת אין כאן סתירה ונקדים ביאור עיקר שי' זו ונראה דטעמא דר"ח דסבר דדווקא תחילתן וסופן. ושי' זו ס"ל לפסוק כן. דהיינו טעמא דס"ל דכיון דקיי"ל דבעינן ספורין לפנינו צריך לפחות שיהי' תחילה וסוף בדוק דבזה י"ל דתו מיקרי כולהו בדוקים. וכדאמרינן שם (בדס"ח) גבי נדה שלא הפרישה בטהרה ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה דהרי היא זבה ודאי. דכיון דתחילתה וסופה בזיבות לא חיישינן דפסק ביני ביני. וביבמות (ד"פ) כיון דתחילתו וסופו לקוי ל"ח ע"ש. אלא דלפי"ז צריך להבין למה ל"מ לשי' זו גם בדיקת ראשון ושמיני דהשתא נמי הרי יש כאן תחילתן וסופן. ע"ז כתב הסמ"ג דבעינן שלא יהי' יותר מה"י בין בדיקה לבדיקה. וזה שכתב בדג"מ דלפי"ז כיון דפסקה בטהרה קודם הז"נ כדרך ב"י. דהוה בדיקה מעליא הרי זה מהני למשויה ה"י שאח"כ כבדוקים. ושפיר חשוב גם הראשון כבדוק ממש. ומהני בזה גם בדיקת האמצעים. וכוונתו כענין שכ' בנוב"י שם דמהני בדיקת ראשון וג' וח' דאע"ג דבדיקת הח' מהראשון יותר מה"י. מ"מ בדיקת הג' מצרפם. וה"נ אף דמבדיקת ההפ"ט שהוא לפני הראשון. הוה עד הז' יותר מה"י בזה מהני האמצעי לצרפם. ובנוב"י לא כתב אלא לענין עיקר הדין. דלשי' זו צריך דווקא בדיקה בראשון ממש. וכוונתו כגון בששהתה אחר ההפ"ט יותר מה"י. בזה צריך דוקא לבדוק בראשון פי' שלא תוכל למנות אלא מיום שבודקת בו. דלשי' זו בעי דווקא בדיקת ראשון ממש. אבל בלא עבר ה"י בלא בדיקה זה גופה חשוב כבדוק ממש. ואין כאן שום סתירה. ולפי"ז נראה דשי' הראשונה דבעי בדיקה אחת תוך ז' דס"ל ג"כ כעין מש"כ לשי' הב'. אלא דאינהו ס"ל דבעי דווקא תחילתן וסופן. ושי' הראשונה ס"ל דסגי בדיקה אחת. ומיהו הא כתבה תורה וספרה לה ז"י ואף דס"ל דסגי בדיקה אחת. אבל בעינן שלא יעברו הז"י הנקיים בלא בדיקה כלל. וכיון דהה"ט ע"כ הוא מלפני הז"י. שצריכה לספור לה לנקיים. א"כ אם לא תבדוק עוד בדיקה אחת הרי יעברו ז"י בלא בדיקה וע"כ צריך בדיקה אחת בתוך הז' אבל ודאי, מיהו מהני בדיקה זו כל זמן שתהי' בין בתחילה ובין בסוף ובין באמצע דעכ"פ כל שבדקה בתוך ז' לא עבר ז"י בלא בדיקה. ובזה א"ש הא דפשי' להו הכא דמהני גם האמצעי. ול"ח למה שכ' דדילמא דווקא בדיקת הראש והסוף דחשוב כמו שהקשיתי. דהכא כיון דכבר הוה בדיקת ה"ט הרי הוה גם הראש בדוק. דלשי' כל ז"י הם כבדוקין בבדיקה אחת כני"ל. ובשביל שהקדימה לבדוק קודם הראשון ל"ג ודוק. ויש לישב בזה גם מה

שתמה הס"ט על תשו' מהר"ג דכתב באשה חולה דסגי בבדיקת ה"ט לחוד ותמה עליו הס"ט דבדיקה אחת בתוך ז' ודאי מיהו בעי לכו"ע ע"ש. ובזה י"ל דכוונת המהר"ג עפ"מ דקיי"ל דלכתחילה בעי הפ"ט שיהי' מוך דחוק כל ביה"ש. וא"כ הרי בזה כבר הוה גם תחילת ליל ראשון של הנקיים בדוק. ואף דקיי"ל דספירת לילה לאו ספירה היא. מ"מ לענין הבדיקה ודאי לא גרע כלל מה שהקדימה לבדוק בלילה וחשוב שפיר כל הזי' בדוקין ובמקום דחק יכולה שפיר לסמוך ע"ז ואף דלכאורה צ"ע דברי התו' שם ד"ה ז' לנדה שכ' דאם סוף היום אינו עולה לספירה אין תקנה לב"י אלא א"כ יבדוקו בעלות השחר דספירת לילה לאו ספירה ומשמע לכאורה מדבריהם דגם בדיקת לילה ל"מ אבל צריך לדחוק בדבריהם. דכוונתם על בדיקות שלכתחילה דבעו בדיקה בוקר וערב בכל יום. ובזה ודאי שלא תעלה לה בדיקת הלילה דהא בעי דווקא ביום. ואם לא תפר כן דבריהם צע"ג:

שם בהגה והבדיקה תהי' ביום ולא לאור הנר בב"י דקדק מה שלא הביאו זה הרמב"ם והטור ופשוט דהרי מקור הדבר מהא, דבית מונבז גבי בדיקת תשמיש וכבר הביא זה הרמב"ם במקומו בפ"ד די"ז ולמחר יבדקו כו' וגם לענין עיקר דין ראיות מראה הדם כ' בפ"ה הא דאין רואין אלא בחמה וצל ידו ע"ש. והטור באמת לא הביא זה כלל. ויפה כ' בזה המנ"י (בספ"ח) דעכשיו שאין אנו בקיאין. ומחמירין בכל מראה הנוטה לאדמומיות. אי"צ לדקדק בזה ע"ש:

ס"ו בהגה בדקה יפה כו' אע"פ שלא הגיע למקום שהשמש דש סגי. כן כ' הב"י דאע"ג דהרשב"א והרא"ש כ' מקום שהשמש דש. כיון דשאר פו' כ' סתמא בחורים ובסדקים כו' משמע דלא מעכב. ובאמת לפי דברי הראב"ד בבעה"נ נראה להיפוך. דכ' דבדיקה לבעלה קולא. ול"ב אלא עד מקום שהשמש דש. ולא בעינן בדיקת חו"ס. הרי דאדרבה חו"ס אלימא וחמירא טפי והפו' דכתבו חו"ס משמע לכאורה דכ"ש דבעי עד מקום שהשמש דש. וכן לשון הרמב"ן בהלכותיו. כל אותו מקום בחורים ובסדקים משמע בהדיא דכל או"מ דווקא וצע"ג. והנה בס"ט דקדק להקל דמדאו' כל ששהתה העד על גופה יותר מכדי שתרד מן המטה דבשיעור זה לא הוה טהרותיו אפי' תלויות. ולא מספקינן לדם דהוה מעיקרא ונתעכב בחורים ובסדקים. אלא אמרינן דאי איתא דהוה דם כבר הוה אתי. א"כ בזה הוה ג"כ בדיקה מעליא דליכא דם. ול"ח בזה לחו"ס דבתוך שיעור זה כבר הוה אתי כנ"ל ע"ש. ויש לתמוה עליו טובא דהרי תיכף אח"ז בסמוך הביא דברי הזי' שכ' דברים אלו ממש דמדאוריי' ל"ח לנתעכב הדם. דהרי בחולין ליכא מעת לעת למפרע. ול"ח כלל דמעיקרא הוה דם [וזהו אחר שתרד מן המטה כלשון הש"ס בדי"ט לאחר שתרד מן

המטה מחלוקת ר"ע ורבנן בטומאת למפרע מעל"ע ודחה זה היטב דהתם עיקר הטעם דסמכינן אחזקת טהרה דידה. אבל הכא אדרבה היא בחזקת רואה ובעינן להחזיקה בהפסק טהרה וכ"כ הח"ד אמנם מה שכ' עוד הח"ד דבל"ה ל"מ דזה אינו אלא גילוי אלמפרע. והוה חזקה שלא נתבררה בשעתה ול"מ זה להחשב בדיקה להוציאה מחזקת טומאה ולהחשיבה בחזקת טהרה ע"ש. זה לא נראה דא"כ גם כשבודקת היטב בחורים ובסדקים. אינו מתגלה לה אלא לאח"ז כשמוציאה את העד לראות בו והוה לעולם לא נתבררה וצ"ל בזה כמש"כ התוס' גבי טריפות דאף דליכא אלא חזקה דלא נתבררה בשעתה רק אלפני יב"ח. מ"מ הוה חזקה מכח רוב דרוב בהמות כשירות ע"ש. ונראה דה"נ לאפוקה מחזקת רואה לזה ודאי סגי אפי' לא נתבררה בשעתה. וא"כ תו הוה אח"כ בחזקת רוב נשים שאין רואות. מ"מ זה ודאי נכון דיש להסתפק דלא מצינו סברא דל"ח שעומד בביה"ר. אלא במקום חזקת טהרה והיינו לאחר בדיקת הפסק טהרה. אבל בלא בדיקה אפשר דמדאוריי' חיישינן שמא עומד שם הדם בחו"ס ול"מ בלא בדיקה חו"ס, ועוד יש להסתפק דבדקה בעד ולא בדקה לגמרי בתו"ס להוציא כל ספק אדרבה גרע טפי מלא בדקה כלל. דבלא בדיקה אפשר להקל כדעת הרז"ה דסגי מדאוריי' בהא דאשה מרגשת בעצמה. אבל בזה הרי י"ל דארגשה וסברה דהרגשת עד הוא ומיהו יש לדחות זה דאי נימא דמדאו' סגי בזה שאינה מרגשת, י"ל דלא איכפת לן על אותו זמן של שיהוי הבדיקה דליכא סברא דאינה מרגשת. ודמ"מ בחזקת בדיקה דמעיקרא היא עומדת כמו לשי' כל הפו' דבעי בדיקה דווקא הרי סגי בבדיקה אחת ביום ושאר היום קאי בחזקתה וע"כ אפי' ליכא אח"כ גם סברא דהרגשה. דהרי מהני בשוטה ושנטרפה דעתה דלא שייך הרגשה וכ"כ בסמוך דהוא מן התורה ונלמד מקטנה בת עשרה ימים לזיבה. ובזה נסתר מש"כ הס"ט בשם המע"צ באשה שאירע שנתייאשה באמצע הנקיים מן הספירה. שוב אינה יכולה למנותם עוד לנקיים דכיון דנתייאשה דילמא ראתה ולאו אדעתה ע"ש. וע"כ דזה אינו כלל דהרי גם שוטה ושנטרפה דעתה דליכא בהו כלל סברא דהרגשה מהני לה ספירה בבדיקות פקחות וע"כ כיון דאיכא שום בדיקה תו כולהו בחזקת בדוקות קיימי. ואין חוששין כלל להרגשה. ומש"כ עוד לדקדק דמדאוריי' בעי כוונה לספירה ולזה אין סתירה משוטה דהתם מהני כוונה דחבירתה כדאיתא בחולין (ל"א) ע"ש. מ"מ לפי מש"כ בסמוך בטעם הבדיקה דראשון ושביעי. ובטעם השי' הראשונה דסגי בדיקה אחת בתוך ז'. אין שום מקום לדקדוקו ואין לחדש זה מעצמינו אפי' להחמיר וצ"ע:

ס"י בהגה י"א דבג"י הראשונים אין תולין כתם להקל כו' הנה כל המפרשים לא מצאו מקור לדבר זה ולולי שאיני כדאי יש ללמוד זה מריש פ' הרואה דאשה שרוב ימי' טמאים

ספק טמא ואין תולין אפי' בעברה בשוק של טבחים ע"ש. והנה כל הווסתות מתחזקות בשלשה פעמים בכ"מ. וגם ברואה מחמת תשמיש מתחזקת בג"פ שתראה לעולם מחמת תשמיש. וכן אינה נעקרת מן הוסת כ"א בשלשה פעמים. והנה זבה דאוריי' היינו דווקא דחזיא בתלתא יומא. א"כ זבה דאו' כיון שראתה שלשה ימים רצופים בזה אחר זה. תו הוה בחזקה שתראה כל ימי'. ואינה נעקרת מן החזקה זו עד שתעקר שלשה ימים. ומשו"ה בשלשה ימים הראשונים יש לנו לדין עלי' כדין רוב ימי' טמאים. דספק טמא. ואין תולין עד אחר ג"י שעקרה הוסת. ולדידן גם ברואה טיפת דם כחרדל. החמירו עלי' כראתה שלשה רצופים. ולכאו' הוא נכון מאוד. ולפ"ז במכה שבגופה נראה נמי דאין תולין אלא כשהיא בודאי מוציאה דם גם עכשיו. דבזה הוה כספק ודאי דאין ספק מוציא מידי ודאי. וקיימא בחזקת בדוקה לאחר הפ"ט. אבל בספק בעלמא אין תולין וכמש"כ האחרונים: ועמנ"י שהקל דבכתם יכולה לתלות גם בג"י ראשונים ועררו דמדברי התה"ד יש להוכיח דלא ס"ל הכי דכ' הוכחה דבפחות מכגריס ועוד. תולין אף בג"י הראשונים. דאל"כ לא תוכל שום אשה לספור ז"י דאין לך כל מטה שאין בה דם מאכולת פחות מכגריס. ולדברי המנ"י תסתור הג"ר ואח"כ אינה אלא כיושבת על כתם ותולה אפילו בג"י ראשוני' ואין זה כדאי לסתור דבריו. דודאי דיוק התה"ד נכון אפי' לפי דבריו. דאכתי לפ"ז כל אשה תהי' צריכה עשרה נקיים שלשה ושבעה. ולא מצינו כן בכל הש"ס ופו'. וע"כ דבפחות מכגריס שפיר תולין ונכון:

סי"א הפולטת ש"ז בתוך ששה עונות סותרת כו' לפיכך לא תתחיל לספור עד יום ה'. זה נלמד בש"ס מסיני. ולכאורה צ"ע דהא יום השלישי הוסיף משה מדעתו. וגבי דין חיוב פו"ר דבעי למילף ממשה דחה הש"ס בסו"פ הבע"י דמשה מדעתי' דנפשי' עביד. [ומיהו במ"א בארתי דהתם הפירוש דמשה לנפשי' פטור משום שכינה וכן משמע מרש"י ע"ש. ועוד דהא בתחילה צוה הקב"ה רק על היום ומחר. ואפשר דבאמת אמר התם בשבת דראוי' ליתן תורה לטבו"י. אבל באמת לא פלטו. והוה טהורים. וא"כ יש לומר דקמי' קוב"ה גליא דלא יפלוטו ביום הג' ודו"ק. ולענין קושי' הראשונה נראה דבאמת בנדה (מ"ב) אמרינן דא"א ללמוד מסיני דפולטת רואה הוה דחידוש הוא דהא זבים ומצורעים דחמירי ולא אחמור בהו רחמנא. וא"כ היכי ילפינן דעד ג"י טמאה. וצ"ל דזה ודאי דאין ללמוד להחמיר בטומאה זו דחידוש הוא. אבל שהוא טומאה ודאי דשפיר יש ללמוד. דאי אינה שום טומאה למה המתינו. וא"כ שפיר ודאי יש ללמוד זה גם ממה שהוסיף משה מדעתו דאי אין בזה שום טומאה למה זו ההוספה. והוא דבר נכון:

ועמנ"י דאע"ג דאינה סופרת הנקיים עד יום ה' מ"מ תוכל לעשות ההפסק טהרה תיכף ותשתכור דאחר ג"י מההפ" תוכל לתלות כתמים אף שאינו ג"י לנקיים. ומסיים אף שהנ"צ מפקפק באשה שהפסיקה בטהרה כדי לילך לביה"כ בשבת דאפשר דכיון דאינה בדיקה מדין תק"ח ל"מ. התם שלא עשתה אדעתא דהפ"ט גמור אבל בעושית לשם הפ"ט גמור ודאי מהני. ודבריו נכונים דהא כ' בס"ט מקור לדברי הצ"צ מדברי מהר"מ שכתב בריש נדה בכוונת רש"י דלא הוה. פקידה אלא בדיקת שחרית וערבית שהוא מתק"ח אבל בדקה עצמה בצהרים כיון דאינה מתק"ח ל"מ ע"ש. והרי מבואר שם (בד"ז) גבי שפחה של ר"ג שהי' בודקת עצמה בין כל ככר וככר ובין כל חבית וחבית דמהני ע"ש. וע"כ דהתם דבדקה לכתחילה לשם טהרות הככרות וההביות. זה ודאי מהני. וה"נ כל שהיא בודקת לשם הפ"ט. אף שאינה יכולה למנות הנקיים עדיין. ודאי מהני. ובזה יתישב קושי' המע"מ בש"ך סק"ו ע"ש ודוק:

סימן קצז

ס"ב בהגה טובלת בליל שבת אם לא הי' יכולה לטבול קודם כ"כ המרדכי בשם ר"ח ובנה"ך האריך להשיג ע"ז ובאמת כ"כ התו' בביצה במקומו דמוכח ביומא דאפי' ביוה"כ דרחיצה אסורה מותר אפילו לאו מצוה אמנם מסקו שם דלדינא לא קיי"ל כן:

אלא כדפסק בירו' דהלכה כר"ת דאסורה לטבול אפי' בט"ב. ונראה דס"ל להמרדכי דכ"ש יוה"כ. ועוד כ' שם בשם ר"י דדווקא בימיהם משום טהרות אבל לדידן לא שרי ביוה"כ. כיון דאסור בתשמיש. וא"כ י"ל דגם בשבת דווקא משום צורך. ובכה"ג קאי כל הסוגיא דביצה. אבל ביכלה לטבול מקודם או אין בעלה בעיר אין להתיר:

ולענ"ד יש הוכחה לזה מלשון הש"ס ברי"פ במה אשה זימנין דמיתרמי לה טבילת מצוה בשבת. משמע בהדיא דדווקא מצוה הא ל"ה אסור. וע' בבעה"נ דיני חפיפה שדקדק מלשון השאלתות דלא שרי אלא משום מצוה דבלאו הכי צריכה לחוף דווקא בליל טבילה. ואינה יכולה בשבת וע' סקצ"ט: ס"ג אסורה לטבול ביום ז'. בתו' הקשו ע"ז מהא דטועה דמטבילין אותה ט"ו טבילות ביממא משום ספק זיבות ומוקמינן לה התם כר"ש. הרי דטבילה מותרת ביום לר"ש. וכ' לתרץ דהתם הוה ספיקא טובא ל"ג כו"ה. וד"ק לא זכיתי להבין דהא איתא בחולין (פ"ד) גבי תקיעת שופר דספק יו"ט ספק חול ודאי דוחה. דאפי' ודאי יו"ט דוחה ספק יו"ט לא כ"ש ע"ש. אע"ג דאי חול הוא הא ליכא מצות שופר מ"מ הרי ליכא גם איסור יו"ט. וא"כ. ה"נ הכא דהספיקות הוה. שמא לא ילדה בזוב. ושמא הרחיקה לידתה ע"ש. ובזה הא ליכא גם מצות טבילה. וא"כ מה ודאי מצות טבילה

בזמנה נדחת משום גזירה דתשמיש. ספק מצות טבילה לא כ"ש שתדחה משום גזירה דתשמיש. ולולי ד"ק י"ל בפשיטות דבריי' דהתם דס"ל טבילה בזמנה מצוה. משו"ה ודאי ס"ל דכל זבה טובלת ביום ולא אלים גזירה דתשמיש לדחות מצוה. אבל לדידן דס"ל דלאו מצוה. כמו שהסכימו כל הפו'. ודאי גזרו על הטבילה, ועוד די"ל דכיון דהטבילה מצוה לא שייך גזירה כלל. די"ל דידעה דטובלת בשביל מצות טבילה ולתשמיש אסורה. אבל לדידן דהטבילה לאו משום מצוה אלא להתיר לתשמיש. ודאי דסברה דכשטובלת שריא לתשמיש כיון דכל הטבילה בשביל ההיתר ודוק:

ש"ך סק"ו דבח' דליכא אלא סרך בתה תוכל לסמוך על ר"ת לטבול סמוך לחשיכה. אבל לא בז'. ובשם עה"ג כ' דמוכח מדברי הרא"ש דגם לרשב"ם דאוסר סמוך לחשיכה. ליכא אלא משום סרך בתה ולא עדיף מיום ח'. וא"כ במקום אונס יש להקל כמו ביום ח'. ולענ"ד דאף לפי' מ"מ ביום ח' יש להקל יותר דעכ"פ הרי יש היכר לפנינו שעכבה עד למחר. אבל בז' סמוך לחשיכה ליכא היתרא כלל. וא"כ אין ללמוד בזה ממה שהיקל הש"ס בח' ביום. ומ"מ אפשר דבמקום אונס כדאי ר"ת לסמוך עליו בשעת הדחק וצ"ע: שם סק"ח מי שלא טבלה כראוי בענין שצריכה לחזור ולטבול לאחר איזה ימים לכתחילה צריכה לטבול בלילה. ובדיעבד שטבלה ביום שרי. נראה פשוט דכוונתו באופן דהספורים כראוי והטבילה אינה כראוי והוה כטובלת בח' [אבל בל"ה ממש דין כל טובלת בז' עלה] והא דאיצטריך לאשמעינן דבדיעבד שרי. אע"ג דכל טובלת בח' שרי בדיעבד כמבואר בס"ה נראה כוונתו דבזה דאיכא היכרא שכבר טבלה בזמנה. שריא אפי' בתשמיש ביום אף דבשאר טובלת ביום ח' אסר הרב בתשמיש אפי' בדיעבד כנ"ל:

שם סק"ט והכלות טובלות ביום נראה דהיינו לדידן שהכלות אינן טובלות בז' כמש"כ בסקצ"ו כו' אבל אירע שטובלת בז' אינה יכולה לטבול ביום דהא בז' לאו משום סרך בתה לחוד מתסר אלא שמא תראה עכ"ל פשוט דהש"ך לשי' בסק"ו דבז' יש להחמיר יותר שלא לסמוך אפי' על שי' ר"ת שהקל סמוך לחשיכה וכ"ש סברא זו דאינן באין אצל החתן. אלא דמש"כ דלדידן אינן טובלות בז' צריך לפרש דבריו. דלכאורה היינו מש"כ דמנהגינו דאפי' הכלות אינן מפסיקות בטהרה ואינן סופרות הנקיים עד אחר ה"י. וא"כ לכאו' כיון דלא ספרה תחילה אינו אלא ז' גם לדידן. ונראה דכוונתו שם בכלות אינו בראתה כבר. דא"כ למנהגינו שאין הפניות טובלות כלל. א"כ לא שייך כלל להצריכה להמתין דל"ג מכל הנשים דאין ממתינות אלא מתחילת זמן איסורה אלא כוונתו לכלה שלא ראתה כלל. והרי היא עד עכשיו כשירה:

והא שצריכה עכשיו נקיים. אינו ג"כ בשביל שאירע לה ראי' אז דודאי לא שייך מנהג בדבר שאינו מצוי שהתחילה עכשיו לראות כמש"כ בסק"צ] אלא כוונתו אדין תבעוה להנשא ונתפייסה דצריכה ז' נקיים דאנו נוהגין בזה שלא למנותן עד אחר ה"י. והנה מעיקר הדין הסכימו שם גדולי הפו' דאי"צ הפסק טהרה ורק בבדיקה אחת תוך שבעה סגי לה. וא"כ למנהגינו שממתינות ה"י ומפסיקות בטהרה בערב יום הה' וסופרת הנקיים מיום המחרת. מדינא הי' יכולה לחשוב הנקיים ממחרת יום התביעה ועכ"פ אותו יום שהפסיקה בו דהתחילה בו הבדיקה ודאי רשאי לחושבו. א"כ הז' שלה הוא יום ח' מדינא ומשו"ה מקילין כ"נ בכוונתו:

בפ"ת בשם חמו"ד דהא דמקילין בח' לטבול ביום במקום אונס היינו כשיש אונס לכל העיר נראה שדקדק כן מלשון הש"ס אתקין רבא במחוזא כו' בנרש בפפוניא וכו'. אבל בהדיא מפורש בדברי הרמב"ם והחינוך שלא חשו לדיקדוק זה. שבלשונם מפורש בהדיא כגון שהיא חולה ע"ש. וכן מורה ע"ז לשון הטור והמחבר ג"כ שכ' כגון שהיא יריאה כו' דמשמע דקאי על יחידה ודוק:

סימן קצח

ס"א ואם היא חופה רוב הגוף אפי' אינה מקפדת עס"ה דרוב שער הוה נמי כרוב הגוף וכ"ז מדרבנן. דמדאוריי' דווקא רובו המקפיד. וע' יבמות (ע"ח) דכולו אפי' אינו מקפיד הוה דאוריי' ונראה דזה ודאי דווקא בכל הגוף הוא. אבל כל השער לא עדיף מרוב דדווקא מקפיד. ובזה יתיישב מה שהשמיטו זה הפו' משום דכל הגוף שאינו מקפיד נראה דבאמת לא משכחת לה כלל אלא בעובר דהתם [ולענין כלים כ' הרא"ש בפי' למקוואות פ"ט מ"ב דבאינו מקפיד הוה כדופן הכלי. ואפי' כולו אינו חוצץ ע"ש. והובא בסר"ב ס"ב בהגה אמנם דברי המחבר שם שהם דברי הרמב"ם לא משמע כן וע"ש בביאורי הגר"א וצ"ע]. וא"כ ע"כ דאיהו פליג ארבא דס"ל שם בעובר דהיינו רביתיה. אבל לפי מה דקיי"ל כרבא לא משכחת הך דינא כלל ודוק: ס"ד אם היו מטונפות מקפדת עליהם שלא תתלכלך. הטעם דמקפדת אינו מדברי הטור אלא, הוא מדברי רי"ו בב"י אבל תמיהני שהרי מלשון הראב"ד שהביא הב"י בסמוך גבי חלולות דפי' לשון השאלתות תיכי דקמיטי דהיינו דטניפי. מבואר בהדיא דמפרש דבמטונפות מיהדקי ולא עיילו בהו מיא כפירוש השני שכ' הב"י. וכן מבואר עוד בדברי הראב"ד בשער הטבילה שכ' גבי ואם אין לה אשה שתעמוד ע"ג בשעת טבילה תכרוך שערותי' בתוכי חלילתא שאינן מלוכלכות שהמים יכולין לבא בהם ע"ש והובא ג"כ בב"י שם. ומה שנדחק לפי"ז בטעמא דמ"ד דכל

שהוא ארוג דאמרינן דס"ל דאפי' במיטנפי לא חייץ. ופי' דהיינו לפי דמיעוט המקפיד מדרבנן. והקשה בעצמו דהרי רוב שער. שי' הגאונים דהוה דאוריי'. וכן לשון רש"י שם רובו ומקפיד ע"ש. ולכאו':

יותר יש לפרש דבזה גופה פליגי דמ"ד ארוג ס"ל דבארוג לא מיהדקי אפי' במיטנפי כשי' הרי"ו. ולישנא דלא קפדי ס"ל כשי' הראב"ד ודוק: ס"ה ב' שערות קשורות עט"ז. סק"ח וכבר כתבו האחרונים שדבריו מגומגמין אמנם מש"כ בכוונת הטור ודאי דבריו נכונין דבמהדק שער דעלמא על הרוב השער ודאי ס"ל להטור דבשער אחד הוה חציצה. ובאמת לא הוזכר זה כלל במחבר ומה שהעמיס זה הט"ז בכוונת השו"ע אינו מתקבל כלל בלשונו. והנה באמת הראב"ד בבעה"נ כ' בשער הטבילה הובא קצת בב"י בסוהס"י גבי צריך שתעמוד אשה ע"ג דנראה דדוקא אחת קשורה מיהדקי. אבל כורכת שערה אחת ע"ג שערותי' לא מיהדק פי' דאף דקשירת אותה השערה שכורך בה מתהדקת היא קשירתה. אבל אין הכריכה מתהדקת על שערות של עצמה. ונכנס בהן המים:

ואח"כ חזר בו וכ' דבירו' לא משמע כן. אלא דגם בזה כיון דהקשר של השער מתהדק. שוב היא מתהדקת ע"ג שערותי' ועפי"ז הוא דברי הטור. אבל מדברי הר"ן שהביא בב"י נראה בהדיא שמחלק בזה כמש"כ הראב"ד בתחילה דהשערות של עצמה הקשורות אחד אחד חוצץ. אבל לכרוך ע"ג שערותי' אפי' שערה אחת אינה מתהדקת. ובסוף לשונו צריך להגי' תיבת ולכרוך וצ"ל ואפי' לקשור חוטין אלו בשערותי' ע"ש וז"ב. ולולי שאיני כדאי לשון הש"ס דילן גבי קטלא השתא קשה ע"ג קשה משמע בהדיא דהטעם דאין חוטי שער חוצצין הוא משום שאין מתהדקים ע"ג השער ולא משום שאין קשירת שתי שערות מתהדקות וכן הוא בלשון התוס' שם ד"ה השתא ושער שהוא קשה ע"ג קשה לכו"ע אין חוצצין ע"ש. ולפי"ז באמת אפי' כרכה שערה אחת ע"ג שערותי' אין חוצצין. וי"ל שכן הוא דעת המחבר ומשו"ה השמיט את דברי הטור וצ"ע:

ס"ו שבבית השחי אינו חוצץ כו' ושבאותו מקום באשה כו' מבואר בלשונו דביה"ש אפי' באשה אינו חוצץ. ובתפל"מ הקשה דמדברי הר"ש [והובא בב"י לקמן גבי צריכה לחוץ שיני'] משמע דאשה מקפדת בכל בית הסתרים. אמנם באמת דברי התו' (ד"ה) פתחה עיני' כו' ומה שהקשה מבית הסתרים דשמעתין אמתני' דמקוואות כו' שיש ביה"ס שהאשה מקפדת ולא האיש והיינו באותו מקום. וכמש"כ המהרש"א. מבואר בהדיא מדבריהם. דבשאר ביה"ס שוין איש ואשה. יע"ש ברש"א דלהכי פריך שפיר ארבא מבית הקמטים ובית הסתרים כו' פירוש דבריו דלפ"מ דלא הוה ידע המקשה לחלק בין ביאת מים לראוי. א"כ למה מקשה ארבא והו"ל להקשות אמתני' דמקוואות ביה"ס

שבאשה כו'. ודעתו בזה דהוה ס"ל להמקשה דטעמא דהך בריי' דביה"ק וביה"ס אי"צ ביאת מים. היינו לפי דהוה מיעוט שאינו מקפיד דליכא חציצה. והך מתני' דמקוואות ביה"ס דאשה שאני שהיא מקפדת ולק"מ אבל רבא דהכא דהצריך בכל ביה"ק שתדיח במים בזה לא שייך לחלק בין איש לאשה ופריך שפיר. ומסיק הש"ס דראוי ודאי בעינן ע"ש ולפי"ז ראי' מכרחת דבשאר ביה"ס שוין איש ואשה כשי' המחבר ומיהו יש לדחות דלכאורה לפמש"כ הב"י בסוהס"י גבי רטי' שע"ג ביה"ס דר"ע ור"י בר"י פליגי בהדיא וסברי דביה"ס אי"צ אפי' ראוי לביאת מים. א"כ מאי פריך ארבא הו"ל לשנויי דתנאי היא דהא ע"כ פליג ר"ע ור"י. וע"כ משום דבעי לשנויי הך סתם מתני' דסופ"ח דמקוואות גם אליבא דרבא. אבל למפרך אמתני' לא קשה מידי כיון דאיכא לשנויי דתנאי היא ודוק:

ש"ך סקי"ד לשון בה"ג כוחלת כו' בשביל שיהא עיני' פורעות א"ח כו' נראה דהוא פירוש בה"ג מעצמו וכמש"כ הפו' גבי צבע מובא בסי"ז. והוה"ד כחול בימיהם שהיו רגילין להתקשט בזה כדאמרינן בריש כתובות כוחלות וכן בכ"ד. ומפרש דהא דכחול שחוץ לעין דחוצץ היינו לרפואה:

שם חוץ משמן המור ע' רסר"ב המור בכ"ז סי"א קוץ התחוב בבשר אם נראה מבחוץ חוצץ. עש"ך שכ' להחמיר דאפי' אינו בולט אלא שוה לבשר חוצץ. והיינו עפ"י פירוש הרא"ש שכ' דא"א שלא יהא מקצתו על הבשר, וכוונתו נראה דס"ל דהא דאינו נראה אינו חוצץ היינו לפי שהוא חשוב כבלוע ומשו"ה כל שהוא שוה לבשר א"א שלא לצאת מקצת על הבשר והוה חציצה. אמנם לשון הרשב"א דאינו נראה היינו שלא תרגיש בו ולא תקפיד בו [כ"ה הלשון בארוך] והוא בשביל מיעוט שאינו מקפיד דא"ח. וא"כ ודאי דהוה"ד שוה לבשר כיון דהוא מיעוט שאינו מקפיד. והוה"ד דבולט אם לא הי' מקפדת בו. אלא דאורחא הוא דכשהוא בולט הוא מכאיב לה ומקפדת. ופשוט דלדינא תרווייהו איתנהו. אלא דנ"מ ביניהו דבשוה לבשר דוקא בדעתה לבטלו ושיהי' שם תמיד. דאי ל"ה ודאי ה"ה חוצץ אע"פ שאינה מקפדת עליו עכשיו. וראי' לדבר נראה משבת (ק"כ) גבי שם כתוב על בשרו דפריך שם ות"ל משום חציצה כו'. והרי התם ע"כ א"א לו ליטלו דאסור למוחקו. וע"כ יהי' שם כ"ז שיעמוד ואפ"ה פשוט לי' להש"ס דחוצץ. וע"כ משום דסופו של כתב שעל הבשר שאינו בקעקע שימחק וברצונו בודאי שגם עכשיו לא יהיה זה [דהא כל דיו יבש חוצץ:

דמקפיד עליו] ע"כ הוה חציצה. וא"כ ה"נ בהאי קוץ דכאן כל שאינה מבטלת אותו שיהי' לעולם בודאי חוצץ אבל במשוקע דהוה כבלוע בודאי אפי' מקפדת עליו כיון דהוא בלוע אינו חוצץ. ולפי"ז בהא דסי"ט ביש לה נפח בעינן שלא יהא הטיט נראה בשוה

לבשר כמש"כ הש"ך שם. דודאי סוף הנפח להנטל ול"מ אלא טעם דבלוע. ואף דההיא דשם כתוב על בשרו יש לדחות דשאני התם דשם אינו בטל לגבי האדם. ואדרבה השם מקדש ותופס מקומו. וטעם מיעוט שאינו מקפיד דאינו חוצץ דבטל לגבי האדם. מ"מ הכי מסתבר מכ"ד לדינא:

סי"ד בהגה מיהו אם מקפדת עליו אפי' דבר לח חוצץ. שי' שגם בלח לא עיילי מיא. והוכיח זה מסופ"ק דחולין דמי פירות קפי מלעיל ולא סלקא השקה למיא ע"ש. ולפי"ז הא דלח אינו חוצץ לפי שאינו מקפיד. אבל אם הוא מקפיד גם לח חוצץ. אמנם התו' שם חלקו בזה דדווקא בהשקה שהמי פירות עומדין מלמעלה לא עיילי בהו מיא ע"ש. ולענ"ד קשה טובא לסברא זו דגם בלח לא עיילי מיא. מהא דסו"פ ת"נ גבי שבח הוא לבני אהרן שילכו עד ארכובותי' בדם. ופריך ות"ל משום חציצה. ומשני לח הוא וא"ח כדתניא כו'. והנה כיון דאמר דשבת הוא לב"א כו'. ודאי לא קפדי בהו דל"ג מטבח בסי"ז דדם אינו חוצץ. והא דפריך שם ות"ל משום חציצה. ע"כ צ"ל דשם גבי כהנים ליכא הך סברא דאינו מקפיד אינו חוצץ. ובאמת הכי קיי"ל גבי ב"כ בזבחים (י"ט) דאפי' נימא או כינה חוצץ ע"ש. וא"כ ע"כ מאי דמשני דלח הוא ולא חייץ. ע"כ הכוונה דלח אינו חשיב חציצה והפסק כלל. וכן מהא דשם כתוב על בשרו שהבאתי לעיל דודאי לענין הקפידה לא שייך שם לחלק בין לח ליבש. דהא ע"כ ישאר שם כ"ז שיעמוד [וע"כ משום דסופו להמחק או כמש"כ דשם לא בטל] וא"כ כי משני דלח א"ח היינו ע"כ דעיילי בהו מיא וצ"ע:

סט"ז דם שנסרך בבשר כו' עש"ך שדקדק על לשון בבשר שהוא מהרמב"ם דל"ד בבשר. ולענ"ד דלשון בבשר כוונתו להוציא שע"ג מכה בס"ט דקי"ל דכל ג"י לח הוא ואינו חוצץ ובודאי דכבר הוא כנסרך דהא בג"י כבר הוא נעשה כגליד ממש. אלא דכ"ז שהוא ע"ג המכה ממש. אין הנסרך חציצה כלל דכגופו חשוב. ודווקא ביצא ע"ג הבשר חוץ מהמכה. או דם דעלמא ע"ג הבשר. אבל שע"ג מכה מה שנתייבש הוא שסופו ליפול וחשוב חציצה. אבל כ"ז שהוא סרוך א"ח. וכן הוא לשון המחבר שם ס"ט מהפו' הראשונים גבי אשה בעלת חטטים דצריכה לחוף במים עד שיתרככו ע"ש והוא כמש"כ:

סי"ז צבע שהנשים צובעות עצמן כו' וכן מי שהוא צובע וידיו צבועות כו'. הנה דין מה שהנשים צובעות נלמד מפרוכת שהי' תכלת ומטבילין אותה. וכיון שלמדו מדין כלים נראה דלפי"ז אינו דומה לסתם אינו מקפיד דהתם במקפיד לפעמים ה"ה חוצץ כמש"כ הראב"ד והרשב"א אבל הכא אפי' בכה"ג דעתיד להקפיד אינו חוצץ. דהא מבואר בפסחים (דמ"ו) גבי בצק שבסידקי העריבה. דאע"ג דבשעת הפסח כיון דאיכא

כזית איסורו חושבו וחוצץ. בשאר ימות השנה כיון דעשוי לחזק ורוצה בקיומו ה"ה כעריבה. הרי אף דבפסח ע"כ יקפיד בשאר ימות השנה אינו חוצץ. וע"כ דעדיף משאר אינו מקפיד כיון דהוא צריך לדבר ה"ה כגוף הדבר. ובאמת הכי קיי"ל בכ"ד וגבי לולב כל לנאותו אינו חוצץ. וא"כ אפי' יהיה שעה שיהיו צריכים להסיר הצבע. מ"מ עכשיו שרוצה בו אינו חוצץ. [ופשוט דלא שייך לרטי' דהתם אינו דבר הנדבק עליו ממש וצ"ע]. שא"כ לשון המחבר שכ' וכן מי שהוא צובע. אינו מדוקדק דע"כ ל"ד לגמרי. דהתם כל שיש שעה דמקפיד חוצץ. ובהא דצבע של הנשים לעולם אינו חוצץ וז"ב. והנה בזמנינו סותמים נקבי השיניים בעופרת. אם הוא קצת בעומק ואינו מגיע עד בשוה להשיניים הוה כבלוע וכקוץ תחוב דאי"נ שא"ח עמשכ"ש:

ובשוה אם מבטלו לעולם. פשוט דל"ג מקליעת שער שקורין מארלאקי"ן. ואפי' בעתיד ליטלו אפשר דלפמש"כ לעיל שרי דזה הוה כצבע של הנשים. ואינו דומה למארלאקי"ן דדווקא בא"א להסירו כלל. דהתם אין הרפואה משום גוף המארלאקי"ן ועוד דמארלאקי"ן דומה לרטי' וצ"ע ס"כ בהגה אפי' נשאר צפורן אחת וטבלה הנה דעת הראב"ן דצפורן גדול שהגיע זמנו לקציצה הוה חציצה. ובאמת לפ"מ דפסק המחבר כגי' דאבר ובשר המדולדלין חוצצין. וע"כ הוה משום דעומדין לקצוץ וחשוב חציצה על מקומם כמש"כ הב"י והסכים לפי' זה בד"מ ח' [ועט"ז סקכ"ב מש"כ הב"ח לחלק אבר לצפורן מדולדל. משום דאבר צריך אומן. וכ' עליו דל"נ דמאי נ"מ. אבל בב"י מבואר זה דבאבר ודאי הוה מיעוט המקפיד. אבל צפורן שפירש רובו ודאי אינו מקפיד עליו. כיון דאי"צ אומן. והיא יכולה להסירו בעצמה ולא הסירתו ע"ש]. וא"כ ה"נ כאן בציפורן הא קיי"ל בכ"ד דכל דבר העומד לקצוץ כקצוץ דמי מקום הצפורן ה"ה חוצץ. וכיון דעתה דרך הנשים להקפיד ע"ז ודאי הוה חציצה. ואע"ג דבשערה העומד לגזוז פסק הרמב"ם בפ"ה ממעילה דלאו כגזוז הרי באר התם משום דכשעומד הוא משביח כדמסיק הש"ס בסנהדרין. ובצפורן לדידן דלא שייך בזה שעומד להשביח ודאי כקצוץ דמי. ולענ"ד יש כמין הוכחה לשי' זו. ביבמות (ע"א) גבי ערל מקבל הזאה מסיק שם ברייתא גבי פסח יהושע כלשון זה מלו וטבלו ועשו פסחיהם בטהרה. והנה קיי"ל לעיל שם גבי טבילת גר דנתרפא מהמילה. מטבילין אותו ולא מעיקרא. דמיא מרזי מכה. והנה מסיק שם בסוגיא דמלו בי"א והנה מדתני דעשו פסחיהם בטהרה. משמע דכבר הי' מעורבי שמש וטבלו בי"ג. וא"כ טבלו בשלישי למילה. דודאי אכתי לא נתרפאו ואדרבה באותה שעה הם כואבין. וא"כ למה לא טבלו קודם המילה. ואע"פ דלשון הש"ס בסו"פ האשה דערל ישראל טובל ואוכל פסחו ומשמע דלאחר המילה צריכים ע"כ טבילה לפסח. אבל ז"א

דכבר כ' שם התו' דלא מצינו בשום מקום שערל יהי' צריך טבילה וכ' התוי"ט דל"ד נקט טבילה אלא משום הרגל וכן בלשון הרמב"ם שם לא הוזכר הטבילה ע"ש. והטבילה שהזכיר ברייתא דיבמות הנ"ל הוא משום שאר טומאות דעלמא. והי' להם לטבול קודם המילה. אבל לפי"ז א"ש דכיון דעכשיו כבר היו במחנה וליכא טירחא דאורחא והוצרכו למול ועוד דע"כ הוכרחו למול משום פסח דערל שלא מל עונש כרת. וא"כ הוה הערלה חציצה וע"כ הוכרחו למול קודם הטבילה ונכון. סכ"ג והנזמים בחידושי, הגרע"א הביא מהתשב"ץ להתיר בנזמי אוזן ובשם הב"ח כ' לאסור אפי' ברפוים. והנה התשובו' אינן בידי אבל לכאור' מדברי רש"י שבת (נ"ט) ד"ה נזמי האף. דבנזמי האוזן שרי לצאת דטריחא מילתא למשלפי' ע"ש. ואי חוצצים בטבילה הא כל שחוצץ בטבילה אסרו לצאת בשבת. וע"כ דברפוים מיהו לא חייצי. ומיהו בשן של כסף דמבואר שם (ס"ה) דמותר לצאת בשבת לכאורה ודאי דוחק לומר דהוא רפוי וגם אין לומר דא"ח כלל משום דהוא לצורך וכמש"כ בסמוך לענין צבע. דהא ודאי לא עדיף מרטי' שע"ג מכה: ע"כ נראה דכיון דאמרינן דלא משלפי למיחויא משום דמגניא בו ה"נ. אפשר דל"ח שתצא בו כשהוא בידה דמיגניא וכה"ג כ' התו' בר"פ שם דבטלית אע"ג דודאי פושטו בשעת טבילה ל"ח לו משום דודאי דלא תצא בלא טלית ה"נ ל"ח בזה. (ואף דמבואר שם דאפי' דלרבנן דהתם דחיישי בשל זהב למשלפא ומחויא. ולי"ל סברא דמגניא אפ"ה שרי בשל כסף דליכא גזירה לשלפא ע"ש ברש"י ול"ח להא דטבילה י"ל דדווקא בשביל מחויא חיישי אפי' מיגניא אבל לשכחה גם לרבנן ל"ח במיגניא] ולכאו' בכה"ג יש לדחות גם בנזמי האוזן דאפשר דאין דרך האשה לצאת לבית הטבילה בנזמי' ומיהו מדברי התו' שם בר"פ ע"ב ד"ה הכא בקטלה מבואר טעמא דתכשיטין דסיפא דלא חששו בהו משום חציצה דטבילה היינו משום שהם רפוין ע"ש:סכ"ד צריכה לחוץ שיני' שאם טבלה עש"ך מה שהשיג על הב"ח ולפענ"ד דודאי אין כוונת הב"ח דאי"צ לבדוק כלל דודאי דז"א דהוא מפורש ברסקצ"ט דצריכה להדיח בית קמטי' במים ומ"ש שיני'. וע"כ דצריכה לחוצצן דאין להם בדיקה אחרת. וע"כ דכוונתו דל"ד בתחילה קודם הטבילה אלא דיכולה לבדוק גם אח"כ. ואע"ג דגבי ביה"ק משמע ודאי דדווקא בתחילה. התם ודאי אע"ג דלענין דיעבד הביא הש"ך בסמוך סברת המע"מ דל"ח דנפל בשעת טבילה מ"מ לכתחי' ודאי חיישינן לזה משא"כ גבי שיני' ודאי דלא שייך האי חששא כלל וא"כ שפיר יכולה לבדוק אח"כ. ומש"כ הש"ך דל"ד לשחי' דשם ע"כ צריך לבדוק אח"כ. וכוונתו כעין שקיי"ל בסצ"א דמידי דאורחי' בהדחה מותר ליתנו בכלי טריפה על סמך שידיחנו אח"כ אבל מידי דלאו אורחא אסור. אבל כבר הוכיח שם הט"ז סק"ו בראיות ברורות דזה דווקא בודאי איסור

אפי' שאינו אלא איסור לכתחי'. או בספק איסור שאוסר בדיעבד. אבל בספק איסור שאינו אוסר בדיעבד. בודאי יכול לסמוך ע"ס שיבדוק לבסוף. וא"כ הכא דהוה משום ספק חציצה. ומבואר בסכ"ה דבדיעבד ל"ח בלא בדקה בבית הסתרים וקמטים. וא"כ שפיר יכולה לסמוך על בדיקה שאח"כ וצ"ע:

סכ"ה ביה"ס אם לא בדקה קודם טבילה אי"צ טבילה אחרת ואינו דומה לבדיקת הגוף. עש"ך שהביא דברי המע"מ דכיון דיש לו מקום אחיזה ל"ח שנפל בשעת טבילה. וכיון דליכא השתא ש"ד. וכ' עליו ולחנם דחק דהא בסכ"ו מקילין בהו אפי' בנמצא אם נתעסקה. וע"כ דמקילין בספק ביה"ס משום דאי"צ ביאת מים. וסגי בראוי לב"מ. ופשוט דכוונתו של המע"מ ליישב אפי' לשי' הרוקח שהביא הש"ך בסמוך דמחמיר שם דצריכה טבילה אחרת. והסכים עליו הש"ך וע"כ לי"ל סברא זו להקל בספק ביה"ס. ואהך דינא ע"כ לא פליג דהא זה מוכרח מהש"ס דדווקא בנמצא עצם בין שיני' הצריכה רבי טבילה אחרת הא לא נמצא אי"צ טבילה אחרת. ואפי' לא בדקה [דומיא דנמצא דודאי לא בדקה כיון דנמצא]. וע"כ דטעמא הוא כמש"כ הוא דביה"ס כיון דלא נמצא עכשיו ודאי לא הי' גם תחילה דביה"ס ליכא למיחוש דלמא נפל בשעת טבילה כיון דיש לו מקום אחיזה ונכון. והנה עיקר סברת הש"ך דמקילין משום דאי"צ ביאת מים אלא ראוי לב"מ וכ"כ הט"ז בסקצ"ט סקי"א. ולכאורה אין בזה כדי לחלק. ובס"ט מביא בשם הריטב"א בקידושין דהא דבעינן ראוי לב"מ אינו אלא מדרבנן. ולפי"ז א"ש דכיון דרבנן הוא מקילין בספיקו. אמנם בתו' בכ"ד מבואר בהדיא דהוא דאו'. ובאמת הך דר"ז גופא דראוי בעינן מבואר בכ"ד דהוא דאו' בב"ב (פ"א) פריך אהא דמביא ביכורים מספיקא. והא בעינן ראוי לקריאה וכדר"ז. ובר"פ כיסוי הדם פטר קדשי מזבח מכיסוי דבעינן ראוי לעפר למטה כדר"ז ע"ש. הרי דהוא דאו'. אם לא שנאמר דס"ל להריטב"א דאע"ג דבכ"ד הוא דאו'. הכא דמיעט קרא מידיו לגמרי ממעטינן. והא דאמרינן דראוי בעינן כדר"ז. היינו דהכא מחמרינן מדרבנן. כיון דר"ז ס"ל בכ"ד דבדאו' מחלקינן בזה. החמירו הכא מדרבנן מיהו גם בזה בראוי ודחוק [ועס"ט מה שהשיג שם על הז"י שכ' דלא אמר הש"ס נ"מ בין בלוע לביה"ס לענין ראוי משום דהוה דרבנן לפי שהוא מיעוט הגוף דהא נ"מ לדאו' כשיצטרף לרוב הגוף. וכ' תיכף אחר זה דלהריטב"א א"ש. ולשי' התו' דהוא דאו' מ"מ הוה מיעוט וסותר עצמו בתוכ"ד] ונראה בהסבר חילוק זה דהא ברישׁ חולין (ד"י) אמרינן דנתעסקה באותו המין הוה ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי אלא משום דמוקמא גברא בחזקת טומאה ע"ש. והנה כ' הח"ד בכללי הספיקות דל"ד ספק נקובת הושט לספק בשחיטה כגון ספק שהה ספק דרס. דאמרינן דכל ספק בשחיטה אסור

דבחזקת איסור קיימא. ולכאו' ה"נ נה"ו קיי"ל דלא מהני לה שחיטה. דדווקא בספק שהה ודרס דהספק בגוף השחיטה עצמה אי נשחטה או לא. אמרינן דקיימא בחזקה דמעיקרא. אבל הכא השחיטה נעשית בודאי. אלא דאתה בא לפוסלה בשביל נקב בושט אמרינן דאדרבה קיימא בחזקה שלא ניקבה ע"ש. ולפי"ז הוא מובן כאן היטב דכל דבעינן ביאת מים ממש. א"כ הספק בגוף הטבילה עצמה אי טבלה כראוי אי לא. שפיר אמרינן דקיימא בחזקה שלא נטבלה. אבל בביה"ס דביאת מים ממש לא בעינן. אלא ראוי לב"מ. א"כ גוף הטבילה בודאי הוה טבילה מעליא. אלא דאתה בא לפוסלה מספק ראוי. זה הוה כספק נה"ו בשחיטה. ואדרבה היא בחזקה שלא נעשה בה חציצה ודוק ט"ז סקכ"ג והרשב"א כ' בפירוש שלא יהדק בכח והכי ס"ל להמרדכי שכ' שכובדו של כלי עושה חציצה ע"ש ואף שכ' דהמרדכי סבר כהרשב"א. מ"מ הרשב"א לא סבר כהמרדכי בכובד כלי שהרי הביא בסוסק"ל גבי מטביל את המטה דאיכא נמי כובד כלי (כמש"כ בעצמו בסי' ק"כ) שכ' הרשב"א בתה"א שיש שם טופח להטפיח ועמש"כ בזה בסי' ק"כ בשי' המרדכי ובארתי בס"ד באופן שאין מחלוקת בזה:

שם סק"ל ואותן המים מחוברין למקוה כן כ' ב"י בשם הרא"ש. משמע מזה דדווקא מי מקוה כו' אבל תלושין לא. צ"ע דבסי' ק"כ כ' בעצמו דמדברי הרא"ש שמסיק ע"ז כההיא דידיח ידיו במים משמע דאפי' תלושין מהני ע"ש וצ"ע:

ש"ך סק"מ ולמש"כ בסקמ"ז דיש חילוק בין טיט לטיט א"ש עס"ט ופשוט דכוונתו לפמש"כ שם דאנן סמכינן דסתם טיט אינו כטיט היון. ומ"מ כדי להסתלק אף מן הספק הרחוק צריך לכתחי' להגביה רגלי' דכ"מ דמצינן לתקוני מתקנינן. ולענ"ד יש עוד טעם להצריך להגביה רגלי' במקום טיט דיש לחוש לסברת הראב"ד והר"ן דכשנכנס בין סידקי רגלי' גרע טפי. וקצת משמע כשי' בסמ"ב דנכנסו צרורות בין סידקי רגלי' חוצץ. ובאמת צ"ע קצת מזה על שי' החולקין עליהם. ואולי דסברתם דדווקא בדבר קשה דמיהדק טפי וצ"ע:

סמ"ד הי' בה שערה אחת מודבקת ראשה למכה או שתי שערות מודבקות בטיט. נראה דבשביל השערות עצמן אינה מקפדת פחות משתים עס"ה אלא דבמודבק למכה בשביל דיבוק של המכה הוא דהוה קפידא אפי' באחת. ואפשר דכל דבר אפי' משהו בשמדובק למכה הוה חציצה ומיהו י"ל דדווקא שערות שראשן מושרש בגוף. ובשנדבק למכה הוא כואב לה וחוצץ טפי וצ"ע:

סמ"ז נדה שטבלה בבגדי' מותרת עש"ך בשם הראב"ן דדווקא בבגדים רחבים שכן הי' דרך הנשים בזמניהם פשוט דהיינו כשי' הראב"ד בס"ג דארוג שלא גזרו. היינו דווקא

בחלולין מעשה רשת וכמבואר בס"מ גבי שערות ראשה דקושרת בשרשרות חלולין. או נותנת בגד רפוי דבחלולות אי"צ לרפות דארוג ל"ג ובבגד בעי דווקא שתרפה כשאר רצועות. ומש"כ דכן הי' הדרך בזמניהם הוא מפורש בהדיא בשבת די"ב גבי להבחין בין בגדיו לבגדי אשתו דבגדי הנשים בימיהם היו רחבות. ומיהו לשאר פו' דכ' להקל בארוג בסתם וכ"כ באו"ח אפשר דיש להקל גם כאן וצ"ע:

עס"ט במה שיישב השגת הט"ז סקל"א על מהר"מ פדווי בענין נסרים שבמקוואות. שכ' הר"מ דבחיברן היטיב מהני והשיג הט"ז דקיי"ל דחקקו ולבסוף קבעו ל"מ. וכ' הס"ט דבנה עליו מבואר במשנה וברמב"ם דמהני וה"נ כיון שהמים צפין עליהם הוה כבונה עליו ע"ש ולכאורה הוא נסתר בפירוש מתשו' הרשב"א שהביא הרב בסר"א ס"ז בהגה דמהני מקוה באבן שקבעו ולבסוף חקקו ולא בחקקו ולבסוף קבעו. ואף דשם המים צפין עליו וצע"ג:

סימן קצט

ס"א להדיח ביה"ס במים ולא בשאר משקין כן דקדק המהרי"ק מלשון הש"ס במים וכ' הטעם דבקמט נשאר כתם היין. ולכאור' צ"ע דהא ודאי דכל המשקין ל"ג מדם וחלב דמבואר בסקצ"ח דלח אינו חוצץ. ואולי דסברתו דבביה"ק גרע טפי וכה"ג כ' הב"י בסי' הקודם בשם הר"ן דאע"ג דטיט לח אינו חוצץ כשנכנס בין אצבעות רגליו גרע טפי ולענ"ד יש סברא אחרת להחמיר בזה עפ"י דברי הראב"ד שהביא הש"ך בספ"ט דמים אמצעים צריך דווקא מים ולא שאר משקין שהם שמנים וצחים ואינן מנקין את הזהומא ע"ש וא"כ ה"נ י"ל דאינן מנקין היטיב את הכתמים החוצצים ג"כ. ומ"מ נראה דבשעת הדחק יש להקל אם מעיינת היטיב וראתה שאין שם שום חציצה דל"ג מחפפה בנתר שהיקל בדיעבד כשראתה שאון השערות מסובכים וה"נ כשרואית שהוא נקי בודאי ש"ד. ובאמת מלשון הש"ס לעולם ילמד אדם משמע דלגמרי אינו חובה דווקא לעכב בדיעבד וגם אין סברא ברורה להחמיר בבית הקמטים יותר מחפיפה שכ' בעצמו דמדלא נקט הש"ס במים אלא בחמין משמע דאפי' שאר משקין וכי גרע הקמטים מבין השערות ותחתיהם ועכ"פ כשעיינה היטיב מהני כמו בכל שאר הגוף וצ"ע:

שם וכן צריכה האשה לעיין בעצמה כו' נראה משמעות דברי המחבר דצריכה לעיין בראיית עיני' ממש ומש"כ הט"ז דהיאך תעשה במקומות שא"א לה לראות בעיני' ולא מצינו שצריכה להעמיד אשה אלא בשעת טבילה. לא הבנתי מה זה טענה הא כיוצא בו

בכ"ד דבמקום טירחא סמכו על הרוב ובמקום דאפשר בלא טירחא צריך לבדוק בעצמו ע' סו"ס ס"ה ובכ"ד:

ש"ך סק"ו האריך לפרש בש"ס בדאפשר היינו שאינו רחוק שלשה ימים כגון שבת ושני יו"ט חופפת בע"ש הקודם ומסיק דבהכי ניחא דקיימא סוגיא דלעיל משא"כ להתו' והפו' דצריכים לדחוק דאזלי לה לסוגיא דלעיל. ותמיהני מאד דלדברי הש"ך הרי אזלי סוגיא זו גופה הא דדרש רבא דלא תחוף בע"ש ותטבול במו"ש ובודאי משמע אפי' שבת לחוד נמי לא ומשמעות הש"ס ודאי דלא אזיל הא דרבא ומש"כ דלשי' התו' והפו' אזלי סוגיא דלעיל כ"כ התו' דסוגיא דלעיל משכחת לה ביו"ט אחר השבת. וא"ש טפי הא דרב יימר דבשני יו"ט דע"כ טבילתה בחול צריכה לחוף בלילה דווקא וכ"ה לר"ת וביותר לגי' הרי"ף דקושי' הש"ס מהא דדרש מרימר דלעיל. ובזה אי"צ למה שנדחק ר"ת בזה ע"ש וגם לפי' רש"י שפיר י"ל דמסקנא דסוגיא דלעיל דהיינו הא דדרש מרימר שפיר הלכתא הוא ולא אזלי כלל ודוק: ס"י אם בתוך עונה שחפפה טבלה אי"צ טבילה אחרת בתו' כ' דבברייתא דחולין דתני אפי' נתעסקה באותו המין כל היום לא עלתה לה טבילה איירי בלא חפפה סמוך לטבילה אע"ג דלא מפליג ולכאור' אדרבה הא ברייתא פריש שם לכאו' להיפוך עד שתאמר ברי לי שלא הי' עלי קודם לכן ומשמע דאי ל"ה ל"מ כלל. וע"כ צ"ל דס"ל לרבא דחפפה בסמוך היינו ברי לי וא"כ הרי ודאי גם שמפליג דכיון דס"ל דברי היינו שחפפה בסמוך. והנה לשי' הר"ן א"ש טפי דהנה הר"ן כ' בהלכות נדה להרי"ף דמדינא חפיפה לא שייך אלא במקום שער. אלא דמ"מ נהגו גם בזמן הש"ס להשתטף כל הגוף במים. מדא"ר דחפפה סמוך לטבילה אי"צ טבילה אחרת. והרי אפי' לא חפפה סמוך לטבילה ע"כ שעיינה בשעת טבילה. דעיון דאוריי' הוא. וע"כ דאעיון לחוד לא סמכינן ודווקא במים איירי רבא. וש"מ דהיו נוהגות להשתטף במים ע"ש. [וע' מש"כ בזה בסמוך]. ולפ"ז י"ל דמקודם זמן דרבא באמת א נהגו בכל הגוף בשטיפת מים. ומשו"ה לא מהני אלא ברי לי אבל בזמן רבא דכבר התחילו בשטיפת כל הגוף שפיר מהני חפפה סמוך לטבילתה וא"ש:

שם ואם לאו צריכה טבילה אחרת כ' הש"ך אפי' עיינה סמוך לטבילה כיון שלא חפפה וכן משמע מדברי הר"ן. והס"ט האריך להשיג עליו דשי' הרשב"א והמחבר אינו כן. אלא דעיון נמי מועיל. ומפרשי דווקא בשלא עיינה ג"כ. ובלא נמצא מהני שפיר אפי' בלא עיון כלל קודם טבילה כיון שחפפה מקודם כמבואר בס"ח. אבל בעיינה מהני אפי' בנמצא עלי' ד"ח ע"ש באריכות. ולענ"ד י"ל בכוונת הש"ך דלא הביא אלא תחילת דברי הר"ן. דנראה שם שמחלק דעיון שבשעת חפיפה מהני אפי' בנמצא ד"ח. אבל עיון בעלמא שלא

בשעת חפיפה ל"מ אלא בלא נמצא ואם גם עיון הקל הזה לא עשתה סמוך לטבילה. ל"מ הטבילה כלל אפי' בשלא נמצא עלי' דבר חוצץ. דבעיון זה שהוא דאוריי' לא מקילינן כלל ובעי דווקא סמוך לטבילה. וגם הרשב"א כ"כ בזה בפירוש. והא דהיקל בס"ח אפי' לא בדקה היינו דהעיון הגמור שבשעת חפיפה דקרי לי' בדיקה הוא לא הי' בסמוך. אבל עיון בעלמא ודאי בעי דווקא סמוך ופוסל את הטבילה אפי' בדיעבד ואפי' בלא נמצא ד"ח. וכ"נ דבס"ח לא מיירי אלא בהבדיקה הזו הגדולה מדקרי לי' בדיקה. ובזה הוא דהיקל אפי' לא הי' בסמוך. אבל עיון הקל צריך דווקא בסמוך ממש. וביאור הדבר דעזרא כשתקן חפיפה בשער ושלא יהי' די בזה העיון בעלמא דדאו'. החמיר בודאי גם בגוף דבעי דווקא בדיקה גמורה. ובחומרא זו הקילו בדיעבד אפי' שלא בסמוך. וכמו בחפיפה דבשער. אבל העיון דדאוריי' בין בשער ובין בגוף זה ודאי בעי סמוך דווקא ובלא הי' בסמוך ל"מ כלל ואפי' לא נמצא עלי' ד"ח. ובעיון זה הקל הוא שכ' הר"ן שאפי' הי' בסמוך ל"מ בנמצא עלי' ד"ח. ול"מ אלא בלא נמצא אבל העיון הגמור שבשעת חפיפה וזהו קרוהו בדיקה. אם הוא הי' סמוך מודה הש"ך דמהני ודאי אפי' בנמצא ד"ח. ובזה הוא דברי הרשב"א שהביא הס"ט [וכ"נ לי בכוונת הגר"א בסקכ"ב אלא שקצר בזה יותר מדאי ע"ש היטב. ובזה מיושב גם מה שנתקשה הב"י בדברי הטור שכ' בחופפת ע"ש ויו"ט שלא תתן תבשיל לבנה בכל עת הזה כמה שתוכל. והב"י האריך דהא ע"כ צריכה היא לעיון אח"כ עכ"פ. וא"כ למה תהי' ידי' אסורות כל זמן הזה ע"ש. ולפמש"כ דעיקר העיון שהוא כעין חפיפה. היינו דווקא בשעת חפיפה. וא"כ ביו"ט דאינה חופפת לא חשיב עיון גמור. ולכתחילה אינה יכולה לסמוך עליו ע"כ צריכה להזהר] אבל מה שמסיק הר"ן לבסוף דדעתו דל"מ אלא חפיפה במים דווקא זה לא הביא כלל. ובודאי דהעיון הגמור כמו בשעת חפיפה מהני להמחבר אפי' בנמצא. ומה שהביא גם סו"ד הר"ן בסקי"ז ז"א אלא להוכיח דבלא נמצא שפיר מהני בגוף בלא מים ע"ש היטב:

סי"א נתעסקה באותו המין בין טבילה לבדיקה אי"צ טבילה אחרת. אבל אם לא חפפה כלל קודם טבילה כו'. עט"ז שבאר דברים אלו לנכון דשלשה חלוקים יש. דבאותה עונה מהני אפי' לא נתעסקה ובעונה הסמוכה מהני בנתעסקה. וכשלא הי' כלל באותו היום דבלא נמצא עלי' דבר חוצץ מהני עד יום ג' כמבואר בס"ח [ע"ש בב"י דנלמד מדין טבילה ביו"ט אחר שבת וא"כ גם בג' יש ללמוד משני יו"ט]. בזה כיון דאינו קודם טבילה כלל. בנמצא עלי' ד"ח לא עלתה לה טבילה אפי' בנתעסקה. אלא דצריך לבאר מקור החילוק הזה. דבעונה הסמוכה מהני נתעסקה. ואח"כ ל"מ נתעסקה. ובברייתא תני סתמא אפי' נתעסקה ומוקי לה התו' והפו' בלא הי' סמוך. ונראה דהנה הרשב"א בתה"ב בשער

השחיטה כתב אהא דפריך בחולין לר"ח דמתיר בסכין שנמצא פגומה מהא דהכא דמאי קשי' הא הכא בסמוך קיי"ל דאי"צ טבילה והרי הסכין נבדק בסמוך. ותי' דכיון דעור ספק פוגם חשוב כשלא בסמוך. והנה האריך שם לפרש מסקנת הש"ס סכין איתרעי בהמה לא איתרעי דעיקר הכוונה דמ"מ בסכין אינה ריעותא כ"כ ע"ש. והנה קיי"ל שם בסכין דבשבר בה עצמות פסקינן כר"ח דמתיר משום דזה הוה ספק וודאי ע"ש. והנה פליגי הכא בדרבא תרי לישני דל"ק היקל ביום שחפפה טבלה. ול"ב בעי דווקא סמוך ופסקינן כל"ב דדווקא סמוך בתוך עונה. אבל הרי בודאי לא נרחיק המחלוקת דכיון דבל"ק כל היום קרי לי' סמוך ומיקל אפי' בלא נתעסקה. ודאי דעכ"פ גם לל"ב ל"ג מיהו מחזקת סכין. דמהני עכ"פ גם לדידן בשבר בה עצמות משום ספק וודאי. וה"נ נתעסקה הוה ספק וודאי וכמו שפירשו שם התו' ע"ש. ובודאי דבנתעסקה מקילין כל"ק דכל היום. ובריייתא ע"כ כשלא הי' הטבילה באותו היום וכמו שמפרשין את הברייתא לל"ק דהיקל בכל היום ואפי' בלא נתעסקה. דברייתא ע"כ בלא טבלה ביום החפיפה כמש"כ התו' והפו'. וי"ל דה"נ לל"ב בהא דתני אפי' נתעסקה. היינו דווקא כשלא חפפה באותו היום [ומיהו ודאי זה ל"מ אלא באותו היום דווקא כמו דנקט ל"ק אם ביום שחפפה טבלה כו'] ובחפפה סמוך לטבילה ממש מהני אפי' לא נתעסקה כלל. וה"נ פסקינן לעיל בסו"ס כ"ד בנמצאת שמוטת סמנים דאסורה אפי' בזרק בכח. דהוה כשבר בה עצמות והוה ג"כ ספק וודאי ואף דהיא ג"כ בחזקת שאינה שמוטה. וע"כ משום דמ"מ אין שם בדיקה באותו היום. ואפשר דגם התם אם ראה באותו היום שאינה שמוטה מקילין בזרק בכח וצ"ע. ומיהו הכא ודאי אם הוא במיעוט הגוף דהוה סד"ר אפשר להקל. וכ"נ מהארוך דלא כתב להחמיר אלא בנתעסקה בשאר מינים. אבל באותו המין כ' על המחמיר דאינו מחוור. וכ"כ הריטב"א ע"ש ומשמע שם ובקצר ביאור הדבר כמש"כ ע"ש היטיב: סימן ר ס"א בהגה וי"א לברך אחר טבילה כו' לכאורה נראה דהרב לשי' דהסכים לעיל סי"ט דגם בכל המצות בדיעבד אם לא ברך קודם המצוה יכול לברך אח"כ. וכיון דבדיעבד ליכא ברכה לבטלה סמך על שי' הי"א דבכאן גם לכתחילה יברך אחר הטבילה. אבל לפ"מ שהסכימו האחרונים שם דא"י לברך אח"כ. א"כ צ"ע אם יש לסמוך עליו כיון דהוה ספק ברכה לבטלה וצ"ע:

וע' אחרונים שהסכימו דבמים הוה כיסוי ערוה אלא דבאיש אם לבו בתוך המים אסור משום לבו רואה את הערוה. וכשמוציא לבו מהמים או מפסיק בזרועותיו שרי כמבואר באו"ח סע"ד. ובאשה אי"צ כלל דאין לבה רואה ערוותה דהיא למטה מאוד וכמבואר באו"ח שם. ובאמת מוכח כן גם בתו' בשם הי"מ שכ' דמשו"ה צריך בטבילה לברך אח"כ

דמקמא דירד למים חיישינן לבעתותא דמיא. ואח"כ משום לבו רואה את הערוה. מבואר דליכא בזה אלא לבו רואה את הערוה. אבל גילוי ערוה ליכא. אלא שצ"ע דא"כ הרי הוא יכול להוציא לבו חוץ למים או להפסיק בזרועותיו ולברך קודם טבילה. ומיהו הא יש להקשות כן גם בש"ס ברכות כ"ה גבי ירד לטבול דיתכסה במים ויקרא. ופריך והרי לבו רואה את הערוה ולישני דיוציא לבו חוץ למים. או יפסיק בזרועותיו וכבר נדחק בזה הש"ך. שוב ראיתי שהגר"א באו"ח שם הרגיש בזה. וכתב דהא מוקי התם כותיקין וא"כ כדי לסמוך גאולה לתפלה יתפלל ג"כ במים. וקיי"ל דלתפלה עד שיתכסה לבו. וע"ש שרמז ראי' מסוגיא שעל בריי' שם דתני ישב במים עד צווארו ופריך והרי לבו כו' ומשני סבר לבו מותר ופריך והרי עקיבו כו' וכוונתו דהא כ' כל הראשונים ראי' דקיי"ל דלבו אסור מדפליגי אביי ורבא בעקיבו ש"מ דלבו אסור. דוודאי חמור לבו מעקיבו ע"ש. וא"כ לכאורה קשה כיון דכבר שני דסבר לבו מותר. מאי פריך מעקיבו. וע"כ דה"פ. דברייתא תני עד צווארו לאשמועינן דאע"ג דלבו בתוך המים מותר דלבו רואה כו' מותר, לאפוקי מהוי"א שם דאסור ואהא פריך דלמ"ל למיתני עד צווארו לאשמעינן דלבו רואה מותר. ת"ל דאפי' הוציא לבו דליכא משום לבו ידעינן לאפוקי מהוי"א דלדידהו אכתי אסור משום עקיבו. ומשני דעקיבו מותר אפילו לי"א דלבו אסור עקיבו מותר. ומשו"ה איצטריך לאשמעינן עד צווארו. דאע"ג דגם לבו בתוך המים מותר. וא"כ מוכח בהדיא דהוציא לבו שרי אפי' למ"ד דלבו אסור. אמנם עדיין קשה במתני' למה לא יפסיק בזרועותיו. ואפשר לומר לפי דברי קדשו. גם בזה. דכיון דע"כ צריך להתפלל שם ג"כ תפלת י"ח וא"כ הא אמרינן שם בפרק ג' דאסור לאחוז תפילין ומעות וסכין ויתפלל דלא יוכל לכוון תפלתו. וכ"ש דאין לו לסמוך על, הפסקת זרועותיו דאיכא למיחש לתרוויי' שלא יכוון בתפלתו או דילמא אשתלי בתפלתו ושקיל להו וליכא חציצה ודמי לתפילין שם [ובזה יתיישב מה שדקדקו התו' (בדכ"א) גבי מצא צבור שמתפללים אם יכול לגמור עד שיגיע ש"צ למודים וכ' דלכאורה הטעם משום דצריך לשחות עם הש"ץ. וא"כ הוא הדין דסגי אם יכול להגיע למודים עם הש"ץ ע"ש. ולפי"ז י"ל דבהא שצריך לדקדק שלא יקדים או יאחר אתי למיטריד ולא שרינן לי' וכאוחז תפילין הנ"ל] ובזה י"ל גם שי' הי"מ בתו' פסחים הנ"ל די"ל ג"כ דאע"ג דלברכה בעלמא לא שייך הני שינויי שכ' דצריך לכסות לבו או דמיטרד דלא מצינו שחששו בזה בברכה בכ"מ מ"מ לתקן לכתחילה שיהא הברכה תמיד בכה"ג זה לא הוה ניחא להו. ועדיף טפי לברך אח"כ ונכון ומ"מ מה שהשיג הט"ז על הדרישה בהא דר"ת כשהי' רוחץ באמבטי הי' מכסה לבו ומברך דכ' הדרישה דהתם אינו משום המים אלא משום הכלי. וכתב דבסוכה מבואר דבכילה

גבוה עשרה אסור לדידן משום לבו. הנה מש"כ גבוה עשרה זה ודאי ט"ס דאדרבה דווקא באינו גבוה עשרה דבגבוה עשרה ל"מ הוציא ראשו. והוה גילוי ערוה גמור. ולא שרי אפי' לשמואל אלא באינו גבוה. ומ"מ מש"כ דלדידן אסור משום לבו. אין לו מובן דודאי משום לבו אסור ומשו"ה כסה ר"ת למטה מלבו להפסיק מלבו. ואם הי' מוציא לבו חוץ לכלי נראה דהוה נמי שרי דזה הוה ככסה ערוותו למטה מלבו דליכא איסורא. שוב מצאתי בפמ"ג או"ח שם שהרגיש קצת בזה:

סימן רא

ס"א או במעיין שיש בו ארבעים סאה. והר"מ והר"א ס"ל דבמעיין אי"צ מ"ס. אפי' לאדם. וגם הר"ש במרדכי ס"ל דבמעיין לכלים אי"צ אפי' רביעית הובא בד"מ. ומשמע בפסחים (י"ז) גבי משקי מדבחיא דרביעית הוה מה"ת ע"ש וא"כ ע"כ היקל אף בשיעור ש"ת וא"כ גם לשי' גם באדם אי"צ מ"ס. וראיתי מי שהקשה דהא גם לדידהו בעי עכ"פ שיכסה כל גופו בב"א וא"כ לחשוב הא בהני דהכל לפ"מ שהוא אדם כדפריך בעירובין (מ"ח) ע"ש. ולק"מ לענ"ד דודאי לא שייך לחשוב שם. מצות שבגוף האדם ממש דהני פשיטא דהוא לפי הגוף. וכמו בגדי כהונה. דקיי"ל בריש זבחים מדו שלא יחסר ולא יותר. וכן הדוק התפילין בראשו. וכן במילה עד שיגלה רוב העטרה וכה"ג ולא חשיב שם אלא מצות חפינה וקמיצה דאין המצוה על גופו של זה. וכן מלא לוגמיו ביוה"כ דהאיסור הוא על המשקה וכשאר איסורי שתי' ובכל האיסורין קיי"ל דהשיעור לכ"א בשוה. וכן באיסורי יוה"כ גופא לענין אכילה. אבל הני לא שייכי למיחשב כלל. וה"נ לא שייך למיחשב הא דמעיין דודאי דבעי שיכסנו המים וכמו בעיקר הטבילה גופה שבעי שיכסה כל גופו לפ"מ שהוא וז"ב ולענ"ד יש לדקדק קצת ראי' מהתוספתא שבסס"א הכופה ידיו ורגליו וישב לו באמת המים אם נכנסו מים דרך כולו טהור ובב"י סקצ"ח נראה דהרבותא הוא דל"ח שלא יכנסו בו המים מחמת הקמטים וכן משמע קצת מסדור הרמב"ם שהביאו בפ"ג. אבל לשון ישב באמת המים לא משמע כן אבל לפי שי' זו הוא מבואר היטיב דאמת המים דהוא מעיין ל"ב מ"ס. ומ"מ בעי שיעור שיתכסה בב"א. והו"א דווקא שיעור שיתכסה מיהו כדרך עמידתו או שכיבתו [דהיינו שלשה אמות באדם בינוני]. ובמעיין מקילינן דבקטן ל"ב כו"ה. אלא לפ"מ שהוא גובהו. ועכ"פ הו"א דשיעור כדרך גדולתו בעינן. וקמ"ל דאפי' הך שיעורא ל"ב אלא בכל אופן שיתכסה ונכנס מים בכולו בב"א סגי. ולפ"ז נרא' לי ראי' ג"כ דאע"ג דטופח להטפיח מצטרף לנט"י כדאיתא ברפ"ב דגיטין. אבל לענין טבילה ל"מ זה ובעי דווקא שיתכסה כולו כאחת בתוך המים [וכ"נ

דהא טופח להטפיח קרי לה בגיטין שם לחצאין והכא דרשינן דבעי דווקא כאחת מה ביאת אורו כאחת כו' ומשמע דאם אינו כאחת ודאי פסול. ועוד דהתם בנט"י נמי הוה בעיא דלא איפשטא אלא שפסקו להקל בספיקא דרבנן. אבל בטבילה דאורייתא ספיקא להחמיר] דאיל"ה לשמעינן הכא בתוספתא רבותא טפי דאם גלגל עצמו במעיין כ"ש נמי מהני ודוק:

שם ושיעורה כו' בתשבורת מ"ד אלף וקי"ח אצבעות היינו שהוסיפו חצי אצבע דבשל תורה באמה שוחקת להחמיר. ועש"ך דהמע"מ כ' בפסחים דגבי רביעית דכוסות. לא חשבו החצי אצבע דבדרבנן הקילו. והשיג עליו הש"ך דלשון הש"ס שם רביעית, של תורה. ועוד דא"כ עולה שיעור המקוה למ"ב סאה כו'. ובאמת דברי המע"מ נכונים. דודאי עיקר השיעור הוא באמה מצומצמת וסאות מצומצמין וזהו רביעית של תורה. אלא דאנן בשל תורה מחמרינן להוסיף חצי אצבע על מדת האמה. ובודאי דגם על מדת הסאות שיהיו גדולות. ושם דבדרבנן אי"צ להוסיף זה והוא פשוט:

ס"ב בהגה אבל בנהר שאינו פוסק אע"פ שבשעת הגשמים מתפשט ומתרחב הרבה מותר לטבול בכ"מ כו' ולפ"ד הש"ך בסקי"א א"י לטבול אלא במקום הלוכו מקודם [וצ"ע שלא זכר דהוא דלא כהרב] והנה בפ"ק תנן מעיין שריבה עליו שאובין אינו מטהר אלא באשבורן ובפ"ה תנן מעיין המושך כנדל וריבה עליו ה"ה כמו שהי' הי' עומד א"מ אלא באשבורן. וכ' הר"ש דהאי ריבה עליו דפ"ה אינו בשאובין דא"כ אינו מטהר בזוחלין כהא דפ"ק וכ' דריבה עליו היינו עשה לפניו בריכות בחפירה. ואפ"ה אינו מטהר אלא במקום שהי' מהלך בתחילה. וכדמפרש כן בתוספתא בהדיא ע"ש וס"ל ע"כ דבמקום שלא הי' מהלך בתחי' הוא כדין עומד דסיפא דחדא מילתא היא אבל בריבה שאובין פסול בזוחלין אפי' במקום שהי' מהלך בתחילה וכסתם דפ"ק. והוא שי' האיכא מ"ד בבעה"נ והראב"ד שם דחה זה דלשון ריבה עליו לא משמע כן ע"ש. ושי' דגם ברוב שאובין כשר במקום שהי' מהלך בתחי' ומתני' דפ"ק דאינו מטהר אלא באשבורן באר הר"ן בנדרים לשי' באריכות דמתני' חילוק מקומות קאמר והא דאינו מטהר אלא באשבורן היינו דווקא במקום שלא הי' מהלך בתחילה ע"ש באורך וע' בבעה"נ דההיא דאבוה דשמואל דעביד מקוואות היינו לפי דפרת "כשמגיע לבבל הוא כלה כמגריפה כמש"א בספרי. ובשעת הגשמים הוא מתגבר והוה כמקום שלא הי' מהלך בתחילה ע"ש. ולפי"ז ע"כ ברוב זוחלין כשר אפי' במקום שלא הי' מהלך בתחילה דלשי' ע"כ בהא דפרת דמקרי שלא הי' מהלך בתחילה אמרינן דלשמואל דסבר נהרא מכיפי' מבריך ומקרי רוב זוחלין כשר בזה. ושי' הרמב"ם באר הר"ן שם דמחלק בין ריבה במקום גומת המעיין לריבה במשך זחילת

המעיין וכ' דתוספתא דמחלק בין נתרחב או לא היינו בריבה בגומת המעיין אבל במשך המעיין פסול בכ"ג [וכ"נ לענ"ד מדברי הרמב"ם דבנהר שרבו בו מי גשמים דהיינו ריבה במשך הזחילה כ' בחיבורו לפסול בסתם. ומשמע דפסול לגמרי בכ"ג:

ומה שהר"ן מסתפק דדילמא קאי התוספ' בריבה במקום משך המעיין נראה דאין כוונתו להסתפק בשי' הרמב"ם דהרי הרמב"ם ודאי פוסל בזה בסתמא בכ"ג אלא בעצמו מסתפק לפי שי' זו ע"ש ודוק] ואפי' בריבה בגומת המעיין מ"מ במקום שנתרחב פסול. וכמו בעומד. וכ"ה בהשגות על דברי הרמב"ם בהא דמושך כנדל דהיינו דווקא במקום שהי' מהלך בתחי' וכ' זה דרך ביאור ולא בהשגה. והב"י השיג על הר"ן דהרמב"ם אינו מחלק כלל בין נתרחב או לא. ואינו מוכרח די"ל דמקום שנתרחב הוה לעומד וכדברי הר"ש הנ"ל בפי' המשנה אליבא דהתוספתא. דנתראב הוה כעומד וכנ"ל. עוד השיג עליו הב"י בעיקר החילוק שבין ריבה בגומת המעיין וכ' דלענין שאובין לא מחלקינן בזה. ולא זכיתי להבין דהרי ע"כ לכל השי' צריך לחלק בין שאובין לדין זה דזוחלין עט"ז סק"ג גם לא באר הרב ב"י מה נתכוין בשי' הרמב"ם בישוב המשניות. ואולי ס"ל דלשי' הרמב"ם מתני' דבפ"ק דווקא' במעיין עומד וכ"כ הרא"ש בפירושו פ"ה דהך דפרק קמא במעיין עומד: וכן הביא הב"י בד"ה מעיין שהעבירו ע"ג בריכה בסוה"ד בשם הרשב"א בשעה"מ ע"ש. אבל כבר כתבתי מדברי הר"ש וגם הראב"ד וכ"כ הב"י בעצמו בשם הרשב"א בשעה"מ דבכל מקום שלא הי' מהלך בתחילה דין עומד עליו וכדאיתא בתוספתא וגם החילוק דבין ריבה במקום הגומא של המעיין נראה ג"כ מוכרא בלשון פי' הרמב"ם למשניות פ"ה במשנה דמעיין המושך כנדל כו'. דלא זכר שם כלל שום ישוב על המשנה דפ"ק רק דקדק בלשונו וכ' בעיקר המעיין ומשמע דכוונתו כחילוק הר"ן הנ"ל:

דבזה מיושב מתני' דפ"ק. ומיהו בסוף המשנה מסיק וזאת היא המעלה הד' במקוואות פי' במשנה דפ"ק. וי"ל דקאי אסיפא דפ"ה שם הי' עומד כו' וכוונתו דבפ"ק היינו בעומד: וכמש"כ הרא"ש והרשב"א. ומיהו תמוה על הב"י בשי' הרמב"ם דכיון דכתב תרויי' דגם במקום שלא הי' מהלך בתחי' כשר. ואפי' בנתרחב. וגם בריבה במשך המעיין. א"כ פלוגתא דפרת המ"ל דודאי הרי הפרת אינו מעיין עומד כדכתיב והנהר הרביעי הוא פרת וס"ל דכשר בזה אפי' ברבו נוטפין וצע"ג. והנה כ"ז ברבו נוטפין. אבל ברבו זוחלין כ' הר"ן דגם להרמב"ם י"ל דכשר בכ"ג והיינו אפי' בנתרחב הילוך הנהר ואפי' במקום משך המעיין [וכ"ה סתומת לשון הרמב"ם גבי נהר דאינו פוסל אלא ברוב נוטפין]. וכ' הר"ן ראי' מדאיצטריך ר"צ לאסהודי דברוב זוחלין כשר. דאי' ל"ה פשי' ע"ש. והנה הביא הב"י דברי המהרי"ק שכ' דהא דריבה עליו שאובין כשר במקום שהי' מהלך בתחילה.

היינו דווקא ברוב זוחלין. וגם בזה אינו כשר אלא במקום שהי' מהלך בתחילה. דאי ברוב שאובין פסול אפי' במקום שהי' מהלך בתחילה. מדאיצטריך אבוהא דשמואל למיעביד מקוואות כו' וזהו כשי' הר"ש. אבל מ"מ ודאי דקושייתו אינה מוכרחת. דהא זה קושי' הראב"ד וישב היטיב דפרת בבבל הי' מקום שלא הי' מהלך בתחילה כנ"ל. [וחידוש שהב"י נדחק ליישב זה ע"ש]. ועוד כ' הב"י דהרא"ש והר"ש שכ' על אסהודתי' דר"צ דרוב זוחלין כשר דהוא פשי' אלא דקמ"ל דמשלים למ"ס ע"כ דס"ל כהר"ן כו' ע"ש ודבריו מוטעים וצריכין הגהה ומשמע דכך צ"ל דלמהרי"ק שפיר איצטריך לומר דכשירים אפי' במקום שהי' מהלך בתחילה [פי' דלשי' ע"כ מוכרח לומר דגם בזה אינו פשוט להכשיר] דאיל הי' נוטפין רבו לא היו מטהרין אפי' במקום שהי' מהלך בתחילה ע"ש שכן מוכח הצעת דבריו. ומסיק אבל להר"ן א"ש דכיון דמטהרין אפי' במקום שלא הי' מהלך בתחילה א"כ חשוב הנוטפין כמאן דליתא ומשו"ה שפיר משלים. והד"מ כ' דבקל יש לדחות דבריו והש"ך כ' דאדרבה איפכא משמע דלהר"ן הא לק"מ פשי'. דהא קמ"ל אפי' במקום שלא הי' מהלך. אבל הרי הב"י. באר זה דלשי' הר"ן ודאי אמרינן נמי הא דמשלים דכיון דכשר אפי' לא הי' מהלך בתחילה ע"כ דחשיבא נוטפין כמאן דליתא ומשו"ה ודאי משלים וס"ל דהני תרווי' סברות כחדא חשיבי אבל להמהרי"ק לא הוה לן למימר הכי ע"ש. זה שי' הב"י בדברי המהרי"ק. ומ"מ ודאי קשה לפי"ז דסהדותא דר"צ פשי' וכמו שהקשו הראשו' וגם יש להוכיח דלא כהב"י בזה דהרי הר"ש שכ' סברא דמשלים. בהדיא לא ס"ל כהר"ן ואדרבה משמעות דבריו דאפי' גם בלא. נוטפין כלל כל שהמשיכו יותר ממה שהי' אינו מטהר בזוחלין כמש"כ בסמוך. וכ"ש מה שמהלך ע"י הנוטפין אף שהזוחלין הם הרוב בודאי פסול כדברי המהרי"ק ודו"ק. והנה הד"מ כ' דאין זה השגה על המהרי"ק דהרי הרמב"ם כותי' ס"ל. ונראה דכוונתו היינו דברבו הנוטפין במקום משך המעיין ס"ל להרמב"ם דפסול לגמרי כמש"כ הר"ן כנ"ל. והש"ך הקשה עליו דלהרמב"ם ברבו זוחלין כשר בכ"ג כמש"כ הר"ן. אבל י"ל דכוונתו לענין זה דפסול ברבו נוטפין כמש"כ. ועוד דהא א"כ יש לפרש שפיר פלוגתא דרב ושמואל גבי פרת אפי' במקום שהי' מהלך בתחילה דהרי שם הוא רוב נוטפין במשך המעיין דפסול להרמב"ם ובזה דווקא כשר לשמואל דס"ל דלעולם הוה רוב זוחלין. אבל במקום שלא הי' מהלך בתחילה שפיר י"ל דפסול אפי' רוב זוחלין ואי משום אסהודתי' דר"צ י"ל כמש"כ הרא"ש והר"ש דהוא להשלים למ"ס כנ"ל. ושפיר י"ל דלא כהר"ן. ואפשר יותר דצ"ל בד"מ הר"ש והוא ממש כשי' מהרי"ק לגמרי בכל דבריו בפירוש כמש"כ וכמש"כ הד"מ דקושי' הב"י יש ליישב בקל. וכמו שהוכחתי בסמוך בהר"ש ודאי ס"ל כהמהרי"ק

כנ"ל והנה לדינא אף דכבר בארנו דהר"ש כהמהרי"ק ס"ל וכן הביא הב"י בשם הרי"ו. אבל הרי הראב"ד והר"ן בשי' הרמב"ם:

ע"כ חולקין עליו. והרא"ש בפירושו שכ' ג"כ דאפי' ברוב נוטפין כשר במקום שהי' מהלך בתחילה א"כ הא דרב ואבוהא דשמואל ע"כ היינו כשי' הראב"ד דפרת היינו כמקום שלא הי' מהלך בתחילה ואפ"ה לשמואל דס"ל דהוה רוב זוחלין ע"כ כשר גם בכה"ג דלא הי' מהלך בתחילה. וכן הביא הב"י בפירוש בשם תשובת הרא"ש וגם הרשב"א בשער המים כ' ג"כ דאפי' ברוב נוטפין כשר במקום שהי' מהלך בתחילה. וע"כ דברוב זוחלין כשרי גם בזה שלא הי' מהלך. כדמוכח מפלוגתא דפרת. וקצת צ"ע:

שכ' הב"י בשמו דאף דנראה דברוב זוחלין כשר אף בלא הי' מהלך בתחילה. יש להחמיר. ולמ"ל להחמיר כיון דהיקל במהלך בתחי' אפי' ברוב נוטפין. א"כ ע"כ דפלוגתיי' דרב ושמואל גבי פרת. באינו מהלך בתחי' כנ"ל. וא"כ מבואר בהדיא דלשמואל דפרת הוא רוב זוחלין יש להכשיר אף בלא הי' מהלך בתחילה והנה הט"ז בסק"ג הקשה מהא דס"ח בהעבירו ע"ג שוקת דבהעבירו ע"ג שפה כ"ש כשר חוצה לו דמי המעיין המועטין מטהרין את מי השוקת המרובין. ומשמע אפי' בזוחלין ומיהו בזה יפה כ' הש"ך די"ל דכיון דהוא מחובר למעיין שאני וכוונתו דמדאוריי' גם מי השוקת כשירין ואינו אלא מגזירה דרבנן אטו כלי בלא חיבור. ועוד י"ל כיון דהולך המעיין גם בשפה. א"כ חשוב קצת כמעיין מקיפו. דכשר אפי' בכלי. ועכ"פ מהני בזה בחוץ לכלי. אמנם הפרי' הקשה בס"י גבי המשיכו לבריכה דמבואר בר"ש וטור דמטהר בזוחלין ואפי' אפר שהפסיקו פ"א דהוה כבר כל הבריכה כנוטפין. ובש"ך סקל"א נזדקר לפניו טעות בדברי הפרישה בלשון תורת מקוה. וע"כ כ' עלי' מש"כ. ופשוט דצריך לומר תורת מעיין וכוונתו לקושי' זו שכ'. וגם הש"ך עצמו הביא קושי' זו בסקל"ב בשם המע"מ. והנה בט"ז שם סק"כ וכ"ב כ' שם דבבריכה הוה במעיין משוך ובסי"א שם הוה במעיין עומד ונראה שהלך בדרך הב"י הנ"ל דכל שהי' משוך אפי' המשיכו עכשיו יותר שפיר מטהר בזוחלין. אפי' ברוב נוטפין. אמנם כבר כתבתי מדברי כל הפו' שאינו כן דכל שלא הי' מהלך בתחילה הוה כעומד. והש"ך שם בסקל"ב כ' דאיירי הכא ברוב זוחלין וצ"ל דכ' זה לשי' המחבר דבזה כשר אפי' במקום שלא הי' מהלך בתחילה אבל לשי' בסקי"א הרי גם בזה ס"ל דאינו כשר אלא במקום שהי':

מהלך. ואולי ס"ל דאע"ג דתני המשיכו מ"מ הוא מהילוך המעיין עצמו וגם בסיפא דהפסיקו וחזר והמשיכו אין ההפסקה לבטל הילוך המעיין לגמרי. אלא עיכב על. הליכתו ואח"כ חזר ונטל ולך כבתחילה אבל מ"מ עדיין חשוב כמקום שהולך מתחילה.

ואף שהוא דחוק הא ע"כ צ"ל כן לשי' הר"ש וסייעתו הנ"ל דס"ל בהדיא דאפי' ברוב זוחלין אינו כשר אלא במקום שהי' מהלך. ומ"מ ודאי הוא דחוק בדברי הפו'. והיינו שנתקשה בזה הט"ז כאן. והנה כ' הט"ז דבאמת דווקא הכא בנהרות ובסוגית:

הש"ס גבי פרת הוא דפסול בזה והוא משום גזירה דקטפרס דאינו חיבור. ולכאו' דבריו תמוהין דהא המהרי"ק הוכיח דהוא מדאו' מדחיישינן לספיקא דשמא ירבו ולכאו' הוא מוכרח והיאך כ' דאינו אלא משום גזירה אמנם כבר הביא הב"י דברי המרדכי שכ"כ בהדיא דהוא גזירה דרבנן משום חרדלית של גשמים ע"ש. ונראה דשיטתם בפירוש דשמא ירבו היינו באמת שמא יהי' קטפרס של מי גשמים וכ"ז הוא גזירה דרבנן. וא"כ באמת אזדא ראיית המהרי"ק מכאן דזוחלין דאוריי' דהכא הוה מילתא אחריתי דגזירה דקטפרס [ובזה יש לישב קצת מה שתמהתי בסמוך על הב"י ודוק] ויפה כ' כאן הב"י דהמרדכי חולק על המהרי"ק. והדמ"ז השיג עליו דדברי המרדכי אינו אלא במקום חיבור למעיין. ואין זה השגה דגם כוונת הב"י אינו אלא בנהרות וכדברי הט"ז משום חיבור המעיין ובחיבור למעיין הא ודאי ס"ל להמרדכי דהוה דרבנן. וכ"נ הסכמת הפו'. וא"כ במקום שסומכין על ר"ת דנהרות הוה כרוב זוחלין. א"כ אף במקום שלא הי' מהלך בתחילה כיון דמדאו' אין חששא. ודאי יש לסמוך על שי' הרוב הפו' שבררנו דכולהו ס"ל אפי' במקום שלא הי' מהלך כשי' הרב ודלא כהש"ך ודוק:

ס"ג צריך שלא יהי' שאובין שי' התו' בפסחים (די"ז) וש"ד דכלי: הוה דאו' והראב"ד בבעה"נ כ' דבא ע"י אדם הוא דאו' דאטו כלי כתוב בקרא. והנה הר"ש בפ"ב כ' דכלים שמקבלים טומאה הוה דאו' דהויותו ע"י טהרה יליף בזבחים מקרא ולענ"ד נראה בשי' התו' דכלי גופא שפיר איתמעיט מקרא וכמו דדרשינן בסו"פ א"ט גבי סימני דגים דמכל אשר במים בימים ונחלים ממעט כלים ע"ש. ה"נ בור מקוה מים שפיר ממעט כלים. ואע"ג דבסו"פ א"ט שם אמרינן דבמים הוה דרשינן לי' לכלל אפי' בכלים, וא"כ הכא הוה פרט וכלל דבמים הוה אפי' בכלים:

ז"א דהא במים אמרינן בר"פ כיסוי הדם דאיצטריך למעוטי שאר, משקין ע"ש. וא"כ הוה פרט הצריך לכלל. דלא דרשינן לי' בכלל ופרט ח"ב. ולדינא ודאי דכולהו הוה דאו' ויתבאר לפנינו בס"ד:

ס"ה כל הימים יש להם דין מעיין הלכך גל שנתלש מהים ויש בו מים ונפל על אדם או כלים עלתה להם טבילה עש"ך שהביא להקשות כיון דיש לו דין מעיין לטהר בזחילה למה צריך מ"ס לכלים דלכו"ע אי"צ מ"ס. וכ' לתרץ דכיון דכבר נתלש מהים תו צריך מ"ס. ולכאו' יל"ד בזה דהא כבר הבאנו בסמוך גבי מעיין כ"ש שרבו עליו שאובין דדעת

הר"ן דלא שייך כלל לחלק בין כ"ש הרי דכ"ש קיל טפי מזוחלין והכא אמרינן איפכא דלזוחלין הוא כמעיין ולכ"ש כמקוה ומיהו לשי' רוה"פ יש לפרש בסברא נכונה דהתם כיון דרובה נוטפין אין לו להמעיין כח להפך את הרוב, ובעי דווקא אשבורן אבל הוא עצמו בכ"ש שבו. לא אבד כחו ואינו בטל כיון דמעיין הוא אין עליו ביטול. אבל בכאן הסברא להיפוך הזחילה הוא מכח גוף המעיין. אבל בכ"ש הרי כבר נתלש. ואין לו חיבור ואין לו כח המעיין בזה לטהר בכ"ש. ומ"מ לשי' הר"ן צ"ע. ובאמת לולי שאיני כדאי נראה דהטו"מ קצרו בזה לפי שלא שכיח. דהנה הרמב"ם כ' בזה שצריך שיהי' שני ראשי' נוגעין בארץ וחפשתי ומצאתי שהוא מהתוספתא. והנה הב"י הקשה הא דפריך בש"ס חולין ע"ז פשי' דמאי פשיטא הא ר"מ סבר דכל הימים כמקוה וא"כ הגל שנתלש לזוחלין. ושי' רוב פו' דאדרבה לכ"ש הוא כמעיין ולזוחלין הוא כמקוה שהוא כזוחל פסול ע"ש. ע"כ נראה דנפל היינו ממש באשבורן ובזה כבר פסק כח המעיין וכבר הוא כמקוה ומשו"ה צריך מ"ס ושפיר פריך בזה הש"ס פשי' דזה שהוא באשבורן הוא כשר לכו"ע וע"ש מאי דמשני דקמ"ל דל"ג אטו חרדלית של גשמים או אטו כיפין. ודין דשני ראשי' נוגעין לארץ נראה דזה הוא דין אחר היינו כל שהוא דרך זחילתו ולדידן דקיי"ל דים ה"ה כמעיין וכל שלא פסק זחילתו אכתי דין המעיין עליו ומטהר אפי' בזוחלין ואפשר דבזה באמת אי"צ מ"ס ג"כ. ומה שצריך שני ראשי' נוגעין נראה דהיינו דכ"ז שהוא זוחל ופורח ולא נפל הראש השני לארץ. אין ראי' שסופו לנוח כאן במקום זה ואפשר שיזחל עוד ויפרח להלן. וא"כ אינו חשוב כלל כמונח וכה"ג אמרינן ברי"פ הזורק. גבי אויר שסופו לנוח דכ"ז שהוא דרך עלי' לא חשוב כמונח ע"ש. וחשוב עדיין טובל באויר ובעי דווקא שיהי' שני ראשי' נוגעין בארץ. ובזה אע"פ שעדיין הוא זוחל מ"מ יש עליו דין מעיין. ומ"מ לדידן אין מתירין עד שיפול לגמרי בארץ ויהי' בו מ"ס. דודאי אין אנו בקיאין בזה ולעולם יש לחוש דדילמא חשיב כבר כפסק כח זחילתו וא"כ צריך מ"ס כשאר מי מקוה וגם אין להכשיר כ"ז שלא נפל לגמרי וחיישינן שמא עדיין הוא חשוב אויר ודוק ס"ז בהגה וי"א דבעינן נקב כשפופרת הנוד עב"י שהאריך דמאין הוציא זה הטור ולא ידעתי וכי כעורה משנתו של רבינו הרשב"א בתשובה שהביא בסמוך אחר זה שכ' ואפשר שאין הלכה כן אלא כס"מ כו'. פירוש דבריו דאפשר דמתני' דתני וכמה יהא בנקב כשפופרת הנוד סתמא קתני. וקאי גם אנקב דלמטה ותוספתא פליגי אמתני' ות"ק דהתם סבר כמתני' ע"ש. ויש לנו לפסוק כמתני'. וסוגיא דיבמות ג"כ אינה מכרחת כ"כ להוציא, המשנה מפשטה. ולומר דהסוגיא מפרשה המתני' לענין עירוב מקוואות ולא בביטול הכלי כפשט המתני'. די"ל דלא בעי אלא לאתויי שיעור שפופרת הנוד. וכמש"כ בעצמו בשי' הרמב"ם ע"ש.

והנה נראה מדברי הרב דהיותר חומר הוא שפופרת הנוד ואפי' בכלי עץ דשיעורו לענין קבלת טומאה כמוציא רמון. ונמשך אחר הב"י דכתב, כן דשיעור כלי לענין מקוה לחוד. ושיעור קבלת טומאה לחוד ע"ש אבל לא זכיתי להבין כיון דקיי"ל דבעינן הוייתו ע"י, טהרה וכיון דמקבל:

טומאה עדיין ואפי' לפמש"כ דבעי קבעו בארץ הא קיי"ל דחקקו ולבסוף קבעו לא חשוב חיבור אף לענין ק"ט וא"כ הרי עיקר המקוה ע"י דבר המ"ט וכ"כ בשם הר"ש דזה ודאי דאו'. ואפי' במביא מים ע"י סילון המחובר לקרקע הביא הב"י לקמן תשובת הרשב"א דכתב דכיון דנעשה הסילון לחברו לקרקע אינו מ"ט הא הוה מ"ט הוה פסול וכ"ש לטבול בתוכו כ"ז שהוא מקבל טומאה ואולי כיון דיש בו מ"ס ואינו מטלטל מלא וריקן לא מיקרי מקבל טומאה ואע"ג דבאינו נקוב כלל מבואר בהדיא לקמן דל"מ מ"מ הכא שכבר נקבו כשפופרת הנוד שפיר מהני. וצ"ע להקל בזה אם לא בנקב כמוציא רמון כמש"כ בד"מ ע"ש. והנה כ' הב"י דלפי דברי הרמב"ם בעי דווקא קבעו בארץ ולענ"ד מקור גדול יש לדבר. דהא אמר בסופ"ב דשבת מעיין המטלטל טהור וזהו בארה של מרים והנה כ"ז שהוא באויר מבואר גבי גל הנתלש מן הים דאינו מטהר. וע"כ דווקא כשנח כבר. ומשמע דדווקא מעיין כשר כשהוא מטלטל ואינו אלא באר של מרים [וע' תו' בכורות דהקשו היאך טבלו במדבר משאל ואלצפן. והוא תמוה דהרי הי' להם באר זה של מרים. כדאיתא בהדיא בשבת הנ"ל] אבל במקוה כשהוא מטלטל כיון שאינו מחובר לארץ ודאי אע"ג שאינו כלי המקבל טומאה ודאי יש למעטו ודוחק לומר דדווקא מעיין שייך שהוא מטלטל כיון דמטהר בכ"ש אבל מקוה כיון דצריך ע"כ ארבעים סאה קיי"ל דכלי שיש בו ארבעים סאה חשיב אינו מטלטל מלא ואפי' כשאינו מחובר לארץ חשיב אינו מטלטל דזה דוחק וצריך ראי'. ואולי יש לדקדק ראי' מהא דסל"ג מטבילין בעינו של דג כו' ולא הזכיר כלל שיהי' מחובר לארץ וצ"ע שם בהגה ובלבד שלא יהי' בכלי שחקקו ולבסוף קבעו משמע דקבעו ולבסוף חקקו מותר. וכן הוא בדברי המחבר בסל"ד. אלא א"כ הי' ראוי לקבל קודם שיקבענו ובסל"ו ואם, חטט בו גומא קודם שיקבענו ובסמ"ו צינור שלא הי' עליו שם כלי בתלוש כ"כ הש"ך בסקכ"א בשם הפו'. והקושיא מהש"ס דב"ק וב"ב מפורסמת דמבואר שם דבדאוריי' ל"מ קבעו ולבסוף חקקו. וא"כ לטבול בתוכו דודאי הוה דאוריי' ל"מ אפי' קבעו תחילה וכבר האריכו בתמיה זו כל רבותינו האחרונים ועדיין אין ישוב ברור בזה. ולחומר הקושי' נראה לי ליישב דהנה בסוגיא דב"ק מבואר דכל עיקר הפסול משום דבחקיקה נשתנה השם וחשיב ככלי אף שהוא כבר מחובר. וכבר פירשו הראשו' הובא בש"מ שם דשינוי מעשה לא שייך שם דזה הוה כחופר בקרקע

בעלמא. אלא דשינוי השם עושה אותה כלי. ואע"ג דסוגיא דב"ב משמע קצת דהפסול משום דלדידן דקיי"ל כרבנן דמחובר לקרקע לאו כקרקע הוה כתלוש ע"ש. ע"כ צ"ל דהיינו נמי לפי המסקנא בב"ק דשינוי השם מילתא היא דאי ל"ה מאי פריך בב"ק על ר"י דסבר שינוי השם מילתא היא תיקשי לכו"ע כדפריך בב"ב בסתם מני לא ר"א ולא רבנן ע"ש. וע"כ דסוגיא דב"ב ג"כ משום שינוי השם. והענין דבלא שינוי השם ודאי לכו"ע הוא בטל לקרקע וכארעא סמיכתא הוא. וקרקע ממש הוא ולא מחובר לקרקע לבד. אלא דכשיש עליו שם כלי זה מיקרי כלי המחוברת לקרקע. וא"כ נראה לפי מש"כ בחידושי הרשב"א בשבת ט"ז גבי שאובין דתני אחד כלים גדולים דפירש דהיינו אפי' כלים שמחזיקים ארבעים סאה. דס"ד דלא נקרא עליהם שם כלי ע"ש. וע' בסו"פ ב"מ גבי חלתא בת כורא לא שרי לי דס"ל דאין תורת כלים עליו. ואע"ג דלדינא לא קיי"ל שם כן מ"מ פשוט דזה דווקא כשהיא בתלוש או חקקו ולבסוף קבעו דהוה עלה שם כלי בתלוש. אבל בקבעו תחילה במחובר ודאי דלא נקרא עלי' שם כלי בכה"ג דמחזקת מ"ס והוה כארעא בעלמא ושפיר כשר בזה קבעו ולבסוף חקקו אפי' בדאורייתא. דזה ודאי לא הוה אלא כחופר בקרקע כנ"ל ודווקא בצינור אמרינן בש"ס. דל"מ בדאו' אלא בדרבנן. דע"ז ודאי נקרא שם כלי אפי' כשהוא תחילה במחובר. כשנעשה צינור נשתנה השם. ול"מ בזה מחובר לקרקע. ולא הכשירו אלא בדרבנן. והמחבר לשי' דכולו שאוב ג"כ דרבנן. ומשו"ה מכשיר גם בצינור בסתם כמסקנת הש"ס. ובזה יתיישב היטיב דברי הרב בהגה שכ' בסל"ו בהגה גבי צינורות ול"ח דנעשה בהם גומא מחמת לחלוחית כו'. ולכאורה משמע דאיירי בצינורות מחוברים. וא"כ אפי' נעשה בהם גומא. הא הוה קבעו ולבסוף חקקו. דהרב לשי' דכולו שאוב דאו' ושם איירי בצינורות שכל המקוה נעשה ע"י וא"כ בדאו' לא מהני אפי' קבעו תחילה ושפיר הוה פוסל והוצרך לומר דל"ח לזה ודוק: ס"ח מעיין המקלח לתוך כלי פסול כו' אפי' לאחר שיצאו כו' הכי תניא בהדיא בתוספ' ומייתי לה הר"ש במ"ד מעיין היוצא לתלמי ומתלמי לבריכה. ראשונים ראשונים נשאבין. ומוכיח שם דאפי' יש בפיו כשפופה"נ דע"כ איירי התוס' בהכי. מדתני שם בסיפא דאם נקבה מהני לטהר את הבריכה ע"ש. והב"י הבין מתשובת הרשב"א דהיוצאים כשר והוא תמוה ומש"כ ראי' לזה גם מהר"ש דמשמע אפי' כל מי המעיין מקלחים לשוקת כו' אין שם שום משמעות אלא דכוונתו לפי רהיטת קושי' דכמו דמהני החיבור למה שבחוץ [וכוונתו. על הסיפא דהעבירו ע"ג שפה כ"ש כשר חוצה לו] ה"נ ליהני למה שבשוקת ע"ש ודוק. ומש"כ מדברי הרשב"א בשעה"מ. אם הוה קאי שם למחובר למעיין. י"ל דלמעיין שיש בו מ"ס קאי:

דס"ל הכא דמותר אפי' לטבול בתוך הכלי כשיש בו נקב כשפוה"נ. אבל לפי המשמעות הדברים שהביא לא קאי כלל בחיבור למקוה או למעיין. א"כ קאי שם לדין נקיבת הכלי ולא שייך הכא כלל. וכוונתו בתשובה הוה ע"כ כמו שפי' הראשונים במתני' דהוא בגוונא דיש חיבור להמים שיצאו מן הכלי עם מי המעיין או המקוה ע"י מים שהולכין בצד הכלי מבחוץ לכלי. וכ"ה כוונת המהרי"ט שהביא הב"י בעצמו שהוא השיג עליו ע"ש. אלא שהאריך מהר"י ז"ל לפלפל בדברים אחרים ולא פירש השגתו היטב. ומש"כ שם הר"י לפרש דוכמה יהא בנקב קאי אמן הצד. ל"י מה דחקר לפרש שלא כמש"כ הר"ש והרא"ש. דלא ניחא לפרש זה אירשא דא"כ הוה משמע דאין חילוק בין מן הצד או מלמטה. ויחלוק על התוס'. [ואין זה ענין כלל לדברי הרשב"א] וכן מצאתי במע"מ שכ' דהי' נראה. לפרש דקאי אמן הצד. אלא דהרא"ש כ' דלא משמע כן כיון דאין מחלק בזה ע"ש. ולעיקר סי' הרשב"א כאן בתשובה דטובלין בכלים כשמחוברין למעיין [שיש בו מ"ס] בשה"נ. וחילק דהך דשוקת היינו במחובר למעיין שאין בו מ"ס:

יעוין היטב בר"ש הנ"ל שרצה בתחילה לפרש כן אלא שסתר זה דא"כ לא שייך לפסול אלא לאדם ומתני' דשוקת משמע דקאי לכלים ע"ש. אמנם שי' הרשב"א נראה דכשאין בו מ"ס לא שייך גבי' כלל חיבור כשפוה"נ ופסול גם לכלים וכ"ה בהדיא בדבריו בשעה"מ שהביא הב"י לפ"ז. אלא דשם לא חילק אלא במקוה ובמעיין ס"ל דלא שייך מ"ס ויתבאר זה בדברינו בסמוך. וכאן ס"ל כהר"ש דגם במעיין שאינו מ"ס ל"מ לחבר. וס"ל דעדיפא דאפי' לטבילת כלים ל"מ. ואתי לי' המשנה דשוקת שפיר. וכשיש בו מ"ס ס"ל דטובלין גם בכלים המחוברים למעיין כשפוה"נ ופי' דהיינו הא דשוקת יהוא. גם ים של שלמה ס"ל דהוה כלי אלא דהוה מחובר כמוציא רימון וכ' דהוה"ד כשפוה"נ אלא דלרוחא דמילתא הוה כמוציא רימון. ולכאורה משמע דעתו שם דלי"ל שם כלל הא דגזירת מרחצאות דמסיק הר"ש שם. אבל צ"ע דא"כ היאך יפרש הא דלא יטבול ע"ג ספסל. ועוד דהא הביא הב"י בסקצ"ח בשמו דפוסל במדריגות וכ"כ בפירוש בשעה"מ שהביא הב"י לפ"ז בסמוך. וע"כ דקאי כ"ז שבתשובה שבכאן בכלים תלושים המחוברים להמעיין בשה"נ וכמש"כ בשעה"מ דבכלים תלושים ליכא גזירה דמרחצאות. והך דיש"ש דודאי הוה מחובר צ"ל דבמקדש ליכא גזירה זו. או דהוה לפני גזירה. והו"מ הרשב"א לפרש דכמוציא רימון הוה לבטלו מתורת כלי. אלא דלא משמע לי' הכי לומר דגוף הים לא הי' כלי ודוק:

ס"ט כלי טמא שנתן לתוכו כלים כו' הנה במשנה פ"ו מ"ב חילק בין טמא לטהור דבטמא ל"ב שה"נ ופירוש הש"ס בחגיגה דמגו דמהני טבילה לכלי טמא החיצון מהני

גם להפנימים, ובתוספתא הובאה בר"ש שם מ"ה מחלק בין פיו למעלה. ובין הטהו על צדו. ופי' הרמב"ם דהתוספתא קאי אכלי טמא. ולפי"ז בעי דוקא תרוויי' שיהי' החיצון טמא וגם פיו למעלה. וכ"כ המחבר. אמנם לכאורה צריך להבין דכיון דהטעם בטמא משום מגו מאי נ"מ בין פיו למעלה או מן הצד [ואולי י"ל דלפ"מ דמבו' לקמן סר"ב דבעי שיכנסו מים בתוך הכלי א"כ גם על הכלי גופא כיון דאין בפיו כשה"נ א"כ המים שבתוכו אינו מחובר למקוה ובמים שבכלי, הם פסולים מדאו' ובעי חיבור דוקא כשה"נ וע"כ דבפיו למעלה מהני חיבור אפי' בפחות וכמו שכ' בסמוך בשם הר"ש וא"כ גם. לגוף הכלי בעי פיו למעלה וזהו דקאמר מגו כיון דלגוף הכלי ע"כ א"א אלא בכה"ג גם לכלים שבתוכו מהני אבל לפ"ז גם על גוף הכלי צריך שיהי' פיו למעלה ולא משמע כן כלל וע' מש"כ בסי' ר"ב וכ"ה בטור שהביא רק החילוק דבין טמא לטהור ולא הביא כלל החילוק דפיו למעלה וש"מ דס"ל דבטמא מהני אפי' בפיו מן הצד. אמנם לפי"ז צריך לפרש התוס' בכלי טהור. וראיתי בר"ש פ"ח דטהרות דמפרש הטעם דבפיו למעלה אי"צ שפה"נ דהוה כמו גבי ב' מקואות שנפרצו זה לתוך זה מלמעלה דסגי כקליפת השום. ומשמע לפי"ז דבודאי היינו אפי' בטהור. וכן מבואר בהדיא בדברי הרשב"א בשעה"מ הביאו הב"י ד"ה אהא דתנן בפ"ד כו' דבפיו למעלה אי"צ שה"נ ומבואר שם דקאי בטהור. והטור לא הביא כלל חילוק זה דפיו למעלה ואפשר משום דבר"ש שם מ"ה קודם הך דקומקמים דמחלק בין פיו למעלה או מן הצד מביא שם מתוספתא דעריבה מלאה כלים והשיקה למקוה צריכה כשה"נ. והרי עריבה כלים ודאי דרך שיהי' פיו למעלה ואפ"ה צריכה שה"נ אף דאפשר לפרש דבעי שיהא לה רוחב כשפוה"נ וכמו בנפרצו זל"ז דבעי מיהו רוחב שה"נ מיהו הך דקומקמים משמע דאי"צ כלל וע"כ דפליגי בהא וס"ל להטור דמתני' דלא תני הך חילוק דלמעלה ודאי דס"ל כהך דעריבה דלא מחלקינן בהא ודוק סי"א שאובין שהמשיכו עלי' מי מעיין אפי' מי המעיין מועטין כו' עסט"ו וס"מ שיש דיעה דגם מעיין נפסל בשאובין ולא קיי"ל כותי' וקרי להו הרא"ש טועין אבל בהך דהכא צ"ע לענ"ד בסתימת הדברים. דלכאו' נהי דקיי"ל דאין המעיין נפסל אבל לטהר את השאובין בהשקה ממעיין שאין בו מ"ס. הרי הר"ש כ' ברפ"ה דמעיין שאין בו מ"ס, אינו מטהר את השאובין ע"ש. ואף דאח"כ' דזה דוחק בישוב המשניות. אבל לא מצינו שחזר מזה. וכן הוא בתשו' הרשב"א שהבאנו בסמוך. וכמש"כ שם בביאור דבריו. וכ"כ הסמ"ג בשם ר"ת הביאו בב"י. וכ"כ הריטב"א בשם התו'. והביאו בבדה"ב. וכ"כ הרא"ש בב"ק וצע"ג. ועב"י סוף ענין כלי בתוך כלי שהביא תוספתא. דבמעיין לא בעינן חיבור כשפוה"נ. וכ' דמהרמב"ם ורא"ש שלא הזכירו זה. משמע דס"ל דמתני' דשידה שבתוך

הים דבעי שה"נ פליגי עלה. דהא ים דינו כמעיין. אמנם הרשב"א בשה"מ הביא סברא זו דבמעיין אי"צ שפוה"נ. ולענ"ד אם נאמר כסברא דלעיל. דמעיין כ"ש אף שא"ב מ"ס חשוב לטהר בהשקה. ה"נ חשיב לחבר בכ"ש. דכ"ש אין לו שיעור. אבל אם נאמר דבעי ג"כ מ"ס. א"כ י"ל דה"נ בעי החיבור בשה"נ. והרשב"א בשעה"מ. ובתשובה סותר עצמו בזה כמש"כ בסמוך וצע"ג:

ש"ך סקמ"א בשם רי"ו אם הלכו מים שנתנו לתוך מעיין למקוה חסר שאין בו כלום. יש מתירין לטבול בו. ומסיק הש"ך דש"מ די"א. ונראה דסברת הש"ך דהאוסרין שהביא הרי"ו לקמן בב"י גבי הבא לערב ב' מקואות די"א בעשה השקה מקוה שאוב למקוה כשר ונסתם. הנקב שחוזר לפסולו. אין ראי' דהם אוסרין כאן די"ל דדוקא התם בהשקה בעלמא. אבל הכא שנתערבו כבר לגמרי לא. וע' בתשובת הרא"ש כל"א שמבואר שם שר' מצליח אסר בזה והרא"ש ז"ל כ' לבטל דבריו לגמרי והרי"ו ז"ל בלי ספק כיון עליו ע"ש: סט"ו במד"א שמד' אין מצטרפין שלא הי' בדעתו בתחילה ליתן כל הג' לוגין. כ"כ הטור. ועש"ך. אמנם הראב"ד בבעה"נ פורש כהמחבר. ול"י מש"כ הב"י שיש לתמוה שפי' הטור ורי"ו כן. שהרי הרמב"ם לא פירש כן ע"ש. וכי סני לי' כמש"כ הראב"ד והביאו שם בסמוך ע"ש ויפה כיון כאן שהעתיק כהטור:

שם בהגה וי"א דברגלי בהמה הוה כרגלי אדם ואינו כשר אלא בהעביר ע"ג קרקע הנה בבעה"נ שם בתחילה פי' לחלק בין אדם לבהמה ואח"כ כשחידש דגם באדם ל"מ לפסול ופי' סיפא דבריי' גם באדם (עט"ז) פי' דבהמשיכו ע"ג קרקע קאי ונראה מדבריו דלא כ"כ אלא לפי דרוצה לפרש גם באדם. אבל בבהמה ודאי גם בנתזו כשר דלא מצינו שחזר מסברא זו דע"י בהמות ודאי הוה כבידי שמים. וזכר לדבריו דגבי חרותה קיי"ל בחולין דבידי הבריות הוה כבידי שמים אלא דיש לומר דאין הטעמים שוים בזה וא"כ גם מה שדקדק הב"י דהר"ש לא ס"ל לחלק בין אדם לבהמה מדלא הביא חילוק זה. לולי ד"ק אינו מוכרח די"ל דפירש כן שמיירי בע"ג קרקע משום אדם כדברי הראב"ד. ואין לחדש מחלוקת והנה דעת הראב"ד דבאדם ג"כ דוקא בכוונה והט"ז דפה זה מדברי הרשב"א בסל"ט וכן משמע בתשובת הרמב"ן אמנם הב"י פירש בדברי הרמב"ם ג"כ דדוקא בכוונה ואפשר דבג"ל בעלמא יש לסמוך להקל: סי"ז שאובין הנוגעים במקוה לא פסלוה ובש"ך דבאמצע פסלו ומסיק ועסנ"ה וכבר, תמה בדג"מ דלא שייך כלל לדהכא אבל לענ"ד פשוט דצ"ל סי"ח דבסמוך. והיינו דמשו"ה בנקב שיש כנגדו ג"ל פוסל דזה הוה כבאמצע. וכ"ה בהדיא בדברי הר"ש שם ומתוך דבריו שם מבואר הטעם דבאמצע

פוסל לפי דבזה חשיב כל המקוה סמוכה על השאובין ונפסלו כולם וכההיא דגיסטרא שהבי' שם דמפרש התו' שהמים גרורים ע"ש היטב:

ש"ך סקנ"ד אם הבריכה מ"ס חסר כ"ש, לכאו' נראה, דאגב שיטפא דרישא כ' חסר כ"ש אבל באמת דהכא דווקא מ"ס שלימים בצימצום דאי ל"ה אחד מש"ך שבו. אין בו ג"ל שלימים ואין פוסלין וצ"ע:

ס"כ בור של שאובין והאמה נכנסת כו' לעולם הוא בפסולו. ובש"ך דאיירי במי גשמים ושאין בהם מ"ס. והוא מדברי הר"ש פ"ה מ"ב. וצ"ל דאע"ג דבס"ס מבואר דאין הזוחלין מערבין צ"ל דדווקא התם בפסול חסר. אבל הכא בשאוב מקילין. וכ"כ הר"ש בהדיא בפ"ו מ"ב דבשאוב מקילין אפי' בקטפרס. ואע"ג דהתם מיירי בהשקה ממקוה כשירה והכא כולה זוחלין ופסולין. מ"מ אין לחלק בזה כיון דגוף ההשקה קטפרס ואפ"ה כשר. ה"נ הכא דהא ה"נ אם יעמוד הזחילה ה"ה כשירים ודוק ש"ך סקנ"ו בשם הראב"ד דדווקא הכא דכולה מקוה היא כשירה ובג"ל הוא דאיפסלה סגי ביציאו כדי מלואה. שהי' בה בשעה שנפל הג"ל. אבל בשכל המים הם שאובין אין מחשבין אלא לפי חשבון. ופי' הש"ך משום דמן הדין לא הי' צריך לחשוב אלא לפי חשבון הג"ל ע"ש. ולכאור' כדי מלואה קל. אפי' מכדי החשבון לפי ג"ל. דהא לפי חשבון לעולם צריך לצאת מן הכשירין לפי ערך שהם מרובין מן השאובין. כגון שנפל ב"ס שאוב לעשרים כשירים. ואם יתוסף עוד עשרים ואח"כ יצאו מהם. ואם נחשוב אפי' לפי חשבון השאובין שנפלו לבד. מ"מ אם יצאו כ"ב סאין הרי הכשירים הם כ' פעמים כהשאובין. ויצא כ' מהכשר. וסאה אחת שאוב וחלק א' מכ' בסאה. ועדיין נשאר בה מהשאוב סאה פחות חלק כ'. אבל בכדי מלואו הקלנו בזה דכבר יצא כל השאוב לגמרי. ולולי ד"ק יש לפרש בפשי' דהתם כשהי' תחילה רוב כשר מן הדין כבר בטלו השאובין ברוב לגמרי ומשו"ה הקילו בזה והכי מחלקו תנאי בשאובין בין בתחילה ובין בסוף וא"כ לא מקילינן אלא כשהי' תחילה הכשירין רוב כנגד השאוב ודו"ק:

סכ"ב עד שירבו או ישטופו. בלשון התו' הוה ירבו שיבאו מים כשירים לתוך הבור כנגד כל המים שהי' בבור בשעה שנפלו השאובין. וישטופו היינו שיצאו מן הבור כנגד השאוב לבד ותלינן בזה דהשאוב יצא. וכאן דבעינן שיצא כדי מלואן. א"כ פשוט דצ"ל ירבו וישטופו ומש"כ כאן או הוא ט"ס מלשון התו':

סכ"ד ותמד שלא החמיץ בסופ"ק דחולין מבואר דלדידן דלא קיי"ל כריב"נ כמבואר בסכ"ג תמד שהחמיץ לבסוף אינו פוסל. ומבואר שם דמספיקא נמי אינו פוסל. [והתו'

שם כ' משום דספיקא לקולא ורש"י כתב דרובא מחמיצין] ולא איירי אלא בנשתייר ממנו בכוס ולא החמיץ. וא"כ צ"ע מאוד סתימת הדברים בפו':

שם נפל סאה מי פירות למקוה ונטל סאה אחרת כשר אם עשה כן עד י"ט פעמים בזבחים (כ"ב) הקשו התו' דגבי קרב וכרעים ירחץ במים דרשינן ולא במזוג ומ"ש דהכא לא ממעטינן. ולולי ד"ק הא פסול דשינוי מראה לקמן אינו נפסל משום דבר אלא ממי פירות וא"כ באמת הוא נמי ממש הא דממעטינן מזוג. וכן מוכח בהדיא בשבת (קמ"ד) דפסול דשינוי מראה הוא משום דבר פסול המתערב. אלא ששיעורו בשינוי מראה ע"ש היטב. והא דכשר הכא כ"ז שלא נשתנה המראה. ואע"ג דגבי רחיצה דקרב כו' משמע דלא תליא בנשתנה המראה. הא מבואר בריש פרק התערובות דאמור רבנן בטעמא כו' ואמור רבנן בחזותא כו' מידי דתליא בחזותא אזלינן בתר חזותא. והכא אזלי רבנן בתר חזותא וכעין דאמרינן גבי ג"ל אליבא דריב"נ שהבאנו לעיל ודוק:

שם אבל בשאובין שנתן סאה ונטל סאה כשר לעולם ובש"ך בשם הרשב"ץ דלכתחילה אין לכנוס למחלוקת ביותר מרובו והד"מ כתב דלשי' הרמב"ם אינו אלא מפני מ"ע ובמעיין כשר. אבל באמת גם להראב"ד כשר במעיין וכ"ה בהדיא בספר בעה"נ תחי' שעה"מ שכתב דבמעיין אמרינן דשאובין חסרו. מעיין לא חסר ע"ש וז"ב:

ט"ז סקל"ח כי יש לחוש שלא יחזור למראה כשר עד שיהי' הרוב מהמשכה כי המים הבאים דוחין כו' נראה דעתו דאף דבסוף הסעיף כשיש בו מ"ס יכול למלא בכתף. כאן אפי' הי' תחי' כ"א ולכאו' כשממשיך אח"כ ומשלים למ"ס ה"ה כבר מקוה כשר ויכול למלא בכתף. צ"ל דס"ל דהכא דלא הי' אכתי בכשרות כלל. כיון שהוא עכשיו בשינוי מראה אינו יכול להכשיר בשאובין ובסוהס"ע דווקא שהי' תחילה כשירה ואח"כ נשתנה וצ"ע. וע' מש"כ בסוסמ"ד:

סכ"ו נפל בתוכו יין אם אין בו מראה מים מ"ס ה"ז לא יטבול מבואר בש"ך דאפי' יש מ"ס מראה מים אינו טובל במקום היין. ובאמת הכי מוכח מדברי הרשב"א בסכ"ח דהמשיך מעיין למקוה שנשתנה המראה כשר. ומשמע דהא אם השיק מקוה שאינו מעיין ל"מ ההשקה. ולכאורה נראה הטעם כמש"כ בסכ"ט דהשיק במקום היין לא טהר. וה"נ נשתנה מראיו נמי כיון דהוה כמזוג כמש"כ בסמוך הוה כיין. ול"מ ההשקה ליין. [ומש"כ שם בתחילת הסעיף נפל ג"ל יין. כאלו לא נפל בין במקום היין בין במקום המים. והוגה בכל הספרים [ומותר לטבול] בין במקום היין כו'. לכאור' אינו מהגהת הרב דאדרבה הפירוש דהיין הוה כאלו לא נפל כלל למקוה ואסור לטבול בו. וכדמסיק דליכא השקה ליין. שוב ראיתי שהוא מלשון הר"ש שם.. אבל' מבואר בלשונו שלא שינו מראיהן וצ"ע].

וכדאמרינן בהדיא בסופ"ק דחולין גבי תמד משהחמיץ דמי פירי כיון דיקירי ל"מ להו השקה. ונראה דזה טעם הא דתנן דכל מה שיעמוד בשפוה"נ ממעטו אפי' דבר שתולדתו מן המים שכשר לטבול בו. דלענין השקה שאני דלא שייכי אלא במים וכנ"ל. [וצ"ע דברי הראב"ד גבי מטבילין בעינו של דג] וכן פירשו התו' בריש מכות גבי חבית של יין שנפל לים הגדול דחיישינן שהיין עומד בעין וש"מ דלא שייך השקה ביין. אלא דלפי"ז צ"ע קצת דהא קיי"ל דהים ה"ה כמעיין וא"כ ש"מ דאפי' מעיין אינו מטהר את היין בהשקה. ולפ"ז ה"נ לשנשתנה מראיו. ולמה כ' הרשב"א דמעיין מטהר אפי' השיק למקוה שנשתנה מראי'. אמנם הא גם בש"ס שם חילק בין ים לנהרא. וצ"ל דכשנתערב היטיב ודאי מהני וי"ל דהרשב"א נמי דווקא המשיך עליו מעיין הנמשך שהוא מתערב. ואפשר דהרשב"א לשי' דס"ל דהשקה דמעיין סגי בכ"ש בעלמא. ומשו"ה סגי אפי' במ"פ דכ"ש מיהו איכא וצ"ע. ובל"ה יש שם גירסות אחרות דגרסי חבית מים וע"כ דיה"ג שאני וע' ריטב"א מש"כ שם. ובכ"מ ובבה"ב כ' בשי' הרמב"ם דלעולם ל"מ השקה לשאובין רק דרך שפיכה וצ"ע ממתני' דג"מ שבסנ"ה עיין שם: סכ"ט בהגה מקוה חסר שנשתנה מראהו ונפל לתוכו שאובין אינה נפסלת וכשחזר והשלים במים כשירים וחזרה למראהו כשר עש"ך דדעת הראב"ד דבכה"ג מצטרף גם היין שנפל תחילה והפו' חולקין. והנה לשון התו' ולא עוד אפי' חזר מראהו לכמות שהי' כשר. ונראה דמלשון זה יצא לו להראב"ד דיוק זה וכ"נ בהשגות סופ"ז ועב"י מה שנדחק מסכ"ד דמ"פ אין משלימין דהכא אמרינן מתוך כו' ולענ"ד נראה דולא עוד ה"ק דל"מ דאם גם כשלאחר שנפלו הג"ל שאוב אכתי נשאר המקוה בשינוי מראה דלא שייך בזה לפסול משום שאובין. דזה ודאי ל"ג מג"ל מים שנשתנה למראה יין. דתנן במתני' דאינן פוסלין וכ"ש כשכל המקוה מראה יין. אלא אפי' כשמחמת המים השאובין חזרה תיכף למראהו. אפ"ה כיון דבשעת נפילה גופא הי' עלי' שינוי מראה אינה נפסלת מחמת השאובין ודוק:

ש"ך סקע"ו דבמקוה מהוה ע"י פשוטי כ"ע כשר כיון דאינו מקבל טומאה אלא דרבנן וגבי זוחלין מחמרינן אפי' בכה"ג. ונראה דהטעם פשוט דלפי' הרמב"ם דמפרש דמתני' לענין זוחלין ופי' אפי' זב כו'. דהיינו דטובלין בהן אע"ג דבעי מים חיים. א"כ עיקר פלוגתיי' שם לענין המקל דהוה פשוטי כ"ע וקיי"ל כר"י להחמיר אפי' בהא. אבל לשי' הר"ש דפי' לענין מקוה ופי' אפילו זב סומך. בודאי י"ל דלא פליג ר"י אלא בזב. אבל פשוטי כ"ע דאינו אלא מדרבנן שפיר י"ל דמודה ר"י. ולשי' הרמב"ם דמפרש פלוגתיי' לענין זוחלין במעיין. י"ל דלא פליגי אלא בזוחלין וכמו שהביא הב"י בשם המרדכי וכן הביא שם תשובת הרא"ש דכתב דכן נוטין דברי הרמב"ם. אלא שכתב שיש להחמיר

בשניהם במקוה כשי' הר"ש. ובפשוטי כ"ע כשי' הרמב"ם. אבל במקוה ופשוטי כ"ע לכו"ע כשירין. שוב מצאתי שכ"כ הח"ס:

סל"ו בהגה ואם המים באים ע"י גלגל כו' אם אין בה מ"ס לא מיקרי חיבור לנהר ע"י זה. עש"ך שהקשה דמשמע במסקנת הב"י דבשפופרת הנוד לכו"ע מהני. ולולי ד"ק אדרבה הרי כל סברת הרוקח דזה עדיף מניצוק. לפי דהמים עולים תמיד. ונראה דכוונתו כשי' ר"ת דבנהר שאינו פוסק ניצוק חיבור וכבר כ' הב"י מקודם זה הרבה דסברת הפו' ל"נ כן. ועוד דאפי' לר"ת נראה דדוקא בהילוך הנהר כדרכו, אבל הכא דהניצוק אינו מתהלוכות הנהר אלא ממה שזב מהכלים ותהלוכות הכלים אינו מכח גוף הילוך הנהר. אלא ע"י כח הגלגול. ודאי קשה לומר דניצוק זה עדיף כיון דאין התמדת הניצוק מכח עצמו. ונראה דאפי' לסברת ראבי"ה בב"י דבמעיין הוה קטפרס חיבור. הכא המים שבגלגל לא חשיב מעיין. כיון דאינו הולך מכח המעיין. וכמו בגל שנתלש כשפסק זחילת הנהר לעיל ס"ה, דלא חשיב כמעיין. וכן התוס' בחולין שם כ' בהדיא דזה הוה ניצוק דלא כהרוקח והביאו שם בב"י. ט"ז סקמ"ז האריך הרבה דלענין פסול שאובין דרבנן אמרינן גוד אחית. ותמהני דמה הוצרך לכל האריכות הזה דזה מפורש בהדיא בבעה"נ גבי פלוגתא דרגליו נוגעות במים דתניא בתוספתא דאפי' לרבנן כל זמן שרגליו נוגעות במים ממלא בכתף ונותן דלענין שאוב דרבנן מודו כו"ע דגוד אחית. וגדולה מזו כ' בס"כ בשם הר"ש ע"ש. וכן מוכח לענ"ד מדברי הרב בהגה סל"ו גבי מים הבאים לצינור בכלים נקובים דכ' דביש בה מ"ס כשר וכיון דס"ל דלא הוה חיבור. א"כ המים הבאים בסביבה ראשונה קיי"ל גבי שחיטה לעיל סי' ז' דחשיב כח אדם וא"כ הוה כג' לוגין בתחילה דפסולה לעולם כמבו' בסכ"א וע"כ דלענין שאובין סמך על הרוקח דהוה חיבור ומ"מ צ"ע קצת דלכתחילה הו"ל להחמיר לשפוך לחוץ מהסביבה ראשונה וצ"ע. ולפי"ז בהא דסגוס דתני סתם כ"ז שמקצתו נוגע במים טהור. לפי' הר"ש דפירש דאינו נעשה שאוב לק"מ קושי' הריב"ש. שהביא הט"ז סקפ"ז. דבשאוב הא ודאי מהני גוד אחית. אבל נראה דמשמע להו דטהור גם הטובל בו. וכ"ה בבעה"נ שם וכ"ה בדברי הרמב"ם בפירוש ע"ש ושפיר קשי' להו ע"ש ודוק:

ס"מ בהגה ומ"מ נהגו להחמיר גם במעיין לנקב הכלי שמנקין כו' ואם יש טורח גדול בדבר כו'. עש"ך שהוסיף להקל בשם המהרי"ק ולפי מש"כ בעצמו בס"ק הסמוך דהמהרי"ק לא איירי אלא בספיקא והרב איירי בודאי א"כ אין ראי' להקל בזה בכאן דאיירי בודאי וצ"ע:

סמ"א המניח כלים תחת הצינור כו' אבל אם הניח בשעת פיזור עננים ואפי' בשעת קישור ונתפזרו כו' לא חשיב לדעת. זה שי' הרא"ש. דפסק כר"י דלא רבו ב"ש ופסקינן כב"ה ופי' בש"ס דכה"ג חשבינן שוכח ע"ש. ושי' אחרת להרמב"ם. וע' בכ"מ דשי' הרמב"ם דהא דאר"י עדיין היא מחלוקת. משמע דקאי אדברי ר"מ [דסמוך לו.] דמודו ב"ש בשוכח בחצר. ואהא קאי ר"י דעדיין היא מחלוקת. ולפי"ז מפרש הך סוגיא דקישור עבים אפלוגתא דשוכח בחצר. ופסק בחיבורו לענין עיקר מחלוקת דשוכח כב"ש [והיינו כר"מ דרבו ב"ש והוא מי"ח דבר וכ' הב"י שהוא משום דפשטי' דסוגיא כוותי' ועוד דר"ט ס"ל הכי וכן משמעות כל הסוגיא הניחא לר"מ כו' ובבאור הגר"א כ' בזה דבר נחמד ע"ש. והב"ח כ' דכיון דלא פליגי אליבא דנפשיי' טפי עדיף כר"מ דלא פליגי ב"ש וב"ה. והש"ך הבין ממנו דכל דל"פ אליבא דנפשיי' ליתא להאי כללא דהלכה כר"י והקשה עליו דלא משמע כן בצ"ד. הנה בכאן נראה יותר בכוונתו כמש"כ הפו' בכ"ד כיון דלהאי מ"ד ליכא פלוגתא ולאידך איכא פלוגתא טפי עדיף למינקט הא דליכא פלוגתא ומ"מ כ"כ הב"ח בפירוש באו"א סי' שס"ג דהאי כללא ליכא היכי דלא פליגי אליבא דנפשיי' ע"ש. ומה שהחליט הש"ך דהכללות גם היכי דפליגי דלא אליבא דנפשיי'. התו' בפרק החולץ ל"ז גבי הא דהלכה כר"י לגבי ר"ל כ' בהדיא דהיכי דלא פליגי אליבא דנפשיי' ליתא להאי כללא וכ"ה דברי התוס' בסנהדרין ספ"ק ע"ש אמנם ברישׁ פרק זה בורר (דכ"ד) ד"ה רבא דקאי התם אפלוגתא דר"י ור"ל אליבא דר"מ משמע דס"ל דבכה"ג נמי שייך האי כללא. וצריך לומר דכוונתם בתוס' הנ"ל דווקא היכי דאינהו גופיי' לא ס"ל כוותי' דמאן דפליגי אליבי' כגון ההיא דר"א בסופ"ק דסנהדרין שם ע' נדה ד"ח. אבל בפז"ב שם הרי ס"ל שם כוותי' דר"מ שפיר הוה גם בזה הך כללא, וכן בשבת (קנ"ה) ד"ה והלכתא משמע ג"כ הכי דאיל"ה לא הוה מקשי שם מידי ע"ש. ובחי' שבועות כ"ד כ' ליישב בזה הא דקמ"ל התם רבא דאפי' איסור הבא ע"י עצמו אמרינן כולל אף דפליגי התם בהא ר"י ור"ל באוקימתא דמתניתין שם. וס"ל הכי לר"י. וא"ר דהלכה כר"י לגבי דר"ל בכ"ד. וכן הקשו שם התו'. אלא כיון דפלוגתיי' אליבא דמתניתין ולא אליבא דנפשיי' ליתא להך כללא ודוק ומיהו כל זה בצינור או בחצר בשעת קישור עבים ולא נתפזרו. אבל בשעת פיזור עבים בזה מודה גם ר"י דכו"ע מודו בזה דל"ג ובשעת קישור ונתפזרו בזה פליגי ר"מ ור"י אליבא דב"ש ור"מ ס"ל דגם ב"ש מודו דל"ג ור"י ס"ל דפליגי ב"ש אבל ב"ה ודאי ס"ל דל"ג גם לר"י ומשו"ה פסק גם הרמב"ם בחיבורו דגם בשעת קישור ונתפזרו ל"ג דלר"מ כו"ע הכי ס"ל ולר"י הא ב"ה ודאי הכי ס"ל. ולדידי' לא רבו כמו שיתבאר. ומשמעות דברי הרמב"ם ג"כ דבנתפזרו לא שייך כלל, מניח אלא דבכל ענין לא שייך לגזור בזה. והנה

מבואר בש"ס דלר"י לי"ל דהוא מי"ח דבר. ומשמע דמפרש הש"ס בפירוש דברי ר"י היינו דעדיין הוא מחלוקת ולא רבו ב"ש. ולא כמש"כ הכ"מ בשי' הרמב"ם דפירוש דעדיין הוא מחלוקת היינו אפי' בשוכח בחצר. וכ' הב"י דתרוייי פירושי איתנהו בדר"י. ובודאי דזו קשה לומר פירוש שני דברים נפרדים בלשון אחד. אמנם בכ"מ נראה שנתקשה זה גם להרב ז"ל. ע"כ הביא דברי ר"א שכ' דביאור הסוגיא כך הוא. דלר"מ דלא נשאר בדין זה מחלוקת דבצינור רבו ב"ש. ובחצר מודו. א"ש דליחשוב זה בי"ח דבר. אבל לר"י אף דבצינור רבו כיון דנשאר מחלוקת בשוכח בחצר. לא שייך למיחשב הא ע"ש. והש"ך כ' דבפי' המשניות להרמב"ם הוא כפי' הב"י ולא כהר"א. וגם הקשה דלהר"א פסק הרמב"ם כר"י. ובפירושו בשבת פסק כר"מ. וכ"ז אינו מדוקדק דעיקר הפירוש ודאי הכל מודים כפירוש הרמב"ם במשנה. אמנם שי' בש"ס ודאי נראה דהב"י מודה לי' להר"א כמש"כ. ולענין הפסק בעיקר הגזירה הרי פסק בהדיא כר"מ. אלא דלענין בשעת קישור ונתפזרו זה א"ש בין לר"מ ובין לר"י וכמש"כ וזה שוה בין להר"א ובין להב"י ודוק. אמנם מדברי הרמב"ם בפירושו למקוואות נראה שדעתו להחמיר אף בשעת קישור ונתפזרו ג"כ ונראה דטעמו דכיון דקיי"ל בכ"ד דר"מ ור"י הלכה כר"י. א"כ נקטינן גם בזה כר"י דפליגי בזה ב"ש וב"ה. וכיון דחזינן בשי' הש"ס דאי נשאר בפלוגתא לא שייך למיחשבה ביח"ד. ופשטות הש"ס דחשיב לי' ביח"ד. ע"כ דס"ל, להש"ס דגם בזה רבו ב"ש. ונקטינן גם בזה כב"ש לחומרא. ושי' בחיבורו כיון דלא מצינו מ"ד דרבו ב"ש בזה י"ל דלגמרי נקטינן כר"מ דב"ש מודו בזה ודוק:

שם ובלבד שישבר את הכלים או יהפכם. בסמ"ג גבי הסייד ששכח עציץ והמסדר את הקנקנים בבור. מבואר דדווקא ישבור. וע"כ דמשמע להו להפו' דהכא דתני סתם אין פוסלים משמע דאפי' יהפכם שרי כמו במניח את הקנקנים לנגבם. וא"כ ע"כ הא דתני אין פוסלין ל"ד דהוה"ד אם כל המקוה נעשה מהם כמו בהמסדר את הקנקנים בבור דמפורש שם אפי' בלע הבור מימי' וכ"ש הכא דקיל טפי דהרי שרי אפי' להפך ודוק:

סמ"ד בהגה אבל אם המשיך תחילה מים שאובין ואח"כ הביא רוב כשירים ל"מ. בפרק ד' (מ"ד) תנן מים שאובין ומי גשמים שמתערבין בחצר. אם רוב מן הכשר כשר. אימתי בזמן שמתערבין קודם שירדו למקוה היו מקלחין פוסלין בג"ל. והנה הר"ש פירש דמקלחין אפי' בהמשכה ס"ל להאי תנא דפוסל. דלא כראב"י דס"ל דרבי' והמשכה כשר. ומ"מ במתערבין גם להך תנא כשר. וצ"ע קצת דא"כ הו"ל להש"ס בתמורה לפרש הא דתנן התם לפי חשבון דהיינו במתערבין. וצ"ל דזה פשי'. שוב הביא הר"ש תוספתא בשם ראב"י דגג שיש בתוכו כ"א סאין מ"ג. נותן לתוכו י"ט שאובין ופותקן ומערבן בחצר

ופירש לתוכו היינו לגג [פירוש לא לתוך המים דא"כ ודאי נפסל בג"ל שאובין לכו"ע אלא לתוך הגג] ובהא דומערבן בחצר פירש הר"ש לא שיתערבו קודם שירדו למקוה דראב"י ודאי לא בעי שיערבו תחילה אלא דהיינו שירדו לחצר למקום שטובלין בו. ודייק מינה מדלא הקפיד שירדו הכשירין תחילה משמע דלא קפיד בהא וכה"ג כ' הר"ש בפ"ב שם. והרא"ש פי' הך תוספתא דגם ראב"י הוה סבר מעיקרא דבעי דווקא תערובות ומתני' נמי כראב"י דתוספתא. אבל לרבנן ס"ל דפסול לגמרי:

ולפי"ז א"ש מה שהקשיתי להר"ש מסוגיא דתמורה בפשי'. וס"ל דראב"י דאייתי הש"ס בתמורה הוא שהוסיף ראב"י להקל אפי' בלא תערובות. ולפי"ז אזדא הוכחת הר"ש מהתוספתא דאפי' ירדו הפסולין תחילה כשר. ועכ"פ גם להרא"ש מתני' דהיו מקלחין פוסל הוא דלא כראב"י דבתרא דאייתי לה הש"ס. אמנם הרמב"ם הביא גם הך דהיו מקלחין ופי' הב"י דה"ק דהיו מקלחין היינו שיורד מהכלי לתוך המקוה בלא המשכה וכן משמעות דברי הרמב"ם ופוסל בזה כ"ז שלא הי' תחילה מ"ס מים כשירים. ודקדק עוד הב"י על לשון המשנה אימתי בזמן שמתערבין עד שלא ירדו למקוה. ע"כ פירש דס"ל להרמב"ם דאם אין מתערבין תחילה בעי שיהא שם תחילה דווקא הכ"א סאה מים הכשירין. אז מהני להשלים אפי' י"ט שאובין בהמשכה. אבל כ"ז שאין שיעור זה של כ"א סאה כשירין תחילה. ה"ה נפסל בג"ל שאובין אפי' בהמשכה. וזהו דין ג' לא כמתערבין. ולא כמקלחין. ולולי ד"ק הוא תורה חדשה בלי שום מקור לחלק בין כ"א סאה או פחות. ובאמת לפ"מ שפי' דמקלחין היינו מהכלי הי' נראה לפרש דגם פי' לשון מתערבין אינו אלא היפך מקלחין. והיינו שלא יהי' יורד מהכלי גופה להמקוה אלא שיפול להחצר תחילה. ובזה יהי' אדרבה קצת סעד לשי' הר"ש דל"ב ירדו כשירים תחילה וכ"ה בהדיא דברי הראב"ד בבעה"נ [מיהו אין מזה ראי' כ"כ דגם פסולין תחילה מהני וצ"ע] ומיהו גם פ"מ שרוצה לפרש מתערבין בדיקדוק גמור מתערבין ממש ולא שירדו בפ"ע. הי' נראה לפרש דאינו אלא לאפוקי מהוכחת הראב"ד דל"ב ירדו כשירין תחילה. אלא דבכה"ג בעינן שיהי' תמיד רוב כשירין תחילה. ובל"ה לא מתכשר. ואם ירדו פסולין תחילה. או שנעשו הפסולין פ"א רוב כנגד הכשירים. ל"מ ונפסלה כולה. אבל ודאי אין לנו לחדש חילוק חדש דכ"ז שאין בו כ"א סאה נפסל אפי' בג"ל אפי' בהמשכה. ולא משמע כן בהא דהוליכן עם הקרקע כשר ובכ"ד ודוק. וכן נוטין דברי הרב בהגה. ולפי"ז אפשר דצדקו דברי הפרישה דגם במע"מ כיון דהפסולין אינן רוב. אף כיון דהכשירין ג"כ אינן רוב ל"מ להכשיר. מ"מ כשישלים אח"כ לרוב מהני. ודלא כהט"ז שהשיג עליו. ובל"ה כיון דיש פו' דגם כולן שאובין כשירין בהמשכה ושי' הר"ש דאפי' פסולין תחילה מהני רבי'

אח"כ וקרוב לומר כן בשי' הראב"ד והרמב"ם כנ"ל. ועכ"פ במע"מ יש לומר דגם לכו"ע מהני. אין להחמיר:

שם במחבר וכן גג שהי' בתוכו כ' סאה ומשהו מי גשמים ונתן בהם שאובין פחות מכ' ונמצא הכל פסול ונמשכו למקום אחר כשר. זה פירוש הרמב"ם בהתוס' שהבאתי בסמוך ועב"י ביאור דבריו. ונראה פשוט דבדקדוק כ' הרמב"ם כאן נתן שאובין פחות מכ' דאין השאובין רוב. ולא הוה כדין הקודם שאפי' המשיך אלף סאין שאובין כשר. דהתם נעשה תיכף מקוה כשירה ושוב אינה נפסלת בשאובין. אבל כאן דעכשיו הוא פסול. אם ירבו עכשיו השאובין. תו ל"מ להו המשכה כיון דרובה שאוב רובה ככולה וז"ב: סמ"ה שיעור המשכה אינו פחות מג"ט בב"י הביא בשם הרשב"א דכשר בכ"ש וער"ש פ"ב כ' לדחות מה שהביאו ראי' מהא דמשקי בי מטבחיא דאמרינן דבקרקע הוה מקוה מדאו' אע"ג דהוה כולן שאובין וה"ר מזה דכולה שאוב נמי דרבנן. והר"ש כ' לדחות דהתם בעזרה דמרוצפת באבני שיש א"א שלא ימשוך כ"ש ובהמשכה הוה כשר מדאו' ע"ש. הרי דס"ל ג"כ דהמשכה כ"ש ג"כ כשר וכדבריו כ' התו' בב"ב (ס"ז) בשם הר"מ ע"ש. ומדבריו מוכח ג"כ דהמשכה ע"ג אבנים מהני דלא כהמחמירים בסמ"ו בהגה:

סמ"ו אין המשכה מועלת כו' או צינור שלא הי' עליו שם כלי בתלוש מעולם. זה שיטת הראב"ד דהוכיח שם דכל שהי' עליו שם כלי אפי' אינה מקבלת לתוכה כלל דאינה פוסלת את המקוה מ"מ לענין המשכה ל"מ. ובאמת דדברי השאלתות והרי"ף והרמב"ם שבסמ"ד משמע בהדיא דכל צינור שאינו פוסל הוה המשכה אלא דהמחבר נקט שי' הראב"ד שהוא מילתא מציעתא בין המקילין הנ"ל ובין המחמירין בהגה דבעי דווקא קרקע הראוי לבלוע. ועש"ך וניכר שט"ס בדבריו וצ"ל דבר המ"ט ופירושו שהק"ט אינו מחמת כלי אלא כגון עלין שהם אוכל וכה"ג וכן משמע בהדיא בדברי הראב"ד. אמנם מש"כ זה דווקא לענין שאינו ראוי המים לבא בל"ה. צ"ע לענ"ד דזה ודאי פשיטא. ואפי' הי' מים כשירים תחילה פסול בכה"ג כמבואר בסמ"ח. אלא דמשמעות הראב"ד דאפי' היו ראוים לבא בל"ה כיון דהם שאובין ובעי המשכה ל"מ המשכה ע"ג דבר המקבל טומאה וצע"ג סמ"ז מקוה שנובע שנתייבש והי' בור רחוק ממנו קצת ומלאוהו מים כו' ע' ש"ך וט"ז דעיקר כטעם הראשון שכ' הרא"ש דודאי רוב המים מגידי המעיין עצמה כדא"ש נהרא מכיפי' מבריך. ומטהרת. ברבי' והמשכה. ולכאורה צ"ע דהא לא קיי"ל כשמואל דנהרא מכיפי' מיבריך. אבל באמת הכא בשאובין הנמשכין. בודאי דגם לשמואל גופא ליתא דלא שייך אלא בגשמים כמש"כ הפו' דהתהום עולה כנגדו. אלא דכוונת הרא"ש כעין דשמואל. והיינו דהכא שהמים הולכים בתוך גידי המעיין עצמו

ודאי כל השאובין מתבטלים בתוך מי המעיין. ובזה ודאי כו"ע מודו וליכא פלוגתא אדשמואל. ובזה א"ש דמשמע דלא הוצרך בזה שיעור המשכה שהוא ג"ט דכל שהולך דרך הקרקע גופא זה ודאי המשכה גמורה ועדיף טפי וע' בב"י בשם התה"ד ודוק:

ש"ך סקק"ד ול"נ דזחילה שאני כיון שאינו אלא טיפין טיפין כו' דברים אלו לא זכיתי להבין שום פירוש ועיקר הקושי' כבר הביא בסקע"ו וע' משכ"ש:

סמ"ט אם ממשיך ממעיין או מקוה אפי' ע"י דבר המקבל טומאה כשר ויש מי שאינו מחלק בכך. נראה דזה ודאי כו"ע מודו דאם היו המים באים ע"י דבר המ"ט ונתחברו למקוה ע"י דבר אחר. פשיטא דל"ג ממים שאובים המחוברים כשפה"נ למקוה דכשר. אלא דשי' הרשב"א [שהוא האינו מחלק בזה]. דס"ל כיון דהחיבור גופה ע"ו דהמ"ט. א"כ זה גופא מיקרי מהוה ע"י דבר המ"ט דגזיה"כ שלא יהוה ע"י דהמ"ט. ושי' הרא"ש דמכשיר מבואר גבי נוטפין שנעשו זוחלין דביאר שם. שי' כיון דעיקר המקוה הוא בכשרות לא איכפת לן במה שמרבה עוד מים ע"י דבר המ"ט ויתבאר בסמוך ומיהו אפי' בממשיך ממעיין מ"מ כיון שהעבירו ע"ג דבר המ"ט אינו אלא כמקוה כמבואר בסי"ב ועש"ך שם:

ס"נ מקוה של מי גשמים שנפרץ כו' אם ישאר מ"ס כו' ואם לאו פסול. ע' ביאורי הגר"א דאע"ג דהרא"ש סתר פירושו של הר"ש דין זה מסברא. ולענ"ד לאו כללא הוא ויש לחלק בדבר ותחילה נבאר דברי הרא"ש בזה שהם עיון עמוק. וראיתי ממחברי זמנינו ששגו בדבריו. הנה תחילה כ' דאפי' אם ישאר מ"ס מ"מ השתא מיהו הוא טובל במים העליונים שהם זוחלין ואח"כ כ' והנכון לפרש שלא ישאר מ"ס. והשתא ניחא טעמא דר"י דאסור לסתום בדבר המ"ט. משום דשיעור הכשר מקוה נעשה ע"י דבר המ"ט. אבל אם ישאר מ"ס ואינו סותם אלא כדי להרבות מים. לא מיקרי הוייתו ע"י דבר המ"ט. ולהך פירושא אם ישאר במקוה מ"ס לכו"ע מותר לטבול אף שיהי' זוחל מלמעלה כו' וראיתי לאחד מן המחברים שכ' דאם נסדק אחד מכותלי המקוה. יצא מאשבורן כו' עכ"ל. ופי' דבריו דבתחילה סבר דהמים התחתונים שלמטה מן הסדק ודאי אין בהם שום פסול אלא שהמים העליונים י"ל דנעשו זוחלים אף שיש למטה מ"ס מ"מ כיון דלמעלה הוא זוחל וטובל בהם הוא פסול. אבל אח"כ כ' דלא ניחא לי' זה דבשלמא על הזחילה שפיר י"ל דמה שלמעלה שהוא זוחל הוא פסול ולא מהני מה שמחוברים למים התחתונים שהם באשבורן דפשוט דמים זוחלין הרי הם מים כשירים וכשיעמיד זחילתן יתכשרו ולא שייך חיבור אלא בתורת השקה דנתחברו הפסולים. ונזרעו בהכשירים ונעשים אחד. אבל זחילה כיון דגם התחתונים כשיזחלו יפסלו לטבול בהם. מה שייך זריעה בזה. ושפיר

י"ל דהם פסולים. אבל מה דאוסר ר"י לסתום בדבר המ"ט זה ודאי קשה כיון דעיקר המקוה הוא כשר ויתחבר אלי' מים שיש בהם פסול שהם ע"י המ"ט. ודאי דל"ג משאובין שנתחברו למקוה דכשר. ומה שמרבה ע"י דבר המ"ט ודאי לא איכפת לן והרא"ש לשי' בסעיף הקודם. ומסיק דע"כ איירי שלא ישאר מ"ס וא"ש טעמא דר"י דעיקר המקוה ע"י דהמ"ט. ולפי"ז כיון דלא איירי אלא שלא ישאר. כ' דלהך פירושא גם בפסול הזחילה גופא י"ל דכל שישאר מ"ס לא מיקרי כלל זוחלין. ואף המים העליונים שזוחלין לא מיקרי עליהם שם זחילה כלל וכשירים הם ג"כ. ואח"כ כ' וראיתי אחד מהמחברים שכ' שאם נסדק אחד מכותלי המקוה יצא מאשבורן פירוש דזה הוא הרשב"א והמרדכי דס"ל דגם המים התחתונים נפסלו לגמרי אף שיש בהם מ"ס בלא המים העליונים הזוחלין מ"מ כל שזוחל מלמעלה כל המים נקראו זוחלין כמו שהביא הב"י ובזה כבר נדחה מה שהוכיח מר"י דז"א אלא לפי שי' דהתחתונים לא נפסלו. אבל לפי שי' זו דהתחתונים ג"כ נפסלו א"כ ודאי עיקר המקוה נעשה ע"י דבר המקבל טומאה. ואח"כ חזר להקשות על עיקר פירוש הר"ש מדיקדוק לשון המשנה. וגם לפי פירוש הר"ש דלא איירי אלא במונע שלא יזחלו לא מסתבר לי' טעמא דר"י שיהי' קרוי מהוה ע"י דבר המ"ט. וגם הקשה מהא דחרדלית של גשמים. דפליגי ב"ש וב"ה ומודים דגודר בכלים טמאים. הרי דזה לא מיקרי מהוה ע"י המ"ט. עוד דקדק ממשנה זו על עיקר דין דזחילה דהא גודר בכלים א"א להדק הכלים דלא יצאו המים מביניהם כו'. ובזה צריך להבין כוונתו ז"ל דמה דעתו בזה. דהתם ודאי הרי במשך זמן יצאו כל המים ולא נשאר ודאי אפי' מ"ס. ונראה מדבריו שם ממה שדקדק מהתו"כ דס"ל דאינו פוסל אלא בזחילה גמורה כדרך זחילת המעיין אבל בנקבים וסדקים בעלמא לא. עוד מסיק דדווקא דומיא דמעיין גם בהא כשלא נשאר מ"ס ודקדק זה ממתני' דבור מלא שאובין שהאמה נכנסת לו כו' דאיירי ע"כ במ"ג. וכשיצא כמלואו ועוד. כשר. והתם הוא זחילה גמורה כדרך מעיין. אלא שישאר מ"ס ואף שהוא זוחל מלמעלה כשר. והם שני קולות בדין זחילה וז"ב בכוונתו לענ"ד:

והנה בפלוגתא דחרדלית של גשמים כ' הר"ש דודאי לא פליגי ב"ש אהא דמעיין בזוחלין ונוטפין באשבורן. ע"כ כתב דאיירי בשיש בסמוך להחרדלית פרסות חמור. שיש בהם מים באשבורן. ומחובר לחרדלית בכשפוהנ"ו ע"ש. ונראה פירוש דבריו דאף דלדידן קיי"ל דאין הזוחלין מערבין כמבואר בס"ס [ומיהו ז"א אלא לשון הרמב"ם שם אבל פי' הר"ש סופ"ח דטהרות נראה שהוא משום קטפרס] מ"מ בהא פליגי ב"ש וס"ל כיון דמים כשירים הם שפיר מערבין. אבל להתיר זוחלין לטבילה ודאי לא יפלוגו הרי דגם הר"ש גופא שהוא מקור פירוש זה ס"ל דהמים שבאשבורן שיש זוחלין עליהם לא

נפסלו ודלא כהרשב"א. וא"כ כיון דשי' דהמים התחתונים לא נפסלו. ע"כ צ"ל דגם הוא מפרש המשנה כשלא ישאר מ"ס וכהוכחת הרא"ש הנ"ל. ולולי שאיני כדאי יש לדקדק ראי' נכונה גם להקולא השני' שכ' הרא"ש דכל שלא נפרץ לגמרי שיהי' זוחל בכדרך זחילת מעיין לא מיפסל מפלוגתא דימים בפ"ה דס"ל לר"מ דכל הימים כמקוה ור"י ס"ל דיה"ג כמקוה ור' אסי פליג דכל הימים מטהרים בזוחלין ופי' הר"ש דטעמא משום דדרכו בזחילה דכל הנחלים הולכים אל הים והנה ר"מ ור"י דפליגי בודאי לא דס"ל דאסור לטבול כלל בים דבהדיא משמע בתוספתא פ"ו גבי פלוגתא דמקוואות הגוים דבים טובלין לכו"ע ע"ש. וע"כ דהיינו טעמייהו דס"ל דזה לא מיקרי זחילה כיון דאינה זחילה כדרך מעיין. וע"ד החידוד הי' אפשר לפרש בפלוגתא דר' יודא ור"י בהא דנוטפין שעשאן זוחלין הנ"ל דר"י סבר דאפי' זב וזבה סומך ור"י פליג דכל דבר המ"ט אין מזחילין. ובסמוך יתבאר בשם הר"ש והרא"ש בפלוגתיי'. ובזה י"ל דאזלי לשי' דאירי דאינה זחילה גמורה כדרך המעיין אלא דיש לחוש שלא יצאו עד שלא ישארו מ"ס ור"י לשי' דס"ל דזה לא מיקרי זחילה וא"כ אינו אלא גורם שלא יפסול לא מיקרי כלל מהוה ע"י דבר המ"ט ור"י לשי' דס"ל דזה מיקרי זחילה וא"כ השתא הוא שמכשירו ומשו"ה ס"ל דזה קרי מהוה ע"י המ"ט ועכ"פ שי' הרא"ש נראה ברור דע"י סדק בעלמא כל שאינו שוטף כדרך מעיין לאו זחילה הוא ודוק:

שם ויש מי שמתיר לסתום בדבר המקבל טומאה כבר הבאתי דברי הרא"ש שכ' דזה לא מיקרי מהוה כיון דאינו אלא מונע שלא יצאו והביא ראי' מגודר בכלים טמאים וגם הר"ש כ' בטעמא דר"י דאיהו נמי לא פליג במהוה. אלא דס"ל דזה לא מיקרי מהוה. ולכאורה יש להקשות מסוכה (כ"א) דס"ל לר"י גופא אליבא דחד מ"ד דאסור לסמוך את הסכך בדבר המ"ט. מפני שמעמידה בדבר המ"ט. וע"כ דהיינו דכמו דילפינן דאסור לסכך בדבר המ"ט ה"נ אסור להעמיד וגם להרא"ש לפי הפירוש שכ' שם מעצמו כ' בטעמא דר"י דמה שסומך את המקל לא חשוב מהוה. וקשה מהכא דאסר לסמוך ונראה דיש חילוק גדול בדבר דהכא לא מצינו דאסר קרא אלא הווייתו. אבל בסוכה קיי"ל דבעינן שיכולה לעמוד ברו"מ וכ"ש לר"י גופיה דס"ל בדכ"ג גבי העושה סוכתו ע"ג בהמה דבעינן ראוי' לשבעה וס"ל דדירת קבע בעינן. וא"כ במה שהיא עומדת עכשיו לחוד ל"מ להכשיר אלא בעינן שתהי' עומדת גם אח"כ ומשו"ה המעמיד עושה גוף ההכשר. אבל הכא כל שעיקר הוייתו בכשרות לא איכפת לן בהמעמיד או במה שסומך בה ודוק:

סנ"א ניקב המקוה או שמימי' נבלעים בקרקע מעט מעט כשר לפי שאין זחילתן ניכרת הגר"א תמה בזה ודעתו דלא כ' הרשב"א כן אלא לשי' דפוסל אפי' נשאר מ"ס אבל לדידן

דדווקא בשלא נשאר פסול אף בזה. ולענ"ד לא משמע כן דברי הרשב"א שהרי בנבלעים מעט מעט בקרקע ודאי בהמשך זמן רב יבלעו כולם ואיזה שיעור יש בזה. וכבר הבאתי דעת הרא"ש באריכות שהוכיח מגודר בכלים דכל שאינו כשטף מעיין לא מיקרי זחילה. ונראה בשי' הרשב"א דמוכח מדבריו דחולק שם. דס"ל דה"ט דגודר בכלים כשר. משום שאין זחילתו ניכרת. אבל בזה מיהו ע"כ מוכח דכשר בכ"ג אפי' לא ישאר מ"ס דהרי ודאי כן הוא דרך גודר בכלים. ובח"ס האריך למצוא מקור לדברי הרשב"א בזה. ולענ"ד שמכאן הוא מקורו. ועוד יש לדקדק כן מפי' הרמב"ם בהא דמפצי בימי תשרי דפי' דהיינו להקיף בתוך המים שלא יהיו זוחלים. ובודאי שהמים יוצאים דרך הנקבים של המפץ שהוא כשק וקופה דקיי"ל דאינן מקבלים כלל. וע"כ משום שאין הזחילה ניכרת לא איכפת לן. מיהו י"ל שכל שהוא בתוך המים עצמן שאני וצ"ע וע"ש בח"ס שהקשה מדברי התו' דבכורות שכ' להוכיח דמעיין מטהר גם באשבורן מים של שלמה שהי' מעין עיטם אף שהי' באשבורן בתוך הים. וכ' דבירושלמי איתא שהי' רגלי השוורים נקובים כמוציא. ומשמע דבנקב בעלמא מיקרי זוחלין. והוה"ד דפוסל בכה"ג במי גשמים. ולק"מ דהתו' מסקי שם בלשון זה ואפשר שהי' זוחלין. היינו דמכח נביעת המעיין שהביא שם כל המים. הי' הזחילה ניכרת וזה ודאי פוסל ג"כ. אבל כל שאינו ניכר כלל ודאי אין שום פסול וכ"כ הנוב"י להלכה למעשה ע"ש:

סנ"ב נקבים דקים הרבה מצטרפים לכשפוה"נ אם חבר מקוה חסר לשלם אבל שניהם חסרים אין מצטרפין והוה"ד מקוה שחלקו בסל כו'. זה למד הראבי"ה מחגיגה. דסל וגרגותני טובלין בהם. אבל מקוה שחלקו בסל אין מצטרפין. ופי' כמש"כ המחבר דלחבר חסר לשלם מהני ולא בשניהם חסירים והנה לפי לשון הרב בס"ט אהך דסל וגרגותני דזה עדיף משפוה"נ לפי שאינו לקבל כלל ע"ש והוא מהר"ש. א"כ מש"כ מזה גם לענין להצטרף נקבים דקים לכשפוה"נ זה ודאי צ"ע דהא בזה ודאי דהוא גרע משפוה"נ ולא מצינו אלא בכה"ג דסו"ג שאינו מקבל כלל דעדיף כנ"ל. אמנם גם בזה שאינו מקבל אין זה מוסכם וע"כ רוב הפו' חולקים בזה דאם נימא דזה ודאי עדיף משפה"נ כלשון הרב ומשמעות הר"ש א"כ ע"כ דבשני חסירים גם שפה"נ אינו מצרף וכן הוא באמת בלשון הראבי"ה שם דבשני חסירים גם שפוה"נ ל"מ וכן הר"ש גבי ערוב מקוואות כשפוה"נ פי' מקוה פסול לכשר או חסר לשלם ולא פי' בשני חסירים כלשון הרא"ש שם. וכן מפורש בדברי הרשב"א בשעה"מ הביאו הב"י ברס"ז ד"ה אהא דתנן בפ"ד דלמקוה חסר לא שייך צירוף כלל וקאי שם אפי' לכלים נקובים כשפוה"כ שבתוך המקוה. והיינו כשי' זו דאין צירוף בשני חסירים. אמנם כ"ז לשי' אבל הרי הרא"ש והטור והמחבר בעצמו כ'

ג"כ הא דע"מ גם בשני חסירים. וא"כ ע"כ דאפי' שק וקופה וסל וגרגותני שאין מקבלים כלל גרע משפוה"נ. וא"כ גם בחסר בצד שלם ל"מ וגם רש"י פי' שם בחגיגה דארעא חלחולי מחלחלי והמים אלו שבכאן באין מנהר גדול ע"ש הרי שס"ל בפירוש דאפי' בצד שלם ל"מ וחילוק הש"ס בטובל כלים בסל וגרגותני מחלק את המקוה בסל נראה פשוט דהרי ודאי מודו הראבי"ה וסייעתו במשנה דסנ"ה ג' מקוואות בזה כ' ובזה כ' וירד ג' וטבלו והשיקם דהם טהורים הרי דע"כ דבשני חסירים נמי מהני צירוף ומדתנן סתמא ונתערבו משמע דהוה כדין נפרצו זה לתוך זה דתני התם דברוחב כשפוה"נ וברום כקליפת השום. וע"כ משום דבמים צפין ע"ג עדיף טפי ומהני אפי' בשניהם חסירים. וא"כ יש לומר בפירוש החילוק דבש"ס בפשי' דטובל בתוך סל זה הוה כמים צפין ע"ג. ומשו"ה מהני אפי' בכה"ג דלא הוה כשפוה"נ. אבל בחילוק דאין המים צפין ע"ג. בעי דוקא שפה"נ ביחד ואפי' בחסר לשלם. ואין לחדש חילוקים חדשים וכן יש לדקדק מהך משנה דסס"ד דשק וקופה דטובלן ומעלן כדרכן אפי' במקוה מצומצמת. וא"כ כשחסרו מן המקוה. המים שבתוך השק והקופה, הוה שני חסירים. וע"כ משום דהתם הוה המים צפין מלמעלה כנ"ל. ומיהו י"ל דהתם שלא לעשות המים שאובין מקילין טפי כמבואר כ"פ בס"ז וצ"ע:

והנה זה פשוט דאפי' לפ"מ דפסקינן דמהני צירוף אפי' בשניהם חסירים דוקא כששניהם מים כשירים אבל כשאחד פסול נראה ברור דאפי' כשיש מקוה של שאובין שבאו בה בהמשכה ויש מקוה כשירה שהיא כ"א סאה והשיק המקוה הפסולה להכשירה דאע"ג דאם הי' משיכה ומערבה לגמרי לתוכה קיי"ל דשאובה מטהרת ברבי' והמשכה מ"מ בהשקה בעלמא ל"מ וכ"נ בסנ"ו דכשר ופסול של כ"ס ל"מ השקה ומשמע בכל פסול בעלמא ואפי' אינן שאובין גמורין שנשפכו בה אלא שירדו בה בהמשכה ל"מ. ועב"י בההיא דסס"ג דהמטביל כלי בתוך מקוה מצומצמת צריך להטבילה דרך פיה וכ' הר"ש מפני שהמים הנכנסין להכלי נעשה שאובין והקשה הב"י דהא מחוברין למקוה [ומש"כ שם דלהרא"ש דל"מ חיבור למים שבכלים א"ש הוא תמוה. דהא מבואר שם ברא"ש דבכלים שבתוך המקוה גופה ודאי לא מיפסלי כדאיתא בחגיגה] והנה לפי שי' הר"ש ודאי לק"מ. דכבר בארנו דס"ל דבשניהם חסירים לא שייך חיבור דשפוה"נ ומשו"ה בעינן דוקא דרך פיה שהם מעורבין לגמרי אבל דרך שוליה דליכא אלא חיבור דשפוה"נ ל"מ דהא כבר נחסרה המקוה. אבל באמת גם לפי שי' כל הפו' כיון דנחסרה המקוה ודאי ל"מ צירוף לטהר את השאובין שבכלי ואפי' לא נעשה שאובין גמורין כבר כתבנו דנראה דל"מ וכ"ש בכלים. ועש"ך שם שכתב דנראה דבדיעבד אין לחוש ונראה שכ' כן ע"פ

דברי הב"י דאינו אלא גזירה בעלמא אבל לפמש"כ אפשר דבדיעבד נמי ל"מ ואם יצאו ג"ל מן הכלי למקוה אפשר דנפסל כל המקוה וצע"ג:

סנ"ג בפסול שאיבה סגי השקה כשערה והרא"ש חולק אף בפסול שאיבה וכ' הש"ך דהרא"ש לשי' דכולה שאוב דאו'. ומתני' מוקי לה בפסול שאיבה שאינו אלא מדרבנן. והקשה ע"ו מהא דאייתי ממשנה זו ראי' דמחובר למקוה מהני אפי' בדהמ"ט. אמנם כבר הביא הגר"א דהרא"ש פי' המשנה ג"כ באופן שיש בחיבור כשפוה"נ וא"כ אדרבה יש ראי' דאיירי מתני' גם כן בשאיבה דאו' וא"ש:

ש"ך ס"ק קי"ח נחלקו המפרשים איזה נקרא שתי. ע' פי' ר"ה גאון בש"ס חדש שהביא ראי' ברורה מעירובין דמחיצה של שתי קרי שם קנים העומדים בגובה ע"ש:

סנ"ה ג' מקוואות בשנים יש בכ"א כ"ס מים כשירים ובג' יש כ"ס שאובין. וירדו ג' וטבלו ונתערבו הוכשרו שלשתם בט"ז סקס"ו ואפילו נתחבר לשאוב תחילה מ"מ כבר נתחבר גם לכשר קודם שירדו השאובין ע"ש ולא הי' צריך לזה דהא בסנ"ו באחד כשר ואחד פסול ג"כ לא נפסל וכמו שהשיג בעצמו על הפרישה בסקס"ז אלא משום דהוה רבי' והמשכה. ולפי מש"כ הר"ש הוא משום שבטלו השאובין ברוב. וע"ש מש"כ הט"ז בפירושו ומה שהשיג עליו דלמה לי' להך טעמא דת"ל מטעם רבי' והמשכה, וכ' דתני סתמא אפי' ליכא המשכה ג"ט וכ"כ לעיל דהר"ש לא מצריך כלל בהמשכה שיהי' ג"ט. אבל הדבר פשוט לפמש"כ בסמ"ד בפי' הר"ש במתני' דמים כשירים ושאובין שנתערבו דהאי תנא דמסכת מקוואות לי"ל המשכה ורבי' כ"א בנתערבו ובטלו קודם וא"כ לשי' זו הוצרך לפרש דנתערבו ובטלו. וכן לפי פי' הב"י בשי' הרמב"ם שם דס"ל דל"מ המשכה אלא ביש תחילה כ"ס ומשהו כשירים. והכא דאיירי בכ' מצומצמים ע"כ צ"ל ג"כ דבטלו ודוק:

סנ"ז גומות הסמוכות לפי המקוה ומעורבין כשפוה"נ מטבילין בהם. בש"ך ס"ק קכ"ז דבעי שיהי' בהם רביעית הכי מוכח בש"ס ופו' עכ"ל. והוא מדברי הראב"ד בבעה"נ פ"ו דמפרש הכי בש"ס בזבחים (כ"ב) בהא דאר"ל דהמשלים למקוה אינו משלים לרביעית. דרביעית היינו בכה"ג דבעינן מיהו רביעית וע"ש דאינו משלים היינו בנטל סאה ונתן סאה מי פירות. ונראה מדברי התוס' שם דגם הם פירשו כן הא דמסיק שם ר"פ ואם קדח בו רביעית מטבילין בו. מ"ט דאתו מהכשרא דמקוה. דהא אדר"ל כ' דלי"ל דמיירי ברביעית דמקוה כדאיירי ר"פ בסוף שמעתא דהא בטלו רביעית דמקוה. ולכאו' א"כ היכי אייר בה ר"פ וע"כ דר"פ קאי בכה"ג ובהא לא בטלו. ובעי רביעית. ודר"ל לא ניחא להו לפרש ג"כ בזה שהוא ג"כ בסמוך לגדולה כהראב"ד. דשי' התו' בפירושא דר"פ דכל

שסמוך למקוה בשפה"נ מהני אפי' נטל סאה ונתן סאה בה גופה כמקוה עצמה. ומה שפי' שם הראב"ד דר"ל קאי שנטל ונתן לתוך המקוה הקטנה של הרביעית. ובזה ל"מ נטל סאה ור"פ קאי שעשה זה בתוך המקוה גדולה ואח"כ קדח זו הקטנה. יעוין שם היטב בדברי הראב"ד ד"ה הנה וסוף דיבור הקודם כי קצרתי. אבל התו' לא ניחא להו הכי. חדא דזה פשיטא כיון דהמקוה כשירה פשי' דהרביעית הסמוכה לה כשר. ועוד דכיון דמעורב בכשפה"נ פשי' דכשר בכ"ג ולא שייך לחלק כלל [וכ"ש לשי' הראב"ד דפי' שם בשאוב ודאי קשה דהא כולה שאובה נטהרת בהשקה כמבואר בסנ"ה] ע"כ הוה צריכי לפרש דר"ל ברביעית בפ"ע וזה ל"מ השתא. וגם מדברי רש"י נראה לי כן בדר"פ ומה שפירש דשנתמעטו המים ואינן מעורבין עם מי המקוה כוונתו הוא דאין מעורבין לגמרי והיינו דאם הם מעורבין לגמרי פשיטא ועוד דבכה"ג ודאי ל"ב שיהי' אפי' רביעית דה"ה כעיקר המקוה לגמרי וכ"ה בדברי הראב"ד שם בהדיא (ודברי הש"ך שייכים כאן ולא בסנ"ט באינה יכולה להעמיד עצמה כמו בדפוס] אלא שאינן מעורבין ואינן אלא מחוברין בכשפה"נ ודוק:

סס"ג מטבילו דרך פיו כו' ומעלהו דרך שוליו חסרון הניכר כאן שחסר מלשון התוספתא והופכו ומטבילו והופכו ומעלהו כו' דאי ל"ה ל"מ טבילה לכלי דרך פיו כמבואר בסר"ב ס"ו דאין המים נכנסין לתוכו כשאינו מהפכו וכן ניכר מהלשון דאי ל"ה ממילא כשמעלהו הוא דרך שוליו ודוק: סס"ו מקוה שמימי' מתפשטין ואינו יכול להתכסות נותן בה אבנים כו' אבל לא כלים. בש"ך האריך לתמוה כיון דהשתא נמי מקוה כשירה מאי שייך בזה מהוה ע"י דבר המ"ט. ולולי ד"ק נראה פשוט להיפוך דכיון דע"י הכלי שמ"ט באו המים מצד זה לצד זה. הוה כנתזו ע"י אדם בכוונה דלכו"ע פסול לעיל סט"ו. וה"נ נתזו ע"י כלי המ"ט. והוליכן ע"ג קרקע דכשר היינו שנמשכו והלכו אח"כ ע"ג קרקע מעצמן. ולא ע"י האדם. וכן כ' הש"ך בעצמו לעיל ס"ק קכ"ג גבי מנענע בידו בתוך המקוה כדי שיעשה גל. דאינו כשר אלא דבמקום תלישת הגל לא הי' שם יד האדם, אבל הי' שם יד האדם חשוב מהוה ע"י דבר המ"ט. והכא שכל המים באים ע"י הכלים. הוה הכל מהוה ע"י מ"ט. ואי משום דבתחילה הי' נמי מקוה כשירה. מ"מ השתא הא נסתלקו המים ממקום שהי' אצל דופן החיצון ובאו כאן ע"י דבר המ"ט. והרי פי' הרא"ש דנוטפין שעשאן זוחלין דהיינו שנתקבצו מים למקום אחד והוליכן למקום אחר דאסור ע"י דבר המ"ט. וה"נ ממש דכוותה ודוק:

ס"ע ספק מהמכתשת למקוה פסול שהפסול מוכיח. התו' הוכיחו מזה דכולו שאוב דאו'. ולשי' הרמב"ם כ' הכ"מ דלא מטבילין בספק שאובין אלא כשיש מקוה כשירה וספק

אם נפסלה. אבל בספק בעיקר המקוה לא. והש"ך השיג ע"ז דסוף סוף ספיקא דרבנן הוא. ולענ"ד יש ראי' לדברי הכ"מ דהא הרא"ש בב"ק הקשה מהא דתנן מקוה שיש בה מים שאובין שלשה גומות לוג לוג. ובאו לה מים כשירים אם ידוע שנפלו מ"ס מ"כ קודם שהגיע לגומא ג' כשר הא מספק פסול. ודעתו להוכיח מזה דכולו שאוב מן התורה ובאמת לא הבנתי דמאי שייך לשם כולו שאוב דהא התם השתא כל המקוה ודאי כשירה והספק בג"ל ואולי כוונתו לשי' ר"ת שהביא שם דג"ל הלמ"מ ע"ש. וכה"ג יש להקשות מהא דפ"ב מים שאובין ומ"ג שנתערבו כו' היו מקלחים אם ידוע שירדו מ"ס מ"כ קודם שירדו ג"ל כו'. ע"כ נראה דאע"ג דהוה סד"ר מ"מ הא הטובל יש לו חזקת טומאה. ודאי דלכתחילה לא יטבול. וכההיא דסע"ג ב' מקוואות חסירין שנפל ג"ל לא' מהן. וא"י לאיזה נפל. ונתמלאו בגשמים לא יטבול בא' מהן. ועש"ך שם דטבל בדיעבד כשר. וכוונתו עפ"י דברי הר"ש דאע"ג דבתוס' תני ר"א לא יטבול ואם טבל ועשה טהרות טהורות. משמע דווקא דכבר עשה טהרות היינו ר"י לשי' במ"ב דמטמא בחזקת טומאה. אפי' בטומאה קלה דרבנן. וה"נ בספק זה דשאובין. אבל לת"ק שם טהור לגמרי. בדיעבד. מ"מ ודאי דזה דווקא בדיעבד כשכבר טבל. אבל לכתחילה ודאי לא יטבול. כמבואר בהדיא בסס"ח. אבל כל הני דאיכא על המקוה חזקת טהרה כבר הוחזקה המקוה בכשרות ויכול לטבול שם אפי' לכתחילה. אע"ג דאיכא עליו חזקת טומאה. דכבר הוחזקה המקוה בטהרה ודאית. אבל היכי דליכא חזקת כשרות במקוה כגון ההיא דמכתשת והני שהבאתי דעכשיו יורדין לה השאובין והמג"ש ודאי דלכתחילה לא יטבול ונכון. וע' נדה (ד"ז) לא תימא בהוכחות שנו כגון ב' שבילין דההיא אפי' בחולין גרידא טמא וע"ש בתו' ובחי' פרשתי עפ"י תוס' הרא"ש דהיינו דספק זה חמור דזימנין דמטמא בחולין. וא"כ י"ל דהיינו נמי פירוש שהפסול מוכיח שבכאן דהיינו דאיכא פסול לפנינו וכן בהני שהבאתי ודוק:

סימן רב

ס"ב בהגה שחרורית הדבוק שבחוץ הוה כדופן וא"א כבר כתבתי ברסקצ"ח דדברי המחבר נראה שחולק ע"ז דאל"ה כיון דאינו מקפיד נימא ג"כ דאפי' רובו הוה כדופן הכלי. ובאמת נראה כן מס"ד דידות הכלים שאינן ראוין לתשמיש חוצצין. ומסתמא ג"כ מהודקין שפיר ואי דכל המדובק לכלי בטל לגבי הכלי. א"כ ה"נ להוי כבית הסתרים שבכלים בס"ט דאינו חוצץ. אפי' עתיד לקצוץ. וע"כ כיון דאינו מגוף הכלי לא שייך שיבטל לגבי' וא"כ ה"נ לא עדיף משאר רובו שאינו מקפיד דחוצץ וכן הסר"א כ' שאין

להקל. ופשוט דבמקפיד לפעמים להסירו. דהוה חציצה אפי' במעוטו כמבואר בפקצ"ח וצ"ע:
ש"ך סק"ז העתיק דברי המחבר בסר"א ס"ט. ולא ידעתי למה לא העתיק כמבואר שם דדווקא בפיו למעלה ועמשכ"ש:
ס"ח כלי שפיו צר (ובהגה יותר משפה"נ) צריך להשהותו עד שיתמלא כו' עש"ך וט"ז ונראה מדבריהם שהוגה לשון זה עפ"י הגהתם ולולי שאיני כדאי לכאור' אדרבה צריך להגיה והוא כשפה"נ ופירושו דבפחות משפה"נ כיון דאין המים שבתוך הכלי ראוי להתחבר להמקוה דאין חיבור בפחות משה"נ ואפי' לשי' הסוברים לעיל סר"א סנ"ג דבשאיבה סגי בהשקה כשערה היינו בשאיבה דרבנן אבל במים שבכלי דהוה דאוריי' ודאי צריך דווקא שפה"נ. ושיעור זה ג"כ הוא מן התורה כדתנן בפ"ו. וכיון שמן התורה אינו ראוי להתחבר. נראה פשוט דהא דמהני בה טבילה הוא משום דבכה"ג חשוב כסתום לגמרי והוה ככדור וקמיע בפ"י מ"ב דאי"צ כלל ביאת מים לתוכן. וזה כוונת הש"ס בחגיגה מגו דסלקא לה טבילה לכולה גופא דמנא. פירוש דחשוב הכל כגוף אחד. וכ"נ מפירש"י דכטומאתו כך טהרתו. וא"כ בזה ל"ב כלל שיכנסו בה מים וצע"ג:

סימן רג

ס"א הנודר כו' נקרא רשע ונקרא חוטא בט"ז ביאר דכשיש לו פתח ואינו מתיר הוא רשע וכשעדין אין לו פתח אינו אלא חוטא (ולדידן היינו שאין לו חרטה דמעיקרא עי' בס' רכ"ח) ומיהו קושיא זו קשה ג"כ בש"ס (דע"ז) דאייתי ברייתא דר"ד דנקרא חוטא ולא אייתי מתני' דכנדרי רשעים דאייתי בדכ"ב ואין שם שום רמז לדברי הט"ז וכ"כ הק"נ בפ"ק ס"ח שדבריו דחוקין. ומש"כ הוא דנודר מתוך הרוגז הוא רשע זה ודאי קשה בגוף הסוגי' (ד"ט) דא"כ מנ"ל דמתני' ר"מ דילמא מתוך הרוגז שאני. אלא. משום דבסיפא משמע. דאינו רשאי אלא בנדבה וכל שאינו דרך נדבה הוא רשע וכן קאמר בהדיא בדכ"ב דכל הנודר הוא רשע. וכפי משמעות הסוגי' דדע"ז נראה דהחילוק הוא כן דכשכבר שאל עליו כדהתם זה הוא חוטא וכן כשכבר קיימו. והא דשמואל כשעדיין לא קיימו יש עליו שם רשע ונכון. וע' סנהדרין נ"ז אר"ל כל המגביה ידו על חבירו נקרא רשע כו' זעירי אמר ר"ח נקרא חוטא ע"ש וצ"ע:
ס"ב איחר נדרו פנקסו נפתחת עט"ז ונראה דכשאיחר היינו לעונשו לאלתר, והוא מהירושלמי ול"ד לדרשא דהש"ס דדרש דתיכף כשנדר פנקסו מתבקרת דהתם לעיוני בעלמא ובזה יתיישב הא דהביא הא' דירושלמי ולא אייתי דרשא דש"ס דילן דהא דהוא

איסורא לנדור כבר כ' המחבר בס"א והכא הביא דנענש תיכף שאיחר, ואע"ג דלפי הש"ס אין ראיה דדרשינן להך דרשא ג"כ. נראה לי ראיה ברורה מריש ר"ה דמסיק דהאי והי' בך חטא דרשינן ולא באשתך חטא. סד"א כיון דקיי"ל דבעון נדרים אשתו מתה. בעון בל תאחר נמי מתה קמ"ל. וא"כ ש"מ דהא בו גופי' יש עליו עונש אם איחר. ומשמע דתרתי דרשינן דאחר נדרים (כפי הקרי). דהיינו תיכף לנדרו מתבקרת לעיונא וכשאיחר הוא לעונש ודוק:

ס"ו או יתרשל מקיום מ"ע. עט"ז סק"ה מה שביאר בלשון הטור (כצ"ל בט"ז בטור קרי לה מצוה דגופא) דממון יצרו מתגבר עליו והוא חילוק דחוק ובלא שום מקור וטעם. אבל כל לשון הטור הוא מדברי הרא"ש פ"ק ס"ח. והלשון שם דגופא הוא מיחייב בי' ולא כמש"כ בטור דגופא הוא ומיחייב בו. דיש לטעות לפרש דהוה תרתי מילי. ויש חילוק בין גופא או ממונא. אלא הוא דבר אחד. והחילוק אי היא מצוה בעלמא או מצוה חיובית וז"ב. וא"כ גם בצדקה שהיא חיובית עליו לשעתו ויש חשש התרשלות ודאי ג"כ רשאי לנדור. (ויש להשוות בזה גם דברי הרשב"א בחידושיו שכ' בהדיא דגם בצדקה מצוה לנדור הביאו הרש"א בגליון די"ל דכוונתו ג"כ בכה"ג דהוה חובה) ויש להסתפק לענ"ד כשנדר על מ"ע חיובית. אם יש היתר לנדרו. דאע"ג דבצדקה מבואר בסרכ"ח סמ"ב דיכול להתיר. אפשר דזה אינו במצוה חיובית כנ"ל. אבל בעשה חיובית הוה כנודר מדבר איסור דמבואר שם בסט"ו דאין לו היתר ומיהו נראה ראי' דיש היתר דהא חנניא יליף היתר נדרים בסופ"ק דחגיגה מנשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך והרי אין נשבעין אלא למצוה חיובית כנ"ל ואפ"ה למד משם דמתירין. וע' בש"ס דדחי דילמא כדר"ג דנשבעין לקיים את המצות. והיינו דלפ"ז ואקיימה היינו כדי לקיים כו' ומ"מ חנניא ודאי ג"כ אמצוה קאי ע"ש:

סימן רד

ס"ג אמר ואני כמותך בתוך כ"ד כו' הגר"א כ' בשם הר"ן דבתוכ"ד אי"צ כמותך והיכי דאמר כמותך אי"צ תוכ"ד. וכבר הקשה כן המל"מ על הרמב"ם ומביא ראי' מנזיר דהריני כזה ה"ז נזיר כשנזיר עובר לפניו. ולענ"ד נזיר שאני כמו שהוכיחו האחרונים בכ"ד דנזיר נתפס קדושה אגברא ועש"ך סוס"י הסמוך וכן בנדרים כשאומר על החפץ כזה ודאי נתפס גם השני באיסור וכדמסיק שם הרמב"ם בפירוש ע"ש. אבל כשאדם נדר מדבר ואמר אחר ואני כמותך לא שייך כלל בזה כמותך בשביל מה שנדר על החפץ. אלא דבתוכ"ד דואני לחודי' נמי מהני. אנו מתקנין הלשון דהככר ה"ה עלי כמו שהוא עליך.

ושפיר הוה התפסה. וא"כ ע"כ צריך גם זה דווקא בתוב"ד. ואע"ג דבתוכ"ד ודאי דגם ואני לחוד נמי מהני. וכמפורש שם ברמב"ם. נראה דנקט כאן כמותך משום דהרמב"ם נחית כאן לפרש דיש בזה חילוק בין נדרים לשבועה דבשבועה ליכא דין התפסה ע"ש. וע' ברמב"ם פ"ב משבועות דמוכח בדבריו דהתפסה בחפץ אע"ג דליכא בשבועה למלקות. מ"מ לאיסורא איתא גם בשבועה והתפסה בגברא אין אפילו איסור בשבועה. וכ"כ הב"י בשי' בסרל"ט ע"ש. (והוא היפוך שי' הר"ן דמחמיר טפי בשבועה בהתפסה דגברא. ומ"מ נראה דאין זה סברות הפוכות. דהר"ן סבירא לי' דבגברא שייך התפסה גם בשבועה מדאו'. והרמב"ם לא ס"ל הא סברא אלא דבגברא לא שייך כלל התפסה. ומשו"ה ס"ל דבכרות דאיתא בנדרים אסור מדרבנן גם בשבועה. אבל בגברא דלא שייך כלל התפסה אין שם אפילו איסור ודוק) וא"כ נראה דאע"ג דגבי נדרים מתקנים לשון כמותך דהוה התפסה בכרות. בשבועות, לאיסורא דרבנן לא מתקנים כלל הלשון. ואין כאן אפי' איסורא דרבנן אבל ואני סתמא גם בלא תיקון משמע שפיר על החפץ. וא"כ אסור גם בשבועה לאיסורא מיהו. ומשום הכי כ' כאן ואני כמותך דליתא כלל בשבועה אפי' לאיסורא. ע"ש ברמב"ם כי ז"ב בכוונתו והמחבר נמשך אחר לשון הרמב"ם. ולהשמיענו דכמותך אינו מגרע. וכמש"כ:

סימן רה

ס"א כבשר חזיר ע' מל"מ פ"א ה"ז דאם אמר אסור כבשר חזיר. כיון דאיסור הוה נדר כבר נאסר משום נדר. ומש"א כבשר חזיר אינו מגרע. ובדברי הש"ך סק"ז לא משמע כן קצת וע' מש"כ בסוס"י רל"ז. ונראה דאם באמת לא הוה כוונתו ללשון איסור נדר שהוא בתורה אלא שיהי' אסור כחזיר אפשר דכו"ע מודו וכדברי הש"ך שם בועוד י"ל וצ"ע:
שם ומחמירין עליו שאינו די בחרטה הגר"א הקשה מסר"ח דסגי בחרטה., ובודאי שאין הקושיא על שינוי עצם הדין. דהא אין טעם הגזירות בזה שוות כלל. דהכא דווקא באשתו ובשביל שרגיל לאוסרה כשי' הרא"ש. והתם הוא בשביל שאמר בלשון משונה. ובפירש בפירוש לשם ע"ז אי"צ אפילו היתר. אלא דקושייתו דהפירוש בלשון המשנה פותחין לו פתח ממ"א שינו את פירושו והקושי' גם על הרא"ש גופי' דהתם גם הוא מודה דסגי בחרטה. אבל לכאורה הוא נכון דהתם יש לפרש דקאי על ר"מ דהוא אמר עונשין ומחמירין וא"ל רבנן דסגי החומרא זו דצריך לפתוח דווקא ממ"א. ולא מתירין לו בשביל שאינו נדר. והוא טעם על דבריהם. אבל הכא הרי הוה סגי בלשון פותחין לו דאשמעינן

דצריך היתר דווקא. ולמ"ל לשון ממ"א. וע"כ דהפירוש דלא סגי בחרטה אלא בפתח דווקא ופשוט:

סימן רו

ס"א שאני אוכל לך לבד כו' הקשה הגר"א דהא בברייתא תני דאסור. וכ' דאין לומר דבברייתא ס"ל דידים שאין מוכיחות הווין ידים. דהא בברייתא נמי תני לך דדייק מינה שמואל דלא הוה ידים ע"ש. ובאמת לפי הסוגיא משמע בהדיא דשמואל מוקי ברייתא כמ"ד הווין ידים וכ"ה בהדיא בהר"ן ד"ה אלא ה"ק ע"ש. ומה שהקשה דהא ברייתא נמי תני לך. משמעות הר"ן שם ד"ה א"ר דדווקא במתני' דתני חד אסור. אי ס"ל דהוה ידים הו"ל למתני מודרני ממך שאני אוכל והוה מפרשינן לי' בחד מילתא וכיון דבלא לך לא הוה עדיין מוכיח וכמש"כ שם הר"ן והוה שמעינן לי' דהוה ידים. וע"כ מדתני לך ש"מ דלא הוה ידים אבל שאני אוכל לחוד בלא מודרני ובלא לך. זה ודאי אפילו יד לא הוה כלל. וא"כ בברייתא דתני תרתי ע"כ הוצרך לשנות בדאמר לך. דאי ל"ה אפילו ידים שאינן מוכיחות לא הוה. ואפילו באמר לך לא מתסר אלא למ"ד דהוה ידים. אבל לדידן דלא הוי ידים לא מיתסר כלל וא"ש:

ס"ד כנדבת כשירים עלי או כו' ע' הגר"א ולכאורה דשי' הרמב"ם כשי' הר"ן והרא"ש דקרבן ממש קאמר וכשבהמה מונחת לפניו וצ"ע ס"ה וימש"א דנדר שאמר בלשון שבועה כו' מהני מדין ידות ער"ן ריש מכילתין דנדר שאמר בלשון שבועה כיון דפיו ולבו שוין לאסור נדר על עצמו כו' כ"נ להגי' דמוכח דזה הוה יד לנדר ונ"מ לענין ד"מ וכמה מילי שחלוק נדר מדין שבועה ודו"ק:

סימן רח

ס"א ואם רוב אנשי המקום קוראים לשל קדשים מליח אינו נאמן. דעת הפרישה דהיינו דווקא בע"ה והש"ך סק"ה כ' דפשט הפו' לא משמע כן. והנה לפי שי' התו' רפ"ג דב"ק דהא דקיי"ל גבי כדא וחביתא דאין הולכין בממון אחר הרוב הטעם משום דיכול לומר קים לי שאני מן המיעוט ע"ש. א"כ הא גבי איסורא נמי קיי"ל דנאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שהדם יוצא ממנו. אף דודאי דרוב דם המקור הוא דם נדות. מ"מ נאמנת לומר שהיא מן המיעוט. וה"נ למה לא מהימן לומר שהוא מן המיעוט. ועוד דהא קיי"ל בסר"י דנאמן לומר שטעה ולא נתכוין לזה ולמה לא יהא נאמן לומר שהוא מן המיעוט במגו שטעה וע"כ כדברי הפרישה:

ש"ד סק"ב דדעת המחבר דהכא גם הרמב"ם מודה כו'. לכאו' מפורש הוא כן ברמב"ם בריפ שם דכ' דיי"נ לעכו"ם מותר סתם ע"ש:
סקי"ד להתיר דבר שנשבע עליו בנדוי וחרם כו' בסרכ"ח סי"ז כ' דיש להסתפק אם יכולין לקבל איסור זה כלל ע"ש שהארכתי בזה. וע' מש"כ בסשל"ד בישוב קושי' הש"ך בס"ד:

סימן רי

ט"ז סק"ג גם במרדכי בשם ראבי"ה כ"כ הביאו הב"י אלא שכ' עליו ואין פשט הגמרא משמע כן ותימה עליו דא"כ איך יתרץ קושי' התו' ולענ"ד לא ירד לפשט דברי הב"י דכוונת הב"י אינו אלא על מש"כ הראבי"ה ולא נאמר דחל על פת סתם. דפשט הסוגיא משמע אדרבה דבהא לא חל הנדר כלל כנתכוין לחיטין והוציא שעורין ע"ש:
ס"א הי' בלבו פת חיטין או פת שעורין והוציא פת סתם. ע' ב"י והד"מ השיג עליו דשעורין הוה כחיטין כמבואר בסרי"ז ולענ"ד פשוט דט"ס בב"י בתחילת הלשון שעורין. וצ"ל שאר מינין וכמו שהוא בסוף לשונו דה"ה בכל המינין ע"ש וכוונתו דל"ד חיטין ושעורין דסתם פת הוה חיטין ושעורין. אלא אפי' הי' בלבו פת ממין אחד משאר ה' מינין. והוציא פת סתם אסור הוא באותו המין. אע"ג דפת סתם לא הוה אלא חיטין ושעורין. מ"מ משמעות הרמב"ם והרא"ש שם דאינו בשביל דסתם פת הוא כן. אלא משום דאין כאן סתירה. דהרי גם הם מיקרי פת. וא"כ הוה"ד בכל המינין שאינו סתירה דהרי מ"מ מיקרי פת. וא"כ גם בכה"ג אסור על פת שחשב בלבו וכ"נ לכאורה לדינא דהרי ספק נדרים להחמיר. ולא כמשמעות ההגה דדווקא בחיטין ושעורין וצ"ע סימן ריא ס"ב אבל שהשביעו חבירו או הדירו אין ביטול זה מועיל לו כלום. נראה לי מקור חילוק זה משום דהרי עיקר ההיתר דס"ב הוא משום נדרי שגגות והיינו כיון דשכח מה שהתנה שלא יהא נדר הוה כשכח שאכל בסרל"ב דהוה נדר שוגג ונראה ברור דאינו מותר אלא כשברור לו שאם הי' זוכר את התנאי לא הי' נודר אבל אם אפשר שאף אם הי' זכור תנאו הי' מבטלו והי' נודר אין כאן שוגג (וקרוב דזהו טעם הימש"א בס"ב דצריך שיזכור תנאו בתוכ"ד לנדרו משום דחיישינן שמא אינו שוגג גמור) וההיא דס"א במתנה קודם הנדר בשעת הנדר גופא. פשוט דזה הוה מדין מודעא דמתנה דקיי"ל בפח"ה דא"צ להכיר אונסו דגילוי מילתא בעלמא הוא. וה"נ כיון דמגלה דעתו דאינו חפץ בנדר ע"כ דאינו לשם נדר. אלא איזה טעם יש לו לזה ולא חשוב דברים שבלב כיון שגלה דעתו מקודם וכמו מודעא דמתנה. וא"כ כ"ז שייך בנודר בינו לבין עצמו אבל כל שהוא מוכרח לעשות הנדר לחבירו פשוט דלא שייך שוגג בשכח. דהרי הי' מוכרח לנדור ואפי' הי' זכור הי'

צריך לנדור. וכן התנה בשעתו גופא נמי לא שייך זה דגילה דעתו. דדווקא במתנה סגי ג"ד, אבל כל שהתנה עם חבירו. זה הוה כמכר דלא מהני ג"ד אלא כל שלא התנה עמו הוה דברים שבלב וכמש"כ התו' בכתובות מ"ז גבי אומדנא דלא שייך אלא במתנה ולא במכר ע"ש. וכדלקמן סרי"ח ס"א בהגה דבנודר לחבירו לא אזלינן בתר אומדנא ע"ש. ולפ"ז נראה ברור דדווקא במתנה עם חבירו שהזקיקו חבירו לנדור אבל בנודר מרצונו לחבירו הוה כנודר לעצמו דמאי נ"מ וכן משמע בש"ס כיון דאמר כל נדר יהא בטל לא שמע לי' ולא אתי בהדי' כו'. ועש"ך סרי"ח סק"ב בשם המבי"ט וזה כמש"כ ע"ש:

סימן רטו

ט"ז סק"ד בשם הרא"מ דבאומר לא הי' כוונתו ליו"ט א"צ אפי' התרה. ונראה דשי' בההיא דפותחין בכבוד שבתות וי"ט היינו דאי"צ אפי' התרה כלל. ובזה יתיישב שי' האיכא מ"ד בר"ן דכ"ו גבי נדר שהותר מקצתו הותר כולו דבהיתר ע"י שאלה והתרה אי"צ משנה והרמב"ן הקשה עליו דהא אייתי שם הא דפותחין בשבתות וי"ט. ונראה דהוא שי' הרא"מ הנ"ל דבאמת גם שם דפותחין בשבתות וי"ט אי"צ התרה כלל. ומיהו שי' כל הפו' אינו כן וכן הרמב"ן לשי' דהביא הרא"ש בפסקיו סו"פ ר"א בשמו דצריך התרה ועמש"כ בזה בס' רכ"ט דאפשר דלדינא אין מחלוקת. ומ"מ מש"כ הט"ז דבאומר הי' בלבי בפירוש חוץ מיו"ט יש לקיים דברי הרא"מ. אפשר דכו"ע מודו בזה ולא הוה כדברים שבלב. דל"ג מנדרי אונסין. דאומר בלבו היום מהני משום דודאי לא ניחא לי' טפי. וה"נ ודאי לא ניחא לי' ביו"ט וצ"ע: ש"ך סקי"א כ' לענין נדר דאע"ג דחל על יו"ט דאו' בחנוכה ופורים דרבנן עשו חיזוק. ואע"ג דא"כ הוה תק"ח לעבור על ד"ת מ"מ במקום שיש פנים וטעם תקנו גם לעבור וכ"כ התו' בנזיר מ"ג גבי טומאת הכהן לאשתו קטנה. ולענין שבועה כ' כיון דחנוכה ופורים לא הוה אלא דרבנן חיילה עלה שבועה ולכאורה הוא תמוה דמה נדר דחייל אדאו' עשו חזוק בדרבנן לעקור הנדר שלא יחול. שבועה דלא חייל אדאו'. (כ"ש דהו"ל לעשות חזוק בדרבנן שלא יחול השבועה וצע"ג:

ס"ו וי"א דאם נדר מנבילות חל הנדר כו' הקשו ע"ז מסוגי' דמכות כ"ב גבי יש חורש תלם א' וחייב משום שמונה לאוין דמקשה וליחשוב שבועה שלא אחרוש ביו"ט וחול: ומשני דהאי תנא לי"ל כוולל. וא"כ אכתי קשה דליחשוב בנדר בקונם וע"כ דגם נדרים אינו חל על ל"ת. והנה הטו"א כ' בסוגי' דב"ת ד"ה צדקות דנזיר דחשיב שם. היינו תרתי חדא דטומאה. וחדא דבל יחל. דנזיר לוקה גם משום ב"י כדאיתא ברישׁ נדרים. ולפי"ז הא דפריך וליחשוב שבועה ע"כ אינו משום לאו דב"י דהא ודאי אינו לוקה ב'. משום

חד לאו. והרי כבר חשיב לי' בנזירות וע"כ דהיינו כר"ד רפ"ג דשבועות דאוכל ולא אוכל שקר וע' כ"מ רפ"א דשבועות דאפשר דאף רבין ל"פ בהא ופריך מלאו דלא תשבעו לשקר אבל מלאו דב"י ליכא לאקשויי מידי ול"ק כלל מנדרים ע"ש:

סימן רטז

ס"א קונם פירות האלו עלי אסור בחלופיהן וגדוליהן וכן אסור בגידולי גידוליהן היינו באין זרעו כלה כדמסיק. וצ"ע שהשמיטו את הירו' דמפרש דאינו אסור אלא עד גורן שלישי וביותר מותר ע"ש והביאו את הירושלמי הזה התו' בפסחים דל"ד ד"ה ג"ג ע"ש וצע"ג:

שם אבל חילופי חילופיהן מותר וכן גידולי גידולין בדבר שזרעו כלה מותר. הר"ן הוציא זה דבדמ"ז מסיק דחילופי חילופיהן מותר. והגרע"א הקשה ע"ז דמאי ראי' מהתם באוסר על חבירו. דכ' שם בעצמו דאינו אלא אם החליפם הוא עצמו משום גזירה. אבל באוסר על נפשו ה"ה אסורים מן הדין ע"ש. ובאמת יותר קשה מש"כ שם הר"ן דגידולין בדבר שזרעו כלה הוא משום שהוא כחליפין. ובש"ס דמ"ז משמע דבעי אי חליפין הוא כגדולין ומשמע דבגידולין פשי' דאסור. וכה"ג הקשה הראב"ד על הרמב"ם ע"ש. והנה לדינא לכאו' פשוט דהרמב"ם שהעתיק המחבר לשונו גם גבי אחר לא כ' כלל דווקא אם החליף בעצמו. ועוד דהא אסר גם בגידולין דאינו עושה הוא וא"כ משמע דגם לחבירו אסור בכל גוונא והוא מדינא וא"כ תו שפיר נילף מהתם גם לגבי עצמו. אבל באמת כבר תמה הר"ן בדמ"ז על הרמב"ם שפסק הבעיא להחמיר דהא הוה ספיקא בדרבנן. ונראה דשי' הרמב"ם בפירוש הסוגיא דמ"ז כשי' הריטב"א שעל הרי"ף הלכות נדרים ע"ש בארוכה מש"כ במשנה ובעיא דרמי ב"ח בעיא בדאו'. דכך הוא דין נדר ולא משום דדעת הנודר כן דזה לא שייך אלא גבי עצמו. אלא דעיקר דין נדר כן. וע"ש מה שחילק בין שאר א"ה לנדר. וא"כ אין ללמוד גם לענין חלופי חליפין מדין א"ה. ובאמת לשי' כ' בהדיא גבי עצמו דאסור גידולי גידולין וה"ה חילופי חילופיהן ע"ש. וה"נ לגבי חברי' לפ"מ שפסק להחמיר ודברי המחבר צע"ג: שם בהגה וכן אם אמר פירות של פלוני או מקום פלוני כ"כ זה המחבר בעצמו בסי"א דיין של פלוני הוה כיין זה לאסור בטעם וחומץ דהוה כגידולין וחליפין ע"ש:

ס"ב וכן אם אמר קונם פירות האלו על פלוני כו' משמע דהוא ממש כדלעיל וכ"כ הש"ך והפ"ת הביא דהגאון אין בטל ברוב ותי' משום דבר שיש לו מתירים וא"כ על אחר לא מיקרי יש לו מתירים כמש"כ המהרי"ט ושרי. ולפענ"ד הנה בדבר שאין זרעו

כלה פסק הרמב"ם דאסור בכל האיסורים. כמבואר בסרצ"ד סכ"ב וסרצ"ו סי"ח וע"ש בהגר"א. ובדבר שזרעו כלה פסק להיתר בשאר איסורים משום זוז"ג. כמבואר בסרצ"ד סי"ב ועמשכ"ש. והיינו שהקשה הרמב"ם דהו"ל להתיר הכא היינו בזרעו כלה ומשום זוז"ג והוא קושי' הראב"ד וע"ז תירץ משום יל"מ וכעין שכ' הב"י דל"מ זוז"ג בדיל"מ וזה עומק כוונת הרמב"ם. אמנם כ"ז לא כ' הרמב"ם אלא לעצמו דהוא ודאי אסור ואפי' ננקוט בעיא דרב"ח לקולא ונתיר לאחר. והוצרך בזה לטעם זה. אבל לפ"מ שפסקו גם גבי אחר דאסור ואפי' בחילופין וע' ריטב"א משום דכך הוא הדין לענין נדרים דכ"ז הוה כגוף הפירות אי"צ כלל לטעם זה דיל"מ אלא דמצד עצמו הוא איסור גמור וז"ב:

ס"ג שאיני אוכל ממע"י מותר עט"ז ולשונו מגומגם ועיקר כוונתו דכאן הרי אינו מתורת יתור לשון אלא דבפורט זה גופא נעשה עליו איסור כמש"כ הר"ן וכל שמפרש שאיני אוכל שאיני טועם הרי מפרש שאינו אוסר אלא אותו דבר עצמו ואין כאן סתירת לשונות ודוק:

ש"ך סק"ח בשם הר"ן דאסר עליו מע"י לא מתסר אלא כנגד מעשי' דאם טחנה ואפאה פת ומכרה. המעות שכנגד הטחינה והאפי' שלה וכנגד החיטין שלו. וצ"ע לענ"ד דהרי הרא"ש בפסקיו סופ"ק הביא ירושלמי' מפורש דבעי בזה חרש עמו בקרקע עד כמה אוסר כדי שכרו או כדי הניית כל הקרקע ולא איפשטא ובודאי נקטינן לחומרא דאסור הכל. ולכאורה נראה דתליא במחלוקת הפו' בסקמ"ב גבי אפה את הפת בעצים של איסור וכן ארג בו בגד אי סגי בהולכת הנאה דמי העצים או אסור כל דמי הפת והבגד. וא"כ הר"ן לשי' שם דס"ל כר"ש דאי"צ אלא דמי העצים. אבל לפ"מ שפסק בשו"ע שם דכל הפת והבגד אסור ה"נ לא קיי"ל כהר"ן וצ"ע:

שם סקי"ב ודלא כמהרש"א כו' לא זכיתי להבין מה שמשיג עליו ומה שאינו משתווה כדבריו. ואולי כוונתו כמש"כ בסקי"א דבבית אחר לגמרי לא מתסר אבל לכאורה דלא תלך לבית אביך ודאי משמעות לאסור כל בית שיהי' לו וצ"ע:

ס"ו אמר קונם לביתך זה שאני נכנס אסור בו לעולם ע' רא"ש שכ' דתליא בפלוגתא דתפוס לשון ראשון כו'. ולולי ד"ק לענ"ד כאן ודאי אינו כלל שני לשונות. דודאי יש לפרש שניהם וכל שיש לפרש שניהם מבואר בסו"פ השואל ובכ"ד דלא מיקרי סתרי. אלא דיש להסתפק אי שניהם לקולא דדווקא כ"ז שהוא ביתך. ודווקא זה. או לחומרא דכ"ז שהוא ביתך ואפי' נפל. או שהוא זה אפי' אצל אחר ובודאי דהוה ספק נדרים להחמיר. וכן מצינו מפורש זה בסנהדרין, גבי את העיר הזאת את יריחו דמסיק אלי' לא יריחו על שם אחר ולא עיר אחרת על שם יריחו הרי דנקטינן תרויי' לחומרא. אבל

מ"מ נפקא מינה דלפי"ז ודאי אם אומר בפירוש דכוונתו הי' להקל שומעין לו. ולא כמו בספק דתפוס לשון ראשון דל"מ גם אם מפרש לקולא: ס"ח ככרי זה עליך כו' נפלה לו בירושה מותרת. עש"ך דלכאו' תליא במחלוקת דס"ו וא"כ למה סתם כאן להקל. דיש לחלק דבאמר האוסר שאני כמש"כ הב"ח. אלא דבב"י לא משמע כן דהרי עיקר הפלוגתא בס"ו מדקדק מדין זה. ולענ"ד אף דודאי מוכח ברמב"ם דחולק דהרי בפ"ה כ' בהדיא דגם באוסר הדין כן דבזה אסור אפי' מכרו ע"ש אבל לדידן לדינא כיון דלהרא"ש וטור ס"ל להתיר לגמרי באוסר. א"כ יש לסמוך כאן על הרמב"ם דס"ל דתפסינן לשון א' וזה נכון. עוד נראה לומר בדעת המחבר דבמטלטלין ודאי יותר מסתבר דאין דעתו לאסור אף כשיצא מרשותו. דיכול לבוא לידי תקלה שיאבד ממנו וימצא זה. ויותר מזה מצינו בסרי"ח דאזלינן בתר כוונת הנודר דאין דעתו אלא לסעודה זו ע"ש. וגם בעיקר דין דאמר זה אסור אף לכשיצא מרשותו י"ל דליתא במטלטלין משום סברא זו שכ'. אמנם הרי ברמב"ם כ' בפירוש לאסור בככר ובפירות וכן הרא"ש בפירושו גבי ככרי כ' בפירוש דבזה אסור. ואולי יצא להם מסוגי' דאוכל מן הנוטות בדמ"ב דהוה פירות אמנם התם ה"ה נכרים אגב אילן וצ"ע:

סימן ריז

ש"ך סק"א בשם הרי"ו דבמקום שאין מדברין בלה"ק הולכין אחר לשון התורה כך פשוט בפרק השותפין כוונתו להשותפין דב"ב והוא דין דסל"ב דנדר הנאה מבני העיר ומבואר שם בש"ס דהוא מלשון תורה דהא פריך עליה מדין עיר הנדחת. וע"כ דאף דקיי"ל דהולכין בנדרים אחר לשון ב"א והכי משנינן בערכין די"ט מדאו' עד הפרק בנדרים הלך אחר לשון ב"א ע"ש. אלא דהיכי דליכא לשון ב"א הולכין גם בנדרים אחר לשון תורה ובב"ב דקמ"ג גבי ניכסי לברא דפשיט מקראי צ"ל דהתם דהבן הוא מוחזק סגי לשון המקרא לעשותו ספק ואין מוציאין ממנו. ובנדרים נ"ה גבי פלוגתא דדגן ושם דנ"ו גבי פלוגתא דעליה בכלל בית דאייתי קראי (והא דלא משני כדשני בר"פ דמר כאתרי'. צ"ל דלא מסתברא לי' להש"ס לאוקי פלוגתא בהכי ועוד דדווקא בר"פ דהוא ברייתא באפו נפשי' ויש לומר כן אבל כאן דהוא שנוי בלשון פלוגתא. ודאי לא מיסתבר כלל לאוקי בהכי אלא דפליגי בלשון תורה). וע"כ כמש"כ דהיכי דאינו' נודע לשון ב"א אזלינן בתר לשון תורה. וכן כתב הר"ן אהא דסט"ז בנודר מן התירוש דאע"ג דבתוספתא איתא דכלשון ב"א הוא מיני מתיקה ולא יין לדידן דאין מדברין בלה"ק הוה כלשון תוהה דהוא יין ולא מיני מתיקה שוב ראיתי שרמז זה בבה"ב והוא ברור לדינא:

ט"ז סק"ג וא"כ כשנפרש ירקי קדירה על כבוש נרויח בזה דירקי הוא כפשוטו בדבר שנאכל חי וא"כ לאכול חי פשי' דאסור כו' ולענ"ד הוא תמוה דכבר אמרו בירושלמי הביאו הב"י גבי נודר מן המבושל וכי יש ק"ו בנדרים ע"ש. ולכאו' פשוט כיון דפירש ירקי קדירה דהיינו הנאכלין בכבישה. דווקא הני ולא הנאכלין חי וכמו הנודר מן הטפילה דמותר בעיקר וצ"ע:

שם סק"ז דלא פרת ליבי' אלא בצלי ובדרישה תמה על הטור שסתם כו' ולק"מ דכיון דאפשר מיהו שום אכילה שפיר אל על העופות ואסור בכל גווני. ולענ"ד דדעת הדרישה דמ"מ כיון דא"א לאכול בצלי לא אסיק צלי אדעתי' ובודאי שרי:

ולפמש"כ בסט"ו דקיי"ל דכל שהדבר בעין דודאי אסור וא"כ הא דס"י דנודר מן התבלין אסור בחיים ומותר במבושלין ולמה מותר בזה כיון דהוא בעין וע"כ משום דאין נאכלין מבושלין לא אסיק אדעתי' וכן בסרי"ח ס"ה הוא אסור לחרוש ואחרים מותרין משום דלא אסיק אדעתי' ע"ש. ואולי י"ל דתליא בפלוגתא דרש"י ותו' בסו"פ ב"ש קי"ב גבי נטולה אני מן היהודים לענין יבם דדעת רש"י אע"ג דהוא בכלל כיון דלא אסיק אדעתא לא מיתסרא והתי' חולקים בזה ע"ש ועמש"כ בסוסרל"ד ודוק:

ס"י מהמקפה אסור בשום מהשום מותר במקפה. לולי דברי הראשונים הי' נראה לפרש כההיא דפסחים מ"ד המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין כו' דהיו רגילין ליתן במקפה שום. וזה שאמר דהנודר מן המקפה אסור בשום שבתוך המקפה. דהוא בכלל המקפ'. אבל הנודר מהשום שבתוך המקפ' אינו אסור במקפ' עצמה וצ"ע סט"ו הנודר מן היין מותר בקונדיטין וימש"א עב"י שדעת המתיר הוא ד"ע משום דבירושלמי אמר דלר"י דקום מותר ומשמע לי' דכ"ש דלרבנן דשרי בקום דכ"ש דמותר. אבל הרא"ש כ' דאדרבה לרבנן אסור וע"ש שמפורש היטב דעת הרא"ש דכיון דאסרי באשישים כיון דהוא אותו דבר עצמו אע"פ שאינו נקרא ע"ש אביו ה"נ בקונדיטין ע"ש. והנה כבר כ"כ הר"ן גבי עדשים ואשישים דלרבנן אסור משום דהוא דבר זה עצמו דזה ודאי אסור אף שיש לו שם אחר. וכן כ' עוד בשם הרמב"ן גבי, ירקות שדה דחמרא מבשלא אסור אף דיש לו שם לוי כיון דהוא אותו דבר עצמו והובא בט"ז וזהו כדברי הרא"ש דלרבנן אסור. ותמהני שהביא דעה להתיר נגד תלתא קראי וצ"ע. ואולי הוא משום דכ' הרא"ש בסוגי' דקום. דלפי הש"ס שלנו גם לרבנן אסור בחמרא מבשלא ומשמע לי' דלפי הירושלמי ס"ל דלרבנן מותר גם בחמרא מבשלא. וכ"ש בקונדיטין. אבל פשוט דצ"ל דכ"ז היינו לענין עצם דין זה דשם אביו עליו. דמשמע בירו' דרבנן פליגי. ולהש"ס דילן גם רבנן מודו. אבל לענין יין מבושל גופא אפי' אין לו שם אביו כלל ודאי אסור כיון שהוא דבר זה עצמו, ואפי'

קונדיטין דאין שם אביו עליו כלל וז"ב. ובזה י"ל הא דמבואר בס"י דהנודר מגריסין אסור במקפה של גריסין. אע"ג דמבואר בסכ"א דהנודר מגריסין מותר במבושלים דמשמעות גריסין משמע דווקא גריסין חיים. אפ"ה אסור במקפה די"ל דכיון דהוא אותו דבר עצמו ודאי יש לאסור ומ"מ במבושלין מותר דלשון גריסין משמע לאפוקי מבושלין מיהו זה כל זמן שלא יעשה מקפה ממועט מלשונו אבל כשכבר עשה מקפה הדר לדינא דכל שהוא אותו דבר עצמו יש לאסור והמיעוט דיו לאפוקי דבר אחד מבושלין. ומ"מ אני מסתפק די"ל דבס"י הפירוש דנדר מגריס דאסור במבושלין ולא בגריסין וצ"ע:

סל"א בהגה הנודר לדור בשכונות היהודים צריך לדור בשכונה הגדולה. בלשון תשובת הרשב"א בבית יוסף משמע משום דבאותו מקום כך הי' הלשון ע"ש. ולכאו' י"ל דאם אמר היהודים משמע המיוחדת וכמו בהכבוש בס"ג דהם ה' הידיעה הוה כבוש של ירק וה"נ בה' הידיעה הוה השכונה הגדולה. ומה שתלה הרמב"ם גבי כבושין בדרכן היינו איזה הוא הידוע תלי בלפי הזמן אבל הה' ודאי הוה הידוע וכמש"כ בפי' המשנה וה"נ בזה:

שם שלא לקנות בתים מעכו"ם אסור להחליף כו'. ע' הה"מ בשם הרשב"א דכ' גבי חליפין אין להם אונאה דממכר כתיב וחליפין לאו ממכר הוא. ולכאורה הוא כחולק ע"ז. וע' מש"כ בחיבורי על חו"מ סרכ"ז ויתיישב דאינן חולקין ע"ש סל"ה ומי שאינו מיורדי הים בשעת הנדר מותר. בר"ן הקשה ע"ז מקונם שאני נהנה לבריות דאע"ג דקיי"ל דבעל לאו בכלל בריות נתגרשה גם הבעל אסור וה"נ ליתסר אפי' נעשה אח"כ יורדי הים. ולולי ד"ק נראה דע"כ ל"ד כלל דכאן אין לתלות האיסור בשביל הסיבה שהוא מיורדי הים דהא מבואר בירושלמי בהדיא דאפי' פרשו אח"כ מלהיות יורדי הים אסורים ואי הוה אמרינן דזה הסיבה לאסור ה"נ הו"ל להתיר בכה"ג וכמו בקונם שאני נושא פלונית שאבי' רע דאם מת אבי' מותר כדאיתא בסרל"ב סי"ט וע"ש מה שחילקו בין כעורה משום דאין דרך כעורה להעשות נאה ע"ש אבל כאן בודאי ל"ג ממת אבי' והו"ל למישרי וע"כ דכאן אין ירידת הים הסיבה לאסור כלל אלא דהוא פרט לאיזה אנשים אוסר והיינו כפורט זו"ע אלו דאסור אף ביוצא מהן דלדידהו שוי' כהקדש ואינו דומה לאוסר עליו סתם זו"ע דמותר ביוצא מהן. דלא אסור אלא כשהן וזו"ע ולא בשנשתנו וה"נ יורדי הים אין אנו דנין למין יורדי הים:

אלא הוא כאומר אלו. ומשו"ה אסורים אף כשנשתנו ואינן עוד יורדי הים. וכיון דהוא כאלו. ה"נ דמה שנעשו אח"כ לא איכפת לן. דלא מיתסר אלא באלו שהם בשעת אמירת הנדר או חלות הנדר לר"י ולא במה שיהי' אח"כ ודוק:

סל"ב נדר משחורי הראש עט"ז בשם הר"ן ולכאורה נראה בפשוט דכוונת הש"ס דהו"ל למימר מבעלי שער שחור:

ש"ך סקמ"ה בשם תשו' מהר"מ נתן ת"ק לשמעון שכשיגמר מלאכת ראובן לא יכתוב לאחר ונשרף קונ' אחד אם כשכבר. נגמר נשרף אסור לכתוב לו. ואם עד שלא נגמר מותר לכתוב. וראי' מפכ"ז דכלים בגד שארג בו ג' על ג'. בעניותי ל"ז להבין ראי' משם דלכאורה אין ענינו כלל לכאן ואולי ס"ל לדקדק דדווקא כשהשלים כבר את כל הבגד ואח"כ נטל חוט מתחלתו הוא טמא: מגע ט"מ. אבל כשנטל קודם שהשלים אף כשהוסיף כבר שיש בו הרבה מגע"ג טהור והטעם שלא נגמר מלאכתו. אבל ל"י כלל שהרי לפנינו שקבל תחילה טומאה קודם שהשלים תיכף כשארג וגע"ג וצע"ג ולולי שאיני כדאי נראה לי ראי' נכונה ממנחות ד"מ דמסיק גבי חסידים הראשונים דס"ל ציצית חובת טלית כיון שפצעו בה ג' היו מטילים בה ציצית דכבר איכא גם קרנות האחרונים. אבל מקמא הכי אע"ג דכבר הוא טלית גדול בת ד"כ כיון דלא נגמרה עדיין לאו בגד הוא ואינו חייב בציצית. וא"כ ה"נ עדיין לא נגמר מלאכתו. ועוד נראה לי ראי' גדולה מגיטין ס"ג גבי אמרו לשנים כתבו ותנו גט לאשתי דמוכח כל הסוגי' דכתבו חצי הגט ונפסל לא אמרינן שכבר עשו שליחותן על החצי הראשון אלא כ"ז שלא גמרוהו חוזרין וכותבין מתחילתו הרי בהדיא דכולה חדא מלאכה היא כ"ז שלא נגמר וצריך לתקן גם מה שנתקלקל בהתחלה. וה"נ לענין נידן דכאן. וע"ש עוד דכ"ז שלא נתנו לה נמי מיקרי לא נגמר מלאכתן ולכאורה דגם בכאן ה"נ כל עיקרו של ספיקן אינו אלא כשהוא מוסר כל קונטרס תיכף לבעליו. אבל כשהוא בידו עד הגמר אפילו גמר כולו כ"ז שלא מסרו לבעליו עדיין לא גמר מלאכתו וכל שנשרף רשאי לחזור לכותבו ולמעשה צריך ישוב:

סימן ריח

ס"א הי' לבוש צמר כו' שלא יעלה עליו צמר כו' מותר לטעון מבואר דהא סתמא אסור אף בטעינה והר"ן כ' דמשמע בת"ק דמתני' דצמר עולה עלי מותר להתכסות בגיזי צמר דס"ל דסתמא לא משמע אלא לבישה. ומשמע דר"י במתני' לא פליג אהא ור"י דברייתא פליג ואמתניתין וקיי"ל כמתני' דסתמה מותר בטעינה ונראה בשי' הרמב"ם דס"ל דגם בת"ק גופא אין ראי' להתיר טעינה. דאע"ג דאסור גם בטעינה מ"מ שפיר הוא מותר להתכסות בגיזי צמר דהרי ר"י דמתני' בהי' מתיר להתכסות. ומשמע דהיינו אפי' באניצי דת"ק וכן מוכח מהמפרש שכ' דאין זה טעינה ע"ש. וא"כ שפיר י"ל דלת"ק בעולה עלי שפיר שניהם אסורים ומ"מ אינו אסור אלא טעינה ולבישה כאורחייהו אבל להתכסות

בגיזי צמר שרי דאין זה לבישה דאין זה דרך מלבוש וגם אין זה טעינה שה"ה מתכסה ומ"מ צ"ע די"ל דוקא באסר עליו דבר אחד לבד. טעינה לבדה. או לבישה. לבדה. אין להתכסות בכלל. אבל בעולה עלי סתם. י"ל דהכל בכלל וכ"ש לדידן דיש לנו לילך בתר לשון תורה כמש"כ ברסרי"ז ובלשון תורה נראה ברור דהכל בכלל העלאה. וראי' ברורה מריש יבמות גבי שעטנז אי כתב רחמנא לא יעלה הו"א אפילו מוכרי כסות ובספרי (דברים רל"ב) אפי' להפשילו בקופה לאחוריו ע"ש ש"מ דבלשון תורה הכל במשמע וה"נ בנדר ודוק:

ס"ב בהגה אע"פ שאמר שלא יעשה (אסור גם למכור העשוי) דאזלינן בתר כוונתו. בט"ז השיג ע"ז דקיי"ל בסר"י דבעינן פיו ולבו שוין ובהדיא אמרינן גבי לא תעשה לך פסל אין לי אלא שלא יעשה מנין העשוי כו' ולענ"ד כל שיש הוכחה דכך כוונתו הוה כהוציא מפיו וראי' מס"ד הי' מפציר בו לאכול אצלו ואמר לביתך שאני נכנס דמותר לכנוס לביתו ואסור לאכול. והנה הרא"ש בפירושו רפ"ג כ' בהדיא דמותר גם לאכול. כיון שהוציא מפיו מה שלא הי' בלבו. וכ"כ בפסקיו סופ"ח ע"ש. והרי הרמב"ם וכל הפו' פסקו בהדיא לאסור והביאו ב' תוספתות בהדיא לאיסור: וכן נראה להוכיח מהש"ס גופא דא"כ הו"ל להש"ס להביא גם זה בפרק ארבעה נדרים דלשיטת הרא"ש זה הוה כנדרי זריזין ממש אלא הביא זה בסופ"ח גבי דינא דאזלינן בתר. כוונת הנודר וש"מ דבאכילה שכיון לזה הוה כהוציאו מפיו כיון דכך הוא האומדנא וע' ע"ל בשם המהרי"ט דלאכול בביתו אסור גם להרא"ש וא"כ יתיישב זה אבל לענ"ד לא משמע כן בדברי הרא"ש ברפ"ג ע"ש ועכ"פ ה ודאי מוכרח דלשי' הפו' כל מה שמוכח שכיון לכך חשוב כהוציא בפיו. וה"נ בהך דהכא נכון כדברי הרב וצ"ע:

סימן ריט

ש"ך סק"א וע"ש די"א דמהני ג"כ מדין ידות אם הוציא לנדר בלשון שבועה לענ"ד דבריו תו דלכאו' פשוט דהי"א שם לא קאי אלא אשלא אוכל דאנו מתקנים הלשון קונם אכילתו עלי אבל שאוכל לא שייך כלל בנדר דהוא מיתסר חפצא וכמש"כ הר"ן ד"ח ד"ה הלא מושבע ועומד דנדר לא שייך באעשה ע"ש. וכ"כ שם דפשוט דהוא נדר וא"כ ודאי לא שייך באוכל. וסוגי' דריש נדרים ד"ג גבי בל יחל כגון דאומר אוכל ככר זה ולא אכלה נראה שהרגיש בזה הגרע"א בגליון הש"ס (וט"ס שם תיבת תו') וצ"ל דכוונת הש"ס ג"כ כמש"כ הדרישה דהיינו בתנאי. והש"ס רבותא קמ"ל דשייך גם באוכל ע"ש:

סימן רכ

ס"ז שנה אחת כו' נתעברה השנה אסור בעיבורה עש"ך סקט"ו דכ' בדעת הר"ן דבראש השנה אם אמר שנה אחת דעתו בלא עיבור. והטעם כמש"כ הסמ"ע מדלא אמר השנה. ואף דבדס"ג כ' בסתם דשנה א' ג"כ בעיבור משמע היינו באמצע אבל ברה"ש ע"כ לא כיון אלא בלא עיבור מדלא אמר השנה כנ"ל. והשיב על הב"ח וסמ"ע שלא הבינו כן בר"ן דהרי הכי מוכח בדבריו בדס"א ע"ש. והמעיין היטב בר"ן דס"ג דבתחילה כ' דשנה אחת הוה בלא עיבור כמש"כ למעלה דס"א ופירש הטעם משום שהי'. יכול למנות בשנה פשוטה ולא הזכיר חילוק בין רה"ש לאמצע שנה. ואח"כ סתר זה והעלה דלעולם בעיבור משמע ולא הזכיר שום רמז לסברת הסמ"ע. ואף דלפי"ז נסתר פירושו בדס"א. לענ"ד באמת ע"כ הוא נסתר דבאמת גם במש"כ הסמ"ע. אינו מתיישב הסוגיא שם כלל. דהרי פשיט שם בסוגי' דשנה כהשנה ממתני' דנתעברה השנה אסור בעיבורה ובהשנה פשי' וע"כ בשנה וש"מ דשנה כהשנה ופירש הר"ן דבשנה א' לא הוה אסור בעיבורה. ולפי' שי' הש"ך בכוונתו דלעולם משמעות שנה הוה כמו שהיא בעיבורה. אלא דהתם ברה"ש וכמש"כ שם הר"ן הוה שנה א' בלא עיבורה מדל"א השנה כנ"ל. וא"כ זה שייך היכי דאמר שנה א' אבל הכא בשנה סתם דאנן מסתפק לן אי כוונתו השנה או שנה א' ולא ידעינן. ונפשוט דהוה כהשנה מדאסור בעיבורה. דאי הוה כשנה א' הוא מותר. והטעם דמותר שם מדלא אמר השנה והיכי י"ל כן דהמשנה ס"ל הכי מתוך דיקדוק הלשון של איש הזה. ומי איכא מידי דאנן לא ידעינן והאי גברא, ידע וכה"ג פריך הש"ס בב"ב דקל"ו מי איכא מידי דאנן לא ידעינן וספרי ידעי וכ"ש לשון הדיוט בעלמא. וא"כ אם אפי' בלשון שנה אחת י"ל כן בלשון שנה סתם ודאי א"א. וע"כ דלפי חזרת הר"ן בדס"ג יפרש בסוגי' כהרא"ש ע"ש. וא"כ אין שום יסוד לדברי הסמ"ע בחילוקו בין רה"ש לאמצע השנה. וכדברי הב"ח ממשמעות הפו' והר"ן. ובאמת גם גוף דברי הר"ן דס"א דכ' דע"כ קאי שם ברה"ש דאי באמצע השנה פשי' הנה הרא"ש בפסקיו הביא הירו' דאמר בהדיא דקמ"ל דלא נימא דנכנס אב תחת אלול ע"ש גם מה שהשיג עוד על הב"ח בענין השנה פשוט דלא כיון הב"ח לזה כלל אלא דעם עיבור קורא י"ג חודש ובלא עיבור יב"ח ופשוט להמעיין:

ש"ך סקי"ז דהאו"ז מספקא לי' אי הלכה כר"מ גבי ב' אדרים אינו מובן דא"כ למה כ' בשכירות דחולקין הא אנן קי"ל קרקע בחזקת בעליו עומדת וצ"ע:

ומש"כ עוד הש"ך בשני שטרות באחד כ' אדר סתם ובשני כ' אדר שני דחולקין נראה כוונתו דחולקין הספק דמתחילה נוטל זה שכתב סתם החצר ואח"כ חולקין את החצי

השני כדין זה אומר כולה שלי וזה אומר חציו שלי ואולי כוונתו בגוונא דבזה שכ' אדר סתם הוא מאוחר בימי החודש או שכ' גם הימים בסתם כההיא דכתובות צ"ד ע"ש:

סי"א עד פני הפסח עד שיגיע מבואר בש"ס דהוא משום דלא מעייל נפשי' לספיקא ולכאו' יש להבין דלעיל סר"ח גבי מליח ויי"נ סתם קיי"ל דספק נדרים להחמיר ומבואר בסוגי' דשם דהוא לפי דקיי"ל דמעייל אינש לספיקא ומיהו גם הש"ס שם דאייתי כמה פלוגתא דתנאי בהא וקשי' לי' דר"י אדר"י לא אייתי הא דהכא ונראה דכל הסוגי' דשם אינו אלא במקום דאם הולכין לקולא יתבטל כל הנדר לגמרי בזה קיי"ל להחמיר דמסתמא כוונתו לנדר אבל הכא דאין ספק אלא בהזמן אבל גוף הנדר הרי אינו מתבטל בזה שפיר פסקינן דלא כיון לספיקא אף דבעלמא בכל ספק מחמירין בהא אמרינן דלא כיון מתחלה על ספק וכן משמע פשט הסוגיא ויש ראי' לזה מהא דמשמע בב"ב ע"ב דגם גבי הקדיש ב' אילנות לר"ש דבעין רעה מקדיש לא קנה קרקע ולכאו' הא מבואר שם דפ"א דבב"א הוה ספיקא אי קני קרקע והו"ל להחמיר בהקדש מספק כדקיי"ל בש"ד דספק הקדש לחומרא (ע' מש"כ בסשכ"א) אלא דהכא דההקדש אינו אלא על פיו. וגוף ההקדש ה"ה קיים על האילנות בכל גוונא. לענין הקרקע אמרינן ולא מעייל נפשי' לספיקא וצ"ע:

סי"ד ואם רובו שעורין הולכין אחריו עש"ך בשם ב"ח לחלק מרוב מסתפקין בשמן זית בסרי"ז ודבריו דחוקין. וע' ט"ז בסר"ח וגם דבריו ל"י להם הסבר. ולולי ד"ק הי' נראה דהכא דווקא בעד הקציר בה' הידיעה דודאי כוונתו לקציר הרוב שהוא ידוע וכמו בכבוש בסרי"ז. דהכבוש הוה כבוש של ירק לחוד ובקציר סתם נראה דחוששין גם למיעוט וצ"ע:

ש"ך סקכ"ז ונראה דהרב למד דינו מדין נדר עד שיהא בנו ב"מ ואפשר לחלק דהתם זמנו קבוע אבל הכא בידו לאחר או להקדים זמן הנשואין. לכאורה אין הבנה לחלוקו דהרי ודאי דזה הוא שסמך הרב דין זה בסעיף זה לדברי המחבר שפסק בשם הירו' דקבע זמן למשתה בנו נמי חשוב זמנו קבוע לחומרא. ואולי כוונתו דדין זה דהת"ה דאסור אפי' במת משמע בבה"ב סוהס"י דהוא מספיקא וכיון דהך דהירו' נמי ספיקא הוא וא"כ הוה ס"ס ואין להחמיר וסברתו דאם אינו זמן קבוע כיון דעכשיו לא יעשה כלל אינו שייך לאסור כלל וצ"ע:

סי"ח עד הגשמים אסור עד שירדו כו' בזמן רביעה שני' היינו כת"ק דבעי דווקא ירדו ודלא כרשב"ג, כמש"כ הב"י ופשוט דהוה"ד עד הגשם בעי שירדו דאינן מחולקין בזה. (והא דהתיר בעד הגשם בר"ח כסליו אפי' לא ירדו נראה פשוט דזה גם בעד הגשמים. ונראה דהוה"ד בכולהו דהכא. בעד הקציר ובציר וקין אם ח"ו לא יהי' כל אלו פשוט

דאין אסור אלא עד הזמן המאוחר שלהם ולא יותר] וחילוק דבין הגשם או הגשמים אינו אלא בין רביעה ראשונה או שני' וא"כ הוא ממש כפי' האחרון בר"ן ואי"צ למש"כ הגר"א דהי' לו גירסא אחרת ודוק:

ט"ז סקי"ט ול"ד דהתם אם תעבור הא אסורה מהיום והלאה לבעלה ע"כ מירתתה. בתפל"מ השיג עליו מסכ"ג דאם תלך לפני הפסח תהא אסורה עד החג ואפ"ה חוששין. ולק"מ דדווקא בגט שתהא איסור עלי' לבעלה לעולם ותצא מזה ומזה מירתתה אבל כאן מה שתהא אסורה, בהנאתו עד החג זה לא מירתתה כלל ופשוט:

שם הטור הביא דברי הרמב"ם כו' ונראה ליישב דברי הרמב"ם שמפרש דמדאמר הנודר לישנא יתירא עד החג כיון דאחר הפסח אין שום איסור וכקושי' הטור למה זכר כלל עד החג ויש ע"ז ב' תי' כו'. כוונתו כיון דמדינא אסורה להנות עד הפסח א"כ לאחר. הפסח אין שום איסור ולמה זכר בדבריו תנאי דעד החג. אבל ל"י שום יסוד לזה דודאי הוצרך להזכיר התנאי שאם תעבור ותהנה קודם הפסח. יהי' לה תקנה שלא תלך לבית אבי' עד החג ולא' תעבור על בל יחל וכן היה רצונו שתאסור לבית אבי' עד החג. אבל הברור בדברי הרמב"ם כפירוש הב"י אף שכ' שהוא דוחק כבר הסכים כן הב"ח. דקאי אעברה ונהנית קודם פסח וגם הלכה אלא שלא ביארו הדברים היטב. וכך הוא הביאור דבאמת בעברה והלכה הליכה אחת. הנאתה עד הפסח איסור כבר למפרע. ולכאורה אין שום איסור עוד ללילך כלל כמו בנשבע שיאכל כל הככר הזה היום בסרל"ח סט"ו דנשרף מקצתה כיון שכבר נתבטל השבועה אי"צ לאכול הנותר כיון דנתבטל כבר השבועה ע"ש. ולכאורה ה"נ הי' מן הדין להיות מותרת ללילך עוד. וקמ"ל דלא. ובאמת יל"ד בחילוק זה וי"ל דהתם בנאנס על המקצת שאני. או דהתם אח"כ הרי הוא אינו עושה מעשה וזהו דכ' הרמב"ם דכאן אסור לה ללילך שהרי על כל הליכה בפ"ע גורם איסור על ההנאה ועושה דבריו חולין. ומש"כ עבר הפסח הוא רבותא דלפני הפסח שאפשר לחוש שתעבור ותהנה עוד. (דבההנאה ודאי כל ההנאה הוא איסור בפ"ע פשי' דיש לאסור ההליכה יותר. כיון שיתוסף בזה איסור בההנאה שתהנה עוד בזמן שלפני הפסח. אלא אפי' כבר עבר כ"ז איסור הנאה גם ההליכה אסור עד החג וז"ב:

סימן רכא

ס"ב ויכול לזון אשתו ברא"ש הביא דמתני' אתיא אפי' לרבנן ואיירי בזן בפניו דמוכח דנותן לה בדרך מתנה או במזונות יתירים. והטור הקשה ע"ז כיון דאנן קיי"ל כחנן דלעולם פטור בזן אשתו למה לי' להביא זה ועט"ז ולענ"ד דסברת הרא"ש דבאמת אע"ג

דפטור לשלם לחנן מ"מ במודר הנאה אסור גם לדידי' דכל הפטור לשי' ר"ת דפסק הרא"ש כוותי' לפי דהי' יכול לומר דהיתה מצמצמת. וא"כ כשבאמת לא הי' מצמצמת הרי הוא מהנהו. ותדע דהא קיי"ל דאינו זן בהמתו אפי' במזונות יתירים. והרי הוכיחו התו' בב"ק דק"א ד"ה אי"ד דנותן מזונות לבהמת חבירו אין זה חייב לו כלום ולא מיקרי כלל מהנהו ול"ד למשביח ניכסי חבירו דשמין לו משום דזה יכול לומר דאין לו הנאה וע"כ דאע"ג דזה פטור משום דבספק ממונא הממע"ה אבל במודר הנאה אסור דדילמא הוא מהנהו וא"כ ודאי דה"נ י"ל בזן אשתו. והא דמוקי הא דפורע את חובו במזונות אשתו וחנן. היינו שפורע זה בשבילו חוב זה שלה הזן ובזה ודאי מותר כיון דזה לא הי' יכול להוציא ממנו אבל הזן גופי' ודאי אסור אלא בהנך גווני דכ' הרא"ש. וזה שכתב הרא"ש דמשמע דאתיא אפי' לרבנן הוא לראי' דבכה"ג בודאי מותר. דהא אפי' לרבנן מותר בכה"ג ועב"י ופרי' ודוק:

שם ומותר לשמשו בכוס של בית האבל וביהמ"ד לפי מה שמשמע בס"ד גבי ניכסי חולה אסורין על המבקר דדווקא כשהחולה הדיר את המבקר אמרינן דמחיותי' לא אדרי' אבל כשהמבקר נדר מן החולה גם בכה"ג אסור. דאפשר דגם בכה"ג נדר כשי' הר"ן א"כ לכאורה ה"נ י"ל להיפוך דדווקא כשזה נדר ואסר על עצמו הנאת חבירו מותר זה לשמשו דבכה"ג של דברים קטנים ושל רפואה לא אסר על עצמו. אבל כשחבירו אסר עליו הנאתו י"ל דגם זה אסר עליו. וכה"ג חילקו האחרונים בסרכ"ג במימרא הסמיכה שם דהמדיר בנו לת"ת דדווקא כשהאב נדר מן הבן אבל הדיר האב את הבן אסור בכל ע"ש וצע"ג:

שיך סקי"ד אע"ג דהאידנא הכל אסור היינו בחנם אבל בשכר שרי וקמ"ל דאפי' אמר לו שילמדנו. הנה הא דהתיר בשכר לכאורה היינו כיון דגוף המלאכה שרי אלא דהאיסור משום שניטלין שכר כל שמקבל שכר אין כאן איסור והמלמד הרי יכול לקבל השכר דהא ניכסי זה אינו אסור עליו וכן כ' בסקכ"א גבי רופא דבשכר מותר ול"ד לס"ג גבי ניכסי בעל אבידה אסורין למחזיר דהמחזיר אסור לקבל שכר דהתם המחזיר נהנה מניכסי זה שאסור עליו אבל היכי דניכסי מחזיר אסור על בעל האבידה משמע שם דהמחזיר מקבל השכר ובסמוך כ' בזה בשי' הר"ן ע"ש. אלא דזה צ"ע לענ"ד דכיון דבמקום שנוטלין שכר לכאורה ע"כ הרי זה חשוב שהוא מהנה לזה. ואפ"ה ס"ל דבשכר שרי כיון שנוטל שכרו. א"כ משמע לכאורה דגם לשי' האוסרין שיאמר לו משום דזה חשוב כנהנה משל המדיר מ"מ בשכר כיון שנוטל זה שכרו הוה לן למישרי וצריך עיון:

ס"ג ומחזיר לו אבידתו בין שניכסי בעל אבידה אסורין למחזיר כו' היינו כדאיתא בש"ס דפרוטה דר"י ל"ש. וער"ן שנדחק לדקדק ראי' לפסוק כמאן דאמר דמותר ולכאורה יל"ד בפשי' מהא דשרי' כשניכסי חולה אסורין על מבקר ולא אמרינן דהא מהנה לי' פרוטה דר"י דודאי המבקר ג"כ פטור מלמיתב ריפתא לעניא ואולי דגם בזה שייך מחיותי' לא אדרי' וצ"ע. אבל מצאתי בתו' סו"פ שה"ד דהקשו מהא דמותר לתקוע לו תקיעה של מצוה וכן מנודר הנאה ממעין טובל בו בימות הגשמים ותי' דדווקא באבידה דהרבה פעמים עוסק בה אבל בתקיעה וטבילה אין לאסור ונראה לי בהסבר הדברים דבאמת יש לעיין הא דאמר ל"ש וכי מותר לעשות איסור בל"ש ודוחק לומר משום מצות השבה דמשמע דאפי' יש אחרים שרי. אבל באמת מן הדין יש להתיר דודאי דמדידי' קמיתהני דהוא עושה מצות ה' וחבירו אינו אלא גרמא. אלא דמ"מ מסתבר לי' להש"ס דהו"ל לאסור מגזירה דרבנן וזה שאמר ל"ש ובמילתא דל"ש ל"ג רבנן וא"כ ודאי י"ל דהתם ל"ש כלל לכו"ע. ומ"מ לפ"ז כיון דהוא מדרבנן ודאי יש לפסוק כדברי המיקל:

שם אם ניכסי בעל אבידה אסורין למחזיר אסור לו לקבלו והר"ן כ' דמותר דהוה כזבינא דרמי על אפי' דקיי"ל דהנאת מוכר. פי' וה"נ ודאי דבעל אבידה הוה רמי על אפי' דהא כיון דנוטלין שכר דהיינו בטל מסלע הרי שלו קודם ולא יחזיר כלל. ואפשר דאף הטור ומחבר ל"פ בזה אלא דהכא קאי בלשון איסור נכסים עט"ז סקט"ז ובזה כיון דגוף הנכסים אסורים עליו ודאי א"א למשקל שכר דהנכסים אסורים עליו. וכמש"כ הר"ן גבי קונם ישראל נהנים לי (בדל"א) דבזה ודאי ל"מ לוקח בפחות ע"ש, והר"ן בפירושו הכא ס"ל דל"ד לשון נכסי וכמשמעות המשנה. אבל צ"ע דהרי כ' הר"ן בהא דס"ה דלא ימכור ולא יקנה דאפי' ברמי על אפי' גזרינן ול"ד להא דקונם ישראל נהנין לי דשרי דהתם שנדר מכל ישראל לא מחמירין עליו. וצ"ל דס"ל דהכא בהחזרת אבידה נמי מסתברא דלא מחמירין אבל צ"ע דהרי מבואר בהדיא בדף מ"א אילימא רפואת נפש בחנם ממון בשכר ליתני מרפאו בחנם אבל לא בשכר. וכ' הר"ן דהיינו בשניכסי חולה אסורין על הרופא. הרי דאסור הרופא ליטול שכר ולא חשוב כזבינא דרמי על אפי' ובודאי ברפואה עדיף טפי ממחזיר אבידה ואף שיש לחלק בדוחק ל"נ: שם ואם תמות הבהמה אם לא יעשנה מותר לעשותו כו'. מדמחלק כאן ולא מחלק בס"ד גבי אסור לזון בהמתו משמע דשם אסור אפי' אם תמות והיינו כמש"כ הר"ן גבי רפואת גופו דלתת לו סמים משלו ממש זה ודאי אסור (במקום דליכא ס"נ) וה"ר מהא דאין לו מה יאכל ע"ש:

ט"ז סקט"ז למדנו דאסר ממונו על חבירו אסור גם הנאת גופו כו' דהוה כאלו קבל ממנו שכר ונתן לו. הגרע"א הקשה ע"ז דאפי' הוה הכי אינו אסור דממון שאין לו באותה שעה

א"י לאסור דהוה דבר שלא בא לעולם. ובאמת אין הסברת הט"ז אלא דהנאת הגוף הוא הנאת ממון דהא נוטלין ע"ז ממון אבל האיסור פשוט דחל על גופו עצמו דל"ג מממונו. וה"נ זה הוא ממון ואין לך ממון גדול מגופו בעצמו וכדאמרינן בסנהדרין ל"ג גבי ראיית נגעים ממונו בשלשה גופו לא כ"ש. גם מה שהקשה על הטור והר"ן דאסר נכסיו על חבירו למה אסור לומר לחנוני ליתן לו דהא אין זה נכסיו איני מבין קושי' בזה. דלכאורה פשוט דכל שהוא מצוה בעצמו ליתן ה"ז הוא כמחליף על נכסי וקיי"ל דחלופיהן ודאי אסור כמבואר בסרט"ז. והרי בסוגיא הקשו שם גם מהא דלוה ובע"ח באין ונפרעין ע"ש ומשני דזה הוה דיעבד. אבל כשהוא ע"פ ודאי הוה חלופין גמורין ודוק:

ש"ך סקמ"ה האריך להכריע דגם בהקדש ממש אין המשכיר אוסר. ויישב קושי' הרא"ש על הירושלמי וע"כ כ' שיש לסמוך עליו ע"ש. והנה התוס' בסופ"ק דע"ז הביאו הירו' אהא דאף במקום שאמרו להשכיר לא לבי"ד אמרו מפני שמכניס לתוכה עכו"ם דמסיק עלה הא במקום שאמרו למכור מותר למכור ולהשכיר אפי' לבי"ד. וע"ש שהאריכו בביאור הירו' ולא כ' דבר ברור. ולכאורה נראה נכון דהירו' ס"ל כרמי ברי' דר"י בדט"ו דשכירות קניא וא"כ במקום שמותר להשכיר ודאי שרי אף לבי"ד דכי קמעייל בדידי' קמעייל כדאיתא התם בדט"ו (ומה דאמר התם חומרא דעכו"ם שאני משמע בפסחים דלא ס"ל להש"ס) אבל במקום שאסור למכור כיון דשכירות קניא הא הו"ל לאסור אף להשכיר כיון דקניא. ע"כ הא דמותר להשכיר ס"ל להירו' דבאמת אין היתר להשכיר לו שיהא לו לקנין אלא דמשייר לו הקנין לעצמו. אלא שנותן לו רשות להשתמש ובזה אין איסור כיון דאינו מקנה לו. וא"כ אם מכניס לתוכו עכו"ם בדישראל מכניס ואסור. אבל במקום שמותר למכור א"כ גם שכירות קניא ושפיר שרי אף להשכיר לבי"ד דבדידי' מכניס כיון דקניא והוא נכון מאוד לענ"ד. וא"כ כיון דהירו' ס"ל דשכירות קניא א"כ אין שום ראי' מהירו' שם דהמשכיר א"י לאסור דלשי' הירו' דשכירות קניא ודאי א"י לאסור אבל לדידן דקיי"ל דלא קניא שפיר יכול לאסור. ולולי שאיני כדאי לא ידעתי כלל מה שייך בזה דא"י לאסור משום שא"י להפקיע שעבוד השוכר. כיון דהגוף הרי בודאי הוא יכול להקדיש ולמכור כמבואר בכל הפו' מכמה סוגי' ומההיא דמכר הבן אין מכורין עד שימות האב הא כי מיית האב מיהו הוה מכירה ואין להאריך. א"כ בהקדש כיון דחל על הגוף. ממילא זה אסור להשתמש אף ששעבודו קודם. דלא עדיף מנתערב לו מעות הקדש במעותיו דע"כ אסור להשתמש בו. והמשכיר אינו מפקיע שעבודו כלל אלא דממילא הוא נאסר לדור בו. ומה שהקשה דהרב סותר עצמו בסרנ"ח דאף היתר על החוב א"י להקדיש. לכאורה הי' מקום לחלק ממקרקע למטלטלין דהם ברשותו של

חבירו. אבל באמת אינו נראה לחלק כלל כאן דהיותר ודאי הוה כפקדון בעלמא וברשותו דמרא קיימי וכן מוכיח סוגיא דע"ז הנ"ל דפריך משכירות קרקע אשכירות בהמה ע"ש משמע דלא שייך לחלק בזה. אבל פשוט דע"כ התם כשלא הגיע ז"פ ובשעת הפרעון הוזל ואינו שוה אלא כנגד מעותיו ועל זה ע"כ נשתעבד לו כל המשכון וא"י להפקיע שעבודו שבידו אבל בל"ה פשוט דהתם דקאי בצדקה דחלק זה אינו אוסר על המלוה חלקו כלל. והוה כשותפות הדיוט למה לא יכול להקנות חלקו לכ"א דבזה ליכא למ"ד דלא וע"כ כמש"כ וא"ש:

ס"ח הנותן טבלא לאומן לציירה ואסרה על הבעלים מותרת בש"ך בשם הרא"ש דאפי' לשי' דאומן קונה בשבח כלי ציור בעל אין בו ממש. הגר"א נראה שהבין דא"כ נדרים אין חל על דבר שאין בו ממש. ולענ"ד הוא קשה להבין דאפי' בשלהבת בסי"ב כ' הט"ז בסי' קמ"ב גבי עכו"ם דלא שרי אלא באדיי אדוי את השלהבת עצמה. אבל כשהוא נאחז באיזה דבר אסור כמסקנת הש"ס שם גבי שבת. וס"ל דהוה"ד בכל הני דהתם ומשמע דהוה"ד במודר הנאה דהכא. (וצ"ע קצת מה שסתמו בזה כאן) ולכאו' פשוט דכ"ש הציור הזה שע"ג הטבלא דחל עליו הנדר. אבל בלשון הרא"ש מבואר דהיינו כיון דאב"מ בזה ודאי לא קני בשבח כלי וכ"ה בהדיא בחידושי הרשב"א ב"ק שם. אבל לענ"ד גם בלא זה נסתפק עלי בזה מט"א דלכאורה אדם שיש לו טבלא מצוירת אינו יכול לאסור שלא יראה בה אדם דלכאורה לא עדיף מהקדש דקיי"ל קול ומראה אין בו משום מעילה. ואע"ג דהתם איכא איסורא הוא משום חומרא דהקדש אבל כאן כיון דזה אינו נוטל משלו א"י לאסור. דאע"ג דעל עצמו יכול לאסור אבן לזריקתו כמש"כ הר"ן בדי"ח פשוט דאינו יכול לאסור אבנו על חבירו שלא יזרקנו כיון דאין זה נוטל משלו והוה פירות חבירו על חבירו. וה"נ האומן הזה שאין לו בה אלא הציור ואין בה הנאה אלא המראה היאך יאסור המראה ואף דאם אסר הנאתו עליו תחילה ודאי דאסור לצייר לו דהא הוה דבר שנוטלין עליו שכר דאסור. מ"מ בצייר תחלה ואסר אח"כ הנאתו ע"ז תו לא חל האיסור. ואולי י"ל דה"נ איירי בהי' אסר הנאתו עליו תחי' ואח"כ צייר לו. ואף דמראה אינו איסור. מ"מ במודר הנאה כיון שנוטלין עליו שכר ה"ה חשוב הנאה בשעת מעשה כיון שנוטלין עליו שכר ואם הי' לו בה קנין שפיר הוה זה איסור. אבל כיון דאין לו בה קנין א"כ אין על מה לחול האיסור דהשתא כבר לאו דידי' הוא. וזה שהוצרכו להאי סברא ולשון לאוסרה ל"ד אלא שכבר אסר עליו הנאתו וצע"ג:

ש"ך סוסקמ"ט כ' המבי"ט רב שאסר עליו את הנאת א' מבני העיר יכול זה ליתן לכיס הקהל אף שהרב נוטל פרס מהכיס ע"ש והנה זה מפורש בהדיא בר"ן נדרים דס"ה ד"ה

ולימא כו' ורשאי בכך כיון דאינו נותן לידו אלא ליד הגבאי כו' ויש ראי' גם מהירו' שהביא הרב בהגה סי' קמ"ג ס"ה ואם נופל למדינה והם קונים כו' וע' משכ"ש בס"ד:
סי"א אסר ספרו על חבירו אסור הנאסר ללמוד בו. עט"ז דאע"ג דמצות לאו להנות נתנו אמנם כיון שמתקלקל אינו חייב להשאילו. פירוש דהוה כמקום שנוטלין שכר דאסור בחנם. ולפי"ז באסר הנאת ספרו של עצמו על עצמו מותר ללמוד בו דהרי הוא רשאי לקלקלו. ובסקמ"ג כ' עוד טעם לפי שהתורה משמחת לב וחשוב נהנה וא"כ אף בספר של עצמו אסור. אבל לכאורה הוא תמוה מאוד דא"כ ר"ב דשמח במצות ולא פסיק חוכא מפומא כולא יומא דסמך גאולה לתפלה בברכות ד"ט לגבי ל"א מצות לל"נ וזה לא שמענו. ופשוט דשמחה זו גרמא בעלמא והרי מקריב עליו קיני זבים. אע"פ שמכשירו לאכול בקדשים וע"כ דהנאה זו ממילא ולא מיתסר וצ"ע:

סימן רכב

ס"א ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן עט"ז ופ"ת ולענ"ד לפי דברי הר"ן הביאו הט"ז סק"א דכל שנותן לצרכי' ל"ג מנתן לה הבעל דודאי אין לו זכות כמבואר בסנהדרין שקמצה מעיסתה ומשום הכי תנן וזן את אשתו כו' ע"ש ואם כן פשוט דאי"צ כלל לע"מ שאין לבעליך רשות כמו בהא דוזן את אשתו:
ט"ז סק"ג וי"ל כיון שהוא זוכה בקבלת אשתו חשוב כאלו הוא קבל הנה ודאי דזה ברור וכ"כ הר"ן בדף ל"ד גבי קונם ככרי עליך דאסור ליתנה לו במתנה דהקנין חשוב הנאה וכן בדין דהא קיי"ל דלוה ובע"ח באין ונפרעין ממנו וכן בכ"ג. וא"כ הרי ודאי הנאה היא לו. ומ"מ אדרבה לפי"ז ודאי יש מקום לדברי הפרישה דהא מבואר שם גבי ככרי עליך ונתנה לו בשוגג. דמקבל לא מעל דיכול לומר דאיסורא לא ניחא לי דליקני ע"ש. והכי איתא בב"מ צ"ו גבי בעל בניכסי אשתו בפירוש ע"ש. וא"כ לכאורה ה"נ ודאי אין לאסור די"ל דודאי לא יקנה הבעל כיון דהוא איסורא ומיהו לשי' הרמב"ם דס"ל דהמדיר ומהנה לוקה י"ל דלכתחילה אין החותן רשאי לסמוך ע"ז שלא ירצה הבעל לקנות דהוא בגדר דבדאורייתא לא סמכינן אחזקה שליח עושה שליחותו ע' מש"כ בס"א וה"ל אין לו לסמוך לכתחילה שזה לא ירצה לקנות. אבל כשהחותן לא אסר על עצמו כלום. אלא דהבעל הוא אסר על עצמו כדברי הפרישה ודאי מסתברא דיכול לסמוך דאיסורא לא יקנה. ולהחולקים על הרמב"ם שם צ"ל דמפרשי הך מתני' בגוונא דידוע דהבעל רוצה לקנות וכההיא דלא יושיט כוס יין לנזיר אבל בל"ה לכאורה צדקו דברי הפרישה דאין לאסור אם לא בחשש, שמא לא ידע מהאיסור ובכה"ג וצ"ע:

סימן רכג

ס"א המדיר עצמו מהנאת בנו כו' מותר למלאות לו כו' עט"ז דהרמב"ם מפרש להיפוך דהאב הדיר שלא יהנה בנו ממנו ומותר האב כו'. ונראה דמשו"ה הכריע המחבר כשי' זו דנראה דאף הרמב"ם ודאי יודה לסברא זו דהרי כ' הר"ן גבי נכנס לבקרו כשנכסי התולה אסורין על המבקר משום דמחיותי' לא אדרי'. דזה דווקא כשהחולה אסר על מבקר דמסתבר דהחולה לא אסרו בכה"ג. אבל כשהמבקר אסר על עצמו י"ל דגם בכה"ג אסר עליו ע"ש. וכיון דהרמב"ם ס"ל דכשהאב אסר על בנו מותר האב משום דבכה"ג לא אסרי' כ"ש כשאסר על עצמו הנאת בנו. די"ל סברא זו דבכה"ג לא אסר עליו הנאתו. ואף דלפי שי' הרמב"ם הנדר לכופו ולפי שי' זו הנדר להנאתו ודאי לא מסתבר לחלק בכך כיון דמ"מ הכוונה משום ת"ת ודוק:

ס"ד וכן אם פרעם בחובו עט"ז דהר"ן והטור ס"ל דדווקא ב"ד בעצמם גובין אבל הוא עצמו אסור לפרוע מא"ה וכמו בפורע חובו דמדעתו ודאי אסור ולענ"ד כשזה פורע ע"פ רצונו ה"ז ודאי כנותן לו ואסור. אבל כאן הרי הנכסים משועבדים מעצמו וחיובא רמי עליי' ומה לי אם גובין הב"ד או הוא עצמו עושה ע"פ ב"ד. ולמה לא יקיים הוא מצות ב"ד. ואולם י"ל לשי' האוסרין בסרכ"א גבי מלמדו מקרא דע"פ בקשתו אסור דעושה שליחותו וא"כ כשהוא נותן הנכסים בעצמו ה"ז כנהנה מאיסורי הנאה בעצמו דהרי נותנן ע"פ רצונו ואף שהוא מחויב ע"פ דין נדרים חלין על ד"מ והוא אסור לו ליתן אבל לשי' המתירין שם דלא שייך עביד שליחותו אלא במידי דצריך שליחות אבל בל"ה שרי אפי' בבקשתו א"כ ה"נ כאן אין בזה שום איסור מה שנותן בעצמו יותר ממה שב"ד גובין כיון דשעבודא רמי עליי' וצ"ע:

סימן רכד

ס"א ואסורין בדבר שהוא בשותפות לבני אותה העיר כגון בית הכנסת כבר הקשו על הרמב"ם בזה כיון דאר"י דביה"כ הוה כאין בו דין חלוקה וקיי"ל דבאין בו ד"ח שרי ולמה אסר בביה"כ והב"ח תי' דלא קיי"ל כר"י בהא דלר"י קשיא ס"מ אדראב"י ופסקינן הלכה כראב"י. ומשו"ה ס"ל דביה"כ חשוב יש בו דין חלוקה כיון דאפשר לכתוב חלקו לנשיא והט"ז הרבה להקשות עליו. חדא דבכ"ד שייך לכתוב חלקו. עוד הקשה דא"כ הו"ל לאוקי פלוגתיי' ביש בו ד"ח כיון דקושי' דר"י ליתא והו"ל למפסק כראב"י אפי' ביבד"ח. עוד הקשה מי חולק אר"י ואי משום ס"מ הרי גם ר"י ידע ס"מ. והנה יש ליישב דברי הב"ח דמש"כ דגם בכל דבר יש תקנה לכתוב חלקו יש מקום לחלוק בדבר דביהכ"נ

של כרכים כיון דאינו נמכר כלל א"כ נראה דאין להם בזה אלא קנין פירות והגוף אינו שלהם כלל. ואפילו דכפרים כיון דלא שכיח למוכרו לא מיחזי כהערמה. ומש"כ ראי' מסרכ"א דנותן לאחר לשם מתנה ליתסר להנות ממנו פשוט דאינו מוכרח כלל דהתם בדבר שהוא לשעה ול"ש כלל לא שייך למגזר ושני הקושי' האחרונות י"ל בפשי' דכך כוונתו דכיון דקיי"ל הלכה כס"מ א"כ מאן דפוסק הלכה כראב"י. מסתמא לא ס"ל כר"י דביה"כ כאין בו ד"ח אלא כיש בו ד"ח. ולא קשי' מתני', ור"י דס"ל כאיבד"ח ס"ל דאין הלכה כראב"י. וכן רבה דמוקי פולגתיי' ביבד"ח ודאי ס"ל בהא דיש בו ד"ח כרבנן וכס"מ. ולדידן דקיי"ל באבד"ח כראב"י. ע"כ ס"ל דביה"כ כיבד"ח. ומ"מ הוא דקדוק קל וצ"ע לדחות בזה דברי ר"י. וגם מש"כ הט"ז דביה"כ, הוה מילתא מציעא וכדמוקי ביבד"ח הוה ביה"כ אין בו וכדמוקי באין בו חשוב ביה"כ י"ב לבד דהסברא דחוקה לחדש חילוק שלישי. עוד קשה דא"כ למה הדר בי' ר"י הול"ל דבביה"כ פליגי וס"מ כרבנן וא"ב ד"ח הכל מודים דמותר כרבה. ואף דיש ליישב זה ג"כ ע"פ דברינו הנ"ל ג"ז דחוק ולענ"ד נראה דפשוט דלפ"מ דקיי"ל כרבינא בב"ק דפלוגתיי' ביש ברירה. לכאורה נראה פשוט דבדבר ששניהם משתמשים כאחד ודאי לא שייך להתיר משום ברירה דה"ז ע"כ א"א לומר בשעה אחד שהוא של שניהם וראי' מב"ב קל"ו גבי מכר הבן בחיי האב ומת בחיי האב ואח"כ מת האב ר"י אמר ל"ק לוקח קסבר קנין פירות כקה"ג ש"מ דס"ל להש"ס דכיון דלהאב חשוב כקה"ג תו ע"כ לי"ל דגם הבן י"ל קה"ג וכן בדנ"א שם גבי פלוגתיי' דיום או יומים דר"י סבר שניהם ישנן בדין יום אי"ו מפרש דמספקא לי' אי כקה"ג וס"ל להקל ולא אמר דס"ל דלשניהם יש קה"ג וע"כ דזה א"א וא"כ בשלמא בחצר י"ל דמקום זה לזה והשני להשני. אבל בבית אחד. דע"כ צריך כ"א להנות מכל הבית ביחד וע"כ צ"ל דכל הבית קנוי לו לגמרי. א"כ השני א"א להשתמש בשעה זו דע"כ אי דהאי לאו דהאי כנ"ל וא"כ בודאי ביה"כ דדרך להשתמש ביחד הוא אסור לכו"ע ולק"מ. וע"כ צ"ל דר"י ס"ל כסוגיא דנדרים שם מקודם דבעי אי בנדרו פליגי או בהדירו וע"ש בר"ן ולפי"ז נראה דאי בהדירו אינו אלא משום קנסא וס"ל דמן הדין א"י לאסור כלל באבד"ח דחשוב כאוסר של חבירו עליו (ע"ש בר"ן וזה במקצת שלא כדבריו ולכאורה הוא מוכרח) אבל לדידן דקיי"ל כרבינא דב"ק ע"כ יש לאסור בביה"כ כנ"ל ודברי הרמב"ם ברורים:

סימן רכו

ט"ז סק"א האריך ליישב דברי הטור דכ' להתיר בהדיר לאחד מן השוק אפי' ביש בד"ח כשנכנס לצורך השותף דאע"ג דבאסר על השותף עצמו אסור לכנוס בו ביבד"ח שאני

התם דאפשר לו לחלוק אבל האחר כיון דא"א לו לחלק הוה כאבד"ח ע"ש. והנה"ך האריך להשיג עליו דודאי אין שום סברא להתיר לאחר יותר מלהשותף עצמו ע"ש. ולולי שאיני כדאי יש לסייע לדברי הט"ז ותחילה נאמר דדוגמא לסברת הט"ז כ' בהדיא התו' בביצה כ"א אהא דאר"ה גבי קמחא דב"מ דאי הבי ריפתא לינוקא ולא קפדי שרי למיפי ביו"ט. והקשו דהא ר"ה גופא אסר לעיל עיסה חצי' של ישראל וחצי' של עכום"ז דאפשר למיפלגא בלישה ותי' דהתם דחצי' של ישראל אפשר לי' למפלגא אבל הכא דאין לישראל שום זכות. כ"א דע"י שהם אופים לא יקפידו אי שקלי לא שייך כלל אפשר למיפלגא ע"ש. ה"ז בהדיא כסברת הט"ז דבשיש לו חלק שייך אפשר בחלוקה אבל כיון שאין לו חלק כלל לא שייך אפשר למיפלג אבל גם עיקר תמיהת הנה"ך ליתא כלל לפמש"כ הר"ן שם גבי היה לו מרחץ מושכרת באותה העיר דאם אין לו תפיסת יד מותר וכ' דאע"ג דיכול לאסור על השוכר בקונם מ"מ כל שלא אסרה על השוכר שוב א"י לאסור לאחר דהרי זה נהנה משל השוכר ולא משלו ע"ש. וא"כ ה"נ פשוט דהשותף ל"ג משוכר וכל שלא אסרה על השותף א"כ א"י לאסור על הנכנס לצורכו ודוק:

ס"ב וכופין את הנודר למכור חלקו. בתפל"מ דקדק דלמה לא יחלוקו הנה הבין דקאי אישבד"ח ובאמת י"ל בפשי' דקאי אאבד"ח ואע"ג דלדידן קיי"ל דשרי לכנוס לחצר מ"מ כופין משום חשש דהעמדת תנור וכיריים וכמש"כ הר"ן אלא דקושי' תסוב ארבה בש"ס דמוקי פלוגתיי' ביבד"ח וצ"ל כמש"כ ע"ש:

ש"ך סקי"ג דהיינו למכור לאחר ופי' בנה"ך דהיינו בהדיר לחבירו דחבירו אסור לקנות ממנו ומ"מ יש מקום לענ"ד כמו ביבד"ח דקיי"ל דאסור משום דאפשר בחלוקה ועי"ן דאע"ג דכיון דאין ברירה א"כ גם לאחר חלוקה אסור וכ' בשם הרשב"א דזה ודאי א"א מן הדין שיהי' יכול להפקיע מחבירו חלקו שיהא אסור עליו וע"כ אינו יכול לאסור ע"ש וא"כ גם באבד"ח י"ל כיון דכ"א יש לו זכות ע"פ דין לומר גוד או איגוד. א"כ אף שכאן אינו אומר גוא"א אלא שזה מוכרח למכור ע"פ דין מ"מ ודאי דהשני יש לו זכות לומר דאני אקנה וא"י להפקיע זכותו ולאסור עליו זכותו ודוק סימן רכז ש"ך סק"ה ואם אסרם עליו ואסר גם מהם אסור בכל ענין כו' והוסיף הרמב"ם לא ישא ויתן עמהם כו'. הנה כאן אין האיסור אלא בשביל דמי יקח היתרון כיון דשניהם אסורים אבל הרי מבואר בסרכ"א גבי מחזיר אבידתו דבמקום שנוטלין שכר תפול ההנאה להקדש א"כ כאן ג"כ יש תקנה דתפול להקדש ושפיר יכול לישא וליתן עמהם. ודברי הרמב"ם פשוט דהיינו לא ישא ויתן כדרך כל העולם:

ס"ב אסר הנאתו על כהנים נוטלין תרומה בע"כ. ובש"ך סק"ח דהר"ן למד מכאן דהוה"ד מי שאסר על עצמו הנאת נכסי' יכולין כ"א ליטול בע"כ. והרש"ל בישו"ש חולק ואין בידי ספר יש"ש והנה לחלק דהכא שאני משום דרמי עליו מצות נתינה לכאורה אינו מספיק דהרי נדרים חלין עד"מ כמו קונם סוכה שאני עושה ועוד דכולל הוא וחל אפי' בשבועה והנראה דאדרבה בשביל זה דנדרים חלין על ד"מ ואסר עליו הנתינה משו"ה נוטלין ע"כ דהנה הרשב"א בחי' הקשה אהא דאמרינן כיון דאסרינהו לכולה עלמא שויא עפרא בעלמא דהרי הוא יכול ליתן לאחר ליתן לכל מי שירצה הוא ע"ש וכ"ש דקשה לרבא דשם דס"ל בריש ב"מ דטו"ה ממון והוא בר קנין. אבל לענ"ד א"ש דהא מבואר שם בסמוך בסוגי' דמ"ע דכל זכות הטו"ה הוא בשביל מצות נתינה דרמי עליו רחמנא וכן הוא בהדיא בחולין קל"א ע"ש וא"כ כאן דהוא אסר עליו מצות הנתינה תו הוה כמ"ע המתחלק בגורן דאין עליו מצות נתינה ולי"ל טו"ה כלל וא"כ הכהנים אין נוטלין משלו כלום וזהו דקדוק הש"ס דכיון דאסרינהו אכו"ע שוי' עפרא ודו"ק וא"כ פשוט דלא שייך ליתן לאחר דכל זה כשהוא יש עליו המצוה מצי למשוי שליח אבל כיון שהפקיע ממנו מצוותו לא מצי למשוי שליח כלל וא"כ אין לו בה טו"ה וז"ב וא"כ בודאי אין ראי' מכאן לאוסר עליו נכסים. ויש הוכחה לשי' הרש"ל מהא דמסיק בבכורות (י"א) גבי פ"ח דאע"ג דאסור בהנאה מ"מ ממונו הוא דיכול לפדותו והרי לענין דשיל"מ קיי"ל דשאלה ופדי' שוין למקרי יל"מ וה"נ שוין בזה שאלה ופדיה למיקרי ממונו ומש"כ עוד בשם הרש"ל דבאכלה כולה א"י לשאול עוד וכ"כ הרשב"א בחי' היינו אע"ג דקיי"ל כאמימר בשבועות דאפי' אכלה כולה נשאל עליו היינו שם דמחוסר מלקות או קרבן אבל הכא דאינו מחוסר כלל ודאי אינו נשאל ודוק:

סימן רכח

ס"ב בהגה מתירין כמה נדרים ביחד משמע דאי"צ כלל שמיעה בהתרת חכם וכן משמע יותר ברא"ש פ"ג ס"ה גבי כל נדרי דכ' דהיינו היתר לנדרים שעברו וכ' לדקדק דהא צריך לפרט הנדר ע"ש מה שתי' משמע דלשמיעה ל"ח ואע"ג דלענין הפרת בעל קיי"ל סי' רל"ב דצריך שמיעה נראה דאינן דומין בזה והיינו כדאמרינן בר"פ המגרש דלא מצינו בכל התורה זה אוסר וזה מתיר ופריך מהתרת נדרים ומשני אין חכם מתיר אלא בחרטה. ובהפרת בעל משני ע"ד בעלה נודרת הרי דבהתרת חכם עיקר ההיתר חרטת הנודר. ובהפרת בעל העיקר הפרת הבעל. ומשו"ה בעי בהפרה שמיעה ולא בהתרת חכם. ומ"מ החרטה בעי ודאי דיחשוב שחוזר בכולם וכן החכם יכוין ההיתר לכולם. אבל סתם היתר

ל"מ דבזה לא שייך לחלק ביניהם. ויש ראי' משילהי מכילתא ד"צ גבי סוגי' דאין מתירין עד שיחול הנדר דדחי דבריי' דתני קונם שאני נהנה לפלוני ולמי שאשאל עליו דמתיר הראשון ומתיר השני. דל"ד תני ראשון ושני. וא"כ צריך להבין למה נקט כלל ראשון ושני וע"כ דהיינו דעכ"פ צריך שיכוין לשניהם. וכן בדס"ו לזה קרבן ולזה קרבן צריך פתח לכ"א ונסתפק לי לפי"ז הא שאנו רגילין לומר בהתרת נדרים אותן שכבר נשכחו כיון דצריך ידיעה כיון ששכח היכי חשיב ידיעה וצ"ל כיון דהי' מתחרט על הכל אף שאין זוכר את הנדר מ"מ חשיב ידיעה ויש ראי' מהתוספתא שהביא הרמב"ם בפ"ד נדר בנזיר ובקרבן ובקונם ואינו יודע באיזה פתח אחד לכולם והרי קיי"ל סופ"ב דשבועות דבכל התורה ידיעת ספק לאו ידיעה היא וע"כ כיון דהחרטה ברורה מיקרי זה ידיעה. ש"ך סקי"ג כ' הד"מ כו' הואיל ואסר עליו הנאת הגבאות והנאמנות כו' וע"י התרת חכם בא לו הנאה זו עבר על נדרו אין לי הבנה בזה דא"כ בטלת התרת נדרים הגע עצמך אסר עליו הנאת יין זה. אסורה לו כל הנאה מהיין כמבו' בסרכ"א ס"א אסר עצמו מהככר אסור לו לחמם בו ידיו עש"ך ובה"ג. וא"כ כשיתיר לו החכם עבר על נדרו. וכן בדל"ד אמרינן דאם אמר קונם ככרי עליך ואזמני' עלי' משעה שזימנו עובר עליו. וה"נ אי ההתרה חשוב תיכף הנאה קודם ההיתר. אין התרת נדרים כלל ועוד דלמה דווקא חכם שבעיר אסור אפי' כל חכם שבעולם. אלא ע"כ דאין ההנאה אלא בשעת ההיתר ואין כאן איסור וצריך עיון גדול סי"א אין פותחין בכאו"א כו' שאינו חציף כו' ע' בהגר"א הא דנקטו טעמא דאביי ולא דרבא דאין נדרים נשאלין לחכם משום דסתמא דסוגי' דכ"ב כאביי ולכאו' נראה לומר יותר דע"כ סוגי' דהתם ודאי פליג בדאביי ורבא אהך סוגי' דהא שם בתרוייי' לישני פליג רבא להחמיר דלא פתחינן טפי מאביי והיכי נימא הכא דאביי מחמיר יותר. וע"כ דהוא מסוגיות המתחלפות וכיון דהתם פסק סתמא דהש"ס הלכתא דלא פתחינן נקטו כהך סוגי' דהתם:

סי"ב בהגה אבל עניות שכיחא נראה דבענויות דווקא כי אורחא אבל העני באונס שלא כדרך הטבע תו הוה נולד דאל"כ קשה הא דתנן בנזיר ל"ב בנזיר שגנבה בהמתו דהוה נולד וע"כ משום דגניבה הוה אונס כדאיתא בר"פ השואל משו"ה הוה נולד. וכן משמע בתוס' נזיר שם. ויותר מזה נראה במפרש לנדרים שכ' אהא שירדו מנכסיהם דבשעת שבועתו כבר ירדו והוה נדר טעות ע"ש משמע דר"ל אבל בל"ה גם עניות הוה נולד ודלא כהמחבר מיהו בירו' שהביאו הר"ן מבואר דזה שכיחא והוה פתח וכה"ג אמרינן בש"ס דילן (דכ"ג) שכיחי אפקורי דמצערי רבנן ולא חשיב נולד ע"ש וה"נ עניות אבל בגוונא דל"ש נראה ודאי כמש"כ דאין פותחין:

סי"ג פותחין בתנאי נולד כו' ובהגה הא שאין פותחין בנולד כו' אבל אם מתחרט מעיקרו כו'. לולי שאיני כדאי לחדש כ"כ מה שלא כ' הראשונים נראה דצ"ל ויש מפרשים דהא כו' והוא דיעה חולקת אדברי המחבר דבאמת בב"י תמה הא דהשמיט הרמב"ם האי דינא דתנאי נולד דהוא מימרא דרבא בלי שום חולק. אבל באמת הרמב"ם כ' בפ"ו משבועות האי דינא דהרב ונראה ברור דזה הוא פירושו בדברי רבא תנאי נולד דהיינו אם הוא מתחרט בעצמו חרטה דמעיקרא פותחין בזה. וזהו מקור דברי הרמב"ם בהאי דינא דהרב וע' כ"מ ולח"מ וב"י שנדחקו להביא מקור לדברי הרמב"ם אבל כוונתו להך דרבא ובאמת דין המחבר שהוא פירוש שאר פו' לי"ל להרמב"ם כלל וי"ל בטעמו דלפי פירוש זה קשה הא דפריך בר"פ ר"א ארבנן דס"ל אין פותחין בנולד מקרא דכי מתו כל האנשים ע"ש הא י"ל דהוה משום תנאי נולד דמודו וע"כ כפי' הרמב"ם ואינו אלא מדין חרטה דמעיקרא וא"כ לא הי' לקרא להזכיר הפתח דכי מתו דמאי נ"מ כיון דההיתר אינו אלא בשביל החרטה ודוק: סי"ד ואם לא פרט אין התרתן התרה נראה דזה ודאי דכשהחכם יודע בזה שאינו מפרט והתיר לו דזה ודאי מהני בדיעבד. דהא הא דצריך לפרט אינו אלא משום מלתא דאיסורא והתם גופא הביא המחבר דיש מתירין בדיעבד וכן הכריע הגר"א שהוא מוכח בש"ס גבי כהן שנשא נשים בעבירה דפריך דילמא אזיל לחכם ושרי לי' מוכח דבדיעבד מהני (ולזה כיון הרמב"ן דלא כהרה"מ) אלא דבכפר אל החכם ולא הגיד לו דאינו מפרט בזה ל"מ. וזה ע"כ מוכח שם דגם בדיעבד לא מהני דאי ל"ה מאי משני דצריך לפרט את הנדר. דילמא יכפור לו להחכם שהוא מפרט ובאמת אינו מפרט. וכ"ה בס"כ והוא שפרט הנדר וידע החכם שלתועלת חבירו נדר ודוק. ומש"כ בשם הרשב"א הוכחה ממש"א דילמא גייז לי' כו' אינו מובן דבגייז לא שייך כלל התרה וכמו בהפרת בעל בנדרים דפ"ו נדרה בנזיר וסבר שנדרה בקרבן ע"ש וצ"ע: סט"ז אינו עושה שליח לשאול על נדרו עט"ז בשם הריב"ש ראי' מבת יפתח דלא התירו נדרו משום שלא רצה לילך לפנחס ולמה לא שלח ע"י שליח. ולולי שאיני כדאי איני רואה שום ראיה בזה דהנה הרשב"א בחידושיו דכ"ב גבי ר"ם דשרי לי' לנפשי' כ' בשם יש פו' דנדר שע"י פתח רשאי להתיר לנפשי' ונראה בסברתם דדווקא בחרטה צריך דווקא שאחרים מוחלין לו אבל פתח כיון דהוא כנדר טעות קיי"ל דנדרי שגגות אי"צ היתר חכם והנה נדר יפחת דהי' נדר בעת צרה ולדבר מצוה ודאי אינו ניתר אלא בפתח כמבואר בסר"ג ובסי' זה. וא"כ הרי ודאי לא הי' צריך לבא בעצמו אל פנחס ועוד דהא מבואר בהדיא במד"ר בראשית סדר חיי שרה דר"י אמר דלא הי' חייב אלא הקדש דמים שלה ור"ל ס"ל דלא הי' נדר כלל אלא נדר טעות ועכ"פ לא הי' צריך היתר כלל וע"כ צ"ל דלא הי' יפתח רוצה לשואלו כלל

ואין מכאן שום ראי' וראיתי מי שכ' ראי' מסוגי' דב"ב ר"פ הספינה ועכשיו בנזיר וסבר שנדרה בקרבן שנשבעתי מי מיפר לי ולא החרוהו חכמים בשעה שספר להם רבב"ח וע"כ כיון שהם לא שמעו הב"ק חשוב כלא בא לפניהם וא"י להתיר ולענ"ד גם משם אין ראי' דהתם ודאי שבועת הקב"ה לא תלוי אלא בזכות הדור וזה תלוי בשעה הראוי' ואין לנו ראי' משעה הקודמת לחבירתה הבאה והרי לא שמעו אח"כ את הב"ק הוה וז"ב:

סי"ז והוה"ד למנדה עצמו על תנאי שאין להתיר עד שיחול ולקמן סשל"ד כ' דיכול להתיר מקודם והוא מדברי הרא"ש וע' ש"ך שם שהסכים כפסק דכאן מכח תשו' הרשב"א והריב"ש. והנה עיינתי בדברי הרשב"א ומוכח בהדיא דיש שם חסרון דברים ותחילת דבריו אדרבה כהרא"ש דכיון דיכול להתיר לעצמו אי"צ שיחול. וסו"ד נראה דקאי, בדבר שצריך להתנדות מן הדין. ובדברי הריב"ש נראה בהדיא שהוא עפ"מ שכ' הש"ך בסר"ח סקי"ד לתרץ סתירת המחבר בענין הא דאין מתירין אלא א"כ ינהוג איסור כימים שנהג היתר דקבל עליו נדוי אם יעשה דבר זה. זה הוה דרבנן אבל קבל עליו שלא יעשה זה באיסור נדוי זה הוה דאוריי' והביא זה מדברי הריב"ש. וא"כ גם דברי הריב"ש בענין זה דצריך שיחול קאי ג"כ בכה"ג שקבל עליו איסור נדוי או חרם שלא יעשה זה דזה הוה ככל איסור נדר. ובזה יתיישב גם סתירת המחבר כאן דהתם קאי בפירוש בקבל עליו שיהא בנדוי זה הוה דרבנן אבל הכא י"ל דהכוונה שיהא עליו איסור נדוי שלא יעשה זה. וזה נראה ברור בכוונתו. ומ"מ לולי מסתפינא נראה דאין אדם יכול לקבל עליו כלל איסור נדוי או חרם על עשיית שום דבר ולא שייך ע"ז אלא שבועה או קונם בדבר שיש בו ממש אבל לא נדוי וכסוגי' דריש נדרים (ד"ו) דמשמתינא לכו"ע ל"פ דשרי שוב מצאתי כן מפורש בב"י סשל"ד בשם הקונטרסים שכ"כ בשם הר"ח והר"ן דא"א לקבל ע"ע איסור זה ע"ש. ואף שבעל הקונ' כ' שאינו ברור בעיניו. נראה שחשש בזה לדברי הרמב"ם בסר"ו ונראה שזה גם דברי הריב"ש אבל לדינא ודאי אין להחמיר בזה כ"כ:

סי"ח מי שנשבע שאם לא יפרע לו חמיו קודם הפסח לא יהי' בעצרת בעיר כו' טוב שיתירו לו ב' פעמים קודם עצרת ואחר עצרת. עש"ך דהיינו משום דמסתפקינן דדילמא שקודם זמן עצרת ל"מ ההתרה דלא מיקרי חל הנדר ומשו"ה צריך החרה גם לאחר עצרת ומ"מ לכתחילה צריך להתיר גם קודם עצרת כדי שלא יעבור לכתחי' על הנדר בלא התרה. ובאמת בב"י הביא בשם הרשב"א להקל משום שלום בית שיעבור לכתחי' על סמך שיתירו לו אח"כ וה"ר משילהי נדרים ההוא גברא דאסר עליו הנאה דעלמא אי נסיבנא עד דלא תנינא הלכתא ואנסבי' ר"א ע"ש דהיינו על סמך שיתירו לו והפו' לא סמכו עליו להקל בכך וכ"כ הר"ץ להחמיר כנ"ל ונראה דס"ל דאין ראייתו מוכרחת דהתם

הוה משום מצות פו"ר דאו' אבל משום שלום בית לשעה בעלמא אין להתיר לעבור על סמך שיתיר הנדר אח"כ ואע"ג דאף ההתרה שקודם עצרת לא סגי לגמרי דהא מסתפקינן דהאי התרה ל"מ משום דאכתי לא חל הנדר נראה דמ"מ סגי בזה להקל משום דהוה כס"ס דשרי שמא הוה התרה. ושמא יתירו אח"כ. וכן לענין שצריך שינהוג איסור כימים שנהג היתר (וא"כ לא הוה מהני לי' מידי דע"כ יהי' צריך להרחיק כשיעור שהי' בביתו קודם התרה של אחר העצרת) לענין זה דהוה דרבנן ודאי סגי בהתרת ספק דקודם עצרת. דסד"ר לקולא והוה כס"ס בדאו' וספק א' בדרבנן דשרי ודוק:

ש"ך סק"מ דאע"ג דפועל עושה לו בעה"ב טובה אינה טובה שישבע לו ע"ז נראה סעד לדבריו מדברי מהר"מ בש"ך סקנ"ד באיש ואשה שנשבע אחד לבדו לא חשוב נשבע מחמת טובה ממה שהשני נתרצה לו בלא שבועה אם לא שנשבע גם השני ע"ש ובודאי דלא עדיף נתינת המלאכה ממה שנתרצה לו השני שם דגם הרצוי גופא ודאי הוה נ"ר. אלא דאינו ראוי לישבע בשביל זה: שם סקמ"ג דברא"ש ושאר פו' משמע דאין חילוק בין לתועלתו או לא כל שהוא מחמת שקיבל טובה אין להתיר ובפ"ת בשם השעה"מ שהשיג על זה דמדברי הר"ן גבי נודרת ליתומים שכ' דאע"ג דהוה מחמת טובה מ"מ אי התירו לה בדיעבד הוה מותר דכיון שכבר נפרעה כתובתה מה תועלת לתינוקות שתאסר ע"ש. הרי כל שאין להם תועלת מותר. ובתחילה נבאר דברי הר"ן דהרי הנדר הי' כדי שתודה שקבלה כתובתה. ואם חודה עכשיו שקבלה בודאי חייבת להחזיר והוא תועלתם. וצ"ל דכוונתו שלא יהי' לה אח"כ מה לשלם והתם בגיטין קאי דומיא דניסת שם דודאי אין לה לשלם. וכוונת הש"ס שניחוש שתנשא אח"כ ולא יהי' לה לשלם. וא"כ אין תועלת להתינוקות באיסורה וכשיתירו לה תהי' מותרת אז מן הדין. ומשו"ה פריך דלכתחילה היכי יהבינן לה בשביל הנדר דיש לחוש לזה ע"ש. והא דמשני דצריך לפרט את הנדר צ"ל לפ"ז דסמכו דכיון דצריכה להודות אח"כ תהי' מירתת מעיקרא לידור וכשלא תפרט את הנדר לא יהי' היתר כלל כמש"כ לעיל וז"ב בכונת הר"ן. וא"כ פשוט דלק"מ דהכא הא מעיקרא הרי כיונו היתומים לתועלתם שחודה שקבלה וא"כ אח"כ כשלא יהי' להם תועלת מזה כמש"כ ואין להם עוד חפץ בזה שפיר הוה כמדעתם דודאי מתירים. אבל כאן אף שאין לו תועלת כיון דזה הי' מקפיד ע"ז. ועושה לו טובה בשביל זה. הרי חפצו זהו תועלתו ובודאי אין לנו לדון אחר דעתו כיון דהוא חפץ בכך. ויש הוכחה להש"ך מדברי המהרי"ק שכ' ראיה דבדיעבד מהני התרה בנדר ע"ד חבירו אפי' התירו בלא דעתו מסוגי' דשבועות כ"ט כי היכי דלא תהוי הפרה לשבועותייהו ומשמע דווקא משום ע"ד

המקום אבל בל"ה בשביל מה שעושה לו טובה הוה מהני ההתרה ע"ש. והרי התם ודאי לא שייך ת"ו תועלתו אלא חפצו וע"כ כשי' הש"ך וכמש"כ דחפצו זהו תועלתו ודוק:
ס"כ בהגה הי' לתועלתו. ב"כ ויורשיו הם במקומו. היינו כשהתנה בתחילה בכך שיהיו במקומו. אבל בל"ה כבר העליתי בחיבורי על חו"מ סוסר"ז בהרבה ראיות דנתתייב לאחד אינו מחויב ליורשיו ע"ש:
שם י"א דלד"מ מתירין בלא דעתו. עש"ך מה שהביא להקשות ממשה דודאי אין מצוה גדולה מגאולת ישראל. ולולי ד"ק איני רואה קושי' בזה דודאי י"ל דכנגד מצוה אין לו כח להתנות אבל התם הרי יתרו התנה תחילה ברשות ואח"כ הקב"ה ודאי שונא גזל בעולה. ואינו מצוה כנגד מה שנשבע לחבירו ופשוט והנה כל זה היכי דחבירו מתנה בפירוש כנגד המצוה אבל היכי דחבירו לא ידע שהוא כנגד מצוה לכאורה י"ל דכו"ע מודים דיכול להתיר וכמו בע"ד רבים דהיכי שידוע דאין רוצין קיי"ל בהדיא דאפי' לד"מ אין מתירין. ואפ"ה בסתמא אמרינן דודאי ניחא להו ומתירין לד"מ וה"נ נימא דודאי ניחא לי'. שוב ראיתי שהרגיש בזה קצת הש"ך בסקס"ה ע"ש. ונראה לומר דדווקא ברבים אמרינן הכי דמסתמא ניחא להו וכדאמרינן ברה"ש (דכ"ד) רבים לא חשידי ע"ש ולעיל בש"ך סקמ"א סקכ"ז ובחי' שם. עוד נראה לי דהא בע"ד רבים ודאי הוה דווקא ישראל דומיא דברבים למ"ד דגם ברבים אין לו התרה דודאי דווקא ישראל דהא יליף מעדה דהוה דווקא ישראל. וא"כ בישראל ודאי אמרינן דודאי ניחא להו אבל על דעת חבירו דהוה אפי' בעכו"ם כמו יתרו ונבוכדנצר ובקטן וכמו בנודרת ליתומים. ודאי לא שייך לומר כן דמסתמא ניחא לי'. אבל בגדול וב"ב. אפ"ל דלכו"ע מתירין לד"מ וצ"ע:
סכ"א בהגה י"א דבדיעבד אם התירו נדר עד"ר מותר. לפי"ז צ"ל בסוגי' דבטלו במכות דבתחילה מסיק דבאונס שגירש משכחת בטלו באדרה עד"ר. וא"כ משמע לכאורה דהוה ביטול גמור ואינו מועיל התרה אפי' בדיעבד. דאי ל"ה ודאי לא מיקרי בטלו. צ"ל דבאמת דזה תלוי אהדדי דלפי הס"ד דגם לד"מ אין מתירין היינו ודאי לפי דס"ל דגם בדיעבד אינו מותר ומשו"ה ל"מ גם לד"מ דאי הוה מהני בדיעבד ודאי הו"ל להתיר שם לכתחילה משום מ"ע דולו תהי' לאשה. אבל לפי המסקנא דמתירין לד"מ ודאי דה"נ בכ"ד אם התירו בדיעבד מותר. ומ"מ אינו מוכרח כלל לומר דהמסקנא הדר בזה וכן רוב הפוי' חולקין בזה:
ש"ך סקע"ו וכ' הרא"ש דאפי' יבטל הבעל דעתו כו' דאל"כ תיקשי לר"ה כו' המעיין ברא"ש שם יראה דלפמש"כ שם לענין קיום דל"מ דחיישינן שיבטל בלחש א"כ אין ראי' וכבר השיגו הק"נ שם:

סכ"ה בהגה אפי' הזכירו שבועה כו' ועש"ך סקפ"ו ונראה דבציבור כיון דתלי בדעת רוב ציבור כמבואר בסל"א א"כ הוה כהתנה בשבועתו ברשות פלוני ופלוני שבסל"ח דודאי מהני וה"נ כ"א מתנה בשבועתו כשירצה רוב הציבור אבל יחיד בעצמו ודאי א"י להתנות כ"ז שירצה דזה הוה מתנה על מש"כ בתורה דלאסור איסר על נפשו כתיב וגדולה מזו כתבו התו' ברפ"ד דנזיר גבי הריני נזיר ואח דא"י להפר דא"כ יתבטל שלו ע"ש היטב ואפי' מתנה שפלוני יכול להתירו כמו חכם כ' דהוה מתנה על מש"כ בתורה דהתורה חלתה היתר גדרים בחכם או בג' הדיוטות. ואף דבקידושין משמע באבה"ע סל"ח דלכו"ע אם התנה בפירוש ע"מ שלא ימחה אבא לעולם דהוה תנאי גמור צ"ל דהתם לא גילתה תורה כנגד תנאי זה. אבל בנדרים גילתה תורה בפירו' דדווקא חכם עוקר הנדר מעיקרו ולא אחר והא דמהני גבי חרמי ציבור התם קיי"ל דאין ההיתר אלא מכאן ולהבא והוה כנודר לזמן דזה אינו כמתנה עמש"כ בתורה. וזה מהני בודאי גם ביחיד. ומיהו מדברי הרא"ש בתשו' סוף כלל י' נראה שמדקדק מהפרת בעל דודאי דעתה לגמרי על הבעל לכל מה שיאמר והרי קיי"ל ג"כ דבעל גייז. ואפ"ה ל"מ אלא ביום שמיעה מגזיה"כ וס"ל דבכה"ג נמי ל"מ ומשו"ה כ' דחכמי ציבור אינה אלא כגזירה בעלמא. ובהזכירו שבועה בפירוש משמע באמת דל"מ וכ"ש ביחיד דהתנה ע"ד חבירו דל"מ לשי'. אלא תיכף כששמע קודם שחל. וזה שכתב הב"י על המחירין גם ביחיד. ורבינו בסרל"א החמיר כו' דבמחלוקת שנוי' כנ"ל. ודלא כהש"ך סקצ"ח שכתב על דברי הב"י שצ"ע:

ס"ל ציבור שנשבע כ"א כו' ויתירו להם ג' ובהגה וע' לעיל כתב די"א דזה מיקרי עד"ר והגר"א כ' דיש ראי' כמש"כ כאן מגיטין גבי נדר ברבים דס"ל לר"י דאין לו התרה מקרא דנשבעו להם נשיאי העדה ופריך ורבנן כו' פירוש דלפי שי' מאי קושי' הא רבים נשבעו וס"ל בסכ"א בהגה דארבעה שנשבעו כ"א נשבע ע"ד שלשה חביריו והוה עד"ר ועד"ר כו"ע מודו. ודבריו מסולאים בפז דלא כתב זה לעיל סכ"א דיש ראי' דזה לא מיקרי עד"ר די"ל דהתם בגבעונים דודאי רצו כולם לחזור י"ל דאפי' עד"ר מתירים וכשי' המחבר שם אלא דלר"י דברבים אין לו החרה אין לו היתר כלל בכל אופן כמש"כ התו' בגיטין ל"ה ד"ה אבל ע"ש אבל הכא שכתב הרב דהוה עד"ר וגם ל"מ כלל אפי' חוזרים כולם וכמש"כ הש"ך בכוונתו דוודאי שע"ז שכתב המחבר חולק הרב. וזה ודאי א"א דאי נימא דאפי' חרטת כולם ל"מ א"כ בההיא דגבעונים ע"כ צ"ל דלא הוה עד"ר דאי ל"ה מאי פריך ולרבנן כו'. ותרתי חומרות א"א ודו"ק:

סל"ג הנשבע שלא לכנוס בתקנת כו' הוה שבועת שוא הגר"א חולק ע"ז דלא עדיף מדבר דאתי ממדרש חז"ל. וצ"ל דאע"ג שנלמד זה משבועת יהושע ופלגש בגבעה ושאול מ"מ

לא עדיף ממדרש חז"ל וצ"ע. ועכ"פ גם לשי' המחבר נראה דווקא בתקנה לשעה דזהו בכלל ב"ד היו מכין ועונשין לצורך שעה אבל בתקנה לדורות ודאי לא עדיף מתקנת רגמ"ה שכ' הרדב"ז הביאו בפ"ת סרל"ט סק"ד דשבועה חלה ע"ז דפשי' דלא עדיף מאיסור דרבנן דחל עליו שבועה. ומש"כ שם דהר"ן כ' להיפוך המעיין בר"ן יראה כוונתו דלא שבקינן לי' לעבור על איסור דרבנן דהעמידו דבריהם אף באיסור תורה וכן כ' הש"ך סק"כ בשם הר"ן ע"ש:

סל"ט הנשבע לפרוע לחבירו לזמן פלוני יכול לומר הריני כאלו התקבלתי אבל להאריכו שיעמוד בחיובו לאו כל כמיני' וע' סו"ס רל"ב. נראה כוונתו דהרשב"א לשי' שם דס"ל דדווקא בקבלת מעות שייך זה דהוה כקבלו והחזירו דהפוכי מטרתא למ"ל. בל בשאר מעשה ל"א הכי ומשו"ה א"י להאריך. אבל להחולקים שם דבכל מעשה יכול לומר כן. א"כ ה"נ אף בלא התקבלתי ג"כ יכול להאריך ולומר ביום שלאח"כ ה"ה לי כיום זה והשבועה קיים ומשמעות הט"ז והש"ך דאין חולקין בזה וצע"ג:

ס"מ שלא ילוה ברשות ראובן ושמעון מותר להלוות ברשות אחד מהן והט"ז האריך להחמיר בספק נדרים דדווקא ברשות שניהן. ולכאורה יש סעד גדול לדבריו מסו"פ ר"א קונם שאי אתה נהנית לי אם לא תטעימי חבשיליך לר"י ולר"ש ר"י טעים אמר ק"ו ומה לעשות שלום בין איש לאשתו כו' ר"ש לא טעים ע"ש. משמע בהדיא דאע"ג דר"י טעים לא סגי עד דטעים גם ר"ש והיינו ממש כמו לא ילוה כ"א ברשות רו"ש וע' ברכי יוסף על הגליון בשם הר"מ ר"פ השואל בפלוגתא דר"י ור' יונתן דווקא בשלילה אבל בחיוב לעשות לכו"ע צריך דווקא שניהם. ונראה דיצא להם זה מהא דיומא נ"ח גבי דם הפר ודם השעיר דלר"י יכול ליתן מזה בפ"ע ומזה בפ"ע אבל שתיהן ודאי צריך וע"כ דהיינו דבעשי' ודאי צריך שניהם והא דבמנחות צ"א גבי מן הבקר ומן הצאן משמע דלר' יונתן סגי בחדא התם אינו אלא נדבה ורשות אבל בחיוב לכו"ע צריך שניהם ולכאורה זה ג"כ חולק על הרשב"א דהכא וצ"ע:

סמ"א הנשבע לפרוע לזמן פלוני עובר לאח"ז ג"כ בב"י ובהגה הואיל והי' מחויב כו' וי"א אפי' לא הי' מחויב עט"ז שהאריך להקשות ע"ז. וכן הגר"א. אבל המעיין בד"מ סרל"ב ובב"י בסי' זה יתבררו הדברים דשני הדעות היינו ספיקו של הריב"ש בשי' הרא"ש. דבתחילה כ' דגם הרא"ש לא קאמר אלא כשהי' מחויב בדבר. אבל אח"כ מסתפק דאפשר דגם בלא הי' מחויב ס"ל הכי להרא"ש ע"ש היטב. והקושי' מיום זה נראה פשוט דהכא דהשבועה לטובת חבירו שאני. דאמרינן דהוא נדרש לפי טובתו של חבירו וכדלעיל סרי"ח ס"א בהגה ובזה סרו כל תלונות הט"ז ע"ש. ולענין דינא עט"ז סוהס"י גבי נשבעו

לפרוע חובותיהם משמעות דעתו דבאין לו כולו אינו מחויב ליתן מקצת וכ"כ יותר מפורש בסרל"ח סקי"א ע"ש. אבל כבר השיגוהו בזה והביאו דהרדב"ז לא כ"כ והרדב"ז כתב כן בפירוש בשם הרא"ה ז"ל דכל שהי' מחויב בדבר כל שיש לו לחבירו הנאה בזה הוא נכלל בכלל השבועה ופשוט דכן הוא לענין הזמן בכאן דודאי נכלל בשבועה. ולענין לא הי' מחויב אפשר לכאורה כיון דלהרא"ש יש להסתפק בזה והרשב"א מיקל בפירוש אפי' במחויב אפשר דיש להקל וצ"ע:

סמ"ג קלקל המשודך מעשיו או המירה אחת המשודכת. הגר"א ערער ע"ז דנולד הוא. ובאמת כיוצא בו כ' הב"י בסרל"ב בשם הריב"ש סשפ"ז גבי עכבו הסוכן ויהי' לו היזק ממון דנולד הוא ע"ש. אמנם המעיין בריב"ש שם מש"כ אההיא דעכבו נהר או חלה בנו דלא חשוב נולד משום דאנן סהדי דלא הדירו חבירו אדעתא דהכי. וביותר ביאור בתשובת הרמב"ן סרע"ג הובא בב"י ברס"ז דבכל אלו הדברים אזלינן בתר אומדנא והא דאין פותחין בנולד הוא נמי דבשביל נולד דל"ש אין אומדנא ברורה שלא הי' נודר. אבל בהדירו חבירו שיאכל אצלו דבזה ודאי ברור דלא הי' נודר כלל במקום אונס כזה אפילו ל"ש. שפיר הוה טעות ואי"צ אפי' התרה. א"כ פשוט דבזה דהכא ג"כ אמדו הראשונים דעת המתנים בזה דבמקום אונס כזה ודאי לא היו נודרים ואם היו נזכרין היו מתנים בתחילה דבכה"ג אין נדר וכ"ש בקילקל המשודך מעשיו דזה הוה בפשיעה כשנים שנדרו זל"ז ועבר האחד דפשוט דאין השני חייב כמבואר בסרל"ו וה"נ הרי זה כעבר בפשיעה לגבי חבירו דאנן סהדי דחבירו לא הי' מתרצה בזה ומשו"ה לא הצריכוהו כאן אפילו להתרה ככל נדרי אונסין ודוק:

סמ"ה בהגה נדר בעת צרה אין להתירו ובדיעבד מותר והש"ך האריך לחלוק ע"ז ותמה ע"מ שהוציא זה הרב מתשו' הרמב"ן בנדר מגבינה בחליו דהתם לא שייך כלל הך סברא דנדר בעת צרה אפי' לכתחילה דדווקא בנדר לד"מ שייך זה. וכמש"כ הב"ז דהוה כנשבע לחבירו שעשה לו טובה וה"נ כאן הצילו הקב"ה מחמת הנדר או השבועה ע"ש. ולענ"ד בכוונת הרב דמפרש דכוונת הרמב"ן בנודר מגבינה היינו גבינה של עכו"ם במקום שנהגו היתר. דקיי"ל דאין מוחין בהם ומ"מ הוה לד"מ. ועי' ר"ן נדרים די"ב ושמעינן מינה לנודר מן הגבינה כו' וכן בר"ן על הרי"ף רפ"ג דשבועות ע"ש. ושפיר יש הוכחה מדברי הרמב"ן דבדיעבד מהני אפי' לד"מ. ומש"כ דהוה כנדר ע"ד חבירו שעשה לו טובה דל"מ אפי' בדיעבד ג"כ אינו מוכרח דהא לדידן קיי"ל דווקא בעשה לו טובה מחמת נדר זה. ומי יודע דעת עליון אם הצילו מחמת זה ולכאורה עיקר הדבר דנדר בעת צרה הוה ככל הנדרים שמצוה לנדור כגון נדרי הקדש. ותרו"מ דאיתא בנדרים דלא קיימו לאתשולי

ומבואר בסכ"ג דאין נשאלין אלא מדוחק. וה"נ בזה דנדר בעת צרה כיון דמצוה לנדור מחויב לקיים ואין להתיר אלא מדוחק. וע' פ"ת בסל"ו גבי נדר לעלות לא"י דיש לו התרה דדווקא לעלות דלא הוה אלא הכשר מצוה אבל לדור דהוה גוף המצוה אין מתירין. ואינו מובן בטעם דמאי נ"מ בזה בין הכשר למצוה. ותדע דהרי גם בנדר לצדקה דודאי הוה גוף המצוה מבואר בסמ"ב דיש לו התרה וע' סוסר"ג שכ' ראי' נכונה לזה. שוב ראיתי בפ"ת סרנ"ח שהביא בשם הרדב"ז דבאמת אסור להתיר נדר זה. אבל חילוק הנ"ל ודאי ליתא דלכתחילה ודאי בין לעלות ובין לדור אין להתיר וכנ"ל בנדר מצוה דאין להתיר אלא מדוחק. ובדיעבד ודאי מותר. ומש"כ שם הרדב"ז דאין מאמינים לו שהתירו לו דלא מחזיקינן אינשי ברשיעי היינו בגוונא שאנו רואין דאין לו דוחק וכ"ז נכון לדינא סימן רכט ס"א הותר אחד מהן הותרו כולן ובש"ך בשם הד"מ דמשמעות הטור דכאן אי"צ במשנה דווקא כיון דהותר ע"י חכם הוה נדר טעות ע"ש. אבל הר"ן הקשה ע"ז קושי' חזקה דא"כ בסוגי' דפותחין בשבתות וי"ט דהתם צריך היתר חכם צ"ל דרבנן דפליגי התם פליגי ע"כ אפי' במשנה וע"כ דרבא שם לא קאי אהני רבנן. וא"כ מאי פריך שם אי במשנה ר"ע ולא רבנן הא באמת רבנן דפותחין ודאי פליגי אהא דמשנה ג"כ. וכ"כ לעיל סרט"ו ליישב זה ע"פ דברי הרא"מ בט"ז שם סק"ד. וכעת ראיתי בש"מ שהביא כן בשם שי' דהא דפותחין בשבתות וי"ט אי"צ היתר חכם. ונראה דס"ל דבאמת גם התם איירי בזמן קצר שטעה שאין בהם שבת או יו"ט והוה ממש כנמצא אביו ביניהם דאי"צ היתר חכם דהוה נדרי שגגות. וצ"ל דפותחין ל"ד שהוא פתח להתרת חכם וצריך התרה. אלא דהוא מותר מעצמו כנדרי שגגות. ונראה דדחקו לזה משום דס"ל כשי' זו דבהיתר חכם אי"צ משנה וקשי' לי' קושי' הר"ן הנ"ל והוכרח לפרש בכה"ג. ולענ"ד אם נסבול לדחוק בלשון פותחין דל"ד. י"ל עוד דאיירי שפיר דידע אלא דאיירי בשבועה והנה לדידן קיי"ל דבכולל חל אשבת ויו"ט כמבואר בסרט"ו ע"ש. אבל מתני' דהתם אוקי שם כר"ש מדקתני לזה קרבן ולזה קרבן והרי ר"ש ל"ל כולל אפילו באיסור חל על איסור וכ"ש דאינו חל לבטל כמבואר בריש נזיר וא"כ כיון דלא חל אשבת ויו"ט י"ל דמשו"ה זה נמי הוה נדר שהותר מקצתו הותר כולו וא"ש. אמנם ראיתי בשעה"מ פי"ב ה"י דהביא תשובת הר"ן שלא שייך בכה"ג הותר מקצתו כו' כיון דלא חל עליו כלל מעיקרא. וכוונתו דבהא דהי' אביו ביניהם יש טעות בנדרו שאמר על כולם ובאמת לא נתכוין על אביו והוה טעות בנדר. אבל כאן שזה באמת מתכוין גם על שניהם אלא שאין לו קיום בשביל הדין בזה לא שייך הותר מקצתו (והרב פ"ת בחידושי נ"צ אגב רהיטי' לא ירד לזה). ומש"כ השעה"מ דמדברי הריטב"א גבי יקדשו ידי לעושיהם משמע דגם בכה"ג שייך

הותר מקצתו הותר כולו. לענ"ד לשון הריטב"א שם דעיקרו של, בעל הם משמע דאינו כלל משום הותר מקצתו הותר כולו אלא כיון דהיא משועבדת לטחינה ולש"ד אינה יכולה להקדישם לידי' דהוה כמקדיש דבר שאינו שלו ע"ש. ואין חולק על הר"ן דבכה"ג לא שייך הותר מקצתו כו'. וא"כ א"א לומר כמש"כ בשבועה וע"כ צ"ל כמש"כ השי' ואיירי בלא ידע דומיא דאביו ביניהם ואי"צ פתח כלל כנ"ל ולק"מ. מיהו כ"ז ליישב שי' זו אבל לומר כן בכוונת הטור קשה טובא לענ"ד דהרי הרא"ש ע"כ לא ס"ל הכי דהרי כ' שם דיש להסתפק דלרבה דבעי משנה בנודר משני דברים שלא היו לפניו ומצא חרטה באחד מהן. דלא אפשר בזה משנה אי הותר השני (והנה הק"נ שם לא ירד לפירוש דברי הרא"ש וכ' להגי' מונחים כו' וכ' על הב"י וריי"ו שהעתיקו טעות גדול בדברי הרא"ש ע"ש גם לא באר היטב ספק הרא"ש אבל פשוט דהדברים נכונים כמה שהם וכהעתקת הב"י והריי"ו עפ"מ דמבואר בשבועות פ"ג גבי פת חיטין ושעורין וכוסמין דבמונחין לפניו הו"ל לומר אלו ומינייהו ואם הזכירם בפרט ע"כ הוה שני שבועות ע"ש. והנה הרא"ש מסתפק בנדר דשני דברים דלא שייך משנה אי אמרינן בזה הותר כולו. וא"כ במונחים לפניו לא שייך ספק בזה. דאם אמר אלו ומינייהו א"כ בהותר אחד ע"כ הוה משנה. דהא השתא לא הוה אמר אלו אלא אחד ואם פרטם בתחילה. א"כ הא אמר בשבועות שם דע"כ הוה שני שבועות וא"כ לא שייך כלל הותר מקצתו ומשו"ה כ' דלא היו מונחים לפניו ופרטם שניהם דהשתא לא שייך בזה משנה וז"ב בכוונתו). ועכ"פ כ' הרא"ש ג"כ בפירוש בגוונא דהותר ע"י חכם בחרטה דלא הותר כולו אלא במשנה. אלא שנסתפק בשני דברים דלא שייך משנה ובודאי אין לומר דהטור יכתוב להיפוך ולא יזכור דעת אביו כלל. והנה האחרונים הקשו על ספק הרא"ש מהירו' דברכות גבי אלי' דהיכן הותר נדר של טל ואמר משום נדר שהותר מקצתו כו'. הרי דבשני דברים דלא שייך משנה ג"כ אמרינן הותר מקצתו הותר כולו. ולענ"ד דבאמת בהא דילפינן מקרא דהותר מקצתו הותר כולו יש בו שני דברים דהא התרת נדרים צריך חרטה בעיקר הנדר ובעי ג"כ התרת חכם ובתרוויי' אמרינן דהותר מקצתו הותר כולו. והנה על החרטה כיון דאינו מתחרט על הכל ס"ל לרבה דבעי מיהו שיהא משנה שיהי' כעין טעות בכולו. אבל לענין ההתרה של החכם ודאי דלא שייך כל זה כלל ואם יש חרטה בעיקר כל הנדר ודאי סגי ההתרה של החכם שעל המקצת גם על כולו. והנה נדר של אלי' ודאי דהי' חרטה דמעיקרא גם בכולו דבמאי הותר הנדר של מטר אם לא בחרטה. ובאמת אמרינן בסנהדרין דקרי לי' קפדנא וה"ז הוה פתח כמבואר בהדיא גבי ר"ס בדכ"ב אדעתא דקפיד ר"נ לא נדרנא ע"ש. ובתענית גבי חוני המעגל אמרינן דראוי להתנדות שאלמלא שנים כשני אלי' כו'

וה"נ להיפוך שייך זה גם על אלי' ובודאי הי' פתח. אלא דצריך התרת חכם ואמר בירו' דטל ניתר בהיתר המטר. ולא שייך כלל להא דמשנה דרבה ודוק. ובזה נראה לי גם בהאי דינא דסי' זה דקאי כל דינים דכל הסימן לענין גוף ההתרה של החכם כמבואר למעיין. וה"נ בדין זה דהותר כולו לא איירי כלל בהחרטה אלא על גוף ההתרה. ולא שייך להזכיר כאן כלל משנה ולק"מ. וזה גם כוונת הט"ז בסקי"א דהקשה גבי אמר בלא התרה למה לא אמרינן בזה נדר שהותר מקצתו כמש"כ הר"ן ע"ש. ולכאו' הרי הט"ז דעתו בסק"ה דבעי דווקא משנה אלא דהתם ה"ז מתחרט בכל הנדרים ולא אירי אלא לענין גוף ההתרה ודאי דמהני בזה הותר מקצתו. ואי"צ כלל למשנה וז"ב. וא"כ לדינא ודאי דאין לזוז מפסק הרמב"ם והרא"ש והר"ן דגם בהיתר שע"י חכם בעי משנה:

ס"ד נשאל תחילה על מה שאמר בלא התרה בט"ז הקשה ע"ז מדברי הר"ן בתשובה שכ' דכל שלא אמר ע"ז שבועה אחרת בפ"ע סגי בהיתר אחד דהותר מקצתו הותר כולו ונדחק מאוד אבל באמת אדרבה דברי הר"ן קשה טובא דהרי הריב"ש הוכיח מסוגי' דשבועות דנשבע על שני דברים נפרדים דאין ראוין להצטרף כגון שלא יאכל ושלא ילבש בגדי משי כיון דאין מצטרפין ע"כ הן ב' שבועות ולא שייך בזה הותר מקצתו הותר כולו והבי' דבריו הב"י והש"ך סק"ד ע"ש אלא מה שהזכיר הש"ך לדעת הרמב"ם המעיין בריב"ש יראה שאינו אלא דמיון לדעת הרמב"ם בלזה ולזה ה"נ הכא אבל בגוף דין זה אין שום חולק ע"ש. וא"כ ה"נ השבועה על גוף הדבר והשבועה שלא יהי' לו היתר ענינים נפרדים הם. ולא שייך צירוף ולא שייך הותר מקצתו הותר כולו ושי' הר"ן צ"ע. אלא דזה צריך ביאור דכיון דקיי"ל דשני נדרים ושני שבועות ניתרים בהיתר אחד א"כ למה צריך שני היתרים ולא סגי לשניהם בהיתר אחד. וע' מש"כ בבריי' דועל מי שאשאל עליו ברסרכ"ח אבל כאן בשו"ע משמע דצריך דווקא שני היתרים ממש. אבל הוא פשוט דכיון דיש עליו איסור שבועה שלא יתיר א"כ א"א לו להתיר קודם שיתיר איסור זה שלא יתיר. והט"ז מכח הותר מקצתו יפה הקשה היינו דכיון שיתיר זה שאסר עליו להתיר השני יותר ממילא מכח היתר זה דהותר מקצתו ובודאי לא שייך לאסור בזה אבל שיכוין תחילה בפירוש לשניהם ביחד זה א"א שהרי יעבור בזה על שבועתו קודם שהתירה. וע"כ צריך להתיר מקודם איסור זה שלא יתיר ונכון:

ט"ז סקט"ז ואפשר דבלשון בלא התרה הוה כאלו הזכיר את עצמו שהוא לא יתיר משא"כ שלא יהי' ניתר. לענ"ד יש ראי' ברורה לזה מריש מסכת מכות גבי שביעית דמתנה שלא תשמיטיני בשביעית מהני דמפרשינן שהוא לא ישמיטו. אבל שלא תשמיטיני שביעית כיון שהזכיר התנאי על שביעית עצמה זה ל"מ דהוה מתנה על מש"כ בתורה וה"נ

כיון שהזכיר על עצם השבועה גופא שהיא לא תהי' ניתרת הוה כשבועות שוא. דע"כ ששבועה היא ניתרת ולא חיישינן לזה כלל וז"ב:

סימן רל

פ"ת סק"א בשם הנוב"י דאפי' לשי' דנשבע שלא למכור ומכר ל"מ היינו נשבע שלא למכור לחלוטין אבל בנשבע שלא למכור בלא ידיעת פלוני בזה כיון דאין מעשה המכירה אסור בהחלט הוה כשוחט בשבת כו' ולכאו' לא העתיק יפה דהרי הביא שם דלהתו' שם ע"כ לי"ל חילוק זה דהרי הקשו מהשוחט את הפסח על החמץ. אלא שכ' דע"כ מוכח כן להמרדכי מדהוצרכו לתקן הפקעת קידושין בביטל שליח שלא בפניו. ולמה לא תקנו שישבע ע"ד רבים שלא לבטל שלא בפניו וע"כ דבכה"ג ל"א ל"מ. ולהתו' ל"ק דס"ל באיסור שבדה מלבו לא שייך כלל ל"מ ולהמרדכי ע"כ צריך לחלק כן. אבל לענ"ד כ"ז אינו אלא לחדוד. אבל הוא מפורש בש"ס בהדיא דבכה"ג ג"כ ל"מ דהרי פריך שם ממקדים תרומה לבכורים אע"ג דעצם המעשה אין בו איסור. אלא בשביל ההקדמה. וקושי' מהאי דביטל השליח לענ"ד ל"ק כלל דהתם אי"צ מעשה אלא סילוק השליחות ואפי' ג"ד מהני וע' ר"פ האומר. בזה לא שייך כלל ל"מ וז"ב:

סימן רלב

ס"ב בהגה מ"מ לא יכול ליתנו בשקל ויש מקילין ובש"ך דנהגו להקל ולענ"ד יש ראי' דתנן בסופ"ח קונם לביתך שאני נכנס טיפת צונן שאני טועם מותר לכנוס לביתו ולטעום שלא נתכוין אלא לשום אכילה ושתי'. והנה הרא"ש כ' שם בפסקיו דכ"ש דמותר לאכול שלא הוציא בפיו. ולדידי' כ"ש דכאן דשרי כיון דלא הוציא מפיו אלא סלע ואפ"ה שרינן לי' דלא כיון אלא לזרז. בודאי דשרי אפי' בשקל. ומיהו אנן פסקינן בסרי"ח דלא כהרא"ש בזה. אבל כ"כ שם בסרי"ח דמדלא אייתי הש"ס הא דטיפת צונן הנ"ל גבי ארבע נדרים וש"מ דהתם אינו כהך דהכא דהכא לא הוה נדרא כלל ואפי' בשקל שרי. והתם לא דלא הוה נדרא. אלא דאמדינן לדעתו דלא כיון אלא לאכילה ושתי' ומותר לכנוס ולטעום. אבל באכילה ושתי' אסור וז"ב. ומש"כ הש"ך בסק"ה לפרש בש"ס אמר טפי מסלע מאי. דהיינו דמיבעיא דדילמא בכה"ג אין הזירוז אלא על היותר מסלע לכאו' לפ"מ שפסק כאן כהמקילין אפי' בשקל כיון שלא הזכירו א"כ גם בזה אין לאסור ואולי דגם לפי פירושו היינו כיון דדייק טפי הוה כהזכיר ודוחק: ס"ה בהגה אם אעשה דבר פלוני יאסרו כל פירות עלי כו' וי"ח משמע דס"ל דכיון דאם יחול לא יהי' יכול לקיים חשיב מהשתא ג"כ

נדר שוא וצריך להבין מ"ש מהא דר"פ וא"נ דפריך לא תרחץ ולא תיאסר פירי דעלמא כו' וע"ש בר"ן דמוכח בסוגי' שם דאע"ג דיכול להפר קודם שחל הנדר מ"מ כיון שהוא תלוי השתא בדבר שאי"ב עינוי נפש לא חשיב נדרי ע"נ וא"י להפר וצ"ל דהתם הרי הנדר שפיר חל ולגבי הפרת הבעל אמרינן דאכתי אין בו ע"נ. אבל הכא הרי כל עיקר חלות הנדר אינו אלא כשיעשה המעשה וכשיחול הוה נדר שא"י לקיימו וצ"ע ש"ך סק"ח אלא הכל תלוי בלשון כל וכן משמע מהראי' שהביא משבועות דלא כדמשמע בעט"ז דתלוי במה שאומר פירות שבעולם אף שלא אמר כל. לענ"ד דאף שבש"ס אמר לשון כל פירות שלא נטעה דהכוונה שאמר האדם. א' מפירות העולם שכן הוא הפירוש כמה פעמים בש"ס. אבל אדם האומר פירות שבעולם הרי ודאי פירושו כל הפירות שבעולם וע' ר"פ הכותב פירי פירות דווקא או עד עולם דווקא: סי"ב הדירו חבירו שיאכל אצלו כו' ועכבו נהר בש"ך בשם הרא"ש דדווקא שגדל הנהר מהפשרת שלגים דאונסא דל"ש ע"ש. ולולי ד"ק נראה דכל הפו' שסתמו בזה מלהשמיע חידוש זה מכלל דלא ס"ל הכי. ובאמת לא זכיתי להבין כלל הוכחתו מהא דאמר התם גבי פסקי' מברא ודלמא אונסא דמיגליא שאני דהו"ל לאתנויי דזה שייך גבי גט ותנאי שבממון בינו לחבירו דצריך להתנות. אבל בנדרים דמבואר בסוס"ז דנאמן לומר תנאי זה הי' בלבי למ"ל לאתנויי. ואפי' גבי הא דהדירו חבירו הא מ"מ כבר כ' הרמב"ן והבאתי דבריו בסרכ"ח דכ' גבי חלה אע"ג דבשאר נדרים קיי"ל דלא הוה פתח שיהי' מותר אפי' בהתרה דקיי"ל דחלה נולד הוא הכא מותר אפי' בלא התרה דאומדנא דודאי דזה אין כוונתו במקום אונס כ"ש גבי פסקי' מברא דלא שייך הו"ל לאתנויי כיון דאומדנא דמוכח הוא וצ"ע:

שם בהגה אבל אם נשבע כדי שיהי' לו טובה כו' ובש"ך דזה פשוט אלא דהמהרי"ק אשמעינן אפי' מסר מודעא. ובאמת כבר מבואר במחבר בסרי"א דנדר לחבירו ל"מ מודעא וכ"ש בהי' לו טובה מחבירו וכמשכ"ש בחי' בס"ד ע"ש וראיתי דברי המהרי"ק בפר"ד דה"ע ומשמעות דבריו דזה גופא לא פשי' לי'. ונראה דהוא משום דאיירי בטובה שמצוה על חבירו לעשותו אלא דמ"מ אינו חובה עליו וכן משמעות הדברים בב"י ע"ש: ט"ז סקי"ז אע"ג דלעבור על ל"ת צריך ליתן כל אשר לו שלא יעבור. הכא לא עבר כלל דלא נשבע ע"ד זה שיבזבז ממון הרבה. מוכח לפ"ד דהא לעבור ממש על איסור שבועה כגון לישבע על יום שהוא לילה. זה ל"מ שום אונס ממון וחייב ליתן כל אשר לו וכן מוכח בהדיא בירו' שהביא הש"ך בסקל"א הוין סברין לומר בנדרים אבל לא בשבועה תני בשם ר"ח לא תשבעו בשמי לשקר. אבל אתה נשבע להרגין ולחרמין כו' משמע בהדיא (אפי' לפ"מ שמפרש הש"ך דהוא בשבועה שלעבר ע"ש. מ"מ הוא) דווקא כההיא דמתני' דשם

דמוקמינן דווקא בכה"ג דאומר בלבו היום שאפשר ליישב שבועתו וכן בסוסי"ד בהגה לישבע שאין לו משל ראובן י"ל בכה"ג. אבל שבועות שוא ממש לא. וצ"ע לשון הרא"ש בתשובה כלל ח' להכחיש את עיקר המעשה איני מורה להתיר (והובא בגרש"א) דלכאו' משמע דגם לאיסור לא פשי' לי' ולכאו' ה"ה ברור לאיסור ונראה בסברתו דלפ"מ דמסיק הירו' מדרשא דקרא א"כ גלי קרא דבכה"ג לא הוה שבועה כלל וכן משמע דהא מיעוטא סתמא כתיב דכל שאינו נשבע מרצונו אינה שבועה וצע"ג:

סט"ו מי שאנס את חבירו עד שנשבע לתת לו כו' אין באותה שבועה כלום ע' במרדכי פרק הנזקין דנדחק מאוד לחלק מהא דבהרוגי מלחמה אין בו משום סיקריקון דגמר ומקני. ולפ"מ שחלק הב"י בחו"מ סר"ה גבי תלוהו ויהיב דלא הוה מתנה דבהרוגי מלחמה שאני דהתם אינו אונסו על הקרקע אלא רוצה להורגו ע"פ המלכות וזה פודה את עצמו בקרקעו אבל כשאנסו על הקרקע גופא אונס לאו כלום הוא. א"כ ה"נ שאונסו על השבועה גופא פשי' דלא כלום וכמש"כ שם המרדכי וע' במש"כ לעיל בסקנ"ה דהוכחתי זה מדברי הרמב"ם והש"ס בראיות נכונות:

ש"ך סקמ"ד דאפי' אמר בלבו היום ל"מ כיון שאין אנו רואין שום אונס נראה כוונתו כיון דזה נשבע להפשרנים שיקיים הפשרה. והם לא כפוהו אלא אדרבה עשו לו טובה מחויב לקיים שבועתו. והא דהי' לו אונס מהבע"ד מה להם בזה זה הוה אונסא דנפשו:

ס"כ בהגה קונם נכסי עליך אם תלך למקום פלוני א"י לומר לך והוה כלא הלכת. וי"ח דהוה כהריני כהתקבלתי ומהני להתיר בלא חכם. ל"ז להבין לשי' זו סוגיא דדכ"ג גבי ההיא דאדרה לדביתהו אי מנסבת ברתי לקרובך ונסבה ואתא לקמי' דר"י וא"ל אי ידעת דעברה אדעתך כו' ומי שרי כה"ג ולפי"ז אדרבה להוי כהריני כהתקבלתי ואי"צ אפי' היתר חכם ואולי גם לפי שי' זו דגם לעבור מהני דווקא כשמרשהו קודם שיעבור אבל כשעבר כבר לא שייך זה דכבר חל הנדר ומ"מ אין זה סברא ברורה לחלק בזה. וכ"ש לפרוך ומי שרי כה"ג וצע"ג:

ט"ז סקל"ד והלבוש אשתמיט מיני' דברי הגמרא והקשה מעצמו כו'. וע' נה"ך ודבריו מגומגמין ואולי יש בו ט"ס. אבל המעיין בהלבוש אע"פ שכלל גם דברי הגמרא אבל חידש קושי' להיפך דבהא דהמזמין חבירו שיאכל אצלו דלא התירו אלא משום נדרי זרוזין אבל בגוונא דליכא זרוזין כמו בהא דסוס"ג מבואר שם דאסור ואמאי לא נתיר עכ"פ דיאמר הריני כאלו התקבלתי ותי' דהתם לא שייך הריני כאלו התקבלתי דאדרבה חבירו רוצה דווקא שיאכל אצלו והוה כזה אומר לכבודי ע"ש. והיינו כדאמרינן בר"פ

א"ט כי מזמני לי' אזיל אמר אתייקורי קמתייקרי בי והוה לכבוד המזמן ואולי גם הנה"ך כיון לזה:

סימן רלג

ש"ך סק"א אפי' בדקם בתחילת השנה שיודעים אם נדרו בסוף השנה אינו נדר עד שיבדקם עכ"ל והוא קולא גדולה דאנה הלך לבם אבל זה מדברי הרמב"ם בחיבורו ועב"י אבל בפי' המשנה וכן בפרש"י הגי' להיפך והוא בספרים שלנו דאי בדקו בתחילת שנה ולא ידעו סד"א לא לבדקי' תו כו'. ולפ"ז נראה דלא ניקל קולא דלעיל ואי בדקו בתחילת השנה וידעו תו הוה נדר גם בלא בדיקה. ואולי דבחיבורו חזר בו דס"ל דזה ודאי פשי' דאין ס"ד שניקל בשביל בדיקה דתחילת השנה דודאי כל שמתגדל הוא מוסיף דעת וע"כ הוכרח לפרש איפכא וצ"ע:

שם סק"ב ומי"ג שנה ואילך אפי' לא הביא שערות ע' ביהגר"א דכ"כ הרמב"ם. אבל הכל תמהו עליו דבסוגי' מבואר בהדיא דבלא הביא אכתי קטן הוא אבל המעיין בסוף לשון הרמב"ם בהלכה ד' נראה דכ"ז משום מופלא הסמוך לאיש. דהיינו בשנת י"ד ולא הביא ש"ש. הוה מופלא אפי' א"י להפלות. ומ"מ מסיק דאין עונשין עד שיגדל ויביא שערות ע"ש וכ"כ בהגמי"י דזה שי' הרמב"ם וכ' שכן הוא בבה"ג וכן מצאתי באמת בה"ג הלכות מיאון ע"ש. ופירש כ"ז ברישא דמתני' אבל סיפא זהו לענין גדלות ממש ובזה אמר דווקא דהביא וא"ש בפשיטות:

סימן רלד

ס"ו אם קיים האחד אפי' חזר ונשאל כו' הגר"א ז"ל תמה בזה דבש"ס משמע דדווקא דהשני היפר קודם שנשאל זה על הקמתו דהפסיק ההקמה בין שתי ההפרות. ונראה דכוונתו על לשון הש"ס עד שיפירו שניהם בב"א דמשמע דווקא בשביל ההפסק. והנה זה ודאי ע"כ דלהרמב"ם דשוב אין שום הפרה מועלת כלל אפי' כשישובו שניהם ויפירו בב"א וכ"כ הר"ן שם בהדיא לשי' הרמב"ם. וע"כ צריך לומר גם לפ"ד הגר"א דהטעם בזה הוא בשביל שזה היפר תחילה כשזה הקים והפרתו לא הי' מועלת. שוב איקלש כחו ואינה ראוי' שוב אפי' הפרה שני' שלו להצטרף. דהרי אם לא הי' מפיר תחילה ס"ל דכשהמקיים ישאל על הקמתו שפיר יכולין אחר שנשאל על ההקמה להפר שניהם כאחת. ולשי' ע"כ דההפרה שהי' בתחילה קלקלה את כחו. אבל לענ"ד דיותר מסתבר כדברי המחבר דהרי כ' בעצמו דנראה דגי' הרמב"ם הי' בש"ס בלשון דהקים אחד

(תחילה) והיפר אחד ודבר ה' אמת בפיו דכן הוא לפנינו הגי' ברי"ף על נדרים (שנדפס בימינו) ולפי"ז קאי הש"ס שההפרה היא כשזה כבר הקים וא"כ היא בטילה בשעתה וא"כ הוא דבר תמוה שיקלקל את כחו הפרה שהיא בטילה בשעתה וקו"ח מהא דהיפר הבעל ומת דאע"ג דבהיפר האב ומת הבעל אמרינן דקליש נדרא ושוב אינו יכול להפר מ"מ הפרת הבעל שמת לא אמרינן דקליש משום דאמרינן דנתבטלה כשמת וכ"ש שלא שייך לומר שיקלש כחו הפרה שאין לה שום קיום בשעתה וע"כ דהוא כשי' המחבר דכל שקיים האחד קליש כח המקיים וא"י הוא עוד להפר. והקלשות בכח זה שהקים הוא. ואף דקיי"ל דנשאלין על ההיקם היינו דווקא במי שכל כח ההפרה בידו לבדו. אבל כאן דאין בידו אלא חצי כח לא אלים כו"ה שיהי' כחו חוזר וניעור לאחר השאלה וכעין דאמרינן בכ"ד בלקוח בכסף מעשר דלא אלים כחו למתפס פדיונו. וה"נ לא אלים כחו שיהי' חוזר וניעור עוד לאחר השאלה. ואין נ"מ כלל אם הפר השני קודם השאלה או לאחריו אלא דלעולם אין כח המקיים להפר עוד. כיון דצריך להצטרף לחבירו ואין לו כח שלם. וכן מוכח בהדיא לשון הרא"ש בפסקיו שכ' כגון הכא שקודם שנשאל לא הי' ראוי להפר. בטלה הפרתו. דבריו מורין בהדיא כמש"כ דהפרת המקיים בטלה וכדברי המחבר ולשון הש"ס עד שיפירו שניהם בב"א אין הכוונה על עצם ההפרה שהוא בדבר מפסיק אלא על כח הפרתן שיהיו שוין כאחת. וכל שהי' שעה שלא הי' אלא כח אחד תו ל"מ ודוק:

ט"ז סק"ח בטור כתב לבדו וס"ל כיון שהוא לבדו ונתרוקן רשות האב כו' קיצר ביותר וכוונתו ליישב מה שנדחקו הב"י והפרישה על לשון לבדו שכ' הטור ומפרש בכוונת הטור דדווקא כשהוא לבדו ואין שם אב. אבל כשיש אב הרי האב מפיר:

ס"ח מסר האב כו' וי"א דמ"מ אין הבעל מפיר כו' הכל תמהו עליו ועט"ז סק"ט וי"ד וי"ז ולענ"ד. יש סעד לשי' זו ובתחילה נקדים מה שהניחו התו' בתי' הא דדרש תנא דבי ר"י קרא דונדר אלמנה וגרושה כו' למסר האב ומת הבעל בדרך דהא בנדרים דריש לי' (פי' ר"י גופי') לנדרה לאחר שתתגרש ע"ש. ולענ"ד בפשוט דכיון דקרא לא אתי אלא למסר ובנשואה גופא לא צריך קרא וא"כ למה כ' סתם אלמנה וגרושה וע"כ דאתי גם להא דנדרים. וכן להא דנדרים דהיינו לענין דין דחלות הנדר לחוד ליכא למימר דאם כן לכתוב גבי הפרת בעל גופי' וע"כ דתרתי ש"מ. זה נראה ברור. ועל יסוד זה נראה דבנה הטור שי' דכיון דחזינן מבריי' דר"י דבמסר שפיר ס"ד דהדרא לרשות אבי'. מה דפשי' לי' בנשואה גמורה דלא הדרא. ע"כ דבמסר לא נכנסה לגמרי לרשות הבעל. ולפי"ז ודאי י"ל דלא ילפינן מסר האב כו' מהא דלזנות בית אבי' אלא דיצאה מרשות האב. ומשו"ה הבעל

יכול להפר אז שיחול לכשיכניסנה אח"כ לחופה ולא הוה קודמין כיון דאינו מעכב עליו באותו שעה לא רשות האב ולא רשות האשה (דהאב ודאי לא סלק רשותו אלא לגבי' בעל). אבל לא קנה לה הבעל עדיין לגמרי שיהא חל ההפרה קודם שנכנסה עמו לחופה. וגם יש סברא גדולה לזה דנראה דנשואין ודאי הוה דבר שבגוף דלא שייך ע"ז שליחות. וא"כ גם השתא דיליף ר"י מקרא דונדר אלמנה כו' י"ל דלא גלי קרא דלא הדרא לרשות האב אלא באותן הנדרים שנדרה אז אבל מה שתדור אח"כ אחר שמת הבעל שפיר י"ל דהדרא כיון שלא נכנסה עדיין לרשות הבעל ונראה שכן הוא שי' רש"י שם שפירש שנדרה בדרך והתו' הקשו עליו דהא מלזנות בית אבי' נפקא ע"ש. והיינו שהבינו דברי רש"י אף בלא מת הבעל. אבל כוונת רש"י גם כן במת הבעל אלא דס"ל כהטור דבמת דווקא באותן נדרים שבדרך. אבל מה שתדור אח"כ יכול להפר. ומ"מ לדינא צ"ע כיון שרבו החולקין בזה:

ש"ך סקכ"ב משמע הא לא מת יכול להפר אחר יום שמעו כוונתו לדקדק דדווקא משום ששתק הארוס ביום שמעו ומת ביום שלאחריו דהוה כהקמה אינו מיפר האב. הא היפר הארוס ביום שמעו והאב לא שמע עד יום שלאחריו יכול האב להפר. ולשון לא מת כוונתו שאין חסרון משום מיתת הארוס בלא הפרה. וקרוב להגיה הא לא שתק. ועכ"פ כך כוונתו בוודאי ומשו"ה קשי' לי' דלהרמב"ם בס"ה בעי דווקא שישמעו ביום אחד. ובסו"ד צ"ל בזה הלשון וצ"ל דהרמב"ם השמיענו כו' וכוונתו ליישב דהרמב"ם שלשונו הוא במחבר לא נחית אלא לאשמועינן דאפי' ביום שמיעת הבעל לא הי' האב יכול להפר כששתק הבעל כל יום שמעו. ואפילו מת אח"כ לא בטל הקמתו. ומ"מ הוא דוחק. וקושי' כבר יישב הלח"מ דאדרבה מת עדיף טפי דכיון דהיפר ומת שפיר יכול האב להפר אפי' שמע האב ביום אחר דבזה הרי כח הפרת הבעל בטל לגמרי ונתרוקנה רשות לאב ותו שפיר יכול להפר לגמרי ביום שמיעתו שלו לבד. והביאו הגר"א בסקי"ג בקצרה ע"ש. ומיהו לשון הרמב"ם בהלכה ט"ז ולא שמע הארוס ומת בו ביום הארוס צ"ע קצת לפ"ז אם לא שנימא שהוא ל"ד:

ט"ז סקי"ג האריך בשי' הרמב"ם דאפי' לא שמע האב עד אחר מיתת הארוס שהיפר ג"כ יכול להפר לבדו כשאין ארוס וכ' דאלו העתיק הב"י לשון הרמב"ם כהווייתן לא כ"כ ודעתו בלשון הר"מ אין האב יכול להפר לבדו אלא בשותפות הארוס אם נתארסה היינו דאם נתארסה צריך שותפתו ובלא נתארסה מיפר לבדו. ובודאי דאין פשט הדברים מורין כן כלל אלא דהא לא נתארסה א"י להפר וכ"כ בהדיא הרשב"א בחידושיו בשי' הרמב"ם וס"ל דבלא הספיק האב דברייתא ג"כ פליגי בה ובריש ל"פ דשמע האב קודם ע"ש

וכן חילק הב"י בבדה"ב וכיון ברה"ק ככל דברי הרשב"א ומה שהקשה הט"ז דסתמא ילפינן מהיו תהי' דגם קודמי הוי' שני' מיפר האב לבדו ולא מחלקינן בין שמע כו' אין שום קושי' דהא בהפר האב תחילה ומת הארוס ודאי קיי"ל כב"ה דאין האב יכול להפר וע"כ דהוא מסברא משום דבזה איקלש כח הארוס ואינו יכול להוריש וה"נ י"ל בהפר הארוס דאיקלש כחו וא"י להוריש אלא דבזה ששמע האב מקודם שפיר מהני והכא מסברא ולק"מ:

שם סקכ"א דאלו ביום שמיעת האב חשוב הפרת האב ללא כלום כיון שיכול להפר עכשיו כו' כן הוא בהדיא בהלכות הרמב"ן על נדרים שנדפס בימינו וכן צריך להגי' בש"ך סקל"ב שמיעת האב וכן הוגה בדפוס חדש:

סט"ז שמע אב והיפר כו' ואם חזרה ונתארסה בו ביום כו' כ' הבה"ג סק"מ בשם הר"ן דדווקא בו ביום הא ביום של אחריו כיון דהי' יכול להפר ולא הפר קיימי' לנדרי' ודבריו תמוהין דאף דבאמת כ"כ הר"ן בבריי' אבל ע"כ צ"ל דהברייתא נקט הכי משום ב"ש דאיירי התם בסיפא. וב"ש ס"ל בר"פ דבכה"ג ג"כ האב מיפר לבדו אפי' לא נתארסה ע"ש וא"כ כשלא היפר קיימי' אבל אנן לדינא הא קיי"ל כב"ה דהאב לחודי' לא הי' יכול להפר ולא שייך כלל דקיימי' וז"ב. וע"כ צ"ל כמש"כ הט"ז דכוונתו ביום שמיעת האב דלאחר יום שמיעת האב א"י להפר עוד משום דהא לשי' הרמב"ם בס"ה בעי דווקא שיהי' הפרת האב ובעל ביום אחד. ואף דכתב בסמוך בשם הלח"מ דמת הארוס שאני דהוא חוזר הכל לרשות האב. זה כשלא הפר האב והאב עצמו יכול לירש כח הארוס. אבל כשהפר דאיקלש ואין יכול האב לירש אלא דכשיש ארוס הוא כרעא דקמא כמש"כ הר"ן. וא"כ ודאי לא עדיף הארוס האחרון מהראשון ובעי דווקא ביום שמיעת האב. וע"כ דבזה מתפרש אליבא דהרמב"ם פלוגתא דב"ש וב"ה בבריי' בדס"ט דס"ל לב"ה דאין האב יכול להפר והיינו לבדו אם לא בשותפות ארוס לשי' הרמב"ם כמו בבריי' בתריי' בדע"ת. וכמו שהעתיקן שתיהן בהלכה י"ט כב"ה. ולפי"ז לשי' הרמב"ם ע"כ ליתא לדהרמב"ן וס"ל דגם ביום שמיעת האב א"י להפר לבדו דהא ע"כ בה"ג איירי. ודברי המחבר שהרכיב שניהם וכ' שי' הרמב"ן שמיעת האב ה"ה מיפר לבדו. וכ' נתארסה בו ביום כשי' הרמב"ם ודאי תמוה. דה"ה סותרים זא"ז כנ"ל. ומש"כ הט"ז בדברי הרמב"ם דאין כוונתו אלא בשיש ארוס. והולך לשי' בסקי"ג דפירש כן גם לענין היפר הארוס. וכ"כ שם דליתא וכ"ש דא"א לומר כן בכאן דהא ע"כ דלהרמב"ם פירושא דב"ה דאין האב יכול להפר הוא בהכי כנ"ל ודו"ק:

ט"ז סקכ"ד כ' ליישב קושי' הרשב"א הא דלא פשיט משמואל לענין גירושין כשתיקה דלא קיי"ל כשמואל בהא דאמר על המתני' (כצ"ל) דאיירי בגירושין כו' אבל קיי"ל כוותי' דאפי' נראו כו' וכן כ' בזה המהרש"א בח"ה ע"ש. ודברי חי' הגרע"א ז"ל בזה לא נודע כוונתו דמאי מוסיף על הט"ז דהא זה מסקנת הט"ז עצמו והרש"א עיין שם:

סכ"ב קיים באחד מלשונות של הקמה וקסבור שאינו הקמה כו' הגר"א ז"ל כ' דזה צ"ע ואולי כוונתו דהא קיי"ל דנשאלין על ההיקם אלמא דבטעות לא הוה היקם. וכן קשה מסל"ב שכתב וכן אם קיים בידיעה קמייתא שהי' סבור שהיא אחרת לאו כלום הוא ע"ש אמנם המעיין דברי הרשב"א בב"י שדימה זה לשותק ע"מ למיקט דהתם נמי הוה טעות דהוא סבור שיכול עוד להפר ואפ"ה א"י להפר. וה"נ בקיים לה וסבור שיהי' יכול עוד להפר. וכה"ג כ' הר"ן סו"פ נערה המאורסה דקיים בלבו הוה קיים תיכף דל"ג משותק כל מעל"ע ע"ש. וה"נ הקיום בטעות לא גרע משתיקה מעל"ע דמהני בטעות וא"כ לא קשה מסל"ב דהא התם מבואר דבטעות דשם גם שתיקה מעל"ע ל"מ ויכול להפר אף לאחר מעל"ע משעת הנדר כל מעל"ע משעה שנודע לו איזה היא דטעות כזה דמי ללא שמע וכיון דלא מהני בכה"ג בשתיקה ה"נ ל"מ בקיים. וכן הא דנשאלין על ההיקם ודאי הוה נמי בכה"ג דהוה טעות גמור ונכון. ט"ז סקכ"ה נרשם בטעות על הקמתו הקמה וצריך להיות על ביום שמעו: סכ"ג בהגה וטוב להחמיר אם הקים הבעל שישאל על ההקמה ויפר. ואם אינו ביום שמעו יתיר ג"כ חכם. בחידושי רע"א מקשה דלמה לי הפרת הבעל דכיון דנתבטל ההקמה אפי' לשי' הפו' דשוב א"י להפר מ"מ הא זה ודאי לא עדיף משתק מעל"ע דכ' הרב דבזה יכול חכם להתיר כיון שלא קיים ממש. אבל המעיין בהגמ"ר סופ"ג דשבת הביאו הגר"א מבואר דס"ל דכ"ז שיכול הבעל להפר אין החכם מיפר וכמו שהוכיח מסוגי' דשם מי יימר דמזדקק לה בעל ע"ש. וע"כ הא דכ' הרב דבשתיקה מהני התרת חכם זה דווקא אחר שכבר שתק הבעל מעל"ע דאין הבעל יכול להתיר עוד. בזה מהני התרת חכם. אבל בתוך מעל"ע ודאי ל"מ. וא"כ גם בזה לשי' הפו' דגם אחר יום שמעו מהני שאלה על ההיקם. ויש לו מעל"ע אחר השאלה דחשוב אז כיום שמעו ויכול להפר. צריך דווקא הפרת בעל ול"מ התרת חכם. ומשו"ה מספק זה צריך גם הפרת הבעל ואנו חוששין גם לשי' הפו' דל"מ הפרה משו"ה צריך גם התרת חכם. ומלשון הש"ך נראה דגם חילוק זה דשתיקה לא ברירא לי' ומשו"ה ל"מ אלא בתורת ס"ס שמא מהני הפרת הבעל ושמא מהני התרת חכם ובדיעבד סמכינן אהתרת חכם לחוד. דכן עיקר:

ומש"כ רע"א ראי' מדברי הרא"ש ותו' גבי נדרא דדביתהו דרבינא. וכעין זה יש לדקדק כן גם בדברי רש"י ר"פ המדיר באוקימתא דנדרה היא וקיים לה הוא דכ' רש"י דהיא

לא תבקש פתח לנדרה דמשמע דיכולה להתיר ע"י שתמצא היא פתח לנדרה. אבל יש לדחות כ"ז דבאמת יעשה כדברי הרב ובדברי התו' יהי' הגי' ולמ"ד אין נשאלין כו' כגי' הישינה ודוק היטב: סכ"ה וי"ח דא"י להפר עד שישמע בריש סרכ"ח כ' דיש להסתפק אי שכחה מה שנדרה אי מיקרי זה שמיעה וצ"ע:

שם בהגה ומיהו אם היפר ואח"כ שמע מהני בש"ך הקשה ע"ז מדברי הרא"ש ונראה דס"ל להרב כיון שתלוי בגי' הספרים ע"ש י"ל דרי"ו ס"ל שחזר בו הרא"ש ויש הוכחה מדברי הרא"ש בסי"ג דקסבור בתו מהני ובודאי אף דעל גוף ההפרה י"ל כיון שא"ל סתם אשה הוה הפרה סתם אבל לענין השמיעה בודאי אין סברא כלל דזה הוה שמיעה אלא כיון דע"כ צריך שם שידע אח"כ שהיא אשתו מהני שמיעה דאח"כ אע"פ שלא אמר תחילה לכי שמענא ודוק: סכ"ח בהגה ואם תלוי במעשה א"י להפר עד שיחול משמע דלפ"ז כשיחול יש לו מעל"ע להפרה וע' ר"ן דפ"ז גבי פלוגתא דיודע אני דיש מפירין אבל א"י שזה נדר דר"מ ס"ל דל"י ופי' דאפי' אח"כ כשנודע לו שזה נדר א"י להפר דזה לא מיקרי יום שמיעה אע"פ שלא הי' יכול להפר תחילה וגם חכמים ל"פ בסברא זו וא"כ אפשר דגם כאן א"י להפר אפי' אח"כ. אמנם בפי' הב' שם וקיי"ל כן בסכ"א משמע ודאי דיכול להפר וכן משמע בהדיא בש"ך לקמן ס"ק פ"ה ע"ש. וע' תרע"א דהביא ראי' לשי' הר"ן דבדבר שעשוי לעבור עליו יכול להפר לאלתר מסוגי' דריש המדיר בתלתה קישוטיה בתשמיש דאפי' למ"ד דקישוטה לא הוה אפי' דברים שבינו לבינה מ"מ כיון דקרי לה מנוולת עשוי' לעבור ומיפר. ולענ"ד דכמו לשי' רי"ו והטור בההיא דקונם שאני הנה לך אם עושה אני ע"פ אבא. דאע"ג דבעושה אני ע"פ אבא גופא א"י להפר כדאיתא בהדיא בפרק וא"נ מ"מ כיון שתלתה הנאת בעלה בזה הוא גנאי לו והוה דברים שבל"ב ויכול להפר ה"נ בהא דתלתה קישוטה בתשמיש ודאי ג"כ דהוא לו גנאי שתלתה קישוטי' בתשמישו ושפיר י"ל גם שם דיכול להפר משום דברים שבל"ב ואינו כלל משום עשוי' לעבור. וכן בהא דסרל"ה ס"ג גבי תלתה תשמיש אם תלך לבית אבי' דיכול להפר היינו נמי משום גנאי דכ"ז ודאי גנאי הוא לו ע"ש. וער"ן שם בר"פ וא"נ שכ' דההוא דלאחר שאתגרש כיון דאינו בידה בזה בודאי יכול להפר וחידוש שלא הזכירוהו. וי"ל גם דברי הרמב"ם דאם תלך למקום פלוני הוה בכה"ג. סכ"ט הבעל מיפר לשתי נשיו כאחד כו' וי"ח. בר"ן הביא ראי' לשי' החולקין מסוגי' דדפ"ו גבי כסבור אשתו ונדרה בתו דאמרינן דאותה דוקא ולענ"ד ע"כ צריך לחלק משם דהא מבואר בהדיא שם דכסבור לענבים ונדרה בתאנים נמי לא הוה הפרה. ומשמע בהדיא בסוגי' דהוא ג"כ משום אותה ע"ש והרי בהדיא תנן בדע"ב כל נדרים שנדרת כו' אלמא דמיפר שני נדרים כאחד ולא ממעטינן לה מאותה.

וע"כ דדינא דלשנים הוה מילתא אחריתי ולא שייך הך מיעוטא אלא לענין דצריך שידע אותה ונכון:

ס"ל אין יכולין לעשות שליח לא להקמה ולא להפרה בחרע"א הקשה דמבואר ברא"ש דהוא משום ספיקא לחומרא. וא"כ בהקמה הוה החומרא להיפך וראיתי מי שכ' דבהקמה ל"פ כלל דהוא מדין נדר וא"י לנדור ע"י שליח. (כמש"כ הב"י באו"ח סתל"ד). ותדע דבפלוגתא דר"י ור' יאשי' בש"ס גבי האומר לשליח כל נדרים שתדור אשתי ה"ה מופרין ל"פ אלא בהפרה. ובאמת הראי' אינו מוכרח כלל. דהא בסוגי' דנזיר י"ב מסיק דפלוגתיי' דוקא אליבא דר"א דיכול להפר קודם שנדרה דלרבנן דכיון דלא מצי איהו למיפר לא מצי למשוה שליח ע"ש. וא"כ בהקמה דר"א מודה דא"י להקם קודם שנדרה פשי' דלכו"ע לא מצי למשוה שליח:

אבל לאח"כ אפשר שפיר דמצי משוה שליח אף להקמה. מ"מ דבריו נכונים דהוא מדין נדר ואין שליח בנדר וכ"כ בהדיא הרמב"ן בחידושיו ר"פ מי שמת דאינו יכול לנדור ע"י שליח והארכתי בזה בחיבורי ב"י ס"ו וס"ז ע"ש. סל"ז אין נדר זה כלום נראה בשי' הרמב"ם דאין נדר זה כלום שפיר משמע דהי' עד עכשיו נדרה נדר אלא דהוא מפירו מעכשיו ואומר שאינו כלום והוא כדין בעל דמבטלו מאחרי שנדרה ועוקר לגמרי. אבל אין כאן נדר דלקמן. זה ל"מ דמשמעותו שעוקרו למפרע וזה לשון חכם ולא בעל דאינו יכול לעוקרו למפרע ודוק:

סמ"ד קיים ומופר ליכי בב"א כו'. ולהרמב"ם הוה קיום. בר"ן תמה עליו כיון דמסיק בש"ס כל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו א"כ אין כאן לא הקמה ולא הפרה ולענ"ד י"ל בשי' דס"ל כדברי הרשב"א בסכ"ב דהקמה בטעות הוה הקמה כמו שתיקה ע"מ למיקט דהוה בטעות ומהני והנה אמרינן בעירובין (ד"נ) ובקדושין (דנ"א) דבמעשר בהמה קרא לעשירי ולאחד עשר עשירי שניהם קדושים ול"א כל שאינו בזא"ז כו' משום דאיתא בטעות ע"ש וא"כ הא דאמרינן הכא כל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו. זה אינו אלא על ההפרה דודאי ליתא בשום טעות וכמו בנדרה בתו וסבור אשתו וה"נ בכל דבר ודאי דליתא בטעות. אבל ההקמה כיון דאיתא בטעות כנ"ל ודאי חיילה בב"א אפי' אינה בזא"ז וא"כ. שפיר חיילה ההקמה ולא ההפרה:

סמ"ו א"ל מופר ליכי למחר אינו מופר עי' נה"ך דהאריך בשי' הרמב"ם דאינו הפרה אבל הקמה נמי לא הוה ויכול להיפר אח"כ ביום שמיעה גופא. ולענ"ד ראי' גדולה לדבריו דהא בעיא דקיים ליכי שעה ומופר לאחר שעה לא איפשטא ואזלינן לחומרא דהוה הקמה לעולם. ומ"מ משמע בהדיא בש"ס ובשו"ע סמ"ח דאם לא אמר קיים ליכי שעה

אלא אמר מופר ליכי לאחר שעה לבד בזה ודאי מהני. ולדברי הנה"ך א"ש דבלאחר שעה לבד לא משמע דמקודם הוה הקמה אלא דאינו הפרה ומשו"ה לאחר שעה שפיר יכול להפר. אבל בבעיא דמופר למחר. למחר אינו יכול להפר. אבל אם נימא בזה דהוה גם כקיום היום. א"כ גם בלא"ש להוי נמי כקיום על השעה וא"כ הא אינו יכול להפר גם אחר קיום לשעה. וע"כ דאין זה אלא כלא היפר:

ט"ז סקמ"א אע"ג דשם איתא בשאמר קיים ומיפר לא"ש בב"א מ"מ כשאמר אח"כ נמי נ"ל דמהני עכ"ל. ובאמת כן הוכיח שם הר"ן בהדיא מהא דאייתי התם מהא דשמע בעלה ואמר ואני דליפר לאחר שעה. הרי בהדיא דבכה"ג נמי מהני ע"ש:

סמ"ט וי"א שא"י לשאול על ההיקם אלא ביום השמיעה ואע"ג דלא הי' יכול להפר אחר ההיקם מ"מ אין לו אלא יום השמיעה. וכ"כ הר"ן והרא"ש גבי בעיא דגירושין כהקמה דהא דנקט ואהדרה ביומא דאי לא אהדרה ביומא אפי' גירושין כשתיקה כבר עבר יום השמיעה. אע"ג דבסוף היום לא הי' יכול להפר ואע"ג דהרא"ש הקשה ע"ז מירו' דמוכח דנשתתק נותנין לו יום אחר. לולי ד"ק הי' נראה דנשתתק שאני דהוה כמת הארוס בו ביום ששמע: דכ' הרא"ש בהדיא דמיפר האב ביום שמיעתו אף לאח"ז ולא חשוב שתיקת הארוס כהקמה כיון שמת בו ביום. ולא נשלם שתיקתו כל היום. ואפ"ה בגירושין אפי' אינו כהקמה חשוב שפיר שתיקת כל היום השמיעה כהקמה אף שלא הי' יכול להפר בסוף היום. וה"ל נשתתק ודאי הוה כמת אבל היקם אף ששאל אח"כ כיון שכבר עבר מעל"ע א"י עוד להפר כיון דהי' מעל"ע בשתיקה דהיקם ודאי לא עדיף מגירושין. ומיהו מהש"ס עצמו אין ראי' להקשות על שי' הראשונה די"ל דלשון ביומיה קאי אגירש דאילא גרשה ביומא פשי' דהוה הקמה ע"ש. ועי' עוד בר"ן דאהדרה ל"ד דהוה"ד אם נתארסה לאחר. ואולי י"ל בזה דלכאורה יש לעיין דאפי' גירושין כהקמה מ"מ כיון דרוצה עכשיו להפר הא יכול לשאול על הקמתו. ואפ"ל דמיבעיא לי' הא גופא אי צריך התרה על ההקמה. אבל יותר נראה דכיון דהקמה זו ע"י מעשה של הגירושין שוב אין בזה שאלה כמו בנדר ותרומה באתי ליד כהן. ולפי"ז י"ל דרבותא זו אתי לאשמעינן דאין שאלה בזה. ופשוט דלא שייך זה אלא כשאהדרה הבעל גופא אבל כשנשאת לאחר פשי' דלא שייך שישאל האחר ומשו"ה הוצרך לומר אהדרה ודוק:

סנ"ד גמר בלבו להדירה כו' כלומר הרי את נזירה כמותי ואמרה אמן א"י להפר. ע' ביהגר"א שצ"ל כאן שזה כמו שתלה נדרו בנדרה. ולכאורה נראה דה"פ כיון דנדרו תלוי בנדרה. ואם נאמר דנדרה תלוי ברצונו א"כ גם נדרו תלוי ברצונו. וכ"כ בסרכ"ח דזה א"א דהוה מתנה על מש"כ בתורה ומ"מ ל"נ לי דמאי חזית לבטל הפרת נדרה יתבטל התנאי

דתלה בנדרה ונימא דיכול לבטל נדרה ושלו קיים ע"כ נראה דהנה הרא"ש בגיטין פ"ד ס"ח נסתפק אי נתן לה הבעל רשות לנדור אי יכול להפר ע"ש והנה מוכח מכאן דמבואר דאם הי' בדרך שאלה יכול להפר והרי נותן לה רשות וע"כ דיכול לחזור. ומיהו כ"ז ברשות לבד אבל כשגומר בלבו דהוה כהיקם גמור והיא אמרה אמן בתוכ"ד להקמתו הרי מבואר בסל"א בנדרה בתו וסבור אשתו דלא הוה הפרה. ואם נודע לו בתוכ"ד הוה הפרה. וכן לענין הקמה. ובש"ס שם מדמינן לה לדין קריעה ע"ש. והרי גבי קריעה מבואר דאפי' מת לאחר קריעה אם הוא בתוכ"ד מהני. וה"נ נראה לענין הקמה קודם הנדר בנדרה בתוכ"ד מהני. ומשו"ה א"י להפר כאן דהוה כהקמה. כיון שהיא אמרה אמן בתוכ"ד וקבלה הנדר מהני ההקמה שבתחילה כנ"ל ולשון שתולה נדרו בנדרה היינו דהוה כהקמה גמורה כמו נדרו. ולפי"ז אפשר דאם נשאל על הקמתו שפיר יכול להפר אח"כ ושלו קיים וצ"ע:

ט"ז סקמ"ח ונראה פשוט דהוה"ד בדברים שבל"ב חוזרת לרשות האב כשמת הארוס ודלא כהפרי' כו' ולולי ד"ק הי' מסתפק דאפי' כשהארוס חי אי שייך כלל שותפות בדברים שבל"ב דהרי אין להם כח אלא בשותפות וכשהוא ע"נ שפיר הם שותפין בכח אחד אבל בל"ב הרי אין אחד שייך לחבירו. ומה שנוגע לזה אינו נוגע לגבי השני הוה לגבי' כנדר אחר. ואף כשנוגע גם להשני מ"מ זהו כח אחר. ובזה הוה לגבי הראשון כנדר אחר. ואינן שותפין בכח אחד ואפשר דל"מ כלל וצע"ג:

ש"ד סקע"ז והפרה דאידך אינו מעלה ואינו מוריד כיון שאינו יכול להפר כוונתו דמלבד מש"כ קודם דהכא מיקרי כולו נדר. דאפי' לא תאמר כן מ"מ כיון דאינו יכול להפר לזה שאינו מתענה. א"כ אפי' אם יפר מאי מהני והוה כלא היפר וע"כ כמש"כ מקודם ודברי הטור אינם מובנין:

סס"ד קונם שאיני נהנה לבריות כו' אלא דברים שבל"ב עט"ז דהטור מסיים ואינו מופר אלא כ"ז שהיא תחתיו ובאר בסקנ"ה וסקנ"ט וסקס"א בשם הרש"ל דלא הוה ככל דברים שבל"ב דמיפר לעצמו כ"ז שהוא יכול להחזירה דכאן דהוא נאסר עם כל העולם שאני ולפי"ז הי' ניחא לפרש לשון המשנה דפ"ג קונם שאיני נהנה לבריות א"י להפר ויכולה להנות מלקט שכחה ופיאה דמפרש ר"נ דקיי"ל כוותי' נתגרשה יכולה להנות מלשו"פ פי' ולא מבעלה דאחר גירושין הוה גם בעל בכלל הבריות (ובשו"ע כ' ולא היפר והב"י לשי' דס"ל דהפרה מהני ככל בל"ב דמהני אפי' לאחר גירושין) ולפי"ז אתי שפיר בפשי' דקאי אפי' היפר דהא דתני דא"י להפר מפרשינן שם דא"י להפר משום ע"נ דמתני' ר"י כדאמר התם בדפ"ב אבל הא מודה ר"י דהוה דברים שבל"ב וכמש"כ שם הר"ן לגרסתינו ומשו"ה קאמר כיון דאינו ע"נ ומשו"ה נתגרשה אינה יכולה להנות אלא מלשו"פ ולא

מבעלה אפי' היפר דבכה"ג דהוא נאסר עם כל העולם לא מהני הפרת בל"ב לאחר גירושין כמש"כ רש"ל אבל אי הוה ע"נ כמו דס"ל לרבנן הוה מהני אפי' לאחרים ואפילו לאחר גירושין ומיהו סברתו דחוקה מאוד לחלק בזה דמאי נ"מ לבעל אי אסורה גם לאחרים וגם סוגי' דר"פ וא"נ לא משמע כן כלל וצ"ע:

ט"ז סקנ"ה ובפרי' מחלק בין מזכיר פירות להנאה סתם ולא עיין בגמ' דפ"ב הנה משום הא לא איריא דהפרי' כ' דפירות חמור טפי ויש טעם לחילוקו דפירות חנווני משמעו' אפי' יצא מרשותו ע' לעיל סרט"ז וכמשכ"ש. אבל הנאת פלוני כל שיצא מרשותו אינה נהנה ממנו. והש"ס שם פריך מכ"ש דאפי' בפירות לא הוה ע"נ וכ"ש הנאת פלוני. אבל מה שקשה על הפרישה דהרי הרא"ש פסק בהדיא כשמואל דהנאת פלוני הוה ע"נ ע"ש:

סס"ח אסרה עלי' תשמיש כל אדם כו' בט"ז דהטור כ' אסרה תשמישה על כל העולם וכ' הב"ח דאע"ג דמבואר לעיל דאינה יכולה לאסור תשמישה עליו דמשועבדת לו הכא בכולל על הכל חל. והנה לפי דברי הט"ז בס"ק ס"ג דתשמיש ורחיצת פניו כו' אינו מדין שעבוד אלא דהוה לגמרי כקנין הבעל כיון דלא מצי לסלקו בזוזי. ומשו"ה מדינא לא חל וס"ל דבזה אינו חל אפי' לאחר שיגרשנה ע"ש, לפ"ז פשוט דלא שייך כלל תי' זה שבכולל גם כאן. דודאי ל"מ כולל לאסור פירות חבירו על חבירו. והוא פשוט ואי"צ ראי' על זה ולרווחא דמילתא אמינא שיש גם ראי' ע"ז מדברי הר"ן ר"פ השותפין גבי שותפין דאמרינן דביש בו דין חלוקה אסורין עד שיחלוקו. וכ' הר"ן דאע"ג דלפ"מ דקיי"ל אין ברירה הו"ל לאסור אפי' לאחר חלוקה דהא קיי"ל דקונם ככרי עליך אסור אפי' ליתנה לו במתנה ולמוכרה לו מ"מ זה ודאי לא אסיק אדעתי' לאסור גם אחר חלוקה. דא"כ הוה אוסר פירות חבירו על חבירו ע"ש. הרי אע"ג דהתם ודאי הוא כולל אפ"ה זה א"א וא"כ ליתא לתי' הב"ח. אבל באמת לענ"ד דברי הט"ז בזה תמוהין דודאי לא שהאשה גופא תהי' כקנין בעלה לגמרי ובודאי לא חשיב אלא שעבוד. והוא מפורש בגטין ר"פ הזורק גבי יד אשה אטו אשה ידה גופא קני לי' ע"ש ובודאי לא שייך אלא שעבוד. ומה שהוכיח זה מהא דפריך אאיני משמש מטתי למה יפר הא משעבדא לי' דלימא דיפר משום אחר גירושין שלא תהא אסורה לחזור לו והוכיח מזה דזה אינו חל כלל מדאו' ומשו"ה גם לאחר גירושין אינו חל דהוה דבר שלא בא לעולם. ודוקא במע"י דמדאו' קונמות מפקיעין מידי שעבוד וחל תיכף אלא מדרבנן הוא דאינו חל. ומשו"ה חל אחר גירושין וסברא זו הוא מדברי הר"ן בסוגי'. אבל כבר הרגיש הנה"ך דאין זה הוכחה דלק"מ. דהא קתני שם שלא ארחץ פניו אי"צ להפר. אלא שצריך לבאר הא דלא חייש הך תנא באמת לאחר גירושין. וצ"ל כמש"כ הר"ן בדפ"ה גבי קונם שאני עושה לפיך בטעמא

דת"ק שם דס"ל דאי"צ להפר דס"ל דל"מ הפרה לאחר גירושין. (ולכאורה צריך להבין דהא בר"פ וא"נ פריך בפשי' דמהני הפרה לאחר גירושין גם בדברים שבל"ב מדריב"נ דהכא ומשמע דליכא פלוגתא בהא. אבל למדתי כוונתו מדבריו על הרי"ף כתובות בהך מתני'. דהכא שאני כיון דקודם גירושין אינו חל כלל ואינו חל אלא לאחר גירושין יש לנו לומר דלא שייך בזה כלל דברים שבל"ב ע"ש. ובזה הוא דפליג ת"ק אבל בדברים שחל תיכף שפיר משמע לי' לסוגי' דר"פ דל"פ כלל בהא וא"כ עכ"פ ת"ק דריב"נ ס"ל בזה דל"מ) וה"נ ס"ל להך תנא ומשו"ה בלא ארחץ פניו וידיו אי"צ להפר משום דס"ל דל"מ כנ"ל ומשו"ה פריך שפיר בשאיני משמש מטתי למה יפר דהא קודם גירושין לא חל ואי לאחר גירושין הא ס"ל דל"מ כדמוכח מסיפא ואין שום הוכחה. דהכא עדיף משאר שעבוד. וא"כ נכון תי' הב"ח די"ל דבקונם כללי דאסר אכו"ע שפיר חל וכן מצאתי בתשובת רע"א סקס"ח שכ"כ. ומה שהקשה רע"א על הב"ח דהא כ' התו' דהא דחל על אחרים אע"ג דאין איסור חע"א משום כולל. וא"כ היכי נימא דחל על הבעל משום כולל כיון דעל אחרים גופי' אינו חל אלא מכח הבעל ע"ש. לענ"ד לק"מ דהא הם שני ענינים נפרדים מה שאינו חל על אחרים הוא מכח אין אחע"א. וא"כ בזה הוא שפיר כולל משום הבעל דהוא היתר. ומה שאינו חל על הבעל הוא משום שעבוד. שפיר אמרינן דחל עליו בכולל משום האחרים דעל האחרים ליכא שעבוד. ולפ"מ דקיי"ל דמדאו' קונמות מפקיע לגמרי מידי שעבוד ואסור אלא דהוא מתקנת חכמים שלא יחול פשוט דלק"מ דודאי אין ענין הדאו' להדרבנן ופשוט. ומה שהקשה ע"ז הט"ז מהסוגי' דאיני משמש מטתי לימא דג"כ משום כולל דשאיני משמש משמע אכו"ע. לענ"ד נראה דבסתמא אם לא אמרה מן היהודים ודאי י"ל דאין דעתה אלא אהיתרא ולא אאיסורא וכמשמעות הש"ס בדפ"ב אהיתרא משתבעא דמשו"ה כשאמרה מן היהודים דעתה נמי אבעל ע"ש. וכ"ש דכשלא אמרה לשון מן היהודים ודאי אין דעתה אלא על הבעל לחוד וכן משמע ביבמות ספב"ש גבי נטולה אני מן היהודים מהו ליבה ע"ש ברש"י אבל צ"ע לקמן סרל"ח דלשי' רש"י שם מוכח דלא אוכל סתם חל גם על נבילות וע' משכ"ש ודוק:

ש"ך סקפ"ה אלא דאשמעינן דיכול להפר אע"פ שלא חל הנדר ובזה צריך דווקא שתלתה בדברים שבל"ב הנה זה א"ש דאיני נהנה לך אם עושה אני ע"פ או"א אבל באידך גוונא שאני נהנה לאו"א אם עושה אני לך כיון דלשי' הנאת פלוני הוה ע"נ ועשייתו לו ודאי משועבדת לו. וא"כ לא הוצרכו להזכיר בזה גנאי וביותר הרא"ש שלא הזכיר כלל רק שאיני נהנה לאו"א ע"ש וצ"ע:

סימן רלה

ש"ך סק"א תמה על דברי רה"ג שכ' דנשבע שיוציאנה לאשתו דלא הוה שבועה דהוה כנשבע שלא לפרוע לב"ח דלמה א"י לישבע לגרש אשתו ע"ש (וצ"ל שם ותמוה לי) ולכאו' הי' נראה דאין כוונת ר"ה כלל על גירושין וע' גיטין ס"ה דהוציאוה הוה בעיא דלא איפשטא. ונראה דדווקא התם דלפי הענין הי' משמע ודאי דכוונתו לגירושין ואפ"ה מיבעיא לי' גם שם דשמא אינו לשון גירושין בלשון ב"א ע"ש. אבל אדם שנשבע לעצמו ודאי כוונתו רק להוציאה מביתו ושלא ליתן לה התחייבות שלה. וזה ודאי הוה כמו נשבע שלא לפרוע לבע"ח. אבל שוב בא לידי תשובת הגאונים דפוס ליק תרכ"ג. ומצאתי שם תשובה זו לר"ה ומפורש שם דלא הי' לו לפרוע כתובתה. וצ"ל דאע"ג דבשעת גירושין אכתי לא מיחייב מ"מ הוה כנשבע שיקח מחבירו ולא ישלם דודאי הוה נשבע לעבור על המצוה. ואע"ג דמשמעות רוב פו' דקיי"ל דכתובה דרבנן. מ"מ אין זה אלא דכיון דאין חיובה מן התורה הקילו בה כדין דרבנן. אבל כיון שכבר נתחייב ודאי חוב הוא מן התורה ודוק. ומיהו באהע"ז סי' קי"ט משמעות הפו' שחולקין על תשובה זו דהגאון וס"ל דאינה יכולה לעכב הגט בשביל הכתובה וצ"ע:

ס"ג קונם תשמישך עלי אם תלכי לבית אביך יותר מחודש כו' יקיים ז"י כ"ה בטור ובט"ז דל"ד למש"כ התו' באוסר עליה הנאתו ותולה בתשמיש דכ' דיש לו ל"י של פרנס וז"י דתשמיש דש"ה דיכול לאסור הנאתו בלא תליה בתשמיש שאפשר בפרנס ומשו"ה לא מתחיל נדר דתשמיש רק אחר זמן כו' לענ"ד חילוק זה אין לו טעם בכאן דעיקר הטעם בכאן דכל שאינו קשה כ"כ לפי ראות חז"ל פסקו דא"י לכופו לגירושין. ואפי' נדר סתם שמא ימצא פתח לנדרו לפ"מ דקיי"ל לדידן כשמואל ומאי נ"מ לדידה אם הם שני נדרים כיון דיכולה לסבול ל"י שלא לילך לבית אבי' וז"י בלא תשמיש. וגם בעיקר דבריו נראה שהבין דקושי' הש"ס. גבי הנאה אינו אלא איותר מל"י אבל בל"י שאפשר בפרנס שפיר חל הנדר ולכאורה פשוט דודאי אין הנדר חל גם בזה אלא בתליית תשמישה עליו אבל בל"ה ודאי אינו יכול להפקיע שעבודה דמאי מהני פרנס כיון דכל ההיתר דפרנס דלאו שליחותי' קעביד א"כ ה"ה מפקיע חיובו והפרנס ל"מ אלא דבל"י אינה יכולה לכופו לגירושין וז"ב. וא"כ אין שום מקום לתי' דאין חילוק ביניהם כלל. ולולי שאיני כדאי נראה לי בסברת הטור דהנה רב סבור דכל שהנדר יותר מל"י גבי פרנס או הוה"ד בשלא תלך לבית אבי' יוציא לאלתר דאע"ג דל"י מוקי אנפשה מ"מ זה דווקא כשלא נדר יותר אבל בנדר יותר לא וכדאמרינן בדס"ב איכפל תנא לאשמועינן טייל לא בכולהו דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו. ושמואל פליג בזה בכאן דגם זה חשוב לו קצת יש לו פת

בסלו ע"י היתר הנדר ומסתבר לי' להטור דעד כאן ל"פ שמואל אלא דס"ל דמשום סברא דשמא ימצא פתח ג"כ אין הנדר קשה כ"כ ואינה יכולה לכופו לגירושין וא"כ באסר עלי' הנאתו ותלה בתשמיש שפיר כ' התו' דכל הל"י אינה כופהו שאפשר בפרנס ואח"כ תהנה ותאסר בתשמיש ז"י וא"י לכוף עדיין. אבל כ"ז שם דהנדרים הוא בידו והיא אינה באה אלא לכופו לגירושין אבל כאן בהליכה לבית אבי' אף דכל שלא נדר אלא לפחות מל"י ג"כ אמרינן דמחויבת לסבול ואם תלך ותאסור היא גרמה להאיסור תשמיש על עצמה. אבל כשאסר יותר מל"י אע"ג דגבי הנאה ותשמיש ס"ל לשמואל דמחויבת לסבול אפי' בסתם ולא מקרי זה אין לה פת דה"נ י"ל שמא ימצא פתח לנדרו. אבל כ"ז אינו אלא דאינה יכולה אכתי לכופו לגירושין בשביל זה. אבל לא נחייב אותה שלא תלך. דכו"ה לא פליג על רב ומודה לי' דלא מיקרי פשיעה ממנה והוה כאסר עלי' הוא תשמיש ואין נותנין לו אלא ז"י של תשמיש וי"ל דזה כוונת הדרישה ג"כ ולא תיקשי עליו תמיהת הט"ז ע"ש שם והוא שנדרה ואמרה קונם מין פלוני עלי כו' או שאמרה יאסור תשמישך עלי אם אוכל מין פלוני עט"ז דהפרישה כ' דגם בקונם מין פלוני היינו שפירשה כ"ז שהיא תחתיו וכ"כ התו' בפירוש וכ' הפרישה דהטעם דמסיק הש"ס גבי תלתה בתשמיש דהכא סברה מיסני לי לא שייך אלא בתלתה בתשמיש והט"ז השיג עליו דהתו' לא כ' זה אלא בס"ד. אבל לפי המסקנא גם בזה אמרינן סני לי. ולענ"ד דברי הפרישה מוכרחין ואין זה שייך כלל להמסקנא דבש"ס דהנה רש"י פירש בהא דמוקמינן שם לשמואל בנדרה היא וקיים לה הוא ופירש"י דהתם לא שייך להמתין דכיון דנדרה היא אי ניחא לה למיפק לא תבקש פתח לנדרה הנה מבואר מדבריו דהוצרך לטעם זה ליישב הא דאי"צ להמתין והנה בפירות הרי פשי' דלא שייך המתנה דקשה לה אפי' יום אחד וע"כ הא דהוצרך לזה משום דמפרש דגם באוקימתא זו דשמואל ס"ל דקאי בתלתה בתשמיש [ופי' כן משום דכיון דהכי הוה ס"ד ולא מפרש הש"ס דהדר בי'] והתו' הקשו היטב ע"ז דא"כ השתא נמי תיקשה ותאכל ותאסור וצ"ל כהמסקנא דסבר מיסני סני לה וכמו שמפרש רש"י וא"כ למה פריך לה במסקנא. ע"כ פירשו בפשי' דהשתא ס"ל דהיא נדרה מזה גופא [ולא חשו לדקדוק רש"י הנ"ל וי"ל דס"ל דלא צריך לפרש דדווקא בנדר הוא שא"י לאסור עלי' אלא בתליה בתשמיש מפרשינן בכה"ג אבל בדידה פשי' דהיא יכולה לאסור זה גופא על עצמה] ולא שייך כלל המתנה והוקשה להם דאם אסרה סתם א"כ מאי תהני לה מה שיוציאה דהאיסור ה"ה קיים עלי' ע"כ פירשו שהיא פירשה כ"ז שהיא תחתיו. והנה הר"ן כ' בזה דאפי' אסרה לעולם מ"מ כיון דקיי"ל דהוא נתן אצבע בין שיניה והוא הגורם שפיר יכולה לכופו לגירושין אע"ג דהגירושין לא תועיל לענין

הנדר מ"מ י"ל דלא בעינא לגברא דסני לי ומקיים נדרי ע"ש וצ"ל דלפי' הר"ן לא קשה קו' התו' על רש"י דמאי מקשה לפי המסקנא משום דהשתא הא שני הסברות הם נפרדות דהכא הא קיימינן בנדר שהוא קשה עלי' בודאי דמן הדין ודאי שיגרשנה בשבילו. אלא דיש טענה דמאי מהני הגירושין כיון שהיא אסורה לעולם ואמרינן ע"ז דהגירושין הוא מצד אחר שא"א לה לדור עם גברא דסני לה. ולפי המסקנא בתלתה בתשמיש שם הוא קושי' אחריתי דהוה ס"ל להמקשה דהכא נמי כיון דתוכל להתקשט ולאסור שבת אחת בלא תשמיש. ובנדר זה לא קשה לה כדקיי"ל במדיר מתשמיש דאי"צ להוציאה ז"י. וה"נ תתקשט ותאסר ז"י. ואהא משני דהיכי אמרינן דהוא דבר קל דווקא גבי נדר הוא דסברה מירתח רתח ובתר הכי מייתבא דעתו וימצא פתח אבל הכא בנדרה היא והוא לא רתח ולא שייך פתח ומשו"ה קשה לה גם שבת אחת וז"ב בשי' הר"ן. וא"כ פשוט דהתו' שבארו בתחלת הסוגי' דצ"ל דווקא כשפירשה כ"ז שהיא תחתיו לא ס"ל סברת הר"ן בזה וס"ל דלא אמרינן כלל לגבי הא סברא דסני לי ולא מצינא למידר עמו. והש"ס לא אמר האי סברא אלא לענין דבכה"ג הוה נדר קשה ואי"צ להמתין. אבל כל זה כשתלתה בתשמיש שלו דווקא וכשיגרשנה תהא מותרת במין זה או בקישוט אבל כשאסרה מין אחד עלי' לעולם לשי' אינה כופהו להוציאה כיון שגם לכשיתגרש תהא אסורה ולא ס"ל סברת הר"ן. וזה כוונת הפרי' דסברא דסני לי לא שייך אלא גבי תשמיש פירוש דהיינו דאמרינן דבשביל זה הוא נדר קשה ואין בזה המתנה. אבל לעולם צריך לפרש כ"ז שהיא, תחתיו וממילא נסתר דברי הט"ז שכ' דהתו' לא כתבו זה, אלא לפי הס"ד ולהמסקנא ס"ל ג"כ כדברי הר"ן דהא גם להר"ן הוא מילתא אחריתי ולא תלי כלל בהמסקנא וס"ד כנ"ל ומדלא פירשוכהר"ן ע"כ דלא ס"ל כוותי' ותמהני על הגרע"א בחידושיו שהקשה על הפרי' מדברי הר"ן גבי תלתה בהנאה דכ' ג"כ סברא דמסני לי חדא דהרי הפרישה לא כ' זה אלא לשי' התו' והרי הר"ן חולק בפירוש. אבל יותר מזה תמיהני דכפי הנראה לא ירד לעומק דברי הפרישה דלפמש"כ ודאי דגבי תלתה בהנאתו גם להפרי' נמי שייך סברא דסני לי דליהוי נדר קשה אלא שיהי' זה טענה לכופו להוציאה אפי' תהא אסורה לעולם זה כ' הפרי' דהתו' ע"כ לא ס"ל הא וז"ב ומ"מ כ"ז לשי' התו'. אבל לפרש כן בכוונת הטור ודאי הוא קשה מאוד דהרי לא הזכיר שום דבר מזה דכ"ז שהיא תחתיו ובודאי שי' הטור כהר"ן ומה שחילק הטור תלתה בתשמיש לבבא בפ"ע הוא לאשמועינן לאפוקי מסברת המקשה דבעי למימר ע"ז להמתין ז"י כמו בדידי' אלא דבנדרה היא דלא שייך מירתת הוא קשה לה ואי"צ להמתין והוא סברא בפ"ע ודוק:

סימן רלו

ס"ב אבל עבירה איכא בכ"ד שמשקר וגם אין לו לישבע על חבירו כו' ע' ביאורי הגר"א דמפרש דברי הרמב"ם דנשבע על חבירו הוה בשעת שבועה ספק איסור. דאחר כך אם יעשה חבירו כמו שנשבע זה אין כאן איסור. ואם לא יעשה הוה שבועת שוא ומשום הכי ליכא מלקות דהוה ספק. וצריך לחלק מנשבע לבטל את המצוה דאפי' קיים כמו שנשבע הוה ש"ש דיצתה שבועה לשקר מפיו כמבואר בסרל"ח סט"ז וה"נ הרי בשעת שבועה ידוע שאין חבירו בידו וצ"ל דדווקא התם שהרי בתחילה הי' אסור לו לקיים שבועתו ומשו"ה הוי ש"ש. אבל הכא כיון דאפשר שחבירו יקיים לא מיקרי אלא ספק איסור וזהו פירוש דברי הרמב"ם וגם אין לו לישבע על חבירו היינו דל"מ אח"כ כשכבר נשתקר בשבועתו ודאי דעבר על איסור ש"ש אלא אפי' לכתחי' דאפשר שיתקיים ולא יהי' איסור מ"מ אסור מספק ונכון. והש"ך סק"ה הרגיש מזה וכ' לפרש דהיינו אפי' בדבר שקרוב שחבירו יעשה ע"ש ומשמע דלא ניחא לי' כמש"כ הגר"א. משום דס"ל דפשי' דספק ודאי הוא אסור. אבל פירושו דחוק דאינו במשמעות הלשון ועוד דבאמת אם הוא בדבר שהוא בגדר רוב שיעשה ודאי י"ל דמותר ואמרינן בסוף יבמות דטבע חסא ואר"נ האלוקים אכלו כוורא לחסא והיינו משום רוב. ואם אינו בגדר רוב הוה ככל ספק ואם ספק פשי' ג"ז פשי' אלא דהא גופא קמ"ל דהוא ספק איסור כנ"ל: שם בהגה וי"א דבכה"ג לא הוה ש"ש דהנשבע לתת לחבירו ואינו רוצה לקבלו פטור עש"ך שהאריך ולולי ד"ק הי' נראה דאין כוונת הרב כלל למחלוקת בדין אם צריך לקיים אלא לעיקר הדבר דאינה ש"ש בכה"ג וכן משמעות ביאו' הגר"א ע"ש:

ס"ד או שנשבע שלא יאכל פירות הר"ן כ' דהוה נשבע לבטל את המצוה דאסור להמית את עצמו ולכאורה צ"ע דהא מבואר בס"ה דבכולל חל וא"כ ה"נ הוה כולל דחל על פירות שאינו מוכרח בהם להחיות נפשו ואע"ג דהכא הוה ל"ת הא כבר באר הש"ך דעיקר תלוי אם היא בקום ועשה או שוא"ת והכא הוה שוא"ת. אבל באמת הוא מבואר דכיון דהוא סכנת נפשות א"כ אפי' הוה חלה השבועה הא מחויב לעבור עליו דאין לך דבר שעומד בפני פ"נ ומחויב לעבור א"כ הדר הוה ש"ש מעיקרא ואינה חלה כלל ודוק:

ס"ה בהגה נשבע ע"ד שהוא גוזמא קצת כו' לא הוה ש"ש בט"ז האריך לתמוה בזה לדינא. ובאמת אף שפירוש הט"ז בדברי המרדכי אמת מ"מ יש לדקדק מדבריו דבכה"ג לא הוה ג"כ ש"ש. ועיקר הדבר הוא מחלוקת בדברי המחבר לקמן סרל"ט ס"א לענין שבועות הבאי ומפורש שם דהיינו במה שדרך העולם לדבר בענין זה דרך גוזמא אלא שחידוש קצת דהו"ל להרב להביא דעת המרדכי שם. ש"ך סקט"ו אבל בשוא"ת חל נמי אל"ת

בכולל וכ"כ הרמב"ם שבועה שלא אוכל תמרים וחלב. אין לזה הבנה דדברי הרמב"ם לקיים ומדין איסור חע"א בכולל. והכא לעבור וצ"ע:

ס"ו בהגה ואפי' יטעון העובר שהוא אנוס אי"נ ומ"מ יתיר שבועתו שמא יביא עדים. לכאורה לפי שי' הפו' בסרכ"ח ס"כ דנשבע לטובת חבירו אם התיר בלא דעתו בדיעבד נמי לא הוה התרה א"כ מאי מהני היתר זה. ונראה דזה כוונת הט"ז בסקכ"ג וז"ל ונראה דאע"פ דמהרי"ו כ' דהיתר זה הוא לרווחא דמילתא נראה דהוא דין גמור דהא חזינן בריש כתובות דתקנו רבנן משום צנועות דדילמא לא אניס וסברה דאניס כצ"ל ולכאורה דבריו תמוהין דהא משמע שם אדרבה דמדינא אין לה לחוש שמא אניס כמש"כ שם התו' בהדיא. אבל כך הוא כוונת דבריו דלכאורה אין היתר זה אלא לרווחא דמילתא אבל עיקר ההיתר דסמכינן דלא אניס דאי אניס מאי מהני ההיתר, וע"ז כ' דבאמת כיון דמן הדין אין לנו לחוש שמא אניס א"כ י"ל דחשו חכמים לעשות תקנה ולהתיר כאן אפי' בלא דעת חבירו. ומהני שפיר אפי' הוא באמת אניס כיון דאין מן הדין לחוש לזה וכמו שעשו תקנה לענין אונס בגיטין שיהי' מותר אפי' הוא אניס שמא יחמירו צנועות לחוש לזה ה"נ יש לתקן בזה להתיר בלא דעת חבירו וע' לעיל שם דבעבר מתירין בלא דעת חבירו. וה"נ הכא כיון דרשאי לעבור מן הדין ודוק:

סימן רלז

ס"א שבועה אפי' לא הזכיר לא שם ולא כינוי וכבר האריכו הראשונים מסוגי' דסו"פ שה"ע דמשמע דלא פליגי אלא אי בעי שם אבל כינוי משמע דצריך לכו"ע והמחוור בזה שי' הראב"ד בהשגות פ"ב והביאו הרא"ש בשבועות (שם פ"ד סכ"ד) וגם הרשב"א שם בחידושיו דכל הני קראי דיליף התם שם הכל בשבועה דלעבר כגון עדות וסוטה ומקלל וכן בקרא דלא תשבעו בשמי לשקר קיי"ל כר"א דשקר הוא בלעבר. אבל בשבועה דלהבא כתיב שבועה סתם ולא כתיב שם בכ"ד. ואפי' לר"ד דס"ל דאוכל ולא אוכל שקר מ"מ בבל יחל דאיכא גם בקונמות בזה ודאי לא מצינו בזה שם. וה"נ בל יחל דשבועה ודאי דהוה גם בלא שם דמודה ר"ד בב"י בשבועה [כמש"כ שם התו']. וכ"כ רש"י בגיטין דל"ו ובכ"ד דשבועה דב"ד הוה בשם. וכל זה לא מצינו אלא בלעבר ודוק:

ס"ו מי שנשבע בשמים וארץ ע' פ"ת בשם החכ"א דדווקא דלא אמר לשון אני נשבע אלא אמר השמים לחוד. אבל אמר אדי נשבע ודאי כבר הוה שבועה. ומש"א בשמים ל"ג ולכאו' זה תלוי במחלוקת האחרונים בסר"ה גבי נודר בדבר האסור דהרלב"ח ס"ל דאם אמר יאסור עלי כבשר חזיר כבר הוה נדר משום לשון יאסור ונחלקו עליו בזה. ועי' לשון

הר"ן בריש נדרים גבי מש"כ דלא בעי שם לשבועות ונדרים וכ' דהא דתנן גבי שבועת העדות ובכל הכינוין היינו דלא נימא דהוה כשמים וארץ ומדלא כ' בפשי' דהתם הוה הזכרת הכינוי של שם עצמו כשבועה כמו מרא כולא כו' משמע בהדיא דבעי למימר דקאי התם באמר אני נשבע בכינוי ואפ"ה ס"ל דבשמים וארץ ל"מ וז"ב:

סימן רלח

ס"ו אפי' אמר שבועה שלא אוכל סתם תלה גם על נבילה זה שי' רש"י דבמסקנא הדר בי' מהא דמוקי במפרש אבל שי' הרמב"ם ותו' דלא הדר בי' ולא מיחייב אנבילות אלא במפרש דווקא. וכ"כ בסו' סרל"ד דהחליפו שיטתן בסו"פ ב"ש גבי נטולה אני מן היהודים מהו ליבם. ומיהו שי' התו' יש ליישב בקל דהתם מן היהודים שאני דאסרה עצמה על הכל ואפי' דאיסורא. אבל שי' רש"י קשה טובא. ולעיקר הדין נראה לכאורה לדקדק מהא דרבא דאמר שבועה שלא אוכל תאינים ושבועה שלא אוכל תאינים וענבים. מגו דחל על ענבים חל על תאנים. ולא אמר שבועה שלא אוכל סתם. משמע לכאורה דבסתם לא הוה אמרינן דחל על תאינים דהוה אמרינן דווקא אהתירא משתבע ומיהו יש לדחות דהגרע"א הביא דברי הריטב"א דשבועה שלא אוכל תאינים וענבים תלוי בפלוגתא דר' יאשי' ור"י ולר' יאשי' דווקא שניהם ביחד ע"ש. והנה ודאי דלמ"ד שניהם ביחד דווקא ודאי לא חיילא כלל דהוה כתשע ועשר בסי"ב. ומיהו מימרא דרבא א"ש דהוא לשי' בר"פ השואל דס"ל כרבי יונתן דמשמע כ"א בפ"ע וא"כ אדרבה רבותא זו קמ"ל. ובזה מיושב מה שהקשו התו' דמאי אתא רבא לאוסופי אר"י. וכוונתם או דהול"ל הלכה כר"י או דהא כבר פסק רבא כר"י לבר מתלת ע' מש"כ בסר"א. ולפי"ז א"ש דהא קמ"ל. ומ"מ מהא דפריך שם הש"ס ארבא פשי' לא משמע כן וצ"ע:

ט"ז סק"ו ונראה דאם אכל היום עפר ואמר קונם אשתי אם אכלתי היום לא מיתסר דהא לא חשוב אחשבי' וראיה מדנקט בס"ז דווקא נבילות וטריפות. והנה הרמב"ם כ' בפירוש להיפך שבועה שלא אכלתי היום והוא אכל כבר דברים שאינן ראוין או נבילות חייב והובא בש"ך סק"ט ע"ש. וכ"ה מוכרח לפי גירסתו בש"ס אלא משכחת כדרבא שבועה שאוכל ואכל עפר פטור ער"ן ואהא מייתי אף אנן נמי תנינא ממתני' דקונם אשתי נהנית לי אם אכלתי והוא אכל נבילות כו' ודחי דהתם דאכל כבר אחשבי' הרי דסברת הש"ס דאכל כבר שייך טפי אחשבי'. וא"כ כאן דא"ר דבעפר מהני באכל אח"כ. כ"ש דמהני באכל כבר. וכ"ה ע"כ גם לשי' התו' שם דמפרשי שם לשי' דראיה דממתני' היינו דמשמע אפי' שקצים ורמשים דלא חזי כלל לאכילה והוה כעפרא עיין שם וצריך עיון:

ש"ך סקי"ב ומכ"ש לפמש"כ הב"ח דלשי' הטור שבועה שלא אוכל ח"ש נבילה לא חיילה דאסור מ"ה. ואם איתא דבשלא אוכלנה אסור ח"ש למה חל אח"ז שבועה דשלא אוכל. ע' ביאורי הגר"א סק"א דיש לדקדק דבאמת אינו דומה איסור דח"ש בשבועה לכל האסורים ומשמע דמשום חזי לאצטרופי אינו אלא לאיסור דרבנן ובזה ודאי חלה שבועה כדאר"ל בהדיא לשי' דס"ל דהוא מדרבנן ולק"מ:

סי"ז נשבע לבטל שבועה ראשונה יש להסתפק אם נשאל על הראשונה אם תחזור שבועה ב' לשבועת ביטוי ע' ש"ך דכ' דבתשו' הרשב"א משמע דתליא בהא דרבא דסכ"א ובזה תמה על המחבר דכ' זה לספק וכ' דאפשר דהמחבר ס"ל דשאני הכא דשבועה ב' נגד שבועה הא'. ובאמת כן משמע שם בדברי השואל דכ' דבשעת שבועה יוצאה לשוא מפיו פי' כמו דאפי' אם קיים מבואר בסט"ז דעבר על שבועת שוא כיון דבשעה שיוצאה שבועה מפיו יצתה לשקר. ה"נ אפי' נשאל על הראשונה בשעת מעשה הי' לשקר וע"ש שכ' דהביאו ראי' מקידושין דקיי"ל דהלכה אצל חכם והתירה מקודשת ול"א דכבר נפקע הקידושין וכ' דדחה זה ולא הזכיר הטעם. אבל באמת הוא מוכרח דאי ס"ד דשייך לאתויי ראי' מקידושין א"כ בנדרים י"ח ובשבועות דדחיק לאתויי סייעתא לדרבא דאם נשאל על הראשונה שני חלה עליו לייתי מהכא. וע"כ דליכא סייעתא וע' מש"כ בסמוך. והנה הריטב"א על הרי"ף נדרים גבי הא דמנין שנשבעין לקיים את המצות כ' דהאומר שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל לוקה על השני' משום שבועת שוא והיינו כמש"כ הרמב"ם גבי נשבע על שנים שהם שנים והנה צ"ל דאע"ג דמסיק הש"ס התם דגם בנשבע על המצות הוה מושבע ועומד ואפ"ה שרי לזרוזי נפשי' זהו שבועה על המצות. אבל שבועה על שבועה ס"ל דבזה לא שייך לזרוזי והוה שבועת שוא ממש וא"כ גם בהא דרבא גופה כבר יצאתה לשוא ואפ"ה כי משכח רווחא חיילא ונראה דלפ"ז אין לחלק גם בזה וצ"ע:

סי"ח הנשבע לפרוע לפלוני כו' ואח"כ נשבע לאחר כו' כ"ז שלא תבע הראשון חייב לפרוע לשני לפי דברי הר"ן בס"ו בהגה בודאי אפי' תבעו הראשון מ"מ הרי כבר חל גם שבועת השני בכולל דאם לא תבעו. אלא שאם גם הראשון תבעו יש כאן שבועת שניהם ונותן לאיזה שירצה. או כדין גבי'. אבל עכשיו מחויב ליתן לשני הכל:

ס"כ אכלו אפי' כולו נשאל עליו נראה דהיכי דכבר עבר הוה מצוה לשאול עליו ונ"מ דיש להתיר אפי' בנדר ע"ד רבים. ויש ראי' נכונה מדברי התו' בב"ב ק"כ דכ' שם גבי ג"ש דזה הדבר דש"ח ודנדרים שיש שאלה בהקדש. והקשו שם דא"כ מנ"ל דרשא דאין חכם מיפר דדריש מזה הדבר ותי' באי"נ דהוה. מופנה מצד אחד וליכא למיפרך מידי. ולכאורה הא

איכא פירכא אלימתא דהא מסיק בנדרים (דנ"ט) דאע"ג דנדרים הוה דבר שיל"מ היינו משום דמצוה לשאול אבל תרומה ליכא מצוה וכ"ש הקדש דודאי לא הוה מצוה וע"כ צ"ל דזה דווקא כ"ז שלא עבר אבל קרא כתוב בשחוטי חוץ שכבר עבר ושחט בחוץ בזה ודאי הוה מצוה לשאול גם בהקדש ואם כן בודאי דזה מהני גם בעל' דעת רבים:

סכ"א נשאל על הראשונה שני' חלה עליו ובש"ך בשם מהרמ"מ דקדק מדברי רש"י דכ' דחכם עוקר הנדר מעיקרו דמשמע דווקא התרת חכם דעוקר אבל בעל דקיי"ל דמיגז גייז לא חל השני' גם כשהיפר ובחי' רע"א דחה זה דרש"י לא כ"כ אלא לשי' דס"ל דמלקות ג"כ איתמעיט מלהרע ולהיטיב כמש"כ במכות דכ"ב גבי שבועה שלא אחרוש ביו"ט וכיון שלא חל בשעת מעשה ודאי תו לא חל אח"כ אלא גבי חכם דעוקר מעיקרו אבל בעל דגייז לא חל. אבל הר"ן דס"ל בריש נדרים דמלקות לא איתמעיט מלהרע ולהטיב ומ"מ כאן בשבועה ליכא כלל שבועה שני' דאין אחע"א וכן במכות גבי שלא אחרוש ביו"ט. וא"כ הוה ככל אחע"א דקיי"ל דמיתלי תלי ואי משכח רווחא חיילא. וא"כ אף בבעל דמיגז גייז שפיר חל השני'. ולולי ד"ק נראה דאין שבועה דומה בזה לכל האיסורים ולא שייך בזה מיתלי תלי דכל שלא הי' יכולה לחול בשעת אמירה שוב אזלא לה ואין עוד מה לחול וכמו שכתב הר"ן בנדרים י"ז גבי יש נדר בתוך נדר הריני נזיר הריני נזיר דמונה הראשונה ואח"כ השני'. וכ' הר"ן דקרי לה נדר בתוך נדר דע"כ חיילא בהדדי אלא שא"א למנות את השני' עד שימנה הראשונה. דאי ל"ה כיון דאינו חל בשעת נדרו היכי חיילה אח"כ והרי אינו נודר באותו הזמן וכיון דלא חיילה השתא לא חיילה בתר זימנא ע"ש. והיינו כדאמרינן גבי קנין סודר אימת קני לכי הוה ברי' צורבא מרבנן. ההיא שעתא כבר הדר סודרא למרא. וה"נ גבי שבועה כיון דבשעת אמירה לא חיילא שוב הלכה לה אמירתו ואין אח"כ מה לחול ואפי' במקדיש לאח"ז רצה הר"ן בדכ"ט לומר דהוה כנקרע השטר דל"מ וה"נ כבר אזלא לי' אמירתו אלא שמסיק דאמירה לגבוה כמסירה ובודאי דלא שייך זה בנדרים ושבועות וכל שלא חלה בשעתה שוב אין מה לחול, וא"כ גם בהא דהכא כיון דבשעת הנדר השני שהי' עליה הא' לא חל גם אח"כ שהבעל גייז את הראשון ודאי אינו חל וגדולה מזו כ' התו' בר"פ גה"נ לענין גה"נ בוולדות שלמים דכיון דמחיים לא חל שאין אחע"א אף לא"ש שניתר איסור שלמים תו לא חל. וכ"ש דאמרינן הכי גבי שבועות ונדרים לענין הפרת בעל. שוב ראיתי בשעה"מ סופי"ז מא"ב שכ' דנשבע על הקדש שלא חל. אפי' נפדה אח"כ אינו חל עוד והביא ראי' לזה. והובא קצת בפ"ת בסי' הסמוך ע"ש:

סימן רלט

ש"ך סקט"ז דבריש נדרים קאמר דחרמים מיתסר חפצא עליו וכן בהגר"א. ול"ז להבין דהתם היינו בחרמי גבוה לבה"ב. וזה ודאי הוה קדושת החפץ. וכן באומר נכסי עליך חרם היינו כחרם כמו קרבן דקיי"ל דכקרבן. ובודאי הוה איסור חפצא. אבל האוסרים על עצמם דבר בחרם וכ"ש כשמקבלים עליהם חרם שיעשו ד"א פשוט דזה נהגו עפ"י הילמדנו דהוא כשבועה וכ"ש בזה"ז דאין מכירין כלל לחרמי גבוה. וכדאיתא במכלתין די"ח ע"ש. ומיהו בסרכ"ד מבואר בנכסי עליך חרם אוסר עליו ובודאי דלא שייך שם שבועה דאנן קיי"ל דאינו יכול לישבע שלא יהנה חבירו ממנו. אלא דכחרם גבוה קאמר וי"ל דה"נ נכסי פלוני עלי הוה כחרם גבוה והוה מיתסר חפצא אבל על דבר שאין בו ממש ודאי הוה שבועה וא"כ בכה"ג ודאי לא חל ע"ד מצוה דבזה הוה תרי חומרי דסתרי ודוק:

ס"ד שבועה שלא אשב בסוכה הקשו בגליון דהא הוה כולל די"ל דיפטור מסוכה כגון שיהי' עוסק במצוה. והנה זה ודאי לק"מ דאם יהי' עוסק במצוה יהי' אסור עליו ישיבת סוכה וא"כ יהי' נשבע לקיים המצוה. והדר לא חלה שבועה. ולא שייך כולל אלא דיש להקשות דיהי' משומרי פירות לשי' הפו' דגם בלילה ראשונה הם פטורים. אבל כ"ז לק"מ דהכא איירי כשמשמעו דווקא סוכת מצוה. או דסוכה סתם משמע סוכת מצוה או בפורט סוכת מצוה בפירוש. דאי ל"ה הא ממילא הוה כולל. דהא כולל דבר הרשות כגון סוכת שאינה עשוי' לצל וכמש"כ הש"ך בסרל"ב סקט"ז ע"ש:

ש"ך סקכ"ח דקיי"ל דאפי' אמר הריני נזיר יום אחד צריך לנהוג נזירות ל"י כו' ע' ש"ס ותראה דלכאו' אין הדברים מתוקנים לדידן דקיי"ל כשמואל אבל יובנו דבריו ממש"כ בסק"לבשם התו' דלשמואל אפי' אמר בפעם הב' ל"י אלו חייב למנות שנית משום דנזירות אית לי' קיצותא ע"ש: ש"ך סקכ"ט אדם שנדר שבכל פעם שיעשה דבר שיפרע פשוט. מה תקנה יש לו כי אין להתיר לו עד שיתחייב הפשוט א"כ בכל פעם יצטרך שאלה. או שמא י"ל דהותר הראשון הותרו כולם. וכ' בתשו' מהר"מ כו' בעשה נדר גמור שלא אעשה דבר זה ואם אעשה אתן גם פשוט ולא נתקן האיסור נדר כו' ולכך לא מתחיל חיוב הפשוט עד אחר שעבר כו'. בחכ"א או"ה צ"ו נתקשה בדבריו ע"ש ולענ"ד דזה ודאי פשי' לו להש"ך דעל לשון בכל פעם אי"צ אלא התרה אחת כמש"כ בסרל"א ס"ה ובש"ך שם. אלא דהכי מספקא לי' אם הי' משמעות הנדר שבנתינת הפשוט יתבטל ממנו האיסור. א"כ הי' הכל נדר אחד והי' יכול להתיר תיכף בפעם אחד כל הנדר. אבל אם משמעו דלא יתבטל הנדר א"כ הוה שני נדרים וצריך להתיר נדר חיוב הפשוטים בפ"ע. כשיחול חיוב פעם אחד. ובאמת גם זה כשיחול יתיר הכל ביחד אלא צריך שני התרות.

והנה בחלקת מחוקק סוסי"נ נראה דעתו דאם אומר ובאם לא אתן קנס הקנס הוא שובר האיסור ע"ש. וא"כ הוה כאן נדר א'. עוד צ"ע לענ"ד לפ"מ דמבואר בחו"מ סס"ז דנשבע לפרוע לפלוני חובו ושמטתו שביעית פטור גם מהשבועה א"כ הכא דודאי לא נתחייב עצמו בפשוט אלא משום האיסור נדר. וכיון דהותר הנדר א"כ לכאורה ממילא ליכא כלל חיוב הפשוטים וצ"ע:

סי"ד בהגה אמר שלא אוכל בשר כ' יום שלא אוכל בשר כ"י אסור מ"י ואם מוסיף אם נדר ביום א' עולין לו ימים הראשונים אבל אם כבר התחיל למנות אינו עולה ע' ב"י וד"מ וש"ך ויש להעיר ולפלפל בדבריהם אך אבא לבאר דברי ההגה, להלכה דבאומר שני פעמים כ"י משמע בהדיא בדברי התו' דבאומר הריני נזיר שני פעמים הסברא שכוונתו לשני פעמים וה"נ בודאי דגם הוא כן בנשבע שני פעמים על כ"י דמ"ש. ובאומר ימים אלו עצמן בזה אפשר דהוא דווקא בנזיר מגזיה"כ אבל בכה"ג פשוט דאין לחלק. והרי גם באומר ערכי עלי ב"פ משמע ברפ"ב דערכין דצריך ליתן שני ערכין וה"נ בכה"ג דהא הר"ן בנדרים דס"ג כ' דבאסר עליו יין שנה א' הי' הדין נותן שימנה כ"ז שירצה אלא משום חשש מיתה מחויב למנות תיכף. וא"כ בכאן שנתחייב הימים הראשונים לשבועה הא' א"כ שבועה הב' הוה אחר הראשונים ממש כערכי עלי ב"פ. ונתיישב מה שפקפק בזה הש"ך. והנה בהוסיף איזה ימים דקדק הב"י מדר"ה בהריני נזיר היום הריני נזיר למחר דס"ל דצריך למנות שנים. מפרש שהוא משום דמגו דאיתוסף חד יומא אין נזירות פחות מל"י. משמע דהא בשאר נדרים מונה אלו הימים בעד שניהם. ומש"כ הד"מ דאנן קיי"ל כשמואל. בודאי לק"מ דהתם דווקא בנזירות ואפי' ימים אלו עצמן כמש"כ התו' וכמש"כ הש"ך. אבל בנדרים אע"ג דבכ"י וכ"י אמרינן דודאי כוונתו לימים אחרים כנ"ל. דאי ל"ה מאי מהני פעם השני דאין שבועה חלה על שבועה. אבל כשהוסיף י"ל דהוא משום התוספות. אלא דאכתי תיקשי דא"כ הו"ל למימר התוספות לבד וכה"ג פריך בכתובות מ"ד גבי ש"ט דאמרינן לתוספות כתבו דא"כ הו"ל למיכתב אוסיפת מאה על מאתים ומשני התם מאתים מז"ר ומאה מז"ש והכא לא שייך וע"ז השכיל הב"י דבכה"ג חל גם על ימים הראשונים בכולל כתאינים וענבים ע' כ"מ פ"ד ה"י וצ"ע ומשו"ה כללם. והא דלא תני יש שבועה בתוך שבועה בכה"ג דזה הוה כולל ככל כולל ופשי' והסכים לזה הרב כאן בהגה ובד"מ ממשמעות התוס' נזיר והמרדכי והוסיף הרב ללמוד מהמרדכי הנ"ל דזה דווקא כשאמר שני הפעמים ביום א' אבל ביום אחר לא והגר"א השיג ע"ז חדא דהרי התם דווקא כשהקדים נזירות דלכשיהי' לי בן ועוד דהתם הא דווקא כשיכול להבליע וגם לא קיי"ל כהמרדכי גבי אבילות ע"ש. ויש ליישב כ"ז לענ"ד דהא דלא קיי"ל

כהמרדכי באבילות. זה משום דס"ל דאבילות אין מעיקרו רק חיוב אבילות אחד על הרבה קרובים. וכן קיי"ל גבי קריעה. והא דהתם בעי שיקדים נזירות בנו וגם שיהי' מובלע. פשוט דהתם ה"ה באמת שני נדרים נפרדים אלא היכי שמוכרח ע"כ למנות של בנו תיכף וגם הנזירות של עצמו ה"ה ע"כ מתחילין תיכף. אז עולה מנין א' לשניהם. וגם שיהי' מובלע דאי ל"ה כיון דאתוסף חד יומא ע"כ צריך למנות נזירות שלימה כדר"ה בנזירות למחר. וכ"ז לא שייך הכא. דהרי אמרינן דבהוסיף לכתחילה כוונתו על הימים הראשונים. אלא דזה דקדק מדברי ההג"ה שבתו' שם שכ' דאע"ג דבהתחיל יום הראשון לשניהם מונה לשניהם מ"מ ביום ע"א שם שכבר התחיל בתחילתו למנותו לשלו. א"י למנותו עוד לשל בנו ע"ש. דה"נ דווקא כשאמר פעם הב' באותו יום גופא אבל ביום א' שוב צריך למנות כל המנין בפ"ע. ואע"ג דל"ד לשם בזה לגמרי. דהא עד ע' מונה לשניהם. ואף שהתחיל המנין לשלו. מונה את השאר לשניהם. ודוקא אותו יום עצמו שמנה כבר לשלו. א"י למנותו עוד ע"ש. בזה יש לחלק דהתם הרי הוא דווקא בהקדים נזירות בנו דמוכרח הוא ע"כ למנותו תיכף. אלא דבזה יש ללמוד משם כמו דהתם ביום ע"א שהיה יכול מן הדין למנותן כאחד מ"מ בשהתחיל כבר למנותו לשלו. אינו מונה אותו שוב לשל בנו. ה"נ י"ל על כל המנין כיון דכבר התחיל למנותו לנדר הראשון. שוב הוה הנדר השני ענין בפ"ע וצריך למנותו בפ"ע כולו ופרט זה צ"ע:

סט"ז אם אכל של תנאי בשוגג מותר בשני' לפי"ז דהכל תלוי בתנאי צ"ל דהא דאמר גבי קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר לא ישן היום שמא ישן למחר. צ"ל דלא דחיישינן דישכח לתנאו. דא"כ לא הוה איסור כלל אלא שמא יקיל בחשש טעות. אבל לשון המחבר כאן וסוסרי"ג שמא ישכח וישן ע"ש צ"ע. ואולי לזה כיון הש"ך שם שכ' לעיין כאן ע"ש סי"ז תלאן זו בזו וזו בזו אסור לאכול כל אחת מהן שמא יאכל השני' הגר"א הקשה דהא השני' הוה ג"כ איסור וקי"ל דבאיסורא זהיר אינש והט"ז כ' בסוסקי"ג (ומתיבת אסור הוא ס"ק אחר והוא ציון על דברי המחבר) דאע"ג דהוה איסור הוה גם תנאי. וכוונתו למש"כ בסשמ"ב דכל שיש ע"ז גזירה דרבנן אע"ג דאיתרמי לזה דבר שאי"צ לגזור. לא בטל הגזירה. והוא מדברי הרמ"ה וע' מש"כ שם דגם הגר"א ס"ל הכי באו"ח סתקפ"ח ואולי כוונת הגר"א לפי דברי הפרי' בש"ך דבכה"ג משמע לעולם דכל מה שיאכל ראשון הוה התנאי והשני הוא איסור ע"ש ומקשה שפיר:

בתשובת מהרי"ט בגליון הוכיח דלא אתן צדקה עד למחר הוה נשבע לבטל את המצוה. וראיה מהא דשבועות כ"ה דאמר שאתן לפלוני אילימא מתנה לעני מושבע ועומד מהר סיני ולא אמרינן דהא אינו מצוה ליתן לזה. ולענ"ד קשה מר"פ פותחין דפריך אהא

דפותחין דעני הוא ואתה מצווה לפרנסו לימא כל דמתעני לאו אדידי נפיל וכיון דמוכח דלא הוה אפי' פתח כ"ש דאינו לבטל את המצוה. וראייתו משבועות לענ"ד י"ל דקו' הש"ס אינו על לא אתן. אלא מאתן. ובזה ודאי אף שאינו מחויב ליתן לו לזה. כיון דאם לא יתן לזה מחויב עכ"פ ליתן לאחר א"כ גם זה הוה מצוה. וראי' מנדרים ד"ח גבי אשנה פרק זה דמושבע ועומד אע"ג דאינו מחויב לשנות פרק זה דוקא אלא דעכ"פ הוה מצוה שוב ראיתי שנתקשה בזה הריטב"א שם וכ' דבאמת היינו דמשני הש"ס דאי בעי פטר נפשי' בק"ש והוא דוחק ומשמע דהכוונה שכבר קרא ק"ש וליכא מצוה כלל. אמנם התו' בנדרים שם כ' כהריטב"א ע"ש וצ"ע:

סימן רמ

ט"ז סק"א אבל בדבר זה שיש לעשות קצת כפי' בשאר מ"ע שמתן שכרה בצדה אין חולק על הירושלמי ע"כ גם כאן לענין כבוד אב ואם רצו ב"ד עושין קצת כפי'. נראה דט"ס תיבת רצו דהא מסכים לשי' דהחילוק בין קצת לכפי' גדולה ולא כשי' דתלי ברצון ב"ד. ואולי המעתיק חשב תיבת ואם שהוא ואם והגי' ואם רצו כשי' הזו דתליא ברצון ב"ד. אבל הוא טעות למעיין אלא שהוא קאי אמעיקרא כיבוד אב ואם. וצ"ל ב"ד עושין קצת כפי':

ש"ך סק"ב ונראה דסותר את דבריו אסור אפי' שלא בפניו פשוט דאין כוונתו שימנע מלומר את דעתו להלכה אלא שיאמר בדרך כבוד שיש להשיב ע"ז אבל למעשה ודאי אין לדיין אלא מה שעיניו רואות דלא עדיף מרבו בסרמ"ד ס"ג דיכול לחלוק עליו בהוראה אם יש לו ראיות ע"ש:

ס"ה אבל בגופו אע"פ שמתוך כך בטל ממלאכתו ויצטרך לחזור על הפתחים הכי מפרש הרא"ש הך דירושלמי דהעדיף המקום כ"א לכבודו. לדידן דקיי"ל משל אב דהיינו לבטול מלאכה. ולפי"ז משמע דבשאר מצות אינו מחויב אפי' בביטול מלאכה בכה"ג ועאו"ח סתרנ"ו. וא"כ יש להסתפק בהי' לפניו ב"מ וכ"א ומ"ע לפ"מ דמבואר בסי"ב דמ"ע קודם לכ"א מה יעשה אם יעסוק במלאכתו כ"א קודם. יעשה כ"א. מצוה קודמת. יעשה מצוה מלאכתו דמת. וע' בתו' דל"ב ובסו"פ א"מ מש"כ בזה לענין אבידתו ואבידת חבירו וכ"א ולא שייך כאן. וצ"ע למה לא נסתפקו באופן זה. דליתא לפשי' הר"י. ועוד דזה נ"מ גם לדידן לדינא ולא כספק שלהם שאינו אלא למ"ד משל בן דלא קיי"ל כוותי':

שם ודוקא דאית ליה מזונא דההוא יומא כו' הגר"א הניח בצ"ע דנראה דהוא דיעה חולקת ע"ש ולכאורה נראה דבזה כו"ע מודו דבמקום חיי נפש בודאי הוא קודם לכולם וכדאיתא בסוף הוריות בריי' מפורשת והוא מבואר בסרנ"ב ס"ט ובש"ך שם ע"ש:

ש"ך סק"ו ובזה א"ש דלא תיקשה דהא אין כופין אכאו"א. והמדקדק בדברי הד"מ יראה דגם לדידי' אינו לדין כפי' אלא לחיובא בעלמא דלצדקה אין כ"כ חיוב אפי' אי"צ להחזיר על הפתחים. ומשום כיבוד חייב. אבל כפי' אינו אלא כשיש עליו חיוב מתורת צדקה. וכ"ה גם לשון הרמב"ם שהוא לשון המחבר דביש לו כופין. ומסיק דבצריך לחזור על הפתחים אינו חייב. הא בל"ה חייב אבל לא לכפי':

ט"ז סק"ח ואיכא למידק סתמא מאי כו' ונראה כו' אלא א"כ יש שנאה על אביו כו' נמצא דלא קשה הדיוקים כו' לפי מיעוט הבנתי עדיין גם לפי שי' יש להסתפק סתמא מאי היכי שמסתפק בזה אם מקלקל. ולכאורה פשוט דבספק גנאי כה"ג בין לפי המשמעות או לשי' הט"ז ודאי שוא"ת עדיף. דהכי משמע בכ"ד בש"ס דספק מצוה לא דחי ספק איסור ובריש חולין דיליף דאזלינן בתר רובא מרישא של עולה דניחוש דילמא טריפה כו' ש"מ דאי לא אזלינן בת"ר אסור מספק וז"ב:

ס"ז אם האב תלמיד בנו כו' עש"ך דדעת הרמב"ם דהבן חייב לעמוד מפני אביו. ולא האב מפני הבן. ונראה דסברתו דהאב בחזקת פטור והבן בחזקת חיוב. ועוד יש סברא כמש"כ הרשב"ם בב"ב הובא לקמן בט"ז סוסרמ"ד גבי זקן כנגד חכם דבאינם מופלגים לא זה בזקנה ולא זה בחכמה הזקן קודם בכ"מ לפי שאין פחיתות לחכם שמכבדין את זה בשביל שנותיו וכ"ש כאן שאין פחיתות להבן לכבד את אביו ולהאב הוא פחיתות לכבד את בנו שם בהגה ואם הבן רוצה לשמש אביו כו' בביאורי הגר"א הביא דברי הר"ן שהביא ראי' מר"ט לאימי' וסיים בצ"ע, ונראה כוונתו די"ל דאשה חשובה כאיתא בת"ת כמבואר לקמן סשס"א לענין הוצאת המת די"א דאשה היא חשובה כמאן דקרי ותני ע"ש. ונראה דאינו דומה להא דחו"מ סרס"ג דאוסרין להחמיר לזקן ואינו לפי כבודו. דאו"א דהוקש כבודם לכבוד המקום י"ל דשאני כמו בכבוד התורה כמש"כ התו' רפ"ב דכתובות ע"ש:

ס"ח בהגה וי"א דאם רצה לזרוק מעות של הבן יכול למונעו עש"ך בשם הב"ח דגם סברא ראשונה ס"ל דאין חילוק בין לכבודו או לצערו. אלא דטעמו משום דצריך לשלם הפסדו. ולולי שאיני כדאי ל"נ כן דלכאורה דהיכי דצריך לאפרושי מאיסורא, גם הבן מחויב למונעו ואפי' לשי' הרמב"ם דאין הבן נעשה שליח להלקותו אפי' לא עשה תשובה היינו אח"כ שאינו אלא בשביל לעונשו אבל קודם שיעשה האיסור ודאי דמחויב גם הבן

למונעו אם אין אחר ובודאי דהוא בכלל אני ה' כולכם חייבים בכבודי. והרי כבוד רבו גדול מכ"א ואפ"ה קיימא לן דבמקום ח"ה אין חולקין כבוד לרב ובבא במחתרת מצינו דגם אב על הבן נהרג אם ברור שבא על נפשות ומיהו בזה י"ל משום פ"נ דבן. אבל הדבר ברור כמש"כ וכן. משמע בס"א ראה אביו עובר על ד"ת לא יאמר לו עברת על ד"ת אלא כך כתיב בתורה כו' משמע משום דאפשר בהכי. אבל ודאי מצווה להפרישו. ונראה דזה כוונת התו' שהביאו אעובדא דדב"נ שקרעה אמו מעליו סירקין של זהב ולא הכלימה. דבירושלמי איתא שנטרפה דעתה דהיינו דוקא בכה"ג דלא שייך דעבדה איסורא. אבל אם היתה בת דעת דעבדה איסורא דקיי"ל אפי' בישראל דכ"א משל אב. ובב"נ הוה כגזל דנהרג ולא ניתן להישבון לא הי' רשאי להניחה אלא אדרבה הי' מחויב למונעה וא"כ ה"נ האי דינא דהמחבר היינו דוקא בנשתטה דליכא בי' משום איסורא. וא"כ ודאי לא יהי' עליו גם חיוב לשלם דחש"ו פגיעתן רעה. ובודאי איכא בזה הפסד ממונו אלא ע"כ דהך דיעה ס"ל דאין לו להכלימו משום הפסד ממון וע' ביאורי הגר"א. וההגה ס"ל דגם משום הפסד ממונו כיון דקיי"ל משל אב יכול למונעו ודוק שם ואין חילוק בין לכבדו או לצערו כאן צריך לציין בט"ז וסקי"ב צריך לציין בדברי המחבר ס"ט ס"ט אומר הריני כפרת משכבו אם הי' בתוך יב"ח ועש"ך וט"ז ופשיטות הדברים דבתוך יב"ח מחויב לומר הכ"מ וז"ל ג"כ ולאחר יב"ח אי"צ לומר רק ז"ל (ואפשר דרשאי לומר ג"כ הכ"מ) וקושי' הט"ז מקדיש דאינו אלא י"א חודש שלא יעשה אביו רשע פשוט דבד"ר ודינא זוטא א"ב ותדע דמשמע בסי' שצ"ד דאבילות יב"ח ג"כ משום מתיחת הדין. וכ"ה בהדיא בט"ז או"ח סתקס"ח ע"ש. ואפ"ה אינו מפסיק עוד יב"ח שלימים ואינו חושש בשביל שלא יעשה אביו רשע וע"כ דדווקא קדיש דהוא משום הצלת גיהנם ממש. וכ"ש לפמש"כ דמשמע דיכול לומר גם לאחר יב"ח דודאי לק"מ ס"י מי שנטרפה דעת או"א כו' מצוה לאחרים לנהגם כראוי עט"ז מה שהקשה ע"ז הראב"ד ולענ"ד דהרמב"ם לשי' דאף באביו רשע אסור להכותם ואיירי הכא בגוונא דצריך לרפאותם בהכאה דזה אין לו לבן לעשות דל"ג מרשע וז"פ: סי"ד ואם היא מגורשת שניהם שוין עפ"ת בשם הנוב"י ותשובת רע"א והמעיין שם יראה דאין לדחות דברי הנוב"י בדקדוק קל של לשון הכלבו ופשטות הסוגי' דקדושין כהנוב"י וגם ברפ"ב דכתובות דמעבירין המת מלפני הכלה דכבוד החיים עדיף וה"נ בין אב ואם שמת א' מהם שבעיקר מצות הכיבוד שניהם שוים כבוד החי עדיף. וע"ש עוד בתשו' רע"א מה שנסתפק אי ממון הירושה של האב חשוב משל האב. או של הבן. ותמיהני שלא הזכיר דברי הב"י שהחליט בפשי' דממון הירושה חשוב של הבן הובא בט"ז סקי"ז ע"ש ומה שהקשה עליו בט"ז מסוגיא דאיזהו נשך דפריך אהא

דהניח להן אביהן דבר המסויים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן ופריך הני מפני כבוד אביהן מי מחייבי דאינו עושה מעשה עמך. ולמה לא פריך דאינו מחויב משל בן ע"ש, יש ליישב לענ"ד בפשי' דהנה התו' בכתובות דפ"ו התעוררו דהא על כ"א אין כופין וחייבין משמע דהיינו בכפי' ותי' דהכא שאני דאיכא קלון אביו ע"ש. וכוונתם דדווקא במ"ע שמתן שכרה בצדה אין כופין אבל בקלון דאיכא משום ארור מקלה אביו הוה כל"ת דכופין וא"כ א"ש בפשי' דהא שי' הרמב"ם בס"ח דבקלון אביו מחויב אפי' משל בן כמשכ"ש בביאורי הגר"א וע' משכ"ש. ומיהו משום אינו עושה מעשה עמך פריך שפיר דבזה דלא הבן עביד. הקלון ודאי דאפי' להרמב"ם דאפי' אביו רשע מחויב לכבדו מ"מ בזה להחזיר ודאי לא מיחייב. וגדולה מזו מצינו בחזקי' מלך יהודה שגרר עצמות אביו במטה של חבלים והודו לו חכמים. ועב"י דלפ"מ דמשני התם בעשה תשובה אינו חשיב של בן כיון שרצה להחזיר ומשמעות דבריו דווקא התם במעות ריבית לפי שכיון שכבר רצה להחזיר בודאי כבר חל החיוב גם על הבנים. ונראה דהוא מדאו'. אבל בשאר צוואה נראה מדבריו דאין חייבין לקיים כיון דהוא חשוב משל בן וצ"ע. וגם לפמש"כ דזה מיקרי קלון א"כ לא הי' צריך הב"י כלל לומר דאינו חשוב של בן אלא דבכה"ג חייב אפי' משל בן וצע"ג סכ"ד בהגה י"א דאינו חייב לכבד אבי אביו ואי"נ ונראה לי הוכחה דודאי הוא חייב דאי ל"ה לכאורה הוה פשוט לרבות מאת אביך אבי אביו מלרבויי אשת האב דהוא ודאי קרוב טפי וע"כ דלאבי האב לא צריך כלל רבויא דמסברא הוא חייב סקי"א בט"זולא צריך רבויא אלא לא"א. ומיהו זה יש לדחות קצת דהא מצינו לענין עדות דמר בר"א אכשר באבוה דאבא דאיפליג דרא. ובודאי דלאשת אביו הוא פסול דהא תנן בהדיא בסנהדרין דחורגו פסול וכה"ג כ' התו' בריש יבמות גבי תנא קורבי קורבי נקט ע"ש. אבל עדיין יש סברא טפי לרבות אבי האב מאשת אב שאשת האב היא חייבת בכבוד אבי האב שהוא חמי' וע' בכתובות במקללת יולדיו בפניו תצא בלא כתובה. עוד יש להוכיח מסו"פ א"מ דתני שאביו הביאו לחיי עוה"ז משמע דטעם הכיבוד משום הכי. וא"כ ה"נ יש לחייב באבי אביו. ומש"כ מהא דמכות אב שהרג בנו בנו של הבן נעשה גואל הדם ע"ש פשוט דהמסקנא כמ"ד דמצוה ביד גואל הדם וא"כ כ"א קודם לאבי אביו. וע' פ"ת מש"כ לענין סומא אם חייב לקום מפני ת"ח ודקדק מהא דיכול יעצים עיניו מקמי דלימטי' זמן חיובא ע"ש. לענ"ד פשוט דהתם איירי בגוונא דבזמן חיובא לא ירגיש כלל שהוא שם אבל כשמרגיש אין לחלק כלל אי רואה בעיניו או יודע בצד אחר. וזכר לדבר מסוגיא דרב ששת בפרק הרואה דפתח ובריך על המלך ע"ש:

סימן רמא

ס"ג הי' קוץ תחוב לאביו לא יוציאנו שמא יבוא לעשות בו חבורה נראה דאע"ג דקיי"ל דהאב המכה בנו והרב הרודה תלמידו ששגגו והמיתו פטורין. ולכאורה ה"נ זה שבא לרפאות ודאי דהוא פטור. וצ"ל דמ"מ שייך גזירה דמ"מ איסורא הוה ואיכא למיגזר ותדע דהא קיי"ל דטעמא דשופר ולולב ומגילה בשבת משום שמא יעבירנו. והא תנן בסוכה מ"ב דטעה והוציא ברה"ר פטור. אלא ע"כ דמ"מ הוא איסורא ושייך למיגזר. ומיהו בכאן יש ליישב בפשי' דהא מבואר בסשל"ו דרופא שהזיק והמית גולה וע"כ צ"ל דלא בכל שוגג פטור ותדע דהא בב"ד גופא קיי"ל דהוסיפו לו אחת יתירה גולה ומוקי לה בב"ק ל"ד דטעה דיינא גופא במנינא הרי אע"ג דשליח ב"ד פטור בכה"ג לא מיפטר וה"נ ברופא כגון שהוסיף בכה"ג דטעה במנינא ובזה ודאי חייב וכן כאן בחבלת אביו איירי בכה"ג. ושפיר הוה עליו חיובא וכן מורין דברי הרמב"ן שהביא הב"י ע"ש:

שם בהגה אבל אין שם אחר הרי מקיזו וחותך כו' עש"ס דפריך אהא דרב לא שביק לברי' למשקל סלויא משום שגגת חנק ופריך מהא דשבת דמחט של יד ליטול בה את הקוץ ולא חיישינן לשגגת סקילה. ולכאורה לפ"מ דמבואר הכא לחלק בין איכא אחר או לא (עב"ח) לישני דהא התם גבי שבת הרי הוה כליכא אחר. וצ"ל דמשמע לי' דרשאי ליטול אפי' יכול להמתין קצת עד אחר שבת. וזה מוכרח. וא"כ הכא אפי' ליכא אחר אלא ע"י המתנה קצת כל שאין סכנה צריך להמתין וצ"ע:

ס"ח וכן מי שהי' הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אינו חייב אף על אמו. פשוט דהיא אמו גמורה לכ"ד. דהרי מבואר ביבמות צ"ז דחייבין משום אשת אח ע"ש. אלא דמבואר ברמב"ם דדריש לה מקרא ומקלל אביו ואמו אם אינו חייב על אביו אינו חייב על אמו והוא מתו"כ ע"ש. לכאורה יש לי להקשות ע"ז דא"כ הרי משמע דכיבוד האב גורם לכיבוד האם וא"כ הי' לנו לומר דכיבוד האב קודם וכדאמרינן בפרק א"ד בברכות גבי פלוגתא דב"ש וב"ה אי ברכת היין קודם או ברכת היום קודם דאמר התם טעמא. שהיום גורם ליין שיבא. או דהיין גורם לקדושה שתאמר ע"ש ולמה אר"י דנתגרשה שניהן שוין כמבואר בסי' הקודם. אך באמת לק"מ דהא בשילהי הוריות יליף לה מקרא דהקדים גבי מורא אם לאב לומר דשניהן שוין ע"ש. ולפי"ז לא דהוה, מספיקא אלא דבאמת הן שוין וא"כ נראה דאסור להקדים לאחד וכמש"כ הב"י בסר"מ בשם ר"י וכן הסכים רש"ל עפ"ת שם והיכי דאפשר ודאי כו"ע מודו:

ס"ט גר אסור לקלל אביו עכו"ם כו' שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקלה כו' ואע"ג דאין העכו"ם חייב בכבוד אביו ואי משום שהוא מחוקותיהם בעצמם כ"כ הריטב"א

הובא בנ"י סו"פ נושאין על האנוסה ובד"מ לקמן סרס"ט לענין עריות דלא שייך משום זה כלל שלא יאמרו כו'. נראה דשאני כבוד אביו דמ"מ היא מצוה גביי' וכדאמר ר"א בקידושין צאו וראו מה עשה עכו"ם אחד באשקלון כו' ובפרק חלק בן יכבד, אב זה מרודך בלאדן בן בלאדן כו' אבל בעריות שאין מצווין ליכא בזה מצוה כלל ודוק הלכות כבוד רבו ות"ח סימן רמב ס"א חייב בכיבוד רבו יותר משל אביו. עט"ז בשם הפרישה דאע"ג דגבי כ"א נמי אמרינן דהוקש כבודם לכבוד המקום. מ"מ ודאי אין המוקש שוה לגמרי להמקיש אבל כבוד רבו הוא בחד קרא ממש את ה' אלקיך תירא ודבריו נכונין דודאי בכל דוכתא דאמרינן בגמרא דהוא גדול כזה אינו ממש לגמרי. ודלא כהט"ז שהשיג עליו וא"ל. ובזה יש ליישב קושי' התו' בב"ק (מ"א) גבי שמעון העמסוני דפירש גבי את ה' א"ת. דלמה לא דריש למורא אביו דאמרינן דהקישו הכתוב לכבוד המקום ע"ש. דלפי"ז פשוט דכיון דלא הוה מסתבר לי' למדרש אפי' לרבו שלא יהא כמורא המקום במקרא אחד. כ"ש דלא מיסתבר למידרש לכבוד אביו דאינו גדול ככבוד רבו:

שם בהגה אביו שהוא רב מובהק קורא אותו רבי עש"ך דלא נהגו כן ולו"מ נראה לי סמך להמנהג מיצחק שאמר לאברהם אבי וגם יעקב ליצחק בשעת הברכות. וכן יוסף אמר ליעקב לא כן אבי. ואמרינן ברבה גבי בן זקונים שמסר לו כל מה שלמד בבית שם ועבר. ובודאי הוא רבו מובהק וצ"ע: ש"ך סק"ג ודוחק לומר דקים לי' דר"ל לא הי' חולק אלא מסברא. ל"ז להבין מהו הדוחק הזה דודאי מצינו בכ"מ דר"ל חולק אר"י בסברא בעלמא ובסו"פ נערה שנתפתתה גבי יחד לה ארעא למזונותי' דר"ל אמר כ"ש שריבה לה מזונות ופליג בסברא בעלמא ואר"י התם שכנגדי חלוק עלי. ופירש"י שהוא ראוי לחלוק עלי. וע"כ דהי' החילוק מסברת עצמו הרי דיכול לחלוק בסברא בעלמא וכן בכ"ד:

ס"ד בהגה אחרונה והאי מובהקים אינו כשאר מובהק שרוב חכמתו הימנו דא"כ א"א להיות הרבה כו' אלא ר"ל תלמיד גמור. עש"ך שהאריך דודאי כל שאין רוב חכמתו הימנו לא הוה רב מובהק. ודבריו נכונין אלא מה שנדחק לפרש ע"פ פירש"י דרוב חכמתו. היינו או במקרא או במשנה או בגמרא. וי"ל דזה הוה רבו במקרא וזה במשנה כו' לענ"ד פשוט דמשמעות רש"י דהיינו רוב חכמתו של אותו תלמיד במה שלמד. אם למד מקרא לבד סגי רוב חכמתו במקרא וכן במשנה לבד. או בגמרא לבד. מיקרי רבו ברוב חכמת אותו התלמיד. אבל לא שיהא סגי רוב מקרא שיהי' רבו. אם זה התלמיד גדול הדור בכל חכמת התורה. וכן מצאתי באחרונים שכ"כ בפשי' ובאמת ברוב חכמתו גופא נראה דשייך ג"כ שנים. כמו אונקלוס הגר שתרגם התורה עפ"י ר"א ור"י ביחד. דודאי הוה

שניהם רבותיו מובהקים. או י"ל כמש"כ התו' בב"ק מ"א דרב מופלג בדור ודאי חשיב רב מובהק ונראה שזה עיקר כוונת הרב ודוק:

ש"ד סקי"ז אבל אם אומר לשואל טעם בדבר ומראה לו פנים מותר פשוט דכוונתו שהשואל מבין טעם הדבר ולא הוה תמוה לו אבל כשאינו מבין ל"מ וכן מוכח ע"כ גבי רב לענין מומי בכור דאי ל"ה הו"ל לומר שיפרש הטעם אלא ע"כ משום דהעולם לא יבינו הטעם ע"ש:

שם סקי"ט וכ' הב"ח ואין חילוק בין מהלך לרכוב. ותי' דבש"ס אמרינן דרכוב שאני ע"ש. ובאמת כבר האריך הב"ח באו"ח סצ"ט בין לשי' הבה"ג ובין לשי' הרמב"ם דברביעית לא קיי"ל כהך שנויא ע"ש. ומ"מ מבואר להמעיין כאן בב"ח דלא היקל אלא ביינות שלנו שאינן חזקין ע"ש: שם והב"י כ' ואינו נ"ל לאסור כל היום אלא כשירגיש שסר יינו מעליו מותר ותמהני שהרי הרשב"א הביא ראי' לדבריו מהא דרב לא אוקי אמורא עליו מיומא טבא לחברי' ע"ש. אבל הרמב"ם בפ"י מיו"ט כ' לענין שמחת יו"ט ואחר חצי היום מתפללין מנחה וחוזרין לבתיהם ואוכלין ושותין עד הלילה. ונראה שיצא לו זה מסוגי' זו. והיינו מיומא טבא לחברו הוא מסוף היום עד כניסת הלילה של יום השני. וא"כ כל אותו העת היו משתכרין ואין שום ראי': סי"ג שתוי כו' אם לא שהוא פשוט בפוסקים וזיל קרי בי רב הוא. והש"ך האריך להשיג דדווקא דבר שהצדוקים מודים בו עש"ס. ונראה בסברת הרב דזה דווקא בזמן הש"ס שלא ניתן תורה שבע"פ לכתוב. אבל עכשיו שכותבין הכל א"כ פסק פשוט בספרי הפוסקים הוה ג"כ לדידן זיל קרי בי רב הוא. דמאי נ"מ אי כתוב בתורה שבכתב או בע"פ. ולענ"ד יש סעד לזה מדברי הרשב"א בש"ך סקי"ט דכשנתן דעתו מקודם. שרי לפסוק כשהוא שתוי. והרשב"א למד זה מסוגי' דר"פ א"מ גבי סנהדרין דמעייני בדינא בצפרא ואכלי ושתי וגמרי דינא לאורתא הרי אע"פ שלא הי' עדיין פסק ברור בשחרית יכולין לגומרו בערב כשהוא שתוי כ"ש כאן שמוצא פסק ברור לפניו:

ט"ו אסור לקרות לרבו בשמו הקשו ע"ז מהא דאשר צוה ה' את משה כו' וכן יש להקשות מויתן לך את ברכת אברהם ואשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק. ונראה דכ"ז הוה כרבי מורי דשרי דכ"ז הוה דרך כבוד וע' פ"ד דכ' דהא דדרך כבוד שרי דווקא כשמקדים לומר רבי לפני השם ע"ש ויש ראי' לדבריו מסוגי' דכינוין בריש נדרים דלא לימא לה' קרבן אלא קרבן לה' דילמא אמר לשם ולא אמר קרבן ולפי"ז צ"ע הא דינאי אבא ויוחאי אבא. ונראה שלזה כיון דברי ביאורי הגר"א הישינים בסר"מ שכ' דמוכח מזה דשלא בפניו לעולם שרי ע"ש. אבל בכאן כ' דאסור וא"כ צ"ע. ובפ"ת בשם הפר"ח כ' דדרך

כבוד גם בפניו שרי וראי' מהא דאדוני משה כלאם. ויש ללמוד גם מריש מלכים יחי אדוני המלך דוד. ושם מכסא אדוני המלך דוד:

סט"ז בהגה ב' הניטל רשות מרבו ולן באותה העיר כו' ודווקא שלא אמר לו מתחילה הכל תמהו ע"ז דע"כ ט"ס ברי"ף דבקרא כתיב כ"ג ע"ש ולענ"ד פשוט דבאמת צריך להגיה ברי"ף שהוא פירוש משל עצמו דנסעו ביום כ"ד ומשו"ה הוצרכו ליטול רשות שנית דמעיקרא ביום השמיני כשנפטרו מלפניו בודאי כוונתם על יום כ"ג דביו"ט ודאי לא ילכו ועוד דקיי"ל דטעון לינה ובודאי הוה על יום כ"ג. וכשמודיע תחילה לא היו צריכין לפטור שנית אלא לפי שנמלכו על כ"ד לקחו ביום כ"ג רשות שנית. והכריחו זה להרי"ף לפרש כן דאי ס"ד דמתחילה לקחו רשות על יום כ"ג ונסעו ביום כ"ג. ואפ"ה צריך ליטול רשות שנית א"כ אין ללמוד משלמה דהתם מלך דקיי"ל דאין כבודו מחול. משו"ה צריך ליטול שנית רשות אבל רב שמחל על כבודו דכבודו מחול א"כ כשנותן לו רשות בפירוש למה יהי' צריך ליטול שנית. וע"כ דפשי' להש"ס דבכה"ג ודאי לא צריך אלא כשנמלך ולא ידעו הנותנין רשות ומשו"ה שפיר יליף הש"ס משלמה:

סי"ז שלשה שהיו מהלכין בדרך הרב באמצע ובהגה והא דאין מכבדין בדרכים היינו כשלא הלכו מתחילה ביחד. בסנהדרין (דנ"ב) וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך. ונו"א אחריהן. וכ"י אחריהן. ולא הלכו בסדר שבכאן משמע לפי שאין מכבדין בדרכים וכ"כ הרש"א שם. ובודאי היו הולכין שם בתחילה. ובחי' ב"י סי"ט כ' דהתו' לא כ"כ אלא אליבא דלוי ור"ה בשבת. אבל אביי ורבין פליגי בזה. והוא פלוגתא דתנאי ואמוראי. ולכאורה יש לפסוק כאביי דהוא בתראי ע"ש וצ"ע:

סכ"א בהגה ודווקא שהרב של רבו הוא גם רבו ובש"ך דהמהרי"ק חולק בזה. ויש לכוין זה בש"ס נדרים מ"א גבי רבי אתה עשית אותי ואת חייא. א"ד אתה עשית את חייא וחייא עשה אותי דפליגי בהך פלוגתא דהכא סע"א: ט"ז סקי"ד לענין עשה דכבוד התורה לענין אשת חבר שמא לא שייך לאח"מ כ"כ התו' בשבועות. אבל בתשו' מהר"מ כ' דבניסת לע"ה אין חייב לכבדה כבראשונה כו' הנה גם בתו' לא כ' אלא דלאח"מ לא עדיף כ"כ לדחות דינא דבשעת ג"ד בע"ד בעמידה אבל זה ודאי הרי מפורש בסוגיא שחייבין בכבודה וצ"ל שהט"ז מדקדק מלשון תשו' מהר"מ דבסתם הוא ממש כבראשונה אבל לענ"ד אין לדקדק כ"כ נגד דברי התו' סכ"ט ודווקא כיחו כו' אבל רוק בעלמא מותר דאונס הוא, עש"ך ולענ"ד פשוט דגי' הרי"ו הי' בש"ס גם מעיקרא כיח ורק. והמקשן דפריך אנוס הוא הי' סובר דאו רק קאמר ופריך אנוס הוא ארקיקה. ומשני דורק קאמרינן היינו דקאי ורק אכיחו. ולא ארקיקה. ולדינא דרש"י ודאי גם הרי"ו מודה. ומש"כ הש"ך

דרש"י אינו מודה להרי"ו אפ"ל דגם רש"י מודה לזה. מסוגי' דסוף ברכות (דס"ג) דא"ר דארקיקה לא קפיד אינש ע"ש:

ש"ד סק"נ ולא הוצרך הרי"ף לפרש בכשהוא גדול העיר יורה דפשי'. ואולי י"ל דכבר פירשה הרי"ף בקידושין דאייתי שם הא דבישיבה הלך אחרי הגדול בחכמה. ובאמת כמו דאמרינן התם דבעי מופלג בחכמה. ודאי דה"נ דווקא כשגדלותו מופלגת:

סל"א בהגה חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר ואם יש לו קבלה או ד"מ שטעה יכול להתיר. ואפי' טעה בשיקול הדעת יכול לישא וליתן עם המורה עד שיחזור בו. יש בכאן גימגום גדול במראה המקום הנרשם ר"ן בשם הראב"ד. וכ"נ שנמשך לזה הגר"א ז"ל. שהראה על ד"מ. משנה דר"ט בניטל האם. וכ"ז אינו אלא לשי' הר"ן בשם הראב"ד דס"ל דהך ברייתא משום חתיכה דאיסורא ואפי' בהסכמת הראשון לא שרינן. וחילק דבד"מ ע"כ מהני בהסכמתו כהא דר"ט הנ"ל. אבל הרב שהסכים לשי' הר"ן בעצמו דמפרש דכ"ז בלא הסכמתו. אבל בהסכמתו ס"ל דאפי' בשיקול הדעת יכול להתיר. א"כ י"ל דבלא הסכמתו אפי' בד"מ ל"מ. והא דר"ט הרי הסכים בעצמו. אלא דהרב סמך אדברי התו' בפרק א"ט שהובא בש"ך דמפרשי שם דהיכי דאגמרא סמך יכול להתיר. ומבואר בהדיא אפי' בלא הסכמתו ע"ש היטב. וכ"ש ד"מ דיכול להתיר. אפי' בלא הסכמתו. אבל מדח"ט אין ללמוד דהרי התם הודה ר"ט. [ובאמת הש"ך שחולק על דברי התו' בהא דאגמרא סמך. ודאי חולק גם על ד"מ. דאין לנו מקור אחר. ובל"ה הא מבואר בסנהדרין ר"פ אד"מ דגם בדרבינא ור"א הוה דבר משנה. וא"כ אי הא דאגמרא סמך ל"מ בלא הסכמתו ה"נ ד"מ. אלא שצ"ע הא שכ' הש"ך בסקי"ג דגדול ממנו יכול להחזיר א"כ ד"מ ואגמרי' סמך למה לא הוה כגדול וסותר ד"ע וצ"ע]. ונראה ג"כ הא שסמך הרב על סברת הר"ן להתיר בהסכמת הראשון אפי' בשיקול הדעת. אף שהר"ן כ' בעצמו דלמעשה דבריו בטילין כנגד אבות העולם. משום שסמך על סברת התו' דפרק א"ט הנ"ל. דמפרשי ע"כ ג"כ כהר"ן דהך ברייי' בלא הסכמתו וס"ל דדווקא בשיקול הדעת והיכי דאגמרי' סמך יכול להתיר אפי' בלא הסכמתו א"כ משמע דבהסכמתו גם בשיקול הדעת יכול להתיר כדברי הר"ן:

שם ואפי' אם התיר הראשון אין השני יכול לאסור. הגר"א הסכים כהחולקין מסוף ברכות גבי חנניא בן אחי ר"י דאמר בשלמא הוא מתיר והם אוסרים לחומרא אלא הוא אוסר והם מתירים היכי שרי והתניא חכם כו' וכוונת דע"כ אין הכוונה לחומרא שלא מן הדין דא"כ לא הוה לי' לאתויי שאסור להתיר מברייי' והתניא כו' דודאי שלא ניקל שלא

מן הדין. אלא דכוונת הש"ס דהיכי סברי דחולקין על הוראותיו כדין והוא טועה. דהא להתיר אינו רשאי מן הדין משמע דלחומרא רשאי מן הדין ודוק:

סל"ד אבידת אביו ואבידת רבו כו' ואם הי' אביו שקול כנגד רבו כו' וגבי שבי ופירוק משאו פסק אביו חכם סגי ועט"ז שנדחק לפרש הטעם. ולענ"ד דלכאו' צ"ע דלמה מהני טעמא שאביו הביאו לחיי עוה"ז כו' הא אנן קיי"ל דל"ד טעמא דקרא. אלא עיקר הטעם כמש"כ התוס' שם ובקידושין דלענין אבידה ליכא מצות כיבוד דאו' וסגי להקדים את רבו בהך סברא ולהכריע נגד סברא זו בעי דווקא שיהי' שקול כנגד רבו. אבל לענין שבי ופירוק דהוה כיבוד דאו'. עיקר הטעם ע"כ לא משום הך סברא. דזה ל"מ. ואינו אלא כדאמרינן בר"פ שבועת העדות ובכתובות גבי מ"ע דהקדמה לדין. דעשה דכבוד, התורה עדיף, וה"נ כבוד רבו הוה עשה דכבוד התורה. וכל שאביו חכם דאיכא גבי' נמי כבוד התורה. כיבוד אב דאיכא תרתי קודם. ובאמת יש להסתפק לענ"ד היכי שהרב הוא גם רבו של אביו. דיש בו משום טעם שאתה ואביך חייבים בכבודו. אפשר דהרב קודם אפי' הי' אביו חכם וצ"ע:

ט"ז סקכ"א ובגמרא מבואר באם אמר משם חכם שהוא חי שומעין לו אפי' אמר בשעת מעשה כו' ותי' על הרב שלא הביא זה. באמת שאף שמדברי הנ"י שהביא הט"ז משמע דמפרש דכשהוא חי נאמן שמדקדק היטב. אבל בש"ס גופא אין שום ראי'. די"ל דכוונתו הי' שישלחו לו. וכההיא דהכונס גבי אלעזר זעירא דשלחו לגבי שמואל ע"ש. וה"נ גבי דוד ביבמות אינו מבואר אלא דלא אכריזו עליו השתא. ובאמת משמע בב"ב מ"א דאמר אייתינא אגרתא ממערבא דאין הלכה כרשב"א וא"ל לכי תיתי משמע דלא סמכו אפי' בכה"ג ואפשר דהתם הי' ברור לו שאין הדין כן. או י"ל דד"מ שאני וכמש"כ הרב בחו"מ סוסי"ל גבי עבידא לגלויא ע"ש וע' מש"כ לעיל סקי"ט ס"י בשם הריב"ש: ש"ך בהנהגות או"ה ד"ה ועוד תי' כו' היאך יעלה על הדעת דקטן כנגד גדול שלא הוזכר בש"ס ופו' יהא עדיף מיחיד נגד רבים. לכאורה מצינו בהדיא בעירובין לא הי' בדורו של ר"מ כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו כו' מבואר בהדיא דיש לפסוק כהגדול. ויש להוכיח קצת דעדיף גם מרבים דהרי בכ"ד פריך הש"ס מגדול על קטן כמש"כ רש"י ותו' בביצה ד"ט אהא דפריך אר"ח מרב ע"ש וכן בכ"ד. ולא פריך כ"כ מרבים כנגד יחיד ואדרבה מצינו בכ"ד הוא דאמר כהאי תנא:

שם ד"ה ועוד תי' השני כו' ואפי' למ"ד עשו כדבריהן היינו קודם ב"ק כו'. יש כאן ט"ס או אשגירת לישנא. דבהדיא מוכח בסוגי' דיבמות דלפי המסקנא מר"י בן החרוני ור"ד בן הרכינס עשו ב"ש כדבריהן אפי' לאחר ב"ק. אלא דכוונתו לסוגיא דר"פ א"ט דאפי' למ"ד

קודם ב"ק עושה כדברי ב"ש [והיינו כמ"ד ביבמות דקודם ב"ק מיהו עשו ב"ש כדבריהם] אבל לאחר ב"ק הלכה כב"ה. הרי דהולכים אחר רוב מנין ולא חכמה:
שם ואע"ג דהראב"ד כ' כו' דמנין היינו שנים. היינו דווקא לבטל דברי בי"ד אבל לא בב' חולקים כו'. זה לא הבנתי דבהדיא מצינו בב"ב קמ"ב פשיטא דהלכתא כוותן דקשישנא מנייכו ע"ש. אלא דפריך עלה שם דלא מסתבר טעמיי' וכן רגילין הרי"ף והפו' לפסוק כמאן דקשיש בכ"ד:
ד"ה עוד נראה כו' ומההיא דהערל אין ראי' כו' אלא דרבנן סברי מין במינו בטל כו'. הוא ט"ס וצ"ל דבר שבמנין וכ"ה בסוגיא וע"ש. וזה שמסיק עלה שהוא מדרבנן דמדאורייתא חד בתרי בטל דדבר שבמנין הוא מדרבנן כמבואר בתו' ריש ב"מ גבי קפץ אחד מן המנוין ובכ"ד בפו' אבל מב"מ הוא דאו':
ד"ה מיהו כו' שהרמב"ם פסק בסתם כו' לולי ד"ק ל"נ לעשות [מחלוקת גדולה כזו בשביל סתימה זו. שהרי ע"כ לא קאי ביחיד נגד רבים ותלמיד כנגד הרב כמש"כ בעצמו. ה"נ י"ל דלא קאי בגדול בחכמה ומנין בין בדאו' ובין בדרבנן. וגם מה שסמך הש"ך להקל בדרבנן אפי' בתלמיד כנגד רב בהפ"מ לא ידעתי אם יש ללמוד זה מיחיד נגד רבים דברבים צריך קרא ובתלמיד נגד הרב משמע בכ"ד דהוא פשוט טפי מסברא ולא צריך קרא: שם ד"ה וכתב לענין רוב משני טעמים לענ"ד פירש"י בפסחים גבי הפרעה שלישית דפירש דלא שייך הכרעה אלא היכי שהחולקים גלו דעתם שיש לחלוק בזה. ולא היכי שלא גלו דעתם. ואי משני טעמים הוה נמי רוב א"כ מ"מ ליצטרף לרוב משום אותו טעם של החולק וע"כ דבשני טעמים אינן מצטרפין: בקיצור סק"ח אבל אם נמצא תשובה לגאון שהאחרונים לא הביאוהו וכ' להיפך אין לפסוק כנגד הגאון ע"ש כ"כ הריטב"א בע"ז ד"ז ע"ש:

סימן רמג

ס"ו בהגה אסור להשתמש בשונה הלכות פשוט דהי' רבו שרי וכדאמר ר"ל התם א"ה גמור מינאי הא מילתא. ובסי' דלעיל דכל מלאכות שהעבד עושה לרבו התלמיד עושה לרבו. ובזה ידחה ראיי' המג"א סוסקכ"ט דאע"ג דאסור להשתמש בכהן בשכר מותר מהא דא"ל רמב"ח לר"א לכי תשמש לי אף שר"ח הי' כהן דהא כיון דבעי מיני' לגמורי הלכתא דמותר בשונה הלכות כ"ש בכהן דהא קיי"ל ממזר ת"ח קודם לכה"ג וכן י"ל בשמעא דרבא שהביא המג"א שם. ומ"מ נראה דגם בכאן מותר בשכר וכ"ש בכהן שם

כנ"ל. ויש ראי' מריש פ' שני ד"ג דקרנא תהי באמברא ושקל אגרא. וכן בכ"ד כמש"כ הרמב"ם בפי' המשניות דכמה תנאים היו בע"מ כיון דחיותא הוא:

סימן רמד

ס"א מפני שיבה דהיינו בן שבעים היינו כדתנן באבות בן שבעים לשיבה. ובשם כתבי האר"י כ' בן ששים ונראה דהולך ע"ד הרי"ף דפסק כת"ק דיניק וחכים לא. ודווקא זקן וחכם. והקשו עליו דא"כ למ"ל חכמה ת"ל משום זקנה. ומשו"ה פירש דמשיבה דכל שיבה במשמע היינו דווקא בן ע'. והכא בחכם סגי בזקנה דתנן התם בן ששים לזקנה. ואפשר דאפי' להפו' כריה"ג דאפי' יניק וחכים מ"מ בעי שם דווקא מופלג בחכמה כמש"כ התוס'. אבל זקן בן ששים אפי' אינו מופלג דודאי לא נפיק גם מפשטי' דזקנה ממש והיינו בן ששים וכ"נ לכאורה לדינא:

ש"ך סק"ג משמע אפי' בבית האמצעי של מרחץ עומדים. לכאורה הכי מוכח בהדיא בש"ס שם דקאמר ה"נ מסתברא דאר"י בכ"מ מותר להרהר כו' הרי דבמקום שמותר להרהר חייב לעמוד והרי מפורש באו"ח סוסף"ח דמותר להרהר בבית האמצעי ע"ש:

שם סק"ח מלא עיניו כ' בסמ"ק דהיינו רס"ו אמות. לענ"ד צ"ע דבסו"פ א"מ גבי פריקה משמע בהדיא דכי תראה הו"א מרחוק אלא דכתיב כי תפגע ראי' שיש בה פגיעה הוה רסו"א. אבל ראי' לחוד דהיינו מלא עיניו וכלשון הש"ס בקידושין גבי אביי מכי חזי לאודני' דחמרא דר"י כו' הוה כל מה שהוא רואה ואין שום שיעור אחר לדבר וצע"ג הלכות מלמדים סימן רמה ס"ד בהגה וכייפינן לי' לשכור מלמד לבניו. בפ"ת שנתקשו הגדולים למ"ד בשבת דבעון בטול תורה בנים מתים. א"כ הוה מ"ע שמתן שכרה בצדה שאין כופין. ולכאורה נראה דלא אמרו אלא בטול תורה של עצמו ולא שאינו מלמד לבניו. ובאמת של עצמו מיקרי מ"ש בצדו ואין כופין. והיינו דלא מצינו שכופין לאדם שמבטל תורה. ומש"כ שם דכיון דהוא סמוך טפי למזוזה אלא דדרשינן לי' גם לביטול תורה דמקרא נדרש לפני פניו. לגבי ת"ת לא מיקרי מ"ש בצדו. ל"נ כלל לענ"ד. דכיון דניתן לדרוש כך הוה ודאי בצדו: שם ואם אינו בעיר ויש לו נכסים אם אפשר לאודועי מודעינן לי' ואם לא יורדין לנכסי'. עינה"ך דנראה לו דהרמב"ם והמחבר בסרמ"ח גבי צדקה חולקין ע"ז וס"ל דדווקא בפניו ואפשר לענ"ד לחלק דירידת נכסי הוא מדין כפי' וא"כ גבי צדקה דאפשר ליתן במקום שהוא א"כ אפשר דאין עלינו לכופו כ"ז שאינו לפנינו דכאן אינו מקום ביטול המצוה אבל הכא דהבנים הם כאן לפנינו מוטל הכפי' גם כשאינו לפנינו מיהו לשון רש"י בחולין קל"ב עשה סוכה שאין בו חסרון כיס כו"ה

משמע דביש בו חסרון כיס אין כופין כ"כ והכי קיי"ל באו"ח סוסתרנ"ו דאין צריך לבזבז הון רב אפי' במ"ע עוברת וא"כ גם כאן כ"ז שאין אנו יודעין שאינו לגבי' דידי' הון רב א"א לירד לנכסי' וצ"ע:

סט"ז מוליכים ממלמד למלמד אחר שהוא מהיר ממנו כו' אבל לא מעיר לעיר. עב"י דהתו' פירשו כשיש בעיר אחת שני מלמדים לפני כל אחד כ"ה אין יכולין בני העיר הסמוכה שיש להם כ"ה נערים לחלקם לפני שניהם. אבל הרמב"ם דמפרש דעד כ"ה סגי במלמד אחד וביותר צריך ריש דוכנא א"א לפרש כן. דא"כ יהיו צריכים שני ריש דוכנא. וע"כ פירש לענין שהוא מהיר ממנו ואין דבריו מובנים דאדרבה התוס' לא הוצרכו לזה אלא לפי שי' דבפחות מכ"ה אינן מחויבין ובפחות ממ' אי"צ ריש דוכנא. אבל הרמב"ם דמפרש דבכ"ה סגי באחד ועד מ' סגי בריש דוכנא ועד חמשים סגי בשנים א"כ ודאי י"ל דגם בפחות מכ"ה מחויבין וכ"כ הגר"א דבזה נחלקו שני הי"א בדברי הרב. וא"כ יש לפרש בפשי' דיש בעיר אחת מלמד עם נערים פחותים מכ"ה. דאינם רשאים בני עיר אחרת להוליך אצלם עד כ"ה: סכ"ב בהגה רב בעיר כו' ובא חכם אחר יכול ללמוד אע"פ שמקפח קצת פרנסת הראשון. לכאורה נראה דהוא נלמד מדין המחבר במלמד תנוקות דמושיבין סופר בצד סופר משום קנאת סופרים. ובודאי נטל זה שכרו. מ"מ משום קנאת סופרים שרי. ועוד י"ל משום דעיקר השכר אינו אלא שכר בטילה או שכר שימור. וזה שכ' המהרא"י על עיקר השכר אנו בושין כו' אבל לפי"ז הי' לנו לומר דאפי' להורידו במקום גדול ממנו וכמו במלמד בסי"ח. ובאמת כ"כ המג"א בסוסנ"ג דכתר תורה הוא הפקר לכל הקודם. והכי משמע קצת בסוף הוריות גבי רשב"ג דלא גלי עוקצין ע"ש. וצ"ל בדברי הרמ"א שכ' שאפי' בנו קודם לכ"א. היינו בראוי עכ"פ להיות פרנס על הציבור כדאמרינן בשבת קי"ד וכן בכ"ז לפי הדור. ובזה יש בו משום מעלין בקודש ואין מורידין ולא שייך זה במלמד וצ"ע. ובתשו' ח"ס או"ח סי"ב כ' דהוא משום מנהג ע"ש:

סימן רמו

ס"א ובשעת הדחק אפי' לא קרא רק ק"ש כו' הגר"א כ' דמדברי הר"ן ריש נדרים לא נראה כן ואולי סובר דהוא רק מדבריו דר"י ונראה כוונתו דאנן ע"כ לא קיי"ל כר"י דהא בשבת קל"ג גבי ציצין שאין מעכבין דאמרינן פי' אינו חוזר הוא רבנן דר"י. ופסקו הפו' כהך בריי' בסרס"ו ס"ב. ונראה לי ראי' מריש יומא גבי ציץ אילימא תמיד על מצחו מי לא בעי ניים כו' הרי דזה אינו תמיד. ובאמת צ"ע קצת דעת הרב שפסק כאן כר"י. ונראה לי דעיקר הטעם כדאמרינן בריי"פ כ"מ דהנהג בהן מנהג דרך ארץ. ולא היקל אלא בשעת

הדחק דעכ"פ הרי ע"כ קרא ק"ש. וא"כ אפשר דכו"ע מודו הכא בהאי יומם ולילה כר"י. ולולי ד"ק נראה בכוונת הר"ן דושננתם הוה חיובא אחרינא שיהא יודע דיני התורה על בוריו ובודאי לא יצא חיוב זה בפרק אחד שחרית. אלא דאפי' כבר יודע היטב מ"מ יש עליו חיוב ללמוד יום ולילה. בזה יוצא בפרק אחד שחרית וערבית ואין זה ענין כלל להא דושננתם:

ס"ה אם הוא שכר בטילה דמוכח שרי הפו' למדו זה מר"פ שני ד"ג גבי דיין ולענ"ד הוא מפורש בגיטין סו"פ הנזקין, גבי אביי ור"ש דא"ל אביי דאית לי מיא לאשקויי וא"ל ר"ש אנא אידלי למר וא"ל לחיי ע"ש:

סי"ג אין שואלין מעומד ובהגה די"א דהשואל צריך לעמוד הנה נראה שהבין הרב דהמחבר כיון דהשואל אינו רשאי לעמוד ולולי ד"ק נראה ברמב"ם ותוספתא דאין שואלין כשהרב מעומד דהנשאל צריך ישוב הדעת וכן כשהוא משיב. אבל השואל ס"ל ג"כ דצריך לעמוד וצ"ע:

סט"ו בהגה ממזר ת"ח קודם לכה"ג ע"ה במשנה סוף הוריות ממזר קודם לנתין נתין קודם לגר גר לעבד משוחרר אימתי כששניהן שוין אבל ממזר ת"ח קודם לכה"ג עה"א וכן לקמן בסרנ"א ע"ש ומדלא אמר סתם אבל ת"ח כולם קודמין לכה"ג כו' משמע בהדיא דדוקא ממזר דהוא מישראל אבל אינך לא אפי' הוא ת"ח. וכן נראה מסתימת הפו' בכאן ובסרנ"א אבל צ"ע דהא מפורש ביומא סו"פ בא לו דשמעי' ואבטליון שהיו בני, גרים קודמים לכה"ג. (אע"ג דהם עצמם ודאי הוה אמם מישראל דאי ל"ה פסולי לדין כמבואר בסרס"ט מ"מ מלשון בני עממין שם משמע בהדיא דהוה"ד גרים ממש קודמין ע"ש) ונראה דבאמת הוא מחלוקת דאמרינן בסנהדרין נ"ט רמ"א דעכו"ם העוסק בתורה ה"ה ככה"ג שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כו' וע' תו' ב"ק רפ"ד דבישראל אמרינן יקרה היא מכה"ג הנכנס לפני ולפנים ובעכו"ם ה"ה ככה"ג. ולפ"ד נראה ברור כיון דאפי' עכו"ם ה"ה ככה"ג. א"כ גר דודאי עדיף מעכו"ם ה"ה בכלל ישראל לענין זה והוא ג"כ קודם לכה"ג. אבל רש"י כ' בסנהדרין שם דהך דרשא הנ"ל פליג אר"ש ביבמות דס"ל דעכו"ם לא איקרי אדם ע"ש. וא"כ לר"ש לא אמרינן כלל דאפי' עכו"ם העוסק בתורה ה"ה ככה"ג וא"כ ודאי י"ל דדרשא דיקרה היא מפנינים. דהוא קודם לכה"ג. דלא קאי אלא בישראל דוקא. ולא בגרים. וא"כ י"ל דמתני' דהוריות דגר ת"ח אינו קודם הוא כר"ש. וסוגי' דיומא דאפי' גרים כנ"ל. היינו כר"מ דסנהדרין. ולדינא מבואר לקמן סשע"ב דדעת הרב לדינא כר"ש ומשו"ה פסק כאן גם כן דוקא ממזר:

סימן רמז

ס"ד ואסור לנסות את הקב"ה כ"א בצדקה וי"א דוקא במעשר לכאורה דברי הי"א שהוא הב"י ודאי נכונין דהא קראי לא כתיבי אלא במעשר. ונראה בסברת הטור דהא האי קרא דובחנוני בבית שני כתיב. וא"כ למ"ד לא קדשה לעתיד לבא א"כ מדאו' לא מיחייבי כלל במעשר וכדאמרינן במדרש וירו' הביאו התו' ביבמות פ"ב ובריש חולין מאליהן נתחייבו במעשר ואפ"ה הבטיחם הקב"ה ובחנוני וא"כ ודאי ל"ג צדקה מינה. אלא דצ"ע לפי"ז הא דמחלק ברה"ש גבי צדקה בשביל שיחיה בני כו' בין או"ה לישראל ופירשו התו' דאו"ה הם תוהין. והא בזה דאיכא הבטחה לנסויי גם בתוהין יש להתיר וכ"כ האחרונים בהדיא. ובודאי אין לחלק בין להתעשר לשיחי' בני. דהא סתמא כתיב והריקותי לכם ברכה. אבל אי קרא דוקא במעשר י"ל דבצדקה לא שרי בתוהה ומשו"ה באו"ה שהוא תוהה אסור ועוד אי דוקא במעשר י"ל דזה גופא ג"כ דוקא בישראל שחייב במעשרות. אבל אם הוא גם במעשר שלא נתחייב וגם בצדקה. ודאי דלא שייך לחלק בין ישראל לעכו"ם. ואפי' נימא דתלי בפלוגתא זו גופא דקדשה לעת"ל. ונאמר דלמ"ד קדשה ודאי נחלק דדוקא מעשר א"כ תיקשי דהא הטור פסק בהדיא בסשל"א דתרו"מ בזמן בית שני דאו' ואין לו ראי' דגם על צדקה. ועוד הא בב"ב ד"י מחלק הש"ס בהדיא גם אליבא דר"א ור"י בין ישראל לאו"ה בזה. וכבר הוכיחו התו' ביבמות שם דלדידהו תרו"מ בזה"ז דרבנן ותיקשי כנ"ל. ואולי נפרש החילוק שבין ישראל לאו"ה שלא כדברי התו' אלא דדוקא לישראל נאמר מקרא זה ואע"פ שאינו מחויב. ולא לעכו"ם דלדידהו לא הבטיחם ע"ז וכיון שהם תוהין אסור וצ"ע:

סימן רמח

ס"א אפי' עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן ממה שנתנו לו עש"ך סקא"ב דהקשה דמבואר בסרנ"א דפרנסתו קודם. וגם בדרישה סרנ"ג הקשה הא דנקט שם בעני שנתן פרוטה מקבלין ממנו פשי' דהא מבואר כאן דחייב ומש"כ הש"ך דהכא בשיש לו פרנסתו בלא"ה [וכוונתו בלא אותה הפרוטה ואין נ"מ בזה בין זמן הש"ס לזמנינו ודברי הנ"ל בזה אין לו שחר] הוא קשה. דהא לשון המחבר ממה שיתנו לו. אבל לענ"ד פשוט דודאי לא שייך לחייב ליתן למי שמקבל דא"כ למה יקבל לא יקבל ולא יתן. אלא דכוונת הש"ס כגון עני שיש לו פרנסתו מצדקה לצרכיו. ורואה לפעמים עני אחד לשעתו שאין לו כלל מה יאכל ידחוק עצמו משלו לרחם על חבירו להחיותו והוא יסתפק בדוחק אף שבתחילה

נתנו לו כפי צרכו כדין צדקה. אבל ליתן לקופה פשי' דלא שייך לחייבו כלל. וזה שכתב בסרנ"ג דאם נתן מכל מקום מקבלין ממנו:

ש"ך סק"ה אבל אם אפטרופוס של היתומים אינו חפץ אין כופין נראה דאורחא דמילתא נקט והיינו שגם היתומים אינם רוצים. אבל בל"ה מה כח לו לאפטרופוס לעמוד כנגד ב"ד ואומדנא דחז"ל דהוא תקנת היתומים ס"ד בהגה צדקה שיש לה קצבה שהי' להם עניים קרובים שהי' להם קצבה מאביהם כו' והי' להם גנאי ליתומים כו' עש"ך דלמ"ל טעם דקצבה תיפוק לי' משום גנאי ונדחק דגנאי לא הוה כלאחשבינהו. והוא דחוק. וגם לא באר להיפך דלמ"ל טעם דגנאי דת"ל משום קצבה. ולכאורה נראה פשוט דהמהר"מ לא פשי' לי' האי טעמא דיש לקרוא בזה מצוה שיש לה קצבה די"ל כיון דעיקר מצות צדקה אין לה קצבה לא שייך לחלק בזה. וכמו שאין עושין בסתם קצבה לצדקה כמש"כ בעצמו בסק"ח. אלא דכוונתו דכיון דמשום גנאי שרי לקבל מהם. דזה ס"ל דהוה כלאחשבינהו דלא כהש"ך תו יש להחמיר מספק דבכה"ג קרי יש לה קצבה ורשאי לכופו אף שאין כופין בלאחשבינהו כמש"כ בסק"ה. כאן כופין אף דלא הוה אלא ספק אי קרי יש לה קצבה גם מספק יש להחמיר כיון דאין חשש איסור בדיעבד. וכה"ג בכתובות נ"א גבי יתום ויתומה דא"ר העלו ליתום בשביל יתומה. דאע"ג דאין גובה למזוני ממטלטלי אלו רצה לשמשו מי לא יהבינן לי' כ"ש הכא דאיכא תרתי ע"ש:

ס"ה בהגה ואפי' נו"נ בתוך הבית היינו בגוונא דלית בי משום תקנת השוק וכן משמע בתשובת הרא"ש שם:

ש"ך סקי"א דא"כ פשי' בלא טעמא דהו"ל לאסוקי אדעתי' הוה כהודאה. באמת גם טעם דהו"ל לאסוקי אדעתא. היינו דהוא הודאה. אלא דלא הו"ל לנקוט לשון דהו"ל לאסוקי אדעתא. אלא סתם דהוה הודאה וכלשון הרב בסשל"ו שם. אלא דאיירי אפי' בלא פירש בהדיא שהוא ישלם אפ"ה הו"ל לאסוקי אדעתא: ס"ו בן האוכל אצל אביו כו' נותן פרוסה לעני או לבנו של אוהבו כו'. עב"י מש"כ אההיא דגה"נ אין אורחים רשאין ליתן לבנו כו'. דהתם ענין אחר לא משום גזל אלא שמא אין בידו ד"א. פירוש דבריו לא משום גזל אותו דבר גופא אלא שמא אין בידו ד"א וכיון דאסור ממילא ה"ה גם גזל ומ"מ נ"מ דהיינו דווקא באורחים שאינו יודע מהו אצל בעה"ב. אבל בבן בית שיודע ליכא קפידא בזה:

סימן רמט

ס"א בהגה ואל יבזבז יותר מחומש בפי' המשניות ריש פיאה מבואר דאפי' לפדיון שבוים אינו חייב ליתן יותר ומשמע אפי' אין שם אחר שיתן. ולכאורה יש להקשות דהא

מבואר בסקנ"ה בלעבור על ל"ת מחויב ליתן כל ממונו והרי בפ"ש יש ל"ת דלא תעמוד על דם רעך כמבואר בסרנ"ב ס"ד. ולדברי הפמ"ג באו"ח סתרנ"ו דל"ת שאין בה מעשה אינו מחויב א"ש. אבל יותר נראה דעיקר המצוה שיתן ממונו עבור חבירו אינה ביותר מחומש. ובדברי הרמב"ם שם משמע דאין גירסתו כגי' שלנו אלא דעד חומש הוה חיובא. וביותר ממדת חסידות. ואולי דכוונתו דווקא לפ"ש וצ"ע: סי"ג בהגה ואם מתפאר לא די שאינו מקבל שכר אלא מענישין אותו עליו. צ"ע דהא בשביל שיחי' בני ה"ז צדיק גמור. ובפסחים פריך מהא. אשמא תאבד לו מחט. וא"כ ה"נ למה גרע להתפאר משאר שלא לשמה. צ"ל דהכא איירי בלקנטר דאסור בכל המצות. או היכי שיתבייש העני בזה. וכהא דריש חגיגה מוטב דלא יהבית לי' ולא לכסוף:

סט"ז מצות בהכ"נ עדיף ממצות צדקה כבר כ' הגר"א דאינו מוכרח ובאמת צ"ע דהא הוכיח הש"ך לקמן בסרנ"ב דהציבור מוכרין אפי' ס"ת שלהם להשיא יתום. וכ"ש שמוכרין בהכ"נ. ואף לפמש"כ שם דלהפקיע קדושת בה"כ לא. מ"מ מלבנות בתחילה ודאי דלהשיא עדיף. ולכאורה כ"ש שאר צדקה דלהאכיל רעיבים ולהלביש ערומים שהם קודמים. ומש"כ בסט"ו דגבאי צדקה שיש בידם מעות צדקה ישיאו יתומות. פשוט דהיינו שנותר בידם מצורך עניים. וכן משמעות הלשון בהדיא. דזה קודם מלהשיא וכיון דלהשיא קודם מביהכ"נ כ"ש צדקה. וכן משמע לשון המחבר ר"ס רנ"ב דקנו עצים ואבנים והקצום לצורך ביהכ"נ אסור למוכרם לצורך מצוה אחרת. אבל המעות לחוד משמע דשרי לצורך מצוה אחרת ומשמע דזה עדיף מביהכ"נ וצ"ע:

סימן רנ

ס"א מטה נותנין לו מטה בטור הגירסא מעה נותנין לו מעה היינו מטבע וכן נכון לפי סידור הלשון:

שם בהגה אבל היחיד אינו מחויב ליתן די מחסורו. ובש"ך בשם הב"ה דאף היחיד מחויב וראי' מהלל שלקח סוס לרכוב לעני בן טובים. ולכאורה פשוט לענ"ד בנדרים ס"ה דבכל עני אינו מחויב היחיד לבד ליתן לו הכל. אלא הציבור ביחד. אלא דקרובו מחויב ליתן לבדו קודם לאחר ע"ש. וא"כ הא דהלל י"ל בקרובו:

סימן רנא

ס"א מי שהוא עבריין במזיד כו' אינו חייב להחיותו כו' וכבר כ' הגר"א דהעיקר כדברי התו' בע"ז דחייבין להחיותו. ומה שדקדק הב"י מדברי הרמב"ם דמ"ע דאין חיוב אינו

מוכרח. וכ"נ ע"כ מכח קושי' הט"ז מדברי הרמב"ם דפ"ד דרוצח דאוכל נבילות אסור לעמוד על דמו. וישוב הט"ז ע"פ דברי הכ"מ דהכא באינו עובר תמיד לולי ד"ק נראה דלא ירד לאמיתת כוונתו דהרי כ' אוכל נבילות ודאי דהיינו במומר לכך. אלא כוונתו לחלק מרועי ב"ד דהתם אין מצילין אותו היינו לפי שזה כל עסקו ומחייתו בכך וכעין שכ' התו' בר"פ הגוזל אהא דהגזלנין שהחזירו אין מקבלין מהם. דהיינו באותן שעיקר עסקם ומחייתם בכך וכן מורה בהדיא לשון הרמב"ם שהולכים באוולתם ושוגים בה תמיד ע"ש ובזה מיישב קושי' התו' בע"ז דמ"ש רועי ב"ד מכל הגזלנין כו' ע"ש. אבל שאר מומרין ודאי אין עומדין על דמן וע' ספרי ראה פיסקא פ"ט גבי מסית דיליף מלא תאבה לו כו' דלית בי' משום ואהבת לרעך ואח"כ יליף מלא תשמע אליו דלית בי' משום עזוב תעזוב. ואח"כ יליף מלא תחוס עינך עליו דלית בי' משום לא תעמוד על דם רעך. ומשמע דכ"ז דוקא במסית אבל בשאר ח"מ לא. אע"ג דאמרינן בסופ"ב דחולין כיון דקבל עליו התראה אין לך מומר גדול מזה משמע דבכל מומרין חוץ ממסית כ"ז שאינו אלא לתיאבון מצווין אנו להחיותו ואע"ג דבראה בו ד"ע ודאי כבר לית בי' משום ואהבת לרעך וא"כ ע"כ דהכא גבי מסית קאי קרא לחדושי שהוא איסורא וא"כ גם בזה אין ראי' אלא דבכל מומרין ליכא איסורא להחיותו אבל לא לחיובא אבל גוף הדרשות עצמן מוכיחין דיש בזה חיובא דהרי משמעות הספרי בהדיא דאפי' למאן דלית בי' ואהבת לרעך דהיינו ראה בו ד"ע מ"מ אית בי' עזוב תעזוב והיינו כדכתיב קרא חמור שונאך ומוקמינן בפרק ע"פ בראה בו ד"ע דמותר לשנאותו ולית בי' משום ואהבת ואפי' הכי אית בי' משום עזוב. ומשו"ה צריך יתורא גבי מסית דלית בי' משום עזוב. וא"כ מוכח נמי מדרשא שני' דאפי' למאן דלית ביה עזוב תעזוב אית בי' משום לא תעמוד על דם רעך. ונראה דהיינו לפי דבעזוב תעזוב לא איתרבי אלא ראה בו ד"ע ולא מומר. דבמומר ס"ל דלית בי' מצות פריקה וטעינה וכן משמעות הש"ס דע"פ דלא מרבינן אלא ראה בו ד"ע בעלמא (ואע"ג דלפי"ז לא דמיא פו"ט לאבידה דהא באבידה מרבינן מלכל אבידת אחיך אפי' מומר הרי באמת בב"מ (דל"א) עביד הש"ס צריכותא מפו"ט לאבידה שפיר י"ל דבאבידה דליתא למרה לגבה חמור טפי ואיתא אפי' במומר) ובלא תעמוד ס"ל דגם במומר והיינו כמש"כ התו' שם דלכל אבידת אחיך אתרבי מומר להשבת גופו ג"כ ודוק. וע' ש"ך סק"א דאפי' לשי' המחבר דוקא במומר אבל בעבר פ"א לא וכ"כ הט"ז דבפ"א לא נעשה מומר. ובאמת מבואר לקמן סש"מ בשם המהר"מ ר"ב דקורעין על מיתתו. וא"כ כ"ש דאסור לעמוד על דמו. וכבר הבאתי בסמוך סוגי' דפרק ע"פ דאע"ג דמותר לשנאותו כשראה בו ד"ע אבל חייבין עליו במצות פריקה וטעינה והוא קודם לאוהב אפי' אוהב לפרוק ושונא לטעון

כדי לכוף ליצרו. ובב"מ ע"ג גבי אינשי דלא מעלי אע"ג דרשאי להשתעבד בו מ"מ יליף לו מקרא ובאחיכם כו' הרי דמ"מ אחיו הוא ובודאי אית בי' משום וחי אחיך עמך וז"ב וע' עוד שם סק"ג דבלהכעיס אפי' בפ"א אמנם בחיבורי על חו"מ סתכ"ה ל' דמדברי התו' דע"ז מוכח דאפי' להכעיס בפ"א אינו אלא כמומר דמחויבין להחיותו ע"ש והוא כדעת הפרי' ולא כש"ך וט"ז ומה שמוכיח הט"ז מדברי הרמב"ם והכ"מ כל זה אינו אלא לפי הבנתו בדבריהם אבל כ"כ דאין הפירוש כן ואין סתירה על הפרישה וצ"ע:

פ"ת סק"ג בשם תשו' ש"צ דבן עירו אפי' ע"ה קודם לת"ח בן עיר אחרת ולכאורה צ"ע דהא בחו"מ סי' קע"ה ובסרנ"ג קיי"ל דת"ח קודם אפי' לשכן וכ"ש לבן עירו ומיהו ע"כ צ"ל דיש חילוק דהכא קרוב קודם והתם שכן קודם ומ"מ צ"ע ש"ך סקט"ז אבל בזה"ז שאין ת"ח כו' כ"ש דאין לדחות פ"נ מפניו. ל"ד פ"נ ממש דזה אפי' במקום ת"ח מבואר במחבר סי"א דאם ימות ברעב מחויבין ליתן לו. אלא פרנסה בעלמא קרי לי' פ"נ ובזה"ז שאין ת"ח אין לדחות גם פרנסה:

סי"ד יכולים לשנות אפי' מת"ת לצורך שלשים פשיטים כו' לפי שהוא הצלת נפשות נראה פשוט דלא איירי אם א"א בענין אחר דזה פשי' דאין דבר שעומד בפני פ"נ. וע"כ דאפי' אפשר, מ"מ הוא כדין משנה לדבר חמור בסרנ"ט וע"ז שפיר הקשה רש"ל דהא קיי"ל דת"ת גדול מהצלת נפשות וא"כ הרי זה אינו לדבר חמור ועפי"ז אינו מספיק כל מה שכ' הט"ז והדרישה ליישב זה אלא א"כ נדחה דמ"מ היקל משום חשש נפשות ועכ"פ צריך ישוב למעשה:

סימן רנב

ס"א בהגה הנודר לצדקה אין פ"ש בכלל, המהרי"ק למד זה מהא דר"י יזיף ופרע דניחא להו לעניים דמעשה ומייתי ואי פ"ש בכלל ודאי בשבוים לא ניחא להו ועיין אחרונים ולכאו' ודאי איך ראי' מוכרחת דהרי התם לא לקח אלא מעות העניים שהיו רגילים ליתן להם דודאי אף אם פ"ש בכלל אינו מן הדין שלא יתך להעניים דקיימי ולשמור אולי יהיו שבוים וא"כ כמו שרשאי ליתן להם ה"נ רשאי לעשות כל דבר שהוא לטובתם וזהו טובתם ועוד דהא ר"י הוה חבר עיר והכל ניתן על דעתו ואף דבכל מקום גם פ"ש בכלל הכא לא הי' דעת ר"י ע"ז. ומיהו אפשר שהדין נכון משום הא דרבא בסרנ"ז ס"ג דמחייב ליתן לעניים דקיימי וכיון דל"ש פ"ש ודאי אינו בכלל וכשיבואו שבוים דל"ש הוה כמשנה לד"א וכשאפשר אין משנין. אבל אם היו השבוים בשעת נתינה של זה ודאי דגם פ"ש בכלל צדקה ולא הוה משנה כלל ובמקום דלא אפשר פשי' דנוטלם לפ"ש וע'

מש"כ בסרנ"ג בס"ד: ס"ח בהגה הצלת האיש קודם. במשנה שם מבואר דגם להשבת אבידה האיש קודם והביא זאת הש"ך בסי' הקודם. וע' רמב"ם הלכות תו"מ פ"ט דגם מנחת האיש קודם לשל אשה והוא מהתוספתא ונראה דגם לכל מצוה האיש קודם וכן משמע בהדיא ביבמות ד"ק דגם דין האיש הי' קודם לאשה משום שחייב במצות אי לאו משום סברא דחיישינן לזילותה של האשה ע"ש:

ס"י איש ואשתו שבוים היא קודמת לפדותה מנכסי' ע' הג"מ דיליף לה מהא דס"ט דאמו קודמת לכולן אפי' כנגד עצמו, אלמא כיון שהוא חייב בפדיונה היא קודמת לעצמו. ה"נ האיש שהוא חייב בפדיון אשתו. ולפי"ז כמש"כ שם הש"ך דבסכנת נפשות חייו קודמין לכולם. ה"נ פשוט דבמקום סכנה. הוא קודם. וכן משמע מדין סידור בע"ח דמשמע דאפי' לא יהי' גם למלוה אפי' כדי סידור. אין הלוה מחויב ליתן מה שמסדרין. דאין מצות פריעת חוב במקום סכנת נפשות. וא"כ ה"נ חיוב פדיון אשתו לא עדיף משאר חוב. דבמקום סכנה חייו קודמין. וכן בלוה ומלוה שהולכין בדרך ואין רק ביד הלוה אלא כדי לאחד חייו קודמין, אף שהוא חייב למלוה ובחיבורי על ח"מ סר"ח כ' להסתפק בזה לענין החזרת ריבית ע"ש ולפי"ז נראה דהוא פשוט אפי' בחוב דעלמא:

סימן רנג

ט"ז סק"א דיש חילוק בין שולחן שלהם בזמן התלמוד שהי' שולחן לכל אחד כו' אבל עכשיו ששולחן אחד לכל בני הבית ודאי מחויב למכור נראה בכוונתו דכיון דעכשיו השולחן אינו מיוחד לו לעצמו לא שייך כלל לא מיקבל עלואי ואפי' לעצמו אין קונין לו דלא מקרי בכה"ג כלי תשמישו שלו וכמו שאינו יכול לומר על תשמישי ב"ב לא מיקבל עלואי שישתמשו כך ה"נ א"י לומר על דברים שמשתמשין יחד:

ס"א בהגה בני עשיר אסור ליתן להם לבניו שסמוכין על שולחנו פשוט דאם בניו צריכין לדבר שאין אביהן נותן להם רשאי ליתן להם לפחות ע"מ שאין לאביהן רשות בהן דבכה"ג ודאי לא הוה כנותן לעשיר ומ"מ בדבר שהיה ראוי האב ליתן להם יש לדמות למאי דמבואר בסרנ"ז ס"ח:

ס"ג מי שהו' לו קרקעות ואם ימכרם בימות הגשמים הוא בזול מאכילין אותו מ"ע עד חצי דמיהן כו' עש"ך סק"ה בשם הר"י דאין נותנין אלא כל יום לפרנסת היום. ונראה דהוא מוכרח לשי' זו של הרמב"ם דמשמעות דבריו דאין משגיחין כמה הוזל אלא דמ"מ נותנין לו עד חצי דמיהן. וכיון דלשי' איירי בעשיר. אלא שאין מחייבין אותו להוזיל. והוה כעני באותה שעה. ועכ"פ הרי ודאי אין ליתן לו יותר ממה שחסר לו לשויין והיכי אמרינן

סתם עד חצי דמיהן. וע"כ משום שאין נותנין לו אלא כ"י מה שחסר לו פרנסת יומו וכ"י רשאי לקבל משום שצריך להוזיל ולמחר הרי הוא ג"כ כדת היום. אבל אם איתא שנותנין לו בב"א הא ע"כ א"א ליתן לו יותר מכמה שהוזל בלבד ולמה יתנו לו יותר. וע"כ דבב"א לא יהבינן לי' והנה השיעור דחצי דמיהן אמרינן בש"ס דעד הכי אורחא למיזל טפי לא אורחא ולשי' התו' שהוא הי"א בהג"ה א"ש דכל שלא זל אלא החצי אין נותנין לו דהא עשיר הוא אלא כשהוזל יותר מהחצי שאין מדרך העולם הקילו עליו לחושבו כעני באותה שעה ולשי' הרמב"ם דלעיל ע"כ צריך לפרש להיפוך דעד חצי שוין דאורחא למיזל עשו תקנה להקל וביותר לא חששו לתקן למחשבי' כעני באותה שעה ומחשב עשיר ולא עשו לו תקנה יותר ולפי"ז פשוט לענ"ד לשי' באידך בבא בהוזלו נכסיו מפני דוחקו דבזה אין השיעור של מחצה כמבואר בש"ס דאוכל והולך עד שיכול למכור בשויו מ"מ ודאי אין נותנין לו יותר משיעור מה שהוזלו נכסיו יותר משל האחרים. וכיון שכבר קבל כ"ז למה לא נחשבנו כעשיר כמו התם במחצה. דאין חילוק משם אלא לענין שיעור החצי משום דהתם אורחא בהכי אבל הכא לא שייך זה ואם הוזלו אף יותר ממחצה נותנין לו אבל עכ"פ אין נותנין יותר ממה שהוזל ואף שלא נתנו לו בב"א כנ"ל מ"מ מצטרף הכל ביחד וכמו שצרפו שם בעד מחצה כל מה שנתנו לו להשלמת קרנו למה לא נחשוב כן גם כאן. ובאמת כ"כ הנ"י אלא שהש"ך סק"ח השיג עליו דלא משמע כן מהרמב"ם וטו"מ ובאמת לשי' התו' ודאי די"ל דכאן הוה לעולם כלא יוכל למכור בחצי דמיהן. דלשי' גם שם נותנין לו תמיד. אבל לשי' הרמב"ם שם דאין נותנין לו אלא עד מחצה. ודאי מוכרח גם כאן כדברי הנ"י דודאי לעולם אין ליתן יותר ממה שחסר לו ומצרפינן ביחד דמ"ש ודוק:

ס"ד בעה"ב ההולך בדרך וכלו מעותיו יכול ליטול וכשיחזור לביתו אינו חייב לשלם. בספר קדושת יו"ט הביא בשם הגר"א דאם יכול ללוות מחייב ללוות ולפי"ז צ"ל בטעמא דרבנן דס"ל דאינו חייב לשלם כנ"ל ולא אמרינן הרי הוא יכול שילוה מהצדקה ומ"ש מלוה מאחר דודאי יתחייב לשלם. משום דהתם בלקט שכחה ופיאה דהוה ממון שאין לו תובעים. וכל שנטל בהיתר שוב אינו חייב להחזיר אפי' לצאת יד"ש. ולפי"ז נראה דבזמנינו כל שנטל מהגבאי דהוה יש לו תובעים. ודאי אינו רשאי אלא ליקח בדרך הלוואה וחייב לשלם. וכן כ"ז שיכול השיג הלוואה אצל גבאי ודאי אסור ליטול מיחיד בדרך צדקה:

ס"ו עני שגבו לו כו' המותר שלו כו' גבו לשבוים סתם והותירו המותר לשבוים אחרים כו' ואם ראו הפרנסים שיש צורך שעה בדבר הרשות בידם עב"י סרנ"ו וש"ך שם סק"ז

שנדחקו בפירוש זה ומדברי תשו' הרא"ש שהביא הב"י בסי' זה משמע בהדיא דלא קאי בגוונא שגבו לעני ידוע וזכה בו דהא פלפל הרבה דלא זכתה שם השבוי'. וע"ז מסיק דטוב הי' שיהי' לשבוים אלא דבירושלמי אמר דאין מוחין לפרנסים כשראו צורך שעה. וא"כ היינו נמי כשלא גבו לעני ידוע וזכה בו. וכן משמע בהדיא בתשו' שני' שם. ובאמת לפי הגירסא. בירושלמי שלנו משמע קצת דקאי גם על עני ידוע. אבל כיון שזכה בו ודאי קשה לגוזלו ואולי אין הגירסא נכונה וצ"ע. וע"ש עוד בש"ך דלפ"ש מותר ולפמש"כ בלעני ידוע אף שהי' מותר לפודה ליקח של העני לפדות את השבוי כמש"כ הרא"ש בפ"ו דב"ק דרשאי לגזול את של חבירו להציל נפשות אבל חייב הוא או בני העיר לשלם להעני אבל מותר עניים סתם אפי' אין הפודה מן הפרנסים כיון דהי' רשאי לקחהו משום פ"נ א"כ יגבה זה בשביל מה שנתחייבו בפדיונו והפרנסים רשות בידם או לגבות פ"א או לשנותה לזה ודוק:

סי"ב אין בע"ח יכולים להפרע מזה שקבל צדקה לכאו' משמע בב"מ ע"ח דלא קיי"ל כר"א דאין העני רשאי לשנות מדעתו של בעה"ב ע"ש. וא"כ ודאי כשהוא ישלם מדעתו ודאי רשאי. אבל צ"ע להבין הא פריעת בע"ח מצוה וכיון דיש לו לשלם מזה למה אינו מחויב. וצ"ל דמ"מ כיון דנתנו לו על דעת פרנסתו אף שרשאי גם לשנות. מ"מ אנן לא מצינן לחייבו לשלם חובו מזה כמו שבתחילה אינו מחויב לילך לבקש צדקה לשלם חובותיו:

ה"נ לא נחייבנו לשנות דהוה כמקבל צדקה עכשיו בתחילה וע' נה"מ ספ"ו שלא כ"כ וצ"ע:

סימן רנד

ש"ך סק"ג והב"ח פסק דאסור לפדות שבויי עכו"ם משום גניבת דעת ומשום לא מעלין כו' נראה שהבין ברש"י דהג"ד הוה משום שאין פודין שבויי עכו"ם משום לא מעלין כו' ואסור לעולם ולולי ד"ק לא נראה כן דמשום לא מעלין ליכא היכי דשייך ד"ש דהא מבואר בסי' קנ"א דמבקרין חוליהן ובסי' קנ"ח דמרפאו בשכר וגם בחנם היכי דליכא לאישתמוטי. וכן משמע בש"ס שם גבי ולא מעלין גופא ע"ש. וה"נ יש להתיר פ"ש משום ד"ש אלא דג"ד הוה דווקא שם משום דא"ל בפירוש למצוה רבה דווקא ואין זה מ"ר. אבל בל"ה היכי דאמר סתם ודאי פודין. ובל"ה נראה דיותר שייך בזה לא מעלין לענין הנותנין גופיי' דביבוש קצירה ודוק:

שם סק"ה ובתשובת מבי"ט נראה דצדקה לעניים והקדש לבה"כ מקבלין מן המומר וקרבנות שאני וכ"נ לענ"ד בהדיא מריש ב"ב גבי הורדוס דאקשי אבבא ב"ב היכי אסבי לי' עצה לבנין בהמק"ד והא דניאל נענש דאסבי' עצה לנ"נ ומשני שאני עבד דחייב במצות. ומדפריך עליו מנ"נ. ש"מ דחשוב לי' בודאי כעכו"ם וכמומר. ולא חילק שם אלא משום דחייב במצות וא"כ כ"ש ישראל גמור מומר סימן רנו ס"ג ותמחוי אינה נגבת אלא בשלשה לפי שאינו דבר קצוב. הגר"א כ' דמהירושלמי משמע כפירש"י דמפרש שהוא על אתר. ולענ"ד דהנה סעיף ד' דהוא סיפא דבריי' דמפרש תמחוי בכל יום ותמחוי לענייי עולם הוא טעמא להדדי דמשו"ה תמחוי בכ"י לפי שהוא לענייי עולם ולא נודע קצבתו לכל השבוע. ונגבית בכ"י לפי מה שהם צריכין. וא"כ גם בירו' ה"פ לפי שהוא על אתר כפ"מ שהוא צורך בדבר ואינו קצוב כדברי המחבר והפו' והני בבי דסיפא מפרשי ג"כ לרישא דמשו"ה הוה תמחוי בג' לפי שהיא לענייי עולם בכ"י. ס"ד ואם הי' במדינה חכם גדול והכל נותנין ע"ד כו' יכול לשנות כפ"מ שיראה לצורך ציבור. לפי שי' זו דמפרשים הסוגי' דאפי' לדבר הרשות משמע בסוגי' דב"ב מהא דר"א שם דחכם ג"כ הוה כצבור דיכול לשנות אפי' לדבר הרשות וא"כ הא דפריך בסוגי' דערכין אר"י דיזיף ופרע. אע"ג דודאי יהיבי אדעתא דידי' צריך לומר דמ"מ אינו רשאי אלא לצורך ציבור וכלשון המחבר ולא ללוות לצורך עצמו וע' ב"ח סרנ"ט שכ' דמהרי"ף משמע דלא התירו הכי אלא לר"י ולא לאחר ואולי י"ל דהרי"ף ס"ל כשי' הר"י מגש תלמידו דדווקא לד"מ אבל לדידן דלכל צורך ציבור ה"נ כל שי"ל שהיא טובה לעניים ודאי מותר והרמב"ם והמחבר בסרנ"ט לשי':

ס"ו אם הי' רבים כו' מביאים אותה עמהם לכאו' משמעות הסוגי' דרבים היינו רוב בני עיר ושיעור עיר נראה דאינו כהא דעירובין נ"ה שלש חצירות של שני בתים דמאי שייכא הבא אלא עיר שיש בה תמיד קופה של צדקה (ולא נתבאר לי כעת שיעור עיר לב"ד כגון הא דחו"מ סי' קס"ג כופין בני העיר זה את זה כו' וכן לענין נדרים דנודר מן העיר כמה שיעורה וע' או"ח סנ"ג והרמב"ם בפ"ד דע"ז ה"ב גבי עיר הנדחת פסק דפחות ממאה לא מיקרי עיר אלא ה"ה ככפר קטן ע"ש והוא כר"י בסופ"ק דסנהדרין ולכאו' נראה דה"נ להני דיני דהכא וצ"ע) ועכ"פ בהא דהכא נראה כמש"כ. שוב ראיתי ברדב"ז על הרמב"ם הנדפס מחדש דכ' דיש להסתפק ברבים דהכא אי רוב בני העיר או ג' נראה דדמי לה להההיא דסקמ"א רבים לא חשידי דמבואר שם דהוא ג' ולכאו' אין ענינה לכאן וצ"ע:

שם בהגה מי שיש לו מעות למחצית שכר עש"ך דהסכים דצריך למסור חלקו של בעה"מ לבעלים ובד"ח נדפס לה"ר מאריס שתרם על חלקו של בעה"ב ע"ש ואין זה כלום דהתם

אינו אלא. על מעשה ההרמה עצמה שלא ברשות. אבל הטובת הנאה של חלק הבעלים. היכי ס"ד להפקיע כחו וז"פ:

סימן רנז

ס"ג ואם אחר עובר בבל תאחר ע' ביאורי הגר"א דלפי שי' זו צ"ל דהא דקתני צדקה גבי שלש רגלים ל"ד וע' תו' רה"ש שם דכ' דיש לתמוה דל"ח בבריי' דבל תאחר שם תרומה ובכורים וכ' דבכורים י"ל לפי שאינו תלוי ברגלים דעד החנוכה מביא ואינו קורא פירוש דבריהם דלאחר החנוכה אינו מביא וכמש"כ רש"י בפסחים (דל"ו) בשם הספרי וע"ש וא"כ כבר עובר תיכף בב"ת ולא הוה דומיא דכולהו דחשיב שם דתלוים ברגלים והיינו דהתו' לשי' שם שכ' בדה"ק שם דגם צדקה תלויה ברגלים בליכא עניים דחייב לאהדורי ע"ש אבל לפמש"כ הפו' כאן דאינו חייב לאהדורי ע"כ דתני גם הני דלא תלי ברגלים וא"כ לפי"ז ע"כ צ"ל דליכא ב"ת בבכורים ג"כ. ובאמת הוא מוכרת גם לשי' התוס' דלפ"ד דתי' אבכורים ולא אתרומה. אכתי אין לאמור דבכורים איכא ב"ת ולא בתרומה דא"כ ביבמות ע"ג דהוכיח הש"ס במתני' דתני דיש במעשר ובכורים מה שאין בתרומה דתני ושייר דאיכא דאסורין לבער בטומאה כו'. ולמה לא חשיב ב"ת דיש במעשר ובכורים וליכא בתרומה. דבמעשר ודאי הוה ב"ת כדחשיב שם בהדיא בבריי'. וע"כ לאמור דלא תני לה משום דביכורים ליכא בהו ב"ת:

ס"ה בהגה הלוה לעני משלו כו' אם מת או נתעשר אין מפרישין עליו. צ"ע לענ"ד במחבר דהגבאי צדקה צריך להלוות אם אין בכיס של צדקה ממה יפרע ע"כ כשיהי' בהכיס של צדקה וא"כ ההלואה לגוף הצדקה. ופשוט דשם לא שייך שיפסיד הגבאי כשימות העני וע"כ משום דגוף הצדקה מתחייב לו. וה"נ כ"א בשלו למה גרע מגבאי ולמה יפסיד כשמת. ולולי שאיני כדאי לחדש כ"כ הי' נראה דדברי הרב אינן אלא כעין סוגי' דגיטין מקור כל דבריו דהתם במ"ע דאיכא מצוה על הפירות בעצמן שהם טבל ואח"כ נתפסו הפירות בקדושת מ"ע שיש מצוה על הפירות עצמן ליתנן לעניים ולא שייך שיחול עליהן חוב מלוה אלא דהעני הוא מזכה לו מחלקו ובעי דווקא שיכול הוא לזכות בהן. וה"נ איירי בכה"ג והיינו דהא ודאי דרשאי העני להוזיל הרבה וכדאיתא בסוגי' שם ואין בו משום ריבית ע"ש. וה"נ איירי הכא שהעני הוזיל לו מחלקו. ואינו יכול לבא אלא מכחו. אבל כל שאינו מקבל אלא כמה שנתן א"כ הצדקה גופא היא מחויבת לשלם והוה. כגבאי וא"כ יכול לגבות לעולם ואפי' מת העני או נתעשר וצ"ע למעשה ש"ך סקט"ז אם לא אמר בשעה שסלקוהו אלא לאחר זמן אי"נ. אבל לשון אף אחר שסלקוהו בסתם משמע

דבכ"ע נאמן וצ"ע. ולכאורה לא עדיף מדין פועל במה שבידו דחשוב כבעלים לענין נאמנות באיסורין ברסקכ"ז דמבואר בהדיא דאי"נ אלא בפעם ראשון שראה הבעלים לאחר שנסתלק אבל אשכחי' ולא א"ל אי"נ. וכ"ש הכא להוציא ממון מן הבעלים וצ"ע: ש"ך סקי"ח ע' לעיל סוסרנ"ב. כוונתו דמבואר שם דקרוב קרוב קודם והיינו טעמא דהכא דאין הגבאי מחויב לפרנסו דהחיוב מוטל על הקרובים. וא"כ פשי' דהא דהכא אינו אלא לענין שאנו מחייבין תחילה את הקרוב אבל כשא"א לכוף את הקרוב. ודאי מחויב הגבאי לפרנסו. וגם הקרוב עצמו כשאין ידו משגת ליתן לו לבדו ודאי דיכול ליתן לו מה שקצוב עליו ליתן לכיס של צדקה:

ט"ז סק"ו משמע הטעם ע"פ מש"א כל המפקיד ע"ד אשתו ובניו כו'. וז"א דהמהרי"ק כ' כו'. ובלבוש כ' הטעם דת"ח הוא טרוד כו'. באמת אף שדברי המהרי"ק הם כמש"כ הע"ז אבל ודאי דברי הרב ע"פ פירוש הלבוש נכונים דבת"ח אפי' לא השליטו אלא על הפירות ידע דלא יעסוק בזה בעצמו וכ"ה בחו"מ בסרצ"א גבי כספים אין להם שמירה אלא בקרקע בנתן בע"ש בה"ש דמבואר שם בהגה דבנותן לת"ח אינו פשיעה אלא עד אחר הבדלה וע' מש"כ שם בחיבורי. וה"נ לענין זה הוה כרועה דמסר לברזילי' בר"פ הכונס דנכנס תחתיו ובאמת ל"ד לאשתו וכמש"כ הנה"ך:

סימן רנח

ס"א המתפיס בצדקה ה"ז כמתפיס בנדר לפי שי' הרמב"ם בפ"ב משבועות ופ"ג דנדרים דמתפיס בשבועה אינה כשבועה ומבואר הטעם דשבועה אין האיסור אלא על האדם ולא על החפץ יש מקום עיון דא"כ צדקה נמי לא שייך על החפץ וכמש"כ הרמב"ם בפ"ח ממ"ע ה"ה שאין הצדקה כהקדש לאסור בהנאה והובא בסרנ"ט ס"א ע"ש וא"כ ה"נ צ"ע מנין דיש התפסה וסוגי' דריש נדרים שבס"ב אינה אלא לידות וצריך עיון שם בהג"ה מיהו אם אמר שכוונתו להקדיש ממש כו' מתירין לו בחרטה כשאר נדר. נראה דכוונתו דהיינו דאע"ג דמבואר בסר"ג דנדרי הקדש אין נשאלין אלא. מדוחק ובארו האחרונים דאין מתירין אלא בפתח. זה דווקא בזה"ב דקאי לגבוה אבל בזה"ז דלא חזי למידי וירקבו. לא עדיפי משאר נדרים ומתירין בחרטה וכעין דאמרינן בערכין (דכ"ט) דרשאי בזה"ז לכתחילה לחלל שוה מנה אשוה פרוטה ע"ש. ודברי הש"ך סק"ד בשם תשו' ר"ב לא שייך לכאן אלא לס"ו לנדרי צדקה וע' מש"כ בזה בסוסרכ"ח:

ס"ד בהגה ואם רגיל בשתיהן יתן לשתיהן עש"ך דהיינו דחולקין ומשמע דחולקין בשוה. ואע"ג דבסק"ז הביא תשו' הרמב"ן בראובן שקנה מטובי העיר גן הסמוך לבהכ"נ והתנו

שיתן קיתון שמן לביהכ"נ. ונחלקו בזה אם יתן לביהכ"נ זה שהגן סמוך לו. או לביהכ"נ הגדולה. ופסק הרמב"ן דיתן לשניהם לפי ערך ולא חלוקה בשוה נראה לענ"ד דהנה הד"מ הקשה בשם דלמה לא אמרינן גם שם דיתן לרגיל והש"ך תי' דאיירי ברגיל בשניהם. ול"נ דלא הזכיר זה כלל ע"כ נראה פשוט דל"ד כלל דעד כאן לא תלי ברגיל אלא בנותן מעצמו ובנדבת לבו דתלי בדעתו. ואמדינן דעתו דכוונתו לאותה שרגיל בה. אבל כאן דבני העיר התנו עמו. ודאי תלי בדעתן. ודעתא דידהו ודאי די"ל דכוונתן לזה שהי' הגן סמוך לו והי' לתשמישו ויש לו זכות בו. וגם יש סברא דמסתמא לא יניחו ביהכ"נ הגדולה. וע"כ פסק הרמב"ן דודאי כוונתן על שניהן והנה בחו"מ סרמ"ז גבי תנו לפלוני ולפלוני ולבני פלוני פסקינן דהוה כמו לאהרן ובניו דמחצה לאהרן ומחצה לבניו. וע"ש בב"י בשי' הרמב"ן דלעולם נוטלין הכלל כאחד מן הנפרעין. דאזלינן בתר חלוקת דבריו. וא"כ הוא מבואר יפה. דלשי' הרמב"ן הנ"ל אם היו מפרשים את התנאי בפירוש שיתן קיתון שמן שיהי' לביהכ"נ זה שהגן סמוך לו ולביהכ"נ הגדולה הי' הדין דיחלוקו בשוה זה כנגד זה. אבל כיון דהזכירום כאחת ודאי כוונתן דעשאום כאחת ונותנין להם לפי ערך גדלם. וכ"ז חשוב כחלוקה ודאית. אבל בנותן מדעתו סתם לביהכ"נ. ודאי זה כיון לאחת. וברגיל באחד תלינן דכוונתו להרגיל בה. וברגיל בשתיהן זה הוה ספיקא לאיזה מהן כוונתו. והוה ממון המוטל בספק בין שניהם ומשו"ה לעולם חולקין בשוה ודוק ס"ה בהנה מי שהקדיש שיהי' אפי' לעניי עיר אחרת אין הגבאי יכול לכוף לקיים אע"ג דעובר וגוזל את העניים. מ"מ הוה ממון שאין לו תובעים. פירוש לענין דין ממון לא הוה כממון שיש לו בעלים. אבל ודאי עובר על בל תאחר תיכף כמש"כ הש"ך בסרי"ז סק"ח בשם המרדכי פרק קמא דב"ב דכיון דקיימו עניים תיכף עבר אב"ת. וב"ד בודאי היו כופין אותו מדין כפי' על ב"ת אבל לא מדין תביעת ממון:

ס"ח זכה בה הגבאי במעמד שלשתן כו' ואסור לשנותה עב"י דהמרדכי חולק בזה. ונראה בסברתו דבאמת צריך להבין כאן מהו דאסור לשנותה דהא הצדקה לא עדיף מגברא דאתי מחמתי' ולא הי' עליו אלא חוב. וה"נ אין להצדקה אלא חוב ומה שייך אסור לשנותה וצ"ל דהכוונה דאין הגבאי רשאי לפטור את הלוה מחוב של הצדקה. כשימסור הלוה למלוה את החוב בתורת הלוואה. ויהי' החוב על המלוה. דזה חשוב כבא ליד גבאי דאסור לשנותה. ולפי"ז לשי' הפו' בחו"מ סקכ"ו ע"ש בש"ך. דבמעמ"ש יכול המלוה למחול להלוה ופשוט דקנין צדקה לא עדיף מהדיוט בזה וא"כ המלוה יכול למחול לו החוב של עצמו בעצמו. ואי"צ לגבאי ולרשות של הצדקה. א"כ לא שייך כלל לומר כאן

אסור לשנותה דהפטור עושה בעצמו מכחו. והסלע הרי אינו מבורר שיתפוס בקדושת צדקה וז"ב:

ס"י נדר אם אעשה דבר פלוני אתן כך וכך לצדקה חייב ליתן בנה"ך הקשה דבאו"ח סתקס"ח פסק דלדבר הרשות הוה אסמכתא וכן הקשה במג"א שם. ולענ"ד המעיין בב"י דברי הרי"ו בעל דין זה דשם, דעשה ג' חלוקות דלד"מ לא הוה אסמכתא ולדבר הרשות הוה אסמכתא. ובנודר אם יצילני ה' או יצליח דרכי נמי לא הוה אסמכתא והיינו דלד"מ חשוב בודאי בידו ולא גזים דליכא אסמכתא וכף אם יצליח דרכי הוה כמגו דבעי למיקני גמר ומקנה או אפי' עדיף טפי דהוה כפסיקת קנין ושכירות. ולדבר הרשות חשוב לי' כבידו ואין בידו. או דהוה גזים והיינו דאמדינן דעתי' דלא כיון אלא לזרוזי נפשי' וכמו בהדיוט דאמרינן דלא עביד אלא להסמיך חבירו. והנה פשוט אם הוא יודע בלבו שגמר בדעתו לשם נדר גמור שאם יעבור יתן כך לצדקה פשי' דהרי הוא נדר מן הדין דהרי פיו ולבו שוין לשם נדר. ובהדיוט כיון דדינו דהוה אסמכתא אפי' כיון בלבו לקנין מ"מ אינו קנין כיון שמן הסתם דברים אלו לאסמכתא. דברים שבלב לא הוה דברים. אבל בצדקה ודאי כבר הוה נדר דהא יש פו' דאפי' בלב נמי חייב אלא דחולקין ע"ז דבעי דוקא מוצא פיו והרי יש כאן גם מוצא פיו. כיון דהוא בעצמו יודע שאמר לשם נדר גמור. ולפי"ז אין כאן סתירה דבאמת הוה אסמכתא אם לא גמר בלבו. אבל כאן כ' לשון נדר לצדקה. דהיינו היכי שהוא יודע שכיון לנדר בזה ודאי הרי הוא חייב לקיים נדרו. וכן מדוקדק לשון חייב ליתן ולא כ' סתם ה"ז נדר דהיינו הוא בעצמו שיודע שכיון לנדור חייב וצ"ע:

ט"ז סק"י ומ"מ הביא הד"מ בשם תשובת הרשב"א סרפ"א באחד שאמר אם אשחוק אתן להקדש כך וכך ולמלך כך וכך הואיל דהוה אסמכתא למלך דדינו בזה כהדיוט הוה אסמכתא גם להקדש. חפשתי תשו' זו ולא מצאתי ובב"י חו"מ סר"ז מחוסמ"ו הביא בשם הרשב"א באחד שהתפיס משכון לאומני העיר שאם יעבור יתן כך וכך לבנין העיר וכך וכך לחבירו שהואיל דלבנין ע"כ יקחו שלהם ולא כיון לאסמכתא גם לחבירו לא הוה אסמכתא ע"ש הרי שכ' להיפך ולשי' הול"ל גם כאן מתוך שלצדקה לא הוה אסמכתא. גם להדיוט לא הוה אסמכתא. שוב ראיתי שתשו' זו שהביא הט"ז הוא בריב"ש סרפ"א והמעיין שם יראה שיש לפרש הדברים באו"א ואפי' לפי פירושו נראה דהיינו בגוונא דמבואר שם דהמלך ודאי לא יסכים לקבל הקנס. וע"כ בשעת אמירתו דידע זה שלא יקובל. הוה הקנס ע"כ אסמכתא. ובכה"ג ודאי שפיר אית לן לומר להיפוך כיון דבזה הוה אסמכתא. גם להצדקה הוה אסמכתא. וכמו שכ' הרשב"א דכיון דהם יקחו חלקם גם של חבירו לא הוה אסמכתא. וה"נ להיפך כיון דאידך ע"כ הוה אסמכתא גם הצדקה ע"כ

הוה אסמכתא. ונראה דדברי הט"ז סובבים אהא דסי"א דקבלו קנסות להתגרש ונתפייסו דפטורים. והביא הש"ך סקי"א בשם העט"ז הטעם ע"ז דכיון דבטל הקנין לענין הגירושין דאין קנין חל עליו בטל גם על הקנס לצדקה. והש"ך תמה דמאי הוה דבטל הקנין אמירה לגבוה כמסירה להדיוט. והט"ז כיון ליישב זה ע"פ דברי הריב"ש דבכה"ג אמרינן כיון דבקנין אחד הוא ואינו מתקיים כלל על הגירושין, ע"כ בטל לגמרי גם לענין הצדקה ואמרינן דהוא אסמכתא בעלמא ואין בזה גם דין אמירה וכמפורש שם בריב"ש ע"ש. ולולי דברי הש"ך נראה עוד בישוב דברי העט"ז ע"פ מה דמבואר בסרל"ב דנשבע ע"ד לפי שהוא סבור שהוא איסור גדול ואינו איסור כ"כ השבועה בטילה וה"נ י"ל בפשיטות דלא נתחייב לצדקה אלא לפי שהוא סבור שהוא מתחייב להתגרש בשביל הקנין אבל כיון דהוא בטל לענין הגירושין ואין עליו חיוב גם נדר הצדקה בטל. וכה"ג קיי"ל בחו"מ סס"ז דנשבע לפרוע לחבירו ועברה עליו שמיטה פטור גם מהשבועה ע"ש סימן רנט ס"א בהגה הקדיש יכול למוכרם לפני ג' בקיאים כו' משמע דהכא רשאי לעכב לעצמו ואינו כהא דסרנ"ז ס"ב גבי גבאים דמוכרים לאחרים דוקא והטעם מבואר בתוס' פסחים י"ג ד"ה מאי כו' גבי מחזיר אבידה דרשאי ליקח לעצמו וליכא חשדא כיון שמחזיר אבידה וכ"ש הכא שמקדיש משלו ועפ"ת ופשוט דכוונת הרב דמסתמא אינו ראוי כ"כ לעניים כדברי המרדכי ע"ש:

ס"ב צדקות שהתנדבו לבהכ"נ יכולין לשנותו לביהמ"ד ולת"ת אבל לא מת"ת לביהכ"נ עט"ז סק"ה וש"ך סק"ה וסקי"א ולא ידעתי דדברי הרא"ש הם סוגי' ערוכה דמגילה וציינו הגר"א וככל הסוגי' דרפ"ב שם דלחמור שרי ולא לקל. ובהא דרשאים בני העיר לשנות כדין זט"ה במעמד בני העיר לא איירי כלל וכמו דלא איירי הסוגי' דשם בזה. ומה דמשמע בריש ערכין דגם לד"מ פחותה מותר לשנות ומשמע אפי' החזן כעובדא דשעזרק טעייא ע"כ כמש"כ מהרי"ק דאיירי באי"צ למצוה הראשונה וא"כ הרי אינה חמורה עוד אבל בל"ה למה נרד הקדושה וכ"ז ברור ש"ך סק"ז הביא דברי, הב"ח לענין אם בע"ח גובה ס"ת ומסיק מחו"מ שגובה וע"ש דפירשו זה במתני' דסוף בכורים ובע"ח גובה כו' וס"ת דהיינו דגובה ס"ת. וראיתי מי שהקשה דלמ"ד דפריעת בע"ח מצוה. א"כ מאי עדיף מצוה זו ממצות ס"ת. ולפ"ד גם לכתחילה מי שיש לו מעות לפריעת חובו יהי' יכול לכתוב בהן ס"ת. וכ"ש לישא אשה דקיי"ל דמוכרין ס"ת לישא. וגם לדידן לשי' רו"פ דבמטלטלין ליכא שעבוד נכסים ואינו אלא מפב"ח. ופשוט דזה דבר בטל ולא נתן להאמר. והטעם פשוט דאין שום מצוה שצריך הוצאות ממון חיוב על האדם כ"א לעשות ממה שיש לו.

וגם לא ביותר מחומש כמבואר באו"ח סתרנ"ו. וכ"ש שאינו יכול לתת ממה שבידו של חבירו והוא בכלל בוצע ברך ולא הוצרכתי לכותבו אלא משום שיצא שגגה מפי שליט: שם סק"י כ' בשי' המרדכי שכ' גבי נר דבעי דוקא נשתמש בהן כו' דאיירי בשהבעלים מסכימים ע"ש. וצ"ל הא דלא הוה כנשתקע שם הבעלים דמותר לשנות אפי' לדבר הרשות ואפי' נשתמשו בהן כבר הרבה. דהתם שכבר נמסר לרבים. שוב אמרינן דהוה ע"ד רבים. ובדעת רבים הרי אפי' ביהכ"נ גמור יכולין להפקיע וע' ב"י או"ח סי' קנ"ג בשם הרמב"ן דזה הוה ככבר עבר מצוותן. אבל יחיד שהקדיש דבר לתשמיש כ"ז שראוי למצוותו אסור. ולענ"ד יש סעד לדברי המרדכי מדתני בבריי' שהתנדב נר כו' לביהכ"נ אסור לשנותה ולא תני בא ליד גבאי כדתני בבריי' קמייתא ש"מ דהכא ל"מ בא ליד גבאי אלא כשנשתמש כבר בביהכ"נ ומיהו לפמש"כ הב"י או"ח שם דבליבני חדתי דאמרינן דלא הוה אלא הזמנה. דאיירי התם בשלא גבאן גבאי דבזה לא חשיב לאוסרן אלא בהשתמש בהן. א"כ י"ל דה"נ לא איירי אלא בשינוי דללוותן וכיון דתני דהתנדב דלא הוה בגבאי משו"ה הוא דבעי נשתמש. ולו"מ הי' נראה להוסיף על דברי ב"י דבכל הני לא שייך כלל גבאי. דלא שייך גבאי אלא בצדקה שהוא מחלקה לפי דעתו. אבל בכל הני שמשתמשין בהן בעינייהו. א"כ כ"א שוה בהם ולא שייך כלל בא ליד גבאי וצ"ע:

ש"ך סקי"א ונראה דס"ל למהרי"ק דמעות שגבו לביהכ"נ לא עדיף מתשמישי מצוה כו' כצ"ל פי' וא"כ ע"כ ס"ל להרא"ש דגם בתשמישי מצוה אין מורידין וכ"כ הב"י או"ח שם בשם הרמב"ן בהדיא דגם ביהכ"נ אינו אלא תשמישי מצוה ועמג"א שם שכ' ג"כ דאינו אלא אכחושי מצוה ע"ש וע"כ דהך דמותר לשנותה דהכא היינו דוקא בדספק ודלא כהב"ח:

ש"ך סקי"ד וגם דברי הגמ"ר תמוה דאייתי ראי' דספק צדקה לחומרא מהא דספק לקט והא רבא מפרש משום דקמה בחזקת חיוב כו'. הנה הסכמת כל הפו' באינו יודע אם פרעתי היכי דלא הו"ל למידע פטור. וא"כ ע"כ דל"מ חזקת חיוב להוציא ממון. והא דמהני הכא לחייבו ע"כ משום קרא דצדק משלך ותן לו. וכן מוכרח ע"כ מדבעי האי קרא ש"מ דאינו מן הדין. אלא דרבא חידש דהאי קרא לא קאי בכ"ג רק במקום דאיכא חזקת חיוב. וכשנעמיק עוד הרי אין שייך חזקת חיוב גמור דהרי אין עליו חיוב לעשות לקט וכן אין אנו מסופקין אם יצא ידי חובת לקט אלא על השבולת אם נעשית לקט. והרי הוא אדרבה בחזקת חולין. אלא כוונתו ע"כ כיון דמסתבר דודאי הי' שבולת לקט בודאי לקחו הנמלים גם מהלקט ואינו אלא בגדר איקבע איסורא ובכה"ג מחמרינן בספק צדקה. וקרוב בעיני דכל הפו' דכ' להחמיר דהוה ספק איסורא כוונתם דהחמירה בה תורה

כספק איסורא וכעין דברי הגמ"ר. וכ"ז בספק דאיקבע לפנינו. והנה כיון דזה הכל מקרא דצדק משלך ותן לו. נראה כמו דאמרינן בריבית וחי אחיך עמך לדידי' אזהר רחמנא דאהדר לו כי היכי דנחי בהדך לברי' לא אזהר רחמנא. ה"נ בהך דהכא נראה דדוקא לדידי' אזהר רחמנא ולא לברי' ומשו"ה יפה פסק הרב בהגה בספק אצל יורשים פטור. והש"ך השיג עליו מדברי הרשב"א שאינו מחלק בכך וברור די"ל דהרב פסק כן לכו"ע דס"ל דבכה"ג לכו"ע, פטור ועוד יש ליישב זה גם בדברי הרשב"א ודוק. ועוד אפשר דלא מקילינן גבי יורשים אלא בספק שנולד מכוונת האב להיורשים. וכעין הא דשבועת ה' תהי' בין שניהם. ולא בין היורשים. דאמרינן בשילהי שבועות ה"ד אילימא חמשין אית לך וחמשין לי"ל מה לי אבוה מה לי איהו. אלא חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דאין היורשין יכולין לידע וה"נ בכה"ג פטרינן הכא יורשין. אבל היכי שכבר נתחייב האב מספק גם היורשין חייבין. ואף דבריבית פטורין יורשין לגמרי התם אין מצוה אלא עליו וכשמת אין מי לחייבו. אבל בצדקה קיי"ל דהוה שעבוד נכסים וצ"ע, ולפ"ד נראה ליישב מה שפסק הרב במצא אצלו כיס וכתוב עליו צדקה דה"ה צדקה והקשה הגר"א דהאר"י ביבמות קט"ז דאמרינן שמא פינן (וכוונתו כדברי התו' שם דלאפוקי ממונא הו"ל למיתלי לקולא לכו"ע). די"ל דכל זה חשיב כספק דאיקבע איסורא דמחמרינן בצדקה. אמנם במחבר באו"ח סקנ"ג כ' ג"כ לענין יורשין דאם מצאו כ' שהקדיש כלים מחויבין היורשין לתת להקדש. ותמה המג"א דנאמר שלא להשביע. ולדברינו ביורשין ודאי הו"ל להקל ככל ספק ממון. מיהו המחבר פסק בסרנ"ח גם גבי נודר לצדקה וא"י כמה דהולכין להחמיר משמע בפשי' דפוסק בכל ספק צדקה להחמיר וצע"ג:

שם בהגה הולכין אחר הרוב. וצ"ע דהא גם בש"ס בסוגי' דספק לקט הוה נמי ודאי הרוב חולין. ואפ"ה מחמרינן בספק וכ"כ שם המרדכי דצדק משלך משמע אפי' ברוב. ולתי' השני שם במרדכי שכ' דודאי יש שבולת אחת גם מהלקט והוה קבוע דלא שייך זה אלא שם בחורי הנמלים. מ"מ גם כאן בנמצא ביד גנב ישראל דהוה הספק כלקחו מן הקבוע הו"ל להחמיר. וכעין שכ' הרב בחו"מ סרצ"ב ולמה סתם כאן בזה וצ"ע:

שם ואם נמצא בגומא גם בתשמיש בזה א"ז הולכין אחר הרוב נראה פשוט דבזה אזלינן אחר רוב תשמישין שנשתמש שם מעולם. וכמו מעות שנמצאו בהר הבית דהולכין אחר הרוב שבכל השנה בריש פסחים ע"ש:

סימן רסא

ס"א אם לא מלוהו חייב למול עצמו. ע' חידושי הגרע"א בסרס"ז לענין עבד שלא מלו הרב אם יש עליו חיוב למול את עצמו כיון שהוא חייב במצות והביא שם מש"מ ב"ק גבי מה לאשה שכן אינה במילה דאין עבד חייב למול בנו ובאמת מזה אין ראי' דהתם ה"ט דעבד אין בנו חשוב כבנו לכ"ד. ואין הבן חייב על מכתו ואינו יורשו ועבד מותר באמו. ולענ"ד יש לדקדק מדברי רש"י פסחים כ"ח דפירש בערל דגבי פסח במתו אחיו מחמת מילה וכוונתו מבואר בנימוקיו בחומש דאי ל"ה ה"ה עובר על לאו דערלות וה"ה ב"נ דשי' דבכל ל"ת ה"ה ב"נ דלא כהרמב"ם דדוקא בעובד עכו"ם. והנה התו' הקשו עליו דהא בערל לפני זמנו מיבעיא ביבמות אי חשוב ערלה כיון דאינו מצוה למולו וע"ש שנדחקו לחלק דבשלא בזמנו לכל אדם לא הוה ערלה. אבל היכי דזה לבד אינו מחויב שפיר חשוב ערלה. ובאמת יש לדקדק על החילוק הזה דהא מקנת כסף נימול לאחד א"כ מצינו דלפני שמונה נמי הוה ערלה. ואפשר דמ"מ שאני הכא דלרוב בני אדם זה לא הוה ערלה ועכ"פ הוא דוחק. ואי איתא דהעבד גופי' אינו מוזהר כלל למה לא פירשו בעבד שלא מל אותו רבו דאיכא עליו מצות מילה ומ"מ הוא עצמו אינו ב"נ דהרי הוא גופי' לא מוזהר. וש"מ דס"ל לרש"י דגם העבד עצמו מוזהר ואולי יש לדחות דבעבד לי"ל דלא צריך קרא להכי כיון דקיי"ל דמעכב את רבו מפסח כ"ש שהוא עצמו אסור בפסח וכה"ג אמרינן בריש הערל מי איכא מידי דערלות דגופו לא מעכב ערלות דאחריני מעכב ע"ש ובישראל ל"ק למ"ל קרא דהא מילת זכריו מעכבין דהתם דוקא ביכול למולו כמבואר שם ביבמות. והכא צריך קרא במתו אחיו מחמת מילה כנ"ל. ונראה ראי' לכונה מרס"ז ס"ב דפסק דמילת עבד שנמול לשמונה דוחה את השבת ע"ש. והרי בריש יבמות אמרינן דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת. והא דמילה דוחה שבת היינו טעמא דיש גם צד כרת בעשה דמילה דכשיגדל ולא ימול יהי' על עצמו כרת ע"ש. ואי ס"ד דבעבד אין עליו חיוב כלל למול עצמו א"כ אין במילתו צד כרת והיכי דחי שבת וע"כ דגם על העבד יש חיוב למול וה"ה בכרת. עוד נראה לי מע"ז כ"ז גבי פלוגתא דרב ור"י מנין במילה בעכו"ם שהיא פסולה אי ילפינן מקרא דואתה את בריתי תשמור או מקרא דהמול ימול המל ימול ומסיק דא"ב אשה דלמ"ד מואתה את בריתי תשמור אשה לאו בת שמירת ברית ואי מהמול ימול אשה כמאן דמהילה דמי ולמ"ל לחדושי באשה דכמאן דמהילה דמי לימא בפשי' בעבד מהול דמואתה את בריתי תשמור לאו בר שמירת ברית הוא ומהמול ימול ה"ה מהול ולפחות הול"ל אשה ועבד א"ב וע"כ דעבד בר שמירת ברית הוא וחייב למול את עצמו ודוק:

שם בהגה ואם אין יד האב משגת לשלם שכר למוהל ב"ד כופין את המוהל. לכאורה נראה דאם יד האב משגת והתנה לשלם לו הרבה לא מפקינן חיובי' כמבואר בסשל"ו גבי רופא ע"ש אמנם נראה לחלק בזה דהא באמת קיי"ל דהנוטל שכר להעיד עדותו בטילה להזות הזאתו פסולה דאסור ליקח שכר על המצוה ופסלו את המצוה. וא"כ ה"ז לא הבטיח לו שכר אלא בשביל המצוה ואם יתן לו שכר הרי אין כאן מצוה והיכי יתחייב לו שכר. והתם גבי רופא הרי לבד מצות רפואתו הרי הנהו ברפואתו וע"ז נתחייב לו שכרו ואין יכולין להפקיע מידו. אף שעשה שלא כדין שהי' אסור לו ליקח שכר ע"ש. אבל כאן כל השכר בשביל המצוה ואם יקבל שכר הרי המצוה פסולה ועל מה יתחייב בשכר. והא דמשמע דבשידו משגת מחויב ליתן. ע"כ היינו שכר טרחתו והליכתו דזה שרי לקבל. ומ"מ כשאין ידו משגת משמע דב"ד כופין אותו אף בלא שום שכר. דודאי אין ב"ד חייבין ליתן מכיסם. ואפשר במקום שיכולין לגבות מן הציבור כופין את הציבור אבל במקום שאין להשיג רמיא חיובא עליו דהוא יכול. וע"כ שעבדי' רחמנא. כמו ברואה חבירו שטובע. בנהר. דמחייב להצילו מוהשבותו לו. וכ"ש. חיי העולם. אבל כשפסק הרבה נראה פשוט דאין לו אלא שכרו כמו במעבורת וצ"ע:

סימן רסב ס"א בהגה מלו תוך ח' יצא עש"ך שהאריך להשיג ע"ז מסוגי' דקצירת העומר דפריך בש"ס אי ס"ד נקצר ביום כשר למה דוחה שבת וה"נ אי ס"ד דבתוך ח' יצא א"כ למה דוחה שבת. ובאמת לכאו' אינו מוכרח כלל. דבאמת גבי קדשים קיי"ל בכ"ד דבעי שנה עליו הכתוב לעכב וכ"ז דליכא קרא לעיכוב משמע דלא מגרע כלל כח המצוה. אבל בכל התורה הא לא בעי כלל לעכב. ואפי' נימא דהוא כשר מ"מ ודאי לא קיים המצוה של מילת שמיני דהוא מ"ע ושפיר דוחה שבת. אבל אחר העיון ל"נ כלל כוונת הרב דיצא שקיים המצוה דהא בהדיא אמרינן בשבת קל"ג דשמיני למעוטי שביעי. והכי קיי"ל בכ"מ דקודם זמן חיוב לא יצא ידי מצוה וכדאמרינן בריש מגילה (ד"ה) גבי חגיגה והקהל לא מקדימינן דאכתי לא מטי זמן חיובא וע' תוס' פסחים ד"ע גבי שלמים ששחטן מעיו"ט. וכן יש הוכחה מנולד ביה"ש דנימול לט' ואי ס"ד דקודם זמנו לא גרע מאח"ז א"כ בודאי הו"ל למהולי' בשמיני דאיכא מיהו ספק שהוא מקיים מצות מילה בזמנו אבל בתשיעי הרי ודאי עבר מצות שמיני. אלא ע"כ דקודם זמנו לא מקיים כלל מצות מילה. ומשו"ה א"א למולו בשמיני דשמא לא מטי זמנו והוא מבטל מצות מילה לגמרי ויותר טוב בתשיעי דעכ"פ מצות מילה מיהו מקיים אף דמבטל מצות מילה בזמנו וז"ב. ומש"כ כאן הרב דמלו בתוך ח' יצא פשוט דאינו אלא להא דאי"צ עוד להטיף דם ברית בח' והיינו לפי שכ' בד"מ דאפשר תוך ח' עדיף טפי מלילה והיינו הכל לענין

צריך להטיף ד"ב. והנה לדינא הסכמת האחרונים דבכ"מ שלא נעשית כמצותה. צריך להטיף ד"ב וכמש"כ הגמי"י לענין מל בלילה והטור בשם סמ"ג במל עכו"ם וכ"ה לפי שי' ר"ח ברא"ש (פר"א דמילה) במה שחילק בין תינוק שנולד כשהוא מהול לגר שנתגייר כשהוא מהול דתינוק שלא הי' לו ערלה מעולם אי"צ. וגר שהי' לו ערלה ולא נימול כדין צריך. וא"כ ה"נ בתינוק שלא נימול כדין. אבל בשם הר"ש הוכיח מסוגי' דמל של שבת בע"ש דאמרינן דלא ניתן שבת לדחות אצלו. הרי דאי"צ להטיף ד"ב בשבת. ומה שחילק הש"ך דאינו דוחה שבת. כבר חלקו האחרונים דמוכח בר"פ הערל דדין הטפת ד"ב הוא דאו' ולמה לא לידחי שבת. אבל גם טעם הר"ש דכתב דדווקא בתינוק דאיכא מיעוטא דערלתו אבל בגר לא גלי לולי ד"ק קשה להבין דלמה נחלק בזה בלא טעם למה לא נימא דקרא לא גלי אלא בנולד מהול כדברי הר"י דלא הי' לו ערלה מעולם אבל בהי' לו ערלה ולא נימול כדינו צריך להטיף דם ברית גם בתינוק. ואולי ס"ל כיון דקיי"ל בנולד כשהוא מהול דחיישינן שמא ערלה כבושה. לא מסתבר לאוקמי מיעוטא דקרא בכה"ג ומשו"ה מסתבר טפי לאוקמא בניטל הערלה שלא כדינה לפנינו ודוחק. וגם החילוק מגר קשה להבין כיון דאינו אלא כגזיה"כ ואולי נאמר דחילוק הדבר [ואפשר די"ל כן גם בכוונת הר"ש] דהא עיקר הדבר דפסקינן בגר שנתגייר כשהוא מהול צריך להד"ב הוא כמש"כ התוס' ביבמות ובשבת משום דפסק ר' יוחנן הלכה כר"י דגר שבא להתגייר אין מטבילין אותו והיינו דצריך להד"ב לפנינו. וא"כ י"ל דאינו כלל משום מצות מילה אלא דר"י סבר דהגירות אינו מתקיים אלא בהטד"ב כמו שנכנסו אבותינו במילה וטבילה כמפורש ביבמות שם. וכן משמעות לשון התוס' שם בשני המקומות שכ' דמיהו בנכרת כל הגיד לא מסתבר שיעכב הגירות דהוה כנקיבה הרי דכל הספק בשביל הגירות. ואע"ג דביבמות דע"ב גבי פלוגתא דמילה שלא בזמנה אי נימול דוקא ביום נקט גר שנתגייר כשהוא מהול ומשמע ע"כ דהא אינו נימול שנתגייר. זה אצ"ל דהוה מילתו ביום. לפי שהוא מעכב הגירות וקיי"ל דגירות צריך ביום. דמשפט כתוב בי'. ומוכח ע"כ דהא בשנתגייר כשהוא מהול ס"ל דאינו מעכב הגירות אלא דצריך הד"ב בשביל מצות מילה מ"מ בטעמא דר"י י"ל דאינו בשביל המילה אלא בשביל הגירות. ויש פנים לדבר דבאמת ר' יוסי דס"ל בע"ז כ"ז דימול כותי ואע"פ שמל לשם הר גריזים דס"ל דלא בעינן מילה לשמה א"כ באמת גם מה שנימול כשהוא עכו"ם להוי מילה כשירה ומצאתי שהקשו כן הת"י (בד"ח) ביבמות שם וצריך להוסיף עוד דהא ר' יוסי ס"ל במנחות ס"ז דתורמין משל כותים על של עכו"ם. דכותים גירי אריות הן ועכו"ם הוא. וא"כ הכי בהדיא דס"ל דגם מילה בעכו"ם כשר. ובתוס' שם כ' לתרץ דדווקא בישראל עומד ע"ג כשר. והוא תמוה

דבכותי דודאי אינו משגיח עלינו. והוא מל לשם הר גריזים מאי מהני מה שישראל עומד ע"ג. אלא דבאמת י"ל דלשי' שפיר הוה מילה כשירה אלא דאפי' הוא מהול כדין ס"ל דאין גירות אלא בהטד"ב. ומיהו נראה דאין זה מוכרח אלא דאע"ג דמילה כשירה שלא לשמה היינו דווקא, בישראל שמצווה על המילה אבל מה שמל עכו"ם כשאינו מצווה ולאו בר חיובא אינה מילה כלל. ומ"מ משמע קצת בסו"פ ר"א דמילה. דמילת הגרים משום הטד"ב לשם גירות. ושפיר י"ל דמשום מצות המילה גופא לא הוה צריך הטד"ב בנתגייר כשהוא מהול אלא משום הגירות וכמשמעות התוס' הנ"ל. והני תנאי ביבמות אפשר דס"ל דכולהו שלא נימול כהלכתו צריך הטד"ב. אבל לדידן דכולהו אי"צ כהוכחת הר"ש. י"ל דבגר הוא בשביל הגירות וא"ש:

ס"ב וממתינים לו מעת שנתרפא ז"י מעל"ע. בסי' שאח"ז גבי ירוק כ' אין מלין אותו עד שיפול בו דמו. וכן גבי אדום כ' עד שיבלע בו דמו. משמע דאי"צ להשהות ז"י, וכן בלשון הש"ס המתיני עד שיפול בו דמו. ואע"ג דכ' הרמב"ם שזה חולי הוא. אינו כדין חולה בכל גופו שצריך להשהות ז"י דזה רגיל הוא בילדות שמתאחר גמר יצירתן וכשנגמר ה"ה ככל הבריאים. אלא דלפי"ז. יל"ד ביבמות ע"ב דלא מוקי זכריו שלא היו בשעת עשי' והיו בשעת אכילה בכה"ג דנפל בו דמו לאחר עשי'. וצריך לומר דהוא בכלל דכאיב לי' עינא. שוב ראיתי לשון הגאון בבעל העטור ובחי' הרשב"א וקצת גם בב"י. שכ' דכל תינוק שמצטער אין מלין אותו כו' אי מחמת חולי כבר אמרו חלצתו חמה נותנין לו ז"י כו' אי מחמת דבר אחר כדאר"נ מעשה באשה אחת כו' הרי משמע בהדיא דזה לא חשוב לי' חולי אלא ד"א וכן דאי"צ בזה ז"י וצ"ע:

ס"ג אנדרוגינוס כו' ע' תוס' פסחים כ"ח כ' דמן, הסברא טומטום אינו חייב לקרוע שמא ימצא זכר ובאמת הוא תמוה קצת דבסוגי' דיבמות ע"ב הנ"ל מפרש הש"ס בהדיא זכריו שלא היו בשעת עשי' ואתנהו בשעת אכילה כגון טומטום שנקרע ונמצא זכר. הרי בהדיא דלא הי' מחויב בשעת עשי' לקרוע. שוב ראיתי שהתו' בר"פ הערל כבר הרגישו בעצמם בראי' זו ע"ש ועכ"פ ז"ב לדינא: סימן רסג ס"א קטן שהוא ירוק כו' לשון הרמב"ם ירוק ביותר וכן באדום כ' ביותר. וראיתי מי שהבין דס"ל דווקא ירוק הרבה מאד וחקר בשיעורו. ולענ"ד לא נתכוין לזה הרמב"ם מעולם דמנין לו זה לחלק בדבר. אלא כוונתו יותר משאר קטנים שרגיל להיות בהן ירקות מעט וכל שהוא יותר מהרגילות לעולם זהו ירוק וז"ב:

ס"ג והוה"ד אם אשה מלה בנה ומת כו' וגם אחותה משמע דבתרתי הוה חזקה לרבי וס"ל דדיחויא דדילמא שלישית נמי הוה אמר קאי לפי המסקנא גם באחיות והא דאמר

רבא גבי משפחת ניכפין והוא דאיתחזק תלתא זימני צ"ל דהא דלא הוה סכנה להבעל היקל כרשב"ג. אבל בחידושי הרשב"א כ' דאף לרבי צריך הכא דווקא ג' זימני דאין חזקה במשפחה פחות מג' פעמים וכ"נ דהוה גריס בש"ס אבל תרתי אימור איקראי בעלמא וכ"ה ברא"ש ומשמע דהש"ס חידש דהכא במשפחה אינו מתחזק אלא בג"פ וכ"כ גם הנ"י כסברא זו של הרשב"א והכי מצינו בנדה ס"ג דאמרינן לווסתות שנים ולמה שלא מנו חכמים שלשה. וכ' שם התוס' דאע"ג דס"ל כרבי למה שלא מנו חכמים דלא הוה וסת גמור מודה רבי דצריך שלשה פעמים (וכ"ה ביבמות שם בסמוך לענין מפלת בפחות מג"פ לא הוחזקו בנפלים וע"ש בנ"י ומיהו התוס' שם בשם הר"ש לא כתבו כן) ולפי"ז פשוט דלפ"מ דמסיק דילמא הא קמ"ל דאחיות מחזקות ודאי דווקא רביעית אבל שלישית לא לכו"ע וכ"נ לכאורה לדינא ואפשר דהמדפיסים חסרו פעם שני וגם אחותה וצ"ל דווקא ג"פ וצ"ע ס"ה בהגה אסור למהול עכו"ם שלא לשם גירות. העט"ז כ' הטעם דאסור להחתימו בחותם הברית והש"ך השיג עליו דבש"ס מבואר בצריך לרפואה משים לא מעלין. ולכאורה דברי העט"ז מוכרחין דהרי אפי' בציצית קיי"ל במנחות מ"ג דאין מוכרין לו טלית מצוייצת שמא יתלוה עם ישראל בדרך ויהרגנו וכ"ש חתימת ברית דאיכא למיחוש להכי. ובל"ה נראה דאיכא כאן איסור לפ"ע דהא ודאי העכו"ם אסור לו לחבול בעצמו. וע"כ דהש"ס קמ"ל דאפילו לרפואה דהו"ל להקל שלא לחוש להני טעמי. מ"מ זה גופא אסור דלא מעלין ומ"מ אפשר משום איבה יש להקל גם בזה אלא שצ"ע דיש כאן חשש לפ"ע דאו' ואפשר דאין בזה חובל גמור וצ"ע:

סימן רסד

ס"א הכל כשירים למול כו' וקטן. ע' בסי' ק"כ כ' דל"ק דא"כ ליעביד מילה בשבת ע"י קטן וגם לענין הברכה אם יברכו ע"ש:

ס"ג חותכין את הערלה כו' עד שתתגלה העטרה. ואח"כ פורעין את הקרום כו'. ע' תוס' על מתני' דמל ולא פרע כאלו לא מל כ' דמאי איצטריך הא כבר אשמעינן דבשר החופה את רוב העטרה מעכב. וכי לא פרע עדיין רוב העטרה מכוסה. ולכאורה אין הבנה לדבריהם דהתם על בשר העור הערלה העליונה וקמ"ל דלא נימא דסגי בחתיכת ראש הערלה בעלמא אלא דצריך לגלות כל העטרה ומתני' במל ולא פרע הא הוה מילתא אחריתא דצריך לפרוע גם את הקרום התחתון וכמש"כ בזה בשו"ע לפנינו. והי' נראה מדבריהם דמפרשי פריעת מילה כמו פריעת ביה"ש למ"ד בחולין דל"א דבעינן שחיטה מפורעת דהיינו גלוי' וה"נ היינו שיגלה את רוב העטרה. ואין מחלקין בין העורות כלל

אלא דבעי לגלות את העטרה. והא דאמרינן לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו היינו נמי דלא הי' צריך לגלות את העטרה אלא בחתיכה בעלמא וא"כ שפיר הוה הא נמי בכלל דינא דרישא. אבל ביבמות ע"ב שם גבי לאקושי סוף מילה לתחילת מילה מאי ניהו ציצין המעכבין את המילה כו' דהקשו דהכא נפקא הא דציצין משוב ושנית ולקמן נפ"ל זה מהמול ימול. ותי' בשם ר"ת דהכא בציצין המעכבין את הפריעה. משמע דגם הם מפרשין דהוא עור אחר. וצריך לדחוק בכוונתם דמ"מ משמע להו גם ברישא דבשר החופה את רוב העטרה הוא כולל כל מה שחופה שיהי' העטרה עצמה גלוי' כמו שהוא בלא שום קרום. אבל כבר כ' דלר"ת ע"כ דנ"ל זה מתרי קראי. ובודאי דגם התנא הרי הוא צריך לפרשה בהדיא וצ"ע: ס"ו אם בשעה שמתקשה נראה מהול אי"צ למול פעם ב' ומ"מ משום מ"ע מתקן הבשר. עט"ז דהיינו כפירוש הרב בהגה דהיינו לדחוק העור לאחוריו. וע"ש מה שהשיג לדחות דברי המהרא"י והנה"ך האריך ליישב ולהשוות דברי רש"י והרמב"ם. והנה בעיקר פירוש דנראה מהול דהיינו שיראה קצת מילה. ודאי משמע כן מלשון הש"ס שאמר נראה מהול ולא אמר הוא מהול וכן מדא"ש דבנראה מהול אי"צ למול ואי מילה כדינה פשי' דמה יתקן יותר וכן הרמב"ם דביאר דמ"מ יתקן הבשר ע"כ דעכשיו אינו כדינו ולציצין שאין מעכבין הרי שי' הרמב"ם דפירש אינו חוזר אף בחול. וע"כ היינו בנראה קצת מהול. ולענין הפירוש במתני' דרש"י פי' מתקן באיזמל והרמב"ם נקט מתקן שידחוק הבשר נראה דאין כאן מחלוקת דמתני' סתמא תני מתקנו ושמואל פי' דבנראה מהול אי"צ למול. וע"כ דבכה"ג הוה מתקנו דמתני' בדחיקת הבשר ובאינו נראה מהול מתקנו היינו באיזמל וזהו פירש"י. ורש"י רישא דמילתא נקט ואפשר דס"ל דבנראה אי"צ כלל וכן לא כ' זה הרא"ש ושאר פו' ורמב"ם משמע לי' דמתקנו היינו בכ"ג ודוק:

ש"ך סקי"ב בשם הספרדי דלא נאמר בדיקת קישוי אלא למסורבל שנמול כהלכתו אבל לא לשאר כו'. והקשה עליו מירו' דמפרש גם במתני' קישוי. לכאורה פשוט דהירו' קאי לענין לעכב בדיעבד. אבל הספרדי כ' אלכתחילה דמבואר דבנראה מהול בשעת קישוי אי"צ אפי' לכתחילה. דזה דווקא בנימול כבר כהלכתו אבל בתחילת המילה בודאי מעכב הכל לכתחילה כשלא פירש מיהו לכו"ע והרב פסק אפי' בפירש. ועב"י שהביא שם בשם הספרדי דכל שנשאר קצת ערלה יותר מהחריץ שבין ראש האבר להגיד ברוב היקף העטרה אע"פ שאינו רוב גובה ודאי מעכב בדיעבד דאף דא"ש רוב גובה כ"ש רוב היקף כפשטא דמתני' ותמהני שהשמיטו זה בשו"ע ואחרונים שהוא עיכוב מדאו' בדיעבד. ואפ"ל עפ"מ שכ' הפר"ח לעיל ס"ל גבי גולגולת שנחבסה ברובה דהרי"ף והרמב"ם

והרא"ש מפרשים שם בעיא דרוב גובה או רוב הקיפה היינו דאפשר דדווקא רוב גובה אבל לא רוב היקף וכן להיפוך ע"ש וא"כ גם כאן י"ל דכיון דרבינא מפרש רוב העטרה רוב גובה א"כ י"ל דדווקא רוב גובה ולא רוב ההיקף ולא פשי' להו כלל ברוב ההיקף וצע"ג:

סימן רסה

ט"ז סק"א ונראה לי דהאב המל בנו כו' יברך להכניסו קודם החיתוך כו' כיון דהוא עצמו עושה המצוה הכ"מ דצריך להיות עובר לעשייתו לכאורה נ"ל דהעיקר תלוי בתקנת הברכה וכיון דהברכה נתקנה אפי' על עשיית אחר והוא ברכת השבח ותקנוהו לאח"כ שוב אין לחלק בין אם עושה אחר או הוא עצמו ולעולם יברך אח"כ וכן לטעם הר"ן דהוא הודאה שזכהו הקב"ה בבן למול ודאי אין לחלק מיהו לדידן ע"כ לא ס"ל טעם הר"ן דלשי' נראה שאין מקום שיברך אחר ולא קיי"ל כן וע' רש"א פסחים ד"ז ודוק:

ש"ך סק"ה בשם הרמב"ם והבה"ג לומר צוה בפתח וצירי לשון בקשה ע"ש. וכן כ' הראנ"ח בדרושותיו אמנם העיטור כ' בשם רה"ג לומר ציוה בחירק וקמץ. והמבאר החדש כ' דאי הוה שמיעא לי' להש"ך הוה הדר בי'. ואינו מוכרח דהא גם העיטור כ' אח"כ דברי הבה"ג ונראה דהוא דרך פלוגתא ואף שכ' שם י"מ כו' אינו מוכרח דהוא פי' על הבה"ג ע"ש:

ס"ד מיהו בג' צומות שהיולדת אינה מתענה הנה הרדב"ז הוכיח מכאן דהא המוהל מחויב להתענות וכ"כ המג"א בסי' תקנ"ט. דע"כ הכי קיי"ל לדידן דהא אפי' בחנוכה ופורים קי"ל דמתענה ומשלים ולא הקילו אלא בט"ב שנדחה דכיון דנדחה לא חמיר ע"ש. ודברי הגר"א באו"ח סתרפ"ב שכ' דבשאר תעניתים אפי' אינן נדחין מותר לבעל ברית כדמוכח בתו' ר"ה לבד מט"ב דחמיר. ע' תו' עירובין שם דכ' בלשון זה כגון תשעה באב משמעות דבריהם בפירוש דהיינו כל הד' צומות ואינן מחלקין שם אלא בין תענית רשות לחובה וכן כ' עוד שם בפירוש דיש חילוק בין תענית רשות לט"ב ודברי הגר"א לא קאי שם אלא לענין תענית אסתר דלא עדיף כד' צומות ומוסיף דאפי' באינו נדחה וכ' זאת לפי שרבים טעו בד"ק:

ש"ך סקט"ו אבל על הרב קשיא כיון דס"ל דבהי' דעתו מתחילה אי"צ לחזור לברך כו' א"כ גם כשלא הי' דעתו הא מין א' הוא וכ"כ בסי' י"ט לעיל דמצוה שאני דבעי כוונה מפורטת בפירוש ואין זה דומה לברכת הנהנין וכן אפי' למצוה שאינה חיובי' כשחיטה והוכחתי זה שם בכמה הוכחות. ועוד נראה לי להוסיף כעת ראי' מהא דקיי"ל בשלהי פסחים דברך על הזבח לא פטר של פסח משום דשפיכה אינה בכלל זריקה. והרי ודאי

דפסח הוא בכלל זבח דהרי אפי' מעשר בהמה אמרינן בר"פ כל התדיר דקודם לעופות דמין זבח עדיף אלא דברכת המצות בעי מפורשת ומבוררת:

ס"י ואם הוא שבת צריך שיהא מוכנים (העפר) מבעו"י עש"ך דכן כוונת הב"י בפירוש דברי העטור (ודלא כהפרישה שנטה מפשט דברי הב"י) ע"ש וכ' הש"ך דלשון גזירה לא משמע כן ופי' הש"ך דבריו דאפי' עפר מוכן אסור והב"י הזכיר זה ודחהו דהרי מותר לטלטל עפר מוכן ואולי כוונת הש"ך דלמצוה גזרו טפי משום טרדה וכמו דגזרו בלולב שמא יעבירנו ד"א ברה"ר. וכן מפורש בתו' ביצה די"ח ד"ה נגזור ע"ש וי"ל דגם במילה דדוחה שבת מ"מ יש לגזור שיהי' בלא עפר כיון דאילו מעכב. ונראה ליישב לשון גזירה לפי דברי הב"י והמחבר שכוונתו כן שיהי' מוכן שם במקומו לשם מילה ולא יביא ממ"א אפי' מן המוכן. גזירה שמא יביא שלא מן המוכן ונכון:

ש"ך סקכ"ג והגהת מנהגים העתיק דברי הרמ"מ אלא שיש טעות בהעתקה ומזה נתפשט דהמוהל דוחה את האבל ואינו נכון ויש לתמוה על המג"א בסי' נ"ג סקכ"ד דהביא דברי הגמ"נ אלו דהמוהל דוחה את האבל. ולא הרגיש מש"כ בזה הש"ך כאן שהוא ט"ס וצע"ג ט"ז סקי"ג סמך למשתה שבליל שבת קודם המילה ממ"ר שיראה פני המטרוניא תחי'. ובפשי' י"ל ע"פ דברי הגמ"נ בש"ך סוהס"י שלא לחלוץ התפילין בשעת המילה שהם ג"כ אות. וה"נ שבת הוא אות והוא התחלה למצות המילה ומתחיל כבר בשמחה קצת סימן רסו ס"ב אבל שלא בזמנה אינה דוחה בפ"ת. סק"א תמה על הגרע"א שנסתפק במל בשבת מילה שלא בזמנה אי אמרינן אי עביד ל"מ וצריך להטיף ממנו דם ברית ובאר דאפי' למש"כ הפו' דבלא נתקן האיסור לא אמרינן ל"מ. מ"מ הכא הא הוה מקלקל אלא דתיקון המצוה חשוב תיקון. א"כ כי נימא דל"מ ולא עביד מצוה הוה מקלקל ואין כאן איסור והפ"ת תמה ע"ז דהרי בהדיא אמרינן בסו"פ ר"א דמילה דמל של ע"ש בשבת חשוב עביד מצוה הרי דהמילה כשירה. ולא אמרינן דל"מ ע"ש. ובאמת אין משם ראי' דהרי בכריתות די"ט משנינן הך משנה לר"ג דאמר דמתעסק פטור בשבת דהנח לתינוקות משום דמתוך שמקלקל בחבורה חייב מתעסק בחבורה נמי חייב ע"ש. הרי דע"כ ס"ל להך תנא דמקלקל בחבורה חייב. וא"כ א"א כלל לתקן האיסור דאפי' לא יצא הרי החבורה כבר נעשית וחלל שבת ועשה האיסור. וכל שא"א לתקן האיסור בודאי ל"א ל"מ ושפיר כשירה המילה והוה עביד מצוה. וע' שאג"א סוף סנ"א שכ"כ ע"פ דרכו שם: שם על שאינן מעכבין אם פירש אינו חוזר. בש"א הקשה לשי' הרב בסרס"ד דבחול חוזר אפי' אם פירש א"כ למה לא יחזור גם בשבת דהרי מן הדין ה"ה מקלקל ולא הוה אלא איסור דרבנן והו"ל למימר דמצות מילה דרבנן דוחה איסור שבת דרבנן ואי דזה חשוב

תיקון דהוה מצוה. אם מצוה היא תדחה שבת ע"ש. ולענ"ד י"ל דאע"ג דעל עיקר המילה אמרינן דה"ה מקלקל ולא הוה אלא תיקון המצוה זהו כ"ז שהוא ערל כברייתו ולולי המצוה הוה גברא מתקנא ככל הגוים. אבל כשכבר מל עיקר הערלה ונשארו ציצין. נראה פשוט דציצין שבמילה ל"ג מציצין שבאצבע דמבואר בסשכ"ח סל"א דנטל אותם בכלי חייב חטאת והוה איסור דאוריי' ועמג"א סוסש"ג דכ' בשם הריב"ש דהוא משום גוזז ואפי' אינו צריך להגיזה דגזיזת עורות אלים מאדמים נמי לא הוה בשביל הגיזה אלא בשביל העור. וה"נ זה הוה תיקון להאדם ע"ש. ודכוותה ציצי המילה ודאי חשוב תיקון והוה איסור דאוריי' בלא המצוה כלל אלא מצד תיקון גברא גופא. ול"ד כלל לעיקר המילה דחשוב מקלקל וז"ב. ועוי"ל דאפי' נימא דל"ח אלא איסור דרבנן משום תיקון דרבנן מ"מ אין בכח המצוה להתיר את האיסור שבת דרבנן דנראה דכיון דמדאוריי' הוא מהול גמור אע"ג דיש מצוה לתקן יותר משום זה אלי ואנוהו לא שייך ע"ז למיקרי מצות מילה בזמנה לדחות את השבת דדוקא בשביל עיקר המילה שיש בביטולה כרת קבעו לה זמן כמש"כ בסרס"א אבל על הציצין לא נקבע להן זמן ודוק:

שם בהגה ומותר לטלטל האיזמל להצניעו כו' דהא לא הוקצה בה"ש. הגר"א חולק על זה מהירו' דסו"פ לה"ג גבי לולב הניחו לארץ אסור לטלטלו. וכן כ' הק"נ פרק כל הכלים סק"כ (אמנם מש"כ בק"נ דזה כוונת הירו' בהא דמסיק אף בסכין, של מילה ומצה כן דהיינו אהאי דינא ל"נ כן. ונראה דזה קאי אהא דר"י דשכח והוציא לרה"ר וכ"ה בהדיא בירו' פר"א דמילה ע"ש וכן לא הביא כן הגר"א. אלא דמעצמנו יש לנו ללמוד כן מלולב דשפיר הוה מוקצה ול"א הך סברא דלא הוקצה בה"ש) אמנם מה שהחמיר עוד הגר"א דאפי' הוא בידו אסור לטלטלו דלא הותר זה אלא בכלי שמלאכתו לאיסור ולא במוקצה. לולי ד"ק לא משמע כן דהא לא נלמד אלא מלולב והרי גם בלולב תנן בהדיא בסו"פ לה"ג דמקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזירתו במים בשבת וע"ש בש"ס דקמ"ל דלא נימא אשה הא לא מפקדא ובאמת משמע דזה כוונת המשנה דדוקא מיד בנה ובעלה דלא הניחו אותו לארץ הא בל"ה כיון דלא מיפקדא ואינה נוטלתו לשם מצוה אסורה באמת לטלטלו. אבל כ"ז שהוא בידם שרי גם היא ליטלו מידם להצניעו וכ"ש שהם עצמם מותרים לטלטלו להצניעו ולכאורה זה נכון:

ס"ז אדם שלא מל מעולם לא ימול בשבת. המרדכי למד זה מהא דכ"ח חדשים בביצה דאסור משום שצריך לבודקן ובאמת בשו"ע שם לא פסקינן כדעת המחמירים אמנם נראה כוונתו דזה ודאי דדוקא שם דודאי רוב כלים מתוקנים הם והוה אחזוקי ריעותא בעלמא כמבואר שם בש"ס. ודמי לה שם לעוף שנדרס ושהה מעל"ע דהוה ריעותא

בעלמא. אבל במקום דהוה ספק גמור אסור וכ"כ ההג"א דבמקום ששכיח טריפות ככשירות אסור לשחוט ביו"ט והכי פסקינן בסתצ"ז ע"ש. וא"כ בלא מל מעולם כמו דקיי"ל לענין שחיטה דאינו מומחה לשחוט אע"פ שיודע הלכות שחי' לא ישחוט אלא בפני חכם ומומחה ובביאור הגר"א שם דקדק זה מלשון הש"ס דרוב מצוין א"ש מומחין הן היינו שכבר הוא רגיל אבל בלכתחי' ודאי אין לו רוב זה שישחוט יפה וא"כ ה"נ במילה בשבת הרי לכתחילה הוה ספק גמור ואסור לו לחלל שבת ק"ו מיו"ט דאסור בספק גמור וכוונתו דכמו שדימה הש"ס שחי' יו"ט לספק טריפות לענין ריעותא ה"נ הכא בספק גמור לכו"ע ומיהו יש לחלק קצת דהתם הוה מילי דרשות אבל הכא המילה מצוה היא אפשר דל"ג במקום מצוה ועכ"פ כשיש אחר דלא שייך מצוה ודאי יש לאסור. ועוד דביש אחר הא קיי"ל בסרמ"ד דבן אינו מקיז דם לאביו דשמא אתי לשגגת חנק ועש"ס פרק הנחנקין דפריך שם מהא דמחט של יד ליטול בה את הקוץ דילמא, עביד חבורה ומשני מאן שמעת לי' מקלקל בחבורה חייב ר"ש הא ס"ל מלאכה שאי"צ לגופה פטור. אבל הכא דחיישינן שיחתוך העור ושלא כמצוותו לגמרי כבר בארנו לעיל בסמוך דתיקון הוה ומצוה ליכא. וא"כ איכא חשש חלול שבת גמור. וכיון דאיכא אומן גמור דאין לנו להסתפק עליו ודאי יש לחוש לדילמא אתי לספק ח"ש וכמו בבן לאביו היכי דאיכא אחר וז"ב. וקרוב בעיני דזהו טעם משנתינו בסופ"ק דיומא דשבעה ימים קודם יה"כ כה"ג שוחט וזורק כדי שיתרגל בעבודה ובודאי שאין שם חשש הקלקול משום כפרת ישראל דהרי יכול לשחוט אחרת אלא משום חשש חילול יוה"כ וה"נ המוהל בשבת דמ"ש ודוק ט"ז סק"ז האריך בטעם הרי"ף והרא"ש דכ' דלא מוהלין ספק בן ח' בלא נגמרו שערו וצפרניו אע"ג דמסיק שם בש"ס דמוהלין ממנ"פ ולא נצרכה אלא למכשירי מילה אליבא דר"א וא"כ לדידן דלא ס"ל לדר"א לא הו"ל להם להביא זה. משום דזה דמוהלין ה"ה דוקא בספק אבל בודאי הרי קיי"ל דלא מהלינן אע"ג דהוה מחתך בשר בעלמא וא"כ י"ל דדוקא בספק שהי' להם אבל ספק שלנו דאין אנו בקיאין לא חשוב לי' אפי' כספק דדילמא שלהם הי' ודאי ע"ש. ולענ"ד הוא דחוק מאוד לתלות ספק כזה להחמיר באיסור חותך בשר בעלמא ולבטל ספק מצות מילה וטפי הו"ל להחמיר בספק לקיים מצות מילה בספק דקיי"ל בשילהי רה"ש דספק מצוה דאו' דוחה אפי' ודאי מצוה של דבריהם כ"ש ספק טלטול בעלמא. ויותר נראה לענ"ד דכיון דאין דוחין בשבילו את השבת על פ"נ. א"כ היכי נמהיל אותו לכתחילה ונכניס אותו בידים בס"נ. מספק שמא חי הוא ובר מילה הוא. ואח"כ לא נוכל לעשות לו רפואה דאין מחללין את השבת לרפואתו כמש"כ הרב (ועמ"א סש"ל סקט"ו דתליא במחלוקת הרא"ש והרמב"ן) ועש"ך סק"ו דעכ"פ לכל הפו'

בכה"ג אין מלין את התינוק והש"ס דלא משני הכי ומוקי למכשירי מילה ואליבא דר"א משום דבריי' קתני ערלתו ודאי ולא ספק בן ח' ומשמע דהוא משום המילה וכמש"כ הד"מ והוצרך לאוקי ע"כ כר"א והבריי' גופא כיון דס"ל כר"א תני לה בשביל המילה גופא ולדידן ודאי ג"כ אין מלין אותו בשביל ס"נ והא דרשב"ג בסתם תינוקות שפיר קאמר דמהלינן לי' בממ"נ דהתם לענין פ"נ ודאי ניזל בתר רובא לחלל עליו את השבת ונכון. ובק"נ כ' ליישב עפ"י דברי הרשב"א שהביא שי' דלפי המסקנא בסוגי' דכתנאי שם לר"י בר"י וראב"ש הוה בן ח' כטריפה וא"כ אית בי' משום חובל (כמבואר בפסחים גבי שחטו ונמצא טריפה ע"ש) ולענ"ד הוא תימה דאם הוא רק כטריפה לכאורה אית בי' מצות מילה בטריפה וכדמשמע בנדה כ"ד דאינו ממעט אלא מי שאינו ראוי לברית שמונה ופירש"י שאינו ראוי לחיות שמונה ימים ול"ד ח"י אלא דאינו חי כלל ואין חיותו חיות וכן בב"ק י"א גבי פדיון הבן בעי קרא למעט נטרף בתוך ל"י ופירשו התו' שנעשה טריפה ואע"ג דבנהרג בתוך ל"י פשי' דפטור בנעשה טריפה איצטריך מיעוטא ובמילה דליכא קרא משמע דפשי' דחייב ומיהו י"ל דהתם שאני משום דבסו"פ הקומץ רבי קרא דביש לו שני גולגולות חייב עשרה סלעים דבגולגולת תלי רחמנא אע"ג דהוא טריפה כמבואר שם ומ"מ גבי מילה משמע דטריפה חייב במילה וצע"ג:

ט"ז סק"י דאם היו מחזיקין אותו שיצא לתרבות רעה לא היו מלין אותו בשבת וכ"כ הש"ך דכן משמע בבה"ע והטור ולכאורה צריך להבין דהא קיי"ל אע"פ שחטא ישראל הוא ואפילו מומר שקידש אשה או גירש את אשתו הוא קידושין וגירושין מעליא ובודאי הוא חייב במילה ולמה לא דחינן שבת. ונראה ברור דאע"ג דהוא חייב במילה מ"מ חילול שבת הוא בשביל מ"ע דמילה בזמנה וכשהאב אינו יכול למוהלו רמי מצוה אב"ד ודחי שבת משום מצות ב"ד וכל ישראל אבל על רשע לא רמי מצוה עלינו כמו דאין מצווין להחיותו דלא עדיף מילתו מלהחיותו לגמרי וכה"ג יליף ביומא דמה מילה דוחה שבת כ"ש פ"נ וה"נ להיפוך מה בפ"נ אין אנו חייבין ק"ו במילתו וכיון דלא רמיא מצוה עלן לא דחינן שבת וז"ב:

סוהס"י בהגה ונראה דשרי למהול גם בשני מוהלין כמו בעבודה שכמה כהנים עובדים היינו כדתנן ביומא כ"ו דבשבת נעשה קרבן תמיד ע"י י"ב כהנים ע"ש. והגר"א דחה זה דעבודה היתר הוא בשבת ואינו דומה למילה דהיא דחוי' ובאמת יש לסייע דבריו מדברי התו' בריש חולין גבי הא דבעי מנלן דאזלינן בתר רובא וכ' התו' דלא ילפינן ממוספין דדחי שבת אע"ג דיש לחוש דלמא הוא טריפה די"ל דעבודה שרי אפי' מספק. כמו פ"נ דאפי' ספק דוחה שבת. והרי גבי מילה קיי"ל בהדיא דאין ספק דוחה שבת הרי דע"כ

יש לחלק בין עבודה למילה. ומ"מ צ"ע כ"ז דהרי בריש יבמות לענין עשה דוחה ל"ת שיש בה כרת בעי למיעבד מה"צ מפסח ומילה ותמיד משמע בהדיא דשוין הן. וגם מוכח ע"כ דבכל הני אינו היתר דא"כ אין ללמוד מזה לענין דחי' וכעין שכ' שם התו' דלא שייך למילף מא"א דהוא היתר וכן יל"ד דבקרבנות ציבור אינו מתורת היתר לפ"מ שפירשו התו' בשבת דע"ב דלרבא נתכוין שהוא תלוש ונמצא מחובר פטור דלא איכוין למלאכה דאיסורא ע"ש. וא"כ קשה הא דתנן בפסחים דע"א דהשוחט את הפסח ונמצא טריפה בסתר פטור הא בגלוי חייב הא זה הוה כנתכוין לתלוש וע"כ דעבודה לא חשוב היתר אלא מלאכת איסור הדחוי' ואכמ"ל וצ"ע. וראיתי להש"א שכ' דאין מוהלין בשנים ולא משום החילוק שבין אדם זה לאחר אלא דכשפירש קיי"ל דהוה חלול אחר וא"כ כשעושה ע"י שנים ופירש הראשון הוה ג"כ חילול אחר ולמה לנו לגרום חלול שני ע"ש. ולולי ד"ק נראה דפירש אינו אלא בפירש ע"ד גמר. אבל באמצע ל"ח פירש. דאי ל"ה הרי ע"כ צריך להפסיק בין החיתוך והפריעה. וע"כ הוא פורש באמצע. אלא ע"כ דזה לא מיקרי פירש ואם כן אין נ"מ לענין זה בין הראשון להאחר ודוק:

ש"ך סוהס"י השיג על הרשב"ץ דאין מלין מילה שלב"ז ביום ה' משום חלול שבת דא"כ משכחת מילה ליום ט"ו וכגון שחלו ב' י"ט של רה"ש בג' וד' ואנן תנן לא יותר מי"ב ולכאורה כוונתו שנולד בה"ש של יום ב' לג' בשבוע שקודם רה"ש שהוא ביום ג' וד' ואין מלין אותו בב' דהוא ספק ז' וברה"ש הוה ספק עבר זמנו וביום ב' של רה"ש כבר ודאי עבר זמנו וביום ה' וששי משום שבת ואינו נמול עד אחר השבת דהוה י"ד (וט"ו ט"ס) והנה לכאורה בנולד בע"ש בה"ש בשבת שלפני שבת שקודם רה"ש שהוא בג' וד' הרי אין יכולין למולו ג"כ ביום א' וב' שלפני רה"ש משום ספק חילול יו"ט שה"ה כבר מילה שעבר זמנה. וגם זה נימול אחר שבת של אחר רה"ש וה"ה נימול ליי"ז. ומדלא הקשה כן משמע דבזה גם הרשב"ץ מודה דלא חש אלא לשבת ולא ליו"ט וכן מצאתי בעיקרי הד"ט שכ"כ בפירוש דבלפני יו"ט כו"ע מודו ע"ש. וא"כ הך דאין מפליגין בספינה דלמד מינה לענין מילה שלב"ז. נמי דוקא בשבת ולא ביו"ט. וצ"ל דאע"ג דתנן בשילהי ביצה אין בין שבת ליו"ט אלא א"נ וכ' התו' דלענין שבותין מוקמי מ"מ הא אוקמה הש"ס כב"ש. ומתני' דמשילין דהיקל ביו"ט כב"ה וקיי"ל כהך מתני' וה"נ הא דבסו"פ מפנין מרחמין היינו ע"ג בהמה ביו"ט כ' הר"ח דדוקא ביו"ט ולא בשבת. וכן הרא"ש בשם הר"י נסתפק בזה שם אם מותר בשבת. וע"כ דאנן קיי"ל לחלק בזה בין יו"ט לשבת. וה"נ י"ל בהך דהכא. שוב ראיתי בטו"א מגילה ד"ז שכ' ג"כ דבהטבלה והשקה בביצה י"ז. וכן בריש תולין גבי נותנין למשמרת תלוי' הקלנו שם ביו"ט יותר משבת ע"ש:

סימן רסז

ש"ך סק"א בשם הרמב"ם דמילת עבדים וטבילה צריך ג' היינו לפי שצריך קבלת עבדות מדעתו כמבואר בס"ה ובאמת כבר מוכח כן מדברי הרב בהגה ס"ט אם טבלו ב"ד כו' משמע דצריך ב"ד ומ"מ נראה לי דזה בעבד שקנה עכשיו. אבל ילדה לו שפחתו עובר זה כבר הוה עבד מלידתו ומילתו הוה ככל מצות מילה בישראל ואי"צ ב"ד ואע"ג דעבד מותר באמו דהוה כבהמה בעלמא מ"מ לענין זה דהוא עבד ודאי הוא דהיא אמו דבן שפחה ולדה כמותה. וכדאיתא בסו"פ האומר ממזר נשא שפחה הולד עבד ע"ש ופשוט: שם סק"ג לקחה ועיברה וילדה נמול לח' משמע אע"פ שלא טבלה כו'. משמעות דברי הש"ך אע"פ שלא טבלה כלל וכן יל"ד לכאורה מדמסיק בע"מ שלא להטבילה נמול לאחד וכ' אח"כ דאם טבלה אחר שילדה נמול לח'. וא"כ משמע דהא לא התנה שלא להטבילה אפי' לא טבלה כלל ה"ה נמול לח'. אמנם לכאורה נראה דבלא טבלה כלל לעולם נמול לאחד. דבאמת הב"י נדחק מאוד בדברי הרמב"ם האלו דכ' אלקחה ע"מ שלא להטבילה דאם טבלה אח"כ נמול לח' דמנ"ל הא. והנה הרמב"ם בהלכות ק"פ פ"ה כ' דטבילת אמהות מעכבת בפסח והביא זה מהתו' ומשמע ביבמות ר"פ הערל דכל שאינה מצוה בדבר אינה מעכב וא"כ ע"כ דאסור ג"כ להשהות שפחה בלא טבילה. ובזה א"ש שי' הרמב"ם. דנראה פשוט דמפרש באוקימתא דהש"ס בלקח ע"מ שלא להטבילה דעיקר הכוונה היינו שלא טבלה כלל והיינו דע"כ ל"פ אר"ח אלא דס"ל שגה ילדה ואח"כ טבלה מהני אבל עכ"פ דוקא טבלה אח"כ אבל לא טבלה כלל בזה לכו"ע אינו נימול אלא לאחר. ומש"א הלשון בלקח ע"מ שלא להטבילה. היינו משום דהא בל"ה הרי אסור להשהותה בלא טבילה אבל בהתנה מותר וכמו במילה בהתנה שלא למול דמותר כמבואר, בס"ד בהגה. אבל עיקר החילוק של הש"ס הוא בין טבלה האם או לא טבלה כלל. ובודאי דלענין עיקר דין המילה אין חילוק כלל בין התנה או לא התנה ולא נקטה התנה אלא משום דבל"ה הוא אסור ודלא כהש"ך. ובזה א"ש בפשי' הא דפסק הרמב"ם דבילדה קודם שטבלה אינו דוחה את השבת ונדחקו בטעמו משום דמספקא לי' אי הלכה כת"ק או כר"ח ולפי"ז נראה לי דאפי' לת"ק גופיה אינו דוחה מילתו את השבת דאע"ג דהשתא כשכבר טבלה תו הוה יליד בית ונמול לת' מ"מ בשעת לידתו כיון דלא טבלה עדיין הי' יכול למולו תיכף כדין לא טבלה אמו וא"כ לענין דחיית שבת ודאי לא עדיף מכל מילה שלב"ז דאינו דוחה כיון דכבר הי' יכול למולו כמצוותו ולא מצינו שתדחה שבת בכה"ג וז"ב. ולפי"ז פשוט דאין מקום להשגת הראב"ד שהשיג דלמה כ' ביליד בית דהוה"ד במקנת כסף והב"י נדחק להעמיד דבמקנת כסף אין הדין כן ע"ש

ופשוט דאזיל בתר איפכא דהרי הנחת הרמב"ם בדין יליד בית לח' ומקנת כסף לא' ע"ש. אבל לענ"ד ע"פ דברינו דלעיל פשוט דהוא רבותא דאפי' יליד בית אינו דוחה בכה"ג דילדה ואח"כ טבלה וכ"ש מקנת כסף ודוק: ס"ד מגלגל עמו כל י"ב חודש. בש"ס מחלק בזה בין פסקי' למילתי' או לא. וכבר נתעורר הב"י מה שסתם הרמב"ם בזה וכאן העתיקו ג"כ סתם. ונראה דשי' הרמב"ם כפירש"י דפסקי' היינו שמודיעו דכך יגלגל עמו. וס"ל דזה הכוונה שיודיעו הוא מפורש בעצמו בלשון מגלגל. אלא דהש"ס לא ירד תחילה לחלק וחידש שהוא חילוק. אבל לענין פסק אין צריך להביא זה: בהנה התנה בפירוש שלא למול כו' הרמב"ם ס"ל דדווקא במקום ובזמן שיש דין גר תושב וצ"ע להקל דלכאורה הוא ספיקא דאו':

ס"ט בהגה ומ"מ צריך לשלם דמיו. פשוט דהיינו כדין ישראל שנקנה בדין מלכות בסי"ד. דה"נ פשוט כמו דשם קונה גופו מדין מלכות ומהני אף בזה"ז דליכא דין ע"ע מד"ת. ה"נ הוה קנין הגוף מד"ת דהא אפי' עכו"ם הי' קונה ע"ע לגופו כדא"ר בב"ק קי"א ע"ע גופו קנוי לעכו"ם ולא הוה הפקעת הלוואתו ע"ש. וכ"ש שעכו"ם קונה העכו"ם גם עכשיו לגופו למע"י. וה"נ כשקנוהו ממנו ישראל קנוהו לגופו לענין מע"י. ואף עכשיו שנעשה ב"ח וה"ה כישראל זהו לענין קנין הגוף לגמרי בדין דע"כ אבל ודאי לא פקע קנין גופו למע"י כדין ע"ע וגם מש"כ הש"ך בסקי"ח דמהני כשאמר לו הקונה זיל ואי"צ ג"ש היינו נמי ג"ש להתירו בב"ח כדין ע"כ אבל על דמיו כדין ע"ע ודאי ל"מ זיל כדאמרינן בהדיא בקידושין גבי ע"ע וה"נ ודאי לא עדיף מע"ע. ולפי"ז מה דאמר ע"ז בש"ס שיחרור מפקיע מידי שעבוד נראה לפרש דודאי יש עליו שעבוד ע"ז גופא שיטבול לשם עבדות ויקנהו הישראל גם את הגוף וכן משמע בהדיא גבי מנימין עבדי' דר"א ע"ש. אלא הא דיכול לטבול לשם ב"ח הוא משום דשיחרור מפקיע מידי שעבוד. אמנם מדברי הרשב"א בחידושיו והנ"י לא משמע כן וצע"ג: שם ואם טבלו ב"ד או אחר לשם ב"ח צריך לשלם לו אם ידע שהוא עבד של זה. בבאוהגר"א כ' מהא דמידייכו קבעינא לי' ע"ש ופשוט דהתם ששעבדם לאחריות שמירה וע"כ אינו אלא בקבלת שמירה. ואם נאמר דיש על זה דין עבדים שאין בהם דין שמירה ע"כ נאמר דהי' בקנו מידם. או מילתא בעלמא א"ל. אבל הכא נראה דהוא מילתא אחריתי משום מזיק. והיינו דכיון דבשלא בפני הבעלים דווקא בפירש לשם ב"ח נעשה ב"ח. ונראה דהוה"ד דפירשו הטובלים והוא שתק נמי מהני. והיינו שכתב הרב דאם המטבילים הם הפורשים הם המזיקים חייבים לשלם. ומיהו נראה פשוט דהוה היזק שאינו ניכר. וכמו דמבואר בגיטין (ד"מ) לאוקימתא דעולא דשחררו רבו שני ע"ש. והיינו שכ' הרב ביודע דבלא ידע קיי"ל דהשאי"נ פטור בשוגג כמו

המטמא והמדמע כו' אבל ההיא דיבמות בשומרים שם חייבים אפי' בקשאי"נ כמש"כ התוספות בב"ק ריש פרק הכונס (דנ"ו) ד"ה פשיטא ע"ש:
שם במחבר צריך להטיל עליו עבודה בעודו במים. לשון זה אינו מדוקדק דתיכף שמכניס ראשו ה"ה טבילה וכבר יכול לזכות בעצמו לשם ב"ח. ולשון הש"ס לתוקפו במים דהיינו ההכנסת הראש קודם גמר הטבילה יהי' בתקיפה לעבדות וכן בהא דארפו לי' וצמצמו לי' דמפרש ארפו לו כי היכי דלא להוי חציצה וצמצמו דלא לימא לשם ב"ח אני טובל. נראה דהיינו שצמצמו אצווארי' כמבואר שם שהוא קודם הכנסת הראש וכיון דכבר באו שם המים כשארפו. הוה כהדיח ידיו במים בסי' ק"כ דמהני אפי' יהדק אח"כ ומש"ה בשעת הכנסת הראש אח"כ כבר יוכלו לצמצם וז"ב:
ש"ך סקל"ה דמודה הרמב"ם באומר איני זן ואיני נעבד דאפשר שלא יברחו כו' לכאורה בלאו האי טעמא כיון דאינו נהנה מהם למה יתחייב בשמירתם של עבדי אשתו וצ"ע:
שם סקל"ז וכ"ש אם חבל בו האדון דפטור זה פשוט במשנה פרק החובל כו' ול"י למה כ' בשם רי"ו. לענ"ד פשוט דקאי אמזונות ורפואה בסמים חריפים דבעיקר הרפואה משמע דס"ל דגם האדון חייב כמש"כ התוס' בגיטין י"ב ד"ה רפואתו באי"נ. וכן משמע פשטות הש"ס דפריך רפואתו דידי' וכן מזונות משמע בב"ק נ"ט דחובל צריך ליתן מה שצריך למזונות יתירים בשביל החולי וזהו לבד השבת שהוא למזונות התדירים וזהו בכלל הרפואה. וג"ז שייך להעבד. וקמ"ל דהרב אי"צ לכל זה ואינו נותן לו מזונות כלל וגם מרפאו בסמים חריפים אף שמצערו דרשאי בכ"ז מן הדין אם לא משום מדת חסידות ודרכי חכמה כמבואר בסעיף י"ז:
ט"ז סק"י דנותן לעבד ל"מ אלא ע"מ שתצא בו לחירות. אבל מה שאתה נותן לתוך פיך ל"מ ע"ש. ולענ"ד לפמש"כ בתחילה בשם הרא"ש. דהא דל"מ ע"מ שאין לרבך רשות בו דהוה תנאי הסותר למעשה דתחילת הנתינה לעבד הוה כנותן לרבו. והוה כנותן לאדם ומתנה ע"מ שלא יהי' לך בו רשות ע"ש וא"כ במתנה ע"מ שאתה נותן לתוך פיך אפי' בנותן לרבו ע"מ שתתן לתוך פי העבד, לא הוה כלל סותר למעשה דהא אפי' קני ע"מ להקנות קיי"ל בסופ"ה דנדרים כר"נ דקני ואין זה תנאי ומעשה בד"א. וכ"כ בהדיא התוס' בפסחים (פ"ח) ד"ה ע"מ דלמ"ד דבעינן ע"מ שתצא בו לחירות. מהני כשא"ל ע"מ שתצא בו חובת פסח ע"ש וז"ב:
סכ"ג וחזקה הוא שישתמש בו להתיר לו מנעלו ע' פרק חה"ב דיליף מיני' דהוה"ד בקרקע דהציע מצעות בנכסי הגר קנה ונראה פשוט דהוה"ד דיליף עבד מקרקע וכמו בקרקע אם ייפה את הקרקע כ"ש קנאה. דזה הוה חזקה. ה"נ בעבד כשיפה כ"ש את העבד קנאו

בחזקה. ובזה א"ש בב"ק י"ב דמוקי הא דהחזיק בעבד קנה מטלטלין דבעודן עליו וקונה בתורת חצר ובעבד כפות. וא"כ היכי ישמש להאדון שיהי' חזקה. ובזה י"ל דהחזיק בו ביפוי כגון שגלחו או חתך לו יבלת. ומיהו אפ"ל דהחזיק ל"ד וכמו בכ"ד בש"ס לך חזק וקני וע' ר"פ הספינה. וה"נ שקנה את העבד בשטר או כסף:

סכ"ז אבל חתך לשונו א"י לחירות. בפ"ת נסתפק בשם התפל"מ דאם נעשה אלם בשביל זה. אפשר דחשוב מום שבגלוי ואולי אשתמיטתיי' דברי התוס' בב"ק צ"ח ד"ה מתיב דהקשו גבי חרשו למה יוצא לחירות והא אינו מום שבגלוי ותי' בתי' הראשון דזה חשיב גלוי כיון דניכר שהוא חרש. ולפי"ז ה"נ בנעשה אלם. אבל בתי' השני כ' דאי"צ שיהי' הקלקול גלוי אלא שהאבר שהקלקול בו להוי גלוי. ומשמע דלפי"ז ס"ל דהחרשות לא מיקרי גלוי אלא לפי שהאבר בגלוי. וא"כ ה"נ האלמת לא חשוב גלוי והאבר כאן אינו גלוי וא"כ גם בכה"ג א"י לחירות ע"ש סל"ט הפיל שן עבדו וסימא את עינו כו' ואם תפס אין מוציאין כו' ובה"ע פסק הרמב"ם דמשלם דמי עין וכ' הכ"מ דהיינו נמי אם תפס ובהלכות עדות כ' הרמב"ם דהוזמו העדים משלמין דמי עין וכ' הכ"מ אע"ג דאינו משלם אלא א"כ תפס מ"מ שפיר חייבים הע"ז דבקל יכול לתפוס. ובקצוה"ח סל"ח הקשה ע"ז מסוגיא דמיפך והזמה דאמרינן דאביי דלא ס"ל הכחשה תחילת הזמה אם אמרו עדים שן ואח"כ עין ובאו עדים והכחישום עין ואח"ח שן ואח"כ הוזמו הראשונים דאין משלמין הראשונים דמי עין משום שכבר הוכחשו. ולשי' הכ"מ הא אע"ג דתרי ותרי הוא הא שי' הרמב"ם דאי תפס לא מפקינן מיני' וא"כ אכתי לא הוה הכחשה כלל דהא השתא נמי כשבאו האחרונים אי הוה תופס לא הוה מפקינן מיני' וא"כ הוה הזמה מעליא ע"ש. ולענ"ד אי משום הא יש ליישב בפשיטות דאע"ג דאם היו מעידין בתחילה על אופן זה דהוה החיוב אם תפס הוה מיחייבי. אבל השתא דבתחילה הוה מחייבין לגמרי (דלהתנא ודאי לא הוה ספק בדין זה וס"ל דהרב חייב בודאי לשלם דמי העין כדמפרש שם בסוגי') והשתא באו עידי הכחשה ול"מ אלא כשתפס א"כ כבר הוה ביטול העדות קודם הזמה ולאביי דהכחשה לאו תחילת הזמה וליכא בכה"ג דין הזמה גם כאן כבר הוה ביטול העדות ואין בזה דין הזמה ולק"מ. אבל לענ"ד הריטב"א ברישׁ מכות סותר זה דכ' אהא דאמרינן שם דאין ע"ז משלמין את הכופר ומפרש הש"ס משום דס"ל דכופרא כפרה ומפרש הריטב"א דכיון דכפרה הוא א"כ אין ממשכנין כדאמרינן בב"ק וא"כ יאמרו העדים מי הכריח לך לשלם כיון דידעת שהוא שקר וכיון דאפי' כשהב"ד מחייבין אותו כיון שאין ממשכנין אותו ס"ל דליכא דין הזמה. כ"ש במקום שגם הב"ד אין מחייבין אותו אלא שזה יכול לתפוס ודאי דליכא דין הזמה. ולולי שאיני כדאי נראה

דהא גם גוף הסוגיות סותרות דבגיטין מיבעיא לי' אי קרינן בי' אדון ובב"ק הא יליף מקרא דולא תחת עינו ושינו וזה לא הוה קשיא אי מה דמיבעיא בגיטין פשי' לי' בסוגי' דב"ק דזה מצינו בש"ס אבל הכא בעיקר הדרשות נחלקו. ולא אייתי כל סוגי' דרשא דאידך סוגי'. ע"כ נראה דהנה כ"כ בסמוך דאפי' האדון שחבל בעבדו ודאי חייב ברפואה וכן נראה ברור דהיוצא בשן ועין אין האדון חייב לרפאותו דהרי כבר קנסוהו בכל העבד וגם יש להביא ראי' לזה מפרק מרובה בסוגי' דמודה בקנס דבעי לחלק בין פוטר עצמו מכלום. למחייב עצמו. ופריך מהא דר"ג שסימא עין טבי עבדו דהא פוטר עצמו מכלום כו' ואי ס"ד דחייב ברפואה הרי גם ר"ג חייב עצמו ברפואה וע"פ דזה פטור גם מרפואה ואע"ג דאין אנו מאמינין לו וה"ה עבדו וא"כ הוא חייב ברפואה פשוט כיון דלפ"ד הוא פטור אין לחייבו וא"כ א"ש בפשי' דבסוגי' דב"ק גבי מיפך והזמה שקיל וטרי בהפיל את שינו וסימא את עינו לענין רפואתו דס"ד שם דכמו באבר אחד פטור מן הרפואה ה"נ בשניהם בב"א פטור. ויליף מקרא דחייב. ובכ"ז אינו ענין כלל לסוגיא דגיטין לענין נזק אי מעוכב ג"ש יש עדיין לרבו זכות בנזקין דאע"ג דבנזק ה"ה של רבו וכ"ש כשחבל בו הרב פטור. אבל רפואה הא אפי' בע"כ שלו חייב ובזה הוא דרשא דלא תחת שינו ועינו שחייב ברפואה. ובגיטין מיבע"ל לענין זכות הנזק ולא שייכא כלל לדב"ק. וא"כ ידוע דהרמב"ם מעתיק דין הש"ס כפשוטו. וכאשר יתפרש בש"ס יתפרשו דברי הרמב"ם. והא דה"ע היינו דין דב"ק לענין רפואה. והוא דין ברור. והא דהלכות חובל היינו לענין שאר החמשה דברים של חובל. ובזה הוה בעיא דלא איפשטא והוה ספיקא ולא מהני אלא אם תפס ובה"ע לענין הזמה העתיק ג"כ בריי' דב"ק לחייב את הזוממים והיינו לענין רפואה ודוק סמ"ה בששה דברים שוין שחרורי עבדים לגיטי נשים הנה בגיטין פ"ז גבי אין שתי נשים מתגרשות בגט אחר פריך בש"ס מגט אשחרור וא"כ משמע בפשי' דבכל מילי שוין וא"כ כמו דקיי"ל בגט דטלי גיטך מע"ג קרקע ל"מ ה"נ בשחרור ומצאתי בבא"י חו"מ ס"א שהביא כן בשם חידושי הריטב"א קדושין כ"ג שכ"כ בהדיא ע"ש וא"כ קשה דלחשוב נמי הא. ובש"ס גיטין (ד"י) י"ל דהו"מ למיפרך אלא דפריך ממילי דמתני' וכי מסיק מלתא דאיתא בקידושין ל"ח ה"נ י"ל אהא אבל הרמב"ם דחשיב מחובר ולשמה הו"ל נמי למיחשב הך דטלי גיטך מע"ג קרקע ואפ"ל לפ"מ שכ' התוס' בר"פ הזורק גבי גיטא דשכ"מ דתיזיל איהי ותיחוד ותפתח דלא חשבינן לה כטלי גיטך מעג"ק דכיון דמקום הגט בא מרשותו לראותה חשיב כנותן לה בידה. וא"כ י"ל דה"נ בעבד דכ"ז שלא נשתחרר ה"ה ברשות בעליו וכשזוכה אמרינן גיטו וידו באין כאחד וא"כ הכא נמי מקום הגט בא מרשות האדון לרשותו של העבד המקבל וא"כ אפי' נטלו מע"ג קרקע הוא חשוב

לעולם כנותן לו הרב בידו ולא שייך בזה כלל טלי גיטך מעג"ק. דהא גם בגט אשה כשר כה"ג והוא נכון בסברא. ומ"מ אין הכרת כ"כ דהא יש להקשות ג"כ הא דלא חשיב הך דינא דאין שנים משתחררים בשטר אחד דסי"ט וצ"ע:

ט"ז סקי"ח ור"מ דס"ל ע"י עצמו ולא עי"א לא ס"ל הך ג"ש דהא באשה אפי' עי"א. הוא תמוה דהא רש"י כ' שם בפירוש ורבנן דראב"ש גמרי הכי הג"ש מה אשה מקבלת גיטה. אף עבד מקבל שחרורו. וגם ר"מ בכלל. הרי דגם הוא ס"ל הג"ש והא דלא עי"א היינו בע"כ דזה ל"מ גם בגט ע"ש:

ט"ז סקכ"ו אבל באמת לק"מ דודאי צריך שימסרם לאחר דמש"כ בכל שטר לפלוני ולפלוני אין להאחר זכות בו כו' דאין העבד מקבל גט לחבירו מיד רבו שלו כו' לענ"ד הוא תמוה דלכאורה כיון דמזכה לשניהם כאחד נראה ודאי כמו דעל שחרורו של עצמו אמרינן גיטו וידו באין כאחד ה"נ זוכה לחבירו. אבל מט"א נראה דע"כ אין כאן קנין לחבירו דאם הי' בשטר זה שחרור לחבירו בחציו א"כ הרי אין שני עבדים משתחררים בשטר אחד וע"כ מש"כ לפלוני ופלוני. מה שהזכיר את השני אינו אלא לפרש דאינו שיור אצל עצמו (דל"מ בשטר שחרור). אלא דהשאר הוא נותן להשני. אבל ע"כ לא כיון לשחררו לשני בו דא"כ הדר פסול משום שנים בשטר א'. אלא דלשני נותן שטר אחר ג"כ כתוב כזה. ושיחרורו של השני הוא בשטר השני. ומש"כ בשטר הראשון שמו של השני הוא לפירוש שאינו שיור וזה אינו פוסל את השחרור הראשון. כיון דאינו משחרר להשני בזה השטר. לא הוה אלא כגט שכתוב בו שאילת שלום דמבואר בגיטין (פ"ז) דכשר. אבל כ"א אינו קונה אלא בשטרו וא"כ ע"כ בעי שימסרם לשני השטרות לאחר שיקנה לשניהם בב"א ובאמת הוא מפורש בש"ס דל"מ אלא בב"א ע"ש וז"ב:

שם סקכ"ז ומהתימא על הרב ב"י שעשה הסכמה בין הרמב"ם והר"ן כצ"ל עב"י ולענ"ד אין שום הכרח למחלוקת דבכתוב לפלוני ופלוני אע"פ שאין השני משתחרר בשטר זה אלא בהאחר כמש"כ בסמוך מ"מ כיון דמבואר ומפורש בשטר זה שנותן החצי להשני תו שפיר מיקרי לגבי נפשי' נפיק כולי' מבעלים בשטר זה. וגם הר"ן יודה דמהני בזה. וגם מש"כ בס"ס שמכר או נתן החצי להאחר כאחד מהני נראה פשוט דהיינו נמי בשטר אחד דבזה כ' גם הר"ן דודאי מהני ואין כאן מחלוקת:

סס"א הכותב לשפחתו הרי את ב"ח וולדך עבד דבריו קיימין הרי את שפחה וולדך ב"ח לא אמר כלום. בתמורה (כ"ה) מסיק אהך דאת ב"ח וולדך עבד. דמשו"ה דבריו קיימין דעובר לאו ירך אמו. דאי ירך אמו הוה משתחרר גם הולד. כן משמעות הסוגי'. וא"כ למה בסיפא ל"מ דלמה לא יכול לשחרר את הולד לחוד. כ' הראב"ד הובא בט"ז לפי דא"י

להקנות לכשיולד. או כיון דהיא שפחה א"י לקנות מיד רבה עבורו. דאין עבד מקבל ג"ש לחבירו מיד רבו שלו ובאמת לפ"מ דמשמע בפרק כיצד מערימין דיכול להקדיש עוברין לכאורה פשוט דיכול לשחרר עובר דבכ"ד מדמה להו הש"ס וכ"ש לשי' הפו' דבקה"ג מקדיש דבר שלא בא לעולם. ה"נ שחרור הוה קדה"ג. וכ"ש לשי' הרמב"ם דגם בקידושין ס"ל דבהוכר עוברה מקודשת. וגם מש"כ לפי שהשפחה אינה יכולה לזכות לפי סידור הדברים ברמב"ם משמע דמשום דא"י לשחרר חצי עבד הוא ואפי' בזוכה ע"י אחר ל"מ ובאמת בתו' ר"פ שור שנגח אה"פ משמע דהמסקנא בתמורה אינה עיקר דהא מעיקרא אסיק בתיובתא למ"ד עובר לאו ירך אמו וכ"כ הפו' דקיי"ל בכ"ד ירך אמו לבד מטריפות דיש לו חיות בפ"ע. וא"כ לכאו' גבי את ב"ח ולדך עבד הול"ל דולדה כמוה כריה"ג ולא כרבנן. והט"ז כ' דבאת ב"ח מפרשינן דבריו דה"ק הרי את ב"ח לכשתלד ולא שייך אז ירך אמו. ואין זה מובן דהא בכל שחרור מקשה ברי"פ הזורק דמה שקנה עבד קנה רבו ומסיק דגיטו וידו באין כאחד. וא"כ על לאחר שתלד ל"מ כלל דהרי עדיין אין לה יד ומה שקנה עבד קנה רבו וע' גיטין ס"ה תוד"ה גיטא ודוק [והא דסנ"ג. דאומר בפני נכתב כשהתנה עליו מבואר בש"ס דהיינו דהוה שליח להולכה עד ב"ד ושם מקבל השחרור מיד שליח הבעל בב"ד וכן בסנ"ו ע"ש] ואף שנראה שהרגיש לתקן זה וכתב דמתחיל מהיום ולאחר שתלד לענ"ד אין זה מועיל דהא שחרור דמי בזה לגיטין וקידושין ולא שייך אלא או תנאי או חזרה וא"כ אם תנאי והשחרור הוא מעכשיו ע"כ משתחרר גם העובר עמה כיון דקיי"ל י"א ואי חזרה גם שחרורה של עצמה ל"מ כנ"ל. וגם מה שמסיק דבסיפא את שפחה וולדך ב"ח לא מפרשינן לכשתלד דא"כ הוה. מקנה לכשיולד ל"י כוונתו דמשמעות דבריו דמעכשיו הוה מהני אי לאו עכוב דחצי עבד א"כ למה גרע לכשיולד ומ"ש מהיא גופא דאע"ג דל"מ מעכשיו מהני לכשתלד וכ"ש לפמש"כ בסמוך דלשי' הרמב"ם ודאי יכול לשחרר עובר וע"כ דהכא כפשוטו דתרוייי' בבי איירי במשחררו מעכשיו והא דל"מ בסיפא הרי את שפחה וולדך ב"ח משום משחרר חצי עבד דל"מ וא"כ טעמא דרישא דאין הולד כמוה צ"ע לכאורה. ע"כ נראה על כרחך לומר דאע"ג דהש"ס מדמה זה לכל מילי דעובר ירך אמו מ"מ כיון דכבר כ' התוס' דע"כ אינה עיקר דהא מעיקרא מסיק בתיובתא צ"ל דאנן ס"ל דאע"ג דקיי"ל לענין שיור דעובר ירך אמו ומקרי שחרור העובר משחרר חצי. מ"מ לענין שחרור העובר שיהי' כמוה בזה לא ס"ל כסוגיא זו דכיון דיהי' העובר אדם לבדו בזה לא שייך י"א דזה הוה כמו בטריפות דקיי"ל לאו ירך אמו וה"נ לענין זה נמי לאו ירך אמו כיון דעתיד להיות ברי' בפ"ע ויכול להיות עבד בפ"ע ואע"ג דהוה י"א לענין שחרר הולד לחוד דמיקרי משחרר חצי עבדו

מ"מ אין זה ענין לגבי זה שישתחרר העובר עם שחרור האם כנ"ל. והא דלא מעכב גם עבדות העובר על האם להיות קרוי שחרור האם ג"כ משחרר חצי עבד דל"מ. ע"כ כדברי הפרי' דהעובר בטל לגבי האם ול"ח שיור. ובש"ס שם לא אמר לי"א לענין זה דלא להוי שיור העובר כמשייר דזה ודאי לא שייך כלל כמש"כ הפרי' אלא לענין דיהי' גם העובר משוחרר כמוה ואע"ג דלענין תשלומי דו"ה במרובה מסיק דלמאי דקיי"ל עובר י"א ודאי הוה שיור (ותמהני שלא מצאתי זה ברמב"ם) פשוט דל"ד כלל דהתם תלוי באישתרויי בשחי' ולא שייך הכא בעבד וז"ב. וא"כ הא דבסיפא ל"מ כל הטעם משום משחרר חצי עבד כמשמעות הרמב"ם. וא"כ י"ל היכי דיתן את השפחה לאחר והעובר שחרר וזכה המקבל השחרור בשביל העובר דנפיק כולי' מיד בעלים זה ודאי מהני גם באת שפחה וולדך ב"ח וצ"ע:

סס"ד המפקיר עבדו ומת כו' היורש כותב ג"ש ערא"ש דהרי"ף ס"ל דהא דאסקינן דאמימר קשי' היינו לפי שסבור דאיסורא אינו מוריש א"כ הוה כגר שמת דמיתתו מתרת. אבל רבינא דהלכתא כוותי' ס"ל דמוריש ואינו דומה לגר. והרא"ש מסכים עם שי' הר"י דאינו סברא כלל דלא יתיר המיתה כיון דליכא אלא איסור כאשה אלא דהאי גיטא הוא דרבנן בעלמא ונראה דמ"מ מודו התו' להא דסס"ה בהגה בגר שהניח עבדים קטנים ולא זכה בהם אדם עד שיגדלו דאין להם תקנה. כיון דלא הי' בכחם לקנות גופם בשעת מיתה אין שייך שיותרו במיתתו, ולכאור' יש לדמות זה להא דכ' שם הר"י בתי' הראשון אדרבינא דהתם הי' רשות הלוקחין עליהם כשמתו הבעלים הראשונים ולא הותרו במיתת הבעלים בכה"ג ע"ש אבל באמת אינו דומה דהתם כ"ז שהי' ביד הלוקחין העכו"ם הי' הגוף נקנה להבעלים הישראל לגמרי דעכו"ם לא קני לגופי' והפקר הא ג"כ לא הוה, מן הדין וא"כ בודאי הורישו הגוף ליורשיהם ומשו"ה כשכלו בתראי ונעשה הפקר שפיר יכולין לכתוב ג"ש כדין מפקיר עבדו. אבל כאן אף דאין העבד קטן זוכה בעצמו מ"מ אין עליו בעלים וא"כ אפשר דאח"כ כשגדל וזוכה בעצמו הותר מעיקרא כדברי הב"י וצ"ע:

סס"ז עבד שנשבה אם נתייאש רבו הפודה אותו לשם עבד ה"ה שלו. בש"ס אמרינן רבו שני ממאן קני לי' משבאי שבאי גופי' מי קני לי'. ומסיק דקני למע"י. וא"כ משמע דאינו כדין עבד כנעני אלא קנין למע"י בעלמא. וכ"כ שם התו' בפירוש לפי שי' דישתעבד לרבו שני דהיינו למע"י. וא"כ צ"ע סתימת הפו' בזה. דהרי משמע דה"ה כעבד גמור. ע"כ נראה בשי' הפו' דאע"ג דאי השבאי לא הוה קני לי' הי' זוכה העבד בעצמו והישראל הפודה אותו לא הי' עליו אלא חוב דמיו בעלמא. אבל כיון דהשבאי קני אותו א"כ העבד אינו

זוכה בעצמו ואע"ג דאינו קונה אלא למע"י מ"מ נראה דלכאורה משמע דרשב"ג סבר דמפקיר עבדו צריך ג"ש דהא ת"ק דרשב"ג בכריתות (כ"ד) ס"ל דצריך ורשב"ג לא פליג אלא משום דסבר דכיון דאמר א"א זכו בהן יורשין אבל בהא דצריך ג"ש לא פליג וכן רבא דאוקמה מתני' לאחר יאוש משמע ביבמות נ"ח דדריש קרא דעבד איש כרשב"א ולי"ל קרא. לכדשמואל דאי"צ ג"ש. וכן בגיטין י"ג א"ר דהיינו דאמרי לי' מפני שהוא קניינו דאי בעי שקיל ד"ז מישראל ולא אמר דאי בעי מפקיר לי' וע"כ דבהפקר הוה מעוכב ג"ש ואוכל בתרומה וכיון דקיי"ל דצריך ג"ש ע"כ לומר דלענין זכות זה, ע"כ אין כח ביד העבד להיות זוכה בעצמו אע"פ שהבעלים מפקירים. וא"כ א"ש דאע"פ שביד השבאי לא הי' אלא למע"י. מ"מ כשבא אח"כ ליד ישראל והבעלים הראשונים הרי הפקירו זה. ה"ז זוכה בו עכשיו הישראל השני לגמרי. וה"ה בזכותו כדין כל עבד כנעני. דהרי אם הי' השבאי יכול לקנותו תחילה לגמרי בודאי הי' זוכה בו. עכשיו נמי זוכה הישראל. ובאמת גבי אמתי' דמר שמואל שם משמע מדברי התו' שם גופי' דלרבא צריכה ג"ש מרבה שני. וש"מ דרבה שני ג"כ קונה אותה לגמרי כדין עבד. וגם מה שתלו זה התו' בדין אם לשני אם לראשון אינו מובן היטב לכאורה וע"כ צ"ל דס"ל דאפי' צריך ג"ש מ"מ הרי הזכות ביד הראשון ואע"ג דהפקירו דכן הוא הדין דע"כ ה"ה לזכות זה בידו והשני א"י לקנות זה. ואפשר דתלוי זה במחלוקת הר"י והרי"ף שכ' בסמוך דהר"י ס"ל דזה לא מוריש וכ"ש דא"י לצאת עוד לאחר. אבל הרי"ף והפו' שפסקו דהרי הוא יוצא לרשות היורש. ה"נ זוכה בו השני. ומשו"ה כ' בסתם דה"ה לשני ודוק שם ואם לא נתייאש כו' לשם ב"ח חוזר לרבו ראשון בלא כלום כ' הגר"א ראי' מדאמר שם אביי באוקימתא דלפני יאוש לרבו שני לא דהא לשם ב"ח פרקי'. ולא אמר סתם דהא לפני יאוש. וכמו שדקדקו שם התו'. וע"כ דהיינו דאין חייבין לו הדמים ורשב"ג לא פליג אלא דמשתעבד. אבל ג"כ אין חייב לו לשלם. ולדידן דקיי"ל כרבא ס"ל דלפני יאוש דליכא פלוגתא קיי"ל כרשב"ג (והיינו כמש"כ שם התו' דלא מסתבר לרבא דפליג ת"ק בהא) ע"ש. ולכאורה י"ל בזה דלכאורה נראה דהא בהא תלי דלת"ק דה"ה ב"ח כמו שהי' סבור הפודה אין לו על העבד כלום. אבל לרשב"ג כמו דפדאו לשם עבד צריך לשלם לו ה"נ לשם ב"ח כיון דהדין דחוזר לראשון למה לא ישלם לו אבל באמת דבריו מוכרחין דהא קיי"ל בחו"מ סרס"ד דשנים שנתפסו והוציא אחד הוצאות עליו ועל חבירו צריך חבירו לשלם לו אבל אם הי' צריך אותה ההוצאה גם על עצמו לבד אין חבירו חייב כלום דחשוב זה נהנה וזה לא חסר וע' תו' ר"פ הכונס דעכו"ם שאנס בית של ישראל וקנאה חבירו ג"כ צריך לשלם לו וא"כ פשוט דה"נ כן דאם פדאו לשם עבד הוה כקנה ביתו דחייב כמש"כ התו' אבל פדאו לשם

ב"ח דירד על דעת המצוה לפדותו וכיון דאנן קיי"ל דמצוה לפדות את העבדים מצוה דידי' עביד. ואע"ג דהדין דחוזר לבעליו וחבירו נהנה. מ"מ הא בשביל העבד גופו ג"כ הוה צריך כל ההוצאה אין זה חייב כלום כמו בהי' צריך ההוצאה בשביל עצמו בחו"מ הנ"ל והיינו דאמרינן דהא לשם ב"ח פרקי' ודוק ט"ז סקמ"ד משמע דבאומר זכי אי"צ מסירה לשליח אלא תיכף כשהגביה או שהוא כבר בידו מהני לפמש"כ בסמ"ה דעלי גיטך מע"ג קרקע ודאי ל"מ בשחרור צריך לפרש דכוונתו דהיינו דלא מסר לו בשעת אמירה אלא לאח"ז מסר לו ותיכף כשהגביה או שהוא כבר בידו מהני וז"ב סע"ח שכ"מ שכתב כו' ואינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם ב"ח. התו' בגיטין כ' דנראה דאם פירש בפירוש מהיום אם מתי דלא יצא לחירות. ונראה דמה שהשמיטו זה הפו' דס"ל דהוא דבר פשוט כיון דפירש דאינו משחררו אלא באופן זה מאי שייך יצא עליו שם ב"ח. דלא שייך אלא במתנת שכ"מ דהוא נותן סתם אלא דאומדן דעתו דכוונתו לאחר מיתה וכיון דלא מפרש בשעת מעשה שייך דיצא עליו שם ב"ח אבל בפירש בהדיא פשוט דלא שייך זה כלל. וכעין חילוק זה ממש כ' הר"ן בגיטין פמש"א. גבי שכ"מ אם עמד לענין גט אשה על חשש שמא יאמרו יש גט לאח"מ. ונראה דאע"ג דבהקדיש נכסיו הוה בעיא דלא איפשטא בב"ב התם לא שייך יצא עליו שם הקדש דהתם בקדושת דמים דיש להם פדיון אבל בקדוה"ג אפשר דאמרינן נמי באמת דאינו חוזר וצ"ע:

ס"פ המוכר עבדו לעכו"ם כו' יצא לחירות כו' וקונסין אותו לפדותו וקנס זה אין דנין אלא בב"ד מומחה. נראה דזה לא קאי אלא אהא דקונסין אותו לפדותו דזה הוה מדין קנס. אבל מה שיצא לחירות זה הוה מדינא דאו' דלא גרע מעבד שברח מחו"ל לארץ דאין מחזירין אותו לבעלים וכ"ה בהדיא בספרי דברים (רנ"ט) לא תסגיר עבד אל אדוניו מכאן אמרו המוכר עבדו לעכו"ם או לחו"ל יצא לחירות. ועפי"ז נראה לפרש דברי הרב בספ"ב גבי המוכר עבדו לחו"ל שכ' ודין זה נוהג אפי' האידנא דכוונתו דאע"ג דלעיל בס"פ לענין לקונסו לפדותו אינו נוהג האידנא כאן לענין שחרור העבד אינו קנס אלא דינא ונוהג אפי' האידנא [ולשי' היש מי שכתב בס"מ גבי ראשי איברים דמשמתין אותו אף האידנא לכתוב לו ג"ש כיון דהעבד מוחזק בעצמו ואינו רשאי לעבוד בו דהוה כתפס דבכה"ג דנין גם עכשיו דיני קנסות. פשוט בל"ה דנוהג אף האידנא אלא אפי' לדיעה הראשונה שם דמשמע דאין כופין אותו לכתוב ג"ש מ"מ בכאן לענין חירות העבד אינו קנס אלא דין דאו'] והגר"א כ' דכוונתו אף שעכשיו הארץ ביד עכו"ם וזה כבר כ' המחבר בעצמו בספ"ד ונראה דכוונתו כמש"כ בס"ד:

סימן רסח

ס"א בהגה טבל קודם שמל כו' וי"א דל"מ לכאורה נראה דטעמא משום דהטבילה ל"מ אלא כשלא חסר שום הכשר וכעין שכ' בסק"כ גבי טבילת כלים הנקחים מעכו"ם דל"מ הטבילה קודם הכשר ההגעלה ע"ש אבל לפי"ז יקשה מש"כ התו' ביבמות מ"ז ע"ב דטבילת עבד משוחרר קודם השחרור והרי עדיין חסר הכשר השחרור. ובאמת בסרס"ז ס"ז כ' בלשון הפו' דכשישתחרר מטבילין אותו ע"ש. משמע בהדיא דס"ל דגם התם השחרור קודם הטבילה ובאמת מה שדקדקו התו' מלישנא דבריי' דרשב"א וחוזר ומטבילה לשם ב"ח ומשחררה ומותר בה מיד. רש"י פירש שם ומשחררה מטבילה לשם שחרור ע"ש. מפרש דמשחררה דרשב"א היינו כלומר דמשחרר בע"כ. פירוש דהטבילה לשם ב"ח היא השחרור ע"כ וזה נכון. גם מה שהוכיחו מהא דצאי בו והתקדשי בו. דפליגי ר"מ ורבנן. אי יש בלשון הזה לשון שחרור. ות"ל דעדיין חסר הטבילה וע"כ דהטבילה מקודם ע"ש. לכאורה הי' נראה לומר בפשיטות דבאמת הקידושין לאחר שתטבול ומ"מ לא הוה דבר שלא בת לעולם דהא בקידושין ס"ב פריך לר"י דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה א"כ האומר לשפחתו הרי את מקודשת לאחר שאשחררך להוי קידושין ומשני מעיקרא בהמה והשתא דעת אחרת. וע"ש בתו' דטבילת שפחה לא צריך ג' לרשב"א דס"ל דאי"צ קבלת מצות והוה בידה. וא"כ כשאומר צאי בו והתקדשי בו והקידושין והשחרור באין כאחד דלא שייך מעיקרא בהמה א"כ שפיר הוה קידושין ולק"מ. ואפי' נימא דלמאי דמסיק שם גבי הנותן פרוטה לאשתו שתתקדש לו לאחר שיגרשה דאע"ג דבידו לגרשה אין בידו לקדשה. וא"כ ה"נ בשפחה לאחר שתשתחרר אין בידו לקדשה. מ"מ ר"מ בצאי והתקדשי לטעמי' דס"ל אדם מקנה דשלבל"ע ורבנן שם י"ל דלדבריו קאמרי לי' וא"ש. אבל לולי שאיני כדאי נראה דאע"ג דהטבילה ודאי מעכבה לאוסרה לישראל אבל לענין קידושין משמע מלשון הש"ס הנ"ל דהא דלא תפסי בה קידושין דהיא כבהמה. וכדילפינן בדס"ח מעם הדומה לחמור ע"ש. ופשוט כיון דהיא משוחררת לא מיקרי בהמה וכן אין בני' עבדים. דהא ילפינן שם מוהאשה וילדיה אהי' לאדוניה והרי היא אינה לאדוניה. וא"כ באמת אפי' בלא טבילה שפיר תפסי הקדושין ולק"מ. ובסק"ק צ"ח כ' ט"א דצריך להיות הטבילה אחרי המילה וא"ש גם לשי' התו' ע"ש: ס"ג כל עניני גר כו' צריך שיהא בג' הכשירים לדין ע' נה"מ ריש ס"א שנתקשה לשי' הרשב"א דשליחותיי' קעבדינן אינו אלא מדרבנן א"כ היכי מקבלין גרים בזה"ז ושרינן לי' לישא בת ישראל לעבור על ד"ת בקום ועשה ולענין זה י"ל ע"פ מש"כ:

התו' ביבמות סופ"ק דביאת עכו"ם אינו אלא דרבנן אלא דקשה דמשמע דה"ה כישראל גמור לחלל עליו את השבת. ואע"ג דבריש כתובות גבי גר קטן כ' דקיי"ל באמת דיש כח אפי' בקום ועשה (והיינו היכי שיש טעם כמש"כ במ"א) מ"מ הוא דחוק. אבל לא ראה דברי הרשב"א בחידושיו ביבמות שהקשה זה בעצמו ותי' דה"ט:

דכמו דאמרינן בכריתות (ד"ט) דאין קרבן הגר מעכב דלדורותיכם כתיב. ה"נ כשאין מומחין אין מעכב וכבר הזכירו התו' בקידושין ס"ד הך סברא דלדורותיכם אלא דלא הזכירו הא דכריתות ע"ש::

ט"ז סק"ח ומו"ח כ' דהרי"ף הכי קאמר דכיון שטבל לקריו ודאי שכבר טבל בפני ג' ולא משמע כן עכ"ל אבל דברי הרמב"ם בס"י הואיל וראינום נוהגים בדרכי ישראל כו'. ובסי"א כ' דנתגיירתי ביני לבין עצמי אי"נ משמע דהא אי הוה נאמן לא הוה גר וגם בניו היו פסולים אף דהוא נוהג בדרכי ישראל וא"כ ע"כ דהא דנוהג בדרכי ישראל ל"מ אלא דע"י זה אנו מחזיקין אותן שכבר טבלו בב"ד. והרי הוא מפורש כדברי הב"ח ומש"כ בס"י דאע"פ כן אם בא להתערב בישראל אין משיאין אותו ישראלית היינו דוקא לדידי' לחוד אבל בניו משיאין כמו בס"ג וז"ב:

ס"ח נהג מנהג יהדות כשהגדיל שוב א"י למחות. בש"ס הלשון כיון שהגדיל שעה אחת שוב א"י למחות. והקשו בת"י שם דא"כ מתי ימחה דבקטנות ל"מ מחאה פירוש דכי תוכל לצמצם רגע דהתחלת יום גדלות. ולכאורה הי' נראה דכיון דהגירות אינו מתחיל אלא מזמן גדלות שאז מקבל עליו תורת גירות. א"כ הא קיי"ל קבלת מצות ל"מ בלילה וא"כ באמת כל הלילה עדיין אינו גר. ולענין גדלות ה"ה גדול מתחילת הלילה הנכנסת לשנת גדלות וא"כ הרי כל הלילה ודאי יכול למחות ולק"מ. ונראה בשי' דלא חשבו לה לקבלה מחדש דבאמת הרי הקבלה בתחילה הא הוה זכות כ"ז שלא מחה בגדלות. ולא הוה אלא כתנאי בעלמא ויכול להיות אפי' בלילה. אמנם בדברי הרמב"ם שבכאן א"ש ולק"מ דבעי דוקא נהג מנהג יהדות כשהגדיל וכ"ז שלא נהג מנהג יהדות שפיר יכול למחות ובאמת יצא לו זה להרמב"ם מכח קושי' התו' ודוק:

סימן רסט

ס"א ד"ת שהי' מותר לגר שישא אמו כו' אבל חכמים אסרו כו' הטור כ' דבן גר שהי' הורתו ולידתו בקדושה מותר אפי' בקרובות אמו הגיורת כגון אחותו מאמו שנולדה קודם שנתגיירה ואחות אמו והמחבר השמיטו שבב"י כ' דלא פשי' דעת ר"י להתיר ע"ש והנה רש"י בסנהדרין נ"ז כ' בהדיא דכ"ש הורתו ולידתו בקדושה אסור ע"ש ס"ב אבל

אם הי' נשוי שאר עריות ונתגייר הוא ואשתו אין מפרישין כו' הנה הך שאר עריות ליכא אלא אחות אמו מן האם (דאשת אחיו מן האם לא שייך נשוי בגיות) דלכתחילה אסור ובדיעבד שרי. והך לישנא הוא לישנא דבריי' דפירש הש"ס לענין אשת אביו ולדידן דא"א שרי נקט לה לענין אחות אמו והנה לא מצאתי להמפרשים שפירשו טעם הרמב"ם בזה מאין הוציא חילוק זה. ולענ"ד דיצא לו כן מקושי' התו' דכ"ב דהקשו דמשמע שם דעריות משום שלא יאמרו ובפרק נושאין משמע דהוא משום איחלופי. ותי' דשמא יאמרו הוה בעריות שהי' אסור תחי' כשהי' ב"נ והם מצד האב דבשביל אחלופי ליכא דכו"ע ידעי דליכא אבות לעכו"ם אלא דאסור משום שלא יאמרו, ואיחלופי הוה בשאר האם דלא הוה אסירי תחילה. והנה הרמב"ם דפסק דבשאר האב ליכא בגר אפי' בהני דהוה אסור תחילה כגון אשת אביו, וכ' הה"מ דכן נראה דעת הרי"ף דלא הביא אלא הך דבני יודן אמתא כו' דמן האב כו"ע ל"פ דשרי. וס"ל דהך סוגי' לא סברה כהברייתא דשם ע"ש. ועכ"פ תיקשי דא"כ למה אמרה הסוגי' בדכ"ב לטעם דשלא יאמרו ע"כ פירש דבהני דאסור מעיקרא כגון אמו ואחותו מאמו דאיכא משום שלא יאמרו אסור אפי' בדיעבד ובאחות האם דלא הוה אסור לב"נ אלא דשייך משום. איחלופי בדיעבד שרי. וכן בבריי' שם לפ"מ דס"ל לתנאי דשם כר"א דאחות אמו ואחות אביו אסורין לב"נ לא חשיב יוציא אלא. בהני ובאחותו ודוק ס"ד שני אחים תאומים שהי' הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה חייבין משום א"א. הש"ך כ' דמשמע דוקא תאומים ע"ש ולא ידעתי מהו המשמעות הזה דשני אחין שיהי' הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה לא משכחת אלא בתאומים וצ"ע:

ס"ה הנושא גיורת ובתה כונס אחת ומגרש השני' בש"ס מבואר דאפי' הי' נשוי שתיהן תחילה אסור לישב עם שתיהן. ונראה הא דל"ה לס"ב דכ' דבעריות שלא היו אסורות עליו בגיותו שרי בדיעבד. דהתם דהאיסור משום קרובות והי' שייך זה גם תחילה אע"ג דלא היו אסורות לב"נ מ"מ אין עכשיו חידוש פריך האיסור לא החמירו. אבל כאן דאין איסור אלא בקידושין וכשהי' ב"נ הוה זנות בעלמא וליכא איסור באשה ובתה בזנות הרי האיסור מתחדש עכשיו בתחילה. והוה כנושא בתחילה בגירות ובזה ודאי גם בשם מוציאין וכמש"כ הש"ך סק"ג בשם העט"ז:

ס"ח נושא אדם גיורת ואם אמה עש"ך דכ' דצ"ל אם אם אמה. והוא פשוט דהא הכא תפסי בהו קדושין בתרוויי' כיון דאינו אלא מדרבנן. א"כ הוא ג"כ אשה ובת בתה והרי לא התיר אלא בת בת בתה וכן כ' הה"מ בשם הרמב"ן והרשב"א דאם חמותו אסור וא"כ הכא ע"כ אם אם אמה דהיא שני' ופשוט:

סימן רע

ס"א מ"ע על כל איש מישראל לכתוב לו ס"ת משמע בהדיא דדוקא אנשים מצווין ולא נשים והיינו כמש"כ הרמב"ם בספר המצות דנשים פטורות ממ"ע דכתיבת ס"ת ולכאורה הי' נראה דיצא להם דכיון דקיי"ל דאשה פסולה לכתוב ס"ת ותפילין ומזוזות דכל שאינו בוקשרתם אינו בוכתבתם א"כ היכי שייך לחייבם לכתוב ואפי' ע"י אחר לי"ל כמו דקיי"ל בריש יומא ובכ"ד דכל היכי דאיהו לא מצי עביד לא מצי למשוה שליח וה"נ כיון דהיא פסולה לכתוב לא שייך לחייבה ע"י שליח וכ"מ בסמ"ח אבל אחר העיון נראה דזה ליתא דהא כ' התו' בקידושין סופ"ק דאיצטריך קרא דאשה אינה חייבת למול בנה אע"ג דקיי"ל כר"י דאשה פסולה למול דמ"מ איצטריך מעוטא דאינה מחויבת לבקש איש שימולו ול"א דלא צריך קרא דכיון דאיהי לא מציא עבדה לא מצי למשוה שליח והחילוק נראה פשוט דהא מבואר בסרס"א דאם אין מי שימול מלין אפי' ע"י קטן ואע"ג דקטן לאו בר שליחות הוא ולא מקיים המצוה וע"כ דהכא אף שאינו מקיים מצות מילה מ"מ הרי הסיר ערלתו כדין דכשר גם ע"י קטן. וה"נ הא שי' רוב הפו' דקנה ס"ת אף שלא נכתב בשליחותי' יצא בדיעבד מצות כתיבת ס"ת דהרי יש לו ס"ת ושפיר י"ל דגם אשה אף שפסולה לכתוב ולא שייך גם שליחות על הכתיבה כיון דאיהי לא מצי עבדה מ"מ מצוה שיהי' לה ס"ת ע"כ נראה בסברתו בפשי' כמש"כ הרא"ש דהאידנא מצוה לכתוב ההלכות ופרושיו דעיקר מצות כתיבת ס"ת ללמוד כדכתיב קרא כתבו לכם כו' ולמדה כו' ע"ש. ונשים דליתנייי' במצות ת"ת ליתנייי' במצות כתיבת ס"ת וה"נ משמע בנדרים (דל"ו) דאריב"ח דלא ניתנה תורה אלא למשה דכתיב כתב לך דכתיבתן שלך ופריך מראה למדתי אתכם כאשר ציוני כו' הרי דפריך הש"ס דכיון דאינו בכתיבה ליתנייי' בלמידה כ"ש דכשליתנייי' בלמידה ליתנייי' בכתיבה. והש"א דקדק ע"ז דהא גם נשים מצוות לידע דינין דידהו. ואינו מוכרח דמ"מ פשוט דאין זה מצות ת"ת דהרי פשיט בסוגי' דקידושין דפטורות מת"ת. אלא משום חיוב המצות צריכה שתדע איך לעשות אבל לא דהוא מצות ת"ת ואמרינן בריש חגיגה אנשים ללמוד נשים לשמוע ופשוט דזה לא שייך למצות כתיבת ס"ת. עוד הקשה דהא קיי"ל דהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו אף שיש לו במה ללמוד. וגם זה אינו מופרח כלל דאפשר דכך הוא המצוה שילמוד דוקא ממה שכ' בעצמו וכמו באתרוג דבעי דוקא לכם אף דעיקר המצוה הנטילה וכה"ג בכ"ד ונראה דמשו"ה אין מברכין על מצות כתיבת ס"ת משום דנפטרין בברכת התורה שאנו מחויבין לברך בכל יום דפוטר גם מצות כתיבה כמו דקיי"ל בשילהי פסחים ברך על הפסח פטר את הזבח ע"ש בסוגי' והנה נסתפקו הפו' בהי' לו ס"ת ונאבדה אי בטל ממנו

מצות כתיבת ס"ת והנה נראה מדברי התוס' מנחות שהובא בט"ז דהא דקנה ס"ת כחוטף מצוה היינו לפי שביטל את חבירו מן המצוה ע"ש. ובודאי דזה הרי הוא מוכרח דכל שמכרה הרי נקנה המצוה לחבירו ובודאי דבטלה ממנו. דאי דהאי לאו דהאי ולפי"ז יש הוכחה נכונה דגם בנאבדה ממנו בטלה מצוה ממנו מהא דפרק אלו מציאות דאמרינן דהמוצא תפילין שם דמיהן ומניחן ופריך מספרים דתנן קורא בהן אחד לל"י ע"ש. ואי איתא, מאי ספרים ודאי ליכא למקני בלא דעת בעלים שהרי ודאי אין הבעלים מרוצים לבטל ממנו מצות כס"ת וע"כ דתיכף כשנאבדה ממנו כבר בטל ממנו מצוותו ע"כ ואינו מפסיד בזה כלום ודוק:

שם בהגה לקחו הוה כחוטף מצוה וא"י בזה הט"ז השיג ע"ז וכ"נ לענ"ד דאי ס"ד דהפירוש בש"ס כחוטף מצוה ואינו יוצא בזה ליפרוך התם כדפריך בסנהדרין כ"א אהא דרבה דאפי' הניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו ופריך מהא דתנן גבי מלך כותב לו ס"ת לשמו שלא יתנאה בשל אבותיו מלך אין הדיוט לא ואי ס"ד דה"נ בקנה הכוונה שא"י פשוט דכ"ש דבמה שהניחו לו אבותיו ולא טרח אפי' למקני דל"י (ואף דלפמש"כ לעיל בשם התוס' יש לדחות אבל לפי דברי התוס' אין שייך כלל שלא יהי' יוצא בדיעבד) וא"כ קשה מאי איריא מלך. וע"כ דהא דהכא דקנה אינו לעכב אלא למצוה מ"ה והתם במלך לעכב ולק"מ עוד יש ראי' משבת קל"ג זה אלי ואנוהו כו' ס"ת נאה וכתוב בו לשמו בדיו נאה כו' והנה אם נפרש לשמו לשם קדושת ס"ת ודאי זה לא שייך לענין הדור דשלא לשמו ה"ה פסול וע"כ דהפירוש לשמו כלשון הש"ס בסנהדרין גבי מלך כותב לו ס"ת לשמו דהיינו לשם הבעלים בשליחותו ואין זה אלא להדור מצוה אבל חיובו הוא יוצא ע"כ גם בקנה ולא מעכב לשמו וז"ב:

בפ"ת בשם פ"ד דלפמש"כ התוס' בסוכה כ"ז גבי אתרוג דכיון דכתיב לכם א"י בשל שותפות ה"נ בס"ת דכתיב כתבו לכם א"י בשותפות. והנה לפ"מ שכ' הרמב"ן דלכם דגבי ס"ת היינו לשם חובתכם והבאתי דבריו בסי' הסמוך א"כ לא שייך זה כלל לענין שותפין כיון דלא קאי כלל לענין ממון אבל פי' נימא דקאי ג"כ לדין ממון מ"מ הא בארו התו' שם דהיכי דכתיב לשון רבים שפיר מהני שותפות כמו בציצית דכתיב בגדיכם וכה"ג ושאני אתרוג דאיידי דכתיב ולקחתם שיהי' לקיחה ביד כ"א משו"ה כתיב לכם לשון רבים וא"כ בס"ת דליכא הך סברא ודאי מהני גם שותפין כיון דכתיב לכם לשון רבים. וכן מעיקר המצוה אין לחייב שיכתוב כל אחד דווקא ס"ת שלימה לעצמו דהא משמע מדברי התוס' שם דבלא קרא שפיר י"ל דכולם יוצאים באחד וכמו בק"פ דלמ"ד אכילת פסחים לא מעכבא. כ"י יוצאין בפ"א וכן בכ"ד ולדינא צ"ע: ס"ד האידנא מצוה לכתוב משנה וגמרא

ופירושים בב"י הקשה דהיכי יתחלף מ"ע של תורה ועט"ז בשם הפרי' דעכשיו שהותר לכתוב גם תורה שבע"פ ושלא כדין כתיבה. אין ללמוד בס"ת ולזלזל בכבודה אלא ילמוד מחומשים כו' ול"נ כלל לענ"ד דאע"ג דאיכא עת לעשות לה' ושרי לכתוב שלא כדין וגם לכתוב דברים שבע"פ משום שכחה. למה נתיר שלא כדין כתיבה בדברים שבכתב למי שאפשר לו. וכ"ש מש"כ דזה זלזול לס"ת שנלמוד ממנה והכתוב צווח כתבו לכם ולמדה וכל כתיבתה ללמוד וזהו כבודה ויותר נראה לענ"ד דהא דמחייב הרא"ש לכתוב משנה וגמרא יותר ממצות כס"ת אין זה כלל מדין מ"ע דכס"ת אלא כיון דקי"ל דמוכרין ס"ת שיש לו כבר כדי ללמוד תורה וא"א עכשיו ללמוד בלא ספרים ובודאי למי שאין לו ספרים ללמוד מוכר ס"ת כדי לקנות ספרים כ"ש דלכתחילה מקדים כתיבת ספרים ללמוד לכס"ת ואח"כ אם יש לו ודאי מחויב לקיים מ"ע. דכתיבת ס"ת ונכון סימן רעא ס"א שיאמר בתחילת העיבוד כו' אני מעבד לשם ס"ת נראה דבדיעבד כשר במחשבה לשמה אפי' בלא אמירה לדידן דקיי"ל דעיבוד ע"י עכו"ם כשר כשאומר לו הישראל בשעת העיבוד שיעבד לשם ס"ת ולא מצינו שצריך שיאמר העכו"ם שהוא מעבד לשם ס"ת ואפי' אמר אטו אמירה דידי' אית בי' ממשא ואמירת הישראל כיון דאינו עושה ודאי דנמי ל"מ אלא דעיקר הטעם דמסתמא על דעת ישראל עושה. וכ"כ התוס' בהדיא בע"ז גבי מילה דעכו"ם עביד סתמא וכשר. וה"נ ודאי לא גרע מחשבת ישראל מסתמא דעכו"ם. וכן בעירובין י"ג אר"פ דאפי' למ"ד אין מגילת סוטה כשירה להשקות סוטה אחרת מוחקין לה מפרשת סוטה שבתורה דתורה סתמא כתיבא. אלמא אע"ג דמגילת סוטה בעי לשמה כשירה מתורה דכתיבה סתמא. וע"ש בתו' דודאי בשעה שכותב את התורה מחשב דאם יצטרך לסוטה ימחוקו לה ובודאי דאין הסופר אומר זה וש"מ דבמחשבה סגי וצ"ע: ש"ך סק"ד בשם הד"מ דאם מעובד לתפילין פסול לס"ת דקדושת ס"ת חמור ובנוב"י תנינא הקשה ע"ז דהתו' בגיטין מ"ה ובמנחות מ"ב למדו דעיבוד עור הבתים צריך לשמה מדין עיבוד ס"ת משום דבעור הבתים איכא נמי שי"ן של תפילין. אף דאינו אלא אות אחת וכ"ש פרשיות של תפילין. גם לא מצינו שס"ת קדוש יותר מתפילין ע"ש. ולכאורה נראה דלא קשה כלל דודאי התוס' יפה הוכיחו דכיון דנאמר דאות אחד אי"צ הוא עצמו עיבוד לשמה ודאי דגם כל הס"ת כולה אין להחמיר דכיון דכל אות בעצמו הוא גופי' אי"צ כ"ש שלא יגרום הריבוי אותיות להצריך האחרים שיהיו צריכין עיבוד לשמה. אבל עכשיו שאנו למידין דכל אחד צריך לשמה. ודאי דשפיר י"ל דכשהוא בתוך אותיות כל התורה קדושתו חמורה טפי וצריך דווקא לשם קדושת כל התורה והרי בריש יומא אמרו דתפילין אסורין בהיסח הדעת ק"ו מציץ שאין בו אלא אזכרה אחת.

כ"ש תפילין שיש בהם אזכרות הרבה. הרי דזה קדושתו יותר וכ"ש דכל הס"ת קדוש מטעם זה טפי מתפילין. ועוד דודאי תפילין לא עדיפי מחומשין והרי מפורש בר"פ בני העיר דס"ת חמורה מחומשין וכן בשבועות ר"פ הדיינין דדיינא דאשבע בתפילין הוה טועה בד"מ וחוזר הרי דס"ת קדוש יותר ומצאתי שדקדק כן בתשובת רמ"א סל"ד ובודאי י"ל דל"מ עיבוד קל ממנו ובסרפ"ח כ' ראיה נכונה ממנחות ל"ב ע"ש ודוק. ט"ז סק"ג אלא דמדברי הטור כו' אם יש יכולת להחזיר ולהעביר סיד לשמה כו'. כ"ש כשמסייע כשיש עליו סיד הראשון. לא זכיתי להבין כ"ש הזה דהתם הרי מעביר על כולה והכא כבר נעשית כולה בפסול ומה מהני מה שיסייע במקצת לבסוף:

ס"ב צריך שיהי' מעובד בעפצא כו' בפ"ת בשם ג"ו דהעביר מי כרכום פסולה דצריך שיהי' העור לבן ופשוט דאינו אלא לכתחילה דהא מבואר בגיטין (י"ט) דמי עפצא ע"ג קלף שאינו מעופץ הוה כתב. וע"כ דהמעופץ אינו לבן ואפ"ה דינה לכתחילה להיות עפוץ וכותבין ע"ג כדין בדיו ובודאי ל"ג מי כרכום:

ס"ה כתבו בלא שירטוט פסול בתשו' רע"א ס"נ דשירטוט שאינו מתקיים פסול. אלא דנסתפק אם כ' בתחילה בשירטוט שאינו מתקיים ואח"כ לאחר הכתיבה שרטט בדבר המתקיים אי מהני ע"ש ולולי ד"ק. איני רואה בזה מקום ספק דכל שאינו מתקיים לא הוה שרטוט כלל וככתבו בלא שרטוט דפסול ול"מ מה שישרטט אח"כ והרי דכתב בדבר שאינו מתקיים ואח"כ העביר דבר המתקיים ודאי דאינו כתב אלא מהעברה שני' ובדבר שפוסל שלא כסדרן אם כ' הראשונות בדבר שאינו מתקיים וגמר במתקיים והעביר אח"כ על הראשונות דבר המתקיים ודאי דהוה שלא כסדרן ופסול ה"נ דכוותה דמ"ש: ס"ו אבל לא בשאר מיני צבעונים כגון האדום כו' בפ"ת בשם ח"ד אם נעשה הדיו אדום מחמת יושן הרבה פסול. ובשם הח"ס האריך. בזה. ולולי ד"ק מתניתא היא ברפ"ב דמגילה הי' בה אותיות מטושטשות אם רשומן ניכר כשר ולא מפליג כלל כל שיש רושם ניכר כשר והרי גם מגילה בעי בספר ודיו דווקא ומבואר באו"ח סתר"צ ס"ג דאפי' רובה כך כשר ע"ש ולא מסתבר לומר בזה דהוא מקולי מגילה וצ"ע. בפ"מ בפתיחה לה"ת הובא בפ"ת מסתפק אי כתב ס"ת על עור איסורי הנאה אי כשר ומש"כ דכיון דאינו אלא תקנת נביאים י"ל דבמצות דרבנן להנות ניתנו. זה לכאורה כשגגה דמה לנו לחיוב הקריאה מתקנת נביאים דהא בשביל מצוה דתלמוד תורה גופא אמרינן מצות לאו להנות ניתנו כדמוכח בהדיא בסרכ"א דהאוסר ספרו על חבירו אינו אסור ללמוד בו. אלא משום שהרי הוא יכול להשכיר ספרו והוה כנוטלין עליו שכר דאסור שם. הא אסר ספר של עצמו עליו ליכא איסורא ע"ש [דמה שיוצא ע"י איסור הנאה את החיוב דרבנן. בזה ודאי לא

שייך להחמיר בדרבנן יותר מדאו' [ודברי הרז"ה סופ"ג דר"ה גבי מודר הנאה משופר צ"ל דהתם גוף התקיעה הנאה היא וכן גי' לתקוע לו והוא עצמו אסור דגם זה הנאה היא וכ"ש דהשמיעה היא הנאה אלא דבדאו' בטילה וע' מש"כ בחידושי א"ע סקכ"ד] אלא שי"ל משום ההנאה שיש לו בלימוד שהוא גופה חשוב הנאה וי"ל דאין הדרבנן מסלק ההנאה אבל הרי המצוה דת"ת גופא מסלק זה] עוד כ' די"ל דבעינן כתבו לכם שיהי' משלכם והנה הרמב"ן במלחמות בריש סוכה גבי הא דר"י א"ר שם גבי ציצית שהאריך הרבה כ' שם דכתבו לכם דגבי כתיבת ס"ת דרשינן לשם חובתכם דבעי כתיבה לשמה. והא דסנהדרין אע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת צריך לכתוב משלו אינו מלכם. אלא מכתבו נפקא. וא"כ כיון דמידריש לכתיבה לשמה פשוט דלא שייך כלל למידרשי' שיהי' משלכם וא"כ הוה דינו כדין שופר של א"ה ושאר מצות דקיי"ל דכשר. אלא די"ל דהתם לא קאמר הרמב"ן אלא לפי שי' דס"ל לדינא דעיבוד לא בעי לשמה וכתיבה דווקא מלכם. אבל לדידן דקיי"ל דעיבוד נמי בעי לשמה. ודאי לא צריך קרא דלכם לכתיבה לשמה וא"כ אפשר דדרשינן גם הכא לכם שלכם וצ"ע:

בפ"ת סק"ה הביא להסתפק בעור טריפה של יתרת דהוה מתחילת יצירתה אם יכול לכתוב עליו. ול"י מקום ספק בזה כיון דאמרינן הכא דלא בעי אלא מן מין המותר בפיך והרי בפ"ד דחולין אמרינן בהדיא דגם יתרת שחיטתה מטהרתה דהיא ממין שיש לה שחי' כ"ש דהוה מן מין המותר בפיך:

סימן רעב

ש"ך סק"ג אבל בכתיבה גסה אפי' יותר מטפח פשוט דיצא להם כן מדנקט השיעור בכתיבה של האותיות ולא נקט טפח. ולפי"ז נראה דגם הדין דיריעה צריכה ג' דפין ולא נקט ג' טפחים היינו ג"כ דהשלשה דפין הם לפי הכתיבה ודלא כהג"ש שכ' סברא להקל בשני דפין בכתיבה גסה שהי' יכולה להיות ג"ד בדקה (הובא בפ"ת) דזה אינו דהכל תלוי בדף לפי הכתיבה כמו שהיא:

שם סק"ו ומשמע דיכול לעשות כל שיטה מתיבה אחת. נראה הטעם דאע"ג דדינא דלעיני כל ישראל באמצע השיטה ובכה"ג דכל השיטות מתיבה אחת הרי אינה ע"כ באמצע השי' לא איכפת לנו הכא בזה. משום דעיקר הטעם לזה שיהי' היכר שהוא גמר הספר. והכא שכל אלו השיטות הם מתיבה אחת זה גופא הוא ג"כ היכר שהוא גמר כל התורה:

סימן רעג

ס"ג בהגה ואפי' הם שני אותיות מתיבה גדולה אם נראים כתיבה בפני עצמה אסור לכתוב חוץ לדף בש"ך כ' דמשמעות כל הפו' דאין קפידא אלא בתיבה שלימה ע"ש. ולענ"ד ששיטת ההג"ה בשם המרדכי וסמ"ק שהם מפרשים בבריי' נזדמנה לו תיבה בת שתי אותיות כו' דקאי אדמעיקרא דשתים מחמש כותבין. שאם נזדמנה שהיא תיבה בת שתים פירוש דהשתי אותיות הם כתיבה בפ"ע אין כותבין. וא"כ י"ל דכל הפו' אינן חולקין וגם דבריהם מתפרשין כדברי הש"ס. דאם הוא כתיבה שלימה קאמרי ואין לדחות דברי המרדכי בשביל זה: ס"ד תיבה בת עשר אותיות כותב חצי' חוץ לדף כ' הגר"א דמדקדק מדנקט תיבה בת חמש לא יכתוב שלש חוץ לדף ולא נקט בת ארבע לא יכתוב שתים. והנה לפ"מ שכ' המחבר בס"ג דתיבה בת ג' כותב שתים חוץ לדף שבשתים אין קפידא אפי' כשהרוב בחוץ. א"כ דיקדוק זה ליתא ע"כ. אבל כך יל"ד מדלא נקט רבותא דבבת שש לא יכתוב שלש ש"מ דחצי' כשר ואין קפידא אלא ברוב:

ועש"ך דהסכים לשי' הרא"ש' דג' אותיות לעולם לא יכתוב חוץ לדף והנה הרא"ש דקדק זה דלשי' הרמב"ם הו"ל למנקט סתמא לא יכתוב רובו של תיבה חוץ לדף ולכאורה גם לשי' דאוסר לעולם בשלש ג"כ יל"ד דלימא סתמא דשלש לא יכתוב חוץ לדף. אם לא שנפרש דגם שתים חוץ לדף. אינו כותב אלא מבת חמש. ולא מבת ד'. והא דתיבה בת שתים היינו כדברי המרדכי בהגה ס"ג שהוא ג"כ מבת חמש כנ"ל. ולפי"ז אפשר לקיים דברי הלבוש בש"ך סק"ב דאחת בפנים ואחת בחוץ ג"כ אסור כמו שתים בפנים ושתים בחוץ וכן הי' נראה לשי' המרדכי. ובהכי אתי כל הברייי' בדיוקא ובלא קושי'. אבל הרי הרא"ש כתב בהדיא דמותר שתים מבת שלש כמש"כ המחבר וצריך עיון: עיין נ"ץ שכ' לענין מה שנסתפקו האחרונים בלא השוה הסופר את היריעות ונראה ביריעה אחת כנגד השאר כמו שיש שיטה חלק. והוה כפרשה במקום שאין פרשה. דיש ראי' מריש מגילה גבי הקורא במגילה שהיא בין הכתובים דאמרינן דאי חסרה או מיתרא לי"ל בה ע"ש. ולענ"ד דמגילה שהיא ספר שלם בפני עצמה ולא שייך בה לומר שהיא פרשה להקודמת שם ודאי אין שום חשש בדבר זה כלל ופשוט. וגם כיון דהגליון חסר או יתר ומינכר שהוא ספר בפ"ע. שוב אין להשגיח על השורות כלל. ודלא כמש"כ ודוחק לומר כו' ע"ש סימן רעד ס"א צריך שיאמר אני כותב לשם קדושת ס"ת ע' תו' מנחות מ"ב גבי תכלת דבעינן צביעה לשמה. דאפי' חשב לשם ציצית ולשם טעימה פסול דהוה כמנחה שנקמצה לשמה ושלא לשמה ובסוגי' שם מדמה לשמה דציצית ללשמה דס"ת וא"כ לכאורה הוה"ד בס"ת לשמה ושלא לשמה (וכגון מעשה שבא לידי שהסופר כיון בראשי

העמודים לשם הבעלים) הוא פסול אבל אי אפשר לומר כן וכבר הבאתי בסרע"א דברי התו' בעירובין גבי מוחקין לה מן התורה. דהסופר מחשב שאם יצטרך לסוטה ימחוקו לה ע"ש. הרי שאין מקלקלין המחשבות זא"ז אע"ג דתרוויי' בעי לשמה וכן בגיטין (ד"כ) גבי ההוא גברא דיהיב גיטא לדביתהו וא"ל הא גיטך למאי ניחוש לה אי משום כריתות דאית בי' הא בעינן לשמה וכ"ת דלמא אקדים ויהיב זוזי לספרא כו' ובודאי לא חיישינן שעשה הסופר איסור דאוריי'. ופסל את כל היריעה והס"ת. וע"כ דבלשמה ושלא לשמה כשר. וכן בריש גיטין גבי שחרורי עבדים דבעי לשמה כגט אשה. אמרינן דעצמך ונכסי קנוין לך מהני. ואף דבשחרור זה אית בי' גם קנין הנכסים אינו מגרע את הלשמה דהשיחרור וא"כ ה"נ בס"ת. וע"כ נראה דהתם בתכלת שאני דהא דרשינן שם דטעימה פסול משום דכתיב כליל תכלת. וע"ש ברש"י ותו' דלכו"ע דרשינן שלא נתערב בה דבר הפוסל. ונ"ל דה"נ לענין עירוב מחשבות נפקא לן משם דתערובות פסול. אבל בעלמא לא פסל עירוב מחשבות ושאני ציצית בזה. והארכתי בש"ת לפני גאוני הדור נ"נ והסכימו להכשיר וע' בתשו' מל"י ח"ב בתשובה אשר השיב לי ע"ז:

ס"ז ספר המנוקד פסול עט"ז שנדחק בטעם הדבר והנה הרמב"ם לא חשיב לה בין עשרים דברים הפוסלים בס"ת ולשון מ"ס לא יקרא בו ע"כ נראה למש"כ הרמב"ם בסופ"ו גבי הדביק תורה ונביאים דאין בו אלא קדושת חומשים ומסיים שהיתר כחסר וא"כ י"ל דה"נ הני הנקודות דהם יתר הוה כחסר ואין בו אלא קדושת חומש ואין קורין בו בציבור ומ"מ פשוט דהיינו דוקא דכ' תחת האותיות כדרך קריאתן זה גורם לעשות האות כחסר אבל איזה נקודה בגליון לא פסל כלל וכעין יתרת בטריפה ודוק. וע' ש"ך דיש להניח ריוח מעט בין הפסוקים ולא הרבה. נראה כוונתו שלא יהי' כשיעור ב' אותיות לחוש לשי' ההג"מ דבשיעור זה הוה פרשה סתומה וא"כ פוסל במקום שאין פרשה אבל המג"א כ' שלא יניח ריוח כלל דלא בקיאינן בפסוקים כמש"א בקידושין ונכון:

ט"ז סוהס"י דלא כתב את הנקודות שצריכין האותיות המסורות לנקודות לא פסול. ובאמת הוא מפורש ברמב"ם פ"ז הלכה ח"ט והוא גם ברמ"א סוסרע"ה. אמנם מש"כ שהוא משום שאינו אלא מתקנת עזרא לכאורה משמע לענ"ד דהוא בכלל עיטור סופרים דמסיק הש"ס בנדרים ל"ז דהוא הלל"מ וא"כ לכאורה צ"ע למה פשי' להכשיר כיון דהנקודות הוזכרו בש"ס בפסחים צ"ג במשנה ובר"פ הפועלים ובסנהדרין מ"ג ובסוף הוריות ובבכורות ד"ד ובמנחות ר"פ שתי מדות ואפשר דיצא להם מלשון הש"ס בסופ"ק דב"ב אפשר ס"ת חסר אות אחת וכתיב לקוח ספר התורה הזאת משמע דאות דוקא מעכב שלא יהי' נקרא ס"ת. אבל נקודה אחת בעלמא שאינה אות לא מעכב. ובעירובין

י"ג. שמא אתה מחסר אות אחת או אתה מייתר אות אחת אתה מחריב את העולם כולו. משמע ג"כ דוקא אות וצ"ע:
ועפ"ת סוסרע"ה דנקודת ובקומה על איזה וא"ו הוא אם על הראשון או על שאחר הק'. והנה במהרש"א סוף הוריות נסתפק קצת בזה ע"ש. אבל הגר"א בהגהותיו על מ"ס פ"ו הגי' השני שבובקומה ע"ש וכן מוכח הלשון שם:

סימן רעו

ט"ז סק"א אלא דמ"מ יפה פסק דצריך אמירה בפירוש בשם דבמרדכי הביא דעת. הר"י מאוירליי"ש והר"א ורש"י דצריך בכל הס"ת אלא דאח"כ הביא דעת הר"ש כו' ובנה"כ. האריך לסתור דבריו בדעת הראשונה ע"ש אבל המעיין היטב בכוונת הט"ז אין זה ענין כלל לדבריו דעיקר דבריו בנוין לענין מה שדקדק מהרא"ש דכיון דהי' אמירה בתחילת הכתיבה תו סגי לגבי השם אפי' מחשבה וכל יסודו על שי' הר"ש דלדיעה הראשונה שפיר י"ל דהאמירה שבתחילת הכתיבה מהני גם להשם כמש"כ הרא"ש. אבל להר"ש דכל הס"ת אי"צ כלל דסתמא ג"כ לשמה ובשם הוא דצריך לקדשו בפירוש לפי"ז נראה בפשי' דלא מהני כלל האמירה שבתחילה דהא מה. שבתחילה לעולם אפי' לא אמר הוה כאמר לשי' וכ"ה לשון הר"ש דהכוונה היינו אמירה. א"כ פשוט דאפי' דאמר בתחילת הכתיבה לשי' אינו מעדיף בזה כלל. וצריך לקדש את האזכרות בכוונה מיוחדת לשם אזכרה. וזה כבר כ' הט"ז בסרע"א דכל מחשבה לדידן הוא אמירה דוקא. וכן סגנון כל לשון המרדכי בדיבור זה ע"ש. ובזה בטלו כל השגות של הנה"ק ע"ש. ומיהו לדינא כבר כ' שם דנראה דבדיעבד מהני מחשבה לחוד ע"ש:
שם סק"ב אבל שם שנכתב שלא בכוונה פשוט דאין בו קדושה וכ"כ הש"ך בסקי"ב והוא מהגמי"י ממ"ס דנתכוין לכתוב יהודה ולא הטיל בו ד' מוחקו ע"ש ונראה ברור דזה דוקא בכתב בפירוש לשם תיבה אחרת. אבל כ' סתמא אפי' למה דקיי"ל דפסול מ"מ אסור למוחקו וראי' מגיטין נ"ד גבי אזכרות לא כתבתי לשמן דאמרינן שם כמאן דלא כר"י דס"ל דיכול להעביר עליו קולמוס לשמה כו' ולכאורה הא גם לרבנן הרי יכול למחוק ולכתוב לשמה דהא משמע דכל האזכרות לא כ' לשמן אלא ע"כ דהיינו משום שכ' המרדכי דפירוש לשון הש"ס אזכרות לא כ' לשמן דהיינו שלא כיון בפירוש לכתוב לשמן וכ"כ התו' במנחות מ"ב וש"ד ובזה אסור למחוק כמש"כ ול"מ לרבנן מידי וז"ב:
ס"ג כשכותב השם אפי' מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו הנה האחרונים כ' דבשם אפי' בכל ספרים צריך דוקא כסדרו והנה לענין לכתחילה בודאי הוא מוכרח מכאן דהא,

קיי"ל ברפ"ב דמגילה דקראה סירוגין יצא אבל סירוסין לא יצא וכיון דמבואר כאן דאפי' בסירוגין קפדינן כ"ש בסירוסן. ונראה עוד דיש לדקדק מסוגי' דשם דמעכב אפי' בדיעבד מהא דאמרינן שם גבי הלל דלמפרע ל"י דיליף מקרא דיהי שם ה' מבורך וע"ש ברש"י בהווייתו ומזה יליף גם להלל ע"ש ומשמע דהכוונה על כתיבת השם דכמו דהוא צריך דוקא כסדרו והיינו דדריש מלשון יהי דהיינו בהוויתו ומזה יליף גם להלל. וע"ש שהוא נכון בפירוש הש"ס וסמך גדול לשי' זו: ס"ה זרק עליהם זהב פסול נראה דוקא זהב דהוא עצמו מין הפסול אבל נפל עליהם דיו שלא בכוונה אינו נפסל בזה אם לא נשתנה צורת האות כדאמרינן בגיטין י"ט דאין דיו ע"ג דיו ומיהו אם נפסוק דבגט מהני כ' שלא לשמו והעביר עליו קולמוס לשמו אפי' לרבנן דר"י כראב"י שם (ד"כ) וכ' התו' בטעם, הדבר דבזה דהוא מתקן שפיר הוה כתב העליון כתב א"כ י"ל דה"נ להיפך כשהכתב השני מקלקל דהוא שלא כדין ה"ה מגרע דהוה כסיקרא ע"ג דיו דהוה מוחק אבל לפ"מ שפסק שם הרמב"ם דאינו גט כלל אפי' לריח הגט וע"כ דאינו כתב כלל דהשני הוא בטל לגמרי לגבי הראשון א"כ הוה"ד שהשני אינו מקלקל וע' חי' הרשב"א שם מהירו' דהא דא"ר אינו מן המובחר לשי' ר"י השיבו אבל לדידהו אינו כתב כלל וא"כ פשוט דה"נ דאינו מגרע כתב השני כשהוא שלא כדין גבי ס"ת. ואף שהרשב"א חשש שם להחמיר אפשר דוקא משום חומרא דא"א ולא בס"ת ומ"מ יש לפקפק קצת בזה כיון דהראשון כבר נתייבש ועומד בפ"ע והשני מכסהו לגמרי אפשר דיש לדמות זה להא דר"פ כ"ה שחט חי' ואח"כ בהמה ע"ש. ומה שדקדקתי מהא דנקט או שזרק על האזכרות זהב אין הכרח דהא בל"ה כ' הפו' דאזכרות אורחא דמילתא דודאי בכל הס"ת כן וא"כ י"ל דגם זהב אורחא דמילתא וצע"ג:

ש"ך סקי"א וכ"מ בהג"מ דכ' לא יכתוב שם בסוף הדף אלמא דסוף השיטה שרי ולענ"ד אדרבה דחשש הסופרים שלא לכתוב בסוף השיטה הוא מדברים אלו דמשמעות לשון דף שכ' בודאי הוא כלשון השו"ע והפו' שכ' דאותיות השם צריך לכתוב בתוך הדף ולא יצאו חוץ לדף דהיינו השיטה. והוא הוסיף דלא יהי' גם לבסוף השיטה וצ"ע:

ס"ט אסור למחוק אפי' אות אחת מהשם. בנו"ב ת' או"ח סי"ז תמה שהשמיטו הפו' הא דשבת ק"כ גבי שם כתוב על בשרו דמסקינן דגרמא שרי. והנה בשה"ג סו"פ שבועת העדות כ' זה בפשי' דגרמא שרי ושכ"ה ברמב"ם פ"י מיסה"ת ע"ש. ולענ"ד הרי ע"כ הא דשרי ודאי דאינו אלא מדאו' אבל מדרבנן הא קיי"ל דכל כתבי הקודש חייבין להציל מן הדליקה והתירו אפי' שבות דשבת בשביל זה כ"ש שאסור לגרום להם מחיקה אלא כוונת הש"ס שם דאינו אסור מדאו' ומשו"ה מתירין לצורך טבילה של מצוה כדקתני

בברייתא בהדיא נזדמנה לו טבילה של מצוה. והנה הך דינא גופא דהברייתא הוא ודאי מילתא דל"ש דיכתוב שם על בשרו. ותיכף כשהיא לחה יצטרך לטבול וכ"ש דלדידן דליכא טבילת מצוה אלא נדה לבעלה. ואין דרכם להביא דינים דל"ש. וללמוד משם למ"א לא נודע לנו לדמות בזה. ואע"ג די"ל דנ"מ לענין ספיקא דבאיסור דרבנן ספיקו להקל כ"כ הרי"ף גבי בעיא דלמכור ס"ת ישן לקנות חדש דכל כה"ג נקטינן לחומרא וע' ד"ח פ"ק דברכות אות ל"א גבי בעיא דלצאת בין פסוקי לפסוקי דפסקו הראשונים לחומרא ונדחק מאוד דהא קה"ת דרבנן ובאמת דשם אינו כלל משום חיוב הקריאה אלא דהוא משום כבוד התורה וכמו שאמרו ע"ז ועוזבי כו' ומשו"ה מחמירין וכדברי הרי"ף וכ"ש הכא לענין למחוק וז"ב. ועפ"ת סקי"א מה שתמה על תשו' שע"א דביש סכנה פשי' דשרי ויותר הי' לו לתמוה על דוד המלך שנסתפק אפי' על סכנת כל העולם אבל פשוט דמשום פגיעה בקדושת השם נסתפקו אפי' במקום סכנה וצ"ע:

שם סוהס"י בהגה ויש נזהרים במלת שלום ע' ש"ך ונה"ך ונראה דהרא"ש בתשובה שחולק על תו' סוטה ע"כ ס"ל דלפ"מ דמסיק שם גבי שמשון מעין שמו. ה"נ שלום אינו אלא מעין שמו. וא"כ ודאי אפשר דגם התו' לא כ' אלא דלפי ס"ד דהכא למה לא פריך הכי גם אשלום בשבת. וכ' דאפשר דלפי הס"ד הוה ס"ל באמת דשלום אינו נמחק אבל לפי המסקנא ג"כ ס"ל דלא עדיף מחנון וכל הכינוין ודוק. (ואף שנה"ך נתכוין לדחות זה). ומיהו מש"כ הרא"ש ראי' מכל האגרות שכותבין שלום ונזרקין ונמחק לענ"ד פשוט דהתו' לא קאי אלא על שלום שבשופטים ו' ובאמת צריך ג"כ לקדשו ולא במ"א כלל וצ"ע:

סימן רעח

ס"ב בהגה ובשעת הדחק אם נתפר במשי סביב העמודים קורין בו בנה"ך כ' דבתה"ד שם מבואר דאפי' בין היריעות. ולענ"ד לא רצה הרב לסמוך עליו בבין היריעות כיון ששם התפירה בגידין הלל"מ ולא היקל אלא סביב העמודים דאינו מעכב ועסר"פ וי"ל דגם התם אין התפירה לעיכוב ודוק: ס"ג נקרע בין היריעות ועדיין מחוברות בחמש או שש תפירות כו' עט"ז דזה סברת התה"ד דכל שנשאר חיבור דמיקרי חיבור לענין שבת ושעטנז ש"ד והקשה ע"ז דא"כ בשני תפירות נמי כדין דשם. ועוד דקיי"ל לענין טומאה דטלית שנקרע רובה מטהרתה ובאמת יש להקשות ג"כ דבמנחות ל"ה אמרינן דלא מהני גרדומין בתשמישי קדושה:

גם מנין לו להרב שיעור חמש תפירות. והנה"ך כ' דיהי' ניכר. וגם זה לא נודע מנין לנו היכר בזה. אבל לענ"ד דיסוד הרב אהא דמגילה י"ט גבי מגילה דנקראת. ספר דבחוטי

פשתן פסולה ונקראת אגרת דהטיל בה ג' חוטי גידין כשירה. ומסיק שם דיהי' משולשין ונחלקו בפירוש זה הרי"ף ורש"י ופסקינן דבעי חמשה ע' או"ח סתרצ"א. ועכ"פ דספר ודאי לא הוה מפחות מג' משולשין. ולדידן מספק צריך ה'. כנ"ל. ובודאי דבזה רובו קיים. וכשר בזה גם לכתחי' בשעת הדחק. ובמגילה הקלנו יותר שאפי' יש בו שאר חוטין של פשתן דיש מקום לומר דמבטל את הגידין ודוק. ואין זה מדין גרדומין וממילא מיושב קושי' הט"ז ואין בידי ספר תה"ד אבל כ"נ לדינא: ס"ד אם יריעה אחת אינה תפורה אפי' מונחת עמה אין קורין בו כן הוציא הרא"ש מהא דגיטין ס"ת שחסר יריעה אחת אין קורין בו דפשי' דאפי' חסר אות אחת וע"כ דהכוונה שישנה היריעה אלא שאינה תפורה וע' ר"ן רפ"ב דמגילה דהרמב"ן תי' ע"ז דבסופה אינו פוסל פחות מיריעה דבסופה קל יותר ולכאורה הי' נראה דלא ס"ל כתי' זה דהרא"ש. לדינא ומיהו. יותר נראה דס"ל דזה נמי פשי' כיון דאינה מחוברת עמה הוה כליתא ומ"מ עדיין נ"מ כיון דהרמב"ן היקל בחסר פחות מיריעה והנה אין לומר דמשערין ביריעה הפחותה יותר דא"כ הא קיי"ל לעיל סו"ס רע"ב דבסופה כשר לעשות יריעה מעמוד אחד דכל שיטה תיבה אחת וא"כ אין כאן אפי' חסרון פסוק וע"כ צ"ל דנקטינן שיעור היותר גדול שהוא ח' עמודים ומיהו רובה ודאי הוא ככולה. אבל חסרון ג' עמודים ודאי לא קרי חסרון יריעה וא"כ לכאו' לשי' כשאינה חסירה אלא ג' עמודים (ועכ"פ כשישנה אלא שאינה תפורה עמה) אפשר דכשר לקרות בו להרמב"ן. ומיהו לשי' הרא"ש דמפרש שלא נתפרה נראה פשוט דל"ד נקט יריעה אלא אורחא דמילתא נקט ואפי' בפחות. אבל להרמב"ן דהוא לשיעור משמע דהא בפחות לא. ואפשר לסמוך על הרמב"ן בזה כיון דיש מתירין לקרות אפי' בספר שיש בו טעות וצ"ע. מיהו כ"ז לקרות בהספר אבל ביריעה זו ודאי לא דהיא בודאי לא מיקרי ס"ת לקרות בה כיון דאינה מחוברת להספר ודוק סימן רעט ס"ד גומר קריאתו בספר הכשר עש"ך דכ' ליישב הך דיומא גבי כה"ג דאמר דאי נייתי ס"ת אחריתא יהי'. צריך ברכה אחרת דהתם הוה פרשה אחרת ובאמת גוף הסברא ודאי נכונה דנראה דאפי' לפ"מ דפסקו באו"ת סתרל"ט דנכנס לסוכה אחרת צריך ברכה שני' התם המצוה היא הישיבה בסוכה גופא. וכיון דהיא סוכה אחרת הוה מצוה אחריתי. אבל הכא אין הס"ת גופא המצוה אלא הקריאה של הפרשה ומה לי ס"ת זו או אחרת ובתקיעת שופר לא שמענו מעולם שאם מחליף בשופר אחר שיהי' צריך ברכה אחרת. אבל הא דיומא עדיין אינו מתיישב דאפי' היא פרשה אחרת מאי הוה כיון דיודע תחילה שצריך לקוראה ודעתו עליה וכאשר האריך בזה הט"ז ובאמת כל מה שנדחק ליישב מ"מ לא יתיישב הא דמילת שני תינוקות לעיל סרס"ה ס"ה דקיי"ל לדינא דמברך ברכה אחת ותמיהני שלא

נתעורר משם כלל. וכן בתפילין ש"י וש"ר דלעיקר דינא קיי"ל דברכה אחת על שתיהן. ולולי שאיני כדאי נראה לי בהא דיומא דבאמת לפי דין המשנה במגילה רפ"ג לא היו מברכין אלא הפוחת לפניו והחותם לאחריו ומשמע בהדיא דכל הקוראין אפי' לא היו כלל בשעת הברכה היו יכולין לקרות וש"מ דלא הי' החיוב כלל על הקריאה אלא על הספר בשעת פתיחתו ובשעת חתימתו לכבוד. הס"ת וא"כ ודאי כשמוציא שני' ודאי הי' צריך ברכה אחרת אבל השתא דתקינו רבנן בתראי לברך כל קורא והחיוב על הקריאה תו ודאי אין לחלק בין ס"ת זו לאחרת כיון דחד קריאה הוא ולכאורה זה נכון מאוד גם מה שהאריך הט"ז דהא מסקינן התם גבי כה"ג כיון דלא אפשר קורא ע"פ ה"נ משום טורח. ציבור נקרא הטעות בע"פ והוליד מזה דבמפטיר דלא יהי' צריך לקרות עוד אחר יקרא הטעות ע"פ ויסיים עמו הפרשה ולא יוציא אחרת ובמג"א סקמ"ג כ' דגם בשביעי יהי' הוא המפטיר וכן בכל קריאת האחרון ע"ש, ולולי שאיני כדאי לא נראה כ"ז דאע"ג דגבי כה"ג שהי' קבוע בכל שנה עשו תקנה משום טורח ציבור לקרות בע"פ. זהו דוקא בדבר קבוע פ"א בשנה בכל שנה. אבל משום איקראי בעלמא בטעות דל"ש לא התירו וכהא דאמרינן בשבת דמ"ב הצלה מצוי' התירו הצלה שאינה מצוי' לא התירו ע"ש. וא"כ נכון לדינא כפסק המחבר להוציא אחרת באמצע קריאה ולא יברך עד שיגמור קריאתו בשני' הכשירה אלא דהרמ"א באו"ח סקמ"ג כ' דאם כבר קרא ג"פ בראשונה ואפשר להפסיק שם שאינו ב' פסוקים סמוך לפרשה יפסוק ויברך ברכה אחרונה ואח"כ יוציאו אחרת. אבל כל שא"א להפסיק וכן ביום שאין מוסיפין וע"כ צריך זה לגמור הקריאה יוציאו אחרת באמצע קריאתו וכן יש לנהוג וכן הסכים בעהמ"ח סמ"ב באו"ח שם וכן נכון:

ס"ד בהגה וכשגורד ירחיב קצת האות שלפניו ושל אחריו. לולי שאין לי להרהר אחר דברי הקדמונים הי' מסתבר דבמקום שצריך לשלוח ידו באותיות הכתובים בזה הוה כחסר וא"י לתקן יותר מג' דאל"כ גם בחסר יהי' יכול לגרוד עובי האותיות שלפניו ולאחריו ולכתוב בשניהם החסר ולא יהי' צריך כלל תלוי' וע"כ דכל שמשנה את האותיות ג"כ הוה כמנומר ופסול וצע"ג:

סימן רפ

ס"א קרע בתוך שני שיטין יתפור ועט"ז סק"א בשם הב"ח דכשלא תפר פסול וכן יש ללמוד מדברי תשו' הרא"ש בב"י דכ' דבגליון אינו אוסר כלל (פירוש בלא תפירה) מוכח הא כל שהגיע לבין הכתב הוא פסול וכן הר"מ שהביא הרא"ש בהלכות ס"ת דאפי' במקום שמותר לתפור אסור לדבק ע"ש. כ"ש כשלא דבק כלל דודאי אסור. והט"ז השיג

ע"ז דהי' להם ליתן שיעור דודאי דכ"ש אין פסול ול"י לו שום כוונה דהשיעור פשוט שהגיע לבין הכתב וכמש"כ בתשו' הרא"ש הנ"ל:

שם בתוך ג' לא יתפור. עט"ז דכשאין להם ס"ת אחרת יכול לקרות בה דאינו אלא מדרבנן משום גנאי וכ"כ הב"י גבי בעיא דבין דף לדף דפסקו להקל דהוה סד"ר. וכ"נ דהא התוס' בסוטה די"ז כ' דכל שהוא מעורה אפי' במשהו הוה ספר אחד וא"כ אין כאן פסול דאו' ואפשר דברובו קרוע הוה דאו' גבי ס"ת. כדהוכחתי בסרע"ח דאפי' בין יריעה ליריעה בעי' דוקא שלשה גידין משולשין דהוה רובו מחובר. כ"ש דגוף היריעה צריך שיהי' רובה שלם אבל במעוטה הוה ודאי דרבנן:

ש"ך סק"ד אבל הטור כ' דאם נקרע בין שיטה לשיטה או בין דף לדף שלא כנגד הכתב שאם הי' בתוך הכתב הי' בתוך ג' לא יתפור. הנה בבין דל"ד שי' להחמיר בספיקו. אבל בין שי' לשי' קשה להבין פירושו בזה. דזה ודאי כל שלא נקרע מהתחלת הגליון אינו אוסר כמש"כ הב"ח לדקדק מדבריו הביאו הש"ך סק"א. וגם ע"כ אינו מפרש כהמרדכי שהתחיל להתקרע בין הדפים ונתעקם עד שהגיע בין השיטות. דהא לשי' זו אין הבעיא דבין שי' לשי' אלא באת"ל דבין דל"ד כשר. וכיון דהטור הביא להחמיר בין דל"ד וזה י"ל משום שאין דרכו לפסוק כאת"ל אבל א"כ לא הוצרך להביא בין שי' לשי' כיון דגם בבין דל"ד כבר החמיר. וכ"כ הב"י על דברי הטור. אבל המרדכי כ' כו' דהיינו דהטור ודאי אינו מפרש כן כנ"ל. אבל מש"כ ופרש"י כמש"כ רבינו. ל"י כוונתו בפירש"י וגם בטור. וע' דרי' מש"כ בפירוש הטור. ואין לו הבנה. ואולי כגון שהתחיל היריעה להתקרע ברוחב היריעה ואע"פ שהיא תפורה שם לחבירתה לא מיקרי זה כקרע באמצע היריעה וצ"ע. גם מש"כ הב"י דמדברי הרא"ש בתשו' נראה שמפרש כהמרדכי ג"כ אינו מובן כלל ונראה שהבין בדבריו שמכשיר בבין דל"ד (וא"כ י"ל דדעתו לפסוק הבעיא להקל כהרמב"ם ואינו ענין לדברי המרדכי) ואולי משום דלהמרדכי הוה את"ל להקל אבל הרי אין דרך הרא"ש לפסוק כאת"ל ועוד דגירסת הרא"ש הוא בין תיבה לתיבה ואינו מוכרח כלל לאת"ל. ופשטות דברי הרא"ש היינו בגליון שלא הגיע כלל להכתב וכדברי הש"ך סק"ב וכ"נ בבה"ב שהבין כן בעצמו. וגם הט"ז סק"ג נראה שהולך ג"כ בדרך הב"י והוסיף להקל אפי' בבין תיבה לתיבה דכן הוא גי' הרא"ש וכיון דהיקל בבין דל"ד ה"נ בזה ולכאו' פשוט כמש"כ:

ס"א בהגה וי"א לתפור במשי הב"י תמה ע"ז וביותר תמה על הרא"ש שכ' דלא הוזכר גידין אלא בין היריעות וזה הוא דבר אחר שהוא תיקון הקלף ע"ש דהרי בהדיא אמרינן הכא גופא בש"ס והנ"מ בגידין אבל בגרדין לא. ולענ"ד פשוט דכוונת הרא"ש על ההלכה

למשה מסיני שיהיו נתפרים בגידין זה בין היריעות וכן הוא משמעות לשון נתפרין דהיינו במה שדרך לתפור. אבל בהש"ס מפרש דהנ"מ גידין אבל גרדין לא היינו משום נוי בעלמא. ודוקא גרדין דמגונה. אבל משי כיון דהוא נאה כדאמרינן בשבת לכורכו בשיראין נאין ע"ש. בזה ודאי כשר:

ט"ז סק"ד אלא שמו"ח ז"ל כ' דאות מקצת על הקלף ומקצת על הטלאי פסול דהרי אפי' נקרע האות כו' פסול כיון דאינו מוקף גויל כו'. פירוש דבריו דמנפסק גוף האות ודאי אין ראי' דכיון דהאות נתבטל בהפסקה. שוב אינו נכשר בדבק שזה ודאי הוה כחק תוכות. דבשלמא לענין הכתיבה קיי"ל דמ' סתום שנפתח כשמחברו ע"י סתימה בדיו זה הוה ככותבו לכתחילה. אבל מ' פתוח שנסתם קיי"ל דאינו נכשר בגרר הסתימה דזה הוה כחק תוכות. אבל הכא לענין דבק אפי' בסתום שנפסק ע"י קרע כשמדבקו אח"כ כיון דאינו ע"י כתב אלא ע"י דבוק זה ודאי לא עדיף מגרר הסתימה דפתוח ומזה ודאי אין ראי'. אבל מחסרון היקף גויל דשם קיי"ל דלא הי' מוקף גויל בשעת כתיבה וגרר אח"כ מקצת העובי הוא מתכשר. וזה לא מיקרי חק תוכות. ה"נ הו"ל להתכשר כשדבק מטלית ויעשה היקף גויל. וע"כ דכל הכשר האות ודאי צריך להיות דוקא מקלף שהוא גוף אחד מעצמו ולא מדיבוק בעלמא וז"ב. והט"ז כ' דכיון דהוא מודבק הרי הוא כאחד ול"י דא"כ למה יגרע בדבק אח"כ ומש"כ דאזלינן בתר שעת כתיבה אין לו פירוש לענין היקף גויל כמש"כ ודבריו צ"ע:

סימן רפא

ס"א וחייבים הציבור לקנותו מיד העכו"ם בכדי דמיו או יותר מעט עש"ס דמעלה בדמיו בכדי טרפעיק וכ' הרא"ש דזה לתפילין ובספרים לפי ערך ע"ש:

ס"ד בהגה וה"ה לגר תושב הנה במרדכי העתיק זה מלשון המ"ס אבל לכאורה כיון שכ' כבר המחבר דעבד ואשה פסולין מש"ס דילן בגיטין משום שאינם בקשירה א"כ כ"ש ג"ת. וא"כ הוא משנה שאי"צ. אמנם הרב לשי' בד"מ או"ח סל"ט דכ' דבאמת בתפילין ומזוזות אין להקפיד בג"ת והיינו שנמשך לטעם המרדכי דהוא משום שאינו מקדש בכתיבת השם שבמקרא דכי עם קדוש אתה לה' כו' וא"כ בהני דלית בהו האי קרא כשר. וכקושי' הש"ך בסק"ח. אבל כ"כ הש"ך דאין זה עיקר הטעם. ועכ"פ בג"ת ודאי פשוט דאינו בקשירה וכבר השיגוהו שם כל האחרונים לדינא:

ש"ך סק"ט הביא דברי הב"ח בישוב קושי' דלמה הוצרך ר"א לשאול ס"ת ביד מי כיון שהאמינו לבסוף אפי' ביד הלוקחין משום מתוך כו' דכוונתו ביד מי הי' שמא הוא

במתנה. וכ' דזה דוחק דהו"ל לשאול אם מתנה. וכ' בישוב זה דבאמת חשב ר"א שהוא מאנה ומשו"ה שאל ביד מי דבמתנה אי"נ כשהוא כבר ביד המקבל. ולענ"ד גם זה דוחק דלמה יחשוב ר"א על כתיבת כל הס"ת שהוא במתנה אבל נראה פשוט דלא שייך מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך אלא כשעדיין לא קבל שכרו או כשכבר קבל ויש בידו לשלם אבל אם כבר קבל השכר וכבר אין בידו ממה להשתלם ממנו פשוט דבזה ל"מ האי מתוך כיון דעכשיו לי"ל ותדע דהא כ' התו' בב"ב מ"ג גבי מפני שמעמידה בפני בע"ח דאי לי"ל ממה להשתלם לא חשבינן לי' נוגע בעדות בשביל מה שיתחייב כשיתעשר כיון דהשתא לי"ל וכיון דל"ח לי' נוגע לענין לפוסלו כ"ש דלא יתחשב בשביל זה מפסיד א"ע להאמינו בשביל המתוך גם על האחרים וז"פ, וא"כ לסוף דהיה הנאמנות בשביל מתוך לא הי' נאמן אלא בגוונא דהי' מעות השכר עדיין ביד הלוקח. או שהי' אפשר לגבות ממנו ובודאי שאל גם ע"ז והש"ס קיצר בזה דהוא פשי' אלא דהביא דשאל תחי' ביד מי דאם הוא בידו נאמן בכ"ג וז"ב:

סימן רפב

ס"ה בהגה ואסור להפוך אותם כו' הגר"א הראה לסרע"ז אבל המנהג להקפיד אפי' שלא יהי' מונח על צד ימין אבל המקור מהא דמ"ס הובא בתו' ב"ב סופ"ק כל הספרים לתחילתן נגללין ע"ש ובאו"ח סל"ב גבי פרשיות של תפילין: ס"י ס"ת שבלה נותנין אותו בכ"ח וקוברין אותו אצל ת"ח ע' מל"י ח"ב שכ' דאע"ג דלשון הש"ס בקבר ת"ח ל"ד דהוה"ד אצל וה"ר מסנהדרין מ"ז דיליף שאין קוברין רשע אצל צדיק מקרא דאלישע אע"ג דבקרא כתיב בקבר וש"י. ונראה להוסיף בזה קצת ע"ד חידוד דזה כוונת רש"י שם דזה האיש הוא הנביא שקר שבבית אל וערש"א דלבסוף קברוהו אצל עידו הנביא אלא דהי' כשכבר הי' עצמות כדכתב קרא אצל עצמותיו הניחו עצמותי דבזה אין קפידא כמבואר בסוגי' ואצל אלישע השליכוהו בתחילה ע"ש. וצריך להבין דלמה כ' זה רש"י כלל וי"ל דבאמת הי' קשה לו דקדוק זה הנ"ל דאיך נלמוד אצל מבקבר. ופירש דזהו הנביא שבבית אל שבסוף נקבר אצל עידו. אלא דהתם אמר עצמותי. והנה גבי עצמותי כתיב אצל וש"מ דהא בתחילה. אצל נמי לא ודוק:

סי"ב והונח בו דהזמנה לאו מילתא ועט"ז שכ' דיש ללמוד מכאן דהאומר כסף זה לתשמיש ס"ת אין בו משום אמירה לגבוה דהא יכול למוכרה ודוקא גבי צדקה אמרינן הכי ולענ"ד הוא תמוה מאוד דבהדיא מבואר בסרי"ג דהוה"ד בכל ד"מ הוה נדר באמירה ע"ש ומש"כ דהא יכול למוכרה ונראה כוונתו משום דהזמנה לאו מילתא ולא נתפס

הקדושה ועדיין הוא חולין אבל הרי האריך בעצמו בסי' קנ"ג באו"ח דאע"ג דלאו מילתא היא לתפוס גוף דבר זה לקדושה מ"מ יש עליו נדר לקיים המצוה ע"ש והוא ברור ואפי' לשי' הסוברים דיחיד המוכר ס"ת שלו יכול להוציא הדמים לחולין התם הס"ת נשארת בקדושתה. וכן בכל תשמישים וכבר נתקיים הנדר וצ"ע: סוהס"י אסור להרהר בדברי תורה במקומות המטונפים והוא משום כבוד התורה. לשון זה משמעותו דהוא חומרא בעלמא משום כבוד התורה ותמוה לי מאוד דהא מפורש בשבת דק"נ דהוא איסור דאורייתא ממש דהכא דכתיב והי' מחניך קדוש הרהור כדיבור דמי והוה כקורא כנגד צואה דאפי' ספיקו לחומרא כמבואר בסו"פ מש"מ ע"ש וצע"ג ומיהו בתענית ד"כ ובסוף מגילה אמר ר"א דהאריך ימים דלא הרהר במבואות המטונפים וכבר הרגיש שם הרש"א בח"א דהא איסורא דאו' הוא ע"ש. ובחי' הרשב"א שם משמע דמפרש אפי' כשהוא מהלך וס"ל כר"י בברכות דמהלך שרי ע"ש:

ט"ז סוהס"י בשם האגודה דאין לעשות תשמיש ס"ת מבגד שנשתמש בו הדיוט וכבר הוא מפורש בשו"ע או"ח סקנ"ג ע"ש. ומ"מ נראה לי דבנשתנו מותר דהא ודאי ל"ג מאתנן זונה דקיי"ל דחיטין ועשאן סולת מותר דהם ולא שנויהם. ומ"מ העליתי בספרי על חו"מ סשנ"ד דבאתנן ל"מ שינוי בעלמא כמו בגזילה כגון טלה ונעשה איל. ובעי דוקא שנשתנה גוף הדבר כמו חיטין ועשאן סולת ומ"מ אפשר דלדידן אין להחמיר כ"כ וצ"ע:

סימן רפג

ס"א וי"א דחומשין בגלילה הוא כס"ת כ"כ בשם הרשב"א וכ"כ בהדיא התו' והרא"ש סופ"ג דברכות ע"ש ס"ב אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד והרי"ף מתיר וכ' הרא"ש דס"ל דקיי"ל כר"י דמגילה מגילה ניתנה ולא חייש להא דאמר כיון דאידבק אידביק. ולולי ד"ק ע"כ האי סברא קאי דהא הקשו התו' שם למ"ד חתומה מקרא דויקח ספר הברית ויקרא באזני העם וכ' דגם למ"ד חתומה נכתבה קודם. אלא דנ"מ דלמ"ד חתומה. נכתבה כסדר שהיא כתובה עכשיו. ולמ"ד מגילה. נכתבה כסדר שנאמרה תיכף. והנה סו"פ גה"נ ס"ל לר"י דגה"נ נאסר לבני יעקב דס"ל דנכתב כסדר ורבנן ס"ל דנכתב אח"כ והיינו כמ"ד מגילה ע"ש והכי תניא בבריי' בפירוש דר"י סבר כותבין ורבנן סברי אין כותבין. וע"כ דהך סברא מוכרחת וצ"ע:

ס"ג כ' מגילה שלש שלש תיבות בשיטה מותר כ"כ בשם הרמב"ם בהלכות ס"ת אבל לולי שאיני כדאי נראה דהרמב"ם לטעמי' דס"ל שם גבי שרטוט ג"כ דשלש כותב בלא שרטוט דבכה"ג לא חשיב למיקרי עליו שם תורה וכן רש"י לפי פירושו בנוטריקון כותב

שם דשלש שלש מותר הוא ג"כ לשי' בסו"פ מ"ח דשלש כותבין וע"ש בראש"ש אבל לפ"מ שפסק המחבר בסרפ"ד גבי שרטוט דשלש אין כותבין ה"נ ודאי אין כותבין שלש שלש כ"א ב' ב' וצע"ג:

שאינו עשוי כלל אלא ליציאה לביה"מ ובודאי סימן רפד ס"ד אסור לכתוב שלש תיבות בלא שרטוט עפ"מ בשם רע"א דבזה אי"צ שרטוט המתקיים וכ"נ פשוט דהא לא גרע משרטט השיטה העליונה דשרי לכתוב כל הדף. וכ"נ לדקדק מסוטה מ"ח גבי אבני חושן ואפוד דכותב עליהם בדיו ומראה להם שמיר. ומשמע שם לכאורה דלא הי' צריך שמיר אלא בכתיבה. ולא בשרטוט ע"ש. והרי דודאי היו צריכין שרטוט דהא היו כותבין כתולדותם וא"כ באבן שוהם שבחושן הי' כתוב פסוק שלם. והי' צריך שמיר גם להשירטוט. אלא דלשירטוט זה ע"כ אי"צ דוקא שרטוט המתקיים והי' משרטט בצבע בעלמא: שם בהגה אין לכתוב דברים של חול בכתב אשורית נראה לי ראי' נכונה מסנהדרין כ"ב בתחילה ניתנה תורה בכתב אשורית וכיון שחטאו נהפך להם לרועץ ופירש"י שבזו את התורה ושכחוה. ואם היו רגילין בו לכ"ד בודאי לא היו שוכחין אותו וע"כ דלא היו רגילין בו לש"ד ונכון:

סימן רפו

ס"א ושערי חצירות ועיירות נראה דאע"ג דלענין שבת קיי"ל דשלש מחיצות רה"י גמור לענין שבת סימן רפו כאן לענין מזוזה דבעי קביעת דירה בחצר כזה אינו חייב במזוזה ונראה דכאן דומה לענין חצר דמעשר דמבואר בסו"פ יו"ד (דמ"ז) וברמב"ם פ"ד דמעשר דבעי דוקא שיהיו הכלים נשמרים לתוכה. וכן מבואר שם לענין סוכת החג דל"ח קביעת דירה לענין מעשר ופטור וה"נ קיי"ל דפטור ממזוזה וכן משמע בהדיא ביומא ד"י דמעשר ומזוזה שוין. וכן מורה לשון רש"י בש"ך סק"א לענין שערי עיירות דאינו חייב אלא כשאין נכנסין אלא דרך פתח וה"נ בחצר וז"ב לענ"ד:

שם בהגה אבל בית של ישראל ועכו"ם פטור ממזוזה הגר"א כ' בשם הרשב"א לחלוק ע"ז מדלא אמר בריש פ"י דחולין דביתך למעט שותפות עכו"ם כדאמר באינך. ואין זה הכרח כ"כ דה"נ הוה מצי למימר למעט שוכר וכ"כ בעצמו בסוהס"י בשם התו' ע"ש. ומיהו נראה דהיכי דרובה של עכו"ם מודה גם הרשב"א דפטור דהא מבואר בכתובות מ"ד גבי סוקלין על שער העיר דאם רובה של עכו"ם לא מיקרי שעריך וה"נ ודאי לגבי מזוזה לענין שערי העיר ומסתמא ה"נ לענין הבית ועפ"ת בשם רע"א דאם אין בה דין חלוקה י"ל דכל אחד כשהוא משתמש ה"ה שלו לגמרי כמו במודר הנאה ולפ"ד הי' צריך בזה לקבוע

מזוזה כל פעם שמשתמש דהא כשמשתמש העכו"ם וה"ה שלו נפטרה לגמרי. ותו הוה תעשה ולא מן העשוי. אבל לענ"ד אין זה דומה כלל דלענין מודר הנאה אמרינן דאינו נהנה מחלק חבירו שחבירו משתמש כנגדו בזמנו אבל לענין מזוזה בודאי לא נפיק מכלל שותפות עכו"ם וצ"ע: ס"ג בית הכנסת אם יש בו ב"ד כו' ברמב"ם וטור הזכירו חילוק בין כפרים לכרכים ויפה עשה המחבר שהשמיטו דבאמת מבואר בש"ס דהאי חילוק דכפרים וכרכים איפריך לפי המסקנא. וחילוקם פירשו דהיינו דבכפרים שכיח שיהא בו ב"ד ע"ש. א"כ כל החילוק אם יש בו ב"ד או לא ומה לנו להזכיר כפרים וכרכים:

ס"ז מרפסת והוא דרך לעלות לעליות כו' פטור. ואם בית פתוח כו'. וא"כ צ"ל דעליות דהזכיר תחי' היינו עליות שאינן בני חיוב במזוזה הא ל"ה ודאי חייב וכמו בסולם אצל ארובה שבין בית לעלי' בסי"ט ונראה פשוט דהתם ג"כ כשהעלי' אינה בת חיוב הוא פטור ע"ש:

ס"י בית המדרש פטור ואם יש פתח שרגיל לצאת בו לביתו כו' לענ"ד קצר כאן המחבר מאוד דודאי כל פתח הוא רגיל לצאת בו ומאי נ"מ אם לחוץ או לבית אבל הוא מבואר ברמב"ם דאם יש פתח בינו לביהמ"ד ורגיל לצאת בו וכ"ה ברא"ש והיינו שהפתח הוא בכותל המפסיק בינו לביהמ"ד והפתח הוא פתח ביתו אלא אין בו יציאה לחוץ דהא ביהמ"ד אין עושין אותו קפנדריא אלא דהיציאה לביהמ"ד חשוב יציאה. ומיחייב בשביל יציאת ביתו. והנה הרמב"ם משמע דבכ"ד לא בעי רגיל עמש"כ בסי"ח אלא דבאמת הכא כיון דאינו יוצא בו לחוץ לא מיקרי כלל יציאה כמש"כ בסמוך בסי"ג. אלא דכשהוא רגיל לכנוס לביהמ"ד היינו שרוב יציאתו אינו אלא לביהמ"ד חשיב לי' יציאה וז"ב שם וי"א שביהמ"ד חייב וכן הביאו מהירו' ולפ"מ שכ' בריש הסי' דנראה ברור דחיוב מזוזה דמי למעשר א"כ נראה כמו שחולק הרמב"ם בפ"ד שם הלכה ה' והלכה ו' דביהמ"ד קבוע הוה קביעות למעשר ואינו קבוע לא ע"ש. ה"נ לענין מזוזה והירו' איירי דקבוע וא"ש. ואפשר דלפי"ז אין כאן מחלוקת:

ומזה ג"כ סייעתא למש"כ בשם האחרוני' לענין חניות שבשוקים דמבואר שהם פטורים ממזוזה. וכ' דהיינו דוקא בחנות שאינו אלא ליום השוק בלבד. ולא בחנות שהיא קבוע ע"ש. ויש ללמוד זה מדין מעשר שבכאן דהרי מבואר שם ברמב"ם דחנות קובע למעשר ע"ש:

סי"א והבית שבספינה ממשמעות דברי הרמב"ם דחשיב לה דירת עראי כמו סוכת החג. והנה בסוכה כ"ג מבואר דאפי' למ"ד סוכה ד"ק בעינן כשירה סוכה בספינה אם יכולה לעמוד ברוח מצוי'. וצ"ל דזה ודאי דגוף המחיצות חשובות קבע וכן יש ראי' מרפי"ב

דנגעים דגבי נגעים לא מימעט בית שבספינה אלא משום דכתיב בית ארץ. דבעי דמיחבר בארעא כמש"כ שם הר"ש והוא מסוגיא דנדרים דנ"ו ע"ש. אבל בית הוה וא"כ לענין מזוזה הוה לן למיחייבי' דלענין זה ודאי לא ילפינן מזוזה מנגעים. כמו דל"ד לענין עגול בסי"ג. אלא דאע"ג דלענין גוף הבית שפיר הוה בית גמור. מ"מ הדירה בים לא הוה דירה קבוע לחייבו במזוזה. ויש' ראי' לדבר מנדרים (ד"ל) דנדר מיושבי היבשה אסור, אפי' במפרשי ימים דחשיבי יושבי יבשה. ש"מ דדירת הים לא חשוב דירה. ובאמת נראה למ"ד סוכה ד"ק וחייב במזוזה ה"נ בעשה סוכה בספינה ודאי חייב כל ז"י החג במזוזה דהיינו דהכתוב קבעו דירה בחג. אבל לאחר החג גם לדידי' שפיר לא חשוב דירה ופטור. ולכאורה הי' נראה קצת ראי' מלשון הירושלמי דמזוזה אינה נוהגת במפרשי ימים אבל יש לומר דהיינו דלא שכיח שיהי' להם בית וכמו הולכי מדבריות:

סי"ג בית שאין בו ד"א על ד"א עפ"ת בשם הח"ד דאם יש חדר קטן פחות מד"א בבית גדול חייב והנה ודאי אין החיוב בשביל גוף החדר דבהדיא מבואר בריש סוכה דסוכה קטנה שאין בה ז"ט בתוך סוכה גדולה היא פסולה ע"ש גבי לא נצרכה אלא לקטיניות שבה ע"ש וכוונתו ע"כ משום דהוא פתח להבית הגדול וכן מצאתי בחידושי הגרע"א ע"ש והנה לפי"ז אינו בשביל ביאת החדר אלא בשביל ביאת הבית וא"כ צריך לקבוע בימין ביאת הבית אבל לענ"ד הוא מפוקפק מאוד דכל שאין בו כניסה מן החוץ לא חשוב כלל כניסה לחייב במזוזה וכן מוכח בהדיא בט"ז סרפ"ט סק"ד בדברי המהרי"ל דכל שאין בו פתח לחוץ. הכניסה לתוכו חשוב כניסה אצלו ומה שיוצא מחדר שלפניו לא חשוב יציאה לגבי אותו חדר ע"ש היטב וכמש"כ בס"י גבי פתח ביהמ"ד דדוקא פתח ביתו שרגיל לצאת בו לביהמ"ד. נקרא הכניסה ממנו לביתו כניסה לבית לחייבו במזוזה. אבל בהני נראה דכל פחות מד"א בטילי לגבי בית לגמרי ולא חשוב פתח כלל וצ"ע:

סי"ד מקצתו מקורה ומקצתו אינו מקורה אם הי' הקירוי כנגד הפתח חייב היינו דכך הוא ממש דמקצת הקירוי הוא חצי הבית ממש בלי שום מחיצה בין המקורה והאינו מקורה. והמקורה אין לו אלא ג' מחיצות וא"כ אין עליו חיוב מזוזה מצד עצמו כמו אכסדרה אם לא בצירוף הכותל הרביעי שהוא רחוק מן הקירוי ומשו"ה אם הפתח בצד הקירוי חשוב הכותל רביעי להצטרף עמו ואם אין הפתח בצד הקירוי א"כ אינו פתח של בית דהרי אין כאן בית שיש עליו חיוב מזוזה אבל כשיש מחיצות קצת בין המקורה ובין שאינו מקורה א"כ המקורה ודאי יש עליו חיוב מזוזה מצד עצמו א"כ גם אם הפתח בצד שאינו מקורה חייב דהרי הוא חשוב כחצר לבית המקורה שחייב במזוזה ודו"ק:

סט"ו הבית אע"פ שאין בו דלתות חייב במזוזה כ' דהא דאמרינן הלך אחר היכר ציר היינו דוקא לענין מקום המזוזה בין בי גברי לבי נשי אבל לא לפטור לגמרי כשאין בו דלת וצ"ע לענ"ד דא"כ למה לא בעי כשאין בו היכר ציר מאי ומשמע כדעת הרמב"ם דבאין בו דלת כלל פטור בודאי וצ"ע: סט"ז הרבה חדרים זה לפנים מזה כולם חייבים עבאוהג"ו ומלשון הרמב"ם משמע לי דזה נלמד מדין שערי חצירות ועיירות ומדינות דכולם בשביל שהוא לתשמיש הבית וה"נ הני כל החדרים ל"ג והוא נכון מאוד ע"ש: סי"ז אם יש בבית פתחים הרבה ועשה כולם לכניסה ויציאה כו' ובסי"ח כ' סתמא אע"פ שאין רגיל אלא באחד. וע' ביאורי הגר"א בסי"ח על לשון ההגה הואיל ונעשו לכניסה ויציאה שכ' דבאמת זה דעת רש"י והרא"ש אבל דעת הרמב"ם דלעולם חייב וא"כ באמת נראה דהך סי"ח הוא דעת אחרת דעת הרמב"ם וחולק אסי"ז. וקרוב להגי' בתחילת סי"ח ודעת הרמב"ם כו' וההגה צריך להיות בסוסי"ז וגם אם לא נגיה כן מ"מ כך הוא פרושו וכן דרך המחבר והרב בכ"מ:

ט"ז סקי"א ע"ש שהאריך ותורף דבריו דנותן המזוזה אצל כותל מערב שבימין פתח המערבי שהוא לעולם ימין ביאה. וגם לפתח הצפוני כיון דהפצים שבקרן אין בו טפת. ולא חשוב הפסק א"כ חשוב הכל פתח אחד והוה גם ימין לדידי'. וזה שהאריך לפרש דחותך הפתחים בפצים הוא ליישב לשון רש"י שכ' דהמזוזה בפצים אבל מ"מ הוא בימין פתח מערבי. ולפ"ד לא מצינו אלא דשני הפתחים חשיבי כאחד אבל לענין דין הר"ן דע"כ הם שני פתחים ל"מ שיהיו שני פתחים נפטרים במזוזה אחת וצ"ע בזה:

סימן רפח

ס"ב ואם כ' בב' או ג' דפין כשירה ושי' רש"י דפסול בב' דפין ע"ש והנה בדל"ב שם גבי פרשיות של מזוזה דארנב"י דמאי פתוחות אף פתוחות. לימא מסייע לי' ס"ת שבלה או תפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה שאין מורידין מקדושה חמורה לקלה ואי איתא הא בל"ה הכא סתומות והכא פתוחות. וע' תו' שבת ע"ט שהקשו דהא בס"ת רחוקין שמע מוהי' אם שמוע וכ' דהיינו אם כתב שמע בסוף העמוד כו' והיינו לפ"מ דמשני להשלים אבל המקשן דלא ס"ד האי שנויא ע"כ דקושי' אינו אלא מתפילין דהם סמוכות [ולפי פירוש זה הא דנקט הברייתא שם ס"ת כלל ע"כ דס"ל להש"ס לפרש דס"ת שבלה אין עושין תפילין ותפילין שבלו אין עושין מזוזה ויש ראי' מכאן לשי' הב"י בש"ך סרע"א דעיבוד לתפילין ל"מ לס"ת ודו"ק] ועט"ז או"ח סל"ב דנדחק לה"ר דקושי' הש"ס מתפילין דאי ל"ה לישני דנקט טעמא דאין מורידין משום תפילין והוא תמוה דבל"ה ע"כ הקושי'

מתפילין דבס"ת הא מרוחקין מהדדי [ומ"מ מה שהוציא מזה דפסול פתוחה בתפילין בדיעבד אין שום הכרח לכאורה דהא פריך שם ג"כ והא מזוזה בעי שרטוט ולא רצה לשנויי בתפילין משורטטין וה"נ כיון דלכתחילה צריך סתומות בתפילין אך דבדיעבד כשר מקשה שפיר. ונראה בטעם הט"ז דלי"ל דיחוי זה דהא לפי ס"ד דפתוחות דוקא במזוזה לפי שאין סמוכות בתורה וא"כ לפי"ז גם בתפילין לכאו' הי' צריך להיות פתוחות כמו במזוזה וע"כ צ"ל דקים לי' להש"ס דזהו בתפילין הלל"מ דדוקא סתומות וא"כ בודאי פסול בפתוחות אפי' דיעבד ודו"ק] והנה מבואר ברמב"ם בפ"א דד"פ שבתפילין אפי' בשל יד הם בד' דפין כמו בשל ראש וכ"מ. בהדיא בש"ס דאם הי' לו שתים של יד עושה אותם של ראש ואם הם בש"י בסדר דף אחד הרי והי' היא סתומה והיא באמצע השי' וא"י לחתוך וכן משמע שם דעור אחד של יד הוה כההיא דכתב של ראש בעור אחד ונתנן בד' בתים דכשר שם דהיינו ע"כ בד' דפים. ואם במזוזה פסול בב' דפים א"כ אינן ראוין למזוזה וע"כ דכשר מזוזה גם בב' דפים. ומיהו לשי' רש"י אין הכרח דכ' התו' שם בשמו דס"ל במזוזה דנכתבה בשני עורות תפורין דכשר וא"כ אפשר דיחתוך פרשת והי' ויתפרנה למטה בדף אחד (וכן מצאתי בספר העיטור בריש הלכות תפילין שפירש בזה דהא מורידין עושין היינו ע"י דיבוק ע"ש). אבל לדידן דפסול תפירה ע"כ צ"ל דכשר בב' דפין דאי ל"ה למ"ל אין מורידין דבל"ה אסור משום שני דפין כנ"ל: ס"ה צריכה עיבוד לשמה לכתחילה והרמב"ם ורש"י במנחות מ"ב ס"ל דמזוזה אי"צ עיבוד לשמה וכ' הרמב"ם בתשו' לחכמי לוני"ל הובא בכ"מ (פ"א דתפילין) דמזוזה דאינה חובה אלא א"כ יש לו בית קיל ע"ש. וקשה לענ"ד ממנחות מ"ב דאייתי כתנאי אטוי' דציצית מעיבוד דתפילין ולשי' זו מאי ראי' מתפילין דחוה"נ לציצית דאינה חובה אלא א"כ יש לו טלית. וביותר קשה לפמש"כ שם התו' אהא דעשאה מן הגרדין ונימין דמודה רב דפסול דטעמא דגם רב בעי לשמה אלא דנחלקו בטוי' וא"כ הכתנאי ע"כ דס"ל לדמוי' טוי' לעיבוד [ומה שהקשו שם דילמא ציצית שאני דכתיב לך לשם חובך ע"כ צ"ל לפי"ד הנ"ל דהכי קשי' להו דילמא טעמא דת"ק דלא בעי כלל לשמה בתפילין] וא"כ קשה ביותר דהא בכתיבה כ' שם הרמב"ם בפירוש בהלכה ט"ז דגם מזוזה צריך לשמה. וא"כ ע"כ דהך קולא דאינה חובת הגוף ל"מ אלא לענין העיבוד. וא"כ בודאי ציצית למזוזה איכא לדמויי וכמו דלא בעי עיבוד לשמה במזוזה ה"נ טוי' בציצית ולא לדמותה לתפילין ולכאורה לפי"ז גם הפסקים סותרים בזה. אבל באמת הרמב"ם לשי' ע"כ לא מפרש בזה כהתו' דהרמב"ם ס"ל דבעכו"ם אפי' בישראל עע"ג ל"מ בדבר שצריך לשמה. וא"כ רב דמכשיר ציצית בעכו"ם ע"כ ס"ל דל"צ כלל לשמה בציצית. והא דעשאה מן הגרדין פי' הרמב"ם בהלכות

ציצית משום ביזוי מצוה ע"ש. וכ"כ הרמב"ן ברישׁ סוכה. וא"כ הכתנאי בעיקר לשמה (ואף דלפ"ז קשה קו' התו' דמאי מדמה ציצית לתפילין כ"כ שם הרמב"ן דבאמת הו"מ לדחוי' כדדחי בסוכה שם דציצית שאני דכתיב לך לשם חובך אלא דסוגי' דהתם כדס"ד דסוכה שם דדמי ציצית גם לסוכה] וא"כ י"ל דטוי' ל"ד כלל לעיבוד ולק"מ. אבל רש"י דכ' שם ובסוכה דטעמא דרב במן הגרדין משום לשמה. ול"פ אלא בטוי'. והכתנאי ע"כ כמש"כ התו' אטוי' מעיבוד ופסק במזוזה דל"ב עיבוד לשמה זה ודאי קשה וצע"ג:

ש"ד סק"ה והמחבר שהשמיט שאי"צ מן הכתב דסמך על מש"כ באו"ח גבי תפילין ולענ"ד אין זה מספיק דהרי הכ"מ כ' בשם הר"ר מנוח בפ"א מתפילין דיש להסתפק אי שרי הני פרשיות לכתוב שלא מן הכתב גם בס"ת הרי דל"מ בפשי' הך סברא דגריסן לס"ת. וא"כ בודאי דלא פשי' גם במזוזה מתפילין:

ס"י או כעיגול ע' ביאורי הגר"א בשם הכ"מ דכן הי' גירסת הרמב"ם ואולי אין צורך בזה דהרי בכעיגול מחציו ולמעלה הוא כקובה ומחציו ולמטה הוא כזנב ובודאי הוא פסול:

סימן רפט

ס"א וציונו לקבוע מזוזה עמג"א סי"ט דמ"ש דבציצית אינו מברך לעשות ציצית משום דקיי"ל דהוא חובת גברא כשמתעטף. והרי ה"נ במזוזה כשאינו דר בו אינו חייב כמש"כ התו' במנחות מ"ד. וכ' דמסתמא קובע המזוזה כשהוא דר כבר ועפ"ז חידש דאם נקבע קודם אינו מברך אלא כשיכנוס לדור בו יברך לדור בבית שיש בו מזוזה כמו להתעטף בציצית. ול"נ כלל לענ"ד דדירה אינו שעת ישיבה כלל כמבואר בהלכות גיטין דמקום דירה לחוד ומקום עמידה לחוד. וע' תו' שם במנחות שהביאו ראי' לשוכר ששהה ל"י דחייב מב"ב שהה ל"י ה"ה כאנשי העיר. וא"כ פשוט דה"נ בקנה או עשה לו בית דמבואר שם דה"ה כאנשי העיר מיד. ה"נ הו"ל מקום דירתו מיד. ומשמע אפי' לא נכנס עוד לדור כיון שדעתו לדור בו תו חשוב לי' כדר בו וחייב מיד במזוזה ולא כ' התו' במנחות אלא באין דעתו לדור בו בזה פטור אבל בדעתו חייב מיד ומשו"ה שפיר מברכין לקבוע מזוזה וז"ב:

ט"ז סק"ג ומש"כ הטור דלאחורי הדלת אם שינה אינו מעכב ליכא מאן דפליג ותמה בנה"ך דהרי הביא הב"י דהרמב"ם כ' שפסול וכ"כ הנ"י ע"ש. ולולי ד"ק נראה לענ"ד דאין כאן מחלוקת דהנה הרמב"ם לא הביא הך דינא דסרפ"ו ס"כ דפתח שאחורי הדלת אם יש לה פצים טפח חייב במזוזה. ונראה פשוט דה"ט דהא אייתי לה הגמרא לסיוע להא דהעמיק לה טפח פסולה ודחי דילמא בפתח שאחורי הדלת. וכיון דלדידן קיי"ל

דהעמיק פסולה לא הוצרך להביא הא דאחורי הדלת דכ"ש הואי. אבל לכאורה הי' לו להביא דפחות מטפח כשירה אף שאינה בחלל הפתח וצ"ל ע"כ דס"ל דאע"ג דהש"ס נקט לה לדחויי דדוקא לאחורי הפצים פסול הרחיק טפח ובל"ה י"ל דכשר. ומחלקינן בזה. אבל לדינא דבטפח פסול אפי' בהעמיק בחלל ולא מחלקינן ודאי דגם בפחות מטפח לא מחלקינן דאפי' אחורי הפצים פחות מטפח כשר והיא היא. וכן משמע שם בדל"ג אסוגי' דשמואל סד"א כיון דא"ר כו' כמה דמירחק טפי מעלי ופירש"י ויניחוה בחוץ ע"ש ומשמע דלפי המסקנא לא מעלי אבל לא הוה פסול וא"כ בודאי גם מבפנים חוץ לחלל לא מיפסל בתוך טפח. וגם הנ"י שכ' דפסול כתב בהדיא דהיינו לאחורי המזוזה של השער ומשמע דכוונתו היא חוץ לטפח דהוא המזוזה של השער. ואינו פסול אלא בטפח לאחורי הדלת. ובהעמיק טפח הרי כ' גם הטור דפסול. ולא הכשיר באחורי הדלת אלא בתוך הטפח. ולכתחי' בודאי צריך בחלל ממש בטפח הסמוך לרה"ר כדא"ר שם. והביאו הר"מ וטור. וא"כ אין כאן חילוק לדינא. אלא בפירושא דברייי' דלאחורי הדלת אין בה מצוה. דהרמב"ם והנ"י מפרשי בהרחיק טפח ולפסולא דיעבד. והטור מפרש בתוך טפח לכתחילה וז"ב:

סימן רצ

ס"א תפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקלה. לכאורה נראה דאיסור זה מדרבנן ואע"ג דבמנחות צ"ט יליף לה מקרא דויקם משה את המשכן משמע דלא הוה אלא אסמכתא ועפמ"ג או"ח סמ"ב. ונראה לפ"ז דכ"ז אינו אלא כשיכול למצוא מזוזה אחרת לפתחו אבל כשאין לו מזוזה אחרת ודאי לא החמירו לבטל מצות עשה דמזוזה. ועוד דאפי' הוה דאורייי' וא"כ י"ל דהוה בכלל ל"ת דמוחק את השם ונותץ אבני מזבח מ"מ הא אימת הוה ההורדה בשעת שקובעה על המזוזה. דבמה שחותך את הפרשיות דשמע והי' אין זה הורדה דהא יכול ליתנם בשל ראש. דצריך לחתוך. אלא בשעת הקביעות במזוזה הוא מורידה א"כ בשעה מקיים העשה. והרי עשה דוחה ל"ת בכל התורה. ולא עוד דכיון דהדין הוא שידחה אין כאן ל"ת כלל דהא אין האיסור דלא תעשון כן לה' אלא בעושה דרך השחתה אבל בעושה לצורך אין כאן שום איסור כדקיי"ל במזבח. ואע"ג דבשבת קל"ג אמרי' דאע"ג דס"ל לר"א דכל מכשירי מצוה כגון לולב סוכה ושופר דוחה את השבת. מודה דאם עשה מזוזה לפתחו וצייץ טליתו חייב דבידו להפקירן. לא שייך לומר גם כאן דאינו דוחה את הל"ת דבידו להפקיר. דפשוט דלא שייך אלא התם גבי איסור שבת דמן הדין אין עשה דוחה ל"ת שבכרת. אלא דס"ל

שגזיה"כ דהני דוחין. אמרינן דאין למידין מהן מזוזה וציצית דקילי דבידו להפקיר. אבל לדחות לאו בעלמא לא שייך סברא זו דבידו להפקיר דאל"כ היכי דחי כלאים בציצית והטעם הוא פשוט דאם יפקיר הוה עיקור מצוה. וכמו דאמרינן גבי חליצה במקום יבום וז"ב. ומ"מ צ"ע למעשה דאפשר דאיסור קדושת השם חמיר ולא דחי לי' עשה וצע"ג:

שם בהגה אבל אפשר לתקנה בענין אחר לא יחתוך הגליונות הגר"א כ' ראי' מהא דאמר בספ"ק דב"ב דלא איתרמי לי' ס"ת ארכו כהקיפו. ואי איתא הי' יכול לעשות גליונות גדולות ואח"כ יחתוך למדת ההיקף ע"ש. ולא זכיתי לירד לסוף ד"ק דהרי המג"א הביא בסשל"ד סקכ"ד בשם האגודה במ"ס דהמחתך בגליונות בחדשות מותר ובישינות אסור וא"כ למה יהי' אסור שם בחדשות. ועכ"פ הרי תנאי מועיל בגליונות דלא הוה אלא כתשמיש קדושה ועכ"פ שם לצורך הס"ת גופא ודאי אין שום חשש. וע"כ דגם זה טורח גדול שם ולא איתרמי לי' ע"ש ואין משם ראי' כלל. אבל באמת הרב כאן דקאי בישינות. הוא פשוט דזה אסור דע"כ לא מיבעי לן בשבת פרק כ"כ אלא להצילן מפני הדליקה בשבת. אבל פשי' דיש בהם קדושה ואסור לחותכן ולהורידן מן קדושתן וכ"כ שם הר"ן בפירוש וז"ב:

סימן רצא

ס"ד ולכשיוצא לא יטלנה בידו בפ"ת בשם בר"י בשם הגאונים דאם צריך ליתנה בבית אחר מותר אבל התו' שם ס"ל בהדיא דאפי' בכה"ג אסור דהרי הקשו ע"ז ממתירין מבגד לבגד ע"ש. וכ"כ בהדיא הש"מ והנ"י בשם הריטב"א וכן כ' רש"י במנחות (דמ"ד) גבי השוכר בית בא"י חייב במזוזה מיד משום ישוב א"י. פירש"י משום דכשיצא יהי' אסור ליטלה. ויצטרך לטרוח אחר מזוזה אחרת. מבואר בהדיא דאפי' לצורך לקבוע בביתו אסור. ולשי' הגאונים צ"ל דזה גופא שיהי' בית זה ראוי לדירה במזוזה קרי לי' ישוב א"י אף שזה יהי' רשאי ליטלה לצורכו כשיצא וצ"ע:

שם בהגה ואם הקפיד על מעותיו השני צריך לשלם לו עבאוהג"ו דשם כ' בלשון טוב לשלם לו וע' ש"מ בב"מ דהביא דברי הריטב"א שכ' אפשר דחייב לשלם ואולי דכוונתם משום דכ' לשון אפשר. אבל בשם ר"א בעל השאלתות כ' דימכרנה ומשמע בהדיא דזה חייב לשלם. ולפ"ז אפשר דכשזה אינו רוצה לשלם יכול ליטלה. ואפשר דזהו שכ' בשמו דרשאי ליטול כשצריך לו. דהיינו כשזה אינו נותן מעותיו לקנות אחרת וצ"ע. ולכאורה נראה דזה תלי בהטעמים שכ' לתרץ ההיא דמתירים מבגד לבגד דהתו' כ' משום דהוה כמזיק בידים שמסלק השמירה. וא"כ שפיר י"ל דבחנם אינו מחויב וכשאינו רוצה לשלם

יכול ליטלה. אבל הנ"י בשם הריטב"א כ' דאין לו לסלק השראת השכינה מבית זה לפ"ז אפשר דהוה לתא דאיסורא משום שכינה ואף כשזה אינו רוצה לשלם אע"ג דהוה חוב עליו אבל זה אינו רשאי ליטלה וצ"ע: סימן רצב ש"ך סק"ד והוא שלא הוגבהה האם כו' דהשתא ליכא למימר שזכה לו חצירו דכיון דאסור לזכות בביצים כ"ז שהאם רובצת עליהם א"כ גם חצירו לא קנה. הכי איתא בהדיא בש"ס דאסור לזכות כו' וכן הביא הרמב"ם וחידוש קצת שהמחבר קיצר בזה. והנה הוא עצמו אם עבר וזכה ודאי קונה ונראה דלא שייך בזה אי עביד לא מהני דא"כ בריש תמורה גבי פלוגתא דאו"ר דדחיק לאשכוחי מ"ב לימא דהא א"ב. ולימא דלכו"ע הכא ל"מ לי"ל. דא"כ הו"ל לפרושי שם לאביי מ"ט בהא דל"מ. והא דחצירו אינו קונה לכאורה הי' נראה בפשי' דהיינו כדאמרינן בנדרים ל"ה ובב"מ (דצ"ו) דהתירא ניחא לי' דליקני איסורא לא ניחא לי' דליקני וכן מצאתי בש"מ ב"מ ק"ב בשם הריטב"א אבל מסיק שם הריטב"א דעיקר דאפי' מדעתו אין החצר קונה כיון דהוא איסור ובגניבה דוקא הוא גזיה"כ לחייב את הגנב. ולולי ד"ק לא משמע כן לומר דחצר דגנב אינו מן הדין אלא גזיה"כ. דהרי בר"פ הזורק עביד הש"ס צריכותא מחצר דגנב וחצר דגט וש"מ בהדיא דחצר דגנב ג"כ הוא קנין מן הדין. וביותר הא דפריך בב"מ ד"י למ"ד חצר משום שליחות מהא דחצר דגנב ואי איתא דבאמת מן הדין אין חצר קונה איסור כלל. אלא דהכא גזיה"כ לחייב בזה את הגנב. א"כ פשי' דלא שייך בזה קושי' דהול"ל ולטעמיך הא חצר אין דינו לקנות כאן כלל וצע"ג: ס"ג או בראש שאר בע"ח. הגר"א תמה דמנ"ל הא. והיינו דיש לחלק דאדם שאני דאיתקוש לקרקע כעין דברי הגרע"א שהבאתי לעיל ס"ו ע"ש ולכאורה פשוט דיצא לו להרמב"ם זה מהא דפריך שם אלא מעתה מצא קן בשמים דכתיב דרך הנשר בשמים ה"נ דמיחייב כו' ע"ש ומשמע דהיינו שמצא קן בראש עוף הפורח באויר כפירש"י ומשמע דלא פטר אלא לפי שהוא באויר אבל בשביל שהוא בראש העוף אין שום פטור ונכון:

ס"ה אבל אם שלחה ונטל הבנים והחזירן לקן פטור פשוט דהיינו דוקא כששלח כבר את האם אבל אם עבר וזכה בהן קודם שילוח אע"ג דודאי הוא קונה כמש"כ בסמוך מ"מ כיון שכבר נתחייב בשלוח אע"ג דהשתא כבר הם מזומן ולאו בר שלוח מ"מ כיון שכבר נתחייב אינו נפטר. דלא עדיף מהקדיש בר"פ שם דאינו נפטר. והא דבעי למימר שם דשקיל לקן ואקדשי' ואהדרינהו היינו בששלח את האם מקודם. וכן משמע מפירש"י שפירש וחזרה האם עליהם ע"ש. והא דאמרינן בסו"פ גבי יוני שובך דהא דחייב בשלוח היינו מקמא דתיפול בחצירו ומשמע דאח"כ פטור משום שכבר זכה אף שכבר נתחייב.

התם בס"ד דלא ידע דר"י דאסור לזכות בבנים קודם ששלח את האם שפיר יכול לפטור בזה אבל לפ"מ דקיי"ל כר"י ל"מ זה לפטור משלוח וכ"נ ברור ועש"ך סק"ה ודוק:
ש"ך סקי"ד ונראה דעיקר בש"ס כפירש"י נראה כוונתו דלשי' רשב"א דהי' ביציים מזומנים או טמאים שאינם בר שלוח היינו מוזרות. ומש"כ ליישב קושי' הרשב"א דכיון דהתחתונים לאו בני חיובא דשלוח יכול לזכות בהן קודם שלוח נראה דגם כוונת הרשב"א אינו אלא להקשות על לשון רש"י שכ' דפטור מלשלח דמשמע דפטור לגמרי והרשב"א ס"ל בפשי' דאפי' אינו רוצה ליקח את הבנים הוא חייב לשלח וא"כ לעולם הוא חייב לשלח בשביל העליונים אבל הנכון כמש"כ הש"ך דאין כוונת רש"י אלא לענין זכיית התחתונים קודם שלוח כמש"כ התו' אבל ודאי דחייב לשלח:
ש"ך סקי"ז דמיקרי רובצת עליהם אע"ג שאינה נוגעת כלל כיון שיש לה מושב ע"ג לשון רש"י. הנה לפנינו ליתא זה כלל ברש"י. והתו' שם נסתפקו בזה דאפשר דדוקא בנוגעת מן הצד ע"ש אבל ודאי סתי' הפו' לא משמע כן. וכן יל"ד מלשון רש"י בד"ה מה ביניהם שכ' דנוגעת מן הצד לא הוה נגיעה כלל ע"ש ובזה מיושב קושי' התו' שם ע"ש:. הלכות חדש סימן רצג ס"ב בין בשל עכו"ם הט"ז והש"ך כ' ראי' לזה מסוגי' דרה"ש י"ג איקרוב עומר והדר אכיל אף דס"ל דלא הי' להם אלא משל עכו"ם. והנה הריטב"א הקשה שם דהא הי' להם כבר משל ארץ סו"ע דאם הביא כשר ע"ש. וצ"ל דלא נתקדשה כ"ז שלא נכנסו לעה"י שבארץ וכעין דאמרינן במכות גבי ערי מקלט דשל עבר הירדן לא קלטו כ"ז שלא הפרישו השלש שבארץ ואכתי לא מיקרי קצירכם ובמ"א הארכתי בזה הרבה. אבל לענין איסור חדש ודאי דה"ה של ישראל ואסור ובספרי ב"י ס"ד כ' בזה ראי' ברורה ע"ש:
ס"ג תבואה שלא השרישה. בש"ך סק"ב בשם התה"ד דג"י הוה השרשה כדמוכח בפסחים. ובהנה"ך השיג ע"ז דהתם ר"י לשי' אבל אנן קיי"ל כר"ש דפליג וכבר כ' הגר"א דבירו' דכלאים פ"ב מבואר בהדיא דבזריעה ג"י והובא שם בר"ש. וצריך לחלק בין נטיעה לזריעה. אלא דנדחק בהא דאמר בפסחים ר"י לטעמי' ע"ש. ולכאורה נראה ברור דהתם איירי במנכש ונעקרה בידו שבולת. דהתם השבולת כשהיא צמחה כבר ומשלחת שרשים ממנה זה ודאי דינה כנטיעה. וכן קרי לה במנחות (ד"ע) (והובא בס"ט לקמן) ושתלה וע"ש בש"ס. ומשו"ה אמר ר"י לטעמי' אבל בזריעה לכו"ע ג"י ונכון. שוב ראיתי בח"ס סרפ"ד שכ' ליישב ע"פ דברי השאלתות שכ' בזה"ל לת"ק דתלתין כדדא ור"י תלתא כדדא ור"י ור"ש ש"ש כדדא והגיה דצ"ל כדבא. ופי' דהיינו דפלוגתיי' בפוסקת אבל יכולה לקלוט קודם וכאן ס"ל להתה"ד להקל בספק ע"ש. ובאמת בודאי הכי משמע דפליגי בפוסקת דהכי אמרינן שוב אינה קולטת אבל משמע שם דיש להחמיר מספק

ועוד דהא הוה חזקת איסור. ובשאלתות נראה פשוט שצ"ל כדרב"א והיינו הא דאמרינן בסוף פרק הערל דלמ"ד שלשים צריך שלשים ושלשים ולמ"ד ג"י צריך ג"י ושלשים ולמ"ד ש"ש צריך שתי שבתות ושלשים וזה נראה ברור ואמת שם בהגה ומ"מ שרי סתם תבואה מכח ס"ס ספק משנה שעברה. וספק משנה זו קודם העומר. ע' חיבורי שם דל"ד ס"ס דהוה שם אחד. וגם מיעוט שנזרעין לפני הפסח לא חשוב לספק אלא דהוא רובא. וכעין הא דתוספתא דדמאי פ"ד מצרפין פירות חו"ל על פירות שני' כדי שירבו על פירות שלישית לפוטרן ממ"ע וכה"ג בכ"ד. אבל בעינן שיהי' ידוע שהרוב מתבואה כשירה וע"ש שהארכתי בהרבה ראיות נכונות: ס"ד תבואה שנזרעה אחר העומר וקצרה וזרעה ובשעת העומר הי' תחת הקרקע אסור. עש"ך דאם הי' תבואה ישינה פשי' דמותר וע' ראב"ד בהשגות דדעתו לאסור אף בישינה אבל כבר תמהו שם הכל עליו. וראה זה חידוש דהש"מ בשם הראב"ד בב"מ שם כתב ג"כ להתיר בישינה ע"ש: ס"ה שהביאה שליש קודם לעומר ועקרה אחר העומר וחזר ושתלה והוסיפה התוספות אוסר זהו בעיא דלא אפשיטא. ולכאורה משמע בש"ס דהא לא הביאה שליש ליכא למיבעי. ובודאי אסורה וצריך להבין למה דהא לכאורה נראה דתבואה שלא הביאה שליש נמי אסור בחדש. וכ"מ בפ"ת בשם ב"א דהביא ראיה מחלה וכן הוא בריש פ"א דחלה דחייבת בחלה וכיון דמבואר במנחות דף ע' דטעמא דחלה וחדש שאינו נוהג אלא בה"מ דילפינן מחמץ. וש"מ מחלה דקודם שהביאו שליש אתי לידי חמץ א"כ ה"נ אסורה בחדש. וע' רפ"ג דפסחים דפת תבואה שלא הביאה שליש הוה חמץ נוקשה וצ"ל דזה מיקרי אתי לכלל חמץ והארכתי בזה במ"א. וא"כ צריך להבין למה בלא הביאה שליש פשי' לי' לאיסור דהא עלי' ג"כ חל ההיתר עומר. וע"כ צריך לומר דמ"מ כיון דבלא הביאה שליש לא חשיבא דגן לתרו"מ ולכ"מ. בזה בודאי הוה התו' אסור דחשוב הוא. כאלו הוא העיקר וצע"ג:

עט"ז סק"א שכ' להחמיר בשמרים של חדש משני טעמים דר"ת כ' להחמיר בשמרים של י"נ דהוא מעמיד. והכי פסקינן בסי' קכ"ג. ועוד דהוה דבר שיל"מ ול"ב ע"ש. והנה מש"כ משום מעמיד וראי' מדברי ר"ת גבי י"נ זה ודאי תמוה דהרי הב"י הביא בספ"ז דברי ר"ת גבי מעמיד בקיבה דר"ת לי"ל מעמיד ומצאתי בפ"ח סצ"ח אחר שהאריך לברר במשניות דערלה דהמחמץ בכ"ש דהוא משום מעמיד וכפי' הרמב"ם כ' דקשה מכאן לר"ת דלי"ל מעמיד ותי' דס"ל דדוקא בא"ה אמרינן סברא דמעמיד ולא באיסורי אכילה. ובאמת הי' לו להוכיח מדברי ר"ת הנ"ל גבי י"נ דמודה בא"ה כנ"ל. ובאמת יש ראי' נכונה לדבריו מדברי התו' בע"ז (דס"ו) דכ' בהדיא גבי יש שבח עצים בפת

דלא אמרינן לה אלא באשירה וערלה דהוה א"ה. אבל בתרומה שם גבי תנור שהסיקו בכמון של תרומה לא שייך שבח עצים. אע"ג דזה ודאי הוה כמעמיד. אלא דצריך לבאר עדיין דהא במתני' דמחמץ קתני שם גם תרומה וע"כ דגם שם אמרינן מעמיד אבל באמת א"ש דהא כ"כ התו' בפרק ב"מ ובכ"ד דגם תרומה אסורה בהנאה של כילוי. ומשו"ה גבי מחמץ גם בתרומה אסור. אבל התם גבי תנור כ"כ שם בע"ז ד"ה אביי דע"כ איירי שהכהן הסיקו לצרכו דלא הוה הנאה של כילוי. וכיון דבזה ליכא א"ה תו לית בי' משום מעמיד. וא"כ ראיית הט"ז מיי"נ אינו מוכרח כלל דהתם א"ה שאני. אבל הי' לו להביא מספ"ז דפסק הרב דהעמיד בקיבה של איסור אסור משום מעמיד. ומ"מ לדינא עדיין אינו מוכרח דהנה הרב בד"מ שם הביא מהש"ד ועו"פ דיש לסמוך על סברת ר"ת. וגם דברי הטור שם מטין כן. אלא דהקשה דהטור פסק באו"ח סתמ"ב דהעמיד גבינות בשכר של שעורים חייב לבער ונטה בדברי הטור יו"ד לדעת אחרת. ופסק בשו"ע להחמיר והנה כבר הקשו שם דמשמע ודאי דמעמיד לא הוה אלא איסור דרבנן. ושי' הטור דבדרבנן מותר להשהות. ולמה החמיר כאן לחייב לבער. והנראה דהנה הראב"ד בהשגות פ"א מחמץ כ' דשאור אפי' נפסל מא"כ אסור. והטעם דראוי לחמע בו כמה עיסות. והנה המפרשים שם הקשו עליו ובלח"מ הקשה דא"כ בריש ביצה דאמר שם דליכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור ולפ"ז הרי צריך קרא בשאור משום דנפסל מא"כ. אבל כבר הביא הגר"א תוספתא מפורשת מאימתי הוא שאור משנפסל מא"כ. וכן הביא התו' זו הר"ח בביצה שם. וקושי' הלח"מ תמוה דפשוט דבאמת זהו דמסיק הש"ס שם צריכי דאי כתב חמץ משום דראוי לאכילה כו' והיינו אפי' א"כ. והנה בברכות רפ"ו ובר"פ יוה"כ. פריך בש"ס אהא דאמר רבא שם כס פלפלין ביה"כ פטור. מהא דמרבינן גבי ערלה מכל עץ לרבות הפלפלין ע"ש. ולכאורה הא פלפלין הוה תבלין ולטעמי' עבידא כמש"כ רש"י בשבת גבי תבלין ג"ש ממ"א כגון פלפול ארוך לבן ושחור. ולישני דמשו"ה חייב בערלה משום דראוי לתקן בו כמה קדירות [וע"ש ביומא בתו' מש"כ אהא דראוי לשחוק ולטבול בו צלי דס"ל להש"ס דכיון דאינו ראוי בעינא ל"מ ע"ש. וה"נ ע"כ בהא דראוי לתקן כמה קדירות]. וע"כ דרק גבי שאור בפסח הוא דאמרינן הכי מגזיה"כ ולא בש"ד וא"כ פשוט י"ל דהתם ודאי הוה מעמיד דידי' דאוריי' דהרי כל עיקר איסורו של שאור משום המעמיד ולק"מ דברי הטור אהדדי. וא"כ אפשר לסמוך אר"ת והפו' דבאיסורי אכילה לא אמרינן מעמיד וכדברי הד"מ ועכ"פ לענין חדש דהרבה מקילין בחו"ל ודאי יש לסמוך ע"ז:

וטעם הב' שכ' הט"ז משום י"ל מתירים וה"ר מתשו' הרא"ש גבי שכר של חדש הנה המעיין בתשו' יראה דקאי שם לשי' הסוברים דלא חשוב איסור בעין וראוי להשהותו

בפסח ושפיר הוה יל"מ דראוי להשהותו עד זמן העומר אבל לענין שמרים וחמץ דאסור להשהות בפסח א"כ לא שייך כלל יל"מ כיון דאסור להשהותו עד זמן ההיתר ול"ג מהא דיתקלקל המאכל בסי' ק"ב דקיי"ל דלא מיקרי יש ל"מ ומיהו כבר העליתי שם בחידושי בס"ד דזה לא הוה אלא היכי שאינו ממש מינו אלא דחשבינן לי' כמינו. כגון בדברים הבאים לתקן את הקדירה. ובזה ליכא טעם הר"ן שכ' דביש ל"א גם רבנן מודי לר"י דמב"מ לא בטל. ואין שם אלא משום עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר. בזה שהוא מתקלקל לא שייך כיון שמתקלקל. אבל היכי דהוה מינו ממש דשייך טעם הר"ן דבזה גם לרבנן מב"מ ל"ב. א"כ אין לחלק בזה. וא"כ בשמרים לחים דנראה דלא שייך דהוה מינו בעיסה. אלא די"ל לחושבו כמינו משום דמתקן. ודאי ה"ה בטל כיון דא"א להשהותו עד זמן היתר חדש. דהרי חייב לבערו בפסח. אבל ביבשים דידן לכאו' הוה כשאור. ומשמע במסכת ערלה שם דגם בתרומה בעינן ק"א ומשמע דחשוב כמינו ממש. וא"כ ל"מ האי טעמא דא"א להשהות כנ"ל. וי"ל דל"ב. אבל באמת הביא הפ"ח שם דברי האגור והמרדכי דשאור ועיסה הוה שני מינים אלא שכ' דזה טעות בד"מ מההיא דערלה הנ"ל והביא שהר"ן כ' דכיון דעיסה ראוי להמתין ולעשות שאור חשיב מינה ע"ש. ולענ"ד פשוט דאינהו ס"ל דהתם בנותנין לחמץ וס"ל כמש"כ גבי יל"מ דמים ומלח שהעיסה נתקנה בהן חשיב כמינה. ה"נ גבי תרומה חשיב מב"מ ובעי ק"א. והם איירי בעיסה שנתחמצה כבר כתיקונה ונפל שאור טבל או חלה בזה כ' דחשוב שלא במינה ובטל וא"ש. והר"ן לשי' דלא ס"ל האי טעמא גם גבי מים ומלח שם. וכ' בנדרים דהא דמים ומלח היינו לגבי תחומין דיכול לאוכלה במקומה. שם גם א"מ ל"ב ע"ש. ומשו"ה הוצרך לפרש כאן דזה חשוב כמינה. וא"כ להמרדכי והאגור גם ביבשים אין כאן אלא משום שבא לתקן ול"מ הכא כיון שא"א להשהות כנ"ל אלא שלהר"ן יש לחוש כאן דהוה מינה ממש. אבל מ"מ נראה להקל דנראה דודאי נפסלה מא"כ כמו שאור כנ"ל וא"כ י"ל דלא אסורה כלל אלא בא"ה ובתרומה דג"כ אסור בהנאה של כילוי כנ"ל. אבל בחדש דאינו אלא איסור אכילה כל שנפסלה מא"כ לית בה שום איסור כלל ונכון לדינא:

ולענין שכר מחדש עב"י שם שהעליתי דאסור מדאורייתא משום טכ"ע ומש"כ משום זיעה כ' דלא שייכה כאן כלל ע"ש בדברים נכונים בס"ד:

סימן רצד

ש"ך סק"ה ועוד דהא בערלה באמת פטורים אלא דברבעי חייבים זה תמוה מאוד כמו שתמה בתפל"מ ופשוט דהוא ט"ס וצריך להיות בערלה חייבים וברבעי פטורים. והוא

הוכחה ותדע לסברתו דבזה לא שייך לדמויי ברכה לערלה דודאי פירא הוא אלא דלענין ברכה נשתנה משום פרעניות דהא אפי' לדברי הב"ח אינו פוטר אלא מרבעי. ובערלה ע"כ חייבים לכו"ע. והא דברכות שם מערלה יליף. וע"כ דבזה לא שייך לדמויי וז"ב בכוונת הש"ך: שם סק"י אבל קשי' על המע"מ דהא משכחת לה בנטעו אחר רה"ש קודם ט"ו בשבט. ע' רמב"ם דבנטעו אחר רה"ש קודם ט"ו שבט דודאי עלתה לה שנה ברה"ש. דינה לפירות שאחר רה"ש להשלים מעת לעת ולא יותר. אלא דלאחר ט"ו שבט עד מ"ד יום קודם רה"ש סגי לה עד ט"ו בשבט והובא בהגר"א וכיון דהעולם נוהגין שלש שנים שלימים לעולם א"כ הרי אין כאן קולא מן הדין לענין הפירות שנחנטו לאחר רה"ש קודם פ"ו [ונחנטו קודם רה"ש. באותה שנטעה בפחות ממד"י קודם רה"ש דדינה לרה"ש אף שהוא יותר משלש שנים בזה ודאי לא שכיח חנטה קודם רה"ש כדמוכח בהדיא בהרא"ש ע"ש] ויפה כ' המע"מ דלשי' זו לא צריך להך סברא דהאידנא אין חנטה קודם ט"ו בשבט ולק"מ:

שם סקי"ב בב"י כ' דיכול לפדות לכתחי' במחובר בשמפרש שלא יחול עד שיתלקט ובהדיא תנן כו' אבל תמהני דפשטא דמתני' משמע דבתלוש מיירי כו' אבל לטעמא דאין בקיאין בשומא אפי' פודה לכשיתלש אין בקיאין. לענ"ד אין כאן תמיה דהא משמע במתני' דדינא לפדות בשומת סל אחד מן הפירות. ולא שישומו תחילה אם הסלים שוים. והיינו דמסתמא כל סלי פירות כרם אחד שוין הן. וא"כ כל שישום סל אחד בתלוש. בודאי אין נ"מ לשאר הסלים אם הם עכשיו תלוש או מחובר כיון ששומתן לעולם כסל הזה ודברי הב"י מוכרחין. ומה שפלפלו עוד לטעם הסוברים דעיקר דין פדי' ליתא במחובר משום דגמר ממעשר ואין מעשר במחובר. אם מהני לפ"ז בפודה לכשיתלשו לדעתי הוא פשוט דהא במעשר גופא משכחת שיהי' במחובר לכשאומר לכשיתלשו כדאמרינן בקידושין ס"ג דפירות ערוגה זו יהי' תרומה ע"ז לכשיתלשו כל שבידו לאו כמחוסר מעשה וא"כ פשוט דמהני גם בפדי' במעשר ובנטע רבעי. וע' עוד בב"י במה שהשיג על לשון הרבינו יונה שחולק בין ארץ לחו"ל דלא תליא אלא בין בזה"ב או לא. ופשוט למעיין בר"י דגם הוא כוונתו לזה"ז ע"ש:

ס"ו ויכול לפדות בשוה פרוטה הגר"א הגיה פרוטה ואפשר דנקט ש"פ לפי דמבואר לקמן סשל"א סקל"ח דאין פודין בפחות מפרוטה לפי שהוא כאסימון. והנה מבואר בשילהי ב"ב פרוטה דכספא לא עבדי אינשי אלא דבריש קידושין משמע דבמעשר מרבינן הכסף ריבה אפי' מטבע של נחושת. ולעולם צריך דוקא צורה. וגם הרב בהגה הצריך חצי ווינר וכ' הש"ך דמדינא משמע דהוא שמינית ווינר אלא דאין מטבע פחותה מזו. והיינו משום

דבעינן דוקא מטבע. ואפשר דאין להרבות משום חשש תקלה ויותר טוב לפדות בפירות בשוה פרוטה ממש כדינה. וברסש"ה כ' שיעור הפרוטה בזמנינו ע"ש:

ס"ז דין נטע רבעי נוהג אף בחו"ל. הרשב"א כ' דאינו נוהג אלא בארץ דהא יליף ממעשר. ולולי שאיני כדאי לא ידעתי אם שייך ילפותא זו דהא בערלה גופה ג"כ לא כתב בקרא אלא בארץ אלא דיש הלל"מ דנוהג אף בחו"ל. וא"כ אין כאן אלא להסתפק אי הך הלכה זו נאמרה בערלה דוקא. או דרבעי בכלל ערלה. וע' תו' קידושין ל"ח גבי והוה"ד לערלה בשתים די"מ דהיינו רבעי ע"ש א"כ משמע דגם רבעי קורא לה ערלה וא"כ משמע דגם רבעי הוא בכלל הלכה. [והא דדון מינה ומינה נראה דלא שייך הכא כיון דגוף הרבעי בדידה גופא כריבה. אלא דהפדיון הוא דיליף ממעשר]. והנה מה שכ' די"ל כיון דבש"ד שאינו כרם הוא פלוגתא. קיי"ל בחו"ל כדברי המיקל. כ' הר"י ברפ"ו דברכות די"ל דלא איתמר אלא בצלף ולא בכ"ד. והקשו עליו מהא דשבת גבי כשותא בכרמא דאמרינן התם דבחו"ל קיי"ל כר"ט דמיקל. לענ"ד נראה בכוונתו דבאמת לכאו' מ"ש צלף. אבל י"ל לפ"מ דמבואר לקמן סשל"א דגם לדידן גבי צלף שנלקט קודם ט"ו דשלישית דנוהג ב' עשורים. משום ספק ירק או אילן. וע"כ הא דמקילין בה גבי כלאים בכרם לחושבו כאילן. הוא משום חוקת היתר. אבל התם דע"כ צריך להפריש אחד שוב מחמירין בשניהם כמש"כ הפו' בכ"ד. וא"כ י"ל דהא לכאו' הו"ל להקל גם בעיקר צלף דליכא בה ערלה כלל. ולהיפך מכלאים דחשבינן לי' אילן מספק ה"נ ניקל גבי ערלה משום ספק ירק דליכא בי' ערלה. וצ"ל ע"כ דלא חשבוהו לספק גמור. וא"כ י"ל דעכ"פ סגי להחמיר, בעיקר הפרי שהוא האביונות. אבל לענין התמרות וקפריסין דאיכא תרתי טעמי להקל מקילינן אבל הוא דוקא בזה דאיכא תרי טעמי ולא בש"ד. ויש קצת סעד לזה דהא משמע שם בש"ס דאי לאו דב"ש במקום ב"ה אינה משנה הוה מקילינן לגמרי והרי גם לב"ש לא הוה אלא ספק. ולדידן דמספקא לן אי כב"ש או כב"ה הוה ס"ס לאיסורא. ול"נ להקל כ"כ. וע"כ משום דגם כאן לב"ה הוה קצת ספק כנ"ל. ולפי"ז מיושב הא דכשותא בשבת דאדרבה יש קצת סייעתא משם כמש"כ הר"י. דהרי התו' שם הקשו דלימא משום ר' יאשי' דבעי שעורה חטה וחרצן במפולת יד ע"ש. ולפי"ז א"ש דהתם דאכתי לא הוה קים להו כר"י. אדר"י לחוד לא הוה מקילינן אבל כיון דאיכא גם דר"ט תו הוה ג"כ תרתי דר"י ודר"ט ושפיר סמכינן ודוק ט"ז סקי"ג דע"כ צ"ל דספק בחו"ל מותר דאל"כ קשה למ"ל קרא בארץ והלכה בחו"ל וכדמקשינן בפ"ב דחולין אלא קרא דושחט למ"ל כיון דהלכות שחי' הלל"מ לענ"ד כל שהלכה והקרא בשני דברים לא שייך קושי' כלל והרי התם בחולין גופא מסיק דקרא דלא לשויי' גיסטרא והלכה לשאר הלכות שחי' וכן בטריפות קרא

לעיקר טריפה והלל"מ שהם י"ח וכן רביעית דם לנזיר הלכה ושאר טו"מ קרא וכן בכ"ד וה"נ בארץ קרא ובחו"ל הלכה אלא דכך י"ל עפ"י דרכו דהא קרא סותר ההלכה דבקרא לא כתיב אלא ארץ ומשמע ולא חו"ל והלכה אפי' בחו"ל וצריך לומר בארץ כתיב לספק ובחו"ל דוקא ודאי:

ס"ט בהגה וכ"ש כרם ספק ערלה עט"ז באורך. והנה מה שהקשה על הב"ח ופרי' דהא מתיר בהדיא אפי' יודע שהובא מאותו הכרם. זה פירש הב"ח בפירוש לנכון דאף שיודע שהובא משם וגם שנלקט משם. מ"מ זה לא יודע דהנלקטים הוא שהובאו דאימור יש שם גם אחרים של היתר. ומ"מ קושי' השני' חזקה דודאי בספק גמור מותר אפי' בידים כמבואר בהדיא גבי צלף דלב"ש דהוא ספק מותר לגמרי. אמנם מש"כ הט"ז בישוב דברי הטור שבסרצ"ו דבספק כלאי הכרם מחמירין טפי מספק ערלה. ופירש כן גם בש"ס דלא כפירש"י. כ"ז היפך הסברא ודוחק בש"ס לכל מעיין וע"כ צ"ל דספק שיש בו נטיעות ערלה דאיקבע איסור גרע טפי וצריך דוקא שלא ידע שבא מכרם זה וכמש"כ בעצמו דספק דיש איסור לפנינו גרע וכ"כ הגר"א בסקל"ג וברישא ודאי הפירוש כדברי הב"ח ופרי'. ובסיפא מותר לגמרי כנ"ל. וספק דכה"כ חשיב הטור כספק דרישא די"ל כיון דירק בכרם לפנינו ודאי מסתבר דהוא בדרך איסור. ומשו"ה בידים אסור. וכן מוכח בע"ז ל"ה דאסרו גבינות עכו"ם דמעמידין בשרף ערלה אע"ג דודאי הוה ספיקא אלא דרגיל לאיסור ומשו"ה אסרו אפי' בחו"ל. ולדינא נכונים דברי הרב בסוף סרצ"ו דכיון דאנן קיי"ל כר"י עד שיזרע שעורה חטה וחרצן במ"י. לא שכיח לאיסור ויש להתיר בידים לכתחילה. ט"ז סקי"ז אע"ג דקיי"ל כר"ח דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב הכא יש סברא חזקה דמכרם זה הם דכאן נמצאו וכאן היו ע' ט"ז חו"מ סרנ"ט דמקשה על סברא זו וסותר דברי עצמו ובספרי שם ישבתי קושי' היטב בס"ד ע"ש:

סי"ב ואם נטע מותר דזה וזה גורם כבר כ' הגרע"א דהתו' הסכימו ללשון שני ברש"י דזה לא הוה זוז"ג. אבל לכאורה קשה דהא מבואר שם בתו' דזה אינו אלא אליבא דר"י אבל לרבנן שם אע"ג דס"ל דזוז"ג אסור מ"מ אין הגידולים אסורים. וביותר ביאור בר"ן שם דהוא כלה קודם שיגדל. וכ' דהכי איתא בירו' וראיתי בירו' שם דבאמת הוא פלוגתא ומאן דמתיר ס"ל דהוה כאפרוח ביצת טריפה. ונראה דהרמב"ם ס"ל דלא קיי"ל כמאן דמתיר דאע"ג דערלה הוה מהנשרפים דאפרן מותר. והכי אמרינן בר"פ כ"ש גבי פלוגתא דיש שבח עצים בפת. זה דוקא כששרפם כדינן וחשוב כנעשה מצוותו כמש"כ התו' בסוף תמורה. אבל כשלא שרפם גם אפרן אסור ויש לאסור הגידולים. וכמו בהקדש בירו' שם ואין להתיר אלא בשביל זוז"ג וע' מש"כ בסרט"ז ודוק:

סי"ד מותר לומר לעכו"ם עבוד כרמי ותטול פירותיו ותן לי כרמך עט"ז דהטעם בזה דהוא מוכר לו את הקרקע ונראה דכוונתו דאע"ג דהעכו"ם ודאי נותן בשביל פירות ערלה מ"מ כיון שהקנה לו הקרקע א"כ הפירות שלו הם. ואינו של הישראל כלל. ובזה מיושב גם בסעיף הסמוך שמתיר במוכר לו הפירות שיבואו. ומה שהוקשה לו שם להט"ז דא"כ למה בעי גבי שותפים התנו בתחילה. ל"י כלל דא"כ קשה גם הכא. וע"כ דבאמת גם שם בשותפין אם אח"כ נתן לו הקרקע או העצים בפירוש. ודאי מהני. אלא דבהתנו גם בסתמא מותר דאמרינן דהוה כדינה. ועכ"פ כל ההיתר בשלש סעיפים הללו משום דבכל הני אינו נהנה מפירות האסורים אלא מהקרקע. ובזה מיושב מה ששמעתי מקשין מב"מ גבי עקר הרוח זתיו ונתן בתוך שדה חבירו. דאמר בש"ס דבתוך שלש אי נטע לא מצי להנות מהם אלא שיש לו טענה דהוה קטיני והוה זרענא תחותיי' [וקושי' זו קשה אש"ס בע"ז גופא דעכ"פ מפורש שם בהדיא דגם בשתילי ערלה יש היתר. ובכל אופן שתפרש שם עכ"פ הרי משכחת הנאה בשני ערלה]. דלפמש"כ לכל האופנים אין ההיתר אלא מהקרקע. וא"כ נקט הש"ס אופן פשוט מקרקע. ובאמת מסתייעא קצת הסוגי' לדברי הראב"ד בהשגות הובא בהגר"א דכ' דעיקר הסברא כדברי הש"ס:

דב"מ וזה כוונתו ע"ש:

סט"ז ואחד המרכיב יחור באילן אחר. הרמב"ם כ' גם בזה דדוקא בהפסיקו וחתכו מהאילן הראשון וכ"ה דברי רש"י בסוטה מ"ג דכיון שנקצץ ה"ה ילדה ע"ש. וכ"כ בפירוש התו' במנחות ס"ט ע"ש. אמנם רבינו הגר"א לא ניחא לי' בהכי ונראה עיקר הוכחתו דכיון דקיי"ל דסבכו בזקינה ה"ה בטל לגבי האילן. פשוט דה"נ ענף שסבכו בילדה ודאי לא שייך למיקרי בזה כלל מרכיב. דה"ה כעיקר האילן עצמו. ומרכיב לשיטתו היינו דאפי' לא נפסק הענף מהאילן הזקן. כל שהרכיבו בחדש ה"ה יניקתו מהחדש. וזה קרי מרכיב. ואע"ג דבהבריכו בארץ קיי"ל דכ"ז שיונק מן הישן לא איכפת לן אף שהוא נשרש בקרקע. מ"מ בהרכיבו באילן אמרינן דעיקר יניקה מהאילן החדש. ויש פנים לסברתו בירו' שהביאו התו' במנחות שם בסוה"ד דיש מפרשין דילדה שסבכה בזקינה אפי' בנטע בארץ וספקו לישן. ואע"ג דנשתרש בארץ קודם שנתחבר לאילן הישן שרשים אין בו ממש. וה"נ בישן שסבכו בחדש. אזלינן בתר יניקתו מהאילן. אף שיש לו שורש באילן הזקן בארץ. ולפי שי' הא דכתב הרא"ש בסעיף הסמוך דמרכיב ליתא בחו"ל היינו דוקא בלא חתכו מהישן. אבל בחתכו זה ודאי כגוף האילן החדש ונוהג אף בחו"ל. ולענין הרכיב בנטוע לסייג ולקורות כ' בסמוך:

ט"ז סקכ"ד בשם הר"ן אי"נ בהרכיב באילן סרק. נראה דכאן לא שייך כדפריך בסוטה מ"ש מילדה שסבכה, בזקינה. דהכא כיון דעושה עכשיו פירות ה"ה כולו עץ מאכל. ואפשר דזה ג"כ חייב אף בחו"ל:

ש"ך סקל"א ואדרבה על הרמב"ם קשה דפסק גבי שביעית כר"ש. דכל פחות מטפח ה"ה כנטיעה. וגבי ערלה פסק דלא כראב"י אלא דבכ"ש מן הארץ אינו חייב בערלה ובירו' אמרינן דהוא דבר אחד. וע"ש דהקשו על הרמב"ם דקיי"ל משנת ראב"י קב ונקי ומש"כ דס"ל דבברייתא לא קיי"ל כראב"י ה"ה נסתר בפירוש מסוגי' דר"פ החולץ גבי יש ממזר מחייבי כריתות ע"ש [וערא"ש עירובין פ"ד ס"ב ויש ליישב] אבל לענ"ד הוא פשוט דהא מבואר בהדיא בשילהי ב"מ דפליגי ר"מ ור"י גבי היוצא מן הגזע לענין ערלה ומבואר שם דפליגי כה"ג לענין קנה שני אילנות דלא קנה קרקע אי אילן היוצא מן הגזע ה"ה לבעה"א וכיון דבב"ב דפ"א תנן סתמא דמתני' דמן הגזע ה"ה לבעה"א ופסקו אמוראי הכי בגמרא ומבואר שם דמן הגזע היינו רואה פני החמה א"כ כל שהוא מן הארץ ולמעלה ה"ה כאילן הישן לגבי ערלה. [וחידוש באמת שהשמיטו הטו"מ דין זה דיוצא מן הגזע וע"כ דסמכו על הך דינא דנקצץ אבל הי' להם להזכיר סוגי' דשם בפירוש וצ"ע]. והנה מה שפסק לגבי שביעית כר"ש דפחות מטפח כנטיעה. כ' בפירושו להמשנה דיש בתוספתא דברים מסכימים עמו. אלא דקשה דהרי הירו' אמר דהוא דבר אחד. אבל לענ"ד נראה דכיון דהא דחלקו בחרישת שביעית בין אילנות לנטיעות. הוא משום דנטיעות נפסדין יותר. והרי בב"ב ד"פ שם אמרינן דעם הארץ ודאי קשה לה ע"ש. א"כ הרי ע"כ אין לה דין אילן אלא דין נטיעה וע"כ הש"ס דילן לא ס"ל כהירו' דהוא דבר אחד ואית לן למפסק כר"ש ודו"ק: סכ"ג ואפי' צדו אחד כו' בין עליון לצורך גדר הוא פטור בירו' מקשה דהא גדל מחיוב ועב"י שנדחק דהוה זוז"ג ולולי שאיני כדאי נראה לי בפשי' דכיון דקיי"ל דשרף העצים מותר כמבואר בס"ד. ואין איסור אלא על הפירות. א"כ לא שייך כאן דהוא גדל מחיוב דהרי השרף אינו אסור עדיין. אלא דהפירות של השרף הם נעשים איסור וכיון דהשרף התחתון גופא אם הי' מחשב. עליו לגדר הי' פטור. אין נ"מ גם אם מחשב תחתיתו לאכילה ועליונו לגדר. דל"ג מחישב עליו בכולו לגדר דפטור. וה"נ מחשבת. העליון לבד ג"כ מפקיע ממנו חיוב הערלה ועכ"פ ודאי לא שייך בזה גדל מחיוב וצ"ע:

סכ"ד הנוטע לצורך רבים חייב ברמב"ם מסיים בחו"ל פטור והטעם דר"י פליג במתני' ופוטר בשל רבים וקיי"ל כדברי המיקל בחו"ל. והכ"מ ציינו ולא הראה מקומו וגם השמיטו. בשו"ע ולא ידעתי למה:

סכ"ז העולה מאליו ברה"י חייב. חילוק זה שהוא ברה"י דוקא כ' הרמב"ם בפי' המשנה משום דבתו"כ תניא דפטור ומוקי דהתם ברה"ר. ולענ"ד דכיון דהתו"כ ממעט ונטעתם פרט, לעולה מאליו לא ידעתי למה נימא דוקא בשל רבים וכן תמה בזה, המע"מ. ע"כ הי' מקום לומר דבאמת הוא כדין מבריך ומרכיב. דלראב"י דס"ל דאשר נטע ממעט מבריך ומרכיב. ה"נ ממעט עולה מאליו ומתני' דמחייב במבריך ומרכיב ה"נ בעולה מאליו והתו"כ כראב"י. ואף שאין לי רשות לומר כנגד דברי הרמב"ם אבל הי' נראה לומר דראב"י דממעט מבריך ומרכיב מקרא דנטע:

דעורכי המלחמה דכתיב בלשון יחיד ומשמע בהדיא דגם ברה"י הוא דוקא נטע כדמוכח בהדיא בכ"ד. ודאי דה"נ גם בערלה ודאי פטור גם בעולה מאליו גם ביחיד. וא"כ לכאורה כיון דקיי"ל כוותי' בחו"ל גבי מבריך ומרכיב כמבואר בסעיף י"ז ה"נ בעולה מאליו יש לפטור בחו"ל. וערש"י סוטה מ"ג בנטע לסייג ונמלך לאכילה חייב שפירש דל"ג מעולה מאליו וא"כ גם בזה י"ל דבחו"ל אינו חייב בכה"ג דחשב לאח"כ לאכילה. וגם במרכיב אפי' יחור חדש לאכי' בתור של סייג. אף שכ' לעיל סט"ז בשם הגר"א דבכה"ג לא חשוב מרכיב. מ"מ הרי הש"ס שם פריך עלה דמרכיב בשל סייג. מ"ש מילדה שסבכה בזקינה דפטור ומשני דהכא אי מימלך עלה בת חיובא היא. וא"כ בחו"ל דל"מ מימלך כנ"ל גם זה הוה כסבכה בזקינה ופטור וצ"ע:

סימן רצה

ס"א וכן המרכיב ירק באילן כו' ע' ביאו' הגר"א דהשמיט ירק בירק משום דזה הוה בעיא דר"א בחולין. ובמתני' תני לי' לאיסורא בעלמא. ור"א מיבעיא לי' למלקות. והרמב"ם דנקט לוקה השמיט ירק. ובאמת אע"ג דמשמע. כן לכאורה בחולין דנקט מי מחייב משמע דל"מ לי' אלא למלקות. מ"מ ודאי הוא דחוק בשי' הרמב"ם. דאין דרכו לשנות לשון המשנה והש"ס. ועוד דהא השמיט גם עיקר איסור דהרכבת דשאים. ובאמת לענין מה שהשמיט בבא דמתני' שם י"ל בפשי' משום דבסיפא שם מפרש זרע דלעת בחלמית שהוא ירק בירק. ופשוט לענ"ד דזרע אינה הרכבה כלל וכ"מ בלשון התו' סופ"ה דב"ק ע"ש. וכ"ש לפמש"כ המחבר בס"ה דדוקא במבריך גוף האילן בארץ איכא הרכבה כשנכנסו הירקות לתוך האילן שבארץ. אבל. בשרשי האילן לא שייך הרכבה כלל ע"ש. וכ"ש דבירק בירק בשרשים שתחת הקרקע לא שייך הרכבה. אלא דבירק לא מיירי מתני' בהרכבה אלא בכלאי זרעים. וכל דיני זרעים הרי סדר הרמב"ם לקמן. וא"כ לק"מ מה שהשמיט כאן דאיירי בהרכבה דין ירק בירק במתני' הנ"ל דלא איירי בהרכבה כנ"ל.

אלא דצריך ישוב מה שהשמיט לגמרי בעיא דר"א דהוה סדא"ו לחומרא וע"ז לא: תי' הגר"א כלום ולומר דס"ל להרמב"ם להיתר משום דלא נקט המשנה הא דהרכבת ירק בירק ודאי דא"א לומר כן דהא לא פשיט מינה בש"ס וע"כ צ"ל משום דמתני' לא איירי אלא בהני דאורחי' בהכי כדמפרש בסיפא ובזה לאו אורחא ואולי י"ל עפ"י מש"כ. התו' בסופ"ה דב"ק הא דאיצטריך הש"ס שם למילף בהמתך בהמתך בהרבעה משבת לענין חי' ועוף ות"ל מלמינהו כדאמרינן שם לענין דגים. ותי' דאי לאו ג"ש דבהמתך לא הוה מפקינן קרא מפשטי' משום למינהו אלא דהשתא דילפינן ג"ש תו ילפינן ממינהו גם גבי דגים ע"ש. וא"כ לפי הא סוגי' ודאי דה"נ כאן דפשטי' דקרא דלא תזרע כלאים ודאי איירי בזרעים וכמש"כ שם התו' וא"כ אי שייך הרכבה גם גבי זרעים ודאי דלא הו"ל למידרשי' לאילנות כלל משום למינהו. ולא הו"ל לאסור הרכבה באילנות כלל והרי קיי"ל בפ"ק דכלאים ובסופ"ק דקידושין ובסנהדרין דהרכבת אילן ודאי אסור וע"כ צ"ל לפי האי סוגי' דהרכבה לא שייך בדשאים דהיינו צמח בצמח כמש"כ הרמב"ם דדשאים הוא הצמח] וכיון דדרשינן מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה. והיינו מין גמור במין גמור וזה לא שייך בדשאים. או כיון דלא כתיב בהו למינהו בציוי (כבעיא דר"א) ס"ל דלא שייך לאסור בזרעים אלא הזריעה ולא הרכבה. וכיון דדרשינן מהקישא דבהמתך דאיירי בהרכבה. ע"כ מוקמינן לי' באילנות כיון דא"א בזרעים. ולפי האי סוגיא ע"כ דאין איסור כלל בהרכבת דשאים ור"א דמיבעיא לי' בהרכבת דשאים ע"כ דלא ס"ל האי סברא דלא מפקינן לקרא מפשטי' וכיון דאיכא הקישא דאתי קרא להרכבה גם הרכבת אילן בכלל אע"ג דפשטי' איירי בזרעים. ס"ל דשפיר י"ל דאסור גם בהרכבת אילן משום למינהו ול"ק לי' הא דאסור הרכבת אילן. אבל לדידן אית לן למפסק כסתמא דסוגי' דסופ"ה דב"ק דס"ל דלא מפקינן לי' לקרא מפשטי' וע"כ דליכא איסורא בזרעים ומשו"ה מוקמינן לאילנות וכנ"ל ודוק:

ס"ד או בתוך סילון של חרס מפני שנשרש בה. לפ"מ דמבואר בירו' שהביאו בסוהס"י הקודם דחרס שאינו נקוב עומד בפני שרשי זרעים ולא בפני שרשי אילן. צ"ל דהאי מפני שנשרש בה היינו דהגפן נשרש בחרס ויוצא ממנה. ומשו"ה נכנסים בתוכו שרשי הזרע אבל שרשי הזרע ודאי אין בוקעין בתוך החרס וצ"ע:

ס"ה אבל מותר לזרוע סמוך לאילן אע"פ ששרשי הזרע נכנסין לתוך שרשי האילן עש"ך סק"ה דהר"ן חולק בזה ודחה ראיית הרא"ש אבל לענ"ד ראי' נכונה להרא"ש מרסצ"ו סכ"ג שתי גינות זה ע"ג זה הי' העליונה עשוי' כרם ה"ז זורע התחתונה עד שיגיע לשלשה

טפחים סמוך לעיקרי הגפנים ומשמע בהדיא דכל שהוא רחוק ג"ט לא איכפת לן כלל אם יש שרשי הגפנים שם וע"כ דזה לא הוה הרכבה:

ס"ז השיזפין עם הרימון פירשו דשיזפין הוא המורכב מזתים עם רימון והוא מפירוש הרא"ש. וצ"ל דאע"ג דגם צד רימון בו. מ"מ כיון דיש בו צד זית שפיר הוה כלאים. וכדאמרינן בר"פ אוא"ב הכל מודים בפרי עם האם שאסור. בשביל צד האב. והרכבת אילן יליף מהרבעת בהמה. וכן יש ללמוד מהירו' שהביאו הר"ש בפ"ק משנה ב'. דלר"י אבטיח עם מלפפון כלאים. לפי דמלפפון הוה מכלאים דאבטיח ותפוח. ורבנן לא פליגי אלא לפי דס"ל דמלפפון הוא מפיטמא של אבטיח אבל הא אי הוה אתי מכלאים לא פליגי ע"ש:

סימן רצו

ס"ד הזורע כרמו בשביעית לא נאסר שאינו שלו ער"ש דכ' דהעצים אסורים דאינן הפקר בשביעית והוא תמוה דהמשנה אמרה סתמא דאינו נאסר. ומיהו יש לדחוק כמש"כ התו' בכתובות ד"פ גבי אכלה כלאים דהעצים שהם גדולים אינו מוסיף מאתים בזמן קצר ומותרים וכ"ז דוחק לענ"ד. ואפי' לשי' הגר"א בס"ג דהעצים אינן אסורין מ"מ הרי מודה ע"כ דעיקרן נאסר כמפורש בהדיא בר"פ כ"ש וא"כ אכתי לא הוה למסתמא ועוד יש לו מקום עיון דכיון דהעיקר או דגם העצים אסורים. א"כ הרי הפירות גדלים מאיסור. וממילא אסורין. ע"כ הי' נראה לומר דכיון דאסור לקצוץ אילנות בשביעית. משום דמפסיד הפירות:

א"כ גם על העצים ירד דין קדושת שביעית ואינן נאסרין. עוי"ל דכמו דמבואר בסי"ב דגפן שיבשו עלין שלה אם זרע לא קידש דלא הוה אסור אלא כשיש ענבים ע"ש א"כ ה"נ כיון דאין איסור על הפירות דלאו דידי' נינהו. שוב אינו נאסר גם העצים דאין העצים נאסרין אלא כשהפירות אסורים דלא כהר"ש וצע"ג:

ט"ז סק"ג וקשיא לי לפירושו דא"כ רבותא. דהירו' דגם בבה"ב מותר לכשאגיע שם אלקטנו ודבר זה משנה מפורשת כו'. ל"י מאי קשיא לי' דהא באמת הירו' אההיא משנה אמרה ע"ש:

ס"ח יקצור אפי' בחולו של מועד אין ההיתר משום ההפסד דהא כיון דהוה באונס אינו נאסר אלא משום ביעור הכלאים גופא דוחה מלאכת החו"מ כמו דקיי"ל דיוצאין על הכלאים בחו"מ:

סי"ג או שהי' זורה בשדה לבן וסיערה הרוח לאחוריו ונפלו בכרם וצמחו לא קידש. דוקא בשדה לבן לאחוריו דאינו רואה אינו אוסר. אבל כשהוא בכרם. דכל שנופל ה"ה בכרם גם בלאחוריו אסור. והוא מהירו' וכמש"כ הגר"א ועש"א:

סי"ז ואם הניחו תחת הגפן ונשתהא שם בארץ כדי שיוסיף מאתים ה"ז קידש המפרשים כ' מקור דין זה דבעי דוקא הניחו בארץ מהתו'. ולענ"ד יל"ד כן מסוגי' דגיטין ד"ז גבי עציץ נקוב שהניחו ע"ג יתידות דבעי למימר דפליגי בזה ר"י ורבנן כדפליגי בספינה אם צריכה להיות גוששת בארץ דוקא. ודחי דילמא עד כאן לא אמרי רבנן דל"ב גוששת אלא במיא דארעא סמיכתא היא אי"נ עד כאן לא אמר ר"י דבעי גוששת אלא בספינה דעשוי' לברוח ע"ש. וא"כ הא מבואר בסוגיא דמיא עדיף מאויר וכיון דקיי"ל כר"י גבי ספינה דבעי גוששת דוקא משום דעשוי' לברוח. א"כ כ"ש במעביר באויר דעשוי' לברוח כספינה כ"ש דאינו מקדש עד שיניחו בארץ וז"ב:

סי"ח בצל שנטעו בכרם ונעקר הכרם כו' הרי אותו עיקר אסור משמע דס"ל כהרא"ש דאינו אסור אלא העיקר דל"ב אבל הגידולין אינן אסורין ונ"מ לענין אם נפל למ"א דאי"צ לבטל אלא את העיקר. ולכאו' קשה ע"ז מהירו' שהביא הגר"א בסקפ"ה דאמר פעמים שהקשין אסור והדגן מותר כגון שהי' מסוכך בגפנים והעביר הגפנים ומקשה אדר"ז בבצל שנטעו בכרם ונעקר הכרם כו' ואי גם לר"ז אינו אסור אלא העיקר ועל הגידולין אין איסור א"כ שפיר י"ל דהדגן מותר דהא התם ניכר הדגן בפ"ע. ואולי דמ"מ ודאי יש איסור על הדגן משום שהם משרף הקודם הנאסר. ואי דנ"מ דאינו צריך ביטול אלא כנגד העיקר האיסור. צ"ל דמותר משמע לי' לגמרי וצע"ג: סכ"ג זורע את העליונה עד שמגיע לאויר עשרה טפחים סמוך לכרם מבואר בתוספתא דהיינו סמוך לראשי הגפנים.. ואע"ג דשומירה בכרם גבוה עשרה מהארץ ורחב ד' מותר להביא זרע עליו. הא מבואר שם בסנ"ב ובלבד שלא יהי' השריגים נוגעין והכא כיון שזורע הירק והוא גדל על אויר הגפנים כל שהוא פחות מעשרה ה"ה כנוגע ולפי"ז פשוט דהוא הדין בשומירה שם דאינו רשאי להביא זרע אלא ע"ג ראשה אבל לזרוע על הכותלים שהוא מסכך את הגפנים לא שרי אלא כשגבוה עשרה למעלה מראשי הגפנים סכ"ו המבריך ג' גפנים ועיקריהם נראים אם יש ביניהם מד"א עד ח' הרי אלו מצטרפות לשאר הגפנים העומדות ואם:

לאו אין מצטרפות הנה הר"ש פירש כפשוטו דהם עצמם נעשו עכשיו ששה הרי הם כרם וכן משמע כפירושו בש"ס דילן בב"ב דפ"ג דאייתי לה עלה דמכר לו ג' בדי אילן וכפי' רשב"ם ע"ש אבל לפי פירושו קשה דמאי קמ"ל דאם לאו אינן מצטרפות פשי'. דלא עדיפא משאר גפנים דשיעורן ד"א עד ח' וכן אין שום באור להא דעיקריהם נראים

ע"כ פירש הרמב"ם דהכא היינו שהזקין הגפן ודרך להבריכו כולו בארץ ומעלה ענף אחר. ואם אין העיקר נראה כבר הוא כמו דליתא לגמרי. אלא כשהעיקר נראה אע"ג דקיי"ל בסכ"ב דפחותה מטפח אינה מקדשת. הכא שדרך להיות מתגדלין בכה"ג. כשהם ג' דיש להם חשיבות מהני בכה"ג להצטרף לשאר גפנים אבל ב' לא חשיבי ואינן אפי' מצטרפין לאחרים. וגם כשאינן מד"א עד ח'. אע"ג דבסל"ט מבואר דבכרם מעורבב כל שיש בהם ה' גפנים כסדרן הרי כולן מצטרפות ויש עליהן דין כרם. הכא דהם מוברכין לא חשיבי בכה"ג ואין מצטרפין. ומיושב הכל אלא דבהך סוגי' דב"ב צריך לדחוק דלא אייתי הש"ס אלא דרך דמיונן דכמו דמהני הכא עקריהן נראים שיצטרפו לגפנים ה"נ התם כיון שנראין למעלה ג' יש עליהן דין ג' ע"ש:

ט"ז סקי"ז ובלבוש כ' אם אין בו רוחב ד"ט אין לו מחול שאין דרך לעזוב שם מקום פנוי הואיל ואיכא גדר חזק ודברי שגגה הם דא"כ כ"ש כשיש בו ד"ט. ע' לשון הלבוש ותמצא מבואר למדקדק שהוא ט"ס וצ"ל הואיל וליכא גדר חזק וא"ש דביש בו ד' דהוה גדר חזק יש לו מחול. ועיקר הדבר כדמפרש הש"ס בעירובין צ"ד דאיסור מחול משום דלבהדי גדר ד"א שביק לו מלמזרעי' משום דושא כדפירש"י וזהו דוקא בגדר בנין חזק ולא בגדר קלוש וע' בסמוך וע' ביאור הגר"א ס"ק ס"ג שכ' דיש לדחות דהתו' קאי לענין לזרוע חוצה לו וצע"ג דלזה ודאי אין צריך רוחב ד' דהא סגי אפי' בקנים שאין ביניהם ג' סנ"ד גפן יחידית הנטועה בתוך הבקעה כו' ואם הי' עמוקה עשרה טפחים אסור לזרוע כו'. הנה במשנה הוא פלוגתא דרבי יוסי ורבנן וס"ל לרבנן להתיר ופסקו כרבנן. אלא דמוקי פלוגתיי' באין בה עשרה אבל ביש בה עשרה ס"ל דמודה ר"י דאסור. והנה אף כי איני כדאי לפרש שלא כדברי רבותינו ז"ל אבל להתעורר ולשאול דלכאורה ל"נ כן דהא בפ"ו מ"ז גבי פלוגתא דר"י ורבנן בעריס שהוא יוצא מתוך הקרן דר"י אוסר אמרינן בירו' הובא בר"ש דר"י לטעמי' בפלוגתא דגת ונקע דהכא והרי כל עריס הוא דוקא במחיצות גבוה עשרה כמבואר בסנ"ז ומשמע בהדיא דהך פלוגתא ג"כ בגבוה עשרה. ועוד נראה דבפחות מעשרה לא הוה אסר ר"י כלל דהני נאגני דארעא מיקרי כדאמרינן בר"פ בי"כ ואינן חולקין רשות לעצמן כלל ועוד דגת דהך משנה ודאי הוה כגת שבתוך הכרם דמשנה הקודמת שם דאיירי בעמוקה עשרה. ועפי"ז יש לפסוק דאפי' בעמוקה עשרה מותר כרבנן. ולכאורה יש ראי' לזה מעירובין צ"ד הנ"ל דאמרינן שם דאין מחיצה לאסור ופריך מכ"ד ומשני ופריך ממחול הכרם ומשני דהתם משום דד"א דבהדי גדר לא זרעי' משום דושא ודוקא ברחב ד' [וכן הך דסעיף הסמוך דתוספתא ג"כ ברחב ד' כמבואר שם] אבל באינו רחב ד' משום היקף המחיצה אינו אוסר דאין מחיצה לאסור וא"כ בהך

דהכא דלא שייך דושא ע"כ דאין לאסור בשביל המחיצה דא"כ מצינו מחיצה לאסור. ואע"ג דמשמע דלדידן קיי"ל דיש מחיצה לאסור דהא קיי"ל כדאמר שם דאסור להביא זרע בקטנה כמבואר בסמ"ט ולא חיישינן לקושי' דאביי דא"כ מצינו מחיצה לאסור אבל מדלא פריך הש"ס מהכא משמע דהכא מותר אפי' בעמוקה עשרה וצע"ג:

סנ"ח מודד מן הכותל ד"א וזורע. הגר"א הסכים לשי' הראב"ד דלאחורי הכותל אי"צ כלום דהכותל מפסיק. ורא"ת מסס"א דגינה קטנה מוקפת גדר והעריס חוצה לה. פירוש דלא בעי שם בתוך הגינה אלא כמלא בוצר וסלו ומבואר בירו' דאינו אלא שתי אמות ול"ב ד"א בתוך הגינה. וע"כ משום דהגדר מפסיק. אבל הרמב"ם יישב זה בלשונו שם וכ' והואיל ומוקפת גדר כו' פירוש דעיקר הגדר לא נעשה אלא בשביל הגינה ולא משום העריס ולא חשוב וזה נכון. ולכאורה משמע לי הא דסס"ב גפנים שנטועים במדרגה והעריס יוצא דמשערינן אם עומד בארץ ובוצר את כולו משמע דהיינו אצל מקום העריס ששם הם הענבים ומשמע בהדיא דגם אחורי הגדר דהיינו העריס צריך ד"א כשי' הרמב"ם:

ס"ס העריס שחרב אמצעו ונשארו ה' גפנים מכאן וה"ג מכאן כו' הגר"א הקשה על זה דכיון דיש בו ה"ג למה גרע מעריס יחידי של ה"ג וע' לשון הלבוש שכיון ליישב זה ומשמעות דבריו דאין ה"נ דגרע דדוקא בעשה לכתחי' לשם ה' גפנים חשיבינהו אבל בעשה לכתחי' להרבה וחרבו האמצעות בעי דוקא שיצטרפו שני הקצוות ואז עומדין בחשיבותן ע"ש ודוק סס"ב גפנים שהם נטועים במדרגה גבוה כו' אם עומד בארץ ובוצר את כולו משמע לענ"ד דהיינו דוקא בשאינו גבוה עשרה מהארץ אבל גבוה עשרה ודאי הוה רשותא באפי' נפשי' ורשאי לזרוע שם כמו בשתי גינות זעג"ז בסכ"ג ובשומירה שבכרם סנ"ב אלא דהכא בעריס דאינו כרם גמור מקילינן אפי' באינו גבוה עשרה כל שאינו יכול לבצור כשעומד בארץ וע' במשנה ובפי' הר"מ וצ"ע:

סס"ד גפן שעלה העץ שלה מן הארץ מעט ונעקם כו' זה פירשו במשנה דרפ"ז הארכובה שבגפן כו' וכן פירשו התו' בב"ב פ"ג ע"ש אבל שי' הרשב"ם והר"ש דעיקר השני היינו מן הפקק ולמעלה דתניא בד"פ שם ופירושם מסתבר טפי לפי הסוגי' דשם ומיהו גם בחו"מ סרט"ז פסקו הפו' כפי' הרמב"ם ע"ש:

סימן רצז

ס"ג אין איסור משום כלאים אלא זרעים הראוים למאכל אדם. עט"ז דלאו דוקא מאכל אדם אלא הוה"ד מאכל בהמה. וה"ר מקוצים בכרם בסי' הקודם. ובאמת הוא מפורש

בס"ט גבי תלתן שעלו בו מיני עשבים כו' ובמה יודע שהיא זרועה למאכל אדם כו' מבואר בהדיא דאם חושש למאכל בהמה אסור ואם אין כלאים במאכל בהמה א"כ אי"צ כלל לידע. דאם הוא לבהמה אין בו כלאים. והוא פירוש הרמב"ם בש"ס סו"פ מרובה ומנא ידעינן ע"ש. ובאמת רש"י פירש שם דקאי אתנאי יהושע. אבל באמת קשה בסוגי' שם דמנא לי' למשאל ומנא ידעינן דהא בתנאי יהושע הוא חומרא. וע"כ דקאי אכלאים. ואולי באמת רש"י לא ס"ל דכלאי זרעים הם אסורין במאכל בהמה ומשו"ה פירש דקאי אתנאי יהושע וע"כ נדחוק כמש"כ התו' בכ"ד ובר"פ א"מ דהפשטן עצמו פריך ומנא ידעינן ולא אתי אלא לאשמעינן דבכה"ג שרי. אבל בר"ש ריש מכילתא הביא ירו' מפורש גבי חיטין וזונין דדוקא בשביל שהם מין אחד אינן כלאים. אבל בל"ה הוה כלאים לפי שהוא מאכל ליונים ע"ש: ס"ה אם הי' אחד מכ"ד כו' ואם זרע לוקה. הגר"א הקשה מהירו' דקאמר דהכא מותר להוסיף לפי דאינו אלא משום מראית העין ועוד דהא איירי בלא נתכוון ע"ש. והנה העט"ז כ' דשיעור אחד מכ"ד ואינך שיעורים הלל"מ ודבריו נובעין מדתנן באמת אמרו זרעוני גינה כו' וכ' הר"ש והר"מ בשם הירו' דהוא הלל"מ. והעיקר נראה לי דהוא כדתנן בסו"פ הזהב באמת אמרו ביין מותר לערב קשה ברך ואמר בגמרא כל באמת הלכה ול"ד הלל"מ. אלא דהוא מדין מקח וממכר. וה"נ הא אמרינן בר"פ המוכר פירות דגם במו"מ מקבל עליו רובע תערובות לסאה דלא קפדי אינשי בהא אבל טפי מרובע קפדי. וא"כ ה"נ לענין כלאים כל שהוא פחות מרובע לסאה שהוא א' מכ"ד אמרינן דאינו מתכוין. אבל כשהוא רובע כיון דקפדי אינשי והוא זורע ה"ה מיכוין לזרוע כלאים. ושפיר לוקה. ומ"מ יפה אמרו בירושלמי דמותר להוסיף דאינו אלא מפני מראית עין דהא כיון שהוא מוסיף וחזינן דאינו מתכוין א"כ באמת אין כאן איסור כלל ולא שייך מבטל איסור ומ"מ כשהוא יותר מא' בכ"ד שפיר לוקה ודוק:

ס"ח אם הי' מין האחד א' מכ"ד בשדה כו' בין שהי' תבואה כו' או זרעוני גינה ע' ביאור הגר"א הא דלא מחלקינן כאן כמו בס"ו. והוא פשוט דהכא אמרינן בשדה. וא"כ הוא מה שצריך לזרוע בחלק כ"ד מן הבית סאה והרי הוא ממילא ג"ר בפשתן כמו בס"ו. דזהו הטעם שצריך ג"ר לפי שכך הוא זריעתו. ולגבי השדה הרי שיעור א' לכולן בשוה חלק א' מכ"ד באותה שדה: סט"ז שדהו שהי' זרועה ובקש לזרוע בצדה מין תבואה אחרת מרחיק ביניהם בית רובע דהיינו י"א כו' בין באמצע בין מן הצד. פירושו דאע"ג דלקמן סל"ב גבי משור סגי בב"א בינתים ומיצר והולך. ומשמע דדוקא ביש בראשו ב"א. והרי התם הוא קל לפי שמשור ארוך כמבואר בסל"ג. ואפ"ה בעי דוקא שבראש המשור האחד יש

בו ב"א. מ"מ הוא דוקא התם שהקלנו בה בשני אמות. אבל הכא דיש עשר אמות סגי אפי' ההפסק בינתיים באמצע ובראשי שני הקצוות אין אלא הפסק כ"ש:
סי"ט דיו לעשות בין השדה ובין השורה תלם אחד שארכו ששה טפחים ורחבו כעמקו לשון המשנה כמלואו ופי' הרמב"ם דהיינו כעומקו. וע' בס"ל דאין עומק תלם פחות מטפח וכן משמע מפי' המשנה שהביא הבאוה"ג בסוהס"י דהך דס"ל הוא כללא דכל הסי' וט"ס שם סל"א וצ"ל ס"ל ע"ש. אלא דאם הי' עומק יותר משמע מפי' המשנה דצריך שיהא הרוחב ג"כ כעומק. וע' בס"ל דבתלם טפח רשאי לזרוע שנים על שפתו וא' באמצע. ומשמע לכאורה דה"נ יכול לזרוע אחד בתלם עצמו וצ"ע:
ס"מ וכל שיראו מובדלין אין חוששין ליניקה ע' באוה"ג הביא. דברי הכ"מ הא שהקילו חכמים בכך נראה לפי דמדאוריי' אינו אסור אלא בשזרע שני מינים כאחד במפולת יד כו'. ולא זכיתי להבין דברים אלו דהא מבואר בסט"ז דבתבואה לוקה בזרע בתוך ששה טפחים וגבי ירק בסי"ז לוקה בתוך טפח. והרי מצינו קולות אפי' בתוך טפח בזרעים כגון בשער נוטה בסל"א משמע בהדיא אפי' בגומא פחותה מטפח. וע' השגות הראב"ד. וכן בעיגולים סל"ט משמע אפי' העיגולים נוגעים וזוית של זו נוגעת בצלע האחד בסכ"ה. ומשמע דזה הוה אפי' בתבואה כראש תור. ויותר נראה דהכל הלל"מ ככל שיעורין של תורה וצריך עיון גדול:

סימן רצז

ס"ה הנולד מכלאים מותר בהנאה משמע אפי' לחרוש בו והיינו כדאמרינן בחולין בר"פ אוא"ב ואיתא בס"ט וע' בראש (ה"ק) דבירושלמי דריש איסי קל וחומר לאסור דמה כלאי בגדים שמותר ללבוש זה עג"ז אסור בתערובתו, בהמה שאסור לנהוג זע"ז לא כ"ש שאסור תערובתו. וכ' הרא"ש דלא קשי' לדידן דלאו ק"ו הוא דגם כלאי בהמה אינו אסור אלא בקשורים. ובזה גם בבגדים אסור. והנה בס"ז שם כ' הרא"ש בשם הראבי"ה לישב דהק"ו דאיסי א"ש אפי' לפ"מ דסבר דאינו אסור אלא בקשורין דהק"ו הוא דהחיבור עושה האיסור. וכ"ש שתערובתו אסור. וא"כ צריכין אנו ליישב למה לי"ל האי ק"ו. ולענ"ד נראה ליישב עפי"מ שכ' התו' בכ"ד דאע"ג דחצי עבד וחצי בן חורין אסור בחצי שפחה וחצי ב"ח, משום דצד עבדות משתמש בצד ב"ח. בפרידות לא אמרינן הכי דשאני התם דהם שני חצאים מחולקין אבל פרידות הוא ברי' חדשה ותרוויי' שוין נינהו. וא"כ פשוט דה"נ אין ללמוד לענין פרידות מכלאי בגדים דהתם אפי' כשהם בתערובות הם שני מינין

דכל אחד הוא מין לעצמו. אבל בפרידות הוא נעשה ברי' חדשה ומין אחד ולא שייך ק"ו כלל ודו"ק:

ס"ז שור הבר עם שור מותר בבאוה"ג הקשה מ"ש מחמור וערוד ותי' דבתר שמא אזלינן. והוא תמוה דהא מבואר בר"פ אוא"ב דאפי' לרבנן דשרי הוא תאו האמור בתורה והרי אינו שם אחד כלל. וכן הרמך והסוס מותרין אע"פ שאינן שם א' וע"כ דהכי קים להו לחז"ל:

ש"ך סק"י והא דפירשו לענין חלב כו' משום לישנא דמתני' דלא קתני מותר עם שור. ופשוט דגם כוונת התוי"ט כן דלענין כלאים לא נ"מ אם מין בהמה. אלא אם מין שור דווקא. והו"ל למתני' הכי ובחנם השיג עליו. וע' תפל"מ ונראה שנתכוין לזה אלא שלשונו מגומגם ומוטעה ע"ש:

סי"א א' החורש כו' או הנהיגם כאחד. לענ"ד משמעות לשון זה דבעי דווקא שיעשו מלאכה. ובהנהיגם היינו שקשורין בחבל כמש"כ הב"י וא"כ נושאין החבל כמש"כ התו' והרא"ש רפ"ה דשבת. וע' ל"ח סוף הלכות כלאים דהא בירו' הוא מחלוקת רב ור"י גבי ולא יקשרנו לקרון דר"י ס"ל מפני שזה נושא עצלנותו של זה. ורב ס"ל דנושאין את החבל וקיי"ל בכ"ד כר"י ומשמע דלא ס"ל איסורא דנושאין את החבל. ולכאורה הי' נראה דע"כ צריך להחליף את האמוראי דלכאורה נראה דודאי לא הוה פ"ר שישא זה עצלותו של זה. וא"כ הוה דבר שא"מ וצ"ל דס"ל דשא"מ אסור. וא"כ הא קיי"ל דר"י סבר דבר שא"מ מותר כדאמרינן בשבת דפ"א דאר"י הלכה כסתם משנה ותנן דנזיר חופף ומפספס כו'. ורב ס"ל בריש כתובות דשא"מ אסור דמוסכריא דנזייתא אסור להדוקי' ביו"ט כו' ע"ש. וא"כ א"ש דפסקינן כר"י דנושא את החבל אסור. ועוד דהא באמת אנן קיי"ל דבר שא"מ מותר. וע"כ דאין הטעם משום דזה נושא עצלותו אלא משום שנושאין את החבל וניחא שפיר. אבל באמת משמעות הירו' דלא פליגי בהא דנושא את עצלותו דזה לכו"ע אסור אלא בהא דנושאין את החבל. וע"כ צ"ל דנושאין את עצלותו הוה פ"ר וכו"ע מודי בו. אלא דרב מוסיף דאיכא גם איסור דנשיאת החבל. ור"י פליג בזה. ופלוגתיי' נראה דתלי בהכי דהא גבי כלאי זרעים בסי' הקודם מבואר דזורע לבדוק את השדה אם ראוי' למין זריעה זו. ואינו צריך לגוף הזרע אין בו איסור כלאים. וא"כ ה"נ י"ל דכיון דהא דקושרין הוא בשביל שלא יברחו ואי"צ להבאת החבל. א"כ אפשר דה"נ דלא חשוב בזה עושה בה מלאכה וכמו בכלאי זרעים. ומאן דפליג נראה דסבר דדווקא זריעה לא מיקרי בכה"ג דסתם זריעה הוא לצורך הצמיחה. אבל כאן כיון דהוא צריך להחבל בשביל השמירה וצריך שישאוהו מאי נ"מ בשביל מה שצריך מ"מ השתא הוא צריך להמלאכה. ולפי"ז

אין ראי' לפסוק דלא כר"י דמתיר [ונראה דלא שייך זה ללא אפשר ולא מיכוין בפסחים (כ"ו) דהתם כ' התו' דדווקא במקום דלא הוה פ"ר] אבל באמת אין כאן קושי' כיון דהכי מוכח בסוגי' דשבת בש"ס דילן גופא דנשיאת החבל אסור מה לנו לראיות אחרות. ומ"מ נראה דמש"כ הט"ז בסק"ה לאסור לקשור שני מיני עופות בחבל לפי שדרך העופות להזיז ממקומן ונושאין את החבל. לולי ד"ק לא נראה כיון דאין הבעלים צריכין להזזתן בזה ודאי כו"ע מודי דאין איסור בזה כיון דאין לו צורך כלל בהמלאכה ודאי לא מיקרי כלל עושה מלאכה בכלאים ועוד נראה דלא הוה פ"ר ושרי וכמש"כ הרב בהגה סעיף זה וצ"ע שם בהגה רוכב סוס שימשוך כלב בחבל יש אוסרין הנה האוסרין ס"ל דלא בעינן לא קשורין ולא שיעשו מלאכה כאחד כמבואר ברא"ש (ה"ק). ולכאורה נראה דהרב חשש לדעתם להחמיר כשי' זו לגמרי. אבל נראה דזה אינו אלא להא דצריך קשורין: ואע"ג דהרא"ש כ' בהדיא בס"ה שם דבעי דווקא קשורין. וכן כ' התו' בפרק אוא"ב דיחדיו דלא תחרוש אתי לקשורין כמו בשעטנז ע"ש. מ"מ חשש בזה להחמיר אבל בזה דס"ל להמחבר דבעי עשיית מלאכה כמש"כ לעיל ודאי גם הרב מודה. והכא ס"ל דאע"ג דהחבל ביד האדם מ"מ כיון דהאדם רוכב על הסוס חשוב כאלו הסוס נושא את האדם והחבל. והכלב הרי גם הוא נושא את החבל וחשוב כשניהם נושאים את החבל דאסור כנ"ל ואע"ג דגבי שבת קיי"ל דנושא את התינוק ועליו כיס מעות חי נושא את עצמו. ולא חשוב כנושא את הכיס. הכא בכלאים שאני ותדע דהא הסכימו התו' בפרק במה בהמה הנ"ל דאיסור כלאים משום החבל אע"ג דמשום שבת מבואר שם דליכא איסור משום החבל דהוא בטל לגבי הבהמה מ"מ לענין כלאים לא שייך זה וחשוב עוושה מלאכה וה"נ לא בטיל החבל שביד האדם לאדם וחשוב כאלו הסוס נושא ושפיר הוה כלאים אבל בלא מלאכה כלל ודאי קיי"ל לדידן דליכא איסור וכן כשהאדם אינו רוכב אלא הולך ברגליו ומושך זה ביד אחד ומין השני ביד השני אין איסור כמש"כ הרא"ש בשבת שם ודו"ק:

הרמב"ם בסוף הפרק כ' הא דהמנהיג והמרביע בפסולי המוקדשין חייב משום כלאים. ופשוט דהוה"ד בכור בע"מ דהא גביה כתיב כצבי ואיל דיליף מיני' כלאים ומה שהשמיטו הטו"מ נראה פשוט דבאמת הח"ס בסי' ש"ה הקשה דהיכי חייל איסור כלאים דאינו אלא בשעושין מלאכה וכבר יש איסור עבודה בפה"מ ותי' דבהרבעה לא הוה עבודה דאו' ואע"ג דאמרינן במו"ק די"ב דאיכא איסור עבודה בהרבעה לא הוה אלא דרבנן בעלמא ע"ש. וכ' דכלאים דהנהגה חייל בכולל דהרבעה, ולענ"ד דבאמת לא יספיק

זה בהא דפסחים מ"ז דיש חורש תלם אחד וחייב שמונה לאוין וחשיב חורש בשור וחמור והן מוקדשין:
והתם היכי חל איסור כלאים דהנהגה על איסור מוקדשין. והתם לא שייך כלל הרבעה להנהגה. ול"מ לשי' רש"י שם דתרווי' מוקדשין דקשה היכי חל אלא אפי' לשי' התו' שם דהחמור חולין מ"מ נראה דלא שייך לומר מגו דחל על החמור שהוא חולין כיון דאין איסור כלאים אלא בשני מינין. כל שאינו חל על האחד ודאי אינו חל על השני וכמש"כ הרמב"ם בנקודה הנפלאה גבי א"ה דבב"ח דלא חשוב מוסיף. אבל לולי ד"ק נראה דלא שייך כאן כלל איסור חל על איסור וכן כ' התו' בסו"פ ד"א גבי אם הי' שבת והוציאה בפיו ופירשו שם התו' דלא שייך שם אין אחע"א דהוצאה הוה איסור אחרינא ולא שייך כלל לאיסור אכילה אע"ג דפירשו בדיבור הקודם שם דבשעת הבליעה בא איסור הוצאה דשבת דזהו הנחתה. והרי באותה שעה הוא איסור האכילה דאיסורין. מ"מ כיון דאינו איסור אחד לא שייך בזה אחע"א. וכ"כ לי ראי' מדברי התו' בהא דמכות ט"ז גבי בטלו דאמר גבי אונס שגירש דאי קטלה לא שייך בטלו דקים לי' בדרבה מיני' וכ' התו' דילמא בקטלה בשוגג. ולכאורה נימא דאיסור ההריגה חל תחילה קודם איסור הביטול דל"ת דלא יוכל לשלחה וע"כ דבכה"ג לא שייך אין איסור חע"א כיון דהוא איסור אחר וה"נ לא שייך איסור עבורה לאיסור כלאים ולא שייך אחע"א אלא היכי דשניהם איסור אחד כגון אכילה או ביאה או כל כה"ג. ועכ"פ כ"ז לעיקר הדין אבל לדידן כיון דקיי"ל דבכור בע"מ אסור בגיזה ועבודה כמבואר בסש"ח לא הוצרכו להביא איסור כלאים דלדידן בלאו הכי אסור משום עבודה ועפ"ת בסש"ח וראיתי דבר תמוה לענ"ד במל"מ דכ' דפה"מ בפה"מ לא הוה כלאים דהוה כפרידות דיש בשניהם שני צדדים ע"ש ולענ"ד הוא תמוה דכיון דאפי' מנהיג אחד אמרינן דהוא כלאים א"כ במרביע שני פה"מ פשוט דהוה שני פעמים כלאים דצד זה משתמש בצד השני וכ"ש מחצי עבד וחצי ב"ח עם חצי שפחה וחב"ח כמש"כ לעיל בשם התו' וע"ש מש"כ לחלק מפרידות ודברי המל"מ צע"ג:

סימן רצח

ס"א והאידנא משי מצוי ביניהו ואין בו משום מראית העין בפ"ת בשם תפ"י מקשה דכל דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו ואפי' בטל הטעם ונדחקו ליישב ואולי לא ראה דברי הר"ש שם דכ' בפירוש דשיראים דמתני' שם אינן שיראים המצוים ביניהו דהנהו דידן לא הי' ביניהם כלל וכן נוטה לשון הרא"ש ומיני שיראים אלו כו' משמע

דהיינו דאותן שבזמנינו הם שיראים אחרים וא"כ הנהו דידן לא נאסרו כלל וכיון דיש טעם לחלק פשיטא דאין לאסור כלל:

ס"ב רחל בת עז צמרה אסור עם פשתן משום מה"ע. הגר"א כ' דמשמעות הש"ס דאינו לוקה אבל איסורא דאו' איכא ולכאורה יש ראי' נכונה לד"ק דהנה בש"מ בגליון הנדפס מחדש מקשה שם דהא בנגעים שם דילפינן דאינו מטמא מהיקש דצמר לפשתן דלא נשתנה ממעיט ג"כ במסכת נגעים פ"י דגם צבוע אינו מטמא דחשוב נשתנה וא"כ ה"נ בכלאים דילפינן מהאי הקישא לרחל בת עז ה"נ נימא דצמר צבוע אין בו משום כלאים (פירוש וזה ודאי א"א דהא איצטריך סמוכים להתיר תכלת בציצית) ע"ש שכ' לתרץ בדוחק דבנגעים איכא יתורא אבל לשי' הגר"א דאיסורא דאורייתא איכא אפי' בנשתנה. וא"כ א"ש דגם צבוע שפיר הוה נשתנה ומ"מ איצטריך קרא בכלאים בציצית כיון דאפי' נשתנה איכא איסורא דאו'. ומ"מ יש להקשות דא"כ היכי ילפינן מכלאים בציצית עשה דוחה ל"ת ללאו שיש בו מלקות כיון דהכא ליכא מלקות. אבל לענ"ד עפ"מ שכ' התו' בע"ז מ"ו גבי בעיא דהמשתחווה לקמת חיטין סלתן מהו למנחות אף שנשתנו וכ' דמשמע דדווקא לסולת ולוולד מיבעי אי מהני שינוי. אבל על האם ל"מ שינוי ובגזלן מהני שנוי גם להאם ותי' דקדשים שאני ע"ש. הרי אע"ג דבתרוויי' מהני שינוי אינן דומין וה"נ אע"ג דגבי כלאים איכא קרא בהדיא דצביעה ל"ח שינוי גבי נגעים שפיר ממעטינן גם שינוי דצביעה. וע' תו' ר"פ הגוזל קמא ד"ה ר"ש בן יהוד' דכ' דאע"ג דבטוואו מודה דהוה שינוי מ"מ בצביעה ס"ל כיון דאינו בגוף הדבר לא הוה שינוי ע"ש וכמש"כ. ולפ"ז אדרבה יש סעד לשי' הרמב"ם דבנשתנה ליכא איסורא כלל. ומשו"ה יש ללמוד מהא דסמוכים דתכלת לעשה דוחה ל"ת וגם דל"מ שינוי דצביעה. וסברא דבנשתנה הוא איסור דאוריי' ואינו לוקה לא ס"ל כלל אלא אי איתמעיט לגמרי איתמעיט וא"ש. אבל לשי' הגר"א דס"ל דאינו לוקה אבל איסורא דאורייתא איכא. וא"כ שפיר איצטריך סמוכים להתיר. ותיקשה כמש"כ דאין ללמוד מכאן לעשה דוחה לאו גמור שיש בו מלקות. שוב ראיתי בר"ש רפ"ח דכלאים דהביא ירושלמי דאמר בהדיא דאיכא הכא תרתי כללי דלא דמיין דבכלאים צביעה אסור. ובנגעים טהור. ומשני דשאני נגעים דכתיב צמר צמר שני פעמים ע"ש ולק"מ מכאן ודו"ק:

סימן רצט

ס"א צמר רחלים וצ"ג שטרפן כו' אם הרוב מהגמלים מותר לערב עם פשתן שצורתו צורת צ"ג ואין חוששין לנימות צמר המעורב בהן מפני שאינן חוטין לפיכך עורות כבשים

כו' מותר לתפור בחוט פשתן ואין חוששין לנימות צמר שיכרכו בחוט התפירה שבטלו הראב"ד השיג ע"ז דהו"ל למימר שאינו שוע טווי ונוז ואי משום דמדרבנן אסור בלא ביטול א"כ הרי אין צמר בטל בפשתן אלא דלא חששו לספק דרבנן. והנה לענ"ד יש מקום לומר בסברת הרמב"ם דהנימות המחובר בעור גופי' הוה כשוע טווי ונוז אבל גם בל"ה נראה דס"ל להרמב"ם דאין זה ספק אלא ודאי וכן משמעות לשונו. ומה שהקשה דצמר. אינו בטל בפשתן הנה דבריו הקדושים ברור מללו דהוכיח מדינא דמתני' דצמר רחלים וצ"ג שטרפן דהרי יש נימות המעורב וניכר שהם צמר. ובזה ודאי לא שייך ביטול ברוב (וביותר נראה דגם עיקר הביטול שבמתני' שם לא שייך כשאר ביטול איסורין דהכא ודאי ניכר התערובות. אלא דגוף הדבר וצורתו משתנה לצורת הרוב ואינו צורת צמר רחלים כלל וכ"ש לפ"מ שבארנו בסי' הקודם דנשתנה מותר. וכן מורה ע"ז לשונו הקדוש) אלא דלנימות בעלמא ל"ח והם בטילים. ואין הפירוש בזה כדין ביטול איסורין אלא כמו כילה וכסכסיה דבטילין כסכסים לגבי כילה בשבת קל"ט וכן בצק שבסידקי עריבה בטל במיעוטו בר"פ א"ע ובכ"ד דהכוונה דהטפל בטל לגבי עיקר. וה"נ הנימות אין חשובין כלל ובטילין ואינן חשובין כלל כצמר. וע' לקמן סי' הסמוך ש"ך סקי"א לענין עורות התפורין עם חוט פשתן לחברן עם צמר שהביא דברי הר"ש שכתב דהחוט בטל לגבי העור והגר"א כ' ע"ז שאינו מובן והולך לשי' בסי' זה שמסכים עם הראב"ד. אבל פשוט כמש"כ. ואע"ג דהכא אמרו דחוטין אינן בטילין הוא פשוט ג"כ דהכא בנארג בבגד הלא כל הבגד הוא מחוטין וכל חוט. הוא מכלל חשיבות הבגד וזה אסרה תורה.

אבל התם שהחוט אינו אלא לחבר העורות פשוט שהוא בטל לגבי העור וכ"ז ברור:

שם אבל חוטין אפי' חוט כ"ש של צמר בבגד גדול של פשתן כו'. בהגר"א סק"ה הקשה גם כאן דצמר בפשתן ל"ב כלל. והוא קושי' הדרישה בטור ותי' שם דכוונתו אפי' עם מין אחר וה"נ פשוט דגם כאן הכוונה בבגד גדול שיש בו פשתן דחוטין ניכרים בפ"ע אין להם ביטול והוא הצעה לס"ב דבסמוך: ועט"ז סק"א עוד הקשה בדרי' כו' ואני אומר כו' ותמיהני שאחרי כל אריכות פלפולו העלה בטור כדברי הדרי' וכל פלפולו וראיותיו אינו אלא לסייע להדרי' דצמר בפשתן ל"ב. גם על קושי' הראשונה של הדרי' למה מותר לבטל לכתחילה שכ' בסוף לתרץ (ואינו שייך כלל עם הקושי' השני' ופלפולו שם ולא ידעתי מה זה העירוב הזה) גם זה הוא בדרי' שם בקיצור דכ"ז שלא ניטוו אין כאן איסור. ועיקר הדבר מפורש באו"ח סתמ"ז בט"ז עצמו וכל האחרונים שם מדברי המרדכי גבי סכך פסול דכ"ז שאין אסור יכול לבטל לכתחי' ומשום זה מותר לבטל חמץ קודם פסח ע"ש:

ש"ך סק"א בהשגתו על העט"ז וא"כ הדרא קושי' לדוכתא דהא בשר בחלב בטל אפי' יבש ביבש כו' כל דברי הש"ך מעורבין ומגומגמין ומתיבת והלכך עד סוה"ד נראה ששייך כאן. ומ"מ אין הבנה לדבריו מש"כ דבבשר בחלב אינו בטל אפי' יבש ביבש מה שייך בשר בחלב ביבש ביבש ואם חתיכת בשר שנאסרה מבליעת חלב בין חתיכות. זהו אינו בב"ח דזהו איסור בהיתר ככל האיסורין וכיו"ב כ' בעצמו לעיל סצ"ד סקכ"ב. והעט"ז לא כ' חילוק זה אלא בהיתר, בהיתר. אמנם מה שהשיג מדברי התו' והרא"ש דהטעם דבב"ח. משום דאין כאן טעם. זהו ודאי ברור אבל אפשר דגם דברי העט"ז מכוונין לזה אלא דהוא הוספת ביאור לדבריהם ודו"ק. ובתשו' הגרע"א סר"ז הקשה על טעם זה מסוגי' דחולין ק"ח דאמר אביי דש"מ דנותן טעם ברוב דאוריי' דאי ס"ד לאו דאוריי' מבב"ח מ"ט ל"ג דחידוש הוא. א"ה אפי' ליכא נו"ט נמי ולימא דהיכי דליכא נו"ט שאני דכמאן דליתא דמי וע"ש שתי' בדרך רחוק די"ל דלאביי לא הוצרכו הפו' לחדש כלל הך סברא דהיתר בהיתר ל"ב. והא דבגד שאבד בו כלאים אסור י"ל לאביי לשי' דס"ל דצובעו ומותר דאפשר להכיר. וא"כ כיון דאפשר להכיר ודאי אין כאן ביטול. אלא רבא אמר עלה שם מנ"ל הא ופליג לדידי' הוצרכו לחדש הך סברא יעו"ש. ובאמת אינו מוכרח דפליג לדינא. וגם לאביי לא יספיק כלל תי' שהוא משום שיכול להכיר. דהנה מבואר בצו"פ שנתערבו מביא מ"א ומבטל אחד מהן. ומשמע בהדיא דאם הי' כדומה הרבה פשתן ומעט צמר יכול להביא קנבוס מרובה מהצמר ומבטל הצמר והוא מותר וכ"כ הגרע"א בעצמו כאן בחידושיו בשם התשב"ץ ע"ש. ובודאי גם בזה יכול להכיר הצמר בצביעה דודאי קנבוס ג"כ טבע הפשתן בצביעה. והצמר ניכר. ואפ"ה בטל. והיכי יתבטל הא אפשר להכיר. וע"כ צריך לחלק דאינו ניכר אלא חוט טוי בפ"ע אבל כ"ז שלא נטווה מתערבין יחד ואינו ניכר בצביעה וכן ברור בסברא. ולפ"ז תקשה מתני' דצמר רחלים וצמר גמלים שטרפן דבטל ברוב. ומבואר דהא צו"פ ל"ב ברוב. והכא כיון דאינו ניכר בצביעה כנ"ל. למה לא בטל. וע"כ דגם לאביי היתר בהיתר ל"ב. והדרא קושי' לדוכתא מבב"ח דבטל היכי דאינו בנו"ט. וצ"ל גם לדידי' דהטעם דכמאן דליתא' דמי כנ"ל וא"כ מאי פריך אביי א"ה אפי' ליכא נו"ט נמי. ולענ"ד נראה פשוט דבאמת לא שייך הך חילוק דהיכי דליכא נו"ט בטל גם בהיתר בהיתר. אלא לפ"מ דקיי"ל דטכ"ע דאוריי' וא"כ נו"ט כמאן דאיתא. ובליכא נו"ט הוא כמאן דליתא. אבל אי טכ"ע לאו דאו' ובאיסור הוא בטל וע"כ דחשוב כמאן דליתא ואפ"ה בהיתר בהיתר ל"ב. א"כ אפי' ליכא נו"ט אין לחלק בזה והו"ל למימר דל"ב ושפיר מוכיח אביי ודוק:

והפ"ת הביא דברי הח"ס מהא דהמעביר עציץ נקוב בכרם. דבעי דווקא הוסיף מאתים הא ל"ה בטל. ולענ"ד דבריו תמוהין דאין עניינו לכאן כלל. דהתם גזה"כ דזרוע ובא אין העיקר נאסר. ואינו נאסר אלא הגדל אח"כ באיסור. וכ"ז שהוא גדל הוא גדל באיסור. אלא דכ"ז שלא הוסיף מאתים הוא בטל בהגדל קודם שהוא היתר והוא ביטול איסור בהיתר ככל איסורין המתבטלין וז"ב:

סימן ש

ס"א או קשר חוטי צמר בחוטי פשתן או שגדלן ה"ז כלאים. משמעות הדברים דזה כלאים כמו שהוא ונראה דזה אינו בפחות משלשה חוטין כדאמרינן בשבת ד"ס לענין טומאה דאריג כ"ש היינו שכן עני קולע שלש חוטין ותולה בצוואר בתו ומרבה לה מאו בגד וילפינן כלאים מיני' כדמשמע בסוגי' דצו"פ שם (דכ"ו) וה"נ ילפינן דבכה"ג חשוב בגד לענין כלאים אבל חוט אחד ודאי אינו באיסור כלאים דבגד ולבישה כתיב בי' וכן כ' כל האחרונים וכן משמעות הפו' ס"ב חבר בתכיפה אחת וקבץ ראשי החוטים או שתכף שתי תכיפות ה"ז כלאים ובהגה וי"א דאינו כלאים אלא בב"ת וקשר. ולולי שאיני כדאי נראה להשוות המחלוקת דהנה יש לדקדק בלשון המשנה התוכף ת"א אינה חבור כו' והשומטה בשבת פטור עשה שני ראשי' לצד אחד חבור כו' והשומטה חייב דלמה נקט הפטור והחיוב בשבת על השומטה ולא על העושה. אלא דבאמת בדרך תפירה ודאי אינו אלא בשני תפירות וקשר וכ"כ הרמב"ם גבי שבת [ובט"ז כ' פנים לחלק ביניהם בין שבת לכלאים. והוא תמוה דהרי המשנה משוה אותם]. אלא דפשוט דלכו"ע זה לא שייך אלא דרך תפירה בחוט שהוא כדרך התופרין אבל עשה במשיחה חזקה בקשר חזק. ודאי דאפי' בתכיפה אחת ה"ז חיבור. אלא דאינו מדין תפירה אלא מדין קשירה. והוא חייב בין בכלאים ובין בשבת. ולשון הש"ס בשבת בכ"ד גבי קשר. הלשון הוא קשר של קיימא. דהיינו שלא יהי' יכול להתירו בלא מלאכה. הרי שתלוי דין הקשירה בדין המתיר. ומשו"ה נקט המשנה דין השומטה דזה העיקר בדין הקשירה. ולדינא אין שום מחלוקת והוא ברור ומדוקדק בלשונות הרמב"ם והפו' ע"ש:

ס"ג בגד צמר שנפרם מותר לפרוף אותו בחוט פשתן ע' טור דר"ת כתב ע"ז דתוספתא זו נישנית בטעות והרא"ש כתב דטעמא לפי שיכול להוציא בלא התרת הקשר. ונראה דר"ת לא נחית לביאור הרא"ש. אבל לפי מה שבאר הרא"ש ודאי דגם ר"ת מודה בזה דהוא מותר דהא הוא מפורש בירו' הביאו הר"ש דבכה"ג שרי דשניץ והוא נחחה ע"ש. וכן גבי משיחות של ארגמן מבואר שם דבכה"ג דיכול להוציאו לכו"ע שרי. ובאמת דלשון פורף

מבואר בשבת פרק במה אשה פורפת אשה ע"ג אגוז ע"ש דהיינו כריכה ופלוגתא דירו' במאן דיהיב פריטי בסמרטוט דעמר ואסר בחוטא דכתן דהביא הר"ש נראה פשוט דלא שייך להך דהכא דהתם איירי בחוט שהוא קשור בו בהסמרטוט וא"א להוציאו וכעין דברי הרב בהגה ס"ד והחיבור ודאי הוה משוה לי' כלאים אלא דהפלוגתא אי הוה דרך חימום בכך כפלוגתא דבגמרא דילן בביצה סופ"ק אלא דבש"ס דילן אמרינן בפריטי כו"ע מודו. ול"פ אלא בביזרני. ובירו' פליגי גם בפריטי ונכון:

ס"ה רצועה שקצה הא' של צמר והב' של פשתן אע"ג שרצועה של עור באמצע אסור לחגור בה מפני שקושר שני ראשיו כשחוגר בה. לא זכיתי להלום יפה סברא זו דהא הקשירה לחגור בה הרי אינו קשר של קיימא כמבואר לענין שבת ועוד דאם נחשבנו קשר של קיימא א"כ הרי כבר חשוב כמו שהצמר והפשתן מחוברין זה בצד זה. והרי כבר מבואר לעיל סרצ"ט דבגד קנבוס שיש בו שני חוטין א' של צמר וא' של פשתן זה בצד זה ה"ה כלאים לכו"ע. ואולי י"ל בדוחק דכך הוא ההסבר דהא באמת גם עכשיו הם מחוברין אלא דיש הפסק עור אבל כיון דדרך לבישתו שיקשרם ביחד ממש בלא הפסק משו"ה שפיר חשוב כמחוברין זה אצל זה תמיד כמו שהוא בשעת הלבישה וצ"ע: ס"ו המנהיג בהמות בחבלים מצו"פ אם קשרם אסור לכרוך על ידו עש"ך דלא הוה דשא"מ דהוא פ"ר ונראה דהוא לפי שהוא נוגע בבשרו ומושך בכח וע"כ הוא מתחמם. ומיהו לפי שי' המתירין בסש"א בכלאים דרבנן בקשין אפי' בלבישה. יש לעיין בכאן דהא חבלים מבואר בשבת ד"ס דלא חשוב ארוג וא"כ אין כאן כלאים דאורייתא ופשוט דחבלים קשין הן כמבואר בסו"פ אע"פ גבי משרה אשתו ע"י שליש שצריך ליתן לה מפץ דלא לבגור לה חבלא וא"כ שרי בלבישה ג"כ. וצריך לדחוק דהכא איירי בחבל דגרדי המוזכר בריש פסחים דמשמע שהוא גם רך והוה כלאים דאורייתא וצ"ע. ולפי דברי הט"ז לקמן סי' הסמוך סק"ו דהכא האיסור לפי שתיקן החבלים לכתחי' לכך. י"ל לפמש"כ שם דכל שתיקן בפירוש לזה ודאי הוה כלבישה אפי' בקשין ע"ש א"כ א"ש:

סימן שא

ס"א אבל כרים וכסתות שהם קשין והתו' והמרדכי בשם סמ"ג והר"ן כ' הטעם דאין דרכן בלבישה ולכאורה הי' נראה לסייע להו מדלא אייתי בסופ"ק דביצה וביומא ר"פ בא לו סברא דקשין אלא ממימרא דר"ה בדר"י ולא ממתני' דכו"כ הנ"ל. אבל אחר העיון הוא להיפוך דאי ס"ד דהיתר כו"כ אינו מטעם קשין א"כ למה לא משני מתני' דביצה שם דמשלחין כלאים ביו"ט. לפי שראוין לכו"כ. שוב ראיתי שהר"ן בסו"ד שם הרגיש

בזה וכ' דהוה מצי לשנויי הכי אלא דלא איצטריך דמתני' היא ודוחק. ועוד דגם הא דקשין הוא מתני' דתמיד. לפ"מ דמסיק ביומא דתחת ראשיהן ומשום דב"כ קשין הן ע"ש. ומה שדקדקנו לפי דברי המחבר הא דלא אייתי מתני' י"ל לפי דר"ה ברדר"י הוא מפרש דהתירא הוא בשביל שהוא קשה ונקט גמדא דהיינו דקשין. וכ"ש לפמש"כ התו' והרא"ש דדר"ה מותר אפי' בלבישה דהוא כלאים דרבנן ע"ש. דודאי א"ש דבעי לאשכוחי אפי' במלבוש:

שם בד"א בריקנין ונתונין ע"ג אצטבא של עץ כו'. והוא מהירו' ובכ"מ נדחק ליישב השגת הראב"ד על הרמב"ם שהשמיט זה ע"ש. ולכאורה נראה דהרמב"ם סמך על סוגי' דיומא הנ"ל דמסיק דלעולם תחת ראשיהן ממש דב"כ קשין הן והרי אינו קשה אלא האבנט שיש בו כלאים שחוטין כפול כ"ד. אבל שאר הבגדים הם של שש לבדו והם רכין ומשמע דאפי' האבנט על שאר הבגדים ג"כ מותר. ואע"ג דבעי נמי שלא יהא בשרו נוגע י"ל דסמיך הש"ס על תחילת הסוגי' דאמר דמפסיק מידי אבל זה לא הזכיר כלל דצריך שלא יהיו מונחים על הבגדים וע"כ משמע דש"ס דילן לא קפיד בהא:

ס"ה לא ילבש כלאים אפי' להבריח מן האנסין עש"ך סק"ח בשם הב"י דשי' הרמב"ם דבלבישה גמורה לא שייך אינו מתכוין ובאמת כן הוא לשון הרמב"ם גבי מוכרי כסות שכ' בכלאים שהן על כתיפן משמע ולא לבישה גמורה אבל לא יישב עדיין סוגי' דב"ק דמתיר בהדיא אפי' לבישה בדשא"מ. ונראה דסמך הרמב"ם לדחות סוגי' זו מהא דריש ערכין דאמרינן דב"כ אישתרי כלאים גבייי'. וכמש"כ הר"ן להוכיח משם לענין לבישה דאסור אפי' בקשה וה"נ לענין להבריח מן האנסין דהא בב"כ נמי ליכא כלאים אלא אבנט ומה לי לובש האבנט בשביל העבודה או בשביל. להבריח אלא ע"כ דבלבישה גמורה אין חילוק. וסוגי' זו דכלאים הותרו: